

Barcode - 99999990822255
Title - Rigveda Sanhita (1957)
Subject -
Author - Shri Padsharma Bhattachaye.
Language - sanskrit
Pages - 961
Publication Year - 1957
Creator - Fast DLI Downloader
<https://github.com/cancerian0684/dli-downloader>
Barcode EAN.UCC-13

GLSANS 294.59212

BHA

125360
LBSNAA

पुस्तकालय नमूना

त्री राष्ट्रीय प्रशासन अकादमी

L.B.S. National Academy of Administration

मसूरी

MUSSOORIE

पुस्तकालय

LIBRARY

— 125360

अवाप्ति संख्या

Accession No.

~~125360~~

वर्ग संख्या

Class No.

Same

294.59212

पुस्तक संख्या

Book No.

BHA

महत्वाचा

ॐ

संस्कृत-भैरव

अनेकभैरवानां साहाय्येन विविधप्राचीनलिखितपुस्तक-
पाठानुसारेण च संशोध्य
भट्टाचार्येण श्रीपादशर्मणा दामोदरभट्टसूनुना
सातवलेकरकुलजेन संपादिता ।

सजित्य

१८ - ००

स्व. भयं च-१५ वर ल. ११ व. १०

वि. सु. १५

प्रकाशक—

वसन्त श्रीपाद सातवळेकर, बी. ए.,

स्वाध्याय-मंडळ,

डाकगृह — ' स्वाध्यायमंडळ (पारडी) ' [वि. सुरत]

संवत् २०१३ : शके १८७८

सन १९५७

तृतीय वार ७/५/७७

मुद्रक—

वासुदेव मगनलाल परीख

प्रीमियर ऑफसेट वर्क्स,

२ टाटारोड, गिरगांव, मुंबई ४

ऋग्वेद-संहिता ।

प्रथमं मण्डलम् ।

॥ प्रथमोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ वर्गः १-३७]

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सूक्तानि १-३]

(१)

१ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

॥३॥ अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमत्विजम् । हातारं रत्नधातमम् १
अग्निः पूर्वमिर्कषिमिरीदथो नूतनैरुत । स देवाँ एह वक्षति २
अग्निना रयिमभ्रवत् पोषमेव द्विवेदिवे । यशसं वीरवत्तमम् ३
अग्ने यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि । स इदं देवेषु गच्छति ४
अग्निर्होता कविकृतुः सत्यश्चित्रध्वस्तमः । देवो देवेभिरा गमत् ५ [१]

यवङ्ग वाशुषे त्वमग्ने भद्रं करिष्यसि । तवेत् तत् सत्यमङ्गिरः ६
उप त्वाग्ने द्विवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम् । नमो भरन्त एमसि ७
राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविम । वर्धमानं स्वे दमे ८
स नः पितेव सूनवे अग्ने सूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ९ [२] (९)

(२)

१ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ वायुः; ४-६ इन्द्र-वायुः;

७-९ मित्रा-वरुणौ । गायत्री ।

वायवा याहि दर्शते मे सोमा अरंकृताः । तेषां पाहि ध्रुवी हवम् १
वायं उक्थेमिर्जरन्ते त्वामच्छां जरितारः । सुतसोमा अहर्विदः २
वायो तव प्रपृच्छती धेना जिगाति वाशुषे । उरुची सोमपीतये ३
इन्द्रवायु इमे सुता उप प्रयोभिरा गतम् । इन्द्रवो वामुशान्ति हि ४
वायविन्द्रश्च चेतथः सुतानां वाजिनीवसू । तावा यातमुपं ब्रुवत् ५ [३]
वायविन्द्रश्च सुन्वत आ यातमुपं निष्कृतम् । मक्षिवत्था धिया नरा ६ (१५)

मित्रं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसम् । धियं घृताचीं साधन्ता ७
 ऋतेन मित्रावरुणा वृतावृधावृतस्पृशा । कर्तुं बृहन्तमाशाथे ८
 कवी नो मित्रावरुणा तुविजाता उरुक्षया । दक्षं दधात अपसम् ९ [४](१८)

(३)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ अश्विनोः, ४-६ इन्द्रः ७-९ विश्वे देवाः, १०-१२ सरस्वती । गायत्री ।

अश्विना यज्वरिषां द्रवत्पाणी शुभस्पती । पुरुभुजा चनस्यतम् १
 अश्विना पुरुदंसमा नरा शवीर्या धिया । धिष्ण्या वनतं गिरः २
 दस्रा युवाकवः सुता नासन्त्या वृक्तबर्हिषः । आ यातं रुद्रवतनी ३
 इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिस्तनां पुतासः ४
 इन्द्रा याहि धियेषितां विप्रजृतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाधतः ५
 इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्चनः ६ [५]

ओमांसश्चर्यणीधृतो विश्वे देवास आ गत । द्वाश्वांसो द्वाशुषः सुतम् ७
 विश्वे देवासो अन्तुर्गः सुतमा गन्त तूणीयः । उस्मा इव स्वसराणि ८
 विश्वे देवासो अस्मिन् एहिमायासो अद्रुहः । मेधं जुषन्त वह्नयः ९
 पावका नः सरस्वती वाजैर्भिर्वाजिनीवती । यजं वष्टु धियावसुः १०
 चोदयित्री मृतानां चेतन्ती सुमतीनाम् । यजं दधे सरस्वती ११
 महो अणः सरस्वती प्र चेतयति केतुना । धियो विश्वा वि राजति १२ [६](३०)

(४)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ४-७]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

सुरूपकृन्नुमनये मुदुघामिव गोदुहे । जुहुममि द्यविद्यवि १
 उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिब । गोदा इद ग्वतो मदः २
 अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनाम् । मा नो अति ग्व्य आ गहि ३
 परेहि विग्रमस्तृत मिन्द्रं पृच्छा विपश्चितम् । यस्ते सखिभ्य आ वरम् ४
 उत ब्रुवन्तु नो निदा निग्न्यतश्चिदाग्न । दधाना इन्द्र इद दुवः ५ [७]

उत नः सुभगा अरिर्वोचयुदस्म कृष्टयः । म्यामदिन्द्रस्य शर्माणि ६
 एमाशुमाशवे भर यज्ञश्रियं नृमादनम् । पतयन् मन्वयत्सग्वम् ७
 अस्य पत्वा शतक्रता वनो वृत्राणामभवः । प्रावां वाजेषु वाजिनम् ८ [३८]

तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो । धनानामिन्द्र सातये ९
यो रायोऽवनिर्महान् सुपारः सुन्वतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत १० [८] (४०)

(५)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वेता नि पीदुते—न्द्रमभि प्र गायत । सखायः स्तोमवाहसः १
पुरूतमं पुरूणा—मीशानं वार्याणाम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते २
स चानो योग आ भूषत स राये स पुरंध्याम् । गमद्वाजैभिरा स नः ३
यस्य संस्थे न वृण्वते हरीं समत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ४
सुतपात्रे सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमासो दध्याशिरः ५ [९]

त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः । इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ६
आ त्वा विशन्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वणः । शं ते सन्तु प्रचेतसे ७
त्वां स्तोमा अवीबृधन् त्वामुक्था शतक्रता । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ८
अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणाम् । यस्मिन् विश्वानि पौस्या ९
मा नो मर्ता अभि बृहन् तनूनामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो यवया वधम् १० [१०] (५०)

(६)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ इन्द्रः, ४, ६, ८, ९ मरुतः,

५, ७ मरुत इन्द्रश्च, १० इन्द्रः । गायत्री ।

युअन्ति ब्रध्मरुधं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि १
युअन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा ग्धे । शोणा धूष्णू नृवाहसा २
केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मया अपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ३
आदह स्वधामनु पुनर्गमत्वमेरिरे । दधाना नाम यज्ञिर्यम् ४
बीवु चिदारुजत्नुमि—गृहा चिदिन्द्र वह्निभिः । अविन्द उत्रिया अनु ५ [११]

देवयन्तो यथा मति—मच्छा विद्वत्सु गिरः । महामनूषत भुतम् ६
इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अविभ्युषा । मन्दू समानवर्चसा ७
अनवद्यैरमिद्युमि—मत्तः सहस्वदचन्ति । गणैरिन्द्रस्य काम्यैः ८
अतः परिजग्मा गहि विवो वा रोचनादधि । समस्मिन्नुजते गिरः ९
इतो वा सातिमीमहे विवो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वा रजसः १० [१२] (६०)

*

(७)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रमिदुधिनीं ब्रूह—दिन्द्रमर्केभिरर्किणः ।	इन्द्रं वाणीरनूषत	१
इन्द्र इन्द्रयोः सचा संमिश्र आ वचोयुजा ।	इन्द्रो वज्री हिरण्ययः	२
इन्द्रो वीर्याय चक्षस आ सूर्य रोहयद् विवि ।	वि गोभिरद्विमैरयत्	३
इन्द्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च ।	उग्र उग्रामिरुतिमिः	४
इन्द्रं वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे ।	युजं वृत्रेषु वज्रिणम्	५ [१३]
स नो वृषन्नमुं चरुं सत्रादावक्षपा वृधि ।	अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः	६
तुञ्जेतुञ्जे य उत्तरे स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः ।	न विन्दे अस्य सुष्टुतिम्	७
वृषा युधेव वंसगः कृष्टीरियत्योर्जसा ।	ईशानो अप्रतिष्कृतः	८
य एकश्चर्षणीनां वसूनामिरज्यति ।	इन्द्रः पञ्च क्षितीनाम्	९
इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः ।	अस्माकमस्तु केवलः	१० [१४] (७०)

(८)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ८-११]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

एन्द्रं सानसिं रयिं सजित्वानं सकासहम् ।	वर्षिष्ठमृतये भर	१
नि येन मुष्टिहत्यया नि वृत्रा रुणधामहै ।	त्वोतासो न्यर्धता	२
इन्द्र त्वोतास आ वयं वज्रं धना ददीमहि ।	जयेम सं युधि स्पृधः	३
वयं शूरेभिरस्तृभि—रिन्द्र त्वया युजा वयम् ।	सासह्याम पृतन्यतः	४
महाँ इन्द्रः परश्च नु महित्वमस्तु वज्रिणे ।	द्यौर्न प्रथिना शवः	५ [१५]
समोहे वा य आशत नरस्तोकस्य सनितौ ।	विप्रासो वा धियायवः	६
यः कुक्षिः सोमपातमः समुद्र इव पिन्वते ।	उर्वीरापो न काकुदः	७
एवा ह्यस्य सुनृता विरग्शी गोमती मही ।	एका शाखा न वाशुषे	८
एवा हि ते विभूतय ऊतय इन्द्र मावते ।	सद्यश्चित् सन्नि द्वाशुषे	९
एवा ह्यस्य काम्या स्तोम उक्थं च शंस्या ।	इन्द्राय सोमपीतये	१० [१६] (८०)

(९)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः ।	महाँ अमिष्टिरोजसा	१
एमेनं सृजता सुते मन्दिमिन्द्राय मन्दिने ।	चक्रिं विश्वानि चक्रये	२ (८९)

मत्स्वा सुशिप मन्विभिः स्तोमैर्मिर्विश्वचर्षणे । सचेषु सर्वनेष्वा ३
 असृग्रमिन्द्र ते गिरः प्रति त्वामुर्वहासत । अजोषा वृषमं पतिम् ४
 सं चोदय चित्रमर्वाग् राध इन्द्र वरेण्यम् । असदित ते विभु प्रभु ५ [१७]
 अस्मान्सु तत्र चोदये—न्द्र राये रभस्वतः । तुर्विद्युम्न यशस्वतः ६
 सं गोमदिन्द्र वाजेषु वृस्मे पृथु श्वो बृहत् । विश्वायुर्धेह्यक्षितम् ७
 अस्मे धेहि श्वो बृहद् द्युम्नं सहस्रसार्तमम् । इन्द्र ता रुथिनीरिषः ८
 वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीर्मिर्गुणन्तं क्रुमियम् । होम गन्तारयुतये ९
 सुते सुते न्योकसे बृहद् बृहत् एदुरिः । इन्द्राय शुषमर्चति १० [१८](९०)

(१०)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

गायन्ति त्वा गायत्रिणो ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद् वंशमिव येमिरे १
 यत् सानोः सानुमारुहद् भूर्यस्पृष्ट कर्त्तव्यम् । तदिन्द्रो अर्थं चेतति युथेन वृष्णिरेजति २
 युष्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यग्रा । अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुर्पश्रुतिं चर ३
 एहि स्तोमो अमि स्वरा ऽभि गृणीष्या रुव । ब्रह्म च नो वसो सचे—न्द्र यज्ञं च वर्धय ४
 उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरुनिषिधे । शक्रो यथा सुतेषु णो शरणत् सुख्येषु च ५
 तमित् सस्त्रित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्ये । स शक्र उत नः शक्र—दिन्द्रो वसु दयमानः ६ [१९]

सुविष्टै सुनिरज—मिन्द्र त्वादातमिद्यशः । गवामर्प व्रजं वृधि कृणुष्व राधो अद्रिवः ७
 नहि त्वा रोदसी उमे कंधायमाणमिन्वतः । जेषुः स्वर्वतीरपः सं गा अस्मभ्य धूनुहि ८
 आशुत्कर्ण भुधी हवुं नू चिद्वधिष्व मे गिरः । इन्द्र स्तोममिमं मम कृष्वायुजद्विचदन्तरम् ९
 विधा हि त्वा वृषन्तमं वाजेषु हवनश्रुतम् । वृषन्तमस्य हूमह ऊतिं सहस्रसार्तमाम् १०
 आ तू न इन्द्र कौशिक मन्दसानः सुतं पिब । नव्यमायुः प्र सूतिर कृधी सहस्रसामृषिम् ११
 परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः । वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः १२ [२०]
 (१०२)

(११)

८ जेता माधुच्छन्दसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

इन्द्रं विश्वा अभीवृधन्त समुद्रव्यचसं गिरः । रुथीतमं रुथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् १
 सुख्ये तं इन्द्र वाजिनो मा मेम शवसस्पते । त्वामभि प्र णोनुमो जेतारमर्पराजितम् २
 पूर्वीरिन्द्रस्य सुतयो न वि दस्यन्त्युतयः । यद्वी वाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो मंहते मघम् ३
 (१०५)

पुरां भिन्दुर्युवा कवि—रमितौजा अजायत । इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता वज्री पुरुदुतः ४
 त्वं बलस्य गोमतो ऽपावरद्विवो बिलम् । त्वां देवा अबिम्युषस् तुज्यमानास आबिषुः ५
 तवाहं शूर रातिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावर्तन् । उपातिष्ठन्त गिर्वणो विदुष्टे तस्य कारवः ६
 मायाभिरिन्द्र मायिनं त्वं शुष्णमवातिरः । विदुष्टे तस्य मेधिराम् तेषां भवांस्युतिर ७
 इन्द्रमीशानमोजसा—भि स्तोमां अनुषत । सहस्रं यस्य रातय उत वा सन्ति भूर्यसीः ८ [२१]
 (११०)

(१२)

[कतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० १२-१७]

१२ मेधातिथिः काण्वः । अग्निः, ६ प्रथमपादस्य [निर्मेध्याहवनीयौ] मग्नी । गायत्री ।

अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्वेदेवसम् । अस्य यज्ञस्य सुकर्तुम् १
 अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विश्वतिम् । हव्यवाहं पुरुप्रियम् २
 अग्ने देवाँ इहा वह जज्ञानो वृक्तबर्हिषे । असि होता न ईड्यः ३
 ताँ उशतो वि बोधय यदग्ने यासि दूत्यम् । देवैरा सन्ति बर्हिषि ४
 घृताहवन दीदिवः प्रति ष्म रिषतो वह । अग्ने त्वं रक्षस्विनः ५
 अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा । हव्यवाह जुह्वास्यः ६ [२२]
 कविमग्निमुप स्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे । देवममीव चार्तनम् ७
 यस्त्वामग्ने हविष्पति—दूतं देव सपर्यति । तस्य स्म प्राविता भव ८
 यो अग्निं देवकीतये हविष्माँ आविवांसति । तस्मै पावक मृळय ९
 स नः पावक दीदिवो ऽग्ने देवाँ इहा वह । उप यज्ञं हविश्वं नः १०
 स नः स्तवान् आ भर गायत्रेण नवीयसा । रयिं वीरवतीमिधम् ११
 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिर्देवहूतिभिः । इमं स्तोमं जुषस्व नः १२ [२३] (१२२)

(१३)

१२ मेधातिथिः काण्वः । (आग्नीसूक्तं, अग्निरूपा देवताः=) १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः,
 ४ इळः, ५ बर्हिः, ६ देवीर्वाग्, ७ उषासानक्ता, ८ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिस्रो
 देव्यः सरस्वतीळाभागस्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः । गायत्री ।

सुसमिन्द्रो न आ वह देवाँ अग्ने हविष्मते । होतः पावक यक्षि च १
 मधुमन्तं तनूनपाद् यज्ञं देवेषु नः कवे । अद्या कृणुहि वीतये २
 नराशंसमिह प्रिय—मस्मिन् यज्ञ उप ह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतम् ३
 अग्ने सुखतमे रथे देवाँ ईळित आ वह । असि होता मनुहितः ४
 स्तूणीत बर्हिरानुषग् घृतपृष्ठं मनीषिणः । यत्रासुतस्य चक्षणम् ५ (१२७)

वि श्रयन्तामृतावृधो द्वारो देवीरसश्चतः	१ अद्या नूनं च यष्टव ६ [२४]
नक्तोषासां सुपेशमा ऽस्मिन् यज्ञ उप ह्वये	२ इदं नो बहिर्गमदे ७
ता सुजिह्वा उप ह्वये होतां दैव्या कवी	३ यज्ञं नो यक्षतामिमम ८
इळा सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः	४ बहिः सीदन्त्वसिधः ९
इह त्वष्टारमग्रियं विश्वरूपमुप ह्वये	५ अस्माकमस्तु केवलः १०
अव सृजा वनस्पते देवं देवेभ्यो हविः	६ प्र दातुरस्तु चेतनम् ११
स्वाहा यज्ञं कृणोतनेन्द्राय यज्वनो गृह	७ तत्र देवा उप ह्वये १२ [२५] (१३४)

(१४)

१२ मेधातिथिः काण्वः । विश्वे देवाः (विश्वेदेवैः सहितोऽग्निः), ३ इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्रा-
ग्निपूषभगादित्यमरुतः, १० विश्वदेवाग्नीन्द्रवायुमित्रधामानि, ११ अग्निः । गायत्री ।

तेभिर्गन्ते दुवो गिरो विश्वेभिः सोमपीतये	१ देवभिर्याहि यक्षि च १
आ त्वा कण्वा अहृषत गुणान्ति विप्र ते धियः	२ देवभिरग्न आ गहि २
इन्द्रवायु बृहस्पति मित्राग्निं पूषणं भगंम	३ आदित्यान् मारुतं गुणम् ३
प्र वो भ्रियन्त इन्द्रवा मत्सरा मादयिष्णवः	४ दुष्सा मध्वश्चमूषदः ४
ईळते त्वामवस्यवः कण्वासो वृक्तबर्हिषः	५ हविष्मन्तो अङ्कृतः ५
घृतपृष्ठा मनोयुजा ये त्वा वहन्ति वह्नयः	६ आ देवान्त्वामपीतये ६ [२६]
तान् यजत्रौ कृतावृधो ऽग्ने पत्नीवतस्कृधि	७ मध्वः सुजिह्व पायय ७
ये यजत्रा य ईडयाम् ते ते पिबन्तु जिह्वया	८ मधाग्ने वर्षदूति ८
आकीं सूर्यस्य रोचनाद विश्वान्देवा उषबुधः	९ विप्रो होतेह वक्षति ९
विश्वेभिः सोम्यं मध्व ऽग्ने इन्द्रेण वायुना	१० पिबा मित्रस्य धामभिः १०
त्वं होता मनुर्हितो ऽग्ने यज्ञेषु सीदसि	११ सोमं नो अध्वरं यज ११
युक्त्वा हारुषी रथे हरितो देव रोहितः	१२ ताभिर्देवा इहा वह १२ [२७] (१४६)

(१५)

१२ मेधातिथिः काण्वः । [प्रतिदैवतं क्रतुसहितम् =] १ इन्द्रः, २ मरुतः, ३ त्वष्टा, ४ अग्निः,
५ इन्द्रः, ६ मित्रावरुणा, ७-१० द्रविणोदाः, ११ अश्विनौ, १२ अग्निः । गायत्री ।

इन्द्र सोमं पिब क्रतुना ऽऽ त्वा विशन्तिवन्दवः	१ मत्सरास्तदोक्तमः १
मरुतः पिबत क्रतुना पोत्राद यज्ञं पुनीतन	२ युयं हि षा सुदानवः २
अभि यज्ञं गृणीहि नो ग्नावो नेष्टुः पिब क्रतुना	३ त्वं हि रत्नधा अग्नि ३
अग्ने देवा इहा वह सादया योनिषु त्रिषु	४ परि भूष पिब क्रतुना ४ (१५०)

ब्राह्मणादिन्द्र राधसः पिबा सोममूर्तुरनु	। तवेन्द्रि मुख्यमस्तृतम्	५
युषं दक्षं धृतवत मित्रावरुण दूळभम्	। ऋतुना यज्ञमांशाथे	६ [२८]
द्वविणोदा द्वविणसो द्रावहस्तासो अध्वरे	। यज्ञेषु देवमीळते	७
द्वविणोदा वदातु नो वसूनि यानि शृण्वरे	। देवेषु ता वनामहे	८
द्वविणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत	। नेष्ट्रादुभिरिष्यत	९
यत् त्वा तुरीयमृतुभिर्द्वविणोदो यजामहे	। अधस्मा नो वृदिर्भव	१०
अश्विना पिबत मधु दीद्यग्नी शुचिवता	। ऋतुना यज्ञवाहसा	११
गार्हपत्येन सन्त्य ऋतुना यज्ञनीरसि	। देवान् देवयन्ते यज	१२ [२९] (१५८)

(१६)

९ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वा वहन्तु हरयो वृषणं सोमपीतये	। इन्द्रं त्वा सूरचक्षसः	१
इमा धाना घृतस्नुवो हरी इहोप वक्षतः	। इन्द्रं सुखतमे रथे	२
इन्द्रं प्रातर्हवामह इन्द्रं प्रयत्यध्वरे	। इन्द्रं सोमस्य पीतये	३
उप नः सुतमा गहि हरिभिरिन्द्र केशिमिः	। सुते हि त्वा हवामहे	४
सेमं नः स्तोममा गत्युपेदं सर्वनं सुतम्	। गौरो न तृषितः पिब	५ [३०]
इमे सोमांस इन्द्रवः सुतासो अधि बहिषि	। तां इन्द्र सहसे पिब	६
अयं ते स्तोमो अग्रियो हविस्पृगस्तु शतमः	। अथा सोमं सुतं पिब	७
विश्वमित्सर्वनं सुतमिन्द्रो मदाय गच्छति	। वृत्रहा सोमपीतये	८
सेमं नः काममा पृण गोभिरश्वैः शतक्रतो	। स्तवाम त्वा स्वाध्यः	९ [३१] (१६७)

(१७)

९ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । गायत्री, ४-५ पादनिष्ठत् (५ इत्सीयसी वा) गायत्री ।

इन्द्रावरुणयोरहं सम्राजोरव आ वृणे	। ता नो मृळात इन्द्रो	१
गन्तारा हि स्थोऽवसे हवं विप्रस्य मावतः	। धर्तारा चर्षणीनाम्	२
अनुकामं तर्पयेथा मिन्द्रावरुण राय आ	। ता वा नेदिहमीमहे	३
युवाकु हि शचीनां युवाकु सुमतीनाम्	। भूयाम वाजवाज्ञाम्	४
इन्द्रः सहस्रवाजां वरुणः शंस्यानाम्	। क्रतुर्मवत्युक्ष्यः	५ [३२]
तयोरिदंसा वयं मनेम नि च धीमहि	। स्यावुत प्ररेचनम्	६ (१७३)

इन्द्रावरुण वामहं हुवे चित्राय राधसे	।	अस्मान्सु जिग्युषस्कृतम्	७
इन्द्रावरुण नू नु वां सिषासन्तीषु धीष्या	।	अस्मभ्यं शर्म यच्छतम्	८
म वामश्रोतु सुष्टुति—रिन्द्रावरुण यां हुवे	।	वामधाभे सधस्तुतिम्	९ [३३] (१७६)

(१८)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० १८-२३]

१. मेधातिथिः काण्वः । १-३ ब्रह्मणस्पतिः, ४ इन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः सोमश्च, ५ ब्रह्मणस्पतिः सोम इन्द्रो दक्षिणा च, ६-८ मदसरपतिः, ९ मदसस्पतिर्नराशंसो वा । गायत्री ।

सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते	।	कक्षीतिन्तं च औशिजः	१
यो रेवान यां अमीवहा वसुवित् पुष्टिधनः	।	स नः सिषत् यस्तुरः	२
मा नः शंसो अरुणो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य	।	रक्षां णो ब्रह्मणस्पते	३
स घा वीरो न रिप्यति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः	।	सोमो हिनाति मर्त्यम्	४
त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यम्	।	दक्षिणा पान्वहसः	५ [३४]

सदसस्पतिमजुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम्	।	सनि मेधामवासिपम्	६
यस्माद्धते न सिध्यति यज्ञा विपरिचतश्चन	।	म धीनां योगमिन्वति	७
आहृधोति हविष्कृतिं पाश्चै कृणोत्यध्वरम्	।	होत्रा देवेषु गच्छति	८
नराशंसं सुधृष्टम्—मपश्यं सप्रथस्तमम्	।	दिवा न सधामखसम्	९ [३५] (१८५)

(१९)

१. मेधातिथिः काण्वः । अग्निर्मरुतश्च । गायत्री ।

प्रति त्यं चारुमध्वरं गोपीथाय प्र हूयसे	।	मरुद्भिरग्न आ गहि	१
नहि देवो न मन्यो महस्तव क्रतुं परः	।	मरुद्भिरग्न आ गहि	२
ये महो रजसो विदुर्विश्वे देवासो अद्भुहः	।	मरुद्भिरग्न आ गहि	३
य उग्रा अर्कमानुचु—रनाधृष्टासु ओजसा	।	मरुद्भिरग्न आ गहि	४
ये शुभ्रा घोरवर्षसः सुक्षत्रामो रिशादसः	।	मरुद्भिरग्न आ गहि	५ [३६]

ये नाकस्याधि रोचने दिवि देवास आमते	।	मरुद्भिरग्न आ गहि	६
य ईङ्गयन्ति पर्वतान् तिरः समुद्रमर्णवम्	।	मरुद्भिरग्न आ गहि	७
आ ये तन्वन्ति रश्मिभिस् तिरः समुद्रमोजसा	।	मरुद्भिरग्न आ गहि	८
अमि त्वां पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं सधुं	।	मरुद्भिरग्न आ गहि	९ [३७] (१९४)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३८]

(२०)

८ मेधातिथिः काण्वः । ऋभवः । गायत्री ।

अयं देवाय जन्मने	स्तोमो विप्रेभिरासया	।	अकारि रन्धातमः	१
य इन्द्राय वचोयुजा	तत्क्षुर्मनसा हरी	।	शर्माभिर्यज्ञमाशत	२
तक्षन् नासत्याभ्यां	परिज्मानं सुखं रथम्	।	तक्षन् धेनुं संबर्द्धयाम	३
युवाना पितरा पुनः	सन्त्यमन्त्रा ऋजूयवः	।	ऋभवो विष्टयक्रत	४
स वो मदासो अगमते	न्द्रेण च मरुन्वता	।	आदित्येभिश्च राजभिः	५ [१]
उत त्वं चममं नवं	त्वष्टुर्देवस्य निष्कृतम्	।	अकर्त चतुरः पुनः	६
ते नो रत्नानि धत्तन्	त्रिरा साप्तानि सुन्वते	।	एकमेकं सुशान्तिभिः	७
अधारयन्त वह्नयो	ऽभजन्त मुकृत्या	।	भागं देवेषु यज्ञियम्	८ [२] (२०२)

(२१)

६ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इहेन्द्राग्नी उप ह्वये	तयोरित स्तोममुश्मसि	।	ता सोमं सोमपातमा	१
ता यज्ञेषु प्र शंसन्ते	न्द्राग्नी शुम्भना नरः	।	ता गायत्रेषु गायत	२
ता मित्रस्य प्रशस्तय	इन्द्राग्नी ता हवामहे	।	सोमपा सोमपीतयं	३
उग्रा सन्तां हवामह	उपेदं सर्वनं सुतम्	।	इन्द्राग्नी एह गच्छताम्	४
ता महान्ता मदस्पती	इन्द्राग्नी रक्ष उज्जतम्	।	अप्रजाः सन्त्वत्रिणः	५
तेन सन्त्येन जागृत	मधि प्रचेतुने पदे	।	इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्	६ [३] (२०८)

(२२)

२१ मेधातिथिः काण्वः । १-४ अश्विनौ; ५-८ सविता; ९-१० अग्निः ११ देव्यः; १२ इन्द्राग्नी-

वरुणान्यग्नादयः; १३-१४ द्यावापृथिव्यौ; १५ पृथिवी; १६ विष्णुर्देवा वा;

१७-२१ विष्णुः । गायत्री ।

प्रातर्युजा वि बोधया	श्विनावेह गच्छताम्	।	अस्य सोमस्य पीतये	१
या सुरथा रथीतमो	भा देवा दिविस्पृशा	।	अश्विना ता हवामहे	२
या वां कशा मधुमन्य	श्विना सूनृतावती	।	तया यज्ञं मिमिक्षतम्	३
नहि वामस्ति दूरके	यत्रा रथेन गच्छथः	।	अश्विना सोमिनो गृहम्	४
हिरण्यपाणिमृतये	सवितारमुप ह्वये	।	स चेत्ता देवता पदम्	५ [४]
अपां नपातमवसे	सवितारमुप स्तुहि	।	तस्य व्रतान्युश्मसि	६ (२१४)

विभक्तारं हवामहे वसोरिचित्रस्य राधंसः ।	सवितारं नृचक्षसम्	७
सखाय आ नि षीदत सविता स्तोम्यो नु नः ।	दाता राधांसि शुम्भति	८
अग्ने पत्नीरिहा वह देवानामुशतीरुप ।	त्वष्टारं सोमपीतये	९
आ ग्ना अग्न इहावसे होत्री यविष्ठ भारतीम ।	वरुत्रीं धिषणां वह	१० [५]
अमि नो देवीरवसा महः शर्मणा नृपत्नीः ।	अच्छिन्नपत्राः सचन्ताम	११
इहेन्द्राणीमुप ह्वये वरुणानीं स्वस्तये ।	अग्न्यायीं सोमपीतये	१२
मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् ।	पिपृतां नो भरीमभिः	१३
तयोरिद् घृतवत् पयो विप्रा रिहन्ति धीतिभिः ।	गन्धर्वस्य ध्रुवे पदे	१४
स्योना पृथिवि भवा—नृक्षरा निवेशनी ।	यच्छा नः शर्म सप्रथः	१५ [६]
अतो देवा अवन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे ।	पृथिव्याः सप्त धामभिः	१६
इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् ।	समूह्यमस्य पांसुरे	१७
त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः ।	अतो धर्माणि धारयन्	१८
विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे ।	इन्द्रस्य युज्यः सखा	१९
तद् विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः ।	दिवीव चक्षुराततम्	२०
तद् विप्रांसो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते ।	विष्णोर्यत् परमं पदम्	२१ [७] (२२९)

(२३)

२४ मेधातिथिः काण्वः । १ वायुः, २-३ इन्द्रवायुः, ४-६ मित्रावरुणौ, ७-९ इन्द्रो मरुत्वान्;

१०-१२ विश्वे देवाः, १३-१५ पूषा, १६-२२, २३ (पूर्वार्धस्य) आपः, २३ (उत्तरार्धस्य), २४ अग्निः ।

१-१८ गायत्री, १९ पुरउष्णिक्, २१ प्रतिष्ठा, २०, २२-२४ अनुष्टुप् ।

तीव्राः सोमांस आ गच्छा—शीर्वन्तः सुता इमे ।	वायो तान् प्रस्थितान् पिब	१
उभा देवा दिविस्पृशे—न्द्रवायू हवामहे ।	अस्य सोमस्य पीतये	२
इन्द्रवायू मनोजुवा विप्रा हवन्त ऊतये ।	महस्राक्षा धियस्पती	३
मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये ।	जज्ञाना पूतदक्षसा	४
ऋतेन यावृतावृधा—वृत्तस्य ज्योतिषस्पती ।	ता मित्रावरुणा हुवे	५ [८]
वरुणः प्राविता भुवन् मित्रो विश्वाभिरुतिभिः ।	कर्ता नः सुरार्धसः	६
मरुत्वन्तं हवामहे इन्द्रमा सोमपीतये ।	सजूर्गणेन तृप्पतु	७
इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूषगतयः ।	विश्वे मम श्रुता हवाम	८
हृत वृत्रं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा ।	मा नो दुःशंस ईशत	९
विश्वान् देवान् हवामहे मरुतः सोमपीतये ।	उग्रा हि पृथिमातरः	१० [९] (२३९)

जयतामिव तन्यतु मरुतामेति धृष्णुया । यच्छुभं याथना नरः ११
हस्काराद् विद्युतस्पर्यऽतो जाता अवनु नः । मरुतो मृळयन्तु नः १२
आ पुषश्चित्रबर्हिष माधुणे धरुणं विवः । आजानृहं यथा पशुम् १३
पूषा राजानमाधुणि रपगूहं गुहा हितम् । अविन्दच्चित्रबर्हिषम् १४
उतो स मह्यमिन्दुभिः षड् युक्तौ अनुसेविधत् । गोभिर्यवं न चकृषत् १५[१०]

अम्बयो गुन्यध्वभि जमियो अध्वरीयताम् । पृश्नतीर्मधुना पयः १६
अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वम् १७
अपो देवीरप ह्वये यत्र गावः पिबन्ति नः । सिन्धुभ्यः कर्त्वं हविः १८
अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजं मृषामृतं पशस्तये । देवा भवन्त वाजिनः १९
अप्सु मे सोमो अब्रवी दुन्तार्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशीभुव मापश्च विश्वभेषजीः २०[११]

आपः पूर्णीत भेषजं वरुथं तन्वे३ ममे । ज्योक् च सूर्यं हृशे २१
इदमापः प्र वहत यत् किं च दुरितं मयि । यद् बाहर्मभिदुद्रोह यद् वा शेष उतानृतम् २२
आपो अद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि । पर्यस्वानग्न आ गहि तं मा सं सृज वर्चसा २३
सं मार्गने वर्चसा सृज सं प्रजदा समापुषा । विद्युर्मै अस्य देवा इन्तं विद्यात सह कविभिः २४[१२]

(२४)

[ऋषोऽनुवाकः ॥६॥ सू० २४-३०]

१५ आजोगर्तिः शुनःशेषः स कृत्तिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १ कः (प्रजापतिः); २ अग्निः, ३-५ सविता,
५ भगो वा ६-१० वरुणः । १, २, ६-१५ त्रिष्टुप्, ३-५ गायत्री ।

कस्य नूनं कृतमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
को नो मह्या अदितये पुनर्दात पितरं च हृशेयं मातरं च १
अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
स नो मह्या अदितये पुनर्दात पितरं च हृशेयं मातरं च २
अभि त्वा देव सवित रीशानं दार्याणाम् । सदावन् भागमीमहे ३
यश्चिद्धि तं इन्था भगः शशमानः पुरा निदः । अद्वेषो हस्तयोर्वृधे ४
भगभक्तस्य ते वय मुदशम तवावसा । मूर्धानं राय आरमे ५[१३]

नहि ते क्षत्रं न सहो न मन्युं वयश्च नामी पतयन्त आपुः ।
नेमा आपो अनिमिषं चरन्ती न ये वारस्य प्रमिनन्त्यभ्वम् ६
अबुध्ने राजा वरुणो वनस्यो ध्वं स्तूपं ददते पृतदक्षः ।
नीचीनाः स्थुरुपरि बुध्न एषा मस्मे अन्तर्निहिताः केतवः स्युः ७ (२६०)

उ॒रुं हि रा॒जा वरु॑णश्च॒कार॒ सूर्या॑य पन्था॒मन्वे॑त॒वा उ॒ ।
 अ॒पवे॑ पा॒वा प्र॒तिधा॑तवेऽक—रु॒ताप॑व॒क्ता हृ॒दया॑विध॒श्चित् ८
 श॒तं ते॒ राजन्॑ भिष॒जः स॒हस्रं—भु॒र्वी ग॑भी॒रा सु॑म॒तिर्दे॑ अस्तु ।
 बा॒धस्व दू॒रे नि॒र्कृतिं॑ प॒राचैः॒ कृतं॑ चि॒देनः॒ प्र मु॑मुग्ध्य॒स्मत् ९
 अ॒मी य ऋ॒क्षा नि॒हिता॑स उ॒च्चा न॑क्तं द॒द॒शे कु॒र्व चि॒द् दि॒वेयुः॑ ।
 अ॒द॒ब्धानि॑ वरु॑णस्य व॒तानि॑ वि॒चाक॑शच्च॒न्द्रमा॒ नक्त॑मेति १० [१४]

तत् त्वा॑ या॒मि ब्र॒ह्म॒णा व॒न्द॒मान॑स् त॒वा शा॑स्ते यज॒मानो॑ ह॒विभिः॑ ।
 अ॒हे॒ळ॒मानो॑ वरु॑णेह बो॒ध्यु—रु॒शंस॑ मा न॒ आ॒युः प्र॒ मोषीः॑ ११
 तदि॒न्नक्तं॑ तद् दि॒वा म॒र्यामा॑हुस् तव॒यं के॒तो हृ॒द आ॒ वि च॑ष्ट ।
 शु॒नःशे॒पो यम॑हृद् गृ॒भीतः॑ सा अ॒स्मान् राजा॑ वरु॑णो मु॒मोक्तु॑ १२
 शु॒नःशे॒पो ह्यहृद् गृ॒भीतस् त्रि॒ष्ववि॑त्यं हृ॒पदे॑षु ब॒द्धः ।
 अ॒वि॒नं राजा॑ वरु॑णः समृ॒ज्याद् वि॒द्वी अ॒द॒ब्धो वि॒ मु॒मोक्तु॑ पा॒शान् १३
 अ॒व ते॒ हे॒ळो वरु॑ण नमो॒भि—स्व ए॒जभि॑रामह ह॒विभिः॑ ।
 क्ष॒यं॒स्मभ्य॑मसुर प्र॒चेता॑ रा॒ज॒न्नना॑मि शि॒श्रथः॑ कृ॒तानि॑ १४
 उ॒दु॒त्तमं॑ वरु॑ण पा॒शम॑स्म—द॒वाधु॑मं वि म॒ध्यमं॑ भ॒थाय॑ ।
 अ॒था व॒यमा॑दित्य व॒ते त॒वा—ना॒गमो॑ अ॒दित्य॑ स्याम १५ [१५] (२६८)

(२५)

२१ आजीगर्तिः शुनःशेपः स रुप्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । वरुणः । गायत्री ।

यच्चि॒द्धि ते॒ विशो॑ यथा॒ प्र दे॒व वरु॑ण व॒तम् । मि॒नीम॑सि द्यवि॒द्यवि॑ १
 मा नो॑ व॒धाय॑ ह॒ववे॑ जिही॒ष्ठान॑स्य री॒रधः॑ । मा हृ॒णान॑स्य म॒न्यवे॑ २
 वि मृ॒ळीका॑य ते॒ मनो॑ र॒थीर॑श्वं न संदि॒तम् । गी॒भिर्वरु॑ण सीमहि ३
 प॒रा हि मे॒ विम॑न्यवः प॒तन्ति॒ वस्य॑दृष्टये । व॒यो न व॑स॒तीरु॑षे ४
 क॒दा क्ष॑त्र॒भियं॑ नर—मा वरु॑णं क॒राम॑हे । मृ॒ळीका॑यो॒रुच॑क्ष॒सम् ५ [१६]

तद्वि॒त् स॒मान॑मा॒शाते॒ वेन॑न्ता न प्र यु॒च्छतः॑ । धृ॒तव॑ताय द्वा॒शुषे॑ ६
 वे॒दा यो वी॒नां पु॒व—म॒न्तरि॑क्षेण प॒तता॑म । वे॒द ना॒वः स॑मु॒द्रियः॑ ७
 वे॒द मा॒सो धृ॒तव॑तो द्वा॒दश॑ प्र॒जाव॑तः । वे॒दा य उ॑प॒जाय॑ते ८
 वे॒द वा॒तस्य॑ वर्त॒नि—मू॒रोऽर्क्ष॑स्य बृ॒हतः॑ । वे॒दा ये अ॒ध्या॑सते ९
 नि व॑साद् धृ॒तव॑तो वरु॑णः प॒स्त्या॑ई॒स्वा । सा॒म्राज्या॑य सु॒कतुः॑ १० [१७] (२७८)

अतो विश्वान्यद्भुता चिकित्वाँ अमि पश्यति ।	कृतानि या च कर्त्वा ११
स नो विश्वाहा सुकृतुं रावित्यः सुपथां करत् ।	प्र ण आयुषि तारिषत् १२
विभ्रद द्रापिं हिरण्ययं वरुणो वस्न निर्णिजम् ।	परि स्पशो नि वेदिरे १३
न यं दिप्सन्ति दिप्सवो न दृह्वाणो जनानाम् ।	न देवमभिमातयः १४
उत यो मानुषेष्व्वा यशश्चक्रे असाभ्या ।	अस्माकमुदरेष्वा १५ [१८]
परा मे यन्ति धीनयो गावो न गव्यूतीरनु ।	इच्छन्तीरुचक्षसम् १६
सं नु वांचावहै पुनर्यतो मे मध्वामृतम् ।	होतैव क्षवसे प्रियम् १७
वर्शं नु विश्वदर्शतं दर्शं रथमधि क्षमि ।	एता जुषत मे गिरः १८
इमं मे वरुण भ्रुधी हवमद्या च मृळय ।	त्वामवस्युग चक्रे १९
त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च गमश्च राजसि ।	स यामनि प्रति भ्रुधि २०
उदुत्तमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चत ।	अवाधमानि जीवसे २१ [१९] (२८९)

(२६)

१० आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । अग्निः, । गायत्री ।

वसिष्वा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जा पते ।	सेमं नो अध्वरं यज १
नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठ मन्मभिः ।	अग्ने दिविर्माता वचः २
आ हि ष्मा सूनवे पिता पिर्यजत्यापये ।	सखा सख्ये वरेण्यः ३
आ नो बर्ही रिशादसो वरुणो मित्रो अर्यमा ।	सीदन्तु मनुषो यथा ४
पूर्व्यं होतरस्य नो मन्दस्व सख्यस्य च ।	इमा उ षु भ्रुधी गिरः ५ [२०]
यन्त्रिद्वि शश्वता तना देवदंवं यजामह ।	त्वे इद्धयते हविः ६
प्रियो नो अस्तु विशपतिर्होता मन्द्रो वरेण्यः ।	प्रियाः स्वग्नयो वयम् ७
स्वग्नयो हि वार्यं देवासो दधिरे च नः ।	स्वग्नयो मनामहे ८
अथा न उभयेषा ममृत मर्त्यानाम् ।	मिथः सन्तु प्रशस्तयः ९
विश्वेभिरग्ने अग्निमिग्मं यज्ञमिदं वचः ।	चनो धाः सहसो यहो १० [२१] (२९९)

(२७)

१३ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१२ अग्निः १३ देवाः । १-१२ गायत्री, १३ त्रिष्टुप् ।

अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः ।	सम्राजन्तमध्वराणाम् १
स घा नः सूनुः शवसा पृथुप्रगामा सुशेवः ।	मीढ्वाँ अस्माकं बभूयात् २ (३०१)

स नो दूराच्चासाञ्च नि मन्यादघायोः ।	पाहि सदुमिद विश्वायुः ३
इमम् षु त्वमस्माकं सनिं गायत्रं नव्यांसम् ।	अग्ने देवेषु प्र वोचः ४
आ नो भज परमेष्वा वाजेषु मध्यमेषु ।	शिक्षा वरुवो अन्तमस्य ५ [२२]
विभक्तासि चित्रमानो सिन्धोरुर्मा उपाक आ ।	मद्या द्वागुषे क्षरमि ६
यमग्ने पृतसु मन्यमवा वाजेषु ये जुनाः ।	स यन्ता अश्वर्तारिषः ७
नकिरम्य सहन्त्य पर्येता कयम्य नित ।	वाजो अस्ति श्रवाय्यः ८
स वाजं विश्वचर्षणिस्वद्विरस्तु नरुता ।	विप्रेभिरस्तु सनिता ९
जराबोध तद् विधिद्धि विशविश यजियाय ।	स्तोमं रुद्राय हवीकाम १० [२३]
स नो भहो अनिमानो धूमकेतुः पुरुश्चन्द्रः ।	धिये वाजाय हिन्वतु ११
स रवौ इव विष्पतिर्देव्यः केतुः शृणातु नः ।	उक्थैरग्निर्वृहद्भानुः १२
नमो महद्भ्यो नमो अभिकेभ्यो नमो युवभ्यो नमो आशिनेभ्यः ।	
यजाम देवान् यदि शक्नवाम मा ज्यायसः शंसमा वृक्षि देवाः ।	१३ [२४] (३१२)

(२८)

९ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरान् । १-४ इन्द्रः, ५-६ उलूखलं, ७-८ उलूखलमुखले,
९ प्रजपतिर्हरिश्चन्द्रः, (अधिषवण-) चर्म सोमो वा । १-६ अनुष्टुप्, ७-९ गायत्री ।

यत्र ग्रावा पृथुचुध ऊर्ध्वो भवन्ति मातव ।	उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः १
यत्र द्वाविज जघनाधिषवण्या कृता ।	उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः २
यत्र नार्यपच्यवमुपच्यवं च शिक्षते ।	उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ३
यत्र मन्या विबध्ने रश्मीन् यमितवा इव ।	उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ४
यच्चिद्धि त्वं गृहगृह उलूखलक युज्यसे ।	इह द्युमतमं वदु जयतामिव दुन्दुभिः ५ [२५]
उत स्म ते वनस्पते वातो वि वान्यग्रमित ।	अथा इन्द्राय पातव सुनु सोममुलूखल ६
आयजी वाजसातमा ता ह्युञ्चा विजर्भतः ।	हरी इवान्धांसि बप्सता ७
ता नो अद्य वनस्पती ऋष्ववृष्वेभिः सोतृभिः ।	इन्द्राय मधुमत सुतम ८
उच्छिष्टं चम्बोभर सोमं पवित्र आ सृज ।	नि धेहि गार्गधि त्वचि ९ [२६] (३२१)

(२९)

७ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरान् । इन्द्रः । पंक्तिः ।

यच्चिद्धि सत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि ।

आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ १ (३२२)

शिपिन् वाजानां पते	शचींस्तव दुंसना ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ २
नि ध्यापया मिथूहशा	मस्तामबुध्यमाने ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ३
ससन्तु त्या अगतयो	बोधन्तु गुर गतयः ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ४
समिन्द्र गर्दभं मृण	नुवन्तं पापयामुया ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ५
पताति कुण्डुणाच्या	दूरं वातो वनादधि ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ६
सर्वं परिक्रोशं जहि	जम्भया कृकदाश्वम् ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ७ [२७] (३२८)

(३०)

२२ आर्जागतिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१६ इन्द्रः १७-१९ अश्विनौ २०-२२
उषाः । १-१०, १२-१५, १७-२२ गायत्री, ११ पादनिचुद्गायत्री, १६ त्रिष्टुप् ।

आ व इन्द्रं किर्विं यथा	वाजयन्तः शतक्रतुम् ।	महिष्ठं मिश्र इन्दुभिः १
शतं वा यः शुचीनां	सहस्रं वा समाशिराम् ।	एदुं निम्नं न रीयते २
सं यन्मदाय शुष्मिण	एना ह्यस्योदरे ।	समुद्रो न व्यचो दधे ३
अयमुं ते समतसि	कपोत इव गर्भधिम ।	वचस्तच्चिन्न ओहमे ४
स्तोत्रं राधानां पते	गिर्वीहो वीर यम्यं ते ।	विभूतिरस्तु सूनृता ५ [२८]

ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये	ऽस्मिन् वाजे शतक्रतो ।	समन्येषु ब्रवावहै ६
योगेयोगे तवस्तरं	वाजेवाजे हवामहे ।	सग्वाय इन्द्रमृतये ७
आ यां गमद्यादि भवत्	सहस्रिणीभिरुतिभिः ।	वाजभिरुषं नो हवम् ८
अनुं प्रन्नस्यौकमो	हुवे तं विप्रति नरम् ।	यं ते पूर्वं पिता हुवे ९
तं त्वा वयं विश्ववारा	ऽऽ गास्महे पुरुहूत ।	सखे वसो जरितृभ्यः १० [२९]

अस्माकं शिपिणीनां	सोमपाः सोमपात्राम् ।	सखे वज्रिन्त्यस्वीनाम् ११
तथा तदस्तु सोमपाः	सखे वज्रिन् तथा कृणु ।	यथा त उश्मसीष्टये १२
रेवतीर्नः सधमाव	इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः ।	क्षुमन्तो पाभिर्मदेम १३ (३४१)

आ घ त्वावान् त्मनातः स्तोतृभ्यो धृष्णवियानः । ऋणोरक्षं न चक्रयोः १४
आ यद् दुषः शतक्रतुवा कामं जरितृणाम् । ऋणोरक्षं न शचीभिः १५ [३०]

शश्वदिन्द्रः पोषुथद्भिर्जिगाय नानदद्भिः शाश्वसद्भिर्धनानि ।
स नो हिरण्यरथं वृंसनावान त्स नः सनिता सनये स नोऽदात् १६
आश्विनावश्वावन्तेषा यातं शवीरया । गोमद् दत्त्वा हिरण्यवत् १७
समानयोजनो हि वां रथो दत्त्वावमर्त्यः । समुद्रे अश्विनेयते १८
न्य१घ्न्यस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः । परि द्यामन्यदीयते १९
कस्त उषः कधप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये । कं नक्षमे विभावरी २०
वयं हि ते अमन्मह्याऽऽन्तादा पराकात । अश्वे न चित्रे अरुषि २१
त्वं त्येमिरा गहि वाजेभिर्बुधितर्दिवः । अस्मे रयिं नि धारय २२ [३१] (३५०)

(११)

[सममोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ३१-३५]

१८ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अग्निः । जगती; ८. १६, १८ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्वेवो देवानामभवः शिवः सत्त्वा ।
तव व्रते कवयो विष्मनापसो ऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः १
त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्वेवानां परि भूषसि वतम् ।
विमुर्विश्वस्मै भुवनाय मेधिरो द्विमाता शयुः कनिधा चिदायवे २
त्वमग्ने प्रथमो मातरिभ्वन आविर्भव सुकनुया विवस्वते ।
अरेजेतां रोदसी होतृवूर्ये ऽसंघोभारिमयजो महा वसो ३
त्वमग्ने मनवे द्यामवाशयः पुरुरवसे सुकृते सुकृत्तरः ।
श्वात्रेण यत् पित्रोर्मुच्यसे पर्या ऽऽ त्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ४
त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धन उद्यतमुचे भवसि श्रवाय्यः ।
य आबुतिं परि वेवा वर्षदकृतिमेकायुरग्रे विश आविवांसमि ५ [३२]

त्वमग्ने वृजिनवर्तनि नरं सकमन् पिपर्षि विदथे विचर्षणे ।
यः शूरसाता परितकम्ये धने वृभेभिर्हित समृता हंसि भूर्यसः ६
त्वं तमग्ने अमृतत्व उन्नमे मर्ते दधासि श्रवसे दिवेदिवे ।
यस्तातृषाण उमयाय जन्मने मयः कृणोषि प्रय आ च सूर्ये ७ (३५७)

त्वं नो अग्ने सनये धनानां यशसं कारु कृणुहि स्तवानः ।
 ऋध्याम कर्मापसा नवेन कुर्वेद्यावापृथिवी प्रादतै नः ८
 त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ देवो देवेष्वनवद्य जागृविः ।
 तनुकृद् बोधि प्रमतिश्च कारवे त्वं कन्याण वसु विश्वमोषिषे ९
 त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नस त्वं वयस्कृत तव जामयो वयम् ।
 सं त्वा रायः शतिनः सं सहस्रिणः सुवीरं यन्ति वतपामदाम्य १० [३३]

त्वामग्ने प्रथममायुमायवे देवा अकृण्वन् नहुषस्य विश्पतिम् ।
 इळामकृण्वन् मनुषस्य शर्मनीं पितुर्यत् पुत्रो ममकस्य जायते ११
 त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
 ज्ञाता लोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव वते १२
 त्वमग्ने यज्यवे पायुरन्तरो ऽनिषङ्गाय चतुरक्ष इध्यमे ।
 यो रातहव्यो ऽवृकाय धार्यसे कीरिश्चिन् मन्त्रं मनसा वनोषि तम् १३
 त्वमग्ने उरुशंसाय वाघने स्पार्हं यद् रेकर्णः परमं वनोषि तम् ।
 आधस्य चित् प्रमतिरुच्यसे पिता प्र पाकं शास्ति प्र दिशो विदुष्टरः १४
 त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वर्मेव स्यूतं परि पासि विश्वतः ।
 स्वादुक्षद्वा यो वसतौ स्योनकृज् जीवयाजं यजते सोपमा विवः १५ [३४]

इमामग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं यमगाम दूरात् ।
 आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भूमिरस्यृषिकृन् मर्त्यानाम् १६
 मनुष्वदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो ययातिवत् सदने पूर्ववच्छुचे ।
 अच्छं याह्या वह्ना देव्यं जनमा सादय बर्हिषि यक्षि च प्रियम् १७
 एनेनाग्ने बह्मणा वावृधस्व शक्ती वा यत् ते चकृमा विदा वा ।
 उत प्र णेष्यभि वस्यो अस्मान् त्वं नः सृज सुमत्या वाजवत्या १८ [३५] (३६८)

(३२)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र वोचं यानि चकार प्रथमानि वज्री ।
 अहन्नहिमन्वपस्ततर्व प्र वक्षणा अभिनत् पर्वतानाम् १ (३६९)

अहन्नहिं पर्वते शिभियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वयं ततक्ष । वाभा इव धेनवः स्यन्दमाना अञ्जः समुद्रमव जग्मुरापः ।	२
वृषायमाणो ऽवृणीत सोमं त्रिकं दुकेष्वपिबत् सुतस्य । आ सार्यकं मघवाद्भुवः वज्रं महंघ्नेन प्रथमजामहीनाम् ।	३
यदिन्द्राहन् प्रथमजामहीनामान्मायिनाममिनाः प्रोत मायाः । आत् सूर्यं जनयन् द्यामुषासं तादीन्ना शत्रुं न किला विविन्से ।	४
अहन् वृत्रं वृत्रतरं व्यसं मिन्द्रो वज्रेण महता वधेन । स्कन्धासीव कुलिशेना विवृक्णा ऽहिः शयन उपपृक् पृथिव्याः ।	५ [३६]
अयोद्धेव दुर्गद् आहि जुह्वे महावीरं तुविबाधमृजीषम् । नातारीदस्य समृतिं वधानां सं रुजानाः पिपिष इन्द्रशत्रुः ।	६
अपादहस्तो अपृतन्यदिन्द्रमास्य वज्रमधि सानौ जघान । वृष्णो वधिः प्रतिमानं बुभूषन् पुरुत्रा वृत्रो अशयद् व्यस्तः ।	७
नदं न भिन्नममुया शयानं मनो रुहाणा अति यन्त्यापः । याश्चिद् वृत्रो महिना पर्यतिष्ठत् तासामहिः पन्सुतः शीर्षभूव ।	८
नीचावया अभवद् वृत्रपुत्रेन्द्रो अस्या अव वधर्जभार । उत्तरा सूरधरः पुत्र आसीद् दानुः शये महवत्सा न धेनुः ।	९
अतिष्ठन्तीनामनिवेशनानां काठानां मध्ये निहितं शरीरम् । वृत्रस्य निण्यं वि चरन्त्यापो दीर्घं तम् आशयदिन्द्रशत्रुः ।	१० [३७]
वृषासर्पत्नीरहिगोपा अतिष्ठन् निरुद्धा आपः पणिनेव गावः । अपां बिलमपिहितं यदासीद् वृत्रं जघुन्वाँ अप तद् ववार ।	११
अश्व्यो वारो अभवस्तदिन्द्र सूके यत् त्वा प्रत्यहन् देव एकः । अर्जयो गा अर्जयः शूर सोममवांसृजः सर्तवे सप्त सिन्धून् ।	१२
नास्मै विद्युन्न तन्यतुः सिषेध न यां मिहमकिरद् ध्रादुर्नि च । इन्द्रश्च यद् युयुधाते अहिश्चोतापरीम्यो मघवा वि जिग्ये ।	१३
अहेयतारं कर्मपश्य इन्द्र हृदि यत् ते जघ्नुषो भीरगच्छत् । नव च यन् नवतिं च सर्वन्तीः श्येनो न भीतो अतरो रजांसि ।	१४ (३८२)

इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राजा शर्मस्य च शुक्लिणो वज्रबाहुः ।
सेदु राजा क्षयति चर्षणीना मरान न नेमिः परि ता बभूव

१५[३८](३८३)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३५]

(३३)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एतायामोषं गव्यन्त इन्द्रं मस्माकं सु प्रमतिं वावृधाति ।
अनामृणः कुविदादस्य रायो गवां केतं परमावर्जते नः
उपेदुहं धनदामप्रतीतं जुष्टां न श्येनो वसतिं पतामि ।
इन्द्रं नमस्यन्नुपमेभिरकैर्यः स्तोतृभ्यो हव्यो अस्ति यामन्
नि सर्वसेन इषुधीरसक्त समर्यो गा अजति यस्य वष्टि ।
चोष्कूयमाण इन्द्र भूरि वामं मा पणिर्भूरस्मदधि प्रवृद्ध
वधीर्हि दस्युं धनिनं घनेन एकश्चरन्नुपशाकेभिरिन्द्र ।
धनोरधि विषुणक् ते व्यायन्नयज्वानः सनकाः प्रेतिमीयुः
परां चिच्छीर्षा ववृजुस्त इन्द्रा ऽयज्वानो यज्वभिः स्पर्धमानाः ।
प्र यद् दिवो हरिवः स्थातरुग्र निरव्रतां अधमो रोदस्योः

१

२

३

४

५ [१]

अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेना मयातयन्त क्षितयो नवग्वाः ।
वृषायुधो न वधयो निरष्टाः प्रवद्भिरिन्द्राच्चितर्यन्त आयन्
त्वमेतान रुवृतो जक्षतश्चायोधयो रजस इन्द्र पारे ।
अवाद्दहो दिव आ दस्युमुच्चा प्र सुन्वतः स्तुवतः शंसमावः
चक्राणामः परीणहं पृथिव्या हिरण्येन मणिना शुभ्रमानाः ।
न हिन्वानामस्तितिरुस्त इन्द्रं परि स्पशां अदधात् सूर्येण
परि यदिन्द्र रोदसी उभे अबुभोजीर्महिना विश्वतः सीम् ।
अमन्यमानो अभि मन्यमानैर्निर्ब्रह्मभिर्धमो दस्युमिन्द्र
न ये दिवः पृथिव्या अन्तमापुर्न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन् ।
युजं वज्रं वृषभश्चक्र इन्द्रो निज्योतिषा तमसो गा अदुक्षत्

६

७

८

९

१० [२]

अनु स्वधामक्षरन्नापो अस्या ऽवर्धत मध्य आ नाव्यानाम् ।
मधीर्चीनन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हन्मनाहज्रभि द्युन्

११

(३९४)

न्याविध्यदिलीविशस्य हृद्धा वि शृङ्गिणमभिनच्छुष्णमिन्द्रः ।	
यावत्तरो मघवन् यावदोजो वज्रेण शत्रुमवधीः पृतन्युम्	१२
अमि सिध्मो अजिगादस्य शत्रुन् वि तिग्मेन वृषमेणा पुरोऽमेत ।	
सं वज्रेणासृजद वृत्रमिन्द्रः प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः	१३
आवः कुत्समिन्द्र यस्मिश्चाकन् प्रावो युध्यन्तं वृषमं दशद्युम् ।	
शफच्युतो रेणुर्नक्षत द्यामुच्चैत्रेयो नृषास्याय तस्यो	१४
आवः शर्म वृषमं तुग्न्यासु क्षेत्रजेषे मघवज्जिह्वं गाम् ।	
ज्योक् चिदत्र तस्थिवांसो अक्रच्छत्रयतामधरा वेदनाकः	१५[३](३९८)

(३४)

१२ द्विष्वस्तूप आङ्गिरसः । अश्विनौ । जगती; ९, १२ त्रिष्टुप् ।

त्रिभिन् नो अद्या भवतं नवेदसा विभुर्वा याम उत रातिरश्विना ।	
युवोर्हि यन्त्रं द्विष्येव वासंसो ऽभ्यायंसेन्या भवतं मनीषिभिः	१
त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वेनामनु विश्व इद विदुः ।	
त्रयः स्कम्भासः स्कमितास आरमे त्रिर्नक्तं याथस्त्रिर्वश्विना दिवा	२
समाने अहन् त्रिरवद्यगोहना त्रिरद्य यज्ञं मधुना मिमिक्षतम् ।	
त्रिर्वाजवतीरिषो अश्विना युवं दोषा अस्मभ्यमुषसश्च पिन्वतम्	३
त्रिर्वतिर्यातं त्रिरनुवते जने त्रिः सुप्राव्ये त्रेधेव शिक्षतम् ।	
त्रिर्नान्त्यं वहतमश्विना युवं त्रिः पृक्षो अस्मे अक्षरेव पिन्वतम्	४
त्रिर्नो रयिं वहतमश्विना युवं त्रिर्देवताता त्रिरुतादतं धियः ।	
त्रिः सौभगत्वं त्रिरुत श्रवांसि नसु त्रिष्ठं वां सूरं दुहिता रुहद् रथम्	५
त्रिर्नो अश्विना दिव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिरु दत्तमन्यः ।	
ओमानं शंयोर्ममकाय सूनवे त्रिधातु शर्म वहतं शुभस्पती	६ [४]
त्रिर्नो अश्विना यजता दिवेदिवे परि त्रिधातु पृथिवीमशायतम् ।	
तिस्रो नासत्या रथ्या परावर्त आत्मेव वातः स्वसराणि गच्छतम्	७
त्रिरश्विना सिन्धुभिः सप्तमातृमिस् त्रय आहावास्त्रेधा हविष्कृतम् ।	
तिस्रः पृथिवीरुपरि प्रवा दिवो नाकं रक्षेथे द्युभिर्क्तुभिर्हितम्	८ (४०६)

क१ त्री चक्रा त्रिवृतो रथस्य क१ त्रयो वन्धुरो ये सनीळाः ।	
कदा योगो वाजिनो रासमस्य येन यज्ञं नासत्योपयाथः	९
आ नासत्या गच्छतं ह्यते हविर्मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभिः ।	
युवोर्हि पूर्वं सवितोषसो रथमृताय चित्रं घृतवन्तमिष्यति	१०
आ नासत्या त्रिभिरेकादशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।	
प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा	११
आ नो अश्विना त्रिवृता रथेनाऽर्वाञ्च रयिं वहतं सुवीरम् ।	
शृण्वन्ता वामवसे जोहवीमि वृधे च नो भवतु वाजसातौ	१२ [५] (४१०)

(३५)

११ हिरण्यस्तूप आग्निरसः । १ (पादानां क्रमेण) अग्निः, मित्रावरुणौ, रात्रिः, सविता च ।
२-११ सविता । त्रिष्टुप्. १.९ जगती. ।

हवाम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये हवामि मित्रावरुणाविहारवसे ।	
हवामि रात्रीं जगतो निवेशनीं हवामि देवं सवितारमृतये	१
आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मन्यं च ।	
हिरण्ययेन सविता रथेनाऽऽ देवो याति भुवनानि पश्यन्	२
याति देवः प्रवता यात्युद्धता याति शुभ्राभ्यां यजतो हरिभ्याम् ।	
आ देवो याति सविता परावतो ऽपु विश्वा दुरिता बाधमानः	३
अभीवृतं कृशनिर्विश्वरूपं हिरण्यशभ्यं यजतो बृहन्तम् ।	
आस्थाद् रथं सविता चित्रभानुः कृष्णा रजांसि तविषीं दधानः	४
वि जनाञ्छयावाः शितिपादो अरुयन् रथं हिरण्यप्रउगं वहन्तः ।	
शश्वद् विशः सवितुर्देवस्योऽपस्थे विश्वा भुवनानि तस्थुः	५
तिस्रो द्यौः सवितुर्द्वा उपस्थौ एका यमस्य भुवने विगषाद् ।	
आणिं न रथ्यममृताधि तस्थुः रिह ब्रवीतु य उ तच्चिकेतत्	६ [६]
वि सुपर्णो अन्तरिक्षाण्यरुयद् गर्भीर्वेण असुरः सुनीथः ।	
केडेवानीं सूर्यः कश्चिकेत कतमां द्यां रश्मिरस्या ततान	७
अष्टौ व्यरुयत् ककुमः पृथिव्यास् त्री धन्व योजना सप्त मिन्धून् ।	
हिरण्याक्षः सविता देव आगाद् दधद्रता द्वाशुषे वार्याणि	८ (४१८)

हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणि—रुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।	
अपामीषां बार्धते वेति सूर्य—मभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति	९
हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृळीकः स्ववां यान्वर्वाङ् ।	
अपसेधन् रक्षसो यातुधाना—नस्थाद् देवः प्रतिवोषं गृणानः	१०
ये ते पन्थाः सवितः पूर्व्यासो ऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।	
तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अधि च बृहि देव	११ [७] (४२१)

(३६)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥ ८ ॥ सू० ३६-४३]

२० कण्वो घौरः । आग्निः, १३-१४ यूपो वा । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः ।

समाः सतोबृहत्यः (१३ उपरिष्ठाद्बृहती । ऐ०ब्रा० २।२ चरणच्छन्दः)

प्र वो यद्दं पुरुणां विशां देवयतीनाम् ।	
अग्निं सूक्तेभिर्वचोभिरीमहे यं सीमिवून्य ईळते	१
जनासो अग्निं दधिरे सहोवृधं हविष्मन्तो विधेम ते ।	
स त्वं नो अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु सन्त्य	२
प्र त्वा द्रुतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदमम् ।	
महस्ते सतो वि चरन्त्यर्चयो दिवि स्पृशन्ति भानवः	३
देवासस्त्वा वरुणो मित्रो अर्यमा सं द्रुतं प्रत्नमिन्धते ।	
विश्वं सो अग्ने जयति त्वया धनं यस्ते दृदाश मर्त्यः	४
मन्द्रो होता गृहपति—रग्ने द्रुतो विशामसि ।	
त्वे विश्वा संगतानि व्रता ध्रुवा यानि देवा अकृण्वत	५ [८]
त्वे इदग्ने सुभगे यविष्ठ्य विश्वमा हूयते हविः ।	
स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षि देवान्सुवीर्या	६
तं धेमिन्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।	
होत्राभिरग्निं मनुषः समिन्धते तितिर्वासो अति मिथः	७
घ्नन्तो वृत्रमतरन् रोदसी अप उरु क्षयाय चक्रिरे ।	
भुवन् कण्वे वृषा द्युम्याहुतः क्रन्दुदश्वो गर्विष्टिषु	८
सं सीदस्व मह्यं असि शोचस्व देववीतमः ।	
वि धूममग्ने अरुषं मिषेध्य मृज प्रशस्त दर्शतम्	९
यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह यजिष्ठं हव्यवाहन ।	
यं कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तुतः	१० [९] (४३१)

यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध क्रतादधि ।	
तस्य प्रेषो दीदियुस्तमिमा कचस् तमग्निं वर्धयामसि	११
रायस्पृधिं स्वधावोऽस्ति हि ते ऽग्ने देवेष्वाप्यम् ।	
त्वं वाजस्य श्रुत्यस्य राजसि स नो मृळ महौ असि	१२
ऊर्ध्व ऊ बु ण ऊतये तिष्ठा देवो न सविता ।	
ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदुञ्जिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे	१३
ऊर्ध्वो नः पाण्डहसो नि केतुना विश्वं समत्रिणं दह ।	
कृधी न ऊर्ध्वाश्चरथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुवः	१४
पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तेरगावः ।	
पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहद्भानो यविष्ठय	१५ [१०]
घनेव विश्वग्वि जह्यरावणम् तपुर्जम्भ यो अस्मध्रुक ।	
यो मर्त्यः शिशीति अत्यक्तुमि मा नः स रिपुरीशत	१६
अग्निर्वेदे सुवीर्यं मग्निः कण्वाय सौभगम् ।	
अग्निः प्रारवन् मित्रोत मेध्यातिथि मग्निः साता उपस्तुतम्	१७
अग्निना तूर्वशं यदु परावत उग्रादेवं हवामहे ।	
अग्निर्नयन्नववास्त्वं बृहदथं तूर्वीतिं दस्यवे सहः	१८
नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।	
दीदेथ कण्व क्रतुजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कृष्टयः	१९
त्वंषामो अग्नेरमवन्तो अर्चयो मीमासो न प्रतीतये ।	
रक्षस्विनः सवुमिद यातुमावतो विश्वं समत्रिणं दह	२० [११] (४४१)

(३७)

१५ कण्वो घोरः । मरुतः । गायत्री ।

क्लीळं वः शर्धो मारुत मनर्वाणं रथेशुभम् । कण्वा अभि प्र गायत	१
ये पृषतीभिर्क्रुष्टिभिः साकं वाशीभिरञ्जिभिः । अजायन्त स्वमानवः	२
इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद् वदान । नि यामश्चित्रमृजते	३
प्र वः शर्धाय घृष्टये त्वेषद्युम्नाय शुष्मिणे । देवत्तं ब्रह्म गायत	४
प्र शीसा गोष्वग्नये क्लीळं यच्छर्धो मारुतम् । जम्भे रसस्य वावृधे	५ [१२] (४४६)

को वो वर्षित आ नरो दिवश्च रमश्च धूतयः । यत् सीमन्तं न धूनुथ ६
 नि वो यामाय मानुषो दूध उग्राय मन्यवे । जिहीत पर्वतो गिरिः ७
 येषामज्मेषु पृथिवी जुजुषाँ इव विस्पतिः । मिया यामेषु रेजते ८
 स्थिरं हि जानमेषां वयो मातुर्निरतवे । यत् सीमनु द्विता शवः ९
 उदु त्ये सूनवो गिरः काष्ठा अज्मेष्वत्तत । वाश्वा अभिजु यातवे १० [१३]

त्यं चिद् वा दीर्घं पृथुं मिहो नपातममृधम् । प्र च्यावयन्ति यामभिः ११
 मरुतो यद्ध वो बलं जनाँ अचुच्यवीतन । गिरीरचुच्यवीतन १२
 यद्ध यान्ति मरुतः सं ह ब्रुवन्तध्वन्ना । शृणोति कश्चिदेषाम् १३
 प्र यात शीर्माशुभिः सन्ति कण्वेषु वो दुवः । तत्रो षु मादयाध्वै १४
 अस्ति हि ष्मा मदाय वः स्मसि ष्मा वयमेषाम् । विश्वं चिदायुर्जीवसे १५ [१४]

(३८)

१५ कण्वो घौरः । मरुतः । गायत्री ।

कद्ध नूनं कंधप्रियः पिता पुत्रं न हस्तयोः । वृधध्वे वृक्तबर्हिषः १
 कं नूनं कद् वो अर्थं गन्ता दिवो न पृथिव्याः । कं वो गावो न रण्यन्ति २
 कं वः सुम्ना नध्यांसि मरुतः कं सुविता । कोऽं विश्वानि सौभगा ३
 यद् यूयं पृथिमातरो मर्तांसः स्यातन । स्तोता वो अमृतः स्यात् ४
 मा वो मृगो न यवमे जग्ता भृदजांष्यः । पथा यमस्य गादुष ५ [१५]

मो षु णः परापरा निर्रतिर्हृणा वधीत । पदीष्ट तृष्णाया सह ६
 सत्यं त्वेषा अमवन्तो धन्वाश्चिदा रुद्रियांसः । मिहं कृण्वन्त्यवाताम् ७
 वाश्वेव विद्युन्मिमाति उत्सं न माता सिषक्ति । यदेषां वृष्टिरसर्जि ८
 दिवा चित् तमः कृण्वन्ति पर्जन्येनादवाहेन । यत् पृथिवीं व्युन्दन्ति ९
 अथ स्वनान्मरुतां विश्वमा सद्य पार्थिवम् । अरेजन्त प्र मानुषाः १० [१६]

मरुतो वीळुपाणिभिश्च शिवा रोधस्वतीरनु । यातेमसिद्रयामभिः ११
 स्थिरा वः सन्तु नेमयो रथा अश्वास एषाम् । सुसंस्कृता अभीशवः १२
 अच्छा वद्वा तना गिरा जरायै ब्रह्मणस्पतिम् । अग्निं मित्रं न दर्शतम् १३
 मिमीहि श्लोकमास्ये पर्जन्य इव ततनः । गायं गायत्रमुक्थ्यम् १४
 वन्दस्व मरुतं गणं त्वेषं पनस्युमर्किणम् । अस्मे वृद्धा असन्निह १५ [

(३९)

१० कण्वो घौरः । मरुतः । प्रगाथः= विषमा बृहस्यः, समाः सतोबृहस्यः ।

- प्र यद्वित्था परावतः शोचिर्न मानमस्यथ ।
 कस्य कत्वा मरुतः कस्य वर्षसा कं याथ कं ह धूतयः १
 स्थिरा वः सन्त्वायुधा पराणुदे वीकू उत प्रतिष्कमे ।
 युष्माकमस्तु तविषी पनीयसी मा मर्त्यस्य मायिनः २
 परा ह यत् स्थिरं हृथ नरो वर्तयथा गुरु ।
 वि याथन वनिनः पृथिव्या व्याशाः पर्वतानाम् ३
 नहि वः शत्रुर्विविदे अधि द्यवि न भूम्यां रिशादसः ।
 युष्माकमस्तु तविषी तना युजा रुद्रासो नू चिवाधुषे ४
 प्र वेपयन्ति पर्वतान् वि विश्वन्ति वनस्पतीन् ।
 प्रो आरत मरुतो दुर्मदा इव देवासः सर्वथा विशा ५ [१८]
 उपो रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं प्रटिर्वहति रोहितः ।
 आ वो यामाय पृथिवी चिदश्रो दवीभयन्त मानुषाः ६
 आ वो मक्षू तनाय कं रुद्रा अबो वृणीमहे ।
 गन्ता नूनं नोऽवसा यथा पुरे तथा कण्वाय बिभ्युषे ७
 युष्मेषितो मरुतो मर्त्येषित आ यो नो अभ्व ईषते ।
 वि तं युंयोत् शर्वसा व्योजसा वि युष्माकाभिरुतिभिः ८
 असांमि हि प्रयज्यवः कण्वं वृद प्रचेतसः ।
 असांमिभिर्मरुत आ न ऊतिभिर्गन्ता वृष्टिं न विद्युतः ९
 असांम्योजो बिभृथा सुदानवो ऽसांमि धूतयः शवः ।
 ऋषिद्विषे मरुतः परिमन्यव इषु न सृजत द्विषम् १० [१९] (४८१)

(४०)

८ कण्वो घौरः । ब्रह्मणस्पतिः । प्रगाथः= विषमा बृहस्यः, समाः सतोबृहस्यः ।

- उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे ।
 उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्र प्राशूर्मवा सचा १
 त्वामिद्धि सहमस्पुत्र मर्त्य उपब्रूते धने हिते ।
 सुवीर्यं मरुत आ स्वश्व्यं दर्शति यो व आचके २ (४८३)

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्यंतु सूनृता ।
 अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ३
 यो वाघते ददाति सूनरं वसु स धत्ते अक्षिति श्रवः ।
 तस्मा इळां सुवीरामा यजामहे सुप्रतूर्तिमनेहसम् ४
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पति—मन्त्रं वदत्युक्थ्यम् ।
 यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांसि चक्रिरे ५ [२०]

तमिद वोचेमा विदथेषु शंभुवं मन्त्रं देवा अनेहसम् ।
 इमां च वाचं प्रतिहर्यथा नरो विश्वेद वामा वो अश्रवत ६
 को देवयन्तमभवज् जनं को वृक्तबर्हिषम् ।
 प्रप दाभ्वान् पस्त्याभिरस्थिता—ऽन्तर्वावत क्षयं दधे ७
 उप क्षत्रं पृश्नीत हन्ति राजभि—भयं चित् मुक्षितिं दधे ।
 नास्य वर्ता न तरुता महाधने नार्भे अस्ति वज्रिणः ८ [२१] (४८९)

(४१)

९ कण्वो घौरः । वरुणमित्रार्यमणः, ४-६ आदित्याः । गायत्री ।

यं रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । नू चित् स दभ्यते जनः १
 यं बाहुतेव पिप्रति पान्ति मर्त्यं रिषः । अरिष्टः सर्व एधते २
 वि दुर्गा वि द्विषः पुरो भ्रन्ति राजान एषाम् । नयन्ति दुरिता तिरः ३
 सुगः पन्था अनृक्षर आदित्यास क्रतुं यते । नात्रावस्त्रादो अस्ति वः ४
 यं यज्ञं नयथा नर आदित्या क्रजुना पथा । प्र वः स धीतये नशत ५ [२२]

स रत्नं मर्त्यो वसु विश्वं लोकमुत त्मना । अच्छा गच्छत्यस्तृतः ६
 कथा राधाम सत्तायः स्तोमं मित्रस्यार्यमणः । महि प्सरो वरुणस्य ७
 मा वो भ्रन्तं मा शपन्तं प्रति वोचे देवयन्तम् । सुमैरिद् व आ विवासं ८
 चतुररिचिद् ददमानाद् बिभीयादा निधातोः । न दुरुक्ताय स्पृहयेत् ९ [२३] (४९८)

(४२)

१० कण्वो घौरः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन्नध्वनस्तिर व्यंहो विमुचो नपात् । सक्ष्वा देव प्र णस्पुरः १
 यो नः पूषन्नधो वृको दुःशेव आदिदेशति । अप स्म तं पथो जहि २ (५००)

अप॒ त्वं परि॒पन्थि॑नं॒ मुषी॑बाणं॒ हुर॑श्चित्तम् । दूर॑मधि॒ सुते॑रज ३
 त्वं तस्य॑ द्वा॒यावि॑नो ऽघ॒शंस॑स्य॒ कस्य॑ चित् । प॒द्यामि॑ तिष्ठ॒ तपु॑षिम् ४
 आ तत् ते॑ द॒स्र म॑न्तुमः॒ पू॒षन्न॑बो॒ वृणी॑महे । येन॑ पि॒तृन॑चोदयः ५ [२४]

अधा॑ नो वि॒श्वसौ॑भग॒ हिर॑ण्यवा॒शीम॑त्तम । धना॑नि सु॒षणा॑ कृधि ६
 अति॑ नः स॒श्रतो॑ नय॒ सुगा॑ नः सु॒पथा॑ कृणु । पू॒षन्नि॑ह कर्तुं विदः ७
 अ॒भि सू॒यव॑सं नय॒ न न॑वज्वा॒रो अध्व॑ने । पू॒षन्नि॑ह कर्तुं विदः ८
 श॒ग्धि पु॒र्धि प्र यै॑सि च शि॒शीहि॑ प्रा॒स्युद॑रम् । पू॒षन्नि॑ह कर्तुं विदः ९
 न पू॒षणं॑ मे॒थाम॑सि॒ सूक्ते॑र॒भि गृ॑णीमसि । वसू॑नि वृ॒स्ममी॑महे १० [२५] (५०८)

(४३)

९ कण्वो घौरः । रुद्रः, ३ रुद्रः, मित्रावरुणौ च, ७-९ सोमः ।
 गावत्री, ९ अनुष्टुप् ।

कद॑ रु॒द्राय॑ प्र॒चेत॑से मी॒द्धुष्ट॑माय॒ तव्य॑से । वो॒चेम॑ श॒तमं॑ हृदे १
 यथा॑ नो अदि॑तिः क॒रत् प॒श्वे नृ॑भ्यो यथा॑ गवे । यथा॑ तो॒काय॑ रु॒द्रिय॑म् २
 यथा॑ नो मि॒त्रो वरु॑णो यथा॑ रु॒द्रश्चि॑के॒तति॑ । यथा॑ वि॒श्वे स॒जोष॑सः ३
 गा॒थप॑तिं मे॒धप॑तिं रु॒द्रं ज॒लाप॑मेषजम् । तच्छृ॑णोः सु॒स्ममी॑महे ४
 यः शु॒क्र इ॒व सू॒र्यो हि॑रण्यमि॒व रो॑चते । श्रे॒ष्ठो दे॒वानां॑ वसुः ५ [२६]

शं नः॑ क॒रत्य॑र्वते॒ सुगं॑ मे॒षाय॑ मे॒ष्ये । नृ॑भ्यो ना॒रिभ्यो॑ गवे ६
 अ॒स्मे सो॑म श्रि॒यम॑धि नि धे॒हि श॒तस्य॑ नृ॒णाम् । म॒हि श्र॑वस्तुवि॒नृष्ण॑म् ७
 मा नः॑ सोम॒परि॑बाधो॒ मारा॑तयो जुहुरन्त । आ न॑ इ॒न्द्रो वा॒जे भज॑ ८
 यास्ते॑ प्र॒जा अ॒मृत॑स्य॒ पर॑स्मिन् धाम॑क्ष॒तस्य॑ ।
 मृ॒धा नाभा॑ सोम वेन आ॒भूष॑न्तीः सोम वेदः ९ [२७] (५१७)

(४४)

(नवमोऽनुवाकः ॥ ९५ सू० ४४-५०)

१४ प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १-२ अग्निः, अश्विनौ, उषाश्च ।
 प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतो बृहत्यः ।

अग्ने॑ दि॒वस्व॑दुष॒संश् चि॒त्रं रा॒धो अ॑मर्त्य ।
 आ द्वा॒शुषे॑ जा॒तवे॑दा॒ वहा॑ त्व—म॒द्या दे॒वा उ॑प॒र्बुधः॑ १ (५१८)

जुष्टो हि दूतो असि हव्यवाहनो ऽग्ने रथीरध्वराणाम् ।
सजूरश्विभ्यामुषसा सुवीर्यं—मस्मे धेहि श्रवो बृहत

२

अद्या द्रुतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियम् ।
धूमकेतुं भाक्कजीकं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरश्रियम्
भेहं यविष्ठमर्तिधिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय दाशुषे ।
देवाँ अच्छा यातवे जातवेदस—मग्निमीळे व्युष्टिषु

३

४

स्तविष्यामि त्वामहं विश्वस्यामृत भोजन ।
अग्ने त्रातारममृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवाहन

५ [२८]

सुशंसो बोधि गृणते यविष्ठ्य मधुजिह्वः स्वाहुतः ।
प्रस्कण्वस्य प्रतिरन्नायुर्जीवसे नमस्या दैव्यं जनम्

६

होतारं विश्ववेदसं सं हि त्वा विश इन्धते ।
स आ वह पुरुहूत प्रचेतसो ऽग्ने देवाँ इह द्रवत
सवितारमुषसमश्विना भग—मग्निं व्युष्टिषु क्षपः ।
कण्वांसस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर

७

८

पतिर्ह्यध्वराणा—मग्ने दूतो विशामसि ।
उषर्बुध आ वह सोमपीतये देवाँ अद्य स्पर्द्धशः
अग्ने पूर्वा अनूषसो विभावसो द्विदर्थ विश्वदर्शतः ।
असि ग्रामेष्वविता पुरोहितो ऽसि यज्ञेषु मानुषः

९

१० [२९]

नि त्वा यज्ञस्य सार्धन—मग्ने होतारमृत्विजम् ।
मनुष्वद देव धीमहि प्रचेतसं जीरं द्रुतममर्त्यम्
यद् देवानां मित्रमहः पुरोहितो ऽन्तरो यासि द्रुत्यम् ।
सिन्धोरिव प्रस्वनितास ऊर्मयो ऽग्नेभ्रीजन्ते अर्चयः

११

१२

श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभिर्देवैरग्ने सयावभिः ।
आ सीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरम्
शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः सुदानवो ऽग्निजिह्वा क्रतावृधः ।
पिबन्तु सोमं वरुणो धृतवन्तो ऽश्विभ्यामुषसा सजृः

१३

१४ [३०] (५३१)

(४५)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १० (उत्तरार्धस्य) देवाः । अनुष्टप् ।

त्वमग्ने वसूँरिह रुद्राँ आदित्याँ उत । यजाँ स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतपुषम् १
 भृष्टीवानो हि दाशुषे देवा अग्ने विचेतसः । तान् रोहिदश्व गिर्वणस् त्रयस्त्रिंशत्मा बह २
 प्रियमधवदत्रिवज् जातवेदो विरूपवत् । अङ्गिरस्वन्महिमत प्रस्कण्वस्य भुधी हवम् ३
 महिकेव उतये प्रियमेधा अहूषत । राजन्तमध्वराणाँ मग्निं शुकेण शोचिषाँ ४
 घृताहवन सन्त्ये—मा उ बु भुधी गिरः । यामिः कण्वस्य सुनवो हवन्तेऽवसे त्वा ५

[३१]

त्वां चित्रभवस्तम् हवन्ते विक्षु जन्तवः । शोचिष्केशं पुरुप्रिया—ऽग्ने हव्याय वोह्वे ६
 नि त्वा होतारमृत्विजं दधिरे वसुवित्तमम् । श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं विषाँ अग्ने दिविष्टिषु ७
 आ त्वा विषाँ अचुच्यवुः सुतसोमा अभि प्रयः । बृहद् मा विभ्रतो हवि—रग्ने मर्ताय दाशुषे ८
 प्रातर्याणाँ सहस्कृत सोमपेयाय सन्त्य । इहाद्य दैव्यं जनं बहिरा सादया वसो ९
 अर्वाञ्च दैव्यं जन—मग्ने यक्ष्व सहृतिभिः । अयं सोमः सुदानवस् तं पात तिरोअह्वयम् १०

[३२] (५४१)

(४६)

१५ प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । गायत्री ।

एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया दिवः । स्तुषं वामश्विना बृहत् १
 या द्रुमा सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणाम् । धिया देवा वसुविदा २
 वच्यन्ते वां ककुहासो जुर्णायामधि विष्टिषि । यद् वां रथो विमिष्यतात ३
 हविषाँ जारो अपां पिपतिं पपुर्निरा । पिता कुटंस्य चर्षणिः ४
 आदारो वाँ मतीनां नासत्या मतवचसा । पातं सोमस्य धृष्णुया ५ [३३]

या नः पीपरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः । तामस्मे रासाथामिषम् ६
 आ नो नावा मतीनां यातं पाराय गन्तवे । युआथामश्विना रथम् ७
 अरित्रं वां दिवस्पृथु तीर्थे सिन्धूनां रथः । धिया युयुज्ज इन्दवः ८
 दिवस्कण्वास इन्दवो वसु सिन्धूनां पदे । स्वं वविं कुह धित्सथः ९
 अमूदु मा उ अंशवे हिरण्यं प्रति सूर्यः । व्यख्यज्जिह्वायसितः १० [३४]

अमूदु पारमेतवे पन्था कृतस्य साधुया । अदर्शि वि सुतिर्दिवः ११
 तसदिदुश्विनोरवो जरिता प्रति मूषति । मदे सोमस्य पिप्रतोः १२ (५५३)

वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा । मनुष्वच्छंभु आ गतम्	१३
युवोरुषा अनु भियं परिज्मनोरुपाचरत् । कृता वनथो अक्तुभिः	१४
उमा पिबतमश्विनो—मा नः शर्म यच्छतम् । अविद्रियाभिरुतिभिः	१५ [३५] (५५६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(४७)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । प्रगाथः=विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोमं कृतावृधा ।	
तमश्विना पिबतं तिरोअद्वयं धत्तं रत्नानि वृशुषे	१
त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा रथेना यातमश्विना ।	
कण्वांसो वां ब्रह्म कण्वन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हवम्	२
अश्विना मधुमत्तमं पातं सोममृतावृधा ।	
अथाद्य दसा वसु बिभ्रता रथे वृश्वांसमुप गच्छतम्	३
त्रिवधस्थे बर्हिषि विश्ववेदसा मध्वा यज्ञं मिमिक्षतम् ।	
कण्वांसो वां सुतसोमा अभिद्यवो युवां हवन्ते अश्विना	४
यामिः कण्वमभितिभिः प्रार्वतं युवमश्विना ।	
तामिः च्वस्माँ अवतं शुमस्पती पातं सोममृतावृधा	५ [१]
सुदासे दसा वसु बिभ्रता रथे पृक्षो वहतमश्विना ।	
रयिं समुद्रावुत वा विवस्पर्यस्मे धत्तं पुरुस्पृहम्	६
यज्ञासत्या परावति यद् वा स्थो अधि तुर्वशे ।	
अतो रथेन सुवृता न आ गतं साकं सूर्यस्य रश्मिभिः	७
अर्वाश्वा वां सप्तयोऽध्वरभियो वहन्तु सवनेदुप ।	
इषं पृश्नन्ता सुकृते सुदानव आ बर्हिः सीदतं नरा	८
तेन नासत्या गतं रथेन सूर्यत्वचा ।	
येन शश्वद्वहयुर्वाशुषे वसु मध्वः सोमस्य पीतये	९
उक्थेमिरवागवसे पुरुवसू अर्केभ्य नि ह्वयामहे ।	
शश्वत् कण्वानां सवसि प्रिये हि कं सोमं पुपथुरश्विना	१० [२] (५६६)

(४८)

१६ प्रस्कष्यः काण्वः । उषाः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

सह वामेन न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः ।	
सह द्युम्नेन बृहता विभावर्गि गया देवि दाम्ब्वती	१
अश्ववतीर्गोमतीर्विश्वसुविदा भूरि च्यवन्त वस्तंवि ।	
उदीरय प्रति मा सूनृता उषश चादू गधो मघोनाम्	२
उवासोषा उच्छाच्च नु देवी जीरा रथानाम् ।	
ये अस्या आचरणेषु दधिरं समुद्रे न श्रवम्यवः	३
उषो ये ते प्र यामेषु युञ्जते मनो दानाय सूर्यः ।	
अत्राह तन कण्व एषां कण्वतमो नाम गृणाति नृणाम्	४
आ घा योषेव सूनर्युषा याति प्रभुञ्जती ।	
जग्यन्ती वृजने पद्वदीयत उत्पातयति पक्षिणः	५ [३]
वि या सृजति मर्मनं व्यर्थिनः पदं न वेत्योदती ।	
वयो नकिष्टे पन्तिवांस आमंत व्युष्टी वाजिनीवति	६
एषायुक्त परावतः सूर्यस्यादयनादधि ।	
शतं रथेभिः सुभगोषा हयं वि यान्यभि मानुषान्	७
विश्वमस्या नानाम चक्षसे जगज उयोतिष्कृणाति सूनरी ।	
अप द्वेषो मघानी दुहिना दिव उषा उच्छदस मिधः	८
उष आ भाहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।	
आवहन्ती भूर्यस्मभ्यं सोभगं व्युच्छन्ती दिविष्टिषु	९
विश्वम्य हि प्राणनं जीवनं त्वे वि यदुच्छमि सूनरि ।	
मा नो रथेन बृहता विभावर्गि भुधि चित्रामघे हवम	१० [४]
उषो वाजं हि वंस्व यश्चित्रो मानुषे जने ।	
तेना वह मुकृता अध्वगं उप ये त्वा गृणन्ति वह्नयः	११
विश्वान् देवां आ वह सोमपीतये ऽन्तरिक्षादुषम्वम् ।	
साम्मासु धा गोमदश्ववदुक्थ्य मुषो वाजं सुवीर्यम्	१२
यस्या रुशन्तो अर्चयः प्रति मद्रा अहक्षत ।	
मा नो रयिं विश्ववारं सुपेशस मुषा ददातु सुगम्यम्	१३ (५७९)

ये विन्धि त्वामृषयः पूर्वं ऊतये जुहुरऽवसं महि ।

सा नः स्तोमौ अभि गृणीहि राधसो-षः शुक्लं शोचिषां

१४

उषो यदृद्य मानुना वि द्वारावृणवो दिवः ।

प्र नो यच्छतादवृकं पृथु च्छर्दिः प्र देवि गोमतीरिषः

१५

सं नो राया बृहता विश्वंपशसा मिमिक्षा समिच्छाभिग ।

सं द्युमेन विश्वतुरोषो महि सं वाजैर्वाजिनीवति

१६ [५] (५८२)

(४९)

४ प्रस्कण्वः काण्वः । उषाः । अनुष्टुप् ।

उषो मदेभिरा गहि दिवश्चिद रोचनादधि । वहन्त्वरुणप्सव उप त्वा सोमिनो गृहम १

सुपेशसं सुसं रथं यमध्यस्था उषस्त्वम । तेना सुश्वसं जनं प्रावाद्य दुहितर्दिवः २

वर्धश्चित् ते पतत्रिणो द्विषत्तुष्यदर्जुनि । उषः प्रारुतूरनु दिवो अन्तेभ्यस्परि ३

व्युच्छन्ती हि रश्मिभिर्विश्वमाभासि रोचनम् । तां त्वामृषवसुयवो गोमिः कण्वा अहूषत ४ [६]

(५८६)

(५०)

११ प्रस्कण्वः काण्वः । सूर्यः (११-१३ रोगण्य उपनिषदः, १३ मन्त्रयोऽर्धर्चः द्विषद्गम्य) ।

गायत्री, १०-१३ अनुष्टुप् ।

उद्यु त्वं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । हृशे विश्वाय सूर्यम् १

अप त्वे ताववो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विश्वचक्षसे २

अहम्भस्य केतवो वि रश्मयो जना अनु । भ्राजन्तो अग्नयो यथा ३

तरजिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचनम् ४

प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ् देवि मानुषान् । प्रत्यङ् विश्वं स्वहृशे ५ [७]

येना पावक चक्षसा मुरण्यन्तं जना अनु । त्वं वरुण पश्यसि ६

वि द्यामेषि रजस्पृष्व-हा मिमानो अक्तुभिः । पश्यअन्मानि सूर्य ७

सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षण ८

अर्बुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरौ रथस्य नप्त्यः । ताभिर्धाति स्वयुक्तिभिः ९

उद्य वयं तमसस्पृषि ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्य-मगन्म ज्योतिरुत्तमम् १०

उद्यज्जय मित्रमह आरोहन्तारां दिवम् । हृद्रोगं मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ११

(५९७)

शुकेषु मे हरिमाणं रोपणाकासु दध्मसि । अथो हरिद्वेषु मे हरिमाणं नि दध्मसि १२
उदगावयमावित्यो विश्वेन सहसा सह । द्विषन्तं मह्यं रन्धयन् मो अहं द्विषते रधम् १३
[८] (५९९)

(५१)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ५१-५७]

१५ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

अमि त्यं मेघं पुरुहूतमृग्मिय-मिन्द्रं गीर्भिर्मदता वस्वो अर्णवम् ।
यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषा भुजे मंहिष्ठममि विप्रमर्चत १
अमीमवन्वन्त्स्वमिष्टिमृतयोऽन्तरिक्षपां तविषीमिरावृतम् ।
इन्द्रं दक्षांस ऋभवो मदुच्युतं शतक्रतुं जवनी सूनृतारुहत् २
त्वं गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरपो-तात्रये शतदुरेषु गातुवित् ।
ससेनं चिद् विमदायावहो वस्वा-जावद्वि वावसानस्य नर्तयन् ३
त्वमपामपिधानावृणोरपा-ऽधारयः पर्वते दानुमद् वसु ।
वृत्रं यदिन्द्र शवसावधीरहि मादित् सूर्यं विव्यारोहयो हृशे ४
त्वं मायाभिरप मायिनोऽधमः स्वधाभिर्ये अधि शुप्तावजुह्वत ।
त्वं पिप्रोर्नृमणः प्रारुजः पुरः प्र ऋजिश्चानं दस्युहृत्येष्वाविथ ५ [९]

त्वं कुत्सं शुष्णाहृत्येष्वाविथा-ऽरन्धयोऽतिधिग्वाय शम्बरम् ।
महान्तं चिद्वृद्धं नि कमीः पवा सनावेव दस्युहृत्याय जज्ञिषे ६
त्वे विश्वा तविषी सध्यग्णिता तव राधः सोमपीथाय हर्षते ।
तव वामाधिकिते बाहोर्द्वितो वृथा शत्रोरव विश्वानि वृण्व्या ७
वि जानीध्यायान् ये च दस्ववो बर्हिष्मते रन्धया शासद्वमतान् ।
शाकी मव यजमानस्य चोषिता विश्वेत् ता ते सधमादेषु चाकन ८
अनुमताय रन्धयन्नपमता-नामूमिरिन्द्रः अथयन्ननामुवः ।
वृद्धस्य चिद् वर्धतो द्यामिनक्षतः स्तवानो वृधो वि जघान संदिहः ९
तद्वद् यत् तं उशना सहसा सन्नो वि रोदसी मज्जना बाधते शर्षः ।
आ त्वा वातस्य नृमणो मनोयुज आ पूर्यमाणमवहन्मि अर्षः १० [१०]

मन्दिह यकुशने काव्ये सवो इन्द्रो वङ्कू वङ्कूतराधि तिष्ठति ।
उग्रो ययि निरपः स्रोतसासृजद् वि शुष्णास्य दंष्ट्रिता ऐरयत् पुरः ११ (११०)

आ स्मा रथं वृषपाणेषु तिष्ठसि शार्यातस्य प्रभृता येषु मन्दसे ।	
इन्द्र यथा सुतसोमेषु चाकनो ऽनर्वाणं श्लोकमा रोहसे विवि	१२
अदंष्टा अर्भो महते वृचस्यवे कक्षीवन्त वृचयामिन्द्र सुन्वते ।	
मेनामषो वृषणश्वस्य सुकतो विश्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या	१३
इन्द्रो अभायि सुध्यो निरेके पञ्जेषु स्तोमो दुर्यो न यूपः ।	
अश्वयुर्गव्यु रथयुर्वसूयु रिन्द्र इद्रायः क्षयति प्रयन्ता	१४
इदं नमो वृषभाय स्वराजं सत्यशुष्माय तवसे ऽवाचि ।	
अस्मिन्निन्द्र वृजने सर्ववीराः स्मत् सुरिमिस्तव शर्मन्त्स्याम	१५ [११] (६१४)

(५२)

१५ सव्य आक्षिरसः । इन्द्रः । जगती; १३, १५ त्रिष्टुप् ।

त्वं तु मेवं महया स्वर्विदं शतं यस्व सुभ्यः साकमीरते ।	
अत्वं न वार्जं हवनस्यवं रथ-मेन्द्रं वृत्त्यामवसे सुवृक्तिमिः	१
स पर्वतो न ध्रुणेष्वाच्युतः सहस्रमूतिस्तविषीषु वावृधे ।	
इन्द्रो यद् वृत्रमवधीन्नवीवृतं-मुजन्नौसि जहृषाणो अन्धसा	२
स हि दूरो हरिषु वत्र ऊर्धनि चन्द्रबुध्नो मर्ववृद्धो मनीषिभिः ।	
इन्द्रं तमह्वे स्वपस्यया धिया मंहिष्ठारातिं स हि पप्रिगन्धसः	३
आ यं पूजन्ति विवि सप्तर्हिषः समुद्रं न सुभ्यः स्वा अभिष्टयः ।	
तं वृत्रहत्ये अनु तस्थुरुतयः शुष्मा इन्द्रमवाता अहृतप्सवः	४
अभि स्वर्षाष्टि मदे अस्य युध्यतो रष्वीरिव प्रवणे संस्रुतयः ।	
इन्द्रो यद् वज्री ध्रुवमाणो अन्धसा मिनद् वलम्य परिधीरिव त्रितः	५ [१२]

परीं घृणा चरति तित्विषे शवो ऽपो वृत्वी रजसो बुध्नमाशयत ।	
वृत्रस्य यत् प्रवणे वुर्गुभिश्चनो निजघन्थ हन्वोरिन्द्र तन्यतुम्	६
तुवं न हि त्वा न्युषन्त्युर्मयो ब्रह्माणीन्द्र तव यानि वर्धना ।	
त्वष्टा चित् ते युज्यं वावृधे शव-स्ततश्च वज्रममिमूत्योजसम्	७
जघन्वो उ हरिभिः संमृतकत-विन्द्र वृत्रं मनुषे गातुयन्नपः ।	
अयच्छया बाह्वोर्वज्रमायस-मधारवो विद्या सूर्यं दृशे	८ (६२२)

बृहत् स्वश्चन्द्रममवद् यदुक्थ्यः ।—मकृण्वत् मियसा रोहणं दिवः ।	
यन्मानुषप्रधना इन्द्रमूतयः स्वर्नुषाचो मरुतोऽमवृज्जनु	९
द्यौश्चिदुस्यामवाँ अहेः स्वना—दयोयवीद् मियसा वज्र इन्द्र ते ।	
वृत्रस्य यद् बद्धधानस्य रोदसी मदे सुतस्य शवसाभिर्नच्छिरः	१० [१३]
यदिन्विन्द्र पृथिवी दशभुजि—रहानि विश्वा ततनन्त कूटयः ।	
अत्राह ते मघवन विश्रुतं सहो द्यामनु शवसा बर्हणा भुवत्	११
त्वमस्य पारं रजसो व्योमनः स्वभूत्योजा अवसे धृषन्मनः ।	
चकृषे भूमिं प्रतिमानमोजसाः ऽपः स्वः परिभूरण्या दिवम्	१२
त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या ऋष्ववीरस्य बृहत् पतिर्भूः ।	
विश्वमाप्रा अन्तर्क्षिं महित्वा सत्यमन्द्रा नकिरन्यस्त्वावान	१३
न यस्य द्यावापृथिवी अनु व्यचो न सिन्धवो रजसा अन्तमानशुः ।	
नात स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यत एको अन्यच्चकृषे विश्वमानुषक	१४
आर्चन्नत्र मरुतः सस्मिन्नाजौ विश्वे कुवासो अमवृज्जनु त्वा ।	
वृत्रस्य यद् भृष्टिमता बध्नन् नि त्वमिन्द्र प्रत्यानं जघन्थ	१५ [१४] (६२९)

(५३)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

न्यूँषु वाचं प्र महे भंगमहे गिर इन्द्राय सदनं विवस्वतः ।	
नू चिन्धि रत्नं ससतामिवाविदु—न्न दुहुतिर्द्विणिन्देषु शस्यते	१
दुगे अश्वस्य दुर् इन्द्र गोरसि दुगे यवस्य वसुन इन्स्पतिः ।	
शिक्षानरः प्रदिवा अकामकर्शनः सत्ता सस्मिभ्यस्तमिदं गृणीमसि	२
शर्चाव इन्द्र पुरुकृद् द्युमत्तम तवेद्विदमभितश्चेकिते वसु ।	
अतः संगृभ्याभिभूत आ भर मा त्वायतो जगितुः काममूनयीः	३
एभिद्युभिः सुमना एभिरिन्दुभि—निरुन्धानो अमतिं गोभिर्गश्विना ।	
इन्द्रेण दस्युं दुरयन्त इन्दुभि—युतद्वेषसः समिषा रभेमहि	४
समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं वाजेभिः पुरुञ्चन्द्रैरभिद्युभिः ।	
सं देव्या प्रमत्या वीरशुष्मया गोअग्रयाश्वावत्या रभेमहि	५ [१५] (६३४)

ते त्वा मदा अमवन् तानि वृष्ण्या ते सोमांसो वृत्रहृत्येषु सत्पते ।	
यत कारवे दशं वृत्राण्यप्रति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः	६
युधा युधमुष घेर्घेचि धृष्ण्या पुरा पुरं समिदं हंस्योजसा ।	
नम्या यद्विन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनम्	७
त्वं करअमुत पुण्यं वधी—स्तेजिष्ठयातिथिग्वस्य वर्तनी ।	
त्वं शता वङ्गवस्याभिमत पुरां ऽनानुदः परिपूता ऋजिश्वना	८
त्वमेताअनराजो द्विदशा—ऽबन्धुना सुभ्रवसोपजग्मुवः ।	
षष्टिं सहस्रां नवतिं नवं भुतो नि चक्रेण रथ्यां दुष्पदावृणक्	९
त्वमाविथ सुभ्रवसं तवोतिमि—स्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणम् ।	
त्वमस्मै कुत्समतिथिग्वमायुं महे राज्ञे यूने अरन्धनायः	१०
य उहसीन्द्र वेवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असांम ।	
त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा दार्धीय आयुः प्रतरं दधानाः	११ [१६] (६४०)

(५४)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; ६, ८-९, ११ त्रिष्टुप् ।

मा नो अस्मिन् मघवन् पुत्स्वंहसि नहि ते अन्तः शवसः परीणशं ।	
अकन्वयो नद्योऽ रोरुवद वना कथा न क्षोणीर्मियसा समारत	१
अर्षां शक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्तमिन्द्रं महयन्त्रभि ध्रुहि ।	
यो धृष्णुना शवसा रोदसी उभे वृषा वृषत्वा वृषमो न्यूअते	२
अर्षां विवे वृहते शृण्यं वचः स्वक्षत्रं यस्य धृषतो धृषन्मनः ।	
वृहच्छ्रवा असुरो बर्हणा कृतः पुरो हरिभ्यां वृषमो रथो हि वः	३
त्वं विवो वृहतः सानु कोपयो ऽव त्मना धृषता शम्बरं मिनत ।	
यन्मायिनो मन्दिना मन्दिना धृष—च्छितां गभस्तिमशानि पृतन्यसि	४
नि यद् वृणक्षि श्वसनस्य मूर्धनि शुष्णस्य चिद् मन्दिना रोरुवद वना ।	
शचीनेन मनसा बर्हणावता यदद्या चित कृणवः कस्त्वा परि	५ [१७]

त्वमाविथ नयं तूर्वशं यवु त्वं तूर्वोतिं वप्यं शतकतो ।

त्वं रथमेतशं कृत्ये धने त्वं पुरो नवतिं दम्भयो नवं

६ (६४६)

स घा राजा सत्यतिः शूशुवज्जनो रातहंष्यः प्रति यः शासमिन्वति ।

उक्था वा यो अभिगृणाति राधसा दानुरस्मा उपरा पिन्वते दिवः ७

असमं क्षत्रमसमा मनीषा प्र सोमपा अपसा सन्तु नेमे ।

ये त इन्द्र वृषो वर्धयन्ति महि क्षत्रं स्थविरं वृष्ण्यं च ८

तुभ्येदेते बहुला अद्रिदग्धा—श्मृषदश्मसा इन्द्रपानाः ।

व्यंश्रुहि तर्पया काममेषा—मथा मनो वसुदेयाय कृष्व ९

अपामतिष्ठदुरुणह्वरं तमो ऽन्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ।

अभीमिन्द्रो नद्यो वविणा हिता विश्वा अनुष्ठाः प्रवणेषु जिघ्रते १०

स शवृधमधि धा युध्मस्मे महि क्षत्रं जनाषाळिन्द्र तव्यम् ।

रक्षां च नो मघोनः पाहि सृरीन् राये च नः स्वपत्या इषे धाः ११[१८](६५१)

(५५)

८ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

दिवश्चिदस्य वरिमा वि पप्रथ इन्द्रं न मद्वा पृथिवी च न प्रति ।

भीमस्तुर्विष्माअर्षणिभ्य आतपः शिशीति वज्रं तेजसे न वंसगः १

सो अणवो न नद्यः समुद्रियः प्रति गृभ्णाति विभ्रिता वरीममिः ।

इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते सनात स युध्म ओजसा पनस्यते २

त्वं तमिन्द्र पर्वतं न भोजसे महो नृष्णस्य धर्मणामिरज्यसि ।

प्र वीर्येण देवताति चेकिते विश्वस्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः ३

स इद् वने नमस्युभिर्वचस्यते चारु जनेषु प्रब्रुवाण इन्द्रियम् ।

वृषा छन्दुर्भवति हर्यतो वृषा क्षेमं धेनां मघवा यदिन्वति ४

स इन्महानि समिथानि मज्मना कृणोति युध्म ओजसा जनेभ्यः ।

अधा च न भद दधति त्विषीमत इन्द्राय वज्रं निघनिघ्नत वधम् ५[१९]

स हि भवस्युः सर्वनानि कृत्रिमा क्षया वृधान ओजसा विनाशयन् ।

ज्योतीषि ऽण्वभ्रवृकाणि यज्यवे ऽव सुक्रतुः सतवा अपः सृजत ६

कृणाय मनः सोमपावन्नस्तु ते ऽवाञ्छा हरी वन्दनभुवा कृधि ।

यमिहासः सारथयो य इन्द्र ते न त्वा केता आ दम्नुवन्ति भूर्णयः ७ (६५८)

अप्रक्षितं वसुं विमर्षि हस्तयो-रबाहूँ सहस्तान्वि भुतो वधे ।
आवृतासोऽस्तासो न कर्तृभि-स्तनूषु ते कर्तव इन्द्र मूरयः

८ [२०] (६५९)

(५६)

६ सद्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

एष प्र पूर्वीरिव तस्य चक्षिषो ऽत्यो न योषामुदयस्त भुवर्णिः ।
वक्षं महे पाययते हिरण्ययं रथमावृत्या हरियोगमुन्वसम्
तं गूर्तयो नेमन्निषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सनिष्यवः ।
पतिं वक्षस्य विदथस्य नू सहो गिरिं न वेना अधि रोह तेजसा
स तुर्वणिर्महो अरेणु पौंस्ये गिरिर्भूष्टिर्न भ्राजतं तुजा शवः ।
येन शुष्णो मायिनमायसो मदे दध आमूषु रामयन्नि दामनि
देवी यदि तविषी त्वावृधांतय इन्द्रं सिपेक्त्युषसं न सूर्यः ।
यो धूष्णुना शवसा बाधते तम इयति रेणुं बृहदहंरिष्वणिः
वि यत् तिरो धरुणमच्युतं रजो ऽतिष्ठिपो विव आतासु बर्हणा ।
स्वर्मीह्ने यन्मद इन्द्र हर्ष्याहन वृत्रं निरपामौजो अर्णवम्
त्वं विवो धरुणं धिष ओजसा पृथिव्या इन्द्र सदेनेषु माहिनः ।
त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाण्यारुजः

१

२

३

४

५

६ [२१] (६६५)

(५७)

६ सद्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

प्र मंहिषाय बृहते बृहद्वये सत्यशुष्माय तवसे मतिं मेरे ।
अपामिष प्रणणे यस्य दुधरं राधो विम्वायु शवसे अपावृतम्
अध ते विश्वमनु हासविष्टय आपो निम्नेव सर्वना हविष्मतः ।
यत् पर्वते न समशीत हर्यत इन्द्रस्य वज्रः भयिता हिरण्ययः
अस्मै मीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आ मेरा पनीयसे ।
वस्य धाम शवसे नामेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नायसे
इमे तं इन्द्र ते वयं पुरुदुत ये त्वारम्भ चरामसि प्रभूवसो ।
नहि त्वदुन्वो गिर्बजो गिरः सचत क्षोणीरिव प्रति नो हर्य तद् वचः

१

२

३

४

(६६९)

मूरिं त इन्द्र वीर्यं तव स्मस्य—स्य स्तोतुर्मधवन् काममा पृण ।

अनु ते धौर्द्विहती वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नम ओजसे

त्वं तमिन्द्र पर्वतं महामुरुं वज्रेण वज्रिन् पर्वशश्वकतिथि ।

अवांसृजो निवृताः सर्तवा अपः सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः

५

६ [२२] (६७१)

[एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० ५८-६४]

(५८)

१ गोधा गौतमः । मग्निः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

नू चित स्रोजा अमृतो नितुन्दते होता यद दृतो अभवद् विवस्वतः ।

वि सार्धिष्ठेभिः पृथिभी रजो मम आ देवताता हविषां विवासति

आ स्वमदा युवमानो अजर—स्तृप्स्वविष्यन्नतसेषु तिष्ठति ।

अत्यो न पृष्ठं प्रुषितस्य रोचते दिवो न सानु स्तनयमचिकदत्

क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः पुरोहितो होता निवसो रयिषाळमर्त्यः ।

रथो न विद्वुःअज्ञान आबुषु व्यानुषग्वार्या देव ऋण्वति

वि वातजूतो अतसेषु तिष्ठते वृथा जुहूमिः सृण्यां तुविष्वणिः ।

तृषु यद्ये वनिनो वृषायसे कृष्णं त एम रुशदूर्मे अजर

तपुर्जम्भो वन आ वातचोदितो यूथे न साह्यो अव वाति वंसंगः ।

अभिजज्जक्षितं पाजसा रजः स्थातुश्चरथं मयते पतत्रिणः

१

२

३

४

५ [२३]

वृषुद्वा मृगवो मानुषेष्वा रयिं न चारुं सुहवं जनेभ्यः ।

होतारमग्ने अतिथिं वरेण्यं मित्रं न शेवं विव्याय जन्मने

होतारं सप्त जुहोर्द्वयजिष्ठं यं वाधतो वृणते अध्वरेषु ।

अग्निं विश्वेषामरतिं वसूनां सपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम्

अच्छिद्वा सूनो सहसो नो अद्य स्तोतृभ्यां मित्रमन्नः शर्म यच्छ ।

अग्नें गृणन्तमंहस उरुष्यो—जो नपात् पूर्विरायसीमिः

मवा वरुचं गृणते विभावो मवा मधवन् मधवन्मः शर्म ।

उरुष्याग्ने अंहसो गृणन्तं प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात्

६

७

८

९ [२४] (६८०)

(५९)

७ नोधा गौतमः । अग्निर्वैश्वानरः । त्रिष्टुप् ।

वया इदं अग्रयस्ते अन्ये त्वं विश्वे अमृता मादयन्ते ।	
वैश्वानर नाभिरसि क्षितीनां स्थूणं जनौ उपमिदं ययन्ध	१
मूर्धा विषो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदस्ती रोदस्योः ।	
तं त्वां देवासोऽजनयन्त देवं वैश्वानर ज्योतिर्दिदायीय	२
आ सूर्ये न रश्मयो ध्रुवासो वैश्वानरे दधिरेऽग्रा वसूनि ।	
या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु या मानुषेष्वसि तस्य राजा	३
बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुष्या इ न दक्षः ।	
स्वर्धते सत्यशुष्माय पूर्वी—वैश्वानराय नृतमाय यद्वीः	४
विवर्धित ते बृहतो जातवेशो वैश्वानर प्र गिरिचे महित्वम् ।	
राजा कृष्टीनामसि मानुषीणां युधा देवेभ्यो वर्धिवश्चकथ	५
प्र नू महित्वं वृषभस्य वोचं यं पूर्वो वृत्रहणं सचन्ते ।	
वैश्वानरो दस्युमग्निर्जघन्वाँ अधूनोत काष्ठा अव शम्बरं मेत	६
वैश्वानरो महिम्ना विश्वकृष्टि—मरद्वाजेषु यजतो विभावा ।	
शातवनेये शतिनीमिरग्निः पुरुणीथे जरते सूनृतावान	७ [२५] (६८७)

(६०)

५ नोधा गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वह्निं यशसं विदथस्य केतुं सुग्राव्यं द्रुतं सद्योऽर्थम् ।	
द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं रतिं मरुद भृगवे मातरिश्वा	१
अस्य शासुरुभयासः सचन्ते हविष्मन्त उशिजो ये च मर्ताः ।	
विवश्चित पूर्वो न्यसावि होता ऽऽपृच्छ्यो विष्पतिर्विक्षु वेधाः	२
तं नव्यसी हृद आ जायमान—मस्मत् सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः ।	
यमृत्विजो वृजने मानुषासः प्रयस्वन्त आयवो जीजनन्त	३
उशिक् पावको वसुमानुषेषु वरेण्यो होताधायि विक्षु ।	
वसूना गृहर्पतिर्वम आँ अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणाम्	४ (६९१)

तं त्वा वयं पतिमग्ने रयीणां प्र शंसामो मतिभिर्गोतमासः ।
आशं न वाजंभरं मर्जयन्तः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात्

५ [२६] (६९२)

(६१)

१६ नाथा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्मा इदु प तवसे तुराय प्रयो न हर्मि स्तामं माहिनाय ।
ऋचीषसायाधिगव ओह—मिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा
अस्मा इदु प्रय इव प्र यंसि भराभ्याङ्गुषं बाधे सुवृक्ति ।
इन्द्राय हृदा मनसा मनीषाः प्रत्नाय पत्ये धियो मर्जयन्त
अस्मा इदु न्यमुपमं स्वर्षा भराभ्याङ्गुषमारुयेन ।
महिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृक्तिभिः सूरिं वावृधध्वे
अस्मा इदु स्तोमं मं हिनोमि ग्धं न तर्हव तत्सिनाय ।
गिरश्च गिर्वीहसे सुवृक्ती—न्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय
अस्मा इदु सप्तमिव श्रवस्ये—न्द्रायार्कं जुह्वादे समञ्जे ।
वारं दानाकमं वन्दर्धे पुरं गृतेश्रवसं कुर्माणम

१

२

३

४

५ [२७]

अस्मा इदु त्वष्टा तक्षद् वज्रं स्वर्षस्तमं स्वर्षा रणाय ।
वृत्रस्य चिद विदद येन ममं तुजन्नीशानस्नुजता कियेधाः
अस्येदु मातुः सर्वेणु सद्यो महः पितुं पपिवाश्चावन्ना ।
मुषायद विष्णुः पचतं महीयान् विध्यद वगहं तिरो अद्रिमस्ता
अस्मा इदु शाविचद वेवर्पत्नी—रिन्द्रायार्कमहिहत्य ऊवुः ।
परि द्यावापृथिवी जभ्र उर्वी नास्य ते महिमानं परि दः
अस्येदेव प्र गिरिचे महित्वं विवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात् ।
स्वराळिन्द्रा दम आ विश्वगूतः स्वर्गिर्मत्रो ववक्षे रणाय
अस्येदेव शर्वसा शुषन्तं वि वृश्चद वज्रेण वृत्रमिन्द्रः ।
गा न बाणा अवनीरमुश्च—कुभि श्रवां कुवने सचेताः

६

७

८

९

१० [२८]

अस्येदु त्वेषमा गन्त सिन्धवः परि यद वज्रेण सीमयच्छत ।
ईशानकृद् दाशुषे दशस्यन् तूर्वीतये गाधं तूर्वणिः कः

११ (७०३)

अस्मा इदु प्र भरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः कियेधाः ।	
गोर्न पर्व वि रदा तिरश्चे—व्यन्नर्णस्यपां चरध्वै	१२
अस्येदु प्र ब्रूहि पूर्याणि तुरम्य कर्माणि नव्य उक्थेः ।	
युधे यदिष्णान आयुधा—न्यूघायमाणो निरिणाति शत्रून्	१३
अस्येदु भिया गिर्यश्च दृह्या द्यावा च भूमा जनुषस्तुजेते ।	
उपो वेनस्य जोगुवान ओणिं सद्यो भुवद वीर्याय नोधाः	१४
अस्मा इदु त्यदनु दाय्येषा—मेको यद वत्रे भुरेरीशानः ।	
प्रेतशं सूर्ये पस्पृधानं सौवश्ये सुष्विमावदिन्द्रः	१५
एवा ते हारियोजना सुवृक्ती—न्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अक्रन् ।	
एषु विश्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात्	१६ [२९] (७०८)

पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३१]

(६२)

१३ नोधा गोतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र मन्महे शवसानाय शूष—माङ्गुषं गिर्वणसे अङ्गिरस्वन् ।	
सुवृक्तीभिः स्तुवत ऋग्मियाया—ऽर्चांमार्कं नरे विश्रुताय	१
प्र वो महे महि नमो भरध्व—माङ्गुष्यं शवसानाय साम ।	
येना नः पूर्वे पितरः पवृजा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन्	२
इन्द्रस्याङ्गिरसां चेटौ विदत् सरमा तनयाय धासिम ।	
बृहस्पतिर्मिनदद्रिं विदद् गाः समुस्त्रियाभिर्वावशन्त नरः	३
स सुष्टुभा स स्तुभा सप्त विप्रैः स्वरेणाद्रिं स्वर्योऽ नवगवैः ।	
सरण्युभिः फलिगमिन्द्र शक्र वलं रवेण दरयो वशगवैः	४
गृणानो अङ्गिरोभिर्वस्म वि व—रुषसा सूर्येण गोभिरन्धः ।	
वि भूम्या अप्रथय इन्द्र सानु त्रिवो रज उपरमस्तभायः	५ [१]
तदु प्रयक्षतममस्य कर्म वृस्मस्य चारुतममस्ति वंसः ।	
उपह्वरे यदुपरा अपिन्वन् मध्वर्णसो नद्यश्चतस्रः	६
द्विता वि ववे सनजा सनीळे अयास्यः स्तवमानेभिरर्कैः ।	
मगो न मेने परमे व्योम—अधारयद् रोदसी सुदंसाः	७ (७१५)

सनाद दिवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा युवती स्वेभिरेवैः ।	
कृष्णेभिरक्तोषा रुशङ्गि-र्वपुर्भिरा चरतो अन्यान्या	८
सनेमि सख्यं स्वपस्यमानः सुनुदीधार शवसा सुदंसाः ।	
आमासु चिद दधिषे पक्कमन्तः पयः कृष्णासु रुशद् रोहिणीषु	९
सनान सनीळा अवनीरवाता वता रक्षन्ते अमृताः सहोभिः ।	
पुरु सहस्रा जनयो न पत्नी-र्दुवस्यन्ति स्वसारो अह्रयाणम्	१० [२]
सनायुवा नमसा नव्यो अर्के-र्वसूयवो मतयो दस्म ददुः ।	
पतिं न पत्नीरुशतीरुशन्तं स्पृशन्ति त्वा शवसावन् मनीषाः	११
सनायुव तव रायो गर्भस्तौ न क्षीयन्ते नोप दस्यन्ति दस्म ।	
द्युमाँ असि क्रतुमाँ इन्द्र धीरः शिक्षा शचीवस्तव नः शर्चीभिः	१२
सनायतं गोतम इन्द्र नव्य-मतक्षद ब्रह्म हरियोजनाय ।	
सनीधाय नः शवसान नोधाः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात	१३ [३] (७२१)

(६३)

९ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

त्वं महो इन्द्र यो ह शुष्मै-र्द्यावा जज्ञानः पृथिवी अमे धाः ।	
यद्ध ते विश्वा गिर्यश्चिदभ्वा भिया दृह्वासः किरणा नैजन्	१
आ यद्धरी इन्द्र विवता वे-रा ते वज्रं जग्निता बाह्वोर्धातु ।	
येनाविहर्यतक्रतो अमित्रान् पुर इष्णासि पुरुहूत पूर्वीः	२
त्वं सव्य इन्द्र धृष्णुरेतान् त्वमृभुक्षा नयस्त्वं षाट् ।	
त्वं शुष्मा वृजने पृक्ष आणौ यूने कुत्साय द्युमते सबाहन्	३
त्वं ह त्यदिन्द्र चोदीः सखा वृत्रं यद् वज्रिन् वृषकर्मन्नुभ्जाः ।	
यद्ध शूर वृषमणः पराचै-र्वि दस्युर्योनावकृतो वृथाषाट्	४
त्वं ह त्यदिन्द्रारिषण्यन् दृहस्य चिन्मर्तानामजुष्टौ ।	
व्यस्मदा काहा अर्वत व-र्धनेव वज्रिउद्धथिह्यमित्रान्	५ [४]
त्वां ह त्यदिन्द्राणिसाता स्वर्मीह्म नर आज्ञा हवन्ते ।	
तव स्वधाव इयमा समर्य ऊतिर्वाजेष्वतसाय्या भूत	६
त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन् पुरा वज्रिन् पुरुकुत्साय ददः ।	
बर्हिर्न यत् सुदासे वृथा व-र्गहो राजन् वरिवः पूरेव कः	७ (७२८)

त्वं त्यां न इन्द्र देव चित्रा—मिषमापो न पीपयः परिज्मन् ।

यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि त्वनमूर्जं न विश्वध क्षरं ध्यै

८

अकारि त इन्द्र गोतमेभि—ब्रह्माण्योक्ता नमसा हरिभ्याम् ।

सुपेशंसं वाजमा मरा नः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात

९ [५] (७३०)

(६४)

१५ नोधा गौतमः । मरुतः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

वृष्णे शर्धाय सुमसाय वेधसे नाधः सुवृत्तिं प्र भग मरुद्भ्यः ।

अपो न धीरो मनसा सुहस्यो गिरः समञ्जं विदथेष्वाभुवः

१

ते जज्ञिरे विव ऋष्यासं उक्षणां रुद्रस्य मर्या असुरा अरेपसः ।

पावकासः शुचयः सूर्या इव सत्वानां न द्रप्तिनां घोरवर्षसः

२

युवानो रुद्रा अजरा अभोग्धनां ववक्षुरधिगावः पर्वता इव ।

हृद्धा चिद् विश्वा भुवनानि पार्थिवा प्र च्यावयन्ति विव्यानि मज्मनां

३

चित्रैरजिमिर्वपुषे व्यञ्जते वक्षःसु रुक्मां अधि येतिर शुभे ।

अंसेष्वेषां नि मिमृक्षुर्कृष्टयः साकं जज्ञिरे स्वधया विवो नरः

४

इशानकृतो धुनयो रिशादसो वानान् विद्युतस्तविषीभिरकत ।

दुहन्त्युधर्विव्यानि धूतयो भूमिं पिन्वन्ति पर्यसा परिज्रयः

५ [६]

पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पर्यां घृतवदं विदथेष्वाभुवः ।

अत्यं न मिहे वि नयन्ति वाजिन—मुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितम्

६

महिषासो मायिनश्चित्रभानवो गिर्यो न स्वतवसो रघुष्यदः ।

मृगा इव हस्तिनः स्वाध्या वना यदारुणीषु तविषीरयुग्धम्

७

सिंहा इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः ।

क्षपो जिन्वन्तः पृषतीभिर्काष्टिभिः समित सबाधः शवसाहिमन्यवः

८

रोदसी आ वदता गणाश्रियो नृषांचः शूराः शवसाहिमन्यवः ।

आ वन्धुरेष्वमतिनं दशता विद्युन्न तस्थो मरुतो रथेषु वः

९

विश्ववेदसो रयिभिः समोक्तसः संमिश्रास्तविषीभिर्विरप्तिनः ।

अस्तार इषुं दधिरे गभस्तयो—रन्तशुष्मा वृषस्वादयो नरः

१० [७] (७४०)

हिरण्ययेभिः पविभिः पयोवृध उज्जिघ्नन्त आपथ्योऽं न पर्वतान् ।	
मखा अयासः स्वमृतो ध्रुवच्युतो दुधकृतो मरुतो भ्राजदृष्टयः	११
घृषु पावकं वनिनं विचर्षणिं रुद्रस्य सुनुं हवसा गृणीमसि ।	
रजस्तुरं तवसं मारुतं गण—मृजीपिणं वृषणं सश्रुत श्रिये	१२
प्र नृ स मरुतः शर्वसा जनां अति तस्थौ व ऊती मरुतो यमावत ।	
अर्वीर्द्धिर्वाजं भरते धना नृभि—रापृच्छयं कतुमा क्षति पुष्यति	१३
चर्कुर्यं मरुतः पूंसु दुष्टं द्युमन्तं शुष्मं मघवत्सु धत्तन ।	
धनस्पृतमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं तोकं पुष्यं तनयं शतं हिमाः	१४
नृ हिरं मरुतो वीरवन्त—मृतीषाहं रयिमस्मासु धत्त ।	
सहस्रिणं शतिनं शशुवांसं प्रातर्मक्षु धियावमुर्जगम्यात्	१५ [८] (७४५)

(६५)

[द्वादशोऽनुवाकः ॥१२॥ सू० ६५-७३]

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

पश्वा न तायुं, गुहा चतन्तं नमो युजानं, नमो वहन्तम्	१
सजोषा धीराः, पदेग्नं गम—चूर्प त्वा सीवुन्, विश्वे यजत्राः ॥१॥	२
ऋतस्य वृवा, अनु वता गु—भुवन परिष्टिद्यौर्न भूम	३
वर्धन्तीमारुतः, पन्वा सुशिंश्वि—मृतस्य योना, गर्भे सुजातम् ॥२॥	४
पुष्टिर्न रण्वा, क्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुजम्, क्षोको न शंभु	५
अत्यो नाज्मन्, नसर्गप्रतक्तः सिन्धुर्न क्षावुः, क ई वराते ॥३॥	६
जामिः सिन्धूनां, भ्रातेव स्वस्त्रा—मिभ्यान्न राजा, वनान्यत्ति	७
यद् वातजूतो, वना व्यस्था—दुग्धिर्ह दाति, रोमा पृथिव्याः ॥४॥	८
श्वसिन्यप्सु, हंसो न सीवुन् कत्वा चेतिष्ठा, विशामुषभुत	९
सोमो न वेधा, ऋतप्रजातः पशुर्न शिश्वा, विभुर्दूरेभाः ॥५॥	१० [९] (७५५)

(६६)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

रयिर्न चित्रा, सूर्यो न संह—गायुर्न प्राणो, नित्यो न सूनुः	१
तक्वा न भुर्णिर्वना सिषक्ति पयो न धेनुः, शुचिर्विभावा ॥१॥	२
वाधार् क्षेममोको न रण्वा यवो न पक्को, जेता जनानाम्	३ (७५८)

ऋषिर्न स्तुभ्वा, विक्षु प्रशस्तो वाजी न प्रीता, वयो दधाति ॥२॥	४
दुरोकशोचिः, क्रतुर्न नित्यो जायेव योनावरं विश्वस्मै	५
चित्रो यदभ्राद्, ह्येतो न विक्षु रथो न रुक्मी, त्वंषः समत्सु ॥३॥	६
सेनेव सृष्टामं दधात्य-स्तुर्न निवृत्त, त्वंषप्रतीका	७
यमो ह जातो, यमो जनित्वं जारः कनीनां, पतिर्जनीनाम् ॥४॥	८
तं वश्वराथा, वयं वसत्या-स्तं न गावां, नक्षन्त इन्द्रम्	९
सिन्धुर्न क्षोवः, प्र नीचीरन्तो-न्नवन्त गावः स्वर्हशीके ॥५॥	१०[१०](७६५)

(५४)

१० पराशरः शाकल्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनेषु जायुर्मर्तेषु मित्रो वृणीते श्रष्टिं, गजेवाजुर्यम	१
क्षेमो न साधुः, क्रतुर्न भद्रा भुवत स्वाधी, हंता हव्यवाद् ॥१॥	२
हस्ते दधानो, नृम्णा विश्वा-न्यमे कुवान धाद, गुहा निपीदन	३
विदन्तीमत्र, नरो धियं धा हृदा यत तष्टान, मन्त्रो अशीसन ॥२॥	४
अजो न क्षा, वृधार पृथिवीं तस्तम्भ द्यां, मन्त्रमिः सत्यैः	५
प्रिया पदानि, पश्वो नि पाहि विश्वायुग्ने, गुहा गुहं गाः ॥३॥	६
य ई चिकेत, गुहा भवन्त-मा यः ससाव, धार्गमृतस्य	७
वि ये चृतन्त्युता सर्पन्त आदिद वसूनि, प्र ववाचाम्भै ॥४॥	८
वि यो वीरुत्सु, रोधन्महित्वो-त प्रजा, उत प्रसृप्यन्तः	९
चित्तिरपां, दमे विश्वायुः सद्येव धीराः, संमाय चक्रुः ॥५॥	१०[११](७७५)

(५८)

१० पराशरः शाकल्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

श्रीणन्नृपं स्थाद, दिवं भुरण्युः स्थातुश्चरधमकून व्यूर्णोत्	१
परि यदेषामेको विश्वेषां भुवद् देवो, देवानां महित्वा ॥१॥	२
आदित ते विश्वे, क्रतुं जुषन्त शुष्काद् यद् देव, जीवां जनिष्ठाः	३
भजन्त विश्वे, देवत्वं नाम क्रतं सर्पन्तो, अमृतमेवैः ॥२॥	४
क्रतस्य प्रेषा, क्रतस्य धीति-विश्वायुर्विश्वे, अपांसि चक्रुः	५
यस्तुभ्यं दाशाद्, यो वा ते शिक्षात तस्मै चिकित्वान, रयिं दयस्व ॥३॥	६ (७८१)

होता निषत्तो, मनोरपत्ये स चित्रवासां, पतीं रयीणाम्	७
इच्छन्त रेतां, मिथस्तनूषु सं जानत स्वेर्दक्षैर्मृगाः ॥४॥	८
पितुर्न पुत्राः, कर्तुं जुषन्त श्रोषन् ये अस्य, शासं तुरासः	९
वि राय और्णोद, दुर्गः पुरुक्षुः पिपेश नाकं, स्तृभिर्दमूनाः ॥५॥	१० [१२](७८५)

(६९)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विगट् ।

शुकः शुशुकां, उषो न जारः पद्मा समीची, विवो न ज्योतिः	१
परि प्रजातः, कत्वा बभूथ भुवो वृवानां, पिता पुत्रः मन ॥१॥	२
वेधा अदृप्तो, अग्निर्विजान-ब्रध्नं गोनां, स्वाद्यां पितृनाम्	३
जने न शेव, आहूयः सन मध्ये निषत्तो, रण्वो दुर्गेणे ॥२॥	४
पुत्रो न जातो, रण्वो दुर्गेणे वाजी न प्रीता, विशो वि तारीत	५
विशो यदहे, नृभिः सनीळा अग्निर्देवत्वा, विश्वान्यऽयाः ॥३॥	६
नकिंष्ट एता, व्रता मिनन्ति नृभ्यो यदृभ्यः, श्रुष्टिं चकथ	७
तत तु ते दंसो, यदहन्त्समाने-नृभिर्द यक्तो, विव रपांसि ॥४॥	८
उषो न जारो, विभावोसः संज्ञातरुणश्चिकेतदस्मै	९
त्मना वहन्तो, वृगे व्यृण्वन् नवन्त विश्वे, स्वर्देर्दशीके ॥५॥	१० [१३](७९५)

(७०)

११ पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विगट् ।

वनेम पूर्वीरयो मनीषा अग्निः सुशांको, विश्वान्यऽयाः	१
आ दैव्यानि, व्रता चिकित्वा-ना मानुषस्य, जनस्य जन्म ॥१॥	२
गर्भो यो अपां, गर्भो वनांतां गर्भश्च स्थातां, गर्भश्च रथां	३
अद्रीं चिदस्मा, अन्तर्दुर्गेणे विशां न विश्वा, अमृतः स्वाधीः ॥२॥	४
स हि क्षपावी, अग्नी रयीणां दाशद यो अस्मा, अरं सृक्तः	५
एता चिकित्वा, भूमा नि पाहि वृवानां जन्म, मतांश्च विद्वान् ॥३॥	६
वर्धन्यं पूर्वीः, क्षपो विरुपाः स्थातुश्च रथमृतप्रवीतम्	७
अराधि होता, स्वर्निर्पत्तः कृण्वन् विश्वान्यपांसि सत्या ॥४॥	८
गोषु प्रशान्तिं, वनेषु धिषे भरन्त विश्वे, बलिं स्वर्णः	९ (८०४)

वि त्वा नरः, पुरुत्रा संपर्यन् पितुर्न जिवन्वि वेदो भगन्त ॥ ५ ॥

१०

साधुर्न गृध्नुरस्तेव शूरो यातेव भीमस्त्वेषः समन्तु ॥ ६ ॥

११ [१४] (८०६)

(७१)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उप प्र जिन्वन्नुशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जनयः सनीळाः ।

स्वसारः श्यात्रीमरुषीमजुषत्र चित्रमुच्छन्तीमुषसं न गावः

१

वीरु चिद दृक्का पितरो न उक्थे रादं रुजन्नङ्गिरसो रवेण ।

चकुर्विवा बृहतो गातुमन्मे अहः स्वर्विविदुः केतुमुन्वाः

२

दधन्त धनयन्नस्य धीति मादिवुर्यो दिधिष्वो विमृत्राः ।

अनृष्यन्तीरपसो यन्त्यच्छा कुवाञ्जन्म प्रयमा वर्धयन्तीः

३

मथीद यदीं विभृता मातग्निवा गृहेगृहे ज्यतो जन्यो भूत ।

आदीं राजे न सहीयस मचा मन्ना दूत्यं मृगवाणो विवाय

४

महे यत् पित्र ई र्मं विवे क रव त्मरत् पृशन्त्यश्चिक्त्वान् ।

सृजदस्ता धृषता विद्युमस्मे स्वायां देवा दुहितरि न्विषि धान

५ [१५]

स्व आ यस्तुभ्यं दम आ विभाति नमो वा दाशादुशतो अन द्यन ।

वर्धो अग्ने वयो अस्य द्विबहा यामद राया सग्रथं यं जुनामि

६

अग्निं विश्वा अभि पृक्षः सचन्ते समद्रं न स्रवतः सम यहीः ।

न जामिभिर्वि चिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रमनिं चिक्त्वान्

७

आ यद्विषे नृपतिं तेज आनद छवि रतो निषिक्तं द्यौरमीके ।

अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्यं जनयत् सृदयच्च

८

मनो न योऽध्वनः सद्य एत्ये कः सत्रा सूरौ वस्व ईशे ।

राजांना मित्रावरुणा सुपाणी गांषु प्रियममृतं रक्षमाणा

९

मा नो अग्ने सख्या पित्र्याणि प्र मर्षिष्ठा अमि विदुष्कविः मन ।

नभो न रूपं जरिमा मिनाति पुरा तस्या अभिशास्तेरधीहि

१० [१६] (८१६)

(७२)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि काव्या वेधसः शश्वतस्कृ हस्ते दधानो नयो पुरुणि ।

अग्निर्मुवद रयिपती ग्रीणां सत्रा चक्राणो अमृतानि विश्वा

१

(८१७)

अस्मे वत्सं परि षन्तं न विन्द—छिच्छन्तां विश्वे अमृता अमूराः ।

अमयुवः पद्व्यो धियंधा—स्तस्थुः एद परमे चार्वग्रेः

२

तिस्रो यदग्रे शरदुस्त्वामि—च्छुचिं घृतेन शुचयः सपर्यान् ।

नामानि चिद दधिरे यज्ञियान्य—सूदयन्त तन्वः सुजाताः

३

आ रोदसी बृहती वेविदानाः प्र रुद्रिया जश्रिरे यज्ञियासः ।

विदन्मर्तो नेमधिता चिकित्वा—नग्निं पदे परमे तस्थिवांसम्

४

संजानाना उप सीदन्नाभिजु पत्नीवन्तो नमस्यं नमस्यन् ।

रिक्तांसस्तन्वः कृण्वत स्वाः सखा सख्युर्निमिषि रक्षमाणाः

५ [१७]

त्रिः सप्त यद गुह्यानि त्वे इव पदाविकृन्निहिता यज्ञियासः ।

तेभी रक्षन्त अमृतं सजायाः पशूश्च स्थानृश्चार्थं च पाहि

६

विद्वां अग्रे वयुनानि क्षितीनां व्यानुषक् दुरुधां जीवसं धाः ।

अन्तर्विद्वां अध्वनो देवयाना—नतन्द्रे द्रुतो अमवां हविर्वाद्

७

स्वाध्यां विव आ सप्त यही रादो दुरो व्युतज्ञा अजानन् ।

विदद् गव्यं सरमा हृद्धमूर्धं यना नु के मानुषा भोजन्त विद्

८

आ ये विश्वा स्वपन्थानि तस्थुः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।

महा महद्भिः पृथिवी वि तस्थे माता पुत्रैरदितिर्धायसे वः

९

अधि श्रियं नि दधुश्चारुमस्मिन् विवो यवक्षी अमृता अकृण्वन् ।

अघ क्षरन्ति सिन्धवो न सुष्टाः प्र नीचीरग्रे अरुपीरजानन्

१० [१८] (८२६)

(५३)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

रयिनं यः पितृवित्तो वयांधाः सुप्रणीतिश्चिकितुषो न शासुः ।

स्योनशीरतिथिर्न प्रीणानो होतैव सद्यं विधतो वि तारीत

१

देवो न यः सविता सत्यमन्मा कत्वा निपाति वृजनानि विश्वा ।

पुरुप्रशस्तो अमतिर्न सत्य आत्मेव शेवो दिधिषाय्यो भूत

२

देवो न यः पृथिवी विश्वधाया उपक्षेति हितमित्रो न राजा ।

पुनःसदः शर्मसदो न वीरा अनवद्या पतिजुष्टेव नारी

३

(८२९)

तं त्वा नरो दम आ नित्यमिद्ध—मग्ने सचन्त क्षितिषु ध्रुवासु ।

अधि द्युम्नं नि दधुर्भूर्यस्मिन् भवा विश्वायुर्धरुणो र्यीणाम्

वि पृक्षा अग्ने मघवानां अश्व्यु—वि सृग्यो ददन्ता विश्वमायुः ।

सनेम वाजं समिधेष्वर्या भागं देवेषु श्रवसे दधानाः

५ [१९]

कृतस्य हि धनवां वावशानाः स्मदूधीः पीपयन्त द्युभक्ताः ।

परावतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सिन्धवः समया ससुरदिम्

त्वे अग्ने सुमतिं भिक्षमाणा द्विवि श्रवां दधिं यज्ञियासः ।

नक्ता च चक्रुरुषसा विरूपं कृष्णं च वर्णमरुणं च सं धुः ।

यान् राये मर्तान्तसुषूदा अग्ने तं स्याम मघवानां वयं च ।

छापेव विश्वं भुवनं सिस्रया—पप्रिवान् गेदसी अन्तर्गिश्मम्

अर्धद्विरग्ने अर्वाता नृभिर्नृन वीरैर्वीरान् वनुयामा त्वाताः ।

इशानासः पितृवित्तस्य रायो वि सृग्यः शतहिमा ना अश्व्युः

एता ते अग्न उचथानि वधो जुष्टानि मन्तु मनसं हृद् च ।

शंकम रायः सुधुरो यमं ते ऽधि श्रवां देवभक्ते दधानाः

१० [२०] (८३६)

(७४)

[त्रयोदशोऽनुवाकः ॥१३॥ सू० ७४-८४]

१. गान्तमो गहगणः । अग्निः । गायत्री ।

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वाचेमाग्रयं । आर अस्मं च शृण्वते १

यः स्नीहितीषु पूव्यः संजग्मानामु कृष्टिषु । अरक्षद द्वाशुषे गयम् २

उत ब्रुवन्तु जन्तव उदुगिर्वृत्रहाजनि । धनं जयो रणोरणे ३

यस्य कृतो असि क्षये वेषि हव्यानि वीतये । कुम्मत कृणोष्यध्वरम् ४

तमित सुहव्यमङ्गिरः सुदेवं सहसो यहा । जना आहुः सुबर्हिषम् ५ [२१]

आ च वहासि तां इह देवाँ उप प्रशस्तये । हव्या सुश्चन्द्र वीतये ६

न योरुपब्दिरश्व्यः शृण्वे रथस्य कच्चन । यदग्ने यासि दृत्यम् ७

त्वातां वाज्यह्वयो ऽभि पूर्वमादपरः । प्र द्वाश्वाँ अग्ने अस्थात् ८

उत द्युमत सुवीर्यं बृहदग्ने विवामसि । देवभ्यां देव द्वाशुषे ९ [२२] (८४५)

(७५)

५ गोतमो राहुगणः । अग्निः । गायत्री ।

जुषस्व मप्रथस्तमं वचो देवसंस्तमम् । हव्या जुह्वान आमनि	१
अथा ते अङ्गिरस्तमाग्ने वधस्तम प्रियम् । वोचेम ब्रह्म मानसि	२
कस्ते जामिर्जनाना मग्ने को काश्वध्वरः । को ह कस्मिन्नसि श्रितः	३
त्वं जामिर्जनाना मग्ने मित्रा असि प्रियः । सखा सखिभ्य इड्यः	४
यजा नो मित्रावरुणा यजा इवा कृतं ब्रूत । अग्ने यक्षि स्वं दमम्	५ [२३] (८५०)

(७६)

५ गोतमो राहुगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

का त उपेतिर्मनसो वराय भुवदग्ने शतमा का मनीषा ।	
का वा यज्ञैः परि दक्षं त आप केन वा त मनसा दाशेम	१
एह्यग्र इह होता नि षीदा दधुः सु पुंगुता भवा नः ।	
अवतां त्वा रोदसी विश्वमिन्वं यजा महे सौमनसाय देवान	२
प्र सु विश्वान रक्षसो धक्ष्यग्ने भवा यजानामभिशास्तिपावा ।	
अथा ब्रह्म सोमपतिं हरिभ्या मातिथ्यमस्मै चकृमा मुदात्रं	३
प्रजावता वचसा वह्निगमा ऽऽ च हुवे नि च सन्सीह देवैः ।	
वेषि होत्रमुत पात्रं यजत्र बोधि प्रयन्तर्जनितर्वसूनाम्	४
यथा विप्रस्य मनुषो हविर्भिर्देवा अयजः कविभिः कविः मन ।	
एवा होतः सत्यतर त्वमद्याग्ने मन्द्रया जुहा यजस्व	५ [२४] (८५५)

(७७)

५ गोतमो राहुगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा दाशमाग्रये कास्मै देवजुष्टोच्यते भामिने गीः ।	
यो मन्येष्वमृतं कृतावा होता यजिष्ठ इत कृणोति देवान्	१
यो अध्वरेषु शतम कृतावा होता तम् नमोभिग कृणुध्वम् ।	
अग्रियं द वेर्मतीय देवा न्म चा बोधाति मनसा यजाति	२
स हि क्रतुः स मर्यः स साधु मित्रा न भूदद्भुतस्य रथीः ।	
तं मेधेषु प्रथमं देवयन्ती विंश उप ब्रूवते दूस्ममारीः	३ (८५८)

स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निर्गिरिंऽवसा वेतु धीतिम् ।

तनां च ये मघवानः शविष्ठा वाजप्रभृता इषयन्त मन्म

४

एवाग्निर्गोतमेभिर्कृतावा विप्रैर्मिग्स्ताह जातवेदाः ।

स एषु द्युम्नं पीपयत स वाजं स पुष्टिं याति जोषमा चिकित्वान्

५[२५] (८६०)

(७८)

५ गोतमो राहुगणः । अग्निः । गायत्री ।

अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदो विचर्षणे । द्युम्नैरभि णोनुमः १

तमु त्वा गोतमो गिरा गयम्कामो दुवस्यति । द्युम्नैरभि णोनुमः २

तमु त्वा वाजसातम मद्गिरस्वद्ध्रुवामह । द्युम्नैरभि णोनुमः ३

तमु त्वा वृत्रहन्तम यो दस्यैरवधूनुषे । द्युम्नैरभि णोनुमः ४

अवोचाम राहुगणा अग्र्ये मधुमद वचः । द्युम्नैरभि णोनुमः ५[२६] (८६५)

(७९)

१२ गोतमो राहुगणः । १-३ अग्निः मध्यमोऽग्निर्वा; ४-१२ अग्निः । १-३ त्रिष्टुप्; ४-६ उष्णिक्; ७-१२ गायत्री ।

हिरण्यकेशो रजमां विसारे ऽहिर्धुनिवात इव धर्जीमान् ।

शुचिभ्राजा उषसो नवेका यशस्वतीरपम्युवो न सत्याः १

आ ते सुपर्णा अभिनन्त एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यदुदम् ।

शिवाभिर्न स्मर्यमानामिरागात पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा २

यदीमृतस्य पर्यसा पियानो नयन्नृतस्य पथिभी रजिष्ठैः ।

अर्यमा मित्रो वरुणः परिजमा त्वचं पृश्नन्त्युपरस्य योनौ ३

अग्ने वाजस्य गोमत इशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ४

स इधानो वसुष्कवि रग्निरीळिन्यो गिरा । रवदुस्मभ्यं पूर्वणीक दीदिहि ५

क्षपो रजन्नृत तमनाग्ने वस्तोरुतोषमः । स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ६ [२७]

अवा नो अग्र ऊतिभिर्गायत्रस्य प्रभर्मणि । विश्वांसु धीषु वन्द्य ७

आ नो अग्रे रयिं भर सत्रासाहं वरुण्यम् । विश्वांसु पृत्सु दुष्टरम् ८

आ नो अग्रं मुचेतुनां रयिं विश्वायुपोषसम् । माड्डीकं धेहि जीवसे ९ (८७४)

प्र पूतास्तिग्मशोचिषे वाचो गोतमाग्रं । भरस्व मुम्नयुर्गिरः १०
यो नो अग्रेऽमिदामन्यन्ति दुर्गे पङ्कीष्ट सः । अस्माकमिदं वृधे भव ११
सहस्राक्षो विचर्षणि रयी रक्षांसि संधति । होता गृणीत रुक्थ्यः १२ [२८] (८७७)

(८०)

१६ गोतमो राहगणः । इन्द्रः, १६ इन्द्रः, (अथर्वा, मनुः दध्यङ् च) । पङ्क्तिः ।

इन्था हि सोम इन्मदे ब्रह्मा चकार वर्धनम् ।
अविष्ठ वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निः शशा अहि—मर्चन्ननु स्वराज्यम् १
य त्वामदुद वृषा मदः सामः ज्येनाभृतः सुतः ।
येना वृत्रं निरुद्धया जघन्थ वज्रिन्नोजसा चन्ननु स्वराज्यम् २
प्रेह्यभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नि यंसन्त ।
इन्द्रं नृम्णा हि ते शवा हनो वृत्रं जया अपा ऽचन्ननु स्वराज्यम् ३
निरिन्द्र भूम्या अभि वृत्रं जघन्थ निर्विवः ।
सृजा मरुत्वतीव जीवधन्या इमा अपा ऽचन्ननु स्वराज्यम् ४
इन्द्रो वृत्रस्य दोधतः सानु वज्रेण हीद्वितः ।
अभिक्रम्याव जिघ्रन्त ऽपः समीय चोदय चन्ननु स्वराज्यम् ५ [२९]
अधि सानो नि जिघ्रन्ते वज्रेण शतपर्वणा ।
मन्दान इन्द्रो अन्धसः सखिभ्यो गातुमिच्छत्यचन्ननु स्वराज्यम् ६
इन्द्र तुभ्यमिदं दिवा ऽनुत्तं वज्रिन वीर्यम् ।
यद्दु त्यं मायिनं मृगं तमु त्वं माययावधी चन्ननु स्वराज्यम् ७
वि ते वज्रासो अस्थिर—न्नवाति नाय्याऽऽ अनु ।
महत त इन्द्र वीर्यं बाह्वान्ते बलं हित—मचन्ननु स्वराज्यम् ८
महसं माकमचत परि होमत दिशतिः ।
शतेनमन्त्रानानवु—रिन्द्राय ब्रह्मोद्यत—मचन्ननु स्वराज्यम् ९
इन्द्रो वृत्रस्य तविषीं निरुहन्सहसा सहः ।
महत तदस्य पौंस्यं वृत्रं जघन्वा अमृज दचन्ननु स्वराज्यम् १० [३०]
इमे चित् तव मन्यव वंषन्ति भियसा मही ।
यदिन्द्र वज्रिन्नोजसा वृत्रं मरुत्वा अवधी चन्ननु स्वराज्यम् ११ (८८८)

न वपसा न तन्यते—न्द्रं वृत्रो वि बीमयत ।

अभ्येनं वज्रं आयमः सहस्रभृष्टिरायता—चन्ननु स्वराज्यम् १२

यद् वृत्रं तयं चाशनिं वज्रेण समरोधयः ।

अहिमिन्द्र जिघांसता विवि ते बद्धये शत्रो उचन्ननु स्वराज्यम् १३

अभिष्टेने तं अद्रिवा यत स्था जगच्च रजते ।

त्वष्टा चित तव मन्यव इन्द्रं वेविज्यते भिया—चन्ननु स्वराज्यम् १४

नहि नु यादधीमसी—न्द्रं को वीणी एगः ।

तस्मिन्मृणमुत क्रतुं इवा ओजांसि सं दधु—चन्ननु स्वराज्यम् १५

यामथर्वा मनुष्यिता दृध्यद् धियमर्चत ।

तस्मिन् ब्रह्माणि पूर्वथ—न्द्र उक्था समरमता—चन्ननु स्वराज्यम् १६ [३१] (८९३)

— ११५ —

(८९)

षष्ठाऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२ ।

९. गान्धर्वा राहुगणः । इन्द्रः । पत्निः ।

इन्द्रो मदाय वावृधे शर्वस वृत्रहा नृभिः ।

तमिन्महत्वाजिषु—तेमर्भे हवामह म वाजेषु प्र नोऽविषत १

असि हि वीर सेन्यो ऽसि भूरि परावृदिः ।

असिं वृधस्य चिद वृधो यजमानाय शिक्षसि मृन्वत भूरि ते वसु २

यदुदीरत आजयो धृष्णवं धीयते धना ।

युक्त्वा मवृच्युता हरी कं हनः कं वसो दधो ऽस्मां इन्द्र वसो दधः ३

कृत्वा महाँ अनुष्वधं भीम आ वावृधे शर्वः ।

भिय क्रुष्व उपाकयो—निं शिपी हरिवान् दध हस्तयोर्वज्रमायसम ४

आ पमौ पार्थिवं रजो बद्धये रंचना विवि ।

न त्वावाँ इन्द्र कश्चन न जातो न जनिष्यते ऽति विश्वं ववक्षिथ ५ [१]

यो अर्यो मर्तभोजनं पराददाति वृशगुषे ।

इन्द्रो अस्मभ्यं शिक्षतु वि भंजा भूरि ते वसु भक्षीय तव गर्धसः ६

मर्देमवृ हि नो वृदि—यूथा गवामृजुक्रतुः ।

सं गृभाय पुरु शतो—भयाहस्त्या वसु शिशिहि राय आ भं ७ (९००)

मादयस्व सुते सन्ना शवसे शूर राधमे ।

विद्या हि त्वा पुरुषसु मृष कामान्त्समृज्महे ऽथा नोऽविता भव

एते त इन्द्र जन्तवो विश्वं पृष्यन्ति वार्यम् ।

अन्तर्हि ख्यो जनाना मया वेदो अदाशुषां तेषां नो वेदु आ भर

८

९ [२] (९०२)

(८२)

६ गीतमो राहुगणः । इन्द्रः । पंक्तिः । ६ जगती ।

उपो षु शृणुही गिरो मघन्न मातथा इव ।

यदा नः सनृतावतः कर आवर्धयाम इद योजा न्विन्द्र ते हरी

अक्षन्नमीमदन्त ह्य व प्रिया अधूषत ।

अस्तोषत स्वभानवा विप्रा नविष्ठया मती योजा न्विन्द्र ते हरी

सुसंहशं त्वा वयं मघन्न वन्दिषीमहि ।

प्र नूनं पूर्णबन्धुरः स्तुतो याहि वशो अनु योजा न्विन्द्र ते हरी

म घा तं वृषणं स्य मधि तिष्ठति गोविदम्

यः पात्रं हारियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा न्विन्द्र ते हरी

युक्तस्ते अस्तु दीक्षणा उत सव्यः शंतक्रतो ।

तेन जायामुप प्रियां मन्वानो याह्यन्धसो योजा न्विन्द्र ते हरी

युनज्मि ते ब्रह्मणा केशिना हरी उप प्र याहि दधिषं गर्भस्योः ।

उत त्वा सुतामो रभसा अमन्दिषुः पृषण्वान् वञ्चिन्ममु पत्न्यामदः

१

२

३

४

५

६ [३] (९०८)

(८३)

६ गीतमो राहुगणः । इन्द्रः । जगती ।

अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रवीरिन्द्र मर्त्यस्मवोतिभिः ।

तमित पृणक्षि वसुना भवीयसा मिन्धुमापो यथाभिता विचेतमः

आपो न देवीरुपं यन्ति होत्रियं सवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।

प्राचेर्देवासः प्र णयन्ति देवयुं ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वरा इव

अधि द्वयोर्दधा उक्थ्यं वचो यतमुचा मिथुना या संपर्यतः ।

असंयतो वृते ते क्षेति पृष्यति भद्रा शक्तिर्यजमानाय मुन्वते

१

२

३

(९११)

आदङ्गिः प्रथमं दधिरे वयं इन्द्राग्र्यः शम्या ये सुकून्यया ।	
सर्वे पणेः समविन्दन्त भोजनं मश्वावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः	४
यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्ततः ततः सूर्यो वतपा वेन आजनि ।	
आ गा आजकुशना काव्यः सचा यमस्य जातममृतं यजामहे	५
बहिर्वा यत स्वपत्याय वृज्यते ऽर्को वा श्लोकमाघोषते दिवि ।	
ग्रावा यत्र वदति कारुरुक्थ्यः—स्तस्येदिन्द्रो अभिषित्वेषु रण्यति	६ [४] (९१४)

(८४)

२० गोतमो गार्हगणः । इन्द्रः । १-६ अनुष्टुप्; ७-९ उष्णिक्; १०-१२ पंक्तिः;
१३-१५ गायत्री; १६-१८ त्रिष्टुप्. (प्रगाथः=) १९ बृहती; २० सतोबृहती ।

अमावि सोमं इन्द्र ते शर्विष्ठ धृष्णवा गहि ।	
आ त्वां पृणक्स्विन्द्रियं रजः सूर्यो न रश्मिभिः	१
इन्द्रमिन्द्रो वहतो ऽप्रतिधृष्टशवसम् ।	
ऋषीणां च स्तुतीरुपं यजं च मानुषाणाम्	२
आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी ।	
अवाचीनं सु ते मना ग्रावा कृणोतु वरुना	३
इममिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदम् ।	
शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन् धारा क्रतस्य मादन	४
इन्द्राय नूनमर्चतो—वधानि च ब्रवीतन ।	
सुता अमत्सुरिन्दवो ज्येष्ठं नमस्यता सहः	५ [५]

नकिष्ट्वद रथीतरो हरी यदिन्द्र यच्छमे ।

नकिष्ट्वानु मज्मना नकिः स्वश्वं आनशे

य एक इद विदयते वसु मर्ताय दाशुषे ।

इशानो अप्रतिष्कृत इन्द्रो अङ्ग

कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पामिव स्फुरत ।

कदा नः शुभ्रवद गिर इन्द्रो अङ्ग

६

७

८

(९२२)

यच्चिच्छि त्वा बहुस्य आ सुतावाँ आविवांसति ।	
उग्रं तत पत्यते शव इन्द्रो अङ्ग	९
स्वादोऽग्न्या विषुवतो मध्वः पिबन्ति गौर्यः ।	
या इन्द्रेण मयावरी-वृष्णा मदन्ति शोभसं वस्वीरनु स्वराज्यम्	१० [६]
ता अस्य पृथानायुवः सोमं श्रीणन्ति पृथ्वयः ।	
प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति मारुतं वस्वीरनु स्वराज्यम्	११
ता अस्य नमसा सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ।	
प्रतान्यस्य सश्विरं पुरुजि पूर्वचित्तयं वस्वीरनु स्वराज्यम्	१२
इन्द्रो दधीचो अर्थाभि-वृत्राण्यप्रतिष्कृतः । जघान नवतीर्नव	१३
इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः पर्वतेष्वपश्रितम् । तद् विदच्छर्यणावति	१४
अत्राह गोरमन्वत नाम त्वहुरपीच्यम् । इत्था चन्द्रमसो गृह	१५ [७]
को अय युङ्क्ते धुरि गा ऋतस्य शिमीवतां भामिनां दुर्हणायून ।	
आसन्निषुन हृस्वसो मयायून य एषां भून्यामृणधन स जीवात	१६
क ईषते नृज्यते को विभाय को मंसंत सन्तमिन्द्रं को अन्ति ।	
कस्तोकाय क इभायोत गये अधि ब्रवन तन्वेड को जनाय	१७
को अग्निमीडि हविषा घृतेन सुचा यजाता ऋतुभिर्धुवेभिः ।	
कस्मै वृषा आ वहानागु होम को मंसंत वीतिहोत्रः सुवृषः	१८
त्वमङ्ग प्र गौंसियो वृषः शविष्ट मर्त्यम् ।	
न त्वदन्यो मघवन्नस्ति मर्दित-न्तु ब्रवीमि ते वचः	१९
मा ते राधांसि मा ते ऊतयो वसो ऽस्मान कदा चना दभन ।	
विश्वा च न उपमिमीहि मानूय वसूनि चर्षणिभ्य आ	२० [८] (९३४)

(८५)

[चतुर्दशोऽनुवाकः ॥१४॥ सू० ८५-९३]

१२ गेतासो राहुगण । मरुतः । जगतीः ५, १२ त्रिष्टुप् ।

प्र ये शुभ्रमन्ते जनयो न सप्तयो यामन रुद्रस्य सूनवः सुदंससः ।	
रोदसी हि मरुतश्चक्रिं वृधे मदन्ति वीग विदथेभु घृत्वयः	१
त उक्षितासो महिमानमाशन विवि रुद्रासो अधि चक्रिं मदः ।	
अर्चन्तो अर्कं जनयन्त इन्द्रिय-मधि भियो दधिरे पृथिमानरः	२ (९३६)

गोमातरो यच्छुभयन्ते अजिभिस्तनूषु शुभ्रा दधिरे विरुक्मतः ।	
बाधन्ते विश्वमभिमातिनमप वत्मान्येषामनु रीयन्ते घृतम्	३
वि ये भ्राजन्ते सुमस्तास ऋष्टिभिः प्रच्यावयन्तो अच्युता चिदोजसा ।	
मनोजुवो यन्मरुतो रथेष्वाम वृषमातासः पृषतीरयुग्ध्वम्	४
प्र यद् रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं वाजे अर्द्धिं मरुतो रंहयन्तः ।	
उतारुषस्य वि ष्यन्ति धाराश्चर्मवोदभिर्व्युन्दन्ति भूमं	५
आ वो वहन्तु सतयो रघुष्यदा रघुपत्वानः प्र जिगात बाहुभिः ।	
सीवता बहिरुरु वः सदस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः	६ [९]
तेऽवर्धन्त स्वतवसो महित्वना नाकं तस्थुरुच चक्रिरे सदः ।	
विष्णुर्यद्वावद् वृषणं मवच्युतं वयो न सीवन्नाधि बहिषि प्रिये	७
शूरा इवेद युपुधयो न जग्मयः श्वस्यवो न घृतनासु येतिरे ।	
भयन्ते विश्वा भुवना मरुद्भ्यो राजान इव त्वेषसंहृशो नरः	८
त्वष्टा यद् वज्रं सुकृतं हिरण्ययं सहस्रमृष्टिं स्वपा अवर्तयत ।	
धत्त इन्द्रो नर्यपांसि कर्तवे ऽहेन वृत्रं निरपामौजदण्वम्	९
ऊर्ध्वं नुनुवेऽवतं त ओजसा दाहह्राणं चिद शिभिर्दुर्वि पर्वतम् ।	
धमन्तो वाणं मरुतः सुदानवो मव सामस्य रण्यानि चक्रिरे	१०
जिह्वं नुनुवेऽवतं तया विशा सिञ्चन्तुसं गातमाय तृष्णजे ।	
आ गच्छन्तीमवसा चित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयन्त धामभिः	११
या वः शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि दाशुषं यच्छुताधि ।	
अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रयिं नो धत्त वृषणः सुवीर्यम्	१२ [१०] (९४६)

(८६)

१० गोतमो राहुगणः । मरुतः । गायत्री ।

मरुतो यस्य हि क्षयं पाथा द्विवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः	१
यज्ञैर्वा यज्ञवाहसा विप्रस्य वा मतीनाम् । मरुतः शृणुता हवम्	२
उत वा यस्य वाजिनो ऽनु विप्रमतक्षत । स गन्ता गोमति वजे	३
अस्य वीरस्य बहिषि सुतः सोमो दिविष्टिषु । उक्थं मदश्च शम्यते	४
अस्य भोषन्वा भुवो विश्वा यश्चर्षणीरमि । सूरं चित् ससृषीरिषः	५ [११] (९५१)

पूर्वाभिर्हि ददाशिम	शरद्भिर्मरुता वयम् ।	अवाभिश्चर्षणीनाम	६
सुभगः स प्रयज्यवो	मरुता अस्तु मर्त्यः ।	यस्य प्रयांसि पर्षथ	७
शशमानस्य वा नरः	स्वेदस्य सत्यशवसः ।	विदा कामस्य वेनतः	८
यूयं तत सत्यशवस	आविष्कर्त महित्वना ।	विध्यता विद्युता रक्षः	९
गूहता गुह्यं तमो	वि यात विश्वमन्त्रिणम् ।	ज्योतिष्कर्ता यदुग्मसि	१०[१२](९५६)

(८७)

६ गोतमो राहुगणः । मरुतः । जगती ।

प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरिञ्चिनो	ऽनानता अविथुरा ऋजीषिणः ।	
जुष्टतमामो नृतमासो अञ्जिभि	व्यानञ्जे के चिदुम्ना इव स्तृभिः	१
उपह्वरेषु यदचिध्वं ययि	वयं इव मरुतः केन चित पथा ।	
श्रोतन्ति कोशा उप वो रथेष्ववा	घृतमुक्षता मधुवर्णमर्चते	२
प्रेषामज्मेषु विथुरेव रेजते	भूमिर्यामेषु यद्ध युञ्जते शुभे ।	
ते क्रीळयो धुनयो भ्राजदृष्टयः	स्वयं महित्वं पनयन्त धृतयः	३
स हि स्वमृत पृषदश्वो युवा गणोऽ	ऽया ईशानस्तविषीभिरावृतः ।	
असि सत्य ऋणयावानेद्यो	ऽस्या धियः प्राविताथा वृषा गणः	४
पितुः प्रतस्य जन्मना वदामसि	सोमस्य जिह्वा प्र जिगाति चक्षसा ।	
यद्वीमिन्द्रं शम्यृक्काण आशता	दिक्षामानि यज्ञियानि दधिरे	५
श्रियसे कं भानुभिः सं मिमिक्षिरे	ते रश्मिभिस्त ऋक्भिः सुखादयः ।	
ते वाशीमन्त इष्मिणो अमीरवो	विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः	६ [१३](९६२)

(८८)

६ गोतमो राहुगणः । मरुतः । त्रिष्टुप्, १, ६ प्रत्यारपंक्तिः, ५ विराड्‌रूपा ।

आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्के	रथेभिर्यात ऋष्टिमद्भिश्चर्षणैः ।	
आ वर्षिष्ठया न इषा	वयो न पतता सुमायाः	१
तेऽरुणोभिर्वरमा पिशङ्गैः	शुभे कं यान्ति रथतूभिर्श्वैः ।	
रुक्मो न चित्रः स्वर्धितीवान्	पठ्या रथस्य जङ्घनन्त भूमं	२ (९६४)

श्रिये कं वो आध तनूषु वाशी—मेधा वना न कृणवन्त ऊर्ध्वा ।	
युष्मभ्यं कं मरुतः सुजाता—स्तुविद्युन्मासो धनयन्ते अद्रिम	३
अहानि गृधाः पर्या व आगु—रिमां धियं वाकार्या च वेवीम ।	
बह्वं कृणवन्तो गोतमासो अर्के—रुध्वं नुनुद्र उत्सधिं पिबध्यं	४
एतत् त्यक्त योजनमचेति सस्वर्ह यन्मरुतो गोतमो वः ।	
पश्यन् हिरण्यचक्रानयोदंष्ट्रान् विधावतो वराहान्	५
एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री प्रतिं द्योभति वायतो न वाणीं	
अस्तोभयद् वृथासा—मनुं स्वधां गर्भस्त्योः	६ [१४] (९६८)
(८५.)	

१० गोतमो राहुगणः । विश्वेदेवाः । (१-२, ८-९, वेवाः, १० अदितिः) । जगती;
६ विराट्-स्थानाः ८-१० त्रिष्टुप् ।

आ नो मद्राः कर्तवो यन्तु विश्वतो ऽवंधासो अपरीतास उन्निवः ।	
वेवा नो यथा सवमिद् वृधे अस—न्नमोयुवो रक्षितारो दिवेदिवे	१
वेवानां मद्रा सुमतिर्कृज्यतां वेवानां रातिगमि नो नि वर्तताम् ।	
वेवानां सस्यमुप सेदिमा वयं वेवा न आयुः प्र तिरन्तु जीवसे	२
तान् पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं मित्रमदितिं दक्षमस्रिधम् ।	
अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत्	३
तन्नो वातो मयोमु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत् पिता द्यौः ।	
तद् घ्राणाः सोमसुतो मयोभुव—स्तदश्विना गृणुतं धिष्ण्या युवम्	४
तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिं धियंजिन्वमवसे हूमहे वयम् ।	
पूषा नो यथा वेदसामसद् वृधे रक्षिता पायुरवधः स्वस्तये	५ [१५]

स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेवाः ।	
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु	६
पृषदश्वा मरुतः पृथिमातरः शुभयावानो विदथेषु जग्मयः ।	
अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो वेवा अवसा गमन्निह	७
भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।	
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूमि—र्व्यशेम देवहितं यदायुः	८ (९७६)

शतमिन्नु शरवो अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनाम् ।

पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषितायुगन्ताः १,

अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।

विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिजातमदितिर्जनित्वम् १० [१६] (९७८)

(५०)

१. गोतमो राहुगणः । विश्वेदेवाः । गायत्री; ९. अनुष्टुप् ।

ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् । अर्यमा कुवेः सजोषाः १

ते हि वस्वो वसवानास्ते अपमूरु महर्भाभेः । वना रक्षन्ते विश्वाहा २

ते अस्मभ्यं शर्म यंसं ह्यमृता मर्त्येभ्यः । बाधमाना अप द्विषः ३

वि नः पथः सुवितायं चियन्निवन्दो मरुतः । पूषा मगो वन्द्यासः ४

उत नो धियो गोअग्राः पूषन् विष्णवेवयावः । कर्ता नः स्वस्तिमतः ५ [१७]

मधु वातां क्रतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीनः सन्त्वोषधीः ६

मधु नक्तमृतोषसो मधुमन् पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ७

मधुमात्रा वनस्पतिर्मधुमो अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ८

शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वयमा ।

शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्मः ९ [१८] (९८७)

(९१)

२३ गोतमो राहुगणः । सोमः । त्रिष्टुप्; ५-१६ गायत्री; १७ उष्णिक् ।

त्वं सोम प्र चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।

तव प्रणीती पितरो न इन्दो कुवेषु रत्नमभजन्त धीराः १

त्वं सोम क्रतुभिः सुक्रतुर्भूस्त्वं दक्षिः सुदक्षो विश्ववेदाः ।

त्वं वृषा वृषत्वेमिमहित्वा द्युध्नमिधुमन्यभवा नृचक्षाः २

राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद गंभीरं तव सोम धाम् ।

शुचिद्वमसि प्रियो न मित्रां दक्षाय्यो अर्यमेवासि सोम ३

या ते धामानि त्रिवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।

तेभिर्नां विश्वैः सुमना अहेळन राजन्त्सोम प्रति हव्या गृभाय ४ (९९१)

त्वं सोमासि सत्पति—स्त्वं राजोत वृत्रहा । त्वं भद्रो असि क्रतुः ५ [१९]

त्वं च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे । प्रियस्तांशं वनस्पतिः ६
 त्वं सोम महे भगं त्वं पून कृतायते । दक्षं दधामि जीवसे ७
 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा राजन्नघायतः । न रिप्येत त्वावतः सखा ८
 सोम यास्ते मयोभुव ऊतयः सन्ति वाशुषं । तामिनां विता भव ९
 इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि । सोम त्वं नो वृधे भव १० [२०]

सोम गीभिष्ठा वयं वर्धयामो वचोविदः । समृद्धीको न आ विश ११
 गयम्फानां अमीवहा वसुविन पृष्टिवर्धनः । समित्रः सोम नो भव १२
 सोम रागन्धि नो हृदि गावो न यवमावा । मयं इव स्व ओळ्ये १३
 यः सोम सख्ये तव रागणद देव मन्ये । ते दक्षः मन्त्रं कविः १४
 उरुण्या णो अभिशस्तेः सोम नि पाह्यतंगः । सखा सुशेव एधि नः १५ [२१]

आ प्यायस्व समंतु ते विश्वतः सोम वृण्यम् । भवा वाजस्य संगथे १६
 आ प्यायस्व मदन्तम सोम विश्वेभिरंगुभिः । भवानः सुश्रवस्तमः सखा वृधे १७
 सं ते पयांसि समु यन्तु वाजाः सं वृण्यान्यभिमातिगाहः ।
 आप्यायमानो अमृताय सोम द्विवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व १८
 या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम
 गयम्फानः प्रतर्णः सुवीरो ऽवीरहा प्र चरा सोम दुर्यान् १९
 सोमो धेनुं सोमो अर्वन्तमाशुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
 सावून्यं विवृण्यं मभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मे २० [२२]

अषाह्यं युत्सु पृतनासु पथि स्वषामप्सां वृजनस्य गोपाम ।
 भरेषुजां सुक्षितिं सुश्रवणं जयन्तं त्वामनु मदम सोम २१
 त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वा—स्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
 त्वमा ततन्थोर्वन्तरिक्षं त्वं ज्यातिषा वि तमो ववर्थ २२
 वृवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं सहसावन्नभि युध्य ।
 मा त्वा तनदीशिषि वीर्यग्या—भयेभ्यः प्र चिकित्सा गविष्टी २३ [२३] (१०१०)

(९२)

१८ गोतमो राहगणः । उषाः, १६-१८ अश्विनौ । १-४ जगतीः
५-१२ त्रिष्टुप्; १३-१८ उष्णिक् ।

एता उ त्या उषसः केतुमकत पूर्वे अर्धे रजमो भानुमञ्जने ।
निष्कृण्वाना आयुधानीव धूष्णवः प्रति गावोऽरुषीर्यन्ति मातरः १
उदपत्तन्नरुणा मानवो वृथा स्वायुजो अरुषीर्गा अयुक्षत ।
अक्रन्नुषासो वयुनानि पूर्वथा रुशन्तं भानुमरुषीरगिश्रयुः २
अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः समानेन योजनेना पंगवतः ।
इषं वहन्तीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुन्वते ३
अधि पेशांसि वपते नृतरिवा-पोर्णुते बक्ष उमेव बर्जहम् ।
ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वती गावो न व्रजं व्युषा आवर्तमः ४
प्रत्यर्ची रुशदस्या अदर्शि वि तिष्ठते बाधते कृष्णमश्वम् ।
स्वरुं न पेशो विदथेष्वाञ्ज्र चित्रं द्विवो दुहिता भानुमश्वे ५ [२४]

अतारिष्म तमसम्पारमम्यो-षा उच्छन्ती वयुना कृणोति ।
श्रियं छन्वां न स्मयंत विभाती सुप्रतीका मीमनसायाजीगः ६
भाम्बती नेत्री सनृतानां द्विवः स्तवे दुहिता गोतमेभिः ।
प्रजावतो नृवतो अश्वबुध्या-नुषो गोअग्रौ उप मामि वाजान् ७
उषस्तमइयां यशसं सुवीरं दासप्रवर्गं रयिमश्वबुध्यम् ।
सुवसंसा श्रवसा या विभासि वाजप्रसूता सुभंगं बृहन्तम् ८
विश्वानि देवी भुवनामिचक्ष्या प्रतीची चक्षुरुर्विया वि भाति ।
विश्वं जीवं चरसे बोधयन्ती विश्वस्य वाचमविदन्मनायोः ९
पुनःपुनर्जायमाना पुगणी समानं वर्णमभि शुभ्रमाना ।
श्वघ्नीव कृत्नुर्विज आमिनाना मर्तस्य देवी जग्यन्त्यायुः १० [२५]

व्यूण्वती द्विवो अन्ता अबा-ध्यप स्वसारं सनुतयुयोति ।
प्रमिनती मनुष्या युगानि याषां जारस्य चक्षमा वि भाति ११
पशून् चित्रा सुभगा प्रथाना सिन्धुन क्षाद उर्विया व्यश्वेत ।
अमिनती दैव्यानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रुग्मिभिर्दृशाना १२ (१०२९)

उपस्तुच्छित्रमा भरा-स्मभ्यं वाजिनीवति । येन लोकं च तनयं च धामहे १३
 उषो अद्येह गोम-त्यश्वावति विभावरि । रेवदुस्मे व्युच्छ सृतावति १४
 युक्त्वा हि वाजिनीव-त्यश्वा अद्यारुणो उषः । अथा नो विश्वा सोमगान्या वह १५[२६]
 अश्विना वर्तिरग्मदा गोमद दत्ता हिरण्यवत । अर्वाग्रथं समनमा नि यच्छतम १६
 यावित्था श्रोकमाविषो ज्योतिर्जनाय चक्रथुः । आ न ऊर्जे वहतमश्विना युवम १७
 एह देवा मयोमुवा वृक्षा हिरण्यवर्तनी । उषर्बुधो वहन्तु सोमपीतये १८[२७](१०२८)

(९३)

१२ गोतमो राहगणः । अग्नाभ्योमौ । १-३ अनुष्टुप् ; ४-७ १२ त्रिष्टुप् ; ८ जगती त्रिष्टुप्वा,
 ९-११ गायत्री ।

अग्नीषोमाविमं सु मे गृणुत वृषणा हवम ।
 प्रातिं मूक्तानि हर्यतं भवतं वागुषे मयः १
 अग्नीषोमा यो अद्य वा-मिदं वचः भपर्यति ।
 तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वद्वयम् २
 अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशाङ्गुविष्कृतिम् ।
 स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यश्रवत ३
 अग्नीषोमा चेति तद वीर्यं वां यदमुष्णीतमवसं पुणिं गाः ।
 अवातिरतं वृसयस्य शेषो ऽविन्दतं ज्योतिरेकं बहुभ्यः ४
 युवमेतानि विवि रोचना-न्यग्निश्च सोम सकंतू अधत्तम् ।
 युवं सिन्धुर्गमिशस्तेरवद्या-दग्नीषोमावमुश्रुतं गृभीतान् ५
 आन्यं विषो मातरिश्वा जमारा-मश्नाद्वन्यं परि श्येनो अद्रः ।
 अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानो-रुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकम् ६ [२८]
 अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य कीतं हर्यतं वृषणा जुषेथाम ।
 सुशर्माणा स्ववसा हि मृत-मथो धत्तं यजमानाय शं योः ७
 यो अग्नीषोमा हविषा सपर्याद देवद्रीचा मनसा यो घृतेन ।
 तस्य वतं रक्षतं पातमहंसो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम् ८
 अग्नीषोमा सर्वदसा सहृती वनतं गिरः । स दंष्ट्रा बभूवथुः ९
 अग्नीषोमावनेन वां यो वां घृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं ब्रुहत् १० (१०३८)

अग्नीषोमाग्निमानि नो युवं हव्या जुजोषतम् । आ यातमुप नः सचा ११

अग्नीषोमा पिपृतमर्वतो न आ प्यायन्तामुस्त्रिया हव्यसूदः ।

अस्मे बलानि मघवन्सु धत्तं कृणुतं नो अध्वरं श्रुष्टिमन्तम् १२[२९](१०४०)

(९४)

[पञ्चदशोऽनुवाकः ॥१५॥ सू० ९४-१०५]

१६ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः (जातवेदाः) ; ८ (त्रय पादाः) देवाः, १६ उत्तरार्धस्य अग्निः,

मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावो वा । जगती; १५-१६ त्रिष्टुप् ।

इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया ।

मदा हि नः प्रमतिरस्य संमद्यग्ने सरये मा रिषामा वयं तव १

यस्मै त्वमायजसे स साधव्यनवा क्षेति वधते सुवीर्यम् ।

स तृताव नैनमभोत्यंहति रग्ने सरये मा रिषामा वयं तव २

शक्रेम त्वा समिधं साधया धियस्त्वेतुवा हविर्गुन्याहुतम् ।

त्यमादित्यौ आ वह तान् ह्युः इमस्यग्ने सरये मा रिषामा वयं तव ३

मरामेधमं कृणवामा हवीषि ते चितयन्तः पर्षणापर्वणा वयम् ।

जीवातवे प्रतं साधया धिया ऽग्ने सरये मा रिषामा वयं तव ४

विशां गोषा अस्य चरन्ति जन्तवो द्विपद्व यदुत चतुष्पद्वक्तुभिः ।

चित्रः प्रकेत उषसो महौ अस्यग्ने सरये मा रिषामा वयं तव ५ [३०]

त्वमध्वर्युत होतामि पुन्यः प्रशाप्ता पोता जमुषा पुरोहितः ।

विश्वा बिट्वा आर्विज्या धीर पुन्यस्यग्ने सरये मा रिषामा वयं तव ६

यो विश्वतः सुप्रतीकः सदृङ्मि दूरे चित् सन्तच्छिद्रिवानि रोचसे ।

गत्र्याग्निचिदन्धो अति देव पश्यस्यग्ने सरये मा रिषामा वयं तव ७

पूर्वो देवा मवतु सुन्वतो रथो ऽस्माकं शंसो अभ्यस्तु वृद्धाः ।

तदा जानीतोत पुष्यता वचो ऽग्ने सरये मा रिषामा वयं तव ८

वधेदुःशंसो अप वृद्धा जहि दूरे वा ये अन्ति वा के चिद्रुत्रिणः ।

अथा यजाय गृणते सुगं वृद्ध्यग्ने सरये मा रिषामा वयं तव ९

यदयुक्था अरुषा रोहिता रथे वातजूता वृषभस्येव ते रथः ।

आदिन्वमि वनिनो भूमकेतुना ऽग्ने सरये मा रिषामा वयं तव १० [३१](१०५०)

अर्धं स्वनावुत बिभ्युः पतत्रिणो दृप्सा यत् ते यवमावो व्यस्थिरन् ।	
सुगं तत् ते तावकेभ्यो रथेभ्यो ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	११
अयं मित्रस्य वरुणस्य धारसि ऽवसातां मरुतां हव्यो अद्भुतः ।	
बृळा सु नो भूत्वंषां मनः पुनरग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१२
वेवो वेवानामसि मित्रो अद्भुतो वसुर्वसूनामसि चारुगन्धर्वे ।	
शर्मन्त्याम तव सप्रथस्तमे ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१३
तत् ते भद्रं यत् समिद्धः स्वे दमे सोमाहुतो जग्मे मृष्टयत्तमः ।	
वधासि रत्नं द्रविणं च दाशुषे ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१४
यस्मै त्वं सुद्विणो वदाशो ऽनागास्त्वमदिते सर्वताता ।	
वं मदेण शर्वसा चोदयामि प्रजावता गर्धना ते स्याम	१५
स त्वमग्ने सौभगत्वस्य विद्वाः सग्माकमायुः प्र तिरेह देव ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः निन्धुः पृथिवी उत द्यौः	१६ [३२] (१०१६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥ ७॥ व० १-३२]

(९५)

११ कुम्भ आङ्गिरसः । अग्निः, औषसोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

हे विक्रपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वन्ममुप धापयन्त ।	
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावोज्ञ द्रको अन्यस्यां ददृश भुवचाः	१
वशेम त्वष्टुर्जनयन्त गर्भे मरुन्द्रासो युवतयो विमृत्रम ।	
तिग्मानीकं स्वयंशसं जनन्तु विगेचमानं परि षीं नयन्ति	२
त्रीणि जाना परि भूषन्त्यस्य समुद्र एकं दिव्येकमप्सु	
पूर्वामनु प्र दिशं पार्थिवाना मृतुन प्रशामद वि दधावनष्टु	३
क इमं वो निण्यमा चिंकत वत्सो मानृर्जनयत स्वधार्भिः ।	
वह्नीनां गर्भो अपसांमुपस्था न्महान कविनिश्चरति स्वधावान	४
आविष्टो वर्धते चारुगासु जिह्मानामूर्ध्वः स्वयंशा उपस्थे ।	
उभे त्वष्टुर्बिभ्यतु जायमानात प्रतीची मिहं प्रति जाषयते	५ [१]
उभे भद्रे जाषयेते न मेने गावो न वाश्वा उप तस्थुर्ववः ।	
स दक्षाणां दक्षपतिर्बभूवा अन्ति यं दक्षिणतो हविर्भिः	६ (१०१२)

उद् ययमीति सवितेव बाहू उभे सिचौ यतने भीम क्रञ्जन् ।	
उच्छुक्कमत्कमजते सिमम्मा - त्रवा मातृभ्यो वसना जहाति	७
त्वेषं रूपं कृणुत उत्तरं यत् संपृश्चानः सर्वे गोभिरिन्द्रः ।	
कविबुधं परि मर्षयते धीः सा देवताता समितिर्बभूव	८
उरु ते जयः पर्येति बुधं त्रिगंचमानं सहिषस्य धाम ।	
विश्वामित्रो स्वयंशोभिरिन्द्रो दंष्ट्रेभिः पायुभिः पाह्यमान्	९
धन्वन्तोतः कृणुते गातृमृगिं शुक्रैरुर्मिभिर्मि नक्षति क्षाम ।	
विश्वा सनानि जठरं धनेऽन्तर्नवासु चरन् प्रगृह्य	१०
एवा नो अग्रे समिधा वृधानो देवत पात्रकु श्रयमे वि माहि ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता - मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	११[२] (१०६७)

(१६)

१. कुन्स आदिगर्भः । अग्निः, द्रविणोदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

म प्रतथा सहसा जायमानः सद्यः कान्दोति कन्धत् विश्वा ।	
आपश्च मित्रं धिण्णां च माधन देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम	१
म पूर्वया निविदा कृत्यताया - रिमाः यज्ज अन्नयन्मनुनाम ।	
विवस्वता चक्षमा द्यामपश्च देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम	२
तमीळत प्रथमे यज्ञसाधं विश आरीराहुतमृश्रगानम ।	
ऊर्जः पुत्रं भरतं सुप्रदानुं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम	३
स मातरिश्वा पुरुवारपुष्टि - विदद गातुं तनयाय स्वविने ।	
विशां गोषा जनिता रोदधो - देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम	४
नक्ताषासा वर्णामेभ्योनि धापयेत् शिशुमेकं ममीची ।	
द्यावाक्षामा रुक्मा अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम ।	५ [३]

रायो बुधः संगमनो वसूनां यज्ञस्य कृतुर्मन्मसाधनां वेः ।	
अमृतत्वं रक्षमाणाम एनं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम	६
नृ च पुरा च सदनं रयीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षाम ।	
सतश्च गोषां भवतश्च मरे - देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम	७
द्रविणोदा द्रविणसस्तुगस्य द्रविणोदाः सनरस्य प्र यंसत ।	
द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो द्रविणोदा रंसते वीर्यमायुः	८ (१०७५)

एवा नो अग्ने समिधा वृधानो रेवत पावक श्रवमे वि माहि ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता - मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

१ [४] (१०४६)

(९७)

१ कुन्स आहिरस्यः । अग्निः, अनुवर्मिश्वा । रात्र्यम् ।

अप नः शोशुचवध - मयं शुशुध्या गच्छि	१	अप नः शोशुचवधम	१
सुक्षेत्रिया सुगातया वसुया व यजामह	२	अप नः शोशुचवधम	२
प्र यद् भन्विष्ठ एषां माभ्याकासश्च सग्यः	३	अप नः शोशुचवधम	३
प्र यत् ते अग्ने सुरयो जायमहि प त वयम्	४	अप नः शोशुचवधम	४
प्र यवुग्नेः सहस्वतो विश्वतो गन्ति भानवः	५	अप नः शोशुचवधम	५
त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतोऽग्निर्व्यामि	६	अप नः शोशुचवधम	६
द्विषो नो विश्वतोमुख - ति नावेव रात्र्य	७	अप नः शोशुचवधम	७
स नः सिन्धुमिव नावय - ति यषां स्वानये	८	अप नः शोशुचवधम	८

[५] (१०८४)

(९८)

३ कुन्स आहिरस्यः । अग्निः, वैश्वानरोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

वैश्वानस्य सुमतो स्याम रात्रि हि कं भुवनानाममिधोः ।

इतो जातो विश्वमिदं वि चष्ट वैश्वानरो जनेते मूर्धेण

पृष्टो विवि पृष्टो अग्निः पृष्टिष्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेष्ट ।

वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा म त्विः पातु नक्तम्

वैश्वानर तव तत् सत्यम् - स्त्वस्मान् गयो मघवानः सचन्ताम् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता - मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

३ [६] (१०८७)

(९९)

१ कश्यपो मारीचः । अग्निः, जातवेदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

जातवेदसे सुनवाम सोम - मरातीयतो नि वहाति वेदः ।

स नः पर्वति कूर्गाणि विश्वा नावेव मिन्धुं कुरितात्पग्निः

१ [७] (१०८८)

(१००)

१९. वार्षागिराः ऋजाश्वाऽम्बरीष-सहदेव-मयमान-सुराधसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

स यो वृषा वृष्ण्येभिः समोका महो विवः पृथिव्याश्च सम्राट् ।
सतीनसत्वा हव्यो मरेषु मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १
यस्यानाप्तः सूर्यस्येव यामो मरेभरे वृद्धहा शुष्मो अस्ति ।
वृषन्तमः सस्मिभिः स्वेभिरेवै-मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती २
विवां न यस्य रेतसो दुर्घानाः पन्थासो यन्ति शवसापरीताः ।
तरुंषाः भासहिः पौंस्येभि-मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ३
सो अङ्गिरेभिर्गङ्गिरस्तमो भूद वृषा वृषभिः सस्मिभिः सखा सन ।
ऋग्मिभिर्ऋग्मी गातुभिर्ज्येष्ठां मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ४
स सुनुभिर्न रुद्रभिर्ऋग्म्या नृषाह्यं सासह्यं अमित्रान् ।
सनीजिभिः श्वस्यानि तूर्वेन मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ५ [C]

स मन्युमीः समवन्मस्य कृता ऽस्माकैभिर्नृभिः सूर्ये सनत् ।
अस्मिन्नहन्तसन्पतिः पुरुहुता मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ६
तमृतयो रणयञ्छ्वरसातौ न क्षेमस्य क्षितयः कृण्वत त्राम् ।
स विश्वस्य कुरुष्यस्येष्टा एको मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ७
तमप्सन्त शवस उत्सवेषु नरा नरमवसं तं धनाय ।
सो अन्धं विन तमसि ज्योतिर्विदन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ८
स सव्येन यमति वाघतश्चित् स दक्षिणे संगृभीता कृतानि ।
स कीरिणां चित सनिता धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ९
स ग्रामेभिः सनिता स रथेभि-विं विश्वाभिः कृष्टिभिर्न्यद्य ।
स पौंस्येभिर्भिभूरशस्ती-मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १० [९]

स जामिभिर्यत समजाति मीह्ले ऽजामिभिर्वा पुरुहुत एवंः ।
अपां तांक्स्य तनयस्य जेषे मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ११
स वज्रभृद वस्युहा भीम उग्रः सहस्रचेताः शतनीथ ऋग्वा ।
वज्रीषो न शवसा पाश्र्वजन्यो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १२ (११००)

तस्य वज्रः क्रन्दति स्मत स्वर्षा दिवो न त्वेषो र्वथः शिमीवान् ।

तं संचन्तं सनयस्तं धनानि मरुत्वान नो भवत्विन्द्र ऊती १३

यस्याजस्रं शर्वसा मानमुक्थं परिमुजद् गदमी विश्वतः सीम् ।

स परिषत् कर्तुभिर्मन्दसानो मरुत्वान नो भवत्विन्द्र ऊती १४

न यस्य देवा देवता न मता आपञ्चन शर्वसो अन्तमापुः ।

स परिक्षा त्वक्षसा क्षमो दिवश्च मरुत्वान नो भवत्विन्द्र ऊती १५ [१०]

रोहिच्छयावा सुमदंशुलामी द्युक्षा गय ऋज्राश्वस्य ।

वृषण्वन्तं बिभ्रती धृषु रथं मन्द्रा चिकेत नाहुषीषु विक्षु १६

एतत् त्यत त इन्द्र वृष्णा उक्थं वार्षागिरा अभि गुणान्ति राधः ।

ऋज्राश्वः प्रतिभिग्म्वरीषः सहदेवो भयमानः सुगधाः १७

दस्युञ्छिम्ब्युश्च पुरुहूत एवै हत्वा पृथिव्या शर्वा नि बर्हीन् ।

सनत् क्षेत्रं सखिभिः श्वित्योभिः सनत् सूर्य सनदुपः सुवज्रः १८

विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपग्निताः सनुयाम वार्जम् ।

तस्मां मित्रो वरुणां मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [११] (११०७)

(१०१)

११ कुन्स आङ्गिरसः । इन्द्रः (१ गर्मसाविण्युपनिषद्) । जगती. ८-११ त्रिष्टुप् ।

प्र मन्विने पितुमर्चिता वचो यः कृष्णगंभा निरहञ्जुजिश्वना ।

अवस्यवो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे १

यो व्यसं जाह्नवाणेन मन्युना यः शम्बरं यो अहन पिप्रुमव्रतम् ।

इन्द्रो यः शुष्णमशुषं न्यावृणद् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे २

यस्य द्यावापृथिवी पौर्य्य महद् यस्य व्रते वरुणा यस्य सूर्यः ।

यस्येन्द्रस्य सिन्धवः मश्चति व्रतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ३

यो अश्वानां यो गवां गोपतिर्वशी य आरितः कर्मणिकर्मणि स्थिरः ।

वीळोञ्चिदिन्द्रो यो असुन्वतो वधा मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ४

यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पतिर्यो ब्रह्मणे प्रथमा गा अविन्दत ।

इन्द्रो यो दस्युरधरो अवातिग्न मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ५

(१११२)

यः शृगेभिर्हव्यो यश्च भीरुभिः—यो धार्वद्भिर्हयते यश्च जिग्युभिः ।
इन्द्रं यं विश्वा भुवनाभिः संदधु—मरुत्वन्तं सखायं हवामहे

६ [१२]

रुद्राणामिति प्रदिशा विचक्षणो रुद्रेभिर्योषां तनुने पृथु अयः ।
इन्द्रं मनीषा अभ्यर्चति श्रुतं मरुत्वन्तं सखायं हवामहे

७

यद वा मरुत्वः परमे सधस्थं यद वाग्निमे वृजने मादयासे ।

अत आ याह्यध्वं नो अच्छा त्वाया हविश्चक्रमा सन्यगधः

८

त्वायन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्ष त्वाया हविश्चक्रमा बह्यवाहः ।

अधा नियुत्वः सर्गाणो मरुद्भिः—गस्मिन् यज्ञे बर्हिषि मादयस्व

९

मादयस्व हर्गिभिर्ये त इन्द्र विष्यस्व शिप्रे वि सृजस्व धेनं ।

आ त्वां सुशिप्रे हरयो वहन्तु—शान् हव्यानि प्रति नो जुषस्व

१०

मरुत्तोत्रस्य वृजनस्य गोपा वयमिन्द्रेण सनुयाम वाजम् ।

तत्रां मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

११ [१३] (१११८)

(१०२)

११ कुन्त आह्वितः । इन्द्रः । जगतीः ११ शिष्टप ।

इमां ते धियं न भरे महां मही—मस्य स्तोत्रे पिपणा यत न आनजे ।

तमुत्सवे च प्रसवे च मासहि—मिन्द्रं वृषामः शर्वमासवृक्षनु

१

अस्य श्रवो नद्यः सप्त बिभ्रति द्यादाक्षामा पृथिवी दशतं वपुः ।

अस्मे सूर्याचन्द्रमर्षामचक्षं श्रुते कर्मिन्द्र चरतो वितर्तुग्म्

२

तं स्मा रथं मघवन प्राव सातये जैत्रं यं ते अनुमदाम संगमे ।

आजा व इन्द्र मनसा पुरुदुत त्वायन्द्र्यो मघवञ्छर्म यच्छ नः

३

वयं जयम त्वयो युजा वृतं—मस्माकमंशमुदवा भरेभर ।

अस्मभ्यमिन्द्र शर्विः सृगं कृधि प्र शत्रूणां मघवन् वृष्ण्या रुज

४

नाना हि त्वा हवमाना जना इमे धनानां धतर्गवसा विपन्यवः ।

अस्माकं स्मा रथमा तिष्ठ सातये जैत्रं हीन्द्र निभृतं मनस्तव

५ [१४]

गोजिता बाहू अमितक्रतुः सिमः कर्मन्कमञ्जुतमूतिः खजंकरः ।

अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसा—था जना वि ह्वयन्ते सिषासवः

६

(११२४)

उत ते शतान्मघवस्तुभ्यं भूयस उत सहस्राद रिग्निं कृष्टिषु भवः ।

अमात्रं त्वा धिषणां तित्विषे म—ह्यधा वृत्राणि जिघ्रसे पुरंदर ७

त्रिषुष्टिधातुं प्रतिमानमोजस—स्तिस्रो भूमीनृपते त्रीणि राक्षसा ।

अतीरं विश्वं भुवनं ववसिथा—शत्रुर्गिन्द्र जनुषां सनादसि ८

त्वां देवेषु प्रथमं हवामहे त्वं बभूथ पुननासु सासहिः ।

सेमं नः कारुमुपमन्युमुज्जिव—मिन्द्रः कृणातु प्रसवे रथं पुरः ९

त्वं जिगेथ न धनां करोधिथा—मेष्वजा मघवन महत्सु च ।

त्वामुग्रमवसे सं शिंशीम—म्यधा न इन्द्र हवनेषु बोधय १०

विष्वाहेन्द्रो अधिष्ठा नां अ—स्त्वपरिहृताः सनुयाम वाजम् ।

तस्मां मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११[१५](११५९)

(१०३)

८ कुत्स आहिरसः । इन्द्रः । जिघ्रसे ।

तत त इन्द्रियं परमं पराचै—रधारयन् कवयः पुरंदर ।

अमेदमन्यद विष्यन्त्यस्य समी पृथयंत समनव केतुः १

म धारयत पृथिवीं पप्रथञ्च वज्रेण हत्वा निरपः समजः ।

अहन्नस्मिन्मिनद्रीहिणं व्यहन व्यसं मघवा शचीमिः २

म जातुमर्मा अहधान आजः पुनं त्रिमिन्द्रन्नरद वि शसीः ।

विद्वान वज्रिन वस्यैव ततिमरुण—ऽऽयं महो वधया ह्यहमिन्द्र ३

तद्वृष मानुषमा युगानि कीर्तेन्यं मघवा नाम विश्वतः ।

उपप्रयन वस्युहत्याय वज्री यजुं सनुः श्वसं नाम वृध ४

तवस्यैव पश्यता भरि पुष्टं अविन्द्रस्य धनन त्रीयाय ।

म गा अविन्नुत सो अविन्द्रश्चान—त्य ओषधीः सो अजाः स वनानि ५[१६]

भुरिकर्मण वृषभाय वृष्णे सत्यश्रमाय सूनवाम सामम् ।

य आहृत्या परिपन्थीव शुभं ऽयं ज्वनो विभज्जेति वदः ६

तदिन्द्र मेव वीर्यं चकथ यम ससन्त वज्रेणाबोधयोऽहिम् ।

अनु त्वा पत्नीर्हृषितं वयश्च विश्वं देवासो अमवृज्जनु त्वा ७

शुष्णं पिपुं कुर्यवं वृत्रमिन्द्र यदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य ।

तस्मां मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ८[१७](११३७)

(१०४)

१ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिर्द इन्द्र निषदे अकारि तमा नि र्वा स्वानो नार्वी ।	
विमुच्या वयोऽवसायाश्वान् वेषा वस्तोर्वहीयसः प्रपित्वे	१
ओ त्वे नर इन्द्रमृतये गु-नू चित् तान् त्सद्यो अध्वनो जगम्यात् ।	
देवासो मन्युं दासस्य श्रमन्ते ते न आ वक्षन् त्सुविताय वर्णम्	२
अव त्मना भरते केतवेवा अव त्मना भरते फेनमुदत्त ।	
क्षीरेण स्नातः कुर्यावस्य योषे हते ते स्यातां प्रवृणं शिफायाः	३
युयोप नाभिरुपरम्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राटि शूरः ।	
अञ्जसी कुलिशी वीरपन्ती पयो हिन्वाना उदभिर्भगन्ते	४
प्रति यत् स्या नीथादृशि दस्यो-रोको नाच्छा सदनं जानती गात् ।	
अर्धं स्मा नो मघवञ्चकृतादि-न्मा नो मघेर्व निष्पी परा वाः	५[१८]
स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अप्स्व-नामास्त्व आ भज जीवशंसे ।	
मान्तरां भुजमा रीरिषो नः श्रद्धितं ते महत इन्द्रियाय	६
अर्धा मन्ये भत् ते अस्मा अधायि वृषा चोदस्व महते धनाय ।	
मा नो अकृते पुरुहूत योना-विन्दु क्षुध्यन्द्ध्यो वयं आसृतिं दाः	७
मा नो वधीरिन्द्र मा परा वा मा नः प्रिया भोजनानि प्र मोषीः ।	
आण्डा मा नो मघवञ्छक निर्मे-न्मा नः पात्रा भेत सहजानुषाणि	८
अर्वाङ्गेहि सोमकामं त्वाहु-रयं सुतस्तस्य पिबा मदाय ।	
उरुद्व्यचा जठर आ वृषस्व पितेव नः शृणुहि ह्यमानः	९[१९](११४६)

(१०५)

१९ त्रिन आप्न्यः, कुत्स आङ्गिरसो वा । विम्बे देवाः । पंक्तिः ।

८ यवमध्या महाबुद्धी । १९ त्रिष्टुप् ।

चन्द्रमा अप्स्व-न्तरा, सुपर्णो धावते विवि ।	
न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो विसं मे अन्य रोवसी	१
अर्थमिद् वा उ अर्थिन आ जाया युवते पतिम् ।	
तुजाते वृष्ण्यं पर्यः परिदाय रसं बुहे विसं मे अन्य रोवसी	२ (११४८)

मो वु वेवा अदः स्वः—रव पादि दिवस्पति ।

मा सोम्यस्यं शंभुवः शुनें मूम कदा चन वित्तं मे अस्य रोदसी ३

यज्ञं पृच्छाम्यवमं स तद् दूतो वि वोचति ।

कं कृतं पूज्यं गतं कस्तद् विमर्ति नूतनो वित्तं मे अस्य रोदसी ४

अमी ये देवाः स्थनं त्रिष्व रोचने दिवः ।

कद् वं कृतं कदनृतं कं प्रत्ता व आहुति—वित्तं मे अस्य रोदसी ५[२०]

कद् वं कृतस्य धर्णासि कद् वरुणस्य चक्षुणम् ।

कदर्यम्णो महस्पथा—ति कामेम वृद्धो वित्तं मे अस्य रोदसी ६

अहं सो अस्मि यः पुरा सुते वदामि कानि चित् ।

तं मा व्यन्त्याभ्योर्द वृको न तृष्णजं मृगं वित्तं मे अस्य रोदसी ७

सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पशवः ।

मूषो न शिश्ना व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं त शतकता वित्तं मे अस्य रोदसी ८

अमी ये सप्त रश्मय—स्तत्रा मे नाभिरातता ।

त्रितस्तद् वेवाप्त्यः स जामिन्वाय रभति वित्तं मे अस्य रोदसी ९

अमी ये पञ्चोक्षणा मध्ये तस्थुर्महे दिवः ।

वेवत्रा नु प्रवाच्यं मधीचीना नि शवतु—वित्तं मे अस्य रोदसी १०[२१]

सुपर्णा एत आसने मध्यं आरोधने दिवः ।

ते संधन्ति पथो वृकं तरन्तं यद्वतीरयो वित्तं मे अस्य रोदसी ११

नव्यं तदुक्थ्यं हितं देवासः मुप्रवाचनम् ।

कृतमर्षन्ति सिन्धवः सत्यं तातान सूर्यो वित्तं मे अस्य रोदसी १२

अग्रे तव त्यदुक्थ्यं कुवेप्सुस्त्याग्यम् ।

स नः सत्तो मनुष्वदा इवान् यक्षि विवृष्टो वित्तं मे अस्य रोदसी १३

सत्तो होता मनुष्वदा कुवो अच्छा विवृष्टः ।

अग्निर्हव्या सुषुवति कुवो कुवेषु मेधिरो वित्तं मे अस्य रोदसी १४

मह्यो कृणोति वरुणो गातुषिक् नमीमहे ।

व्यूर्णोति हृदा मतिं नव्यो जायतामृतं वित्तं मे अस्य रोदसी १५[२२]

असौ यः पन्था आवित्यो विवि प्रवाच्यं कृतः ।

न स देवा अतिक्रमे तं मर्तासो न पश्यथ वित्तं मे अस्य रोदसी १६ (११६२)

त्रितः कूपेऽवाहितो देवान हवत ऊतये ।

तच्छुभाय बृहस्पतिः कृण्वन्नहर्गणादुरु विसं मे अस्य रोदसी १७

अरुणो मा सकृद वृकः पथा यन्नं वृद्धो हि ।

उज्जिहीते निवाप्या तष्टेव पृष्ट्यामयी विसं मे अस्य रोदसी १८

एनाङ्गुषेण वयमिन्द्रवन्तो ऽमि ष्याम वृजने सर्ववीराः ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [२३] (११६५)

(१०६) [षोडशोऽनुवाकः ॥१६॥ सू० १०६-११५]

१ कुन्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । जगती ७ णिष्टुप् ।

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमतये मारुतं शर्धो अदितिं हवामहं ।

रथं न दुर्गाद वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अहंसो निष्पिपर्तन १

त आदित्या आ गता सबतांतये भूत देवा वृत्रतूयेषु शंभुवः ।

रथं न दुर्गाद वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अहंसो निष्पिपर्तन २

अवन्तु नः पितरः सुप्रवाचना उत देवी देवपुत्र क्रतावृधा ।

रथं न दुर्गाद वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अहंसो निष्पिपर्तन ३

नराशंसं वाजिनं वाजयन्निह क्षयहीरं पुषणं सुज्ञैरीमहे ।

रथं न दुर्गाद वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अहंसो निष्पिपर्तन ४

बृहस्पते सवमिन्नः सुगं कृधि शं योर्यत ते मनुहितं तदीमहे ।

रथं न दुर्गाद वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अहंसो निष्पिपर्तन ५

इन्द्रं कुन्सो वृत्रहणं शचीपतिं काटे निवाह्य ऋषिगृह्वृतये ।

रथं न दुर्गाद वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अहंसो निष्पिपर्तन ६

देवैर्नो वृध्यदितिर्नि पातु वृबन्नाता त्रायतामप्रयुच्छन् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ७ [२४] (११७०)

(१०७)

३ कुन्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । ऋष्टुप् ।

यज्ञां देवानां प्रत्यंति सुज्ञमादित्यासो भवता मृष्टयन्तः ।

आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्वृत्त्या वृंहोऽग्निद्या वरिषोविसरासत १ (११७३)

उप॑ नो दे॒वा अव॑सा ग॒मन्त्वङ्गि॑र॒सां सा॒मभिः॑ स्त॒व्यमा॑नाः ।
 इन्द्र॑ इन्द्रि॒यैर्म॑रुतो म॒रुद्भिर्गा॑वित्पै॒र्नो अ॑र्दितिः शर्म॑ य॒मत् २
 तस्य॑ इन्द्रस्तद॒ वरु॑णस्तवृ॒ष्टिस्त॑व्य॒मा तत॑ स॒विता च॑नो धात॑ ।
 तस्यो॑ मि॒त्रो वरु॑णो मा॒मह॑न्ता म॒रुतिः॑ मि॒न्धुः पृ॒थिवी॑ उ॒त द्यौः ३ [२५] (११७५)

१०८

१३ कृन्स आगिरसः । इन्द्राग्नी । विष्टुष ।

य इन्द्रा॑ग्नी चि॒त्रत॑मो र॒थो वा॒ मभि॑ विश्वा॒नि भु॑वनानि च॒ष्टे ।
 तेना॑ यातं स॒रथं॑ तस्मि॒वासा॒थ्या सोम॑स्य पि॒बतं॑ सु॒तस्य॑ १
 याव॑दि॒दं भु॑वनं विश्व॒मस्यु॑रु॒च्यवा॑ व॒ग्मिता॑ ग॒भीर॑म ।
 तावो॑ अ॒यं पा॑त॒वे सा॑मो अ॒स्वग॑मिन्द्रा॒ग्नी मन॑म॒ युव॑भ्याम॒ २
 च॒क्राथे॑ हि स॒ध्यः । इ॒क्षाम॑ भ॒द्रं स॑धी॒र्चना वृ॑त्रह॒णा उ॒त स्थः॑ ।
 ताविन्द्रा॑ग्नी स॒ध्यश्चा॑ निष॒द्या वृ॑ष्णः सोम॑स्य वृ॒षणा वृ॑षे॒थाम् ३
 समि॑द्व॒ष्ट्वग्नि॑ष्वा॒नजा॑ना य॒तसु॑चा ब॒र्हिर्न॑ ति॒स्मिरा॑णा ।
 ती॒व्रैः सा॑मैः परि॒षक्ते॑भि॒र्वागेन्द्रा॑ग्नी सोम॑न॒साय॑ यात॒म ४
 यानीन्द्रा॑ग्नी च॒क्रथु॑र्वी॒र्याणि॑ या॒नि रू॒पाण्यु॑त वृ॒ष्ण्यानि॑ ।
 या वा॑ प्र॒त्नानि॑ स॒ख्या शि॒वानि॑ ते॒भिः सा॑म॒स्य पि॒बतं॑ सु॒तस्य॑ ५ [२६]

यद॑ब॒धं प्र॑थ॒मं वा॑ वृ॒णानो॑ष्टे । अ॒यं सोमो॑ अ॒सुरै॑र्नो वि॒हव्यः॑ ।
 तां स॒त्यां म॒न्द्राम॑भ्या हि या॒तम॑था सोम॑स्य पि॒बतं॑ सु॒तस्य॑ ६
 यदिन्द्रा॑ग्नी म॒दथः॑ स्वे दु॒रोणे॑ यद॒ ब॒ह्वणि॑ ग॒र्जनि॑ वा यज॒त्रा ।
 अतः॑ परि॒ वृ॒षणा॑वा हि या॒तम॑था सोम॑स्य पि॒बतं॑ सु॒तस्य॑ ७
 यदिन्द्रा॑ग्नी यदु॑षु तु॒र्वशेषु॑ यद॒ द्रु॒ह्यु॒ष्वनु॑षु पू॒रुषु॑ स्थः ।
 अतः॑ परि॒ वृ॒षणा॑वा हि या॒तम॑था सोम॑स्य पि॒बतं॑ सु॒तस्य॑ ८
 यदिन्द्रा॑ग्नी अ॒वम॑स्यां पृ॒थिव्यां॑ म॒ध्यम॑स्यां प॒रम॑स्यामु॒त स्थः॑ ।
 अतः॑ परि॒ वृ॒षणा॑वा हि या॒तम॑था सोम॑स्य पि॒बतं॑ सु॒तस्य॑ ९
 यदिन्द्रा॑ग्नी प॒रम॑स्यां पृ॒थिव्यां॑ म॒ध्यम॑स्याम॒वम॑स्यामु॒त स्थः॑ ।
 अतः॑ परि॒ वृ॒षणा॑वा हि या॒तम॑था सोम॑स्य पि॒बतं॑ सु॒तस्य॑ १० (११८५)

यदिन्द्राग्नी विवि षो यत् पृथिव्यां यत् पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।

अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

११

यदिन्द्राग्नी उर्विता सूर्यस्य मध्ये विवः स्वधया मादयेथे ।

अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

१२

एवेन्द्राग्नी पपिवांसां सुतस्य विश्वास्मभ्यं सं जयतं धनानि ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

१३ [२७] (११८८)

(१०९.)

८ कृत्स्न भांगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

वि ह्यरुदं मनसा वस्य इच्छ—मिन्द्राग्नी ज्ञास उत वां सजातान् ।

नान्या दुश्न प्रमतिगन्ति मह्यं स वां धियं वाजयन्तीमतक्षम

१

अभ्रवं हि भूरिदावसरा वां विजामातुरुत वां धा स्यालात ।

अथा सोमस्य प्रयती युवभ्या—मिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नव्यम

२

मा च्छेध रश्मोरिति नाधमानाः पितॄणां शक्तीरनुयच्छमानाः ।

इन्द्राग्निभ्यां कं वृषणो मदन्ति ता ह्यद्वी धिषणाया उपस्थे

३

युवाभ्यां देवी धिषणा मधुर्ये—न्द्राग्नी सोममुशती मुनोति ।

तादाश्वेना भद्रहन्ता सुपाणी आ धावतं मधुना पृङ्गमप्सु

४

युवामिन्द्राग्नी यस्मूनां विभागे तवस्तमा शुभ्रव वृत्रहन्त्ये ।

तावासया रश्मिं यजे अस्मिन् प्र चर्षणी मादयेथां सुतस्य

५ [२८]

म चर्षणिभ्यः पृतनाहवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाथे विवश्च ।

प्र सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यां महिन्वा प्रेन्द्राग्नी विश्वा भुवनान्यन्या

६

आ भन्तं शिक्षतं वज्रबाहू अस्मां इन्द्राग्नी अवतं शचीभिः ।

इमे नृ ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः मपित्वं पितरं न आसन्

७

पुर्वं शिक्षतं वज्रहस्ता—स्मां इन्द्राग्नी अवतं भर्षे ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

८ [२९] (११९६)

(११०)

१ कुत्स भाङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५, ९, त्रिष्टुप् ।

तत्तं मे अपस्तवुं तापते पुनः स्वादिष्ठा धीतिरुचथाय शम्यते ।
 अयं समुद्र इह विश्वदेव्यः स्वाहाकृतस्य समुं तृष्णुत ऋभवः १
 आमोगयं प्र यद्विच्छन्त एतना—पाकाः प्राश्नो मम के चिन्तापयः ।
 सौधन्वनासश्चित्स्य भूमना—गच्छत सवितुर्वाशुषो गृहम् २
 तत् सविता वोऽमृतत्वमासुव—दगोह्यं यच्छ्रुवयन्त एतन ।
 त्यं चिन्मसमसुरस्य भक्षणे—मेकं सन्तमकृणुता चतुर्वयम् ३
 बिद्धी शर्मी तरणित्वेन वाघता मतांसः सन्तो अमृतत्वमानशुः ।
 सौधन्वना ऋभवः सूरचक्षसः संवत्सरे समपृच्यन्त धीतिमिः ४
 क्षेत्रमिदं वि ममस्तेजनेनै एकं पात्रमृभवो जेहमानम् ।
 उपस्तुता उपमं नार्धमाना अमर्त्येषु श्रव इच्छमानाः ५ [३०]

आ मनीषामन्तरिक्षस्य नृभ्यः सुचेव घृतं जुहवाम विद्वान् ।
 तरणित्वा ये पितुरस्य सश्चिर ऋभवा वाजमरुहन् विवा रजः ६
 क्रमुर्न इन्द्रः शर्वसा नवीया—नृभुर्वाजेभिर्वसुभिर्वसुर्द्विः ।
 युष्माकं देवा अवसाहनि प्रियेइ ऽभि तिष्ठेम पृत्सुतीरसुन्वताम् ७
 निश्चर्मण ऋभवो गार्मपिशत सं वत्सेनासृजता मातरं पुनः ।
 सौधन्वनासः स्वपस्यया नरो जिघा युवाना पितराकृणोतन ८
 वाजमिर्नो वाजसातावविद्वृष्ट—भुमौ इन्द्र द्धित्रमा वर्षि राधः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ९ [३१] (१२०५)

(१११)

५ कुत्स भाङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५, त्रिष्टुप् ।

तक्षन् रथं सुवृत्तं विघ्ननापम—स्तक्षन् हरीं इन्द्रवाहा वृषण्वमृ ।
 तक्षन् पितृभ्यामृभवो युवद वय—स्तक्षन् वत्साय मातरं सचामुवम १
 आ नो यज्ञाय तक्षत क्रभुमद्वयः कृत्वे दक्षाय सुप्रजावतीमिषम् ।
 यथा क्षयाम सर्ववीरया विशा तन्नः शर्धाय धासथा स्विन्द्रियम् २ (१२०७)

आ तक्षत सातिमस्मभ्यमृभवः सातिं रथाय सातिमर्वने नरः ।
 सातिं नो जैत्रीं सं महेत विश्वहा जामिमजामिं पृतनासु सक्षणिम् ३
 क्रमुक्षणमिन्दुमा हुष ऊतय क्रभून् वाजान् मरुतः सोमपीतये ।
 उमा मित्रावरुणा नूनमश्विना ते नो हिन्वन्तु सातये धिये जिघे ४
 क्रभुर्मगाय सं शिशातु सातिं समर्यजिद्वाजो अस्मौ अविदुः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ५ [३२](१११०)

(११२)

२५ कृत्स्न आदिगणसः । १ (भागपादस्य) याथापृथिव्या । १ (द्वितीयपादस्य) अग्निः ।
 १ (उत्तरार्धस्य) अश्विनौ । २-२५ अश्विनौ । जगतीः २४-२५ त्रिष्टुप् ।

इति याथापृथिवी पूर्वचिन्ते । अग्निं घर्मं सुरुचं यामिभिर्हये ।
 यामिभिरं कागमंशाय जिन्वथ—ताभिर्हृ षु ऊतिभिर्गश्विना गतम् १
 युवोर्दानाय सुभगा अमश्वतो रथमा तन्धुवचसं न मन्तंश ।
 यामिधियांऽवथः कर्मभिर्हये ताभिर्हृ षु ऊतिभिर्गश्विना गतम् २
 युवं तामां दिव्यस्य प्रशामने विशां क्षयथो अमृतस्य मज्जता ।
 यामिभिरनुमस्यं पिन्वथो नरा ताभिर्हृ षु ऊतिभिर्गश्विना गतम् ३
 यामिः परिज्मा ननयस्य मज्जता द्विजानां नृपं तगणिविभुदनि ।
 यामिस्त्रिमन्तुरभवद् विचक्षण—ताभिर्हृ षु ऊतिभिर्गश्विना गतम् ४
 यामी रभं निवृत्तं सितमद्भ्य उद वन्दनमग्यतं स्वहंश ।
 यामिः कण्वं प्र सिषामन्तमाश्रतं ताभिर्हृ षु ऊतिभिर्गश्विना गतम् ५ [३३]

यामिगन्तकं जर्ममानमार्गा मृज्यं याभिरव्यधिभिर्जिजिन्वथुः ।
 यामिः कर्कन्धुं वय्यं च जिन्वथ—ताभिर्हृ षु ऊतिभिर्गश्विना गतम् ६
 यामिः शुचन्ति धनमां सुषमं तमं धर्ममाम्यावन्तमन्नय ।
 यामिः पृथिगुं पुरुकुन्समाश्रतं ताभिर्हृ षु ऊतिभिर्गश्विना गतम् ७
 यामिः शचीभिर्वृषणा परावृज प्रान्धं श्रोणं चक्षस एतवे कुथः ।
 यामिर्वर्तिकां ग्रसिताममुञ्चतं ताभिर्हृ षु ऊतिभिर्गश्विना गतम् ८
 यामिः सिन्धुं मधुमन्तममश्रतं वसिष्ठं याभिर्जरावजिन्वतम् ।
 यामिः कुन्मं श्रुतयं नयमावतं ताभिर्हृ षु ऊतिभिर्गश्विना गतम् ९ (१२१९)

याभिर्विष्पलां धनसामथर्व्यं सहस्रमिह आजावजिन्वतम् ।
याभिर्विशमद्व्यं प्रेणिमावतं ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् १० [३४]

याभिः सुदानु औजिजाय वणिजे वीर्घश्वसे मधु कोशो अक्षरन् ।
कक्षीवन्तं स्तोतारं याभिगवतं ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् ११

याभी रसां क्षोदसोदः पिपिन्वधु—रुश्वं यामी रथमावतं जिषे ।
याभिस्त्रिशोकं उस्त्रिया उदाजत ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् १२

याभिः सूर्यं परियाथः पंगवति मन्धानारं क्षेत्रपत्येष्वावतम् ।
याभिर्विप्रं प्र भरद्वाजमावतं ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् १३

यामिमहामतिशिवं कशोजुवं दिवोदासं शम्बरुहृत्य आवतम् ।
याभिः पूर्भिद्यं त्रमदस्युमावतं ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् १४

याभिर्वस्रं विपिणानमुपस्तुतं कलिं याभिर्वित्तजानिं दुवस्यथः ।
यामिर्व्यश्वमुत पृथिमावतं ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् १५ [३५]

याभिर्नरा शयवे याभिर्ज्वये याभिः पुरा मनवे गानुमीषथुः ।
यामिः शारीराजतं स्युमरुमय ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् १६

याभिः पठवा जठरस्य मज्जना—ग्रिनीदीदच्चित इन्द्रा अज्मन्ना ।
यामिः शर्यातमवथा महाधने ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् १७

यामिर्गङ्गिरो मनसा निग्न्यथो ग्रं गच्छथो विवरे गोअर्णसः ।
यामिमनुं शुरमिषा समावतं ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् १८

यामिः पत्नीर्विमदाय न्यूहथु—रा घं वा याभिर्गुणीरशिक्षतम् ।
यामिः सुदास ऊहथुः सुद्व्यं ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् १९

यामिः शंताती भवथो दवाशुषे भुज्युं यामिर्वथो याभिर्गधिगुम् ।
ओम्यावतीं सुभरामृतस्तुभं ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् २० [३६]

यामिः कुशानुमसने दुवस्यथो जवे याभिर्यूनो अर्वन्तमावतम् ।
मधु प्रियं भरथो यत सरद्व्य—स्ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् २१

यामिर्नरं गोषुयुधं नृषाह्य क्षत्रस्य साता तनयस्य जिन्वथः ।
याभी रथा अवथो यामिरवत—स्ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् २२

यामिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतु प्र तुर्वीतिं प्र च दुर्भीतिमावतम् ।
यामिर्व्यसन्तिं पुरुषन्तिमावतं ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतम् २३ (१२३३)

अप्रस्वस्तीमश्विना वाचमस्ये कृतं नो वस्रा वृषणा मनीषाम् ।
अद्युत्येऽवसे नि ह्वये वां वृधे च नो भवतं वाजसतो
द्युभिर्ऋतुभिः परि पातमस्या नरिष्टोभिरश्विना सौभगेभिः ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्वितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

२४

२५ [३७] (१२३५)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥ व० १-२६]

(११३)

२० कुत्स आङ्गिरसः । १ उषाः (उत्तरार्धस्य) रात्रिश्च । २-२० उषाः । त्रिष्टुप् ।

इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागां चिचित्रः प्रक्रेता अजनिष्ट विश्वा ।
यथा प्रसूता सवितुः सवार्यै एवा रात्र्युषसे योनिमार्गिक
रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागा वरिगु कृष्णा सर्वनान्यस्याः ।
समानबन्धू अमृते अनूची द्यावा वर्णं चरत आमिनाने
समानो अध्वा स्वसोरनन्तस्तमन्यान्या चरतो देवशिष्टे ।
न मेथ्यते न तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे
भास्वती नेत्री सनृताना मचेति चित्रा वि वृषे न आवः ।
प्राप्या जगद्व्यु नो रायो अरुह्य दुषा अजीगर्भवनानि विश्वा
जिह्मयेद् चरितवे मघो न्याभोगय इदये राय उ त्वम् ।
वृभं पश्यद्भ्य उर्विया विचक्ष उषा अजीगर्भवनानि विश्वा

१

२

३

४

५ [१]

क्षत्राय त्वं भवसे त्वं महीया इदये त्वमर्थमिव त्वमित्यै ।
विसदृशा जीविताभिप्रचक्ष उषा अजीगर्भवनानि विश्वा
एषा विवो दुहिता प्रत्यदृशि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।
विश्वस्येशाना पार्थिवस्य वस्व उषो अद्येह मुभगे व्युच्छ
परायतीनामन्वेति पार्थ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनाम् ।
व्युच्छन्ती जीवमुद्गीर्य न्त्युषा मृतं कं च न बोधयन्ती
उषो यदुग्निं समिधं चकथ वि यदावश्चक्षसा सूर्यस्य ।
यन्मानुषान् यक्ष्यमाणं अजीगस्तद देवेषु चकृषे मद्रमप्रः
क्रियान्या यत समया भवति या व्युषुर्याश्च नूनं व्युच्छान् ।
अनु पूर्वाः कृपते वावशाना प्रवीध्याना जोषमन्याभिरेति

६

७

८

९

१० [२] (१२४५)

- इयुष्टे ये पूर्वतरामपठयन् व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः ।
 अस्माभिर्न नृ प्रतिचक्ष्याभूः—दो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान् ११
- यावयव द्वेषा क्रतुपा क्रतुजाः सुस्नावरीं सुनृतां इरयन्ती ।
 सुमङ्गलीर्बिभ्रती उवधीति—मिताद्याषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ १२
- शश्वतं पूगेषा व्युषाम इत्य—धो अद्यत् व्यावा मघोनी ।
 अथो व्युच्छादुत्तरां अनु छु—नजराभृतां चगति स्दधामिः १३
- व्युञ्जिभिर्दिव आतास्दद्या—वर्ष कृष्णां निर्णिजं कृष्णावः ।
 प्रबोधयन्न्यरुणेभिर्भस्त्रै—रेषा याति सुयुजा रथेन १४
- आवहन्ती पोष्या वायोणि चित्रं केतुं कृणुते चेकिताना ।
 इयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोषा ज्यैष्ठेन १५ [३]
- उर्वीर्ध्व जीवां अमुने आगा—वप प्रागात् तम आ ज्योतिर्गति ।
 आरैक पन्थां यातव सृयाया—गन्म यत्र प्रतिगन्त आयुः १६
- म्यमना वाच उवियति वह्निः—स्त्वानां रभ उषसो विभातीः ।
 अद्या तद्वृच्छ गृणते मघो—न्यस्म आयुर्नि विदीहि प्रजावन् १७
- या गोमतीरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति वाशुषे मर्त्याय ।
 वायोरिव सुनृतां नामुदुर्के ता अश्वदा अश्ववत सोममुत्वा १८
- माता वृषानामर्दितगनीकं यजम्य केतुर्बृहती वि भाहि ।
 प्रशस्तिकृद ब्रह्मणे नो व्युञ्छा नो जने जनय विश्ववारे १९
- यच्चित्रमग्रं उषसो वहन्ती—जानाय शशमानाय भद्रम् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः २० [४] (१२५५)

[११४]

११ कृष्ण आङ्गिरसः । छः । जगतीः १०-११ विष्टप ।

- इमा रुद्राय तवसे कपयिनि क्षयद्वीराय प्र भगमहे मतीः ।
 यथा शमसद द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुर्म १
- मृळा नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते ।
 यच्छं च योश्च मनुरायेजे पिता तद्वश्याम तव रुद्र प्रणीतिषु २ (१२५७)

अश्याम ते सुमतिं देवयज्यया क्षयद्वीरम्य तव रुद्र मीढुः ।
 मुम्नायन्निद विशां अस्माकमा चग रिष्टवीरा जुहवाम ते हविः ३
 त्वेषं वयं रुद्रं यजसाधं वहुं कविमवस नि हयामहे ।
 आरे अस्मद देव्यं ह्यो अस्तु सुमतिमिद वयमम्या वृणीमहे ४
 विशां वराहमरुषं कपर्दिनं त्वेषं रूपं नमसा नि हयामहे ।
 हस्ते बिभ्रद भेषजा वार्याणि शर्म धर्मं च्छर्दिस्मम्यं यंसत ५ [५]

इदं पित्रे मरुतामुच्यते वचः स्वादोः स्वादीयो रुद्राय वर्धनम् ।
 गम्वा च नो अमृत मर्तभोजनं तमनें तोकाय तनयाय मृळ ६
 मा नो महान्तमुत मा नो अमरु मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।
 मा नो वर्धाः पितरं मात मातरं मा नः प्रियास्तन्वी रुद्र गीरिषः ७
 मा नस्तांके तनये मा न आर्या मा नो गाषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
 वागान् मा नो रुद्र भामितो वर्धा हविष्मन्तः सकुमित त्वां हवामहे ८
 उप ते स्तोमान् पशुपा इवाकं गम्वा पितमरुतां सुस्रमम् ।
 मद्रा हि ते सुमतिमृळयत्तमा धा वयमव इत ते वृणीमहे ९
 आरे ते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं क्षयद्वीर सुस्रमम्मे ते अस्तु ।
 मृळा च नो अधि च ब्रूहि देवा धा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः १०
 अवोचाम नमो अस्मा अक्षयवः शृणोतु नो हव रुद्रो मरुत्वान् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता भवितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११ [६] (११६६)

(११५)

६ कुन्स आङ्गिरसः । सूर्यः । त्रिष्टुप् ।

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
 आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च १
 सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात् ।
 यत्रा नरो देवयन्तां युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम् २
 मद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतग्वा अनुमाद्यांसः ।
 नमम्यन्तो दिव आ पृष्ठमस्थुः परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः ३ (११६७)

तत् सूर्यस्य देवत्वं तन्माहित्वं मध्या कर्तोर्विततं सं जभार ।
 यवेवयुक्त हरितः सधस्था दादात्री वासस्तनुत सिमम्मे ४
 तन्मित्रस्य वरुणस्यामिचक्षे सूर्यो रूप कृणुत द्यौरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यव रुशवस्य पाजः कुष्णमन्यद्भरितः सं भर्गन्ति ५
 अद्या वेवा उर्विता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निर्वद्यात ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्षिनिः मिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ६ [७] (११७२)

(११६) [समवशोऽनुवाकः ॥१७॥ सू० ११६-१२०]

२५ कर्मावान् देवतमस्त भोजिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

नासत्याभ्यां बहिरिष्य प्र वृञ्च स्तामो इयम्यभियंव वातः ।
 यावभगाय विलदाय जाया सनानुवा न्यूहतु रथेन १
 वोलुपत्माभिराशुहमाभिवा वेवानां वा जृतिभिः शाश्वाना ।
 तद गसमो नासत्या सहस्रमाजा यमस्य प्रधने जिगाय २
 तुमो ह भुज्युमश्विनादमेघ रयिं न कश्चिन्ममृवा अवाहाः ।
 तमूहथुर्नोभिरात्मन्वतीभि रन्तरिक्षप्रुद्धिरपादकाभिः ३
 तिस्रः क्षणस्त्रिहातिवजद्भिर्नासत्या भुज्युमूहथुः पतङ्गैः ।
 समुद्रस्य धन्वन्नादस्य पारे त्रिभी रथैः शतपद्भिः षळश्वैः ४
 अनारम्भणे तदवीरयेथा मनास्थाने अग्रभणे समुद्रे ।
 यमश्विना ऊहथुर्भुज्युमस्तं शतारिन्नां नावमातस्थिवांसम ५ [८]

यमश्विना वृधुः श्वेतमश्वमघाश्वाय शश्वदित स्वस्ति ।
 तद् वा वाञ्च महि कीर्तेन्यं भूत पैदो वाजी सवृमिद्धव्यो अर्यः ६
 युवं नरा म्नुवते पञ्जियाय कक्षीवते अरुदतं पुरंधिम ।
 कारोतराच्छफादश्वस्य वृष्णाः शतं कूर्मो असिञ्चतं सुरायाः ७
 हिमेनाग्निं घंसमवारयेथा पितुमतीमूर्जमस्मा अधत्तम ।
 ऋषीसे अत्रिमश्विनावनीत मुञ्चिन्यथुः सर्वगणं स्वन्ति ८
 परावतं नासत्यानुदेथा मुञ्चाबुधं चक्रथुर्जिह्वावारम ।
 क्षरन्नापो न पायनाय राये सहस्राय नृप्यते गोतमस्य ९ (१२८१)

जुजुरुषो नासत्योत वधिं धामुञ्जतं द्वापिमिव च्यवानात् ।

प्रातिरतं जहितस्यायुर्वक्षा - दित पतिमकृणुतं कनीनाम्

१० [९]

तद् वां नरा शंस्य राध्यं चा - मिमिमासासत्या वरुधम् ।

यद् विद्वांसां निधिमिवापंगूह - युः वशतावृषधुर्वन्नाय

११

तद् वां नरा सनये दंस उग्र - माविष्कृतापोमि तन्यातुर्न सुष्टिमः ।

वृधरुह ह यन्मध्वाधर्वणो वा - मध्वम्य शीष्णां न यदीमुषाश्च

१२

अजोहवीन्नासत्या करा वां महे धामन पुरुभुजा पुगंधिः ।

भुतं तच्छासुरिव वधिमन्या - हिरण्यहरतमाम्बिनाददत्तम्

१३

आस्यो वृकस्य वर्तिकाभमीक - युवं नरा नासत्यामुमुक्तम् ।

उतो कविं पुरुभुजा युवं ह - कृपमाणमकृणुतं विचक्षे

१४

वरित्रं हि वरिषाच्छेदि पूर्ण - मात्रा खलस्य परितक्म्यासाम् ।

सद्यो जङ्गमायसीं विष्पलायै - धने हिते सतेवे प्रत्यधनम्

१५ [१०]

शतं मेषान् वृकये चक्षवान - मृज्जाश्वं तं पितान्धं चकार ।

तस्मां अक्षीं नासत्या विचक्ष - आर्धत्तं दक्षा मिषजावनवन्

१६

आ वां रथं वृहिता सुर्यस्य - कार्प्यैवातिष्ठद्वर्तता जयन्ती ।

विश्वे देवा अन्वमन्यन्त हृद्भिः - समु भ्रिया नासत्या सवंधे

१७

यदयातं दिवादासाय वर्ति - भ्ररद्वाजायाश्विना हर्यन्ता ।

रेवदुवाह सन्नो रथो वां वृषभश्च - शिशुमारश्च युक्ता

१८

रयिं सुक्षत्रं स्वपत्यमायुः - सुवीर्यं नासत्या बहन्ता ।

आ जङ्गावीं समनसोप वाजै - स्त्रिरहो भागं दध्रतीमयातम्

१९

परिविष्टं जाह्रुषं विश्वतः सीं - सुगेभिर्नक्तमूहथु रजोभिः ।

विमिन्दुना नासत्या रथेन - वि पर्वतो अजरयु अयातम्

२० [११]

एकस्या वस्तोरावतं गणाय - वशमश्विना सनये सहस्रा ।

निरहतं दुच्छना इन्द्रवन्ता - पुथुभर्वसा वृषणावरातीः

२१

शरस्य विदारक्तस्यावताका - नीचादुक्षा चक्रथुः पार्तवे वाः ।

शयवे चिन्नासत्या शचीमि - जंसुर्ये स्तये पिप्यथुर्माम

२२

अवस्यते स्तुवते कृष्णिपाय - क्रजूयते नासत्या शचीमिः ।

पृष्ठं न नष्टमिव दर्शनाय - विष्णाप्य दधथुर्विश्वकाय

२३

(१२९५)

दश रात्रीरश्विना नव द्यू-नवन्तं श्रुतमस्वन्तः ।

विप्रुतं रेममुवनि प्रवृक्त-मुन्निन्यथः सोममिध सुवेण

२४

अ वां वंसोम्यश्विनावदोच-मस्य पतिः स्वां भुगवः सुवीरः ।

उत पश्यन्मभुवन कीर्धमाय-रन्तमिवेज्जग्माणि जगम्याम

२५ [१२] (१२०७)

(११७)

२५ कक्षोधान् दधेनमश्वांश्विनाः । अश्विनौ । विष्णुपः ।

मध्वः सोमस्याश्विना मवाय भुगवो जगता विद्याभने वास ।

बर्हिष्मती रातिर्विश्विता गो-विधः धाते वायव्योऽश्विनौ ।

यो सोमश्विना मनसो जवीयान रथः कक्षो विडां आजिगानि ।

येन गच्छथः सुकृतो कुरोणं तनं जरा धतिस्त्वभ्यं रातम

क्रधिं नराधंमः पाञ्चजन्य-मृषीयादधिं मुञ्चथो गणनं ।

मिनन्ता दस्योरश्विना माया अनुपूर्वं वृषणा द्यौर्वन्ता

अश्वं न गृह्णमश्विना दुर्ध्वं-क्रधिं जरा वृषणा द्यौर्वन्ता ।

सं तं रिणोथो विप्रुतं वंसोभि-नं वा जयन्ति दुर्ध्वं कृतानि

सुषुप्वांसं न निक्तेरुपस्थे सूर्यं न दक्षं तमसि क्षियन्तम् ।

शुमे रुक्मं न वर्जतं निखात-मुदुपथुरश्विना वन्तनाद

२६ [१३]

तद् वां जरा शंस्यं पञ्जियेण कक्षीयता नासन्त्या परिज्मन् ।

शुफादश्वं वाजिनो जनाय शतं कुम्भौ अतिश्चतं मधूनाय

युवं नरा स्तुवतं कृष्णिनाय विष्णाप्यं वृधुर्विश्वकाय ।

धोषायै चित् पितृध्वं कुरोणे पतिं जूर्यन्त्या अश्विनावदत्तम्

युवं श्यावाय रुशतीमदत्तं महः क्षोणस्याश्विना कण्ठाय ।

प्रवाच्यं तद् वृषणा कृतं वा यक्षार्पणाय भवो अध्यधत्तम्

पुरु वर्षीम्यश्विना वधाना नि पेष्वं ऊहधुराशुमश्वम् ।

सहस्रसां वाजिनमर्षतीत-महिहन्तं भवस्यं तरुन्म

एतानि वां भवस्यां सुवान् ब्रह्माङ्गं सर्वन् रोदस्योः ।

यद् वां पञ्चासौ अश्विना हवन्ते यातमिया स विष्णुर्वै न वाजम्

२७ [१४] (१३०७)

स॒नो॒र्मानि॑ना॒श्विना॑ गृ॒णाना॑ वा॒जं वि॒प्राय॑ भु॒रणा॑ रद॑न्ता ।
 अ॒गस्त्ये॑ ब॒ह्मणा॑ वावृ॒धाना॑ मं वि॒रप॒तां नाम॑न्या॒ग्निनि॑म ११
 कु॒ह॒ यान्ता॑ सु॒ष्टुति॑ का॒व्यस्य॑ दि॒वो न॑पाता वृष॒णा श॑यु॒त्रा ।
 हि॒र॒ण्यस्ये॑व क॒लशं॑ नि॒खात॑—मु॒दृप॑थु॒दश॑मे अ॒श्विना॑हन् १२
 यु॒वं च्य॑वान॒मश्वि॑ना ज॒रन्त॑ पु॒नर्यु॑वानं च॒क्रथुः॑ श॒चीभिः॑ ।
 यु॒वो रथं॑ दु॒हिता॑ सूर्य॒स्य सह॑ श्रि॒या ना॑म॒न्यावृ॑णीत १३
 यु॒वं तु॒ग्राय॑ पू॒र्व्येभि॑रेवैः पु॒नर्म॑न्याव॒भवत॑ यु॒वाना॑ ।
 यु॒वं भु॑ज्यु॒मर्ण॑सो निः स॒मुद्रा॑द् वि॒भिर्बृ॑ह॒धृक्ते॒जोभि॑र॒श्वैः १४
 अ॒जो॒हवी॑द॒श्विना॑ तौ॒ष्ट्या वां प्रो॑ह्लः स॒मुद्र॑म॒व्यधि॑र्ज॒गन्वा॑न ।
 नि॒ष्टमू॑ह॒थुः सु॑यु॒जा रथे॑न म॒नोज॑व॒सा वृ॑ष॒णा स्व॑स्ति १५ [१५]

अ॒जो॒हवी॑द॒श्विना॑ वर्ति॒का वा—मा॒म्नो य॑त सी॒ममु॑ञ्च॒तं वृ॑क॒स्य ।
 वि ज॒युषा॑ य॒यथुः॑ सान्व॒द्रे—जा॒तं वि॒ष्वाचो॑ अ॒हतं वि॒षेण॑ १६
 श॒तं मे॒षान् वृ॑क्यं मा॒महा॑नं त॒भः प्र॑णी॒तम॑शि॒वन पि॒त्रा ।
 आ॒क्षी क्र॒ज्राश्वे॑ अ॒श्विना॑व॒धत्त॑ ज्योति॒रन्धा॑य च॒क्रथु॑र्वि॒चक्षे॑ १७
 शु॒नम॑न्धा॒य भर॑म॒ह्वय॑न् सा वृ॒कीर्ग॑श्वि॒ना वृ॑ष॒णा न॑रेति ।
 जा॒रः क॒नीन॑ इ॒व च॑क्ष॒दान क्र॒ज्राश्वे॑ श॒तमे॑कं च मे॒षान् १८
 म॒ही वा॑मृति॒र्गश्वि॑ना म॒योभू—रु॒त स्या॑मं धि॒ष्यया॑ मं रि॒णीथः॑ ।
 अथा॑ यु॒वामि॑द॒ह्वय॑न् पु॒रंधि॑—ग॒गन्तु॑तं मीं वृष॒णाव॑वो॒भिः १९
 अ॒धेनुं॑ द॒त्ता स्त॑र्य॒र्षि वि॑ष॒क्ता—म॑पि॒न्वतं॑ श॒यवे॑ अ॒श्विना॑ गा॒म ।
 यु॒वं श॒चीभि॑र्वि॒मदा॑य॒ जायां॑ न्यू॒हशुः॑ पु॒रुमि॑त्र॒स्य योषा॑म् २० [१६]

य॒वं वृ॑क्रे॒णाश्वि॑ना व॒पन्ते—वं दु॑ह॒न्ता म॑नु॒षाय॑ द॒त्ता ।
 अ॒भि द॑स्युं ब॒कुरे॑णा॒ घर्म॑न्तो—रु ज्योति॒श्चक्र॑थु॒ग्राया॑य २१
 आ॒थर्व॑णा॒याश्वि॑ना द॒धीचे॑ ऽ॒श्व्यं शि॒रः प्र॑त्यै॒त्यत॑म ।
 स वां॑ म॒धु प्र वो॑च॒हता॑य॒न त्वा॑म्रं य॒द द॑त्ता॒वपि॑क्ष॒र्यं वा॑म् २२
 सदा॑ क॒वी सु॑म॒तिमा॑ च॒क्रे वां वि॑ष्वा धि॒यो अ॒श्विना॑ प्रा॒वतं॑ मे ।
 अ॒स्मे र॒यिं ना॑स॒त्या बृ॑ह॒न्त—म॑प॒त्यसा॑चं श्रु॒त्यै रा॑थाम् २३
 हि॒र॒ण्यह॑म॒नम॑श्वि॒ना रा॑णा पु॒त्रं न॑रा व॒धिम॑त्या अ॒दत्त॑म ।
 त्रि॒धा ह॒ श्या॑व॒मश्वि॑ना वि॒क्रेस्त॑—मु॒ज्जी॒वस॑ ए॒रय॑तं सु॒दान् २४ (१३९१)

एतानि वामश्विना वीर्याणि प्र पूर्याण्याययोऽवाचन ।

मह्यं कृण्वन्तो वृषणा युवभ्यां सुवीरांसो विदथमा वदेम

२५ [१७] (१३२२)

(११८)

११ कर्मावान् ईश्वरतमस औजिजः । आश्वनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथीं अश्विना श्येनपत्न्या सुमृच्छीकः स्ववां यात्ववाङ् ।

यो मर्त्यस्य मनसा जवायान त्रिवन्धुरो वृषणा वार्तरहाः

१

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण सुवृता यातमवाङ् ।

पिन्वतं गा जिन्वतमर्धन्तां नां वर्धयतमश्विना वीर्यमस्ये

२

प्रवद्यामना सुवृता रथेन दस्त्राविमं शृणुतं श्लोकमद्वेः ।

किमङ्ग वा प्रत्यवर्ति गमिष्ठा—हविर्प्रामो अश्विना पुराजाः

३

आ वां श्येनासो अश्विना वहन्तु रथे युक्तास आशवः पतङ्गाः ।

ये अप्तुरो विद्यासो न गृध्रा अभि प्रयां नासत्या वहन्ति

४

आ वां रथं युवतिस्तिष्ठदत्र जुष्टी नरा दुहिता सूर्यस्य ।

परि वामश्वा वपुषः पतङ्गा वयां वहन्त्वरुपा अमीकं

५ [१८]

उक् वन्दनमेतं वसनाभि—रुद्रेभं दस्त्रा वृषणा शशीभिः ।

निहृद्यं पारयथः समुद्रात् पुनश्च्यवानं चक्रथुयुषानम

६

युवमत्रयेऽवनीताय तप्त—मूर्जमोमानमश्विनावधत्तम् ।

युवं कण्वायापिरिस्ताय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुदृतिं जुजुषाणा

७

युवं धेनुं शयवे नाधिताया—पिन्वतमश्विना पूर्याय ।

अमुञ्चतं वर्तिकामहंसो निः प्रति जङ्गां विष्पलाया अधत्तम्

८

युवं श्वेतं पेद्व इन्द्रजुत—महिहर्नमश्विनादत्तमश्वम् ।

जोहृत्रमयो अभिमृतिमुग्रं सहस्रसा वृषणं वीङ्मङ्गम्

९

ता वां नरा स्ववसे सुजाता हवामहे अश्विना नार्धमानाः ।

आ न उप वसुमता रथेन गिरो जुषाणा सुविताय यातम्

१०

आ श्येनस्य जवसा नूतनेना—स्मे यातं नासत्या सजोषाः ।

हवे हि वामश्विना रातहव्यः शश्वत्तमाया उषसो व्युष्टौ

११ [१९] (१३३३)

(११९)

१० कक्षीयान् दैर्घतमस् औशिजः । अश्विनौ । जगती ।

- आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं जीराश्वं यज्ञियं जीवसे हुवे ।
सहस्रकेतुं वनिनं शतद्वसुं श्रुष्टीवानं वरिवोधामभि प्रयः १
- ऊर्ध्वा धीनिः प्रत्यरय प्रयासं न्यधायि शम्भन्समयन्त आ दिशः ।
स्वदांमि घर्मं प्रति यन्त्यतय आ वामूर्जानी रथमश्विनारुहत २
- सं यन्मिथः पस्पधानासो अगमंत शुभे मखा अमिता जायवो रणे ।
युवोरहं प्रवणे चकिते रथो यदश्विना वहधः सूरिमा वर्गम् ३
- युवं भुज्युं भुरमाणं विभिर्गते स्वपुत्तिमिर्निवहन्ता पितृभ्य आ ।
यामिष्ट वतिर्वृषणा विजेन्यं दिशोदासाय माहं चेति वामवः ४
- युवोरश्विना वपुषं युवायुजं रथं वाणीं येमतुरस्य शर्ध्यम् ।
आ वां पतित्वं सख्यायं जग्मही योषावृणीत जेन्या युवां पती ५ [२०]
- युवं रेभं परिषूतं रुच्यथं हिमनं घर्मं परितप्तमत्रये ।
युवं शयोरयसं पिप्यद्भुगतिं प्र दीर्घेण वन्दनस्तायायुषा ६
- युवं वन्दनं निर्कृतं जरणयथा रथं न दत्ता करणा समिन्वथः ।
क्षेत्रादा विप्रं जनधो विपन्यया प्र वामत्र विधने वृंसनां भुवत् ७
- अगच्छतं कृपमाणं पगवति पितुः स्वस्य त्यजसा निबाधितम् ।
स्वर्वतीरिति ऊतीर्यवोर्हं चित्रा अमीके अमवन्नभिदयः ८
- उत स्या वां मधुमन्मक्षिकारपन्मदु सोमस्यौशिजो हुवन्यति ।
युवं दधीचो मन आ विवासथाऽथा शिरः प्रति वामश्व्यं वदत ९
- युवं पदवे पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तरुतारं दुवस्यथः ।
शर्यैरभिद्युं पृतनासु दुष्टरं चक्रत्यमिन्द्रमिव चर्षणीसहम् १० [२१] (११४३)

(१२०)

१२ कक्षीयान् दैर्घतमस् औशिजः । अश्विनौ (१२ दुःस्वप्ननाशनम्) । १ गायत्री,
२ ककुप्, ३ का-विराट्, ४ मष्टरूपी, ५ तनुशिरा, ६ उष्णिक्, ७ बिष्टार-वृहती,
८ कृतिः, ९ विराट्, १०-१२ गायत्री ।

का राघद्धोत्राश्विना वां को वां जोषं उभयोः । कथा विधात्यप्रचेताः १ (११४४)

विद्वांसाविद वुरः पृच्छे - दविद्वानिस्थापरो अचताः । नू विभ्रु मदे अक्रा २
 ता विद्वांसा हवामहे वां ता नो विद्वांसा मन्म वोचतमद्य । भाचंद दयमाना युवाकुः ३
 वि पृच्छामि पाक्या ३ न नैवान दषदृतम्याद्धृतस्य दसा । पातं च सह्यसो युवं न रभ्यसो नः ४
 प्र या घोषे भृगवाणे न शोभे यया वाचा यजनि पञ्चियां वाम । त्रैपयुने विद्वान् ५ [२२]

श्रुतं गायत्रं तर्कवानम्या - हं चिद्धि रिरेमाश्विना वाम । आक्षी शुभस्पती दन ६
 युवं ह्यास्तं महो रन युवं वा यन्निरतंतंसतम । ता नो वम सुगोणा स्यातं पातं नो वृकादघायोः ७
 मा कस्मै धातमभ्यमित्रिणे नो माकुत्रा नो गुहभ्यां घेनयो गुः । स्तनाभुजो अशिभ्रीः ८
 वृहीयन् मित्रधितये युवाकु राये च नो मिमीतं वातवत्ये । इषे च नो मिमीतं भेनुमत्ये ९
 अश्विनोऽसन् रथ - मनश्चं वाजिनीयताः । तंनाहं भूरि चाकन १०
 अयं समह मा तनु ह्यातं जनां अनु । मामपयं सुखो रथः ११
 अध स्वप्नेभ्यु निर्विदे ऽभुञ्जतश्च रेषतः । उभा ता बसि नश्यतः १२ [२३] (१३५५)

(१०१) [अष्टादशोऽनुवाकः ॥१८॥ सू० १२१-१२६]

१५ कक्षीषान् वैधतमम् औशिजः । इन्द्रो विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

कवित्था नूः पात्रं देवयतां श्रवद गिरो अङ्गिरसां तुरण्यन ।
 प्र यदानङ्गिश आ हर्म्यस्यो - रु क्रीसते अध्वरे यजत्रः १
 स्तम्भीद्ध द्यां स धरुणं पुषाय - द्रुभुर्वाजाय द्रविणं नरो गोः ।
 अनु स्वजां महिषश्चक्षत् वां मेनामश्वस्य परि मातरं गोः २
 नक्षद्धवमरुणीः पूव्यं राट् तुरो विशामङ्गिरमामनु द्यून ।
 तक्षद वज्रं नियुतं तस्तम्भद द्यां चतुष्पदं नर्याद द्विपादं ३
 अम्य मदे स्वयं दा कृताया - पीवृतमुस्रियाणामनीकम् ।
 यद्ध प्रसर्गं त्रिककुम्भिवर्त - दप वृहां मानुषम्य दुरो वः ४
 तुभ्यं पयो यत पितरावनीतां राधः सुरतस्तुरणे भुण्णू ।
 शुचि यत त रेक्का आर्यजन्त सबर्दुघायाः पर्य उस्रियायाः ५ [२४]

अध प्र जज्ञे तरणिर्ममत्तु प्र रोच्यस्या उषसो न सूरः ।
 इन्दुर्यमिराह स्वेदुहव्यैः सुवेणं सिञ्च अरुणाभि धाम ६
 स्विध्मा यद वनधितिरपस्यात सूरौ अध्वरे परि रोधना गोः ।
 यद्ध प्रमासि कृत्वा अनु द्यू - ननर्विशे पश्विषे तुराय ७ (१३६२)

अद्या महो दिव आवो हरीं इह द्युम्नासाहमभि योधान उत्सम ।	
हरिं यत् ते मन्दिनं वृक्षन् वृधे गोरभसमद्विभिर्वाताप्यम	८
त्वमायसं प्रति वर्तयो गो-विबो अश्मानमुपनीतमृभ्वा ।	
कृत्साय यन्न पुरुहूत वन्व-ञ्छुष्णमनन्तैः परियासि वधेः	९
पुरा यत् सूरस्तमसा अपीति-स्तमद्विवः फलिगं हेतिमस्य ।	
शुष्णस्य चित परिहितं यदोजो विवस्परि सुग्रथितं तदादः	१० [२५]
अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे द्यावाक्षामा मदतामिन्द्र कर्मन ।	
त्वं वृत्रमाशयानं सिरासु महो वज्रेण सिष्वपो वराहुम	११
त्वमिन्द्र नयो याँ अवो नृन् तिष्ठा वारस्य सुयुजो वहिष्ठान ।	
यं ते काव्य उशना मन्दिनं दाद वृत्रहणं पार्यं ततश्च वज्रम	१२
त्वं सूर्यो हरितो रामयो नृन् भरच्चक्रमेतशो नायमिन्द्र ।	
प्रास्य पारं नवति नाव्याना-मपि कर्तमवर्तयोऽयं ज्यून	१३
त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः पाहि वज्रिवो दुग्निनावुभीकं ।	
प्र नो वाजान् रथ्या इ अश्वबुध्या-निषे यन्धि श्रवसे सन्ततयि	१४
मा सा ते अम्मन सुमतिरि दंसद वाजप्रमहः समिषो वरन्त ।	
आ नो भज मघवन गोष्वर्यो मंहिष्ठास्ते सधमादः स्याम	१५ [२६] (१३७०)

॥ इति प्रथमोऽष्टकः ॥ १ ॥

—०२००—

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२६]

(१२२)

१५ कक्षीवान् वैद्यतमस औशिजः । विश्वं देवाः । त्रिष्टुप्, ५-६ विराङ्कृपा ।

प्र वः पान्तं रघुमन्यवोऽन्धो यज्ञं रुद्राय मीळुषे भरध्वम ।	
द्विवो अस्तोष्यसुरस्य वीरै-रिषुध्येव मरुतो गेदस्योः	१
पत्नीव पर्वहृति वावृधध्या उषासानक्ता पुरुधा विदनि ।	
स्तरिनात्कं व्युतं वसाना सूर्यस्य भिया सहशी हिरण्यैः	२
ममत्तु नः परिज्मा वसर्हा ममत्तु वातो अपां वृषण्वान् ।	
शिशीतमिन्द्रापर्वता युवं न-स्तन्नो विश्वं वरिवस्यन्तु देवाः	३
उत त्या मे यज्ञसा इवेतनायै व्यन्ता पान्तांशिजो हवध्वं ।	
प्र वो नपातमपां कृणुध्वं प्र मातर्ग रास्मिन्स्यायोः	४ (१३७४)

आ वां रुक्मयुर्मौशिजो हवध्वे घोषेव शंसमर्जुनस्य नशं ।

म वः पूष्णे वावन आ अच्छा वोचय वसुतातिमघ्नः

५ [१]

श्रुतं मे मित्रावरुणा हवमो-त श्रुतं मदने विश्वतः सीम ।

श्रोतुं नः श्रोतुरातिः सुश्रोतुः सुक्षेत्रा मिन्दुराद्भिः

६

स्तुपे सा वां वरुण मित्र गति-सर्वां शता पृक्षयामेषु पृच्छे ।

श्रुतरथे प्रियरथे दधानाः सद्यः पुष्टिं निरन्धानामो अगमन्

७

अस्य स्तुपे महिमधस्य राधः सचां सजेम नहुषः सुवीराः ।

जनो यः पञ्चभ्यो वाजिनीवा-नश्चावतो गृथिनो मह्यं सूरिः

८

जनो यो मित्रावरुणावभिधू-गणो न वां सुनोत्यक्ष्णपाघुक ।

स्वयं स यक्ष्मं हवध्वे नि धंस आप यनीं होत्राभिक्रतावा

९

म बाधतो नहुषो वसुजतः शर्धस्तरौ नरां गतश्रवाः ।

विमृष्टरातिर्याति बाह्वसुत्वा विश्वांसु पूत्सु सकृमिच्छूरः

१० [२]

अध गमन्ता नहुषो हव सूरैः श्रोता राजानां अमृतस्य मन्द्राः ।

नभोजूवो यन्निरवस्य राधः प्रशस्तये महिना रथवत

११

एतं शर्धं धाम यस्य सूर-रित्यवोचन् दशतयस्य नशं ।

द्युस्मानि येषु वसुताती गरन् विश्वे सन्वन्तु प्रभूथेषु वाजम्

१२

मन्दांमहे दशतयस्य धासे-द्विर्यत पञ्च बिभ्रता यन्त्यन्ता ।

किमिहाश्व इहर्गमिरेत ईशानासस्तरुष कञ्जत् नृन्

१३

हिरण्यकर्णं मणिग्रीवमणं-स्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु वृवाः ।

अर्यो गिरः सद्य आ जग्मुषीरो-साश्चाकन्तुभयेष्वस्मे

१४

चत्वारो मा मशशारस्य शिश्र-अयो राज्ञ आयवसस्य जिष्णोः ।

रथो वां मित्रावरुणा दीर्घाप्साः स्युर्मगभन्ति सूरौ नारीत

१५ [३] (१३८५)

(१२३)

१३ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । उवाः । त्रिष्टुप् ।

पृथु रथो वक्षिणाया अयोज्यै-नं वृवासो अमृतासो अस्थुः ।

कृष्णावुर्वस्थावृषा विहाया-श्विकित्सन्ती मानुषाय क्षयाय

१ (१३८६)

पूर्वा विश्वस्माद् भुवनादबोधि जयन्ती वाजं बृहती सनुत्री ।

उच्चा व्यस्यद् युवनिः पुनर्भू-रोषा अगन् प्रथमा पूर्वहूतौ

यवद्य भागं विभजासि नुभ्य उषो देवि मर्त्यत्रा सुजाते ।

देवो नो अत्र सविता दमूना अनागसो वोचति सूर्याय

गृहंगृहमहना यात्यच्छा विवेदिवे अधि नामा दधाना ।

सिषासन्ती द्योतना शश्वदागा-दग्रमग्रमिद् भजते वसुनाम्

भगस्य स्वसा वरुणस्य जामि-रुषः सुनृते प्रथमा जग्द्व ।

पश्वा स दध्या यो अधस्य धाता जयेम तं दक्षिणाया ग्धेन

उदीरतां सूनृता उत पुनर्भू-रुदुग्रयः शुशुचानासो अस्थुः ।

स्याहा वसूनि तमसापंगूह्या-विष्कृण्वन्त्युषमो विभातीः

अपान्यदन्त्यभ्यन्यदेति विषुरूपे अहनी सं चरेते ।

परिक्षितोस्तमो अन्या गुहाक-रद्यौदुषाः शोशुचता रथेन

सहशीरद्य सहशीरिदु श्वो दीर्घं संचन्ते वरुणस्य धाम ।

अजवद्यास्त्रिंशतं योजना-न्यैका क्रतुं परि यन्ति सद्यः

जानन्यहः प्रथमस्य नाम शुक्रा कृष्णादजनिष्ट श्वितीची ।

क्रतस्य योषा न मिनाति धामा-हर्हनिष्कृतमाचरन्ती

कन्येव तन्वाः शाशदानौ एषि देवि देवमियक्षमाणम् ।

संस्मर्यमाना युवतिः पुरस्ता-द्वारिर्वक्षांसि कृणुषे विभाती

सुसंकाशा मातृमृष्टेव योषा-विस्तन्वं कृणुषे हृशे कम ।

भद्रा त्वमुषो वित्तं व्युच्छ न तन् ते अन्या उषसो नशन्त

अश्वावतीगोमतीविश्ववांग यतमाना रश्मिभिः सूर्यस्य ।

परा च यन्ति पुनरा च यन्ति भद्रा नाम वहमाना उषासः

क्रतस्य रश्मिमनुयच्छमाना भद्रंभद्रं क्रतुमप्मासु धेहि ।

उषो नो अद्य सुहवा व्युच्छा-स्मासु रायां मघवत्सु च स्युः

(१२४)

१३ कभीषान् देवतमस औशिजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उषा उच्छन्ती समिधाने अग्रा उद्यन्सूर्य उर्विया ज्योतिरभेत् ।

देवो नो अत्र सविता न्वर्थं प्रासावीद द्विपत् प्र चतुष्पदित्यै

२

३

४

५ [४]

६

७

८

९

१० [५]

११

१२

१३ [६] (१३९८)

१

(१३९९)

अमिनती देव्यानि वतानि प्रमिनती मनुष्या युगानि ।
 इयुषीणामुपमा शश्वतीना मायतीनां प्रथमोषा व्यञ्जीन २
 एषा विवां वृंहता प्रन्यदशि ज्योतिर्वसाना समना पुरस्तात् ।
 कृतस्य पन्थामन्वेति साधु प्रजानतीव न दिशो मिनाति ३
 उपो अक्षि शुन्ध्युवा न वक्षो नोधा ईवाविरक्त प्रियाणि ।
 अधसन्न ससतो बोधयन्ती शश्वत्तमागत पुनन्युषीणाम ४
 पूर्वे अर्धे रजसा अप्यस्य गवां तनिज्यकृत् प्र केतुम् ।
 व्यु प्रथते वितरं वरीय ओ—भा पूणन्ती पित्रोरुपस्था ५ [७]

एवेवेषा पुरुतमा हुशे क नाजामिं न परि वृणक्ति जामिम् ।
 अरेपसा तन्वा इ शाश्वदाना नाभादीषते न महो विभाती ६
 अभातेव पुंस एति प्रतीची गतारुगिन्न सनये धनांगाम् ।
 जायेव पत्य उशती सुवासा उषा हस्त्रेव नि गिणीति अप्सः ७
 स्वसा स्वस्त्रे ज्यायस्यै योनिमारै—गर्पित्यस्याः प्रतिचक्ष्येव ।
 व्युच्छन्ती रश्मिभिः सूर्यस्या—ज्यैङ्ग समनगा इव वाः ८
 आसां पूर्वासामहसु स्वसृणा—मपरा पूर्वामभ्येति पश्चान् ।
 ताः प्रतनवन्नव्यसीनूनमस्मे रेवकुच्छन्तु सुदिना उषासः ९
 प्र बोधयोपः पूणतो मद्यो—न्यबुध्यमानाः पूणयः ससन्तु ।
 रेवकुच्छ मघवद्भ्यो मघोनि रेवत् स्तोत्रे सृनृते जारयन्ती १० [८]

अवेयमन्वेद युवतिः पुरस्ताद् युक्ते गवामरुणानाभनीकम् ।
 वि नूनमुच्छादसति प्र केतु—गृहंगृहमुप तिष्ठते अग्निः ११
 उत ते वर्याश्चिद् वसतेरपत्तन् नरश्च ये पितृभाजो व्युष्टौ ।
 अमा सते वहसि भूरि वाम—मुषो देवि काशुषे मर्त्याय १२
 अस्तोङ्गं स्तोम्या ब्रह्मणा मे ऽवीवृधध्वमुशतीरुषासः ।
 युष्मार्कं देवीरघसा सनेम सहस्रिणीं च शतिनै च वार्जम् १३ [९](१४११)

(१२५)

७ कक्षीयान् वैर्धतमस औशिजः । स्वनयस्य दानस्तुतिः । त्रिष्टुप्, ४-५ जगती ।

प्राता रत्नं प्रातरित्वा दधाति तं चिकित्वान् प्रतिगृह्या नि धत्ते ।
 तेन प्रजा वर्धयमान आयू रायस्पोषेण सचते सुवीरः १ (१४११)

सुगुरसत सुहिरण्यः स्वश्वो बृहदस्मै वय इन्द्रो वधाति ।

यस्त्वायन्तं वसुना प्रातरित्वो मुक्षीजयेत् पविमुत्तिनाति

२

आयमद्य सुकृतं प्रातरिच्छन्निष्टेः पुत्रं वसुमता रथेन ।

अंशोः सुतं पायय मत्सरस्य क्षयद्वीरं वर्धय सुनृताभिः

३

उप क्षरन्ति सिन्धवो मयोभुव इजानं च यक्ष्यमाणं च धेनवः ।

पूणन्तं च पपूरिं च श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः

४

नाकस्य पृष्ठे अधि तिष्ठति श्रितो यः पूणानि स ह वैवेषु गच्छति ।

तस्मा आपो घृतमर्षन्ति सिन्धवस्तस्मा इयं दक्षिणा पिन्वते सदा

५

दक्षिणावतामिषिमानि चित्रा दक्षिणावतां द्विवि सूर्योसः ।

दक्षिणावन्तो अमृतं भजन्ते दक्षिणावन्तः प्र तिरन्त आयुः

६

मा पूणन्तो दुरितमेन आरन् मा जारिषुः सूर्यः सुवतासः ।

अन्यस्तेषां परिधिरस्तु कश्चिद्वपूणन्तमभि सं यन्तु शोकाः

७ [१०] (१४१८)

(१२६)

७ (१-५) कक्षीवान् दैर्घ्यतमस औशिजः, ६) स्वनयो भाषयन्त्यः, ७) रोमशा । १-५ स्वनयो भाषयन्त्यः,

६ रोमशा, ७ स्वनयो भाषयन्त्यः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

अमन्वान् त्मोमान् प्र भरे मनीषा सिन्धावधि क्षियता भाषयस्य ।

यो मे सहस्रमर्मिमीत सवा नतृतो राजा श्रव इच्छमानः

१

शतं राज्ञो नार्घमानस्य निष्काञ्छ छतमश्वान् प्रयतान् तस्य आर्घम् ।

शतं कक्षीवाँ असुरस्य गोनां द्विवि श्रवाऽजरमा ततान

२

उप मा श्यावाः स्वनयन वृत्ता वधूमन्ता वश रथासो अस्थुः ।

पटिः सहस्रमनु गव्यमागात् सनन् कक्षीवाँ अभिपित्वे अह्वाम्

३

चत्वारिंशद् दशरथस्य शोणाः सहस्रस्याग्रे श्रेणिं नयन्ति ।

मवृच्युतः कृशनावतो अत्यान् कक्षीवन्त उदमृक्षन्त पञ्चाः

४

पूर्वामनु प्रयतिमा ददे वस्त्रीन् युक्तौ अष्टावरिधायसो गाः ।

सुबन्धवो ये विश्या इव वा अनस्वन्तः श्रव ऐषन्त पञ्चाः

५

आर्गधिता परिगधिता या कशीकेव जङ्गहे ।

वधाति मह्यं यादुरी याशूनां भोज्या शता

६

(१४२४)

उपोष मे परां मृश मा मे दृग्भाणि मन्यथाः ।

सर्वाहमस्मि रोमशा गन्धारीणामिवाविका

७ [११] (१४२५)

(१२७) [एकोनविंशोऽनुवाकः ॥१९॥ सू० १२७-१३३]

११ परच्छेपो दैवोदासिः । अग्निः । मन्यष्टिः, ६ अतिभृतिः ।

अग्निं होतारं मन्ये दास्वन्तं वसुं सुनुं सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।

घृतस्य विघ्नाष्टिमनु वष्टि शोचिषा ऽऽजुह्वानस्य सृषिषः

१

यजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम ज्येष्ठमङ्गिरसां विप्रं मन्मभिर्विप्रेभिः शुक्रं मन्मभिः ।

परिजमानमिव द्यां होतारं चर्षणीनाम् ।

शोचिष्केशं वृषणं यमिमा विशः प्रावन्तु जूतये विशः

२

स हि पुरु चिदोर्जसा विरुक्मना दीद्यानो भवति कुहन्तरः परशुर्न कुहन्तरः ।

वीळु चिद् यस्य समृतौ भुवद् वनेव यत् स्थिरम् ।

निष्पहमाणो यमते नायते धन्वासहा नायते

३

हृक्का चिदस्मा अनु दुर्यथा विदे तेजिष्ठाभिरणिमिद्राष्ट्यवसे ऽग्रयं द्वाष्ट्यवसे ।

य यः पुरुणि गाहते तक्षद् वनेव शोचिषा ।

स्थिरा चिदन्ना नि रिणात्योर्जसा नि स्थिराणि चिदोर्जसा

४

तमस्य पृक्षमुपरासु धीमहि नक्तं यः सुदर्शितरो दिवातरा—दप्रायुषे दिवातरात् ।

आदस्यायुर्ग्रमणवद् वीळु शर्म न सूनवे ।

भुक्तमर्मक्तमवो व्यन्तो अजरा अग्रयो व्यन्तो अजराः

५ [१२]

स हि शर्धो न मारुतं तुविष्वणि—रप्रस्वतीषूर्वरास्विष्टनिरार्तनाम्बिष्टनिः ।

आदद्धव्यान्यादुदि—यज्ञस्य केतुरर्हणा ।

अर्ध स्मास्य हर्षतो हृषीवतो विश्वे जुषन्त पन्थां नरः शुभे न पन्थांम् ६

हिता यदीं कीस्तासो अभिद्यवो नमस्यन्त उपवोचन्त भृगवो मभ्रन्तो द्वाशा भृगवः ।

अग्निरीशे वसूनां शुचिर्यो धर्णिरेषाम् ।

प्रियां अपिधीर्वनिषीष्ट मेधिर् आ वनिषीष्ट मेधिर्

७

(१४३२)

विश्वासां त्वा विशां पतिं हवामहे सर्वासां समानं दंपतिं भुजे सत्यगिर्वाहसं भुजे ।

अतिथिं मानुषाणां पितुर्न यस्यासया ।

अमी च विश्वे अमृतास आ वयो हव्या वृवेष्वा वयः

८

त्वमग्ने सहसा सहन्तमः शुष्मिन्तमो जायसे देवतातये रयिर्न देवतातये ।

शुष्मिन्तमो हि ते मदो द्युष्मिन्तम उत क्रतुः ।

अर्धं स्मा ते परि चरन्त्यजर श्रुष्टीवानो नाजर

९

प्र वो महे सहसा सहस्वत उषर्बुधे पशुषे नामये स्तोमो बभूत्वग्रये ।

प्रति यदी हविष्मान् विश्वासु क्षासु जोगुवे ।

अग्रे रेभो न जर्त कषूणां जूणिर्होत कषूणाम्

१०

स नो नेदिष्ठं दृष्टशान् आ भ्रातृभ्यो देवेभिः सचनाः सुचेतुना महो रायः सुचेतुना ।

महि शविष्ठ नस्कृधि संचक्षे भुजे अस्यै ।

महि स्तोतृभ्यो मघवन त्सुवीर्यं मथीरुग्रो न शर्वसा

११ [१३] (१४३६)

(१२८)

८ परुच्छेपो देवोदासिः । अग्निः । अस्यष्टिः ।

अयं जायत मनुषो धरीमणि होता यजिष्ठ उशिजामनु व्रतमग्निः स्वमनु व्रतम् ।

विश्वश्रुष्टिः सखीयते रयिरिव श्रवस्यते ।

अदब्धो होता नि षदद्विळस्पदं परिवीत इळस्पदे

१

तं यज्ञसाधमपि वातयामस्यूतस्य पथा नमसा हविष्मता देवताता हविष्मता ।

स न ऊर्जामुपाभृत्यया कृपा न जूर्यति ।

यं मातरिश्वा मनवे पगवतो देवं भाः परावतः

२

एवेन सद्यः पर्येति पार्थिवं मुहुर्गी रेतो वृषभः कनिकवृद्धं दधद् रेतः कनिकवृद्ध ।

शतं चक्षाणो अक्षभिर्देवो वनेषु तुर्वणिः ।

सदो दधान उपरिषु सानुष्वग्निः परेषु सानुषु ।

३

स सुक्रतुः पुरोहितो दमेदमे ऽग्निर्यज्ञस्याध्वरस्य चेतति क्त्वा यज्ञस्य चेतति ।

क्त्वा वेधा इषूयते विश्वा जातानि पस्पशे ।

यतो घृतश्रीरतिथिरजायत वह्निर्वेधा अजायत

४

(१४४०)

कत्वा यदस्य तर्विषीषु पृथ्वते ऽग्नेर्वेण मरुतां न भोज्ये—षिराय न भोज्या ।

स हि ष्मा दानमिन्वति वसूनां च मज्मना ।

स नस्त्रासते दुरितादभिहृतः शंसावृधादभिहृतः

५ [१४]

विश्वो विहाया अरतिर्वसुर्दधे हस्तं दक्षिणं तरणिर्न शिश्रथ—च्छवस्यया न शिश्रथत ।

विश्वस्मा इदिषुध्यते देवत्रा हव्यमाहिष ।

विश्वस्मा इत सुकृते वारमृण्व—त्यग्निद्वारा व्यृण्वति

६

स मानुष वृजने शंतमो हितोऽग्निर्यज्ञेषु ज्ञेया न विदपतिः प्रियो यज्ञेषु विदपतिः ।

स हव्या मानुषाणा—मिळा कृतानि पत्यते ।

स नस्त्रासते वरुणस्य धूर्ते—महो देवस्य धूर्तेः

७

अग्निं होतारमीळते वसुधितिं प्रियं चेतिष्ठमरतिं न्यग्निं हव्यवाहं न्यग्निं ।

विश्वायुं विश्ववेदसं होतारं यजतं कविम् ।

देवासो रणवमवसे वसूयवो गीर्भी रणवं वसूयवः

८ [१५] (१४४४)

(१२९)

११ परुच्छेपो देवांदासिः । इन्द्रः, ६ इन्दुः । अत्यष्टिः, ८-९, अतिशक्यौ; ११ अष्टिः ।

यं त्वं रथमिन्द्र मेधसांतये ऽपाका सन्तमिषिर प्रणयसि प्रानवद्य नयसि ।

सद्यश्चित्तमभिष्टये करो वशश्च वाजिनम् ।

सास्माकमनवद्य तूतुजान वेधसा—मिमां वाचं न वेधसाम्

१

स श्रुधि यः स्मा पृतनासु कासु चिद वृक्षाय्य इन्द्र भरहूतये नृभि—रसि प्रतूर्तये नृभिः ।

यः शूरः स्वः सनिता यो विप्रैर्वाजं तरुता ।

तमीशानास इरधन्त वाजिनं पृक्षमत्यं न वाजिनम्

२

वृस्मो हि ष्मा वृषणं पिन्वसि त्वचं कं चिद यावीररुं शूर मत्यं परिवृणाक्षि मत्यम् ।

इन्द्रोत तुभ्यं तद विवे तद रुद्राय स्वयंशसे ।

मित्राय वोचं वरुणाय सप्रथः सुमृच्छीकाय सप्रथः

३

अस्माकं व इन्द्रमुश्मसीष्टये सखायं विश्वायुं प्रासहं युजं वाजेषु प्रासहं युजम् ।

अस्माकं ब्रह्मोतये ऽवा पृतसुषु कासु चित ।

नहि त्वा शत्रुः स्तरते स्तृणोषि यं विश्वं शत्रुं स्तृणोषि यम्

४

नि षू नमार्तिमतिं कयस्य चित तेजिष्ठाभिररणिभिर्नोतिभि—रुग्राभिरुग्रोतिभिः ।

नेषि णो यथा पुरा—ऽनेनाः शूर मन्यसे ।

विश्वानि पुरोरप पृषि वह्नि—रासा वह्निर्नो अच्छ

५ [१६] (१४४९)

प्र तद् वोचेयं भव्यायेन्दवे हव्यो न य इषवान् मन्म रेजति रक्षोहा मन्म रेजति ।

स्वयं सो अस्मदा निदो वधैरजेत दुर्मतिम् ।

अथ सवेवृषशंसोऽवतरमव क्षुद्रमिव सवेत्

६

वनेम तद्धोत्रया चितन्त्या वनेम रयिं रयिवः सुवीर्यं गृण्व सन्त सुवीर्यम् ।

दुर्मन्मानं सुमन्नुभिरेमिषा पृचीमहि ।

आ सत्याभिर्निदं द्युमहृतिभिर्यजत्रं द्युमहृतिभिः

७

प्रपा वो अस्मे स्वयंशोभिरुती परिवर्ग इन्द्रो दुर्मतीनां वरीमन् दुर्मतीनाम् ।

स्वयं सा रिषयधै या न उपेषे अत्रैः ।

हतेमसन्न वक्षति क्षिप्ता जूणिर्न वक्षति

८

त्वं न इन्द्र राया परीणसा याहि पथां अनेहसा पुरो याह्यरक्षसा ।

सचस्व नः पराक आ सचस्वास्तमीक आ ।

पाहि नो दूरावारावुभिर्दिभिः सदा पाह्यभिर्दिभिः

९

त्वं न इन्द्र राया तरुषसो ग्रं चित् त्वा महिमा संक्षदवसे महे मित्रं नावसे ।

ओजिष्ठ त्रातरविता रथं कं चिदमर्त्य ।

अन्यमस्मद् रिग्भिः कं चिदद्विवो रिरिक्षन्तं चिदद्विवः

१०

पाहि न इन्द्र सुष्टुत सिधोः ऽवयाता सकृमिद् दुर्मतीनां देवः सन् दुर्मतीनाम् ।

हन्ता पापस्य रक्षसं स्त्राता विपस्य मावतः ।

अधा हि त्वा जनिता जीजनद् वसो रक्षोहणं त्वा जीजनद् वसो

११[१७](१४५५)

(१३०)

१० परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः, १० त्रिष्टुप् ।

एन्द्र याह्युप नः परावतो नायमच्छा विदथानीव सत्यति रस्तं राजेव सत्यतिः ।

हवामहे त्वा वयं प्रयस्वन्तः सुते सचा ।

पुत्रासो न पितरं वाजसातये मंहिष्ठं वाजसातये

१

पिबा सोममिन्द्र सुवानमद्रिभिः कोशेन सिक्तमवतं न वंसगस्तातृषाणो न वंसगः ।

मदाय हर्यताय ते तुविष्टमाय धार्यसे ।

आ त्वा यच्छन्तु हरितो न सूर्यमहा विश्वेव सूर्यम्

२

(१४५७)

अविन्दद् विवो निहितं गुहा निधिं वेन गर्भं परिवीतमश्म—न्यनन्ते अन्तरश्मनि ।

व्रजं वज्री गवामिव सिषामन्नङ्गिरस्तमः ।

अपावृणोदिष इन्द्रः परीवृता द्वार इषः परीवृताः ३

वृहहाणो वज्रमिन्द्रो गर्भस्त्योः क्षत्रेव त्रिगममर्तनाय सं श्य—दहिहन्त्याय सं श्यन् ।

संविष्यान् ओजसा शवोभिरिन्द्र मज्मना ।

तष्टेव वृक्षं वनिनो नि वृश्चसि परश्वेव नि वृश्चसि ४

त्वं वृथा नृथ इन्द्र सतवे ऽच्छा समुद्रमसृजो रथो इव वाजयन्तो रथो इव ।

इत ऊतीरयुअत समानमर्थमक्षितम् ।

धेनूरिव मनवे विश्वदोहसो जनाय विश्वदोहसः ५ [१८]

इमां ते वाचं वसूयन्त आयवो रथं न धीरः स्वपा अतक्षिषुः सूम्नाय त्वामेतक्षिषुः ।

शुम्भन्तो जेन्यं यथा वाजेषु विप्र वाजिनम् ।

अत्यमिव शर्वसे सातये धना विश्वा धनानि सातये ६

मिनत् पुरो नवतिमिन्द्र पूरवे दिवोदासाय महि वाशुषे नृतो वज्रेण वाशुषे नृतो ।

अतिथिग्वाय शम्बरं गिरिरुग्रो अवाभरत् ।

महो धनानि दयमान ओजसा विश्वा धनान्योजसा ७

इन्द्रः समत्सु यजमानमार्यं प्रावद विश्वेषु शतमूर्तिराजिषु स्वमीक्षेष्वाजिषु ।

मनवे शासद्वतान् त्वचं कृष्णामरन्धयत् ।

वक्षन्न विश्वं ततृषाणमोषति न्यर्शसानमोषति ८

सूरश्चक्रं प्र वृहज्जात ओजसा प्रपित्वे वाचमरुणो मुषायती—शान आ मुषायति ।

उशाना यत् परावतो ऽजगच्छूतये कवे ।

सुम्नानि विश्वा मनुषेव तुर्वणि—रहा विश्वेव तुर्वणिः ९

स नो नव्येभिर्वृषकर्मस्रुक्थैः पुरो क्तः प्रायुभिः पाहि शग्मेः ।

विवोदासेभिरिन्द्र स्तवानो वावृधीथा अहोभिरिव द्यौः १० [१९] (१४६५)

(१३१)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः ।

इन्द्राय हि द्यौरसुरो अनमन्ते—न्द्राय मही पृथिवी वरीमभि—र्युम्नसाता वरीमभिः ।

इन्द्रं विश्वे सजोषसो देवासो दधिरे पुरः ।

इन्द्राय विश्वा सर्वानानि मानुषा रातानि सन्तु मानुषा १ (१४६६)

विश्वेषु हि त्वा सर्वनेषु तृजते समानमेकं वृषमण्यवः पृथक् स्वः सनिष्यवः पृथक् ।

तं त्वा नावं न पर्षणिं शूषस्य धुरि धीमहि ।

इन्द्रं न यज्ञैश्चितयन्त आयवः स्तोमेभिरिन्द्रमायवः

२

वि त्वा ततसे मिथुना अवस्यवो वृजस्य साता गव्यस्य निःसृजः सक्षन्त इन्द्र निःसृजः ।

यद् गव्यन्ता द्वा जना स्वयन्ता समूहसि ।

आविष्करिक्वद वृषणं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवम्

३

विद्वष्टे अस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो यदिन्द्र शारदीरवातिरः सासहानो अवातिरः ।

शासस्तमिन्द्र मर्त्यमयज्युं शवसस्पते ।

महीममुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः

४

आदित ते अस्य वीर्यस्य चर्किरन् मर्देषु वृषन्नृशिजो यदाविथ सखीयतो यदाविथ ।

चकर्थे कार्गमेभ्यः पृतनासु प्रवन्तवे ।

ते अन्यामन्यां नद्यं सनिष्णात श्रवस्यन्तः सनिष्णात

५

उतो नो अस्या उषसो जुषेत ह्यर्कस्य बाधि हविषो हवीमभिः स्वर्षाता हवीमभिः ।

यदिन्द्र हन्तवे मृधो वृषा वज्रिश्चिकेतसि ।

आ मे अस्य वेधसो नवीयसो मन्म श्रुधि नवीयसः

६

त्वं तमिन्द्र वावृधानो अस्मयुग्मित्रयन्तं तुविजात मर्त्यं वज्रेण शूर मर्त्यम् ।

जहि यो नो अघायति शृणुष्व सुश्रवस्तमः ।

गिष्टं न यामन्नप भूतु दुर्मतिर्विश्वाप भूतु दुर्मतिः

७ [२०] (१४७२)

(१३२)

६ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः, ६ (१ अर्धर्चस्य) इन्द्रापर्वतौ । अत्यष्टिः ।

त्वया वयं मघवन पृथ्ये धन इन्द्रन्वोताः सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतः ।

नेदिष्ठे अस्मिन्नह न्यधि वाचा नु सुन्वते ।

अस्मिन् यजे वि चयमा भरे कृतं वाजयन्तो भरे कृतम्

१

स्वर्जेष भरे आपस्य ववमन्युषबुधः स्वस्मिन्नअसि क्राणस्य स्वस्मिन्नअसि ।

अहन्निन्द्रो यथा विदे शीष्णाशीष्णोपवाच्यः ।

अस्मन्ना ते सधयंक सन्तु रातयो भद्रा भद्रस्य रातयः

२

(१४७४)

तत् तु प्रयः प्रत्नथा ते शुशुक्वन् यस्मिन् यज्ञे वारमकृण्वत क्षयं—मृतस्य वारसि क्षयम् ।

वि तद् दोचेरधं द्विताऽन्तः पश्यन्ति रश्मिभिः ।

स घा विद्वे अन्विन्द्रो गवेषणो बन्धुक्षिद्भ्यो गवेषणः ३

नू इत्था ते पूर्वथा च प्रवाच्यं यदङ्गिरोभ्योऽवृणोरप व्रज—मिन्द्र शिक्षन्नप व्रजम् ।

ऐभ्यः समान्या दिशाऽस्मभ्यं जेषि योत्सि च ।

सुन्वद्भ्यो रन्धया कं चिद्व्रतं हृणायन्तं चिद्व्रतम् ४

सं यजनान् कर्तुभिः शूर ईक्षय—द्धने हिते तरुषन्त श्रवस्यदः प्र यक्षन्त श्रवस्यवः ।

तस्मा आयुः प्रजावदिद बाधे अर्चन्त्योजसा ।

इन्द्र ओक्यं विधिषन्त धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः ५

युवं तमिन्द्रावर्षता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिद्धतं वज्रेण तंतमिद्धतम् ।

वूरे चत्तारं च्छन्सुद् गहनं यदिर्क्षत ।

अस्माकं शत्रून् परि शूर विश्वतो दुर्मा दर्षीष्ट विश्वतः ६ [२१] (१४७८)

(१३३)

७ परुच्छेपो देवोदासिः । इन्द्रः । १ त्रिष्टुप्, २-४ अनुष्टुप्, ५ गायत्री, ६ धृतिः, ७ अष्टिः ।

उभे पुनामि रोदसी कृतेन वृहां दहामि सं महीरनिन्द्राः ।

अभिब्लग्य यत्र हता अमित्रा वैलस्थानं परि वृह्णा अशेरन् १

अभिब्लग्या चिदद्विवः शीर्षा यातुमतीनाम् ।

छिन्धि वटूरिणा पदा महावटूरिणा पदा २

अवासां मघवअहि शर्धो यातुमतीनाम् ।

वैलस्थानके अर्मके महवैलस्थे अर्मके ३

यासां तिस्रः पञ्चाशतोऽभिब्लङ्गैरपार्वपः ।

तत् सु ते मनायति तत्तत् सु ते मनायति ४

पिशङ्गभृष्टिमम्भुणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण ।

सर्वं रक्षो नि बर्हय ५

अवमह इन्द्र दाहहि शुधी नः शुशोच हि द्यौः क्षा न भीषाँ अद्विवो घृणान्न मीषाँ अद्विवः ।

शुष्मिन्तमो हि शुष्मिभिर्वधैरुग्रेभिरीयसे ।

अपूरुषग्नो अपतीत शूर सत्वभिस्त्रिसप्तैः शूर सत्वभिः ६ (१४८४)

वनोति हि सुन्वन् क्षयं परीणसः सुन्वानो हि ष्मा यजत्यव द्विषो देवानामव द्विषः ।

सुन्वान इत् सिषासति सहस्रा वाज्यवृतः ।

सुन्वानायेन्द्रो ददात्याभुवं रयिं ददात्याभुवं ।

७ [२२] (१४८५)

(१३४)

[विशोऽनुवाकः ॥२०॥ सू० १३४-१३९]

६ परुच्छेपो दैवोदासिः । वायुः । अत्यष्टिः, ६ अष्टिः ।

आ त्वा जुवो रारहाणा अमि प्रयो वायो वहन्विह पूर्वपीतये सोमस्य पूर्वपीतये ।

ऊर्ध्वा ते अनु सूनृता मनस्तिष्ठतु जानती ।

नियुत्वता रथेना याहि द्रावने वायो मुखस्य द्रावने

१

मन्दन्तु त्वा मन्दिनो वायविन्दवो ऽस्मत् क्राणासः सुकृता अमिद्यवो गोभिः क्राणा अमिद्यवः ।

यद्ध क्राणा इरध्वै दक्षं सचन्त ऊतयः ।

सधीचीना नियुतो द्रावने धिय उषं ब्रुवत ई धियः

२

वायुर्युक्ते रोहिता वायुररुणा वायू रथे अजिरा धुरि वोह्वे वहिष्ठा धुरि वोह्वे ।

प्र बोधया पुरंधिं जार आ ससतीमिव ।

प्र चक्षय रोदसी वासयोषसः श्रवसे वासयोषसः

३

तुभ्यमुषासः शुचयः परावति भद्रा वस्त्रा तन्वते दंसु रश्मिषु चित्रा नव्येषु रश्मिषु ।

तुभ्यं धेनुः संबर्द्धया विश्वा वसूनि दोहते ।

अजनयो मरुतो वक्षणाभ्यो दिव आ वक्षणाभ्यः

४

तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तुरण्यवो मदेषूग्रा इषणन्त भूर्वण्यपामिषन्त भूर्वणि ।

त्वां त्सारी दसमानो भर्गमीद्रे तक्ववीर्ये ।

त्वं विश्वस्माद् भुवनात् पासि धर्मणा ऽसुर्यात् पासि धर्मणा

५

त्वं नो वायवेषामपूर्व्यः सोमानां प्रथमः पीतिमर्हसि सुतानां पीतिमर्हसि ।

उतो विहुर्मतीनां विशां ववर्जुषीणाम् ।

विश्वा इत् ते धेनवो दुह आशिरं घृतं दुहत् आशिरम्

६ [२३] (१४९१)

(१३५)

९ परुच्छेपो दैवोदासिः । १-३, ९ वायुः; ४-८ इन्द्रवायू । अत्यष्टिः; ७-८ अष्टिः ।

स्तीर्णं बृहिरुषं नो याहि वीतयं सहस्रेण नियुता नियुत्वते श्रुतिनीभिर्नियुत्वते ।

तुभ्यं हि पूर्वपीतये देवा देवाय येमिरे ।

प्र ते सुतासो मधुमन्तो अस्थिरन् मदाय कत्वे अस्थिरन् ।

१

(१४९२)

तुभ्यायं सोमः परिपूतो अद्रिभिः स्पर्हा वसानः परि कोशमर्षति शुक्रा वसानो अर्षति ।

तवायं भाग आयुषु सोमो देवेषु हयते ।

वह वायो नियुतो याह्यस्मयु—र्जुषाणां याह्यस्मयुः

२

आ नो नियुद्धिः शनिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।

तवायं भाग ऋत्वियः सरश्मिः सूर्य सचा ।

अध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत

३

आ वां रथो नियुत्वान् वक्षदवसे ऽभि प्रयांसि सुधितानि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।

पिबतं मध्वो अन्धसः पूर्वपेयं हि वां हितम् ।

वायवा चन्द्रेण राधसा गत—मिन्द्रश्च राधसा गतम्

४

आ वां धियो ववृत्युरध्वरा उपे—ममिन्दुं मर्मजन्त वाजिन—माशुमत्यं न वाजिनम् ।

तेषां पिबतमस्मय आ नो गन्तमिहोत्या ।

इन्द्रवायु सुतानामद्रिभिर्युवं मदीय वाजदा युवम्

५ [२४]

इमे वां सोमा अप्स्वा सुता इहा—ध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत ।

एते वामभ्यसृक्षत तिरः पवित्रमाशवः ।

युवायवोऽति रोमाण्यव्यया सोमासो अत्यव्यया

६

अति वायो ससतो याहि शश्वतो यत्र शावा वदति तत्र गच्छतं गूहमिन्द्रश्च गच्छतम् ।

वि सूनृता ददृशे रीयते घृत—मा पूर्णया नियुता याथो अध्वर—मिन्द्रश्च याथो अध्वरम् ७

अत्राह तद बहेथे मध्व आहुतिं यमश्वन्धमुपतिष्ठन्त जायवो ऽस्मे ते सन्तु जायवः ।

साकं गावः सुर्वते पच्यते यवो न ते वायु उप दस्यन्ति धेनवो नाप दस्यन्ति धेनवः ८

इमे ये ते सु वायो बाह्वोजसो ऽन्तर्नदी ते पतर्यन्त्युक्षणो महि बाधन्त उक्षणः ।

धन्वाश्चिद ये अनाशवो जीराश्चिदगिरीकसः ।

सूर्यस्येव रश्मयो दुर्नियन्तवो हस्तयोर्दुर्नियन्तवः

९ [२५] (१५००)

(१३६)

७ परच्छेपो दैवोदासिः । १-५ मित्रायरुणौ, ६-७ लिङ्गोक्ताः । अत्याष्टिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्र सु ज्येष्ठं निचिराभ्यां बृहन्नमो हव्यं मतिं भरता मृळयद्भ्यां स्वादिष्ठं मृळयद्भ्याम् ।

ता सम्राजा घृतासुती युजेयज्ञ उपस्तुता ।

अर्धिनोः क्षत्रं न कुतश्चनाधृषे देवत्वं नू चिदाधृषे

१

(१५०१)

अर्वा॑र्शि गा॒तुरु॒रवे॑ वरी॑यसी॒ पन्था॑ कृतस्य॒ समयं॑स्त र॒श्मिभि॑—अक्षु॒र्भग॑स्य र॒श्मिभिः॑ ।

द्युक्षं॑ मि॒त्रस्य॒ साद॑न—मर्य॒ष्णो वरु॑णस्य च ।

अथा॑ दधा॒ते बृ॒हदु॒क्थ्यं॑ वयं॒ उप॑स्तुत्यं बृ॒हद् वयः॑ २

ज्योति॑ष्मतीमर्वा॑ति धार॒यत्क्षि॑तिं स्व॒र्वती॑मा स॒चेते॑ वि॒वेदि॑वे जागृ॒वांसा॑ वि॒वेदि॑वे ।

ज्योति॑ष्मत क्षत्र॒माशा॑ते आ॒दित्या॑ दानु॒नस्प॑ती ।

मि॒त्रस्तयो॑र्वरु॒णो या॑तय॒ज्जनो॑ ऽर्य॒मा या॑तय॒ज्जनः॑ ३

अयं॑ मि॒त्राय॒ वरु॑णाय श॒तमः॑ सोमो॑ भू॒त्वव॑पानेष्वाभ॒गो वे॒वो वे॒वेष्वाभ॑गः ।

तं वे॒वासो॑ जुषे॒रत॒ विश्वे॑ अ॒द्य स॒जोष॑सः ।

तथा॑ राजा॒ना कर॑थो यदी॒मह॑ कृता॒वाना॑ यदी॒महे॑ ४

यो मि॒त्राय॒ वरु॑णायवि॒धुज्जनो॑ ऽन॒र्वाणं॑ तं परि॑ पातो अ॒हंसो॑ वा॒श्वांसं॑ म॒र्तम॑हंसः ।

तम॑र्य॒मामि॑ रक्ष—त्यु॒ज्यन्त॑मनु॒ व्रत॑म् ।

उ॒क्थैर्य॑ ए॒नोः परि॑भूषति व्रतं॒ स्तोमै॑राभूषति व्रतम् ५

नमो॑ वि॒वे बृ॒हते॑ रोद॒सीभ्यां॑ मि॒त्राय॑ वोचं॒ वरु॑णाय मी॒ङ्गुषे॑ सुमृ॒ष्टीका॑य मी॒ङ्गुषे॑ ।

इन्द्र॑मग्निमुप॑ स्तुहि द्यु॒क्षम॑र्य॒मणं॑ भग॑म् ।

ज्यो॒र्जीव॑न्तः प्र॒जया॑ स॒चेम॑हि सोम॑स्योती स॒चेम॑हि ६

ऊ॒ती वे॒वानां॑ वयमिन्द्र॑वन्तो मंसी॑महि स्व॒र्यश॑सो म॒रुद्भिः॑ ।

अग्नि॑मि॒त्रो वरु॑णः शर्म॑ यंसन् तव॑श्याम म॒व॒वानो॑ वयं च॑ ७ [२६] (१५०७)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ वर्गाः १-२७] (१३७)

३ परुच्छेपो देवोदासिः । मित्रावरुणौ । अतिशक्ती ।

सुषु॒मा या॑तमर्वा॑भि—गो॒र्भीता॑ मत्स॒रा इमे॑ सोमा॑सो मत्स॒रा इमे॑ ।

आ रा॑जाना दि॒विस्पृ॑शा ऽस्म॒त्रा ग॑न्तमुप॑ नः ।

इमे वा॑ मि॒त्रावरु॑णा गवा॑शिरः सोमाः॑ शु॒क्रा गवा॑शिरः १

इम आ॑ या॒तमिन्द्र॑वः सोमा॑सो द॒ध्याशिरः॑ सु॒तासो॑ द॒ध्याशिरः॑ ।

उ॒त वा॑मुषसा॑ बु॒धि सा॑कं सूर्य॑स्य र॒श्मिभिः॑ ।

सु॒तो मि॒त्राय॒ वरु॑णाय पी॒तये॑ चा॒रु॒र्कता॑य पी॒तये॑ २

तां वा॑ धे॒नुं न वा॑स॒री—मंशुं॑ दु॒हन्त्य॑र्वाभिः सोमं॑ दु॒हन्त्य॑र्वाभिः ।

अ॒स्म॒त्रा ग॑न्तमुप॑ नो ऽर्वा॒ञ्चा सोम॑पी॒तये॑ ।

अ॒यं वा॑ मि॒त्रावरु॑णा नृ॒भिः सु॒तः सोम॑ आ पी॒तये॑ सु॒तः ३ [१] (१५१०)

(१३८)

४ परुच्छेपो दैवोदासिः । पूषा । अत्यष्टिः ।

मम॑ पू॒ष्णस्तु॑विजा॒तस्य॑ शस्यते महि॒त्वमस्य॑ तव॒सो न त॑न्दते स्तोत्र॒मस्य॑ न त॑न्दते ।
अर्चामि॑ सु॒मन॑यन्नह - मन्त्यु॑तिं मयो॒भुवम् ।
विश्व॑स्य यो मन॑ आयु॒युवे म॒खो दे॒व आयु॒युवे म॒खः १

म हि त्वा॑ पू॒षन्नजि॑रं न याम॑नि स्तोमे॑भिः कृ॒ण्व कृ॒णवो॑ यथा॒ मृध उ॒ष्टा न पी॑षो मृधः ।
तुवे॑ यत त्वा॑ मयो॒भुवम् दे॒वं स॒ख्याय॑ म॒र्यः ।
अ॒स्माक॑माङ्ग॒षान् द्यु॒ग्निन॑स्कृ॒धि वा॒जेषु॑ द्यु॒ग्निन॑स्कृ॒धि २

यस्य॑ ते पू॒षन् त्स॒ख्ये वि॑प॒न्यवः॑ क॒त्वा चि॒त स॒न्तोऽव॑सा बु॒भुजि॑र इति॒ क॒त्वा बु॒भुजि॑रे ।
ताम॑नु॒ त्वा न॑वीयसीं॒ नियु॑तं रा॒य ई॒महे ।
अहे॑ळमान उरु॒शंस॑ सर्ग॑ भव॒ वाजे॑वाजे॒ सर्ग॑ भव ३

अ॒स्या ऊ॒ षु ण॒ उप॑ सा॒तये॑ भुवो॒ ऽहे॑ळमानो॒ रगि॑वाँ अ॒जाश्व॑ श्रव॒म्यता॑म॒जाश्व॑ ।
ओ षु॑ त्वा॑ ववृ॒तीम॑हि स्तोमे॑भिर्द॒स्म सा॒धुभिः॑ ।
नहि॑ त्वा॑ पू॒षन्नति॑म॒न्य आ॒पृणो॑ न ते॒ स॒ख्यम॑प॒ह्ववे ४ [२] (१५१४)

(१३५)

११ परुच्छेपो दैवोदासिः । १ विश्वे देवाः, २ मित्रावरुणौ, ३-५ अश्विनौ, ६ इन्द्रः, ७ अग्निः, ८ महतः,

९ इन्द्राग्नी, १० बृहस्पतिः, ११ विश्वे देवाः । अत्यष्टिः, १५ बृहती, १६ त्रिष्टुप् ।

अस्तु॑ औष॑ट् पुरो अ॒ग्निं धि॒या द॑ध आ नु तच्छ॑र्धो वि॒व्यं वृ॑णीमह इन्द्र॒वायू॑ वृ॒णीम॑हे ।
य॒द्ध क्रा॑णा वि॒वस्वा॑ति नाभा॑ स॒दायि॑ नव्य॑सी ।
अध॑ म सू न॒ उप॑ यन्तु धी॒तयो॑ दे॒वाँ अ॒च्छा न धी॑तयः १

य॒द्ध त्यन्मि॑त्रावरुणावृ॒णाद॑ - ध्या॒व॒दाथे॑ अ॒नृतं॑ स्वेन॒ मन्यु॑ना॒ दक्ष॑स्य स्वेन॒ मन्यु॑ना ।
युवो॑रि॒त्याधि॑ स॒द्य - स्व॑प॒श्याम॑ हिर॒ण्यय॑म् ।
धी॒मिश्च॑न मन॑सा॒ स्वोभि॑र॒क्षभिः॑ सोम॑स्य॒ स्वोभि॑र॒क्षभिः॑ २

युवां॑ स्तोमे॑भिर्दे॒व्यन्तो॑ अ॒श्विना॑ ऽऽश्रा॒वय॑न्त इव॒ श्लोक॑मा॒यवो॑ युवां॑ ह॒व्याभ्या॑दे॒यवः॑ ।
युवो॑र्वि॒श्वो अ॒धि भि॑यः पृ॒क्षश्च॑ विश्व॒वेद॑सा ।
पु॒षाय॑न्ते॒ वां ए॒वयो॑ हिर॒ण्यये॑ रथे॒ दत्ता॑ हिर॒ण्यये॑ ३ (१५१७)

अचेति दत्ता व्यु॑नाकमृण्वथो यु॒ञ्जते॑ वां रथ॒युजो॑ दि॒र्विष्टि॑—ष्वध्व॒स्मानो॑ दि॒र्विष्टि॑षु ।

अधि॑ वां स्था॒म व॒न्धुरे॑ रथे॑ दत्ता हिर॒ण्यये॑ ।

ए॒थेव॑ यन्ता॒वनु॑शासता रजो ऽअ॒सा शास॑ता रजः

४

शची॑भिर्नः शची॒विसू॑ दि॒वा नक्तं॑ दशस्यतम् ।

मा वां रा॒तिरुप॑ दस॒त् कदा॑ च॒ना—स्मद् रा॒तिः कदा॑ च॒न

५ [३]

वृषा॑न्निन्द्र वृष॒पाणा॑स इन्द्र॒व इमे॑ सु॒ता अद्रि॑षुतास उ॒द्भिद्—स्तुभ्य॑ सु॒तास॑ उ॒द्भिदः॑ ।

ते त्वा॑ मन्दन्तु द्वा॒वने॑ म॒हे चि॒त्राय॑ राधसे ।

गी॒र्भिर्गी॒र्वाहः॑ स्तव॒मान॑ आ ग॒हि सु॒मृच्छी॑को न आ ग॒हि

६

ओ षू णो॑ अग्ने शृणुहि त्वमी॒च्छितो॑ दे॒वेभ्यो॑ ब॒वसि॑ य॒ज्ञिये॑भ्यो राज॒भ्यो य॒ज्ञिये॑भ्यः ।

य॒द्ध त्या॑मङ्गि॒रोभ्यो॑ धे॒नुं दे॒वा अ॒दत्त॑न ।

वि तां दु॒हे अ॒र्यमा॑ क॒र्तरी॑ सचा॑ ए॒ष तां वे॒द मे स॒चा

७

मो षु वो॑ अ॒स्मद्भि॑ तानि पौ॒स्या स॒ना भू॒वन् द्यु॒म्नानि॑ मोत जा॒रिषु॑—र॒स्मत् पुरो॑त जा॒रिषुः॑ ।

यद् व॒रिचि॒त्रं यु॒गेयु॒गे नव्यं॑ घोषा॒दम॑र्त्यम् ।

अ॒स्मासु॑ तन्म॒रुतो॑ यच्च॑ दुष्ट॒रं दि॒धृता॑ यच्च॑ दुष्ट॒रम्

८

दृ॒ध्यद् ह॑ मे ज॒नुषं॑ पू॒र्वो अ॒ङ्गिराः॑ प्रि॒यमे॒धः क॒ण्वो अ॒न्निर्म॑नु॒र्विदु॑—स्ते मे॑ पू॒र्वे म॒नुर्वि॑दुः ।

तेषां॑ दे॒वेष्वा॒यति॑—र॒स्माकं॑ तेषु नाभयः ।

तेषां॑ प॒देन॑ म॒ह्या न॑मे गि॒रे—न्द्रा॒ग्नी आ न॑मे गि॒रा

९

होता॑ यक्षद् व॒निनो॑ वन्त॒ वार्यं॑ बृ॒हस्प॑तिर्य॒जति॑ वे॒न उ॒क्षभिः॑ पु॒रुवा॑रेभि॒रुक्षा॑भिः ।

ज॒गृभ्मा॑ दूर॒आदि॑शं श्लो॒कम॑द्रे॒रध॒ त्मना॑ ।

अ॒धार॒यद्द॒रिन्दा॑नि सु॒क्रतुः॑ पु॒रु स॒न्नानि॑ सु॒क्रतुः॑

१०

ये दे॒वासो॑ दि॒व्येका॑दश॒ स्थ पृ॒थिव्या॑म॒ध्येका॑दश॒ स्थ ।

अ॒प्सुक्षि॑तो॒ महि॑नैका॒दश॒ स्थ ते दे॒वासो॑ य॒ज्ञमि॑मं जुषध्वम्

११ [४] (१५२५)

(१४०) [एकविंशोऽनुवाकः॥२१॥ सू० १४०-१५६]

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १० त्रिष्टुप्वा, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

वे॒दिष॑दे॒ प्रिय॑घा॒माय॑ सुद्युते॒ ध्रा॒सिमि॑व प्र भ॒रा यो॒निम॑ग्रये ।

वस्त्रे॑णेव वास॒या म॒न्मना॑ शुचि॑ ज्योती॒रथं॑ शु॒क्रव॑र्णं तमो॒हन॑म्

१

(१५२६)

अभि द्विजन्मा त्रिवृदन्नमृज्यते संवत्सरे वावृधे जग्धमी पुनः ।
 अन्यस्यासा जिह्वया जेन्यो वृषा न्यन्येन वनिनो मृष्ट वारणः २
 कृष्णपुती वेविजे अस्य सुक्षिता उभा तरेते अभि मात्रा शिशुम् ।
 प्राचाजिह्वं ध्वसयन्तं तृषुच्युत—भा साच्यं कुपयं वर्धनं पितुः ३
 मुमुक्षोः मनवे मानवस्यते रघुदुवः कृष्णसीतास ऊ जुवः ।
 असमना अजिरासो रघुष्यदो वार्तजूता उप युज्यन्त आशवः ४
 आदस्य ते ध्वसयन्तो वृथेरते कृष्णमभ्यं महि वर्षः करिक्रतः ।
 यत् सीं महीमवनिं प्राभि मर्मृश—दभिश्चसन् तस्तुनयन्नेति नानदत् ५ [५]

भूषन् न योऽधि बभूषु नम्रते वृषेव पत्नीरभ्येति रोरुवत् ।
 ओजायमानस्तन्वश्च शुभ्रमते भीमो न शृङ्गा दविभाव दुर्गृभिः ६
 स संस्तिरो विष्टिरः सं गृभायति जानन्नेव जानतीमित्य आ शयं ।
 पुनर्वर्धन्ते अपि यन्ति वेव्यं—मन्यद् वर्षः पित्रोः कृण्वते सचा ७
 तमगुवः केशिनीः सं हि रेभिर ऊर्ध्वास्तस्थुर्मगुषीः प्रायवे पुनः ।
 तासीं जरां प्रमुञ्चन्नेति नानदु—दसुं परं जनयञ्जीवमस्तृतम् ८
 अधीवासं परि मातू रिहन्नहं तुविश्रेभिः सत्त्वभिर्याति वि जयः ।
 वयो दधत पद्वते रेहिन् सदा—ऽनु श्येनीं सचते वर्तनीरहं ९
 अस्माकमग्रे मघवत्सु दीदि—ह्यध श्वसीवान् वृषभो दमूनाः ।
 अवास्या शिशुमतीरदीदे—र्वमेव युन्सु परिजर्भुराणः १० [६]

इदमग्रे सुधितं दुधितादधि प्रियादु चिन्मन्मनः प्रेयो अस्तु ते ।
 यत् ते शुक्रं तन्वोः रोचते शुचि तेनास्मभ्यं वनसे रत्नमा त्वम् ११
 रथाय नावमुत नो गृहाय नित्यारित्रां पद्वतीं रास्यग्रे ।
 अस्माकं वीरौ उत नो मघोनो जनाँश्च या पारयाच्छर्म या च १२
 अभी नो अग्न उक्थमिज्जुगुया द्यावाक्षामा सिन्धवश्च स्वर्गूर्ताः ।
 गठयं यद्यं यन्तो दीर्घाहे—षं वरंमरुण्यो वरन्त १३ [७] (१५३८)

(१४१)

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

बल्लिथा तद् वपुषे धायि दर्शतं देवस्य भर्गः सहस्रो यतो जनि ।
 यदीमुप ह्वरते सार्धते मति—र्कृतस्य धेना अनयन्त ससुतः १ (१५३९)

पृक्षो वपुः पितुमान् नित्य आ शये द्वितीयमा सप्तशिवासु मातृषु ।
तृतीयमस्य वृषभस्य कोहसे दशप्रमतिं जनयन्त योषणः

२

निर्यदी बुधान्महिषस्य वर्षम इंशानासः शर्वसा क्रन्त सुरयः ।
यदीमनु प्रदिवो मध्व आधवे गुहा सन्त मातरिश्वा मथायति

३

प्र यत् पितुः परमाज्ञीयते प-या पृक्षुधो वीरुधो दंसु रोहति ।
उभा यदस्य जनुषं यदिन्वन् आदिद् यविष्ठो अभवद् घृणा शुचिः

४

आदिन्मातृराविशद् यास्वा शुचि-रहिंस्यमान उर्विया वि वावृधे ।
अनु यत् पूर्वा अरुहत सनाजुवो नि नव्यसीष्ववरासु धावते

५ [८]

आदिद्धोतारं वृणते दिविष्टिषु भगमिव पपृचानासं ऋञ्जते ।
देवान् यत् कत्वा मज्मना पुरुदुतो मर्तं शंसं विश्वधा वेति धार्यसे

६

वि यदस्थाद् यजतो वातचोदितो ह्यारो न वक्रा जरणा अनाकृतः ।
तस्य पत्नम् वक्षुषः कृष्णजहसः शुचिजन्मनो रज आ व्यध्वनः

७

रथो न यातः शिकंभिः कृतो द्यामङ्गेभिररुपेभिरीयते ।
आदस्य ते कृष्णासो दक्षि सूरयः शूरस्येव त्वेषथादीषते वयः

८

त्वया ह्यग्ने वरुणो धृतवतो मित्रः शाश्वदे अर्यमा सुदानवः ।
यत् सीमनु कर्तुना विश्वथा विभु-रान्न नेभिः परिभूरजायथाः

९

त्वमग्ने शशमानाय सुन्वते रत्नं यविष्ठ देवतातिमिन्वसि ।
तं त्वा नु नव्यं महसो यूवन् वयं भगं न कारे महिरत्न धीमहि

१०

अस्मे रयिं न स्वर्थं दमूनमं भगं दक्षं न पपृचासि धर्णसिम् ।
रश्मीरिव यो यमंति जन्मनी उभे देवानां शंसमृत आ च सुक्रतुः

११

उत नः सुद्यात्मा जीराश्वो होता मन्द्रः शृणवच्चन्द्ररथः ।
स नो नेषन्नेषतमेरमूरो ऽग्निर्वांमं मुवितं वस्यो अच्छ

१२

अस्ताव्यग्निः शिमीवद्भिर्कैः साम्राज्याय प्रतरं दधानः ।
अमी च ये मयवानो वय च मिहं न सूरौ अति निहतन्युः

१३ [९] (१५५१)

(१४२)

१३ दीर्घतमा औचध्यः । (आप्रस्त्रिकं) = १ इध्मः समिधोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः, ४ इळः, ५ बर्हिः, ६ देवोः द्वारः, ७ उपासानका ८ देव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळा-
मारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः, १३ इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

समिद्धो अग्न आ वह वेवाँ अद्य यतसृचो । तन्तुं तनुष्व पूर्य सुतसोमाय दाशुषे १
धृतवन्तमुप मासि मधुमन्तं तनूनपात् । यज्ञं विप्रभ्य मावतः शशमानस्य दाशुषः २
शुचिः पावको अद्भुतो मध्वा यज्ञं मिमिक्षति । नराशंसस्त्रिरा विवो देवो देवेषु यज्ञियः ३
इळितो अग्न आ वहे-न्द्रं चित्रमिह प्रियम् । इयं हि त्वा मतिर्ममा-च्छां सुजिह्व वच्यते ४
स्तृणानासो यतसृचो बर्हिर्यज्ञे स्वध्वरे । वृञ्जे देवव्यचस्तम-मिन्द्राय शर्म सप्रथः ५
वि भयन्तामृतावृधः प्रये देवेभ्यो महीः । पावकासः पुरुस्पृहां द्वारो देवीरसश्वतः ६ [१०]

आ मन्दमाने उपाके नक्तोपासां सुपेशसा । यद्वा कृतस्य मात्रा सीदतां बर्हिरा सुमत ७
मन्द्रजिह्वा जुगुर्वणी होतारा देव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमं सिधमद्य दिविस्पृशम् ८
शुचिर्वेवेष्वर्पिता होत्रा मरुत्सु भारती । इळा सरस्वती मही बर्हिः सीदन्तु यज्ञियाः ९
तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरु वारं पुरु त्मना । त्वष्टा पोषाय विष्यतु रायं नामा नो अस्मयुः १०
अवसृजन्तु त्मना देवान् यक्षि वनस्पते । अग्निर्हन्त्या सुषूदति देवो देवेषु मेधिरः ११
पूषण्वते मरुत्वते विश्वेदेवाय वायवे । स्वाहा गायत्रवेपसे हव्यमिन्द्राय कर्तन १२
स्वाहाकृतान्या ग-ह्युप हव्यानि वीतये । इन्द्रा गहि श्रुधी हवं त्यां हवन्ते अध्वरे १३ [११]
(१५६४)

(१४३)

८ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र तव्यसीं नव्यसीं धीतिमग्रये वाचो मतिं सहसः सूनवे भरे ।
अपां नपाद् यो वसुभिः सह प्रियो होता पृथिव्यां न्यसीदहृत्वियः १
स जायमानः परमे व्योम-न्याविराग्रिर्भवन्मातरिभ्वने ।
अस्य कृत्वा समिधानस्य मज्मना प्र द्यावा शोचिः पृथिवी अरोचयत् २
अस्य त्वेषा अजरा अस्य मानवः सुसंहशः सुप्रतीकस्य सुद्युतः ।
भात्वक्षसो अत्यकुर्न सिन्धवो ऽग्ने रेजन्ते असंसन्तो अजराः ३ (१५६७)

यमेरिरे भृगवो विश्ववेदसं नाभां पृथिव्या भुवनस्य मज्जना ।
 अग्निं तं गीर्भिर्हिनुहि स्व आ दमे य एको वस्वो वरुणो न राजति ४
 न यो वराय मरुतामिव स्वनः सेनेव सुष्टा दिव्या यथाशनिः ।
 अग्निर्जम्भैस्तिगितैरति भवति योधो न शत्रून् त्स वना न्युञ्जते ५
 कुविन्नो अग्निरुच्यस्य वीरसद वसुष्कुविद् वसुभिः काममावरत् ।
 चोदः कुवित्तुतुज्यात् सातये धियः शुचिप्रतीकं तमया धिया गृणे ६
 घृतप्रतीकं व क्रतस्य धूर्षद्—मग्निं मित्रं न समिधान क्रञ्जते ।
 इन्धानो अको विदथेषु दीर्घ—च्छुकवर्णामुदु नो यंसते धियम् ७
 अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छन्दिग्ने शिवेभिर्नः पायुभिः पाहि शुग्मैः ।
 अदब्धेभिरहपितेभिरिष्टे ऽनिमिषद्भिः परि पाहि नो जाः ८ [१२] (१५७२)

(१४४)

७ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती ।

एति प होता व्रतमस्य माययो—ध्वां दधानः शुचिपेशसं धियम् ।
 अभि सुचः क्रमते दक्षिणावृतो या अस्य धामं प्रथमं ह निसंति १
 अभीमृतस्य द्रोहना अनूषत योनीं देवस्य सदेने परीवृताः ।
 अपामुपस्थे विभृतो यदावस—दधं स्वधा अधयद् याभिरीयते २
 युयूषतः सर्वयसा तदिद् वपुः समानमर्थं वितरित्रता मिथः ।
 आदीं भगो न हव्यः समस्मदा वोह्नुर्न रश्मीन् त्समयंस्त सारथिः ३
 यमीं द्वा सर्वयसा सपर्यतः समाने योना मिथुना समोकसा ।
 दिवा न नक्तं पलितो युवाजनि पुरु चरन्नजरो मानुषा युगा ४
 तमीं हिन्वन्ति धीतयो दश विशो देवं मतींस ऊतये हवामहे ।
 धनोरधि प्रवत् आ स क्रण्व—त्यभिवजन्निर्वयुना नवाधित ५
 त्वं ह्यग्ने दिव्यस्य राजसि त्वं पार्थिवस्य पशुपा इव त्मना ।
 एनी त एते बृहती अभिभिया हिरण्ययी वक्करी बर्हिगशाते ६
 अग्ने जुषस्व प्रति हर्य तद् वचो मन्द्र स्वधावु क्रतजात सुक्रतो ।
 यो विश्वतः प्रत्यङ्मुसि दर्शतो रणवः संदृष्टौ पितुर्मा इव क्षयः ७ [१३] (१५७९)

(१४५)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती. ५ त्रिष्टुप् ।

तं पृच्छता स जगामा स वेदु स चिकित्वा ईयते सा न्वीयते ।
 तस्मिन् त्सन्ति प्रशिषस्तस्मिन्निष्टयः स वाजस्य शर्वसः शुष्मिणस्पतिः १
 तमित पृच्छन्ति न सिमो वि पृच्छति स्वेनेव धीरो मनसा यदग्रभीत ।
 न मृष्यते प्रथमं नापरं वचो ऽस्य क्रत्वा सचते अप्रहृषितः २
 तमिदं गच्छन्ति जुह्वस्तमर्वती—विश्वान्येकः शृणवद् वचांसि मे ।
 पुरुषैषस्ततुरिर्यज्ञसाधनो ऽच्छिदोतिः शिशुरदत्तं सं रभः ३
 उपस्थायं चरति यत् समारत सद्यो जातस्मत्सार युज्येभिः ।
 अभि श्वान्तं मृशते नान्त्ये मुदं यदां गच्छन्त्युशतीरपिष्ठितम् ४
 स ईं मृगो अप्यो वनर्गु—रुप त्वच्युपमस्यां नि धायि ।
 व्यबवीद वयुना मन्येभ्यो ऽग्निविद्रो कृतचिद्धि मन्यः ५ [१४](१५८४)

(१४६)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्रिमूर्धानं समरश्मिं गृणीषे ऽनूनमग्निं पित्रोरुपस्थे ।
 निषत्तमस्य चरतो ध्रुवस्य विश्वा दिवो रंचुनापप्रिवांसम् १
 उक्षा महां अभि ववक्ष एने अजरस्तस्थावितऊतिर्ऋष्वः ।
 उर्व्याः पदो नि दधाति सानौ गिहन्त्यधो अरुणासो अस्य २
 समानं वत्समभि संचरन्ती विष्वग्धेनू वि चरतः सुमेके ।
 अनपवृज्यौ अध्वनो मिमाने विश्वान् केतो अधि महो दधाने ३
 धीरांसः पदं कवयो नयन्ति नाना हृदा रक्षमाणा अजुर्यम् ।
 सिषासन्तः पर्यपश्यन्त सिन्धु—माविरेभ्यो अभवत् सूर्यो नृन् ४
 दिदृक्षेण्यः परि काष्ठासु जेन्य ईळैन्यो महो अभीय जीवसे ।
 पुरुत्रा यदभवत् सूरहेभ्यो गर्भेभ्यो मघवा विश्वदर्शतः ५ [१५](१५८९)

(१४७)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा ते अग्ने शुचयन्त आयो—दंदाशुर्वाजेभिराशुषाणाः ।
 उभे यत् तोके तनये दधाना कृतस्य सामन् रुणयन्त देवाः १ (१५९०)

बोधा॑ मे अ॒स्य वच॑सो यविष्ठ॑ मंहि॑ष्ठस्य॒ प्रभृ॑तस्य॒ स्वधा॑वः ।	
पी॒यति॑ त्वो॒ अनु॑ त्वो गृ॒णाति॑ व॒न्दारु॑स्ते त॒न्वं व॑न्दे अ॒ग्ने	२
ये पा॒यवो॑ मा॒मते॑यं ते॒ अ॒ग्ने पश्य॑न्तो अ॒न्धं दु॑रि॒ताद॑रक्षन् ।	
र॒क्ष तान् त्मु॒कृतो॑ वि॒श्ववे॑का दि॒प्सन्त॑ इ॒द रि॒षवो॑ नाह॑ दे॒भुः	३
यो नो॑ अ॒ग्ने अर॑रि॒वा अ॒घायु॑-र॒राती॒वा म॑र्चय॒ति ह॒येन॑ ।	
मन्त्रो॑ गुरुः पुन॑रस्तु सो अ॒स्मा अनु॑ मृ॒क्षीष्ट॑ त॒न्वं दुरु॑क्तैः	४
उ॒त वा॒ यः स॑हस्य॒ प्रवि॒द्वान॑ म॒तो म॒र्तं म॑र्चय॒ति ह॒येन॑ ।	
अतः॑ पाहि॒ स्तव॑मान॒ स्तुव॑न्त-म॒ग्ने मा॒कि॒नो दु॑रि॒ताय॑ धा॒यीः	५ [१६] (१५९४)

(१४८)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । शिष्पुः ।

म॒थी॒द यदी॑ वि॒ष्टो मा॑त॒रि॒श्वा होता॑रं वि॒श्वाप्सु॑ वि॒श्वदे॑व्यम् ।	
नि॒ यं दृ॒धुर्म॑नु॒ष्यासु॑ वि॒क्षु स्व॑र्णं चि॒त्रं व॑पु॒षे वि॒भावं॑	१
वृ॒दान॑मि॒न्न द॑द॒भन्त॑ म॒न्मा-शि॒र्वरु॑थं म॒म तस्य॑ चा॒कन् ।	
जुष॑न्त॒ वि॒श्वान्य॑स्य॒ कर्मो॑-प॒स्तुतिं॑ भ॒रमा॑णस्य॒ का॒गोः	२
नि॒त्ये चि॒न्नु यं म॑द॒ने ज॒गृभ्रे॑ प्र॒शान्ति॑भिर्द॒धिरे॒ यजि॑या॒मः ।	
प्र॒ सू न॑यन्त॒ गृभ॑यन्त॒ इष्टा॑-व॒श्वामो॑ न र॒थ्यो ग॑र॒हाणाः	३
पु॒रूणि॑ दृ॒स्मो नि॑ रि॒णाति॑ ज॒म्भै-ग॑द गे॒चते॑ व॒न आ॑ वि॒भावा॑ ।	
आ॒दस्य॑ वा॒तो अनु॑ वा॒ति शो॒चि-र॑स्तु॒र्न श॑र्या॒मस॑नाम॒नु द्यू॑न	४
न॒ यं रि॒षवो॑ न रि॒षण्य॑वो॒ गर्भे॑ म॒न्तं र॑ष॒णा र॑षय॒न्ति ।	
अ॒न्धा अ॑प॒श्या न॑ द॒भन्न॑भि॒ग्व्या नि॒त्याम॑ ई॒ प्रे॒तारो॑ अ॒रक्ष॑न्	५ [१७] (१५९९)

(१४९)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । विराट् ।

म॒हः स॒ गाय॑ ए॒षते॑ प॒तिर्द॑-न्नि॒न इ॒नस्य॑ व॒र्मनः॑ प॒द आ॑ ।	
उ॒प ध॑ज॒न्तम॑द्र॒यो वि॒धन्ति॑	१
स॒ यो वृ॑षा॒ नरा॑ न रो॒दस्योः॑ श्र॒वोभि॑र॒स्ति जी॒वपी॑त॒सर्गः॑ ।	
प्र॒ यः स॑स्रा॒णः शि॑श्री॒त यो॒नौ	२ (१६०१)

आ यः पुरं नार्मिणीमदीदु—दन्त्यः कविर्नभन्योऽ नार्वा ।

सृगे न रुरुकाञ्छतान्मा

३

अभि द्विजन्मा त्री रञ्चनानि विश्वा रजांसि शुशुचानां अस्थान ।

होता यजिष्ठो अपां सधस्थे

४

अयं स हाता यो द्विजन्मा विश्वा दधे वार्याणि श्रवस्या ।

मर्तो यो अस्मै सुतुको ददाश

५ [१८] १६०४।

(११०)

३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिणक् ।

पुरु त्वा वाश्वान वीचि ऽरिंश्च तव म्विदा । तादस्येव शरण आ महस्य

१

व्यनिनस्य धनिनः प्रहोषे चिदरुषः । कदा चन प्रजिगतो अदवयोः

२

स चन्द्रो विप्र मर्त्यो महो वार्धन्नमो दिवि । प्रपत ते अग्रे वनृषः स्याम

३ [१९] १६०७।

(१५१)

१ दीर्घतमा औचध्यः । १ मित्रः, २-९ मित्रावरुणौ । जगती ।

मित्रं न यं शिम्या गोषु गव्यवः स्वाध्या विदथे अप्सु जीर्जनन् ।

अंजेतां रोदसी पार्जसा गिरा प्रति प्रियं यजतं जनुयामवः

१

यद्ध त्यद वा पुरुमीळ्हस्य सोमिनः प मित्रासां न दधिरे स्वाभुवः ।

अध क्रतुं विदतं गातुमर्चत उत भृतं वृषणा पस्त्यावतः

२

आ वा भूषन् क्षितयो जन्म रोदस्याः प्रवाच्यै वृषणा दक्षसि महे ।

यदीमृताय भग्थो यद्वते प हात्रया शिम्या वीथो अध्वरम्

३

प सा क्षितिर्गसुर या महि प्रिय क्रतावानावृतमा घाषथो बृहत ।

युवं विवो बृहतो दक्षमाभुवं गां न धुर्युषं युञ्जाथे अपः

४

मही अत्र महिना वारमृण्वथो ऽरणवस्तुज आ सद्मन् धेनवः ।

स्वरन्ति ता उपरताति सूर्यमा निमृच उषसस्तक्वीरिव

५ [२०]

आ वामृताय केशिनीरनृषत मित्र यत्र वरुण गातुमर्चथः ।

अव त्मना सृजतं पिन्वतं धियो युवं विप्रस्य मन्मनामिरज्यथः

६

यो वा यज्ञः शशमानो ह दाशति कविर्होता यजति मन्मसार्धनः ।

उपाह तं गच्छथो वीथो अध्वरमच्छा गिरः सुमतिं गन्तमस्मयू

७ [१६१४]

युवां यज्ञैः प्रथमा गोभिरेञ्जत कतावाना मनसो न प्रयुक्तिषु ।
 भगन्ति वां मन्मना संयता गिरो ऽहप्यता मनसा रेवदाशाथे
 रेवद् वयो दधाथे रेवदाशाथे नरा मायाभिरितऊति माहिनम् ।
 न वां द्यावोऽहभिर्नोत मिन्ध्रवो न देवत्वं पणयो नानशुर्मधम् ।

८

९[२१](१६१६)

(१५६)

७ दीर्घतमा औचथ्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे युवोर्च्छिद्वा मन्तवो ह सर्गाः ।
 अवातिगतमनृतानि विश्वं कृतेन मित्रावरुणा सचेथे
 एतच्चन त्वो वि चिकेतदेषां सत्यो मन्त्रः कविशस्त ऋधावान् ।
 त्रिगश्नि हन्ति चतुर्गभिरुग्रां देवनिदां ह प्रथमा अजूर्यन
 अपादंति प्रथमा पद्वतीनां कस्तद वां मित्रावरुणा चिकेत ।
 गर्भो भारं भग्न्या चिदस्य कृतं पिपत्यनृतं नि तारित
 प्रयन्तमिदं परि जारं कनीनां पश्यामसि नोपनिपद्यमानम् ।
 अनवपृग्णा वितता वसानं प्रियं मित्रस्य वरुणस्य धाम
 अनश्वो जातो अनर्भीशुर्वा कनिकदत्त पतयदृध्वसानुः ।
 अचित्तं ब्रह्म जुजुष्युवानः प्र मित्रे धाम वरुणे गृणन्तः
 आ धेनवो मामतेयमवन्ती - ब्रह्मप्रियं पीपयन् त्वस्मिन्नूधन् ।
 पित्वो भिक्षेत वयुनानि विद्वा - नासाविवांसन्नदिति मुरुष्येत्
 आ वां मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं नमसा देवाववसा ववृत्याम ।
 अस्माकं ब्रह्म पृतनासु मह्या अस्माकं वृष्टिर्विव्या सुपारा

१

२

३

४

५

६

७[२२](१६२३)

(१५३)

४ दीर्घतमा औचथ्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यजामहे वां महः सजोषा हव्येभिर्मित्रावरुणा नमोभिः ।
 घृतैर्घृतस्नू अथ यद् वामस्मे अघ्वर्यवो न धीतिभिर्भरन्ति
 प्रस्तुतिर्वा धाम न प्रयुक्ति - ग्यामि मित्रावरुणा सुवृक्तिः ।
 अनक्ति यद् तां विदथेषु होता सुम्रं वां सृग्विषणां विर्यक्षन

१

२ (१६२५)

पीपाय धेनुरदितिक्रताय जनाय मित्रावरुणा हविर्दे ।

हिनोति यद् वा विवथे सपर्यन त्स गतहव्यो मानुषो न होता ३

उत वा विश्व मद्यास्वन्धो गाव आपश्च पीपयन्त देवीः ।

उतो नो अस्य पूर्यः पतिर्वन वीतं पातं पर्यस उन्नियायाः ४ [२३] (१६१७)

(१५४)

६ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

विष्णोर्न कं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि विममं रजांसि ।

यो अम्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधांरुगायः १

प्र तद् विष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।

यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणे - प्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा २

प्र विष्णवे श्रपमंतु मन्म गिरिक्षित उरुगायाय वृष्णे ।

य इव वीर्यं प्रयतं सधस्थ - मेको विममं त्रिमिरित पदेभिः ३

यस्य त्री पूर्णा मधुना पवा - न्यक्षीयमाणा स्वधया मदन्ति ।

य उ त्रिधातु पृथिवीमत द्या - मेको वाधार भुवनानि विश्वा ४

तदस्य प्रियमभि पाथो अऊया नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।

उरुक्रमस्य स हि चन्धुरिन्धा विष्णोः पदे परमे मध्व उत्सः ५

ता वा वास्तुन्युदमसि गमर्धये यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः ।

अत्राह तवुरुगायस्य वृष्णः परमं पदमव भाति भूरि ६ [२४] (१६३३)

(१५५)

६ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः, १-३ इन्द्राविष्णु । जगती ।

प्र वः पान्तमन्धसो धियायते महे शूराय विष्णवे चाचत ।

या सानुनि पर्वतानामदाभ्या महस्तस्थतुर्वतेव साधुना १

त्वेषमित्था समरणं शिमीवतो - रिन्द्राविष्णु सुतपा वामुरुष्यति ।

या मन्यीय प्रतिधीयमानमित् कृशानोरस्तुरसनामुरुष्यथः २

ता ई वर्धन्ति मह्यस्य पौंस्यं नि मातरा नयति रेतसे भुजे ।

वधाति पुत्रोऽवरं परं पितु - नमं तृतीयमधि गोचने विवः ३ (१६३६)

तत्तदितदिदस्य पौंस्यं गृणीमसी नस्य त्रातुरवृकस्य मीळहुषः ।	
यः पार्थिवानि त्रिभिर्दि विगार्माभिरु कर्मिष्टोरुगायार्य जीवसे	४
द्वे इदस्य कर्मणे स्वर्हशा ऽभिख्याय मर्त्यो भुग्नयति ।	
तृतीयमस्य नकिरा दधर्षति वयश्चन पतर्यन्तः पतत्रिणः	५
चतुर्भिः साकं नवति च नामभिश्चक्रं न वृत्तं व्यतीरवीविपत् ।	
बृहच्छरीरो विमिमान् क्रकभिर्बुवाकुमारः प्रत्येत्याहवम	६ [२५] (१६३९)

(१५६)

५ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । जगती ।

भवा मित्रो न शंव्यो घृतासुति विभूतद्युम्न एवया उ सप्रथाः ।	
अथा ते विष्णो विदुषा चिदर्थः स्तोमो यज्ञश्च राधयो हविष्मता	१
यः पूव्यार्य वेधसे नवीयसे सुमज्जानये विष्णवे ददाशति ।	
यो जातमस्य महतो महि बवन् मेदु श्रवोभिर्युज्यं चिदुभ्यसत्	२
तमु स्तातारः पूव्यं यथा विद क्रतस्य गर्भं जनुषा पिपर्तन ।	
आस्य जानन्तो नाम चिद विवक्तन महस्तं विष्णो सुमतिं भजामहे	३
तमस्य राजा वरुणस्तमश्विना कर्तुं सचन्त मारुतस्य वेधसः ।	
वृधार दक्षमुत्तममहविदं त्रजं च विष्णुः सखिषा अपोर्णुते	४
आ यो विवाय सचथाय देव्य इन्द्राय विष्णुः सुकृतं सुकृत्तरः ।	
वेधा अजिन्वन् त्रिषधस्थ आर्य मृतस्य भागे यजमानमाभजत	५ [२६] (१६४४)

(१५७) [द्वाविंशोऽनुवाकः ॥२२॥ सू० १५७-१६४]

६ दीर्घतमा औचध्यः । अभिर्वा । जगता, ५-६ त्रिष्टुप् ।

अबोध्यग्निर्ज्म उदेति सूर्यो व्युषाश्चन्द्रा मर्यावो अर्चिषा ।	
आयुक्षातामश्विना यातवे रथं प्रासावीद देवः सविता जगत पृथक्	१
यद् युञ्जाथे वृषणमश्विना रथं घृतेन नो मधुना क्षत्रमुक्षतम् ।	
अस्माकं बह्व पृतनासु जिन्वन् वयं धना शूरमाता भजेमहि	२ (१६४६)

अर्वाङ् त्रिचक्रो मधुवाहनो रथो जीराश्वो अश्विनोर्यातु सुहृतः ।	
त्रिवन्धुरो मधवा विश्वसौभगः शं न आ वक्षद द्विपदे चतुष्पदे	३
आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवं मधुमत्या नः कश्या मिमिक्षतम् ।	
प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा	४
युवं ह गभं जगतीषु धत्थो युवं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।	
युवमग्निं च वृषणावपश्च वनस्पतीरश्विनवैरयेथाम	५
युवं ह स्थो मिषजां मेघजेमि रथो ह स्थो रथ्याई राथ्येमिः ।	
अथो ह क्षत्रमधि धत्थ उग्रा यो वाँ हविष्मान् मनसा वृकाशं	६ [२७] (१६५०)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(१५८)

६ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

वसुं रुद्रा पुरुमन्तु वृधन्ता दशम्यतं नो वृषणावभिष्टौ ।	
दम्भा ह यद रेक्ण औचथ्यो वाँ प्र यत सस्राथे अकवाभिरूती	१
को वाँ कशत सुमतये चिक्म्ये वसु यद धेध नमसा पदे गाः ।	
जिगृतमम्मे ग्वतीः पुग्धीः कामप्रेणेव मनसा चरन्ता	२
युक्तो ह यद वाँ तौट्याय पेरु वि मध्ये अणीसो धायि पञ्जः ।	
उप वामवः शरणं गमेयं शूरा नाज्म पतयद्भिर्देवैः	३
उपस्तुतिरौचथ्यमुरुष्ये न्मा मामिमे पंतत्रिणी वि कुंधाम् ।	
मा मामेधो दशतयश्चितो धाक् प्र यद वाँ बद्धस्मनि स्वादति क्षाम	४
न मां गरन् नद्यो मानृतमा वासा यकीं मुसंमृग्धमवाधुः ।	
शिरो यदम्य त्रैतनो वितक्षत स्वयं वास उरो अंसावपि गध	५
दीर्घतमा मामतेयो जुजुर्वान दशमे युगे ।	
अपामर्थं यतीनां ब्रह्मा भवति सारथिः ।	६ [१] (१६५६)

(१५९)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

प्र द्यावा यज्ञेः पृथिवी क्रतावृधा मही स्तुषे विश्वेषु प्रचेतसा ।	
देवेभिर्ये देवपुत्रे सुदंससे तथा धिया वार्याणि प्रभूषतः	१ (१६५७)

उ॒त म॑न्ये पि॒तुर॑द्ब॒हो म॑नो॒ मा॒तुर्म॑हि स्व॒तव॑स्तद्भ॒वीम॑भिः ।	
सु॒रत॑सा पि॒तरा॑ भू॒मं च॑क्रतु॒रुरु॑ प्र॒जाया॑ अ॒मृतं॑ व॒रीम॑भिः	२
ते सु॒नवः॑ स्व॒पसः॑ सु॒दंस॑सो म॒ही ज॑जु॒मातरा॑ पूर्॒वचित॑तये ।	
स्था॒तुश्च॑ स॒त्यं ज॑ग॒तश्च॑ ध॒र्मणि॑ पु॒त्रस्य॑ पाथः प॒दम॑द्व॒यावि॑नः	३
ते मा॒यिनो॑ म॒मिरे॑ सु॒प्रचे॑तसो जा॒मी स॑यो॒नी मि॑थु॒ना स॑मो॒कसा॑ ।	
नव्य॑नव्यं तन्तु॒मा त॑न्वते दि॒वि स॑मु॒द्रे अ॒न्तः क॒वयः॑ सु॒दीत॑र्यः	४
तद् रा॒धो अ॒द्य स॑वि॒तुर्वरे॑ण्यं व॒यं दे॒वस्य॑ प्र॒सवे॑ म॒नाम॑हे ।	
अ॒स्मभ्य॑ द्या॒वापृ॑थि॒वी सु॑चे॒तुना॑ र॒यिं ध॑त्तं व॒सुम॑न्तं श॒त॒ग्वि॒नम्	५ [२] (१६६१)

(१६०)

५ दीर्घतमा औचध्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

ते हि द्या॒वापृ॑थि॒वी वि॒श्वश॑भुव॒ कृ॒ताव॑री रज॑सो धा॒रय॑त्क॒वी ।	
सु॒जन्म॑नी धि॒षणो॑ अ॒न्तरी॑यते दे॒वो दे॒वी ध॑र्म॒णा सूर्यः॑ शु॒चिः	१
उ॒रुव्य॑च॒सा म॑हि॒नी अ॑सु॒श्चता॑ पि॒ता मा॒ता च॑ भु॒व॒नानि॑ रक्षतः ।	
सु॒धृष्ट॑मे व॒पुष्ये॑ न रो॒दसी॑ पि॒ता यत् सी॑म॒भि रू॒पैर॑वासयत	२
स वह्निः॑ पु॒त्रः पि॒त्रोः प॒वित्र॑वान् पु॒नाति॑ धी॒रो भु॑व॒नानि॑ मा॒यया॑ ।	
धे॒नुं च॑ पृ॒श्निं वृ॑ष॒भं सु॑रे॒तसं॑ वि॒श्वाहा॑ शु॒कं प॑यो॒ अस्य॑ दु॒क्षत॑	३
अ॒यं दे॒वाना॑म॒पसा॑म॒पस्त॑मो यो ज॒जान॑ रो॒दसी॑ वि॒श्वश॑भु॒वा ।	
वि यो म॑मे रज॑सी सु॒क्रत॑यया ऽज॒रोभिः॑ स्क॒र्भने॑भिः स॒मानृ॑चे	४
ते नो॑ गृ॒णाने॑ म॒हिनी॑ म॒हि श्र॑वः क्ष॒त्रं द्या॒वापृ॑थि॒वी धा॑सथो बृ॒हत॑ ।	
येना॑भि कृ॒ष्टीस्त॑तना॒म वि॒श्वहा॑ ए॒नाप्य॑मो॒जो अ॒स्मे स॑मि॒न्वत॑म	५ [३] (१६६६)

(१६१)

१४ दीर्घतमा औचध्यः । ऋभवः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

कि॒मु श्रे॑ष्ठः किं यवि॑ष्ठो न॒ आज॑गन् कि॒मी॒यते॑ द्र॒व्यं क॑द् यद्वृ॒चिम् ।	
न नि॑न्दिम च॒मसं॑ यो म॒हाकु॑लो ऽग्ने॑ भ्रा॒त॒र्द्रु॑ण इ॒द् भू॒तिमू॑दिम	१
ए॒कं च॒मसं॑ च॒तुरः॑ कृ॒णोत॑न् तद् वो॑ दे॒वा अ॑ब्रुवन् तद् व॒ आ॒गम॑म् ।	
सौ॒र्धन्व॑ना यद्ये॒वा क॑रिष्यथ॒ साकं॑ दे॒वैर्य॑ज्ञि॒यासो॑ भविष्यथ	२ (१६६८)

अग्निं द्रुतं प्रति यदब्रवीतना - श्वः कर्त्वा रथं उतेह कर्त्वः ।
 धेनुः कर्त्वा युवशा कर्त्वा द्वा तानि भ्रातॄन्नु वः कृत्वयेमसि ३
 चकृवांसं क्रभवस्तदपृच्छत केदम्भुद यः स्य द्रुतो न आजगन ।
 यदावाक्यं चमसाश्चतुरः कृता - नादित त्वष्टा ग्राम्वन्तन्यानिजे ४
 हनमैना इति त्वष्टा यदब्रवी - चमसं ये देवपानमनिन्दिषुः ।
 अन्या नामानि कृण्वते सुते सचा अन्यैरनान कन्याः नामभिः स्परत् । ५ [४]

इन्द्रो हरीं युयुजे अश्विना रथं बृहस्पतिर्विश्वरूपामपाजत ।
 क्रभुर्विभ्वा वाजो देवा अंगच्छत स्वर्पमो यजियं भागमैनन ६
 निश्वर्मणो गामरिणीत धीतिमि - या जग्न्ता युवशा ताकृणोतन ।
 सौधन्वना अश्वादश्वमतक्षत युक्त्वा रथमुप देवा अयातन ७
 इवमुवुकं पिबतेत्यब्रवीतने - दं वा घा पिबता मुञ्जनेजनम् ।
 सौधन्वना यद्वि तन्नेव हर्यथ तृतीयं वा सवने मादयाध्वे ८
 आपो भूर्यिष्टा इत्येको अब्रवी - दग्निर्भूर्यिष्ट इत्यन्यो अब्रवीत् ।
 वधर्यन्ती बहुभ्यः प्रको अब्रवी - हुता वदन्तश्चमसो अपिगत ९
 श्रोणामेकं उवुकं गामवाजति मांसमेकः पिंशति सूनयाभृतम् ।
 आ निष्ठुचः शकृदेको अपाभरत किं स्मित पुत्रेभ्यः पितरा उपावतुः १० [५]

उद्वत्स्वस्मा अकृणोतना तृणं निवत्स्वपः स्वपम्यया नरः ।
 अगोह्यस्य यदसंस्तना गृहे तदुद्येदमृभवो नानु गच्छथ ११
 संमील्य यद भुवना पर्यसर्पत कं स्मित तात्या पितरा व आसतुः ।
 अशपत् यः करसं व आददे यः प्राब्रवीत प्रो तस्मा अब्रवीतन १२
 सुषुप्वांसं क्रभवस्तदपृच्छता - गोह्य क इदं नो अब्रुबुधत् ।
 श्वानं वस्तो बोधयितारमब्रवीत संवत्सर इदमद्या व्यख्यत १३

विवा यान्ति मरुतो भूम्याऽग्नि - रयं वातो अन्तरिक्षेण याति ।
 अद्भिर्याति वरुणः समुद्रं - पुष्पा इच्छन्तः शवसो नपातः १४ [६] (१६८०)

(१६२)

१२ दीर्घतमा औचध्यः । अश्वः । त्रिष्टुप्, ३, ६ जगती ।

- मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायु—ग्निर्व कभुक्षा मरुतः परि रयन् ।
यद वाजिनो देवजातस्य सप्तः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि १
- यन्निर्णिजा रेक्णासा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।
सुप्राङ्गजा मेम्यद् विश्वरूप इन्द्रापूर्णाः प्रियमप्येति पार्थः २
- एष च्छागः पुरा अश्वेन वाजिना पूर्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।
अमिप्रियं यत् पुरोळाशमर्वता त्वष्टेन सश्रवसाय जिन्वति ३
- यद्भविष्यमृतशो देवयानं त्रिमानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।
अत्रा पूर्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ४
- होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो ग्रावग्राभ उत शंस्ता सुविप्रः ।
तेन यज्ञेन स्वरंकृतं स्विष्टेन वक्षणा आ पूर्णध्वम ५ [७]
- यूपवस्का उत ये यूपवाहा—श्चषालं ये अश्वयुपाय तक्षति ।
ये चार्विते पचनं संभरन्त्युता तेषामभिगूतिर्न इन्वतु ६
- उप प्रागात सुमन्मेऽधायि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।
अन्वेनं विप्रा ऋषयो मदन्ति देवानां पृष्टे चक्रमा सवन्धुम् ७
- यद वाजिना दामं संदानमर्वतो या शीर्षिण्या रशना रज्जुरस्य ।
यद वा घास्य प्रभृतमाम्येइ नृणां सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ८
- यदश्वस्य कविषो मक्षिकाश यद वा स्वरौ स्वधितौ रिप्तमस्ति ।
यद्धस्तयोः शमितुर्यज्ञस्तेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ९
- यदूर्ध्वमदरस्यापवाति य आमस्य कविषां गन्धो अस्ति ।
सुकृता तच्छामितारः कृण्वन्तु—त मेधं शृतपाकं पचन्तु १० [८]
- यन ते गात्रावग्निना पच्यमाना—दुमि शूलं निहतस्यावधावति ।
मा तद् भूम्यामा श्रिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशद्भयो रातमस्तु ११
- ये वाजिनं परिपश्यन्ति पश्वं य ईमाहुः सुरमिर्निहरेति ।
ये चार्वितो भांसमिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूतिर्न इन्वतु १२ (१६९९)

यन्नीक्षणं मांस्पचन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।

ऊष्मण्यापिधानां चरुणा मङ्गाः सुनाः परि भूषन्त्यश्वम्

१३

निकर्मणं निषदनं विधर्तनं यच्च पङ्क्तिशमवतः ।

यच्च पपी यच्च घासिं जघास सर्वा ता ते अपि कुंवेष्वस्तु

१४

मा त्वामिध्वनयीद् धूमगन्धि-मोखा भ्राजन्त्यभि विक्तु जघिः ।

इष्टं वीतमभिगूतं वर्षदृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम्

१५ [९]

यदश्वाय वासं उपस्तूण-न्त्यधीवासं या हिरण्यान्यम्मे ।

संदानमवन्तं पङ्क्तिं प्रिया कुंवेष्वा यामयन्ति ।

१६

यत् ते सावे महसा शुकृतस्य पाष्ण्या वा कशया वा तुतोद ।

सुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा मूदयामि

१७

चतुर्धिशद् वाजिनो कुषबन्धो-वङ्गीरश्वस्य स्वधितिः समेति ।

अच्छिद्वा गात्रा वयुना कृणोत परुष्परुरनुघुष्या वि शस्त

१८

एकस्त्वहुरश्वस्या विशस्ता द्वा यन्तागं भवतस्तथ क्रतुः ।

या ते गात्राणामृतथा कृणोति ताता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नी

१९

मा त्वा तपत् प्रिय आत्मापियन्तं मा स्वधितिस्तन्वः आ तिष्ठिपत ते ।

मा ते गृध्नुरविशस्तातिहाय छिद्वा गात्राण्यसिना मिथू कः

२०

न वा उ एतन्म्रियसे न रिप्यसि कुवा इदंषि पथिभिः सुगेभिः ।

हरीं ते युञ्जा पृषती अभूता-मुपास्थाद् वाजी धुरि रासभस्य

२१

सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं पुंसः पुत्रौ उत विश्वापुषं रयिम ।

अनागास्त्वं नो अर्धितिः कृणोत क्षत्रं नो अश्वो वनतां हविष्मान्

२२ [१०] (१७०२)

(१२३)

१३ दीर्घतमा औचक्ष्यः । अश्वः । त्रिष्टुप् ।

यदकन्दः प्रथमं जायमान उद्यन् त्समुद्रादुत वा पुरीषात् ।

श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्यं महिं जातं ते अवन

१

(१७०३)

यमेन' वृत्तं त्रित एनमायुन - गिन्द्र' एणं प्रथमो अध्यतिष्ठत ।

गन्धर्वो अस्य रशनामगृभ्णात सूरदश्वं वसवो निरतष्ट

२

असि' यमो अस्यादित्यो अर्व - असि त्रितो गृह्येन वतेन ।

असि सोमेन समया विपृक्त आहुस्ते त्रीणि विवि बन्धनानि

३

त्रीणि त आहुर्विवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।

उतेव मे वरुणश्छन्त्यर्वन् यत्रा त आहुः परमं जनित्रम

४

इमा ते वाजिन्नवमार्जनानी - मा शफानां सनितुर्निधाना ।

अत्रा ते भद्रा रशना अपश्य - मृतस्य या अभिग्नन्ति गोपाः

५ [११]

आत्मानं ते मनसारादजाना - मवा विवा पतयन्तं पतङ्गम् ।

शिरो अपश्यं पथिमिः सुगोमि - ररेणुभिर्जेहमानं पतत्रि

६

अत्रा ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पदे गोः ।

यदा ते मर्तो अनु भोगमान - छादिद ग्रमिष्ठ ओषधीरजीगः

७

अनु त्वा रथा अनु मर्यो अर्व - ननु गावोऽनु भगः कृनीनाम् ।

अनु व्रातासस्तव सख्यमीयु - रनु देवा ममिरे वीर्यं ते

८

हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य पाशु मनोजवा अवर इन्द्र आसीत ।

देवा इदम्य हविर्द्यमायन यो अर्वन्तं प्रथमो अध्यतिष्ठत

९

ईमान्तासः सिलिकमध्यमासः सं शूरणासो दिव्यासो अत्याः ।

हंसा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिषुर्विद्यमज्ममश्वाः

१० [१२]

तव शरीरं पतयिष्यर्वन् तव चित्तं वात इव धर्जीमान ।

तव शृङ्गाणि विप्रिता पुरुत्रा - रण्येषु जभुराणा चरन्ति

११

उप प्रागाच्छसनं वाज्यर्वा देवद्रीचा मनसा दीध्यानः ।

अजः पुरो नीयते नाभिर्गम्या - नु पश्चात् कवयो यन्ति रेभाः

१२

उप प्रागांत परमं यत सधस्थ - मवा अच्छा पितरं मातरं च ।

अद्या देवाभ्युष्टमां हि गम्या अथा शास्ते दाशूषे वार्याणि

१३ [१३] (१७१५)

(१६४)

५२ त्रीर्घतमा औन्नत्यः । १-४१ विश्वं त्रेधाः ४२ आद्यर्धर्षस्य वाक्, द्वितीयस्य आपः ४३
आद्यर्धर्षस्य शकभूमः, द्वितीयस्य सोमा, ४४ केशिनः (अग्निः सूर्यो वायुश्च) ४५
वाक् ४६-४७ सूर्यः ४८ संवत्सरकालचक्रम् ४९ सरस्वती, ५० साध्याः
५१ सूर्यः पञ्चम्याग्नेयो वा ५२ सरस्वान्, सूर्यो वा । त्रिष्टुप् १२,
१५, २३, २५, ३६, ४१ जगती ४२ प्रस्नारपंक्तिः ५१ अनुष्टुप् ।

अस्य वामस्य पलितस्य होतु-स्तस्य भ्राता मध्यमो अस्यभ्रातः ।

तृतीयो भ्राता घृतपृष्ठो अस्या-त्रापश्यं विष्पतिं सप्तपुत्रम् १

सप्त पुञ्जन्ति रथमेकचक्र-मेको अश्वो वहति सप्तनामा ।

त्रिनामि चक्रमज्जमनर्वं यत्रेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुः २

इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः सप्तचक्रं सप्त वहन्त्यश्वः ।

सप्त स्वसारा अग्निं सं नयन्ते यत्र गवां निहिता सप्त नाम ३

को वृक्षं प्रथमं जायमान-मस्थन्वन्तं यदनस्था विमर्ति ।

भूम्या असुरसृगात्मा कं स्थित को विद्वांसमुप गात प्रष्टुमेतत् ४

पाकः पृच्छामि मनसाविजानन् देवानामिना निहिता पदानि ।

वन्ते बध्कयंऽधि सप्त तन्तून वि तक्तिरे कवय आतथा उ ५ [१४]

अचिकित्वाश्चिकितुषश्चिद्वत्र कवीन पृच्छामि विज्ञाने न विद्वान् ।

वि यस्तस्मिन् षष्ठिमा रजो-स्यजस्य रूपे किमपि स्विदेकम् ६

इह ब्रवीतु य ईमङ्क वेदा-स्य वामस्य निहितं पदं वेः ।

शीर्ष्णः क्षीरं वृद्धते गावो अस्य वषिं वसाना उदुकं पदापुः ७

माता पितरमृत आ ब्रमाज धीत्यग्ने मनसा सं हि जग्मे ।

सा बीभत्सुर्गमरसा निविद्धा नमस्वन्त इवुपवाकमीयुः ८

युक्ता मातासीद धुरि दक्षिणाया अतिष्ठद गर्भो वृजनीष्वन्तः ।

अमीमेद वत्सो अनु गार्मपश्यद विश्वरूप्यं त्रिषु योजनेषु ९

तिष्ठो मातृस्त्रीन पितृन विभुदेक ऊर्ध्वस्तस्थौ नेमव ग्लापयन्ति ।

मन्त्रयन्ते दिवो अमुष्यं पृष्ठ विश्वविदं वाचमविश्वमिन्वाम् १० [१५]

द्वावृक्षारं नहि तज्जराय वर्वति चक्रं परि द्यामृतस्य ।

आ पुत्रा अग्ने मिथुनासो अत्र सप्त शतानि विंशतिश्च तस्थुः ११ (१७२६)

पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं विष आहुः परे अर्धे पुरीषिणम् ।	
अथेमे अन्य उपरे विचक्षणं सप्तचक्रे षष्ठर आहुरर्पितम्	१२
पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने तस्मिन्ना तस्थुर्भुवनानि विश्वा ।	
तस्य नाक्षस्तप्यते भूरिभारः सनादेव न शीर्यते सनाभिः	१३
सनेमि चक्रमजरं वि वावृत उत्तानायां दशं युक्ता वहन्ति ।	
सूर्यस्य चक्षु रजसैत्यावृतं तस्मिन्नार्पिता भुवनानि विश्वा	१४
साकंजानां सप्तथमाहुरेकजं षळिद यमा ऋषयो देवजा इति ।	
तेषामिष्टानि विहितानि धामशः स्थात्रे रजन्ते विकृतानि रूपशः	१५ [१६]

स्त्रियः सतीस्तां उ मे पुंस आहुः पश्यदक्षणावन्न वि चेतदुन्धः ।	
कविर्यः पुत्रः स ईमा चिकेत यस्ता विजानात स पितुष्पितासंत	१६
अवः परेण पर एनावरेण पदा वत्सं बिभ्रती गौरुदस्थान् ।	
सा कद्रीची कं स्विदर्धं परागात् कं स्विन सूते नहि यूधे अन्तः	१७
अवः परेण पितरं यो अस्या-नुवेदं पर एनावरेण ।	
कवीयमानः क इह म वोचद देवं मनः कृतां अधि प्रजातम्	१८
ये अवाञ्चस्तां उ पराच आहु-र्ये पराञ्चस्तां उ अवाच आहुः ।	
इन्द्रश्च या चक्रथुः सोम तानि धुरा न युक्ता रजसां वहन्ति	१९
द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परि षस्वजाते ।	
तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्व-त्यनश्नन्नन्यो अमि चाकशीति	२० [१७]

यत्रा सुपर्णा अमृतस्य भाग-मनिमेषं विदथाभिस्वरन्ति ।	
इनो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः स मा धीरः पाकमत्रा विवेश	२१
यस्मिन् वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवते चाधि विश्वे ।	
तस्येदाहुः पिप्पलं स्वाद्व-तन्नोन्नशद्यः पितरं न वेद	२२
यद गायत्रे अधि गायत्रमाहितं त्रैष्टुमाद वा त्रैष्टुभं निरतक्षत ।	
यद वा जगज्जगत्याहितं पदं य इत् तद विदुस्ते अमृतत्वमानशुः	२३
गायत्रेण प्रति मिमीते अर्क-मर्केण साम त्रैष्टुभेन वाकम् ।	
वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्पदा ऽक्षरेण मिमते सप्त वाणीः	२४
जगता सिन्धुं विव्यस्तमायद गन्तरे सूर्य पर्यपश्यत ।	
गायत्रस्य समिधस्तिष्ठ आहु-स्ततो मद्धा प्र गिरिचे महित्वा	२५ [१८] (१७४०)

उप ह्वये सुवृषां धेनुमेतां सुहस्तो गोधुगुत दौहवेनाम ।	
श्रेष्ठं सवं सविता साविषन्नो ऽभीन्दो धर्मस्तदु वृ प्र वोचम	२६
हिङ्ग्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसाभ्यागात् ।	
बुहामश्विन्यां पयो अघ्नयेयं सा वर्धतां महते सौमगाय	२७
गौरमीमेवन् वत्सं मिषन्तं मृधानं हिङ्ग्वणोन्मातवा उ ।	
मृकाणं धर्ममभि वावशाना मिमांति मायुं पर्यंत पर्यामिः	२८
अयं स शिङ्गे येन गौरभीवृता मिमांति मायुं ध्वसनावधि श्रिता ।	
सा चित्तिमिनि हि चकार मर्त्यं विद्युद भवन्ती प्रति वन्निमौहत	२९
अनच्छये तुरगां तु जीव-मजं व ध्रुवं मध्य आ पस्त्यानाम ।	
जीवो मृतस्य चरति स्वधामि-र्मर्त्यो मर्त्येना सयोनिः	३० [१९]

अपश्यं गोणामनिपद्यमान-मा च पगं च पृथिभिश्चरन्तम ।	
स सधीचीः स विषुचीर्वसान आ वरीवति भुवनेष्वन्तः	३१
य ईं चकार न सो अस्य वंक् य ईं वक्शं हिरुगिन्नु तस्मात् ।	
स मातुर्योना परिवीतो अन्त-बहुप्रजा निरुतिमा विवेश	३२
द्यौर्मै पिता जनिता नाभिरत्र बन्धुर्मै माता पृथिवी महीयम ।	
उत्तानयोश्च्यवोऽर्योनिरन्त-ग्त्रां पिता दुहितुर्गन्माधात्	३३
पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।	
पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम	३४
इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।	
अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम	३५ [२०]

सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतो वृष्णोस्तिष्ठन्ति प्रदिशा विधर्मणि ।	
ते धीतिभिर्मनसा ते विपश्चितः परिभुवः परि भवन्ति विश्वतः	३६
न वि जानामि यविष्वेमस्मि निण्यः संनन्दो मनसा चरामि ।	
यदा मार्गन् प्रथमजा क्रतस्या-विद् वाचो अभुवे भागमस्याः	३७
अपाक् प्राडैति स्वधया गृभीता ऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ।	
ता शश्वन्ता विषचीनां वियन्ता न्यऽन्यं चिक्युर्न नि चिक्युरन्यम्	३८
अक्षो अक्षरे परमे व्योमन् यस्मिन् देवा अधि विश्वे निषेवुः ।	
यस्तत्र वेव किमृचा करिष्यति य इत तद् विदुस्त इमे समासते	३९ (१७५४)

सूयवसाद भगवती हि भूया अथो वयं भगवन्तः स्याम ।
अद्वि तृणमघ्न्ये विश्वदानीं पिबं शुद्धमुदकमाचरन्ती

४० [२१]

गौरीर्मिमाय सलिलानि तक्ष-त्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।
अष्टापदी नवपदी बभ्रुवर्षी सहस्राक्षग परमे व्योमन
तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ।
ततः क्षरत्यक्षरं तद विश्वमुप जीवति

४१

४२

शक्रमयं धूममारादपश्यं विषुवता पर एनावरेण ।
उक्षाणं पृश्निमपचन्त नीरा-स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन
त्रयः केशिनं क्रतुथा वि चक्षते संवत्सरे वपत एकं एषाम् ।
विश्वमेको अभि चष्ट शचीमि-धोजिरेकस्य दृष्टो न रूपम्
चत्वारि वाक् परिमिता पदानि तानि विदुर्बाह्वणा ये मनीषिणः ।
गृहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहु-रथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् ।
एकं सद विप्रा बहुधा वद-न्त्यग्निं यमं मातरिश्वानमाहुः

४३

४४

४५

४६ [२२]

कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा अपा वसाना दिवमुत्पतन्ति ।
त आववृत्रन त्सर्दनादृतस्या-दिद घृतेन पृथिवी व्युद्यते
द्वादश प्रधयश्चक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि क उ तच्चिकेत ।
तस्मिन् त्साकं त्रिंशता न शङ्कुवो ऽर्पिताः षष्टिनं चलाचलात्मः
यस्ते स्तनः शशयो यो मयांभू-र्येन विश्वा पुष्यमि वार्याणि ।
यो रत्नधा वसुविद यः सुदत्रः सरस्वति तमिह धातवे कः
यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवा-स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन ।
ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं माध्याः सन्ति देवाः

४७

४८

४९

५०

समानमेतमुदक-मुच्चैत्यव चाहभिः ।

भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति दिवं जिन्वन्त्यग्रयः

५१

दिव्यं सुपर्णं वायसं बृहन्त-मर्षा गर्भं कर्तुमोर्धधीनाम् ।
अभीपतो वृष्टिभिस्तर्पयन्त सरस्वन्तमवसे जोहवीमि

५२ [२३] (१७१७)

(१६५) [त्रयोविंशोऽनुवाकः ॥ २३ ॥ सू० १६५-१७९]

(१५) १, २, ३, ६, ८, १०-१२ इन्द्रः । ३, ५, ७, ९ मरुतः । १३-१५ अगस्त्यो

मेधाविराजः । मरुत्वानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कया शुभा सर्वयमः सनीऽऽः समान्या मरुतः सं मिमिक्षुः ।

कया मनी कुत एतास एते ऽर्चन्ति शुभं वृषणा वसुया १

कस्य ब्रह्माणि जुजुष्युवानः को अर्ध्वं मरुत आ ववर्त ।

इयेनां इव भजतो अन्तरिक्षे केन महा मनसा रीरमाम २

कुतस्त्वमिन्द्र माहिः सन्नको यासि सत्पते किं त इत्या ।

सं पृच्छसं समराणः शुभाने वचिस्तन्नो हरियो यत तं अस्मे ३

ब्रह्माणि मे मतयः शं सुतामः शुभं इयति प्रभुतो मे अद्रिः ।

आ शासते प्रति हर्यन्युक्थे मा हरी वहतस्ता नो अच्छ ४

अतो वयमन्तमेभियुजानाः स्वक्षत्रेभिस्तन्वः शुभमानाः ।

महोभिरेतां उप युज्महे न्विन्द्र स्वधामनु हि नो बभूथ ५ [२४]

क्रा स्या वो मरुतः स्वधासाद यन्मामकं समधस्ताहिहन्त्य ।

अहं ह्युग्रस्तविषस्तुविष्मान विश्वस्य शत्रोरनमं वधस्नेः ६

भूतिं चक्रथ युज्येभिरस्मे समानेभिर्वृषभ पार्येभिः ।

भूरीणि हि कृणवामा शविष्ठन्द्र कत्वा मरुतो यद वशाम ७

वर्धा वृत्रं मरुत इन्द्रियेण स्वेन भामेन तविषो बभूवान् ।

अहमेता मनवे विश्वश्चन्द्राः सुगा अपश्चकर वज्रबाहुः ८

अनुसमा ते मघवन्नकिनुं न त्वावां अस्ति वृवता विदानः ।

न जायमानो नशते न जाता यानि करिष्या कृणुहि प्रवृद्ध ९

एकस्य चिन्मे विश्वस्त्वोजो या नु दधृष्वान् कृणवै मनीषा ।

अहं ह्युग्रो मरुतो विदानो यानि च्यवमिन्द्र इदीश एषाम् १० [२५]

अमन्दन्मा मरुतः स्तोमो अत्र यन्मे नरः श्रुत्यं ब्रह्म चक्र ।

इन्द्राय वृष्णे सुमंस्त्राय मह्यं सख्ये सखायस्तन्वे तनूभिः ११

एवेवेते प्रति मा रोचमाना अनेद्यः श्रव एषो दधानाः ।

संचक्ष्या मरुतश्चन्द्रवर्णा अच्छान्त मे छदयाथा च नूनम् १२

को न्वत्र मरुतो मामहे वः प्र यातन सखीरच्छा सखायः ।

मन्मानि चित्रा अपिवातयन्त एषां भूत नवेदा म क्रतानाम् १३ (१७८०)

आ यद् वृषस्याद् वृषसे न कारु—रस्माञ्चके मान्यस्य मेधा ।

ओ षु वर्त मरुतो विप्रमच्छे—मा ब्रह्माणि जरिता वो अर्चत

१४

एष वः स्तोमो मरुत इयं गी—मान्वार्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम

१५ [२६] (१७८२)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-१९]

(१६६)

१५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगती; १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तन्नु वोचाम रभसाय जन्मने पुदं महित्वं वृषभस्य केतवे ।

ऐधेव यामन मरुतस्तुविष्वणो युधेव शक्रास्तविषाणि कर्तन

१

नित्यं न सूनं मधु विभ्रत उप कीळन्ति कीळा विदथेषु घृष्वयः ।

नक्षन्ति रुद्रा अवसा नमस्विनं न मर्धन्ति स्वतवसो हविष्कृतम्

२

यस्मा ऊमासां अमृता अरांसत रायस्पोषं च हविषा द्वाशुषे ।

उक्षन्त्यस्मं मरुतो हिता इव पुरु रजांसि पर्यसा मयोभुवः

३

आ ये रजांसि तविषीभिरव्यत प्र व एवासः स्वयतासो अधजन ।

भयन्ते विश्वा भुवनानि हर्म्या चित्रो वा यामः पर्यतास्वष्टिषु

४

यत् त्वेषयामा नदयन्त पर्वतान् दिवो वा पृष्ठं नया अचुच्यवुः ।

विश्वो वो अज्मन भयते वनस्पती रथीयन्तीव प्र जिहीत ओषधिः

५ [१]

युयं न उग्रा मरुतः सूचेतुना ऽरिष्टग्रामाः सुमतिं पिपर्तन ।

यत्रा वो विद्युद रदति किर्विदती रिणति पश्वः सुधितेव बर्हणा

६

प्र स्कम्भदंणा अनवभ्रराधसो ऽलातृणासो विदथेषु सुदुताः ।

अर्चन्त्यर्कं मद्रिग्न्य पीतये विदुर्वीरस्य प्रथमानि पौम्या

७

शतभुजिभिस्तममिह्वतेरघान् पूभीं रक्षता मरुतो यमावत ।

जनं यमग्रास्तवसो विगृजिनः पाथना शंसान तनयस्य पुष्टिषु

८

विश्वानि भद्रा मरुतो रथेषु वो मिथस्पृध्येव तविषाण्याहिता ।

असेष्वा वः प्रपथेषु स्वादयो ऽक्षो वश्चक्रा समया वि वावृते

९

भृगीणि भद्रा नर्येषु बाहुषु वक्षःसु रुक्मा रभसासो अञ्जयः ।

असंष्वताः पविषु क्षुरा आधि वयो न पक्षान् व्यनु श्रियो धिरे

१० [२] (१७९१)

महान्तो मद्वा विभ्वोऽ विभूतयो दूरेदृशो ये विव्या इव स्तुमिः ।	
मन्त्राः सुजिह्वाः स्वरितार आसभिः समिश्रता इन्द्रं मरुतः परिदुमः	११
तद् वः सुजाता मरुतो महित्वनं कीर्धं वां वात्रमवितेर्वि व्रतम् ।	
इन्द्रं धनं त्यजसा वि ह्वणाति त-जनाय यस्मै सुकृते अगध्वम्	१२
तद् वो जामित्वं मरुतः परं युगे पुरु यच्छंसमसृतास आवत ।	
अया धिया मनवे धृष्टिमाव्या साकं नरो वंसनैरा चिकित्रिरे	१३
येन कीर्धं मरुतः शूशवांम् युष्माकेन परीणसा तुरासः ।	
आ यत् ततनन् वृजने जनास एभिर्यज्ञेभिस्तदुभीष्टिमश्याम	१४
एष वः स्तोमो मरुत इयं गी-मान्दयेभ्य मान्यस्यं कारोः ।	
एषा यासीष्ट तन्वे वया विद्यामेष वृजनं जीरवानुम	१५[३](१७९.७)

१६७.

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । १ इन्द्रः २-१५ मरुतः । त्रिष्टुप् ; (१० पुरस्ताज्ज्योतिः ।)

सहस्रं त इन्द्रोतयो नः सहस्रमिषो हरिवो गुर्ततमाः ।	
सहस्रं रायो माकुयधेयं सहस्रिण उप नो यन्तु वाजाः	१
आ नोऽवोभिर्मरुतो यान्त्वच्छा ज्येष्ठेभिर्वा बृहद विवैः सुमायाः ।	
अध यदेषां नियुतः परमाः समुद्रस्य चिद धनयन्त पारे	२
मिम्यक्ष येषु सुधिता घृताक्षी हिरण्यनिर्णिगुपरा न ऋष्टिः ।	
गुहा चरन्ती मनुषा न योषा सभावन्ती विवृध्येव सं वाक्	३
परा शुभ्रा अयासो यव्या साधारण्येव मरुतो मिमिक्षुः ।	
न रोवसी अप नुदन्त घोरा जुषन्त वृधं सख्याय देवाः	४
जोषद यदीमसुर्या सचधै विधितस्तुका रोवसी नृमणाः ।	
आ सुर्येव विधतो रथं गात त्वेषप्रतीका नभसो नेत्या	५[४]
आस्थापयन्त युवतिं युवानः शुमे निर्मिष्ठां विदथेषु पञ्जाम् ।	
अको यद् वो मरुतो हविष्मान् गायद् गाथं सुतसोमो दुवस्यन्	६
प्र तं विवक्षि वक्ष्यो य एषा मरुता महिमा सत्यो अस्ति ।	
सत्या यदी वृषमणा अहंयुः स्थिरा विज्जनीर्वहते सुमागाः	७ (१८०४)

पान्ति मित्रावरुणाववद्या - स्वयंत ईमर्यमो अप्रशस्तान् ।

उत च्यवन्ते अच्युता ध्रुवाणि वावृध ईं मरुतो दातिवारः ८

नही नु वो मरुतो अन्यस्मे आराताच्चिच्छवसो अन्तमापुः ।

ते धृष्णुना शवसा शूशुवांसो ऽणो न द्वेषां धृषता परि षुः ९

ववमद्येन्द्रस्य प्रेष्ठा वयं श्वो वोचेमहि समर्ये ।

वयं पुरा महि च नो अनु द्यून् तन्न ऋभुक्षा नरामनु ण्यात १०

एष वः स्तोमो मरुत इयं गी - मीन्द्रार्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीग्दानुम ११ [५] (१८०८)

(१६८)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगतीः ८-१० त्रिष्टुपः ।

यज्ञायज्ञा वः समना तुतुर्वणि - धियैधियं वो देवया उ दधिध्वे ।

आ वोऽर्वाचः सुविताय रोदस्यो - मह ववृन्यामवस सुवृक्तिभिः १

ववासो न ये स्वजाः स्वतवस इषं स्वर्गभिजायन्त धूतयः ।

सहस्रियांसो अपां नोर्मय आसा गावो वन्द्यासो नोक्षणाः २

सोमांसो न ये सुतास्तृप्तांशवो हन्सु पीतासो दुवसो नासते ।

ऐषामंसेषु रग्भिणीव रारमे हस्तेषु खादिश्च कृतिश्च सं दधे ३

अव स्वयुक्ता विव आ वृथा ययु - रमर्त्याः कश्या चोदत तमना ।

अरेणवस्तुविजाता अवुच्यवु - ह्वहानि चिन्मरुतो भ्राजदृष्टयः ४

को वोऽन्तर्मरुत ऋष्टिविद्युतो रेजति तमना हन्वेव जिह्वया ।

धन्वच्युत इषां न यामनि पुरुषैषां अहन्योऽ नैतशः ५ [६]

क्रं स्विदस्य रजसो महस्परं कावरं मरुतो यस्मिन्नायय ।

यच्छयावयथ विथरेव संहितं व्यद्विणा पतथ त्वेषमर्णवम् ६

सातिर्न वोऽमवती स्ववती त्वेषा विपांका मरुतः पिपिष्वती ।

भद्रा वो रातिः पृणतो न दक्षिणा पृथुजयी अमुंयव जञ्जती ७

प्रति द्योभन्ति सिन्धवः पविभ्यो यदभियां वाचमुदीरयन्ति ।

अव स्मयन्त विद्युतः पृथिव्यां यदी घृतं मरुतः प्रुष्णुवन्ति ८ (१८१६)

असूत॑ पृ॒थि॒र्म॒हते॑ र॒णाय॑ त्वे॒षम॒यासां॑ म॒रुता॒मनो॑क॒म ।
 ते स॒प्स॒गसो॑ऽज॒नय॑न्ता॒भ्य-मा॑दि॒त स्व॒धामि॑पि॒गं पर्य॑प॒श्यन्
 ए॒ष वः॑ स्तो॒मो म॑रु॒त इयं॑ गी-मी॒न्दा॒र्यस्य॑ मा॒न्यस्य॑ का॒रोः ।
 ए॒षा या॑सी॒ष्ट त॒न्वे त॒यां वि॒द्यामे॑षं वृ॒जनं॑ जी॒रदा॑नु॒म्

९

१० [७] (१८१८)

(१६०)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, २ चतुष्टुप् विराट् ।

म॒ह॒रि॒चि॒त् त्वमि॑न्द्र॒ यत॑ ए॒तान॑ म॒हश्चि॑द॒मि त्य॑ज॒सो व॑रु॒ता ।
 स नो॑ वे॒धो म॑रु॒तां चि॑क्रि॒त्वान॑ त्सु॒म्ना व॑नु॒ष्व तव॑ हि प्रे॒ष्ठा
 अ॒यु॒ञ्जन्त॑ इ॒न्द्र वि॒श्वकृ॑ष्टो-वि॒द्याना॑सो नि॒ष्पि॒धो म॑र्त्य॒त्रा ।
 म॑रु॒तां पृ॒त्सु॒तिहा॑स॒मान् स्व॑र्मी॒ळ्हम्य॑ प्र॒धन॑स्य सा॒तौ
 अ॒म्यक् सा त॑ इ॒न्द्र कृ॒ष्टि॒र॒ग्ने म॑ने॒भ्यस्त्वं म॑रु॒तो जु॑नन्ति ।
 अ॒ग्नि॒रि॒चि॒द्धि र॒मा॒त॒से शु॑श॒क्ता-ना॑पो न द्वी॒पं द॑धति प्र॒यांसि
 त्वं तू न॑ इ॒न्द्र तं र॒यिं द्वा ओ॒जि॒ष्ठया॑ दक्षि॒णये॑व रा॒तिम॑ ।
 स्तु॒तश्च॑ या॒स्ते च॑क॒नन्त॑ वा॒योः स्तनं॑ न म॒ध्वः पी॑पयन्त॒ वाजैः
 त्वे रा॒य इ॒न्द्र तो॑श॒त॒माः प्र॑णे॒तारः॑ क॒स्य चि॑द॒ता॒योः ।
 ते षु॑ णो॑ म॑रु॒तो मृ॑ळयन्तु॒ ये स्मा॑ पु॒न गा॑त॒यन्ती॑व दे॒वाः

१

२

३

४

५ [८]

प्र॒ति प्र॑ या॒हीन्द्र॑ मी॒ळ्ह॒षां नृ॑न् म॒हः पा॑रि॒थ्वे म॑द॒ने य॑तस्व ।
 अध॒ यदे॑षां पृ॒थु॒बु॒धा॒स ए॒ता-स्ती॒र्थे ना॑यः पौ॒स्यानि॑ त॒स्थुः
 प्र॒ति घो॒राणा॑मे॒ता॒नाम॑यासां॑ म॒रुतां॑ शृ॒ण्व आ॑य॒तामु॑प॒ब्धिः ।
 ये म॑र्त्ये॒ पृ॒त॒ना॒यन्त॑मू॒मै-ऋ॒णा॒वानं॑ न प॒तय॑न्त॒ सर्गैः
 त्वं मा॑ने॒भ्य इ॒न्द्र वि॒श्वज॑न्या॒ रदा॑ म॒रुद्भिः॑ शु॒रु॒धो गो॑अ॒ग्राः ।
 स्त॒वानि॑भिः स्त॒वसे॑ दे॒व दे॒वै-वि॒द्यामे॑षं वृ॒जनं॑ जी॒रदा॑नु॒म्

६

७

८ [९] (१८२६)

(१७०)

(५) १, ३, ४ इन्द्रः, ४ अगस्त्यो वा;) २, ५ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । १ बृहती, २-४ अनुष्टुप्, ५ त्रिष्टुप् ।

न नून॑म॒स्ति नो॑ श्वः क॒स्तद् दे॒व यद॑द्भु॒तम् ।
 अ॒न्यस्य॑ चि॒त्त॒म॒भि संच॑रे॒ण्य-मु॒ताधी॑तं वि नश्यति

१

(१८२७)

किं न इन्द्र जिघांससि भ्रातरो मरुतस्तव ।	
तेभिः कल्पस्व साधुया मा नः समरणे वधीः	२
किं नो भ्रातरगस्त्य सखा सन्नतिं मन्यसे ।	
विद्या हि ते यथा मनो ऽस्मभ्यमिह दित्ससि	३
अरं कृण्वन्तु वेदिं समग्निमिन्धतां पुरः ।	
तत्रामृतस्य चेतनं यज्ञं ते तनवावहै	४
त्वमीशिषे वसुपते वसूनां त्वं मित्राणां मित्रपते धेष्ठः ।	
इन्द्र त्वं मरुद्भिः सं ववस्वा - ध प्राशानि ऋतुथा हवीर्षि	५ [१०](१८३१)
(१७१)	

६ भगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः, ३-६ मरुत्वामिन्द्रः । विष्टुप् ।

प्रतिं व एना नमसाहमेमि सूक्तेन मिक्षे सुमतिं तुराणाम् ।	
रराणतां मरुतो वेद्याभि - नि हेळो धत्त वि मुचध्वमश्वान्	१
एष वः स्तोमो मरुतो नमस्वान् हवा तद्यो मनसा धायि देवाः ।	
उपेमा यातु मनसा जुषाणा यूयं हि ता नमस इद वृधासः	२
स्तुतासो नो मरुतो मृळयन्तु - न स्तुतो मघवा शंमविष्ठः ।	
ऊर्ध्वा नः सन्तु कोम्या वना - न्यहानि विश्वा मरुतो जिगीषा	३
अस्माकंहं तविषादीषमाण इन्द्रां मिमा मरुतो रेजमानः ।	
युष्मभ्यं हव्या निशितान्यासन् तान्यागे चक्रमा मृळतां नः	४
येन मानांसश्चितयन्त उम्ना व्युष्टिषु शवसा शश्वतीनाम् ।	
स नो मरुद्भिर्वृषभ भवो धा उग्र उग्रेभिः स्थविः सहोदाः	५
त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नृन् भवा मरुद्भिरवयातहेळाः ।	
सुप्रकेतेभिः सासहिर्वधानो विद्यामेष वृजनं जीरवानुम	६ [११](१८३७)
(१७२)	

३ भगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । गायत्री ।

चित्रो वोऽस्तु याम - श्चित्र ऊती सुदानवः । मरुतो अहिभानवः	१
आरे सा वः सुदानवो मरुत ऋजती शरुः । आरे अश्मा यमस्यथ	२
तृणस्कन्दस्य नु विज्ञाः परि वृद्ध सुदानवः । ऊर्ध्वान् नः कर्त जीवसे	३ [१२](१८४०)

(१७३)

१३ भगस्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् । ४ विराटरुयाना, विषमपदा या ।

गायत सामं नमन्यः । यथा दे-र्वांसि तद वावृधानं स्वर्धत ।	
गावो धेनवा बर्हिष्यवृद्धा आ यत सद्मानं दिव्यं विवासान	१
अर्चद् वृषा वृषमिः स्वेवृह्यै-मृगां नाश्रो अति यज्जुगृयात ।	
प्र मन्वयुर्मनां गूर्त होता भरते मर्यो मिथुना यजत्रः	२
नध्वजोता परि सप्त मिता यन् भरद् गर्भमा शरदः पृथिव्याः ।	
क्रन्वद्वधो नयमानो रुवद् गौ-रन्तर्दूतो न रोदसी चरद् वाक्	३
ता कर्माषतरास्मै प्र ज्योत्मानि देवयन्तो भरन्ते ।	
जुजोषदिन्द्रो वस्मवर्चा नासत्येव सुमर्यो रथेष्टाः	४
तमुं दुहीन्व यो ह सन्वा यः शूरो मघवा यो रथेष्टाः ।	
प्रतीचश्चिद् योधीयान वृषण्वान ववृषश्चित्तमसां विहन्ता	५ [१३]

प्र यदित्था मंहिना नृभ्यो अ-स्त्यरं रोदसी कक्षयेऽं नास्मै ।	
सं विव्य इन्द्रो वृजनं न भूमा भर्ति स्वधावा ओपशमिव द्याम्	६
समत्सु त्वा शूर सतामुराणं प्रपथिन्तमं परितंसयध्वे ।	
सजोषस इन्द्रं मदे क्षोणीः सूरिं चिद् ये अनुमदन्ति वाजैः	७
एवा हि ते शं सर्वना समुद्र आपो यत त आसु मदन्ति देवाः ।	
विश्वा ते अनु जोष्या भूद् गौः सूरिश्चिद् यदि धिषा वेषि जनान्	८
असाम यथा सुषत्वार्य एन स्वमिदयो नरां न शंसैः ।	
असद् यथा न इन्द्रो वन्दनेता-स्तुरो न कर्म नयमान उक्था	९
विष्पर्धसो नरां न शंसै-रस्माकासदिन्द्रो वज्रहस्तः ।	
मित्रायुवो न पूर्पतिं सुशिष्टौ मध्यायुव उप शिक्षन्ति यज्ञैः	१० [१४]

यज्ञो हि प्येन्द्रं कश्चिद्वन्ध-स्तुष्टुपुष्टुपुष्टुपुष्टुपुष्टुपरियन् ।	
तीर्थे नाच्छा तातुषाणमोको वीर्यो न सिधमा कृणोत्यध्वा	११
मो पू ण इन्द्रात्र पुत्सु वृष्टे-रस्ति हि ध्या ते शुष्मिन्नवयाः ।	
महश्चिद् यस्य मीळ्वुषो यम्या हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः	१२
एष स्तोम इन्द्र तुम्यमस्मे एतेन गातुं हरिवो विदो नः ।	
आ नो ववृत्त्याः सुविताय देव विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम	१३ [१५] (१८५३)

(१७४)

१० भगस्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । प्रिष्टुप् ।

त्वं राजेन्द्र ये च देवा रक्षा नृन् पाह्यसुर त्वमस्मान् ।	
त्वं सत्यतिर्मघवा नस्तरुत्र—स्त्वं सत्यो वसवानः सहादाः	१
वनो विश इन्द्र मुधवाचः सप्त यत् पुरः शर्म शार्ङ्गीर्दत्त ।	
ऋणोरपो अनवद्याणा यूने वृत्रं पुरुकुत्साय रन्धीः	२
अजा वृत् इन्द्र शूरपत्नी—द्या च येभिः पुरुहूत नूनम ।	
रक्षो अग्निमक्षुषं तूर्वयाणं सिंहो न दमे अपांसि वस्तोः	३
शेषन् नु त इन्द्र सस्मिन् योनौ प्रशस्तये पर्वीरस्य मृहा ।	
सृजदणास्यव यद् युधा गा—स्तिवृद्धी धृषता मृष्ट वाजान	४
वह कुत्समिन्द्र यस्मिन्नाकन त्सूमन्यू ऋजा वातस्याश्वा ।	
प्र सूरश्चक्रं वृहतावृभीके ऽभि स्पृधां यासिषद वज्रबाहुः	५ [१६]
जघन्वा इन्द्र मित्रेक—श्रोदमवृद्धो हरिवो अवाश्नुत ।	
प्र ये पश्यन्नर्यमणं सचायो—स्त्वया शर्ता वहमाना अपन्यम	६
रपन्त कविरिन्द्रार्कसातौ क्षां वृसायोपबर्हिणीं कः ।	
करन्त तिस्रो मघवा दानुचित्रा नि दुयोणे कुर्याचं मृधि भ्रंत	७
सना ता त इन्द्र नव्या आगुः सहो नभोऽविष्णाय पूर्वीः	
भिनत पुरा न भिवो अदेवी—ननमो वधरदेवस्य पीयोः	८
त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती—ऋणोरपः सीग न स्रवन्तीः ।	
प्र यत् समुद्रमति शूर पृषि पारया तूर्वशं यदु म्वस्ति	९
त्वमस्माकमिन्द्र विश्वध म्या अवृकतमो नृगं नृपाना ।	
स नो विश्वासां स्पृधां सहोदा विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम	१० [१७] (१८६३)

(१७५)

६ भगस्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । १ स्कंधोर्मीवी वृहती; २-५ अनुष्टुप्. ६ प्रिष्टुप् ।

मत्स्यपाचि ते महः पात्रस्येव हरिवो मत्सरो मदः ।

वृषा ते वृष्ण इन्द्र—वाजी सहस्रसार्तमः

आ नस्ते गन्तु मत्सरो वृषा मवो वरेण्यः । सहावा इन्द्र सानुसिः पृतनाषाळमर्त्यः २

(१८६५)

त्वं हि शूरः सनिता चोदयो मनुष्यां रथम् । सहावान् दस्युमवत-मोषः पात्रं न शोचिषा ३
 मुषाय सूर्यं कवे चक्रमीशान् ओजसा । वह शुष्णाय वधं कुत्सं वातस्याश्वैः ४
 शुष्मिन्तमो हि ते मदीं द्युम्निन्तम उत क्रतुः । वृत्रघ्ना वरिषोत्रिदा मसीमा अश्वसातमः ५
 यथा पूर्वेभ्यो जरितृभ्य इन्द्र मयं इवापो न तृप्यते बभूथ ।
 तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेघं वृजनं जीर्दानुम् ६ [१८] (१८६९)

(१३६)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् । ६ त्रिष्टुप् ।

मत्सिं नो वस्य इष्टय इन्द्रमिन्दो वृषा विंश ।
 क्रधायमाण इन्वसि शत्रुमन्ति न विन्दसि १
 तस्मिन्ना वेश्या गिरे य एकंश्वर्षणीनाम् ।
 अनु स्वधा यमुप्यते यवं न चर्कषद वृषा २
 यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च क्षितीनां वसु ।
 स्याशयस्त यो अस्मधु-ग्विन्वेषाशनिर्जहि ३
 असुन्वन्तं समं जहि वृणाशं यो न ते मयः ।
 अस्मभ्यमस्य वेदनं वृद्धिं सुरिश्चिदोहने ४
 आवो यस्य द्विर्हसो ऽर्केषु सानुषगसत ।
 आजविन्द्रस्येन्वो प्रावो वाजेषु वाजिनम् ५
 यथा पूर्वेभ्यो जरितृभ्य इन्द्र मयं इवापो न तृप्यते बभूथ ।
 तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेघं वृजनं जीर्दानुम् ६ [१९] (१८७५)

(१३७)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ चर्षणिप्रा वृषभो जनानां राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः ।
 स्तुतः श्वस्यन्नवसोप मदि-ग्युक्त्वा हरी वृषणा याह्यर्वाङ् १
 ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र ब्रह्मयुजो वृषरथासो अत्याः ।
 ताँ आ तिष्ठ तेमिरा याह्यर्वाङ् हवामहे त्वा सुत इन्द्र सोमे २
 आ तिष्ठ रथं वृषणं वृषा ते सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि ।
 युक्त्वा वृषभ्यां वृषभ क्षितीनां हरिभ्यां याहि प्रवतोप मद्रिक् ३ (१८७८)

अयं यज्ञो देव्या अयं मियेधं इमा ब्रह्माण्ययमिन्द्र सोमः ।
 स्तीर्णं बहिरा तु शक्रं प्र याहि पिबा निषद्य वि मुंचा हरीं इह
 ओ सुहृत् इन्द्र याज्ञवाङ्कृष ब्रह्माणि मान्यस्य कारोः ।
 विद्याम वस्तोर्वमा गुणन्तो विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम्

४

५[२०](१८८०)

(१७८)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यद्ध स्या त इन्द्र भुष्टिरस्ति यया बभूधं जरितुभ्यं ऊती ।
 मा नः कामं महयन्तमा धृ-ग्विश्वा ते अर्यां पर्याप आयोः
 न घा राजेन्द्र आ वसन्नो या नु स्वसारा कृणवन्त योनी ।
 आपश्चिदस्मै सुतुका अवेपन गमन्न इन्द्रः सख्या वयंश्च
 जेता नृमिरिन्द्रः पुत्सु शूरः श्रोता हयं नाधमानस्य कारोः ।
 प्रभर्ता रथं वाशुष उपाक उद्यन्ता गिगं यदि च त्वना भूत
 एवा नृमिरिन्द्रः सुधवस्या प्रसादः पुक्ष्यो अभि मित्रिणो भूत ।
 समर्य इषः स्तवते विवाचि सत्राकरं यजमानस्य शंसः
 त्वया वयं मघवसिन्द्र शत्रू-नभि ध्याम सहतो मन्यमानान् ।
 त्वं ज्ञाता त्वमृ नो वृधे मू-विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम्

१

२

३

४

५[२१](१८८५)

(१७९)

(६) १-२ लोपामुद्रा; ३-४ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः; ५-६ अगस्त्यदिष्यो ब्रह्मचारी । रतिः । त्रिष्टुप्; ५ वृद्धी ।

पूर्वीरहं शरदः शश्रमाणा क्रोधा वस्तोरुषसो जग्यन्तीः ।
 मिनाति श्रियं जरिमा तनूना-मप्य नु पत्नीर्वृषणो जगम्युः
 ये चिद्धि पूर्वं क्रतसाप आसन् त्साकं देवेमिरवदधृतानि ।
 ते चिदवासुर्नह्यन्तमापुः समु नु पत्नीर्वृषमिर्जगम्युः
 न सृषां श्रान्तं यद्वन्ति कृषा विश्वा इत स्पृधो अभ्यभवाव ।
 जयावेदत्र शतनीथमार्जि यत् सम्यश्वा मिथुनावभ्यजाव
 नदस्य मा रुधतः काम आग-हित आजातो अमुतः कुतश्चित् ।
 लोपामुद्रा वृषणं नी गिणाति धीरमधीरा धयति श्वसन्तम्

१

२

३

४

(१८८९)

इमं नु सोममन्तितो हत्सु पीतमुपं ब्रुवे ।

यत् सीमार्गश्चकूमा तत् सु मृञ्जु पुलुकामो हि मर्त्यः

अगस्त्यः स्वर्नमानः खनित्रैः प्रजामपत्यं बलमिच्छमानः ।

उमौ वर्णावृषिरुग्रः पुंषोष सत्या वृक्षेष्वाशिषो जगाम

६ [२२](१८९१)

(१८०) [चतुर्विंशोऽनुवाकः ॥२४॥ सू० १८०-१९१]

१० अगस्त्यो मैत्रायरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

युवो रजोसि सुयमांसो अश्वा रथो यद् वां पर्यणोसि दीयत ।

हिरण्ययां वां पवयः प्रुषायन् मध्वः पिबन्ता उषमः सचेथे

युवमत्यस्याव नक्षथो यद् विपमनो नयस्य प्रयज्योः ।

स्वसा यद् वां विश्वगूर्ती भगति वाजायेद्रे मधुपाविषे च

युवं पय उस्त्रियायामधत्तं पक्रमामायामव पूर्य गाः ।

अन्तर्यव वनिनो वामृतम् ह्रागे न शुजिरोजने हविष्मानि

युवं ह धर्मं मधुमन्तमत्रये ऽपो न क्षोदोऽवृणीतमेषे ।

तद् वां नरावश्विना पश्वद्वष्टी रथ्येव चक्रा प्रति यन्ति मध्वः

आ वां वानाय ववृतीय दस्त्रा गोरोहेण तोदयो न जिर्विः ।

अपः क्षोणी संचते माहिना वां जूर्णो वामक्षुरहंसो यजत्रा

नि यद् युवेथे नियुतः सुदानु उपं स्वधार्मिः सृजथः पुरंधिम ।

प्रेषद् वेषद् वातो न सूरि-रा महे वंदे सुवतो न वाजम

वयं चिद्धि वां जरितारः सत्या विपन्यामहे वि पुणिर्हितावान् ।

अर्धा चिद्धि ष्माश्विनावनिन्धा पाथो हि ष्मा वृषणावन्तिदेवम

युवां चिद्धि ष्माश्विनावनु द्यून् विरुद्रस्य प्रसवणस्य सातौ ।

अगस्त्यो नरां नृषु प्रशंसतः काराधुनीव चितयत् महर्षेः

प्र यद् वहेथे माहिना रथस्य प्र स्पन्द्रा याथो मनुषो न होता ।

धत्तं सूरिभ्य उत वा स्वश्व्यं नासत्या रयिषाचः स्याम

त वां रथं वयमद्या हुवेम स्तोमैरश्विना सुविता नव्यम् ।

अरिं हनेमि परि धार्मियानं विद्यामेषं वृजनं जीरवानुम्

१० [२४](१९०१)

(१८१)

९ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

कदु प्रेष्ठाविषां रयीणा - मध्वर्यन्ता यदुन्निनीथो अपाम् ।
 अयं वां यज्ञो अकृत प्रशस्तिं वसुधित्वा अवितारा जनानाम् १
 आ वामश्वासः शुचयः पयस्पा वातरंहसो विव्यामो अत्याः ।
 मनोजुवो वृषणो वीतपृष्ठा एह स्वराजो अश्विनौ वहन्तु २
 आ वां रथोऽवनिर्न प्रवत्वान् त्सुप्रवन्धुरः सुविताय गम्याः ।
 वृष्णः स्थातारा मनसो जवीया - नहंपूर्वो यज्ञो धिष्ण्या यः ३
 इहेह जाता समवावशीता - मरेपसा तन्वाः नामभिः स्वेः ।
 जिष्णुर्वामन्यः सुमस्वस्य सूरि - विवो अन्यः सुभगः पुत्र ऊहे ४
 प्र वां निचेरुः कंकुहो वशाँ अनु पिशङ्गरूपः सदनानि गम्याः ।
 हरीं अन्यस्य पीपयन्त वाजै - मध्वा रजोस्यश्विना वि घोषैः ५ [२५]

प्र वां शरद्वान् वृषभो न निष्पाट पूर्वोर्गिषश्चरति मध्व इष्णान् ।
 एवैन्यस्य पीपयन्त वाजै - वपन्तीरुध्वा नद्यो न आगुः ६
 असर्जि वां स्थविरो वेधसा गी - बाँद्धे अश्विना त्रेधा क्षरन्ती ।
 उपस्तुताववतं नाधमानं यामन्नयामच्छृणुतं हवं मे ७
 उत स्या वां रुशतो वप्ससो गी - त्रिबर्हिषि सदासि पिन्वते नृन् ।
 वृषां वां मेघो वृषणा पीपाय गानं मेके मनुषो दशस्यन् ८
 युवां पूषवाश्विना पुर्गधि - रग्निमुषां न जग्ने हविष्मान् ।
 हुवे यद् वां वग्विम्या गृणानो विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम ९ [२६] (१९१०)

(१८२)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । जगती; ६, ८ त्रिष्टुप् ।

अभूविदं वयुनमो षु भूषता रथो वृषणवान् मदता मनीषिणः ।
 धियंजिन्या धिष्ण्या विष्पलावसू विवो नयाता सुकृते शुचिब्रता १
 इन्द्रतमा हि धिष्ण्या मरुतमा कृत्वा वसिष्ठा रथ्या रथीतमा ।
 पूर्णं रथं वहेथे मध्व आचितं तेन वाश्वासमूर्प याथा अश्विना २ (१९१२)

किमत्र दक्षा कृणुथः किमासाथे जना यः कश्चिदहविर्महीयते ।

अति कामिष्टं जुगते पुणरसुं ज्योतिर्विप्राय कृणुतं वचस्यवं

३

जम्भयंतमभिता रायंतः शुनो हतं सुधो विदथुस्तान्याश्विना ।

वाचंवाचं जरितू रत्निनीं कृत - मुभा शंसं नामत्यावतं मम

४

युवमेतं चक्रथुः सिन्धुषु प्लव - मात्मन्वन्तं पक्षिणं तौद्रयाय कम ।

येन देवत्रा मनसा निरुहयुः सुपज्जनी पतथुः क्षोदसा महः

५ [२७]

अवविद्धं तौद्रयमस्वदन्त - र्नारम्भणे तमसि प्रविद्धम ।

चतस्रो नावा जठलस्य जुष्टा उदुश्विभ्यामिषिताः पारयन्ति

६

कः स्विद वृक्षो निष्ठिता मध्ये अर्णसा यं तौद्रया नाधितः पर्यपस्वजन ।

पुणां मृगस्य पतरोरिवारम् उदुश्विना ऊहथुः श्रोमताय कम

७

तद् वां नरा नासत्यावनु प्याद यद् वां मानांम उचथमवाचन् ।

अस्मादुद्य सर्वसः सोम्यादा विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

८ [२८] (१९१८)

(१८३)

६ अगस्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं युञ्जाथां मनसां यो जवीयान त्रिवन्धुग वृषणा यस्त्रिचक्रः ।

येनोपयाथः सुकृतां दुरोणं त्रिधातुना पतथो विन पुणैः

१

सुवृद रथां वर्तते यज्ञभि क्षां यत तिष्ठथः कतुमन्तातुं पृक्षे ।

वपुर्वपुष्या संचतामियं गी - विवो दुहित्राधसा सचेथे

२

आ तिष्ठतं सुवृतं यो रथां वा - मनु वतानि वर्तते हविष्मान् ।

येन नरा नासत्येषयध्यै वर्तिर्याथस्तनयाय त्मने च

३

मा वां वृको मा वृकोरा दधर्षी - न्मा परि वर्तमुत माति धक्तम् ।

अयं वां भागो निहित इयं गी - दसाविमे वां निधयो मधूनाम्

४

युवां गोतमः पुरुमीळ्हो अत्रि - दसा हवतेऽवसे हविष्मान् ।

विशं न विष्टासुजयेव यन्ता मे हवं नासत्योप यातम्

५

अतारिष्म तमसस्पादमस्य प्रति वां स्तोमो अश्विनावधायि ।

एह यातं पथिभिर्देवयानि - विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

६ [२९] (१९२४)

[पञ्चमोऽध्यायः । ॥५॥ व० १-२९]

(१८४)

३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ता वा॑म॒द्य ना॑व॒परं हु॑वेमो - रु॒च्छन्त्या॑मुष॒सि व॒ह्निरु॒क्थैः ।	
नास॑त्या कु॒हं चि॒त भ॑न्ता॒वर्यो॑ दि॒वो न॑पा॒ना सु॒दास्त॑राय	१
अ॒स्मे ऊ॒ षु वृ॑षणा मा॒दये॒था - मु॒त् प॒णी॑र्ह॒तमू॒र्या म॑व॒न्ता ।	
श्रु॒तं मे॒ अ॒च्छो॑क्तिभिर्म॒तीना॑ - मे॒ष्टा न॑रा नि॒चे॒तारा॑ च॒ क॒र्णेः	२
श्रि॒ये पू॑ष॒न्निषु॑कृते॒व दे॒वा ना॑स॒त्या व॒हतुं॑ सु॒र्यायाः॑ ।	
व॒च्यन्ते॑ वा॒ ककु॑हा अ॒प्सु जा॒ता यु॒गा जू॒र्णेव॑ वरु॒णस्य॑ भू॒रेः	३
अ॒स्मे सा॒ वा मा॑ध्वी रा॒तिर॑स्तु॒ स्तोमं॑ हि॒नोतं॑ मा॒न्यस्य॑ का॒रोः ।	
अनु॑ यद् वा॒ भव॑स्या॒ सुदानू॑ सु॒वीर्या॑य च॒र्षण॑यो म॒रु॒न्ति	४
ए॒ष वा॒ स्तोमो॑ अ॒श्विना॑वका॒रि मा॑नेभिर्म॒धवा॑ना सुवृ॒क्ति ।	
या॒तं वृ॑र्तिस्त॒नया॑य त्म॒ने चा॒ - ग॒स्त्ये ना॑स॒त्या म॑व॒न्ता	५
अ॒ता॒रिष्म॑ तम॒सम्पा॑रम॒स्य प्र॑ति॒ वा॒ स्तोमो॑ अ॒श्विना॑वधा॒यि ।	
ए॒ह या॑तं प॒थि॒मिर्वे॑व॒यनै॑ - वि॒द्यामे॑षं वृ॒जनं॑ जी॒रदा॑नुम्	६ [१] (१९३०)

(१८५)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । द्यावापृथिव्यौ । त्रिष्टुप् ।

क॒तरा॑ पूर्वा॒ कतरा॑परा॒योः क॒था जा॑ते क॒वयः॑ को वि वे॒द ।	
वि॒श्वं त्म॑ना॒ बिभृ॑तो य॒द्ध ना॒म वि॒ वर्ते॑ते अ॒हनी॑ च॒क्रिये॑व	१
भू॒रि द्वे॑ अ॒चर॑न्ती च॒रन्तं॑ प॒द्वन्तं॑ गर्भ॒मप॑दी॒ दधा॑ते ।	
नि॒त्यं न॑ सृ॒नुं पि॒त्रोरु॑प॒स्थे द्या॒वा र॑क्ष॒तं पृ॒थि॒वी नो॒ अभ्वा॑त्	२
अ॒नेहो॑ वा॒त्रम॑दि॒तेर॒नुर्व॑ हु॒वे श्व॑र्व॒वद॑धं नम॒स्वत॑ ।	
तद् गे॑दसी॒ जन॑य॒तं ज॒रित्रे॑ द्या॒वा र॑क्ष॒तं पृ॒थि॒वी नो॒ अभ्वा॑त्	३
अ॒त॒प्यमा॑ने॒ अव॑सा॒र्वन्ती॑ अ॒नु॒ प्या॑म॒ गेद॑मी॒ दे॒वपु॑त्रे ।	
उ॒भे दे॒वाना॑मु॒भये॑मि॒रद्वा॑ द्या॒वा र॑क्ष॒तं पृ॒थि॒वी नो॒ अभ्वा॑त्	४
सं॒गच्छ॑माने॒ युव॑ती॒ सम॑न्ते॒ स्वसा॑रा जा॒मी पि॒त्रोरु॑प॒स्थे ।	
अ॒भि॒जिघ्र॑न्ती॒ भुव॑नस्य॒ नामि॑ द्या॒वा र॑क्ष॒तं पृ॒थि॒वी नो॒ अभ्वा॑त्	५ [२] (१९३५)

उर्वी सधानी बृहती कृतेन	बुधे देवानामवसा जनित्री ।	
बुधाते ये अमृतं सुप्रतीके	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	६
उर्वी पृथ्वी बहुले दूरेअन्ते	उप बुधे नमसा यजे अस्मिन् ।	
बुधाते ये सुमगे सुप्रतूर्ती	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	७
देवान वा यच्चकृमा कञ्चिद्वागः	सखायं वा सवमिजाभ्यति वा ।	
इयं धीर्मूया अवयानमेषां	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	८
उमा शंसा नया मामविष्टा—मुमे मामृती अवसा सचेताम् ।		
भूरि चिदुर्यः सुवास्ताराये—वा मवन्ता इषयेम देवाः		९
कृतं विधे तद्वोचं पृथिव्या	अमिश्वावायं प्रथमं सुमेधाः ।	
पातामवधाव वुरितावभीके	पिता माता च रक्षतामवोभिः	१०
इवं द्यावापृथिवी सत्यमस्तु	पितृमतिर्यद्विहोपबुधे वाम ।	
मृतं देवानामवमे अवोमि—विश्रामेधं वृजनं जीरदानुम		११ [३] (१९४१)

(१८६)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ न इळाभिर्विदथे सुशस्ति	विश्वानरः सविता देव एतु ।	
अपि यथा युवानो मत्सथा ना	विश्वं जगदमिपित्वे मनीषा	१
आ नो विश्व आस्कां गमन्तु देवा	मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ।	
भुवन् यथा नो विश्वे बुधासः	करन्तुषाहा विधुरं न शवः	२
प्रेष्ठं वो अतिथिं गृणीषे	ऽग्निं शस्तिभिस्तुर्वणिः सजोषाः ।	
असद् यथा नो वरुणः सुकीर्ति—रिपश्च पर्यदरिगूतः सूरिः		३
उप व एषे नमसा जिगीषो—षासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।		
समाने अहन् विमिमानो अकं	विषुरुपे पर्यसि सम्मिन्नूधन्	४
उत नोऽहिर्बुध्न्योऽमयम्कः	शिशुं न पिप्युषीव वेति सिन्धुः ।	
येन नपातमपां जुनाम	मनोजुवा वृषणो यं वहन्ति	५ [४]

उत न इ त्वष्टा गन्त्वच्छा स्मत् सूरिमिगमिपित्वे सजोषाः ।

आ वृत्रहेन्द्रश्चरुणिषा—स्तुविष्टमो नृगं न इह गम्याः

६

(१९४७)

उत न ई म॒तयोऽश्व॑योगाः शिशुं न गाव॑स्तरुणं रिहन्ति ।	
तमीं गि॒रो जन॑यो न प॒त्नीः सुर॑भिष्टमं न॒रां न॑सन्त	७
उत न ई म॒रुतो॑ वृ॒द्धसे॑नाः स्मद॑ रोद॒सी सम॑नसः सवन्तु ।	
पृष॑दश्वा॒सोऽव॑न॒यो न रथा॑ रि॒शाद॑सो मि॒त्रयु॑जो न दे॒वाः	८
प्र नु यदे॑षां महि॒ना चि॑कित्रे प्र यु॒ञ्जते॑ प्र॒युज॑स्ते सु॒वृक्ति॑ ।	
अध॒ यदे॑षां सु॒दिने॑ न शरु॒-वि॒श्वमे॑रिणं प्रुषा॒यन्त॑ सेनाः	९
प्रो अ॒श्विना॒वव॑से कृणु॒ध्वं प्र पू॑षणं स्व॒तव॑सो हि सन्ति ।	
अ॒द्वेषो॑ विष्णु॒र्वात॑ क्रमु॒क्षा अ॒च्छा सु॒ज्ञाय॑ ववृ॒तीय॑ दे॒वान्	१०
इयं सा वो॑ अ॒स्मे दी॑धितिर्यजत्रा अपि॒प्राणीं॑ च स॒दनी॑ च भू॒याः ।	
नि या दे॒वेषु॑ यतते वसू॒यु-वि॒द्यामे॑षं वृ॒जनं॑ जी॒रता॑नम्	११ [५] (१९५२)

(१८७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । मन्त्रं । १ अनुष्टुप्गर्भा उष्णिक्; ३, ५-७, ११ अनुष्टुप्; ११ वृहती वा;
९, ४, ८-१० गायत्री ।

पि॒तुं नु स्तो॑षं म॒हो ध॑र्माणं तवि॒षीम॑ । यस्य॑ त्रि॒तो व्या॑जसा वृ॒त्रं वि॑प॒र्वम॑र्दयन्त १	
स्वा॒दो॑ पि॒तो म॒धो॑ पि॒तो व॒यं त्वा॑ ववृमहे । अ॒म्माक॑मवि॒ता भ॑व २	
उप॑ नः पि॒तवा॑ च॒र शि॒वः शि॒वाभि॑रु॒तिभिः॑ । म॒योभुर॑द्वि॒षेण्यः॑ स॒खा सु॒शेवो॑ अ॒द्वयाः॑ ३	
तव॑ त्ये पि॒तो र॒सा र॒जांस्य॑नु वि॒मिताः॑ । वि॒वि वा॒ता इ॒व श्रि॑ताः ४	
तव॑ त्ये पि॒तो व॒दन्त॑-स्न॒य स्वा॑दि॒त ते पि॒तो । प्र स्वा॑घ्नानो र॒सानां॑ तुवि॒ग्रीवा॑ इवे॒रते॑ ५ [६]	

त्वे पि॒तो म॒हानां॑ दे॒वानां॑ मनो॑ हितम् । अका॑रि चारु॑ के॒तुना॑ तवाहि॒मव॑सावधीत् ६	
यव॑दो पि॒तो अ॒जग॑न् वि॒वस्व॑ पर्व॒ताना॑म् । अ॒त्रां चि॒ज्ञो म॒धो पि॒तो ऽरं॑ म॒क्षाय॑ गम्याः ७	
यव॑पामोष॒धीनां॑ परि॒शमा॑रि॒शाम॑हे । वा॒तापे॑ पी॒व इ॒द भ॑व ८	
यत् ते॑ सोम॒ गवा॑शि॒रो यवा॑शि॒रो भ॒जाम॑हे । वा॒तापे॑ पी॒व इ॒द भ॑व ९	
कर॑म्म ओष॒धे भ॑व पी॒षो बृ॒ह उ॒दार॑यिः । वा॒तापे॑ पी॒व इ॒द भ॑व १०	

तं त्वा व॒यं पि॒तो व॒चो॑मि-गा॒वो न॑ ह॒म्या सु॑षूदिम ।

दे॒वेभ्य॑स्त्वा सध॒माद॑-म॒स्मभ्य॑ त्वा सध॒माद॑म्

११ [७] (१९६३)

(१८८)

११ अगस्त्यो मैत्रायणः । आर्षामृक्तं = [१ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ रत्नः, ४ बर्हिः, ५ वैधीर्वा, ६ उषासानका, ७ दैव्यो होतारो प्रचेतसो, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । गायत्री ।

समिद्धो अद्य राजसि देवा देवैः सहस्रजित । दूता हव्या कविर्ह १
तनूनपादृतं यते मध्वा यज्ञः समज्यत । इधं सहस्रिणीग्निः २
आजुह्वानो न इड्यो देवा आ वक्षि यज्ञियान् । अद्य सहस्रस्र अग्नि ३
प्राचीनं बर्हिर्गजसा सहस्रवीर्यस्तृणान् । यत्रादित्या विराजन्थ ४
विराट् सम्राड्भिर्वाः प्रभ्वी बर्हिरिन् भूयसीन् च याः । दुरो वृतान्यध्वन ५ [८]

सुरुक्मं हि सुपेशसा ऽधि धिया विराजतः । उषासावेह सीदताम ६
प्रथमा हि सुवाचसा हातारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमम् ७
भारतीळं सरस्वति या वः सर्वा उपह्वे । ना तंश्चाज्यत धिये ८
त्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः पश्यन् विश्वान् तस्मानज । तेषां नः स्फानिमा यज ९
उप त्मन्या वनस्पते पाथो देवेभ्यः भृज । अग्निर्देवानि सिष्वदन् १०
पुरोगा अग्निर्देवानां गायत्रेण समज्यते । स्वाहाकृतीषु शचते ११ [९] (१९७४)

(१८९)

८ अगस्त्यो मैत्रायणाः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने नयं सुपथां राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुह्वराणमेनो भूयिष्ठां ते नमउक्तिं विधेम १
अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान् त्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।
पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तांकाय तनयाय शं योः २
अग्ने त्वमस्मद् युयोध्यनीवा अनग्नित्रा अभ्यमन्त कृष्टीः ।
पुनरस्मभ्यं सुविताय देव क्षां विश्वेभिरमृतेभिर्जजत्र ३
पाहि नो अग्ने पायुभिरजसैरुत प्रिये सदन आ शुशुकान् ।
मा ते मयं जरितारं यविष्ठ नूनं किंनुन्मापरं सहस्वः ४
मा नो अग्नेऽव सुजो अघाया ऽविष्यवे रिषवे वृच्छुनायै ।
मा वृचते वशते मावते नो मा रीषते सहसावन् परा दाः ५ [१०] (१९७५)

वि घ त्वावाँ ऋतजात यसद गृणानो अग्ने तन्वेइ वरुथम् ।

विश्वाद् गिरिक्षोरुत वा निनिस्सो रभिहृतामसि हि देव विष्मद् ६

त्वं ताँ अग्न उभयान वि विद्वान् वेषिं प्रपित्वे मनुषां यजत्र ।

अभिपित्वे मनवे शास्यो भू-र्मर्मेजेन्य उशिग्भिर्नाकः ७

अवाँचाम निवर्चनान्यस्मिन् मानस्य सूनुः सहस्राने अग्नौ ।

वयं सहस्रमृषिभिः सनेम विद्यामेष वृजनं जीरदानुम् ८ [११] (१९८२)

(१९०)

८ आस्यो मैत्रावरुणिः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

अनवावाँ वृषभं अन्वजिह्वं बृहस्पतिं वधया नव्यमर्कः ।

गायान्यः सुरुचा यस्य देवा आशुष्वन्ति नवमानस्य मतीः १

तमृचिया उप वाचः सचन्ते मर्गो न यो वेवयतामनर्जि ।

बृहस्पतिः स ह्यज्ञा वराग्नि विश्वाभवत समृते मातरिश्वा २

उपस्तृतिं नमस उद्यतिं च श्लोकं यस्य सवितव प्र ब्राह्म ।

अस्य कत्वाहन्योइ यो अस्मि मृगो न भीमो अर्क्षमस्तुविष्मान ३

अस्य श्लोको द्वितीयते पृथिव्या-मन्यो न यस्य यक्षमुद विचेताः ।

मृगाणां न हेतयो यन्ति चेमा बृहस्पतेर्गहिमायां अभि दून ४

ये त्वा देवोस्रिकं मन्यमानाः पापा भद्रमुपजीवन्ति पुत्राः ।

न दृश्येइ अनु ददासि वामं बृहस्पते चयस इत पियारुम् ५ [१२]

सुप्रेतुः सयवसां न पन्था दुर्नियन्तुः परिप्रीता न मित्रः ।

अनवावाँ अभि ये चक्षते नो ऽपीवृता अपोणुवन्तो अस्थुः ६

सं यं स्तुभोऽवनयो न यन्ति समुद्रं न स्रवतो गोर्धचक्राः ।

स त्रिद्राँ उभयं चष्टे अन्त-बृहस्पतिस्तर आपश्च गृधः ७

एवा महस्तुयिजातस्तुविष्मान बृहस्पतिर्वृषभो धायि देवः ।

स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद विद्यामेष वृजनं जीरदानुम् ८ [१३] (१९९०)

(१९१)

१६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अप्त्तृणसूर्याः (विषमोपनिषद्) । अनुष्टुप्, १०-१२ महापंक्तिः, १३ महावृहती ।

कङ्कतो न कङ्कतो ऽथो सतीनकङ्कतः ।

द्वाविति प्लुषी इति न्यहृष्टा अलिप्सत १

अहृष्टान् हन्त्याय—त्यथो हन्ति पगायती ।

अथो अवघ्नती ह—त्यथो पिनष्टि पिंषती २

शरासः कुशंगसो वृमासः सौर्या उत ।

मौत्रा अहृष्टा वैरिणाः सर्वे साकं न्यलिप्सत ३

नि गायो गोष्ठे असदन् नि मृगासो अविक्षत ।

नि केतवो जनानां न्यहृष्टा अलिप्सत ४

एत उ ते प्रत्यहम्न प्रवोषं तस्कंरा द्य ।

अहृष्टा विश्वहृष्टाः प्रतिबुद्धा अभूतन ५ [१४]

द्यौर्वः पिता पृथिवी माता सोमो भ्रातादितिः स्वसा ।

अहृष्टा विश्वहृष्टा—स्तिष्ठतेत्यता सु कम् ६

ये अस्या ये अङ्ग्याः सूचीका ये प्रकङ्कताः ।

अहृष्टाः किं चनेह वः सर्वे साकं नि जम्यत ७

उत् पुरस्तात् सूर्य एति विश्वहृष्टो अहृष्टहा ।

अहृष्टान् त्सवीक्ष्मभयन् त्सवीक्ष्म यातुधान्यः ८

उदपतवृत्तौ सूर्यः पुरु विश्वानि गूर्धन् ।

आदित्यः पर्वतेभ्यो विश्वहृष्टो अहृष्टहा ९

सूर्ये विषमा संजामि हतिं सुरावतो गृहे ।

सो बिभ्रु न मराति नो वयं मरामाऽऽर अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १० [१५]

इयत्तिका शकुन्तिका सका जघाम ते विषम् ।

सो बिभ्रु न मराति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार ११ (२००१)

त्रिः सप्त विष्पुलिङ्गका विषस्य पुष्पमक्षन् ।

ताश्चिन्नु न मरन्ति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १२

नवानां नवतीनां विषस्य रोपुषीणाम् ।

सर्वासामग्रमं नामा—ऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १३

त्रिः सप्त मयूर्यः सप्त स्वसारो अग्रुवः ।

तास्ते विषं वि जग्धिर उदुकं कुम्भिनीरिव १४

इयत्तकः कुषुम्भक—स्तकं मिन्दयश्मना ।

ततो विषं प्र वावृते पराचीरनु संवतः १५

कुषुम्भकस्तद्वद्वीद् गिरेः प्रवर्तमानकः ।

वृश्चिकस्यारसं विष—मरसं वृश्चिक ते विषम् १६ [१६] (२००६)

॥ इति प्रथमं मण्डलं समाप्तम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-११]

१६ गृत्समद (भाङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

त्वमग्ने द्युभिस्त्वमांशुशुक्षणि - स्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ।	
त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्य - स्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः	१
तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्विषं तव नेष्टं त्वमग्निहतायतः ।	
तव प्रशाखं त्वमध्वरीयासि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे	२
त्वमग्ने इन्द्रो वृषभः सतामसि त्वं देवपुत्रस्त्यो नमस्यः ।	
त्वं ब्रह्मा रयिविद् ब्रह्मणस्पते त्वं विधर्तः सचसे पुरन्ध्या	३
त्वमग्ने राजा वरुणो धृतव्रत - स्त्वं मित्रो भवसि वृष्म ईड्यः ।	
त्वमर्यमा सत्यतिर्यस्य संभुजं त्वमंशो विदथे देव भाजयुः	४
त्वमग्ने त्वष्टा विधते सुवीर्यं तव प्रावो मित्रमहः सजात्यम् ।	
त्वमांशुहेमा ररिषे स्वइष्ट्यं त्वं नरां शर्धो आसि पुरुवसुः	५ [१७]
त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो विव - स्त्वं शर्धो मारुतं पूष ईशिषे ।	
त्वं वतिररुणैर्यासि शंगय - स्त्वं पूषा विधृतः पासि नु त्मना	६
त्वमग्ने द्रविणोदा अरंकृते त्वं देवः सविता रत्नधा असि ।	
त्वं मर्गो नृपते वस्व ईशिषे त्वं पायुर्वमे यस्तेऽविधत्	७
त्वमग्ने वम आ विशपतिं विश - स्त्वां राजानं सुविष्वमृश्रते ।	
त्वं विश्वानि स्वनीक पत्यसे त्वं सहस्राणि शता वृषा प्रति	८
त्वमग्ने पितरमिष्टिभिर्नर - स्त्वां भ्रात्राय शम्या तनुरुचम् ।	
त्वं पुत्रो भवसि यस्तेऽविधत् त्वं सखा सुशेवः पास्यधृषः	९ (९)

त्वमग्ने ऋभुराके नमस्यः—स्त्वं वाजस्य क्षुमतो राय ईशिषे । त्वं वि मास्यनु वक्षि वावने त्वं विशिक्षुरसि यज्ञमातर्निः	१० [१८]
त्वमग्ने अदितिर्देव वाशुषे त्वं होत्रा मारती वर्धसे गिरा । त्वमिळा शतहिमासि वक्षसे त्वं वृत्रहा वसुपते सरस्वती	११
त्वमग्ने सुभृत उत्तमं वय—स्तव स्पार्हे वणे आ संहशि श्रियः । त्वं वाजः प्रतरणो बृहन्नसि त्वं रयिर्बहुलो विश्वतस्पृथुः	१२
त्वमग्ने आदित्यास आस्यः—त्वां जिह्वां शुचयश्चक्रे कवे । त्वां रातिषाचो अध्वरेषु सश्चिरे त्वे देवा हविरवृन्त्याहुतम्	१३
त्वे अग्ने विश्वे अमृतांसो अबुह आसा देवा हविरवृन्त्याहुतम् । त्वया मतींसः स्वदन्त आसुतिं त्वं गर्भो वीरुधो जज्ञिषे शुचिः	१४
त्वं तान् त्सं च प्रति चासि मज्जना अग्ने सुजात प्र च देव रिच्यमे । पृक्षो यदन्नं महिना वि ते मुख—वनु द्यावापृथिवी रोदसी उमे	१५
ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्चपेशस—मग्ने रातिमुपसृजन्ति सुरयः । अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद वदेम विदथे सुवीराः	१६ [१९] (१६)

(०)

१३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहात्रः पश्चाद् । भार्गवः शौनवाः । अग्निः । जगती ।

यज्ञेन वर्धत जातवेदस—मग्निं यजध्वं हविषा तनां गिरा । समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षवम्	१
अभि त्वा नर्त्कीरुषसो ववाशिरे अग्ने वत्सं न स्वसरेषु धेनवः । विष देवदितिर्दिषा युगा क्षपो मासि पुरुवार संयतः	२
तं देवा बुधे रजसः सुवसंसं विवस्पृथिव्योररतिं न्येरिरे । रथमिव वेद्यं शुक्रशोचिष—मग्निं मित्रं न क्षितिषु प्रशंस्यम्	३
तमुक्षमाणं रजसि स्व आ वमे चन्द्रमिव सुरुचं ह्यार आ वधुः । पृश्न्याः पतरं चितयन्तमक्षभिः पाथो न पायुं जनसी उमे अनु	४
स होता विश्वं परि मूत्वध्वरं तमु हव्यैर्मनुष ऋत्रते गिरा । हिरिशिषो वृधसानासु जर्मुर्द द्यौ—न स्तुमिश्चितयद् रोदसी अनु	५ [२०] (२१)

स नो रेवत् समिधानः स्वस्तये संदृश्वान गयिमम्मासु दीविहि ।	
आ नः कृणुष्व सुविताय रोदसी अग्ने हव्या मनुषो देव वीतये	६
दा नो अग्ने बृहतो दाः सहस्रिणो दुरा न वाजं श्रुत्या अपा वृधि ।	
प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि स्वर्णं शुक्रमपसो वि दिव्यतुः	७
स इधान उषसो राभ्या अनु स्वर्णं दीदेदरूपेण भानुना ।	
होत्राभिरग्निर्मनुषः स्वध्वरो राजा विशामर्तिधिश्वारुणयधे	८
एवा नो अग्ने अमृतेषु पूव्ये धीर्षीपाय बृहद दिवेषु मानुषा ।	
दुहाना धेनुर्वजनेषु कारधे तमनां शतिर्न पुरुषमिषणि	९
वयमग्ने अर्वता वा सुवीर्ये ब्रह्मणा वा चितयेमा जनां अर्ति ।	
अस्माकं दुष्टमधि पञ्च कृष्टिषु - च्वा स्वर्णं शुशुचीत दुष्टम	१०
स नो बोधि सहस्र प्रशम्यो यस्मिन् त्मुजाता दृषयन्त सूर्यः ।	
यमग्ने यज्ञमुपयन्ति वाजिनो नित्यं तोके दीविवासं स्वे दमे	११
उभयांसो जातवेदः स्याम ते स्तोतारो अग्ने सूर्यश्च शर्मणि ।	
वस्वो रायः पुरुश्चन्द्रस्य भूयसः प्रजावतः स्वपत्यस्य शग्धि नः	१२
ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशस - मग्ने गतिमुपसृजन्ति सूर्यः ।	
अस्माश्च तांश्च म हि नेषि वस्य आ बृहद ववेम विदधे सुवीराः	१३ [२१] (२९)

(३)

११ गृत्समश्च (आङ्गिरसः शौनहांसः पश्चाद् । भार्गवः शौनकः । आर्षीसूक्तं = [१ इधमः समिद्धोऽग्निवो, २ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ वैव्यौ होतारो प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभास्त्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाहृतयः] । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां प्रत्यङ् विश्वानि भुवनान्यस्थात ।	
होता पावकः प्रदिवः सुमेधा देवो देवान् यजत्वग्निर्हिन	१
नराशंसः प्रति धामान्यश्नन् तिस्रो दिवः प्रति मृता स्वर्चिः ।	
घृतपुषा मनसा हव्यमुन्दन् मृधेन यज्ञस्य समनक्तु देवान्	२
इळितो अग्ने मनसा नो अर्हन् देवान् यक्षि मानुषात् पूर्वी अरा ।	
स आ बृह मरुतां शर्धो अन्युत - मिन्द्रं नरो बर्हिषदं यजध्वम्	३ (३२)

देव॑ ब॒र्हिर्वि॑र्ध॒मानं॑ सु॒वीरं॑ स्ती॒र्णं रा॒ये सु॒भरं॑ वे॒द्यस्या॑म् ।

घृ॒तेना॒क्तं व॑सवः सीद॒तेव॑ विश्वे॑ दे॒वा आ॒दित्या॑ य॒ज्ञियांसः॑

४

वि श्र॑यन्तामु॒र्विया ह॒यमा॑ना ह॒ारो वृ॒षीः सु॒प्राय॑णा नमो॑भिः ।

व्यच॑स्व॒र्तावि॑ प्रथ॒न्ताम॑जु॒शो वर्णं॑ पु॒नाना॑ य॒शसं॑ सु॒वीरं॑म् ।

५ [२२]

सा॒ध्वपांसि॑ स॒नतां॑ न उ॒क्षिने॑ उ॒षासा॑न॒क्ता व॒य्येव॑ र॒णिव॑ते ।

तन्तुं॑ त॒तं स॒वय॑न्ती समी॒ची य॒ज्ञस्य॑ पेशः सु॒दुघे॑ प॒यस्व॑ती

६

दे॒व्या हो॒तारा॑ प्रथ॒मा वि॒कुष्ट॑र ऋ॒तु य॑क्षतः समू॒चा व॒पुष्ट॑रा ।

दे॒वान् यज॑न्तावृ॒तथा॑ सम॑स्त॒तो नाभा॑ पृथि॒व्या अ॒धि सा॒तुषु॑ त्रिषु॒

७

सर॑स्वती सा॒धय॑न्ती धि॒यं न इ॒ळा वृ॒षी भा॑रती वि॒श्वतु॑र्तिः ।

नि॒मो वृ॒षीः स्व॒धया॑ ब॒र्हिर्द॒मच्छि॑द्रं पा॒न्तु श॑रणं निष॒द्य

८

पि॒शङ्ग॑रूपः सु॒भरो॑ वयो॒धाः श्रु॒ष्टी क्षी॑णे जा॒यते॑ दे॒वका॑मः ।

प्र॒जां त्वष्टा॑ वि प्र॒यतु॑ नाभि॑म॒स्मे अथा॑ दे॒वाना॑म॒प्येतु॑ पाथः

९

वन॑स्पति॒रवसृ॑जन्नुप॒स्था वृ॒ग्निर्ह॑विः सू॒दया॑ति य धी॒भिः ।

त्रि॒धा सम॑क्तं नयतु प्र॒जान॑न दे॒वेभ्या॑ दे॒व्यः श॒मितो॑प ह॒व्यम्

१०

घृ॒तं मि॑मिक्ष घृ॒तम॑स्य योनि॑-घृ॒ते श्रि॒तो घृ॒तभ्व॑स्य धाम॑ ।

अ॒नुष्व॒धमा॑ वह मा॒दय॑स्य स्वा॒हाकृ॑तं वृ॒षम॑ व॒क्षि ह॒व्यम्

११ [२३] (४०)

(४)

१ सोमागुतिभार्गवः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

ह॒वे वः॑ सु॒द्योत्मा॑नं सु॒वृत्तिं॑ वि॒शाम॑ग्निमति॒थिं सु॒प्रय॑सम् ।

मि॒त्र इ॒व यो दि॑धिषा॒प्या भू॒व दे॒व आ॑दे॒वे जने॑ जा॒तवे॑वाः

१

इ॒मं वि॑धन्तो॒ अपां॑ स॒धस्थे॑ द्वि॒ताव॑धु॒मृग॑वो वि॒श्वाह॑योः ।

एष॑ वि॒श्वान्य॑भ्यस्तु मृ॒मा दे॒वाना॑म॒ग्निर॑रति॒र्जीरा॑श्वः

२

अ॒ग्निं दे॒वासो॑ मानु॒षीषु॑ वि॒क्षु प्रि॒यं धुः॑ श्रे॒ष्यन्तो॑ न मि॒त्रम् ।

स दी॑व्यदु॒शती॑रु॒म्या आ॑ वृ॒क्षाप्यो॑ यो दा॒स्वते॑ व॒म आ॑

३

अ॒स्य र॒ण्वा स्व॑स्ये॒व पु॒ष्टिः सं॒दृष्टि॑रस्य हि॒यान॑स्य द॒क्षोः ।

वि यो भ॑र्हि॒भ्रदो॑प॒धीषु॑ जिह्वा-म॒त्यो न॑ ग॒त्यो दो॑धवीति वारा॑न

४

(४४)

आ यन्मं अ॒भ्वं व॒नदः प॒नन्तो - शि॒रभ्यो ना॒मिमी॒त वर्ण॑म ।
स चि॒त्रेण॑ चि॒किते॑ रं॒सु भा॒सा जु॒जुर्वो॑ यो मृ॒हृग॑ यु॒या भ॒न

५ [२४]

आ यो व॒ना ता॒तृषा॑णो न भा॒ति वा॑णं प॒था र॒थ्येव॑ स्वा॒नीत ।
कृ॒ष्णाध्वा॑ तपु॑ र॒ण्वश्चि॑केत श्रौ॒ग्वि॒मय॑मानो नभो॑भिः
स यो द्य॒स्थाकु॑भि दक्ष॑दुर्वी प॒शुर्नैति॑ स्व॒युर्गो॑पाः ।
अ॒ग्निः शो॒चिष्मा॑ अ॒त॒सान्यु॑ष्णन् कृ॒ष्णव्य॑थिर॒स्वद॑यन्न भ॒मं
न ते पु॒र्वस्या॑व॒सो अ॒धीतो॑ तृती॒ये वि॒दथे॑ म॒न्मं श॑मि ।
अ॒स्मं अ॒ग्ने सं॒यद्दी॑रं बृ॒हन्तं॑ क्ष॒मन्तं॑ वा॒जं स्व॒पत्यं॑ रयिं दाः
त्वया॑ यथा॑ गृ॒न्मम॑दा॒सो अ॒ग्ने गु॒हा व॒न्वन्त॑ उ॒परा॑ अभि॒प्युः ।
सृ॒वीरा॑सो अभि॒माति॑षाहः स्म॒न सु॒रिभ्यो॑ गृ॒णते॑ तद॒ वयो॑ धाः

९ [२५] (४९)

(५)

८ सोमाहुतिर्भार्गवः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

हा॒ताज॑निष्ट॒ चेत॑नः पि॒ता पि॒त्रभ्य॑ ऊ॒तय॑ ।
प्र॒यक्ष॑ञ्जे॒न्यं व॑सु॒ श॒केम॑ वा॒जिनो॑ य॒मम॑
आ य॒स्मिन् त्वा॑स॒ र॒श्मय॑ - स्त॒ता य॒ज्ञस्य॑ ने॒तरि॑ ।
म॒नुष्व॑द॒ दैव्य॑म॒ष्टमं॑ पो॒ता वि॒श्वं तदि॑न्वति
दु॒धन्वे॑ वा॒ यद्दी॑मन् वो॒चद॑ ब॒ह्मणि॑ वे॒रु त॑त ।
परि॑ वि॒श्वानि॑ का॒न्या ने॒मिश्च॑क॒मिवा॑भवन्
सा॒कं हि गु॑चि॒ना गु॑चिः प्र॒शास्ता॑ क॒तुना॑जनि ।
वि॒द्वौ अ॑स्य व॒ता ध्रु॒वा व॒या इ॒वानु॑ रो॒हते॑
ता अ॑स्य वर्ण॑मा॒युवो॑ ने॒हुः स॑चन्त॒ धेन॑वः ।
कु॒विन् ति॒मृभ्य॑ आ व॒रं स्व॑सा॒रो या इ॒दं य॒युः
यदी॑ मा॒तुरु॑प॒ स्वसा॑ घृ॒तं भ॑रन्त्य॒स्थित॑ ।
तासा॑मध्व॒र्युरा॑ग॒तौ य॒वो वृ॑ष्टी॒व मो॑दते
स्वः स्वा॒य धा॒यसे॑ कृ॒णुता॑मृ॒त्विगृ॑त्विज॒म ।
स्तो॒मं य॒ज्ञं चा॑द॒रं व॒नेमा॑ र॒ग्निमा॑ व॒यम्
यथा॑ वि॒द्वौ अ॒रं क॑र॒द वि॒श्वेभ्यो॑ य॒जते॑भ्यः ।
अ॒यम॑ग्रे॒ त्वे अपि॑ यं य॒ज्ञं च॑कृ॒मा व॒यम्

८ [२६] (५७)

(६)

८ सामाहुमिर्भागेभ्यः । अग्निः । गायत्री ।

इमां मे अग्ने समिधं - मिमासुं यसदं वनः	। इमा उ पु श्रुभी गिरः	१
अया ते अग्ने विधेमो - जों नपादश्वमिष्टं	। एना राक्तनं मुजान	२
तं त्वां गीर्भिर्गिर्वणसं द्रविणस्युं द्रविणोदः	। सपथेम सपथेव	३
स बोधि सूरिर्मघवा वसुपते वसुदावन	। युगोध्यः समद द्वेषांसि	४
स नो वृष्टिं विवस्परि स नो वाजमनर्वाणम	। स नः सहस्रिणीरिषः	५
ईष्टानायावस्यवे यविष्ठ इत नो गिरा	। यजिष्ठ होतुग गहि	६
अन्तर्ह्येष्टं ईयमे विद्वान जन्मोभया कवे	। वृतो जन्येव मित्रयः	७
स विद्वो आ च पिप्रयो यक्षि विक्रित्व आनपक्व	। आ चाम्मिन त्सन्ति बर्हिषि	८ [२७] (६५)

(७)

६ सामाहुतर्भागेभ्यः । अग्निः । गायत्री ।

श्वेष्ठं यविष्ठ भारता - ऽग्ने धूमन्तमा भंग	। वसो पुरुस्पृष्टं रयिम	१
मा नो अरातिरीशत देवस्य मन्यस्य च	। परि तस्या उत द्विषः	२
विश्वा उत त्वया वयं धारा उदुन्या इव	। अति गाहेमहि द्विषः	३
गुचिः पावक वन्द्यो ऽग्ने बृहद वि गेचसं	। त्व वृतेभिर्गहृतः	४
त्वं नो अमि भारता - ऽग्ने वशामिर्दक्षभिः	। अष्टापदीभिर्गहृतः	५
द्वृक्षः सर्पिर्गमुतिः प्रतो होता वरेण्यः	। सहसस्पृत्रो अद्भुतः	६ [२८] (७१)

(८)

६ गृत्स्ममद (आक्षिप्तः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । गायत्री; ६ अनुष्टुप् ।

वाजयन्त्रिव नू रथान योगां अग्रेरुपं स्तुहि	। यशस्ममस्य मीळहुषः	१
यः सुनीथो ददागुषे ऽजुर्यो जरयन्नरिं	। चारुप्रतीक आहुतः	२
य उ भिया दमेष्वा वृषाषमि प्रशम्यते	। यस्य वतं न मीर्यते	३
आ यः स्वर्णं भानुना चित्रो विभात्यर्चिषा	। अश्रानो अजर्गभि	४
अत्रिमनु स्वराज्यं - मग्निमुक्थानि वावृधुः	। विश्वा अधि भियां दधे	५
अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य देवानामनिभिर्वयम् । अग्नित्यन्तः सत्वेमहा - मि ण्याम पृतन्यतः ६ [२९]		

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ य० १-३२]

(५)

१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहात्र पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि होतां होतृषदने विद्वान्-स्वेषां दीद्विषां असदत मुदलः ।

अवध्वतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रभरः शुचिजिह्वो अग्निः १

त्वं दूतस्त्वमु नः परम्पा-स्त्वं वस्य आ वृषभ प्रणेता ।

अग्ने तोकस्य नस्तने तनूना-मप्रयुच्छन् वीद्यन् बोधि गोपाः २

विधेम ते परमे जन्मन्मग्ने विधेम स्तोमैरवरं सधस्ये ।

यस्माद योनेरुदारिद्र्या यजं ते प्र त्वे हदीषि जुहुरे समिद्धे ३

अग्ने यजस्व हविषा यजीया-ज्यष्टी वृष्णामभि गृणीहि गधः ।

त्वं ह्यसि रयिपती रयीणां त्वं शुक्रस्य वचसो मनोतां ४

उभयं ते न क्षीयते वसव्यं विवेदिव जायमानस्य वस्य ।

कृधि क्षुमन्नं जरितारमग्ने कृधि पतिं स्वपत्यस्य रायः ५

सैनार्नाकिन सुविद्वान् अस्मे यथा वृषा आर्यजिष्ठः स्वस्ति ।

अवध्वो गोपा उत नः परम्पा अग्ने द्युमदुत रवद दिदीहि ६ [१] (८३)

(१०)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहात्र पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

जोह्वानो अग्निः प्रथमः पितेवे-लम्पदं मनुषा यत समिद्धः ।

भियं वसानो अमृतो विचेता मर्मजन्यः श्रवस्यः स वाजी १

भूया अग्निश्चित्रमानुहवं मे विश्वाभिर्गीर्भिर्मृतो विचेताः ।

इयावा रथं वहतो रोहिता वो-तारुपाहं चक्रे विभुत्रः २

उत्तानायामजनयन् त्सुषूतं भुवन्नुग्निः पुरुपेशासु गर्भः ।

शिर्णिगायां चिकुक्नुना महोभि-रपरीवृतो वसति प्रचेताः ३

जिघर्म्यग्निं हविषा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा ।

पृथुं तिरश्चा वयसा ब्रह्मन्तं व्यचिष्ठमन्नै रभसं दृशानं ४

आ विश्वतः प्रत्यञ्चं जिघर्म्य-रक्षसा मनसा तज्जुषन्त ।

मर्यशीः स्पृहयद्वर्णो अग्नि-नाभिमृजो तन्वा इ जभुगणः ५ (८८)

जेया भागं सहसानो वरेण त्वाद्रूतासो मनुवद वदेम ।
अनूनमग्निं जुह्वा वचस्या मधुपृचं धनसा जोहवीमि

६ [२] (८९)

(११)

१२ गृत्समद (आगिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनः । इन्द्रः । विराट्स्थानाः ११ त्रिष्टुप् ।

- श्रुधी हवमिन्द्र मा रिषण्यः स्याम ते दावने वसूनाम् ।
इमा हि त्वामूर्जो वर्धयन्ति वसुयवः सिन्धवा न क्षरन्तः १
- सृजो महीरिन्द्र या अपिन्वः परिठिता अहिना शूर पूर्वीः ।
अमर्त्यं चिद दासं मन्यमान-मवाभिनदुस्थैर्वावृधानः २
- उक्थेष्विन्द्र शूर येषु चाकन् त्सोमेष्विन्द्र रुद्रियेषु च ।
तुभ्येवेता यासु मन्दसानः प्र वायवे मिस्रते न शुभ्राः ३
- शुभ्रं नु ते शुष्मं वर्धयन्तः शुभ्रं वज्रं बाहोर्वधानाः ।
शुभ्रस्त्वमिन्द्र वावृधानो अस्मे दासीर्विशः सूर्येण सह्याः ४
- गुहा हितं गुह्यं गृह्णमस्व-पीवृतं मायिनं क्षियन्तम
उता अपा द्यां तस्तभ्वांस-महन्नाहि शूर वीर्येण ५ [३]
- स्तवा नु ते इन्द्र पूर्या महा-न्युत स्त्वाम नूतना कृतानि ।
स्तवा वज्रं बाहोरुशन्तं स्तवा हरी सूर्यस्य केतू ६
- हरी नु ते इन्द्र वाजयन्ता घृतश्चुतं स्वारमस्वाद्याम् ।
वि समना भूमिरप्रथिता-ऽरंस्त पर्वतश्चित् सरिष्यन् ७
- नि पर्वतः साद्यप्रयुच्छन् त्सं मातृभिर्वावृशानो अंकान् ।
दूरे पारं वाणीं वर्धयन्त इन्द्रेषितां धमनिं पप्रथन् नि ८
- इन्द्रो महां सिन्धुमाशयानं मायाविनं वृत्रमस्फुरन्निः ।
अरेजेतां रोदसी भियाने कनिकदतो वृष्णो अस्य वज्रो ९
- अरोरवीद वृष्णो अस्य वज्रो ऽमानुषं यन्मानुषो निजूर्वात ।
नि मायिनो दानवस्य माया अपादयत पपिवान् त्सुतस्य १० [४]
- पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मन्वन्तु त्वा मन्दिनः सुतासः ।
पृणन्तस्ते कुक्षी वर्धयन्ति-तथा सुतः पौर इन्द्रमाव ११ (१००)

त्वे इन्द्राप्यमूम विप्रा धियं वनेम क्रतया सपन्तः ।

अवस्यवो धीमहि प्रशस्तिं सद्यस्ते रायो वावने स्याम

१२

स्याम ते तं इन्द्र ये तं ऊती अवस्यव ऊर्जे दधयन्तः ।

शुष्मिन्तमं यं चाकनाम देवाऽस्मे रयिं रासि वीरवन्तम

१३

रासि क्षयं रासि मित्रमस्मे गमि शर्धे इन्द्र मारुतं नः ।

सजोषसो ये च मन्दसानाः प्र वायवः पान्यग्रणीतिम

१४

व्यन्तिवन्तु येषु मन्दसानस्तृपत् सोमं पाहि वृथदिन्द्र ।

अस्मान त्मु पृत्स्वा तरुत्राऽवर्धयो द्यां बृहद्भिरर्केः

१५ [५]

बृहन्त इजु ये ते तरुत्रोऽकथेभिर्वा सुस्रमाविवासान् ।

स्तृणानासो बहिः पम्णावत त्वाता इदिन्द्र वाजमग्मन

१६

उग्रेष्विजु शूर मन्दमानः श्विकवुकेषु पाहि सोममिन्द्र ।

प्रवोधुवच्छ्रुषु प्रीणानो याहि हरिभ्यां सुतस्य पीतिम

१७

धिष्या शवः शूर येन वृत्रः सवामिन्द्र दानुमौर्णवाभम ।

अपावृणोज्योतिरायीय नि संन्यतः सावि दस्युरिन्द्र

१८

सनेम ये तं ऊतिमिस्तरन्ता विश्वाः स्पृध आर्षिण दस्यून ।

अस्मभ्यं तत त्वाहं विश्वरूपः मरन्धयः साख्यस्य त्रितायं

१९

अस्य सुवानस्य मन्दिनस्त्रितस्य न्यबुद्धं वावृधानो अस्तः ।

अवर्तयत् सूर्यो न चक्र मिनद वलमिन्द्रो अङ्गिरस्वान

२०

नूनं सा ते प्रति वरं जग्निरे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मयोनी ।

शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्ति धग्भगो नो बृहद वदेम विदथे सुवीगः

२१ [६] (१६०)

(११)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १९-२२]

१५ गृत्समद (आदिगरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यो जात एव प्रथमो मनस्वान् देवो देवान् क्रतुना पर्यभूषत् ।

यस्य शुष्माद् रोदसी अभ्यसेतां नृम्णस्य मक्षा स जनास इन्द्रः

१

यः पृथिवीं व्यथमानामहंहव यः पर्वतान् प्रकुपितां अरम्णात् ।

यो अन्तरिक्षं विममे वरीयो यो द्यामस्तभ्नात् स जनास इन्द्रः

२

(११२)

यो हत्वाहिमरिणात् सप्त सिन्धून् यो गा उदाजवपधा वलस्य ।	
यो अश्मनोरन्तरग्निं जजान संवृक समत्सु स जनास इन्द्रः	३
येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः ।	
श्वघ्नीव यो जिगीवां लक्षमाद-वर्यः पृष्ठानि स जनास इन्द्रः	४
यं स्मां पृच्छन्ति कुह सेतिं घोर-भुतेमाहुर्नैपो अम्तीन्येनम् ।	
सो अर्यः पृष्टीर्विज इवा मिनाति श्रदस्मै धत्त स जनास इन्द्रः	५ [७]
यो रधस्य चोविता यः कुशस्य यो ब्रह्मणो नार्धमानस्य कीरिः ।	
युक्तग्राव्यो योऽविता सुशिप्रः सुतसोमस्य स जनास इन्द्रः	६
यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गावा यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथासः ।	
यः सूर्यं य उषसं जजान यो अपां नेता स जनास इन्द्रः	७
यं क्रन्दसी संयती विह्वयेत परेऽवर उभयां अमित्राः ।	
समानं चिद रथमातस्थिवांसा नाना हवन्ते स जनास इन्द्रः	८
यस्मात्त क्रते विजयन्ते जनासो यं युध्यमाना अवसे हवन्ते ।	
यो विश्वस्य प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत स जनास इन्द्रः	९
यः शश्वतां मह्येनो दधाना-नमन्यमानाञ्छर्षा जघान ।	
यः शर्धते नानुददाति शृध्यां यां दस्योर्हन्ता स जनास इन्द्रः	१० [८]
यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चन्वारिण्यां शग्द्यन्वविन्दत ।	
ओजायमानं यो अहिं जघान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः	११
यः सप्तर्गिमवृषभस्तुविष्मा-नवासुजत मर्तवे सप्त सिन्धून् ।	
यो गैत्रिणमस्फुरद वज्रबाहु-र्यामारोहन्तं स जनास इन्द्रः	१२
द्यावां चिदस्मै पृथिवी नमेत शुष्माश्चिदस्य पर्वता भयन्ते ।	
यः सोमपा निचितो वज्रबाहु-र्यां वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः	१३
यः सुन्वन्तमवति यः पचन्तं यः शंसन्तं यः शशमानमूती ।	
यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राधः स जनास इन्द्रः	१४
यः सुन्वते पचन्तं दुध आ चिद वाजं दर्दधि स किलासि मृत्यः ।	
वयं त इन्द्र विश्वहं प्रियासः सुवीरांसो विदधमा वदेम	१५ [९] (१२५)

(१३)

१३ गृत्समन् (आङ्गिरसः शीतहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शीतकः । इन्द्रः । जगती, १३ पिप्लुप ।

ऋतुर्जनित्री तस्या अपरिपुषि मधु जात आविशद यामु वधते ।
 तदाहना अभयत पिप्युषी पयो — उडाः पीयूषं प्रथमं तदुक्थ्यम् १
 सधीमा यन्ति परि बिभ्रेतीः पयो विश्वप्स्य्याय प्र भवन्त भोजनम् ।
 समानो अध्वा प्रवतामनुष्यतु यस्नाकृणोः प्रथमं साम्युक्थ्यः २
 अन्वेको वदति यद् वदति तद् रूपा भिनन्तदंश एक इयते ।
 विश्वा एकस्य विनुदन्तिनिक्षते यस्नाकृणोः प्रथमं साम्युक्थ्यः ३
 प्रजाभ्यः पुष्टिं विभजन्त आसते गयामिष पुष्टं प्रभवन्तमायते ।
 अमिन्वन वंष्टेः पितुर्न भोजनं यस्नाकृणोः प्रथमं साम्युक्थ्यः ४
 अधाकृणोः पृथिवीं संहशं द्विव यो धीतीनामहिहन्नाग्निं पथः ।
 तं त्वा स्तोमेभिरुदमिर्न वाजिनं देवं देवा अजनन् त्सास्युक्थ्यः ५ [१०]

यो भोजनं च दयसे च वधेन — माद्राग शुकं मधुमद ददोहिथ ।
 स शोवधिं नि वधिषे विवस्वति विश्वस्यैक इशिषे साम्युक्थ्यः ६
 यः पुष्पिणींश्च प्रस्यश्च धर्मणा ऽधि वाने व्यवनिर्धारयः ।
 यश्चासमा अजनो विद्युतो द्विव उरुवो अभितः साम्युक्थ्यः ७
 यो नामरु सहवसुं निहन्तवे पृक्षाय च वासवेशाय चावहः ।
 ऊर्जयन्त्या अपरिविष्टमस्य — मतेवाद्य पुरुकृत साम्युक्थ्यः ८
 शतं वा यस्य दश साकमाद्य एकस्य भूयो यद्ध वोदमाविथ ।
 अरजो वस्यून त्समुनब्धभीतये मुपाव्यो अभवः साम्युक्थ्यः ९
 विश्वेदनु रोधना अस्य पौंस्यं वदुरस्मै वधिरे कृतवे धनम् ।
 षष्ठस्तभ्रा विष्टिरः पञ्च संहशः परि परो अभवः साम्युक्थ्यः १० [११]

सुप्रवाचनं तव वीर वीर्यं यदेकेन कतुना विन्दमे वसु ।
 जातुष्ठिरस्य प्र वयः सहस्वतो या चकथे सेन्द्र विश्वास्युक्थ्यः ११
 अरमयः सरपसस्तराय कं तुर्वीतये च वय्याय च सुतिम ।
 नीचा सन्तमुवनयः परावृजं प्रान्धं श्रोणं श्रवयन् त्सास्युक्थ्यः १२

अस्मभ्यं तद् वसो वानाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसुधम् ।
 इन्द्र यच्छिन्नं श्रवस्या अनु धून् बृहद वदेम विदथे सुवीराः १३ [१२] (१३८)

(१४)

१२ गृत्समव (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अध्व॑र्यवो॒ भर॑तेन्द्रा॒य सोम॑-माम॑त्रेभिः सिञ्च॑ता म॒द्यम॑न्धः ।	
क्रामी॑ हि वी॒रः सद॑मस्य पी॒तिं जुहो॑त वृ॒ष्णे तदि॑दुष व॒ष्टि	१
अध्व॑र्यवो यो अ॒पो व॒त्रिवांसं॑ वृ॒त्रं ज॒घाना॑शन्ये॒व वृ॒क्षम॑ ।	
तस्मा॑ ए॒नं भर॑त तद्ग॒शायं॑ ए॒ष इन्द्रो॑ अ॒र्हति॑ पी॒तिम॑स्य	२
अध्व॑र्यवो यो वृ॒भीकं ज॒घान॑ यो गा उ॒दाज॑दप हि वृ॒तं वः ।	
तस्मा॑ ए॒तम॑न्तर्गि॒क्षे न वा॑त-मिन्द्रं सोम॑रोर्णु॒त जू॒ने व॑र्यैः	३
अध्व॑र्यवो य उ॒रणं ज॒घान॑ नव॑ च॒व्वांसं॑ नव॑ति च॒ बा॒हू न ।	
यो अ॒र्बुद॑मव॒ नीचा॑ ब॒न्धाधे॑ तमिन्द्रं सोम॑स्य भू॒धे हि॑नोत	४
अध्व॑र्यवो यः स्व॒श्रं ज॒घान॑ यः शु॒ष्णम॑शु॒षं यो ज्य॑सम् ।	
यः पि॒पुं नम॑चिं यो रु॒धिकां॑ तस्मा॑ इन्द्रा॒यान्ध॑सो जुहो॑त	५
अध्व॑र्यवो यः श॒तं श॒म्बर॑स्य॒ पुरो॑ बि॒भेदा॑श्म॒नेष॑ पूर्वाः ।	
यो व॒र्चिनः॑ श॒तमिन्द्रः॑ स॒हस्रं॑-म॒पाव॑पद भर॑ता सोम॑मस्मै	६ [१४]
अध्व॑र्यवो यः श॒तमा॑ स॒हस्रं॑ भू॒म्या उ॒पस्थे॑ऽव॒पज्ज॑घन्वान ।	
कु॒न्म॑स्यायो॒रति॑थि॒ग्वस्य॑ वी॒रान॑ न्यावृ॒णग् भर॑ता सोम॑मस्मै	७
अध्व॑र्यवो यन्न॑रः क॒ामया॑ध्वे श्रु॒ष्टी वह॑न्तो नश॒था तदि॑न्द्रे ।	
ग॒भ॑स्तिपू॒तं भर॑त श्रु॒ताये॑-न्द्रा॒य सोमं॑ यज्य॒वो जुहो॑त	८
अध्व॑र्यवः क॒र्त॑ना श्रु॒ष्टिम॑स्मै व॒ने नि॑पू॒तं व॒न उ॒न्नय॑ध्वम् ।	
जुषा॑णो ह॒स्यम॑भि वा॒वशे॑ व इन्द्रा॒य सोमं॑ म॒दिरं॑ जुहो॑त	९
अध्व॑र्यवः प॒यसो॑ध॒र्यथा॑ गोः सोमै॑भिर्गि॒ पृ॒णता॑ भो॒जमिन्द्र॑म् ।	
वे॒वा॒हम॑स्य नि॒भृतं॑ म ए॒तद॑ दि॒त्सन्तं॑ भू॒यो य॒जत॑श्चि॒केत॑	१०
अध्व॑र्यवो यो वृ॒ज्यस्य॑ व॒म्बो यः॑ पा॒र्थिव॑स्य॒ क्षम्य॑स्य॒ राजा॑ ।	
तमू॑दं न पृ॒णता॑ य॒वेने॑-न्द्रं सोमै॑भिस्त॒वपो॑ वो अस्तु	११
अ॒स्मभ्यं॑ तद॒ वसो॑ वृ॒नाय॑ राधः॒ सम॑र्थयस्व बहु॒ ते व॑स॒व्यम् ।	
इन्द्र॑ यच्चि॒त्रं श्र॑व॒स्या अनु॑ द्यू॒न् बृ॒हद॑ व॒देम॑ वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑	१२ [१४] (१५०)

(१५)

१० गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र घा न्वस्य महता महानि सत्या सत्यस्य करणानि वाचम ।	
त्रिकटुकैष्वपिबत सुतस्यास्य मनु अहिमिन्द्रो जघान	१
अवशो द्यामस्तभायद् बृहन्तमा रोदसी अपृणदन्तर्गक्षम ।	
स धारयत् पृथिवी पप्रथच्च सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	२
सर्वेव प्राचो वि मिमाय मानिर्वज्रेण खान्यन्तृणाम्नीनाम् ।	
वृथासृजत् पृथिवीर्घ्याथः सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	३
स प्रबोद्धन परिगत्या वृभीतिर्विश्वमधागायुधमिष्टे अग्नौ ।	
सं गोभिर्ध्वैरसृजद् रथेभिः सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	४
स ईं महीं धुनिर्मतोरग्म्यात् सो अस्नातृनपायत् स्वप्ति ।	
त उत्साय रयिमभि प्र तस्थुः सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	५ [१५]
सोर्वज्रं सिन्धुमरिणान्महत्वा वज्रेणान् उषसः सं पिपेष ।	
अजवसो जविनीभिर्विवृश्चन्त्सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	६
स विह्वो अपगोहं कनीनामाविर्मवन्नुदतिष्ठत् पगवृक् ।	
पति भोणः स्थाव इयन्तगचष्ट सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	७
भिनद् बलमङ्गिराभिर्गृणानां वि पर्वतस्य हंतिनान्यैरन ।	
रिणग्रोधांसि कुत्रिमाण्येषां सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	८
स्वप्नेनाभ्युप्या चुमुरिं धुनिं च जघन्थ दस्युं प्र वृभीतिमावः ।	
रम्भी चिदत्र विविदे हिरण्यं सोमस्य ता मनु इन्द्रश्चकार	९
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे वृहीयदिन्द्र इक्षिणा मघानी ।	
शिक्षा स्तातृभ्यो माति धग्भगो ना बृहद् वदम विदथे सुवीराः	१० [१६] (१६०)

(१६)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; ९ त्रिष्टुप् ।

प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय सुष्टुतिमग्राविव समिधानं हविर्भरे ।	
इन्द्रमजुयं जरयन्तमुक्षितं सनाद् युवानमवसं हवामहं	१
यस्मादिन्द्राद् बृहत् किं चनेमृते विश्वान्यस्मिन् त्संभृताधि वीर्या ।	
जठरे सोमं तन्वीद् सतो महो हस्ते वज्रं भरति शीर्षणि कर्तुम्	२ (१६२)

न क्षोणीभ्यां परिभवे त इन्द्रियं न समुद्रैः पर्वतैरिन्द्र ते रथः ।

न ते वज्रमन्त्रं भोति कश्चन यदाशुभिः पतंसि याजना पुरु

३

विश्वे ह्यस्मै यजताय धृष्णवे कर्तुं भरन्ति वृषभाय सश्वतं ।

वृषा यजस्व हविषा विदुष्टरः पिबेन्नु सोमं वृषभेण भानुना

४

वृष्णः कोशः पवते मध्व ऊर्मि वृषभान्नाय वृषभाय पार्तव ।

वृषणाध्वर्यु वृषभासो अर्दयो वृषणं सोमं वृषभाय सुष्वति

५ [१७]

वृषां ते वज्र उत ते वृषा रथो वृषणा हरीं वृषभाण्यायुधा ।

वृष्णो मर्दस्य वृषभ त्वमीशिष इन्द्र सोमस्य वृषभस्य तृष्णुहि

६

प्र ते नावं न समने वचम्युवं वृषणा यामि सर्वनेषु वाधुषिः ।

कुविन्नो अस्य वचसो निबोधिष विन्दुमुत्सं न वसुनः सिचामहं

७

पुरा सबाधावृभ्या ववृत्स्व नो धेनुर्न वत्सं यवसस्य पिप्युषी ।

सकृत्सु ते सुमतिभिः शतक्रतो सं पत्नीभिर्न वृषणो नसीमहि

८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे वृहीयदिन्द्र वक्षिणा मघोनी ।

शिक्षा स्तोतृभ्यो मार्ति धर्मगो नो बृहद वदम विदथं सुवीर्यः

९ [१८] (१६९)

(१७)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः गौतमोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगनी; ८-९ त्रिष्टुप् ।

तदस्मै नव्यमङ्गिरस्ववर्चत शुष्मा यवस्य प्रत्नथोदीरति ।

विश्वा यद् गोत्रा सहसा परीवृता मदे सोमस्य हंहितान्यैरयत्

१

स मृतु यो ह प्रथमाय धार्यस ओजो मिमानो महिमानमतिरत् ।

शूरो यो युत्सु तन्वं परिष्यत् शीर्षाणि द्यां महिना प्रत्यमुञ्चत

२

अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं महद यवस्याग्रे ब्रह्मणा शुष्ममैरयः ।

रथेष्ठेन हर्यश्वेन विव्युताः प्र जीरयः सिञ्चते सध्यक् पृथक्

३

अधा यो विश्वा भुवनामि मज्जने शानकृत् प्रवया अभ्यवर्धन ।

आद् रोदसी ज्योतिषा वह्निरातनोन सीव्यन् तमीमि दुधिता समव्ययत्

४

स प्राचीनान् पर्वतान् हंहवोर्जसा अधराचीनमकृणोवृषामर्षः ।

अधारयत् पृथिवीं विश्वधार्यस मस्तभ्रान्मायया धामवस्रसः

५ [१९] (१७४)

सास्मा अरं बाहुभ्यां यं पिताकृणोव विश्वस्मादा जनुषो वेदसस्परि ।

येना पृथिव्यां नि किर्वि शयध्वे वज्रेण हव्यवृणक् तुविष्वणिः ६

अमाजूर्वि पित्रोः सचा सती समानादा सर्वमस्त्वामिये भगम् ।

कृधि प्रकनमुप माय्या भर वृद्धि भागं तन्वोऽं येन मामहः ७

भोजं त्वामिन्द्र वयं हुवम वृद्धिभिमिन्द्रापीमि वाजान् ।

अविर्द्धिन्द्र चित्रया न ऊती कृधि वृषान्निन्द्र वस्यसो नः ८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रं वृहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धर्मगो नो बृहद वंदेम विदथे सुवीरः ९ [२०] (१७८)

(१८)

१. गृन्समद (आङ्गिरस गौतमाः पश्चाद्) भार्गवः शानकः । इन्द्रः । विष्टुप् ।

प्राता रथा नवो योजि सस्मिन्—श्वतुयुगस्त्रिकशः सप्तर्षिः ।

दशारित्रो मनुष्यः स्वयाः स इष्टिभिमतिभी रंथो भूत १

सास्मा अरं प्रथमं स द्वितीयं—मृतो तृतीयं मनुषः स होता ।

अन्यस्या गर्भमन्य ऊं जनन्त सो अन्येभिः सचते जैन्यो वृषा २

हरी नु कं रथ इन्द्रस्य योज—माये सुक्तेन वचसा नवेन ।

सो पु त्वामत्र ब्रह्वा हि विषा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये ३

आ द्वाभ्यां हरिभ्यामिन्द्र या—ह्या चनृभिर्ग षड्विहयमानः ।

आष्टाभिर्वृशभिः सोमपेयं—मयं सुतः सुमस्व मा मृधस्वः ४

आ विंशत्या त्रिंशता याह्यवा—डा चत्वारिंशता हरिभिर्युजानः ।

आ पञ्चाशतां सूर्येभिर्गिन्द्रा ५५ षष्ट्या सप्तत्या सोमपेयम् ५ [२१]

आर्शत्या नवत्या याह्यवा—डा शतं हरिभिरुह्यमानः ।

अयं हि ते शुनहोत्रेषु सोम इन्द्र त्वाया परिषिक्तो मदाय ६

मम ब्रह्मिन्द्र याह्यच्छा विश्वा हरी धुरि धिष्वा रथस्य ।

पुरुत्रा हि विहव्यो बभ्रु—मिमिन्द्र सवने मादयस्व ७

न म इन्द्रेण सत्यं वि योष—वृष्मभ्यमस्य दक्षिणा वृहीत ।

उप ज्येष्ठ वरुथे गर्भस्तौ प्रायंप्रिये जिगीवांसः स्याम ८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रं वृहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धर्मगो नो बृहद वंदेम विदथे सुवीरः ९ [२२] (१८७)

(१९)

१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपाय्यस्यान्धसो मदाय मनीषिणः सुवानस्य प्रयसः ।	
यस्मिन्निन्द्रः प्रविर्वि वावृधान ओको वृधे ब्रह्मण्यन्तश्च नरः	१
अस्य मन्वानो मध्वो वज्रहस्ता ऽहिमिन्द्रो अणोषृतं वि वृश्चत ।	
प्र यद वयो न स्वसराण्यच्छा प्रयांसि च नदीनां चक्रमन्त	२
स माहिन् इन्द्रो अणो अपां प्रेरयद्गृहिहाच्छा समुद्रम् ।	
अजनयत सूर्यं विद्वद् गा अकुनाद्वा वयुनानि साधत	३
सो अप्रतीनि मनवे पुरुणीन्द्रो दाशद् वाशुषे हन्ति वृत्रम् ।	
सद्यो यो नृभ्यो अतसाय्यो भूत पस्पृधानेभ्यः सूर्यस्य सातो	४
स सुन्वत इन्द्रः सूर्यमा ऽऽ वृवो रिणक्ष्यर्त्ययि स्तवान् ।	
आ यद् रयिं गुहर्वद्यमस्मै भरवंशं नैतशो वशस्यन्	५ [२३]
स रन्धयत सविदः सारथये शुष्णमशुषं कुर्यं कुत्साय ।	
दिवोदासाय नवति च नवेन्द्रः पुरो ध्यैरच्छम्बरस्य	६
एवा त इन्द्रोचथमहम् श्रवस्या न तमना वाजयन्तः ।	
अश्याम तत सार्तमाशुषाणा ननमो वधर्ग्वेवस्य पीयोः	७
एवा ते गृत्समदाः शूर मनमा वस्यवो न वयुनानि तक्षुः ।	
ब्रह्मण्यन्त इन्द्र ते नवीय इषमूर्जं सुक्षितिं सुस्रमंशुः	८
नूनं सा ते प्रति वरं जग्निरे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षा स्तोतृभ्यो मार्ति धर्मगो नो बृहद वदेम विदथे सुवीगः	९ [२४] (१९६)

(२०)

१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ विगाहकपा ।

वयं ते वयं इन्द्र विद्धि षु णः प्र भंगमहे वाजयुर्न रथम् ।	
विपन्यवो दीध्यतो मनीषा सुस्रमिर्वक्षन्तस्त्वावतो नृन्	१
त्वं न इन्द्र त्वामिरुती त्वायतो अमिष्टिपासि जनान् ।	
त्वामिनो वाशुषो वरुते त्वाधीरमि यो नक्षति त्वा	२ (१९८)

स नो युवेन्द्रो जोह्वन्नः सखा शिवो नरामस्तु पाता ।
 यः शंसन्तं यः शशमानमृती पचन्तं च स्तुवन्तं च प्रणेषन्तं ३
 तमुं स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे यस्मिन् पुरा वावृधुः शाश्वतुश्च ।
 स वस्वः कामं पीपरदियानो ब्रह्मण्यतो नूतनम्यायाः ४
 सो अङ्गिन्सामुचथा जुजुष्वान् बभ्रा तूतोदिन्द्रो गातुमिष्णन ।
 मुष्णन्नुषसः सूर्येण स्तवान्—श्रम्य चिच्छिभ्रधन पृथ्याणि ५ [२५]

स ह भुत इन्द्रो नाम देव ऊर्ध्वो भुवन्मनुषे वृश्मन्तमः ।
 अब्रिहन्तं सखा—जिह्वो भरद् वासस्य स्वधावान् ६
 स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः पुरंवुरो दासीर्ययद् वि ।
 अर्जनयन् मनवे क्षामपश्च सत्रा शंसं यजमानस्य तूतोत् ७
 तस्मै तवस्यमनु दायि सत्रे—न्द्राय वृवेभिर्गणसातौ ।
 प्रति यदस्य वज्रं बाह्वोर्धु—हन्वी दस्युन् पुर आयसीर्नि तर्गित् ८
 नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे वृहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
 शिक्षा स्तोतृभ्यो मार्ति धर्मगो नो बृहद वंदेम विदधे सुवीराः ९ [२६] (२०५)

(२१)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) मार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती । ६ त्रिष्टुप् ।

विश्वजिते धनजिते स्वर्जिते सत्राजिते नृजिते उर्वराजिते ।
 अश्वजिते गोजिते अजिते भ्रे—न्द्राय सोमं यजताय हर्यतम १
 अभिभुवेऽभिभङ्गाय वन्वते ऽषाळहाय सहमानाय वेधसे ।
 तुविग्रये वज्रये वृहरीतवे सत्रासाहे नम इन्द्राय वोचत २
 सत्रासाहो जनभक्षो जनसह—श्च्यवनो युध्मो अनु जोषमुक्षितः ।
 वृत्तचयः सवुरिर्विश्वारित इन्द्रस्य वोचं प्र कृतानि वीर्या ३
 अनानुदो वृषभो वोधतो वधो गम्भीर क्रण्वो असमष्टकाव्यः
 रभ्रचोदः श्रथनो वीळितस्पृथु—रिन्द्रः सुयज्ञ उषसः स्वर्जनत् ४
 यज्ञेन गातुमप्सुरो विविद्विरे धियो हिन्वाना उशिजो मनीषिणः ।
 अमिस्वरा निषवा गा अवस्यव इन्द्रे हिन्वाना द्रविणान्याशत ५ (२१०)

इन्द्र भेष्ठानि त्रविणानि धेहि चित्तिं दक्षस्य सुभयत्वमस्मे ।

पोषं रयीणामरिष्टिं तनूनां स्वाद्यानं वाचः सुदिनन्वमहाम

६ [२७] (२११)

(२२)

४ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः ।

१ अष्टिः, २-३ अतिशक्ती ४ अष्टिः अतिशक्ती वा ।

त्रिकद्वकेषु महिषा यवाशिरं त्रविशुष्मं—स्तुपत साममपिचद विष्णुना सुते यथावशत ।

स इह ममावु माहि कर्म कर्तवे महामुरुं सैनं सश्वद कुवां कुवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्द्रः १

अध त्विषीमां अभ्योजसां किर्वि युधाभव—दा गेदसी अपृणदस्य मज्जना प्र वावृध ।

अधत्तान्यं जठरे प्रेमरिच्यत सैनं सश्वद कुवां कुवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्द्रः २

साकं जातः क्रतुना साकमोजसा ववक्षिथ साकं वृद्धा वीर्यैः सामहिर्मृधा विचर्षणिः ।

दाता राधः स्तुवते काम्यं वसु सैनं सश्वद कुवां कुवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्द्रः ३

तव त्यन्नयं नृतोऽप इन्द्र प्रथमं पुर्व्यं त्रिवि प्रवान्यं कृतम ।

यद कुवस्य शवसां प्रारिणा अमुं रिणन्नपः ।

भुवद विश्वमभ्यादेवमोजसा विदादृजं शतकर्तुर्विदादिषम

४ [२८] (२१५)

(२३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३०॥ सू० २३-३०]

१९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । बृहस्पतिः । १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० १०१ १०२ १०३ १०४ १०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११० १११ ११२ ११३ ११४ ११५ ११६ ११७ ११८ ११९ १२० १२१ १२२ १२३ १२४ १२५ १२६ १२७ १२८ १२९ १३० १३१ १३२ १३३ १३४ १३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४० १४१ १४२ १४३ १४४ १४५ १४६ १४७ १४८ १४९ १५० १५१ १५२ १५३ १५४ १५५ १५६ १५७ १५८ १५९ १६० १६१ १६२ १६३ १६४ १६५ १६६ १६७ १६८ १६९ १७० १७१ १७२ १७३ १७४ १७५ १७६ १७७ १७८ १७९ १८० १८१ १८२ १८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८ १८९ १९० १९१ १९२ १९३ १९४ १९५ १९६ १९७ १९८ १९९ २०० २०१ २०२ २०३ २०४ २०५ २०६ २०७ २०८ २०९ २१० २११ २१२ २१३ २१४ २१५ २१६ २१७ २१८ २१९ २२० २२१ २२२ २२३ २२४ २२५ २२६ २२७ २२८ २२९ २३० २३१ २३२ २३३ २३४ २३५ २३६ २३७ २३८ २३९ २४० २४१ २४२ २४३ २४४ २४५ २४६ २४७ २४८ २४९ २५० २५१ २५२ २५३ २५४ २५५ २५६ २५७ २५८ २५९ २६० २६१ २६२ २६३ २६४ २६५ २६६ २६७ २६८ २६९ २७० २७१ २७२ २७३ २७४ २७५ २७६ २७७ २७८ २७९ २८० २८१ २८२ २८३ २८४ २८५ २८६ २८७ २८८ २८९ २९० २९१ २९२ २९३ २९४ २९५ २९६ २९७ २९८ २९९ ३०० ३०१ ३०२ ३०३ ३०४ ३०५ ३०६ ३०७ ३०८ ३०९ ३१० ३११ ३१२ ३१३ ३१४ ३१५ ३१६ ३१७ ३१८ ३१९ ३२० ३२१ ३२२ ३२३ ३२४ ३२५ ३२६ ३२७ ३२८ ३२९ ३३० ३३१ ३३२ ३३३ ३३४ ३३५ ३३६ ३३७ ३३८ ३३९ ३४० ३४१ ३४२ ३४३ ३४४ ३४५ ३४६ ३४७ ३४८ ३४९ ३५० ३५१ ३५२ ३५३ ३५४ ३५५ ३५६ ३५७ ३५८ ३५९ ३६० ३६१ ३६२ ३६३ ३६४ ३६५ ३६६ ३६७ ३६८ ३६९ ३७० ३७१ ३७२ ३७३ ३७४ ३७५ ३७६ ३७७ ३७८ ३७९ ३८० ३८१ ३८२ ३८३ ३८४ ३८५ ३८६ ३८७ ३८८ ३८९ ३९० ३९१ ३९२ ३९३ ३९४ ३९५ ३९६ ३९७ ३९८ ३९९ ४०० ४०१ ४०२ ४०३ ४०४ ४०५ ४०६ ४०७ ४०८ ४०९ ४१० ४११ ४१२ ४१३ ४१४ ४१५ ४१६ ४१७ ४१८ ४१९ ४२० ४२१ ४२२ ४२३ ४२४ ४२५ ४२६ ४२७ ४२८ ४२९ ४३० ४३१ ४३२ ४३३ ४३४ ४३५ ४३६ ४३७ ४३८ ४३९ ४४० ४४१ ४४२ ४४३ ४४४ ४४५ ४४६ ४४७ ४४८ ४४९ ४५० ४५१ ४५२ ४५३ ४५४ ४५५ ४५६ ४५७ ४५८ ४५९ ४६० ४६१ ४६२ ४६३ ४६४ ४६५ ४६६ ४६७ ४६८ ४६९ ४७० ४७१ ४७२ ४७३ ४७४ ४७५ ४७६ ४७७ ४७८ ४७९ ४८० ४८१ ४८२ ४८३ ४८४ ४८५ ४८६ ४८७ ४८८ ४८९ ४९० ४९१ ४९२ ४९३ ४९४ ४९५ ४९६ ४९७ ४९८ ४९९ ५०० ५०१ ५०२ ५०३ ५०४ ५०५ ५०६ ५०७ ५०८ ५०९ ५१० ५११ ५१२ ५१३ ५१४ ५१५ ५१६ ५१७ ५१८ ५१९ ५२० ५२१ ५२२ ५२३ ५२४ ५२५ ५२६ ५२७ ५२८ ५२९ ५३० ५३१ ५३२ ५३३ ५३४ ५३५ ५३६ ५३७ ५३८ ५३९ ५४० ५४१ ५४२ ५४३ ५४४ ५४५ ५४६ ५४७ ५४८ ५४९ ५५० ५५१ ५५२ ५५३ ५५४ ५५५ ५५६ ५५७ ५५८ ५५९ ५६० ५६१ ५६२ ५६३ ५६४ ५६५ ५६६ ५६७ ५६८ ५६९ ५७० ५७१ ५७२ ५७३ ५७४ ५७५ ५७६ ५७७ ५७८ ५७९ ५८० ५८१ ५८२ ५८३ ५८४ ५८५ ५८६ ५८७ ५८८ ५८९ ५९० ५९१ ५९२ ५९३ ५९४ ५९५ ५९६ ५९७ ५९८ ५९९ ६०० ६०१ ६०२ ६०३ ६०४ ६०५ ६०६ ६०७ ६०८ ६०९ ६१० ६११ ६१२ ६१३ ६१४ ६१५ ६१६ ६१७ ६१८ ६१९ ६२० ६२१ ६२२ ६२३ ६२४ ६२५ ६२६ ६२७ ६२८ ६२९ ६३० ६३१ ६३२ ६३३ ६३४ ६३५ ६३६ ६३७ ६३८ ६३९ ६४० ६४१ ६४२ ६४३ ६४४ ६४५ ६४६ ६४७ ६४८ ६४९ ६५० ६५१ ६५२ ६५३ ६५४ ६५५ ६५६ ६५७ ६५८ ६५९ ६६० ६६१ ६६२ ६६३ ६६४ ६६५ ६६६ ६६७ ६६८ ६६९ ६७० ६७१ ६७२ ६७३ ६७४ ६७५ ६७६ ६७७ ६७८ ६७९ ६८० ६८१ ६८२ ६८३ ६८४ ६८५ ६८६ ६८७ ६८८ ६८९ ६९० ६९१ ६९२ ६९३ ६९४ ६९५ ६९६ ६९७ ६९८ ६९९ ७०० ७०१ ७०२ ७०३ ७०४ ७०५ ७०६ ७०७ ७०८ ७०९ ७१० ७११ ७१२ ७१३ ७१४ ७१५ ७१६ ७१७ ७१८ ७१९ ७२० ७२१ ७२२ ७२३ ७२४ ७२५ ७२६ ७२७ ७२८ ७२९ ७३० ७३१ ७३२ ७३३ ७३४ ७३५ ७३६ ७३७ ७३८ ७३९ ७४० ७४१ ७४२ ७४३ ७४४ ७४५ ७४६ ७४७ ७४८ ७४९ ७५० ७५१ ७५२ ७५३ ७५४ ७५५ ७५६ ७५७ ७५८ ७५९ ७६० ७६१ ७६२ ७६३ ७६४ ७६५ ७६६ ७६७ ७६८ ७६९ ७७० ७७१ ७७२ ७७३ ७७४ ७७५ ७७६ ७७७ ७७८ ७७९ ७८० ७८१ ७८२ ७८३ ७८४ ७८५ ७८६ ७८७ ७८८ ७८९ ७९० ७९१ ७९२ ७९३ ७९४ ७९५ ७९६ ७९७ ७९८ ७९९ ८०० ८०१ ८०२ ८०३ ८०४ ८०५ ८०६ ८०७ ८०८ ८०९ ८१० ८११ ८१२ ८१३ ८१४ ८१५ ८१६ ८१७ ८१८ ८१९ ८२० ८२१ ८२२ ८२३ ८२४ ८२५ ८२६ ८२७ ८२८ ८२९ ८३० ८३१ ८३२ ८३३ ८३४ ८३५ ८३६ ८३७ ८३८ ८३९ ८४० ८४१ ८४२ ८४३ ८४४ ८४५ ८४६ ८४७ ८४८ ८४९ ८५० ८५१ ८५२ ८५३ ८५४ ८५५ ८५६ ८५७ ८५८ ८५९ ८६० ८६१ ८६२ ८६३ ८६४ ८६५ ८६६ ८६७ ८६८ ८६९ ८७० ८७१ ८७२ ८७३ ८७४ ८७५ ८७६ ८७७ ८७८ ८७९ ८८० ८८१ ८८२ ८८३ ८८४ ८८५ ८८६ ८८७ ८८८ ८८९ ८९० ८९१ ८९२ ८९३ ८९४ ८९५ ८९६ ८९७ ८९८ ८९९ ९०० ९०१ ९०२ ९०३ ९०४ ९०५ ९०६ ९०७ ९०८ ९०९ ९१० ९११ ९१२ ९१३ ९१४ ९१५ ९१६ ९१७ ९१८ ९१९ ९२० ९२१ ९२२ ९२३ ९२४ ९२५ ९२६ ९२७ ९२८ ९२९ ९३० ९३१ ९३२ ९३३ ९३४ ९३५ ९३६ ९३७ ९३८ ९३९ ९४० ९४१ ९४२ ९४३ ९४४ ९४५ ९४६ ९४७ ९४८ ९४९ ९५० ९५१ ९५२ ९५३ ९५४ ९५५ ९५६ ९५७ ९५८ ९५९ ९६० ९६१ ९६२ ९६३ ९६४ ९६५ ९६६ ९६७ ९६८ ९६९ ९७० ९७१ ९७२ ९७३ ९७४ ९७५ ९७६ ९७७ ९७८ ९७९ ९८० ९८१ ९८२ ९८३ ९८४ ९८५ ९८६ ९८७ ९८८ ९८९ ९९० ९९१ ९९२ ९९३ ९९४ ९९५ ९९६ ९९७ ९९८ ९९९ १०००]

ब्रह्मणस्पतिः । जगतीः १०, १९, त्रिष्टुप् ।

गुणानां त्वा गुणर्पतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम ।

ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नृतिमिः सीवु सार्दनम १

देवाश्चिन्तेते असुर्य प्रचेतसां बृहस्पते यज्ञियं भागमानशुः ।

उसा इव सूर्यो ज्यान्तिषा महो विश्वेषामिज्जानिता ब्रह्मणामसि २

आ विबाध्यां परिगपस्तमांसि च ज्यान्तिष्मन्नं रथमृतस्य तिष्ठसि ।

बृहस्पते भीमममित्रदम्भनं रक्षोहर्षं गात्रभिदं स्वर्विदम् ३

सुनीतिभिर्नयसि त्रायसं जनं यस्तृभ्यं दाशान्न तमंहो अश्रवत ।

ब्रह्मद्विषस्तर्पनां मन्युमीरसि बृहस्पते महि तत ते महित्वनम ४

न तमंहो न दुर्गिन् कुतश्चन नागतयन्तितिरुने द्वयाविनः ।

विश्वा इदस्माद ध्वरसां वि बाधसे यं सुगोपा रक्षसि ब्रह्मणस्पते ५ [२९] (२२०)

- त्वं नो गोपाः पथिकृद विचक्षणस्तत्र वताय मनिभिर्जगमह ।
 बृहस्पते यां नो अभि ह्वे कृध स्वा ते ममर्तु दुच्छुना हरस्वता ६
 उत वा यां नो मर्चयादनागसा ऽगतीवा मनः मानका वृकः ।
 बृहस्पते अप तं वर्तया पथः सुगं नो अस्य देववीतये कृधि ७
 त्रातारं त्वा तनूनां हवामह ऽवस्पतर्धिवक्ताग्मस्मयम् ।
 बृहस्पते देवनिशु नि बर्हय मा कुंवा उत्तरं सुम्रमुन्नान ८
 त्वया वयं सुवृधा ब्रह्मणस्पते स्पाहा वसु मनुष्या ईदीमहि ।
 या नो कुं तळिता या अगतयो ऽभि सन्ति जम्भया ना अनप्रसः ९
 त्वया वयमुत्तमं धीमहे वयो बृहस्पते पप्रिणा सन्निना युजा ।
 मा नो दुःशंसा अभिविप्सुर्गीशत प्र मुशंसा मतिमिस्तारिषीमहि १० [३०]
 अनानुदो वृषभो जग्मिगाहवं निष्टप्ता शत्रुं पृतनासु मामहिः ।
 असि सत्यं क्रणया ब्रह्मणस्पत उग्रस्य चिद दमिता वीजृहर्षिणः ११
 अदेवेन मनसा यो रिषण्यति शासामुग्रा मन्यमानो जिघांसति ।
 बृहस्पते मा प्रणक्तस्य नो वधा नि कर्म मन्यं दुर्ग्वस्य शर्धतः १२
 भरेषु हव्यो नमसोपसद्यो गन्ता वाजेषु सन्तिता धनंधनम् ।
 विश्वा इवुर्यो अभिविप्स्योऽ मृधो बृहस्पतिर्वि ववहा रथा इव १३
 तेजिष्ठया तपनी रक्षसस्तप ये त्वा निदं ईधिंर हृष्टवीर्यम् ।
 आविस्तत कृष्व यदसत त उक्थ्यं बृहस्पते वि परिगपो अदय १४
 बृहस्पते अति यदुर्यो अहीद द्युमद विभाति कर्तुमज्जनेषु ।
 यद वीक्ष्यच्छर्वस क्रतप्रजात तदुस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् १५ [३१]
 मा नः स्तनेभ्यो ये अभि बृहस्पदे निगमिणां रिषवाऽन्नेषु जागृधुः ।
 आ देवानामोहते वि वयो हृदि बृहस्पते न परः साम्नो विदुः १६
 विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यस्परि त्वष्टाजनन साम्नःसाम्नः कृविः ।
 स क्रणचिद्वृणया ब्रह्मणस्पति दुहो हन्ता मह क्रतस्य धर्तरि १७
 तव प्रिये व्यजिहीत पर्वता गवां गोत्रमुदमृजो यदङ्गिरः ।
 इन्द्रेण युजा तमसा परीवृतं बृहस्पते निरपामीजो अणवम् १८
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्द ।
 विश्वं तद भद्रं यद्वन्ति देवा बृहद वंदम विदथे सुवीराः १९ [३२] (६३४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२५]

(२४)

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः १, १० बृहस्पतिः ।

१२ इन्द्राब्रह्मणस्पती । जगतीः १२ १६ त्रिष्टुप् ।

सेमामविद्धि प्रमृतिं य ईशिषि ऽया विधेम नवया महा गिरा ।

यथा नो मीढ्वान् तस्तवते सखा तव बृहस्पते योषधः सोत नो मतिम् १

यो नन्वान्यनमक्योजसोता वर्धमन्युना शम्भराणि वि ।

प्राच्यावयदव्युता ब्रह्मणस्पति रा चाविशद् वसुमन्तं वि पर्वतम् २

तव वृवानां वृवतमाय कर्त्तुं मश्रधन हृच्छावदन्त वीळिता ।

उद् गा आजदभिन्द् ब्रह्मणा वल मगूहन तपो व्यचक्षयत रवः ३

अश्मास्यमवर्त ब्रह्मणस्पति मधुधारमभि यमाऽमानृणत ।

तमेव विश्वं पपिरे स्वर्हशो बहु साकं सिसिचुरुन्ममुत्रिणम् ४

सना ता का चिद् भुवना मवीत्वा मान्दिः शरद्भिर्दुर्गं वरुन वा ।

अयतन्ता चरतो अन्यदन्यविद या चकार वयुना ब्रह्मणस्पतिः ५ [१]

अमिनक्षन्तो अमि ये तमानुशु निधिं पर्णानां परमं गुहा हितम् ।

ते विद्वांसः प्रतिचक्ष्यानृता पुनर्यत उ आयन तदुदीयुगविशम् ६

ऋतावानः प्रतिचक्ष्यानृता पुनरात आ तस्थुः कवयो महस्पथः ।

ते बाहुभ्यां धमितमग्निमश्मनि नक्तिः षो अम्यरणा जहुर्हि तम् ७

ऋतज्येन क्षिप्रेण ब्रह्मणस्पति र्यत्र वहि प्र तदश्रोति धन्वना ।

तस्य साध्वीरिषवो यामिरस्यति नृचक्षसां हृशये कर्णयानयः ८

स संनयः स विनयः पुरोहितः स सुहृतः स युधि ब्रह्मणस्पतिः ।

चाक्षमो यद् वाजं भरति मती धना ऽऽदित सूर्यस्तपति तप्यतुर्वृथा ९

विभु प्रभु प्रथमं मेहनावतो बृहस्पतेः सुविदत्राणि राध्या ।

इमा सातानि वैन्यस्य वाजिनो येन जना उभये भुञ्जते विशः १० [२]

योऽवरे वृजनं विश्वथा विभु महामु रणवः शवसा ववक्षिध ।

स वृवो वृवान् प्रति पप्रथे पृथु विश्वेदु ता परिभूत्रह्मणस्पतिः ११

विश्वं सत्यं मघवाना युवोरिदा पशून् प्र मिनन्ति व्रतं वाम ।

अच्छेन्द्राब्रह्मणस्पती हविर्नो ऽहं युजेव वाजिना जिगातम् १२

(२४६)

उताशिष्टा अनु शृण्वन्ति वह्नयः सभेयो विप्रो भग्ने मती धना ।	
वीर्येषा अनु वशं ऋणमावृदिः स ह वाजी समिथे ब्रह्मणस्पतिः	१३
ब्रह्मणस्पतेरभवद् यथावशं सत्यो मन्युर्महि कर्मो कर्मिण्यतः ।	
यां गा उवाजत स विवे वि चाभजन महीव गीतिः शर्वमामृत पृथक्	१४
ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा गयः स्याम रथ्योऽ वयस्वतः ।	
वीरेषु वीर्यं उप पुङ्क्ति नस्त्वं यदीशानो ब्रह्मणा वेधि मे हवम	१५
ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।	
विश्वं तद भद्रं यद्वन्ति वृषा बृहद वदेम विदथे सुवीर्यः	१६ [३] (२५०)

(२५)

५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

इन्धानो अग्निं वनवद् वनुष्यतः कृतब्रह्मा शृशुवद् गतहृदय इत ।	
जातेन जातमति स प्र संमृते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	१
वीर्यमिर्वीर्येण वनवद् वनुष्यतो गाभी रयि पथश्च बोधति त्मना ।	
तांक्रं च तस्य तनयं च वर्धते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	२
सिन्धुर्न क्षोवुः शिमीर्वा क्रपायतो वृषं वधीरभि वृष्ट्योजसा ।	
अग्नेरिव पसितिनाह वर्तव ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	३
तस्मा अर्षन्ति विष्या असश्चतः स सत्त्वभिः प्रथमो गोषु गच्छति ।	
अनिमृष्टतविचिह्नन्त्योजसा ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	४
तस्मा इद विश्वे धुनयन्त सिन्धुवा ऽच्छिद्वा शर्म दधिरे पुरुषि ।	
वृषानां सुहो सुमगः स एधते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	५ [४] (२५५)

(२६)

४ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

अजुरिच्छंसो वनवद् वनुष्यतो वृषयन्निदं वयन्तमभ्यसत ।	
सुप्रावीरिद् वनवत पुत्सु वृष्टं यज्वेदयज्योर्वि भजाति भोजनम्	१
यजस्व वीर प्र विहि मनायतो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये ।	
हविष्कृणुष्व सुमगो यथासंसि ब्रह्मणस्पतेरव आ वृणीमहे	२ (२५७)

स हज्जनेन स विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः ।
 देवानां यः पितरमाविवांसति श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम्
 यो अस्मै हव्यैर्घृतवद्भिरविधत् प्र तं प्राचा नयति ब्रह्मणस्पतिः ।
 उरुयतीमंहसो रक्षती रिषोऽहोश्चिदस्मा उरुचकिरद्भुतः

३

४ [५] (२५९)

(२७)

१७ कूर्मो गान्समदो, गृत्समदो वा । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

इमा गिर अदित्येभ्यो वृतस्मः सनाद् गजभ्यो जुह्वा जुहोमि ।
 शृणोतु मित्रो अयमा भगो नस्तुविजातो वरुणो दक्षो अंशः
 इमं स्तोमं सक्रतवो मे अद्य मित्रो अयमा वरुणो जुषन्त ।
 आदित्यामः शुचयो धारपूता अवृजिना अनवद्या अरिष्टाः
 त आदित्याम उर्वो गर्भागा अदब्धासां दिप्सन्तो भूर्यक्षाः ।
 अन्तः पश्यन्ति वृजिनान् साधु सर्वं गजभ्यः परमा चिदन्ति
 धारयन्त आदित्यामो जगत् स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः ।
 व्रीणाधियां रक्षमाणा अमुर्यमृतावीनश्चर्यमाना ऋणानि
 विद्यामादित्या अवसो वा अस्य यदयमन भय आ चिन्मयोभु ।
 युष्माकं मित्रावरुणा प्रणीतो परि श्वभ्रेव दुरितानि वृज्याम

१

२

३

४

५ [६]

सुगो हि वा अयमन मित्र पन्था अनुक्षरो वरुण साधुरन्ति ।
 तेनादित्या अधि वोचता नो यच्छता नो दुष्परिहन्तु शर्म
 पिपेतु नो अदिती गजपुत्रा इति द्वेषाम्ययमा सुगमिः ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य शर्मोप स्याम पुरुवीरा अरिष्टाः
 तिस्रो भूमीर्धारयन् वीरुत द्युन त्रीणि वृता विदथे अन्तरेषाम् ।
 क्रतनादित्या महि वा महित्वं तदयमन वरुण मित्र चारु
 त्री रेंचना दित्या धारयन्त हिरण्ययाः शुचयो धारपूताः ।
 अस्वप्नजो अनिमिषा अदब्धा उरुशंसा ऋजवे मर्त्याय
 त्वं विश्वेषां वरुणामि राजा ये च देवा अमुर ये च मर्ताः ।
 शनं नो गम्ब शरदो विचक्षे ऽयामायूषि मुधितानि पूर्वा

६

७

८

९

१० [७] (२६९)

न दक्षिणा वि चिकिते न सव्या न प्राचीनमादिन्या नोत पश्चा ।	
पाक्या चिद वसवो धीर्या चिद युष्मानीतो अभयं ज्योतिरश्याम	११
यो राजभ्य कृतनिभ्यां वृदाश यं वर्धयन्ति पुष्टयश्च नित्याः ।	
स रेवान याति प्रथमो रथेन वसुतावा विदथेषु प्रशस्तः	१२
शुचिरपः सुयवसा अर्कध उप क्षति वृद्धवयाः सुवीरः ।	
नकिष्टं घनन्त्यन्तितो न वृराद य आदित्यान् भवति प्रणीतो	१३
अदिते मित्र वरुणोत मृष्ट यद वो दयं चकुमा कच्चिदागः ।	
उर्वश्यामभयं ज्योतिरिन्द्र मा नो वीर्या अभि नशन्नमिस्राः	१४
उमे अस्मे पीपयतः समीची त्रिवो वृष्टिं सुभगो नाम पुष्टयन् ।	
उमा क्षयावाजयन् याति पुंस्रभावर्यो भवतः साधु अस्मे	१५
या वो माया अमिदुहं यजत्राः पाशा आदित्या रिपव विचृताः ।	
अश्वीव तां अति येष रथेनाग्निं उरावा शर्मन् तस्याम	१६
माहं मघोनी वरुण प्रियम्य भूरिदास्र आ विदं शूनमापेः ।	
मा राया राजन त्सुयमादव रथां बृहद वक्रम विदथे सुवीरः	१७ [८] (२७६)

(२८)

११ कुर्मो गान्धर्मदो, गृत्समदो वा । वरुणः (१० दुःस्वप्ननाशिनी ।) । त्रिष्टुप् ।

इदं कुवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि सान्यभ्यस्तु महा ।	
अति यो मन्द्रो यजथाय देवः सुकीर्तिं भिक्षे वरुणस्य भूरेः	१
तव व्रते सुभगासः स्याम स्वाध्यां वरुण तुष्टुवांसः ।	
उपायन उषसां गोमतीनामग्रयो न जग्माणा अनु द्यून्	२
तव स्याम पुरुवीरस्य शर्मन्नुशंसस्य वरुण प्रणेतः ।	
यूयं नः पुत्रा अदितेरदधा अभि क्षमध्वं युज्याय देवाः	३
प्र सीमादित्यो असृजद विधतां कृत सिन्धवो वरुणस्य यन्ति ।	
न श्राम्यन्ति न वि मुचन्त्यन्ते वयो न पप्तू रघुया परिजमन्	४
वि मच्छथाय रशनामिवागं क्रध्याम ते वरुण खामृतस्य ।	
मा तन्तुश्छेदि वयतो धियं मे मा मात्रा शायंपसः पुर क्रतोः	५ [९] (२८१)

अपो सु स्यक्ष वरुण भियसं मत् सन्नाळुतावोऽनु मा गृभाय ।	
दामेव वत्साद् वि मुमुग्ध्यंहो नहि त्वद्वारे निमिषश्चनेशे	६
मा नो वधैर्वरुण ये त इष्टा—वेनः कृण्वन्तमसुर भीणन्ति ।	
मा ज्योतिषः प्रवसथानि गन्म वि षू मृधः शिभथो जीवसे नः	७
नमः पुरा ते वरुणोत नून—मृतापरं तुविजात ब्रवाम ।	
त्वे हि कं पर्वते न श्रिता—न्यप्रच्युतानि दृळम व्रतानि	८
परं क्रुणा सावीरध मत्कृतानि माहं राजन्नन्यकृतेन भोजम ।	
अव्युष्टा इक्षु भूर्यसीरुषास आ नो जीवान वरुण तासु शाधि	९
यो मे राजन् युज्यो वा सखा वा स्वमे भयं भीरवे मह्यमाह ।	
स्तेनो वा यो विप्सति नो वृको वा त्वं तस्माद् वरुण पाह्यस्मान्	१०
माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विवुं शूनमापेः ।	
मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वडेम विदथे सुवीरः	११ [१०] (१८७)

(२९)

७ कूर्मो गार्त्समदो, गृत्समदो वा । विश्वेदेवाः । त्रिष्टुप् ।

धृतव्रता आदित्या दृषिग आरे मन कर्त रहसूरिवागः ।	
शृण्वतो वो वरुण मित्र देवा भद्रस्य विद्वौ अवसे हुवे वः	१
यूयं देवाः प्रमतिर्युयमोजो यूयं द्वेषामि सनुतर्युयोत ।	
अमिक्षत्तारो अभि च क्षमध्व—मद्या च नो मृळयतापरं च	२
किम् नु वः कृणवामापरिण किं सनेन वसव आप्येन ।	
यूयं नो मित्रावरुणादिते च स्वस्तिमिन्द्रामरुतो वधात	३
हये देवा यूयमिवापयः स्थ ते मृळत नाधमानाय मह्यम ।	
मा वो रथा मध्यमवाळुते भू—न्मा युष्मावत्स्वापिषु श्रमिष्म	४
प्र व एको मिमय भूर्यागो यन्मा पितेव कितव शशास ।	
आरे पाशा आरे अघानि देवा मा माधि पुत्रे विमिव ग्रभीष्ट	५
अर्वाश्रो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्वि भयमानो व्ययेयम ।	
त्राध्वं नो देवा निजुगे वृकस्य त्राध्वं कर्तावपदो यजत्राः	६
माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विवुं शूनमापेः ।	
मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वडेम विदथे सुवीरः	७ [११] (०९४)

(३०)

११ गृत्स्ममव (आङ्गिरसः शौनदोऽथः पश्चात्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः, ६ इन्द्रासोमौ, ८ (पूर्वाऽर्धर्चस्य)

सरस्वती, ९ बृहस्पतिः, ११ मरुतः । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

- १ कृतं देवाय कृण्वते सवित्र इन्द्रायाहिघ्ने न रमन्त आपः ।
अहरहर्यात्यकुरपां कियान्या प्रथमः सर्ग आसाम
- २ यो वृत्राय सिनमत्राभरिष्यत प्र तं जनित्री विदुष उवाच ।
पथो र्वन्तीरनु जोषमस्मै विवेदिवे धुनयो यन्त्यथेम
- ३ ऊर्ध्वो ह्यस्थावध्यन्तरिक्षे ऽधा वृत्राय प्र वधं जभार ।
मिहं वसान उप हीमवुवोत तिमार्पुधो अजयच्छत्रुमिन्द्रः
- ४ बृहस्पते तपुषाश्रव विध्य वृकद्वरसो असुरस्य वीरान् ।
यथा जघन्थ धृषता पुरा चि—देवा जहि शत्रुमस्माकमिन्द्र
- ५ अब क्षिप विषो अश्मानमुच्चा येन शत्रुं मन्दसानो निजूर्वाः ।
तोकस्य सातौ तनयस्य भूरे—रस्मौ अर्धं कृणुतादिन्द्र गोनाम
- ६ प्र हि कर्तुं बृहत्यो यं वनुथा रधस्य म्था यजमानस्य चोदौ ।
इन्द्रासोमा युवमस्मौ अविष्ट—मस्मिन् भयस्थे कृणुतमु लोकम
- ७ न मा तमन्न श्रमन्नोत तन्व—न्न वांचाम मा सुनातेति सोमम ।
यो मे पुणाद यो ववुद यो निबोधाद यो मा सुन्वन्तमुप गोभिरारयन्
- ८ सरस्वति त्वमस्मौ अविष्टि मरुत्वती धृषती जेषि शत्रून् ।
त्यं चिच्छर्धन्तं तविषीयमाण—मिन्द्रो हन्ति वृषभं शण्डिकानाम
- ९ यो नः सनुत्य उत वा जिघत्सु—रभिरयाय तं तिगितेन विध्य ।
बृहस्पत आयुधैर्जेषि शत्रून् बृहं रीषन्तं परि धेहि राजन्
- १० अस्माकेभिः सत्वाभिः शूर शूरै—र्वीर्या कृधि यानि ते कर्त्वीनि ।
ज्योग्रभूवन्ननुधूपितासो हवी तेषामा भरा नो वसन्ति
- तं वः शर्धं मारुतं सुम्नयुर्गिरो—प ब्रुवे नमसा वैष्यं जनम ।
यथा रयिं सर्ववीरं नशामहा अपत्यसाचं भुत्यं विवेदिवे

११ [१३](१०५)

(३१)

७ गृत्समव (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । विश्वे देवाः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

अस्माकं मित्रावरुणावतं रथं—मादित्यै रुद्रेर्वसुभिः सचाभुवा ।	
प्र यद् वयो न पतन्वस्मनस्परि श्वस्यवो हृषीवन्ता वनर्षदः	१
अर्धं स्मा न उर्वता सजोषसो रथं देवासो अभि विक्षु वाजयुम् ।	
यद्वाशवः पद्याभिस्तित्रतो रजः पृथिव्याः सानौ जङ्घनन्त पाणिभिः	२
उत स्य न इन्द्रो विश्वचर्षणि—र्विवः शर्धेन मारुतेन सुक्रतुः ।	
अनु नु स्थात्यवुकाभिरुतिमी रथं महे सनये वाजसातये	३
उत स्य वेवो भुवनस्य सक्षणि—स्त्वष्टा ग्राभिः सजोषा जूजुवद् रथम् ।	
इळा भगो बृहद्विवोत रोदसी पूषा पुर्गधिरश्विनावधा पती	४
उत त्ये वेवी सुभगे मिथूहशो—वासानक्ता जगतामपीजुवा ।	
स्तुषे यद् वा पृथिवि नव्यसा वचः स्थातुश्च वयस्त्रिवया उपस्तिरे	५
उत वः शंसमुशिजामिव शम्—स्यहिर्बुध्न्योऽज एकपावुत ।	
त्रित क्रमुक्षाः सविता चनो दधे ऽपां नपादाशुहेमा धिया शमि	६
एता वो वश्युद्यता यजत्रा अतक्षन्नायवो नव्यसे सम ।	
श्वस्यवो वाजं चक्रानाः सप्तिर्न रथ्यो अहं धीतिर्मश्याः	७ [१४] (३१९)

(३२)

८ गृत्समव (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १ छावापृथिवी, २-३ इन्द्रस्त्वष्टा वा, ४-५ राका, ६-७ मिनीवाली, ८ लिङ्गोक्ताः । जगती, ६-८ अनुष्टुप् ।

अस्य मे छावापृथिवी क्रतायतो भूतमवित्री वचसः सिषासतः ।	
ययोरार्युः प्रतरं ते इव पुर उपमनुते वसूयुवाँ महो दधे	१
मा नो गुह्या रिपे आयोरहन् दभन् मा न आभ्यो रीग्धो दुच्छुनाभ्यः ।	
मा नो वि यौः मुख्या विद्धि तस्य नः सुम्नायता मनसा तत त्वेमहे	२
अहंळता मनसा भ्रुष्टिमा वह दुहानां धेनुं पिप्युपीमसश्चतम् ।	
पद्याभिराशु वचसा च वाजिनं त्वां हिनामि पुरुहूत विश्वहा	३
राकामहं सुहवाँ सुदुती दुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु त्वना	
सीव्यत्वपः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम्	४ (३२६)

यास्ते राके सुमतयः सुपेशसो याभिर्वदासि वाशुषे वमृनि ।

ताभिर्नो अद्य सुमना उपागाहि सहस्रपांषं मुभगे रगाणा

५

सिनीवालि पृथुदुके या वेवानामसि स्वमा ।

जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिद्धि नः

६

या सुबाहुः स्वङ्गुरिः सुषमा बहुमृवर्ग ।

तस्य विश्वत्स्य हविः सिनीवाल्ये जुहोतन

७

या गुङ्गुर्या सिनीवाली या राका या सरस्वती ।

इन्द्राणीमह ऊतये वरुणानीं स्वस्तये

८ [१५] (३००)

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४३]

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहात्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ ते पितर्मरुतां सुस्रमेतु मा नः सूर्यस्य संहशो युयोथाः ।

अभि नो वीरो अर्वति क्षमेत प्र जायेमहि रुद्र प्रजाभिः

१

त्वादत्तेभी रुद्र शंतमभिः शतं हिमा अशीय भेषजेभिः ।

व्यस्मद् द्वेषो वितरं व्यहो व्यमीवाश्वातयम्वा विषूचीः

२

भेष्टो जातस्य रुद्र श्रियासि तवस्तमस्तवसां वज्रचाहो ।

पर्षि णः पारमंहसः स्वस्ति विश्वा अभीती रपसो युयोधि

३

मा त्वा रुद्र चुक्रुधामा नमोभिर्मा दुहुती वृषभ मा सहती ।

उन्नो वीरो अर्पय भेषजेभिर्मिषक्तमं त्वा भिषजां शृणोमि

४

हवीमभिर्हवते यो हविर्मिग्व स्तोमंभी रुद्रं दिपीय ।

क्रवृषः सुहवो मा नो अस्य बभ्रुः सुशिपो रीरधन्मनायै

५ [१६]

उन्मा ममन्द वृषभो मरुत्वान् त्वक्षीयसा वयसा नाधमानम् ।

घृणीव च्छायामरपा अशीयाऽऽ विवासेयं रुद्रस्य सुस्रम

६

क्रस्य ते रुद्र सृळ्याकुहस्तो यो अस्ति भेषजो जलाषः ।

अपभर्ता रपसो दैव्यस्याभी नु मा वृषभ चक्षमीथाः

७

प्र बभ्रवे वृषभाय श्वितीचे महो महीं सुदुतिमीरयामि ।

नमस्या कल्मलीकिनं नोऽरेऽपूणीतति त्वेषं रुद्रस्य नाम

८

(३२८)

स्थिरेभिरङ्गैः पुरुरूपं उग्रो बभ्रुः शुकेभिः पिपिशे हिरण्यैः ।
ईशानावस्य भुवनस्य भूरे—र्न वा उ योषद् रुद्रावस्यम
अहँन् बिभर्षि सार्यकानि धन्वा—हँन् निष्कं यजतं विश्वरूपम् ।
अहँन्निदं दयसे विश्वमभ्वं न वा ओर्जीयां रुद्र त्वदस्ति

९

१० [१७]

स्तुहि श्रुतं गर्तसवुं युवानं मृगं न भीममुपहन्तुमुग्रम् ।
मृळा जरित्रे रुद्र स्तवानो ऽन्यं ते अस्मन्नि वपन्तु संनाः
कुमारश्चित पितरं वन्दमानं प्रति नानाम रुद्रोपयन्तम् ।
भूरेर्वातारं सत्पतिं गृणीषे स्तुतस्त्वं भेषजा रस्यस्मे
या वो भेषजा मरुतः शुचीनि या शंतमा वृषणो या मयोभु ।
यानि मनुरवृणीता पिता न—स्ता शं च योश्च रुद्रस्य वरिम
परि णो हेती रुद्रस्य वृज्याः परि त्वेषस्य कुर्मतिर्मही गान् ।
अव स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृळ
एवा बभ्रो वृषभ चेकितान यथा देव न हृणीषे न हंसि ।
हवनभुजो रुद्रेह बांधि बृहद वदेम विदथे सुवीराः

११

१२

१३

१४

१५ [१८] (३३५)

(३४)

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । मरुत् । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

धारावरा मरुतो धृष्णवोजसो मृगा न भीमास्तविषीभिरर्चिनः ।
अग्रयो न शुशुचाना क्रजीषिणां भूमिं धमन्तो अप गा अवृण्वत
द्यावो न स्तुमिश्चितयन्त स्वादिनो द्यौर्भिया न द्युतयन्त वृष्टयः ।
रुद्रो यद् वा मरुतो रुक्मवक्षसो वृषाजनि पृञ्याः शुक ऊर्धनि
उक्षन्ते अश्वौ अत्याँ इवाजिषु नदस्य कर्णेस्तुरयन्त आशुमिः ।
हिरण्यशिप्रा मरुतो दर्विध्वतः पुक्षं याथ पृषतीभिः समन्यवः
पृक्षे ता विश्वा भुवना ववक्षिरे मित्राय वा सवुमा जीरवानवः
पृषदश्वासो अनवभराधस क्रजिप्यासो न वयुनेषु ध्रुषदः
इन्धन्वमिधेनुमी रप्शवृधमि—रध्वस्ममिः पथिमिभ्राजहृष्टयः ।
आ हंसासो न स्वसराणि गन्तन मधोमर्दाय मरुतः समन्यवः

१

२

३

४

५ [१९] (३४०)

आ नो ब्रह्माणि मरुतः समन्यवा नृगं न शंसः सर्वानानि गन्तवः ।

अश्वामिव पिप्यत धेनुमूर्धनि कर्ता धिर्यं जरित्रं वाजपशमम ६

तं नो वात मरुतां वाजिनं रथं आपानं ब्रह्म चितयद दिवेदिव ।

इषं स्तोतृभ्यो वृजनेषु काग्वं सनिं मेधामग्निं दृष्टं सहः ७

यद् युञ्जते मरुतो रुक्मवक्षसो ऽश्वान रथेषु भग आ मुदानवः ।

धेनुर्न शिष्वे स्वसरेषु पिन्वते जनाय रातहयिषे महीमिषम ८

यो नो मरुतां वृकताति मन्यो रिपुर्वधे वसवो रक्षता रिषः ।

वर्तयत तपुषा चक्रियाभि तमव रुद्रा अशसो हन्तना वधः ९

चित्रं तद् वो मरुतो याम चकिते पृथ्व्या यदूधरप्यापयो दुहुः ।

यद् वा निवे नवमानस्य रुद्रिया कितं जगय जुतामदाभ्याः १० [२०]

तान् वो महो मरुत एवयात्रो विष्णोरिषस्य प्रभुधे हवामहे ।

हिरण्यवर्णान् ककुहान यतसुचो ब्रह्मण्यन्तः शंस्य राध इमहे ११

ते दशग्वाः प्रथमा यज्ञमृहिं तं नो हिन्वन्तूषसो व्युष्टिषु ।

उषा न रामीररुणैर्गोर्णुते महो ज्योतिषा शुचता गोअर्णसा १२

ते क्षाणीमिरुणेमिर्नाञ्जिमी रुद्रा क्रतस्य सर्वनेषु वावृधुः ।

निमेघमाना अत्येन पाजसा सुचन्त्रं वर्णं दधिरे संपशसम १३

तौ इयानो महि वरुथमतय उप घेवुना नमसा गृणीमसि ।

त्रितो न यान् पञ्च हान्तनमिष्टय आववतंदवराश्चक्रियावमे १४

यया रधं पारयथात्यहो यया निवो मुञ्चथ वन्वितारम ।

अर्वाची सा मरुतो या व ऊतिरो षु वाश्वेव सुमतिर्जिगातु १५ [२१] (३५०)

(३५)

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पञ्चाद्) भार्गवः शौनकाः । अर्वाचिनात् । त्रिष्टुप् ।

उपेयमृक्षि वाजयुर्वचस्यां चनो वधीत नाद्यो गिरो मे ।

अपां नपादाशुहेमा कुचित स पेशसस्करति जोषिषद्धि १

इमं स्वस्मे हव आ सुतहं मन्त्रं वोचेम कुविदस्य वेवत ।

अपां नपादिसुर्यस्य मद्वा विश्वान्यर्यो मुवना जजान २ (३५२)

समन्या यन्त्युप यन्त्यन्याः समानमूर्ध्वं नद्यः पृणन्ति ।
 तम् शुचिं शुचयो दीदृशांसं—मपां नपातं परि तस्थुराणः ३
 तमस्मिन् युवतयो युवतं मर्मज्यमानाः परि यन्त्यापः ।
 स शुक्रंभिः शिक्वभी रेवदस्मै वृदायानिधमो घृतनिर्णिगप्सु ४
 अस्मै तिस्रो अय्यध्याय नारी—वैवाय वैवीदिधिप्यन्नम् ।
 कृता इवोप हि प्रसर्से अप्सु स प्रियुषं धयति पर्वसूनाम् ५ [२२]

अश्वस्यात्र जनिमाम्य च स्व—द्वहो ग्निः संपृचः पाहि सृगिन् ।
 आमामु पुरुषं पंगं अप्रमृष्यं नागतयो वि नशन्नानृतानि ६
 स्व आ दमे सुदुधा यम्य धेनुः स्वधां पीपाय मुश्वन्नमति ।
 सो अपां नपाद्वर्जयन्नप्स्व—वैसुदयाय विधतं वि भाति ७
 यो अप्स्वा शुचिना वैश्येन कृतावाजस उर्विया विमति ।
 वया इवून्या भुवनान्यस्य प्र जायन्ते वीरुधश्च प्रजाभिः ८
 अपां नपादा ह्यस्थानादुपस्थं जिह्मनामूर्ध्वो विद्युतं वसानः ।
 तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्ती—हिंण्यवर्णाः परि यन्ति यहीः ९
 हिंण्यरूपः स हिंण्यसंह—गपां नपात संदु हिंण्यवर्णाः ।
 हिंण्ययान परि गानेर्निषद्या हिंण्यदा दनुत्यन्नमस्मै १० [२३]

तदुभ्यानीकमुत चारु नामा—पीच्यं वर्धते नप्तुरपाम ।
 यमिन्धते युवतयः समित्था हिंण्यवर्णं घृतमन्नमस्य ११
 अस्मै बहुनामवमाय सव्यं यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।
 सं मानु माजिमे दिधिषामि बिल्मे—वधाम्यन्नैः परि वन्द क्रग्मिः १२
 स ई वृषाजनयत तामु गर्भं स ई शिशुधयति तं गिहन्ति ।
 सो अपां नपादनभिम्लातवर्णां ऽन्यस्यैवह तन्वा विवेष १३
 अग्निन पदे परमे तस्त्रिवांसं—मध्वस्माभिर्विश्वहा दीदृशांसम् ।
 आपां नप्त्रे घृतमन्नं वहन्तीः स्वयमक्तेः परि दीयन्ति यहीः १४
 अयांसमग्रे सुक्षितिं जनाया—यांसमु मघवन्द्यः सुवृक्तिम् ।
 विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति वैवा बृहद वदेम विदथे सुवीराः १५ [२४] (१६५)

(३६)

६ गृत्समन् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः— १ इन्द्रो मधुश्च, २ मरुतो माधवश्च, ३ त्वष्टा शुक्रश्च, ४ अग्निः शुचिश्च, ५ इन्द्रो नभश्च ६ मित्रावरुणौ नमस्यश्च । जगती ।

तुभ्यं हिन्वानां वसिष्ठ गा अपो ऽधुक्षन् त्वीमविभिगविभिन्नरः ।

पिबेन्नु स्वाहा प्रवृत्तं वर्षटुतं होत्रावा सोमं प्रथमां य ईशिंष १

यज्ञीः समिञ्श्लाः पृषतीमिर्कृष्टिमि—यामञ्जुभ्रासां अञ्जिषु प्रिया उत ।

आसद्या बर्हिर्मरुतस्य सूनवः पोत्रावा सोमं पिबता दिवा नरः २

अमेव नः सुहवा आ हि गन्तन् नि बर्हिषि सदतना गणिष्टन ।

अथा मन्दस्व जुजुषाणो अन्धस—स्वष्ट्वेभेर्जनिमिः सुमद्वणः ३

आ वक्षि वृषीं इह विप्र यक्षि चो—शन होतानि वक्ष्वा योनिषु त्रिषु ।

प्रति वीहि प्रस्थितं सोम्यं मधु पिबामीधान तव भागस्य नृणुहि ४

एव स्य ते तन्वो नृम्यवर्धनः सह ओजः प्रविषि बाह्वोर्हितः ।

तुभ्यं सुतो मघवन तुभ्यमामृत—स्वमस्य बाह्वणावा तूपत पिब ५

जुषेथां युज्ञं बोधतं हवस्य मे सत्तो होता निविदः पूर्या अनु ।

अच्छा राजाना नम एत्यावृतं प्रशास्त्रावा पिबन् सोम्यं मधु ६ [२५] (३७१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२७]

(३७)

६ गृत्समन् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः— १-४ द्रविणोदा ऋतवश्च ।

५ आश्विनौ ऋतवश्च, ६ अग्निः ऋतुश्च । जगती ।

मन्दस्व होत्रावनु जोषमन्धसो ऽध्वर्यवः स पूर्णां वष्ट्यामिचम ।

तस्मा एतं भरत तद्वशो वृदि—होत्रात् सोमं द्रविणोदुः पिब ऋतुभिः १

५मु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे सेतु हव्यो वृदिर्यो नाम पत्यते ।

अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात् सोमं द्रविणोदुः पिब ऋतुभिः २

मेघन्तु ते वह्नयो येमिरीयसे ऽरिषण्यन् वीळयस्वा वनस्पते ।

आयूया धृष्णो अमिगूया त्वं नेद्रात् सोमं द्रविणोदुः पिब ऋतुभिः ३

अपोहोत्रावुत पोत्रावमस्तो—त नेद्रावजुषत प्रयो हितम् ।

तुरीयं पात्रममृक्तममर्त्यं द्रविणोदाः पिबतु द्रविणोदुसः ४ (३७५)

अवांश्चमद्य यप्यं नृवाहणं रथं युआथामिह वां विमोचनम् ।
 पूङ्गं हवींषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबतं वाजिनीवसू
 जोष्यग्ने समिधं जोष्याहुतिं जोषि बह्य जन्यं जोषि सुहृतिम् ।
 विश्वेभिर्विश्वाँ ऋतुना वसो मह उशन देवाँ उशतः पायया हविः

५

६ [१] (३७७)

(३८)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । सविता । त्रिष्टुप् ।

उदु ष्य देवः सविता सवायं शश्वत्समं तवपा वह्निरस्थात ।
 नूनं देवेभ्यो वि हि धाति रत्नमथाभजद् वीतिहोत्रं स्वस्तौ
 विश्वस्य हि भुष्ट्यं देव ऊर्ध्वः प्र बाहवा पृथुपाणिः सिसर्ति ।
 आपश्चिदस्य व्रत आ निमृशा अयं चिद् वातो रमते परिज्मन्
 आशुभिश्चिद्यान वि मुचाति नूनमरीरमदत्तमानं चिदेतोः ।
 अह्यर्षूणां चिन्नययाँ अविष्यामनु व्रतं सवितुर्मोक्षयागात्
 पुनः समव्यद् विततं वयन्ती मध्या कर्तोर्न्यधाच्छक्रम धीरः ।
 उत सहायास्थाद् व्यृत्तैर्दधरर्मतिः सविता देव आगात्
 नानौकांसि दुर्यो विश्वमायुर्वि तिष्ठते प्रभवः शोको अग्नेः ।
 ज्येष्ठं माता सुनवे भागमाधादन्वस्य केतमिषितं सवित्रा

१

२

३

४

५ [२]

समाववर्ति विष्ठितो जिगीषुर्विश्वेषां कामश्चरताममाभूत् ।
 शश्वौ अपो विकृतं हित्यागादनु व्रतं सवितुर्वैव्यस्य
 त्वया हितमप्यमप्सु भागं धन्वान्वा मृगयसो वि तस्थुः ।
 वनानि विभ्यो नक्रिंस्य तानि व्रता देवस्य सवितुर्मिनन्ति
 याद्वाध्यं वरुणो योनिमप्यमनिशितं निमिषि जर्भुराणः ।
 विश्वो मार्ताण्डो व्रजमा पशुर्गीत् स्थशो जन्मानि सविता व्याकः
 न यस्येन्द्रो वरुणो न मित्रो व्रतमर्यमा न मिनन्ति रुद्रः ।
 नारातयस्तमिदं स्वस्ति हुवे देवं सवितारं नमोभिः
 भगं धियं वाजयन्तः पुरंधि नराशंसो ग्रास्पतिर्नो अद्याः ।
 आये वामस्य संगथे रयीणां प्रिया देवस्य सवितुः स्याम

६

७

८

९

१० (३८७)

अस्मभ्यं तद् विवो अद्भ्यः पृथिव्या—स्त्वया इत्तं काम्यं राध आ गातु ।

शं यत् स्तोतुभ्य आपये भवा—त्युरुशंसाय सवितर्जग्निरे

११ [३] (३८८)

(३९)

८ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ग्रावाणेव तद्विदथं जरेथे गृध्रेव वृक्षं निधिमन्तमच्छ ।

ब्रह्माणेव विदथ उक्थशासा कूतेव हठ्या जन्या पुरुत्रा

१

प्रातर्यावाणा रथ्येव वीरा ऽजेव यमा वरमा सचेथे ।

मेने इव तन्वाइ शुभ्रमाने वपंतीव क्रतुविवा जनेषु

२

शृङ्गेव नः प्रथमा गन्तमर्वाक् छुफाविं जर्मुराणा तरोभिः ।

चक्रवाकेव प्रति वस्तोरुस्रा ऽर्वाञ्चा यातं रथ्येव शक्रा

३

नावेव नः पारयतं युगेव नभ्येव न उपधीव प्रधीव ।

श्वानेव नो अरिषण्या तनूनां खृगलिष विस्रसः पातमस्मान्

४

वातेवाजुर्या नद्येव रीति—रक्षी इव चक्षुषा यातमर्वाक् ।

हस्ताविष तन्वेइ शंभविष्ठा पादेव नो नयतं वस्यो अच्छ

५ [४]

ओष्ठाविष मध्वाग्ने वदन्ता स्तनाविष पिप्यतं जीवसे नः ।

नासेव नस्तन्वो रक्षितारा कर्णाविष सुभ्रुता भूतमस्मे

६

हस्तेव शक्तिममि संवृषी नः क्षामेव नः समजतं रजीसि ।

इमा गिरो अश्विना युष्मयन्तीः क्षणोत्रणेव स्वधितिं सं शिशीतम्

७

एतानि वामश्विना वर्धनानि बहू स्तोमं गृत्समदासो अकन् ।

तानि नरा जुजुषाणोप यातं बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

८ [५] (३९६)

(४०)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । सोमापूषणा,

६ (अम्यार्धर्षस्य) अश्वितिः । त्रिष्टुप् ।

सोमापूषणा जनना रयीणां जनना विवो जनना पृथिव्याः ।

जातौ विश्वस्य भुवनस्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नार्मिम

१

इमौ देवौ जायमानौ जुषन्ते—मौ तमौसि गूहतामजुष्टा ।

आभ्यामिन्द्रः पक्वमामास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनवुस्रियासु

२

(३९८)

सोमापूषणा रजसो विमानं सप्तचक्रं रथमविश्वमिन्वम् ।	
विषूवतं मनसा युज्यमानं तं जिन्वथो वृषणा पञ्चरश्मिम्	३
विष्वान्यः सर्वानं चक्र उज्जा पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे ।	
तावस्मभ्यं पुरुवारं पुरुक्षं गयस्पोषं वि ध्यतां नाभिमस्मे	४
विश्वान्यन्यां भुवना जजान विश्वमन्यो अभिषक्षाण एति ।	
सोमापूषणावतं धियं मे युवाभ्यां विश्वाः पृतना जयेम	५
धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्वो रयिं सोमो रयिपतिर्वधातु ।	
अवतु वेद्यवितिरनुवां बृहद ववेम विदधे सुवीराः	६ [६] (४०९)

(४१)

२१ गृन्ममद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पञ्चाद्) भार्गवः शौनकः । १-२ वायुः, ३ इन्द्रवायुः, ४-६ मित्रावरुणौ,
७ ९ अश्विनौ, १०-१२ इन्द्रः, १३ १५ विश्वे देवाः, १६-१८ सरस्वती, १९-२१ द्यावापृथिव्यौ
हविर्धाने वा । (१९ तृतीयपादस्य अग्निर्वा) । गावर्वाः, १६-१७ अनुष्टुप्, १८ बृहती ।

वायो ये तं सहस्रिणो रथासस्तेमिरा गहि ।	
नियुत्वान् त्सोमपीतये	१
नियुत्वान् वायवा गह्ययं शुक्रो अयामि ने ।	
गन्तासि सुन्वतो गृहम्	२
शुक्रस्याद्य गवांशिर इन्द्रवायु नियुत्वतः ।	
आ यातं पिबतं नरा	३
अयं वा मित्रावरुणा सुतः सोमं क्रतावृधा ।	
ममेविह श्रुतं हवम्	४
राजानावनभिद्रुहा ध्रुवे सर्वस्युत्तमे ।	
सहस्रस्थूण आसाते	५ [७]
ता सम्राजा घृतासुती आवित्या वानुनस्पती ।	
सचेते अनवह्वरम्	६
गोमवू पु नासत्या ऽश्वावद् यातमश्विना ।	
वर्ती रुद्रा नृपाप्यम्	७ (४०९)

न यत् परो नान्तर आबुधर्षद् वृषण्वसू ।

दुःशंसो मर्त्यो रिपुः

८

ता न आ वोळ्हमश्विना रयिं पिशङ्गसंहशम ।

धिष्ण्या वरिवाविदम्

९

इन्द्रो अङ्ग महद भयमभी षवर्ष चुच्यवत ।

स हि स्थिरो विचर्षणिः

१० [८]

इन्द्रश्च मूळयाति नो न नः पश्चावृधं नशत ।

मद्रं भवति नः पुरः

११

इन्द्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यां अभयं करत् ।

जेता शत्रून् विचर्षणिः

१२

विश्वे देवास आ गतं शृणुता म इमं हवम ।

एदं बर्हिर्नि षीदत

१३

तीव्रो वो मधुमां अयं शुनहोत्रेषु मत्सरः ।

एतं पिबत काम्यम्

१४

इन्द्रज्येष्ठा मरुतृणा देवासः पूषरातयः ।

विश्वे मम भुता हवम

१५ [९]

अम्बितमे नदीतमे देवितमे सरस्वति ।

अप्रशस्ता इव स्मसि प्रशस्तिमम्ब नस्कृधि

१६

त्वे विश्वा सरस्वति श्रितार्यूषि देव्याम् ।

शुनहोत्रेषु मत्स्य प्रजां देवि दिदिङ्कि नः

१७

इमा ब्रह्म सरस्वति जुषस्व वाजिनीवति ।

या ते मन्यं गृत्समदा क्रतावरि प्रिया देवेषु जुहति

१८

प्रेता यज्ञस्य शंभुवा युवामिदा वृणीमहे ।

अग्निं च हव्यवाहनम्

१९

द्यावा नः पृथिवी इमं सिधमद्य दिविस्पृशाम् ।

यज्ञं देवेषु यच्छताम्

२०

आ वामुपस्थमब्रुहा देवाः सीदन्तु यज्ञियाः ।

इहाद्य सोमपीतये

२१ [१०] (४९३)

(४२)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिञ्जलरूपीन्द्रः) । त्रिष्टुप् ।

कर्निकवज्जनुपं प्रब्रुवाण इयति वाचमरितेव नावम ।

सुमङ्गलश्च शकुने भवासि मा त्वा का चिदभिभा विज्या विदत १

मा त्वा इयेन उद् वधीन्मा सुपणो मा त्वा विदुविषुमान वीरो अस्ता ।

पिड्यामनुं प्रदिशं कर्निकदत्त सुमङ्गलो भद्रवादी वदेह २

अव कन्द वक्षिणतो गृहाणां सुमङ्गलो भद्रवादी शकुन्ते ।

मा नः स्तेन ईशत माघशीसो बृहद वदेम विदथे सुवीराः ३ [११] (४२६)

(४३)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिञ्जलरूपीन्द्रः) ।

जगतीः १ अतिशक्ती अष्टिर्वा ।

प्रवृक्षिणिबुभि गृणन्ति कारवो वयो वदन्त क्रतुथा शकुन्तयः ।

उमे वाचो वदति सामगा इव गायत्रं च त्रैष्टुभं चानु राजति १

उद्गातेव शकुने सामं गायसि ब्रह्मपुत्र इव सर्वनेषु शंससि ।

वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्यां सर्वतो नः शकुने भद्रमा वद

विश्वतो नः शकुने पुण्यमा वद २

आववुंस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिद्भि नः ।

यदुत्पतन् वदसि कर्करियथा बृहद वदेम विदथे सुवीराः ३ [१२] (४२९)

॥ इति द्वितीयं मण्डलं समाप्तम् ॥२॥

मंत्रसंख्या—

प्रथममण्डलस्य मंत्रसंख्या	२००६
द्वितीयमण्डलस्य मंत्रसंख्या	४२९
सर्वयोगः	२४३५

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१२]

२३ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

सोमस्य मा तवसं वक्ष्ये वक्षिं चकथं विदथे यजथ्ये । देवाँ अच्छा दीद्यद् युञ्जे अग्निं शमाये अग्निं तन्वं जुषस्व	१
प्राश्नं यज्ञं चकृम वधतां गीः समिद्धिरग्निं नममा दुवस्यन । विबः शशासुर्विदथा कवीनां गृत्साय चित् तवसे गातुमीषुः	२
मयो दधे मेधिरः पूतवक्षो विबः सुबन्धुर्जनुषा पृथिव्याः । अविन्दन्नु दर्शतमप्स्वन्त वेवासो अग्निमपसि स्वसृणाम	३
अवर्धयन् त्सुभगं सप्त यज्ञीः श्वेतं जज्ञानमरुषं महिन्वा । शिशुं न जातमभ्यारुरश्वा वेवासो अग्निं जनिमन् वपुष्यन्	४
शुक्रेभिरङ्गै रज आततन्वान् क्रतुं पुनानः कविभिः पवित्रैः । शोचिर्वसानः पर्यायुरपां श्रियो मिमीते बृहतीरनूनाः	५ [१३]
वव्राजा सीमनवतीरवग्धा विवा यज्ञीरवसाना अनग्नाः । सना अत्र युवतयः सयोनी रेकं गर्भं दधिरे सप्त वाणीः	६
स्तीर्णा अस्य संहतो विश्वरूपा घृतस्य योनी स्रवथे मधूनाम् । अस्थुरन्न धेनवः पिन्वमाना मही रुस्मस्य मातरा समीची	७
बभ्राणः सूनो सहसो व्यद्यौद् दधानः शुक्रा रभसा वपूषि । श्रोतन्ति धारा मधुनो घृतस्य वृषा यत्र वावृधे काव्येन	८
पितुश्चिदूर्ध्वर्जनुषा विवेद व्यस्य धारा असृजद् वि धेनाः गुहा चरन्तं सखिभिः शिवेभिर्विवो यज्ञीभिर्न गुहा बभूव	९ (९)

पितुश्च गर्भं जनितुश्च बभ्रे पूर्विको अधयत् पीप्यानाः ।
वृष्णे सपत्नी शुचये सर्वन्धु उभे अस्मै मनुष्येऽनि पाहि

१० [१४]

उरौ महौ अनिबाधे ववर्धाऽऽपो अग्निं यशसः सं हि पूर्वीः ।
कृतस्य योनावशयद् दमूना जामीनामग्निपसि स्वसृणाम् ११
अक्रो न बभ्रिः समिधे महीनां दिदृक्षेयः सुनवे भार्कजीकः ।
उदुस्रिया जनिता यो जजानाऽपां गर्भो नृतमो यद्वा अग्निः १२
अपां गर्भं दर्शितमोषधीनां वना जजान सुभगा विरूपम् ।
देवासश्चिन्मनसा सं हि जग्मुः पनिष्ठं जातं तवसं दुवस्यन् १३
बृहन्त इद् भानवो भार्कजीकमग्निं संचन्त विद्युता न शुक्राः ।
गुहैव वृद्धं सदसि स्वे अन्तर्गार ऊर्वे अमृतं दुहानाः १४
ईळे च त्वा यजमानो हविर्भिरीळे सखित्वं सुमतिं निकामः ।
देवैर्वो मिमीहि सं जरित्रे रक्षा च ना दम्येभिरनीकैः १५ [१५]

उपक्षेतारस्तव सुप्रणीते ऽग्ने विश्वानि धन्या दधानाः ।
सुरेतसा श्रवसा तुञ्जमाना अभि प्याम पृतनायूरदेवान् १६
आ देवानामभवः केतुरग्ने मन्द्रो विश्वानि काव्यानि विद्वान् ।
प्रति मतीं अवासयो दमूना अनु देवान रथिरो यासि साधन् । १७
नि दुरोणे अमृतो मर्त्यानां राजा ससाद् विदधानि साधन् ।
वृत्प्रतीक उर्विया व्यद्यौऽग्निर्विश्वानि काव्यानि विद्वान् १८
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महान् महीभिरुतिभिः सरण्यन् ।
अस्मे रयिं बहुलं संतरुत्रं सुवाचं भागं यशसं कृधी नः १९
एता ते अग्ने जनिमा सनानि प्र पूर्याय नृतनानि वोचम् ।
महान्ति वृष्णे सर्वना कृतेमा जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदाः २०
जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदा विश्वामित्रेभिरिध्यन्ते अजस्रः ।
तस्य वयं सुमतौ यजियस्याऽपि भद्रे सौमनसे म्याम २१
इमं यज्ञं सहसावन् त्वं नो देवत्रा धेहि सुकतो रराणः ।
प्र यासि होतवृहतीरिषो नो ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व २२
इळामग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे २३ [१६] (१३)

(२)

१५ गाथिनो विष्टवामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

- वैश्वानराय धिषणांमृतावृधे घृतं न पूतमग्र्यं जनामसि ।
 द्विता होतारं मनुषश्च वाघतो धिया रथं न कुलिशः समृण्वति १
 स रोचयज्जनुषा रोदसी उभे स मात्रोरभवत् पुत्र ईड्यः ।
 हव्यवाळगिरजरश्चनोहितो वृळभो विशामतिथिर्विभावसुः २
 ऋत्वा दक्षस्य तरुषो विधर्मणि देवासो अग्निं जनयन्त चित्तिभिः ।
 रुरुचानं भानुना ज्योतिषा महा—मत्यं न वाजं सनिष्यन्तुषं ब्रुवे ३
 आ मन्द्रस्य सनिष्यन्तो वरेण्यं वृणीमहे अह्वयं वाजमृगिस्यम् ।
 रातिं भृगूणामुशिजं कविकृतु—मग्निं राजन्तं विव्यं शोचिषा ४
 अग्निं सुज्ञाय दधिरे पुरा जना वाजश्रवसमिह वृक्तबर्हिषः ।
 यतस्तृचः सुरुचं विश्वदेव्यं रुद्रं यज्ञानां सार्धदिष्टिमपसाम् ५ [१७]
- पार्वकशोचे तव हि क्षयं परि होतर्यज्ञेषु वृक्तबर्हिषा नरः ।
 अग्रे वुव इच्छमानास आप्य—मुपासते द्रविणं धेहि तेभ्यः ६
 आ रोदसी अपृणवा स्वर्मह—ज्जातं यदेनमपसो अधारयन् ।
 सो अध्वराय परि णीयते कवि—रत्यो न वाजसातये चनोहितः ७
 नमस्यत हव्यदातिं स्वध्वरं वुवस्यत दम्यं जातवेदसम् ।
 रथीकृतस्य बृहतो विचर्षणि—रग्निर्वैवानामभवत् पुरोहितः ८
 तिस्रो यज्ञस्य समिधः परिज्मनो ऽग्नेरपुनस्तुशिजो अमृत्यवः ।
 तासामेकामर्धधुर्मर्त्यं भुज—मु लोकमु द्वे उप जामिमीयतुः ९
 विशां कविं विश्पतिं मानुषीरिषः सं सीमकृण्वन् त्वधिधिं न तेजसे ।
 स उद्धतो निवतो याति वेविषत् स गर्भमेषु भुवनेषु दीधरत् १० [१८]
- स जिन्वते जठरेषु प्रजज्जिवान् वृषां चित्रेषु नानवृक्ष सिंहः ।
 वैश्वानरः पृथुपाजा अमर्त्यो वसु रत्ना दयमानो वि वाशुषे ११
 वैश्वानरः प्रत्नथा नाकमारुहद् विवस्पृष्टं मन्दमानः सुमन्मभिः ।
 स पूर्ववज्जनयञ्जन्तवे धनं समानमज्मं पर्येति जागृविः १२
 ऋतावानं यज्ञियं विप्रमुक्थ्य—मा यं वृधे मातरिश्वा विवि क्षयम् ।
 तं चित्रयामं हरिकेशमीमहे सुर्वातिमग्निं सुविताय नव्यसे १३ (३६)

शुचिं न यामन्निषिरं स्वर्दशं केतुं विवो रंचनस्थामुषर्बुधम् ।
अग्निं मूर्धानं विवो अप्रतिष्कृतं तमीमहे नमसा वाजिनं बृहत्
मन्द्रं होतारं शुचिमद्वयाविनं दमनसमुक्थ्यं विश्वचर्षणिम् ।
स्थं न चित्रं वपुषाय दर्शतं मनुहितं सवमिद राय ईमहं

१४

१५ [१९] (३८)

(३)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

वैश्वानरायं पृथुपाजसे विपो रत्नां विधन्त धरुणेषु गार्तवे ।
अग्निर्हि देवां अमृतो दुवस्य—त्यथा धर्माणि सनता न ब्रूदुषत
अन्तर्दूतो रोदसी दुस्म ईयते होता निषत्तो मनुषः पुरोहितः ।
क्षयं बृहन्तं परि भूषति द्युभिर्—देवेभिरग्निरिषितो धियावसुः
केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं विप्रांसो अग्निं महयन्त चिर्त्तिभिः ।
अपांसि यस्मिन्नाधि सवधुर्गिर—स्तस्मिन्सुम्नानि गर्जमान आ चक्रे
पिता यज्ञानामसुरो विपश्चितां विमानमग्निर्वयुनं च वाघताम ।
आ विवेश रोदसी भूरिवर्षसा पुरुप्रियो भन्दते धामभिः कविः
चन्द्रमग्निं चन्द्रस्थं हरिव्रतं वैश्वानरमप्सुषदं स्वर्विदम ।
विगाहं तूणि तविषीभिगवृतं भूणि देवास इह सुभ्रियं दधुः

१

२

३

४

५ [२०]

अग्निर्देवेभिर्मनुषश्च जन्तुभिस्तन्वानो यज्ञं पुरुपेशसं धिया ।
स्थीरन्तरीयते साधदिष्टिभिर्जीरो दमूना अभिशस्तिचातनः
अग्ने जरस्व स्वपत्य आयु—न्यूजा पिन्वस्व समिषो दिदीहि नः ।
वयांसि जिन्व बृहत्तश्च जागृव उशिग्वेवानामसि सुक्रतुर्विपाम
विश्वपतिं यह्वमतिथिं नरः सदा यन्तारं धीनामुशिजं च वाघताम ।
अध्वराणां चेतनं जातवेदसं प्र शंसन्ति नमसा जूतिभिर्वृधे
विभावा देवः सुरणः परि क्षिती—रग्निर्बभूव शर्वसा सुमद्रथः ।
तस्य व्रतानि भूरिपोषिणो वय—मुप भूषम दम आ सुवृक्तिभिः
वैश्वानर तव धामान्या चक्रे येभिः स्वर्विदभवो विचक्षण ।
जात आपृणो भुवनानि रोदसी अग्ने ता विश्वा परिभूरसि त्मना
वैश्वानरस्य कुसनाभ्यो बृह—दरिणादेकः स्वपस्यया कविः ।
उभा पितरा महयन्नजायता—मिर्द्यावापृथिवी भूरिरेतसा

६

७

८

९

१०

११ [२१] (९४)

(४)

११ गायिनो विश्वामित्रः । आप्रीसूक्तं [= १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः,
४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वाग्, ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यो होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः
सरस्वतीऽळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । त्रिष्टुप् ।

समित्समित् सुमना बोध्यस्मे शुचाशुचा सुमतिं रासि वम्बः ।
आ देव देवान् यजथाय वक्षि सखा सखीन् त्सुमना यक्षयन्ने १
यं देवासखिरहन्नायजन्ते दिवेदिवे वरुणो मित्रो अग्निः ।
सेमं यज्ञं मधुमन्तं कृधी नस्तनूनपाद् घृतयोनिं विधन्तम् २
प्र दीधितिर्विश्ववारा जिगानि होतारमिळः प्रथमं यजध्वै ।
अच्छा नमोभिर्वृषभं वन्दध्वै स देवान् यक्षदिषितो यजीयान् ३
ऊर्ध्वो वा गातुरध्वरे अकायूर्ध्वा शोचींषि प्रस्थिता रजांसि ।
दिवो वा नाभा न्यसादि होता स्तृणीमहि देवव्यचा वि बर्हिः ४
सप्त होत्राणि मनसा वृणाना इन्वन्तो विश्वं प्रति यन्नूतेन ।
नृपेशसो विदथेषु प्र जाता अभीज्ञं यज्ञं वि चरन्त पूर्वीः ५ [२२]

आ भन्दमाने उषसा उपकि उत स्मयेते तन्वा इ विरूपे ।
यथा नो मित्रो वरुणो जुजोष दिन्द्रो मरुत्वा उत वा महोभि ६
दैव्या होतारा प्रथमा न्यूञ्जे सप्त पृक्षासः स्वधया मदन्ति ।
ऋतं शंसन्त ऋतमित् त आहु रनु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ७
आ भारती भारतीभिः सजोषा इळा देवैर्मनुष्येभिरग्निः ।
सरस्वती सारस्वतेभिर्वाक् तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं सदन्तु ८
तन्नस्तुरीपमध पोषयितु देव त्वष्टर्वि रराणः स्यम्ब ।
यतो वीरः कर्मण्यः सुवक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः ९
वनस्पतेऽव सजोष देवा नग्निर्हविः शमिता सूदयाति ।
सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेद १०
आ याह्यग्ने समिधानो अवाङ्निर्वेण देवैः सरथं तुरेभिः ।
बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ११ [२३] (६०)

(५)

११ गायिनो विद्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्रिरुषसश्चेकितानो ऽवाधि विप्रः पवुवीः कवीनाम् ।	
पृथुपाजा देवयद्भिः समिद्धो ऽप द्वारा तमसा वह्निरावः	१
प्रेहृग्निर्वावृधे स्तोमेभिर्गीभिः स्तोतृणां नमस्य उक्थेः ।	
पूर्वीकृतस्य संहशश्चक्रानः सं दूतो अद्यौदुषसां विरोके	२
अधाय्यग्निर्मानुषीषु विक्ष्वपां गर्भो मित्र क्रतेन सार्धम् ।	
आ हर्यतो यजतः सान्वस्था दभूदु विप्रो हव्यो मतीनाम्	३
मित्रो अग्निर्भवति यत् समिद्धो मित्रो होता वरुणो जातवेदाः ।	
मित्रो अध्वर्युरिषिरो दमूना मित्रः सिन्धूनामुत्त पर्वतानाम्	४
पाति प्रियं रिपो अग्रं पदं वेः पाति यह्वश्चरणं सूर्यस्य ।	
पाति नाभां समशीर्षाणमग्निः पाति देवानामुपमादमृष्वः	५ [२४]

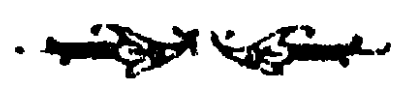
क्रभुश्चक्र ईड्यं चारु नाम विश्वानि देवो वयुनानि विद्वान् ।	
ससस्य चर्म घृतवत् पदं वेस्तद्विदुर्ग्री रक्षत्यप्रयुच्छन्	६
आ योनिमग्निर्घृतवन्तमस्थान् पृथुप्रगाणमृशन्तमुशानः ।	
दीद्यानः शुचिर्कृष्वः पादकः पुनः पुनमीतरा नव्यसी कः	७
सद्यो जात ओषधीभिर्ववक्षे यवी वर्धन्ति प्रस्वो घृतम् ।	
आप इव प्रवता शुम्भमाना उरुष्यदग्निः पित्रोरुपस्थे	८
उदु ष्टुतः समिधा यह्वो अद्यौद वष्मन् देवो अधि नाभां पृथिव्याः ।	
मित्रो अग्निर्गव्यो मातरिश्वा ऽऽ दूतो वक्षद् यजथाय देवान्	९
उदस्तम्भीत समिधा नार्कमृष्वोऽग्निर्भवन्नृत्तमो रौचनानाम् ।	
यवी भृगुभ्यः परि मातरिश्वा गुहा सन्तं हव्यवाहं समीधे	१०
इच्छामग्रे पुरुदंसं मनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सनुस्तनयो विजावा ऽग्रं सा ते सुमतिर्मैत्वस्मे	११ [२५] (७१)

(६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र कारवो मनना वच्यमाना देवद्वीचीं नयत देवयन्तः ।	
वृक्षिणायाङ् वाजिनी प्राच्येति हविर्भरन्त्यग्र्यं घृताचीं	१
आ रोदसी अपृणा जायमान उत प्र रिक्था अध नु प्रयज्यो ।	
विवश्चिदग्ने महिना पृथिव्या वच्यन्तां ते वह्नयः समजिह्वाः	२
द्यौश्च त्वा पृथिवी यजियासो नि हातारं सादयन्ते दमाय ।	
यवी विशो मानुषीर्देवयन्तीः प्रयस्वतीरीळने शुक्रमर्चिः	३
महान् त्सधस्थे ध्रुव आ निषत्तो ऽन्तर्यावा माहिने हर्यमाणः ।	
आस्क्रे सपत्री अजरे अमृक्ते सबर्दुधे उरुगायम्य धेनू	४
वृता ते अग्ने महतो महानि तव कत्वा रोदसी आ ततन्थ ।	
त्वं दूतो अभवा जायमान स्वं नेता वृषभ चर्षणीनाम	५ [२६]
ऋतस्य वा केशिना योग्याभिर्घृतस्नुवा रोहिता धुरि धिष्व ।	
अथा वह देवान् देव विश्वान् त्वध्वग कृणुहि जातवेदः	६
विवश्चिदा ते रुचयन्त रोका उपो विभातीरनु भासि पूर्वीः ।	
अपो यदग्र उशध्रग्वनेषु हातुर्मन्द्रम्य पनयन्त देवाः	७
उरौ वा ये अन्तरिक्षे मवन्ति दिवो वा ये रोचने सन्ति देवाः ।	
ऊमा वा ये सुहवांसो यजत्रा आयेमिरे रथ्यो अग्ने अश्वः	८
ऐभिरग्ने सरथं याह्यवाङ् नानारथं वा विभवो ह्यश्वः ।	
पत्नीवतस्त्रिंशतं त्रींश्च देवा ननुष्वधमा वह मादयस्व ।	९
स होता यस्य रोदसी चिबुवी यज्ञयज्ञमभि वृधे गृणीतः ।	
प्राचीं अध्वरेव तस्थतुः सुमेके ऋतावरी ऋतजातस्य सत्ये	१०
इळामग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मं	११ [२७] (८२)

[इति द्वितीयोऽष्टकः ॥ २ ॥]

॥ अथ तृतीयोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३४ ॥]

(७)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र य आरुः शितिपृष्ठस्य धासे मातरा विविशुः सप्त वाणीः ।	
परिक्षिता पितरा सं चरेते प्र संघाति वृधमायुः प्रयक्षे	१ (८३)

विवक्षसो धेनवो वृष्णो अश्वा वेवीरा तस्थौ मधुमद् वहन्तीः ।
 ऋतस्य त्वा सर्वसि क्षेमयन्तं पर्येका चरति वर्तनिं गौः २
 आ सीमरोहत सुयमा भवन्तीः पतिंश्चिकित्वान् रयिविद् रयीणाम् ।
 प्र नीलपृष्ठो अतसस्य धासे—स्ता अवासयत् पुरुधर्पनीकः ३
 महिं त्वाष्ट्रमूर्जयन्तीरजुर्यं स्तभूयमानं वहतो वहन्ति ।
 व्यङ्गेभिर्दिद्युतानः सधस्थ एकांमिव रोदसी आ विवेश ४
 जानन्ति वृष्णो अरुषस्य शेव—मुत ब्रध्नस्य शासने रणन्ति ।
 विबोरुचः सुरुचा रोचमाना इळा येषां गण्या माहिना गीः ५ [१]

उतो पितृभ्यां प्रविदान् घाषं महो महद्भ्यामनयन्त शूषम् ।
 उक्षा ह यत्र परि धानमक्ता—रनु स्वं धाम जरितुर्वक्ष ६
 अध्वर्युमिः पञ्चभिः सप्त विपाः प्रियं रक्षन्ते निहितं पदं वेः ।
 प्राञ्चो मदन्त्युक्षणो अजुर्या देवा देवानामनु हि वता गुः ७
 दैव्या होतारा प्रथमा न्यृञ्जे सप्त पूक्षासः स्वधया मदन्ति ।
 ऋतं शंसन्त ऋतमित त आहु—रनु वतं वतपा दीध्यानाः ८
 वृषायन्ते महे अत्याय पूर्वी—वृष्णो चित्राय रश्मयः सुयामाः ।
 देव होतमन्द्रतरश्चिकित्वान् महो देवान् रोदसी एह वक्षि ९
 पूक्षप्रयजो द्रविणः सुवाचः सुकृतव उषसो रेवदूषुः ।
 उतो चिदग्रं माहिना पृथिव्याः कृतं चिदनः सं महे दशस्य १०
 इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गांः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ११ [२] (९३)

(८)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । यूपः, ६-१० यूपाः, ८ विश्वे देवा वा, ११ वरचनः । त्रिष्टुप्, ३, ७ अनुष्टुप् ।

अञ्जन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वनस्पते मधुना दैव्येन ।
 यदूर्ध्वस्तिष्ठा द्रविणेह धत्ताद् यद् वा क्षयो मातुरम्या उपस्थे १
 समिद्धस्य श्रयमाणः पुरस्ताद् ब्रह्म वन्वानो अजरं सुवीरम् ।
 आरे अस्मदमतिं बार्धमान उच्छ्रयस्व महते सौभगाय २ (९५)

उच्छ्रयस्व वनस्पते वर्ष्मन् पृथिव्या अधि ।	
सुमिती मीयमानो वर्चो धा यजर्वाहमे	३
युवा सुवासाः परिवीत आगात स उ श्रेयान् भवति जायमानः ।	
तं धीरासः कवय उन्नयन्ति स्वाध्याये मनसा देवयन्तः	४
जातो जायते सुदिनत्वे अह्ना समर्य आ विदथे वर्धमानः ।	
पुनन्ति धीरा अपसो मनीषा देव्या विप्र उदियति वाचम्	५ [३]
यान् वो नरो देवयन्तो निमिम्युर्वनस्पतं स्वधितिवा ततक्ष ।	
ते देवासः स्वरवस्तस्थिवासः प्रजावदस्मे दिधिषन्तु रत्नम्	६
ये वृक्षणासो अधि क्षमि निर्मितासो यतस्तुचः ।	
ते नो व्यन्तु वायं देवत्रा क्षेत्रसाधसः	७
आवित्या रुद्रा वसवः सुनीथा द्यावाक्षामा पृथिवी अन्तरिक्षम् ।	
सजोषसो यजमवन्तु देवा ऊर्ध्वं कृण्वन्त्वध्वरस्य केतुम्	८
हंसा इव श्रेणिशो यतानाः शुक्रा वसानाः स्वरवो न आगुः ।	
उन्नीयमानाः कविभिः पुरस्ताद् देवा देवानामपि यन्ति पार्थः	९
शृङ्गाणीवेच्छुङ्किणां सं ददृशे चषालवन्तः स्वरवः पृथिव्याम् ।	
वाद्यन्दिर्वा विह्वे श्रोषमाणा अस्माँ अवन्तु पृतनाज्येषु	१०
वनस्पते शतवल्गो वि रोह सहस्रवल्गा वि वयं रुहेम ।	
यं त्वामयं स्वधितिस्तेजमानः प्रणिनाय महते सौभगाय	११ [४] (१०४)

(९)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । बृहती, ९ त्रिष्टुप् ।

सखायस्त्वा ववृमहे देवं मर्तास ऊतये ।	
अपां नपातं सुमर्गं सुवीदिति सुप्रतूर्तिमनेहसम्	१
कार्यमानो वना त्वं यन्मातुरजगन्नपः ।	
न तत् ते अग्ने प्रसृषे निवर्तनं यद दूर सन्निहाभवः	२
अतिं तूष्टं ववक्षिथाथैव सुमना असि ।	
प्रप्रान्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये असि श्रितः	३
इयिवांसमति सिधः शश्वतीरति सश्वतः ।	
अन्वीमविन्दन् निचिरासो अद्भुहो ऽप्सु सिंहमिव श्रितम्	४ (१०८)

ससृवांसमिव त्मना ऽग्निमिथा तिरोहितम् ।

ऐनं नयन्मातरिश्वा परावतो देवेभ्यो मथितं परि

५ [५]

तं त्वा मर्ता अगृभ्णत देवेभ्यो हव्यवाहन ।

विश्वान् यद् यज्ञाँ अमिपासि मानुष तव क्रत्वा यविष्य

६

तद् भद्रं तव कुमना पाकाय चिच्छदयति ।

त्वां यदग्ने पशवः समासते समिद्धमपिशर्वे

७

आ जुहाता स्वध्वरं शीरं पावकशोचिषम् ।

आशुं दूतमजिरं प्रत्नमीड्यं श्रुष्टी देवं सपर्यत

८

त्रीणि गता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यत ।

औक्षन् धृतैरुत्तृणन् बर्हिर्म्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्त

९ [६] (११३)

(१०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । उष्णिक् ।

त्वामग्ने मनीषिणः सम्राजं चर्षणीनाम् । देवं मर्तास इन्धते समध्वरे १

त्वां यज्ञेष्वृत्विजमग्ने होतारमीळते । गोपा क्रतस्य दीदिहि स्वे दमे २

स घा यस्ते ददाशति समिधा जातवेदसे । सो अग्ने धत्ते सुवीर्यं स पुष्यति ३

स केतुरध्वराणां मग्निर्देवेभिरा गमन । अञ्जानः सप्त होतृमिहविष्मते ४

प्र होत्रे पूर्यं वचो ऽग्नये भरता बृहन् । विषां ज्योतीषि बिभ्रते न वेधसे ५ [७]

अग्निं वर्धन्तु नो गिरो यतो जायत उक्थ्यः । महे वाजाय त्रविणाय वृशतः ६

अष्टे यजिष्ठो अध्वरे देवान् देवयते यज । होता मन्द्रो वि राजस्यति सिधः ७

स नः पावक दीदिहि द्युमवृस्मे सुवीर्यम् । मवां स्तोतृभ्यो अन्तमः स्वस्तये ८

तं त्वा विषां विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते । हव्यवाहममर्त्यं सहोवृधम् ९ [८] (११२)

(११)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निर्होता पुरोहितो ऽध्वरस्य विश्वर्षणिः । स वेद यज्ञमानुषक् १

स हव्यवाहमर्त्य उशिग्वृतश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति २

अग्निर्धिया स चेतति केतुर्यज्ञस्य पूर्यः । अर्थं ह्यस्य तरणि ३

अग्निं सूनुं सनश्रुतं सहसो जातवेदसम् । वह्निं देवा अकृण्वत ४

(११६)

अर्वाभ्यः पुरेता विशामग्निमानुषीणाम् । तूर्णी रथः सदा नवः ५ [९]	
साह्वान विश्वा अभियुजः कर्तुर्वैवानाममृक्तः । अग्निस्तुविश्रवस्तमः ६	
अमि प्रयांसि वाहसा वृश्वो अश्रोति मर्त्यः । क्षयं पावकशोचिषः ७	
परि विश्वानि सुधिता ऽग्नेरश्याम मन्मभिः । विप्रसो जातवेदसः ८	
अग्ने विश्वानि वार्या वाजेषु सनिषामहे । त्वे वेवास एरिं ९ [१०] (१३९)	

(१२)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीर्भिर्नमो वरुण्यम् । अस्य पातं धियेषिता १	
इन्द्राग्नी जगितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः । अया पातमिमं सुतम् २	
इन्द्रमग्निं कविच्छदा यज्ञस्य जूत्या वृणे । ता सोमस्येह तृप्ताम् ३	
तोशा वृत्रहणा हुवे सजित्वानापराजिता । इन्द्राग्नी वाजसातमा ४	
प्र वामर्चन्त्युक्थिनो नीथाविदो जगितारः । इन्द्राग्नी इष आ वृणे ५ [११]	
इन्द्राग्नी नवतिं पुरो वासपत्नीरधूनुतम् । साक्रमेकेन कर्मणा ६	
इन्द्राग्नी अपसस्पर्धुः प्र यन्ति धीतयः । क्रतस्य पथ्याऽऽ अनु ७	
इन्द्राग्नी तविषाणि वा सधस्थानि प्रयांसि च । युवोरप्तूर्यं हितम् ८	
इन्द्राग्नी रोचना विवः परि वाजेषु मूषथः । तद वां चेति प्र वीर्यम् ९ [१२] (१४०)	

(१३)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १३-२९]

७ ऋषयो वैश्वामित्रः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

प्र वो वेवायाग्रये बर्हिष्ठमर्चास्मै ।	
गमद वेवेभिरा स नो यजिष्ठो बर्हिरा सवत १	
क्रतावा यस्य रोदसी वक्षं सचन्त ऊतयः ।	
हविष्मन्तस्तमीळ्ते तं सनिष्यन्तोऽवसे २	
स यन्ता विप्र एषां स यज्ञानामथा हि षः ।	
अग्निं तं वो वुवस्यत वाता यो वनिता मघम् ३	
स नः शर्माणि वीतये ऽग्निर्यच्छतु शंतमा ।	
यतो नः प्रुष्णवद् वसु विवि क्षितिभ्यो अप्स्वा ४	(१४४)

वृषीवांसमपूर्व्यं वस्वीभिरस्य धीतिभिः ।
 ऋक्काणो अग्निमिन्धते होतारं विस्पतिं विशाम्
 उत नो बहन्नविष उक्थेषु देवहूतमः ।
 शं नः शोचा मरुद्वधो ऽग्ने सहस्रसातमः
 नू नो रास्व सहस्रवत् लोकवत् पृथिमद वसु ।
 द्युमदग्ने सुवीर्यं वर्षिष्ठमनुपक्षितम्

५

६

७ [१३] (१४७)

(१४)

७ ऋषभो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

आ होता मन्द्रो विदथान्यस्थात सत्यो यज्वा कवितमः स वेधाः ।
 विद्युदथः सहसस्पुत्रो अग्निः शोचिष्केशः पृथिव्यां पाजो अश्वेत्
 अयामि ते नमउक्तिं जुषस्व ऋतावस्तुभ्यं चेतते सहस्वः ।
 विद्वौ आ वक्षि विदुषो नि षत्सि मध्य आ बहिरूतये यजत्र
 द्रवतां त उषसा वाजयन्ती अग्ने वातस्य पथ्याभिरच्छ ।
 यत् सीमञ्जन्ति पूज्यं हविर्भि—रा बन्धुरव तस्थतुर्वुरोणे
 मित्रश्च तृभ्यं वरुणः सहस्वो ऽग्ने विश्वे मरुतः सुम्रमचन् ।
 यच्छोचिषा सहसस्पुत्र तिष्ठा अग्नि क्षितीः प्रथयन् त्सूर्यो नृन
 वयं ते अद्य ररिमा हि काम—मुत्तानहम्ना नमसोपसद्य ।
 यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवा—नम्रधता मन्मना विप्रो अग्ने
 त्वद्धि पुत्र सहसो वि पूर्वी—र्देवस्य यन्त्यूतयो वि वाजाः ।
 त्वं वैहि सहस्रिणं गयि नो ऽद्वोघेण वचसा सत्यमग्ने
 तुभ्यं दक्ष कविक्रतो यानीमा देव मर्तासो अध्वरे अकर्म ।
 त्वं विश्वस्य सुरथस्य बोधि सर्वं तदग्ने अमृत स्वदेह

१

२

३

४

५

६

७ [१४] (१५४)

(१५)

७ कात्य उत्कीलः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वि पाजसा पृथुना शोशुचानो बार्धस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।
 सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्या—मग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतौ

१

(१५५)

त्वं नो अस्या उषसो व्युष्टौ त्वं सूर उदिते बोधि गोपाः ।	
जन्मेव नित्यं तनयं जुषस्व स्तोमं मे अग्ने तन्वा सुजात	२
त्वं नृचक्षा वृषभानु पूर्वीः कृष्णाम्बग्ने अरुषो वि भाहि ।	
वसो नेषि च पर्षि चात्यहः कृधी नो गय उशिजो यविष्ठ	३
अषाळ्हो अग्ने वृषभो दिदीहि पुंगे विश्वाः सोमंगा मंजिगीवान ।	
यज्ञस्य नेता प्रथमस्य पायो—जानेवदा बृहतः सुप्रणीत	४
अच्छिद्रा शर्म जगितः पुरुणि देवाँ अच्छा दीद्यानः सुसंधाः ।	
रथा न सन्निरभि वक्षि वाज—भग्ने त्वं रोदसी नः सुमेकं	५
प्र पीपय वृषभ जिन्व वाजा—भग्ने त्वं रोदसी नः सुदोचं ।	
देवेभिर्वैव मुरुचा रुचाना मा नो मर्तस्य दुर्मतिः परि ठान	६
इळामग्ने पुरुदसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः मनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिभूत्वस्मे	७ [१५] (१६१)

(१६)

६ कान्य उत्कीलः । अग्निः । प्रगाथः (= १, ३, ५ वृद्धीः, २, ४, ६ सतोवृद्धीः) ।

अयमाग्निः सुवीर्यस्ये—शो महः सोमगम्य ।	
राय ईशे स्वपत्यस्य गोमते ईशे वृत्रहथानाम	१
इमं नरो मरुतः सश्वता वृधं यस्मिन् गयः शेषुधासः ।	
अभि ये सन्ति पृतनासु दूढ्यो विश्वाहा शत्रुमावृधुः	२
स त्वं नो रायः शिशीहि मीढ्यो अग्ने सुवीर्यस्य ।	
तुर्विद्युम्न वर्षिष्ठस्य प्रजावतो ऽनमीवस्य शुष्मिणः	३
चक्रियो विश्वा भवनाभि सासहि—श्चक्रिर्वृषवा दुवः ।	
आ देवेषु यतत आ सुवीर्य आ शंस उत नृणाम्	४
मा नो अग्नेऽमृतये मावीरतायै रीरधः ।	
मागोतयै सहसस्पुत्र मा निदे ऽप द्वेषास्या कृधि	५
शग्धि वाजस्य सुभग प्रजावतो ऽग्ने बृहतो अध्वरे ।	
सं राया भूर्यसा सृज मयोभुना तुर्विद्युम्न यशस्वता	६ [१६] (१६७)

(१७)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

समिध्यमानः प्रथमानु धर्मा समक्तुभिर्ज्यते विश्ववारः ।	
शोचिष्केशो घृतनिर्णिक पावकः सुयज्ञो अग्निर्यजथाय देवान्	१
यथायजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा दिवो जातवेदश्चिकित्वान् ।	
एवानेन हविषा यक्षि देवान् मनुष्वद यज्ञं प्र तिग्ममद्य	२
त्रीण्यायूषि तव जातवेदस्तिस्त्र आजानीरुषसस्ते अग्ने ।	
ताभिर्देवानामवां यक्षि विद्वा—नथा भव यजमानाय शं योः	३
अग्निं सुवीतिं सुदृशं गृणन्तो नमस्यामस्त्वेङ्गं जातवेदः ।	
त्वां दूतमरतिं हव्यवाहं देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम्	४
यस्त्वद्भोता पूर्वो अग्ने यजीयान द्विता च सत्ता स्वधया च शंभुः ।	
तस्यानु धर्मं प्र यजा चिकित्वो ऽथा नो धा अध्वरं देववीतौ	५ [१७] (१७२)

(१८)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

भवा नो अग्ने सुमना उपेतौ सखेव सख्ये पितरेव साधुः ।	
पुरुबुहो हि क्षितयो जनानां प्रति प्रतीचीर्दहतादरातीः	१
तपो प्वग्ने अन्तरौ अमित्रान् तपा शंसमररुषः परम्य ।	
तपो बसो चिकितानो अचिस्तान् वि ते तिष्ठन्तामजरा अयासः	२
इध्मेनाग्न इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तरसे बलाय ।	
यावद्दीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमा धियं शतसेयाय देवीम्	३
उच्छोचिषा सहसस्पुत्र स्तुतो बृहद वयः शशमानेषु धेहि ।	
रेवदग्ने विश्वामित्रेषु शं यो—मर्मृज्मा ते तन्वं१ भूरि कृत्वः	४
कूधि रत्नं सुसनितुर्धनानां स घेदग्ने भवसि यत् समिद्धः ।	
स्तोतुर्दुरोणे सुभगस्य रेवत सुप्रा करन्ना दधिषे वपूषि	५ [१८] (१७७)

(१९)

५ गाधी कौशिकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं होतारं प्र वृणे मियेधे गृत्सं कविं विश्वविदुममूरम् ।	
स नो यक्षद् देवताता यजीयान राये वाजाय वनते मघानि ।	१ (१७८)

प्र ते अग्ने हविष्मतीमिय—म्यच्छां सुद्युम्नां रातिनीं घृताचीम ।	
प्रवृष्टिणिद् देवतातिमुराणः सं रातिमिर्वसुभिर्यजमश्नेत्	२
स तेजीयसा मनसा त्वांतं उत शिक्ष स्वपन्यस्य शिक्षोः ।	
अग्ने रायो नृतमस्य प्रभृतौ भूयाम ते सुदृतयश्च वम्बः	३
भूरीणि हि त्वे दधिरे अनीका ऽग्ने देवस्य यज्यवो जनासः ।	
स आ वह देवतातिं यविष्ठ शर्धो यदृष्ट द्रित्यं यजासि	४
यत् त्वा होतारमनजन् मियेधे निषादयन्तो यजथाय देवाः ।	
स त्वं नो अग्नेऽवितेह बोध्य—धि श्रवांसि धेहि नस्तनृषु	५ [१९] (१८२)

(२०)

५ गायत्री कौशिकः । अग्निः । १, ५ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

अग्निमुषसमश्विनां दधिक्रां व्युष्टिषु हवन्तं वह्निरुक्थः ।	
सुज्योतिषो नः शृण्वन्तु देवाः सजोषसा अध्वरं वावशानाः	१
अग्ने त्री ते वाजिना त्री षधस्थां तिस्रस्ते जिह्वा क्रतुजात पूर्वीः ।	
तिस्र उ ते तन्वो देववाता—स्ताभिर्नः पाहि गिरो अप्रयुच्छन्	२
अग्ने भूरीणि तव जातवेदो देव स्वधावोऽमृतस्य नाम ।	
याश्च माया मायिनां विश्वमिन्य त्वे पूर्वीः संवृधुः पृष्टबन्धो	३
अग्निर्नेता मगं इव क्षितीनां देवीनां देव क्रतुपा क्रतावा ।	
स वृत्रहा सनयो विश्ववेदाः पर्षद विश्वार्तिं दुग्तिं गृणन्तम	४
दधिक्रामग्निमुषसं च देवीं बृहस्पतिं सवितारं च देवम् ।	
अश्विना मित्रावरुणा मगं च वसून् रुद्रां आदित्यां इह हुवे	५ [२०] (१८७)

(२१)

५ गायत्री कौशिकः । अग्निः । १ त्रिष्टुप्, २-३ अनुष्टुप्, ४ विराड्रूपा, ५ सतोबृहती ।

इमं नो यज्ञममृतेषु धेही—मा हव्या जातवेदो जुषस्व ।	
स्तोकानामग्ने मेवसो घृतस्य होतः प्राशान पथमो निषद्य	१
घृतवन्तः पावक ते स्तोकाः श्रोतन्ति मेवसः ।	
स्वधर्मन् देववीतये श्रेष्ठं नो धेहि वार्यम्	२ (१८९)

तुभ्यं स्तोका घृतश्चुतो ऽग्ने विप्राय सन्त्य ।	
ऋषिः श्रेष्ठः समिध्यसे यज्ञस्य प्राविता भव	३
तुभ्यं श्रोतन्त्यग्निगो शचीवः स्तोकासो अग्ने मेदसो घृतस्य ।	
कविशस्तो बृहता भानुनागा हव्या जुषस्व मेधिर	४
ओजिष्ठं ते मध्यतो मेव उद्धृतं प्र ते वयं ददामहे ।	
श्रोतन्ति ते वसां स्तोका अधि त्वचि प्रति तान देवशां विहि	५ [२१] (१९९)

(२०)

५ गार्गी कौशिकः । अग्निः, ४ पुरीष्या अग्नयः । त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप् ।

अयं सो अग्निर्यस्मिन् त्सोममिन्द्रः सुतं दधे जठरे वावशानः ।	
सहस्रिणं वाजमत्यं न समिं ससवान् त्सन् त्स्तूयसे जातवदः	१
अग्ने यत ते विवि वर्चः पृथिव्यां यदाषर्धाष्वप्स्वा यजत्र ।	
येनान्तरिक्षमुर्वीततन्ध त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः	२
अग्ने विवा अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवा ऊचिषे धिष्ण्या ये ।	
या रोचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः	३
पुरीष्यासो अग्रयः प्रावणेभिः सजोपसः ।	
जुषन्तां यज्ञमदुहो ऽनमीवा इषो महीः	४
इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	५ [२२] (१९७)

(२३)

५ देवश्रवा देववातश्च भारती । अग्निः । त्रिष्टुप्, १ सतोपृहती ।

निर्मथितः सुधित आ सधस्थे युवा कविरध्वरस्य प्रणेता ।	
जूर्यत्स्वग्निरजरो वनेष्वत्रा दधे अमृतं जातवेदाः	१
अमन्थिष्टां भारता रेवकुनिं देवश्रवा देववातः सुवक्षम् ।	
अग्ने वि पश्य बृहतामि रायेषां नो नेता भवतादनु धून्	२
दश क्षिपः पूर्य सीमजीजनन् त्सुजातं मातृषु प्रियम् ।	
अग्निं स्तुहि देववातं देवश्रवो यो जनानामसद् वशी	३ (२००)

नि त्वा वधे वर आ पृथिव्या इळायास्पदं सुदिनत्वे अह्वाम् ।
हृषद्वत्यां मानुष आपयायां सरस्वत्यां रेवदग्ने दिदीहि

४

इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे

५ [२३] (२०२)

(२४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्रीः । अनुष्टुप् ।

अग्ने सहस्रं पृतना अभिमातीरपास्य । दृष्टरस्तरन्नगतीर्वर्चो धा यज्ञवाहमे

१

अग्नं इळा समिध्यसे कीतिहोत्रो अमर्त्यः । जुषस्य सू नो अध्वग्न

२

अग्ने द्युम्नेन जागृवे सहसः सूनवाहुत । एदं बर्हिः संदो मम

३

अग्ने विश्वेभिर्गिभिर्वेवेभिर्महया गिरः । यज्ञेषु य उ चायवः

४

अग्ने वा दाशुषे रयिं वीरवन्तं परीणसम । शिशीहि नः सनुमतः

५ [२४]

(२०७)

(२५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः, ४ अग्नीन्द्रौ । विराट् ।

अग्ने विवः सनुरसि प्रचेतास्तना पृथिव्या उन विश्ववेदाः ।

ऋधग्देवाँ इह यजा चिकित्वः

१

अग्निः सनोति वीर्याणि विद्वान् त्सनोति वाजममृताय भूषन् ।

स नो देवाँ एह वहा पुरुक्षो

२

अग्निर्यावापृथिवी विश्वजन्ते आ भाति देवी अमृते अमूरः ।

क्षयन् वाजैः पुरुश्चन्द्रो नमोभिः

३

अग्न इन्द्रश्च दाशुषो दुरोणे सुतावतो यज्ञमिहोष यातम् ।

अमर्धन्ता सोमपेयाय देवा

४

अग्ने अर्पा समिध्यसे दुरोणे नित्यः सूनो सहसो जानवेदः ।

सुधस्थानि मह्यमान ऊती

५ [२५] (२१२)

(१६)

९ गायिनो विश्वामित्रः, ७ आत्मा । १-३ वैश्वानरोऽग्निः, ४-६ मरुतः, ७-८ आत्मा (अग्निर्वा),

९ विश्वामित्रोपाध्यायः । १-६ जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरं मनसाग्निं निचाय्या हविष्मन्तो अनुषत्यं स्वर्विदम् ।	
सुदानुं देवं रथिरं वसूयवो गीर्भी रणवं कुशिकासो हवामहे	१
तं शुभ्रमग्निमवसे हवामहे वैश्वानरं मातरिश्वानमुक्थ्यम् ।	
बृहस्पतिं मनुषो देवतातये विप्रं श्रोतारमतिथिं रघुष्यदम्	२
अश्वो न क्रन्वुञ्जनिभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्युगेयुगे ।	
स नो अग्निः सुवीर्यं स्वश्रूयं दधातु रत्नममृतं जागृविः	३
प्र यन्तु वाजास्तविषीभिरग्र्यः शुभे संमिश्राः पृषतीरयुक्षत ।	
बृहदुक्षो मरुतो विश्ववेदसः प्र वेपयन्ति पर्वतां अदाभ्याः	४
अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टय आ त्वेषमुग्रमव ईमहे वयम् ।	
ते स्वािनो रुद्रिया वर्षनिर्णिजः सिंहा न हेषकृतवः सुदानवः	५ [२६]
व्रातंवातं गुणंगणं सुशस्तिभिर्ग्रेभामं मरुतामोज ईमहे ।	
पृषदश्वासो अनवभ्रराधसो गन्तारो यज्ञं विदथेषु धीराः	६
अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् ।	
अर्कस्त्रिधातु रजसो विमानो ऽजस्रो घर्मो हविरस्मि नाम	७
त्रिभिः पवित्रैरपुणोद्धयर्कं हृदा मतिं ज्योतिरनु प्रजानन् ।	
वर्षिष्ठं रत्नमकृत स्वधाभिर्वादिद् द्यावापृथिवी पर्यपश्यत	८
अतधारमुत्समक्षीयमाणं विपश्चितं पितरं वक्त्वानाम् ।	
मेळिं मदन्तं पित्रोरुपस्थं तं रोदसी पिपृतं सत्यवाचम्	९ [२७] (२२१)

(१७)

१५ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः, १ ऋतवो वा । गायत्री ।

प्र वा वाजा अभिद्यवा हविष्मन्तो घृताच्या । देवाञ्जिगाति सुम्नयुः	१
ईळे अग्निं विपश्चितं गिरा यज्ञस्य सार्धनम् । श्रुष्टीवानं धितावानम्	२
अग्ने शक्रेम ते वयं यमं देदस्य वाजिनः । अति द्वेषीसि तरेम	३
समिध्यमानो अध्वरेऽग्निः पावक ईड्यः । शोचिष्केऽस्तमीमहे	४ (२२५)

पृथुपाजा अमर्त्यो घृतनिर्णिक स्वाहुतः ।	अग्निर्यज्ञस्य हव्यवाट्	५ [२८]
तं सबाधो यतसुच इत्था धिया यजवन्तः ।	आ चक्रुर्गन्धिमूतये	६
होता वेधो अमर्त्यः पुरस्तादिति मायया ।	विदथानि प्रचादयन्	७
वाजी वाजेषु धीयते ऽध्वरेषु प्र णीयन्त ।	विप्रो यज्ञस्य साधनः	८
धिया चक्रे वरेण्यो भूतानां गर्भमा दधे ।	दक्षस्य पितरं तना	९
नि त्वा दधे वरेण्यं दक्षस्येळा सहस्कृत ।	अग्ने सुदीतिमुशिर्जम्	१० [२९]
अग्निं यन्तुरमन्तुर मृतस्य योगे वनुषः ।	विप्रा वाजैः समिन्धन्त	११
ऊर्जो नपातमध्वरे दीविवासमुप द्यवि ।	अग्निमीळे कविक्रतुम्	१२
ईलेन्यो नमस्य स्तिरस्तमांसि दर्शतः ।	समग्निरिध्यते वृषा	१३
वृषो अग्निः समिध्यते ऽश्वो न देववाहनः ।	तं हविष्मन्त ईळन्त	१४
वृषणं त्वा वयं वृषन् वृषणः समिधीमहि ।	अग्ने दीद्यन्त ब्रूहत	१५ [३०] (२३६)

(२८)

६ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । १-२, ६ गायत्री, ३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अग्ने जुषस्व नो हविः पुरोळाशं जातवेदः ।	यातःमावे धियावसां	१
पुरोळा अग्ने पचत स्तुभ्यं वा घा परिष्कृतः ।	तं जुषस्व यविष्ठा	२
अग्ने वीहि पुरोळाश माहुतं तिरोअह्वयम् ।	सहसः सूनुरम्यध्वरे हितः	३
माध्यंदिने सर्वने जातवेदः पुरोळाशमिह केव जुषस्व ।		
अग्ने यद्वस्य तव भागधेयं न प्र मिनन्ति बिदथेषु धीराः ।		४
अग्ने तृतीये सर्वने हि कानिषः पुरोळाशं सहसः सूनवाहुतम् ।		
अथा वेवेष्वध्वरं विपन्यया धा रत्नवन्तममृतेषु जागृविम		५
अग्ने वृषान आहुतिं पुरोळाशं जातवेदः ।	जुषस्व तिरोअह्वयम्	६ [३१] (२४२)

(२९)

१६ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः, ५ कत्विजो वा । त्रिष्टुप्;

१, ४, १०, १२ अनुष्टुप्; ६, ११, १४, १५ जगती ।

अस्तीदमधिमन्थन् मास्ति प्रजननं कृतम् ।		
एतां बिशपत्नीमा भराग्निं मन्थाम पूर्वथा		१
अरण्योर्निहितो जातवेदा गर्भं इव सुधितो गर्भिणीषु ।		
दिबेदिब ईळ्यो जागृवन्ति हविष्मद्भिर्मनुष्योभिरग्निः		२ (२४४)

उत्तानायामव' भरा चिकित्वान् त्सद्यः प्रवीता वृषणं जजान ।

अरुषस्तूपो रुशवस्य पाज इळायास्पुत्रो वयुनेऽजनिट्

३

इळायास्त्वा पदे वयं नामा पृथिव्या अधि ।

जातवेदो नि धीम—ह्यग्रं हव्याय वोळ्हवे

४

मन्थता नरः कविमद्वयन्तं प्रचेतसममृतं सुप्रतीकम् ।

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुग्स्ता—वृग्निं नरो जनयता सुशेवम्

५ [३२]

यवी मन्थन्ति बाहुमिर्वि रोचते ऽश्वो न वाज्यरुषो वनंष्वा ।

चित्रो न यामन्नश्विनोरनिवृतः परि वृणक्त्यश्मनस्तृणा दहन

६

जातो अग्नी रोचते चर्कितानो वाजी विप्रः कविशस्तः सुदानुः ।

यं देवास ईड्यं विश्वविदं हव्यवाहमदधुरध्वरेषु

७

सीदं हातः स्व उ लांकं चिकित्वान् त्सादया यज्ञं सुकृतस्य योनौ ।

देवावीर्देवान् हविषा यजा—स्यग्ने बृहद यजमानं वयो धाः

८

कृणोत धूमं वृषणं सखायो ऽसंधन्त इतन् वाजमच्छ ।

अयमग्निः पृतनाषाद् सुवीरो येन देवासो असहन्त दस्यून

९

अयं ते योनिर्कृत्विया यतो जातो अरोचथाः ।

तं जानन्नग्र आ सीदा—था नो वर्धया गिरः

१० [३३]

तनूनपादुच्यते गर्भं आसुरो नगशंसो भवति यद् विजायंत ।

मातरिश्वा यदमिमीत मातरि वातस्य सर्गो अभवत् सरीमणि

११

सुनिर्मथा निर्माथितः सुनिधा निर्हितः कविः ।

अग्ने स्वध्वरा कृणु देवान् देवयते यज

१२

अजीजनन्नमृतं मर्त्यासो ऽस्त्रेमाणं तरणिं वीळुजम्भम् ।

दश स्वसारो अग्रुवः समीचीः पुमांसं जातमभि सं रभन्ते

१३

प्र सप्तहोता सनकादरोचत मातुरुपस्थे यदशोचदृधनि ।

न नि मिषति सुरणो द्विवेद्वि यदसुरस्य जठरादजायत

१४

अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्मणो विश्वमिदं विदुः ।

द्युम्वद् ब्रह्म कुशिकास एरिर् एकणको दमं अग्निं समीधिरे

१५

यदुद्य त्वां प्रयति यज्ञे अस्मिन् होताश्चिकित्वोऽवृणीमहीह ।

धुवमया धुवमुताशमिष्ठाः प्रजानन विद्वो उप याहि सोमम

१६ [३४] (२५८)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २॥ व० १-२६]

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥ ३॥ सू० ३०-३८]

२० गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सस्तायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयांसि ।

तिर्तिक्षन्ते अमिशस्तिं जनानां—मिन्द्र त्वदा कञ्चन हि प्रकृतः

१

न ते कूर परमा चिद रजां—स्या तु प्र याहि हरिवा हरिभ्याम् ।

स्थिराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्नौ

२

इन्द्रः सुशिपो मघवा तरुत्रा महाघातस्तुविकृमिक्रधावान् ।

यदुग्रो धा बाधितो मर्त्येषु क१ त्या ते वृषभ वीर्याणि

३

त्वं हि प्मा च्यावयन्नच्युता—न्येको वृत्रा चरमि जिघ्रमानः ।

तव द्यावापृथिवी पर्वतासो ऽनु व्रताय निमित्तेव तस्थुः

४

उताभये पुरुहूत श्रवाभि रेको हृळ्हमवदो वृत्रहा सन ।

इमे चिदिन्द्र रोदसी अपारे यत संगृभ्णा मघवन् काशिरित् ते

५ [१]

प्र सू त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमृणन्नतु शत्रून् ।

जहि प्रतीचो अनूचः पराचो विश्वं सत्यं कृणुहि विष्टमस्तु

६

यस्मै धायुरदधा मर्त्याया भक्तं चिद भजतं गेह्यं सः ।

भद्रा त इन्द्र सुमतिर्घृताचीं सहस्रदाना पुरुहूत गतिः

७

सहदानुं पुरुहूत क्षियन्त महस्तमिन्द्र सं पिणक् कृणारुम् ।

अभि वृत्रं वर्धमानं पियारु मपादमिन्द्र तवसा जघन्थ

८

नि सामनामिषिरामिन्द्र भूमिं महीमपागं सदाने ससत्थ ।

अस्तमनाद द्यां वृषभा अन्तरिक्ष मर्षन्त्वापस्त्वयेह प्रसूताः

९

अलातृणो वल इन्द्र व्रजो गोः पुरा हन्तोभयमानो व्यार ।

सुगान् पथो अकृणोन्निरजे गाः प्रावन् वाणीः पुरुहूतं धमन्तीः

१० [२]

एको द्वे वसुमती समीची इन्द्र आ पप्रौ पृथिवीमुत द्याम् ।

उतान्तरिक्षावुभि नः समीक इषो रथीः मयुजः शूर वाजान्

११

विशः सूर्यो न मिनाति प्रविष्टा विवेदिवे हर्यश्वप्रसूताः ।

सं यदानलध्वन् आदिदश्वैर्विमोचनं कृणुते तत त्वस्य

१२

दिदृक्षन्त उषसो यामञ्जक्तो विवस्वत्या महि चित्रमनीकम् ।

विश्वे जानन्ति महिना यदागा दिन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि

१३

(२७१)

महि ज्योतिर्निहितं वक्षणां—स्वामा एकं चरति विभ्रती गौः । विश्वं स्वाद्य संभृतमुस्रियायां यत सीमिन्द्रो अर्द्धधाद भोजनाय इन्द्र दृह्य यामकोशा अभूवन यज्ञाय शिक्ष गृणते सखिभ्यः । कुर्मायवो दुरेवा मन्यांसो निषङ्गिणो रिपवो हन्त्वासः	१४ १५ [३]
सं घोषः शृण्वेऽवमेरुमित्रै—जही न्येष्वशनिं तपिष्ठाम । वृश्चेमधस्ताद वि रुजा सहस्व जहि रक्षो मघवन गन्धर्वस्व उद बृह रक्षः सहमूलमिन्द्र वृश्वा मध्यं प्रत्यग्रं शृणोहि । आ कीवतः सल्लुकं चकथ बह्मद्विषे तपुषि हेतिमस्य स्वस्तये वाजिमिश्र प्रणेतः मं यन्महीरिष आसन्ति पूर्वीः । रायो वन्तारो बृहतः स्यामा—ऽस्मे अस्तु भग इन्द्र प्रजावान् आ नो भर भगमिन्द्र द्युमन्तं नि ते देष्णस्य धीमहि प्ररेके । ऊर्व इव पप्रथे कामो अस्म तमा पुण वसुपते वसूनाम इमं कामं मन्दया गोभिरश्वै—श्चन्द्रवता गार्धसा पप्रथश्च । स्वर्यवो मतिगिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकारो अकन आ नो गोत्रा दृहहि गोपते गाः समस्मभ्यं मनयो यन्तु वाजाः । त्रिवक्षा असि वृषभ सत्यशुष्मो ऽस्मभ्यं सु मघवन बाधि गोदाः शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजमातौ । शृण्वन्तमुग्रमूतये समन्तु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम	१६ १७ १८ १९ २० २१ २२ [४] (१८०)

(३१)

२२ कुशिक ऐषीरिथिः, गाधिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शासद् वह्निर्दुहितुर्न्यं गाद विद्रां क्रतस्य दीधितिं सपर्यन । पिता यत्र दुहितुः संकमुक्षन् तसं शग्म्येन मनसा दधन्वे न जामये तान्वां रिक्थमरिक् चकार गर्भं सनितुर्निधानम् । यवीं मातरो जनयन्त वह्नि—मन्यः कर्ता सुकृतोरन्य क्रन्धन् अग्निर्जज्ञे जुह्वा रेजमानो महस्पुत्रो अरुषस्य प्रयक्षे । महान् गर्भो मह्या जातमेषां मही प्रवृद्धयंश्वस्य यज्ञैः	१ २ ३ (१८१)
---	-------------------

अभि जैत्रीरसचन्त स्पृधानं महि ज्योतिस्तमसो निर्जानन् ।
 तं जानतीः प्रत्युदायन्नुषासः पतिर्गवामभवदेक इन्द्रः
 वीळौ सतीरभि धीरा अतृन्दन प्राचाहिन्वन मनसा सप्त विषाः ।
 विश्वामविन्दन् पथ्यामृतस्य प्रजानन्नित्ता नमसा विवेश

४

५ [५]

विदद् यदी सरमा रुग्णमद्वेर्महि पार्थः पूर्य सध्यक्कः ।
 अग्रं नयत् सुपद्यक्षराणां मच्छा रवं प्रथमा जानती गान्
 अगच्छदु विप्रतमः सखीयन्नसूदयत् सुकृते गर्भमद्रिः ।
 ससान मर्यो युर्वभिर्मखस्यन्नथाभवदङ्गिराः सद्यो अर्चन्
 सतःसतः प्रतिमानं पुरोभू विश्वा वेदु जनिमा हन्ति शुष्णाम् ।
 प्र णो विवः पवृवीर्गव्युरर्चन् तसखा सखीरमुञ्चन्निरवद्यान्
 नि गव्यता मनसा सेदुरर्कैः कृण्वानासो अमृतन्वायं गानुम् ।
 इव चिन्नु सदनं भूर्येषां येन मासाँ असिषासन्नृतेन
 संपश्यमाना अमदन्नमि स्वं पर्यः प्रत्नस्य रेतसो दुधानाः ।
 वि रोवसी अतपद् घोष एषां जाते निःशामदधुगोषु वीरान्

६

७

८

९

१० [६]

स जातेभिर्वृत्रहा सेदु हव्यैरुवृत्रिया अमृजदिन्द्रो अर्कैः ।
 उरुच्यस्मै घृतवद् भरन्ती मधु स्वाद्यं दुदुहं जेन्या गौः
 पित्रे चिञ्चक्रुः सदनं समस्मै महि त्विषीमत सुकृतां वि हि ग्व्यन् ।
 विष्कभ्रन्तः स्कम्भनिना जनित्री आसीना ऊर्ध्वं रभसं वि मिन्वन
 मही यर्वि धिषणा शिश्रथे धात सद्योवृधं विभ्वं रोदम्योः ।
 गिरो यस्मिन्ननवद्याः समीची विश्वा इन्द्राय तविषीरनुत्ताः
 मह्या ते सख्यं वशिम शक्तीरा वृत्रघ्ने नियुतां यन्ति पूर्वीः ।
 महि स्तोत्रमव आगन्म सुरैरस्माकं सु मघवन् बोधि गोपाः
 महि क्षेत्रं पुरुश्चन्द्रं विविद्धा नादित सखिभ्यश्चरथं समैरत ।
 इन्द्रो नृभिर्जनद दीद्यानः साकं सूर्यमुपसं गातुमग्निम्

११

१२

१३

१४

१५ [७]

अपश्चिदेष विभ्वोर्द दमूनाः प्र सधीचीरसृजद् विश्वश्चन्द्राः ।
 मध्वः पुनानाः कविभिः पवित्रैर्युभिर्हिन्वन्त्यक्तुभिर्धनुत्रीः
 अनु कृष्णे वसुधिती जिहाते उभे सूर्यस्य मंहना यजत्रे ।
 परि यत् ते महिमानं वृजध्यै सखाय इन्द्र काम्यां कजिप्याः

१६

१७

(२९७)

पार्तिर्भव वृत्रहन् त्सूनुतानां गिरां विश्वायुर्वृषभां वयोधाः ।	
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महान् महीभिरुतिभिः सरण्यन्	१८
तमङ्गिरस्वन्नमसा सपर्यन् नव्यं कृणोमि सन्यसे पुराजाम् ।	
बुहो वि याहि बहुला अदेवीः स्वश्च नो मघवन् त्सातये धाः	१९
मिहः पावकाः प्रतता अभूवन् त्वस्ति नः पिपृहि पारमांसाम् ।	
इन्द्र त्वं रथिरः पाहि नो रिषो मक्ष्मक्ष्म कृणुहि गोजितो नः	२०
अदेविष्ट वृत्रहा गोपतिर्गा अन्तः कृष्णो अरुषैर्धामभिर्गान् ।	
प्र सूनुता विशमान ऋतेन दुरश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः	२१
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भर नृतमं वाजसातो ।	
शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	२२ [८] (३०२)

(३०)

१७ गाथिनां विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र सोमं सोमपते पिबेम माध्यंदिनं सर्वनं चारु यत ते ।	
प्रपुष्ट्या शिषे मघवन्नृजीषिन् विमुच्या हरी इह मादयस्व	१
गवांशिरं मन्थिनामिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते मदाय ।	
ब्रह्मकृता मारुतेना गणेन सजोषा रुद्रेस्तृपदा वृषस्व	२
ये ते शुष्मं ये तविषीमवर्धन्नर्चन्त इन्द्र मरुतस्त ओजः ।	
माध्यंदिने सर्वने वज्रहस्त पिबा रुद्रेभिः सगणः सुशिप्र	३
त इन्वस्य मधुमद विविप्र इन्द्रस्य शर्धो मरुतो य आसन् ।	
येभिर्वृत्रस्येषितो विवेदा मर्मणो मन्यमानस्य मर्म	४
मनुष्वदिन्द्र सर्वनं जुषाणः पिबा सोमं शश्वते वीर्याय ।	
स आ ववृत्स्व हर्यश्च यज्ञैः सरण्युभिर्पो अर्णा मिसर्षि	५ [९]
त्वमपो यद्ध वृत्रं जघन्वाँ अत्यौ इव प्रामृजः सतवाजौ ।	
शयानमिन्द्र चरता वधेन वमिवांसं परि देवीरदेवम्	६
यजाम इन्नमसा वृद्धमिन्द्रं बृहन्तमृष्वमजरं युवानम् ।	
यस्य प्रिये ममर्तुर्यज्ञिर्यस्य न रोदसी महिमानं ममाते	७ (३०९)

इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि	प्रतानि देवा न मिनन्ति विश्वे ।	
वाधार यः पृथिवीं द्यामुतेमां	जजान सूर्यमुषसं सुवसाः	८
अद्वोघ सत्यं तव तन्महित्वं	सद्यो यज्जातो अपिबो ह सोमम् ।	
न द्याव इन्द्र तवसस्त ओजो	नाह्ना न मासाः शरदो वरन्त	९
त्वं सद्यो अपिबो जात इन्द्र	मदाय सोमं परमे व्योमन् ।	
यन्द्र द्यावापृथिवी आर्विवेशी	रथामवः पूर्व्यः कारुधायाः	१० [१०]
अदृष्टाहिं परिशयानमर्णं	ओजायमानं तुविजात तव्यान् ।	
न ते महित्वमनु भूवध द्यौ	र्यवन्यया स्फिर्या इ क्षामवस्थाः	११
यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भू	वुत मिषः सुतसोमो मिषेधः ।	
यज्ञेन यज्ञमव यज्ञियः सन्	यज्ञस्ते वज्रमहिहत्य आवत्	१२
यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अवा	गैर्न सुज्ञाय नव्यसे ववृत्याम् ।	
यः स्तोमैर्मिर्वावृधे पूर्व्येभि	र्यो मध्यमेभिर्नूतनेभिः	१३
विषेव यन्मा विषणा जजान	स्तवै पुरा पार्यादिन्द्रमहः ।	
अंहसो यत्र पीपरद् यथा नो	नावेव यान्तमुभये हवन्ते	१४
आपुर्णो अस्व कलशः स्वाहा	सेक्तेव कोशं सिसिचे पिबध्यै ।	
समु प्रिया आर्बवृत्रन् मदाय	प्रवक्षिणिदुभि सोमांस इन्द्रम्	१५
न त्वा गमीरः पुरुहूत सिन्धु	नर्द्रियः परि वन्तो वरन्त ।	
इत्था ससिम्य इषितो यद्विन्द्रा	ऽऽदृच्छं चिदरुजो गव्यमूर्धम्	१६
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र	मस्मिन् मरे नृतमं वार्जसातौ ।	
शुण्वन्तमुग्रमूतये समस्तु	ग्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१७ [११] (११९)

(३३)

११ गाथिनो विश्वामित्रः; ४, ६, ८, १० नद्यः ऋषिकाः । नद्यः; ४, ८, १० विश्वामित्रः;
६, ७ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

प्र पर्वतानामुशती उपस्था	वश्वे इव विषिते हासमाने ।	
गार्ध्वेव शुभे मातरां रिहाणे	विषाद्रक्षुतुद्री पर्यसा जवेते	१
इन्द्रेधिते प्रसवं मिक्षमाणे	अच्छा समुद्रं रथयेव याथः ।	
समाराणे कर्मिभिः पिबमाने	अन्या वामन्यामप्येति शुभे	२ (३११)

अच्छा सिन्धुं मातृतमामयासं विपाशमुर्वी सुभगामगन्म ।	
वत्समिव मातरां संरिहाणे समानं योनिमनु संचरन्ती	३
एना वयं पर्यसा पिन्वमाना अनु योनिं देवकृतं चरन्तीः ।	
न वर्तव प्रसवः सर्गतक्तः कियुर्विप्रो नद्यो जोहवीति	४
रमध्वं मे वर्चसे साम्याय कृतावरीरुपं मुहूर्तमेवैः ।	
प्र सिन्धुमच्छा बृहती मनीषा ऽवस्युरहे कुशिकस्य सुनुः	५ [१२]
इन्द्रो अस्माँ अरदुद् वज्रबाहु रपाहन वृत्रं परिधिं नदीनाम् ।	
देवोऽनयत सविता सुपाणि स्तम्य वयं प्रसवे याम उर्वीः	६
प्रवाच्यं शश्वधा वीर्यं त दिन्द्रस्य कर्म यदहिं विवृश्वत् ।	
वि वज्रेण परिषदो जघाना ऽऽयन्नापोऽयनमिच्छमानाः	७
एतद् वचो जग्निर्मापि मृष्टा आ यत् ते घोषानुत्तरा युगानि ।	
उवधेषु कारो प्रति नो जुषस्व मा नो नि कः पुरुषत्रा नमस्ते	८
ओ पु स्वमारः कारवे शृणोत ययो वो दूरादनसा रथेन ।	
नि पू नमध्वं भवता सुपारा अधोऽक्षाः सिन्धवः स्रोत्याभिः	९
आ ते कारो शृणवामा वचांसि ययार्थ दूरादनसा रथेन ।	
नि ते नसै पीप्यान्व याषा मर्यायेव कन्या शश्वचे ते	१० [१३]
यदु त्वा भरताः संतरेयु गव्यन् ग्राम इषित इन्द्रजुतः ।	
अषां देह प्रसवः सर्गतक्त आ वो वृणे सुमतिं यज्ञियानाम्	११
अतारिषुर्भग्ना गव्यवः सममक्त विप्रः सुमतिं नदीनाम् ।	
प्र पिन्वध्वमिषयन्तीः सुराधा आ वक्षणाः पूणध्वं यात शीमम्	१२
उद व उमिः शम्या हन्त्वापो योक्त्राणि मुश्वत ।	
मादुष्कृतो व्यनसा ऽधन्यो शूनमारताम्	१३ [१४] (३३९)

(३४)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं पूर्भेदातिरुद् दासमर्के विदुद् वसुदयमानो वि शत्रून् ।	
ब्रह्मजुतस्तन्वा वावृधानो भूरिदात्र आपृणद् रोदसी उभे	१
मस्तस्य ते तविषस्य प्र जूति मिर्यामि वाचममृताय भूषन् ।	
इन्द्रं क्षितीनामसि मानुषीणां विशां देवीनामुत पूर्वयावा	२ (३३४)

इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः । प्र मायिनाममिनाद् वर्पणीतिः ।	
अहन् व्यसमुशधग्वने ज्वाविर्धेना अकृणोद् राम्याणाम्	३
इन्द्रः स्वर्षा जनयन्नहानि जिगायोशिग्मिः पृतना अभिष्टिः ।	
प्रारोचयन्मनवे केतुमङ्गा मविन्दुज्ज्योतिर्वृहते रणाय	४
इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ विवेश नृवद् दधानो नर्या पुरुणि ।	
अचेतयद् धिय इमा जरित्रे प्रेमं वर्णमतिरच्छुकमांसाम्	५ [१५]
महो महानि पनयन्त्यस्येन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ।	
वृजनेन वृजिनान् त्स पिपेष मायाभिर्दस्यूरमिभूत्योजाः	६
युधेन्द्रो मङ्गा वरिवश्चकार देवेभ्यः सत्पतिश्चर्षणिप्राः ।	
विवस्वतः सदाने अस्य तानि विप्रा उक्थेभिः कवयो गृणन्ति	७
सत्रासाहं वरेण्यं सहोदां ससवांसं स्वरपश्च देवीः ।	
ससान यः पृथिवीं द्याभुतेमा मिन्द्रं मनुन्त्यनु धीरणासः	८
ससानात्यौ उत सूर्यं ससानेन्द्रः ससान पुरुभोजसं गाम् ।	
हिरण्यर्यमुत भोगं ससान हृत्वी दुस्युन् प्रार्य वर्णमावत्	९
इन्द्र ओषधीरसनोदहानि वनस्पतीरसनोदन्तरिक्षम् ।	
बिभेद वलं नुनुदे विवाचो ऽर्थाभवद् दमितामिकतूनाम्	१०
शूनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [१६] (३४३)

(३५)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि वायुर्न नियुतो नो अरुच्छ ।	
पिबास्यन्धो अभिसृष्टो अस्मे इन्द्र स्वाहा ररिमा ते मदाय	१
उपाजिरा पुरुहूताय सप्ती हरी रथस्य धूर्षा युनजिम ।	
वृवद् यथा संमृतं विश्वतरिचि दुपेमं यज्ञमा वहात इन्द्रम्	२
उपो नयस्व वृषणा तपुष्पो तेमव त्वं वृषभ स्वधायः ।	
ग्रसेतामश्वा वि मुचेह शोणा विवेदिवे सदृशीरन्धि धानाः	३
ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा युनजिम हरी सखाया सधमाद आशू ।	
स्थिरं रथं सुस्मिन्द्राघितिष्ठन् प्रजानन् विद्वाँ उप याहि सोमम्	४ (३४७)

मा ते हरी वृषणा वीतपृष्ठा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये । अत्यायाहि शश्वतो वयं ते ऽरं सुतेभिः कृणवाम सोमैः	५ [१७]
तवायं सोमस्त्वमेष्टवार्द्ध शश्वत्तमं सुमना अस्य पाहि । अस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्या वधिष्वेमं जठर इन्दुमिन्द्र	६
स्तीर्णं ते बर्हिः सुत इन्द्र सोमः कृता धाना अत्तवे ते हरिभ्याम् । तदोक्ते पुरुशाकाय वृष्णे मरुत्वते तुभ्यं राता हवीषि	७
इमं नरः पर्वतास्तुभ्यमापः समिन्द्र गोभिर्मधुमन्तमकन् । तस्यागत्या सुमना ऋष्य पाहि प्रजानन् बिद्वान् पथ्याऽनु स्वाः	८
यौ आभजो मरुत इन्द्र सोमे ये त्वामवर्धन्मवन् गणस्ते । तेभिरेतं सजोषा वावशानोऽग्नेः पिब जिह्वया सोममिन्द्र	९
इन्द्र पिब स्वधया चित् सुतस्या—ऽग्नेर्वी पाहि जिह्वया यजत्र । अध्वर्योर्वा प्रयतं शक् हस्ता—द्धोतुर्वा यज्ञं हविषो जुषस्व	१०
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् मरे नृतमं वाजसातौ । शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [१८] (३५४)

(३६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः, १० घोर माङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इमाम् वु प्रभृतिं सातये धाः शश्वच्छश्वद्वृतिभिर्यावमानः । सुतेसुते वावृधे वर्धनेमि—र्यः कर्मभिर्महद्भिः सुभृतो मूत	१
इन्द्राय सोमाः प्रविबो विद्वाना ऋभुर्येभिर्वृषपर्वा विहायाः । प्रयम्यमानान् प्रति वू गृभाये—न्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णः	२
पिब वर्धस्व तव घा सुतास इन्द्र सोमासः प्रथमा उतेमे । यथार्पिबः पूर्यो इन्द्र सोमौ एवा पाहि पन्यो अद्या नवीयान्	३
महौ अमत्रो वृजने विरप्श्युः—ग्रं शवः पत्यते धृष्णवोजः । नाह विव्याच पृथिवी चनैनं यत् सोमासो हर्यश्वममन्दन्	४
महौ उग्रो वावृधे वीर्याय समाचके वृषभः काव्येन । इन्द्रो भगो वाजदा अस्य गावः प्र जायन्ते दक्षिणा अस्य पूर्वीः	५ [१९] (३५९)

प्र यत् सिन्धवः प्रसवं यथायज्ञायः समुद्रं रक्ष्येव जग्मुः । अतश्चिदिन्द्रः सदर्सो वरीयान् यद्वीं सोमः पुणतिं दुग्धो अंशुः	६
समुद्रेण सिन्धवो यदमाना इन्द्राय सोमं सुषुतं भरन्तः । अंशुं बृहन्ति हस्तिनो भरित्रैर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः	७
हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः समीं विव्याच सवना पुरूणि । अन्ना यदिन्द्रः प्रथमा व्याशं वृत्रं जघन्वाँ अवृणीत सोमम्	८
आ तू भर माकिरेतत् परि ठाद् विद्या हि त्वा वसुपतिं वसूनाम् । इन्द्र यत् ते माहिं दत्रमस्त्यस्मभ्यं तद्ध्वयं प्र यन्धि	९
अस्मे प्र यन्धि मघवच्चृजीषिन्निन्द्रं रायो विश्ववारस्य भूरेः । अस्मे शतं शरदो जीवसे धा अस्मे वीराञ्छर्वत इन्द्र शिप्रिन्	१०
शूनं हुवेम मघवानिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ । शूण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [२०] (३६५)

(३७)

११ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री, ११ अनुष्टुप् ।

वात्रंहत्याय शवसे पृतनाषाह्याय च । इन्द्र त्वा वर्तयामसि	१
अर्वाचीनं सु ते मन उत चक्षुः शतक्रतो । इन्द्र कृण्वन्तु वाघतः	२
नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्भिरीमहे । इन्द्राभिमातिषाहो	३
पुरुहुतस्य धामाभिः शतेन महयामसि । इन्द्रस्य चर्षणीधृतः	४
इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहुतमुपं ब्रुवे । भरेषु वाजसातये	५ [२१]
वाजेषु सासहिर्भेव त्वामीमहे शतक्रतो । इन्द्रं वृत्राय हन्तवे	६
द्युम्नेषु पृतनाज्ये पृतसुतृषु भवःसु च । इन्द्र साक्ष्यामिमातिषु	७
शुष्मिन्तमं न ऊतये द्युम्निनं पाहि जागृविम् । इन्द्र सोमं शतक्रतो	८
इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु । इन्द्र तानि त आ वृणे	९
अग्निरिन्द्र भवो बृहव द्युम्नं वधिष्व कुटरम् । उत ते शुष्मं तिरामसि	१०
अर्वावतो न आ गृह्यथो शक्र परावतः ।	
उ लोको यस्ते अद्विष इन्नेह तत् आ गहि	११ [२२] (३७६)

(३८)

१० प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा, तावुभावपि वा गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अभि तष्टेव दीधया मनीषा—मत्यो न वाजी सुधुरो जिहानः ।
 अभि प्रियाणि मर्मशत पराणि कवीरिच्छामि संहशे सुमेधाः १
 इनोत पृच्छ जनिमा कवीनां मनोधृतः सुकृतस्तक्षत द्याम् ।
 इमा उ ते प्रणयोऽवर्धमाना मनोवाता अध नु धर्माणि गमन् २
 नि भीमिदत्र गुह्या दधाना उत क्षत्राय रोदसी समञ्जन् ।
 सं मात्राभिर्ममिरे येमुरुवीं अन्तर्मही समृते धार्यसे धुः ३
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूष—जिह्वयो वसानश्चरति स्वरोचिः ।
 महत् तद् वृष्णो असुरस्य नामा—ऽऽ विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ४
 असूत पूर्वो वृषभो ज्याया—निमा अस्य शुरुधः सन्ति पूर्वीः ।
 दिवो नपाता विदथस्य धीमिः क्षत्रं राजाना प्रदिवो दधाथे ५ [२३]

त्रीणि राजाना विदथे पुरुणि परि विश्वानि भूषथः सदांसि ।
 अर्पश्यमत्र मनसा जगन्वान् व्रते गन्धर्वा अपि वायुकेशान् ६
 तदिह्वस्य वृषभस्य धेनो—रा नामभिर्ममिरे सक्म्यं गोः ।
 अन्यदन्यदसुर्यं वसाना नि मायिनो ममिरे रूपमस्मिन् ७
 तदिह्वस्य सवितुर्नकिर्मे हिरण्ययीममतिं यामशिभित् ।
 आ सुहुती रोदसी विश्वमिन्वे अपीव योषा जनिमानि ववे ८
 युवं प्रत्नस्य साधथो महो यद् दैवी स्वस्तिः परि णः स्यातम् ।
 गोपाजिह्वस्य तस्थुषो विरूपा विश्वे पश्यन्ति मायिनः कृतानि ९
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् १० [२४] (३८६)

(३९)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३९-५३]

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मतिर्हृद आ वच्यमाना ऽच्छा पतिं स्तोमं तदा जिगाति ।
 या जागृविर्विदथे शस्यमाने—न्द्र यत् ते जायते विद्धि तस्य १ (३८७)

विश्वरिचदा पूर्वा जायमाना वि जागृविर्विदथे शस्यमाना ।	
भद्रा वस्त्राण्यर्जुना वसाना सेयमस्मे सनजा पित्र्या धीः	२
यमा चिदत्र यमसूरसूत जिह्वाया अग्रं पतदा ह्यस्थात् ।	
वपूषि जाता मिथुना सचेते तमोहना तपुषो बुध एता	३
नकिरिषां निन्विता मर्त्येषु ये अस्माकं पितरो गोषु योधाः ।	
इन्द्र एषां हंहिता माहिनावा नुद् गोत्राणि ससृजे दुंसनावान	४
सखा ह यत्र सखिभिर्नवन्वैरमिज्वा सत्वभिर्गा अनुगमन् ।	
सत्यं तदिन्द्रो वृशभिर्दशग्वैः सूर्यं विवेद तमसि क्षियन्तम्	५ [२५]
इन्द्रो मधु संभृतमुखियायां पद्वद् विवेद शफवन्नमे गोः ।	
गुहा हितं गुह्यं गूळहमप्सु हन्ते दधे दक्षिणे दक्षिणावान	६
ज्योतिर्वृणीत तमसो विजानन्नारे स्याम दुरितावुमीकं ।	
इमा गिरः सोमपाः सोमवृद्ध जुषस्वेन्द्र पुरुतमस्य कारोः	७
ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु ज्याद्वारे स्याम दुरितस्य भूरेः ।	
भूरि चिद्धि तुजतो मर्त्यस्य सुपारासो वसवो ब्रह्मणावत्	८
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातो ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्ते वृत्राणि संजितं घनानाम्	९ [२६] (३९५)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१ ॥]

(४०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्र त्वा वृषभं वयं सुते सोमे हवामहे	। स पाहि मध्वो अन्धसः	१
इन्द्र क्रतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुष्टुत	। पिबा वृषस्व तातृपिम	२
इन्द्र प्र णो धितावानं यज्ञं विश्वेभिर्दुवेभिः	। तिर स्तवान विशपते	३
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र यन्ति सत्पते	। क्षर्यं चन्द्रास इन्द्रवः	४
वृधिष्वा जठरे सुतं सोममिन्द्र वरेण्यम्	। तव द्युक्षास इन्द्रवः	५ [१]
गिर्वणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे	। इन्द्र त्वादातमिद् यशः	६
अभि द्युज्ञानि वनिन इन्द्रं सचन्ते अक्षिता	। पीत्वी सोमस्य जवृधे	७
अर्वावतो न आ गीहे परावतश्च वृत्रहन्	। इमा जुषस्व नो गिरः	८
यवन्तरा परावत मर्वावतं च हूयसे	। इन्द्रेह तत् आ गहि	९ [२] (४०४)

(४१)

९ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र मद्यं गधुवानः सोमपीतये	। हरिभ्यां याहाद्विवः	१
सत्तो होता न ऋत्वियं स्तिस्तिरे बहिरानुषक्	। अपुञ्जन् प्रातरद्रयः	२
इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः क्रियन्त आ बहिः सीद	। वीहि शूर पुरोळाशम्	३
रारन्धि सर्वनेषु ण एषु स्तोमेषु वृत्रहन्	। उक्थेर्ष्विन्द्र गिर्वणः	४
मतयः सोमपामुरुं रिहन्ति शर्वसस्पतिम्	। इन्द्रं वत्सं न मातरः	५ [३]
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे	। न स्तोतारं निदे करः	६
वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरामहे	। उत त्वमस्मयुर्वसो	७
मारे अस्मद वि मुमुचो हरिप्रियावाङ् याहि	। इन्द्रं स्वधावो मत्स्वेह	८
अर्वाञ्च त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिना	। घृतस्नू बहिरासवे	९ [४] (४१३)

(४२)

९ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

उप नः सुतमा गहि सोममिन्द्र गवाशिरम्	। हरिभ्यां यस्ते अस्मयुः	१
तमिन्द्र मवृमा गहि बहिःठां ग्रावभिः सुतम्	। कुविबुधस्य तुष्णवः	२
इन्द्रमित्था गिरो ममाच्छागुरिषिता इतः	। आवृते सोमपीतये	३
इन्द्रं सोमस्य पीतये स्तोमैरिह हवामहे	। उक्थेभिः कुविबुधगमत्	४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् वधिष्व शतक्रतो	। जठरे वाजिनीवसो	५ [५]
विद्या हि त्वा धनंजयं वाजेषु वधूषं कवे	। अधा ते सुज्ञमीमहे	६
इममिन्द्र गवाशिरं यवाशिरं च नः पिब	। आगत्या वृषभिः सुतम्	७
तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्थेह सोमं चोदामि पीतये	। एष रारन्तु ते हृदि	८
त्वां सुतस्य पीतये प्रलमिन्द्र हवामहे	। कुशिकासो अवस्यवः	९ [६] (४२२)

(४३)

८ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ याहावाङ्मुप वन्धुरेता स्तवेदनु प्रदिवः सोमपेयम् ।		
प्रिया सखाया वि मुचोप बहिः स्वामिमे हव्यवाहो हवन्ते	१	(४२३)

आ याहि पूर्वीरति चर्षणीरौ अयं आशिष उप नो हरिभ्याम् ।	
इमा हि त्वा मतयः स्तोमतटा इन्द्र हवन्ते सख्यं जुषाणाः	२
आ नो यज्ञं नमोवृधं सजोषा इन्द्र देव हरिभिर्याहि तूर्यम् ।	
अहं हि त्वा मतिभिर्जोहवीमि घृतप्रयाः सधमादे मधूनाम्	३
आ च त्वामेता वृषणा वहातो हरी सखाया सुधुरा स्वङ्गा ।	
धानावदिन्द्रः सर्वनं जुषाणः सखा सख्युः शृणवद् वन्दनानि	४
कुविन्मा गोपां करते जनस्य कुविद् राजानं मघवच्छृजीषिन् ।	
कुविन्म ऋषिं पपिवांसं सुतस्य कुविन्मे वस्वो अमृतस्य शिक्षाः	५
आ त्वा ब्रुहन्तो हरयो युजाना अर्वागिन्द्र सधमादो वहन्तु ।	
प्र ये द्विता विव ऋअन्त्याताः सुसंमृष्टासो वृषभस्य मूराः	६
इन्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्ण आ यं ते ज्येन उशते जभारं ।	
यस्य मदे व्यावयसि प्र कृटी र्यस्य मदे अप गोत्रा ववर्थं	७
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृणवन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्त वृत्राणि संजितं धनानाम्	८ [७] (४३०)

(४४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

अयं ते अस्तु हर्यतः सोम आ हरिभिः सुतः ।	
जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आ न ह्या तिष्ठ हरितं रथम्	१
हर्यक्षुषसमर्षयः सूर्यं हर्यक्षरोचयः ।	
विद्वांश्चिकित्वान् हर्यश्च वर्धस इन्द्र विश्वा अमि श्रियः	२
द्यामिन्द्रो हरिधायसं पुषिषीं हरिवर्षसम् ।	
अधारयच्छरितोर्मूरि मोजनं बयोरन्तर्हरिश्चरत्	३
जज्ञानो हरितो वृषा बिम्बमा भाति रोचनम् ।	
हर्यश्चो हरितं धत्त आयुधमा वज्रं बाहोर्हरिम्	४
इन्द्रो हर्यन्तमर्जुनं वज्रं शुक्रैरभीवृतम् ।	
अपावृणोद्धरिभिरद्विभिः सुतमुद् गा हरिभिराजत	५ [८] (४३५)

(४५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

आ म॒न्दैरि॒न्द्र ह॒रिभि॒र्या॒हि म॒यूर॑रोमभिः ।

मा त्वा के चि॒न्नि य॑म॒न्वि न॒ पा॒शिनो ऽति॑ ध॒न्वं तौ इ॒हि १

वृ॒त्र॒खादो व॑लंरुजः पुरां कु॒र्मो अ॒पाम॑जः ।

स्था॒ता र॑थस्य ह॒र्यो॑रभिस्व॒र इन्द्रो॑ ह॒व्वा चि॑दा॒रुजः २

ग॒म्भी॒राँ उ॒दु॒धी॒रिव॑ क॒र्तुं पु॒ण्य॑सि गा इ॒व ।

प्र सु॒गो॒पा य॑व॒सं धे॑न॒वो यथा॑ हृ॒दं कु॒ल्या इ॒वा॒शत॑ ३

आ न॒स्तुजं॑ र॒यिं भ॒रां॒शं न॑ प्र॒तिजा॑न॒ते ।

वृ॒क्षं प॒क्वं फ॑ल॒मङ्की॑व धृ॒नुही॒न्द्र म॑पा॒र॒णं व॑सु ४

स्व॒युरि॒न्द्र स्व॒राळ॑सि स्म॒द्दि॒ष्टिः स्व॑य॒शस्तरः॑ ।

स वा॒वृ॒धान॑ ओज॒सा पु॑रु॒ष्टुत॑ भ॒वा नः॑ सु॒श्रव॑स्तमः ५ [९] (४४०)

(४६)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यु॒ध्मस्य॑ ते वृ॒षभ॑स्य स्व॒राज॑ उ॒ग्रस्य॑ यू॒नः स्था॑वि॒रस्य॑ घृ॒ष्वेः ।

अ॒जूर्य॑तो व॒ज्रिणो॑ वी॒र्या॑इ॒णी॒न्द्र श्रु॑तस्य॒ मह॑तो म॒हानि॑ १

म॒हाँ अ॑सि म॒हिष॑ वृ॒ण्यो॑भि॒र्धन॑स्पृ॒दुग्र॑ सह॒मानो॑ अ॒न्यान् ।

एको॑ वि॒श्वस्य॑ भु॒वन॑स्य॒ राजा॑ स यो॒धया॑ च क्ष॒यया॑ च ज॒नान् २

प्र मा॒त्रा॒भी रि॑रि॒चे रो॑च॒मानः॑ प्र वे॒वेभि॑र्वि॒श्वतो॑ अप्र॒तीतः॑ ।

प्र म॒ज्मना॑ दि॒व इन्द्रः॑ पृ॒थि॒व्याः प्रो॒रोर्म॑हो अ॒न्तरि॑क्षा॒वृजी॑षी ३

उ॒रुं ग॒भीरं॑ ज॒नुषा॑भ्यु॒ग्रं वि॒श्वव्य॑च॒सम॑व॒तं म॑ती॒नाम् ।

इन्द्रं॑ सोमा॒सः प्र॒दि॒वि सु॒तासः॑ स॒मुद्रं॑ न स्र॒वत॑ आ वि॒शन्ति॑ ४

यं सोम॑मिन्द्र पृ॒थि॒वीद्या॑वा ग॒र्म न॑ मा॒ता वि॑मृ॒तस्त्वा॑या ।

तं ते॑ हि॒न्वन्ति॑ त॒मु ते॑ मृ॒जन्त्य॑ ध्व॒र्यवो॑ वृ॒षभ॑ पा॒त॒वा उ॑ ५ [१०] (४४५)

(४७)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मरुत्वौ इन्द्र वृषभो रणाय पिब सोममनुष्वधं मदाय । आ सिञ्चस्व जठरे मध्व ऊर्मि त्वं राजासि प्रदिवः सुतानाम्	१
सजोषा इन्द्र सर्गणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् । जहि शत्रूरप मृधो नुवुस्वा—ऽधामयं कृणुहि विश्वतो नः	२
उत ऋतुभिर्ऋतुपाः पाहि सोम—मिन्द्र वेवेभिः सखिभिः सुतं नः । यौ आभजो मरुतो ये त्वा—ऽन्वहन् वृत्रमर्धुस्तुभ्यमोजः	३
ये त्वाहिहत्ये मघवन्नवर्धन् ये शाम्बरे हरिवो ये गविष्टौ । ये त्वा नूनमनुमदन्ति विषाः पिबेन्द्र सोमं सर्गणो मरुद्भिः	४
मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान मकवारिं विव्यं शासमिन्द्रम् । विश्वासाहमवसे नूतनायो—ग्रं सहोदामिह तं हुवेम	५ [११] (४५०)

(४८)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सद्यो ह जातो वृषभः कनीनः प्रभर्तुमावदन्धसः सुतस्य । साधोः पिब प्रतिकामं यथा ते रसाशिरः प्रथमं सोम्यस्य	१
यज्जायथास्तद्वहरस्य कामे—ऽशोः पीयूषमपिबो गिरिष्ठाम् । तं ते माता परि योषा जनित्री महः पितुर्दम आसिञ्चदग्रे	२
उपस्थाय मातरमन्नमैष्ट तिग्ममपश्यदुभि सोममूर्धः । प्रयावयन्नचरद् गुत्सो अन्यान महानि चक्रे पुरुधप्रतीकः	३
उग्रस्तुराषाळभिभूत्योजा यथावशं तन्वं चक्र एषः । त्वष्टारमिन्द्रो जनुषाभिभूया—ऽऽमुष्या सोममपिबच्चमूषु	४
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ । शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	५ [१२] (४५५)

(४९)

५ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शंसा महामिन्द्रं यस्मिन् विश्वा आ कृष्टयः सोमपाः काममव्यन् ।

यं सुकर्तुं धिषणे विभवतष्टं घनं वृत्राणां जनयन्त देवाः

१

यं नु नक्तिः पृतनासु स्वराजं द्विता तरति नृतमं हरिष्ठाम् ।

इनतमः सत्त्वभिर्यो ह शूषेः पृथुजया अमिनावायुर्दस्योः

२

सहावा पृत्सु तरणिर्नार्वी व्यानशी रोदसी मेहनावान् ।

भगो न कारे हव्यो मतीनां पितेव चारुः सुहवो वयोधाः

३

धर्ता विवो रजसस्पृष्ट ऊर्ध्वो रथो न वायुर्वसुभिर्नियुत्वान् ।

क्षपां वस्ता जनिता सूर्यस्य विभक्ता भागं धिषणेव वाजम्

४

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं घनानाम्

५ [१३] (४६०)

(५०)

५ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः स्वाहा पिबतु यस्य सोम आगत्या तुष्टो वृषभो मरुत्वान् ।

ओरुव्यचाः जतामेभिरन्नं रास्य हविस्तन्वः काममृध्याः

१

आ ते सपर्यु जवसे युनजिम ययोरनु प्रदिवः श्रुतिमावः ।

इह त्वा घयुर्हरयः सुशिप्र पिबा त्वस्य सुषुतस्य चारोः

२

गोभिर्मिमिक्षुं दधिरे सुपारमिन्द्रं ज्यैष्ठ्याय धायसे गृणानाः ।

मन्दानः सोमं पपिवो ऋजीषिन् त्समस्मभ्यं पुरुधा गा इषण्य

३

इमं कामं मन्दया गोभिरश्वं रचन् वता राधसा पप्रथश्च ।

स्वर्यवो मतिमिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय बाहः कुशिकासो अक्रन्

४

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं घनानाम्

५ [१४] (४६५)

(५१)

१२ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-३ जगती, १०-१२ गायत्री ।

चर्चणीधृतं मघवानमुक्थ्यः ।—मिन्द्रं गिरो बृहतीरभ्यनूषत ।	
वावुधानं पुरुहूतं सुवृत्तिमि—रमत्यं जरमाणं दिवेदिवे	१
अतक्तुमर्णवं शाकिनं नरं गिरो म इन्द्रमुप यन्ति विश्वतः ।	
वाजसनिं पुर्मिवं तूर्णिमप्युरं धामसाचमभिषाचं स्वर्विदम्	२
आकरे वसोर्जरिता वनस्यते ऽनेहसः स्तुभ इन्द्रो दुवस्यति ।	
विषस्वतः सर्वं आ हि पिप्रिये सत्रासाहमभिमातिहनं स्तुहि	३
नृणामु त्वा नृतमं गीर्मिरुक्थे—रमि प्र वीरमर्चता सुबाधः ।	
सं सहसे पुरुमायो जिहीते नमो अस्य प्रदिष एक ईशे	४
पूर्वीरस्य निषिधो मर्त्येषु पुरु वसूनि पृथिवी विभर्ति ।	
इन्द्राय धाव ओषधीरुतापो रयि रक्षन्ति जीर्यो वनानि	५ [१५]

तुभ्यं ब्रह्माणि गिर इन्द्र तुभ्यं सत्रा दधिरे हरिवो जुषस्व ।	
बोभ्याऽपिरवसो नृतनस्य सखे वसो जरितुभ्यो वयो धाः	६
इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्य ।	
तव प्रणीती तव शूर शर्म—आ विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः	७
स बावशान इह पाहि सोमं मरुद्भिरिन्द्र सखिमिः सुतं नः ।	
जातं यत् त्वा परि देवा अमूषन् महे भराय पुरुहूत विश्वे	८
अप्युर्ये मरुत आपिरेषो ऽमन्वाभिन्द्रमनु दातिवाराः ।	
तेमिः साकं पिबतु वृत्रस्त्रावः सुतं सोमं वृषाणुषः स्वे सधस्थे	९
इवं ह्यन्वोर्जसा सुतं राधानां पते । पिबा त्वस्य गिर्विणः	१०
यस्ते अनु स्वधामसात् सुते नि रच्छ तन्वम् । स त्वा ममसु सोम्यम्	११
प्र ते अश्रोतु कुक्ष्योः मेन्द्र ब्रह्मणा शिरः । प्र बाहू शूर राधसे	१२ [१६] (४७७)

(५२)

८ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-४ गायत्री, ६ जगती ।

धानावन्तं करम्भिणं—मपुपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः	१
पुरोळाशं पथत्यं जुषस्वेन्द्रा गुरस्व च । तुभ्यं हृष्यानि सित्रते	२ (४७९)

पुरोळाशीं च नो घसो जोषयासे गिरश्च नः । वधूयुरिव योषणाम् ३
 पुरोळाशीं सनश्नुत प्रातःसावे जुषस्व नः । इन्द्र क्रतुर्हि ते बृहन् ४
 माध्यंदिनस्य सर्वनस्य धानाः पुरोळाशमिन्द्र कृष्वेह चारुम् ।
 प्र यत् स्तोता जरिता तूर्ण्यर्थो वृषायमाण उप गीर्भिरीष्टे ५ [१७]

तृतीये धानाः सर्वने पुरुष्टुत पुरोळाशमाहुतं मामहस्व नः ।
 क्रमुमन्तं वाजवन्तं त्वा कवे प्रयस्वन्त उप शिक्षेम धीतिभिः ६
 पूषण्वते ते चकृमा करम्भं हरिवते हर्यश्वाय धानाः ।
 अपूपमन्दि सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ७
 प्रति धाना भरत तूर्यमस्मै पुरोळाशीं वीरतमाय नृणाम् ।
 दिवेदिवे सदृशीरिन्द्र तुभ्यं वर्धन्तु त्वा सोमपेयाय धृष्णो ८ [१८] (४८५)

(५३)

२४ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः; १ इन्द्रापर्वतौ; १५, १६ वाक्, (मत्सर्परी); १७-२० रथाङ्गानि;
 २१-२४ अभिशापः । त्रिष्टुप्; १०, १६ जगती; १३ गायत्री;
 १२, २०, २२ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

इन्द्रापर्वता बृहता रथेन वामीरिष आ वहतं सुवीराः ।
 वीतं हव्यान्यध्वरेषु देवा वर्धेथां गीर्भिरिळ्या मर्दन्ता १
 तिष्ठा सु कै मघवन् मा परा गाः सोमस्य नु त्वा सुषुतस्य यक्षि ।
 पितुर्न पुत्रः सिचमा रभे त इन्द्र स्वादिष्ठया गिरा शचीवः २
 शंसावाध्वर्यो प्रति मे गृणीहीन्द्राय वाहः कृणवाव जुष्टम् ।
 एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदाऽथा च भूदुक्थमिन्द्राय शस्तम् ३
 जायेदस्तं मघवन् त्सेदु योनिस्तदित् त्वा युक्ता हरयो वहन्तु ।
 यदा कदा च सुनवाम सोममग्निद्धा दृतो धन्वात्यच्छ ४
 परा याहि मघवन्ना च याहीन्द्र भ्रातरुमयत्रा ते अर्थम् ।
 यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो रासभस्य ५ [१९]

अपाः सोममस्तमिन्द्र प्र याहि कल्याणीर्जाया सुरणी गृहे ते ।
 यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो दक्षिणावत् ६ (४९१)

इमे मोजा अङ्गिरसो विरूपा विवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।

विश्वामित्राय ददतो मघानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः

७

रूपंरूपं मघवा बोभवीति मायाः कृण्वानस्तन्वं परि स्वाम् ।

त्रिर्यद् विवः परि मुहूर्तमागात स्वैर्मन्त्रैरनृतुपा क्रतावा

८

महौ ऋषिर्देवजा देवजूतो ऽस्तभ्नात सिन्धुमर्णवं नृचक्षाः ।

विश्वामित्रो यदवहत सुदासमपियायत कुशिकेभिरिन्द्रः

९

हंसा इव कृणुध श्लोकमद्रिभिर्मदन्तो गीर्भिरध्वे मुते सचा ।

देवेभिर्विप्रा ऋपयो नृचक्षसो वि पिबध्वं कुशिकाः साम्यं मधु

१० [२०]

उप प्रेत कुशिकारचेतयध्वमश्वं रायं प्र मुञ्चता सुदासः ।

राजा वृत्रं जङ्घनत प्रागपागुदुग्धा यजातं वर आ पृथिव्याः

११

य इमे रोदसी उभे अहमिन्द्रमतुष्टवम् ।

विश्वामित्रस्य रक्षति बह्मेदं भारतं जनम्

१२

विश्वामित्रा अरासत बह्मेन्द्राय वज्रिणे । कर्दिन्नः सुरार्धसः

१३

किं ते कृण्वन्ति कीकटेषु गावो नाशिरं दुहे न तपन्ति घर्मम् ।

आ नो भर प्रमगन्दस्य वेदा नैचाशाखं मघवन् रन्धया नः

१४

ससर्परीरमतिं बार्धमाना बृहन्मिमाय जमदग्निदत्ता ।

आ सूर्यस्य दुहिता ततान श्रवा देवेष्वमृतमजुर्यम्

१५ [२१]

ससर्परीरभरत् तूर्यमेभ्यो ऽधि श्रवः पाञ्चजन्यासु कृष्टिषु ।

सा पक्ष्या इ नव्यमायुर्दधाना यां मे पलन्तिजमवृमयो वृदुः

१६

स्थिरौ गावो भवतां वीळुरक्षो मेषा वि वर्हि मा युगं वि शारि ।

इन्द्रः पातल्ये ददता शरीतो ररिष्टनेमे अभि नः सचस्व

१७

बलं धेहि तनूषु नो बलमिन्द्रानळुत्सु नः ।

बलं तोकाय तनयाय जीवसे त्वं हि बलदा असि

१८

अभि व्ययस्व खविरस्य सारमोजो धेहि स्पन्दुने शिंशपायाम् ।

अक्ष वीळो वीळित वीळयस्व मा यामावृस्मादव जीहिपो नः

१९

अयमस्मान् वनस्पतिर्मा च हा मा च रीरिषत् ।

स्वस्त्या गृहेभ्य आवसा आ विमोचनात्

२० [२२] (५०५)

इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो अद्य याच्छेष्टाभिर्मघवञ्छूर जिव्व । यो नो द्वेष्ट्यधरः सस्पदीष्ट यमु द्विष्मस्तमु प्राणो जहातु	२१
परशुं चिद् वि तपति शिम्बलं चिद् वि वृश्चति । उखा चिदिन्द्र येषन्ती प्रयस्ता फेनमस्यति	२२
न सार्यकस्य चिकिते जनासो लोधं नयन्ति पशु मन्यमानाः । नावाजिनं वाजिना हासयन्ति न गर्वुभं पुरो अश्वान्नयन्ति	२३
इम इन्द्र भरतस्य पुत्रा अपपित्वं चिकितुर्न प्रपित्वम् । हिन्यन्त्यश्वमरणं न नित्यं ज्यावाजं परि णयन्त्याजौ	२४ [२३](५०९)

(५४)

[पञ्चमोऽमुषाकः ॥५॥ सू० ५४-६२]

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमं महे विदुध्याय शुषं शश्वत् कृत्व ईड्याय प्र जभुः । शृणोतु नो दम्योमिरनीकैः शृणोत्वग्निर्विष्यैरजस्रः	१
महिं महे दिवे अर्चा पृथिव्यै कामो म इच्छश्चरति प्रजानन् । ययोर्ह स्तोमे विदथेषु देवाः सपर्यवो मादयन्ते सचायोः	२
युवोर्कतं रोदसी सत्यमस्तु महे षु णः सुविताय प्र भूतम् । इदं दिवे नमो अग्ने पृथिव्यै सपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम्	३
उतो हि वां पूर्या आविविद्र कृतावरी रोदसी सत्यवाचः । नरश्चिद् वां समिथे शूरसातौ ववन्दिरे पृथिवि वेविद्वानाः	४
को अद्धा वेदु क इह प्र वोचद् देवाँ अच्छा पथ्याइ का समेति । दहंभ एषामवमा सदांसि परेषु या गुह्येषु व्रतेषु	५ [२४]
कविर्नुचक्षा अभि पीमचष्ट क्रतस्य योना विधृते मदन्ती । नाना चक्राते सदनं यथा वेः समानेन क्रतुना संविद्वाने	६
समान्या विधृते दूरेअन्ते ध्रुवे पदे तस्थतुर्जागरुके । उत स्वसारा युवती मवन्ती आदु बुवाते मिथुनानि नाम	७
विश्वेदेते जनिमा सं विविक्तो महो देवान् बिभ्रती न व्यथेते । एजद् ध्रुवं पत्यते विश्वमेकं चरत् पतत्रि विषुणं वि जातम्	८ (५१७)

सना पुराणमध्येम्यारा नमः पितुर्जनितुर्जामि तन्नः ।

देवासो यत्र पनितार एवैरुरौ पथि व्युते तस्थुरन्तः

९

इमं स्तोमं रोदसी प्र बवीम्युदराः शृण्वन्ति हि ।

मित्रः सम्राजो वरुणो युवान आदित्यासः कवयः पप्रथानाः

१० [२५]

हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्व क्षिरा द्विवो विदथे पत्यमानः ।

देवेषु च सवितः श्लोकमग्ने रादुस्मभ्यमा सुव सर्वतातिम्

११

सुकृत सुपाणिः स्ववीं क्रतावा देवस्त्वष्टावसे तानि नो धातु ।

पुष्पवन्त क्रभवो मादयध्व मूर्ध्वग्रावाणो अध्वरमन्तः

१२

विद्युद्वथा मरुत क्रष्टिमन्तो द्विवो मर्या क्रतजाता अयासः ।

सरस्वती शृणवन् यज्ञियासो धाता रयिं सहवीरं तुरासः

१३

विष्णुं स्तोमासः पुरुदुस्ममर्का भगस्येव कारिणो यामनि गमन ।

उरुक्रमः ककुहो यस्य पूर्वी न मर्धन्ति युवतयो जनित्रीः

१४

इन्द्रो विश्वैर्वीर्यैः पत्यमान उमे आ पप्रौ रोदसी महित्वा ।

पुरंदुरो वृत्रहा धृष्णुषेणः संगृभ्या न आ मरा भूरि पश्वः

१५ [२६]

नासंत्या मे पितरा बन्धुपृच्छा सजात्यमश्विनोश्चारु नाम ।

युवं हि स्थो रयिदौ नो रयीणां कुत्रं रक्षेथे अकवैरदग्धा

१६

महत तद् वः कवयश्चारु नाम यद्ध देवा भवथ विश्व इन्द्रे ।

सखं क्रभुमिः पुरुहूत प्रियेभि रमां धिर्यं सातये तक्षता नः

१७

अर्यमा णो अदितिर्यज्ञियासो ऽदग्धानि वरुणस्य व्रतानि ।

युयोत नो अनपत्यानि गन्तोः प्रजावान् नः पशुमो अस्तु गातुः

१८

देवानां दूतः पुरुध प्रसूतो ऽनागान् नो वोचतु सर्वताता ।

शृणोतु नः पृथिवी द्यौरुतापः सूर्यो नक्षत्रैरुर्वन्तरिक्षम्

१९

शृण्वन्तु नो वृषणः पर्वतासो ध्रुवक्षेमास इळया मवन्तः ।

आदित्यैर्नो अदितिः शृणोतु यच्छन्तु नो मरुतः शर्म भद्रम्

२०

सदा सुगः पितुमो अस्तु पन्था मध्वा देवा ओषधीः सं पिपुक्त ।

भगो मे अग्ने सख्ये न मृध्या उद् रायो अश्यां सदनं पुरुक्षोः

२१

स्वदस्व हव्या समिषो दिदी ह्यस्मद्यक् सं मिमीहि श्रवांसि ।

विश्वो अग्ने पृत्सु ताशेषि शत्रू नहा विश्वा सुमना दीदिही नः

२२ [२७] (५३१)

(५५)

२६ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवा । त्रिष्टुप् ।

- उषसा पूर्वा अध यद् व्युषु महद् वि जज्ञे अक्षरं पदे गोः ।
 व्रता देवानामुप नु प्रमूर्षन् महद् देवानामसुरत्वमेकम् १
 सो षू णो अत्र जुहुरन्त देवा मा पूर्वे अग्ने पितरः पवृजाः ।
 पुराण्योः सध्नोः केतुरन्त महद् देवानामसुरत्वमेकम् २
 वि मे पुरुत्रा पतयन्ति कामाः शम्यच्छा वीद्ये पूर्याणि ।
 समिन्दे अग्रावृतमिद वयम् महद् देवानामसुरत्वमेकम् ३
 समानो राजा विभृतः पुरुत्रा शये शयासु प्रयुतो वनानु ।
 अन्या वत्सं भरति क्षेति माता महद् देवानामसुरत्वमेकम् ४
 आक्षित पूर्वास्वपरा अनुरुन् सद्यो जातासु तरुणीष्वन्तः ।
 अन्तर्वतीः सुवतो अर्षवीता महद् देवानामसुरत्वमेकम् ५ [२८]
- शयुः परस्तादध नु द्विमाता ऽबन्धनश्चरति वत्स एकः ।
 मित्रस्य ता वरुणस्य व्रतानि महद् देवानामसुरत्वमेकम् ६
 द्विमाता होता विदथेषु सन्ना ऽन्वयं चरति क्षेति बुध्नः ।
 प्र रण्यानि रण्यवाचो भरन्ते महद् देवानामसुरत्वमेकम् ७
 शूरस्येव युध्यतो अन्तमस्य प्रतीचीनं दृष्टो विश्वमायत् ।
 अन्तर्मतिश्चरति निष्पिधं गो महद् देवानामसुरत्वमेकम् ८
 नि वेवेति एलितो वृत आ स्वन्तर्महांश्चरति रोचनेन ।
 वपुंषि विभ्रद्वमि नो वि चष्टे महद् देवानामसुरत्वमेकम् ९
 विष्णुर्गोपाः परमं पाति पार्थः प्रिया धामान्यमृता दधानः ।
 अग्निश्च विश्वा भुवनानि वेद महद् देवानामसुरत्वमेकम् १० [२९]
- नानां चक्राते यम्याइ वपुंषि तयोरन्यद् रोचते कृष्णमन्यत् ।
 श्यावी च यदरुषी च स्वसारौ महद् देवानामसुरत्वमेकम् ११
 माता च यत्र दुहिता च धेनु संबर्द्धं धापयेते समीची ।
 ऋतस्य त सदसीले अन्त महद् देवानामसुरत्वमेकम् १२
 अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुकथः ।
 ऋतस्य सा पर्यसापिन्वतेळा महद् देवानामसुरत्वमेकम् १३ (५४४)

पद्या वस्ते पुरुषा वर्षा व्युष्वा तस्थौ इयवि रेरिहाणा ।	
ऋतस्य सद्य वि चरामि विद्वान् महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१४
पदे हव निहिते वृस्मे अन्तस्तयोरन्यद् गुह्यमाविरन्यत ।	
समीचीना पद्या ई सा विषुची महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१५ [३०]
आ धेनवो धुनयन्तामशिन्धीः सबर्धुधाः शशया अप्रवृधाः ।	
नव्यानव्या युवतयो मवन्ती महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१६
यदून्यासु वृषभो रोरवीति सो अन्यस्मिन् यूथे नि दधाति रेतः ।	
स हि क्षपावान् त्स भगः स राजा महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१७
वीरस्य नु स्वश्व्यं जनासः प्र नु वोचाम विदुरस्य वेताः ।	
शोक्त्वा युक्ताः पञ्चपञ्चा वहन्ति महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१८
देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः पुषोष प्रजाः पुरुधा जजान ।	
इमा च विश्वा भुवनान्यस्य महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१९
मही समिरच्छम्वा समीची उमे ते अस्य वसुना न्यूष्टे ।	
शृण्वे वीरो विन्दमानो वसुनि महद् देवानामसुरत्वमेकम्	२०
इमां च नः पृथिवी विश्वधाया उप क्षेति हितमित्रो न राजा ।	
पुरःसर्वः शर्मसर्वो न वीरा महद् देवानामसुरत्वमेकम्	२१
निषिध्वरीस्त ओषधीरुतापो रयिं त इन्द्र पृथिवी विभर्ति ।	
सस्तायस्ते वाममाजः स्याम महद् देवानामसुरत्वमेकम्	२२ [३१] (५५३)

[यतुर्योऽध्यायः ॥४॥ व० १-२५]

(५६)

८ प्रजापतिर्देवामित्रः, प्रजापतिर्वाक्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

न ता मिनन्ति मायिनो न धीरा वृता देवानां प्रथमा ध्रुवाणि ।	
न रोदसी अतुहा वेद्यामिर्न पर्वता निनमे तस्थिवांसः	१
षड् मारो एको अचरन् विमर्त्युतं वर्षिहमुप गाव आगुः ।	
तिष्ठो महांरुपरास्त ररत्या गुहा द्वे निहिते वश्येका	२ (५५५)

त्रिपाजस्यो वृषभो विश्वरूप उत त्र्युधा पुरुध प्रजावान् ।	
त्र्यनीकः पत्यते माहिनावान् त्स रेतोधा वृषभः शश्वतीनाम्	३
अभीकं आसां पवुवीरबो ध्यावित्यानामहे चारु नाम ।	
आर्षश्चिदस्मा अरमन्त देवीः पृथग् ब्रजन्तीः परि षीमवृञ्जन्	४
त्री षधस्था सिन्धवस्त्रिः कवीना मुत त्रिमाता विदथेषु सम्राट् ।	
ऋतावरीर्योषणास्तिस्रो अप्या स्त्रिरा द्विवो विदथे पत्यमानाः	५
त्रिरा द्विवः सवितर्वायाणि द्विवेदिव आ सुव त्रिर्नो अह्नः ।	
त्रिधातु राय आ सुवा वसूनि भगं त्रातर्धिषणे सातये धाः	६
त्रिरा द्विवः सविता सौषवीति राजाना मित्रावरुणा सुपाणी ।	
आर्षश्चिदस्य रोदसी चिदुर्वी रत्नं भिक्षन्त सवितुः सवार्य	७
त्रिरुत्तमा दूणशा रोचनानि त्रयो राजन्त्यसुरस्य वीराः ।	
ऋतावान् इषिरा दूळभास्त्रिरा द्विवो विदथे सन्तु देवाः	८ [१] (५६१)

(५७)

६ गाथिनो विश्वामित्रः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र मे विविक्वाँ अविदन्मनीषां धेनुं चरन्तीं प्रयुतामगोपाम् ।	
सद्यश्चिद या दुदुहे भूरि धासे रिन्द्रस्तदग्निः पनितारो अस्याः	१
इन्द्रः सु पूषा वृषणा सुहस्ता द्विवो न प्रीताः शशयं दुदुहे :	
विश्वे यदस्या रणयन्त देवाः प्र वोऽत्र वसवः सुस्रमश्याम्	२
या जामयो वृष्ण इच्छन्ति शक्तिं नमस्यन्तीर्जानते गर्भमस्मिन् ।	
अच्छा पुत्रं धेनवो वावशाना महश्चरन्ति बिभ्रतं वपूषि	३
अच्छा विवस्मि रोदसी सुमेके ग्राव्णो युजानो अध्वरे मनीषा ।	
इमा उ ते मनवे भूरिवारा ऊर्ध्वा मवन्ति दर्शता यजत्राः	४
या ते जिह्वा मधुमती सुमेधा अग्ने देवेषूच्यत उरुची ।	
तयेह विश्वाँ अवसे यजत्रा ना सादय पायया चा मधूनि	५
या ते अग्ने पर्वतस्येव धारा सश्रन्ती पीपयद् देव चित्रा ।	
तामस्मभ्यं प्रमतिं जातवेदो वसो रास्व सुमतिं विश्वजन्त्याम्	६ [२] (५६७)

(५८)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

धेनुः प्रत्नस्य काम्यं दुहाना ऽन्तः पुत्रश्चरति दक्षिणायाः ।	
आ द्योतनिं वहति शुभ्रयामोषसः स्तोमो अश्विनावजीगः	१
सुयुग्ं वहन्ति प्रति वामूतेनोर्ध्वा भवन्ति पितरेषु मेधाः ।	
जरेथामस्मद् वि पुणेर्मनीषां युवोरवश्चकृमा यातमर्वाक्	२
सुयुग्भिरश्वैः सुवृता रथेन दत्ताविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः ।	
किमङ्ग वां प्रत्यवर्ति गमिष्ठा ऽऽहुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः	३
आ मन्येथामा गतं कच्चिदेवैर्विश्वे जनासो अश्विना हवन्ते ।	
इमा हि वां गोक्कजीका मधूनि प्र मित्रासो न वृदुरुस्रो अग्ने	४
तिरः पुरु चिदश्विना रजां स्याङ्गयो वां मघवाना जनेषु ।	
एह यातं पथिभिर्देवयानैर्दत्ताविमै वां निधयो मधूनाम्	५ [३]

पुराणमोकः सख्यं शिवं वां युवोर्नरा द्रविणं जह्नाव्याम ।	
पुनः कृण्वानाः सख्या शिवानि मध्वा मदेम सह नू समानाः	६
अश्विना वायुना युवं सुदक्षा नियुद्धिश्च सजोषसा युवाना ।	
नासत्या तिरोअह्वयं जुषाणा सोमं पिबतमसिधा सुदानू	७
अश्विना परि वामिषः पुरुची रीयुर्गीर्भिर्यतमाना असृधाः ।	
रथो ह वामृतजा अद्रिजूतः परि द्यावापृथिवी याति सद्यः	८
अश्विना मधुपुत्तमो युवाकुः सोमस्तं पातमा गतं दुरोणे ।	
रथो ह वां भूरि वर्षः करिक्कत् सुतावतो ऋतमगमिष्ठः	९ [४] (५७६)

(५९)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । मित्रः । त्रिष्टुप्, ६-९ गायत्री ।

मित्रो जनान् यातयति ब्रुवाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।	
मित्रः कृटीरनिमिषामि चष्टे मित्राय हव्यं घृतवज्जुहोत	१
प्र स मित्र मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्त आदित्य शिक्षति व्रतेन ।	
न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमहो अश्रोत्यन्तितो न वूरात्	२ (५७८)

अनमीवास इळया मवन्तो मितज्ञवो वरिमज्ञा पृथिव्याः ।
 आवृत्यस्य व्रतमुपक्षियन्तो वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम ३
 अयं मित्रो नमस्यः सुशेवो राजा सुक्षत्रो अजनिष्ट वेधाः ।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽपि मदे सौमनसे स्याम ४
 महौ आवृत्यो नमसोपसद्यो यातयर्जनो गृणते सुशेवः ।
 तस्मा एतत् पन्यतमाय जुष्टं मग्नौ मित्राय हविरा जुहोत ५ [५]

मित्रस्य चर्षणीधृतो ऽवो देवस्य सानसि । द्युसं चित्रध्रुवस्तमम् ६
 अमि यो महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः । अभि श्रवोभिः पृथिवीम् ७
 मित्राय पञ्च येमिरे जना अभिष्टिशवसे । स देवान् विश्वान् बिभर्ति ८
 मित्रो देवेष्वायुषु जनाय वृक्तबर्हिषे । इष इष्टवता अकः ९ [६] (५८५)

(६०)

७ गायिनो विश्वामित्रः । ऋभवः, ५-७ इन्द्र ऋभवश्च । अगती ।

इहेह वो मनसा बन्धुतां नर उशिजो जग्मुरमि तानि वेदसा ।
 यामिर्मायाभिः प्रतिजुतिवर्षसः सौधन्वना यज्ञियं भागमानश १
 यामिः शचीमिश्रमसाँ अपिंशत् यया धिया गामरिणीत् चर्मणः ।
 येन हरी मनसा निरतक्षत् तेन देवत्वमृमवः समानश २
 इन्द्रस्य सख्यमुमवः समानशुर्मनोर्नपातो अपसो वधन्विरे ।
 सौधन्वनासो अमृतत्वमेरिरे विद्मो शमीमिः सुकृतः सुकृत्यया ३
 इन्द्रेण याथ सरथं सुते सचाँ अथो वशानां भवथा सह धिया ।
 न वः प्रतिमै सुकृतानि वाचतः सौधन्वना क्रमवो वीर्याणि च ४
 इन्द्रं ऋमुमिर्वाजवद्भिः समुक्षितं सुतं सोममा वृषस्वा गर्भस्त्योः ।
 धियेषितो मघवन् द्राक्षुषो गृहे सौधन्वनेभिः सह मत्स्वा नृभिः ५
 इन्द्रं ऋभुमान् वाजवान् मत्स्वेह नो ऽस्मिन् त्सर्वने शक्या पुरुहुत ।
 इमानि तुभ्यं स्वसराणि येमिरे व्रता देवानां मनुषश्च धर्मभिः ६
 इन्द्रं ऋमुमिर्वाजिमिर्वाजयस्त्रिह स्तोमं जरितुरुष याहि यज्ञियम् ।
 शतं केतेमिरिषिरेमिरायवे सहस्रणीथो अध्वरस्य होमनि ७ [७] (५९२)

(६१)

७ गायिनो विश्वामित्रः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उषो वाजेन वाजिनि प्रचेताः स्तोमं जुपस्व गृणतो मघोनि ।	
पुराणी देवि युवतिः पुरंधि रनु व्रतं चरसि विश्वदारे	१
उषो देव्यमर्त्या वि माहि चन्द्ररथा सूनृता इरयन्ती ।	
आ त्वा वहन्तु सुयमांसो अश्वा हिरण्यवर्णा पशुपाजसो य	२
उषः प्रतीची भुवनानि विश्वो ध्या तिष्ठस्यमृतस्य केनुः ।	
समानमर्थं चरणीयमाना चक्रमिव नव्यस्या ववृत्स्व	३
अव स्यूमेव चिन्वती मघो न्युषा याति स्वसरस्य पत्नी ।	
स्व जनेन्ती सुमगा सुदंसा आन्ताद् विषः पमथ आ पृथिव्याः	४
अच्छा वो देवीमुषसं विगाती प्र वो भरध्वं नमसा सुवृक्तिम ।	
ऊर्ध्वं मधुधा विवि पाजो अभेत प्र रोचना रुरुचे रण्यसंहक्	५
क्रतावरी द्विवो अर्केरबो ध्या रेवती रोदसी चित्रमस्थाल ।	
आयतीमग्न उषसं विमाती वाममेषि द्विदिणं मिश्रमाणः	६
क्रतस्य बुध्न उषसामिषण्यन् वृषा मही रोदसी आ विवेश ।	
मही मित्रस्य वरुणस्य माया चन्द्रेव भानुं वि दधे पुरुत्रा	७ [८] (५९९)

(६२)

१८ गायिनो विश्वामित्रः, १६-१८ अमदक्षिणा । १-३ इन्द्रावरुणौ, ४-६ बृहस्पतिः, ७-९ पूषा,
१०-१२ सविता, १३-१५ सोमः, १६-१८ मित्रावरुणौ । गायत्री, १-३ त्रिष्टुप् ।

इमा उ वां भूमयो मन्यमाना युवार्तते न तुज्यां अमूवन् ।	
कृत्यविन्द्रावरुणा यशो वा येन स्मा सितं भरथः सखिभ्यः	१
अयमु वां पुरुतमो रयीय ऊष्ट्वस्तममवसे जोहवीति ।	
सजोवाविन्द्रावरुणा मरुद्भिर्विवा पृथिव्या शृणुतं हव्यं मे	२
अस्मे तविन्द्रावरुणा वसु व्या वस्मे रयिर्धरुतः सर्ववीरः ।	
अस्मान् वरुञ्जीः शरणेरव न्वस्मान् होत्रा भारती वक्षिणामिः	३ (६०२)

बृहस्पते जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य	। रास्व रत्नानि वृशुषे	४
शुचिमर्कैर्बृहस्पतिं मध्वरेषु नमस्यत	। अनाम्योज आ चके	५ [९]
वृषमं चर्षणीनां विश्वरूपमदाभ्यम्	। बृहस्पतिं वरेण्यम् ।	६
इयं ते पूषन्नाघृणे सुहृतिर्वै नव्यसी	। अस्माभिस्तुभ्यं शस्यते	७
तां जुषस्व गिरं मम धियम्	। वधूयुरिव योषणाम्	८
यो विश्वामि विपश्यति भुवना सं च पश्यति ।	स नः पूषाविता भुवत्	९
तत् सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि	। धियो यो नः प्रचोदयात्	१० [१०]
देवस्य सवितुर्वयं वाजयन्तः पुरंध्या	। भर्गस्य रातिमीमहे	११
देवं नरः सवितारं विषा यज्ञैः सुवृक्तिभिः	। नमस्यन्ति धियेषिताः	१२
सोमो जिगाति गातुविद् देवानामेति निष्कृतम्	। क्रतस्य योनिमासदम्	१३
सोमो अस्मभ्यं द्विपदे चतुष्पदे च पशवे	। अनमीवा इषस्करत्	१४
अस्माकमार्युर्वर्धय भूमिमातीः सहमानः	। सोमः सधस्थमासदत्	१५
आ नो मित्रावरुणा धृतैर्गव्यूतिमुक्षतम्	। मध्वा रजांसि सुक्रतू	१६
उरुशंसा नमोवृधा मद्वा दक्षस्य राजथः	। द्राघिठामिः शुचिप्रता	१७
गृणाना जमदग्निना योनावृतस्य सीदतम्	। पातं सोममृतावृधा	१८ [११] (६१७)

॥ इति तृतीयं मण्डलं समाप्तम् ॥

— २३३ —

मंत्र-संख्या

द्वितीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं २४३५

तृतीय-मण्डलस्य ६१७

सर्वयोगः- ३०५२

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

[प्रथमोऽनुषाङ्गः ॥१॥ सू० १-१०]

(१)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, १-५ अग्नीवरुणौ वा । त्रिष्टुप्, १ अष्टिः, २ अतिजगती, ३ धृतिः ।

- त्वां ह्यग्निं सवृमित्रं समन्यवो देवासो देवमरतिं न्येरि इति कत्वा न्येरिरे ।
 अमर्त्यं यजत मर्त्येष्वामादेवं जनत प्रचेतसं विश्वमादेवं जनत प्रचेतसम् १
 स भ्रातरं वरुणमग्न आ ववृत्स्व देवौ अच्छा सुमती यज्ञवनसं ज्येष्ठं यज्ञवनसम् ।
 क्रतावानमादित्यं चर्षणीधृतं राजानं चर्षणीधृतम् २
 सखे सखायमभ्या ववृत्स्वाशुं न चक्रं रथ्येव रंहास्मभ्यं वस्म रंहा ।
 अग्नें मृळीकं वरुणे सचा विदो मरुत्सु विश्वभानुषु ।
 तोकार्यं तुजे शुशुचान शं कृध्यस्मभ्यं वस्म शं कृधि ३
 त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेळोऽव यासिसीठाः ।
 यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषींसि प्र मुमुग्ध्यस्मत् ४
 स त्वं नो अग्नेऽवमो मवोती नेविष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ ।
 अव यक्ष्व नो वरुणं रराणो वीहि मृळीकं सुहवो न एधि ५ [१२]
 अस्य भेष्टा सुमगस्य संहग् देवस्य चित्रतमा मर्त्येषु ।
 शुचिं धृतं न तप्तमघ्न्यायाः स्पार्हा देवस्य मंहनेव धेनो ६
 त्रिरस्य ता परमा सन्ति सत्या स्पार्हा देवस्य जनिमान्यग्नेः ।
 अनन्ते अन्तः परिवीत आगाच्छुचिः शुक्रो अर्यो रोरुचानः ७
 स वृतो विश्वेवमि वष्टि सद्या होता हिरण्यरथो रंसुजिह्वः ।
 रोहिर्वम्बो वपुष्यो विभावा सदा रणवः पितुमतीध संसत् ८
 स चेत्तयन्मनुषो यज्ञबन्धुः प्र तं मद्या रंजनया नयन्ति ।
 स क्षेत्यस्य कुर्यात्सु सार्धन् देवो मर्तस्य सधनित्वमाप ९

(९)

स तू नो अग्निर्नयतु प्रजान् स्रच्छा रत्नं देवभक्तं यदस्य ।
धिया यद् विश्वे असृता अकृण्वन् द्यौष्पिता जनिता सत्यमुक्षन् १० [१३]

स जायत प्रथमः पस्त्यासु महो बुधे रजसो अस्य योनी ।
अपादशीर्षा गुहमानो अन्ता ऽऽयोयुवानो वृषभस्य नीळे ११
प्र शर्ध आर्त प्रथमं विपन्याँ क्रतस्य योना वृषभस्य नीळे ।
स्पाहो युवा वपुष्यो विभावा सप्त प्रियासोऽजनयन्त वृष्णे १२
अस्माक्रमत्र पितरो मनुष्या अभि प्र सैदुर्कृतमाशुषाणाः ।
अग्मव्रजाः सुदुधा ववे अन्त रुदुसा आजन्मपसो हुवानाः १३
ते मर्मजत दहवांसो अद्रिं तदेषामन्ये अभितो वि वोचन ।
पश्वयन्त्रासो अभि कारमचन् विदन्त ज्योतिश्चकृपन्त धीभिः १४
ते गव्यता मनसा हृधमुब्धं गा येमानं परि षन्तमद्रिम ।
हृब्धं नरो वचसा वैव्येन व्रज गोमन्तमुशिजो वि ववुः १५ [१४]

ते मन्वत प्रथमं नाम धेनो स्त्रिः सप्त मातुः परमाणि विन्दन् ।
तज्जानतीरभ्यनूषत वा आविर्भुवदरुणीर्यशसा गोः १६
नेशत तमो दुधितं रोचन्त द्यौ रुद् देव्या उषसो भानुर्गन्त ।
आ सूर्यो बृहतस्तिष्ठदग्रौ क्रजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन् १७
आदित पश्चा बुबुधाना व्यख्यन्नादिद् रत्नं धारयन्त द्युभक्तम् ।
विश्वे विश्वासु दुर्यासु देवा मित्रं प्रिये वरुण सत्यमस्तु १८
अच्छा वोचेय शुशुचानमग्निं होतारं विश्वभरत्सं यजिष्ठम् ।
शुच्यूधो अतृणन्न गवा मन्धो न पूतं परिधित्तमंशोः १९
विश्वेषामदितिर्यज्ञियानां विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम् ।
अग्निर्दुवानामव आवृणानः सुमृळीको भवतु जातवेदाः २० [१५] (५०)

(२)

२० वामदेवो गौतमः । अग्निः । विण्दुप ।

यो मर्त्येष्वमृतं क्रतावा देवो देवेन्द्रनिर्निधायि ।
होता यजिष्ठो मद्वा शुचर्धे हव्यैरग्निर्मनुष इत्यर्धै १ (२१)

इह त्वं सू॒नो सह॒सो नो अ॒द्य जा॒तो जा॒ताँ उ॒भयौ अ॒न्तर॑ग्रे ।
 वृ॒त ई॒यसे यु॒युजा॑न क॒ण्व क॒जुमु॑ष्कान् वृष॑णः शु॒क्रांश्च २
 अ॒त्या वृ॒धस्नू रोहि॑ता वृ॒तस्नू क॒तस्य॑ म॒न्ये म॒नसा॑ ज॒विष्ठा ।
 अ॒न्तरी॑यसे अ॒रुषा॑ यु॒जानो॑ यु॒ष्मांश्च त्रे॒वान् वि॒श आ च॒ मर्ता॑न ३
 अ॒र्यम॑णं वरु॑णं मि॒त्रमे॒षा मि॒न्द्रावि॑ष्णू म॒रुतो॑ अ॒श्विना॑न्त ।
 स्व॒श्वो अ॒ग्ने सु॒रथः॑ सु॒गधा॑ ए॒व वह॑ सु॒हवि॑षे ज॒नाय॑ ४
 गो॒मौ अ॒ग्नेऽवि॑मौ अ॒श्वी य॒ज्ञो नृ॒वत्स॑खा स॒वुमि॑दप्रमृ॒ण्यः ।
 इ॒ळावौ ए॒षो अ॑सुर प्र॒जावा॑न् की॒र्धो र॒यिः पृ॒थुबु॑ध्नः स॒भावा॑न् ५ [१६]

यस्त॑ इ॒ध्मं ज॒भर॑न्त सि॒ध्विज॑ानो मु॒र्धान॑ वा त॒तप॑न्ते त्वा॒या ।
 भुव॑स्तस्य स्व॒तर्वाः पा॒युर॑ग्रे वि॒श्वम्मा॑न्त सी॒मघा॑यन्त उ॒रुण्य॑ ६
 यस्ते॑ भ॒राद॑न्नियते चि॒दन्नं॑ नि॒शिष॑न्म॒न्द्रम॑न्ति॒धिमु॑दी॒रन्त ।
 आ दे॒वयु॑रि॒नध॑न्ते दुरो॒णे तस्मि॑न् र॒यिर्ध्रु॑वो अ॒स्तु दा॑स्वान् ७
 यस्त्वा॑ वृ॒षा य उ॒षसि॑ प्र॒शंसा॑न्त प्रि॒यं वा॑ त्वा कृ॒णव॑न्ते ह॒विष्मा॑न् ।
 अ॒श्वो न स्वे द॑म आ हे॒म्यावा॑न् तम॑ह॒सः पी॑परो द्वा॒श्वांस॑म ८
 यस्तु॑भ्यम॒ग्ने अ॒मृता॑य दा॒शव॑ दु॒वस्त्वे कृ॑णव॑न्ते य॒तस्र॑क ।
 न स रा॒या श॑श॒मानो॑ वि योष॑न्ने॒नम॑हः परि॑ वर॒दघा॑याः ९
 यस्य॑ त्वम॒ग्ने अध्व॑रं जु॒जोषो॑ दे॒वो म॑र्त॒स्य सु॑र्वि॒तं ररा॑णः ।
 प्री॒तेर्द॑स॒न्धोत्रा॑ सा य॒विष्ठा॑—ऽसाम॑ यस्य॑ वि॒धतो॑ वृ॒धासः॑ १० [१७]

चि॒त्तिम॑चि॒त्तिं चि॒नष॑द् वि वि॒द्वान् पु॒ष्टेर्व॑ वी॒ता वृ॒जिना॑ च॒ मर्ता॑न् ।
 रा॒ये च॑ नः स्व॒पत्या॑य दे॒व दि॑तिं च रा॒स्वादिति॑मुरु॒ण्य ११
 क॒वि श॑शासुः क॒वयो॑ऽद॒ब्धा नि॒धार॑यन्तो दु॒र्यास्वा॑योः ।
 अ॒तस्त्वं दृ॒श्यौ अ॒ग्न ए॒तान् ण॒ङ्गिः प॑श्ये॒रद्ध॑ताँ अ॒र्य ए॒वैः १२
 त्वम॒ग्ने वा॒घते॑ सु॒प्रणी॑तिः सु॒तसो॑माय वि॒धते॑ य॒विष्ठ ।
 रत्नं॑ भ॒र श॑श॒मानाय॑ घृ॒ष्टे पृ॒थु इ॒वन्म॑वसे च॒र्यणि॑प्राः १३
 अ॒धा ह॒ यद् व॒यम॒ग्ने त्वा॒या प॒ङ्क्तिर्ह॑स्तेभिश्च॒क्रमा॑ त॒नूभिः॑ ।
 रथं॑ न क॒न्तो अ॑प॒सा म॒रिजो॑—क॒तं थे॑मुः सु॒ध्य आ॑शुषा॒णाः १४
 अ॒धा मा॒तुरु॑षसः स॒प्त वि॒प्रा जा॑येम॒हि प्र॒थमा॑ वे॒धसो॑ नृ॒न् ।
 वि॒वस्पु॑त्रा अ॒ङ्गिर॑सो भवे॒मा—ऽद्वि॑ रु॒जेम॑ ध॒निर्न॑ शु॒चन्तः॑ १५ [१८] (३५)

अधा यथा नः पितरः परासः प्रजासो अग्न क्रतमाशुषाणाः ।	
शुचीदयन् दीधितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरपं वन	१६
सुकर्माणिः सुरुचो देवयन्तो ऽयो न देवा जनिमा धमन्तः ।	
शुचन्तो अग्निं ववृधन्त इन्द्रं मूर्धं गव्यं परिषदन्तो अगमन्	१७
आ युथेव क्षुमर्तिं पश्वो अरुण्यद् देवानां यज्जनिमान्त्युग्र ।	
मर्तानां चिदुर्वशीरकृपन् वृधे चिदुर्य उपरस्यायोः	१८
अकर्म ते स्वर्पसो अभूम क्रतमवसन्नृषसो विभातीः ।	
अनूनमग्निं पुरुधा सुश्चन्द्रं देवस्य मर्मजतश्चारु चक्षुः	१९
एता ते अग्न उचथानि वेधो ऽवोचाम कवये ता जुषस्व ।	
उच्छोचस्व कृणुहि वस्यसो नो महो रायः पुरुवार प्र यन्धि	२० [१९] (४०)

(३)

१६ वामदेवो गीतमः । अग्निः, १, रुद्रः । विष्टुप ।

आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययजं रोदस्योः ।	
अग्निं पुरा तनयित्त्नोरचित्ता द्विरण्यरूपमवसे कृणुध्वम	१
अयं योनिश्चकृमा यं वयं ते जायेव पत्य उशनी सुवासाः ।	
अर्वाचीनः परिवीतो नि षीद्रे मा उ ते स्वपाक प्रतीचीः	२
आशूण्वते अटपिताय मन्म नृचक्षसे सुमृळीकाय वेधः ।	
देवाय शस्तिमसृताय शंस प्रावेव सोता मधुषुद् यमीळे	३
त्वं चिन्नः शम्या अग्रे अस्या क्रतस्य बोध्यतचित् स्वाधीः ।	
कदा त उक्था सधमाद्यानि कदा भवन्ति सख्या गृहे ते	४
कथा ह तद् वरुणाय त्वमग्ने कथा विवे गर्हसे कन्न आगः ।	
कथा मित्राय मीळहुषे पृथिव्यै ब्रवः कर्दर्यम्णे कद् भगाय	५ [२०]
कद् धिष्ण्यासु वृधसानो अग्ने कद् वाताय प्रतवसे शुभये ।	
परिज्मने नासत्याय क्षे ब्रवः कर्दग्ने रुद्राय नृमे	६
कथा महे पुष्टिभराय पूष्णे कद् रुद्राय सुमखाय हविर्वे ।	
कद् विष्णाय उरुगायाय रेतो ब्रवः कर्दग्ने शरवे बृहत्यै	७ (४७)

कथा शर्धीय मरुतामृताय कथा सुरे बृहते पृच्छयमानः ।
 प्रति ब्रवोऽदितये तुराय साधा विवो जातवेदश्चिकित्वान् ८
 ऋतेन ऋतं निर्यतमील आ गो रामा सचा मधुमत् पक्रमग्ने ।
 कृष्णा सती रुशता धासिनैषा जामर्येण पर्यसा पीपाय ९
 ऋतेन हि ष्मा वृषभश्चिवृक्तः पुमौ अग्निः पर्यसा पृच्छयेन ।
 अस्पन्दमानो अचरद् वयोधा वृषा शुक्रं दुवुहे पृश्निरूधः १० [२१]

ऋतेनाष्टिं व्यसन् मिदन्तः समङ्गिरसो नवन्त गोभिः ।
 शुनं नरः परि वदन्नुषास माविः स्वरभवज्जाते अग्नौ ११
 ऋतेन कुवीरमृता अमृक्ता अणोमिरापो मधुमद्भिरग्ने ।
 वाजी न सर्गेषु प्रस्तुभानः प्र सकृमित्र स्रवितवे दधन्युः १२
 मा कस्य यक्षं सकृमिन्द्रो गा मा वेशस्य प्रमिनतो मापेः ।
 मा भ्रातुरग्ने अनृजोर्ऋणं वे मा सख्युर्दक्षं रिपोर्भुजेम १३
 रक्षा णो अग्ने तव रक्षणेभी रारक्षाणः सुमस्व प्रीणानः ।
 प्रति ष्फुर वि रुज वीङ्महो जहि रक्षो महि चिद् वावृधानम् १४
 एभिर्मव सुमना अग्ने अर्के रिमान् त्स्पृश मन्मभिः शूर वाजान् ।
 उत ब्रह्माण्यङ्गिरो जुषस्व सं ते शस्तिर्व्ववाता जरेत १५
 एता विश्वा विवुषे तुभ्यं वेधो नीथान्यग्ने निण्या वचांसि ।
 निवचना कवये काव्या न्यशंसिषं मतिभिर्विप्र उक्थेः १६ [२२] (५६)

(४)

१५ वामदेवो गौतमः । रक्षोहाऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामर्वा इभेन ।
 तृष्वीमनु प्रसितिं हूणानो ऽस्तासि विध्य रक्षसस्तपिष्ठैः १
 तव भ्रमास आश्रया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः ।
 तपूष्यग्ने जुह्वा पतङ्गा नसदितो वि सृज विष्वगुल्काः २
 प्रति स्पशो वि सृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या अवब्धः ।
 यो नो दूरे अघशंसो यो अ न्यग्ने माकिष्टे व्यधिरा दधर्षीत् ३ (५९)

उदग्ने तिष्ठ प्रत्या तनुष्व न्यमित्रौ ओपतात् तिग्महेते ।
यो नो अरातिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम्
ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्म वाविष्कृणुष्व दैव्यान्वग्ने ।
अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्र सृणीहि शश्रून्

४

५ [२३]

स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ य ईवते ब्रह्मणे गानुर्मरत ।
विश्वान्यस्मै सुदिनानि रायो द्युम्नान्यर्यो वि दुरो अभि द्यौत्
सेवग्ने अस्तु सुमगः सुदान् यस्त्वा नित्येन हविषा य उक्थेः ।
पिप्रीषति स्व आयुषि दुरोणे विश्वेदस्मै सुदिना सासकिष्टिः
अर्चामि ते सुमतिं घोष्यवाक् सं ते वावाता जरतामियं गीः ।
स्वश्वास्त्वा सुरथा मर्जयेमाऽस्मे क्षत्राणि धारयेरन् द्यून्
इह त्वा भूर्या चरेदुष त्मन् दोषावस्तर्दीक्षिवांसमन् द्यून् ।
क्रीळन्तस्त्वा सुमनसः सपेमाऽभि द्युम्ना तस्थिवांसो जनानाम्
यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो अग्र उपयाति वसुमता रथेन ।
तस्य ज्ञाता भवसि तस्य सखा यस्त आतिथ्यमानुषग् जुजोषत्

६

७

८

९

१० [२४]

महो रुजामि बन्धुता वचोभिस्तन्मा पितुर्गोतमादन्वियाय ।
त्वं नो अस्य वचसश्चिकिद्धि होतयविष्ठ सुकृतो दमूनाः
अस्वप्रजस्तरणयः सुशेवा अतन्द्रासोऽवृका अश्रमिष्ठाः ।
ते पायवः सध्यश्चो निषद्याऽग्ने तव नः पान्त्वमूर
ये पायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितावरक्षन् ।
ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेवा दिप्सन्त इद रिपवो नाहं देभुः
त्वया वयं सधन्यस्त्वोतास्तव प्रणीत्यश्याम वाजान् ।
उमा शंसा सुदय सत्यतातेऽनुप्सुया कृणुह्यहयाण
अया ते अग्ने समिधा विधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं गृभाय ।
बृहाशसो रक्षसः पाह्यस्मान् इहो निदो मित्रमहो अवद्यात्

११

१२

१३

१४

१५ [२५] (७१)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२६]

(५)

१५ वामदेवो गौतमः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

- वैश्वानराय मीळहुषे सजोषाः कथा दादोभाग्रये बृहद भाः ।
 अनुनेन बृहता वक्षथेनोप स्तभायदुपमिन्न रोधः १
- मा निन्दत य इमां मह्यं राति वेवो वृद्धो मर्त्याय स्वधावान् ।
 पाकाय गृत्सो अमृतो विचेता वैश्वानरो नृतमो यद्वो अग्निः २
- साम द्विबर्हा महि तिग्ममृष्टिः सहस्ररेता वृषभन्नुविष्मान् ।
 पदं न गोरपगूळहं विविद्रा नग्निर्मह्यं प्रदु वाचन्मनीषाम् ३
- प्र तां अग्निर्बभसत् तिग्मजम्भस्तपिष्ठेन शोचिषा यः सुरधाः ।
 प्र ये मिनन्ति वरुणस्य धाम प्रिया मित्रस्य चेततो ध्रुवाणि ४
- अघ्रातरो न योषणो व्यन्तः पतिरिपो न जनयो दुरेषाः ।
 पापामः सन्तो अनृता असत्या इदं पदमजनता गभीरम् ५ [१]
- इदं मे अग्ने कियते पावकाऽमिनते गुरुं भारं न मन्म ।
 बृहद् दधाथ धूषता गभीरं यद्वं पृष्ठं प्रयसा सप्तधातु ६
- तमिह्वेइव समना समानमभि कत्वा पुनती धीतिरश्याः ।
 ससस्य चर्मक्षधि चारु पृश्ने रथे रूप आरुपितं जवारु ७
- प्रवाच्यं वचसः किं मे अस्य गुहा हितमुप निणिगु वदन्ति ।
 यदुस्रियाणामप वारिव वन् पार्ति प्रियं रूपो अग्रं पदं वेः ८
- इदमु त्यन्महि महामनीकं यदुस्रिया सचत पृथ्वी गोः ।
 ऋतस्य पदे अधि दीधानं गुहा रघुप्यद रघुयद विवेद ९
- अध द्युतानः पित्रोः सचासाऽमनुत गुह्यं चारु पृश्नेः ।
 मातुष्पदे परमे अन्ति षद् गोवृष्णः शोचिषः प्रयतस्य जिह्वा १० [२]
- ऋतं वोचे नर्मसा पुच्छयमानस्तवाशसा जातवेदो यद्वीदम् ।
 त्वमस्य क्षयसि यद्व विश्वं विवि यदु द्रविणं यत पृथिव्याम् ११
- किं नो अस्य द्रविणं कञ्चु रत्नं वि नो वोचो जातवेदश्चिकित्वान् ।
 गुहाध्वनः परमं यज्ञो अस्य रेकु पदं न निवृत्ताना अगन्म १२ (८३)

का मर्यादा वयुना कर्तुं वाममच्छा गमेम रघवो न वार्जम् ।

कदा नो देवीरमृतस्य पत्नीः सूरौ वर्णेन ततनक्षुषासः

१३

अनिरेण वर्चसा फल्ग्वेन प्रतीत्येन कृधुनातृपासः ।

अथा ते अग्ने किमिहा वदन्त्यनायुधास आसता सचन्ताम्

१४

अस्य श्रिये समिधानस्य वृष्णो वसोरनीकं दम् आ रुरोच ।

रुशद् वसानः सुदृशीकरूपः क्षितिर्न राया पुरुवारो अद्यौत्

१५ [३] (८६)

(६)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्व ऊ षु णो अध्वरस्य होतॄग्ने तिष्ठं देवताता यजीयान् ।

त्वं हि विश्वमभ्यसि मन्म प्र वेधसांश्चित् तिरसि मनीषाम्

१

अमूरो होता न्यसादि विक्ष्वः—ग्निर्मन्द्रो विदथेषु प्रचेताः ।

ऊर्ध्व मानुं सवितेवाग्ने न्मेतेव धूमं स्तभायदुप द्याम्

२

यता सुजुर्णी रातिनी घृताचीं प्रदक्षिणिद् देवतातिमुराणः ।

उदु स्वरुर्नवजा नाक्रः पश्वो अनक्ति सुधितः सुमेकः

३

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्ना ऊर्ध्वो अध्वर्युर्जुषाणो अस्थात् ।

पर्यग्निः पशुपा न होता त्रिविष्ट्येति प्रदिष उराणः

४

परि त्मना मितदुरेति होता ऽग्निर्मन्द्रो मधुवचा क्रतावा ।

व्रवन्त्यस्य वाजिनो न शोका मयन्ते विश्वा भुवना यदभ्राद्

५ [४]

मद्रा ते अग्ने स्वनीकं सुदृग् घोरस्य सतो विषुणस्य चारुः ।

न यत् ते शोचिस्तमसा वरन्त न ध्वस्मानस्तन्वीडे रेष आ धुः

६

न यस्य सात् जनिता रवारि न मातरापितरा नू चिद्विष्टौ ।

अथा मित्रो न सुधितः पावकोडे ऽग्निर्विदाय मानुषीषु विक्षु

७

द्विर्य पञ्च जीर्जनन् त्संवसानाः स्वसारो अग्निं मानुषीषु विक्षु ।

उषर्बुधमथर्योडे न वन्तं शुक्रं स्वासं परशुं न तिग्मम्

८

तव त्ये अग्ने हरितो घृतघ्ना रोहितास क्रज्वञ्चः स्वञ्चः ।

अरुषासो वृषण क्रजुमुष्का आ देवतातिमहन्त वृस्माः

९

(९५)

ये ह त्वे ते सहमाना अयासं स्त्वेषासो अग्ने अर्चयश्चरन्ति ।

इयेनासो न कुवसनासो अर्थे तुविष्वणसो मारुतं न शर्धः

१०

अकारि ब्रह्म समिधान् तुभ्यं शंसात्युक्थं यजते व्युं धाः ।

होतारमग्निं मनुषो नि वेवु नमस्यन्तं उशिजः शंसंसायोः

११ [५] (९५)

(७)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १ जगती, २-६ अनुष्टुप् ।

अयमिह प्रथमो धायि धातुमि होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।

यममवानो भृगवो विरुरुषु र्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेर्विशे

१

अग्ने कदा त आनुषग् भुवद् देवस्य चेतनम् ।

अथा हि त्वा जगृभिरे मतीसो विक्ष्वीड्यम्

२

ऋतावानं विचेतसं पश्यन्तो द्यामिष स्तुभिः ।

विभ्वेदामध्वराणां हस्कर्तारं दमेदमे

३

आशु कृतं विवस्वतो विभ्वा यश्चर्षणीरभि ।

आ जंभुः केतुमायवो भृगवाणं विशेर्विशे

४

तमीं होतारमानुषक् चिकित्वांसं नि वेविरे ।

रण्वं पादकशोचिषं यजिष्ठं सप्त धाममिः

५ [६]

तं शश्वंतीषु मातृषु वन आ वीतमभितम् ।

चित्रं सन्तं गुहां हितं सुवेदं कूचिकुर्थिनम्

६

सप्तस्य यद् वियुता सस्मिन्नुधं सुतस्य धामन् रणयन्त देवाः ।

महो अग्निर्ममसा रातहव्यो वेरध्वराय सवृमिहृतावां

७

वेरध्वरस्य कृत्यानि विद्धा नुमे अन्ता रोदसी संचिकित्वान् ।

कृत ईयसे प्रविष उराणो विवृष्टो विव आरोधनानि

८

कृष्णं त एम रुशतः पुरो मा श्वरिष्वधं विवृष्टाणि विवृष्टम् ।

यदप्रवीता दधते ह गर्भं सद्यश्चिज्जातो मवसीवु कृतः

९

सद्यो जातस्य ददृशानुमोजो यदस्य वातो अनुवार्ति शोचिः ।

वृजक्तिं तिरमामतसेषु जिह्वां स्थिरा यिवक्षा दयते वि जग्मैः

१०

(१०७)

तुषु यदक्षां तुषुणां ववक्षं तुषुं वृतं कृणुते यद्वा अग्निः ।
वार्तस्य मेळिं संचते निजूर्ध्वं छाशुं न वाजयते हिन्वे अर्वा

११ [७] (१०८)

(८)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

वृतं वो विम्वेवदसं हव्यवाहुममर्त्यम् । यजिष्ठसुअसे गिरा	१
स हि वेवृा वसुधितिं महौ आरोधनं विवः । स वेवाँ एह वक्षति	२
स वेद वेव आनमं वेवाँ कंतायते वमे । वार्ति प्रियाणि चिद् वसुं	३
स होता सेदुं वृत्यं चिकित्वाँ अन्तरीयते । विद्वौ आरोधनं विवः	४
ते स्याम ये अग्नये वृवाशुर्हव्यवार्तिभिः । य ई पुष्यन्त इन्धते	५
ते राया ते सुवीर्यैः ससवांसो वि गृण्विरे । ये अग्ना वधिरे वुवः	६
अस्मे रायो विवेर्विवे सं चरन्तु पुरुस्पृहः । अस्मे वाजांस ईरताम्	७
स विप्रश्चर्षणीनां शवसा मानुषाणाम् । अति क्षिपेव विध्यति	८ [८] (११६)

(९)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

अग्नें मूळ महौ असि य ईमा वेवयुं जनम् । ह्येयं बहिरासवम्	१
स मानुषीषु वृळमो विष्णु प्राचीरमर्त्यः । वृतो विम्वेषां भुवत्	२
स सद्य परि णीयते होता मन्द्रो विविष्टिषु । उत पोता नि रीदति	३
उत ग्रा अग्निरध्वर उतो गृहपतिर्वमे । उत ब्रह्मा नि रीदति	४
वेषि ह्यध्वरीयता मुपवक्ता जनानाम् । हव्या च मानुषाणाम्	५
वेषीद्वस्य वृत्यं यस्य जुजोषो अध्वरम् । हव्यं मर्तस्य वोळ्ळवे	६
अस्माकं जोष्यध्वर मस्माकं यज्ञमङ्गिरः । अस्माकं गृणुधी हवम्	७
परि ते वृळमो रथो ऽस्मौ अंभोतु विम्वतः । येन रक्षंसि वृशुषः	८ [९] (११४)

(१०)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । पदपंक्तिः ४, ६, ७, उज्जिम्बा, ५ महापदपंक्तिः, ८ उज्जिम्बा ।

अग्ने तमद्या ऽश्वं न स्तोमैः कतुं न मद्रं हविस्पृशम् । ऋध्यामां तु ओर्हैः १
अधा ह्यग्ने कतोर्भद्रस्य वक्षस्य साधोः । रथीर्कृतस्य बृहतो वमूथ २ (११६)

एभिर्नो अर्के—मर्वा नो अर्वाङ् स्वर्णं ज्योतिः । अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः ३
 आभिष्टे अद्य गीर्भिर्गुणन्तो ऽग्ने दाशेम । प्र ते विवो न स्तनयन्ति शुष्माः ४
 तव स्वादिष्ठा ऽग्ने संदृष्टि—रिदा चिदहं इदा चिदुक्तोः । श्रिये रुक्मो न रोचत उपाके ५
 घृतं न पूतं तनूररेपाः शुचि हिरण्यम् । तत ते रुक्मो न रोचत स्वधावः ६
 कृतं चिद्धि प्मा सनेमि द्वेषो ऽग्रं इनोषि मर्तात् । इत्था यजमानादृतावः ७
 शिवा नः सख्या सन्तु भ्रात्रा ऽग्ने देवेषु युष्मे । सा नो नाभिः सदनं सस्मिन्नूर्ध्वं ८ [१०] (१३०)

(११)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ मं० ११-२१]

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

मदं ते अग्ने सहसिन्ननीकं मुपाक आ रोचते सूर्यस्य ।
 रुशद् वृशे वृदशे नक्त्या चि—दर्शक्षितं दृश आ रूपे अन्नम् १
 वि पाह्यग्ने गृणते मनीषां खं वेपसा तुविजात स्तवानः ।
 विश्वेभिर्यद् वावनः शुक्र देवै—स्तन्नो रास्व सुमहो भूरि मन्म २
 त्वदेग्ने काव्या त्वन्मनीषा—स्त्वदुक्था जायन्ते राध्यानि ।
 त्वदेति द्रविणं वीरपेशा इत्थाधिये दृशुषे मर्त्याय ३
 त्वद् वाजी वाजंभरो विहाया अभिष्टिकृज्जायते सत्यशुष्मः
 त्वद् रयिर्वैवजूतो मयोभु—स्त्वद्वाशुर्जुवाँ अग्ने अर्वा ४
 त्वामग्ने प्रथमं देवयन्तो देवं मर्ता अमृत मन्द्रजिह्वम् ।
 द्वेषोयुतमा विवासन्ति धीमि—र्दमूनसं गृहपतिममूरम् ५
 आरे अस्मदमतिमारे अंह आरे विश्वां दुर्मतिं यन्निपासि ।
 वृषा शिवः सहसः सूनो अग्ने यं देव आ चित सचसे स्वस्ति ६ [११] (१३८)

(११)

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यस्त्वामग्नं इनधति यतसुक् त्रिस्ते अन्नं कृणवत् सस्मिन्नहन्
 स सु द्युन्नैरभ्यस्तु प्रसक्षत् तव क्रत्वा जातवेदश्चिकित्वान् १
 इध्मं यस्ते जमरच्छुश्रमाणो महो अग्ने अनीकमा संपर्यन् ।
 स इधानः प्रति वृषामुषासं पुष्यन् रयिं सचते प्रन्नमित्रान् २ (१४०)

अग्निरीशे बृहत्तः क्षत्रियस्याऽग्निर्वाजस्य परमस्य रायः ।
 दधाति रत्नं विधत्ते यविष्ठो व्यानुषङ्गात्यय स्वधावान् ३
 यच्चिद्धि ते पुरुषत्रा यविष्ठाऽचित्तिभिश्चकृमा कच्चिदार्गः ।
 कृधी प्वस्माँ अस्तेरुताऽस्त व्येनांसि शिश्रथो विष्वगग्रे ४
 महश्चिदग्र एनसो अभीक ऊर्वाद देवानामुत मर्त्यानाम् ।
 मा ते सखायः सदमिद रिषाम यच्छां तोकाय तनयाय शं योः ५
 यथा ह त्यद् वसवो गौर्यं चित् पदि पिताममुश्चता यजत्राः ।
 एवो प्वस्मन्मुश्चता व्यहः ५ तार्यग्रे प्रतरं न आयुः ६ [१२] (१४४)

(१३)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः । (लिङ्गोक्तदेवता इति पदे) । विष्णुः ।

प्रत्यग्निरुषसामग्रमग्न्यद् विभान्तीनां सुमनां रत्नधेयम् ।
 यातमश्विना सुकृतो दुरोणमुत सूर्यो ज्योतिषा देव एति १
 ऊर्ध्वं भानुं सविता देवो अश्वेद् दुष्सं दर्विध्वद् गविषो न सत्वा ।
 अनु व्रतं वरुणो यन्ति मित्रो यत् सूर्यं दिव्यारोहयन्ति २
 यं सीमकृण्वन् तमसे विपृचे भुवक्षेमा अनावस्यन्तो अर्थम् ।
 तं सूर्यं हरितः सप्त यहीः स्पशं विश्वम् जगतो वहन्ति ३
 वहिष्ठेभिर्विहरन्त्यासि तन्तुं मव्ययश्नसितं देव वस्य ।
 दर्विध्वतो रश्मयः सूर्यस्य चरैवावापुस्तयो अजन्दन्तः ४
 अनावतो अग्निदग्धः कथायं न्यकुसातोऽत एधते न ।
 कथां याति स्वयया वो ददर्श विज सुवया समृतः पाति भादेव ५ [१३] (१४५)

(१४)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः । (लिङ्गोक्तदेवता इति पदे) । विष्णुः ।

प्रत्यग्निरुषसो ज्योतिषा अवापुस्तयो देवो विज सुवया सहोभिः ।
 आ नासत्योरुगाया रयेन मा मुञ्जपुर्वा तो यातयच्छ १
 ऊर्ध्वं केतुं सविता देवो अश्वे ज्योतिर्विश्वस्यै मयनाय कृण्वन् ।
 आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं वि सूर्यो अग्निभिश्चेकितानः २ (१५१)

आवहन्त्यरुणीज्योतिषागां नमही चित्रा रश्मिभिश्चेकिताना ।

प्रबोधयन्ती सुविताय देव्युषा ईयते सुयुजा रथेन ३

आ वां वहिष्ठा इह ते वहन्तु रथा अश्वास उपसो व्युटौ ।

इमे हि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन् यज्ञे वृषणा मादयेथाम् ४

अनायतो अनिबद्धः कथाय न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न ।

कया याति स्वधया को वदश विवः स्कम्भः समुतः पाति नार्कम् ५ [१४] (१५४)

(१५)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, ७-८ सोमकः साहदेव्यः, ९-१० अभिधनौ । गायत्री ।

अग्निर्होता नो अध्वरे वाजी सन् परिणीयते । देवो देवेषु यज्ञियः १

परि त्रिविष्टरध्वरं यात्यग्नी रथीरिव । आ देवेषु प्रयो दधत् २

परि वाजपतिः कवि रग्निर्व्यान्यकमीत । दधद रत्नानि वाशुषे ३

अयं यः सृज्ये पुरो दैववाते समिध्यते । द्युमाँ अमित्रदम्भनः ४

अस्य वा वीर ईवतो ऽग्नेरीशीति मर्त्यैः । भिग्मजम्भम्य मीळहुषः ५ [१५]

तमर्वन्तं न सानसि मरुषं न विवः शिशुम् । समृज्यन्ते दिवर्दिवे ६

बोधयन्मा हरिभ्यां कुमारः साहदेव्यः । अच्छा न हूत उर्वरम् ७

उत त्या यजता हरीं कुमारात् साहदेव्यात् । प्रयता सद्य आ वदे ८

एष वाँ देवावधिना कुमारः साहदेव्यः । कीर्धायुस्तु सोमकः ९

तं युवं देवावधिना कुमारं साहदेव्यम् । कीर्धायुषं कृणोतन १० [१६] (१६४)

(१६)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ सत्यो यातु मघवीं ऋजीषी व्रधन्त्वस्य हरय उप नः ।

तस्मा इदन्धः सुषुमा सुवक्ष मिहाभिपित्वं करते गृणानः १

अव स्य गूराध्वनो नान्ते ऽस्मिन् नो अद्य सर्वने मन्दध्यै ।

शंसात्युक्थमुशनेव वेधा धिकितुषे असुर्याय मन्म २

कविर्न निण्यं विदथानि साधन् वृषा यत् सेकं विपिणानो अर्चीत् ।

विव इत्था जीजनत् सप्त काक नह्ना चिच्चकुर्वयुना गृणन्तः ३ (१६७)

स्व॑र्यद् वेदिं सु॒दृशी॑ कि॒मकै॑र्महि॒ ज्योतीं॑ रुरुचुर्य॒द्ध वस्तोः॑ ।	
अ॒न्धा तमांसि॑ दु॒धिता॑ वि॒चक्षे॑ नृ॒भ्यश्च॑कार नृ॒तमो॑ अ॒भिष्टौ॑	४
व॒वक्ष॑ इन्द्रो अ॒र्मित॑मृ॒जी॒ष्यु॑भे आ प॒प्रौ रोद॑सी महि॒त्वा ।	
अ॒र्ताश्चि॑दस्य महि॒मा वि रे॑ च्य॒भि यां विश्वा॑ भुव॒ना ब॒भूव॑	५ [१७]
वि॒श्वानि॑ श॒क्रो न॑र्या॒णि वि॒द्वा न॒पो रि॑रेच सखि॒भिर्निका॑मैः ।	
अ॒श्मानं॑ चि॒द ये बि॑भि॒दुर्वचो॑भि॒र्ब्रजं॑ गोम॒न्तमु॑शि॒जो वि व॑वुः	६
अ॒पो वृ॒त्रं व॑वि॒वांसं॑ प॒राह॑न् प्राव॒न् ते व॑ज्रं पृथि॒वी म॑चे॒ताः ।	
प्रा॒णीसि॑ स॒मुद्रि॑या॒ण्यैनोः॑ प॒तिर्भ॑व॒ञ्छव॑सा शूर धृ॒ष्णो	७
अ॒पो यद॑द्रिं पुरु॒हूत॑ द॒र्दं रा॒विर्भु॑वन् स॒ग्मा पू॒र्य ते॑ ।	
स नो॑ ने॒ता वा॒ज॒मा द॑पि॒ भूरि॑ गो॒त्रा रु॒ज॒न्नाङ्गि॑रोभिर्गु॒णानः॑	८
अ॒च्छां क॒विं नृ॑म॒णो गा अ॒भिष्टौ॑ स्व॒र्षाता॑ म॒घव॑न्नाध॒मानम्॑ ।	
ऊ॒तिभि॑स्तमि॒षणो॑ द्यु॒म॒ह॒तो नि॑ मा॒यावा॑न॒ब्र॒ह्मा द॑स्यु॒रर्त॑	९
आ द॑स्यु॒घ्ना म॑न॒सा या॒ह्यस्तं॑ भुव॒न् ते कु॑त्सः स॒ग्न्ये नि॑कामः ।	
स्वे यो॒नौ नि॑ प॒द॒तं सरु॑णा वि वां चि॒कित्स॑द॒तचि॒द्ध नारी॑	१० [१८]
या॒सि कु॑त्से॒न स॒र॒थ॒मव॑स्यु॒स्तोदो॑ वा॒तस्य॑ ह॒र्योरी॑शानः ।	
ऋ॒त्रा वा॒जं न॑ ग॒ध्यं यु॒यूष॑न् क॒विर्य॑द॒हन् पा॑र्या॒य भू॑षा॒न्	११
कु॒त्साय॑ शु॒ष्णम॑शु॒षं नि॑ ब॒र्हीः प्र॑पि॒त्ये अ॒ह्नः क॑र्य॒वं स॒हस्रा॑ ।	
स॒द्यो द॑स्यु॒न् प्र मृ॑ण कु॒त्स्ये॒न प्र॑ सू॒रश्च॑कं वृ॒हता॑दु॒भीके॑ ।	१२
त्वं पि॒श्रुं मृ॑गं॒यं शृ॒शुवा॑सं मृ॒जि॒श्वने॑ वैद॒धिना॑य॒ रन्धीः॑ ।	
प॒ञ्चाश॑त् कृ॒ष्णा नि॑ व॒पः स॒हस्रा॑ ऽत्कं॑ न पु॒रो ज॑रि॒मा वि॑ द॒र्दः	१३
सू॒र उ॒पाके॑ त॒न्वं द॑धा॒नो वि॑ यत् ते चे॒त्यमृ॑तस्य॒ वर्षः॑ ।	
मृ॒गो न॑ ह॒स्ती त॑वि॒षीमु॑षा॒णः सि॒ंहो न॑ भी॒म आ॑यु॒धानि॑ बिभ्र॒न्त॑	१४
इन्द्रं॑ का॒मा व॑सु॒यन्तो॑ अ॒गम॑न् त्स्व॒र्मीळ्हे॑ न स॒र्वने॑ च॒क्रानाः॑ ।	
अ॒व॒स्य॒वः श॑श॒माना॑स॒ उ॒क्थै॒रोक्रो॑ न र॒ण्वा सु॒दृशी॑व पु॒ष्टिः	१५ [१९]
तमि॑द् व॒ इन्द्रं॑ सु॒ह॒र्वं हु॒वेम॑ यस्ता च॒कार॑ न॒र्या पु॒रु॒षाणि॑ ।	
यो मा॑व॒ते ज॑रि॒त्रे ग॒ध्यं वि॒न्मक्षू॑ वा॒जं भ॑रति स्पा॒र्हरा॑धाः	१६
ति॒ग्मा य॑व॒न्तर॑श॒निः प॑ता॒ति क॑स्मि॒ञ्चि॒च्छू॒र मु॒हुके॑ ज॒नाना॑म् ।	
घो॒रा य॑व॒र्यं स॑मृ॒तिर्भ॑वा॒त्यर्ध॑ स्मा न॒स्तन्वां॑ बो॒धि गो॑पाः	१७ (१८१)

मुषोऽविता वामदेवस्य धीनां मुवः सखावुको वाजसातौ ।	
त्वामनु प्रमतिमा जगन्मो रुशंसो जरित्रे विश्वधं स्याः	१८
एमिर्नृमिरिन्द्र त्वायुमिद्धा मघवन्दिर्मघवन् विश्वं आजौ ।	
द्यावो न द्युन्नैरमि सन्तो अर्यः क्षपो मदेम शरदश्च पूर्वीः	१९
एवेदिन्द्राय वृषमाय वृष्णे ब्रह्माकर्म भृगवो न रथम् ।	
नू चिद् यथा नः सख्या वियोष दसन्न उग्रोऽविता तनूपाः	२०
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योदं न पीपेः ।	
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः	२१ [२०] (१८५)

(१७)

२१ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १५ एकपदा विराट् ।

त्वं महीं इन्द्र तुभ्यं ह क्षा अनु क्षत्रं मंहनां मन्यत द्यौः ।	
त्वं वृत्रं शवसा जघन्वान् त्सृजः सिन्धूरहिना जघ्रसानान्	१
तव त्विषो जनिगन् रेजत द्यौ रेजद् भूमिर्मियसा स्वस्य मन्योः ।	
ऋषायन्तं सुभ्यः पर्वतास आर्वन् धन्वानि सरयन्त आपः	२
भिनद् गिरिं शवसा वज्रामेष्ण भाविष्ण्वानः सहसान ओजः ।	
वधीद् वृत्रं वज्रेण मन्वसानः सरस्नापो जवसा हतवृष्णीः	३
सुवीरस्ते जनिता मन्यत द्यौ रिन्द्रस्य कर्ता स्वपस्तमो मूत ।	
य ई जजान स्वर्गं सुवज्र मनपश्युतं सवसो न भूम	४
य एक इच्छ्यावयति प्र भूमा राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः ।	
सत्यमेनमनु विश्वे मदन्ति रातिं देवस्य गृणतो मघोनः	५ [२१]
सत्रा सोमां अमवन्नस्य विश्वे सत्रा मदांसो बृहतो मर्विषाः ।	
सत्राभवो वसुपतिर्वसूनां दत्ते विश्वा अधिधा इन्द्र कृष्टीः	६
त्वमघं प्रथमं जायमानो ऽमे विश्वा अधिधा इन्द्र कृष्टीः ।	
त्वं प्रति प्रवत आशयान् मा वज्रेण मघवन् वि वृश्चः	७
सत्राहणं दाधुषिं तुभ्रमिन्द्रं महामपारं वृषमं सुवज्रम् ।	
इन्ता यो वृत्रं सनितोत वाजं दातां मघानि मघवां सुराधाः	८ (१९३)

अयं वृत्तंश्चातयते समीची—र्यं आजिषुं मघवां शुण्व एकं ।

अयं वार्जं भरति यं सनोत्य—स्य प्रियासः सख्ये स्याम

९

अयं शृण्वे अध जयंस्तुत घ्न—स्यमुत प्र कृणुते युधा गाः ।

यदा सत्यं कृणुते मन्युमिन्द्रो विश्वं वृळ्हं मयत एजं वस्मात्

१० [२२]

समिन्द्रो गा अजयत् सं हिरण्या समंश्चिया मघवा यो हं पूर्वीः ।

एमिर्नुमिर्नृतमो अस्य शाकै रायो विमक्ता संभरश्च वस्वः

११

कियत् स्विदिन्द्रो अध्येति मातुः कियत् पितुर्जनितुर्यो जजान ।

यो अस्य शुष्मं मुहुकैरियति वातो न जूतः स्तनयंद्भिरधैः

१२

क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं कृणोती—र्यति रेणुं मघवां समोहम् ।

विमञ्जनुरशनिमौ इव द्यौ—रुत स्तोतारं मघवा वसौ धात

१३

अयं जक्रभियणत् सूर्यस्य न्येतंशं रीरमत ससृमाणम् ।

आ कृष्ण इ जुहुराणो जिघर्ति त्वचो बुधे रजसो अम्य योनी

१४

असिंकन्यां यजमानो न होता

१५ [२३]

गृण्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्रां अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ।

जनीयन्तो जनिदामक्षितोति—मा क्यावयामोऽवृते न कोशम्

१६

आता नो बोधि दृष्टंशान आपि—रमिख्याता मर्दिता सोम्यानाम् ।

सखा पिता पितृतमः पितृणां कर्तेमु लोकमुंशते वयोधाः

१७

सखीयतामविता बोधि सखा गृणान इन्द्र स्तुवते वयो धाः ।

वयं ह्या ते चकुमा सबाधं आभिः शर्मीभिर्महयन्त इन्द्र

१८

स्तुत इन्द्रो मघवा यद्धं वृत्रा मूरीण्येको अप्रतीर्ति हन्ति ।

अस्य प्रियो जरिता यस्य शर्म—नकिर्वृवा वारयन्ते न मर्ताः

१९

एवा न इन्द्रो मघवा विरप्शी करत् सत्या चर्षणीधृषनर्वा ।

त्वं राजां जनुषां धेह्यस्मे अधि भवो माहिंनं यज्रिरे

२०

नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इपं जरित्रे नद्योहं न पीपेः ।

अकारि ते हरिवो बह्य नव्यं धिया स्याम रथ्यः सकासाः

२१ [२४] (१०६)

(१८)

१३ वामदेवो गौतमः, १ इन्द्रः ४ (उत्तरार्धर्चस्य), ७ अदितिः ।

१ वामदेवः, २-४ (पूर्वार्धर्चस्य), ८-१३ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य),

७ वामदेवः । त्रिष्टुप् ।

अयं पन्था अनुवित्तः पुराणो यतो देवा उदजायन्त विश्वे ।

अतांश्चिदा जनिषीष्ट प्रवृज्जो मा मातरममुया पत्तवे कः

१

नाहमतो निरया दुर्गहैतत् तिरश्चता पार्श्वाङ्निर्गमाणि ।

बहूनि मे अकृता कर्त्तव्ये युध्यै त्वेन सं त्वेन पृच्छे

२

परायतीं मातरमन्वचष्ट न नानु गान्यनु नू गमानि ।

त्वद्गृहे अपिबत् सोममिन्द्रः शतधन्यं चम्बोः सुतस्य

३

किं स ऋधक् कृणवद् यं सहस्रं मासो जभारं शरदश्च पूर्वीः ।

नही न्वस्य प्रतिमालमस्त्यन्तजतिषूत ये जनित्वाः

४

अवद्यमिव मन्यमाना पुहोक्त-रिन्द्रं माता वीर्येणा न्युष्टम् ।

अथोदस्थात् स्वयमत्कं वसान आ रोदसी अपृणाज्जायमानः

५ [२५]

एता अर्षन्त्यललामवन्ती-कृतायरीरिषि संक्रोशमानाः ।

एता वि पृच्छ किमिदं भजन्ति कमापो अद्रिं परिधिं रुजन्ति

६

किमु प्विदस्मै निषिद्धो भजन्ते-न्द्रस्यावद्यं दिधिषन्त आपः ।

ममैतान् पुत्रो महता वधेन वृषं जघन्वा असृजद् वि सिन्धून्

७

ममच्छन त्वा युषतिः परास ममच्छन त्वा कुषवा जगार ।

ममच्छिवापः शिशवे ममृक्षु-ममच्छिदिन्द्रः सहसोदतिष्ठत्

८

ममच्छन ते मघवन् व्यसो निविधिवा अप हनू जघान ।

अधा निर्विन्दु उत्तरो बभूवा-जिह्वो व्रासस्य सं पिणग्वधेन

९

गृष्टिः संसूव स्थविरं तदागा-मनाधूप्यं वृषभं तुभ्रमिन्द्रम् ।

अरीळ्हं वत्सं चरथाय माता स्वयं गातुं तन्व इच्छमानम्

१०

उत माता महिषमन्ववेन-वृमी त्वा जहति पुत्र देवाः ।

अथाववीद् वृत्रमिन्द्रो हनिष्यन् त्ससे विष्णो वितरं वि क्रमस्य

११

(२१७)

कस्ते मातरं विधवामचक्र — च्छयुं कस्त्वामजिघांसञ्चरन्तम् ।
कस्ते देवो अधि माह्वीक आसीद् यत् प्राक्षिणाः पितरं पावुगृह्यं
अवत्यां शुनं आन्त्राणि पेचे न देवेषु विविदे मर्दितारम् ।
अपश्यं जायाममहीयमाना — मधा मे श्येनो मध्वा जमार

१२

१३[२६](२१९)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३०]

(१९)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एवा त्वामिन्द्र वज्रिन्नत्र विश्वे देवासः सुहवास ऊमाः ।
महामुभे रोदसी वृद्धमृष्वं निरेकमिदं वृणते वृत्रहत्ये
अवासृजन्त जिवयो न देवा भुवः सम्राठिन्द्र सत्ययोनिः ।
अहन्नाहिं परिशयानमर्णः प्र वर्तनीररदो विश्वधेनाः
अनृण्वन्तं वियतमबुध्य — मबुध्यमानं सुषुपाणमिन्द्र ।
सप्त प्रति प्रवत आशयान — महिं वज्रेण वि रिणा अपर्वन्
अक्षोदयच्छवसा क्षामं बुधं वाणं वातस्तविषीभिरिन्द्रः ।
हृळ्हान्यैभ्रादुशमान ओजो ऽवाभिनत् ककुभः पर्वतानाम्
अभि प्र दद्वर्जनयो न गर्म रथा इव प्र ययुः साकमद्रयः ।
अतर्पयो विसृत उज्ज ऊर्मीन् त्वं वृताँ अरिणा इन्द्र सिन्धून्

१

२

३

४

५[१]

त्वं महीमवनिं विश्वधेनां तुर्वीतये वृष्याय क्षरन्तीम् ।
अरमयो नमसैजदर्णः सुतरणौ अकृणोरिन्द्र सिन्धून्
प्राप्नुवो नमन्वो न वक्ता ध्वसा अपिन्वद् युवतीर्कितज्ञाः ।
धन्वान्यज्राँ अपृणक् तृषाणौ अधोगिन्द्रः स्तयोँ इ वंसुपत्नीः
पूर्वीरुषसः शरदश्च गूर्ता वृत्रं जघन्वाँ असृजद् वि सिन्धून् ।
परिठिता अतृणद् बहुधानाः सीरा इन्द्रः स्रवितवे पृथिव्या
वज्रीभिः पुत्रमग्रवो अवानं निवेशनाद्धरिव आ जमर्थ ।
व्यन्धो अस्यदहिमादवानो निर्भूदुस्त्रच्छित् समरन्त पर्व
प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्रा — ऽऽविह्वौ आह विदुषे करांसि ।
यथायथा वृष्ण्यानि स्वगूर्ता ऽपांसि राजन् नर्याविवेधीः
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्यो न पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सवासाः

६

७

८

९

१०

११[२](२३०)

(२०)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ न इन्द्रो वृषादा न आसा - दंभिष्टिकृदवसे यासदुग्रः ।
 ओजिष्ठेभिर्नुपतिर्वज्रबाहुः संगे समत्सु तुर्वणिः पृतन्यून १
 आ न इन्द्रो हरिभिर्यात्वच्छा - ऽर्वाचीनोऽवसे राधसे च ।
 तिष्ठाति वज्री मघवा विरप्शी - मं यज्ञमनु नो वाजसातौ २
 इमं यज्ञं त्वमस्माकमिन्द्र पुरो दधत् सनिष्यसि क्रतुं नः ।
 श्वघ्नीवं वज्रिन् त्सनये धनानां त्वया वयमर्य आजिं जयेम ३
 उशस्र पु णः सुमना उपाके सोमस्य नु सुष्ठुतस्य स्वधावः ।
 पा इन्द्र प्रतीभृतस्य मध्वः समन्धसा ममदः पृष्ठयेन ४
 वि यो ररप्श कर्षिभिर्नवेभि - र्वृक्षां न पक्वः सृण्यो न जेता ।
 मर्यो न योषाममि मन्यमानो ऽच्छा विवकिम पुरुहूतमिन्द्रम ५ [३]

गिरिर्न यः स्वतवाँ क्रुष्व इन्द्रः सनादेव सहसे जात उग्रः ।
 आवर्ता वज्रं स्थविर् न भीम उद्रेव कोशं वसुना न्यष्टम् ६
 न यस्य वर्ता जनुषा न्वस्ति न राधस आमरीता मघस्य ।
 उद्रावृषाणस्तविषीव उग्रा - ऽस्मभ्यं वद्धि पुरुहूत रायः ७
 ईक्षे रायः क्षयस्य चर्षणीना - मुत व्रजमपवर्तासि गोनाम् ।
 शिक्षानरः समिथेषु प्रहावान् वस्वो राशिमभिनेतासि भूरिम ८
 कया तच्छृण्वे शच्या शर्चिष्ठो यया कृणोति मुहु का चिहृष्वः ।
 पुरु वाशुषे विचयिष्ठो अंहो ऽथा दधाति द्रविणं जरित्रे ९
 मा नो मर्धीरा भरा वृद्धि तन्नः प्र वाशुषे दातवे भूरि यत् ते ।
 नव्ये वृष्णे शस्ते अस्मिन् त उक्थे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः १०
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽं न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [४] (१४१)

(२१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रोऽवस उषं न इह स्तुतः सधमावस्तु शूरः ।
 वावृधानस्तविषीर्यस्य पूर्वी - र्योर्न क्षत्रमभिभूति पुण्यात् १ (२४१)

तस्येविह स्तवथ वृष्ण्यानि तुविद्युन्नस्य तुविराधसो नृन् ।
 यस्य क्रतुर्विद्युयोऽं न सन्नाद्र साह्वान् तरुत्रो अभ्यस्ति कृटीः २
 आ यात्विन्द्रो दिव आ पृथिव्या मक्षू समुद्रादुत वा पुरीषात् ।
 स्वर्णरादवसे नो मरुत्वान् परावतो वा सदर्नाहृतस्य ३
 स्थूरस्य रायो बृहतो य ईशे तमु दवाम विद्येष्विन्द्रम् ।
 यो वायुना जयति गोमतीषु प्र धृष्ण्या नयति वस्यो अच्छ ४
 उप यो नमो नमसि स्तमाय - न्रियति वाचं जनयन् यजध्वे ।
 ऋञ्जसानः पुरुवार उक्थे - रेन्द्रं कृण्वीत सदर्नेषु होता ५ [५]

धिषा यदि धिषण्यन्तः सरण्यान् त्सदन्तो अद्रिमौशिशस्य गोहे ।
 आ दुरोषाः पास्त्यस्य होता यो नो महान् त्सवरणेषु वाहिनः ६
 सन्ना यदी भार्वरस्य वृष्णः सिषक्ति शुष्मः स्तुवते भराय ।
 गुहा यदीमौशिशस्य गोहे प्र यद् धिये प्रायसे मदाय ७
 वि यद् वरांसि पर्वतस्य वृष्णे पयोभिर्जिन्वे अपां जवांसि ।
 विदद् गौरस्य गवयस्य गोहे यकी वाजाय सुध्योऽं वहन्ति ८
 मद्रा ते हस्ता सुकृतोत पाणी प्रयन्तारा स्तुवते राध इन्द्र ।
 का ते निषत्तिः किमु नो ममात्ति किं नोदुदु हर्षसे दातवा उ ९
 एवा वस्व इन्द्रः सत्यः सन्ना - इन्ता वृत्रं वरिवः पूरवे कः ।
 पुरुष्टुत क्रत्वा नः शग्धि रायो मक्षीय तेऽवसो वैव्यस्य १०
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽं न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सत्रासाः ११ [६] (२५२)

(११)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥ सू० २२-३२]

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यज्ञ इन्द्रो जुजुषे यच्च वहि तसो महान् करति शुष्म्या चित् ।
 ब्रह्म स्तोमं मघवा सोममुक्था यो अश्मानं शर्वसा बिभ्रदेति १
 वृषा वृषन्धि चतुरश्रिमस्य - क्षुग्रो बाहुभ्यां नृतमः शचीवान् ।
 श्रिये परुष्णीमुषमाण ऊर्णा यस्याः पर्वणि सरूयाय विव्ये २
 यो देवो देवतमो जायमानो महो वाजेभिर्महद्भिश्च शुष्मैः ।
 दधानो वज्रं बाह्वोरुशन्तं द्यामर्मेन रेजयत् प्र भूम ३ (२५५)

विश्वा रोधांसि प्रवतंश्च पूर्वी- द्यौर्ऋग्वाज्जनिमन् रेजतु क्षाः ।

आ मातरा भरति शुष्म्या गो- नृवत् परिज्मन् नोनुवन्त वाताः ।

ता तू ते इन्द्र महतो महानि विश्वेष्वित सर्वनेषु प्रवाच्या ।

यच्छूर धृष्णो धृषता दधृष्या- नहिं वज्रेण शवसाविवेधीः ।

ता तू ते सत्या तुविनृम्ण विश्वा प्र धेनवः सिञ्चते वृष्णा अर्घाः ।

अर्धा ह त्वद् वृषमणो भियानाः प्र सिन्धवो जवसा चक्षमाना ।

अत्राहं ते हरिस्ता उ वेवी- र्वोभिरिन्द्र स्तवन्त स्वराराः ।

यत् सीमन् प्र मुचो बद्धघाना व्रीर्धामन् प्रसितिं रथन्मुयधै ।

पिपीळे अंशुर्मद्यो न सिन्धु- रा त्वा शमी शशमानस्य शक्तिः ।

अस्मद्भ्यं शुशुचानस्य यम्या आशुने रश्मिः तुव्योर्जसं योः ।

अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठां नृम्णानि सत्रा सहुरे सहांसि ।

अस्मभ्यं वृत्रा सुहनानि रन्धि जहि वर्धर्धनुषो गार्धन्य ।

अस्माकमित् सु शृणुहि त्वमिन्द्रा-ऽस्मभ्यं धिष्ठां उद दत्ति यज ।

अस्मभ्यं विश्वा इषणः पुरंधी- रस्माकं सु मघवन् बोधि योधाः ।

नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न रीपेः ।

अकारि ते हरिवां बह्व नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासा ।

(१३)

१६ बामदेवो नौतसः । इन्द्रा, ७ । १७ अर्धं वा । विश्वेभ्यः ।

कथा महामघवत् कस्य होतु- र्यज्ञं जुधाणो अग्नि सोममूपाः ।

पिबंश्चुधानो जुषसाणो अन्धो वदक्ष क्रब्धः शृणोते यजाम ।

को अस्य वीरः संधमावमाप सप्तानंशं सुमतिभिः तो अस्य ।

कवस्य चित्रं चिकित्ते कद्वती वृक्षे मुदच्छसमानस्य सज्योः ।

कथा शृणोति हृयमानमिन्द्रः कथा शृण्वन्नवसावत्य देव ।

का अस्य पूर्वीरुपमातयो ह कथैतमाहुः एषुरिं जहि ।

कथा सुदार्यः शशमानो अस्य नश्वमि द्रविजं वीजमि ।

देवो मुदस्सर्वेदा म क्रतानां नमो जगृध्वो अग्नि यज्जुजोषत ।

कथा कवस्य उषसो व्युष्टौ देवो मर्तस्य सत्यं जुजोष ।

कथा कवस्य सख्यं ससिभ्यो ये अस्मिन् कामं सृज्यं ततमे ।

४

५ [५]

६

७

८

९

१०

११ [५] (२६३)

१

२

३

४

५ [५] (२६८)

किमादमंत्रं सख्यं सखिभ्यः कदा नु ते भ्रात्रं प्र ब्रवाम ।	
धिये सुदृशो वपुस्स्य सर्गाः स्वर्णं चित्रतममिष आ गोः	६
मुहुं जिघांसन् ध्वरसमनिन्द्रां तोतिके तिग्मा तुजसे अनीका ।	
ऋणा चिद् यत्र ऋणया न उग्रो दूरे अज्ञाता उषसो बबाधे	७
ऋतस्य हि गुरुधः सन्ति पूर्वी - ऋतस्य धीतिर्वृजिनानि हन्ति ।	
ऋतस्य श्लोको बधिरा ततर्क् कर्णा बुधानः शुचमान आयोः	८
ऋतस्य ह्रव्हा धरुणानि सन्ति पुरुणि चन्द्रा वपुषे वपुषि ।	
ऋतेन कीर्धमिषणन्त पृक्षं ऋतेन गावं ऋतमा विवेशुः	९
ऋतं येमान ऋतमिद् वनोत्पू - तस्य शुष्मस्तुरया उं गव्युः ।	
ऋताय पृथ्वी बहूले गभीरे ऋताय धेनू परमे दुहाते	१०
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योद्रे न पीपेः ।	
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः	११ [१०] (२७४)

(२४)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १० अनुष्टुप् ।

का सुदृतिः शर्वसः सनुमिन्द्र - मर्वाचीनं राधस आ ववर्तत ।	
वृद्धिर्हि वीरो गृणते वसूनि स गोपतिर्निषिधां नो जनासः	१
स वृत्रहत्ये हव्यः स ईड्यः स सुदुत इन्द्रः सत्यराधाः ।	
स यामन्ना मघवा मर्त्याय ब्रह्मण्यते सुष्वये वरिवो धात्	२
तमिन्नरो वि ह्वयन्ते समीके रिरिकांसस्तन्वः कृण्वत त्राम् ।	
मिथो यत् त्यागमुभयांसो अगमन् नरस्तोकस्य तनयस्य सातौ	३
कृतूयन्ति क्षितयो योगं उग्रा - ऽऽशुषाणासो मिथो अर्णसातौ ।	
सं यद् विशोऽववृत्रन्त युष्मा आदिन्नेम इन्द्रयन्ते अमीके	४
आदिन्नु नेम इन्द्रियं यजन्त आदित् पक्तिः पुरोळाशं रिरिच्यात् ।	
आदित् सोमो वि पृष्यादसुष्वी - नादिज्जुजोष वृषमं यजध्वै	५ [११]

कृणोत्यस्मै वरिवो य इत्ये - न्द्राय सोममुशते सुनोति ।

सधीचीनेन मनसाविदेन तमित् सखायं कृणुते समत्सु

६ (२८०)

य इन्द्राय सुनवत् सोममद्य पचात् पक्तीरुत भृजातिं धानाः ।
 प्रतिं मनायोरुचथानि हर्यन् तस्मिन् दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्रः
 यदा समर्य व्यचेहृधावा कीर्य यदाजिमभ्यस्यवूर्यः ।
 अर्चिकवद् वृषणं पत्न्यच्छा दुरोण आ निशितं सोमसुद्धिः
 मूर्यसा वस्नमचरत् कनीयो ऽविकीतो अकानिषं पुनर्यन् ।
 स मूर्यसा कनीयो नरिरेचीद् वीना वक्षा वि दुहन्ति प्र वाणम्
 क इमं वृशभिर्ममेन्द्रं क्रीणाति धेनुभिः ।

७

८

९

यदा वृत्राणि जह्वन्-वधेन मे पुनर्ववत्
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योष्ठे न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सकासाः

१०

११ [१२] (१८५)

(१५)

८ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

को अद्य नर्यो देवकाम उशान्निन्द्रस्य सख्यं जुजोष ।
 को वा महेऽवसे पार्याय समिन्द्रे अग्नी सुतसोम ईहे
 को नानाम वचसा मोघ्याय मनःयुर्वी भवति वस्त उस्माः ।
 क इन्द्रस्य युज्यं कः सखित्वं को भ्रात्रं वष्टि कवये क ऊती
 को देवानामवो अद्या वृणीति क आवित्याँ अदितिं ज्योतिरीहे ।
 कस्याश्विनाविन्द्रो अग्निः सुतस्यां-ऽशोः पिबन्ति मनसाविवेनम्
 तस्मा अग्निर्मरतः शर्म यंस-ज्योक् पश्यात् सूर्यमुच्चरन्तम् ।
 य इन्द्राय सुनवामेत्याह नरे नर्याय नृतमाय नृणाम्
 न तं जिनन्ति बहवो न वृध्रा उर्वस्मा अदितिः शर्म यंसत् ।
 प्रियः सुकृत् प्रिय इन्द्रं मनायुः प्रियः सुप्रावीः प्रियो अस्य सोमी

१

२

३

४

५ [१३]

सुप्राव्यः प्राशुषालेष वीरः सुष्वेः पक्तिं कृणुते केवलेन्द्रः ।
 नासुष्वेरापिर्न सखा न जामि-कुष्प्राव्योऽवहन्तेदवाचः
 न रेवतां पणिनां सख्यमिन्द्रो ऽसुन्वता सुतपाः सं गृणीते ।
 आस्य वेदः सिदति हन्ति नृमं वि सुष्वये पक्तये केवलो भूत्
 इन्द्रं परेऽवरे मध्यमात् इन्द्रं यान्तोऽवसितात् इन्द्रम् ।
 इन्द्रं क्षियन्तं उत युध्यमाना इन्द्रं नरो वाजयन्तो हवन्ते

६

७

८ [१४] (२९१)

(१६)

७ वामदेवो गौतमः । १-३ इन्द्रो वा । १-३ इन्द्रः, आत्मा वा, ४-७ इन्द्रो वा । विष्णुः ।

अहं मनु॑रम॒व॒ सूर्य॑श्चा-ऽहं क॒क्षी॒वाँ ऋषि॑रस्मि विप्रः ।

अहं कु॒त्स॑मार्जु॒नेयं॑ न्यु॒ञ्जे ऽहं क॒विरु॒शना॑ पश्य॒ता मा

१

अहं भूमि॑मद॒दा॒मार्या॑या-ऽहं वृ॒ष्टिं द्रा॒क्षुषे॑ मर्त्या॒य ।

अहम॒पो अ॒नयं॑ वाव॒शाना॑ मम॑ वे॒वासो॑ अनु॒ केत॑मायन्

२

अहं पुरो॑ मन्द॒सानो॑ व्यैरं नव॑ सा॒कं न॑वतीः शम्भ॑रस्य ।

शत॒तमं॑ वे॒श्यं स॒र्वता॑ता दि॒वो॒दास॑मतिथि॒ग्वं यदा॑वम्

३

प्र सु॒ ष वि॒म्यो मरु॑तो विर॒स्तु प्र॒ श्येनः॑ श्येनेभ्य॑ आशुप॒त्वा ।

अ॒चक्र॑या यत् स्व॒धया॑ सु॒पर्णो॑ ह॒व्यं भर॑न्मन॒वे दे॒वजु॑ष्टम्

४

भर॒द् यद्वि॑ वि॒रतो॑ वे॒र्विजानः॑ प॒थोरु॑णा मनो॑जदा अस॒र्जि ।

तुयं॑ ययौ मधु॒ना सो॒म्येनो॑-त श्र॒वो वि॒विदे॑ श्ये॒नो अ॒त्र

५

ऋ॒जी॒षी श्ये॒नो द॑व॒मानो॑ अ॒ंशुं प॑रा॒वतः॑ शकु॒नो म॒न्द्रं म॑दम् ।

सोमं॑ भर॒द् वा॒ह॒हा॒णो दे॒वावा॑न् दि॒वो अ॒गुष्मा॑दु॒रा॒द्रा॒दाय॑

६

आ॒दाय॑ श्ये॒नो अ॑मर॒त् सोमं॑ स॒हस्रं॑ स॒र्वो अ॒युतं॑ च स॒व्यम् ।

अ॒त्रा पु॑रंधि॒रज॒हा॒वरा॑ती-म॒वे सोम॑र॒थ मू॒रा अ॑मूरः

७ [१५] (१००)

(१७)

५ वामदेवो गौतमः । श्येनः, ५ इन्द्रो वा । विष्णुः, ५ इन्द्रो वा ।

गमे॑ नु स॒हस्रं॑धै॒वाम॑वेव-म॒हं दे॒वानां॑ जनि॒मानि॑ विश्वा॑ ।

शतं॑ मा पुर॒ आर्य॑सीर॒क्ष-अ॒धं श्ये॒नो ज॒वसा॑ निर॒दीय॑म्

१

न घा॒ स मा॒मप॑ जोषं॑ ज॒मारा॑-ऽभी॒मांस॑ त्वक्ष॒सा धी॒र्ये॒श ।

ई॒र्मा पु॑रंधि॒रज॒हा॒वरा॑ती-रु॒त वा॒ताँ अ॒तर॑च्छू॒शु॒वानः॑

२

अ॒व य॑च्छ॒येनो॑ अ॒स्वनी॑व॒ध द्यो॑-वि॒ यद् यद्वि॑ वा॒त ऊ॒हुः पु॑रंधि॒र ।

सृ॒जद् यद॑स्मा॒ अव॑ ह क्षि॒पज्ज्यां॑ कृ॒शानु॑र॒स्ता मन॑सा मुर॒ण्यन्

३

ऋ॒जि॒ष्य ई॒भिन्द्रा॑वतो॒ न मु॒ज्युं श्ये॒नो ज॑भार बृ॒हतो॑ अ॒धि प्योः॑ ।

अ॒न्तः प॑त॒त् प॑त॒त्र्यस्य॑ प॒र्ण-म॒ध॒ याम॑नि प्र॒सित॑स्य तद् वेः

४

(१०४)

अधं श्वेतं कलशं गोभिरुक्तं मापिप्यानं मधवा शुक्रमन्धः ।

अध्वर्युमिः प्रयतं मध्वो अग्रमिन्द्रो मदाय प्रति धत पिबध्वै शूरो मदाय प्रति धत पिबध्वै ५
[१६] (३०५)

(२८)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, इन्द्रासोमौ वा । त्रिष्टुप् ।

त्वा युजा तव तत् सोम सख्य इन्द्रो अपो मनवे सस्रुतस्काः ।

अहमहिमरिणात् सप्त सिन्धू नपावृणोवपिहितेव खानि

१

त्वा युजा नि सिन्दुत् सूर्यस्येन्द्रश्चक्रं सहसा सद्य इन्द्रो ।

अधिष्णुना बृहता वर्तमानं महो बृहो अपं विश्वायुं धायि

२

अहमिन्द्रो अहमिन्द्रो पुरा वस्युन् मध्यंदिनावुभीके ।

बुर्गे बुरोणे कत्वा न यातां पुरु सहस्रा शवा नि बर्हीत्

३

विश्वस्मात् सीमधर्मो इन्द्र वस्युन् विशो दासीरकृणोरप्रशस्ताः ।

अवाधेयाममृणतं नि शत्रू नविन्वेथामपचितिं वधन्त्रैः

४

एवा सत्यं मधवाना युवं त दिन्वश्च सोमोवमश्न्य गोः ।

आर्द्धतमपिहितान्यभा रिरिचथुः क्षाश्चित् ततुवाना

५ [१७] (३१०)

(२९)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नः स्तुत उप वाजेमिरुती इन्द्रं याहि हरिभिर्मन्वसानः ।

तिरश्चिद्वर्यः सर्वना पुरुण्या ब्रूवेभिर्गृणानः सत्यराधाः

१

आ हि ष्णा याति नर्यश्चिकित्वान् हूयमानः सोतृभिरुप यज्ञम् ।

स्वध्वो यो अभीरुर्मन्यमानः सुष्वाणेभिर्मदति सं ह वीरैः

२

आवयेदस्य कर्णा वाजयध्वै जुष्टामनु प्र विशां मन्वयध्वै ।

उष्ट्रावृषाणो राधसे तुर्विष्मान् करं इन्द्रः सुतीर्थाभयं च

३

अष्ट्वा यो गन्ता नाधमानमूती इत्था विप्रं हवमानं गुणन्तम् ।

उप त्वानि वधानो धुर्यादशून् त्सहस्राणि शतानि वज्रबाहुः

४

त्वोतांसो मधवसिन्धु विषा वयं ते स्याम सुरयो गुणन्तः ।

मेजानासो बृहद्विषस्य राय आकाप्यस्य वावने पुरुक्षोः

५ [१८] (३१५)

(१०)

२४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः ९-११ इन्द्रोषसौ । गायत्रीः ८, २४ अनुष्टुप् ।

नकिरिन्नु त्वदुत्तरो न ज्यायाँ अस्ति वृत्रहन् । नकिरेवा यथा त्वम् १
 सत्रा ते अनु कृष्टयो विश्वा चक्रेव वावृतुः । सत्रा महौ अंसि श्रुतः २
 विश्वे चनेकुना त्वा देवास इन्द्र युपुधुः । यदहा नक्तमातिरः ३
 यत्रोत बाधितेभ्य इचक्रं कुत्साय युध्यते । मुषाय इन्द्र सूर्यम् ४
 यत्र देवाँ कंघायतो विश्वाँ अयुध्य एक इत । त्वमिन्द्र वनूरहन ५ [१९]

यत्रोत मर्त्याय क मरिणा इन्द्र सूर्यम् । प्रावः शचीभिरेतशम् ६
 किमादुतासि वृत्रहन् मघवन् मन्युमत्तमः । अत्राह दानुमातिरः ७
 एतद् घेदुत वीर्यं मिन्द्र चकर्थ पौंस्यम् । स्त्रियं यद् दुर्हणायुवं वधीर्दुहितरं दिवः ८
 दिवश्चिद् घा दुहितरं महान महीयमानाम् । उषाममिन्द्र सं पिणक् ९
 अपोषा अनसः सत् संविष्टादह बिभ्युषी । नि यत सीं शिश्रथद् वृषा १० [२०]

एतदस्या अनः शये सुसं पिष्टं विपाश्या । ससारं सीं परावतः ११
 उत सिन्धुं विबाल्यं वितस्थानामधि क्षमि । परि ष्ठा इन्द्र मायया १२
 उत शुष्णस्य धृष्णुया प मृक्षो अभिवेदनम् । पुरो यदस्य संपिणक् १३
 उत क्रासं कौलितरं बृहतः पर्वतादधि । अवाहन्निन्नु शम्बरम् १४
 उत क्रासस्य वर्विनः सहस्राणि शतावधीः । अधि पञ्च प्रधीरिव १५ [२१]

उत त्यं पुत्रमग्रुवः परावृक्तं शतक्रतुः । उक्थेप्विन्नु आभजत १६
 उत त्या तुर्वगायद् अस्नातारा शचीपतिः । इन्द्रो विद्वो अपारयत १७
 उत त्या सद्य आर्या सरयोरिन्द्र पारतः । अर्णाचित्ररथावधीः १८
 अनु द्वा जहिता नयो ऽन्धं श्रोणं च वृत्रहन् । न तन् ते सुस्रमष्टवे १९
 शतमंश्मन्मर्यानां पुरामिन्द्रो व्यास्यत । दिवोदासाय वाशुषे २० [२२]

अम्वापयद् नृमीतये सहस्रां त्रिंशतं हर्थः । क्रासानामिन्द्रो मायया २१
 स घेदुतासि वृत्रहन् त्वमान इन्द्र गोपतिः । यस्ता विश्वानि चिच्युषे २२
 उत नूनं यद्विन्वियं करिष्या इन्द्र पौंस्यम् । अद्या नकिष्टदा मिनत् २३

वामं वामं त आदुरे देवो वंदात्वर्थमा । वामं पूषा वामं भगो वामं देवः कर्कळती २४

[२३] (११९)

(३१)

१५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । गायत्री, ३ पादनिष्ठम् ।

कया नश्चित्र आ भुव वृती सदावृधः सखा	। कया शचिष्ठया वृता	१
कस्त्वा सत्यो मवानां मंहिष्ठो मत्सवन्धसः	। इव्वा चिद्वारुजे वसु	२
अमी वु णः सस्तीना मविता जरितृणाम्	। शतं मवान्युतिभिः	३
अमी न आ ववृत्स्य चक्रं न वृत्तमवतः	। नियुद्धिश्चर्षणीनाम्	४
प्रवता हि कतूना मा हा पदेव गच्छसि	। अमभि सूर्ये सचा	५ [२४]
सं पत् त इन्द्र मन्यवः सं चक्राणि वधन्विरे	। अध त्वे अध सूर्ये	६
उत स्मा हि त्वामाहुरि न्मघवानं शचीपते	। दातारमविदीधयुम्	७
उत स्मा सद्य इत परि शशमानाय सुन्वते	। पुरु चिन्महसे वसु	८
नहि प्मा ते शतं चन गधो वरन्त आमुरः	। न च्योत्रानि करिष्यतः	९
अस्मा अवनु ते शत मस्मान् त्सहस्रमृतयः	। अस्मान् विश्वा अभिष्टयः	१० [२५]
अस्मा इहा वृणीष्य सखायं स्वस्तये	। महो गये द्विवित्मते	११
अस्मा अविष्टि विश्वहे न्द्र राया परीणसा	। अस्मान् विश्वाभिरुतिभिः	१२
अस्मभ्यं तां अपा वृधि ब्रजो अस्तेव गोमतः	। नवाभिरिन्द्रोतिभिः	१३
अस्माकं धृष्णुया रथो द्युमा इन्द्रानपच्युतः	। गव्युरश्वयुरीयते	१४
अस्माकमुत्तमं कृधि भवो वृषेषु सूर्य	। वर्षिष्ठं द्यामिवोपरि	१५ [२६] (३५४)

(३२)

१४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, २३-२४ इन्द्राश्वौ । गायत्री ।

आ तु न इन्द्र वृत्रह अस्माकमर्धमा गंहि	। महान् महीभिरुतिभिः	१
मृमिभिद् वासि तूतुजि रा चित्र चित्रिणीष्व	। चित्रं कृणोष्युतये	२
बुधेमिदिच्छशीयांसं हंसि वार्धन्तमोजसा	। सस्मिभिर्ये त्वे सचा	३
वृषमिन्नु त्वे सचा वयं त्वामि नोनुमः	। अस्मा अस्मा इदुद्व	४
स मश्चिन्नामिरविषो ऽनवद्याभिरुतिभिः	। अनाधृष्टाभिरा गंहि	५ [२७]
मूषामो वु त्वावतः सखाय इन्द्र गोमतः	। युजो वाजाय वृष्वये	६
त्वं लोक ईशिष इन्द्र वाजस्य गोमतः	। स नो यन्धि महीमिषम्	७ (३६१)

न त्वा वरन्ते अन्यथा यद् दित्ससि स्तुतो मघम । स्तोतृभ्य इन्द्र गिर्यणः ।	८
अभि त्वा गोतमा गिरा—ऽनूषत प्र द्वावने । इन्द्र वाजाय घृष्वये ।	९
प्र ते वोचाम वीर्याः । या मन्दसान आरज । पुते वासीरमीत्यं ।	१० [२८]
ता ते गृणन्ति वेधसो यानि चकथे ऐँस्या । सुनेष्विन्द्र गिर्यणः ।	११
अदीवृधन्त गोतमा इन्द्र त्वे स्तोमवाहसः । ऐषु धा वीरवद यशः ।	१२
यच्चिद्धि शश्वतामसी—न्तु साधारणस्त्वम । तं त्वा वयं हवामहे ।	१३
अर्वाचीनो वसो भवा—ऽस्मे सु मत्स्वान्धसः । सोमानामिन्द्र सोमपाः ।	१४
अम्माके त्वा मतीना—मा स्तोम इन्द्र यज्जतु । अर्वागा वर्तया हरी ।	१५
पुरोळाशं च नो घसो जोषयासे गिरश्च नः । वधूयुरिव योषणाम् ।	१६ [२९]
सहस्रं व्यतीनां युक्तानामिन्द्रमीमहे । शतं सोमस्य स्वार्थः ।	१७
सहस्रां ते शता वयं गवामा र्याधयामसि । अस्मन्ना राध एतु ते ।	१८
वशं ते कलशानां हिरण्यानामधीमहि । मूरिदा असि वृत्रहन् ।	१९
भूरिवा भूरि देहि नो मा वृधं भूर्या मः । भूरि घेदिन्द्र दित्ससि ।	२०
भूरिदा ह्यसि भुतः पुरुत्रा शूर वृत्रहन् । आ नो मजस्य राधासि ।	२१
प्र ते बभू विचक्षणं शंसामि गोषणो नपात । माभ्यां गा अनुं शिथथः ।	२२
कनीनकेव विद्वधे नवे वृषदे अर्भके । बभू यामेवु शोभेते ।	२३
अरं म उग्रयाम्णे ऽरमनुग्रयाम्णे । बभू यामेव्यष्टिधा ।	२४ [३०] (१७८)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२७]

(३३)

[वतुर्थोऽनुशासः ॥४॥ सू० ३१-४५]

११ वामदेवो गौतमः । ऋमवः । विष्णुप ।

प्र ऋभुभ्यो वृतमिव वाचमिष्य उपस्तिरे श्वैतरीं धेनुमीले ।	
ये वातजूतास्तरणिभिरेवैः परि धां सद्यो अपसो बभूवुः ।	१
यदारमकध्रुमवः पितृभ्यां परिविष्टी वेष्टणा वंसनामिः ।	
आदिद् वृवानामुपं सख्यमायन् धीरांसः पुष्टिमवहन् मनार्यै ।	२
पुनर्ये चक्रुः पितरा युवाना सना यूषेव जरणा शयाना ।	
ते वाजो विभ्र्वां ऋमुरिन्द्रवन्तो मधुप्सरसो नोऽवन्तु यज्ञम् ।	३
यत् संवत्समृभवो गामरक्षन् यत् संवत्समृभवो मा अर्पिषान् ।	
यत् संवत्समर्मरन् मासो अस्या—स्तामिः शमीमिरमुतत्वमाशुः ।	४ (१८९)

ज्येष्ठ आह चमसा द्वा करेति कर्नीयान् त्रीन् कृणवामेत्याह ।
कनिष्ठ आह चतुरस्करेति त्वष्ट क्रमवस्तत एनयद्व पञ्चो वः

२ [१]

सत्यमूचुर्नरं एवा हि चक्रुः रनुं स्वधामृभवो तामुमेताम् ।
विभ्राजमानांश्चमसां ब्रह्मेवाऽवेनत् त्वष्टा चतुरो गृह्णन्वान्
द्वादश धून् यदगोह्यस्याऽऽतिथ्ये रणञ्चुभवः प्रसन्तः ।
सुक्षेत्राकृण्वन्नयन्त सिन्धून् धन्वातिष्ठन्नेषधीर्निष्प्रमापः
रथं ये चक्रुः सुवृत्तं नरेष्ठां ये धेनुं विश्वजुवं विश्वरूपाम् ।
त आ तक्षन्त्वृभवो रयिं नः स्ववसः स्वपसः सुहस्ताः
अपो ह्येषामजुषन्त देवा अग्निं कृत्वा मनसा वीक्ष्यानाः ।
वाजो देवानामभवत् सुकर्मन्वस्य क्रभुक्षा वरुणस्य विश्वा
ये हरी मेधयोक्था भवन्त इन्द्राय चक्रुः सुयुजा ये अश्वा ।
ते रायस्पोषं त्रविणान्यस्मे धरा क्रमवः क्षेमयन्तो न मित्रम्
इवाहः पीतिभुत वो भव धुर्न कृते भ्रान्तस्य मरुतार्य देवाः ।
ते नूनमस्मे क्रमवो वरुनि तृतीये अस्मिन् स्ववने इषात्

११ [२] (१८९)

(३४)

११ षामदेवो गौतमः । क्रमवः विश्वरूपः ।

क्रमविभ्रा वाज इन्द्रो नो अच्छे मं यज्ञं रत्नधेयोप यात ।
इवा हि वो विषणां देव्यह्ना मघात् पीतिं सं मदा अग्मता वः
विवानासो जन्मनो वाजरजा उत क्रतुभिर्क्रमवा माध्वध्वम् ।
सं वो मदा अग्मतं सं पुरंधिः सुवीरामस्मे त्रिविमेत्यध्वम्
अयं वो यज्ञ क्रमवोऽकारि यमा मनुष्वत पुमिवो इधिष्वे ।
प्र वोऽच्छां जुजुषाणासो अस्थुरमूत विश्वे अग्निगोत वाजाः
अमूवु वो विधते रत्नधेय मिदा नरो वाशुषे मरुतार्य ।
पिबन्त वाजा क्रभवो इवे वो महि तृतीयं सर्वान् मदाय
आ वाजा यातोप न क्रभुक्षा महो नरो त्रविणसो गुणानाः ।
आ वः पीतयोऽमिपित्वे अह्ना मिमा अस्तं नवस्व इव गमन्

१ [३]

आ नपातः शवसो यातनोये मं यज्ञं नमसा ह्ययमाजाः ।
सजोषसः सूरयो यस्य शु स्य मध्वः पात रत्नधा इन्द्रवन्तः

६ (१९५)

सजोषा इन्द्र वरुणेन सोमं सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः ।	
अग्नेषामिर्क्रतुपाभिः सजोषा रनास्पतीभी रत्नधामिः सजोषाः	७
सजोषस आदित्यैर्मावयध्वं सजोषस ऋभवः पर्वतेभिः ।	
सजोषसो दैत्येना सवित्रा सजोषसः सिन्धुभी रत्नधेभिः	८
ये अश्विना ये पितरा य ऊती धेनुं ततश्चुर्कभवो ये अश्वा ।	
ये अंसत्रा य कधयोदसी ये विभ्वो नरः स्वपत्यानि चक्रुः	९
ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं रयिं धत्थ वसुमन्तं पुरुक्षुम ।	
ते अग्नेषा ऋभवो मन्दसाना अस्मे धत्त ये च रातिं गृणन्ति	१०
नापाभूत् न वोऽतीतृषामाऽनिःशस्ना ऋभवो यज्ञे अस्मिन् ।	
समिन्वेण मवध सं मरुद्भिः सं राजभी रत्नधेयाय देवाः	११ [४] (४००)

(३५)

९. वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

इहोपं यात शवसो नपातः सौधन्वना ऋभवो मापं भूत ।	
अस्मिन् हि वः सर्वने रत्नधेयं गमन्तिवन्नुमनुं वो मदासः	१
आगच्छभूणामिह रत्नधेयं मभूत् सोमस्य सुषुतस्य पीतिः ।	
सुकृत्यया यत् स्वपम्यया चैकं विचक्र चमसं चतुर्धा	२
व्यकृणोत् चमसं चतुर्धा सखे वि शिक्षेत्यब्रवीत् ।	
अर्थेत् वाजा असृतस्य पन्थां गुणं देवानामृभवः सुहस्ताः	३
किमयः स्विष्टमस एष आस यं काव्येन चतुरो विचक्र ।	
अथा सुनुध्वं सर्वनं मदाय पात ऋभवो मधुनः सोम्यस्य	४
शक्याकर्त पितरा युवाना शक्याकर्त चमसं देवपानम् ।	
शच्या हरी धनुतगावतष्टे न्द्रवाहावृभवो वाजरत्नाः	५ [५]
यो वः सुनोत्याभिपित्वे अह्नां तीव्रं वाजासः सर्वनं मदाय ।	
तस्मै रयिमृभवः सर्ववीरमा तक्षत वृषणो मन्दसानाः	६
प्रातः सुतमपिबो हर्यश्व माध्यंदिनं सर्वनं केवलं ते ।	
समुभुभिः पिबस्व रत्नधेभिः सखीयाँ इन्द्र चकृषे सुकृत्या	७ (४००)

ये देवासो अभवता सुकृत्या इयेना इवेदधि विवि निषेद ।

ते रत्नं धात शवसो नपातः सौधन्वना अभवतामृतांसः

८

यत् तृतीयं सर्वनं रत्नधेयं मकृणुध्वं स्वपस्या सुहस्ताः ।

तद्वामवः परिचितं व एतत् सं मदमिरिन्द्रियेभिः पिबध्वम

९ [६] (४०९)

(३६)

९. वामदेवो गौतमः । ऋभवः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अनम्बो जातो अनभीशुरुक्थ्योऽ रथस्त्रिचक्रः परि वर्तते रजः ।

महत तद् वो वेव्यस्य प्रवाचनं द्यामृभवः पृथिवीं यच्च पुष्यथ

१

रथं ये चक्रुः सुवृत्तं सुचेतसो ऽविह्वरन्तं मनसस्पति ध्यया ।

तां ऊ न्वस्य सर्वनस्य पीतय आ वो वाजा ऋभवो वेदयामसि

२

तद् वो वाजा ऋभवः सुप्रवाचनं वेवेषु विभ्यो अभवन्महित्वनम् ।

जिघ्री यत् सन्ता पितरा सनाजुरा पुनर्युवाना चरथाय तक्षथ

३

एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयं निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभिः ।

अथा वेवेष्मृतत्वमानश श्रुटी वाजा ऋभवस्तद् व उक्थ्यम्

४

ऋभुतो रयिः प्रथमभवस्तमो वाजश्रुतासो यमजीजनन् नरः ।

विम्वतष्टो विवथेषु प्रवाच्यो यं देवासोऽवथा म विचर्षणिः

५ [७]

स वाज्यवा स ऋषिर्वचस्यया स शूरो अस्ता पृतनासु दृष्टरः ।

स रायस्पोषं स सुवीर्यं वधे यं वाजो विभ्वाँ ऋभवो यमाविषुः

६

श्रेष्ठं वः पेशो अधि धायि दर्शतं स्तोमो वाजा ऋभवस्तं जुजुष्टन ।

धीरांसो हि ठा कवयो विपश्चितस्तान् व एना ब्रह्मणा वेदयामसि

७

यूयमस्मभ्यं धिषणाभ्यस्परि विद्वांसो विश्वा नर्याणि भोजना ।

द्युमन्तं वाजं वृषशुष्ममुत्तम मा नो रयिर्भुभवस्तक्षता वयः

८

इह प्रजामिह रयिं रराणा इह श्रवो वीरवत तक्षता नः ।

येन वयं ऽनेनेऽनेनेऽनेने तं वाजं चित्रमृभवो ददा नः

९ [८] (४१८)

(३७)

८ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप्, ५-८ अनुष्टुप् ।

उप नो वाजा अध्वरमुभुक्षा देवा यात पथिभिर्वेषयानैः ।
 यथा यज्ञं मनुषो विश्वाः सु इधिध्वे रण्वाः सुदिनेष्वह्नाम् १
 ते वो इदे मनसे सन्तु यज्ञा गुहासो अद्य पुतनिर्णिजो गुः ।
 प्र वः सुतासो हस्यन्त पूर्णाः कृत्वे रक्षां हर्षयन्त पीताः २
 व्युत्पायं देवहितं यथा वः स्तोमो वाजा ऋभुक्षणो वृदे वः ।
 जुहे मनुष्वदुपरासु विश्वे यूष्मे सचा ब्रह्मिदेषु सोमम् ३
 पीवो अश्वाः शुचद्वधा हि भूताऽयःशिषा वाजिनः सुनिष्काः ।
 इन्द्रस्य सुनो शवसो नपातोऽनु वश्चेत्यग्रियं मदाय ४
 ऋभुमुभुक्षणो रयिं वाजे वाजिन्तमं युजम् ।
 इन्द्रस्वन्तं हवामहे मनुसातममश्विनम् ५ [९]

सेदमवो यमवथ यूयमिन्द्रश्च मर्त्यम् ।
 स भीभिरस्तु सनिता मेधसाता सो अर्वता ६
 वि नो वाजा ऋभुक्षणः पथश्चित्तन यष्टेव ।
 अस्मभ्यं सूरयः स्तुता विश्वा आशास्तगीषणि ७
 तं नो वाजा ऋभुक्षण इन्द्र नासत्या रयिम् ।
 तमश्वं चर्वणिभ्य आ पुरु शस्त मघत्तये ८ [१०] (४२६)

(३८)

१० वामदेवो गौतमः । इधिका, १ याथागृथिषी । त्रिष्टुप् ।

उतो हि वां वात्रा सन्ति पूर्वा या पुरुभ्यं सवस्युर्नितोशे ।
 क्षेत्रासां वधथुर्वरासां धनं वस्युभ्यो अभिमूर्तिमुग्रम् १
 उत वाजिनं पुरुनिष्विध्वानं दधिक्रामु वधथुर्विश्वकृष्टिम् ।
 ऋजिप्यं श्येनं पुषितप्सुमाशु चकृत्यमर्यो नृपतिं न शूरम् २
 यं सीमनु प्रवतेव द्रवन्तं विश्वः पुरुर्मदति हर्षमाणः ।
 पङ्क्तिर्गृध्यन्तं मेधयुं न शूरं रथतुरं वातमिव धजन्तम् ३ (४२९)

यः स्मारुन्धानो गध्यां प्रभत्सु सनुतरश्चरति गोषु गच्छन् ।
आविक्रिजीको विदथा निबिक्कयत् तिरो अरतिं पर्याप आयाः
उत स्मैनं वस्त्रमधि न तायु—मनु कोशन्ति क्षितयो भेषु ।
नीचायमानं जसुरिं न श्येनं श्रवश्चाच्छां पशुमच्च पृथग्

४

५ [११]

उत स्मांसु प्रथमः संश्रितान् नि वेवेति भेषिभी रथानाम ।
स्रजं कृण्वानो जन्यो न शुभ्यां रेणुं रेरिहत किरणं दशुश्वान
उत स्य वाजी सहुरिक्रितावा शुभ्रपमाणस्तन्वा समर्थे ।
तुरं यतीषु तुरयञ्चुजिप्यो ऽधि भ्रुवोः किरते रेणुमुञ्चन्
उत स्मांस्य तन्यतोरिव शो—हेवायतो अमियुजो भयन्ते ।
यदा सहस्रमभि धीमयोधीः कुर्वतुः स्मा भवति गीम कञ्चन
उत स्मांस्य पनयन्ति जनां भूतिं कृष्टिपो अभिभूतिमाशोः ।
उतैनमाहुः समिधे वियन्तः परां दधिका अंसरत सहस्रैः
आ दधिकाः शर्वसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान् ।
सहस्रसाः शतसा वाज्यर्वा पुनक्तु गध्या समिधा वचांमि

६

७

८

९

१० [१२] (४३६)

(३९)

१ वाज्यर्वा जीम । दधिकाः । त्रिष्टुप् । २ अनुष्टुप् ।

आशुं दधिकां तमु नु द्वाभं विवदधुधिया उत चकिराम ।
उच्छन्तीर्मामुषसः सूवध—न्वति विश्वानि दुरितानि पर्वन्
महभ्रं कर्म्यवतः क्रतुषा दधिकाव्णः पुरुवारम्य वृष्णः ।
यं पुरुभ्यो वीविवांसं नाभिं बुधुर्मित्रावरुणा ततुरिम
यो अश्वस्य दधिकाव्णो अकारित समिद्धे अग्ना उषसो व्युष्टौ ।
अनांगसं तमवितिः कृणोतु स मित्रेण वरुणेना सजोषाः
दधिकाव्ण इष ऊर्जो महो य—उमन्महि मरुतां नाम मद्रम ।
स्वस्तये वरुणं मित्रमाग्निं हवामह इन्द्रं वज्रबाहुम्
इन्द्रमिवेवमये वि ह्वयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
दधिकामु सूवनं मर्त्याय बुधुर्मित्रावरुणा नो अश्वम्
दधिकाव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।
सुरमि नो मुखां करत य ण आयूषि तारिषत

१

२

३

४

५

६ [१३] (४४२)

(४०)

५ वामदेवो गौतमः । दधिकाः, ५ सूर्यः । जगती, १ त्रिष्टुप् ।

दधिकाव्या इव नु चर्किराम विश्वा इन्मामुषसः सूवयन्तु ।	
अपामग्रेरुषसः सूर्यस्य बहुस्पतेराङ्गिरसस्य जिष्णोः	१
सत्वा भरिषो गविषो दुवन्यस च्छ्वस्याविष उषसस्तुरण्यसत्	
सत्यो द्वो द्रवरः पतङ्गरो दधिकावेषमूर्ज स्वर्जनत	२
उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पर्जन न वेरनु वाति प्रगर्धिनः ।	
श्येनस्येव धजतो अङ्गसं परि दधिकाव्याः सहोर्जा तरित्रतः	३
उत स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिकक्ष आसनि ।	
कर्तुं दधिका अनु संतवीत्वत् पथामङ्गस्यन्वापनीफणत्	४
हंसः शुचिषद् वसुरन्तरिक्षस द्रोता वेद्विषदतिधिर्दुरोणसत्	
नृषद् वरसहसद् व्योमस वृजा गोजा क्रतुजा अङ्गिजा क्रतम	५ [१४] (४४७)

(४१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रा को वां वरुणा सुज्ञमाप स्तोमो हविष्मो अमृतो न होता ।	
यो वां हृदि क्रतुमो अस्मदुक्तः पस्पर्शीदिन्द्रावरुणा नमस्वान्	१
इन्द्रा ह यो वरुणा चक्र आपी देवो मर्तः सख्याय प्रयस्वान् ।	
स हन्ति वृत्रा समिथेषु शत्रू नवोमिवा महद्भिः स प्र शृण्वे	२
इन्द्रा ह रत्नं वरुणा धेष्टे तथा नृभ्यः शशमानेभ्यस्ता ।	
यद्री सखाया सख्याय सोमैः सुतेभिः सुप्रयसां मादयेते	३
इन्द्रा युवं वरुणा विद्युर्मस्मि भोजिष्ठः ग्रा नि वधिष्टं वज्रम् ।	
यो नो दुरेवो वृकतिर्दुभीति स्तस्मिन् मिमाथाममिमृत्योजः	४
इन्द्रा युवं वरुणा भूतमस्या धियः प्रेतारा वृषमेवं धेनोः ।	
सा नो दुहीयद् यवसेव गत्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गौः	५ [१५]

तोके हिते तनय उर्वरासु सूरौ दृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।

इन्द्रा नो अत्र वरुणा स्याता मवोमिर्दुस्मा परितक्म्यायाः

६ (४५१)

पुषामिन्द्रयवसे पूर्याय परि प्रमूती गविषः स्वापी ।	
वृणीमहे सख्याय प्रियाय शूरा मंहिष्ठा पितरेव शंभू	७
ता वां धियोऽवसे वाजयन्तीं राजिं न जग्मुर्यवयूः सुदानू ।	
धिये न गाव उप सोममस्थु रिन्धुं गिरो वरुणं मे मनीषाः	८
इमा इन्धुं वरुणं मे मनीषा अग्मक्षुष द्रविणमिच्छमानाः ।	
उपेमस्थुर्जोहार इव वस्यो रप्वीरिव यवसो भिक्षमाणाः	९
अश्म्यस्य तमना रथ्यस्य पुष्टे नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।	
ता चक्राणा ऊतिमिर्नव्यसीमि रस्मत्रा रायो नियुतः सचन्ताम्	१०
आ नो बृहन्ता बृहतीभिरुती इन्द्र यातं वरुण वाजसातौ ।	
यव विधवः पृतनासु प्रकीळान् तस्य वां स्याम सनितारं आजेः	११ [१६] (४५८)

(४९)

१० त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः । त्रसदस्युः, ७-१० इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

मम क्षिता राट् क्षत्रियस्य विश्वायोर्विश्वे अमृता यथा नः ।	
कर्तुं सचन्ते वरुणस्य वेवा राजामि कूटेरुपमस्य वमेः	१
अहं राजा वरुणो मत्तं ता न्यसुर्योणि प्रथमा धारयन्त ।	
कर्तुं सचन्ते वरुणस्य वेवा राजामि कूटेरुपमस्य वमेः	२
अहमिन्द्रो वरुणस्ते मंहित्वो र्वी गमीरे रजसी सुमेके ।	
त्वष्टेव विश्वा भुवनानि विद्वान् त्समैरयं रोदसी धारयं च	३
अहमपो अपिन्वमुक्षमाणा धारयं दिवं सदनं क्रतस्य ।	
क्रतेन पुत्रो अदितेर्क्रतावो त त्रिधातुं प्रथयद् वि भूमं	४
मां नरः स्वश्वा वाजयन्तो मां वृताः समरणे हवन्ते ।	
कृणोम्यारिं मधवाहमिन्द्र इर्यामि रेणुमभिर्मृत्योजाः	५ [१७]

अहं ता विश्वा चकरं नकिर्मा वैष्यं सहो वरते अप्रतीतम् ।	
यन्मा सोमांसो भूमवृन्वदुक्ष्यो मे मयेते रजसी अपारे	६
विदुष्टे विश्वा भुवनानि तस्य ता प्र मवीषि वरुणाय वेधः ।	
त्वं वृत्रार्णि शुण्धिषे जघन्वान् त्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिन्धून्	७ (४५५)

अस्माकमत्र पितॄन्त आसन् तप्त कर्षणो दीर्गहे पथ्यमनि ।
 त आयजन्त त्रसदंस्पुमस्या इन्द्रं न पुत्रतुरमर्धदेवम्
 पुरुकुत्सानी हि वामदाश द्रुव्येभिर्निद्रावरुणा जगोमिः ।
 अथा राजानं त्रसदंस्पुमस्या इन्द्रहर्षं पञ्चपुरर्धदेवम्
 राया अयं संस्पृशतो मदेम इव्येन देवा पञ्चसेन गावः ।
 तां धेनुर्मिन्द्रावरुणा पुवं नो विश्वाहां यस्तमजं पम्फुरन्तीम्

८

९

१० [१८] (४६८)

(४६)

१ पुरुमीळ्हा जमीळ्ही लौहोत्री । अश्विनी । त्रिष्टुप् ।

क उ श्रवत् कृतगो प्रजियानां वन्दारु देवः कृतमो पुषाते ।
 कस्येमां देवीमसृजेणु मेठां हृदि शेषाम मुष्टुतिं सुहृद्याम्
 को मृच्छाति कतम आगमिष्ठो नृवानां कतमः शंभविष्ठः ।
 रथं कर्माहुर्द्वदंश्चक्राजं यं सूर्यस्य हृदिताङ्गीत
 मक्ष हिष्मा गच्छथ ईषतो शु—निन्तो न कुकिं पणितम्याधाम ।
 विव आजाना विप्या सुपर्णा कया शर्षीनां तयथः शविष्ठा
 का वां भृगुपमातिः कया न आश्विना गमथो दूयमाना ।
 को वां महाश्चित् व्यजसो अभीकं उरुप्यतं माध्वी इत्ता न कृती
 उरु वां रथः धरिं जक्षति द्या—मा यत्त समुद्रादुमि वर्तते शम् ।
 मध्वा माध्वी मधु वां पुषायन् यत् सीं प्रां पुषो पुरजन्त पुक्ताः
 सिन्धुर्ह वां रक्षया सिञ्चदश्वान वृणा वयोऽरुचासः धरिं तमन ।
 तद् पु वांमजिरं वंति यानं येन पत्नी जवथः सूर्यायाः
 इहेह यद् वां तमना वपुक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरता ।
 उरुप्यतं जगितारं पुवं ह धितः कामो नासत्या पुवत्रिक

१

२

३

४

५

६

७ [१९] (४७५)

(४७)

७ पुरुमीळ्हा जमीळ्ही लौहोत्री । अश्विनी । त्रिष्टुप् ।

तं वां रथं जयमथा हुयेम पृथुमयमश्विना अंगतिं गोः ।
 यः सूर्या वहति वन्धुरायु—गिर्वाहमं पुरुतमं वसुयुम

१

(४७६)

युवं श्रियंमश्विना देवता तां विवो नपाता वनथः शचीभिः ।
 युषोर्वपुर्मि पुशः सचन्तो वहन्ति यत वंकुहासो रथं दाम् २
 को वामद्या करते रातहव्य ऊतये वा सुतयेपाय दार्कः ।
 कृतम्यं वा वनुषे पूर्याय नमो येमानो अश्विना द्यवर्तत ३
 हिरण्ययेन पुरुधु रथेनेमं यज्ञं नासन्त्योप यातम् ।
 पिशाथ इन्मधुनः सोम्यस्य वधथो रत्नं विधत्ते जनाय ४
 आ नो यातं विवो अच्छा पृथिव्या हिरण्ययेन सुवृता रथेन ।
 मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः सं यद कुवे नामिः पूर्या वाम ५
 नू नो रयिं पुरुवीरं बृहन्तं वस्रा मिमाथामुमयेण्यस्ये ।
 नरो यद वामश्विना स्तोममावन् त्सधस्तुतिमाजभीच्छामो अग्मन् ६
 बृहत् यद वां समना पपुक्षे सेयमस्ये सुमतिर्वाजरत्ना ।
 उरुप्यतं जरितारं युवं ह भितः कामो नासत्या युद्विक् ७ [२०] (४८९)

(४५)

७ वामदेवो गौतमः । अश्विनाः । जगती, ७ मिष्टुप् ।

एष स्य मानुर्दियति युज्यते रथः परिज्मा विवो अस्य सानधि ।
 पूक्षासो अस्मिन् मिथुना अधि त्रयो हतिस्तुरीयो मधुनो वि रक्षाते १
 उद वां पूक्षासो मधुमन्त ईरते रथा अश्वोस उदसो व्युष्टिषु ।
 अपोर्णवन्तस्तम आ परीवृतं स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः २
 मध्वः पिबतं मधुपेमिरासामि रत प्रियं मधुने युञ्जाथां रथम् ।
 आ वर्तनि मधुना जिन्वथस्वयो हतिं वहथे मधुमन्तमश्विना ३
 हंसासो ये वां मधुमन्तो अशिधो हिरण्यपर्णा उहुद उवर्धुधः ।
 उवृप्तो मन्दिनो मन्दिनिस्पृशो मध्वो न मक्षः सर्वनानि गच्छथः ४
 स्वध्वरासो मधुमन्तो अग्रयं उद्या जरन्ते प्रति वस्तोरश्विनां ।
 यज्ञिक्तहस्तस्तरणिर्विचक्षणः सोमं सुषास मधुमन्तमग्निमिः ५
 आकेनिपासो अहमिर्विध्वजः स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः ।
 सुराश्चिदश्वान् युयुजान ईषते विश्वा अनु स्वधया चेतथस्पथः ६
 य वामश्वोमश्विना पिबंथा रथः स्वश्वो अजरो यो अस्ति ।
 येन तद्यः परि रजांसि वायो हविष्मन्तं तरणिं भोजमच्छ ७ [२१] (४८९)

(४६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ४६-५८]

७ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । गायत्री ।

अग्रं पिबा मधूनां सुतं वायो विविष्टिषु ।	त्वं हि पूर्वपा असि	१
शतेनां नो अभिष्टिभिर्नियुत्वा इन्द्रसाराधिः ।	वायो सुतस्य तुम्पतम्	२
आ वां सहस्रं हरय इन्द्रवायू अभि प्रयः ।	वहन्तु सोमपीतये	३
रथं हिरण्यवन्धुरमिन्द्रवायू स्वध्वरम् ।	आ हि स्थाद्यो विविस्पृशम्	४
रथेन पृथुपाजसा कृश्वान्समुप गच्छतम् ।	इन्द्रवायू इहा गतम्	५
इन्द्रवायू अयं सुतस्तं देवेभिः सजोषसा ।	पिबतं कृशुषो गृहे	६
इह प्रयाणमस्तु वा मिन्द्रवायू विमोचनम् ।	इह वां सोमपीतये	७ [२२] (४९६)

(४७)

४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । अनुष्टुप् ।

वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं विविष्टिषु ।	
आ याहि सोमपीतये स्थाहो देव नियुत्वता	१
इन्द्रश्च वायवेवां सोमानां पीतिमर्हथः ।	
पुवां हि यन्तीन्द्वा निजमापो न सध्यक्	२
वायविन्द्रश्च शुष्मिणां सरथं शवसस्पती ।	
नियुत्वन्ता न ऊतय आ यातं सोमपीतये	३
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो कृशुषे नरा ।	
अस्मे ता यज्ञवाहसेन्द्रवायू नि यच्छतम्	४ [२३] (५००)

(४८)

५ वामदेवो गौतमः । वायुः । अनुष्टुप् ।

विहि होत्रा अवीता विपो न रायो अर्यः ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये	१
निर्युवाणो अशस्तीर्नियुत्वा इन्द्रसाराधिः ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये	२ (५०१)

अनुं कृष्णे वसुंधिती	येमाते विश्वपेशसा ।	
वायुवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	३
बहन्तु त्वा मनोयुजो	युक्तासो नवतिर्नव ।	
वायुवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	४
वायो जतं हरीणां	युवस्व पोष्याणाम् ।	
उत वां ते सहस्रिणो	रथ आ यांतु पाजसा	५ [२४] (५०५)

(४९)

६ वामदेवो गौतमः । इन्द्राबृहस्पती । गायत्री ।

इदं वामास्ये हविः	प्रियमिन्द्राबृहस्पती ।	उक्थं मदश्च शस्यते	१
अयं वां परि पिच्यते	सोमं इन्द्राबृहस्पती ।	चारुर्मदाय पीतये	२
आ न इन्द्राबृहस्पती	गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् ।	सोमपा सोमपीतये	३
अस्मे इन्द्राबृहस्पती	रयिं धंसं शतघ्विनम् ।	अश्वावन्तं सहस्रिणाम्	४
इन्द्राबृहस्पती वयं	सुते गीमिर्हिवामहे ।	अस्य सोमस्य पीतये	५
सोममिन्द्राबृहस्पती	पिबंतं वाशुषो गृहे ।	मादयेथां तदोकसा	६ [२५] (५११)

(५०)

११ वामदेवो गौतमः । बृहस्पतिः, १०-११ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप्, १० जगती ।

यस्तस्तम्भं सहसा वि ज्यो अन्तान्	बृहस्पतिंस्त्रिषधस्थो रवेण ।	
तं प्रजास ऋषयो दीध्यानाः	पुरो विषां दधिरे मन्द्रजिह्वम्	१
धुनेतयः सुप्रकेतं मदन्तो	बृहस्पते अभि ये नस्ततसे ।	
पृषन्तं सुप्रमदं धमूर्व	बृहस्पते रक्षतादस्य योनिम्	२
बृहस्पते या परमा परावदन्त	आ तं क्रतस्पृशो नि वेदुः ।	
तुभ्यं स्वाता अवता अत्रिक्वधा	मध्वः श्रोतन्त्यभितो विरिणाम्	३
बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो	महो ज्योतिषः परमे व्योमन् ।	
सप्तास्यस्तुषिजातो रवेण	वि सप्तरश्मिर्धमत तमांसि	४
स सुहृभा स ऋक्वता गुणेन	बलं रुरोज फलिगं रवेण ।	
बृहस्पतिरुमियां हव्यसूनुः	कर्निकवुद् वावशतीरुवाजम्	५ [२६] (५१६)

एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्दिधेम नमसा हविर्भिः ।
 बृहस्पते सुप्रजा वीर्यन्तो वयं स्याम पतयो रयीणाम्
 स इह राजा प्रतिजन्यानि विश्वाः शुष्मेण तस्थादमि वीर्येण ।
 बृहस्पतिं यः सुभृतं बिभर्ति वल्गुयति वन्दते पूर्वभाजम्
 स इह क्षेति सुधित ओकसि स्वे तस्मा इज्या पिन्वते विश्वदानीम् ।
 तस्मै विशाः स्वयमेवा नमन्ते यस्मिन् ब्रह्मा राजन्ति पूर्व एति
 अप्रतीतो जयति सं धनानि प्रतिजन्यान्युत या सजन्द्या ।
 अवस्यदे यो वरिवः कृणोति ब्रह्मणे राजा तमवन्ति देवाः
 इन्द्रश्च सोमं पिबतं बृहस्पते ऽस्मिन् यज्ञे मन्दसाना वृषणवद् ।
 आ वां विशन्तिवन्दवः स्वामुवो ऽस्मे रुयिं सर्ववीरं नि यच्छतम्
 बृहस्पत इन्द्र वधंतं नः सचा सा वां सुमतिर्भूत्वस्मे ।
 अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जजस्तमर्यो वनुषामरातीः

६

७

८

९

१०

११ [२७] (५६६)

— ३७६६ —

[महामोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२६]

(५६)

११ वामदेवो गौतमः । उवाच । त्रिष्टुप् ।

इदम् त्यत पुरुतमं पुरस्ता ज्ज्योतिस्तमसो वयुनावदस्थात् ।
 नूनं विधो वृद्धितरो विमातीर्गातुं कृणवन्नुषसो जनाय
 अरथुरु चित्रा उषसः पुरस्तां निमिता इव स्वरवोऽध्वरेषु
 व्युं वजस्य तमसो द्वारो च्छन्तीरिषञ्छुचयः पादकाः
 उच्छन्तीरिष चितयन्त भोजान् राधोदेयांषो मघोनीः ।
 अचित्रे अन्तः पणयः ससन्त्वबुध्यमानास्तमसो विमध्ये
 कुदित स देवीः सनयो नवो वा यामो वभूयातुषसो वो अद्य ।
 येना नषग्वे अङ्गिरे वशग्वे सप्तास्ये रेवती रेवद्वृष
 यूयं हि देवीर्कृतपुग्मिरश्वैः परिप्रयाथ भुवनानि सद्यः ।
 प्रबोधयन्तीरुषसः ससन्तं द्विपाच्यतुं पाच्यथाय जीवम्
 स्व स्विदासां कतमा पुराणी यया विधाना विवृधुर्कृमूणाम् ।
 शुभं यच्छुभ्रा उषसश्चरन्ति न वि ज्ञायन्ते सप्तशीरजुर्याः

१

२

३

४

५ [१]

६

(५१८)

ता वा ता मद्रा उवसः पुरासु रमिदिधुंसा क्रतुजातसत्याः ।	
वास्वीजानः शशमान उवस्येः सुवज्जंसन् द्रविजं सद्य आप	७
ता आ चरन्ति समना पुरस्तात् समानतः समना पप्रधानाः ।	
क्रतुस्व देवीः सर्वसो बुधाना गवां न सर्गा उवसो जरन्ते	८
ता इक्ष्वेदेव समना समानी रमीतवर्णा उवसश्चरन्ति ।	
गृह्णन्तीरम्वमसितं रुशद्भिः शुक्रास्तनूमिः शुचयो रुचानाः	९
रविं विषो दुहितरो विमातीः प्रजावन्तं यच्छतास्मासु देवीः ।	
स्योन्मदा वः प्रतिबुध्यमानाः सुवीर्यस्य पतयः स्याम	१०
तद् वो विषो दुहितरो निरुज्ज्वलः कुव उवसो यज्ञकेतुः ।	
वयं स्वाम वृक्षसो जनेषु तद् द्यौश्च घृतां पृथिवी च देवी	११ [२] (५३३)

(५२)

७ वामदेवो गौतमः । उषाः । गायत्री ।

प्रति प्वा सुनरी जनी व्युच्छन्ती परि स्वसुः ।	
विषो अदक्षि दुहिता	१
अश्वेव चित्रारुषी माता गवामृतावरी ।	
ससामूवुश्विनोरुषाः	२
उत ससास्यश्विनो रुत माता गवामसि ।	
उतोषो वस्य ईशिषे	३
यावयहेषसं त्वा चिकित्वित् सूनृतावरि ।	
प्रति स्तोत्रोऽयुःशुद्धिः	४
प्रति मद्रा अहक्षत गवां सर्गा न रश्मयः ।	
ओषा अप्रा उरु जयः	५
आपमुषी विमावरि व्यावज्योतिषा तमः ।	
उषो अनु स्वधामव	६
आ द्यां तनोषि रश्मिमि रान्तरिक्षमुरु प्रियम् ।	
उषः शुक्रेण शोचिषा	७ [३] (५४०)

(५३)

७ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती ।

तद् देवस्य सवितुर्वार्यं महद् वृणीमहे असुरस्य प्रचेतसः ।	
छुर्दिर्येन काशुषे यच्छति त्मना तन्नो महौ उदयान् देवो अक्तुभिः	१
दिवो धर्ता भुवनस्य प्रजापतिः पिशङ्गं द्वापि प्रति मुञ्चते कविः ।	
विचक्षणः प्रथयन्नापुणन्नर्वजीजनत सविता सुस्रमुक्थ्यम्	२
आप्रा रजांसि दिव्यानि पार्थिवा श्लोकं देवः कृणुते स्वाय धर्मणे ।	
प्र बाह्व अस्माक सविता सर्वामनि निवेशयन् प्रसुवन्नक्तुभिर्जगत	३
अज्ञाभ्यो भुवनानि प्रचाकशद् वतानि देवः सविताभि रक्षते ।	
प्रास्त्राग्बाह्व भुवनस्य प्रजाभ्यो धृतवतो महो अजमस्य राजति	४
त्रिरन्तर्गिषं सविता माहित्वना त्री रजांसि परिभूस्त्रीणि रोचना ।	
तिस्रो दिवः पृथिवीस्तिष्ठ इन्वति त्रिभिर्वैतर्भि नो रक्षति त्मना	५
बृहत्सुस्रः प्रसवीता निवेशनो जगतः स्थातुरुभयस्य यो वशी ।	
स नो देवः सविता गर्भं यच्छुत्वस्मे क्षयाय त्रिवरुथमंहमः	६
आगन् देव क्रतुभिर्वधतु क्षयं दधातु नः सविता सुप्रजामिषम् ।	
स नः क्षपाभिरहभिश्च जिन्वतु प्रजावन्तं रयिमस्मे समिन्वतु	७ [४] (५४७)

(५४)

६ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती, ६ त्रिष्टुप् ।

अभूद् देवः सविता वन्द्यो नु न इदानीमहं उपवाक्यो नृभिः ।	
वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः श्रेष्ठं नो अत्र द्रविणं यथा दधत्	१
देवेभ्यो हि प्रथमं यजियेभ्यो ऽमृतत्वं सुवसि भागमुत्तमम् ।	
आदिद् कामानं सवितर्यूणेषु ऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः	२
अचित्ती यच्चकूमा दैव्ये जने वृनिर्दक्षेः प्रभूती पूरुषत्वता ।	
देवेषु च सवितर्मानुषेषु च त्वं नो अत्र सुवतादनागसः	३
न प्रमिये सवितुर्देव्यस्य तद् यथा विश्वं भुवनं धारयिष्यति ।	
यत् पृथिव्या वरिमन्ना स्वङ्गुर्वर्ष्मन् दिवः सुवति सत्यमस्य तत्	४ (५५१)

इन्द्रज्येष्ठान् बृहद्भ्यः पर्वतेभ्यः क्षयौ एभ्यः सुवासि पस्त्यावतः ।

यथायथा पतर्यन्तो वियेमिर एवैव तस्थुः सवितः सवार्य ते ५

ये ते त्रिरहन् त्सवितः सवासो द्विवेदिवे सौभगमामुवन्ति ।

इन्द्रो द्यावापृथिवी सिन्धुरन्दि राक्षित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसन ६ [५] (५२३)

(५५)

१० वामदेवा गीतमः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ८-१० गायत्री ।

को वस्त्राता वसवः को वरुता द्यावाभूमी अदित त्रासीथां नः ।

सहीयसो वरुण मित्र मतात को वाऽध्वरे वरिवो धाति देवाः १

प्र ये धामानि पूर्याण्यर्चान् वि यदुच्छान त्रियानां अमृगः ।

विधातारो वि ते दधुरजसा कृतधीतयो रुरुचन्त दुम्माः २

प्र पन्थाऽमदितिं सिन्धुमर्कैः स्वस्तिमीळे सम्यार्य कुर्वाम ।

उभे यथा नो अहनी निपात उषामानक्ता कर्तामदब्धं ३

व्यर्यमा वरुणश्चेति पन्था मिषस्पतिः सुवितं गातुमग्निः ।

इन्द्राविष्णू नृवदु पु स्तवाना शर्म नो यन्तममवद वरुथम ४

आ पर्वतस्य मरुतामवांसि कुवस्य त्रातुरावि भगस्य ।

पात पतिर्जन्यावहंसो नो मित्रो मित्रियादुत न उरुप्येत ५ [६]

नू रोदसी अहिना बुध्न्येन स्तुवीत देवी अप्येभिर्गिष्टैः ।

समुद्रं न संचरणे सनिष्यवो घर्मस्वरसो नद्योऽप वन ६

कुवैर्नो कुव्यदितिर्नि पातु कुवस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छन ।

नहि मित्रस्य वरुणस्य धामि मर्हामसि प्रमियं सान्वग्नेः ७

अग्निरीशे वसव्यस्याऽग्निर्महः सौभगस्य ।

तान्यस्मभ्यं रासते ८

उषां मघोन्या वह सूनृते वार्या पुरु ।

अस्मभ्यं वाजिनीवति ९

तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा ।

इन्द्रो नो राधसा गमत १० [७] (५६३)

*

(५६)

७ वामदेवो गौतमः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप्, ५-७ गायत्री ।

मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे रुचा भवतां शुचयन्दिरकैः ।	
यत् सीं वरिष्ठे बृहती विमिन्वन रुवद्धोक्षा पप्रथानेभिरेवैः	१
देवी देवेभिर्यजते यजत्रै रमिनती तस्थतुरुक्षमाणे ।	
ऋतावरी अतुहा देवपुत्रे यज्ञस्य नेत्री शुचयन्दिरकैः	२
स इत् स्वपा भुवनेष्वास य इमे द्यावापृथिवी जजान ।	
उर्वी गभीरे रजसी सुमेकं अवंशं धीरः शच्या समैरत्	३
नू रोवसी बृहद्भिर्नो वरुथैः पत्नीवन्दिरिषयन्ती सजोषाः ।	
उरुची विश्वे यजते नि पातं धिया स्याम रथ्यः सकासाः	४
प्र वां महि द्यवी अम्यु पस्तुतिं भरामहे ।	
शुची उप प्रशस्तये	५
पुनाने तन्वा मिथः स्वेन वक्षेण राजथः ।	
ऊह्यार्थे सनाहृतम्	६
मही मित्रस्य साधथ स्तरन्ती पिप्रती ऋतम् ।	
परि यज्ञं नि वेदथुः	७ [८] (५७०)

(५७)

८ वामदेवो गौतमः । १-३ क्षेत्रपतिः, ४ शुनः, ५, ८ शुमासीनी; ६-७ सीता ।

अनुष्टुप्, ५ पुर उष्णिक्, १, ३, ८ त्रिष्टुप् ।

क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनैव जयामसि ।	
गामश्च पोषयित्वा स नो मृळातीदृशे	१
क्षेत्रस्य पते मधुमन्तममि धेनुरिव पयो अस्मासु धुक्ष्व ।	
मधुश्चुनं घृतमिव सुपृत मृतस्य नः पतयो मृळयन्तु	२
मधुमतीरोषधीद्याव आपो मधुमज्ञो भवत्वन्तरिक्षम् ।	
क्षेत्रस्य पतिर्मधुमान् नो अस्त्व रिज्यन्तो अन्वेनं चरेम	३
शुनं दाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लाङ्गलम् ।	
शुनं वरत्रा बध्यन्तां शुनमहामुषिङ्गन्य	४ (५७४)

शुनासीराविमां वाचं जुषेथां यद् द्विवि चक्रथुः पर्यः ।

तेनेमामुर्ष सिञ्चतम्

५

अर्वाचीं सुभगे मव सीते वन्दामहे त्वा ।

यथा नः सुभगासीमि यथा नः सुफलासीसि

६

इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु तां पूषानु यच्छतु ।

सा नः पर्यस्वती बुहा मुत्तरामुत्तरां समाम

७

शुनं नः फाला वि कृषन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अभि यन्तु वाहेः ।

शुनं पर्जन्यो मधुना पयोभिः शुनासीरा शुनमस्यासु धत्तम्

८ [९] (५७८)

(५८)

११ वामदेवां गौतमः । अग्निः, सूर्यो वाऽऽपो वा गावो वा घृतस्तुतिवो । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

समुद्रादूर्मिर्मधुमां उदारं दुपांशुना समसृतत्वमानद् ।

घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः

१

वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्याऽस्मिन् यजे धारयामा नमोभिः ।

उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद गौर एतत्

२

उत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पावा द्वे शीर्षे सप्त हस्तांसो अस्य ।

त्रिधा बद्धो वृषमो रोरवीति महो देवां मर्त्या आ विवेश

३

त्रिधा त्रिं पणिभिर्गुह्यमानं गर्वि देवासो घृतमन्वविन्दन् ।

इन्द्र एकं सूर्य एकं जजान वेनादेकं स्वधया निष्टतक्षुः

४

एता अर्षन्ति हृद्यात् समुद्राच्छतव्रजा रिपुणा नावचक्षे ।

घृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययां वेतसो मध्य आसाम

५ [१०]

सम्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्द्विदा मनसा पूयमानाः ।

एते अर्षन्त्युर्मयो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीषमाणाः

६

सिन्धोरिष प्राध्वने शूघनासो वार्तप्रमियः पतयन्ति यद्वाः ।

घृतस्य धारा अरुषो न वाजी काष्ठा भिन्दन्मिमिः पिन्वमानः

७

(५८५)

अभि प्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्यः स्मर्यमानासो अग्निम् ।

घृतस्य धाराः समिधो नसन्त ता जुषाणो हर्यति जातवेदाः

८

कृत्वा इव वहतुमेतवा उ अश्रुयस्त्राना अभि चांशीमि ।

यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत् पवन्ते

९

अभ्यर्षत सुदुतिं गव्यमाजि—मस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।

इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत पवन्ते

१०

धामन् ते विश्वं भुवनमधि श्रित—मन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुषि ।

अपामनीके समिधे य आभृत—स्तमश्याम मधुमन्तं त ऊर्मिन्

११ [११] (५८९)

॥ इति चतुर्थं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

तृतीयमण्डलस्यान्तपर्यन्त ३०५२

चतुर्थमण्डलस्य ५८९

अथर्वयोगः ३६४१

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१४]

१२ बुधगविष्टिरावाञ्ज्यौ । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अबोधयग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुपामम ।	
यद्वा इव प्र वयामुज्जिह्वानाः प्र भानवः मिस्रते नाकमच्छं	१
अबोधि होता यजथाय देवा—नृध्वो अग्निः सुमनाः प्रातरस्थान ।	
समिद्धस्य रुशददग्निं पाजो महान देवस्तमसां निर्गमोनि	२
यदी गणस्य गशनामजीगः शुचिर्गङ्गे शुचिभिर्गोभिर्गग्निः ।	
आद दक्षिणा युज्यते वाजय—न्युत्तानामध्वो अधयजृहभिः	३
अग्निमच्छा देवयतां मनांसि चक्षुषीत्र सूर्ये मं चरन्ति ।	
यदी सुवाते उपसा विरूपे श्वेतो वाजी जायते अग्रे अह्नाम	४
जनिष्ट हि जेन्या अग्रे अह्ना हितो हितेष्वरुषां वनेषु ।	
दमंदमं सप्त गत्वा दधानो अग्निहोता नि पमादा यजीयान	५
अग्निहोता न्यसीदुद यजीया—नृपस्ये मानुः सुग्भा उ लोके ।	
युवा कविः पुरुनिः४ कृतवा धता कृष्टीनामुत मध्य इन्द्रः	६ [१०]
प्र णु त्यं विप्रमध्वरेषु साधु—मग्निं हाताग्मीळते नमोभिः ।	
आ यस्ततान रोदसी क्रतेन नित्यं मृजन्ति वाजिनं घृतेन	७
मार्जाल्यो मृज्यंत स्वे दमनाः कविप्रशस्ता अतिथिः शिवा नः ।	
सहस्रशृङ्गो वृषभस्तवांजा विश्वो अग्रे सहसा प्रास्यन्यान	८
प्र सद्यो अग्रे अत्येण्यन्या—नाविर्यस्मै चारुतमो बभूव ।	
इन्द्रेन्यो वपुण्यो विभावा प्रिया विशामतिथिर्मानुषीणाम	९
तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ बलिर्मग्निं अन्तित ओत दुगत ।	
आ भन्दिष्ठस्य सुमतिं चिकिद्ध बृहन ते अग्रे माहि शर्म भद्रम्	१० (१०)

आद्य रथं भानुमो भानुमन्तु मग्ने तिष्ठ यजतोमिः समन्तघ्न ।

विद्वान् पञ्चीनामूर्ध्वान्तरिक्षमेह देवान् हविरक्षाय वक्षि

११

अवोचाम कवचे मेध्याय वचो वन्दारु वृषमाय वृष्णे ।

गविष्ठिरो नमस्तु स्तोममग्नौ विवीव रुद्रायुधैः

१२ [१३] (११)

(२)

११ कुमार मात्रेयः, वृशो वा जलः, उभौ वा; १, १ वृशो जलः । मग्निः । त्रिष्टुप्, ११ वृषमाय ।

कुमारं माता युवतिः समुग्धं गुह्यं विमर्ति न वदति पित्रे ।

अनीकमस्य न मिनज्जनासः पुरः पश्यन्ति निहितमरतो

१

कमेतं त्वं युवते कुमारं पेशीं विमर्षि महिषी जजान ।

पूर्वाहिं गर्भः शरदो ववर्धा—ऽपश्यं जातं यदसूत माता

२

हिरण्यदन्तं शुचिर्कर्णमारात क्षेत्रादपश्यमायुधा मिमानम् ।

वदानो अस्मा अमृतं विपृक्वन् किं मामनिन्द्राः कृणवन्ननुक्थाः

३

क्षेत्रादपश्यं सनुतश्चरन्तं सुमद युथं न पुरु शोभमानम् ।

न ता अंगुभ्रजनिहृ हि षः पलिक्नीरिद् युवतयो भवन्ति

४

के मे मर्यकं वि यवन्त गोमि—र्न येषां गोपा अरणश्चिदास ।

य ईं जगृभुरव ते सृज—न्त्वाजाति पश्व उप नश्चिकित्वान्

५

वसां राजानं वसतिं जनाना—मरातयो नि वधुर्मर्त्येषु ।

ब्रह्माण्यत्रैव तं सृजन्तु निन्वितारो निन्द्यासो भवन्तु

६ [१४]

शुनश्चिच्छेपं निर्दितं सहस्राद् यूपादमुञ्चो अशमिहृ हि षः ।

एवास्मदग्नं वि मुमुग्धि पाशान् होतश्चिकित्व इह तू निषद्य

७

दूणीयमानो अप हि मदेयेः प्र मे देवानां वतपा उवाच ।

इन्द्रो विद्वौ अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिहृ आगाम्

८

वि ज्योतिषा बृहता भान्त्यग्नि—राविर्विश्वानि कृणुते महित्वा ।

प्रादेवीर्मायाः सहते दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे

९

उत स्वानासो द्विवि षन्त्वग्ने—स्तिग्मायुधा रक्षसे हन्तवा उ ।

मदे चिदस्य प्र रुजन्ति भामा न वरन्ते परिबाधो अदेवीः

१०

(१२)

एतं ते स्तोमं तुविजात विप्रो रथं न धीरः स्वर्णा अतक्षम् ।

वदीक्ष्ये प्रति त्वं वैव हर्षाः स्वर्वतीरप एना जयेम

११

तुविप्रिर्वो वृषभो वावृधानो ऽशत्र्वर्यः समजाति वेदः ।

विप्रोऽप्येता अवोचन् बर्हिष्मते मनवे शर्म यंस नृविष्मते मनवे शर्म यंसत् १२[१५](१४)

(१)

११ वसुव्रत मात्रेयः । अग्निः, ३ मरुद्भुविष्णवः । विष्णुः, १ विराट्

त्वमग्ने वरुणो जायसे यत् त्वं मित्रो मवसि यत् समिन्द्रः ।

त्वे विम्बे सहसस्पुत्र देवा स्त्वमिन्द्रो वाशुषे मर्त्याय

१

त्वमर्यमा मवसि यत् कनीनां नाम स्वधावन् गुह्यं विमर्षि ।

अअन्ति मित्रं सुधितं न गोमिर्यद् वपंती समनसा कृणोषि

२

तव म्रिये मरुतो मर्जयन्त रुद्र यत् ते जनिम चारु चित्रम् ।

पदं यद् विष्णोरुपमं निधाय तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम्

३

तव म्रिया सुहृशो देव देवाः पुरु वधाना अमृतं सपन्त ।

होतारमग्निं मनुषो नि षेवु वंशस्यन्त उशिजः शंसमायोः

४

न त्वन्दोता पूर्वी अग्ने यर्जीयान् न काव्यैः परो अस्ति स्वधावः ।

विशश्च यस्या अतिथिर्मवांसि स यज्ञेन वनवद् देव मर्तान्

५

वयमग्ने वनुयाम त्वोता वसूयवो हविषा बुध्यमानाः ।

ववं समर्ये विदधेष्वाङ्गा वयं राया सहसस्पुत्र मर्तान्

६ [१६]

वो न आगो अभ्येनो भरा त्यधीवृषमवशसे वधात ।

अही चिकित्वो अमिशस्तिमेता मग्ने यो नो मर्चयति द्वयेन

७

त्वामस्या व्युषि देव पूर्वे कृतं कृण्वाना अयजन्त हव्यैः ।

संस्थे यक्ष्म ईषसे रयीणां देवो मर्तेर्वसुमिरिध्यमानः

८

अव स्पुधि पितरं योषि विद्वान् पुत्रो यस्ते सहसः सून ऊहे ।

कदा चिकित्वो अमि चक्षसे नो ऽग्ने कदा कृतचिद् यातयासे

९

भूरि नाम वन्दमानो वधाति पिता वसो यद्वि तज्जोषयासे ।

कुचिद् देवस्य सहसा चकानः सुन्नमग्निर्वनते वावृधानः

१०

(१४)

त्वमङ्ग जरितारं यविष्ठ विश्वान्यग्रे कुरितातिं पार्षि ।

स्तेना अहश्नन् रिपवो जनासो ऽज्ञातकेता वृजिना अभूवन्

११

इमे यामासस्त्वद्रिगभूवन् वसवे वा तद्विदागो अवाचि ।

नाहायमग्निरभिर्शस्तये नो न रीषते वावृधानः परा दात

१२ [१७] (१६)

(४)

११ वसुश्रुत आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वामग्रे वसुपतिं वसूना ममि प्र मन्दे अध्वरेषु राजन् ।

त्वया वाजं वाजयन्तो जयेमा ऽमि प्याम पृत्सुतीर्मर्त्यानाम

१

हव्यवाळग्निरजरः पिता नो विभुर्विमावा सुदृशीको अस्मे ।

सुगार्हपत्याः समिषो दिदी ह्यस्मद्यक सं मिमीहि भवांसि

२

विशां कविं विस्पतिं मानुषीणां शुचिं पावकं घृतपृष्ठमग्निम् ।

नि होतारं विश्वविदं दधिध्वं स देवेषु वगतं वार्याणि

३

जुषस्वाग्र इळया सजोषा यतमानो रश्मिमिः सूर्यस्य ।

जुषस्व नः समिधं जातवेद आ च देवान् हविरद्याय वक्षि

४

जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोण इमं नो यज्ञमुप याहि विद्वान् ।

विश्वा अग्रे अभियुजो विहन्या शत्रूयतामा भग मोजनानि

५ [१८]

वघेन दम्युं प्र हि चातयस्व वयः कृण्वानस्तन्वेऽस्वद्वै ।

पिपर्दि यत सहसम्पुत्र देवान् त्सो अग्रे पाहि नृतम् वाजं अम्मान

६

वयं ते अग्र उक्थैर्विधेम वयं हव्यैः पावकं मद्रशोचे ।

अस्मे गयिं विश्ववारं समिन्त्रा स्मे विश्वानि व्रविणानि धेहि

७

अस्माकमग्रे अध्वरं जुषस्व महसः सूनो त्रिषधस्थ हव्यम् ।

वयं देवेषु सुकृतः स्याम शर्मणा नस्त्रिवरुधेन पाहि

८

विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदुः सिन्धुं न नाया कुरितातिं पार्षि ।

अग्रे अत्रिवन्नभसा गृणानोऽस्माकं बोध्यावता तनूनाम

९

यम्वा हृदा कीरिणा मन्यस्तानो ऽमन्यं मन्यो जाह्वीमि ।

जातवेदो यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिर्ग्रे अमृतत्वमश्याम

१०

(४६)

यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनम् ।

अश्विनं स पुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तं रयिं नशते स्वस्ति

११ [१५] (४७)

(५)

११ वसुभृत आग्नेयः । आप्रीसूक्तं= (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इच्छः, ४ बर्हिः, ५ देवीद्वारः, ६ उपासानक्ता, ७ देव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारन्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री ।

सुसमिद्धाय शोचिषे घृतं तीव्रं जुहोतन	।	अग्रये जातवेदसे	१
नराशंसः सुषुदती मं यजमदाभ्यः	।	कविर्हि मधुहस्यः	२
इच्छिां अग्र आ वहे न्द्रं चित्रमिह प्रियम्	।	मुखं रथंभिरुतये	३
ऊर्णम्रदा वि प्रथस्वाऽभ्यः का अनुषत	।	भवा नः शुभ्र सातये	४
देवीद्वारि वि श्रयध्वं मृप्रायणा न ऊतये	।	प्रप यजं पूर्णतन	५ [२०]

सुप्रतीके वयोवृधा यही कृतस्य मातरा	।	दोषामुपासमीमहे	६
जातस्य पत्नम्लीकृता देव्या होतारा मनुषः	।	इमं नो यजमा गतम्	७
इच्छा सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोमुदाः	।	बर्हिः सीदन्त्वसिधः	८
शिवस्त्वष्टरिहा गहि विभुः पोष उत रत्नना	।	यजेयज्ञे न उदव	९
यश्च वेत्थ वनस्पते कुवानां गुह्य नामानि	।	तत्र हव्यानि गामय	१०
स्वाहाग्रये वरुणाय स्वाहेन्द्राय मरुद्भ्यः	।	स्वाहा देवेभ्यो हविः	११ [२१] (५८)

(६)

१० वसुभृत आग्नेयः । अग्निः । पक्ष्तिः ।

अग्निं तं मन्ये यो वसु ररुतं यं यन्नि धेनुषः ।	
अमृतमवन्त आशवाः ऽस्तं निर्यासा वाजिन इषं स्तोतृभ्य आ भर्	१
सो अग्नियो वसुर्गू सं यमायन्ति धेनवः ।	
समवन्तो रघुतुतः सं सुजातासः क्षुरय इषं स्तोतृभ्य आ भर्	२
अग्निर्हि वाजिनं विश ददाति शिष्यकं गजिः ।	
अग्नी राये स्वाभुषं स प्रीतो यति वारं मिदं स्तोतृभ्य आ भर्	३
आ तं अग्र इधीमहि धूमन्तं देवाजनेन ।	
यस्य स्य पनीयसी समिदं वीरपति धर्माय स्तोतृभ्य आ भर्	४ (६५)

आ ते अग्न क्रुचा इविः शुक्रंस्व शोचिषस्पते ।
सुश्रन्द् दस्म विश्पते हव्यंवाद् तुम्यं हूयत् इषं स्तोतुम्य आ मर ५ [२२]

प्रो त्ये अग्नयोऽग्निषु विम्वं पुष्यन्ति वार्वम् ।
ते हिंन्विरे त इन्विरे त इष्यन्त्वानुष गिषं स्तोतुम्य आ मर ६
तव त्ये अग्ने अर्चयो महिं माधन्त वाजिनः ।
ये पत्वंभिः शफानां ब्रजा धुरन्त गोना मिषं स्तोतुम्य आ मर ७
नवां नो अग्न आ मर स्तोतुम्यः सुक्लितीरिषः ।
ते स्याम य आनुचु स्त्वातूतासो दमेदम इषं स्तोतुम्य आ मर ८
उभे सुश्रन्द् सर्पिषो दवीं श्रीजीष आसनि ।
उतो न उत पुंपूर्या उक्थेषुं श्वसस्पत् इषं स्तोतुम्य आ मर ९
एवां अग्निमंजुर्यमु गीर्मिर्यज्ञेमिरानुषक् ।
दधं दुस्मे सुवीर्यं कुत त्यवाम्भश्च्य मिषं स्तोतुम्य आ मर १० [२३] (६८)

(७)

१० इष मात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, १० पदंतिः ।

सस्वायः सं वः सम्यञ्च मिषं स्तोमं चाग्नये ।
वर्षिठाय क्षितीना मूर्जो नप्त्रे सहस्वते १
कुत्रां चिद् यस्य समृतौ रुषा नरो नृषदने ।
अहन्तरिचिद् यमिन्धते सँजनयन्ति जन्तवः २
सं यविषो वनामहे सं हव्या मानुषाणाम् ।
उत द्युस्य शर्वस क्रतस्यं रुमिमा ददे ३
सः स्मा कृणोति केतुमा नक्तं चिद् दूर आ सते ।
पावको यद् वनस्पतीन् प्र स्मा मिनात्यजरः ४
अव स्म यस्य वेकणे स्वेदं पथिषु जुहति ।
अमीमद् स्वजेन्यं भूमां पुष्ठेवं रुहुः ५ [२४]

यं मर्त्यः पुरुस्पृहं विवद् विश्वस्य धायसे ।
प्र स्वादनं पिना मस्ततातिं विवायवे ६ (७४)

स हि ष्या धन्वावितं वत्स न दात्या पशुः ।

हिरिश्मभुः शुचिं च भूमुरनिगृह्यतविधिः

७

शुचिः यम यस्यां अत्रिस्तत्र स्वर्धित्वं रीयते ।

सुप्रसूत माता क्राणा बर्धनशो भगम्

८

आ यस्ते सर्पिरासुते ऽग्रे स्मस्ति धार्यसे ।

ऐषु पुत्रमुत श्व आ चितं मर्त्येषु धाः

९

इति चिन्मन्युमग्निज स्वादातमा पशुं वदे ।

आव्यो अपुणतो ऽत्रिः तासां दस्यु निषः सांसाधुन्

१० [२५] (७८)

(८)

७ इष मात्रेयः । अग्निः । जगती ।

त्वामग्ने कृतायवः समीधिरे प्रजं प्रजासं ऊतये सहस्कृत ।

पुरुश्चन्द्रं यजतं विश्वधांसं दनूनसं गृहपतिं वरेण्यम्

१

त्वामग्ने अतिथिं पुर्व्यं विशः शोचिष्केशं गृहपतिं नि वेदिरे ।

बृहत्केतुं पुरुषं धनस्पतं सुशर्माणं स्ववसं जरद्विषम्

२

त्वामग्ने मानुषीरीळते विशो होत्राविवं विविचिं रत्नधातमम् ।

गृहा सन्तं सुमगं विश्वदर्शतं तुविष्यणसं सुयजं घृतधिर्यम्

३

त्वामग्ने धर्णसि विश्वधा वयं गीर्मिर्गुणन्तो नमसोपं सेदिम ।

स नो जुषस्व समिधानो अङ्गिरो देवो मर्तस्य यशसा सुवीतिभिः

४

त्वामग्ने पुरुषो विशेविशे वयो दधासि प्रजथां पुरुहुत ।

पुरुष्यज्ञा सहसा वि राजसि त्विषिः सा ते तित्विषाणस्य नाधुषं

५

त्वामग्ने समिधानं यविष्ठय देवा वृतं चक्रिरे हव्यबाहनम् ।

उरुचयंसं घृतयोनिमाहुतं त्वेषं चक्षुर्वधिरे चोदयन्मति

६

त्वामग्ने प्रदिव आहुतं घृतैः सुम्नायवः सुषमिधा समीधिरे ।

स वावृधान ओषधीभिरुक्षितो ऽग्निं जयांसि पार्थिवा वि निष्ठसे

७ [२६] (८५)

[इति तृतीयोऽष्टकः ॥१॥]

॥ अथ चतुर्थोऽष्टकः ॥४॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३३]

(९)

७ गय आदेयः । अग्निः । अनुष्टुप् । ५, ७ पङ्क्तिः ।

त्वामग्ने हविष्मन्तो देवं मर्तास ईळते ।

मन्ये त्वा जातवेदसं स हव्या वक्ष्यानुषक् १

अग्निर्होता दास्वतः क्षयस्य वृक्तबर्हिषः ।

सं यज्ञासश्चरन्ति यं सं वाजासः श्वस्यवः २

उत स्म यं शिशुं यथा नवं जनिष्टारणी ।

धर्तारिं मानुषीणां विशामग्निं स्वध्वरम् ३

उत स्म दुर्गृभीयसे पुत्रो न ह्यार्याणाम् ।

पुरु यो वग्धासि वना ऽग्ने पशुर्न यवसे ४

अधं स्म यस्यार्चयः सम्यक् संयन्ति धूमिनः ।

यद्वीमहं त्रितो विव्युप ध्मातेत धमति शिशीति ध्मातरी यथा ५

तवाहमग्न ऊतिभिर्मित्रस्य च प्रशन्तिभिः ।

द्वेषोयुतो न दुरिता तुर्याम मर्त्यानाम् ६

तं नो अग्ने अभी नरो रयिं सहस्व आ भर ।

स क्षेपयत स पोषयद् भुवद् वाजस्य सातय उतैधिं पूत्सु नो वृधे ७ [१] (९१)

(१०)

७ गय आदेयः । अग्निः । अनुष्टुप् । ४, ७ पङ्क्तिः ।

अग्न ओजिष्ठमा भर द्युमन्मभ्यमग्निगो ।

प्र नो राया परीणमा रत्ति वाजाय पन्थाम् १

त्वं नो अग्ने अद्भुत क्त्वा दक्षस्य मंहना ।

त्वे असुर्यमारुहत क्राणा मित्रो न यज्ञियः २

त्व नो अग्न एषां गयं पुष्टिं च वर्धय ।

ये स्तोमेमिः प्र सूरयो नरो मघान्यानशुः ३

ये अग्ने चन्द्र ते गिरः शुभमन्त्यश्वराधसः ।

शुष्मेभिः शुष्मिणो नरो दिवश्चिद्व येषां बृहत सूकीर्तिर्बोधति त्मना ४

(९६)

तव त्वे अग्ने अर्चयो भ्राजन्तो यन्ति धृष्णुया ।

परिज्मानो न विद्युतः स्वानो रथो न वाजयुः

५

नू नो अग्न ऊतये सबाधसश्च रातये ।

अस्माकांसश्च सूरयो विश्वा आशांस्तरिषणि

६

त्वं नो अग्ने अङ्गिरः स्तुतः स्तवान् आ मर ।

होतर्विभ्वासह रयिं स्तोतृभ्यः स्तवसे च न उतैधि पुत्सु नो वृधे

७ [२] (९९)

(११)

६ सुतंभर आग्नेयः । अग्निः । जगन्नी ।

जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृवि रग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।

धृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा धूमद वि भाति भरतेभ्यः शुचिः

१

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहित मग्निं नरस्त्रिषधस्ये समीधिरे ।

इन्द्रेण देवैः स रथं स बर्हिषि सीवृन्नि होता यजथाय मुक्रतुः

२

असंमृष्टो जायसे मात्रोः शुचि मन्द्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः ।

धृतेन त्वावर्धयन्नग्न आहुत धूमस्ते केतुरभवद विवि श्रितः

३

अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुया ऽग्निं नरो वि भरन्ते गृहेगृहे ।

अग्निर्भूतो अंभवद्धव्यवाहनो ऽग्निं वृणाना वृणते कविक्रतुम

४

तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं वच स्तुम्य मनीषा इयमस्तु शं हृदे ।

त्वां गिरः सिन्धुमिवावनीमही रा पूणन्ति शवसा वर्धयन्ति च

५

त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहां हित मन्वविन्दन्तिष्ठश्रियाणं वनेवने ।

स जायसे मध्यमानः सहो महत त्यामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः

६ [३] (१०५)

(१२)

६ सुतंभर आग्नेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये बृहते यज्ञियाय क्रतस्य वृष्णे असुराय मन्म ।

धृतं न यज्ञ आस्ये सुपूतं गिरं मरे वृषभाय प्रतीचीम

१

क्रतं चिकित्व क्रतमिच्छिकिद्धयु तस्य धारा अनु तृन्धि पूर्वीः ।

नाहं यातुं सहसा न ह्येन क्रतं संपाम्यरुषस्य वृष्णः

२

(१०७)

कवा॑ नो अ॒ग्नं क॒स्यच॑त्पु॒तेन॒ मुषो॑ नवे॒दा उ॒च॒च॑स्य न॒व्यः ।	
वेदा॑ मे वृ॒ष क॑तु॒पा क॑तु॒नां नाहं॑ प॒र्ति स॒न्ति॒तुर॒स्य रा॒यः	३
के ते॑ अ॒ग्ने रि॒पवे॑ क॒न्ध॑ना॒सः के पा॒यवः॑ स॒नि॒वन्त॑ द्यु॒मन्तः॑ ।	
के धा॒स्ति॒मि॒न्नि अ॒नृत॑स्य पा॒न्ति क आ॑स॒तो व॑र्च॒सः स॒न्ति गो॒पाः	४
त॒सा॒व॒स्ते वि॒षु॒णा अ॒ग्न ए॒ते शि॒वा॒सः स॒न्तो अ॒ग्नि॒वा अ॒मू॒कन् ।	
अ॒धूर्ध॑त स्व॒यमे॒ते व॒चो॑मि॒र्क॒ज॒यते॑ वृ॒जि॒ना॒नि ब्रु॒वन्तः॑	५
व॒स्ते अ॒ग्ने न॑म॒सा य॒ज्ञमी॑दृ॒क्तं स पा॑त्य॒रुष॑स्य वृ॒ष्णः ।	
तस्य॑ व॒यः पृ॒थुरा सा॒धुरे॑तु॒ प्र॒स॒र्वा॒णस्य॑ नहु॒षस्व॑ श्रे॒वः	६ [४] (१११)

(१३)

६ सुतंभर मात्रेयः । अग्निः । गावत्री ।

अ॒र्च॑न्त॒स्त्वा ह॒वाग्ने॑ ॐ॒र्च॑न्तः॒ समि॑धीमहि । अ॒ग्ने अ॒र्च॑न्त॒ ऊ॒तये॑	१
अ॒ग्नेः स्तो॑मं म॒नाम॑हे॒ सि॒ध्मम॑द्य वि॒वि॒स्पृ॒शः । वे॒व॒स्व॑ वृ॒षि॒ण॒स्य॒वः	२
अ॒ग्निर्जु॑षत नो गि॒रो हो॒ता यो मा॑नु॒षे॒ष्या । स य॑म॒द् दे॒व्यं ज॑न॒म्	३
त्वम॑ग्ने स॒प्र॒था अ॒सि जु॒ष्टो हो॒ता वरे॑ण्यः । त्वया॑ य॒ज्ञं वि॑ त॒न्वते॑	४
त्वाम॑ग्ने वा॒ज॒सा॒त॒मं वि॒षा व॑र्ध॒न्ति सु॒दृ॒तम् । स नो॑ रा॒स्व सु॒वी॒र्य॑म्	५
अ॒ग्ने ने॒मि॒र॒राँ इ॒व वे॒वाँस्त्वं प॑रिभू॒रा॒सि । आ रा॑र्ध॒मि॒त्र॒म॒अ॒से	६ [५] (११७)

(१४)

६ सुतंभर मात्रेयः । अग्निः । गावत्री ।

अ॒ग्निं स्तो॑मे॒न बो॒धय॑ समि॒धानो॑ अ॒म॒र्त्य॑म् । इ॒ष्या वे॒षेषु॑ नो व॒धत॑	१
तम॑ध्व॒रे॒ष्वी॒ळते॑ वे॒वं म॒ता अ॒म॒र्त्य॑म् । व॒जि॑तुं मा॒नु॒षे ज॑ने	२
तं हि द॑म॒न्त॒ ई॒ळते॑ धृ॒चा वे॒वं धृ॑त॒श्चु॒ता । अ॒ग्निं इ॒ष्या॒य वो॒ळ॒ह्वे	३
अ॒ग्निर्जा॑तो अ॒रो॒चत॑ इ॒न् व॒स्य॒उ॒षो॒ति॒षा त॑मः । अ॒वि॒न्व॒द् गा अ॒पः स्वः॑	४
अ॒ग्निमी॒ळे॒न्य क॒वि धृ॑त॒पु॒ष्ठं त॑प॒र्यत॑ । वे॒तुं मे॑ वृ॒ज॒व॒स्य॑म्	५
अ॒ग्निं धृ॑ते॒न वा॒पु॒धुः स्तो॑मे॒भिर्वि॒न्व॒च॒र॒न्ति॑ । स्वा॒धी॒मि॒र्व॒च॒स्य॑मिः	६ [६] (११९)

(१५)

[द्वितीयोऽनुयाकः ॥२॥ सू० १५-२२]

५ धरुण आक्षिरसः । अग्निः । विष्णुः ।

प्र वेधसे कवये वेद्याय गिरं मरे यशसे पुष्याय ।

धृतप्रसक्तो असुरः सुशेवो रायो धर्ता धरुणो वस्वो अग्निः १

ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त यज्ञस्य शाके परमे व्योमन् ।

विषो धर्मन् धरुणे मेवुषो नृणां तैरजातो अग्नि ये नमधुः २

अहोयुर्वस्तन्वस्तन्वते वि वयो महव दुष्टं पुष्याय ।

स संवतो नवजातस्तुतुर्यान् सिंहं न कुञ्चममितः परि प्लुः ३

मातेव यद् मरसे पथानो जनंजनं धारयन् वक्षसे च ।

ययोवयो जरसे यद् धानः परि त्मना विषुरूपो जिगासि ४

वाजो नु ते शर्वसम्पात्वन्तं मूकं वोर्वं धरुणं देव रायः ।

परं न तापुर्गुहा दधानो महो राये नितयस्त्रिमस्यः ५ [७] (१२८)

(१६)

५ पुरुषांशः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

महव वयो हि मानवे ऽर्वां देवायामये ।

यं मित्रं न प्रशस्तिमिर्मतीसो वधिरे पुरः १

स हि शुभिर्जनानां होता वक्षस्य बाह्वोः ।

वि हव्यमग्निरानुषग्भगो न वारमृण्वति २

अस्य स्तोमे मघोनः सस्ये वृद्धशोचिषः ।

बिम्बा यस्मिन् तुषिष्यणि समर्ये शुष्ममादधुः ३

अधा त्वम एषां सुवीर्यस्य मंहना ।

तमिद् यद् न रोक्सी परि श्रवो बभूवतुः ४

न न एहि वार्यमग्ने गुणान आ मर ।

वे वयं वे च सुरयः स्वस्ति धामदे सचो तैर्धि पूत्सु नो वृधे ५ [८] (१२९)

(१७)

५ पुरुरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

आ यज्ञैर्देव मन्यं इत्था तव्यांसमूतये ।

अग्निं कृते स्वध्वरे पुरुरीळीतावसे

१

अस्य हि स्वयंशस्तर आसा विधर्मन् मन्यसे ।

तं नाकं चित्रशोचिषं मन्द्रं परो मनीषया

२

अस्य वासा उ अर्चिषा य आयुक्त तुजा गिरा ।

त्रिवो न यस्य रतसा बृहच्छोचन्त्यर्चयः

३

अस्य क्रत्वा विचेतसो वृष्मस्य वसु रथ आ ।

अधा विश्वासु हव्यो ऽग्निर्विक्षु प्र शस्यते

४

न न इद्धि वार्यमासा सचन्त सूरयः ।

ऊर्जो नपावृभिष्टये पाहि शुग्धि स्वस्तय उतैधि पूत्सु नां वृधे

५ [९] (१३८)

(१८)

५ द्वितो मृक्तवाहा आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

प्रातरग्निः पुरुषियां विशः स्तवेतार्तिधिः ।

विश्वानि यो अमर्त्यो हव्या मर्तेषु रण्यति

१

द्वितीयं मृक्तवाहसे स्वस्य दक्षस्य मंहना ।

दन्धं स धत्त आनुपक् स्तोता चिन् ते अमर्त्य

२

तं वो दीर्वायुशोचिषं गिरा हुवे मघोनाम ।

अरिष्टो येषां रथो व्यश्वशवन्नीयते

३

चित्रा वा येषु दीधिति रासन्नूक्था पान्ति ये ।

स्तीर्णं बर्हिः स्वर्णरे श्रवांसि दधिरे परि

४

ये मे पञ्चाशतं दृदु रश्वानां सधस्तुति ।

द्युमदग्ने महि श्रवां बृहत कृधि मघोनां नुवर्दमृत नृणाम्

५ [१०] (१४१)

(१९)

५ वविरात्रेयः । अग्निः । गायत्री, ३-४ अनुष्टुप्, ५ विगाडरूपा ।

अभ्यवस्थाः प्र जायन्ते प्र दवेदविश्विकेत । उपस्थं मातुर्वि चष्टे	१
जुहुरे वि चितयन्तो ऽनिमिषं नृम्णं पान्ति । आ हृच्छां पुं विविशुः	२
आ श्वेदयस्य जन्तवो द्युमद वर्धन्त कृष्टयः ।	
निष्कग्रीवो बृहदुक्थ एना मध्वा न वाजयुः	३
प्रियं कुग्धं न काम्यमजामि जाम्योः सचा ।	
घर्मो न वाजजठरो ऽदब्धः शश्वतो दभः	४
कीळिन नो रश्म आ भुवः सं भर्मना वायुना वेविदामः ।	
ता अस्य सन् धूषजो न तिग्माः सुसंशिता वक्ष्यो वक्षणेस्थाः	५ [११] (१८८)

(२०)

४ प्रयस्वन्त आत्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

यमग्ने वाजसातम त्वं चिन मन्यसे रयिम ।	
तं नो गीर्भिः श्रवाय्यं देवत्रा पनया युजम्	१
ये अग्ने नेरयन्ति ते वृद्धा उग्रस्य शर्वसः ।	
अप द्वेषो अप हरो ऽन्यवतस्य सश्विर	२
होतारं त्वा वृणीमहे ऽग्ने दक्षस्य सार्धनम् ।	
यज्ञेषु पूर्य गिरा प्रयस्वन्तो हवामहे	३
इत्था यथा त ऊतयं सहसावन् विवेदिवे ।	
राय कृताय सुकृतो गोभिः प्याम सधमादो वीरैः स्याम सधमादः	४ [१२] (१५२)

(२१)

४ सस आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

मनुष्वत त्वा नि धीमहि मनुष्वत समिधीमहि । अग्ने मनुष्वदङ्गिरो देवान् देवयते यज	१
त्वं हि मानुषे जने ऽग्ने सुपीत इध्यसं । सुचस्त्वा यन्त्यानुषक् सुजात सर्पिरासुते	२
त्वा विश्वे सजोषसो देवासो दूतमकत । सपर्यन्तस्त्वा कवे यज्ञेषु देवमीळते	३
देवं वो देवयज्यया ऽग्निमीळीत मर्त्यः ।	
समिद्धः शुक्र दीदित्यु तस्य योनिमासदः ससस्य योनिमासदः	४ [१३] (१५६)

(२१)

४ विश्वसामा मात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

प्र विश्वसामन्नत्रिव - दधा पावकशोचिषे । यो अंघ्रिरेष्वीष्ठो होता मन्द्रतमो विधिः १
न्यः१ग्निं जातवेदसं दधाता देवमृत्विजम् । प्र यज्ञ एतानुष - गत्या देवम्यचस्तमः २
चिकित्विन्मनसं त्वा देवं मर्तास ऊतये । वरेण्यस्य तेऽर्बस इयानासो अमन्महि ३
अग्नें चिकित्वा१स्य न इदं वचः सहस्य ।
तं त्वा सुशिप वपते स्तोमैर्वधन्त्यत्रयो गीर्भिः शुम्भन्त्वत्रयः ४ [१४] (१६०)

(२३)

४ धुन्नो विश्वचर्षणिरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

अग्ने सहन्तमा भर धुन्नस्य प्रासहा रयिम् । विश्वा वधर्षणीरम्याडे - सा वाजेषु तासहा १
तमग्ने पृतनाषहं रयिं सहस्य आ भर । त्वं हि सत्यो अर्जुतो वृता वाजस्य गोवतः २
विश्वे हि त्वां सजोषसो जनासो वृक्तबर्हिषः । होतारं सधसु प्रियं ध्वन्ति वार्यां पुरु ३
स हि ध्मा विश्वचर्षणि - रमिमाति सहो वृधे ।
अग्रं एषु क्षयेष्वा रेवन्नः शुक्र दीदिहि धुमत् पावक दीदिहि ४ [१५] (१६४)

(२४)

४ गोपायना लीपायना वा वन्धुः सुवन्धुः धुतवन्धुर्विमवन्धुश्च । अग्निः । छिपवा विराट् ।

अग्ने त्वं नो अन्तम उत आता शिवो मवा वरुध्यः १
वसुरग्निर्वसुभवा अच्छा नक्षि धुमस्तमं रयिं दाः ॥१॥ २
स नो बोधि धुधी हव - मुरुष्या णो अघावतः समस्मात् ३
तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः सुज्ञाय नूनमीमहे ससिम्यः ॥२॥ ४ [१६] (१६८)

(२५)

१ वसुयव मात्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

अच्छा वो अग्निमवसे देवं गांसि स नो वसुः ।
रासत् पुत्र क्रवूणा - मृतावा पर्वति छिपः १
स हि सत्यो यं पूर्वे चिद् देवासंश्चिद् यमीधिरे ।
होतारं मन्द्रजिह्वमित् सुवीतिमिर्विभावसुम् २ (१७०)

स नो धीती वरिष्ठया श्रेष्ठया च सुमत्या ।

अग्ने रायो दिवीहि नः सुवृक्तिर्मिवरेण्य

३

अग्निर्देवेषु राजत्यग्निर्मतेष्वाविशन् ।

अग्निर्नो हव्यवाहनो ऽग्निं धीमिः संपर्यत

४

अग्निस्तुविभवस्तमं तुविब्रह्माणमुत्तमम् ।

अतूर्तं भावयत्यति पुत्रं ददाति व्राशुषे

५ [१७]

अग्निर्देवाति सत्यति मासाह यो युधा नृमिः ।

अग्निरत्यं रघुष्यवृं जेतारमपराजितम्

६

यद् बाहिष्ठं तदुग्रये बृहदर्थं विभावसो ।

महिषीव त्वद् रयि-स्त्वद् वाजा उर्वीरते

७

तव धुमन्तो अर्चयो ग्रावेवोच्यते बृहत् ।

उतो ते तन्वतुर्यथा स्वानो अर्तं त्मना विदः

८

एषां अग्निं वसुयवः सहस्रानं ववन्दिम ।

स नो विष्वा अति द्विषः पर्षन्नावेव सुकृतुः

९ [१८] (१७७)

(२६)

९ वसुयव आग्नेयाः । अग्निः. ९ विष्वे देवाः । गायत्री ।

अग्ने षावक रोचिषा मन्द्रयां देव जिह्वा । आ देवान् वसि यक्षि च १

तं त्वा वृत्तवर्षीमहे चित्रमानो स्वहंशम् । देवां आ वीतये वह २

वीतिहोत्रं त्वा कवे धुमन्तं समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ३

अग्ने विष्वेमिरा गहि देवेर्मिहव्यदातये । होतारं त्वा वृणीमहे ४

यजमानाय सुन्वत आग्ने सुवीर्यं वह । देवेरा सन्ति बहिषि ५ [१९]

समिधानः सहस्रजि-क्रे धर्माणि पुष्यसि । देवानां वृत उक्थ्यः ६

न्यग्निं जातवेदसं होत्रवाहं यविष्ठमम् । दधाता देवमृत्विजम् ७

प्र यज्ञ एत्वानुष-गद्या देवव्यं चस्तमः । स्तूणीत बहिरासदे ८

एवं मरुतो अम्बिना मित्रः सीदन्तु वरुणः । देवासः सर्वया विशा ९ [२०] (१८६)

(२७)

६ त्रैवृष्णस्वरुणः, पौरुकुत्सस्त्रसदस्युः, भारतोऽश्वमेधश्च राजानः (अत्रिभौम इति केचित्) । अग्निः ६ इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अन॑स्वन्ता सत्प॑तिर्मामहे मे गा॒वा चेति॑ष्ठो असु॑रो म॒घोनः॑ ।	
त्रैवृ॑ष्णो अ॒ग्ने वृ॒शभिः सह॑स्रैर्वैश्वान॑र उ॒य॑रुणाश्चिकेत	१
यो मे॑ श॒ता च॑ विंश॑तिं च गो॒नां ह॑रीं च यु॒क्ता सु॑धुरा द॒दाति॑ ।	
वैश्वान॑र सु॒ष्टुतो वावृ॑धानो ऽग्ने यच्छ उ॒य॑रुणा॒य श॑र्म	२
ए॒वा ते॑ अ॒ग्ने सु॒मतिं॑ च॒क्रानो॑ नर्वि॒ठाय॑ नव॒मं त्र॑सद॑स्युः ।	
यो मे॑ गिर॑स्तुवि॒जात॑स्य॒ पूर्वी॑र्यु॒क्तेना॑भि उ॒य॑रुणो गृणा॒ति	३
यो म॒ इति॑ प्र॒वोच॑त्यश्व॑मे॒धाय॑ सूर॒ये ।	
दद॑तु॒चा स॒नि य॑ते द॒दन्मे॑धा॒मृता॑य॒तं	४
यस्य॑ मा प॒रुषाः॑ श॒तमु॑द्ध॒र्षय॑न्त्यु॒क्ष्णः ।	
अश्व॑मे॒धस्य॑ दा॒नाः सोमा॑ इव॒ ज्या॑गिरः	५
इन्द्रा॑ग्नी श॒तदा॑त्र्यश्व॑मे॒धे सु॒वीर्य॑म् ।	
क्ष॒त्रं धा॑रय॒तं बृ॒हद॑ वि॒वि सूर्य॑मिवा॒जर॑म्	६ [२१] (१९०)

(२८)

६ विश्ववारात्रेयी । अग्निः । १, ३ त्रिष्टुप्, २ जगती, ४ अनुष्टुप्, ५-६ गायत्री ।

समि॑द्धो अ॒ग्निर्वि॒वि गो॒चिर॑भेत प्र॒त्यङ्मु॑पस॒मुर्वि॒या वि॑ भा॒ति ।	
एति॑ प्रा॒चीं वि॒श्ववा॑रा नमो॑भिर्वै॒वाँ ई॒ळा॒ना ह॒विषा॑ घृ॒ताची॑	१
समि॑ध्यमा॒नो अ॒मृत॑स्य रा॒जसि॑ ह॒विष्कृ॑ण्वन्तं सच॑से स्व॒स्तये॑ ।	
वि॒श्वं स ध॑त्ते द्रवि॑णं यमि॒न्वम्या॑ति॒थ्यम॑ग्ने नि च॑ ध॒त्त इ॒त पुरः॑	२
अ॒ग्ने श॒र्धं म॒हते॑ सौ॒भगा॑य तव॑ द्यु॒मन्यु॑त्तमा॒नि स॑न्तु ।	
सं जा॑म्प॒त्य मु॒यम॑मा कृ॒णु॒ष्व श॒त्रूय॑ताम॒भि ति॑ष्ठा म॒हो॑सि	३
समि॑द्धस्य॒ प्रम॑ह॒सो ऽग्ने॑ वन्दे॒ तव॑ श्रिय॑म् ।	
वृ॒षभो॑ द्यु॒मन्यु॑र्वै॒ अ॒सि स॑म॒ध्वरे॑ष्वि॒ध्यसे॑	४
समि॑द्धो अ॒ग्न आ॑हुत॒ वे॒वान् य॑क्षि स्व॒ध्वर॑ । त्वं हि॑ ह॒व्यवा॑ळसि॑	५
आ जु॑होता वृ॒वस्य॑ता ऽग्निं प्र॑य॒त्यध्व॑रे । वृ॒णीध्वं॑ ह॒व्यवा॑ह॒नम्	६ [२२] (१९८)

(२९)

१५ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः, ९ (प्रथमपादस्य) उशना वा । त्रिष्टुप् ।

अयं यमा मनुषो देवताता त्री राचना विव्या धारयन्त ।
 अर्चन्ति त्वा इरुतः पूतदक्षा स्त्वमेयामृषिरिन्द्रामि धीरः १
 अनु यदीं मरुतो मन्दसान मार्चन्निन्द्रं पपिषांसं सुतस्य ।
 आदत्त वज्रममि यदहिं ह ह्यपो यहीरसृजत सतवा उ २
 उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्येन्द्रः सोमस्य सुषुतस्य पयाः ।
 तद्धि हव्यं मनुषे गा अविन्दु दहन्नहिं पपिषां इन्द्रो अस्य ३
 आद रोदसी वितरं वि ष्कमायत संविन्यान्श्चिद भियमे मृगं कः ।
 जिगर्तिमिन्द्रो अपजर्गुणः प्रति श्वसन्तमव दानवं हनू ४
 अध कृत्वा मघवन् तुभ्यं देवा अनु विश्वे अदुः सामपेयम् ।
 यत् सूर्यस्य हरितः पतन्तीः पुरः सतीरुपरा एतं कः ५ [२३]

नव यदस्य नवतिं च भोगान् त्साकं वज्रेण मघवा विवृश्चत ।
 अर्चन्तीन्द्रं मरुतः सधस्थे त्रैष्टुभेन वचसा बाधन् ग्राम ६
 सखा सख्ये अपचत तूयमग्नि रस्य कृत्वा महिषा त्री शतानि ।
 त्री साकमिन्द्रो मनुषः सरांसि सुतं पिबद वृत्रह्न्याय सोमम् ७
 त्री यच्छता महिषाणामघो मा स्त्री सरांसि मघवा सोम्यापाः ।
 कारं न विश्वे अह्वन्त देवा भरमिन्द्राय यदहिं जघान ८
 उशना यत् सहस्ये रयातं गृहमिन्द्र जूजुवानेमिर्श्वः ।
 वन्वानो अत्र सरथं ययाथ कुत्सेन देवैरवनोहं शुष्णम् ९
 प्रान्यन्चक्रमवृहः सूर्यस्य कुत्सायान्यद् वरिवो यातवेऽकः ।
 अनासो वस्यैर्मृणो वधेन नि दुर्योणि आवृणक् मधवाचः १० [२४]

स्तोमासस्त्वा गौरिवीतेरवर्धन्नरन्धयो वेदधिनाय पिप्रुम् ।
 आ त्वामुजिश्वा सख्याय चक्रे पचन् पक्तीरपिबः सोमस्य ११
 नवर्गवासः सुतसोमास इन्द्रं दशग्वसो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
 गव्यं चिदूर्वमपिधानवन्तं तं चिन्नरः शशमाना अप वन १२
 कथो नु ते परि चराणि विद्वान् वीर्या मघवन् या चक्रथ ।
 पा वो नु नव्या कृणवः शविष्ठ प्रेदु ता ते विदथेषु ब्रवाम १३ (२११)

एता विश्वा चक्रुर्वो इन्द्र भूर्य—परीतो जनुषा वीर्येण ।

या चिह्न वज्रिन् कृणवो दधुष्वान न ते वर्ता तविष्या अस्ति तस्याः १४

इन्द्र इन्द्र क्रियमाणा जुषस्व या ते शविष्ठ नव्या अकर्म ।

वर्धेय भद्रा सुकृता वसू रथं न धीरः स्वर्पा अतक्षम १५ [२५] (२१३)

(३०)

१५ षष्ठुरात्रेयः । इन्द्रः १२-१९ कण्वयेम् । शिष्टुषः ।

कृष्य वीरः को अपश्यदिन्द्रं सुस्वधर्मायमानं हरिम्याम ।

यो गया वज्री भूतसोममिच्छन् तदोको गन्ता पुरुहूत ऊती १

अर्वावचक्षं पदस्य सम्भ्रुग्रं निधनुरन्वायमिच्छन् ।

अर्वावचक्षं पदस्य सम्भ्रुग्रं निधनुरन्वायमिच्छन् २

अर्वावचक्षं पदस्य सम्भ्रुग्रं निधनुरन्वायमिच्छन् ३

अर्वावचक्षं पदस्य सम्भ्रुग्रं निधनुरन्वायमिच्छन् ४

अर्वावचक्षं पदस्य सम्भ्रुग्रं निधनुरन्वायमिच्छन् ५

अर्वावचक्षं पदस्य सम्भ्रुग्रं निधनुरन्वायमिच्छन् ६

अर्वावचक्षं पदस्य सम्भ्रुग्रं निधनुरन्वायमिच्छन् ७

अर्वावचक्षं पदस्य सम्भ्रुग्रं निधनुरन्वायमिच्छन् ८ [२६]

तुभ्यं देते मरुतः सुशोवा अर्चन्त्यर्कं मृन्वन्त्यन्धः ।

अहिमोहानमप आशयानि प्र मायाभिमायिनं सक्षदिन्द्रः ९

वि पु मृधो जनुषा दानमिन्द्र—ब्रह्म गवा मघवन त्वचकानः ।

अर्वा वामस्य नमुचः शिरो य—दवर्तया मनव गातृमिच्छन् १०

पुते हि मामकृथा आदिदिन्द्र शिरो वामस्य नमुचमधायन् ।

अर्वा न चित स्वर्गं वर्तमानं प्र चक्रियेव रादसी मरुज्ज्वः ८

अर्वा हि वाम आशयानि चक्रे किं मां कर्त्तव्यं अस्मि मेनाः ।

अन्तर्हृत्स्वयं मे अस्मि धेने अथोप प्रेद यधये इत्युमिन्द्रः ९

वामं भावोऽपितोऽनवन्त—हेतु वन्सर्वियुता यदासन् ।

न ना इन्द्रो अमृजदस्य शाके—यर्गो मोमांसः मुपुता अमन्दन् १० [२७]

यर्गो मोमांसं वृषभं अमन्दन्—नरोरवीर्यं वृषभः सार्द्धं नपु ।

पुंगुरः पथिर्वो इन्द्रो अस्मि पुनर्गवामजतादुभिर्याणाम् ११ (२२४)

मद्रमिदं रुशमा अग्ने अकृन् गवां चत्वारि ददतः सहस्रा ।	
ऋणंचयस्य प्रयता मघानि प्रत्यग्रमीप्स नृत्तमस्य नृणाम्	१२
सुपेशसं माव सृजन्त्यस्तं गवां सहस्रं रुशमासो अग्ने ।	
तीषा इन्द्रमममन्दुः सुतासो ऽक्तोर्व्युष्टौ परितक्म्यायाः	१३
औष्णत सा रात्री परितक्म्या याँ ऋणंचये राजनि रुशमानाम् ।	
अत्यो न वाजी रघुरज्यमानो बभ्रुश्चत्वार्यसनत सहस्रा	१४
चतुःसहस्रं गव्यस्य पश्वः प्रत्यग्रमीप्स रुशमेष्वग्ने ।	
धर्ममिदं ततः प्रवृजे य आसीं दयस्मयस्तम्बादाम विषाः	१५ [२८]००८)

(३१)

१३ मघस्युरात्रेयः । इन्द्रः, ८ तृतीयपादस्य कुत्सो वा, चतुर्थपादस्य उशना वा. ९ इन्द्राकुत्सौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रो रथाय प्रवर्तं कृणाति यमध्यस्थान्मघवा वाजयन्तम् ।	
यूधेव पश्वो व्युनोति गोपा अरिष्टो याति प्रथमः सिषासन्	१
आ प्र द्रव हरिवो मा वि वेनः पिशङ्गरानि अमि नः सचस्व ।	
नहि त्वदिन्द्र वस्यो अन्यदस्त्य मेनांश्चिज्जनिवतश्चकथ	२
उद्यत सहः सहस्र आजनिष्ट देविष्ट इन्द्र इन्द्रियाणि विश्वा ।	
प्रानोदयत सुदुर्वा वध्रे अन्तर्वि ज्योतिषा संवदुत्वत् तमोऽवः	३
अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन् त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ।	
ब्रह्माण इन्द्रं महयन्तो अर्के रवर्धश्चहये हन्तवा उ	४
वृष्णे यत् ते वृषणो अर्कमर्वा निन्द्रा घ्रावाणो अर्दितिः सजोषाः ।	
अनश्वासो ये पवयोऽरुधा इन्द्रेषिता अभ्यवर्तन्त वस्यून	५ [२९]

प्र ते पूर्वाणि करणानि बोधं प्र नूतना मघवन् या चकथ ।	
शक्तीयो यद् विमरा रोदसी उमे जयन्तपो ममवे दानुचित्राः	६
तविष्णु ते करणं वस्म विषा ऽहिं यद् घ्नोजो अत्रामिमीथाः ।	
शुष्णास्य चित् परि माया अगृभ्णाः प्रपित्वं यन्नप दस्यूरसेधः	७
त्वमपो यदेवे तुर्वज्ञाया ऽरमयः सुदुर्वाः पार इन्द्र ।	
उग्रमयातमवहो ह कुत्सं सं ह यद् वामुशनारन्त देवाः	८ (२३६)

इन्द्राकुत्सा वहमाना रथेनाऽऽ वामत्या अपि कर्णे वहन्तु ।
 निः पीमज्यो धर्मथो निः षधस्थान् मघोनो हृदो वरथस्तमोसि
 वातस्य युक्तान् त्सुयुजश्चिदध्वान् कविश्चिदेषो अंजगन्नवस्युः ।
 विश्वे ते अत्र मरुतः सखाय इन्द्र ब्रह्माणि तविषीमवर्धन

९

१० [३०]

सूरश्चिद् रथं परितक्म्यायां पूर्वं करदुपरं जुजुवांसम् ।
 भरच्चक्रमेतशः सं रिणाति पुरो वर्धन् सनिष्यति क्रतुं नः
 आयं जना अभिचक्षे जगामेन्द्रः सखायं सुतसोममिच्छन् ।
 वदन् ग्रावाव वेदिं भ्रियाते यस्य जीरमध्वर्यवश्चरन्ति ।
 ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते मतो अमृत मो ते अंह आरन् ।
 वावन्धि यज्यैरुत तेषु धेह्यो जो जनेषु येषु ते स्याम

११

१२

१३ [३१] (१४१)

(३०)

११ गातुरात्रेयः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अदर्वुरुत्सममृजो वि खानि त्वमर्णवान् बद्धधानां अरम्णाः ।
 महान्तमिन्द्र पर्वतं वि यद् वः सृजो वि धारा अव दानवं हन्
 त्वमुत्सां क्रतुभिर्बद्धधानां अरंह ऊधः पर्वतस्य वज्रिन् ।
 अहिं चिदुग्र प्रयुतं शयानं जघन्वा इन्द्र तविषीमधत्याः
 त्यस्य चिन्महतो निर्मृगस्य वर्धजघान तविषीभिरिन्द्रः ।
 य एक इदप्रतिर्मन्यमान आदस्मावून्यो अंजनिष्ट तव्यान्
 त्यं चिदेषां स्वधया मदन्तं मिहो नपातं सुवृधं तमोगाम् ।
 वृषप्रभर्मा दानवस्य भामं वज्रेण वज्री नि जघान शुष्णम्
 त्यं चिदस्य क्रतुभिर्निषत्तम मर्मणो विददिस्य मर्म ।
 यदीं सुक्षत्र प्रभृता मदस्य युयुत्सन्तं तमसि हर्म्ये धाः
 त्यं चिद्वित्था कल्पयं शयानं मसूर्ये तमसि वावृधानम्
 तं चिन्मन्वानो वृषभः सुतस्यो ज्यैरिन्द्रा अपगूर्या जघान

१

२

३

४

५

६ [३२]

उद् यदिन्द्रो महते दानवाय वर्धयमिष्ट सहो अप्रतीतम् ।
 यदीं वज्रस्य प्रभृती वृदाभ विश्वस्य जन्तोरधमं चकार

७

(१४८)

त्यं चिद्वर्णं मधुपं शयानमसिन्धुं वधं महावदुग्रः ।

अपावमत्रं महता वधेन नि दुर्योणि आवृणङ् मृधवाचम
को अस्य शुष्मं तविषीं वगत एको धना भरते अप्रतीतः ।

इमे चिदस्य अयसो नु देवी इन्द्रस्यौजसा भियसा जिहान्त
न्यस्मै देवी स्वधितिर्जिहीत इन्द्राय गातुरुशतीव यम ।

सं यदोजो युवते विश्वमाभिर्गन्तुं स्वधात्वे क्षितया नमन्त

एकं नु त्वा सत्यतिं पाञ्चजन्यं जातं शृणोमि यशसं जनेषु ।

तं मे जगृभ्र आशसो नविष्ठं कृपा वस्तोहवमानास इन्द्रम

एवा हि त्वामृतुथा यातर्यन्तं मघा विप्रेभ्यो ददतं शृणोमि ।

किं ते ब्रह्माणो गृहते सम्वायो ये त्वाया निदुधुः काममिन्द्र

१२[३३](२५३)

— १७४६ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-२८]

(३३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३३-४४]

१० प्राजापत्यः । यवर्णः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महिं महे तवसे दीध्ये नृनिन्द्रयित्था तवसे अतव्यान् ।

यो अस्यै सुमतिं वाजसातो स्तुतो जने समर्यञ्चिकेत
स त्वं न इन्द्र धियमानो अर्केर्हृषीणा वृषन् योक्त्रमग्नेः ।

या इत्था मघवन्ननु जोषं वक्षो अभि प्रार्यः सक्षि जनान्
न ते त इन्द्राभ्यस्महृष्वाऽयुक्तासो अब्रह्मता यदसन् ।

तिष्ठा रथमधि तं वज्रहस्ताऽऽरिम् देव यमसे स्वश्वः

पुरु यत त इन्द्र सन्त्युक्था गवे चक्रधोर्वर्गमु युध्यन् ।

ततक्षे सूर्याय चिदोर्कसि स्वे वृषा समत्सु कामस्य नाम चित

वयं ते त इन्द्र ये च नरः शर्धो जजाना याताश्च रथाः ।

आस्माञ्जगम्यादहिशुष्म सत्वा भगो न हव्यः प्रभूथेषु चारुः

५ [१]

पपूक्षेण्यमिन्द्र त्वे ह्योजो नृम्णानि च नूतमानो अमर्तः ।

स न एनीं वसवानो रयि क्राः प्रार्यः स्तुषे तुविमघस्य दानम

एवा न इन्द्रोतिभिर्व पाहि गृणतः शूर कारुन् ।

उत त्वचं वदतो वाजसातो पिप्रीहि मध्वः सुपुतस्य चारोः

७

(२६०)

उत त्वे मा पौरुकुत्स्यस्य सुरे—सदस्योर्हिरणिनो रराणाः ।	
वहन्तु मा दश श्येतासो अस्य गैरिक्षितस्य क्रतुभिर्नु संश्वे	८
उत त्वे मा मारुताश्वस्य शोणाः कत्वामघासो विदथस्य रातो ।	
सहस्रा मे च्यवतानो ददान आनूकमर्यो वपुषे नार्चत	९
उत त्वे मा ध्वन्यस्य जुष्टा लक्ष्मण्यस्य सुरुचो यतानाः ।	
महा रायः संवरणस्य ऋषे—वजं न गावः प्रयता अपि गमन्	१० [२] (२६३)

(३४)

९. प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । जगती, ९. त्रिष्टुप् ।

अजातशत्रुमजरा स्वर्व—त्यनु स्वधामिता दुस्ममीयते ।	
मुनोतन पचत बहवाहसे पुरुष्टुताय प्रतरं दधातन	१
आ यः सोमेन जठरमापिप्रता—ऽमन्दत मघवा मध्वो अन्धमः ।	
यदी मृगाय हन्तव महावधः सहस्रभृष्टिमृशना वधं यमत	२
यो अस्मे घंस उत वा य ऊधानि सोमं मुनोति भवति द्युमौ अह ।	
अपाप शक्रस्ततनुष्टिमूहति तनूशुभ्रं मघवा यः कवामखः	३
यस्यावधीत पितरं यस्य मातरं यस्य शक्रा भ्रातरं नात इषते ।	
वेनीद्वस्य प्रयता यतंकरो न किल्बिषादीषते वस्व आकरः	४
न पञ्चभिर्नुशभिर्वष्ट्यारभं नासुन्वता सचते पुण्यता चन ।	
जिनाति वेदमया हन्ति वा धुनि—ग देवयुं भजति गोमति व्रज	५ [३]

वित्वक्षणः समृता चक्रमासजा ऽसुन्वतो विषुणः सुन्वतो वृधः ।	
इन्द्रो विश्वस्य दमिता विमीषणो यथावशं नेयति दासमायः	६
समीं पणोरजति भोजनं मुषे वि द्वाशुषं भजति सूनरं वसु ।	
दुर्गं चन ध्रियते विश्व आ पुरु जनो यो अस्य तविषीमचुकुधत	७
सं यज्जना सुधना विश्वशर्धमा—ववेदिन्द्रो मघवा गोषु शुभ्रिषु ।	
युजं ह्यन्यमकृत प्रवप—न्युर्वां गव्यं सृजत सत्वभिर्धुनिः	८
सहस्रमामाग्निवेशिं गृणीषि शत्रिमग्र उपमां केतुमर्यः ।	
तस्मा आपः संयतः पीपयन्त तस्मिन् क्षत्रममवत त्वेषमस्तु	९ [४] (२७२)

(३५)

८ प्रभूवसुराङ्गिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ८ पङ्क्तिः ।

यस्ते साधिष्ठोऽवस	इन्द्र कतुष्टमा भर ।	
अस्मभ्यं चर्षणीसहं	सस्मिं वाजेषु दुष्टरम	१
यविन्द्र ते चतस्रो	यच्छृणु सन्ति तिस्रः ।	
यद् वा पञ्च क्षितीना	मवस्तन सु न आ भर	२
आ तेऽवो वरेण्यं	वृषन्मम्य हूमहं ।	
वृषजूतिर्हि जजिष	आभूमिर्गिन्द्र तुर्वणिः	३
वृषा ह्यसि गर्धसे	जजिषे वृणि ते शवः ।	
स्वश्रत्रं ते धृषन्मनः	सत्राहमिन्द्र पौंस्यम	४
त्वं तमिन्द्र मर्त्यं	ममित्रयन्तमद्रिवः ।	
सर्वरथा शतक्रतो	नि याहि शवसम्पते	५ [५]

त्वामिदं वृत्रहन्तम्	जनांसो वृक्तबर्हिषः ।	
उग्रं पूर्वीषु पुर्व्यं	हवन्ते वाजसातये	६
अस्माकमिन्द्र दुष्टरं	पुरोयावानमाजिषु ।	
सयावानं धनेधने	वाजयन्तमवा रथम्	७
अस्माकमिन्द्रेहि नां	रथमवा पुरंध्या ।	
वयं शविष्ठ वार्यं	द्विवि श्रवां दधीमहि द्विवि स्तोमं मनामहे	८ [६] २१०)

(३६)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ जगती ।

स आ गमदिन्द्रो यो वसूनां	चिकेतद् दातुं दामनो रयीणाम् ।	
धन्वचरो न वंसगस्तृषाण	श्रकमानः पिबतु दुग्धमंशुम्	१
आ ते हनू हरिवः शूर शिषे	रुह्यत सोमो न पर्वतस्य पूठे ।	
अनु त्वा राजसर्वतो न हिन्वन्	गीर्मिमंसेम पुरुहूत विश्वे	२
चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते	मनो मिया मे अमतेरिद्विवः ।	
रथादधि त्वा जरिता संदावृध	कुबिन्नु स्तोषन्मघवन पुरुवसुः	३ (१८३)

एष ग्रावेव जरिता त इन्द्रे यतिं वाचं बृहदांशुषाणः ।
 प्र सव्येन मघवन् यंसि रायः प्र वक्षिणिर्द्वारिवो मा वि वैनः
 वृषा त्वा वृषणं वर्धतु द्यौर्वृषा वृषभ्यां वहसे हरिभ्याम् ।
 स नो वृषा वृषरथः सुशिप्र वृषक्रतो वृषा वज्रिन् भरे धाः
 यो रोहितो वाजिनो वाजिनीवान् त्रिभिः शतैः सचमानावर्षिष्ट ।
 यूने समस्मै क्षितयो नमन्तां भुतरथाय मरुतो वुवोया

४

५

६ [७] (२८६)

(३७)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं भानुना यतते सूर्यस्याऽऽजुह्वानो घृतपृष्ठः स्वञ्चाः ।
 तस्मा अमृधा उषसो व्युच्छान् य इन्द्राय सुनवामेत्याह
 समिद्धाग्निर्वनवत् स्तीर्णबर्हि युक्तग्रावा सुतसोमो जगते ।
 ग्रावाणो यस्येषिरं ववुन्त्य यदध्वर्युर्विषाव सिन्धुम्
 वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति य ई वहाति महिषीमिषिराम् ।
 आस्य भवस्याद रथ आ च घोषात् पुरु सहस्रा परि वर्तयाते
 न स राजा व्यथते यस्मिन्निन्द्र स्तीर्णं सोमं पिबति गोसंस्थायम् ।
 आ सत्वनैरजति हन्ति वृत्रं क्षेति क्षितीः सुभगो नाम पुष्यन्
 पुष्यात् क्षेमे अमि योगे भवात्युमे वृती संयती सं जयाति ।
 प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवानि य इन्द्राय सुतसोमो वृषाशत

१

२

३

४

५ [८] (२९१)

(३८)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

उरोष्ट इन्द्र राधसो विम्बी रातिः शतक्रतो ।
 अधा नो विश्वचर्षणे द्युम्ना सुक्षत्र मंहय
 यदीमिन्द्र भवाय्यमिषं शविष्ठ वधिषे ।
 पप्रथे दीर्घश्रुतमं हिरण्यवर्णं दुष्टरम्
 शुष्मासो ये ते अद्विवो मेहना केतसापः ।
 उभा वृषावमिष्टये दिवश्च गमश्च राजथः

१

२

३

(२९४)

उतो नो अम्य कस्य चिद् दक्षस्य तव वृत्रहन् ।

अस्मभ्यं नृम्णामा भराऽस्मभ्यं नृमणम्यसे

४

नू त आमिरमिष्टिमिस्तव शर्मञ्छतक्रतो ।

इन्द्र स्याम सुगोपाः शूर स्याम सुगोपाः

५ [९] (२९६)

(३९)

५ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

यदिन्द्र चित्र मेहना ऽस्ति त्वादातमद्विवः ।

राधस्तमो विवद्वस उमयाहस्त्या भर

१

यन्मन्यसे वरेण्यमिन्द्रं द्युक्षं तदा भर ।

विद्याम तस्य ते वयमकूपारस्य वावने

२

यत ते वित्सु प्रराध्य मनो अस्ति श्रुतं बृहत ।

तेन हव्वा चिद्विव आ वाजं वर्षि सातये

३

महिष्ठं वो भघोनां राजानं चर्षणीनाम् ।

इन्द्रमुप प्रशस्तये पूर्वीभिर्जुजुषे गिरः

४

अस्मा इत काव्यं वच उक्थमिन्द्राय शंस्यम् ।

तस्मा उ ब्रह्मवाहसे गिरो वर्धन्त्यत्रयो गिरः शुम्भन्त्यत्रयः

५ [१०] (३०१)

(४०)

९ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः, ५ सूर्यः, ६-९ अत्रिः । १-३ उष्णिक्;

५, ९ अनुष्टुप्; ४, ६-८ त्रिष्टुप् ।

आ याह्याद्विमिः सुतं सोमं सोमपते पिब । वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम्

१

वृषा ग्रावा वृषा मवो वृषा सोमो अयं सुतः । वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम्

२

वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिञ्चित्रामिरुतिमिः । वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम्

३

ऋजीषी वज्री वृषभस्तुराषाद् दृष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा ।

युक्त्वा हरिम्यामुप यासवुर्वाङ् माध्यंदिने सर्वने मत्सदिन्द्रः

४

यत् त्वा सूर्य स्वर्मास्तमसावध्यदासुरः ।

अक्षेत्रविद् यथा मुग्धो मुवनान्यदीधयुः

५ [११] (३०६)

स्वर्भानोरध यद्विन्द्र माया अवि विवि वर्तमाना अवाहन् ।
 गृह्यहं सूर्यं तमसापवतेन तुरीयेण ब्रह्मणाविन्दुदग्निः
 मा मामिमं तव सन्तमत्र इरस्या दुग्धो मियसा नि गरीत ।
 त्वं मित्रो असि सत्यराधास्तौ मेहावतं वरुणश्च राजा
 शाक्यो ब्रह्मा युयुजानः संपर्यन् कीरिणा देवान् नर्मसोपशिक्षन् ।
 अग्निः सूर्यस्य विवि चक्षुराधात् स्वर्भानोरप माया अघुक्षत
 यं वै सूर्यं स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः ।
 अत्रयस्तमन्विन्दन् नह्यन्ये अशक्नुवन्

६

७

८

९ [१२] (११०)

(४१)

१० भोमोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६-१७ अतिजगती, १० एकपदा विराट् ।

को नृ वा मित्रावरुणावृतायन् विवि वा महः पार्थिवस्य वा दे ।
 क्रतुस्य वा सर्वसि त्रासीथां नो यज्ञायते वा पशुपां न वाजान्
 ते नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिन्द्र क्रमुक्षा मरुतां जुषन्त ।
 नमोभिर्वा ये दधते सुवृक्तिं स्तोमं रुद्राय मीळ्वुधे सजोषाः
 आ वा येताम्विना हुवध्वै वातस्य पत्नम् रथस्य पुष्टौ ।
 उत वा विवि असुराय मन्त्रं प्रान्धांसीव यज्यवे मरध्वम्
 प्र सध्रणो विष्यः कण्वहोता त्रितो विवः सजोषा वातो अग्निः ।
 पुषा भगः प्रमथे विश्वभोजा आजिं न जग्मुराश्वश्चतमाः
 प्र वा रयि युक्ताश्वं मरध्वं राय एषेऽवसे दधीत धीः ।
 सुशय एवैरौजिजम्य होता ये व एवा मरुतस्तुराणां

१

२

३

४

५ [१३]

प्र वा आयुं रथयुजं कृणुध्वं प्र वृषं विप्रं पनितारप्रकैः ।
 इषुध्वं क्रतुसापः पुरंधीर्वस्वीर्नो अत्र पत्नीरा धिये धुः
 उप व एषे वन्द्येभिः शुषैः प्र यद्धी विवश्चितयजिर्कैः ।
 उपासानक्तो विदुषीव विश्वमा हा वहतो मर्त्याय यज्ञम्
 अभि वा अर्चं पोष्यावतो नृन् वास्तोष्पतिं त्वष्टारं रगणः ।
 धन्या सजोषा धिषणा नमोभिर्वनस्पतीरोषधी राय एवं
 तुजे नृगते पर्वताः सन्तु स्वैतवा ये वसवो न वीरः ।
 पनित आप्न्यो यजतः सदा नो वर्धातुः शंसं नयो अभिष्टौ

६

७

८

९ (१११)

वृष्णो अस्तोषि भूम्यस्य गर्भं त्रितो नपातमपां सुवृक्ति ।
गुणीते अग्निरेतरो न शुषैः शोचिष्केणो नि रिणाति वना १० [१४]

कथा महे रुद्रियाय ब्रवाम कद् राये चिकितुषे भगाय ।
आप ओषधीरुत नोऽवन्तु द्यौवना गिरयो वृक्षकेशाः ११
शृणोतु न ऊर्जा पतिगिरिः स नभस्तरीया इषिरः परिजमा ।
शृण्वन्त्वापः पुरो न शुभाः परि सुचो बबृहाणस्याद्रः १२
विवा विष्णु महान्तो ये व एवा ब्रवाम वस्मा वार्य दधानाः ।
वयश्चन सुम्ब आ व यन्ति क्षुमा मर्तमनुयतं वधन्तः १३
आ वैश्यानि पार्थिवानि जन्मा—ऽपश्चाच्छा सुमस्वाय वोचम ।
वधन्तां द्यावो गिरश्चन्द्राग्रा उवा वधन्तामभिषाता अर्णाः १४
पदेपदे मे जरिमा नि धायि वरुन्त्री वा शक्रा या पायुभिश्च ।
सिषक्तु माता मही रसा नः स्मत् सूरिभिर्कजुहस्तं कजुवनिः १५ [१५]

कथा दाशेम नमसा सुदानु—नेवया मरुतो अच्छोक्ता प्रश्रवसा मरुतो अच्छोक्ता ।
मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषे धा—वस्माकं भूदुपमातिवनिः १६
इति चिन्तु प्रजायै पशुमत्यै देवासो वनते मर्त्यो व आ देवासो वनते मर्त्यो वः ।
अत्रा शिवां तन्वो धासिमस्या जरां चिन्मे निर्रतिर्जग्रसीत १७
तां वो देवाः सुमतिमूर्जयन्ती—मिषमश्याम वसवः शसा गोः ।
सा नः सुदानुर्मूलयन्ती देवी प्रति द्रवन्ती सुविताय गम्याः १८
अमि न इळा यूथस्य माता स्मन्नदीमिरुवशी वा गृणातु ।
उर्वशी वा बृहद्दिवा गृणाना—ऽभ्यूर्ण्वाना प्रभूथस्यायोः १९
सिषक्तु न ऊर्ज्यस्य पुष्टेः २० [१६] (३३०)

(४२)

१८ मौमोऽग्निः । विश्व देवाः, ११ रुद्रः । त्रिष्टुप्, १७ एकपदा विराट् ।

म शतमा वरुणं दीधिति गी—मित्रं मगभदिति नूनमश्याः ।
पृषद्योनिः पञ्चहोता शृणोत्व—तूर्तपन्था असुरो मयोभुः १
पति मे स्तोममदितिर्जगृम्यात् सूनं न माता हृद्यं सुशेवम् ।
ब्रह्म प्रियं देवहितं यदस्य—हं मित्रे वरुणे यन्मयोमु २ (३३२)

उदीरय कवित्तमं कवीना—मुनसैनमभि मध्वा घृतेन ।
 स नो वसुनि प्रयता हितानि चन्द्राणि देवः सञ्चिता सुवाति ३
 समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सं सुरिमिहिरिवः सं स्वस्ति ।
 सं ब्रह्मणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमत्या यज्ञियांनाम् ४
 देवो भगः सञ्चिता गायो अंश इन्द्रो वृत्रस्य संजितो धनानाम् ।
 क्रमुक्ष्वा वाजं उत वा पुरंधि—स्वन्तु नो अमृतासस्तुरासः ५ [१७]

मरुत्वतो अप्रतीतस्य जिष्णो—रजुर्यतः प्र ब्रवामा कृतानि ।
 न ते पूर्वे मध्वन् नापंगसो न वीर्यं नतनः कश्चनाप ६
 उप स्तुहि प्रथमं गन्धेयं बृहस्पतिं मनितां धनानाम् ।
 यः शंसते स्तुषते शंसविहः पुरुवमुगागमज्जोहुवानम ७
 तयोतिभिः सचमाना अरिष्टा बृहस्पते मध्वानः सुवीराः ।
 ये अश्वदा उत वा सन्ति गोदा ये वस्त्रदाः सुमगास्तेषु रायः ८
 विसर्माणं कृणुहि विसर्माणं ये भुञ्जते अपुणन्तो न उक्थेः ।
 अपमृतान प्रमदे वावधानान ब्रह्मद्विषः सूर्याद यावयस्व ९
 य आहूतं रक्षसो देववीना वनक्रेमिन् मरुतो नि यात ।
 यो वः शमीं शलाभानस्य जिन्दान नृपुञ्जान कामान करते सिष्विजानः १० [१८]

तमु बृहि यः सिष्वः सुमन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य ।
 यक्ष्वा महे सीमन्त्याय रुद्र नमोभिर्द्वयमसृ दुवस्य ११
 दमूनसो अपसा य मृहस्ता वृष्णाः पत्नीन्त्यो विश्वतष्टाः ।
 मरुस्वती बृहद्विजान राका अश्वन्तीविरिवस्यन्तु शुभ्राः १२
 प्र सृ महे मुडाग्याय मेधा गिरं मर नव्यसीं जायमानाम् ।
 य आहूता बृहिवक्षणां रुपा मिनानो अक्रणोविदं नः १३
 प्र सुष्टुतिः स्तनयन्तं ववन्त—मिष्टस्पतिं तस्मिन् नमः १४
 यो अन्दिमा देदनिमा इयमि प्र विद्युता गेदसी उक्षमाणः १५
 एषः स्नामो मान्त अर्जो अच्युतं रुद्रस्य सुनयुवन्त्यैरुक्षयाः ।
 कामो गाय तवते मा स्वस्यु—य स्तुहि पृथदश्वो अयामः १६
 प्रीतः स्नामः पृथिवीमन्तरिक्षं वनस्पतीगन्धरी गये अर्याः ।
 देवोदेयः सुदवो भन्तु मत्त मा नो माता पृथिवी दुर्मतो धात १७ (३४६)

उरौ देवा अनिबाधे स्याम
समन्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।
आ नो रयि बृहत्तमोत वीराना विश्वान्यमृता सौमंगानि

१७

१८ [१९] (३४८)

(४३)

१७ भौमोऽभिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् । १६ एकपदा विगद ।

आ धेनवः पर्यसा तूर्यधा अमर्धन्तीरुप नो यन्तु मध्वा ।
महो राये बृहतीः सप्त विप्रो मयोभुवो जरिता जोहवीति
आ सुहृती नमसा वर्तयध्वे द्यावा वाजाय पृथिवी अमृध्वे ।
पिता माता मधुवचाः सुहस्ता भरेभरे नो यशसावविष्टाम्
अर्ध्वर्यबभ्रुकृवांसो मधूनि प्र वायवे मरत चारु शुक्रम ।
होतेव नः प्रथमः पाक्ष्यस्य देव मध्वो ररिमा ते मदाय
दक्ष क्षिप्रो पुञ्जते बाहु अर्द्धि सोमस्य या शमितारा सुहस्ता ।
मध्वो रसं सुगमन्तिर्गिरिषां चर्निश्चदद दुदुहे शुक्रमंशुः
असांवि ते जुजुषाणाय सोमः क्रत्वे दक्षाय बृहते मदाय ।
हरी रथे सुधुरा योगे अवाग्निन्द्र प्रिया कृणुहि हृयमानः

१

२

३

४

५ [२०]

आ नो महीमरमति सजाषा ग्रां वृवी नमसा रातहव्याम् ।
मधोर्मदाय बृहतीमृतज्ञा माग्ने वह पथिभिर्देवयानैः
अञ्जन्ति यं प्रथयन्तो न विप्रो वपावन्तं नाग्निना तपन्तः ।
पितुर्न पुत्र उपसि मेष्टु आ वर्मो अग्निमृतयज्ञसादि
अच्छा मही बृहती शतमा गी ब्रूतो न गन्न्वन्विनां भुवध्वे ।
मयोभुवा सुरथा यातमवाग्गन्तं निधिं धुरमाणिर्न नार्मिम
प्र तव्यसो नमउक्तिं तुरस्याऽहं पूष्ण उत वायोरद्विधि ।
या राधसा चोदितारा मतीनां या वाजस्य द्रविणोदा उत त्मन्
आ नार्मिमिरुतो वक्षि विश्वा ना रूपेमिर्जातवेदो हुषानः ।
ब्रह्म गिरो जरितुः सुहृतिं च विश्वे गन्त मरुतो विश्वं ऊनी

६

७

८

९

१० [२१]

आ नो विवो बृहत्तः पर्यतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम् ।
हव देवी जुजुषाणा घृताचीं शग्मां नो वाचमुशती शृणोतु

११ (३५९)

आ वेधसं नीलपृष्ठं बृहन्तं बृहस्पतिं सदनं सादयध्वम् ।	
सादयोनं दम आ दीविवांसं हिरण्यवर्णमरुषं सपेम	१२
आ धर्णीसिर्बृहद्विदो रराणो विश्वेभिर्गन्त्वोमभिर्हुवानः ।	
ग्रा वसान् ओषधीर्मृध-स्त्रिधातुंशृङ्गो वृषभो वयोधाः	१३
मातुष्पदे परमे शुक्र आयो-र्विपन्यदो रास्पिरासो अगमन् ।	
सुशेव्यं नमसा रातहव्याः शिशुं मृजन्त्यायवो न वासे	१४
बृहद वयो बृहते तुभ्यमग्ने धियाजुरो मिथुनासः सचन्त ।	
देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात	१५
उरो देवा अनित्राधे स्याम	१६
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो गयिं वहतमोत वीरा-ना दिश्वान्यमृता सौभंगानि	१७ [२२] (३६५)

(४४)

१५ काश्यपोऽवत्सारः (१० क्षत्र-ममस-पशवद-यजत-सन्नि-अवत्साराः; ११ विश्ववार-यजत-मायी-अवत्साराः; १२ अवत्सारेण सह सदापृण-यजत-बाहुवृक्त-भुतवित्-तर्याः; १३ सुतंभरश्च) । विश्वे देवाः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तं प्रत्नथां पूर्वथां विश्वथेमथां ज्येष्ठतातिं बर्हिषदं स्वर्विदम् ।	
प्रतीचीनं वृजनं दोहमे गिरा ऽऽशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे	१
भिये सुदृशीरुपरस्य याः स्व-विरोचमानः ककुभांमचोदते ।	
सुगोषा अमि न दभाय सुक्रतो परो मायामिर्कृत आंस नाम ते	२
अत्यं हविः संचते सच्च धातु चा-ऽरिष्टगातुः स होता सहोमरिः ।	
प्रमर्त्ताणो अनु बर्हिर्वषा शिशु-र्मध्ये युवाजरो विमुहां त्रितः	३
प्र व एते सुयुजो यामन्निष्टये नीचीरमुष्मै यम्यं कृतावृधः ।	
सुयन्तुभिः सर्वशासैर्भीशुभिः क्रिविर्नामानि प्रवणे मुषायति	४
मंजर्भुषणस्तकभिः मुतेगृभं वयाकिनं चित्तगर्भासु सुम्बरुः ।	
धारवाकेष्वृजुगाथ शोभमे वर्धस्व पत्नीगृभि जीवो अंध्वरे	५ [२३]
यादृशेव ददृशे तादृगृच्यते सं छायायां दधिरे सिधयाप्स्वा ।	
महीममभ्यमुरुषामुरु जयां बृहत् सुवीरमनपच्युतं सहः	६
वेत्ययुर्जनिवान् वा अति स्पृधः समर्यता मनसा सूर्यः कविः ।	
घंसं रक्षन्तं परि विश्वतो गय-मम्माकं शर्म वनवत् स्वावसुः	७ (३७२)

ज्यासांसमस्य यतुनस्य केतुन ऋषिस्वरं चरति यासु नाम ते ।
 यादृहिमन् धायि तमपस्यया विवृद् य उ स्वयं वहते सो अरं करत ८
 समुद्रमांसामर्ष तस्ये अग्निमा न रिष्यति सर्वनं यस्मिन्नायता ।
 अत्रा न हार्दि कवणस्य रेजते यत्रा मतिर्विद्यते पूतबन्धनी ९
 स हि अत्रस्य मनसस्य चित्तिमि-रेवावदस्य यजतस्य सधेः ।
 अवत्सारस्य स्पृणवाम रण्वमिः शर्विष्ठं वाजं विदुषा चिदर्थम् १० [२४]

इयेन आंसामर्दितिः कक्ष्योऽं मर्दो विश्ववारस्य यजतस्य मायिनः ।
 समन्यमन्यमर्थयन्त्येतदे विदुर्विषाणं परिपानमन्ति ते ११
 सव्रापूणो यजतो वि द्विषो वधीद् बाहुवृक्तः श्रुतचित् तयो वः सचा ।
 उमा स वरा प्रत्येति भाति च यदी गृणं भजते सुप्रयावमिः १२
 सुतमरो यजमानस्य सत्यति-विश्वांसामूधः स धियामुदञ्चनः ।
 मरद् धेनू रसवच्छिभिये पयोऽनुब्रुवाणो अध्येति न स्वपन् १३
 यो जागारु तमृचः कामयन्ते यो जागारु तमु सामानि यन्ति ।
 यो जागारु तमयं सोमं आह तवाहमस्मि सस्ये न्योकाः १४
 अग्निर्जागारु तमृचः कामयन्ते ऽग्निर्जागारु तमु सामानि यन्ति ।
 अग्निर्जागारु तमयं सोमं आह तवाहमस्मि सस्ये न्योकाः १५ [२५](३८०)

(४५)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४५-५५]

११ सदापूज भात्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

विवा द्विषो विष्यन्नग्निमुकथै-रायत्या उषसो अर्चिनो गुः ।
 अपावृत ब्रजिनीरुत स्वर्गाद् वि कुरो मानुषीर्देव आवः १
 वि सूर्यो अमतिं न धियं सादो-वाद् गवां माता जानती गात ।
 धन्वर्णसो नद्यः सादोअर्णाः स्थूणोव सुमिता हंहत द्यौः २
 अस्मा उक्थाय पर्वतस्य गर्भो महीनां जनुषे पुर्याय ।
 वि पर्वतो जिहीत साधत द्यौ-राविवांसन्तो दसयन्त भूमं ३
 सुक्तेमिर्वो वचोमिर्वेवजुदै-रिन्द्रा न्वग्नी अयसे द्वुध्वै ।
 उक्थेमिर्हि प्सा कवयः सुयज्ञा आविवांसन्तो मरुतो यजन्ति ४ (३८४)

एतो न्व॑द्य सु॒भ्यो॑ऽ म॒र्षाम् प्र दु॒च्छुना॑ मिनवामा वरीषः ।
आरे वे॒र्षासि॑ सनुतर्दधामा—ऽया॑म प्राश्चो यजमानमच्छ

५ [२६]

एता धियं कृणवामा सखायो ऽप या मातां कणुत व्रजं गोः ।
यया मनुर्विशिशिषं जिगाय यया वणिग्वङ्कुरापा पुरीषम्
अनू॒नो॒वत्र॑ हस्तयतो अद्वि—रा॒चन् येन॑ दश॑ मासो नवग्वाः ।
ऋतं॑ वती सरमा गा अविन्दुद विश्वानि सत्याङ्गिराश्चकार
विश्वे॑ अस्या व्युषि माहिनायाः सं यद गोभिरङ्गिरसो नवन्त ।
उत्स॑ आसां परमे सधस्य॑ ऋतस्य॑ पथा सरमा विदुद गाः

६

७

८

आ सूर्यो यातु सप्ताश्वः क्षेत्रं यवस्योर्विया दीर्घयाये ।

रघुः श्येनः पतयदन्धो अच्छा युषा कविर्दीदयद् गोषु गच्छन्

९

आ सूर्यो अरुहच्छुक्रमणो ऽयुक्त यद्दुरितो वीतपृष्ठाः ।
उद्गा न नावमनयन्त धीरा आशृण्वतीरापो अर्वागतिष्ठन्
धियं वो अप्सु दधिषे स्वर्षा ययातरन् दश मासो नवग्वाः ।
अया धिया म्याम देवगोपा अया धिया तुतुर्यामात्यंहः

१०

११ [२७] (३९१)

(४६)

८ प्रतिक्षत्र आत्रेयः । विश्वे देवाः, ७-८ देवपत्न्यः । जगती; २, ८ त्रिष्टुप् ।

हयो न विद्वां अयुजि स्वयं धुरि तां वहामि प्रतरणीमवस्युषम ।

नास्या वरिम विमुचं नावृतं पुन विद्वान् पथः पुरएत ऋजु नैषति

१

अग्र इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतोत विष्णो ।

उमा नासत्या रुद्रो अधु ग्राः पूषा मगः सरस्वती जुषन्त

२

इन्द्राग्नी मित्रावरुणादिति स्वः पृथिदीं द्यां मरुतः पर्वतां अपः ।

हुवे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं मगं नु शंसं सवितारमृतये

३

उत नो विष्णुरुत वातो अश्विधो ब्रविणोदा उत सोमो मयस्करत् ।

उत ऋमव उत राये नो अश्विनो त त्वष्टोत विश्वानुमंसते

४

उत त्यज्ञो मारुतं शर्ध आ गमद् दिविक्षयं यजतं बहिरासदे ।

दृष्टस्पतिः शर्म पूषोत नो यमद् वरुथ्यं वरुणो मित्रो अर्यमा

५

(३९६)

उत न्ये नः पर्कतासः सुशस्तयः सुदीतयो नद्यः आमणे भुवन ।
 मर्गो विमृक्ता शयसावसा गम—दुरुव्यया अदितिः श्रोतु मे हव्यम्
 देवानां पत्नीदशतीरवन्तु नः प्रावन्तु नस्तुजये वाजसातये ।
 याः पार्थिवास्मो या अपामपि वते ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छत
 उत ग्रा म्यन्तु देवपत्नी—रिन्दाण्यः प्राप्यश्विनी राट् ।
 आ रोवसी वरुणानी शृणोतु व्यन्तु देवीर्य ऋतुर्जनीनाम

६

७

८ [२८] (३९९)

—०—

[तृतीयोऽध्यायः ३३॥ अ० १, ३१]

४७]

७ प्रतिरथ आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिदृक् ।

प्रयुज्यती विव एति कुवाणा मही माता दुहितुर्बोधयन्ती ।
 आविवासन्ती युवतिर्मनीषा पितृभ्य आ सवने जोहुवाना
 अजिरासस्तवप इयमाना आतस्थिवांसो अमृतस्य नाभिम् ।
 अनन्तास उरवो विश्वतः सीं परि द्यावापृथिवी यन्ति पन्थाः
 उक्षा समुद्रो अरुषः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवश ।
 मध्ये दिवो निहितः पृथिरदमा वि चक्रमे रजमस्यान्यन्ती
 चत्वार ई बिभ्रति क्षेमयन्तो दश गर्भं चरसे धापयन्ते ।
 त्रिधातवः परमा अस्य गावो विवश्चरन्ति परि सद्यो अन्तान
 इदं वपुर्निवचनं जनास—श्चरन्ति यज्ञशस्तस्थुरापः ।
 द्वे यदीं विमूतो मातुरन्ये इहेह जाते यस्याई सबन्धू
 वि तन्वते धियो अस्मा अपांसि वस्त्रा पुत्राय मातरो वयन्ति ।
 उपप्रक्षे वृषणो मोदमाना विवस्पथा वध्वो यन्त्यच्छ
 तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शं योरस्मभ्यमिदमस्तु शस्तम ।
 अशीमहिं गाधमृत प्रतिष्ठां नमो दिवे बृहते सावनाय

१

२

३

४

५

६

७ [१] (४०६)

(४८)

५ प्रतिमानुगात्रेयः । विश्वे देवाः । जगती ।

कदु प्रियाय धाज्ञे मनामहे स्वक्षत्राय स्वयंशसे महे वयम् ।
 आमेन्यस्य रजसो यकुभ्र आँ अपो वृणाना वितनोति मायिनी
 ता अमृत वयुनं वीरवक्षणं समान्या वृतया विश्वमा रजः ।
 अपो अपाशीरपरा अपेजते य पूर्वामिस्तिरते देवयुर्जनः

१

२

(४०८)

आ ग्रावाभिरङ्गुन्येभिरक्तुभि—र्वरिष्ठं वज्रमा जिघर्ति मायिनि ।
 शतं वा यस्य प्रचरन् त्वे दमे संवर्तयन्तो वि च वर्तयन्नाहा ३
 तामस्य रीतिं परशोरिब प्रत्य—नीकमस्य भुजे अस्य वर्षसः ।
 सचा यदि पितुमन्तमिव क्षयं रत्नं दधाति भरद्वाजये विशे ४
 स जिह्वा चतुरनीक कञ्जते चारु वसानो वरुणो यतश्चरिम् ।
 न तस्य विष्णु पुरुषत्वता वयं यतो भगः सविता दाति वार्यम् ५ [२] (४११)

(४९)

५ प्रतिप्रभ आत्रेयः, (५ तृणपाणिः) । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

देवं वा अद्य सवितारमेधे भगं च रत्नं विभजन्तमायोः ।
 आ वा नरा पुरुमुजा ववृत्यां विवेदिवे चिदम्बिना सख्योयन् १
 प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्वान् त्सूक्तैर्देवं सवितारं वुवस्य ।
 उपं ब्रवीत नमसा विजान—अयेष्टं च रत्नं विभजन्तमायोः २
 अद्वयया दयते वार्याणि पूषा भगो अदितिर्वस्त उग्रः ।
 इन्द्रो विष्णुर्वरुणो मित्रो अग्नि—रहानि भद्रा जनयन्त वृष्माः ३
 तन्नो अनवा सविता वरुथं तत् सिन्धव इषयन्तो अनु गमन् ।
 उप यद् वोचं अध्वरस्य होता रायः स्याम पतयो वाजरत्नाः ४
 प्र ये वसुभ्य इवदा नमो वु—र्ये मित्रे वरुणे सूक्तवाचः ।
 अवैत्वम्बं कृणुता वरीयो दिवस्पृथिव्योरवसा मदेम ५ [३] (४१५)

(५०)

५ स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप्, ५ परस्मै ।

विश्वो वुवस्य नेतु—मर्तो वुरीत सख्यम् ।
 विश्वो राय इषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे १
 ते ते देव नेतुर्ये चेमाँ अनुशसे ।
 ते राया ते ह्याऽपृचे सचेमहि सच्यैः २
 अतो न आ नृनतिथी—नतः पत्नीर्विशम्यत ।
 आरे विश्वं पथेष्ठां द्विषो युयोतु यूयुविः ३ (४१९)

यत्र वह्निरभिहितो वृद्धवद् द्रोण्यः पशुः ।

नृमणा वीरपुस्त्यो ऽर्णा धीरेव सनिता

४

एष ते देव नेता रथस्पतिः शं रयिः ।

शं राये शं स्वस्तय इषःस्तुतो मनामहे देवस्तुतो मनामहे

५ [४] (४२१)

(५१)

१५ स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः, ४, ६-७ इन्द्रवायू, ५ वायुः । १-४ गायत्री;

५-१० उष्णिक्, ११-१३ जगती त्रिष्टुप्वाः, १४-१५ अनुष्टुप् ।

अग्ने सुतस्य पीतये विश्वैरुमेभिरा गहि । वृवोभिर्हव्यदातये १

ऋतधीतय आ गत सत्यधर्माणो अध्वरम् । अग्नेः पिबत जिह्वया २

विभ्रेभिर्विप्र सन्त्य प्रातर्यावभिरा गहि । वृवोभिः सोमपीतये ३

अयं सोमश्चमू सुतो ऽमत्रे परि विच्यते । प्रिय इन्द्राय वायवे ४

वायवा याहि वीतये जुषाणो हव्यदातये । पिबा सुतस्यान्धसो अभि प्रयः ५ [५]

इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां पीतिर्महथः । ताञ्क्षुषेथामरेपसावभि प्रयः ६

सुता इन्द्राय वायवे सोमांसो दध्याशिरः । निघ्नं न यन्ति सिन्धवोऽभि प्रयः ७

सजूर्विश्वेभिर्वृवोभि रश्विभ्यामुषसा सजूः । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ८

सजूर्मित्रावरुणाभ्यां सजूः सोमेन विष्णुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ९

सजूरादित्यैर्बभूविः सजूरिन्द्रेण वायुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण १० [६]

स्वस्ति नो मिमीतामश्विना भगः स्वस्ति वृव्यदितिरनर्वणः ।

स्वस्ति पूषा असुरो दधातु नः स्वस्ति द्यावापृथिवी सुचेतुनां ११

स्वस्तये वायुमुषं ब्रह्मामहे सोमं स्वस्ति भुवनस्य यस्पतिः

बृहस्पतिं सर्वगणं स्वस्तये स्वस्तये आवित्यासो भवन्तु नः १२

विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो वसुरग्निः स्वस्तये ।

देवा अवन्तु भवः स्वस्तये स्वस्ति नो रुद्रः पात्वंहसः १३

स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति पथ्ये रेवति ।

स्वस्ति न इन्द्रश्चाग्निश्च स्वस्ति नो अदिते कृधि १४

स्वस्ति पन्थामनु चरेम सूर्याचन्द्रमसाविव ।

एतर्द्धमाहता जानता सं गमेमहि १५ [७] (४२६)

(५०)

१७ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । अनुष्टुपः ६, १६-१७ पङ्क्तिः ।

प्र श्यावाश्च धृष्णुया ऽर्चा मरुद्भिर्ऋकभिः ।	
ये अङ्गोवमनुष्वधं भवा मदन्ति यज्ञियाः	१
ते हि स्थिरस्य शर्वसः मस्वायः सन्ति धृष्णुवा ।	
ते यामन्ना धृषद्विन—स्मना पान्ति शश्वतः	२
ते स्पन्द्रासो नोक्षणा ऽति प्कन्दन्ति शर्वरीः ।	
मरुतामधा महो विवि क्षमा च मन्महे	३
मरुत्सु वो दधीमहि स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया ।	
विश्वे ये मानुषा युगा पान्ति मर्त्यं रिषः	४
अहन्तो ये सुदानवो नरो असामिशवसः ।	
प्र यज्ञं यज्ञियेभ्यो विवा अर्चा मरुद्भ्यः	५ [८]
आ रुक्मैरा युधा नरं क्रुष्वा क्रुदीरमुक्षत ।	
अन्वेनाँ अहं विद्युतो मरुतो जज्जतीरिव मानुरतं त्वना विषः	६
ये वावृधन्त पार्थिवा य उरावन्तरिक्ष आ ।	
वृजने वा नदीनां सधम्ये वा महो विषः	७
शर्धो मारुतमुच्छ्रंस सत्यशवसमृध्वसम ।	
उत स्म ते शुभे नः प्र स्वम्हा युजाम त्वना	८
उत स्म ते परुष्ण्या—मूर्णा वसत शुन्ध्यवः ।	
उत एव्या रथाना—मर्दिं भिन्वुन्त्योजसा	९
आपथयो विपथयो ऽन्तस्पथा अनुपथाः ।	
एतेमिर्मह्यं नाममि—यज्ञं विष्टार ओहते	१० [९]
अधा नरो न्योहते ऽधा नियुत ओहते ।	
अधा पारावता इति चित्रा रूपाणि दश्या	११
छन्वुःस्तुमः कुमन्यव उत्समा कीरिणो नृतुः	
ते मे के चित्र तप्यव ऊमा आसन् वृशि त्विषे	१२
य क्रुष्वा क्रुदिर्विद्युतः कवयः सन्ति वेधसः ।	
तस्यै मारुतं कृषं नमस्या रमया गिरा	१३ (४४९)

अच्छं कषे मरुतं गणं वाना मित्रं न वक्षणा ।

दिवो वा धृष्णव ओजसा स्तुता धीमिषिषण्यत

१४

नू मन्वान एषां देवाँ अक्ष्म न वक्षणा ।

वाना संचित सूरिमि र्यामभुतेमिरश्मिभिः

१५

प्र ये मं बन्ध्वेषे गां बोचन्त सूरयः पृथिं बोचन्त मातरम् ।

अधा पितरमिष्मिणं रुद्रं बोचन्त शिक्रसः

१६

सप्त मं सप्त शाकिन एकमेका शता वदुः ।

यमुनायामधि श्रुतमुद् राधो गव्यं मृजे नि राधो अश्व्यं मृजे

१७ [१०] (४५३)

(५३)

१६ श्यावाश्व आत्रेयः । मरुतः । १, ५, १०-११, १५ वज्रपः २ वृद्धाः ३ अनुष्टुप्, ४ पुनर्वाणिक्, ६-७, ९, १३-१४, १६ सप्तोवृद्धताः ८, १२ गायत्री ।

को वेदु जानमेषां को वा पुरा सुस्रज्वास मरुताम् ।

यद् युयुजे किलास्यः

१

ऐतान् रथेषु तस्थुषः कः शुभ्राव कथा ययुः ।

कर्म सप्तुः सुदासे अन्वापय इळाभिर्वृष्टयः सह

२

ते मं आहूय आण्यु रूप द्युमिर्विमिर्मदे ।

नरो मर्षा अरेपस इमान् पश्यन्निति पृहि

३

ये अश्विषु ये वाशीषु स्वमानवः सश्व रुक्मेषु स्वादिषु ।

भ्राया रथेषु धन्वसु

४

युष्माकं स्मा रथाँ अनु मुदे दधे मरुता जीरकानवः ।

वृष्टी द्यावो यतीरिव

५ [११]

आ यं नरः सुदानवो द्वाशुषं विवः कोष्मचुच्यवुः ।

वि पर्जन्यं सृजन्ति रोदसी अनु धम्बना यन्ति वृष्टयः

६

तृवृणाः सिन्धवः क्षोदसा रजः प्र ससुर्धेनवा यथा ।

स्यन्ता अश्वा इवा ध्वनो विमोचने वि यद् वर्तन्त एन्यः

७

आ यात मरुतो विव आन्तरिक्षावृमवुत ।

वाव स्थात परावतः

८

(४६१)

मा वो रसानितभा कुभा कुमु—र्मा वः सिन्धुर्नि रीरमत ।	
मा वः परि ष्ठात् सरयुः पुरीषिण्य—स्मे इत् सुन्नमस्तु वः	९
तं वः शर्धं रथानां त्वेषं गुणं मारुतं नव्यसीनाम् ।	
अनु प्र यन्ति वृष्टयः	१० [१२]
शर्धंशर्धं व एषां वार्तवार्तं गुणगुणं सुशस्तिभिः ।	
अनु कामेम धीतिभिः	११
कस्मा अद्य सुजाताय रातहव्याय प्र ययुः ।	
एना यामेन मरुतः	१२
येन तोकाय तनयाय धान्यं बीजं वहध्वे अक्षितम् ।	
अस्मभ्यं तद् धत्तन यद् व ईमहे राधो विश्वायु सौभगम्	१३
अतीयाम निदस्तिरः स्वस्तिभिर्हित्वावद्यमरातीः ।	
वृद्धी शं योराप उस्मि भेषजं स्याम मरुतः सह	१४
सुदेवः समहासति सुवीरो नरो मरुतः स मर्त्यः ।	
यं त्रायध्वे स्याम ते	१५
स्तुहि भोजान् त्स्तुवतो अस्य यामनि रणन् गावो न यवसे ।	
यतः पूर्वा इव सखीरनु ह्वय गिरा गृणीहि कामिनः	१६ [१३] (४९९)

(५४)

१५ कथावाग्ध आत्रेयः । मरुतः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

प्र शर्धीय मारुताय स्वभानव इमां वाचमनजा पर्वतच्युते ।	
घर्मस्तुभे त्रिव आ पृष्ठयज्वने द्युन्नमस्तु मर्हि नृम्णमर्चत	१
प्र वो मरुतस्तविषा उवून्यवो वयोवृधो अश्वयुजः परिज्रयः ।	
सं विद्युता दधति वाशति त्रितः स्वरन्त्यापोऽवना परिज्रयः	२
विद्युन्महसो नरो अश्मविद्यवो वार्तत्विषो मरुतः पर्वतच्युतः ।	
अव्यूया चिन्मुहुरा ह्वादुनीवृतः स्तनयदमा रमसा उदोजसः	३
व्यक्तून् रुद्रा व्यहानि शिक्कसो व्यन्तरिक्षं वि रजांसि धूतयः ।	
वि यदज्रा अजथ नाव इ यथा वि दुर्गाणि मरुतो नाह रिष्यथ	४ (४७३)

तद् वीर्यं वो मरुतो महित्वनं वीर्यं ततान् सूर्यो न योजनम् । एता न यामे अगृभीतशोचिषो ऽनश्वदा यक्षययातना गिरिम्	५ [१४]
अभ्राजि शर्धो मरुतो यदर्णसं मोषथा वृक्षं कपनेव वेधसः । अर्धं स्मा नो अरमतिं सजोषसा—श्चक्षुरिव यन्तमनु नेषथा सुगम्	६
न स जीयते मरुतो न हन्यते न स्नेहति न व्यथते न रिप्यति । नास्य राय उर्ष दस्यन्ति नोतय ऋषिं वा यं राजानं वा सुषूदथ	७
नियुत्वंतो ग्रामजितो यथा नरो ऽर्यमणो न मरुतः कवन्धिनः । पिन्वन्त्युत्सं यद्विनासो अस्वरन् व्युन्दन्ति पृथिवीं मध्वो अन्धसा	८
प्रवत्वंतीयं पृथिवी मरुद्भयः प्रवत्वंती द्यौर्भेवति प्रयज्यः । प्रवत्वंतीः पृथ्या अन्तरिक्ष्याः प्रवत्वंतः पर्वता जीरदानवः	९
यन्मरुतः समरसः स्वर्णरः सूर्य उर्विते मरुथा दिवो नरः । न वोऽश्वाः अथयन्ताह सिम्रतः सद्यो अस्याध्वनः पारमभुथ	१० [१५]
अंसेषु व ऋदयः पत्सु स्वादयो वक्षःसु रुक्मा मरुतो रथे शुभः । अग्निभ्राजसो विद्युतो गर्मस्त्योः शिप्राः शीर्षसु वितता हिरण्ययीः	११
तं नाकमूर्यो अगृभीतशोचिषं रुशत् पिप्पलं मरुतो वि धूनुथ । समच्यन्त वृजनार्तित्विषन्त यत् स्वरन्ति घोषं विततसृतायवः	१२
युष्मादरास्य मरुतो विचेतसो रायः स्याम रथ्योऽं वयस्वतः । न यो युच्छति तिष्योऽं यथा विवोऽं ऽस्मे रारन्त मरुतः सहस्रिणाम् ।	१३
यूयं रयिं मरुतः स्पार्हवीरिं यूयमृषिमवध सामविप्रम् । यूयमर्वन्तं भरताय वाजं यूयं धत्थ राजानं श्रुष्टिमन्तम्	१४
तद् वो यामि द्रविणं सद्यऊतयो येना स्वर्णं ततनाम नूरभि । इदं सु मे मरुतो हर्यता वचो यस्य तरेम तरसा शतं हिमाः	१५ [१६] (४८४)

(५५)

१० इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्रयज्यघो मरुतो भ्राजद्वयो बृहद् वयो दधिरे रुक्मवक्षसः । इयन्ते अश्वैः सुयमेभिराशुभिः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	१
स्वयं दधिध्वे तविषीं यथा विद बृहन्महान्त उर्विया वि राजथ । जुतान्तरिक्षं ममिरे व्योजसा शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	२ (४८६)

साकं जाताः सुभ्वः साकमुक्षिताः श्रिये चिदा प्रतरं वापृधुर्नरः ।	
विगोकिणः सूर्यस्येव रश्मयः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	३
आभूषण्यं वो मरुतो महित्वनं दिदृक्षेण्यं सूर्यस्येव चक्ष्णम् ।	
उता अस्मा अमृतत्वे दधातु शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	४
उदीर्यथा मरुतः समुद्रतो यूयं कृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः ।	
न वो दत्ता उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	५ [१७]
यदश्वान धुषु पृषतीरयुग्ध्वं हिरण्ययान् प्रत्यत्काँ अमुग्ध्वम् ।	
विश्वो इत स्पृधो मरुतो व्यस्यथ शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	६
न पर्वता न नद्यो वरन्त वो यत्राचिध्वं मरुतो गच्छथेदु तत ।	
उत द्यावापृथिवी याधना परि शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	७
यन पृथ्वी मरुतो यच्च नूतने यदुद्यते वसवो यच्च शस्यते ।	
विश्वस्य तस्य भवथा नवदमः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	८
मूळन नो मरुतो मा वधिष्टनाऽस्मभ्यं शर्म बहुलं वि यन्तन ।	
अधि स्तोत्रस्य सस्यस्य गातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	९
ययमस्मान नयत वस्या अच्छा निरहतिभ्यो मरुतो गृषानाः ।	
अपथ्यं नो हव्यदाति यजत्रा वयं स्याम पतयो गयीणाम्	१० [१८] (४१७)

(५६)

१ श्यावाश्व आश्रयः । मरुतः । वृहती. ३. ७ सतोपृहती ।

अग्ने शधेन्तमा गणं पिष्टं रुक्मेमिरस्त्रिमिः ।	
विशो अद्य मरुतामव ह्वयं त्रिवश्रिद गच्छनादधि	१
यथा चिन्मन्यसे दृढा तदिन्मे जग्मुगशसः ।	
ये त नदिष्ठं हवनान्यागमन तान वर्ध भीमसंहशः	२
मीळदुष्मतीव पृथिवी पगहता मदन्त्येत्यस्मदा ।	
कक्षो न वो मरुतः शिर्मावाँ अमो दुधो गौरिव भीमयुः	३
नि ये गिणन्योजसा वृथा गावो न दुधुरः ।	
अग्माँन चित स्वर्वाँ पर्वतं गिरिं प्र च्यावयन्ति याममिः	४ (५८)

उत तिष्ठ नूनमेषां स्तोमैः समुक्षितानाम् ।

मरुतां पुरुतममपूर्व्यं गवां सर्गमिव ह्वये

५ [१९]

युद्धग्ध्वं हरुषी रथं युद्धग्ध्वं रथेषु राहितः ।

युद्धग्ध्वं हरी अजिरा धुरि वाळ्हव वहिष्ठा धुरि वाळ्हव

६

उत स्य वाज्यरूपस्तुविष्वणि र्हिह स्म धायि दशतः ।

मा वो यामेषु मरुतश्चिरं केरत प्र ते रथेषु चादत

७

रथं नु मारुतं वयं धवस्युमा हुवामहे ।

आ यस्मिन् तस्थौ सुगणानि विभ्रता सचा मरुत्सु रोदसी

८

तं वः शर्धं रथशुभं त्वेषं पनस्युमा हुवे ।

यस्मिन् त्सुजाता सुभगा महीयत सचा मरुत्सु मीन्द्रुषी

९ [२०] (५०३)

(५१)

(यश्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५७-७२)

१ श्यावाश्च जात्रियः । मरुतः । जगती. ७-८ त्रिष्टुप् ।

आ रुद्रास इन्द्रवन्तः सजापसा हिरेण्यगवाः सुविताय गन्नन ।

इयं वा अस्मत प्रति ह्वयेत मतिग्लाना न दिव उन्मा उदुन्यवे

१

वाशीमन्त कृष्टिमन्तो मनीषिणः सधन्वान इधूमन्तो निषङ्गिणः ।

स्वश्वाः स्थ सुरथाः पृश्निमातरः स्वायुधा मरुता याचना शुभस

२

धुनुथ द्यां पर्वतान् दाशुष वसु नि वा वना जिहत यामेनो भिया ।

कोपयथ पृथिवीं पृश्निमातरः शुभे यदुधाः पर्वताग्युग्ध्वम

३

बाल्मिषिणो मरुतो वर्षनिर्णिजो यमा इव सृमहेतः सुपशंसः ।

विशङ्काश्वा अरुणाश्वा अंगमः प्रवक्षसो महिना श्रीरिवारवः

४

पुरुद्वप्सा अश्विमन्तः सुदानवस्त्वपसहेतः अनवभर्गवसः ।

सुजातासो जनुषा रुक्मवक्षसो दिवो अको अमृतं नाम भेजिर

५ [२१]

कृष्टयो वो मरुतो अंसयार्गव सह अजो बाहोर्वो बले हितम् ।

नृम्णा शीषस्वायुधा रथेषु वो विश्वा वः श्रीरधि तनूषु पिपिशे

६

गोमदश्वावद रथवत सुवीरं चन्द्रवद गर्धो मरुतो ददा नः ।

प्रशस्ति नः कृणुत रुद्रियासो मक्षाय वोऽवसा देव्यस्य

७

हये नरो मरुतो मूळता नुस्नुवीमयामो अमृता कतज्ञाः ।

सस्यभृतः कवयो युवानो बृहद्विरयो बृहदुक्षमाणाः

८ [२२] (५११)

(५८)

८ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

तमुं नूनं तविषीमन्तमेषां स्तुषे गुणं मारुतं नव्यसीनाम् ।	
य आश्वश्वा अमवद् वहन्त उतेशिरे अमृतस्य स्वराजः	१
त्वेषं गुणं तवसं सार्दिहस्तं धुनिवतं मायिनं दार्तिवारम् ।	
मयोमुवो ये अमिता महित्वा वन्दस्व विप्र तुविरार्धसो नृन्	२
आ वो यन्तूववाहासो अद्य वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनन्ति ।	
अयं यो अग्निर्मरुतः समिद्ध एतं जुषध्वं कवयो युवानः	३
यूयं राजानमिर्यं जनाय विभ्वतष्टं जनयथा यजत्राः ।	
युष्मद्वेति मुष्टिहा बाहुजूतो युष्मत् सदश्वो मरुतः सुवीरः	४
अरा इवेदचरमा अहेव प्रप्र जायन्ते अकवा महोभिः ।	
पृभेः पुत्रा उपमासो रभिष्ठाः स्वयां मत्या मरुतः सं मिमिक्षुः	५
यत् प्रायांसिष्ट पृषतीमिरश्वैर्वीळुपविभिर्मरुतो रथेभिः ।	
क्षोदन्त आपो रिणते वना न्यवोस्त्रियो वृषभः क्रन्दतु द्यौः	६
प्रथिष्ट यामन् पृथिवी चिदेषां भर्तेव गर्भं स्वमिच्छवो धुः ।	
बातान् ह्यश्वान् धुरीयुयुञ्जे वर्षं स्वेदं चकिरे रुद्रियांसः	७
ह्ये नरो मरुतो मूळता न स्तुर्वीमघासो अमृता कर्तज्ञाः ।	
सत्यश्रुतः कवयो युवानो बृहद्गिरयो बृहदुक्षमाणाः	८ [२३] (५९)

(५९)

८ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र वः स्पळकन् त्सुविताय व्रावने ऽर्चा द्विवे प्र पृथिव्या कृतं भरे ।	
उक्षन्ते अश्वान् तरुषन्त आ रजो ऽनु स्वं भानुं श्रथयन्ते अर्णवैः	१
अमादिषां म्रियसा मूर्मिरेजति नौर्न पूर्णा क्षरति व्यथिर्यती ।	
वुरेहृशो ये चितयन्त एममि रन्तर्महे विदथे येतिरे नरः	२
गवामिव श्रियसे शृङ्गमुत्तमं सूर्यो न चक्षू रजसो विसर्जने ।	
अत्या इव सुम्बुश्चारवः स्थन मर्या इव श्रियसे चेतथा नरः	३ (५९१)

को वो महान्ति महतामुदभवत् कस्काद्या मरुतः को ह पौंस्या ।	
युयं ह मूर्मिं किरणं न रेजथ प्र यद् भरध्वे सुविताय वावने	४
अश्वो इवेदरुषामः सर्वन्धवः शुर्ग इव प्रयुधः प्रोत युयुधुः ।	
मर्या इव सुवृधो वावृधुर्नरः सूर्यस्य चक्षुः प्र मिनन्ति वृष्टिभिः	५
ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास उज्जिहोः समध्यमासो महत्सा वि वावृधुः ।	
सुजातासो जनुषा पृश्निमातरं दिवो मर्या आ नो अच्छा जिगातन	६
वयो न ये श्रेणीः पप्तुराजसाः अन्तान् दिवो बृहतः सानुनस्परि ।	
अश्वस एषामुभये यथा विदुः प्र पर्वतस्य नभनूरनुच्यवुः	७
मिमातु द्यौरदितिर्वीतये नः सं दानुचित्रा उपसो यतन्ताम ।	
आचुच्यवुर्विद्यं कोशमेत क्रपे रुद्रस्य मरुतो गृणानाः	८ [२४] (५२७)

(६८)

८ इयायाश्च आत्रेयः । मरुतोऽग्रामरुतो वा । त्रिष्टुप् ७-८ जगती ।

इच्छे अग्निं स्ववसं नमोमि—रिह प्रमत्तो वि चयत कृतं नः ।	
रथेरिष प्र मेरे वाजयद्भिः प्रदक्षिणिन्मरुतां स्तोममृध्याम	१
आ ये तस्थुः पृषतीषु श्रुतासु सुसेषु रुद्रा मरुतो रथेषु ।	
वनां चिदुग्रा जिहंत नि वो भिया पृथिवी चिद रजते पर्वतश्चिन्	२
पर्वतश्चिन्महि वृद्धो बिभाय विवश्चित सानु रजत स्वने वः ।	
यत् क्रीळथ मरुत क्रष्टिमन्त आप इव मध्यंश्चो धवध्वे	३
वरा इवेद रेवतासो हिरण्ये—ग्भि स्वधामिस्तन्वः पिपिभे ।	
भिये श्रेयांसस्तवसो रथेषु सत्रा महोमि चकिरे तनूषु	४
अज्येष्ठासो अकनिष्ठास एते सं भ्रातरो वावृधुः सौभगाय ।	
युवा पिता स्वर्षा रुद्र एषां सुदुघा पृश्निः सुदिना मरुद्भ्यः	५
यकुत्तमे मरुतो मध्यमे वा यद् वावमे सुभगासो दिवि ४ ।	
अतो नो रुद्रा उत वा न्वस्या—ऽग्ने विताद्धविषो यद् यजाम	६
अग्निश्च यन्मरुतां विश्ववेदसो दिवो वहध्व उत्तरादाधि ण्णुभिः ।	
ते मन्दसाना धुनयो रिशादसो वामं धत्त यजमानाय सुन्वते	७
अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिर्ऋकभिः सोमं पिब मन्दसानो गणाभिभिः ।	
पावकेभिर्विश्वमिन्वेभिर्गयाभि—वैश्वानरं प्रविवां केतुना सजूः	८ [२५] (५३५)

(६१)

१९ इयावाभ्य आयेय १-४, ११-१२ सक्तः, ५-८ तस्मिन्महिषी शार्शथसीः, ९ वेददक्षिणः

पुरुषाच्छतः १० वेददक्षिणतस्तः, १७-१९ दाग्यो रथवीतिः । गायत्री,

१ निषुतः, ५ अनुषुतः, ९ सतोवृद्धनी ।

के हा नरः शीततमा य एकैक आयेय । परमभ्याः पगवतः १

क्वोवोऽश्वाः क्वाभीश्वः कथं श्वः कथा यय । पुष्ट सर्वा नसौर्यशः २

जघने चोद एषा वि सुदधानि नरा ययः । पुत्रकृथे न जनयः ३

परा वीरास एतः मयंयो मर्दजानयः । अग्नितपो यथामेध ४

सनत मास्यं पुत्रुभ्यः सव्यं शताश्वम् । इयावाभ्यस्तुताय या शार्शथसीपचवृहत् ५ [२६]

उत त्वा स्त्री शार्शथसी पुंशो भवति वस्यमी । अर्धवत्रादगाधमः ६

वि या जानाति जमुनिं वि तुप्येन्तं वि कृगिन्म । वयत्रा कृणुते मनः ७

उत या नेमा अस्तुतः पशो इति वृष पणि । न वैरंदय इत सभः ८

उत मेऽरपद युवतिमेसन्वृषी । प्रति इयावाभ्य वनेतिम् ।

वि रोहिता पुरुषाच्छतः यमत् । विपतिं शोधयेजाम ९

यो मे धेनूनां शतं वेददक्षिणश्चा ददते । तुग्न इव मंहना १० [२७]

न ई वहन्त आशुभिः पिबन्ता मदिरं मय । अत्र श्रवीमि दधिरे ११

येषां श्रियाधि रोदमी विभ्राजन्त रथिष्व । दिवि रुक्म इवापरि १२

युवा स मारुतो गणस्त्वेषस्था अनंशः । शुभयावापतिष्कुतः १३

को वेद नूनमेषां यत्रा मदन्ति धृतयः । कृतजाता अरेपसः १४

युयं मर्ते विपन्यवः प्रणेतार इत्या धिया । श्रानतारि यामहृतिषु १५ [२८]

ते नो वसूनि काम्या पुरुश्चन्द्रा गिशादमः । आ यज्ञियासो ववृत्तन १६

एतं मे स्ताममम्यं दाम्याय परा वह । गिरा देवि रथीरिव १७

उत मे वोचतादिति सुतमोमि रथवीता । न कामो अर्ध वनि मे १८

एष क्षेति रथवीति मयवा गोमतीरनु । पर्वतेष्वर्पयितः १९ [२९] (५५४)

(६२)

१ अतविदात्रेयः । मित्रावरुणा । त्रिष्टुप् ।

कृतेन कृतमपिहितं ध्रुवं वा सूर्यस्य यत्र विमुञ्चन्त्यश्वान् ।

दृष्टा शता मह तस्थुस्तदेकं देवानां श्रेष्ठं वर्षामपश्यम १ (५५५)

तत् सु वां मित्रावरुणा महिष्य मीमां तस्युषीरहमिर्बुद्धे ।
विश्वः पितृव्यः स्वर्गस्य धेना अनु वामेकः पविरा ववर्त २
अधारयतं पृथिवीमुत द्यां मित्रं राजाना वरुणा महोभिः ।
वर्धयतमोर्ध्वीः पितृव्यं गा अव वृष्टिं सृजतं जीरद्दानू ३
आ दासश्वासः सुयुजो वहन्तु यतरश्मय उप यन्तुर्वाक् ।
धृतस्य निर्णिगनुं वर्तते वा भूष सिन्धवः प्रविर्वि क्षरन्ति ४
अनु भूताममतिं वर्धदुर्वी बहिर्विव यजुषा रक्षमाणा ।
नमस्वन्ता धृतवृक्षाधि गर्ते मित्रासांथे वरुणेळास्वन्तः ५ [३०]

अक्षविहन्ता सुकृते परस्या यं आसांथे वरुणेळास्वन्तः ।
राजाना क्षत्रमर्हणीयमाना सहस्रस्थूणं बिभृधः सह द्वौ ६
हिरण्यनिर्णिगयो अस्य स्थूणा वि भ्राजते त्रिव्यश्वाजनीव ।
भद्रे क्षेत्रे निर्मिता तिल्विते वा सनेम मध्वो अधिगत्यस्य ७
हिरण्यरूपमुवसो व्युष्टा वयःस्थूणमुर्विता सुयस्य ।
आ रोह्यो वरुण मित्र गर्तं मतश्चक्षायं अर्कितं विर्तिं च ८
यद् बहिर्वि नातिविधे सुदान् अर्च्छिद्वं शर्म भुवनस्य गोपा ।
तेन नो मित्रावरुणावविष्टं सिवांसन्तो जिगीवांसः स्याम ९ [३१] (५६३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३६]

(६३)

७ अर्चनाना भ्रात्रेयः । मित्रावरुणौ । जगती ।

ऋतस्य गोपावधिं तिष्ठथो रथं सत्यंधर्माणा परमे व्योमनि ।
यमत्र मित्रावरुणावथो युवं तस्मै वृष्टिर्मधुमत् पितृव्ये दिवः १
सम्राजस्य भुवनस्य राजघो मित्रावरुणा विदधे स्वर्हशा ।
वृष्टिं वा गघो अमृतत्वमीमहे द्यावापृथिवी वि चरन्ति तन्यवः २
सम्राजा उग्रा वृषमा त्रिबस्पतीं पृथिव्या मित्रावरुणा विचर्षणी ।
चित्रोभिर्घोरुपं तिष्ठथो रवं द्यां वर्धयथो असुरस्य मायया ३
माया वां मित्रावरुणा दिवि भिता सूर्यो ज्योतिश्चरति चित्रमायुधम् ।
तमुद्येन वृष्ट्या गृह्यो त्रिषि पर्जन्य इप्ता मधुमन्त ईरते ४ (५६७)

रथं युञ्जते मरुतः शुभे सुखं शूरो न मित्रावरुणा गविष्टिषु ।
 रजोसि चित्रा वि चरन्ति तन्यवो विवः संम्राजा पर्यसा न उक्षतम् ५
 वाचं सु मित्रावरुणाविरावतीं पर्जन्याश्चित्रां वदति त्विषीमतीम् ।
 अग्रा वसत मरुतः सु मायया द्यां वर्षयतमरुणामरेपसम् ६
 धर्मणा मित्रावरुणा विपश्चिता वता रक्षेथे असुरस्य मायया ।
 ऋतेन विश्वं भुवनं वि राजथः सूर्यमा धन्वो विवि चित्रं रथम् ७ [१] (५७०)

(६४)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ७ पङ्क्तिः ।

वरुणं वो रिशार्दस—मुचा मित्रं हवामहे । परि वजेव बाह्वो—जगन्वासा स्वर्णरम् १
 ता बाहवा सुचेतुना प्र यन्तमस्मा अर्चते । शेवं हि जार्यं वां विश्वासु क्षासु जोगुवे २
 यन्नूनमश्यां गतिं मित्रस्य यायां पथा । अस्य प्रियस्य शर्मण्य—हिंसानस्य सश्चिरे ३
 युवाभ्यां मित्रावरुणो—एमं धेयामृचा । यद्भू क्षये मघोनां स्तोतृणां च स्पृधसे ४
 आ नो मित्र सुदीतिभि—वरुणश्च सधस्थ आ । स्वे क्षये मघोनां सखीनां च वृधसे ५
 युवं नो येषु वरुण क्षत्रं बृहच्च बिभृथः । उरु णो वार्जसातये कृतं राये स्वस्तये ६
 उच्छ्रन्त्यां मे यजता देवक्षत्रे रुशद्रवि ।
 सुतं सोमं न हस्तिभि—रा पङ्क्तिर्धावतं नरा बिभ्रतावर्चनानसम् ७ [२] (५७०)

(६५)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

यश्चिकेत स मुकतु—देवत्रा स ब्रवीतु नः । वरुणो यस्य दर्शतो मित्रो वा वनते गिरः १
 ता हि श्रेष्ठवर्चसा राजाना दीर्घभुक्तमा । ता सत्पती कृतावृध कृतावाना जनेजने २
 ता वामियानोऽवसे पूर्वा उप ब्रुवे सचा । स्वश्वासः सु चेतुना वार्जो अमि प्र वृधने ३
 मित्रो अंहोश्चिदादुरु क्षयाय गातुं वनते । मित्रस्य हि प्रनूवतः सुमतिरस्ति विधतः ४
 वयं मित्रम्यावसि स्याम सप्रथस्तमे । अनेहसस्त्वोतयः सत्रा वरुणशेषसः ५
 युवं मित्रेमं जनं यतथः सं च नयथः ।
 मा मघोनः परि ख्यतं मो अस्माकमुषीणां गोपीथे न उरुप्यतम् ६ [३] (५८३)

(६६)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

आ चिकितान सुकृतं देवौ मर्तं रिशादसा । वरुणाय ऋतपेशसे दधीत प्रयसे महे १
 ता हि क्षत्रमविहृतं सम्यगसुर्यमाशाते । अर्धं वतेव मानुषं स्वर्णं धायि वृशतम २
 ता वामेषे रथानां—मुर्वी गव्यूतिमेषाम् । रातहव्यस्य सुदुतिं वृधृक् स्तोमैर्मनामहे ३
 अथा हि काव्यौ युवं वृक्षस्य पूर्भिर्जुता । नि केतुना जनानां चिकेथे पूतवक्षसा ४
 तद्वतं पृथिवि बृह—च्छ्रवणं ऋषीणाम् । जयसानावरं पृथ्व—ति क्षरन्ति यामभिः ५
 आ बह्वर्मीयचक्षसा मित्रं वयं च सूरयः । द्यचिष्ठे बहुपाय्ये यतेमहि स्वराज्ये ६ [४] (५८९)

(६७)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

बलिस्था देव निष्कृत—मार्दित्या यजतं बृहत् । वरुण मित्रार्थमन् वर्षिष्ठं क्षत्रमाशाथे १
 आ बह्वर्मीयचक्षसा वरुण मित्रं सव्यः । धर्तारा चर्षणीनां यन्तं सुघ्नं रिशादसा २
 बिभ्वे हि विश्वदेवसो वरुणो मित्रो अर्यमा । व्रता पदेव सश्विरे पान्ति मर्त्ये रिषः ३
 ते हि सत्या ऋतस्पृशं ऋतावानो जनेजने । सुनीथासः सुदानवो—ऽहोश्चिदुरुचक्रयः ४
 को नु वा मित्रास्तुतो वरुणो वा तनूनाम् । तत सु वामेषते मति—रत्रिभ्य एवते मतिः ५ [५] (५९४)

(६८)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

प्र वो मित्राय गायत वरुणाय विपा गिरा । महिक्षत्रावृतं बृहत् १
 सञ्जाजा या घृतयोनी मित्रश्चोमा वरुणश्च । देवा देवेषु प्रशस्ता २
 ता नः शक्तं पार्थिवस्य महो रायो विष्वस्य । महिं वा क्षत्रं देवेषु ३
 ऋतमृतेन सर्पन्ते—चिरं वृक्षमाशाते । अबुहा देवौ वर्धते ४
 वृष्टिर्वाय रीत्यपि—चस्पती दानुमत्याः । बृहन्तं गर्तमाशाते ५ [६] (५९९)

(६९)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

ग्री रोचना वरुणं ग्रीरुत घृन् ग्रीणि मित्रं धारयथो रजोसि ।

अबुधनायमार्तिं अत्रियस्या—ऽनु व्रतं रक्षमाणावजुर्धम्

१ (६००)

इरावतीर्वरुण धेनवो वां मधुमद् वां सिन्धवो मित्र वुहे ।	
अवस्तस्थुर्वृषभास्तिसृणां चिषणानां रेतोधा वि द्युमन्तः	२
प्रातर्वृषीमर्दितिं जोहवीमि मध्यंविन उर्विता सूर्यस्य ।	
राये मित्रावरुणा सर्वताते छे तोकाय तनयाय शं योः	३
या धर्तारा रजसो रोचनस्यो तावित्या विव्या पार्थिवस्य ।	
न वां वेवा अमृता आ मिनन्ति व्रतानि मित्रावरुणा भुवणि	४ [७] (६०३)

(७०)

४ उरुचकिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

पुरुकणां चिद्धस्य वों नूनं वां वरुण । मित्र वंसिं वां सुमतिम	१
ता वां सम्यगनुह्वाणे वमश्याम धार्यसे । वयं ते कद्रा स्वाम	२
पातं नो कद्रा पायुभि रत त्रायेथां सुत्रात्रा । तुर्याम वस्यून तनूभिः	३
मा कस्यानुतकतू यक्षं भुजेमा तनूभिः । मा शेषसा मा तनंसा	४ [८] (६०७)

(७१)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

आ नो गन्तं रिशादसा वरुण मित्रं बर्हणा । उपेमं चारुमध्वरम्	१
विश्वस्य हि प्रचेतसा वरुण मित्रं राजधः । ईशाना पिप्यतं धिवः	२
उषं नः सुतमा गतं वरुण मित्रं वाशुषः । अस्य सोमस्य पीतये	३ [९] (६१०)

(७२)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अग्निष्ट ।

आ मित्रे वरुणे वयं गीर्भिर्जुहुमो अत्रिवत् । नि बर्हिषि सवतं सोमपीतये	१
व्रतेन स्थो ध्रुवक्षेमा धर्मणा यातयज्जना । नि बर्हिषि सवतं सोमपीतये	२
मित्रश्च नो वरुणश्च जुषेतां यजमिष्टये । नि बर्हिषि सवतां सोमपीतये	३ [१०] (६१३)

(७३)

[बहोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ७३-८७]

१० पौर आत्रेयः । अग्निनी । अनुष्टुप् ।

यदुद्य स्थः परावति यद्वर्वावत्यम्बिना । यद् वां पुरु पुंरमुजा वदुन्तस्मि आ गताम्	१
इह त्या पुंरभूतमा पुरु वंसोसि विभ्रता । वरुणा याम्यभिगू जुषे वृषिदंजा जुजे	२ (६१५)

इमान्यद वपुं वपु—उत्तकं रथस्य येमथुः । पर्यन्था नाहुषा युगा मत्ता रजांसि दीयथः ३
तद् वु वमिना कृतं विश्वा यद वामनु दवे । नाना ज्ञातावरेपसा समम्मे बन्धुमेयथुः ४
आ यद वां सूर्या रथं निहद रघुष्यवुं सदा । परि वामरुषा वयो घृणा वरन्त आतपः ५ [११]

युवोरत्रिंश्विकेतति नरा मुन्नेन चेतसा । वमं यद वामरेपसं नामन्यासा भुरण्यति ६
उग्रो वां ककुहो ययिः शुण्वं यामेषु संतानिः । यद वां देसाभिगश्विना—अत्रिंनगववर्तति ७
मध्व ऊ वु मधुयुवा रुद्रा मिषक्ति पिप्युषा । यत समृद्धाति पर्यथः पक्ताः पृक्षो भग्न्त वाम ८
सत्यमिद वा उ अश्विना युवामाहुर्मयोभुवा । ना वामन यामहतमा यामन्ना मृळयत्तमा ९
इमा ब्रह्माणि वर्धना अश्विभ्यां सन्तु शंतमा । या तक्षाम रथो उवा—अवाचाम बृहन्नमः १० [१२]

(३२४)

(७४)

१० पार आत्रेयः । अश्विनो । अनष्टप । ८ निचुनः ।

कूष्ठो देवावश्विना । द्या विवा मनावसू । तच्छ्रवथो वृषण्वसू अत्रिवाभा विवासति १
कुह त्या कुह नु श्रुता विवि देवा नामन्या । कम्मिन्ना यतथो जने कां वां नदीनां सचा २
कं याथः कं ह गच्छथः कमच्छा युआथे रथम । कय ब्रह्माणि रण्यथो वयं वामुग्ममीष्टये ३
पौरं चिद्वयुवपुतं पौरं पौराय जिन्वथः । यदीं गृभीततातये सिंहमिव द्रुहस्पद ४
प्र ज्यवानाज्जुजुरुषां वविमत्कं न मुञ्चथः । युवा यदी कथः पन—रा काममृण्वं वध्वः ५ [१३]

अस्ति हि वामिह स्ताता स्मसि वां सुदृशि शिवे । न श्रुतं म आ गत—मवांभिवाजिनीवम् ६
को वामद्य पुरुणा—मा वहे मर्त्यानाम । का विप्रो विप्रवाहसा का यजेवाजिनीवम् ७
आ वां रथा रथानां येषां यान्वश्विना । पुरु चिदस्मयुम्तिर अहुषा मर्त्येष्वा ८
शमू वु वां मधुयुवा इस्माकमस्तु चकृतिः । अवाचीना विचेतसा विभिः श्येनेव दीयतम ९
अश्विना यद् कर्हि नि—च्छ्रयातमिमं हवम । वस्वीरू पृ वां भुजः पृश्नन्ति मृ वां पृचः १० [१४]

(३२५)

(७५)

१ अवस्युरात्रेयः । अश्विनो । पृक्षतिः ।

प्रति प्रियतमं रथं वृषणं वसुवाहनम् ।
स्तोता वामश्विनावृषिः स्तामेन प्रति भूयति माध्वी मम श्रुतं हवम १
अत्यायातमश्विना तिरा विश्वा अहं मना ।
वसा हिरण्यवर्तनी सृष्ट्मना सिन्धुवाहसा माध्वी मम श्रुतं हवम २ (३२५)

आ नो रत्नानि बिभ्रता—वश्विना गच्छतं युवम् ।
 रुद्रा हिरण्यवर्तनी जुषाणा वाजिनीवसू माध्वी मम श्रुतं हवम् ३
 सुदुर्मो वां वृषणवसू रथे वाणीरुयाहिता ।
 उत वां ककुहो मृगः पृक्षः कृणोति वापुषो माध्वी मम श्रुतं हवम् ४
 बोधिन्मनसा रथ्ये—षिरा हवनश्रुता ।
 विमिश्रयवानमश्विना नि याथो अह्वयाविनं माध्वी मम श्रुतं हवम् ५ [१५]

आ वां नरा मनोयुजो ऽश्वसः पुषितप्सवः ।
 वयो वहन्तु पीतये सह सुस्नेभिरश्विना माध्वी मम श्रुतं हवम् ६
 अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम ।
 तिरश्चिदयया परि वर्तिर्यातमदाभ्या माध्वी मम श्रुतं हवम् ७
 अस्मिन् यज्ञे अंदाभ्या जरितारं शुभस्पती ।
 अवस्युमश्विना युवं गूणन्तमुप भूषथो माध्वी मम श्रुतं हवम् ८
 अभूदुषा रुशत्पशु—राग्रिरधाम्युत्विर्यः ।
 अयोजि वां वृषणवसू रथो दस्रावमन्यो माध्वी मम श्रुतं हवम् ९ [१६] (६४१)

(७६)

५ मौमोऽग्निः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ भान्यग्निरुषसामनीक—मुद विप्राणां देवया वाचो अस्थुः ।
 अर्वाश्चा नूनं रथ्येह यातं पीपिवांसमश्विना घर्ममच्छ १
 न संस्कृतं प्र मिमीतो गमिष्ठा ऽन्ति नूनमश्विनोपस्तुतेह ।
 दिवाभिपित्वेऽवसागमिष्ठा प्रत्यधर्ति वृशुषे शंमविष्ठा २
 उता यातं संगवे प्रातरह्वो मध्यंदिन उदिता सूर्यस्य ।
 दिवा नक्तमवसा शंतमेन नेदानीं पीतिरश्विना तंतान ३
 इदं हि वां प्रदिवि स्थानमोकं इमे गृहा अश्विनेदं दुरोणम् ।
 आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा ऽन्यो यातमिषमूर्जं वहन्ता ४
 समश्विनोर्गवसा नूतनेन मयोमुवा सुप्रणीती गमेम ।
 आ नो रथिं ब्रह्ममांत वीराना विश्वान्यमृता सौमगाभि ५ [१७] (६४७)

(७७)

५. भौमोऽग्निः । अभिनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं पुरा गृध्रादङ्गरुषः पिशातः ।	
प्रातर्हि यज्ञमश्विना वृधाते प्र ईसन्ति कवयः पूर्वभाजः	१
प्रातर्यजध्वमश्विना हिनोत न सायमस्ति देवया अजुष्टम् ।	
उतान्यो अस्मद् यजते वि चावः पूर्वःपूर्वो यजमानो वर्नीयान्	२
हिरण्यं ध्रुवर्णो घृतस्तुः पृक्षो वहन्ना रथो वर्तते वाम् ।	
मनोजवा अश्विना वार्तरहा येनातियाथो दुरितानि विश्वा	३
यो भूर्यिष्ठं नासत्याभ्यां विवेष चनिष्ठं पित्वो ररते विभागे ।	
स लोकमस्य पीपरच्छमीभिर्नूध्वभासः सदमित तुतुर्यात	४
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो रयिं बहतमोत वीराना विश्वान्यमृता सौमंगानि	५. [१८] (६५२)

(७८)

९ सप्तवधिराज्यः । अश्विनौ (५-९ गर्भसाविष्युपनिषद्) ।

अनुष्टुप्, १-३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप् ।

अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् । हंसाविव पततमा सुताँ उप	१
अश्विना हरिणाविष गौराविवानु यवसम् । हंसाविव पततमा सुताँ उप	२
अश्विना वाजिनीवसू जुषेथाँ यज्ञमिष्टये । हंसाविव पततमा सुताँ उप	३
अत्रिर्यद् वामवरोहस्रुवीस मजोहवीन्नाधमानेव योषा ।	
इयेनस्य विज्जवसा नूतनेना ऽऽगच्छतमश्विना शतमेन	४ [१९]

वि जिहीष्व वनस्पते योनिः सूर्य्यन्त्या इव । श्रुतं मे अश्विना हव' सप्तवधिं च मुञ्चतम्	५
भीताय नार्धमानाय ऋषये सप्तवधये । मायाभिरश्विना युवं वृक्षं स च वि चाचथः	६
यथा वार्तः पुष्करिणी' समिक्कुर्याति सर्वतः । एवा ते गर्भे एजतु निरैतु दशमास्यः	७
यथा वातो यथा वनं यथा समुद्र एजति । एवा त्वं दशमास्य सहावेहि जरायुणा	८
दश मासाञ्छशयानः कुमारो अर्ध मातरि' । निरैतु जीवो अक्षतो जीवो जीवन्त्या अर्ध ९	
	[२०] (६६१)

(७९)

१० सत्यधवा आग्नेयः उषाः । पक्षिः ।

महे नो अद्य बोधयो—बो राये विविर्मती ।	
यथा चित्रो अबोधयः सत्यधवासि वाप्ये सुजति अश्वसूनुते	१
या सुनीथे शौचद्वये व्योच्छो दुहितर्दिवः ।	
सा व्युच्छु सहीयसि सत्यधवासि वाप्ये सुजति अश्वसूनुते	२
सा नो अद्याभरद्वसु—व्युच्छा दुहितर्दिवः ।	
यो व्योच्छुः सहीयसि सत्यधवासि वाप्ये सुजति अश्वसूनुते	३
अभि ये त्वा विभावरि स्तोमैर्गुणन्ति वक्ष्यः ।	
मघैर्मघोनि सुभियो दामन्वन्तः सुरातयः सुजति अश्वसूनुते	४
यच्चिद्धि ते गणा इमे छुदयन्ति मघत्तये ।	
परि चिद् वष्टयो दधु—वर्दतो राधो अह्वयं सुजति अश्वसूनुते	५ [२१]
ऐषु धा वीरवद् यश उषो मघोनि सुरिषु ।	
ये नो गधांस्यह्वया मघवानो अरासत् सुजति अश्वसूनुते	६
तेभ्यो तृप्तं बृहद् यश उषो मघोन्या वह ।	
ये नो गधांस्यह्वया गव्या भजन्त सुरयः सुजति अश्वसूनुते	७
उत नो गोमतीरिष आ वहा दुहितर्दिवः ।	
साकं सुर्यस्य रश्मिभिः शुक्रैः शोचद्भिरर्चिभिः सुजति अश्वसूनुते	८
व्युच्छा दुहितर्दिवो मा चिरं तनुथा अपः ।	
नेत त्वा स्तेनं यथा रिपुं तपाति सूर्यो अर्चिषा सुजति अश्वसूनुते	९
एतावद् वेदुषस्त्वं भूयो वा दानुमर्हसि ।	
या स्तोतृभ्यो विभावयु—च्छन्ती न प्रमीयसे सुजति अश्वसूनुते	१० [२२] (१७१)

(८०)

६ सत्यधवा आग्नेयः । उषाः । त्रिण्डुप् ।

द्युतद्यामानं बृहतीमृतेन कृतावरीमरुणप्सु विभातीम्	
वेदीमुषसं स्वरावहन्तीं प्रति विप्रासो मतिमिज्रन्ते	१
एषा जनं दर्शता बोधयन्ती सुगान् पथः कृण्वती यात्यग्रे ।	
बृहदथा बृहती विश्वमिन्वो—वा ज्योतिर्यच्छत्यग्रे अह्नाम	२ (१७१)

एषा गोमिरुणेभिर्युजाना ऽर्धन्ती रविमप्रांषु चक्रे ।	
पथो रवन्ती सुविताय देवी पुरुष्टुता बिम्बवांरा वि मांति	३
एषा ज्येनी मवति द्विर्हो आविष्कृण्वाना तन्वं पुरस्तात् ।	
ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु प्रजानतीव न विशो मिनाति	४
एषा शुभा न तन्वो विमानो ध्वेव स्नाती दृश्ये नो अस्थात् ।	
अप द्वेषो बार्धमाना तमोस्युषा विवो दुहिता ज्योतिषागात्	५
एषा प्रतीची दुहिता विवो नृन् योषेव मद्रा नि रिणीते अप्सः ।	
स्युर्ज्वती वृशुषे वार्याणि पुनर्ज्योतिर्युवतिः पूर्वधाकः	६ [२३] (६७७)

(८१)

५. इयावाश्च आत्रेयः । सविता । जगती ।

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतां विपश्चितः ।	
वि होत्रां वधे वयुनाविवेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः	१
विम्बां रुपाणि प्रति मुञ्जते कविः प्रासावीद् मद्रं द्विपदे चतुष्पदे ।	
वि नाकमस्यत् सविता वरेण्यो ऽनु प्रयाणमुषसो वि राजति	२
यस्य प्रयाणमन्वन्य इद् ययुर्वेवा देवस्य महिमानमोजसा ।	
यः पार्थिवानि विममे स एतंशो रजांसि देवः सविता महित्वना	३
उत यांसि सवितस्त्रीणि रोचनो त सूर्यस्य रश्मिभिः समुच्यसि ।	
उत रात्रीमुमयतः परीयस उत मित्रो भवसि देव धर्मेभिः	४
उतेशिषि प्रसवस्य त्वमेक इदुत पूषा भवसि देव यामभिः ।	
उतेशं विम्बं भुवनं वि राजसि इयावाश्चस्ते सवितः स्तोममानशे	५ [२४] (६८१)

(८२)

५. इयावाश्च आत्रेयः । सविता । गायत्री. १ अनुष्टुप् ।

तत् सवितुर्गुणीमहे वयं देवस्य भोजनम् । श्रेष्ठं सर्वधातमं तुरं भगस्य धीमहि १	
अस्व हि स्वयंशस्तरं सवितुः कच्चन प्रियम् । न भिनन्ति स्वराज्यम्	२
स हि रजानि वृशुषे सुवार्ति सविता भगः । तं भागं चित्रमीमहे	३
अथा नो देव सवितः प्रजावत् सावीः सौभगम् । परा दुःस्वप्यं सुव	४
विश्वानि देव सवित दुहितानि परा सुव । यद् मद्रं तन्न आ सुव	५ [२५]
अमांगसो अदितये देवस्य सवितुः सवे । विम्बां वामानि धीमहि	६ (६८८)

आ विश्वेदेवं सत्पतिं सूक्तेरद्या वृणीमहे । सत्यसवं सवितारम् ७
 य इमे उभे अहनी पुर एत्यप्रयुच्छन् । स्वाधीर्वेवः सविता ८
 य इमा विश्वा जाता न्याश्रावयति श्लोकेन । प्र च भुवार्ति सविता ९ [२६] (६९१)
 (८३)

१० भौमोऽत्रिः । पर्जन्यः । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ९ अनुष्टुप् ।

अच्छा वद तवसं गीर्भिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नमसा विवास ।
 कनिकदद् वृषभो जीरदान् रेतो वधात्योषधीषु गर्भम् १
 वि वृक्षान् हन्त्युत हन्ति रक्षसो विश्वं बिभाय भुवनं महावधात् ।
 उतानांगा ईषते वृष्ण्यावतो यत् पर्जन्यः स्तनयन् हन्ति दुष्कृतः २
 रथीव कश्याश्वो अभिक्षिपन्नाविकृतान् कृणुते वर्ष्योऽहं ।
 दूरात् सिंहस्य स्तनथा उदीरते यत् पर्जन्यः कृणुते वर्ष्यो नमः ३
 प्र वाता वान्ति पतर्यन्ति विद्युत् उदोषधीर्जिह्वेते पिन्वते म्वः ।
 इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत् पर्जन्यः पृथिवीं रेतसार्वति ४
 यस्य व्रते पृथिवी ननमीति यस्य व्रते शफवज्जभुरीति ।
 यस्य व्रत ओषधीर्विश्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ५ [२७]
 द्विवो नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः ।
 अर्वाङ्तेन स्तनयित्नुनेह्यपो निषिञ्चन्नमुरः पिता नः ६
 अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उदुन्वता परि दीया रथेन ।
 दृतिं सु कर्ष विषितं न्यञ्चं समा भवन्तुद्वतो निपादाः ७
 महान्तं कोशमुदचा नि षिञ्च स्यन्वन्तां कुल्या विषिताः पुरस्तात् ।
 वृतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि सुप्रपाणं भवत्वद्र्याभ्यः ८
 यत् पर्जन्य कनिकदत् स्तनयन् हंसि दुष्कृतः ।
 प्रतीदं विश्वं मोदते यत् किं च पृथिव्यामधि ९
 अर्वर्षीर्वर्षमुदु धू गृभायाऽकृधन्वान्यत्येतवा उ ।
 अजीजन ओषधीर्मोजनाय कमुत प्रजाभ्योऽविदो मनीषां १० [२८] (७०१)

(८४)

३ भौमोऽत्रिः । पृथिवी । अनुष्टुप् ।

वळित्था पर्वतानां सिद्धं विमर्षि पृथिवि । प्र या मूर्तिं प्रवत्यति मद्वा जिगोषि महिनि ?
 (७०२)

स्तोमांसस्त्वा विचारिणि प्रति द्योभन्त्यक्तुभिः । प या वाजं न हेषन्तं पेरुमस्यस्यर्जुनि २
 दृच्छा चिद् या वनस्पतीन् क्षमया दर्धर्ष्योर्जसा । यत् ते अभस्य विद्युतो विवो वर्षन्ति वृष्टयः ३
 [२९] (७०४)

(८५)

८ भौमोऽत्रिः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

प्र स्रग्नाजे बृहदर्चा गभीरं ब्रह्म प्रियं वरुणाय श्रुताय ।
 वि यो जघान शमितेव चमी पस्तिरे पृथिवीं सूर्येण १
 वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पर्य उम्रियांसु ।
 दृत्सु कर्तुं वरुणो अप्सवग्निं विवि सूर्यमदधात् सोममद्वौ २
 नीचीनवारं वरुणः कवन्धं प्र संसर्ज रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 तेन विश्वस्य भुवनस्य राजा यवं न वृष्टिर्व्युनसि भूमं ३
 उनसि भूमिं पृथिवीमुत द्यां यदा दुग्धं वरुणो वष्ट्यादित् ।
 समभ्रेण वसत् पर्वतास्तविषीयन्तः श्रथयन्त वीराः ४
 इमाम् प्वासुरस्य श्रुतस्य महीं मायां वरुणस्य प्र वोचम् ।
 मानेनेव तस्थिवाँ अन्तरिक्षे वि यो ममे पृथिवीं सूर्येण ५ [३०]
 इमाम् नु कवितमस्य मायां महीं देवस्य नकिरा दधर्ष ।
 एकं यदुक्ता न पूणन्त्येनी रासिश्चन्तीरवनयः समुद्रम् ६
 अर्यम्यं वरुण मित्र्यं वा सखायं वा सवमिद् भ्रातरं वा ।
 वेशं वा नित्यं वरुणारणं वा यत् सीमार्गश्चकूमा शिश्रथस्तत् ७
 कितवासो यद् रिरिपुर्न वीवि यद् वा घा सत्यमुत यन्न विष्ट ।
 सर्वा ता वि ष्य शिथिरेव देवाऽधा ते स्याम वरुण प्रियासः ८ [३१] (७११)

(८६)

६ भौमोऽत्रिः । इन्द्राग्नी । धनुष्टुप्, ६ विरादपूर्वा ।

इन्द्राग्नी यमवथ उभा वाजेषु मर्त्यम् । दृच्छा चित्स प्र भेदति द्युम्ना वाणीरिव त्रितः १
 या पृतनासु वृष्टा या वाजेषु श्रवाय्या । या पञ्च चर्षणीरभीन्द्राग्नी ता हवामहे २
 तयोरिदमवच्छवस्तिग्मा विद्युन्मघोनोः । प्रति दुणा गर्भस्योर्गवाँ वृत्रघ्न एषते ३
 ता वामेषे रथाना मिन्द्राग्नी हवामहे । पती तुरस्य राधसो विद्वांसा गिर्वेणस्तमा ४
 ता बुधन्तावनु द्युन् मर्तीय देवावदभा । अर्हन्ता चित् पुरो दधेऽशोब देवावर्षते ५ (७१७)

एवेन्हासिम्यामहाधि हृष्यं शुष्यं घृतं न पूतमग्निभिः ।

ता सूरिषु भवो बृहद् रश्मिं गुणस्तु विधृतमिषं गुणस्तु विधृतम्

६ [३२] (७१८)

(८७)

९ एवयामरुदाग्नेयः । मरुतः । अतिजगती ।

प्र वो महे मतयो यन्तु विष्णवे मरुत्वते गिरिजा एवयामरुत ।

प्र शर्धाय प्रयज्यवे सुखादये तवसे मन्दर्विष्टये धुर्निमताय शवसे

१

प्र ये जाता महिना ये च नु स्वयं प्र विष्मना ब्रुवत एवयामरुत ।

कृत्वा तद् वो मरुतो नाधृषे शवो वाना मद्वा त्वेषा मघृष्टासो नाग्रयः

२

प्र ये विवो बृहतः शृण्वरे गिरा सुशुक्रानः सुम्ब एवयामरुत ।

न येषामिरी सधस्थ ईष्ट औ अग्रयो न स्वविद्युतः प्र स्पन्त्रासो धुर्नीनाम्

३

स चक्रमे महतो निरुरुक्रमः समानस्मात् सवस एवयामरुत ।

यदायुक्त त्वना स्वादाधि ण्मुमि विष्पधसो विमहसो जिगाति शेषुधो नृभिः

४

स्वनो न वोऽमवान् रेजयद् वृषा त्वेषो ययिस्तविष एवयामरुत ।

येना सहन्त कृत्वा स्वरोचिषः स्थारश्मानो हिरण्ययाः स्वायुधास इष्मिणः ५ [३३]

अपारो वो महिमा बृन्दुशवस स्त्वेष शवोऽवत्वेवयामरुत ।

स्थातारो हि प्रसितो संहृष्टि स्थन ते न उरुष्यता निदः शुशुक्रांसो नाग्रयः

६

ते रुद्रासः सुमन्वा अग्रयो यथा तुविद्युता अवन्त्वेवयामरुत ।

वीर्यं पुथु पमथे सध पार्थिवं येषामज्मेष्वा महः शर्धास्यद्वुतेनसाम्

७

अज्मेषो नो मरुतो गातुमेतन भोता हवै जरितुरेवयामरुत ।

विष्णोर्महः समन्यवो युयोतन स्मद् रथ्योऽ न वृसना ऽप द्वेषांसि सनुतः

८

गन्तां नो यज्ञं यज्ञियाः सुशमि भोता हवैमरुक्ष एवयामरुत ।

ज्येष्ठांसो न पर्यवांसो व्योमनि युयं तस्य प्रचेतसः स्यात वृधर्तयो निदः ९ [३४] (७२७)

॥ इति पञ्चमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

चतुर्थ-मण्डलस्यान्तर्धर्मन्तं ३६४१

पञ्चम-मण्डलस्य

७२७

सर्वयोगः-

४३६८

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

(१)

[अथर्ववेद-सुक्ताः ४१० सू० १-१५]

१३ बार्हस्पत्या अग्न्याजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वं ह्यग्निं प्रथमो मनोता ऽस्या धियो अमर्वा दस्य होता ।
 त्वं सीं वृषन्नकृणोर्वुटरीतु सहो विश्वस्यै सहसे सहर्ध्वे १
 अथा होता न्यसीदो यजीया निळस्पद इषयन्नीहयः सन् ।
 तं त्वा नरः प्रथमं देवयन्तो महो रग्रे वितर्यन्तो अनु गमन् २
 वृतेषु यन्तं बहुमिर्वसुयैः—स्त्वे रयिं जागृवांसो अनु गमन् ।
 रुशन्तमग्निं वृशतं बृहन्तं वृषावन्तं विश्वहा दीविवांसम् ३
 षष्ठं देवस्य नमस्ता व्यन्तः अवस्यवः श्रव आपन्नमृक्तम् ।
 नामानि चिद् दधिरे यज्ञियानि भद्रायां ते रणयन्त संहृष्टौ ४
 त्वां वर्धन्ति क्षितयः पृथिव्यां त्वां राय उभयांसो जनानाम् ।
 त्वं आता तरणे चेत्यो मूः पिता माता सकृमिन्मानुषाणाम् ५ [३५]

सुपर्षेण्यः स प्रियो विश्वः—होता मन्द्रो नि वसावा यजीयान् ।
 तं त्वा वयं वम आ दीविवांसः षष्ठं वृषाधो नमस्ता सदेम ६
 तं त्वा वयं सुध्योऽ नव्यमग्ने सुम्नायव ईमहे देवयन्तः ।
 त्वं विशो अनयो दीधानो द्विषो अग्ने बृहता रोचनेन ७
 विशां कृषिं विशपतिं शश्वतीनां नितोशनं वृषमं चर्षणीनाम् ।
 मेतीचणिमिवरन्तं पाचकं रुजन्तमग्निं यजतं रथीणाम् ८
 सो अग्न ईजे शश्वमे च मर्तो यस्तु आनद सन्निधा हुष्यदातिम् ।
 य आहुतिं परि वेदा नमोमि—विभ्वेत् स वामा वृषते त्वोतः ९
 अस्मा उ ते महिं महे विभ्वे नमोमिरग्ने सन्निधोत हुष्यैः ।
 वेदीं सुनो सहसो गीर्मिह्वे—रा ते भद्रायां सुमतौ यतिम १० (१०)

आ यस्ततन्थ रोवसी वि भासा श्रवोभिश्च श्रवस्य स्तरुत्रः ।

बृहद्भिर्वाजैः स्थावैरेभिरस्मे रेवन्दिरमे वितरं वि भाहि

११

नृवद् वसो सवमिद्धेह्यस्मे भूरि तोकाय तनयाय पश्वः ।

पूर्वीरिषो बृहतीरारेअघा अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु

१२

पुरुष्यग्रं पुरुधा त्वाया वसूनि राजन् वसुता ते अश्याम ।

पुरुणि हि त्वे पुरुवार स न्यग्रे वसु विधते राजनि त्वे

१३ [३६] (१३)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३०]

(२)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ११ शकरी ।

त्वं हि क्षैतवद् यशो ऽग्रे मित्रो न पत्यसे । त्वं विचर्षणे श्रवो वसो पुष्टिं न पुण्यसि १

त्वां हि प्मा चर्षणयो यज्ञेभिर्गीर्भिरीळते । त्वां वाजी यौत्यवृको रजस्तूविश्वचर्षणिः २

सजोषस्त्वा द्विवो नरो यज्ञस्य केतुमिन्धत । यद्ध स्य मानुषो जनः सुम्नायुर्जुहो अध्वरे ३

ऋधद् यस्ते सुदानवे धिया मर्तः शशमते । ऊती ष बृहतो द्विवो द्विषो अंहो न तरति ४

समिधा यस्त आहुतिं निशितिं मर्त्यो नशत । वयावन्तं स पुण्यति क्षयमग्रे शतायुषम् ५ [१]

त्वेषस्ते धूम ऋण्वति द्विवि षञ्जुक् आततः । सूरौ न हि द्युता त्वं कृपा पावक रोचसे ६

अधा हि विश्वीड्यां ऽसि प्रियो नो अतिथिः । ण्वः पुरीव जूर्यः सूनुर्न त्रययाप्यः ७

कत्वा हि द्रोणे अज्यसे ऽग्रे वाजी न कृत्वयः । परिजमेव स्वधा गयो ऽत्यो न ह्यार्यः शिशुः ८

त्वं त्या चिदच्युता ऽग्रे पशुर्न यवसे । धामा ह यत ते अजर वना वृश्चन्ति शिकसः ९

वेषि ह्यध्वरीयता मग्रे होता दमे विशां । समृधो विशपते कृणु जुषस्व हव्यमङ्गिरः १०

अच्छा नो मित्रमहो देव देवा नग्रे वोचः सुमतिं रोदस्योः ।

वीहि स्वस्ति सुक्षितिं द्विवो नृन् द्विषो अंहोसि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ११

[२] (२४)

(३)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्रे स क्षेषहतपा कृतेजा उरु ज्योतिर्नशते देवयुष्टे ।

यं त्वं मित्रेण वरुणः सजोषा देव पासि त्यजसा मर्तमंहः

१

इजे यज्ञेभिः शशमे शमीभिर्ऋधद्वायाग्रये ददाश ।

एवा चन तं यशसामजुष्टिर्नाहो मर्तं नशते न प्रहसिः

२

(२६)

सूरो न यस्य दृशतिरेपा मीमा यदेति शुचतस्त आ धीः ।	
द्वेषस्वतः शुरुषो नायमुक्तोः कुत्रा चिद् रण्वो वसतिर्वनेजः ।	३
तिग्मं चिदेम महि वर्षो अस्य मसद्वन्वो न यमसान आसा ।	
विजेहमानः परह्युर्न जिह्वां वृषिर्न द्रावयति वारु धक्षत्	४
स इवस्तेषु प्रति धावसिष्य—अच्छितीते तेजोऽयसो न धाराम् ।	
चित्रध्वजतिररतिर्यो अक्तो—वेर्न वृषद्वा रघुपत्नजहाः	५ [३]
स ई रेभो न प्रति वस्त उन्नाः शोचिषा रारपीति मित्रमहाः ।	
नक्तं य ईमरुषो यो दिवा नृ—नर्मत्यो अरुषो यो दिवा नृन्	६
दिवो न यस्य विधतो नवीनोद् वृषा रुक्ष ओषधीषु नूनोत् ।	
वृणा न यो धर्जसा पत्नना य—न्ना रोवसी वसुना वं सुपर्णा	७
धायोमिवा यो युज्येमिरके—विद्युन्न दविद्योत् स्वेभिः शुष्यैः ।	
शर्धो वा यो मरुतां ततक्ष क्रमुर्न त्वेषो रमसानो अद्योत्	८ [४] (३१)

(४)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यथा होतर्मनुषो वृषताता यजेभिः सूनो सहसो यजासि ।	
एवा नो अद्य समना समाना—नुशस्त्रं उशतो यक्षि वृषान्	१
स नो विमावा वृक्षणिर्न वस्तो—रग्निर्वन्दारु वेद्यश्चनो धात् ।	
विश्वायुर्यो अमृतो मर्त्येषू—षर्मुद् भूवर्तिथिर्जातवेदाः	२
द्यावो न यस्य पुनपुन्यम्भं मासीसि वस्ते सूर्यो न शुक्रः ।	
वि य हुनोत्यजरः पावको ऽभस्य चिच्छिभथत् पूष्याणि	३
वृषा हि सूनो अस्यसद्वा वृके अग्निर्जनुषाज्मास्रम् ।	
स त्वं न ऊर्जसन् ऊर्ज धा राजेव जेरवुके क्षेप्यन्तः	४
नितिक्ति यो वारणमस्रमसि वायुर्न राष्ट्रत्येत्यक्तून् ।	
तुर्याम यस्त आदिशामराती—रत्यो न हतः पततः परिहृत	५ [५]
आ सूर्यो न मानुमद्भिरके—रग्ने ततन्ध रोवसी वि भासा ।	
चित्रो नयत् परि तमोस्यक्तः शोचिषा पत्नज्ञोऽजिजो न दीर्यन्	६ (३८)

त्वां हि मन्त्रतममर्कशोकैर्विबुमहे माहि नः शोष्यग्रे ।
 इन्द्रं न त्वा शर्षसा देवतां बापुं घृणन्ति राधसा नृतमाः
 नू नो अग्नेऽवुकेभिः स्वस्ति वेधिं रापः पथिभिः पर्ष्यहः ।
 ता सुरिभ्यो गृणते रांसि सुज्ञं मदेम शतहिमाः सुवीराः

७

८ [६] (४०)

(५)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वः सुनुं सहसो युवान् मद्रोववाचं मतिभिर्यविष्ठम् ।
 य इन्वंति द्रविणानि प्रचेता विश्ववाराणि पुरुवारो अभुक्
 त्वे वसूनि पुर्वणीक होत व्रीषा वस्तोरेरिरे यज्ञियासः ।
 क्षामेव विश्वा भुवनानि यस्मिन् त्सं सौमंगानि वधिरे पावके
 त्वं विश्वु प्रदिवः सीद आसु कृत्वा रथीरभवो वार्याणाम् ।
 अत इनोषि विधते चिकित्वा व्यानुषर्जातवेको वसूनि
 यो नः सनुत्यो अभिदासवग्रे यो अन्तरो मित्रमहो वनुष्यात् ।
 तमजरेभिर्वृषमिस्तव स्वैस्तपां तपिष्ठ तपसा तपस्वान्
 यस्ते यज्ञेन समिधा य उकथै रर्केभिः सुनो सहसो ददांशत् ।
 स मर्त्येष्वसृत् प्रचेता राया युष्मेन मर्षसा वि माति
 स तत् कृधीषितस्तूर्यमग्रे स्पृधो बाधस्व सहसा सहस्वान् ।
 यच्छस्यसे धुमिरक्तो वचोमिस्तज्जुषस्व जरितुषोषि मन्म
 अश्याम तं काममग्रे तपोती अश्याम रयिं रयिवः सुवीरम् ।
 अश्याम वाजमभि वाजयन्तो अश्याम युष्ममजराजरं ते

१

२

३

४

५

६

७ [७] (४१)

(६)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र नव्यसा सहसः सुनुमच्छां यज्ञेन गातुमव इच्छमानः ।
 बुध्मद्वनं कृष्णयामं रुशन्तं वीती होतारं विष्य जिगाति
 स श्वितानस्तन्यः रोचनस्था अजरोभिर्नानदमिर्यविष्ठः ।
 यः पावकः पुरुतमः पुरुणि पृथुन्वमिरनुयाति मर्वन्

१

२ (४२)

वि ते त्वेभ्यश्वात॑तासो अग्ने भामांसः शुच॑ शुचयश्चरन्ति ।	
तुष्टि॑क्षासो विष्ट्या नव॑ग्वा वना॑ वनन्ति धृ॒षता रुजन्तः ।	३
ये ते शु॒क्रासः शुच॑यः शुचि॑म्नः क्षां व॑रन्ति वि॒षितासो अ॒श्वाः ।	
अध॑ अ॒मस्तं उ॒र्विया वि भा॑ति या॒तय॑मानो अधि सानु पु॒भेः ।	४
अध॑ जिह्वा पा॑पतीति प्र वृ॒ष्णो गो॑षुयुधो नाश॑निः सृ॒जाना ।	
शूर॑स्येव प्रसि॑तिः क्षाति॑रग्ने—कुर्व॑तु॒मीमो व॑यते वना॑नि	५
आ मानु॑ना पा॒र्यि॒वानि ज॒यांसि म॒हस्तो॒दस्य॑ धृ॒षता त॑तन्ध ।	
स बा॑ध॒स्वापं भ॒या सहो॑मिः स्पृ॒घो व॒नुष्यन् व॒नुषो नि जू॑र्व	६
स चि॑त्र चि॒त्रं चि॒तर्य॑न्तम॒स्मे चि॒त्रक्ष॑त्र चि॒त्रत॑मं वयो॒धाम् ।	
च॒न्द्रं र॒यि पु॑रु॒वीरं बृ॒हन्तं च॒न्द्रं च॒न्द्रा॒मि॒र्गृण॑ते यु॒वस्व	७ [८] (५४)

(७)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, ६-७ जगती ।

सू॒र्धानं॑ वि॒वो अ॒रतिं॑ पु॒थि॒ष्या वै॒श्वान॒रमृत॑ आ जा॒तम॒ग्निम् ।	
क॒विं स॒म्राज॑म॒तिथिं॑ जना॑ना—मा॒स॒न्ना पा॒त्रं ज॒नय॑न्त वे॒वाः ।	१
ना॒भिं य॒ज्ञानां॑ स॒र्वं र॒यीणां॑ म॒हामा॑हाव॒मभि॑ सं न॑वन्त ।	
वै॒श्वान॒रं र॒थ्यम॑ध्व॒राणां॑ य॒ज्ञस्य॑ के॒तुं ज॑नयन्त वे॒वाः ।	२
त्वद् वि॒षो जा॑यते वा॒ज्य॒ग्ने त्वद् वी॒रासो॑ अ॒भिमा॑ति॒वाहः॑ ।	
वै॒श्वान॒र त्वम॑स्मासु॑ धेहि॒ वसू॑नि राजन् त्स्पृ॒हया॒प्याणि॑ ।	३
त्वां वि॒श्वे अ॒मृत॑ जा॒यमानं॑ शि॒शुं न वे॒वा अ॒भि सं न॑वन्ते ।	
तव॑ क॒तुमि॑र॒ष्टुत॒त्वमा॑यन् वै॒श्वान॒र यत् पि॒त्रोर॑दी॒देः ।	४
वै॒श्वान॒र तव॑ तानि॑ व्र॒तानि॑ म॒हान्य॑ग्ने न॒किरा॑ व॒ध॒र्ष ।	
य॒जाय॑मानः पि॒त्रोरु॑प॒स्थे ऽवि॑न्दः के॒तुं व॒युने॑ष्व॒हाम् ।	५
वै॒श्वान॒रस्य॑ वि॒मितानि॑ च॒क्षसा॑ सानू॑नि वि॒वो अ॒मृत॑स्य के॒तुना॑ ।	
तस्ये॒षु वि॒श्वा मु॒वना॑धि॒ मूर्ध॑नि॒ वया॑ इ॒व रुरु॑हुः स॒प्त वि॒स्रु॑हः ।	६
वि यो र॒जांस्य॑मि॒मीत॑ सु॒कतु॑—वै॒श्वान॒रो वि वि॒वो रो॑च॒ना क॒विः ।	
परि॑ यो वि॒श्वा मु॒व॒नानि॑ प॒प्रथे॑ ऽव॑न्धो गो॒षा अ॒मृत॑स्य र॒क्षिता॑ ।	७ [९] (६१)

(८)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । अगती, ७ त्रिष्टुप् ।

पुक्षस्य वृष्णो अरुचस्य नू सङ्गः प्र नु वोचं विवथा जातवेदसः । वैश्वानराय मतिर्नव्यसी शुचिः सोम इव पवते चारुरग्नये	१
स जायमानः परमे व्योमनि ब्रतान्यग्निर्भूतपा अरक्षत । व्यन्तरिक्षममिमीत सुकतुर्वैश्वानरो मग्निना नाकमस्पृशत्	२
व्यस्तभ्नाद् रोवसी मित्रो अजुतो ऽन्तर्वावदकृणोज्ज्योतिषा तमः वि चर्मणीव धिषणे अवर्तयद् वैश्वानरो विश्वमधत्त वृष्ण्यम्	३
अपामुपस्थे मग्निषा अगृभ्णत् विशो राजानमुप तस्थुर्ऋग्निर्यम् । आ वृतो अग्निर्ममरद् विवस्वतो वैश्वानरं मातरिश्वा परावतः	४
युगेयुगे विबुध्यं गृणज्यो ऽग्ने रयि यशसं धेहि नव्यसीम् । पन्थेव राजन्नघर्शंसमजर नीचा नि वृश्च वनिनं न तेजसा	५
अस्माकमग्ने मघवत्सु धारया ऽनामि क्षत्रमजरं सुवीर्यम् । वयं जयेम शानिं सहस्रिणं वैश्वानरं वाजमग्ने तवोतिभिः	६
अवधेमिस्तव गोपाभिरिष्टे ऽस्माकं पाहि त्रिषधस्थ सुरीन् । रक्षा च नो वृदुषां शर्धो अग्ने वैश्वानरं प्र च तारीः स्तवानः	७ [१०] (१८)

(९)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, (७ प्रस्तारपंक्तिर्वा) ।

अहंश्च कृष्णमहरर्जुनं च वि वर्तते रजसी वेद्याभिः । वैश्वानरो जायमानो न राजा ऽवातिरज्ज्योतिषाग्निस्तमांसि	१
नाहं तन्तुं न वि जानाम्योतुं न यं वयन्ति सज्जरेऽतमानाः । कस्य स्वित् पुत्र इह वक्त्वानि एवो वव्रात्यवरेण पित्रा	२
स इत् तन्तुं स वि जानात्योतुं स वक्त्वान्युचा वव्राति । च ई चिकेतवृमृतस्य गोपा अवश्वरन् परो अन्येन वरचम्	३
अयं होता प्रथमः पश्यतेम मिधं ज्योतिस्मृतं मर्त्येषु । अयं स जज्ञे ध्रुव आ निवृत्तो ऽमर्त्यस्तन्वाह वधमानः	४ (७९)

भुव ज्योतिर्निर्णितं दृष्टये कं मनो जर्बिष्ठं पतयत्स्वन्तः ।
 बिम्बे देवाः समनसः सकेता एकं कर्तुमभि वि यन्ति साधु ५
 बि मे कर्णा पतयतो वि चक्षुर्वीक्षं ज्योतिर्द्वय आहितं यत् ।
 बि मे मनश्चरति दूरआधीः किं स्विद् वक्ष्यामि किमु नू मनिष्ये ६
 बिम्बे देवा अनमस्यन् भियानास्त्वामग्ने तमसि तन्धिवांसम ।
 वैश्वानरोऽवतूतये नो ऽमर्त्योऽवतूतये नः ७ [११] (७५)

(१०)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् । ७ छिपद् विराट् ।

पुरो वो मन्द्रं विव्यं सुवृक्तिं प्रयति यज्ञे अग्निमध्वरं वधिध्वम् ।
 पुर उक्थेमिः स हि नो बिभावा स्वध्वरा करति जातवेदाः १
 तमु धूमः पुर्वणीक होत॒रग्ने अग्निभिर्मनुष इधानः ।
 स्तोमं यमस्मै ममतेष शूषं घृतं न शुचिं मतयः पवन्ते २
 पीपाय स भवसा मर्त्येषु यो अग्नये वृषाश्च विप्र उक्थेः ।
 चित्रामिस्तमृतिमिश्चित्रशोचिर्ब्रजस्य साता गोमतो वधाति ३
 आ वः प्रपौ जायमान उर्वी कूरेदृशा मासा कुष्णाध्वा ।
 अर्धं बहु चित तम ऊर्म्यायास्तिरः शोचिषा वृद्धो पावकः ४
 नू नश्चित्रं पुरुवाजामिरुती अग्ने रयिं मघवन्त्यश्च धेहि ।
 ये राधसा भवसा चात्यन्यान् त्सुवीर्यैमिश्चामि सन्ति जनान् ५
 इमं यज्ञं चनो धा अग्न उशान् यं त आसानो जुहुते हविष्मान् ।
 भरद्वाजेषु वधिषे सुवृक्तिमवीर्वाजस्य गध्यस्य सातौ ६
 वि द्वेषासीनुहि वर्धयेळां मवेम शतहिमाः सुवीराः ७ [१२] (८९)

(११)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यजस्व होतरिषितो यजीया नग्ने बाधो मरुतां न प्रयुक्ति ।
 आ नो मित्रावरुणा नासत्या द्यावा होत्राय पृथिवी ववृत्याः १ (८९)

त्वं होता॑ म॒न्द्रत॑मो नो अ॒धु—ग॒न्तर्वे॑बो वि॒दथा॑ म॒र्त्येषु॑ ।	
प॒त्न्यक॑या जु॒ह्वा॒ई ब॒हिरा॑सा ऽग्ने॑ यज॑स्व त॒न्वं॑ । तव॑ स्वा॒म्	२
ध॒न्या वि॒द्धि त्वे॑ धि॒षणा॑ व॒ष्टि प्र॑ दे॒वाअ॒न्मं गू॑ण॒ते यज॑न्ध्वे ।	
वे॒र्षि॒ष्ठो अ॒ग्नि॒रसां॑ य॒ज्ञ वि॒प्रो म॒धुं ऋ॒न्वो म॑न॒ति रे॒म इ॒ष्टौ	३
अ॒र्वि॒ष्टुत॑ स्व॒पांको॑ वि॒भावा॑ ऽग्ने॑ यज॑स्व रो॒द॒सी उ॒रू॒षी ।	
आ॒युं न॑ यं न॒मसा॑ रा॒तह॑न्वा अ॒अ॒न्ति सु॒प्रय॑सं प॒ञ्च ज॑नाः	४
वृ॒ञ्जे ह॑ य॒ज्ञम॑सा ब॒हिर॑ग्ना व॒यामि॑ सु॒गृ॒तव॑ती सु॒वृ॒क्षिः ।	
अ॒म्व॒क्षि स॒न्तु स॒र्वे पृ॒थि॒व्या अ॒भ्या॒यि य॒ज्ञः सू॒र्ये न॑ च॒क्षुः	५
वृ॒ज्ञस्या॑ नः पु॒र्वणी॑क होत॒र्वे॒बेभि॑र॒ग्ने अ॒ग्निभि॑रि॒धानः॑ ।	
रा॒यः सू॒नो स॒हसो॑ वा॒वसा॑ना अ॒तिं स॒सेम॑ वृ॒जनं॑ ना॒हः	६ [१३] (८८)

(१५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । भग्निः । त्रिष्टुप् (६ पुरस्ताज्ज्योतिषां) ।

मध्ये॑ होता॑ दुरो॒णे ब॒र्हि॒षो रा॒ज॒मि॒स्तो॒ऽस्य॑ रो॒द॒सी यज॑न्ध्वे ।	
अ॒यं स॑ सू॒नुः स॒हस॑ क॒तावा॑ दू॒रात् सू॒र्यो न॑ शो॒चिषा॑ त॒तान	१
आ यस्मि॑न् त्वे स्व॒पांके॑ यज॒न् यक्ष॑न् राज॒न् त्स॒र्वता॑ते॒षु नु॑ द्यौः ।	
त्रि॒षध॑स्थंस्त॒तरु॑षो न ज॒हो ह॒व्या म॒घानि॑ मा॒नुषा॑ यज॑न्ध्वे	२
तेजि॑ष्ठा यस्या॒रति॑र्धने॒राट् तो॒दो अ॒ध्वन् न॑ वृ॒धसानो॑ अ॒द्यौत् ।	
अ॒द्यो॒घो न॑ वृ॒क्षिता॑ चे॒तति॑ त्म—अ॒म॒र्त्योऽव॑र्त्र ओष॑धीषु	३
सा॒स्माके॑मि॒रेत॑री न शू॒चे—र॒ग्निः दृ॒ष्टे द॑म आ जा॒तवे॑दाः ।	
वृ॒क्षो व॒न्वन् क॒त्वा ना॒र्वो—सः पि॒तेव॑ जा॒र्यायि॑ य॒ज्ञैः	४
अ॒र्धं स्मा॑स्य प॒नय॑न्ति भा॒सो वृ॒था यत् तक्ष॑न्नु॒याति॑ पृ॒थ्वीम् ।	
स॒द्यो यः स्प॒न्धो वि॒षितो॑ ध॒वीया॑ नृ॒णो न॑ ता॒युर॑ति ध॒न्वा रा॑ट्	५
स त्वं नो॑ अ॒र्धन् नि॒दाया॑ वि॒श्वेभि॑र॒ग्ने अ॒ग्निभि॑रि॒धानः॑ ।	
वे॒र्षि रा॒यो वि॑ या॒मि वृ॒क्ष्ण॒ना म॑वे॒म श॒तहि॑माः सु॒वीराः॑	६ [१४] (९४)

(१३)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वद् विश्वां सुमगं सौभगा—न्यग्ने वि यन्ति वनिनो न वयाः ।	
भुष्टी/रयिर्वाजो वृत्रसूर्ये विषो वृष्टिरीड्यो रीतिरपाम	१
त्वं मगो न आ हि रत्नमिषे परिज्जेष क्षयसि वृस्मर्षाः ।	
अग्ने मित्रो न वृद्धत क्रतस्या—ऽसि क्षता वामस्य देव भूरः	२
स सत्यतिः शर्वसा हन्ति वृत्र—मग्ने विप्रो वि पुणेर्मति वाजम् ।	
यं त्वं प्रचेत क्रतजात राया सजोषा नप्त्रापां हिनोषि	३
यस्ते सुनो सहसो गीर्मिरुक्थै—र्यज्ञैर्मतो निशितिं वेद्यानद ।	
विश्वं स देव प्रति वारमग्ने धत्ते धान्यं पत्यते वसव्यैः	४
ता नुम्य आ सौधवसा सुवीरा ऽग्ने सुनो सहसः पुष्यसे धाः ।	
कृणोषि यच्छर्वसा मूर्तिं पश्वो वयो वृकायारये जसुरये	५
वृषा सुनो सहसो नो विहाया अग्ने तोकं तनयं वाजिनो वाः ।	
विश्वाभिर्गीर्मिरभि पूतिमश्यां मदेम शतहिमाः सुवीराः	६ [१५] (१००)

(१४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ६ हाकरी ।

अग्रा यो मर्त्यो वृषो धियं जुजोष धीतिमिः । मसञ्चु व प्र पुन्य इषं वुरीतावसे	१
अग्निरिद्धि प्रचेता अग्निर्वधस्तम ऋषिः । अग्निं होतारमीळते यज्ञेषु मनुषो विशाः	२
नाना ह्यग्नेऽवसे स्पर्धन्ते रायो अर्यः । तूर्धन्तो वस्युमायवो ब्रतैः सीक्षन्तो अमृतम्	३
अग्निरप्तामृतीषहं वीरं वधाति सत्यतिम् । यस्य त्रसन्ति शर्वसः संचक्षि शत्रवो भिया	४
अग्निर्हि विघ्नानां निवो वृषो मर्तसुरुष्यति । सहावा यस्यावृतो रयिर्वाजेष्वावृतः	५
अच्छां नो मित्रमहो देव देवा न्यग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।	
वीहि स्वस्ति सुमिति विषो नृन् विषो अहोसि वुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम	६
	[१६] (१०१)

(१५)

१९ बार्हस्पत्यो भरद्वाजो, वीतहव्य आक्षिरसो वा । अग्निः । जगती; ३, १५ शकवरी;
६ अतिशकवरी; १०-१४, १६, १९ त्रिष्टुप्, १७ अनुष्टुप्; १८ वृहती ।

इमं वु वो अतिथिमुषर्बुधं विश्वासां विशां पतिमृञ्जसे गिरा ।
वेतीद् द्विवो जनुषा कच्चिदा शुचिर्ज्योक् चिदति गर्भो यदच्युतम् १
मित्रं न यं सुधितं भृगवो वृधुर्वनस्पतावीड्यमूर्ध्वशोचिषम् ।
स त्वं सुप्रीतो वीतहव्ये अद्भुत प्रशस्तिभिर्महयसे दिवेदिवे २
स त्वं दक्षस्यावृको वृधो मूर्ध्वः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
रायः सूनो सहस्रो मर्त्येष्वामृषिर्विच्छ वीतहव्याय सप्रथो भरद्वाजाय सप्रथः ३
द्युतानं वो अतिथिं स्वर्णरमग्निं होतारं मनुषः स्वध्वरम् ।
विप्रं न द्युक्षवचसं सुवृक्तिभिर्हव्यवाहमरतिं देवमृञ्जसे ४
षावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुच उषसो न भानुना ।
तूर्वनं न यामृतेतशस्य नू रण आ यो घृणे न ततृषाणो अजरः ५ [१७]

अग्निर्मग्निं वः समिधां वुवस्यत प्रियप्रियं वो अतिथिं गृणीषणि ।
उप वो गीर्मिरमृतं विवासत देवो देवेषु वनते हि वार्यं देवो देवेषु वनते हि नो दुर्वः ६
समिद्धमग्निं समिधां गिरा गृणे शुचिं पावकं पुरो अध्वरे ध्रुवम् ।
विप्रं होतारं पुरुवारमद्रुहं कविं सुमैरीमहे जातवेदसम् ७
त्वां वृतमग्ने अमृतं युगेयुगे हव्यवाहं दधिरे पायुमीड्यम् ।
देवासश्च मर्तासश्च जागृविं विभुं विस्पतिं नमसा नि वेदिरे ८
विभूषन्नग्र उमयो अनु व्रता वृतो देवानां रजसी समीयसे ।
यत ते धीतिं सुमतिमावृणीमहे ऽध स्मा नस्त्रिवरुथः शिवो मव ९
तं सुप्रतीकं सुदृशं स्वश्चमविद्धांसो विदुष्टं सपेम ।
स यक्षद् विश्वा वयुनानि विद्वान् प्र हव्यमग्निर्मृतं वुवचत् १० [१८]

तमग्ने पास्युत तं पिपर्थि यस्त आनद्र कवये शूर धीतिम् ।
यज्ञस्य वा निशितिं वोदिति वा तमित पृणक्षि शर्वसोत राया ११
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदुम्येतु पाथः सं रयिः स्पृहयाप्यः सहस्री १२ (११८)

अग्निर्होता गृहपतिः स राजा विश्वा वेदुर्जनिमा जातवेदाः ।

देवानामृतं यो मर्त्यानां यजिष्ठः स प्र यजतामृतावा १३

अग्ने यदृद्य विशो अध्वरस्य होतः पावकशोचे वेष्टं हि यज्वा ।

क्रता यजासि महिना वि यद् भू-हव्या वह यविष्ठ या ते अद्य १४

अमि प्रयांसि सुधितानि हि स्यो नि त्वा दधीत रोदसी यजध्वै ।

अवा नो मघवन् वाजसाता वग्ने विश्वानि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम १५ [१९]

अग्ने विश्वेभिः स्वनीक देवैरूणां वन्तं प्रथमः सीदु योनिम् ।

कुलायिनं घृतवन्तं सवित्रं यज्ञं नय यजमानाय साधु १६

इममु त्यमथवव वृग्निं मन्थन्ति वेधसः ।

यमद्वयन्तमानय धर्मूरं इयाव्याभ्यः १७

जनिष्या देववीतये मर्वताता स्वस्तये ।

आ देवान् वक्ष्यमृतौ क्रतावृधो यज्ञं देवेषु पिस्पृशः १८

वयमु त्वा गृहपतं जनाना मग्ने अकर्म समिधा बृहन्तम् ।

अस्थुरि नो गार्हपत्यानि सन्तु त्रिग्मेन नस्तेजसा सं शिशाधि १९ [२०] (१९५)

(१६)

[द्वितीयाऽनुवाकः ॥२॥ सू० १६-२३]

४८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । गायत्री । १, ६ वर्धमाना,

४७, ४७-४८ अनुष्टुप् ; ४६ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने यज्ञानां होता विश्वेषां हितः ।	देवेभिर्मानुषे जने	१
स नो मन्त्रामिरध्वरे जिह्वामिर्यजा महः ।	आ देवान् वक्षि यक्षि च	२
वत्था हि वेधो अध्वनः पथश्च देवा असा ।	अग्ने यज्ञेषु सुकतो	३
त्वामीळे अध द्विता भरतो वाजिभिः शुनम् ।	इजे यज्ञेषु यजिर्यम्	४
त्वमिमा वार्यो पुरु दिवोदासाय सुन्वते ।	भरद्वाजाय वृक्षुषे	५ [२१]

त्वं दूतो अमर्त्य आ बह्ना वैष्यं जवम् ।	शुण्वन् विषस्य सुदृतिम्	६
त्वामग्ने स्वाभ्योऽमर्तासो देववीतये ।	यज्ञेषु देवमीळते	७
तव प्र यक्षि संहशं कर्तुं सुदानवः ।	विश्वे जुषन्त कामिनः	८
त्वं होता मनुर्दितो बहिरासा विद्वद्वरः ।	अग्ने यक्षि दिवो विशः	९ (१३४)

अग्र आ याहि वीतये	गृणानो हव्यदातये	। मि होता सत्सि बर्हिषि	१० [२२]
तं त्वा समिद्धिरङ्गिरो	घृतेन वर्धयामसि	। बृहच्छोचा यविष्ठ्य	११
स नः पृथु श्रवाय्य—मच्छा देव विवाससि		। बृहदग्ने सुवीर्यम्	१२
त्वामग्ने पुष्करादध्य—थर्वा निरमन्थत		। मूर्धो विश्वस्य वाघतः	१३
तमु त्वा वृध्यङ्गुषिः	पुत्र ईधे अथर्वणः	। वृत्रहर्णं पुरंदरम्	१४
तमु त्वा पाथ्यो वृषा	समीधे दस्युहन्तमम	। धनंजयं रणेरणे	१५ [२३]
एह्य पु ब्रवाणि ते	ऽग्र इत्थेतरा गिरः	। एमिर्वधांस इन्वुमिः	१६
यत्र के च ते मनो	दक्षं दधस उत्तरम	। तत्रा सदः कृणवसे	१७
नहि ते पुतमक्षिपद्	भुवन्नमानां वसो	। अथा वुवो वनवसे	१८
आग्निरंगामि भारतां	वृत्रहा पुरुचेतनः	। दिवोदासस्य सत्पतिः	१९
स हि विश्वाति पार्थिवा	रयिं दाशन्महित्वना	। वन्वन्नवातो अस्तृतः	२० [२४]
स प्रतनवन्नवीयसा	ऽग्ने द्युम्नेन संयता	। बृहत ततन्ध भानुना	२१
प्र वः सखाया अग्रये	स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया	। अर्चं गायं च वेधसे	२२
स हि यो मानुषा युगा	सीवृद्धोता कविक्रतुः	। वृतश्च हव्यवाहनः	२३
ता राजाना शुचिवता	ऽऽवित्यान् भारुतं गणम्	। वसो यक्षीह रोदसी	२४
वस्वी ते अग्ने संदृष्टि—रिषयते मर्त्याय		। ऊर्जो नपादुसृतस्य	२५ [२५]
क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठो	ऽद्य त्वा वन्वन त्सुरङ्गणाः	। मर्त आनाश सुवृक्तिम	२६
ते ते अग्ने त्वाता	इषयन्तो विश्वमायुः	। तरन्ता अर्यो अराती—वन्वन्तो अर्यो अरातीः	२७
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा	यासद् विश्वं न्यत्रिणम्	। अग्निर्नो वनते रयिम्	२८
सुवीरं रयिमा भर	जातवेदो विचर्षणे	। जहि रक्षीसि सुक्रतो	२९
त्वं नः पाह्यंहसो	जातवेदो अघायतः	। रक्षा णो ब्रह्मणस्कवे	३० [२६]
यो नो अग्ने दुरेव आ	मर्तो वधाय दाशति	। तस्मान्नः पाह्यंहसः	३१
त्वं तं देव जिह्वया	परि बाधस्व दुष्कृतम्	। मर्तो यो नो जिघांसति	३२
भरद्वाजाय सप्रथः	शर्म यच्छ सहन्त्य	। अग्ने वरेण्यं वसु	३३
अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद	द्रविणस्युर्विपन्यया	। समिद्धः शुक्र आहुतः	३४
गर्भे मातुः पितुष्पिता	विदिद्युतानो अक्षरे	। सीदद्भुतस्य योनिमा	३५ [२७]
ब्रह्म प्रजावदा भर	जातवेदो विचर्षणे	। अग्ने यद् वीर्यं विवि	३६
उप त्वा रण्वसंहृशं	प्रदस्वन्तः सहस्कृत	। अग्ने ससुज्जहे गिरः	३७ (१६२)

उप॑ ऋ॒त्रायामि॑व घृ॒णे—र॒गन्म॑ शर्म॑ तं व॒यम् । अ॒ग्ने हि॒र॒ण्यसं॑दृशः ३८
य उ॒ग्र इ॒व शर्य॑हा ति॒ग्मशृ॑ङ्गो न वंस॑गः । अ॒ग्ने पुरो॑ र॒रोर्जि॑थ ३९
आ यं ह॒स्ते न स्वा॑दिनं शि॒शुं जा॒तं न बिभ्र॑ति । वि॒शाम॑ग्निं स्व॒ध्वरं ४० [२८]

प्र वृ॒वं वृ॒ववी॑तये भ॒रता॑ वसु॒वित्त॑मम् । आ स्वे या॒नौ नि पी॑दतु ४१
आ जा॒तं जा॒तवे॑दमि पि॒यं शि॑शीताति॒थिम॑ । स्यो॒न आ गृ॑हप॒तिम॑ ४२
अ॒ग्ने यु॒क्ष्वा हि ये तवा॑—ऽश्वा॑सां दे॒व सा॒धवः॑ । अ॒रं वह॑न्ति म॒न्यवे॑ ४३
अच्छा॑ नो या॒ह्या व॒हा—ऽभि प्रया॑मि वी॒तये॑ । आ दे॒वान् त्सो॑मपी॒तये॑ ४४
उ॒द॒ग्ने भा॒रत॑ द्युम—द॒जसे॑ण द॒विद्यु॑तन । शो॒चा वि भा॑ह्य॒जर॑ ४५ [२९]

वी॒ती यो वृ॒वं म॒तो दु॒वस्ये॑—दु॒ग्निमी॑ळीताध्व॒रे ह॒विष्मा॑न ।

हो॒तारं॑ सत्य॒यजं॑ रोद॒स्यो—रु॒त्तान॑ह॒स्तो नम॑सा वि॒वासे॑त ४६

आ ते॒ अ॒ग्र ऋ॒चा ह॒वि—हृ॒दा त॒ष्टं भ॑गमसि । ते ते॒ भव॑न्तू॒क्ष्णं ऋ॑प॒भासां॑ व॒शा उ॒त ४७
अ॒ग्निं दे॒वासो॑ अ॒ग्रिय॑—मि॒न्धते॑ वृ॒त्रह॑न्त॒मम॑ । ये॒ना व॑सू॒न्याभृ॑ता तू॒ळ्हा र॒क्षांमि॑ वा॒जिना॑ ४८ [३०]
(१७३)

[षष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥ व० १-२५]

(१७)

१५ बाह्वस्पत्यो भगद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ; १५ द्विपदा त्रिष्टुप् ।

पि॒षा सो॑म॒मभि॑ यमु॒ग्र तर्द॑ ऊ॒र्वं ग॒व्यं म॒हि गृ॑णान इन्द्र ।
वि यो धृ॒ष्णो व॒धिषो॑ वज्रह॒स्त विश्वा॑ वृ॒त्रम॑मि॒त्रिया॑ श॒वोभिः॑ १
स ई॒ पा॒हि य ऋ॒जीषी॑ तरु॒त्रो यः शि॑प्र॒वान॑ वृष॒भो यो म॑ती॒नाम॑ ।
यो गो॑त्र॒मिद् व॑ज्रभृ॒द यो ह॑रि॒ष्ठाः स इन्द्र॑ चि॒त्राँ अ॒भि तृ॑न्धि वा॒जान॑ २
ए॒वा पा॑हि प्र॒त्नथा॑ मन्द॒तु त्वा श्रु॑धि ब्र॒ह्म वा॒वृध॑म्वो॒त गी॑भिः ।
आ॒विः सूर्य॑ कृ॒णुहि॑ पी॒पिही॑षां ज॒हि शत्रूँ॑र॒भि गा इन्द्र॑ तृन्धि ३
ते त्वा॒ नदा॑ बृ॒हदिन्द्र॑ स्व॒धाव॑ इमे पी॒ता उ॑क्षयन्त द्युमन्त॒म ।
म॒हाम॑नू॒नं त॒वसं॑ विभू॒तिं म॒त्सरा॑सो ज॒हप॑न्त प्र॒साह॑म् ४
ये॒भिः सूर्य॑मुष॒सं म॑न्व॒सानो॑ ऽवा॒सयो॑ऽप॒ हृ॒ळ्हानि॑ द॒दत॑ ।
म॒हाम॑ग्निं परि गा इन्द्र॑ सन्तं नु॒त्था अ॑च्यु॒तं स॒दस॑स्प॒रि स्वा॑त ५ [१]

तव॑ क॒त्वा तव॑ तव॑ वृ॒सना॑भि—र॒मासु॑ प॒क्वं श॒च्या नि दी॑धः ।

औ॒र्मोर्दुर॑ उ॒स्रिया॑भ्यो वि हृ॒ळ्हो—दु॒र्वाद॑ गा अ॒मृजो॑ अ॒ङ्गिर॑स्वान् ६ (१७९)

प्रमाथ क्षां महि वंसो व्युर्वी—मुप धामूष्यो बृहदिन्द्र स्तजावः ।
 अधारणो रोक्षसी वेषपुत्रे प्रमे मातरा यज्ञी कृतस्य ७
 अध त्वा विश्वे पुर इन्द्र देवा एकं तवसे वधिरे मराय ।
 अवेवो यवभ्यौहिष्ठ देवान् त्वर्षाता वृणत इन्द्रमन्न ८
 अध द्यौश्चित् ते अप सा नु वज्राद् द्वितानमद् मियसा स्वस्य मन्थोः ।
 अहिं यविन्दो अभ्योहसानं नि चिद् विश्वायुः शयथे जघान ९
 अध त्वष्टा ते मह उग्र वज्रं सहस्रभृष्टिं ववृतरुच्छताभिम् ।
 निकाममरमणसं येन नवन्तमहिं सं पिणगृजीषिन् १० [२]

वर्धान् यं विश्वे मरुतः सजोषाः पचच्छतं महिषां इन्द्र तुभ्यम् ।
 पूषा विष्णुक्षीणि सरांसि धावन् वृत्रहणं मविरमंशुमस्मै ११
 आ क्षोदो महि ब्रुतं नदीनां परिष्ठितमसृज ऊर्मिमपाम् ।
 तासामनु प्रवत इन्द्र पन्थां प्रादयो नीचीरुपसः समुद्रम् १२
 एवा ता विश्वा चक्रुवांसमिन्द्रं महामुग्रमजुर्यं सहोवाम् ।
 सुवीरं त्वा स्वायुधं सुवज्रमा ब्रह्म नव्यमवसे ववृत्यात १३
 स नो वाजाय भवस इषे च राये धेहि द्युमतं इन्द्र विप्रान् ।
 भरद्वाजे नुवत इन्द्र सूरिन् विवि च स्मधि पार्ये न इन्द्र १४
 अया वाजं देवाहितं सनेम मवेम शतहिमाः सुवीराः १५ [३] (१८८)

(१८)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तमुं द्रुहि यो अभिमृत्योजा वन्वन्नवातः पुरुद्वत इन्द्रः ।
 अर्षाव्हमुग्रं सहमानमामि—गीर्मिर्विधं वृषमं चर्षणीनाम् १
 स युध्मः सत्वा खजकृत् समद्वा तुविभ्रक्षो नदनुमौं कृजिषी ।
 बृहद्वेणुश्चयवनो मानुं गेष्ठा—रेकः कृष्टीनामभवत् सहावा २
 त्वं इ नु त्यर्षदमायो वस्युं—रेकः कृष्टीरवनोरायाय ।
 अस्ति स्थिस्तु वीर्यं तत् त इन्द्र न स्थिवस्ति तद्वतुथा वि वीचः ३
 सविन्द्रि ते तुविज्जातस्य मन्ये सहः सविष्ठ तुरतस्तुरस्य ।
 उग्रमुग्रस्य तवस्तस्तवीयो उरभस्य रभसुरो वभूव ४ (१९२)

तन्नः प्रज्ञं सख्यमस्तु युष्मे इत्था वदन्निर्वलमङ्गिरोमिः ।
हस्तप्युतप्युद् दस्मेषयन्त—मृणोः पुरो वि दुरो अस्य विश्वाः ५ [४]

स हि धीमिर्हव्यो अस्त्युग्र ईशानकृन्महति वृत्रतूर्ये ।
स तोकसाता तनये स वज्री वितन्तसाप्यो अमवत समत्सु ६
स मज्जना जनिम मानुषाणा मर्मत्येन नास्नाति प्र संत्रे ।
स द्युमेन स शर्वसोत राया स वीर्येण नृतमः समोकाः ७
स यो न मुहे न मिथु जनो भूत सुमन्तुनामा चुमुरिं धुनिं च ।
वृणक् पिपुं शम्बरं शुष्णमिन्द्रः पुरां ज्योत्नाय शयथाय नृ चित ८
उदावता त्वक्षसा पन्यसा च वृत्रहत्याय रथमिन्द्र तिष्ठ ।
धिष्व वज्रं हस्त आ दक्षिणत्रा ऽमि प्र मन्द पुरुदन्न मायाः ९
अग्निर्न शुष्कं वनमिन्द्र हेती रक्षो नि धक्ष्यशनिर्न भीमा ।
गम्भीरय क्रुष्वया यो रुरोजा ध्वानयद कुरिता वृम्भयञ्च १० [५]

आ सहस्रं पृथिमिन्द्र राया तुविद्युन्न तुविवाजेभिरवाक ।
याहि सूनो सहसो यस्य नू चि—वदेव ईशं पुरुहूत योतोः ११
प्र तुविद्युन्नस्य स्थविरस्य घृष्वे—र्द्वियो रग्ग्शो महिमा पृथिव्याः ।
नास्य शत्रुर्न प्रतिमानमस्ति न प्रतिष्ठिः पुरुमायस्य सह्योः १२
प्र तत् ते अद्या करणं कृतं भूत कुत्सं यद्रायुमतिथिग्वमस्मै ।
पुरु सहस्रा नि शिशा अभि क्षा—मुत्त तूर्वयाणं धृषता निनेथ १३
अनु त्वाहिंघ्ने अर्ध देव देवा मवन् विश्वे कवितमं कषीनाम् ।
करो यत्र वरिवो बाधिताय द्विवे जनाय तन्वे गृणानः १४
अनु घावापृथिवी तत् त ओजो ऽमर्त्या जिहत् इन्द्र देवाः ।
कृष्वा कृत्नो अकृतं यत् ते अस्त्यु—कथं नवीयो जनयस्व यज्ञैः १५ [६] (२०३)

(१९)

१३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महौ इन्द्रो नूवदा चर्षणिप्रा उत द्विबर्ही अमिनः सहोमिः ।
अस्मद्यग्वावृधे वीर्यायो—रुः पुथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत १
इन्द्रमेव धिषणा ज्ञातये धाद बृहन्तमृष्वमजरं युवानम् ।
अवा—म शर्वसा शुशुवांसं सद्यश्चिद यो बावृधे अस्मामि २ (२०५)

पूथू कर॑न्ना बहु॑ला गर्भ॑स्ती अ॒स्मद्वा॑क् सं मिमी॑हि श्रवा॑सि ।	
यूथे॑व प॒श्वः प॑शुपा द॒मूना॑ अ॒स्माँ इन्द्रा॑भ्या ववृ॑त्स्वाजौ	३
तं व इन्द्रं॑ च॒तिन॑मस्य शा॒कैरि॑ह नूनं वा॒जय॑न्तो हुवेम ।	
यथा॑ चि॒त् पूर्वे॑ ज॒रितार॑ आ॒सु र॑नेद्या अन॒वद्या॑ अरि॑ष्टाः	४
धृत॑वतो धन॒दाः सोम॑वृ॒द्धः स हि॑ वा॒मस्य॑ वसु॑नः पुरु॒क्षुः ।	
सं ज॑ग्मिरे प॒थ्याऽ॒ रायो॑ अ॒स्मिन् त॑समु॒द्रे न॑ सिन्ध॒वो याव॑मानाः	५ [७]
शर्वि॑ष्ठं न आ भ॑र शूर॒ शव॑ ओजि॑ष्ठमोजो॑ अभिभूत उ॒ग्रम् ।	
विश्वा॑ द्यु॒म्ना वृ॑ष्ण्या मा॒नुषा॑णा म॒स्मभ्यं॑ दा हरि॒वो मा॒वृय॑ध्वै	६
यस्ते॑ मदः पृत॒नाषा॑ळमृ॒ध इन्द्र॑ तं न आ भ॑र शू॒शुवा॑सम् ।	
येन॑ तो॒कस्य॑ तन॒यस्य॑ सा॒तौ म॑सीमहि जिगी॒वांस॑स्त्वोताः	७
आ नो॑ भ॒र वृ॑षणं शु॒ष्ममिन्द्र॑ धन॒स्पृते॑ शू॒शुवा॑सं सु॒दर्श॑म् ।	
येन॑ वंसा॑म पृत॒नासु॑ शत्रून् त॒वोति॑भि॒रुत॑ जा॒मो॒रजा॑मीन्	८
आ ते॑ शु॒ष्मो वृ॑षभ ए॒तु प॒श्वा दो॑त्तरा॒दध॑रादा पुरस्ता॑त् ।	
आ वि॒श्वतो॑ अ॒भि स॑मे॒त्वर्वा॑ डिन्द्र॑ द्यु॒म्नं स्व॑र्व॒द्धेद्य॑स्मे	९
नूव॑त तं इन्द्र॑ नृ॒तमा॑भि॒रुती॑ वंसीमहि॑ वा॒मं श्रो॑मतेमिः ।	
ईक्षे॑ हि व॒स्व उ॒भय॑स्य राज॒न् धा॑ रत्नं माहि॑ स्थू॒रं बृ॑हन्तम्	१०
म॒रुत्व॑न्तं वृ॒षभं॑ वा॒वृधा॑न म॒क॒वारि॑ं वि॒ष्यं शा॑समिन्द्र॑म् ।	
वि॒श्वासा॑ह॒मव॑से नू॒तना॑यो॒ग्रं स॑हो॒दामि॑ह तं हु॒वेम	११
जन॑ं वज्रि॒न् माहि॑ चि॒न्मन्य॑मान॒मेभ्यो॑ नृ॒भ्यो र॑न्ध॒या ये॑ष्वस्मि ।	
अ॒था हि॑ त्वा॑ पृथि॒व्यां शूर॑सा॒तौ ह॒वाम॑हे तन॒ये गो॑ष्वप्सु	१२
व॒यं तं ए॒भिः पु॑रु॒हूत॑ स॒स्यैः शत्रोः॑ शत्रो॒रुत्तर॑ इ॒त् स्या॑म ।	
घ्न॑न्तो वृ॒त्राण्यु॑भया॒नि शूर॑ रा॒या म॑देम बृ॒हता॑ त्वोताः	१३ [८] (११६)

(१०)

१३ बाह्वस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ७ विराट् ।

द्यौर्न य इन्द्राभि भूमार्यस्तस्थौ रयिः शर्वसा पुत्सु जनान् ।

तं नः सहस्रभरमुर्वरासां वृद्धिं सूनो सहसो वृत्रतुरम् ।

१ (११७)

विषो न तुभ्यमन्विन्द्र सत्रा ऽसुर्यं देवेभिर्धायि विश्वम् ।
 अहिं यद् वृत्रमपो वज्रिवांसं हृष्टजीषिन् विष्णुना सचानः २
 तूर्वसोजीयान् तवसस्तवीयान् कृतवन्मेन्द्रो वृद्धमेहाः ।
 राजामवन्मधुनः सोम्यस्य विश्वासां यत् पुरां कृत्नुमावत ३
 शतैरपद्रन् पणय इन्द्रात्र दशोणये कवयेऽर्कसातो ।
 वधैः सुवर्णस्य गुह्यं मायाः पित्वो नारिरिचीत किं चन प्र ४
 महो ब्रुहो अप विश्वायु धायि वज्रस्य यत् पतने पादु शुष्णः ।
 उरु ष सरथं सारथये क—रिन्द्रः कुत्साय सूर्यस्य सातो ५ [९]

प्र श्येनो न मविरमंशुमस्मे शिरो व्रासस्य नमुचेमथायन् ।
 प्रावक्षमीं साप्यं ससन्त पुणग्राया समिषा सं स्वस्ति ६
 वि पिप्रोरहिमायस्य हृळ्हाः पुरो वज्रिञ्छवसा न र्वः ।
 सुवामन् तद् रेक्णो अप्रमुष्य—मृजिष्वने व्रात्रं व्राशुषे वाः ७
 स वेतसुं दशमायं दशोणिं तूतुजिमिन्द्रः स्वमिष्टिसुन्नः ।
 आ तुष्टं शम्बदिमं द्योतनाय मातुर्न सीमुप सृजा इयधै ८
 स ई स्पृधो वनते अप्रतीतो बिभ्रद् वज्रं वृत्रहणं गभस्तौ ।
 तिवृद्धरी अध्यस्तेव गते वचोयुजा वहत इन्द्रमृष्वम् ९
 सनेम तेऽवसा नव्य इन्द्र प्र पूर्वः स्तवन्त एमा यज्ञैः
 सप्त यत् पुरः शर्म शार्वीर्द—र्द्धन् वासीः पुरुकुत्साय शिक्षन् १०
 त्वं वृध इन्द्र पूष्यो मू—र्वरिवस्यक्षुशने काव्याय ।
 परा नववास्त्वमनुवेयं महे पित्रे वदाथ स्वं नपातम् ११
 त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती—र्कणोरुपः सीरा न स्रवन्तीः ।
 प्र यत् समुद्रमतिं शूरु पर्षि पारयां तूर्वशं यदु स्वस्ति १२
 तव ह त्यद्विन्द्र विश्वमाजौ सस्तो धुनीचुमुरी या ह सिष्वप् ।
 व्रीक्षयदित् तुभ्यं सोमेभिः सुन्वन् वृमीतिरिधमृतिः पक्ष्यर्कैः १३ [१०](११९)

(११)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः, ९, ११ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमा उ त्वा पुरुतमस्य कारो—हव्यं बीरु हव्या हवन्ते ।
 विषो रयेवामजुं नवीयो रयिर्विभूतिरीयते वक्षस्या १ (११०)

तमुं स्तुष इन्द्रं यो विद्वानो गीर्वाहसं गीर्भिर्यज्ञवृद्धम् ।	
यस्य दिवमर्तिं मद्वा पृथिव्याः पुरुमायस्य रिरिचे महित्वम्	२
स इत् तमोऽवयुनं ततन्वत् सूर्येण वयुनवच्चकार ।	
कदा ते मर्ता अमृतस्य धामे यक्षन्तो न मिनन्ति स्वधावः	३
यस्ता चकार स कुहं स्विदिन्द्रः कमा जनें चरति कासुं विश्व ।	
कस्ते यज्ञो मनसे शं वराय को अर्क इन्द्र कतमः स होता	४
इदा हि ते वेर्विषतः पुराजाः प्रत्नास आसुः पुरुकृत् सस्मयः ।	
ये मध्यमास उत नूतनास उतावमस्य पुरुहूत बोधि	५ [११]
तं पृच्छन्तोऽवरासः पराणि प्रत्ना त इन्द्र श्रुत्यानु येमुः ।	
अर्चीमसि वीर ब्रह्मवाहो यादेव विद्म तात् त्वा महान्तम्	६
अभि त्वा पाजो रक्षसो वि तस्थे महिं जज्ञानमभि तत् सु तिष्ठ ।	
तव प्रत्नेन युज्येन सख्या वज्रेण धृष्णो अप ता नुदस्व	७
स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ब्रह्मण्यतो वीर कारुधायः ।	
त्वं ह्याऽपिः प्रदिवि पितॄणां शश्वद् बभूथ सुहव एष्टी	८
प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं मरुतः कृष्वावसे नो अद्य ।	
प्र पूषणं विष्णुमग्निं पुरंधिं सवितारमोषधीः पर्वतांश्च	९
इम उ त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारो अभ्यर्चन्त्यर्केः ।	
श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावो अन्यो अमृत त्वयस्ति	१०
नू म आ वाचमुप याहि विद्वान् विश्वेभिः सूनो सहसो यजत्रैः ।	
ये अग्निजिह्वा क्रतुसाप आसु र्ये मनुं चक्रुर्पुं दसाय	११
स नो बोधि पुरेता सुगेषु त कुर्गेषु पथिकृद् विद्वानः ।	
ये अश्रमास उरवो वहिष्ठा स्तेभिर्न इन्द्रामि वस्मि वाजम्	१२ [१२] (२४१)

(११)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य एक इन्द्रव्यश्वर्षणीना मिन्द्रं तं गीर्भिरभ्यर्च आमिः ।	
यः पत्यते वृषभो वृष्ण्यावान् तस्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान्	१
तमुं नः पूर्वे पितरो नवग्वाः सप्त विप्रासो अमि वाजयन्तः ।	
नक्षत्रामं ततुरिं पर्वतेष्ठा मद्रोघवाचं मतिमिः शर्विष्ठम्	२ (२४३)

तमीमह इन्द्रमस्य रायः पुरुषीरस्य नृवतः पुरुक्षोः ।
 यो अस्कृधोयुरजरः स्वर्षान् तमा मर हरिवो मादुयधै ३
 तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चि—जरितार आनशुः सुममिन्द्र ।
 कस्ते भागः किं वयो वृध खिद्रः पुरुहूत पुरुवसोऽसुरघ्नः ४
 तं पुच्छन्ती वज्रहस्तं रथेच्छ—वेपी वक्रवरी यस्य नृ गीः ।
 तुविग्रामं तुविकुर्मि रमोवां गातुमिषे नक्षतं तुममच्छ ५ [१३]

अया ह त्वं मायया वावृधानं मनोजुवां स्वतवः पर्वतेन ।
 अर्युता चिद् वीळिता म्वोजो रुजो वि हृळ्हा धृपता विरप्तिन ६
 तं वो धिया नव्यस्या शविष्ठं प्रत्नं प्रत्नवत परितंसयधै ।
 स नो वक्षदनिमानः सुवहो—न्द्रो विश्वान्यति दुर्गहाणि ७
 आ जनाय वृहणे पार्थिवानि विष्यानि वीपयाऽन्तरिक्षा ।
 तपा वृषन विश्वतः शोचिया तान् ब्रह्मद्विषे शोचय क्षामपम् ८
 भुवा जनस्य विष्यस्य राजा पार्थिवस्य जगतस्त्वेवसंहक् ।
 धिष्व वज्रं वक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अनुये दयसे वि मायाः ९
 आ संयतमिन्द्र णः स्वस्ति शत्रुतूर्याय बृहतीममृधाम ।
 यया दासान्यार्याणि वृत्रा करो वज्रिन सुतुका नाहुं गाणि १०
 स नो नियुद्धिः पुरुहूत वेधो विश्ववाराभिरा गहि पयज्यो ।
 न या अवेवो वरते न नृव आभिर्प्राहि तूयमा मद्रथद्रिक् ११ [१४] (२५२)

(२३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुत इत् त्वं निर्मिष्क इन्द्र सोमे स्तोमे ब्रह्मणि शस्यमान उक्थे ।
 यद् वा युक्ताभ्यां मघवन हरिम्यां बिभ्रद् वज्रं ब्राह्मोरिन्द्र पार्सि १
 यद् वा विवि पार्ये सुष्विमिन्द्र वृत्रहत्येऽवसि शूरसातौ ।
 यद् वा वक्षस्य बिभ्युषो अविभ्य वरन्धयः शर्धत इन्द्र दम्यून २
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीरुघो जरितारमृती ।
 कर्ता वीराय सुष्वय उ लोकं दाता वसुं स्तुवते कीरये चित ३ (२५५)

गन्तेयान्ति सर्वना हरिभ्यां बभ्रिर्वज्रं पपिः सोमं वृदिर्गाः ।
कर्ता वीरं नयं सर्ववीरं श्रोता हवं गृणतः स्तोमवाहाः
अस्मै वयं यद् वावान तद् विविष्म इन्द्राय यो नः प्रविषो अपस्कः ।
सुते सोमे स्तुमसि शंसदुक्थेन्द्राय ब्रह्म वर्धनं यथासत्

४

५ [१५]

ब्रह्माणि हि चकृषे वर्धनानि तावत् त इन्द्र मतिभिर्विविष्मः ।
सुते सोमे सुतपाः शंतमानि रान्द्रा क्रियास्म वक्षणाणि यज्ञैः
स नो बोधि पुरोळाशं रराणः पिबा तु सोमं गोक्रजीकमिन्द्र ।
एदं बर्हिर्यजमानस्य सीवो—रुं कृधि त्वायत उ लोकम्
स मन्दस्वा ह्यनु जोषमुग्र प्र त्वा यज्ञास इमे अभुवन्तु ।
प्रेमे हवासः पुरुहूतमस्मे आ त्वेयं धीरवस इन्द्र यम्याः
तं वः सखायः सं यथा सुतेषु सोमभिरीं पृणता भोजमिन्द्रम् ।
कुवित् तस्मा असति नो भराय न सुष्विमिन्द्रोऽवसे मृधाति
एवेदिन्द्रः सुतं अस्तावि सोमे भरद्वाजेषु क्षयदिन्मघोनः ।
असद् यथा जरित्र उत सूरि—रिन्द्रो रायो विश्ववारस्य दाता

६

७

८

९

१० [१६] (२६२)

(२४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २४-४१]

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वृषा मदु इन्द्रे श्लोक उक्था सचा सोमेषु सुतपा क्रजीषी ।
अर्चत्र्यो मघवा नृभ्य उक्थै—द्युक्षो राजा गिरामक्षितोतिः
ततुरिर्वीरो नयो विचेताः श्रोता हवं गृणत उर्व्यूतिः ।
वसुः शंसो नरां कारुधाया वाजी स्तुतो विदथे दाति वार्जम्
अक्षो न चक्रयोः शूर बृहन् प्र ते मद्वा रिरिचे रोदस्योः ।
वृक्षस्य नु ते पुरुहूत वया व्युडंतयो रुरुहुरिन्द्र पूर्वीः
शचीवितस्ते पुरुशाक शाका गवामिव मृतयः संचरणीः ।
वत्सानां न तन्तयस्त इन्द्र दामन्वन्तो अद्वामानः सुदामन्
अन्यवृद्य कर्वरमन्यदु श्वो ऽसृच सन्मुहुराचकिरिन्द्रः ।
मित्रो नो अत्र वरुणश्च पूषा ऽर्यो वशस्य पर्येतास्ति

१

२

३

४

५ [१७] (२६७)

वि त्वदापो न पर्वतस्य पूष्ठा—दुक्थेभिरिन्द्रानयन्त यज्ञैः ।	
तं त्वाभिः सुदृतिभिर्वाजयन्त आजिं न जग्मुर्गिर्वाहो अश्वाः	६
न यं जरन्ति शरवो न मासा न द्याव इन्द्रमवकर्शयन्ति ।	
बुद्धस्य चिद् वर्धतामस्य तनूः स्तोमेभिरुक्थैश्च शस्यमाना	७
न वीळ्वे नमते न स्थिराय न शर्धते दस्युजूताय स्तवान् ।	
अज्रा इन्द्रस्य गिरयश्चिहृष्वा गम्भीरे चिद् भवति गाधर्मस्मै	८
गम्भीरेण न उरुणामत्रिन् प्रेषो यन्धि सुतपावन् वाजान् ।	
स्था ऊ षु ऊर्ध्व ऊती अरिषण्य—भूक्तोर्व्युष्टौ परितक्म्यायाम्	९
सचस्व नायमवसे अभीक इतो वा तमिन्द्र पाहि रिषः ।	
अमा चैनमरण्ये पाहि रिषो मदम शतहिमाः सुवीराः	१०[१८](२७२)

(२५)

९ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

या त ऊतिरवमा या परमा या मध्यमेन्द्र शुष्मिन्नस्ति ।	
तामिरू षु वृत्रहत्येऽवीर्न एभिश्च वाजर्महान् न उग्र	१
आभिः स्पृधो मिथतीररिषण्य—भूमित्रस्य व्यथया मन्युमिन्द्र ।	
आभिर्विश्वा अभियुजो विषूची—रायां विशोऽव तारीर्दासीः	२
इन्द्र जामय उत येऽजामयो ऽर्वाचीनासो वनुषो युयुजे ।	
त्वमेषां विधुरा शर्वासि जहि वृष्ण्यानि कृणुही पराचः	३
शूरो वा शूरं वनते शरीरैस्तनुरुचा तरुषि यत् कृण्वैते ।	
तोके वा गोषु तनये यदृप्सु वि कन्वसी उर्वरासु ब्रवैते	४
नहि त्वा शूरो न तुरो न धृष्णु—न त्वा योधो मन्यमानो युयोध ।	
इन्द्र नकिंङ्गा प्रत्यस्त्येषां विश्वा जातान्यभ्यसि तानि	५ [१९]

स पत्यत उभयोर्नुष्णमयो—र्यदी वेधसः समिथे हवन्ते ।	
वृत्रे वा महो नृवति क्षये वा व्यचस्वन्ता यदि वितन्तसैते	६
अर्ध स्मा ते चर्षणयो यदेजा—निन्द्र आतोत मवा वरुता ।	
अस्माकासो ये नृतमासो अर्य इन्द्र सूरयो दधिरे पुरो नः	७
अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्ये ।	
अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रे—न्द्र देवेमिरनु ते नृषह्ये	८ (१८०)

कुवा नः स्पृधः समजा सम—स्विन्द्र रारन्धि मिथतीरवेपीः ।
चिद्याम वस्तोरवसा गुणन्तो भरद्वाजा उत त इन्द्र नूनम्

९ [२०] (१८१)

(२६)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शुधी न इन्द्र ह्वयामसि त्वा महो वाजस्य सातौ वावृषाणाः ।
सं यद् विशोऽयन्त शूरसाता उग्रं नोऽवः पार्ये अहन् वाः
त्वां वाजी हवते वाजिनेयो महो वाजस्य गधस्य सातौ ।
त्वां वृत्रेध्विन्द्र सत्पतिं तरुत्रं त्वां चटे मुष्टिहा गोषु युध्यन्
त्वं क्विं चोदयोऽर्कसातौ त्वं कुत्साय शुष्मं वाशुषे वर्क ।
त्वं क्षिरो अमर्मणः पराह—सतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन्
त्वं स्थं प्र मेरो योधमृष्व—मावो युध्यन्तं वृषभं दशधुम् ।
त्वं तुष्टं वेतसवे सचाहन् त्वं तुर्जिं गुणन्तमिन्द्र तूतोः
त्वं तदुक्थमिन्द्र बर्हणा कः प्र यच्छता सहस्रा शूरं वर्षि ।
अर्धं गिरेर्वासं शम्बरं हन् प्राबो विबोदासं चित्राभिक्ती

१

२

३

४

५ [२१]

त्वं अज्झाभिर्मन्वसानः सोमि—कुमीतये चुमुरिमिन्द्र सिष्वप् ।
त्वं रजिं पिठीनसे दशस्यन् वृष्टिं सहस्रा शक्या सचाहन्
अहं चन तत् सुरिभिरानश्यां तव ज्याय इन्द्र सुस्रमोजः ।
त्वया यत् स्तवन्ते सधवीर वीरा—क्षिपकथेन नहुषा शविष्ठ
वयं ते अस्यामिन्द्र युज्जहूतौ सत्सायः स्याम महिन प्रेष्ठाः ।
प्रातर्दनिः क्षत्रभीरस्तु भेष्ठो वने वृत्राणां सनये धनानाम्

६

७

८ [२२] (१८१)

(२७)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः, ८ अभ्याचर्ती वायमानः (दानं) । त्रिष्टुप् ।

किमस्य मधु किमस्य पीता—विन्द्रः किमस्य सख्ये चकार ।
रणां वा ये निबद्धि किं ते अस्य पुरा विविधे किमु नूतनासः
सर्वस्य मधु सर्वस्य पीता—विन्द्रः सर्वस्य सख्ये चकार ।
रणां वा ये निबद्धि सत् ते अस्य पुरा विविधे सत् नूतनासः

१

२

(१९१)

नहि नु ते मङ्गिमनः समस्य न मद्यन् मद्यस्वस्य विद्य ।
 न राधसोराधसो नूतनस्येन्द्र नकिर्दृष्ट इन्द्रियं ते ३
 एतत् त्यत् त इन्द्रियमचेति येनावधीर्वरशिखस्य शेषः ।
 वज्रस्य यत् ते निहतस्य शुष्मात् स्वनाबिदिन्द्र परमो वृद्धारं ४
 वधीदिन्द्रो वरशिखस्य शेषो ऽभ्यावर्तिने चायमानाय शिक्षन् ।
 वृचीर्वतो यद्धरियुपीयायां हन् पूर्वे अर्धे भियसार्परो वर्त ५ [२३]

त्रिंशच्छतं वर्मिणं इन्द्र साकं यथावत्यां पुरुहूत भवम्या ।
 वृचीर्वन्तः शरिरे पत्यमानाः पात्रा भिन्वाना न्यर्थान्यायन् ६
 यस्य गावावरुषा सूर्यवस्यु अन्तरु पु चरतो रेरिहाणा ।
 स सृज्याय तुर्वङ्गं परावाद् वृचीर्वतो वैवदाताय शिक्षन् ७
 वृषो अग्नि रधिर्नो विंशतिं गा वधूमतो मद्यवा मर्त्यं सम्राट् ।
 अभ्यावर्ती चायमानो वदाति वृणाशेषं वक्षिणा पार्थवानाम् ८ [२४] (२९७)

(२८)

८ वाईस्यस्यो भरद्वाजः । गावः, २, ८ इन्द्रो गावो वा । त्रिष्टुप्, २-४ अगती, ८ अनुष्टुप् ।

आ गावो अगमन्तु मद्रमक्रन् त्सीर्वन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे ।
 मजावर्तीः पुरुषा इह स्यु—रिन्द्राय पूर्वीरुषसो वृहानाः १
 इन्द्रो यज्वने पृणते च शिक्ष—त्युपेद् वदाति न स्वं मुषायति ।
 वृषोमूषो रयिमिदस्य वधय—हर्मिणे स्त्रित्ये नि वधाति वैवयुम् २
 न ता नशान्ति न वमाति तस्करो नासामामित्रो व्यधिरा वधर्षति ।
 वृषोवृष चामिर्यजति वदाति च ज्योगित तामिः सचते गोपनिः सह ३
 न ता अर्वा रेणुककाटो अभुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अमि ।
 उद्धमावममयं तस्य ता अनु गावो मर्त्यस्य वि चरन्ति यज्वनः ४
 गावो मगो गाव इन्द्रो मे अच्छान् गावः सोमस्य प्रथमस्य मक्षः ।
 इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामीन्द्रदा मनसा चिदिन्द्रम् ५
 पूयं गावो मेवयथा कुशं चि—वधीरं चित् कृणुथा सुप्रतीकम् ।
 मद्रं वृहं कृणुथ मद्रवाचो वृहद वो वयं उच्यते समासु ६ (२९९)

प्रजावतीः सुयवसं रिशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः ।

मा वः स्तेन ईशत माघशंसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः

उपेदमुपपचन मासु गोषूप पृच्यताम् ।

उप क्रषभस्य रेत स्युपेन्द्र तव वीर्ये

७

८ [२५] (३०५)

— ३०५ —

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३५]

(२९)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं वो नरः सख्याय सेपुर्महो यन्तः सुमतये चकानाः ।

महो हि वृता वज्रहस्तो अस्ति महामु रण्वमवसे यजध्वम्

आ यस्मिन् हस्ते नयी मिमिक्षु रा रथे हिरण्यये रथेष्ठाः ।

आ रश्मयो गर्भस्त्योः स्थूरयो राध्वन्नश्वासो वृषणो युजानाः

भ्रिये ते पावा दुव आ मिमिक्षु धृष्णुर्वज्री शर्वसा दक्षिणावान् ।

वसानो अत्कं सुरमिं हृशे कं स्वर्णं नृतविषिरो बभूथ

स सोम आमिश्रतमः सुतो भूद् यस्मिन् पक्तिः पच्यते सन्ति धानाः ।

इन्द्रं नरः स्तुवन्तो ब्रह्मकारा उक्था शंसन्तो देववाततमाः

न ते अन्तः शर्वसो धाय्यस्य वि तु बाबधे रोदसी महित्वा ।

आ ता सुरिः पृणति तूतुजानो यूथेवाप्सु समीजमान ऊती

एवेदिन्द्रः सुहवं क्रुष्वो अस्तूती अनूती हिरिञ्जिपः सत्वा ।

एवा हि जातो असमात्योजाः पुरु च वृत्रा हनति नि दस्यून्

१

२

३

४

५

६ [१] (३११)

(३०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

भूय इद् बाबधे वीर्यीयं एको अजुर्यो दयते वसूनि ।

प्र रिरिचे द्वि इन्द्रः पृथिव्या अर्धमिदस्य प्रति रोदसी उमे

अर्धा मन्ये बृहदसुर्यमस्य यानि वृधार नकिरा मिनाति ।

दिवेदिवे सूर्यो वर्गतो भूद् वि सन्नान्युर्विया सुकतुर्धात्

अद्या चिच्छू चित् तदपो नदीनां यदाभ्यो अरवो गातुमिन्द्र ।

नि पर्वता अग्नसदो न सेदु स्वया हव्यहानि सुकतो रजोसि

१

२

३

(३१४)

सत्यमित् तन्न त्वावीं अन्यो अस्तीन्द्र वेवो न मर्त्यो ज्यायान् ।

अहन्नाहिं परिशयानमर्णो ऽवांसृजो अपो अच्छा समुद्रम्

४

त्वमपो वि दुरो विष्वचीरिन्द्र हव्हमरुजः पर्वतस्य ।

राजामवो जगत्तश्चर्षणीनां साकं सूर्यं जनयन् द्यामुषासम्

५ [२] (३१६)

(३१)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ४ शकरी ।

अभूरेको रयिपते रयीणा मा हस्तयोरधिथा इन्द्र कृष्टीः ।

वि तोके अप्सु तनये च सूर्ये ऽवोचन्त चर्षणयो विवाचः

१

त्वद् मियेन्द्र पार्थिवानि विश्वा ऽच्युता चिच्छयावयन्ते रजांसि ।

द्यावाक्षामा पर्वतासो वनानि विश्वं हव्हं भयते अजमन्ना ते

२

त्वं कुत्सेनामि शुष्णमिन्द्रा ऽशुषं युध्य कुर्यवं गविष्टौ ।

दशं प्रपित्वे अध सूर्यस्य मुषायश्चक्रमविधे रपांसि

३

त्वं शतान्यव शम्बरस्य पुरो जघन्थाप्रतीनि दस्योः ।

अशिक्षो यन्न शक्या शचीवो दिवोवासाय सुन्वते सुतके भरद्वाजाय गृणते वसूनि ४

स सत्यसत्त्वन् महते रणाय रथमा तिष्ठ तुविनुष्ण भीमम् ।

याहि प्रपथिन्नवसोप मद्विक् प्र च धुत श्रावय चर्षणिभ्यः

५ [३] (३२१)

(३२)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपूर्व्याः शतमान्यस्मै महे वीराय तवसे तुराय ।

विरिदिने वज्रिणे शतमानि वचास्यासा स्थविराय तक्षम्

१

स मातरा सूर्येणा कवीना मवासयद् रुजद्वि गृणानः ।

स्वाधीभिर्कर्मिर्वावज्ञान उः श्रियाणामसृजाज्ञेदानम्

२

स वज्रिभिर्कर्मिर्गो शश्वन् मितकुमिः पुरुकृत्वा जिगाय ।

पुरः पुरोहा सखिमिः सखीयन् हव्हारुज कविभिः कविः सन्

३

स नीव्याभिर्जरितारमच्छा महो वाजेभिर्महद्विश्च शुष्मैः ।

पुरुवीरामिर्बुधम दिव्यं गिर्वणः सुविताय प्र याहि

४

(३२५)

स सर्गेण शर्वसा तक्तो अत्यै—रप इन्द्रो दक्षिणतस्तुराषाट् ।
इत्था सृजाना अनपावृद्धं विवेर्विवे विविषुग्रमृज्यम्

५ [४] (३२६)

(३३)

५ गुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य ओजिष्ठ इन्द्र तं सु नो द्वा मदो वृषन् त्वभिष्टिर्दाम्बान् ।
सौर्वश्यं यो वनवत स्वश्वो वृत्रा समत्सु सासहदुमित्रान्
त्वां हीइन्द्रावसे विवाचो हवन्ते चर्षणयः शूरसातो ।
त्वं विभेभिर्वि पणीरंशाय—स्वोत इत सनिता वाजमर्वा
त्वं तां इन्द्रोभयो अमित्रान् दासा वृत्राण्यार्यो च शूर ।
वधीर्वनेव सुधितेभिरक्के—रा पूत्सु वर्षि नृणां नृतम
स त्वं न इन्द्राकवाभिरुती सखा विश्वायुरविता वृधे भूः ।
स्वर्षाता यदध्वयामसि त्वा युध्वन्तो नेमधिता पूत्सु शूर
नूनं न इन्द्रापराय च स्या भवा मृळीक उत नो अभिष्टौ ।
इत्था गुणन्तो महिनस्य शर्मन् विवि ष्याम पार्ये गोषतमाः

१

२

३

४

५ [५] (३३१)

(३४)

५ गुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं च त्वे जग्मुर्गिरं इन्द्र पूर्वी—र्वि च त्वद यन्ति विश्वा मनीषाः ।
पुरा नूनं च स्तुतय कषीणां पस्पृध इन्द्रे अभ्युक्थार्का
पुरुहुतो यः पुरुगुते कभ्वा एकः पुरुप्रशन्तो अस्ति यज्ञैः ।
रथो न महं शर्वसे युजानोइ—ऽस्माभिरिन्द्रो अनुमाद्यो भूत
न यं हिंसन्ति धीतयो न वाणी—रिन्द्रं नक्षन्तीदृमि वर्धयन्तीः ।
यदि स्तोतारः शनं यत सहस्रं गुणान्ति गिवणमं शं तदस्मै
अस्मा एतद विव्य—र्चैव माम्मा मिमिक्षा इन्द्र न्ययामि सोमः
जनं न धन्वममि सं यदार्गः—सत्रा वावृधुहवनानि यज्ञैः
अस्मा एतन्मह्योक्नुषमम्मा—इन्द्राय स्तोत्रं मतिमिग्वाचि ।
असद यथा महति वृत्रतुर्य इन्द्रो विश्वायुरविता वृधश्च

१

२

३

४

५ [६] (३३६)

(३५)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कदा भुवनं रथक्षयाणि ब्रह्म	कदा स्तोत्रे सहस्रपोष्यं वाः ।	
कदा स्तोमं वासयोऽस्य राया	कदा धियः करसि वाजरत्नाः	१
कहिं स्वित्रं तदिन्द्रं यच्चमिर्नृन्	वीरैर्वीरान् नीळयासे जयाजीन् ।	
त्रिधातु गा अधि जयासि गोप्विन्द्रं द्युम्नं स्वर्वद धेह्यस्मे		२
कहिं स्वित्रं तदिन्द्रं यज्जरित्रे	विश्वप्सु ब्रह्म कृणवः शविष्ट ।	
कदा धियो न नियुतो युवासे	कदा गोमघा हवन्नानि गच्छाः	३
स गोमघा जरित्रे अश्वंश्चन्द्रा	वाजश्रवसो अधि धेहि पृक्षः ।	
पीपिहीषः सुदुघामिन्द्र धेनुं	मरद्वाजेषु सुरुचो रुरुच्याः	४
तमा नूनं वृजनमन्यथा चिच्छूरो यच्छक वि वुरो गृणीषे ।		
मा निररं शुक्रदुर्घस्य धेनो	राङ्गिरसान् ब्रह्मणा विप्र जिन्व	५ [७] (३४१)

(३६)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सत्रा मदासस्तव विश्वजन्याः	सत्रा रायोऽध ये पार्थिवासः ।	
सत्रा वाजानाममवो विभक्ता	यद् देवेषु धारयथा असुर्यम्	१
अनु प्र येजे जन ओजो अस्य	सत्रा वधिरे अनु वीर्याय ।	
स्यमगृभे दुधयेऽर्वते च	कर्तुं वृञ्जन्त्यपि वृञ्जहत्ये	२
तं सधीचीरुतयो वृष्ण्यानि	पौंस्यानि नियुतः सश्चुरिन्द्रम् ।	
समुद्रं न सिन्धव उक्थशृष्मा	उरुव्यचंसं गिर आ विशन्ति	३
स रायस्वामुप सृजा गृणानः	पुरुश्चन्द्रस्य त्वमिन्द्र वस्वः ।	
पतिर्बभूथासमो जनाना मेको विश्वस्य	भुवनस्य राजा	४
स तु श्रुधि भुत्या यो वृवोयुर्ध्वीर्न भूमाभि रायो अर्यः ।		
असो यथा नः शर्वसा चक्रानो	युगेयुगे वर्यसा चेकितानः	५ [८] (३४६)

(३७)

५ भार्गस्पत्यो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्वाग्रथं विश्ववारं त उग्रेन्द्रं युक्तासो हरयो वहन्तु ।		
कीरिशिचिद्धि त्वा हवते स्वर्वा नृधीमहि सधमावस्ते अद्य	१	(३४७)

प्रो द्रोणे हरयः कर्माग्मन् पुनानास ऋज्यन्तो अभूवन् ।
 इन्द्रो नो अस्य पूर्व्यः पपीयाद् द्युक्षो मदस्य सोम्यस्य राजा
 आसस्राणासः शवसानमच्छेन्द्रं सुचक्रे रथ्यासो अश्वः ।
 अभि श्रव ऋज्यन्तो वहेयुर्नू चिष्ठु वायोरमृतं वि दस्येत्
 वरिष्ठो अस्य दक्षिणामियतीन्द्रो मघोनां तुविकूर्मितमः ।
 यया वज्रिवः परियास्यंहो मघा च धृष्णो दयसे वि सूरिन्
 इन्द्रो वाजस्य स्थविरस्य वृतेन्द्रो गीर्भिवर्धतां वृद्धमहाः ।
 इन्द्रो वृत्रं हनिष्ठो अस्तु सत्वा ऽऽ ता सूरिः पूणति तूतुजानः

२

३

४

५ [९] (३५१)

(३८)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपादित उदु नश्चित्रतमो महीं भर्षद् द्युमतीमिन्द्रं हूतिम् ।
 पन्यसीं धीतिं दैव्यस्य यामअनस्य रातिं वनते सुदानुः
 दूराच्चिदा वसतो अस्य कर्णा घोषादिन्द्रस्य तन्यति ब्रुवाणः ।
 एयमेनं देवहूतिर्वपृत्या न्मद्यगिन्द्रमियमुच्यमाना
 तं वो धिया परमया पुराजा मजरमिन्द्रमभ्यनूज्यर्केः ।
 ब्रह्मा च गिरं दधिरे समस्मिन् महौश्च स्तोमो अधि वर्धदिन्द्रे
 वर्धाद् यं यज्ञ उत सोम इन्द्रं वर्धाद् ब्रह्म गिरं उक्था च मन्म ।
 वर्धाहैनमुषसो यामन्नक्तो वर्धान् मासाः शरवो द्याव इन्द्रम्
 एवा जज्ञानं सहसे असांमि वावृधानं राधसे च भुताय ।
 महामुग्रमवसे विप्र नूनमा विवासेम वृत्रतूर्येषु

१

२

३

४

५ [१०] (३५२)

(३९)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मन्द्रस्य कवेर्दिव्यस्य वहे विप्रमन्मनो वचनस्य मध्वः ।
 अपा नस्तस्य सचनस्य देवे वो युवस्य गृणते गोअंघ्राः
 अयमुज्ञानः पर्यद्रिमुष्मा कृतधीतिभिर्कृतयुः ।
 रुजदरुगुणं वि बलस्य सानुं पृणीर्वचोमिरमि योधविन्द्रः

१

२

(३५६)

अयं द्योतयद्व्युतो व्युत्तून् वृषा वस्तोः शरव इन्दुरिन्द्र ।

इमं केतुमवधुर्न चिद्वक्त्रां शुचिजन्मन उषसश्चकार

३

अयं रोचयद्वरुचो रुचानोऽयं वासयद्व्युतेन पूर्वीः ।

अयमीयत क्रतयुग्मिरभ्यैः स्वर्विदुः नाभिना चर्षणिप्राः

४

नू गृणानो गृणते प्रत राजन्निषः पिन्व वसुदेयाय पूर्वीः ।

अप ओषधीरविषा वनानि गा अर्वतो नृनृचसे रिरिहि

५ [११] (३६१)

(४०)

५ बार्हस्पत्यो भगद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिब तुभ्यं सुतो मवाया—ऽव स्य हरी वि मुचा सखाया ।

उत प्र गाय गृण आ निषद्या—ऽथा यज्ञाय गृणते वयो धाः

१

अस्यं पिब यस्यं जज्ञान इन्द्र मदाय क्रत्वे अपिबो विरिञ्चान् ।

तमु ते गावो नर आपो अद्वि—रिन्दुं समह्यन् पीतये समस्मै

२

समिन्द्रे अग्नौ सुत इन्द्र सोम आ त्वा वहन्तु हरयो वहिष्ठाः ।

त्वायता मनसा जोहवीमीन्द्रा याहि सुविताय महे नः

३

आ याहि शश्वकुशता ययाथेन्द्र महा मनसा सोमपेयम् ।

उप ब्रह्माणि शृणव इमा नो—ऽथा ते यज्ञस्तन्वेदं वयो धान्

४

यविन्द्र विवि पार्ये यद्वध—ग्यद् वा स्वे सदेने यत्र वासि ।

अतो नो यज्ञमवसे नियुत्वान् त्सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः

५ [१२] (३६६)

(४१)

५ बार्हस्पत्यो भगद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अहेळमान उप याहि यज्ञं तुभ्यं पवन्त इन्ववः सुतासः ।

गावो न बञ्जिन् त्वमोको अच्छेन्द्रा गहि प्रथमो यज्ञियांनाम्

१

या ते काकुत् सुकृता या वरिष्ठा यया शश्वत् पिबसि मध्वं ऊर्मिम् ।

तया पाहि प्र ते अध्वर्युरस्थात् सं ते वज्रो वर्ततामिन्द्र गव्युः

२

एष वृप्सो वृषमो विश्वरूप इन्द्राय वृष्णे समकारि सोमः ।

एतं पिब हरिवः स्थातरुग्र यस्येशिषि प्रदिषि यस्ते अन्नम्

३

(३६९)

सुतः सोमो असुतादिन्द्र वस्या—नयं भेयात्रिकितुषे रणाय ।

एतं तितितिर्व उप याहि यज्ञं तेन विश्वास्तविषीरा पूणस्व

४

ह्वयामसि त्वेन्द्र याह्यर्वा—इरं ते सोमस्तन्वे भवाति ।

शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु प्रास्मौ अथ पृतनासु प्र विश्व

५ [१३] (१७१)

(४२)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ४ बृहती ।

प्रत्यस्मै पिपीषते विश्वानि विदुषे मर । अरंगमाय जग्मये ऽपश्चाद्वधने नरे १

एमेन प्रत्येतन सोमेभिः सोमपातमम् । अमत्रिभिर्कजीविण मिन्द्रं सुतेभिरिन्नुभिः २

यदीं सुतेभिरिन्नुभिः सोमेभिः प्रतिभूषथ । वेवु विश्वस्य मेधिरो धूषत तंतमिदेषते ३

अस्माअस्माइवन्धसो ऽध्वर्यो प्र भरा सुतम् । कुवित् समस्य जेन्यस्य शर्धतो ऽभिहास्तेरवस्परत ४

[१४] (१७५)

(४३)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । उज्जिह्व ।

वस्य त्यच्छम्बरं मदे दिवोदासाय रन्धयः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब १

यस्य तीव्रसुतं मधुं मध्यमन्तं च रक्षसे । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब २

यस्य गा अन्तरश्मनो मदे हृळ्हा अवासृजः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ३

यस्य मन्वानो अन्धसो माघोनं दधिषे शवः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ४ [१५] (१७९)

(४४)

। चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४४-४९]

१४ शंयुर्बार्हस्पत्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-६ अनुष्टुप्, ७-९ (८ वा) विराट् ।

यो रयिवो रयितमो यो द्युक्षेर्द्युक्षवत्तमः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मधः १

यः शग्मस्तुविशग्म ते रायो वृामा मतीनाम् ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मधः २

येन वृद्धो न शर्षसा तुरो न स्वार्भिकृतिभिः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मधः ३

त्यमुं वो अप्रहणं गुणीषे शर्वतस्पर्तिम् ।

इन्द्रं विश्वासाहं नरं मंहिष्ठं विश्वचर्षणिम् ४

(१८१)

यं वर्धयन्तीद् गिरः पतिं तुरस्य राधसः ।

तमिह्वस्य रोहंसी देवी शुष्मं सपर्यतः

५ [१६]

तद् बं उरुधस्यं बर्हणे न्द्रांयोपस्तृणीषणि ।

विषो न यस्वोतपो वि यद् रोहन्ति सक्षितः

६

अविदुद् वक्षं मित्रो नवीयान् पपानो देवेभ्यो वस्यो अचैत ।

ससवान् त्सौलामिर्धैतरीमि रुरुप्या पायुरमवत् सस्मिन्म्यः

७

कृतस्यं पथि वेधा अपायि भिये मनांसि देवासो अक्रन् ।

वधानो नाम महो वचोभि र्वपुर्हृशये वेन्यो व्यावः

८

द्युमस्तमं वक्षं धेष्टस्मे सेधा जनानां पूर्वीररातीः ।

वर्षीयो वयः कृणुहि शचीमि र्धनस्य सातावस्मौ अविद्वि

९

इन्द्र तुभ्यमिन्मवस्रभूम वयं द्वात्रे हरिवो मा वि वेनः ।

नकिरापिर्दृष्टो मर्त्यत्रा किमङ्ग रध्रचोर्दनं त्वाहुः

१० [१७]

मा जस्वने वृषभ नो ररीथा मा ते रेवतः सस्ये रिषाम ।

पूर्वीष्ट इन्द्र निषिधो जनेषु जह्यसुष्वीन् प्र वृहापृणतः

११

उवृध्राणीव स्तनयन्त्रियर्ती न्द्रो राधांस्यश्व्यानि गव्या ।

त्वमांसि प्रदिवः कारुधाया मा त्वावृमान् आ दमन् मघोनः

१२

अध्वर्यो वीर प्र महे सुताना मिन्द्राय मर म ह्यस्य राजा ।

यः पूर्यामिरुत नूतनाभि र्गीर्मिर्वावृधे गृणतामृषीणाम्

१३

अस्य मदे पुरु वपीसि विद्वा निन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघान

तमु प्र होषि मधुमन्तमस्मै सोमं श्रीरायं जिप्रिणे पिबध्वै

१४

पातां सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्तां वृत्रं वज्रेण मन्दसानः ।

गन्तां यज्ञं पंसुन्तांस्तेजुःश्रुता वसुर्धीनामविता कारुधायाः

१५ [१८]

इदं त्यत् पात्रमिन्द्रपान मिन्द्रस्य प्रियममृतमपायि ।

मत्सद् यथा सोमनसाय देवं व्यस्मद् द्वेषो युयवद् व्यंहः

१६

एना मन्वानो जहि शूर शत्रू आमिमजांमि मघवन्नमित्रान् ।

अमिषेणो अम्यादेर्विशानान् पराव इन्द्र प्र मृणा जही च

१७

आसु प्या णो मघवन्निन्द्र पु त्स्वस्मभ्यं महि वरिवः सुगं कः ।

अपां तोकस्य तनयस्य जेष इन्द्रं सुरीन् कृणुहि स्मा नो अर्धम्

१८

(३९७)

आ त्वा हरयो वृषणो युजाना वृषरथासो वृषरश्मयोऽस्याः ।	
अस्मत्त्राञ्चो वृषणो वज्रवाहो वृष्णे मदाय सुयुजो वहन्तु	१९
आ ते वृषन् वृषणो द्रोणमस्थु घृतपुषो नोर्मयो मवन्तः ।	
इन्द्र प्र तुभ्यं वृषभिः सुतानां वृष्णे भरन्ति वृषभाय सोमम्	२० [१९]
वृषांसि द्विवो वृषभः पृथिव्या वृषा मिन्धूनां वृषभः स्तियांनाम ।	
वृष्णे त इन्द्रुर्वृषभ पीपाय स्वादू रसो मधुपेयो वराय	२१
अयं देवः सहसा जायमान इन्द्रेण युजा पणिमस्तभायत ।	
अयं स्वस्य पितुरायुधानी इन्द्रमुष्णादशिवस्य मायाः	२२
अयमकृणोदुषसः सुपत्नी रयं सूर्ये अदधाज्ज्योतिरन्तः ।	
अयं त्रिधातुं दिवि गंचनेषु त्रितेषु विन्ददुसृतं निगूळ्हम्	२३
अयं द्यावापृथिवी वि ष्कमाय क्यं रयमयुनक् सप्तरश्मिम् ।	
अयं गोषु शच्यां पक्रमन्तः सोमो दाधार दशयन्त्रमुत्सम्	२४ [२०] (४०३)

(४५)

३३ शंयुर्बाहस्पत्यः । इन्द्रः, ३१-३३ वृषुस्तक्षा । गायत्री, २९ अतिनिष्ठम् ।

३१ पादनिष्ठम्, ३३ अनुष्टुप् ।

य आनयत् परावतः सुनीती तुर्वशं यदुम् । इन्द्रः स नो युवा सखा ।	१
अविप्रे चिद् वयो दध दनाशुना चिदर्वता । इन्द्रो जेता हितं धनम् ।	२
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । नाम्य क्षीयन्त ऊतयः ।	३
सखायो ब्रह्मवाहसे ऽर्चत प्र च गायत । स हि नः प्रमतिर्मही ।	४
त्वमेकस्य वृत्रह न्विता द्वयोरसि । उतेहशे यथा वयम् ।	५ [२१]
नयसीद्वति द्विषः कृणोष्युक्थशंसिनः । नृभिः सुवीर उर्यसे ।	६
ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसं गीर्भिः सखायमृग्नियम् । गां न कुहसे हुवे ।	७
यस्य विश्वानि हस्तयो रूचुर्वसूनि नि द्विता । वीरस्य पृतनाषहः ।	८
वि हृळ्हानि चिदद्विवो जनानां शचीपते । बृह माया अनानत ।	९
तमुं त्वा सत्य सोमपा इन्द्रं वाजानां पते । अहमहि श्वस्यवः ।	१० [२२]
तमुं त्वा यः पुरामिथ यो वा नूनं हिते धने । हव्यः स भुधी हवम् ।	११ (४१४)

धीमिरर्वँद्भिरर्वतो वाजौ इन्द्र भवाप्यान् । त्वया जेष्य हितं धनम् १२
अमूर्क वीर गिर्वणो महौ इन्द्र धने हिते । भरे वितन्तसाय्यः १३
या त ऊतिरमिग्रहन् मक्षुजवस्तमासति । तया नां हिनुही रथम् १४
स रथेन रथीतमो ऽस्माकेनामियुग्वना । जेषि जिष्णो हितं धनम् १५ [२३]

य एक इत् तमुं ष्टुहि कृष्टीनां विचर्षणिः । पतिर्जज्ञे वृषक्रतुः १६
यो गृणतामिदासिंथा ऽऽपिरुती शिवः सखा । स त्वं न इन्द्र मृळय १७
धिष्व वज्रं गमस्त्यो रक्षोहत्याय वज्रिवः । सासहीष्ठा अमि स्पृघः १८
प्रभं रयीणां युजं सखायं कीरिचोदनम् । ब्रह्मवाहस्तमं हुवे १९
स हि विश्वानि पार्थिवौ एको वसूनि पत्यंत । गिर्वणस्तमो अधिगुः २० [२४]

स नो नियुद्धिरा पृण कामं वार्जेभिरश्विभिः । गोमंद्भिर्गोपते ध्रुवत् २१
तद् वो गाय सुते सचा पुरुहृताय सत्त्वेन । शं यद् गवे न शाकिने २२
न छा वसुर्नि यमते वृानं वार्जस्य गोमंतः । यत् सीमुप श्रवद् गिरः २३
कुवित्संस्य प्र हि व्रजं गोमन्तं दस्युहा गमत् । शचीभिरप नो वरत् २४
इमा उं त्वा शतक्रतो ऽमि प्र णोनुवुर्गिरः । इन्द्र वत्सं न मातरः २५ [२५]

वृणाशं सख्यं तव गौरांसि वीर गव्यते । अश्वौ अश्वायते भव २६
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वां महे । न स्तोतारं निदे करः २७
इमा उं त्वा सुतेसुते नक्षन्ते गिर्वणो गिरः । वत्सं गावो न धेनवः २८
पुरुतमं पुरुणां स्तोतृणां विवाचि । वार्जेभिर्वाजयताम् २९
अस्माकमिन्द्र मृतु ते स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः । अस्मान् राये महे हिनु ३०
अधि वृषुः पणीनां वर्षिष्ठे मूर्धन्नस्थात् । उरुः कक्षो न गाङ्गन्यः ३१
यस्य बायोरिव ह्रवद् भद्रा रातिः सहस्रिणी । सद्यो वृनाय मंहति ३२
तत् सु नो विश्वे अर्य आ सदां गृणन्ति कारवः । वृषुं सहस्रवार्तमं सूरिं सहस्रसातमम् ३३ [२६] (४३६)

(४६)

१४ शंयुवाहंस्पत्यः । इन्द्रः । प्रगाथः (=विषमा वृहती, समा सतोवृहती)

त्वामिन्द्रि हवामहे साता वार्जस्य कारवः ।
त्वां वृषेभिन्दु सत्यंति नरस्त्वां काष्ठास्वर्षतः

१

(४३७)

- स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अद्रिवः ।
गामश्वं रथ्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिग्युषे २
- यः सत्राहा विचर्षणि रिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।
सहस्रमुष्कं तुर्विनृम्णं सत्पते भवा समत्सु नो वृधे ३
बाधसे जनान् वृषमेव मन्युना घृषौ मीळ्ह कंचीषम ।
अस्माकं बोध्यविता महाधने तनूष्वप्सु सूर्ये ४
- इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरं ओजिष्ठं पपुरि श्रवः ।
येनेमे चित्र वज्रहस्त रोदसी ओमे सुशिप्र पाः ५ [२७]
- त्वामुग्रमवसे चर्षणीसहं राजन् देवेषु हूमहे ।
विश्वा सु नो विथुरा पिब्वना वसो ऽमित्रान् त्सुषहान कृधि ६
यदिन्द्र नाहुषीष्वाँ ओजो नृम्णं च कृष्टिषु ।
यद् वा पञ्च क्षितीनां द्युस्रमा भर सत्रा विश्वानि पौंस्या ७
यद् वा तुक्षौ मघवन् दुह्यावा जने यन् पुरो कच्छ वृष्ण्यम् ।
अस्मभ्यं तद् रिरीहि सं नृपाद्ये ऽमित्रान् पुत्सु तुर्वणे ८
- इन्द्र त्रिधातुं शरणं त्रिवरुथं स्वस्तिमत् ।
हृदिर्यच्छ मघवज्यश्च मह्यं च यावया विद्युमेभ्यः ९
ये गम्यता मनसा शत्रुमावुमु रभिप्रव्रन्ति धृष्णुया ।
अध स्मा नो मघवसिन्द्र गिर्वण स्तनूपा अन्तमो भव १० [२८]
- अध स्मा नो वृधे भवेन्द्र नायमवा युधि ।
यदुन्तरिक्षे पतर्यन्ति पर्णिनो विद्यवस्तिग्ममूर्धानः ११
यत्र शूरासस्तन्वो वितन्वते प्रिया शर्म पितृणाम् ।
अध स्मा यच्छ तन्वेडं तने च हृदि रचितं यावय द्वेपः १२
- यदिन्द्र सर्गे अर्धतश्चोदयसे महाधने ।
असमने अध्वनि वृजिने पथि इयेनो इव श्रवस्यतः १३
सिन्धूरिव प्रवण आशुया यतो यदि क्लोशमनु प्वणि ।
आ ये वयो न वर्षीतत्यामिषि गृमीता बाह्वोर्गवि १४ [२९] (४५०)

(४७)

३१ गगो भारद्वाजः । इन्द्रः, १-५ सोमः, २० देव-भूमि-बृहस्पतीन्द्राः, २२-२५ सार्जयः प्रस्तोकः
(दानस्तुतिः), २६-२८ रथः, २९-३० वुंहुभिः, ३१ वुंहुमीन्द्रौ । त्रिष्टुप् ; १९ बृहती, २३ अनुष्टुप्,
२४ गायत्री, २५ द्विपदा त्रिष्टुप्, २७ जगती ।

स्वादुष्किलायं मधुमौ उतायं तीव्रः किलायं रसवौ उतायम् ।
उतो न्वस्य पपिवांसमिन्द्रं न कश्चन सहत आह्वेषु १
अयं स्वादुरिह मर्दिष्ठ आस यस्येन्द्रो वृत्रहत्ये ममाद ।
पुरुणि यश्चयौत्ता शम्बरस्य वि नवति नव च वेद्यो हन २
अयं मे पीत उदियति वाचमयं मनीषामुशतीमजीगः ।
अयं वलुवीरमिमीत धीरो न याम्यो भुवनं कच्चनारे ३
अयं स यो वरिमाणं पृथिव्या वर्ष्माणं विवो अकृणोवयं सः
अयं पीयूषं तिसृषु प्रवत्सु सोमो दाधारोर्वन्तरिक्षम् ४
अयं विदच्चित्रहशीकमर्णः शुक्रसंघनामुषसामनीके ।
अयं महान् महता स्कम्भने नोद द्यामस्तभाद् वृषमो मरुत्वान् ५ [३०]

धूषत् पिब कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसूनाम् ।
माध्यंदिने सर्वन आ वृषस्व रयिस्थानो रयिमस्मासु धेहि ६
इन्द्र प्र णः पुरएतेव पश्य प्र नो नय प्रतरं वस्यो अच्छे ।
मवा सुपारो अतिपारयो नो भवा सुनीतिरुत वामनीतिः ७
उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान् त्वर्वज्ज्योतिरभयं स्वस्ति ।
ऋष्या त इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप स्थेयाम शरणा बृहन्ता ८
वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे धा वहिष्ठयोः शतावन्नश्वयोरा ।
इषमा वक्षीषां वरिष्ठां मा नस्तारीन्मघवन् रायो अर्यः ९
इन्द्र मूळ मघं जीवातुमिच्छ चोदय धियमयसो न धाराम् ।
यत किं चाहं त्वायुरिदं वदामि तज्जुषस्व कृधि मा देववन्तम् १० [३१]

आतारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।
द्वयामि शक्रं पुरहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ११
इन्द्रः सुत्रामा स्ववौ अवोमिः सुमृलीको भवतु विश्ववेदाः ।
वार्षतां द्वेषो अमयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम १२ (४६२)

- तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽ—पि भद्रे सौमनसे स्याम ।
 स सुत्रामा स्वर्षो इन्द्रो अस्मे आराचिद द्वेष्टः सनुतयुयोतु १३
 अव त्वे इन्द्र प्रवतो नोमि—गिरो ब्रह्माणि नियुतो धवन्ते ।
 उरू न राधः सर्वना पुरुष्य—पो गा वज्रिन् युवसे समिन्वून् १४
 क ई स्तवत् कः पृणात् को यजाते यदुग्रमिन्मघवा विश्वहावेत् ।
 पादाविव प्रहरन्नन्यमन्यं कृणोति पूर्वमपरं शशीमिः १५ [३२]
- शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमाय—न्नन्यमन्यमतिनेनीयमानः ।
 एधमानद्विभुभयस्य राजा चोष्कूयते विश इन्द्रो मनुष्यान् १६
 परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति वितर्तुराणो अपरेभिरेति ।
 अनानुभूतीरवधून्वानः पूर्वीरिन्द्रः शरदस्तर्तरीति १७
 रूपंरूपं प्रतिरूपो बभूव तदस्य रूपं प्रतिचक्षणाय ।
 इन्द्रो मायाभिः पुरुरूपं ईयते युक्ता तस्य हरयः शता दश १८
 युजानो हरिता रथे भूरि त्वष्टेह राजति ।
 को विश्वाहा द्विषतः पक्ष आसत उतासीनेषु सूरिषु १९
 अगव्यूति क्षेत्रमार्गन्म देवा उर्वी सती भूमिरंहरणामृत ।
 बृहस्पते प्र चिकित्सा गर्विष्ठा—विस्था सते जरित्र इन्द्र पन्थाम २० [३३]
- दिवेदिवे सदृशीरन्यमर्धं कृष्णा असेधवपु सघ्नो जाः ।
 अहन् दासा वृषभो वस्नयन्तो—दवजे वर्चिनं शाम्बरं च २१
 प्रस्तोक इक्षु राधसस्त इन्द्र दश कोशपीदश वाजिनोऽदात् ।
 दिवोदासादतिथिग्वस्य राधः शाम्बरं वसु प्रत्यग्रमीप्स २२
 दशाश्वान् दश कोशान् दश वज्राधिभोजना ।
 दशो हिरण्यपिण्डान् दिवोदासादसानिषम् २३
 दश रथान् प्रष्टिमतः शतं गा अथर्वभ्याः । अश्वथः पायवेऽदात् २४
 महि राधो विश्वजन्यं दधानान् मरुताजान् त्सार्जुवो अभ्ययष्ट २५ [३४]
- वनस्पते वीङ्गो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।
 गोभिः सन्नद्धो असि वीळयस्वा—ऽऽस्थाता ते जयतु जेत्वा नि २६
 विवस्पृथिव्याः पर्योज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्यामृतं सहः ।
 अपामोज्मानं परि गोभिरावृत—मिन्द्रस्य वज्रं वृषिणा रथं यज २७ (४७७)

इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नारिः ।

सेमां नो हव्यदातिं जुषाणो देवं रथं प्रति हव्या गृभाय २८

उप श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्टितं जगत् ।

स वुन्दुमे सजूरिन्द्रेण वृषे—वृषाद् वधीयो अप सेध शक्नुन् २९

आ कन्दय बलमोजो न आ धा निः प्टनिहि दुरिता बार्धमानः ।

अप प्रोथ वुन्दुमे वुच्छुना इत इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीळयस्व ३०

आमूर्ज प्रत्यावर्तयेमाः केतुमद् वुन्दुमिर्वीवदीति ।

समश्वपर्णाश्वरन्ति नो नरो ऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु ३१ [३५] (४८१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३०]

(४८)

२६ शंयुर्बाहस्पत्यः (तृणपाणिः) । १-१० मग्निः; ११-१५, २०-२१ मरुतः (१३-१५ लिंगोक्ता वा), १६-१९ पूष, २२ द्यावाभूमौ वा पृथिवी । प्रगाथः = (१, ३ वृहती; २, ४ सतो वृहती; ५ वृहती, ६ महासतो वृहती; ७ महावृहती, ८ महासतो वृहती; ९ वृहती, १० सतो वृहती; ११ ककुप्, १२ सतो वृहती), १३ पुरउष्णिक्, १४ वृहती, १५ मतिजगती, १६ ककुप्, १७ सतो वृहती, १८ पुरउष्णिक्, १९-२० वृहती, २१ महावृहती यवमध्या, २२ अनुष्टुप् ।

यज्ञायज्ञा वो अग्रये गिरागिरा च दक्षसे । प्रप वयममृतं जातवदसं प्रियं मित्रं न शंसिषम् १

ऊर्जो नपातं स हिनायमस्मयु—दीशेम हव्यदातयं ।

भुवद् वाजेष्वविता भुवद् वृध उत आता तनूनाम् २

वृषा ह्यग्ने अजरो महान् विमास्यर्चिषा ।

अजसेण शोचिषा शोशुचच्छुचे सुवीतिमिः सु वीदिहि ३

महो वृषान् यजसि यक्ष्यानुषक् तव कत्वोत वंसना ।

अर्वाचः सीं कृणुष्यमेऽवसे रास्व वाजोत वंसव ४

यमापो अद्रयो वना गर्भमृतस्य पिप्रति ।

सहसा यो मथितो जायते नृभिः पृथिव्या अधि मानवि ५ [१]

आ यः पप्रौ भानूना रोदसी उमे धुमेन धावते द्विवि ।

तिरस्तमो वृहश ऊर्म्यास्वा श्यावास्वरूपो वृषा श्यावा अरुषो वृषा ६

वृहज्जिरग्ने अर्चिमिः शुक्रेण देव शोचिषा ।

भरद्वाजे समिधानो यविष्ठय रेवन्नः शुक्र वीदिहि द्युमत पावक वीदिहि ७

विश्वासां गृहपतिर्विशामसि त्वमग्ने मानुषीणाम् ।

ज्ञातं पूर्विर्यविष्ठ पात्यंहसः समेक्षारं ज्ञातं हिमाः स्तोतृभ्यो ये च वर्धति ८ (४८१)

त्वं नरिष्वत्र ऊत्या वसो राधांसि चोदय ।

अस्य रायस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः

९

परिं तोकं तनयं पतृभिष्ट्वमदब्धैरप्रयुत्वभिः ।

अग्ने हेळांसि दैव्या युयोधि नो ऽदेवानि ह्वरांसि च

१० [२]

आ सखायः सबर्दुधां धेनुमजध्वमुप नव्यसा वचः । सूजध्वमनपस्फुराम् ११

या शर्धाय मारुताय स्वभानवे भवोऽमृत्यु धुक्षत । या मृळीके मरुतां तुराणां या सुन्नेरेवयावरी १२

भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता । धेनुं च विश्वदोहस मिषं च विश्वभोजसम् १३

तं व इन्द्रं न सुक्रतुं वरुणमिव मायिनम् । अर्यमणं न मन्द्रं सुप्रभोजसं विष्णुं न स्तुष आदिशे १४
त्वेषं शर्धो न मारुतं तुविष्व ण्यनर्वाणं पूषणं सं यथा शता ।

सं सहस्रा कारिष्वर्षणिभ्य आँ आविर्गूळ्हा वसू करत सुवेदा नो वसू करत १५

आ मा पूषन्नुप द्रव शंसिषं नु ते अपिकृण आघृणे । अघा अर्यो अरतयः १६ [३]

मा काकम्बीरमुद वृहो वनस्पति मशस्तीर्वि हि नीनशः ।

मोत सूरौ अह एवा चन ग्रीवा आदधते वेः

१७

दृतेरिव तेऽवुकमस्तु सख्यम् । अच्छिद्रस्य दधन्वतः सुपूर्णस्य दधन्वतः १८

पुरो हि मर्त्यैरगसि समो देवैरुत श्रिया । अभि स्यः पूषन् पृतनासु नस्त्व मवा नूनं यथा पुरा १९

वामी वामस्य धूतयः प्रणीतिरस्तु सुनृता । देवस्य वा मरुतो मर्त्यस्य वे जानस्य प्रयज्यवः २०

सद्यश्चिद यस्य चकृतिः परि द्यां देवो नैति सूर्यः ।

त्वेषं शवो दधिरे नाम यज्ञियं मरुतो वृत्रहं शवो ज्येष्ठं वृत्रहं शवः २१

सकृद्ध द्यौरजायत सकृद् भूमिरजायत । पृथ्व्या दुग्धं सकृत् पयस्तदून्यो नानु जायते २२ [४]

(४९)

(५०३)

१५ क्रजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १५ शकरी ।

स्तुषे जनं सुव्रतं नव्यसीभिर्गीर्भिर्मित्रावरुणा मुम्ययन्ता ।

त आ गमन्तु त इह भ्रुवन्तु सुक्षत्रामो वरुणो मित्रो अग्निः

१

विशोविश इड्यमध्वरे प्वहसक्रतुमरतिं युवन्त्योः ।

दिवः शिशुं सहस्रं सनुमग्निं यज्ञस्य केतुमरुषं यजध्वै

२

अरुपस्य दहितरा विरुपे स्तुभिर्गन्या पिदिशे सुरा अन्या ।

मिथस्तुरा विचरन्ती पावके मन्म भ्रुतं नक्षत क्रच्यमाने

३

(५०६)

प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्वयिं विश्ववारं रथप्राम् ।
 द्युतधामा नियुतः पत्यमानः कविः कविर्मियक्षसि प्रयज्यो ४
 स मे वपुश्छद्यदृश्विनोर्यो रथो विरुक्मान् मनसा युजानः ।
 येन नरा नासत्येष्यधैर्वर्तिर्याथस्तनयाय तमने च ५ [५]

पर्जन्यवाता वृषभा पृथिव्याः पुरीषाणि जिन्वतमप्यानि ।
 सत्यश्रुतः कवयो यस्य गीर्भिर्जगतः म्थातर्जगदा कृणुध्वम् । ६
 पार्वीरवी कन्या चित्रायुः सरस्वती वीरपत्नी धियं धात ।
 ग्रामिगच्छिदं शरणं सजोषा दुराधै गृणते शर्म यंसत ७
 पथस्पथः परिपतिं वचस्या कामेन कृतो अभ्यानल्लर्कम् ।
 स नो रासच्छरुधश्चन्द्राग्रा धियंधियं सीषधाति प्र पुषा ८
 प्रथमभाजं यशसं वयोधा सुपाणिं देवं सुगर्भस्तिमृभ्वम् ।
 होता यक्षद् यजतं पस्त्याना मग्निस्त्वष्टारं सुहवं विभावा ९
 भुवनस्य पितरं गीर्भिर्गमी रुद्रं दिवा वर्धया रुद्रमक्तो ।
 बृहन्तमृष्वमजरं सुषुप्तमृधग्धुवेम कविनेषितासः १० [६]

आ युवानः कवयो यज्ञियासो मरुतो गन्त गृणतो वरम्याम् ।
 अचित्रं चिद्धि जिन्वथा वृधन्त इथा नक्षन्तो नरो अङ्गिरस्वत ११
 प्र वीराय प्र तवसे तुरायाऽजा यूथेव पशुरक्षिरस्तम् ।
 स पिस्पृशति तन्वि श्रुतस्य स्तुभिर्न नाकं वचनस्य विपः १२
 यो रजांसि विममे पार्थिवानि त्रिशिद् विष्णुर्मनवे बाधिताय ।
 तस्य ते शर्मन्नुपवृध्यमानि राया मदेम तन्वाऽतना च १३
 तन्नोऽहिर्बुध्नो अद्भिरकैस्तत् पर्वतस्तत् सविता चनो धात ।
 तदोषधीभिरभि रातिषाचो भगः पुरंधिर्जिन्वतु प्र राये १४
 नू नो रथि रथ्यं चर्षणिप्रां पुरुवीरं मह क्रतस्य गोपाम् ।
 क्षयं दाताजरं येन जनान् त्पृथो अर्देवीरभि च क्रमाम विश आर्देवीरभ्यः श्रवाम १५ [७] (५१८)

(५०)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५०-६१]

१५ ऋजिष्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

द्वे वो देवीमदिति नमोभिर्मूलीकाय वरुणं मित्रमग्निम् ।
 अग्निदातमर्षणं सुशेवं आतृन् देवान् सवितां भगं च १ (५१९)

सुज्योतिषः सूर्यं दक्षपितृ—ननागास्त्वे सुमहो वीहि देवान् ।
 हिजन्मानो यं क्रतुसापः सत्याः स्वर्वन्तो यजता अग्निजिह्वाः २
 उत चावापृथिवी क्षत्रमुरु बृहद् रोदसी शरणं सुषुप्ते ।
 महस्करथो वरिधो यथा नो ऽस्मे क्षयाय धिषणे अनेहः ३
 आ नो रुद्रस्य सुनवो नमन्ता मद्या हृतासो वसवोऽधृष्टाः ।
 यवीमर्भे महति वा हितासो बाधे मरुतो अह्वाम देवान् ४
 मिम्यक्ष येषु रोदसी नु देवी सिषक्ति पूषा अभ्यर्धयज्वा ।
 भुत्वा हवं मरुतो यद्ध याथ भूमा रेजन्ते अध्वनि प्रवित्ते ५ [८]

अभि त्यं वीरं गिर्विणसमर्चं—न्तुं ब्रह्मणा जरितर्नवेन ।
 भवद्विद्ववमुप च स्तवानो रासद् वाजो उप महो गृणानः ६
 ओजानमापो मानुषीरमुक्तं धातं तोकाय तर्नयाय शं योः ।
 पूषं हि ष्ठा मिषजो मातृतमा विश्वस्य स्थातुर्जगतो जनित्रीः ७
 आ नो देवः सविता त्रायमाणो हिरण्यपाणिर्यजतो जगम्यात् ।
 यो दक्षर्षो उषसो न प्रतीकं व्यूर्णते वाशुपे वार्याणि ८
 उत त्वं सूनो सहसो नो अद्या देवाँ अम्मिन्नध्वं ववृत्याः ।
 स्वाग्रहं ते सकृमिद् रातौ तव स्यामग्नेऽवसा सुवीरः ९
 उत त्वा मे हवमा जग्म्यातं नासत्या धीभिर्धुवमङ्ग विषा ।
 अत्रिं न महस्तमसोऽमुमुक्तं तूर्वेतं नरा दुरितादुभीकं १० [९]

ते नो रायो द्युमतो वाजवतो वृता भूत नृवतः पुरुक्षोः ।
 वृशस्पन्तो विव्याः पार्थिवासो गोजाता अप्या मृळता च देवाः ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती सजोषा मीळहुर्मन्तो विष्णुर्मृळन्तु वायुः ।
 ऋमुक्षा वाजो वैवयो विधाता पर्जन्यावाता पिप्यतामिषं नः १२
 उत स्य देवः सविता भगो नो ऽपां नपादवतु दानु पप्रिः ।
 त्वष्टा देवेभिर्जनिमिः सजोषा द्यौर्वेदेभिः पृथिवी समुद्रैः १३
 उत नोऽहिर्बुध्नयः शृणो त्वज एकपात् पृथिवी समुद्रः ।
 विश्वे देवा क्रतावृधो हुवानाः स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अबन्तु १४
 एवा नपातो मम तस्य धीमि मरद्वाजा अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
 आ हृतासो वसवोऽधृष्टा विश्वे स्तुतासो भूता यजत्राः १५ [१०] (५३३)

(५१)

१६ ऋजिष्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १३-१५ उष्णिक्, १६ अनुष्टुप् ।

उदु त्यश्चक्षुर्महि मित्रयोरो एति प्रियं वरुणयोरदग्धम् ।
 क्रतस्य शुचिं दर्शतमनीकं रुक्मो न द्विष उदिता व्यद्यौत् १
 वेदु यस्त्रीणि विदथान्येषां देवानां जन्म सनुतरा च विप्रः ।
 ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्य—अग्निं चष्टे सूरौ अर्य एवान् २
 स्तुष उ वो मह क्रतस्य गोपा—नदिति मित्रं वरुणं सुजातान् ।
 अर्यमणं ममदग्धधीती—नच्छा वोचे सधन्यः पावकान् ३
 रिशार्दसः सत्पतीरदग्धान् महो राज्ञः सुवसनस्य व्रातृन् ।
 पूनः सुक्षत्रान् क्षयतो दिवो नृ—नादित्यान् याम्यदितिं वुषोयु ४
 द्यौर्दृष्टितः पृथिवि मातरधु—गग्ने भ्रातर्वसवो मुळतां नः ।
 विश्व आदित्या अदिते सजोषा अस्मभ्यं शर्मं बहुलं वि यन्त ५ [११]

मा नो वृकाय वृक्ये समस्मा अघायते रीरधता यजत्राः ।
 यूयं हि ष्ठा रथ्यो नस्तनूनां यूयं वक्षस्य वचसो बभूव ६
 मा व एनो अन्यकृतं भुजेम मा तत् कर्म वसवो यश्चर्यध्वे ।
 विश्वस्य हि क्षयथ विश्वदेवाः स्वयं रिपुस्तन्वं रीरिषीष्ट ७
 नम इदुग्रं नम आ विवासे नमो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।
 नमो देवेभ्यो नम ईश एषां कृतं चिदेनो नमसा विवासे ८
 क्रतस्य वो रथ्यः पुतवक्षा—नूतस्य पस्त्यसवो अदग्धान् ।
 तौ आ नमोभिरुचक्षसो नृन् विश्वान्व आ नमे महो यजत्राः ९
 ते हि श्रेष्ठवर्षस्त उ न—स्तिरो विश्वानि वुरिता नयन्ति ।
 सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्नि—कृतधीतयो वक्मराजसत्याः १० [१२]

ते न इन्द्रः पृथिवी क्षामं वर्धन् पूषा भगो अदितिः पञ्च जनाः ।
 सुशर्माणः स्वर्षसः सुनीथा भवन्तु नः सुत्रात्रासः सुगोपाः ११
 नू सुप्रानं विष्यं नंशि वेषा भारद्वाजः सुमतिं याति होता ।
 आस्तानेमिर्यजमानो मियेधे—र्देवानां जन्म वसुपुर्ववन्द १२
 अप त्वं वृजिनं रिपुं स्तेनमग्निं वुराध्यम् । वृविष्ठमस्य सत्पते कुधी सुगम् १३ (५४६)

ग्रवाणः सोम नो हि कं सखित्वनायवावशुः । जही न्यत्रिणं पणिं वृको हि षः १४
यूयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिद्यवः । कर्ता नो अध्वन्ना सुगं गोपा अमा १५
अपि पन्थांमगन्महि स्वस्तिगामनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु १६ [१३]
(५४९)

(५२)

१७ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ७-१२ गायत्री, १४ जगती ।

न तद् विवा न पृथिव्यानु मन्यं न यज्ञेन नोत शमीभिर्गभिः ।
उजान्तु तं सुभ्वः पर्वतासो नि हीयतामतियाजस्य यष्टा १
अतिं वा यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यः क्रियमाणं निनित्सात् ।
तपूषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्मद्विषममि तं शोचतु द्यौः २
किमङ्ग त्वा ब्रह्मणः सोम गोपां किमङ्ग त्वाहुरभिः शस्तिपां नः ।
किमङ्ग नः पश्यसि निद्यमानान् ब्रह्मद्विषे तपूषि हेतिमस्य ३
अवन्तु मामुषसो जायमाना अवन्तु मा सिन्धवः पिन्वमानाः ।
अवन्तु मा पर्वतासो ध्रुवासो ऽवन्तु मा पितरो देवहूतो ४
विश्वदानीं सुमनसः स्याम पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
तथा कर्द् वसुपतिर्वसूनां देवाँ ओहानोऽवसागमिष्ठः ५ [१४]

इन्द्रो नेदिष्ठमवसागमिष्ठः सरस्वती सिन्धुभिः पिन्वमाना ।
पर्जन्यो न ओषधीभिर्मयोभुरग्निः सुशंसः सुहवः पितेव ६
विश्वे देवास आ गतं गृणुता म इमं हवम् । एदं बर्हिर्नि षीदत ७
यो वो देवा घृतस्नुना हव्येन प्रतिभूषति । तं विश्व उप गच्छथ ८
उप नः सूनवो गिरः गृणवन्त्वमृतस्य ये । सुमृळीका भवन्तु नः ९
विश्वे देवा क्रतावधं क्रतुभिर्हवनश्रुतः । जुषन्तां युज्यं पयः १० [१५]

स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्वृणस्त्वष्टमान् मित्रो अर्यमा । इमा हव्या जुषन्त नः ११
इमं नो अग्ने अध्वरं हातर्वयुनशो यज । चिकित्वान् देव्यं जनम् १२
विश्वे देवाः गृणुतेमं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ ।
ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वम् १३
विश्वे देवा मम गृणवन्तु यज्ञिया उमे रोदसी अपां नपाच्च मनम् ।
मा वो वचांसि परिचक्ष्याणि वोचं सुमेध्विद् वो अन्तमा मदेम १४ (५६३)

ये के च जमा महिनो अहिमाया विवो जजिरे अर्पा सधस्थे ।

ते अस्मभ्यमिषये विश्वमायुः क्षप उम्ना वरिवस्यन्तु देवाः १५

अग्नीपर्जन्यावर्ततं धियं मे ऽस्मिन् हवे सुहवा सुष्टुतिं नः ।

इळामन्यो जनयद् गर्भमन्यः प्रजावतीरिष आ धत्तमस्मे १६

स्तीर्णे बहिषि समिधाने अग्नौ सुक्तेन महा नमसा विवासे ।

अस्मिन् नो अद्य विदथे यजत्रा विश्वे देवा हविषि मादयध्वम् १७ [१६] (५६६)

(५३)

१० बार्हस्पत्या भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ८ अनुष्टुप् ।

वयमु त्वा पथस्पते रथं न वार्जसातये । धिये पूषन्नयुजमहि १

अभि नो नर्यं वसु वीरं प्रयतदक्षिणम् । वामं गृहर्षति नय २

अदित्सन्तं चिदाघृणे पूषन् दानाय चोदय । पणेरिचद् वि ब्रूवा मनः ३

वि पृथो वार्जसातये चिनुहि विमृधो जहि । सार्धन्तामुग्र नो धियः ४

परि तृन्धि पणीना मारया हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ५ [१७]

वि पूषन्नारया तुद पणेरिच्छ हृदि प्रियम् । अथेमस्मभ्यं रन्धय ६

आ रिख किकिरा कृणु पणीनां हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ७

यां पूषन् ब्रह्मचोदनी मारां बिमर्ष्याघृणे । तया समस्य हृदय मा रिख किकिरा कृणु ८

या ते अप्ठ्ठा गोओपशा ऽऽघृणे पशुसार्धनी । तस्यास्ते सुस्रमीमहे ९

उत नो गोषणिं धियं मश्वसां वाजसामुत । नृवत कृणुहि वीतये १० [१८] (४७६)

(५४)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन् विवुषा नय यो अस्त्रसानुशासति । य एवेदमिति ब्रवत् १

समु पूष्णा गमेमहि यो गृह्णा अभिशासति । इम एवेति च ब्रवत् २

पूष्णाश्चक्रं न रिप्यति न कोशोऽव पद्यते । नो अस्य व्यथते पविः ३

यो अस्मै हविषाविधं न तं पूषापि मृष्यते । प्रथमो विन्दते वसु ४

पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रक्षत्वर्धतः । पूषा वाजं सनोतु नः ५ [१९]

पूषन्ननु प्र गा इहि यजमानस्य सुन्वतः । अस्माकं स्तुवतामुत ६ (५८९)

माकिर्नेशन्माकीं रिषन्माकीं सं शारि केवटे । अथारिष्टामिरा गहि	७
शृण्वन्तं पूषणं वयमिर्यमनष्टवेदसम् । ईशानं राय ईमहे	८
पूषन् तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन । स्तोतारस्त इह स्मसि	९
परि पूषा परस्ताद्धस्तं दधातु दक्षिणम् । पुनर्नो नष्टमार्जतु	१० [२०] (५८६)

(५५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

एहि वां विमुचो नपादाघृणे मं संचावहे । रथीर्कृतस्य नो भव	१
रथीतमं कपर्दिनमीशानं राधसो महः । रायः सखायमीमहे	२
रायो धारास्याघृणे वसो राशिरजाश्व । धीवतोधीवतः सखा	३
पूषणं न्वजाश्वमुप स्तोषाम वाजिनम् । स्वसुर्यो जार उच्यते	४
मातुर्दिधिषुमबवं स्वसुर्जारः शृणोतु नः । भ्रातेन्द्रस्य सखा मम	५
आजासः पूषणं रथे निशृम्भास्ते जनभिर्यम् । देवं वहन्तु बिभ्रतः	६ [२१] (५९२)

(५६)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ६ अनुष्टुप् ।

य एनमादिदेशति कर्मभादिति पूषणम् । न तेन देव आदिशे	१
उत या स रथीतमः सख्या सन्पतिर्युजा । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते	२
उतादः परुषे गवि सुरश्चक्रं हिरण्ययम् । न्यैरयद् रथीतमः	३
यदृद्य त्वा पुरुष्टुत ब्रवीम दस्य मन्तुमः । तत् सु नो मन्म साधय	४
इमं च नो गवेषणं सातये सीषधो गुणम् । आरात् पूषन्नसि श्रुतः	५
आ ते स्वस्तिमीमह आरेअघामुपावसुम् । अद्या च सर्वतातये श्वश्वं सर्वतातये	६

[२२] (५९८)

(५७)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रापूषणौ । गायत्री ।

इन्द्रा नु पूषणां वयं सख्याय स्वस्तये । हुवेम वाजसातये	१
सोममन्य उपासदुत पातवे चम्बोः सुतम् । कर्ममन्य ईच्छति	२
अजा अन्यस्य वह्नयो हरी अन्यस्य संमृता । ताभ्यां वृत्राणि जिघ्रते	३
यदिन्द्रो अनयद् रितो महीरपो वृषन्तमः । तत्र पूषामवत सचा	४ (६०२)

तां पूष्णः सुमतिं वयं वृक्षस्य प्र वयामिव । इन्द्रस्य चा रमामहे ५
उत् पूष्णं युवामहे ऽभीशूरिव साराधिः । मया इन्द्रं स्वस्तये ६ [२३] (६०४)

(५८)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

शुक्रं ते अन्यद् यजतं ते अन्यद् विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि ।
विश्वा हि माया अवसि स्वधावो भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्तु १
अजाश्वः पशुपा वाजपस्यो धियंजिन्वो भुवने विश्वे अर्पितः
अष्टां पूषा शिथिरामुद्धरीवृजत् संचक्षाणो भुवना देव ईयते २
यास्ते पूषन्नावो अन्तः समुद्रे हिरण्ययीरन्तरिक्षे चरन्ति ।
तामिर्यासि कृत्यां सूर्यस्य कामेन कृत भव इच्छमानः ३
पूषा सुबन्धुर्दिव आ पृथिव्या इळस्पतिर्मघवा दुस्मवर्चाः ।
यं देवासो अददुः सूर्याये कामेन कृतं तवसं स्वश्रमम् ४ [२४] (६०८)

(५९)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । बृहती, ७-१० अनुष्टुप् ।

प्र नु वोषा सुतेषु वां वीर्याइ यानि चक्रथुः ।
हतासो वां पितरो देवशत्रव इन्द्राग्नी जीवथो युवम् १
बलित्था महिमा वा मिन्द्राग्नी पनिष्ठ आ ।
समानो वां जनिता भर्तारा युवं यमाविहेहमातरा २
ओकिवांसा सुते सचां अश्वा सप्ती इवादने ।
इन्द्रा न्वग्नी अवसेह वज्रिणा वयं देवा हवामहे ३
य इन्द्राग्नी सुतेषु वां स्तवत् तेष्वृतावृधा ।
जोषवाकं वदतः पञ्चहोषिणा न देवा भसथश्चन ४
इन्द्राग्नी को अस्य वां देवौ मर्तश्चिकेतति ।
विषूचो अश्वान् युयुजान ईयत् एकः समान आ रथे ५ [२५]

इन्द्राग्नी अपादियं पूर्वागात् पृथ्वीभ्यः । हित्वी शिरो जिह्वा वाचकुचरत् त्रिंशत् पदा न्यक्रमीत् ६
इन्द्राग्नी आ हि तन्वते नरो धन्वानि बाहोः । मा नो अस्मिन् महाधने परा वर्त्तु गविंष्टिषु

७ (६१५)

इन्द्राग्नी तपन्ति मा—ऽघा अर्यो अरातयः । अप द्वेषास्या कृतं युयुतं सूर्यावधि ८
 इन्द्राग्नी युवोरपि वसुं विव्यानि पार्थिवा । आ न इह प्र यच्छतं रयिं विश्वायुपोषसम् ९
 इन्द्राग्नी उक्थवाहसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता । विश्वाभिर्गीर्भिरा गतमस्य सोमस्य पीतये १०
 [२६] (६१८)

(६०)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । गायत्री; १-३, १३ त्रिष्टुप्, १४ बृहती, १५ अनुष्टुप् ।

अथद वृत्रमुत सनोति वाजमिन्द्रा यो अग्नी सहुरी सपर्यात ।
 इरज्यन्ता वसव्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्ता १
 ता योधिष्टमभि गा इन्द्र नूनमपः स्वरुषसो अग्न ऊळ्हाः ।
 दिशः स्वरुषस इन्द्र चित्रा अपो गा अग्ने युवसे नियुत्वान् २
 आ वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मैरिन्द्र यातं नमोमिरग्न अर्वाक ।
 युवं राधोभिरकवेभिरिन्द्रा—ऽग्ने अस्मं भवतमुतमेभिः ३
 ता हुवे ययोरिदं पमे विश्वं पुरा कृतम् । इन्द्राग्नी न मर्धतः ४
 उग्रा विघनिना मृध इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृळात ईदृशे ५ [२७]

हतो वृत्राण्यार्या हतो दासानि सत्पती । हतो विश्वा अप द्विषः ६
 इन्द्राग्नी युवामिमेऽभि स्तोमा अनूयत । पिबतं शंभुवा सुतम् ७
 या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो वृशुषे नरा । इन्द्राग्नी ताभिरा गतम् ८
 ताभिरा गच्छतं नरोपेदं सर्वनं सुतम् । इन्द्राग्नी सोमपीतये ९
 तमीळिष्य यो अर्चिषा वना विश्वा परिष्वजन् । कृष्णा कृणोति जिह्वया १० [२८]

य इन्द्र आविवांसति सुस्रमिन्द्रस्य मर्त्यः । द्युस्त्राय सुतरा अपः ११
 ता नो वाजवतीरिष आशून् पिपृतमर्वतः । इन्द्रमग्निं च वोळ्हाये १२
 उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह मादुयध्यै ।
 उभा वृताराविषां रयीणा मुभा वाजस्य सातये हुवे वाम १३
 आ नो गव्यैर्मिरग्यैर्वमव्यैर्दरुप गच्छतम् ।
 सखायौ कुवौ सख्याय शंभुवेन्द्राग्नी ता हवामहे १४

इन्द्राग्नी शृणुतं हवं यजमानस्य सुन्यतः । वीतं हव्यान्या गतं पिबतं सोम्यं मधु १५
 [२९] (६३३)

(६१)

१४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सरस्वती । गायत्री, १-३, १३ जगती; १४ त्रिष्टुप् ।

इयमवदाद् रभसमृणच्युतं दिवोदासं वध्यश्वायं वाशुषे ।

या शश्वन्तमाचखादावसं पणिं ता ते द्वात्राणि तविषा सरस्वति १

इयं शुष्मेभिर्विसखा इवारुजत सानुं गिरीणां तविषेभिर्हृमिभिः ।

पारावतग्रीमवसे सुवृक्तिभिः सरस्वतीमा विवासेम धीतिभिः २

सरस्वति देवनिवो नि बर्हय प्रजां विश्वस्य वृमयम्य मायिनः ।

उत क्षितिभ्योऽवनीरविन्दो विषमेभ्यो अस्रवां वाजिनीवति ३

प्र णो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । धीनामवित्र्यवतु ४

यस्त्वा देवि सरस्वत्युपब्रूते धने हिते । इन्द्रं न वृत्रतूर्ये ५ [३०]

त्वं देवि सरस्वत्यवा वाजेषु वाजिनि । रदां पूषेवं नः सनिभू ६

उत स्या नः सरस्वती घोरा हिरण्यवर्तनिः । वृत्रघ्नी वष्टि सुष्टुतिम ७

यस्या अनन्तो अहृतस्त्वेषश्चरिष्णुरर्णवः । अमश्चरति रोरुवत ८

सा नो विश्वा अति द्विषः स्वमृरन्या कृतावरी । अतन्नहेव सूर्यः ९

उत नः प्रिया प्रियासु सप्तस्वसा सुजुष्टा । सरस्वती स्तोम्या भूत १० [३१]

आपप्रुषी पार्थिवा न्युरु रजो अन्तरिक्षम् । सरस्वती निदस्पातु ११

त्रिषधस्था सप्तधातुः पञ्च जाता वर्धयन्ती । वाजेवाजे हव्या मृत १२

प्र या महिष्ठा महिनासु चेकिते द्युम्नेभिरन्या अपसांमपस्तमा ।

रथ इव बृहती विभ्वने कृतो पस्तुत्या चिकितुषा सरस्वती १३

सरस्वत्यभि नो नेषि वस्यो मापं स्फरीः पयसा मा न आ धक् ।

जुषस्व नः सख्या वेश्या च मा त्वत् क्षेत्राण्यरणानि गन्म १४ [३२] (६४७)

॥ इति चतुर्थोऽष्टकः ॥ १ ॥

॥ अथ पञ्चमोऽष्टकः ॥ ५ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२७]

(६१)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६२-७५]

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

स्तुषे नरां विवो अस्य प्रसन्ता ऽश्विनां हुते जरमाणो अर्कैः ।

या सद्य उस्मा व्युषि जमो अन्तान् युयूषतः पर्युरु वरांसि १

ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमाणा रथस्य भानुं करुचू रजोभिः ।

पुरु वरांस्यमिता मिमाना ऽपो धन्वान्यति याथो अजान् २

(६४९)

ता ह त्यद् वर्तिर्यदरंभमुष्टे—त्या चिर्य ऊहथुः शश्वदश्वैः ।	
मनोजवेभिरिषिरेः शयध्वे परि व्यधिर्दाशुषो मर्त्यस्य	३
ता नव्यसो जरमाणस्य मन्मो—पं भूषतो युयुजानसंसी ।	
शुभं पृक्षमिषमूर्जं वहन्ता होता यक्षत् प्रजो अधुग्युवाना	४
ता वल्गू वृक्षा पुरुशाकतमा प्रजा नव्यसा वचसा विवासे ।	
या शंसते स्तुवते शंभविष्ठा बभूवतुर्गृणते चित्रराती	५ [१]
ता भुज्युं विभिर्यः समुद्रात् तुग्रस्य सनुमूहथु रजोभिः ।	
अरेणुभिर्योजनेभिर्भुजन्ता पतत्रिभिरणीसो निरुपस्थात्	६
वि जयुषा रथ्या यातमार्द्रिं भुतं हवं वृषणा वधिमत्याः ।	
दृशस्यन्ता शयवे पिप्यथुर्गामिति च्यवाना सुमतिं भुरण्यू	७
यद् रोदसी प्रदिषो अस्ति भूमा हेळो देवानामुत मर्त्यत्रा ।	
तदादित्या वसवो रुद्रियासो रक्षोयुजे तपुरघं दधात	८
य ई राजानावृत्तुथा विवधद् रजसो मित्रो वरुणश्चिकेतत् ।	
गम्भीराय रक्षसे हेतिमस्य द्रोघाय चिद् वचस आनवाय	९
अन्तरैश्चकैस्तनयाय वर्ति—र्धुमता यातं नृवता रथेन ।	
सनुत्येन त्यजसा मर्त्यस्य वनुष्यतामपि शीर्षा ववृक्तम	१०
आ परमामिरुत मध्यमामि—नियुद्धिर्यातमवमामिरवाक् ।	
हव्हस्य चिद् गोमतो वि ब्रजस्य कुरो वर्त गृणते चित्रराती	११ [२] (६५८)

(६३)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अभिनौ । त्रिष्टुप्, १ विराट्, ११ एकपदा त्रिष्टुप् ।

क१ त्या वल्गू पुरुहूताद्य दूतो न स्तोमोऽविदुष्मस्वान् ।	
आ यो अर्वाङ्गासत्या ववर्त प्रेष्ठा ह्यसथो अस्य मन्मन्	१
अरं मे गन्तं हवनायास्मै गृणाना यथा पिबाथो अन्धः ।	
परि ह त्यद् वर्तिर्यो रियो न यत् परो नान्तरस्तुतुर्यात्	२
अकारि वामन्धसो वरीम—न्नस्तारि बर्हिः सुप्रायणतमम् ।	
उत्तानहस्तो युवयुर्ववन्दा ऽऽ बां नधन्तो अद्रय आअन	३ (६६१)

ऊर्ध्वो वामगिरिर्ध्वरेष्वस्थात् प्र रातिरेति जूणिनीं घृताची ।	
प्र होता गूर्तमना उराणो ऽयुक्तो यो नासत्या हवीमन्	४
अधि भिये दुहिता सूर्यस्य रथं तस्थौ पुरुभुजा शतोतिम् ।	
प्र मायामिर्मायिना भूतमन्नं नरा नृत् जनिमन् यज्ञियांनाम्	५ [३]
युवं श्रीभिर्दशतामिरामिः शुभे पुष्टिर्मूहथुः सूर्यायाः ।	
प्र वा वयो वपुषेऽनु पप्तन् नक्षद् वाणी सुदृता धिष्यता वाम्	६
आ वा वयोऽश्वांसो वहिष्ठा अमि प्रयो नासत्या वहन्तु ।	
प्र वा रथो मनोजबा असर्जी चः पूक्ष इषिधो अनु पूर्वीः	७
पुरु हि वा पुरुभुजा वृष्णं धेनुं न इषं पिन्वतमसक्राम ।	
स्तुतश्च वा माध्वी सुदृतिश्च रसाश्च ये वामनु गतिमग्मन्	८
उत मं क्रजे पुरयस्य रघ्वी सुमीळ्हे शतं पैरुके च पक्वा ।	
शाण्डो दाक्षिरणिनः स्मर्दिष्टीन् दशं वशासो अभिषाचं क्रध्वान्	९
सं वां शता नासत्या सहस्रा ऽश्वानां पुरुपन्थां गिरे दातृ ।	
भरद्वाजाय वीर नू गिरे दा—द्धता रक्षांसि पुरुदंससा स्युः	१०
आ वां सुमे वरिमन्त्सुरिभिः प्याम	११ [४] (६६९)

(६४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उदुं भिय उषसो रोचमाना अस्थुरपां नोर्मयो रुशन्तः ।	
कुणोति विश्वां सुपथा सुगा—न्यमूदु वस्वी दक्षिणा मघोनीं	१
मद्रा ददृक्ष उर्विया वि भा—स्युत् ते शोचिर्मानवो द्यामपतन् ।	
आविर्वक्षः कृणुषे शुम्भमानो—षो देवि रोचमाना महोभिः	२
वहन्ति सीमरुणांसो रुशन्तो गावः सुभगांमुर्विया प्रधानाम् ।	
अपेजते शूरो अस्तोव शत्रून् बाधते तमो अजिरो न वोळ्हा	३
सुगोत ते सुपथा पर्वते—ष्ववाते अपस्तरसि स्वभानो ।	
सा न आ बह पृथुयामघृष्वे रयिं दिवो दुहितरिष्यध्वै	४
सा बह योक्षमिरवातो—षो वरं वहसि जोषमनु ।	
त्वं दिवो दुहितर्या इ देवी पूर्वहृती मंहना दर्शता भूः	५ (६७४)

उत् ते वर्यश्चिद् वसतेरपत्नं नरश्च ये पितृभाजो व्युष्टौ ।
अमा सते बहसि भूरि वाम—मुषो देवि वृशुषे मर्त्याय

६ [५] (६७५)

(६५)

६ बार्हस्पत्या भरद्वाजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः क्षितीरुच्छन्ती मानुषीरजीगः ।

या भानुना रुशता राम्या—स्वज्ञायि तिरस्तमसश्चिद्वक्तून्

१

वि तद् ययुररुणयुग्मिभरश्चै—श्चित्रं भान्त्युषसश्चन्द्ररथाः ।

अग्रं यज्ञस्य बृहतो नयन्ती—र्वि ता बाधन्ते तम् ऊर्म्यायाः

२

श्रवो वाजमिषमूर्जं वहन्ती—नि वृशुषं उषसो मर्त्याय ।

मघोनीर्वीरिवत् पत्यमाना अवो धात विधते रत्नमद्य

३

इदा हि वो विधते रत्नमस्ती—दा वीराय वृशुषं उषासः ।

इदा विप्राय जरते यदुक्था नि ष्म मावते वहथा पुरा चित्

४

इदा हि त उषो अद्रिसानो गोत्रा गवामङ्गिरसो गृणन्ति ।

व्यर्केण विभिर्बुर्बह्मणा च सत्या नृणामभवद् देवहृतिः

५

उच्छा दिवो दुहितः प्रत्नवन्नो भरद्वाजवद् विधते मघानि ।

सुवीरं रयिं गृणते रीरीह्यु—रुगायमधि धेहि श्रवो नः

६ [६] (६८१)

(६६)

११ बार्हस्पत्या भरद्वाजः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

वपुर्नु तच्चिकितुषे चिदस्तु समानं नाम धेनु पत्यमानम् ।

मर्तेष्वन्यद् दोहसे पीपाय सकृच्छ्रकं दुदुहे पृश्निरुधः

१

ये अग्रयो न शोशुचन्निधाना द्विर्यत् त्रिर्मरुतो वावृधन्त ।

अरेणवो हिरण्ययास एषां साकं नृम्णैः पौंस्यैमिश्च भूवन्

२

रुद्रस्य ये मीळहुषः सन्ति पुत्रा यांश्चो नु दाधृविभरध्ये ।

विदे हि माता महो मही या सेन पृश्निः सुम्वेदं गर्ममाधात

३

न य इषन्ते जनुषोऽया न्वर्—ऽन्तः सन्तोऽवद्यानि पुनानाः ।

निर्यद् दुहे शुचयोऽनु जोष—मनु श्रिया तन्वमुक्षमाणाः

४

(६८९)

मक्षु न येषु कोहसे चिद्वया आ नाम धृष्णु मारुतं वर्धनाः ।

न ये स्तौना अयासो मद्वा नू चित सुदानुरव यासदुग्रान्

५ [७]

त इदुग्राः शर्वसा धृष्णुषेणा उमे युजन्त रोदसी सुमेके ।

अध स्मैषु रोदसी स्वशोचे--रामवन्तु तस्थौ न रोकः

६

अनेनो वां मरुतो यामो अस्व नृश्वश्चिद यमजत्यरथीः ।

अनयसो अनभीशू रजस्तू वि रोदसी पृथ्या याति सार्धन

७

नास्य वर्ता न तरुता न्वस्ति मरुतो यमवथ वाजसाती ।

तोके वा गोषु तनये यमप्सु स वजं दता पार्ये अध द्योः

८

प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे भरध्वम् ।

ये सहांसि सहसा सहन्ते रेजते अग्ने पृथिवी मखेभ्यः

९

त्विषीभन्तो अध्वरस्येव विद्युत् तृषुच्यवसो जुहोऽग्नेः ।

अर्चत्रयो धुनयो न वीरा भ्राजज्जन्मानो मरुता अभृष्टाः

१०

तं वृधन्त मारुतं भ्राजदृष्टिं रुद्रस्य सुनुं हवसा विवासे ।

विषः शर्धाय शुचयो मनीषा गिरयो नार्य उग्रा अस्पृधन्

११ [८] (६९९)

(६७)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मित्रावरुणी । त्रिष्टुप् ।

विश्वेषां वा सतां ज्येष्ठतमा गीमिर्मित्रावरुणा वावृधर्ध्वै ।

सं या रश्मेव यमतुर्यमिष्टा द्वा जना असमा बाहुभिः स्वैः

१

इयं मद वां प्र स्तृणीते मनीषो--प प्रिया नर्मसा बर्हिर्च्छ ।

यन्तं नो मित्रावरुणावधृष्टं हृदिर्यद् वां वरुथ्यं सुदानू

२

आ यातं मित्रावरुणा सुशस्त्यु--प प्रिया नर्मसा ह्वयमाना ।

सं यावप्नःस्थो अपसेव जना ज्वृधीयतश्चिद यतथो महित्वा

३

अश्वा न या वाजिना पूतबन्धू क्रता यद् गर्ममदितिर्मरध्वै ।

प्र या महि महान्ता जायमाना घोरा मतीय रिपवे नि दीधः

४

विश्वे यद् वां मंहना मन्दमानाः क्षत्रं देवासो अर्धधुः सजोषाः ।

परि यद् मूथो रोदसी चिद्वी सन्ति स्पशो अर्धधासो अमूराः

५ [९]

ता हि क्षत्रं धारयेथे अनु द्यून् हृहेथे सानुमुपमादिव द्योः ।

हृक्को नक्षत्र उत विश्वदेवो मूमिमातान् द्यां धासिनायोः

६

(६९८)

ता विप्रं धेधे जठरं पुणध्या आ बत् सद्यः समृतयः पुणन्ति ।	
न मृग्यन्ते युवतयोऽर्वाता वि यत् पयो विश्वजिन्वा भरन्ते	७
ता जिह्वा सकुमेदं सुमेधा आ यद् वा सत्यो अरतिर्कृते भूत ।	
तद् वा महित्वं धृताभ्रावस्तु युवं कृशुषे वि चयिष्टमंहः	८
प्र यद् वा मित्रावरुणा स्पर्धन् प्रिया धाम युवधिता मिनन्ति ।	
न ये देवास ओहसा न मर्ता अर्यज्ञसाचो अप्यो न पुत्राः	९
वि यद् वाचं कीस्तासो भरन्ते शंसन्ति के चिन्निविदो मनानाः ।	
आद् वा ब्रवाम सत्यान्युक्था नकिर्वेभिर्यतथो महित्वा	१०
अवोरित्था वां ह्रिषिषो अभिष्टा युवोर्मित्रावरुणावस्कृधोयु ।	
अनु यद् गावः स्फुरानृजिप्यं धुष्णं यद् रणे वृषणं युनजन्	११ [१०] (७०१)

(६८)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रावरुणौ । त्रिध्रुवः ९-१० जननी ।

श्रुष्टी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा मनुष्यद वृक्तबर्हिषो यजध्वे ।	
आ य इन्द्रावरुणाविधे अद्य महे सुज्ञाय मह आबर्तत	१
ता हि भ्रेष्ठा देवताता तुजा शूराणां शविष्ठा ता हि भूतम् ।	
मघोनां मंहिष्ठा तुविशुष्मं क्रतेन वृत्रनुरा सर्वसना	२
ता गृणीहि नमस्येभिः शूचेः सुहृमिरिन्द्रावरुणा चक्राना ।	
वज्रेणान्यः शर्वसा हन्ति वृत्रं सिषक्त्यन्यो वृजनेषु विप्रः	३
ग्राश्च यज्ञरश्च वावुधन्त विश्वे देवासो नरां स्वगूर्ताः ।	
प्रेम्य इन्द्रावरुणा महित्वा द्यौश्च पृथिवि भूतभुवी	४
स इत् सुदानुः स्वर्वां क्रतावेन्द्रा यो वां वरुण दाशति तमन् ।	
इषा स द्विषस्तिरेव दास्यान् वंसद् रयि रयिषतश्च जनान्	५ [११]
यं युवं वाम्बध्वराय देवा रयिं धत्थो वसुमन्तं पुरुक्षम् ।	
अस्मे स इन्द्रावरुणवपि प्यात प्र यो मनक्ति वनुषामशस्तीः	६
उत नः सुत्रात्रो देवर्गोपाः सूरिम्य इन्द्रावरुणा रयिः प्यात ।	
येषां शुष्मः पृतनासु साह्वान् प्र सद्यो युक्ता तिरते तनुरिः	७ (७१०)

नू न इन्द्रावरुणा गृणाना पूष्टं रविं सौभवसाय देवा ।

इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्धो ऽपो न नावा वृरिता तरेम

८

प्र सञ्जार्जे वृद्धते मम्म नु प्रिय—मर्धं देवाय वरुणाय सप्रथः ।

अयं य उर्वी महिना महिवतः कत्वा दिमात्यजरो न शोचिषा

९

इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतं मर्धं धृतवत्ता ।

युधो रथो अध्वरं देवधीतये प्रति स्वसंमुप याति धीतये

१०

इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेथाम ।

इयं वामन्धः परिषिक्तमस्मे आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयेथाम

११ [१२] (७१४)

(६५)

८ बार्हस्पत्यो मरुदाज्ञः । इन्द्राविष्णुः । विष्णुप ।

सं वां कर्मणा समिषा हिनोभी—न्द्राविष्णू अपसम्पार अस्य ।

जुषेथां यज्ञं द्रविणं च धन—मरिष्टैर्नः पथिभिः पारयन्ता

१

या विश्वासां जनितारा मतीना—मिन्द्राविष्णू कलशां सोमधाना ।

प्र वां गिरः शस्यमाना अवन्तु प्र स्तोमासां गीयमानासो अर्केः

२

इन्द्राविष्णू मदपती मदाना—मा सोमं यातं द्रविणो दधाना ।

सं वामअन्वक्तुर्मिर्मतीनां सं स्तोमासः शस्यमानास उक्थेः

३

आ वामश्वासो अमिमातिषाह इन्द्राविष्णू मधमादो वहन्तु ।

जुषेथां विश्वा हवना मतीना—मुप ब्रह्माणि शृणुतं गिरों मे

४

इन्द्राविष्णू तत पनयाय्यं वां सोमस्य मर्धं उरु चक्रमाथे ।

अप्युत्तमं वरीयां ऽप्रथतं जीवसे नो रजांसि

५

इन्द्राविष्णू हविषा वावृधाना ऽग्राद्वाना नमसा रातहव्या ।

युतासुती द्रविणं धत्तमस्मे समुद्रः स्थः कलशः सोमधानः

६

इन्द्राविष्णू पिबतं मर्धो अस्य सोमस्य दसा जठरं पृणेथाम ।

आ वामन्धीसि मदिरायगम्—मुप ब्रह्माणि शृणुतं हवं मे

७

तुमा जिग्यधुर्न परा जयेथे न परा जिग्ये कतरश्चनैनीः ।

इन्द्राविष्णो यदयस्पुषेथां त्रेधा सहस्रं वि तैर्वरेथाम्

८ [१३] (७१५)

(७०)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । द्यावापृथिवी । जगती ।

घृतवती भुवनानामभिधियोऽर्वा पृथ्वी मधुदुधे सुपेशसा । द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरं भूरिरेतसा	१
असंश्नन्ती भूरिधारे पर्यस्वती घृतं दुहाते सुकृते शुचिं वते । राजन्ती अस्य भुवनस्य रोदसी अस्मे रेनः सिञ्चतं यन्मनुर्हितम्	२
यो वामुजवे कर्मणाय रोदसी मतीं वृदाशं धिषणे स साधति । प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि युवाः सिक्ता विपुरुषाणि सव्रता	३
घृतेन द्यावापृथिवी अभीवृते घृतश्रिया घृतपृचा घृतावृधा । उर्वी पृथ्वी होतृवूर्ये पुरोहिते ते इदं विप्रा इच्छन्ते सुममिष्टये	४
मधुं नो द्यावापृथिवी मिमिक्षतां मधुश्चुता मधुदुधे मधुवते । दधानि यज्ञं द्रविणं च वृवता महि श्रवी वाजमस्मे सुवीर्यम्	५
ऊर्जे नो द्यौश्च पृथिवी च पिन्वता पिता माता विश्वविदा सुदंससा । संरराणे रोदसी विश्वशम्भुवा मनि वाजं रयिमस्मे समिन्वताम्	६ [१४] (७२८)

(७१)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सविता । जगती, ४-६ त्रिष्टुप् ।

उदु ष्य देवः सविता हिरण्यया ब्राह्म अयंस्त सधनाय सुकृतुः । घृतेन पाणी अभि पुष्णन्ते मखा युवा सुदक्षो रजसां विधर्मणि	१
देवल्यं वयं सवितुः सवीमनि श्रेष्ठे स्याम वमुनश्च द्वावने । यो विश्वस्य द्विपदो यश्चतुष्पदो निवेशने प्रसवे चासि भूमनः	२
अदब्धोमिः सवितः पायुभिष्टुं शिवमिन्द्य परि पाहि नो गर्यम् । हिरण्यजिह्वः सुविताय नय्यसे रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशत	३
उदु ष्य देवः सविता दमूना हिरण्यपाणिः प्रतिकोपमस्थान । अयोहनुर्यजतो मन्द्रजिह्व आ वृशुषे सुवति भूरि वामम्	४ (७३२)

उर्वू अर्यो उपवृक्तेव बाहू हिरण्यया सविता सुप्रतीका ।
 दिवो रोहोस्यरुहन् पृथिव्या अरीरमतु पतयन् कच्चिदभ्वम्
 वाममद्य सवितर्वामम् श्वो विवेदिवे वाममस्मभ्यं सावीः ।
 वामस्य हि क्षयस्य देव भूर्गया प्रिया वामभाजः स्याम

५

६ [१५] (७३४)

(७२)

१ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रासोमा । विष्णुः ।

इन्द्रासोमा महि तद् वां महित्वं पुवं महानि प्रथमानि चक्रथुः ।
 पुवं सूर्यं विविदथुपुवं स्वः । विश्वा तमोस्यहतं निदधुः
 इन्द्रासोमा वासयथ उपासमुन् सूर्यं नयथो ज्योतिषा सह ।
 उप द्यां स्कम्भथुः स्कम्भनना प्रथतं पृथिवीं मानं वि
 इन्द्रासोमावहिमपः परिष्ठा हयो वृत्रगन्तुं वां यो वृत्रघ्नत ।
 प्राणीस्येरयतं नदीनामा संमृदाणि पप्रथुः पुरुणि
 इन्द्रासोमा पक्रमामास्वन्तनि गवामिद दधथुर्वक्षणांम् ।
 जगुभथुरनपिनद्धमासु रुशच्चित्रामु जगतीष्वन्तः
 इन्द्रासोमा युवमङ्ग तरुत्रमपत्यसाचं श्रुत्यं रगाथ ।
 पुवं शुष्मं नर्यं चर्षणिभ्यः सं विव्यथुः पृतनापारम्भुया

१

२

३

४

५ [१६] (७३९)

(७३)

३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । बृहस्पतिः । विष्णुः ।

यो अद्विभित प्रथमजा कृतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान् ।
 द्विबर्हज्मा प्राघर्मसन पिता न आ रोदमी वृषभो रोगीति
 जनाय चिद य ईवत उ लोकं बृहस्पतिर्वृहती चकार ।
 भन् वृत्राणि वि पुरो दर्दरीति जयञ्छट्वरमित्रान् वृत्सु माहन
 बृहस्पतिः समजयद् वसूनि महो व्रजान् गोमतो देव एषः ।
 अपः सिपासन त्स्वः प्रतीतो बृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमर्कैः

१

२

३ [१७] (७४१)

(७४)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सोमारुद्रौ । त्रिष्टुप् ।

सोमारुद्रा धारयेथा॒मसुर्य॑ । प्र वा॒मिष्ट॑योऽर॒मभुव॑न्तु ।

व॒र्म॑व॒मे स॒प्त रत्ना॑ व॒र्धाना॑ शं नो॑ मू॒तं वि॒पदे॑ शं चतु॑ष्पदे १

सोमारुद्रा वि बृ॒हतं वि॒षूची॑ म॒मी॒बा या नो॑ ग॒यमा॑वि॒वेका॑ ।

आ॒रे बा॒धि॒थां नि॒र्क्र॑ति॒ परा॒चै र॒स्मे म॒द्रा सी॑भ॒वसा॑नि सन्तु २

सोमारुद्रा यु॒वमे॒तान्य॒स्मे दि॒श्वा त॒नूषु॑ मे॒षजा॑नि ध॒त्तम् ।

अ॒व स्य॑तं मु॒ञ्च॒तं यज्ञो॑ अ॒स्ति त॒नूषु॑ ब॒द्धं क॒तमे॒नो अ॒स्मत् ३

ति॒ग्मायु॑र्धौ ति॒ग्महे॑ती सु॒शेवौ सो॒मारुद्रा॑व॒ह सु मु॑ळ॒तं नः ।

प्र नो॑ मु॒ञ्च॒तं व॒रुण॑स्य पा॒शाद् गो॒पाय॑तं नः सु॒मन॑स्य॒माना॑ ४ [१८] (७४५)

(७५)

१९ पायुमारुद्राजः । (संग्रामाशिपः) १ व॒र्म, ० ध॒नुः, ३ ज॒वा, ४ आ॒र्क्षी, ५ इ॒ष्टुधिः, ६ (पूर्वा॑र्धः)

सा॒रथिः, ७ (उत्तरा॑र्धः) र॒हम॑यः, ७ अ॒श्वाः, ८ रथः, ९ रथ॒गो॒पाः, १० ब्रा॒ह्मण॑-पि॒तृ-सो॒म-घा॒वा-

पृथि॒वी-पू॒षाजः, ११-१२, १५-१६ इ॒षवः, १३ प्र॒तोदः, १४ इ॒स्तमः,

१७ यु॒द्धभू॑मि-क॒वच॑-ब्रा॒ह्मण॑रूप॒न्याद॑यः, १८ व॒र्म-सो॒म-व॒रुणाः,

१९ दे॒वब्र॑ह्माणि । त्रिष्टुप्: ६, १० जगती: १२, १३, १५, १६, १९

अनुष्टुप्, १७ पङ्क्तिः ।

जी॒मूत॑स्ये॒व भव॑ति प्रती॒किं यद् व॒र्मी या॑ति स॒मद्रा॑मुप॒स्थे ।

अ॒नावि॒द्धया॑ त॒न्वा ज॒य त्वं स॒ त्वा व॒र्म॑णो म॒हिमा॑ पि॒पर्तु १

ध॒न्व॒ना गा॑ ध॒न्व॒नाजि॑ ज॒येम॒ धन्व॑ना ती॒वाः स॒मदो॑ ज॒येम ।

ध॒नुः श॒श्वोर॑प॒क्रामं॑ कृ॒णोति॑ ध॒न्व॒ना सर्वाः॑ प्र॒दिशो॑ ज॒येम २

व॒यन्ती॒वेदा॑ ग॒नीग॑न्ति॒ कर्णं॑ प्रि॒यं स॒खायं॑ प॒रिष॑स्व॒जाना॑ ।

वो॒र्वेव॑ शि॒ष्टे वि॒ताधि॑ ध॒न्व॒-श्रु॒या इ॒यं स॒मन॑ पा॒रय॑न्ती ३

(७४६)

ते आचरन्ती समनेव योषा मातेषां पुत्रं विभृतामुपस्थे ।
 अप शत्रून् विध्यतां संविद्वाने आर्षी इमे विष्फुरन्ती अमित्रान् ४
 बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्वा कृणोति समनावगत्य ।
 इषुधिः सङ्गाः पृतनाश्च सर्वाः पुष्टे निनद्धो जयति प्रसूतः ५ [१९]

रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुषारथिः ।
 अभीशूनां महिमानं पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रथमयः ६
 तीव्रान् घोषान् कृण्वते कृषपाणयो ऽश्वा रथेमिः सह वाजयन्तः ।
 अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रून् रनपश्यन्तः ७
 रथबाह्वनं हविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म ।
 तत्रा रथमुप शग्मं सवेम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ८
 स्वायुषसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेषितः शक्तीवन्तो गर्भीराः ।
 चिञ्चसेना इषुबला अर्षुधाः सतोर्वीरा उरवो वातसाहाः ९
 बाह्वणासः पितरः सोम्यासः शिषे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
 पूषा नः पातु वुरिताहतावृधो रक्षा मार्किर्नो अवर्षास ईशत १० [२०]

सूयणं वसं मृगो अस्या वन्ता गोमिः संनद्धा पतति प्रसूता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म वंसन् ११
 ऋजीते परि वृद्धि नो ऽश्मा मवतु नस्तनूः ।
 सोमो अर्धि वधीतु नो ऽदितिः शर्म यच्छतु १२
 आ जह्वन्ति सान्वेषां जघनौ उप जिघ्रते ।
 अम्बाजनि प्रचेतसो ऽश्वान् त्समत्सु चोदय १३
 अहिरिष भोगीः पर्येति बाहुं ज्यायां हेतिं पन्निबार्धमानः ।
 हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांसं परि पातु विश्वतः १४
 आलाक्षता या रुहणीष्ण्यथो यस्या अयो मुखम् ।
 इव पर्जन्यरितस इवै देव्यै बृहन्नमः १५ [२१] (७६१)

अवसृष्टा परा पतु शररुये ब्रह्मसंशिते ।	
गच्छामिश्रान् प्र पद्यस्व मामीषां कं चनोच्छिषः	१६
यत्र बाणाः संपतन्ति कुमार विंशिसा इव ।	
तत्रा नो ब्रह्मणस्पतिरदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु	१७
ममीणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानु वस्ताम् ।	
उरोर्वीरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु	१८
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्टथो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूर्षन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम्	१९ [२२] (७६५)

॥ इति षष्ठं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

पञ्चममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ४३६८

षष्ठमण्डलस्य ७६५

सर्वयोगः- ५१३३

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥ १ ॥ सू० १-१७]

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । विराट्, १९-२५ त्रिष्टुप् ।

अग्निं नरो दीधितिमिरुण्यो—हस्तच्युती जनयन्त प्रशस्तम् । दूडेदृशं गृहर्पतिमथर्युम् १
 तमग्निमस्ते वसवो नृण्वन् त्सुप्रतिचक्षमवसे कुतश्चित् । वृक्षाय्यो यो दम् आस नित्यः २
 पेन्द्रो अग्रे दीदिहि पुरो नो ऽजस्रया सूर्या यविष्ठ । त्वां शश्वन्त उष यन्ति वाजाः ३
 प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं निः सुवीरांसः शोशुचन्त द्युमन्तः । यत्रा नरः समासते सुजाताः ४
 वा नो अग्रे धिया रयि सुवीरं स्वपत्यं सहस्य प्रशस्तम् । न यं यावा तरति यानुमार्धान् ५ [२३]

उप यमेति युवतिः सुवक्षं द्रोषा वस्तोर्हविष्मती घृताची । उप स्वैनमरमतिर्वसूयुः ६
 विश्वा अग्रेऽप वृहाराती—येमिस्तपोभिरवहो जकथम् । प्र निस्वरं चातयस्वामीवाम् ७
 आ यस्ते अग्न इधते अनीकं वसिष्ठ शुक्ल दीदिवः पावक । उतो न एभिः स्तवथैरिह स्याः ८
 वि ये ते अग्रे मेजिरे अनीकं मता नरः पिड्यासः पुरुत्रा । उतो न एभिः सुमना इह स्याः ९
 इमे नरो वृत्रहत्येषु शूरा विश्वा अवेधीरभि सन्तु मायाः । ये मे धियं पनयन्त प्रशस्ताम् १० [२४]

मा शूने अग्रे नि वदाम नृणां माशेषसोऽवीरता परि त्वा । प्रजावतीषु दुर्योसु दुर्य ११
 यमश्वी नित्यमुपयार्ति यज्ञं प्रजावन्तं स्वपत्यं क्षयं नः । स्वजन्मना शेषसा वावृधानम् १२
 पाहि नो अग्रे रक्षसो अजुष्टात् पाहि धूर्तेरररुषो अघायोः । त्वा युजा पृतनार्यैरुमि व्याम् १३
 सेवृग्निर्यो वनुष्यतो निपाति समेन्द्रारमंहस उरुष्यात् । सुजातासः परि चरन्ति वीराः १४
 सेवृग्निर्यो वनुष्यतो निपाति समेन्द्रारमंहस उरुष्यात् । सुजातासः परि चरन्ति वीराः १५ [२५]

अयं सो अग्निराहुतः पुरुत्रा यमीशानः समिद्विन्धे हविष्मान् । परि यमेत्यध्वरेषु होता १६
 त्वे अग्न आहवनानि मूरी—शानास आ जुहुयाम नित्या । उभा कृण्वन्तो वहतू मियेधे १७
 इमो अग्रे वीततमानि हव्या ऽजस्रो वक्षि वेवतातिमच्छ । प्रति न ई सुरमीणि व्यन्तु १८
 मा नो अग्रेऽवीरते परा वा दुर्वाससेऽमृतये मा नो अस्यै ।
 मा नः क्षुधे मा रक्षसं क्रतावो मा नो वमे मा वन आ जुहुर्थाः १९ (१९)

नू मे ब्रह्माण्यग्ने उच्छशाधि त्वं देव मघवज्यः सुषूदः ।
रातौ स्यामोभयास आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २० [२६]

त्वमग्ने सुहवो रण्वसंहक् सुवीती सूनो सहसो दिदीहि ।
मा त्वे सचा तनये नित्य आ धृद्ध्या वीरो अस्मन्नर्यो वि दासीत २१

मा नो अग्ने दुर्भूतये सचेषु देवेद्वेष्वग्निषु प्र वोचः ।
मा ते अस्मान् दुर्मतयो भूमाश्चिद् देवस्य सूनो सहसो नशन्त २२

स मर्तो अग्ने स्वनीक रेवा नमर्त्ये य आजुहोति हव्यम् ।
स देवता वसुवर्नि दधाति यं सूरिरर्थी पृच्छमान एति २३

महो नो अग्ने सुवितस्य विद्वान् रयिं सूरिभ्य आ वहा बृहन्तम् ।
येन वयं सहसावन् मवेमा ऽविक्षितास आयुषा सुवीराः २४

नू मे ब्रह्माण्यग्ने उच्छशाधि त्वं देव मघवज्यः सुषूदः ।
रातौ स्यामोभयास आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २५ [२७] (२५)

— ११४६ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३०]

(१)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आर्षीसूक्तं - (१ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः,
५ देवीर्द्वाः, ६ उपासानक्ता, ७ देव्यां होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

जुषस्व नः समिधमग्ने अद्य शोचा बृहद यजतं धूममुण्वन् ।
उप स्पृश दिव्यं सानु स्तूपैः सं रश्मिभिस्ततनः सूर्यस्य १
नराशंसस्य महिमानमपा मुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।
ये सुक्रतवः शुचयो धियंथाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या २
ईळैन्यं वो अमुरं सुवक्ष मन्तवृते रोदसी मत्यवाचम ।
मनुष्वदग्निं मनुना समिद्धं समध्वराय मदुमिन्महम् ३
सपर्यवो भरमाणा अभिजु प्र वृञ्जत नमसा बर्हिरग्नौ ।
आजुह्वाना घृतपृष्ठं पृषट् दध्वर्यवो हविषा मर्जयध्वम् ४
स्वाध्याद वि दुरो देवयन्ता ऽशिश्नय रथयुर्वृताता ।
पूर्वां शिशुं न मातरां गिहाणे समग्रुवो न समनेष्वञ्जन ५ [१]
उत योषणे दिव्यं मही न उपासानक्ता सुदुघेव धेनुः ।
बर्हिषदा पुरुहूते मघोनी आ यज्ञिये सुवितार्य श्रयेताम् ६ (११)

विषा यज्ञेषु मानुषेषु कारु मन्ये वा जातवदसा यजध्वे ।
 ऊर्ध्वं नो अध्वरं कृतं हवेषु ता देवेषु वनथा वार्याणि ७
 आ भारती भारतीभिः सजाया इळा देवमनुष्येभिरग्निः ।
 सरस्वती सारस्वतेभिरर्वाक तिस्रो देवीर्बर्हिर्दं मदन्तु ८
 तन्नस्तुरीपमधं पापयिन्तु देव न्वष्टावि रराणः स्यस्व ।
 यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः ९
 वनस्पतंसर्वं सृजापं देवा नग्निहविः क्षमिता मदयाति ।
 सद्गु होता सन्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेद १०
 आ याह्यग्ने समिधानां अर्वा दिन्द्रेण देवैः सग्यं तुरभिः ।
 बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा ग्याहा देवा अमृता मादयन्ताम ११ [२] (३६)

(२)

१० मैत्रायणीवैमिष्ट । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं वो देवमग्निभिः सजाया यजिष्ठं दूतमध्वरं कृणुध्वम ।
 यो मर्त्येषु निधुर्विक्रतावा तपुर्मृधा घृतान्नः पावकः १
 प्रोथदश्वो न यवसंसविष्यन् यदा महः संवरणाद व्यस्थान ।
 आदस्य वाता अनु वाति शोचि रधं स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति २
 उद यस्य ते नवजातस्य वृष्णां ऽग्ने चरन्त्यजरा इधानाः ।
 अच्छा धामरूपो धूम एति सं दूता अग्न इयमे हि देवान ३
 वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो अश्वेन तपु यदन्ना समवृक्त जम्भैः ।
 सेनैव सृष्टा प्रसितिष्ठ एति यवं न दस्म जुहा विवक्षि ४
 तमिद क्रोषा तमुषसि यविष्ठ मग्निमत्यं न मजयन्त नरः ।
 निशिशाना अतिथिमस्य यानां दीदाय शोचिगहतस्य वृष्णाः ५ [३]

मुसंहक ते म्वनीक प्रतीकं वि यद रुक्मो न राचम उपाके ।
 क्रिवो न ते तन्यतुरेति शुष्म श्रित्रो न सूरः प्रति चक्षि भानुम ६
 यथा वः स्वाहाग्नये वाशेम परीळाभिर्घृतवद्भिश्च हव्यैः ।
 तेभिर्नो अग्ने अमितैर्महोभिः शतं पृभिर्गार्यसीभिर्नि पाहि ७

(४३)

या वा ते सन्ति द्वाशुषे अभृष्टा गिरो वा याभिर्नुवतीरुष्याः ।
ताभिर्नः सूनो सहसो नि पाहि स्मत् सूरिर्ऋतुर्ऋतवेदः
निर्यत् पुतेव स्वाधितिः शुचिर्गात् स्वया कृपा तन्वाँ रोचमानः ।
आ यो मात्रोरुशेन्यो जनिष्ट देवयज्याय सुकतुः पावकः
एता नो अग्ने सौभगा दिव्यीह्यपि कर्तुं सुचेतसं वतेम ।
विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८

९

१० [४] (४९)

(४)

१० श्रेष्ठावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वः शुक्राय भानवे भग्ध्वं हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतम् ।
यो देव्यानि मानुषा जनुष्यन्तार्वाश्वा नि विद्वन्ना जिगाति
म गृत्सां अग्निस्तरुणश्चिदस्तु यतो यविष्ठो अजनिष्ट मातुः ।
सं यो वना युवते शुचिर्वन भूरि चिदज्ञा समिदति सद्यः
अस्य देवस्य संसद्यनीके यं मतीसः श्येतं जगृभे ।
नि यो गृभं पौरुषेयीमुवोच दुर्गोकमग्निगयवे शुशोच
अयं कविर्कविषु प्रचेता मनेष्वग्निर्मृतो नि धायि ।
स मा नो अत्र जुहुरः सहस्वः सदा त्वे सुमनसः स्याम
आ यो योनिं देवकृतं ससादृ कत्वा ह्यग्निर्मृतो अतारीत ।
तमोषधीश्च वनिनश्च गभं भूमिश्च विश्वधायसं बिभर्ति

१

२

३

४

५ [५]

ईशे ह्यग्निर्मृतस्य भूरे—गीशे गयः सुवीर्यस्य दातोः ।
मा त्वा वयं सहमावन्नवीरा माप्सवः परि पदाम मादुवः
परिपद्यं ह्यरणस्य रेक्णो नित्यस्य गयः पतयः स्याम ।
न शेषो अग्ने अन्यजातमन्यचेतानस्य मा पथो वि दुक्षः
नहि ग्रभायारणः मुशोवो अन्योदर्यो मनसा मन्तवा उ ।
अथा चिदाकः पुनरित स एत्या ऽऽ नो वाज्यभीषाळेतु नव्यः
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहमावन्नवद्यात ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदुभ्येतु पाथः सं गयिः स्पृहयाय्यः सहस्री

६

७

८

९

(५५)

एता नो अग्ने सौमगा दिव्यीह्य—पि क्रतुं सुचेतसं वंतेम ।
विश्वो स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु युयं पात म्रस्तिमिः सदा नः

१० [६] (५६)

(५)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रगे तवसे भरध्वं गिरं विषो अरतये पृथिव्याः ।
यो विश्वेषाममृतानामुपस्थं वैश्वानरो वावुधे जागृवद्भिः
पृष्टो विवि धाप्यग्निः पृथिव्यां नेता सिन्धूनां वृषभः स्तियानाम् ।
स मानुषीरमि विशो वि माति वैश्वानरो वावृधानो वरेण
त्वद् मिया विश आयन्नसिक्ती—रसमना जहतीर्भोजनानि ।
वैश्वानर पुरवे शोशुचानः पुरो यदग्ने दृग्यन्नदीदेः
तव त्रिधातुं पृथिवी उत द्यौ—वैश्वानर व्रतमग्ने सचन्त ।
त्वं मासा रोदमी आ ततन्था—ऽजस्रेण शान्तिषा शोशुचानः
त्वामग्ने हरितो वावशाना गिरः सचन्ते धुनयो घृतावीः ।
पतिं कृष्टीनां रथ्यं रथीणां वैश्वानरमुपसां केतुमह्नाम्

१

२

३

४

५ [७]

त्वे असुर्यः वसवो नृण्वन् क्रतुं हि न मित्रमहा जुपन्त ।
त्वं दस्युरोक्तसो अग्न आज उरु ज्योतिर्जनयन्नार्ययि
स जायमानः परमे व्योमन् वायुर्न पाथः परि पामि मयः ।
त्वं भुवना जनयन्नभि क्र—न्नर्पत्याय जातवेदा दशम्यन्
तामग्ने अस्मे इषमेरयस्य वैश्वानर द्युमती जातवेदः ।
यथा राधः पिन्वासि विश्ववार पृथु श्रवां द्वाशुषे मर्त्याय
तं नो अग्ने मघवज्यः पुरुक्षुं रथिं नि वाजं श्रुत्यं युवस्व ।
वैश्वानर महि नः शर्म यच्छ रुद्रेभिर्गमे वसुभिः सजाषीः

६

७

८

९ [८] (६५)

(६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र सन्नाजो असुरस्य प्रशस्तिं पुंसः कृष्टीनामनुमाद्यस्य ।
इन्द्रस्येव प्र तवसंस्कृतानि वन्दे द्वाकं वन्दमानो विवस्मि

१

(६६)

काविं केतुं धासिं भानुमद्रे—र्हिन्वन्ति शं राज्यं रोदस्योः ।	
पुंरुरस्य गीर्भिर्ग विवामे—ऽग्नेर्वतानि पृथ्वा महानि	२
न्यक्तुन ग्रथिनो मृधवाचः—पृथीरश्वद्वौ अंबुधां अयुजान ।	
प्रप्र नान इम्वृगिर्विवाय—पृथक्कारपणं अयज्युन	३
यो अपाचीनं नमामि मदन्तीः—प्राचींश्चकार नृतमः शचीभिः ।	
तमीशानं वस्वं अग्निं गृणीषे—ऽनानतं इमयन्तं पृतन्युन	४
यो देहाः—अनमयद वधमे—यो अर्धपत्नीरुपमश्चकार ।	
स निरुध्या नहुषो यद्वा अग्नि—विशश्चक्र बलिहतः सहोभिः	५
यस्य शर्मजुष विश्वे जनांस—तर्वस्तश्चुः सुमतिं भिक्षमाणाः ।	
वैश्वानरा वरमा रोदस्यो—राशिः समाद पित्रोरुपस्थम	६
आ देवा इदं बुध्याः वसूनि—वैश्वानर उदिता सूर्यस्य ।	
आ समद्रादवरादा परम्मा—राशिर्दे दिव आ पृथिव्याः	७ [९] (७९)

(७)

७ मैत्रावरुणि विविदः । अग्निः । विष्टुष ।

प्र वो देवं चित महसानमग्नि—मश्वं न राजिनं ह्रिषे नमोभिः ।	
भवा नो दृता अध्वरस्य विद्वान्—त्मना देवेषु विविदे मितदुः	१
आ याह्यगे पश्याः—अनु म्वा—मन्द्रो देवानां मस्यं जुषाणः ।	
आ भानु शुर्मनदयन् पृथिव्या—जम्भेभिर्विश्वमुशधग्वनानि	२
प्राचीनो यजः सुधितं हि बर्हिः—प्रीणीते अग्निरीळितो न होता ।	
आ मातरा विश्ववारि हुवानो—यतो यविष्ठ जजिषे मुशेवः	३
सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त—मानुषासो विचेतसो य एषाम् ।	
विशामधायि विष्पतिदुरोणे—ऽग्निर्मन्द्रो मधुवचा कृतावा	४
असादि वृतो बर्हिराजगन्वा—नग्निर्ब्रह्मा नृषवने विधर्ता ।	
द्यौश्च यं पृथिवी वावृधाते—आ यं होता यजति विश्ववारम	५
एते द्युमेमिर्विश्वमार्तिरन्त—मन्त्रं ये वारं नर्या अतक्षन् ।	
प्र ये विशन्तिरन्त श्रोषमाणा—आ ये मे अस्य दीर्घयज्ञुतस्य	६ (७८)

नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहस्रो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मघवज्य आनद्ध यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [१०] (७९)

(८)

७ मैत्रायण्युनिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इन्धे राजा समर्थो नमोभिर्वस्य प्रतीकमाहुतं घृतेन ।
नरो हृदयेभिरीळते सबाध आग्निरग्न उषसामशोचि
अयमु ग्य सुमहौ अवेदि होता मन्द्रो मनुषो यद्वो अग्निः ।
वि मा अकः ससृजानः पृथिव्यां कृष्णपविरोपधीभिर्ववक्षे
कया नो अग्ने वि वसः सुवृक्तिं कामुं स्वधामृणवः शस्यमानः ।
कदा भवेम पतयः सुवृत्र गयो वन्नारो दुष्टरस्य साधाः
प्रप्रायमग्निर्मरुतस्य शृण्वं वि यत सूर्यो न गच्छत बृहद भाः ।
अग्नि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ द्युतानो देव्या अतिथिः शुशोच
असन्नित् त्वे आहवनानि भूरि भुवा विश्वेभिः सुमना अनीकैः ।
स्तुतश्चिदग्रे शृण्विषे गृणानः स्वयं वर्धस्व तन्वं सुजात
इदं वचः शतसाः संसहस्रमुदग्रये जनिषीष्ट द्विर्होः ।
शं यत स्तोतृभ्य आपये भवति द्युमदमीव चार्तनं रक्षोहा
नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहस्रो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मघवज्य आनद्ध यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [११] (८६)

(९)

६ मैत्रायण्युनिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अबोधि जार उषसामुपस्थाद्धोता मन्द्रः कवितमः पावकः ।
दधाति केतुमुमयस्य जन्तो हृदया देवेषु द्रविणं सुकृत्सु
स सुकृतुर्यो वि दुरः पणीनां पुनानो अर्कं पूरुमोजसं नः ।
होता मन्द्रो विशां कर्मना स्तिरस्तमो ददृशे राग्याणाम्
अमूरः कविरदितिर्विवस्वान् त्सुसंसन्मित्रो अतिथिः शिषो नः ।
चित्रमानुरुषसां मात्यग्रे ऽपां गर्भैः प्रस्व आ विवेश
इलेन्यो वो मनुषो युगेषु समनगा अशुचज्जातवेदाः ।
सुसंहशा मानुजा यो विमाति प्रति गावः समिधानं बुधन्त

१

२

३

४

(९०)

अग्ने याहि वृत्यं१ मा रिषण्यो वृषाँ अच्छा ब्रह्मकृता गुणेन ।
 शरस्वतीं मरुतो अश्विनापो यक्षि देवान् रत्नधेयाय विश्वान्
 त्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो जरूथं हन् यक्षि राये पुरंधिम् ।
 पुरुणीथा जातवेदो जरस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सर्वा नः

५

६ [१२] (९२)

(१०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उषो न जारः पृथु पाजो अश्वेद् द्रविद्युतव् वीद्यच्छोशुचानः ।
 वृषा हरिः शुचिरा माति भासा धियो हिन्वान उशतीरजीगः
 स्वर्णं वस्तोरुषसांमरोचि यज्ञं तन्वाना उशिजो न मन्म ।
 अग्निर्जन्मानि देव आ वि विद्वान् ब्रुवद् वृतो देवयात्रा वनिष्ठः
 अच्छा गिरो मतयो देवयन्ती रग्निं यन्ति द्रविणं मिक्षमाणाः ।
 सुसंद्दशं सुप्रतीकं स्वञ्च हव्यबाह्वमरातिं मानुषाणाम्
 इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः सजोषा रुद्रं रुद्रेभिरा वहा बृहन्तम् ।
 आवृत्येभिरदिति विश्वजन्त्या बृहस्पतिसुक्त्रभिर्विश्ववारम्
 मन्त्रं होतारमुशिजो यविष्ठ मग्निं विहा द्रवते अध्वरेषु ।
 स हि क्षपावो अमवद् रयीणा मतन्द्रो वृतो यजथाय देवान्

१

२

३

४

५ [१३] (९७)

(११)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महौ अस्यध्वरस्य प्रकेतो न क्रते त्वमुमृता मादयन्ते ।
 आ विश्वेभिः सत्यं याहि देवैर्न्ये होता प्रथमः सद्भिद्
 त्वामीळते अजिरं वृत्याय हविष्मन्तः सवुमिन्मानुषासः ।
 यस्य देवैरासदो बहिरग्ने ऽहान्यस्मै सुदिनां भवन्ति
 त्रिधिवुक्तोः प्र चिकितुर्वसूनि त्वे अन्तर्वाशुषे मर्त्याय ।
 मनुष्वदग्न इह यक्षि देवान् मवा नो वृतो अमिहास्तिपात्रा
 अग्निरीशे बृहतो अध्वरस्याऽग्निर्विश्वस्य हविषः कृतस्व ।
 कर्तुं ह्यस्य वसवो जुषन्ताऽथा देवा दधिरे हव्यबाह्वम्

१

२

३

४

(१०१)

आग्ने वह हविरघाय देवा निन्द्रज्येष्ठास इह मादयन्ताम् ।
इमं यज्ञं विवि देवेषु धेहि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५ [१४] (१०२)

(१२)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अगन्म महा नमसा यविष्ठं यो व्रीदाय समिन्द्रः स्वे दुरोणे ।
चित्रमानुं रोदसी अन्तरुर्वी स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यञ्चम
स महा विश्वा कुरितानि साह्या नग्निः पृथ्वे वम आ जातवेदाः ।
स नो रक्षिषद् कुरितावध्या वृस्मान् गृणत उत नो मघोनः
त्वं वरुण उत मित्रो अग्ने त्वां वर्धन्ति मतिभिर्वसिष्ठाः ।
त्वे वसु सुषणनानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१५] (१०५)

(१३)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये विश्वशुचं धियंधे ऽसुरग्ने मन्म धीतिं भरध्वम् ।
मरे हविर्न बर्हिषि प्रीणानो वैश्वानराय यतये मतीनाम्
त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान आ रोदसी अपृणा जार्यमानः ।
त्वं देवो आमेशस्तेऽओ वैश्वानर जातवेदो महित्वा
जातो यक्षि मुचन व्यस्यः पशून् न गोपा इयः परिज्मा ।
वैश्वानर ब्रह्मणे विन्द गातुं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१६] (१०८)

(१४)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् । १ वृद्धती ।

समिधा जातवेदसे देवाय देवहूतिभिः ।
हविर्मिः शुक्लशोचिषे नमस्विनो वयं दाशेमाग्रये
वयं ते अग्ने समिधा विधेम वयं दाशेम सुष्टुती यजत्र ।
वयं घृतेनाध्वरस्य होत वयं देव हविषा मद्रशोचे
आ नो देवेमिरुप देवहूति मग्ने याहि वर्धद्वतिं जुषाणः ।
तुभ्यं देवाय दाशतः स्याम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१७] (१११)

(१५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । गायत्री ।

उपसद्याय मीळहुषं आस्ये जुहुता हविः	।	यो नो नेर्विष्ठमाप्यम्	१
यः पञ्च चर्षणीगमि निषसावु वमेदमे	।	कविर्गृहपतिर्युवा	२
स नो वेदो अमात्यमग्नी रक्षतु विश्वतः	।	उतास्मान् पात्वंहसः	३
नवं नु स्तोममग्रये दिवः ज्येनाय जीजनम्	।	वस्वः कुविक् वनाति नः	४
स्पर्हा यस्य भियो हृशे रयिर्वीरवतो यथा	।	अग्रे यज्ञस्य शोचतः	५ [१८]

सेमां वेतु वर्षदृतिमग्निर्जुषत नो गिरः	।	यजिष्ठो हव्यवाहनः	६
नि त्वा नक्ष्य विरपते द्युमन्तं देव धीमहि	।	सुवीरमग्र आहुत	७
क्षप उन्नश्च दीदिहि स्वग्नयस्त्वया वयम्	।	सुवीरस्त्वमम्युः	८
उप त्वा सातय नरो विप्रसो यन्ति धीनिभिः	।	उपाक्षग सहस्रिणी	९
अग्नी रक्षांसि संधति शुक्रशोचिर्मन्त्रः	।	शुचिः पात्रक इन्द्र्यः	१० [१९]

स नो राधोस्या भर्गशानः सहसो यहो	।	भर्गश्च वातु वार्यम्	११
त्वमग्ने वीरवद् यशो देवश्च सविता भर्गः	।	दितिश्च वाति वार्यम्	१२
अग्रे रक्षा गो अंहसः प्रति ण्म देव रीरतः	।	तापेणैरजरो वह	१३
अधा मही न आयस्यनाभृष्टो नृपीतये	।	पूर्भवा शतभुजिः	१४
त्वं नः पाहोहंसो दोषोवस्तग्वायतः	।	दिवा नक्तमदाभ्य	१५ [२०] ११६

(१६)

१६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । प्रगाथः (= विप्रमा बृहती, समा सनोबृहती) ।

एना वो अग्नि नमसो जं नपातिमा हुवे ।	
पियं चतिष्ठमगतिं म्वध्वं विश्वस्य दृतममृतम्	१
स योजने अरुषा विश्वभोजसा स वृषवत स्वाहुतः ।	
सुबद्धा यज्ञः मुशमी वसूनां देवं राधो जनानाम्	२
उदस्य शोचिर्मन्त्रा द्राजुह्वानस्य मीळहुषः ।	
उद् धूमासो अरुषासो दिविस्पृशः समग्निर्मिन्धते नरः	३
तं त्वा दूनं कृण्महे यशस्तमं देवो आ वीतये वह ।	
विश्वा भूना सहसो मर्तभोजना रास्व तद् यत् त्वेमहे	४ (११०)

त्वमग्ने गृह्णति—स्त्वं होता नो अध्वरे ।

त्वं पोता विश्ववार प्रचेता यक्षि वेधि च वार्यम्

५

कूधि रत्नं यजमानाय सुकृतो त्वं हि रत्नधा असि ।

आ न ऋते शिशीहि विश्वमृत्विजं सुशंसो यश्च दक्षते

६ [२१]

त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।

यन्तारो ये मघवानो जनाना—मूर्वान् दयन्त गोनाम्

७

येषामिष्टा घृतहस्ता दुरोण आँ अपि प्राता निषीदति ।

ताँस्त्रायस्व सहस्य ब्रुहो निदो यच्छा नः शर्म दीर्घश्रुत

८

स मन्त्रया च जिह्वया वह्निरासा विदुष्टरः ।

अग्ने रयिं मघवज्यो न आ वह हव्यदातिं च मृदय

९

ये राधाँमि द्रुन्यश्रया मघा कामेन श्रवसो महः ।

ताँ अहंसः पिपृहि पतृभिष्टं शनं पूर्भिर्यविष्ठ्य

१०

ब्रुवो वो ब्रुविणोदाः पूर्णा विवष्ट्यासिचम ।

उद वा सिञ्चध्वमुप वा पृणध्व—मादिद वाँ देव ओहने

११

तं होतारमध्वरस्य प्रचेतसं वह्निं देवा अकृण्वत ।

वधाति रत्नं विधने सुवीर्यं मग्निर्जनाय वाशुपे

१२ [२२] (१३८)

(१७)

७ मैत्रावरुणिर्वमिष्टः । अग्निः । द्विषदा पिपृषु ।

अग्ने मव सुषमिधा समिद्ध उत बर्हिर्हविया वि स्तृणीताम्

१

उत द्वारं उशतीर्वि श्रयन्ता—मुत देवाँ उशत आ वह्ह ॥१॥

२

अग्ने वीहि हविषा यक्षि देवान् त्वध्वरा कृणुहि जातवेदः

३

स्वध्वरा करति जातवेदा यक्षद् देवाँ अमृतान् पिप्रयञ्च ॥२॥

४

वंस्व विश्वा वार्याणि प्रचेतः सत्या भवन्त्वाशिषो नो अद्य

५

त्वामु ते वधिरे हव्यवाहं देवासो अग्न ऊजं आ नपातम् ॥३॥

६

ते ते देवाय वाशतः स्याम महो नो रत्ना वि वध हयानः ॥४॥

७ [२३] (१४९)

(१८)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १८-१९]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, २२-२५ सुदाः पैजवनः । त्रिष्टुप् ।

त्वे ह यत् पितरश्चिन्म इन्द्र विश्वां वामा जरितारो असन्वन् ।

त्वे गावः सुदुधास्त्वे ह्यश्वास्त्वं वसु देवयते वनिष्ठः

१

राजेव हि जनिभिः क्षेप्येवाऽव द्युभिरभि विदुष्कविः सन् ।

पिशा गिरो मघवन् गोमिरश्वैस्त्वायतः शिंशीहि राये अस्मान्

२

इमा उ त्वा पस्पृधानासो अत्र मन्द्रा गिरो देवयन्तीरुप स्थुः ।

अर्वाची ते पथ्या राय एतु स्याम ते सुमताविन्द्र शर्मन्

३

धेनुं न त्वा सुयवसे दुदुक्षक्षुप ब्रह्माणि ससृजे वसिष्ठः ।

त्वामिन्मे गोपतिं विश्व आहा ऽऽ न इन्द्रः सुमतिं गन्त्वच्छ

४

अणौसि चित् पप्रथाना सुदास इन्द्रो गाधान्यकृणोत् सुपारा ।

शर्धन्तं शिष्युमुचर्थस्य नव्यः शापं सिन्धूनामकृणोदशस्तीः

५ [२४]

पुरोळा इत् तुर्वशो यक्षुरासीद् राये मत्स्यासो निशिता अपीव ।

श्रुष्टिं चक्रुर्भृगवो दुह्यवश्च सखा सखायमतरद् विषूचोः

६

आ पक्थासो भलानसो भनन्ता ऽलिनासो विषाणिनः शिवासः ।

आ योऽनयत् सधमा आर्यस्य गव्या तृत्सुभ्यो अजगन् युधा नृन्

७

दुराध्योऽर्दितिं स्नेहयन्तो ऽचेतसो वि जगृभ्रे परुष्णीम् ।

मह्नाविष्यक् पृथिवीं पत्यमानः पशुष्कविरशयञ्चायमानः

८

इयुरथं न न्यर्थं परुष्णीमाशुश्चनेदभिपित्वं जंगाम ।

सुदास इन्द्रः सुतुकोऽमित्रा नरन्धयन्मानुषे बधिवाचः

९

इयुर्गावो न यवसावर्गोपा यथाकृतममि मित्रं चितासः ।

पृथ्निगावः पृथ्निनिपेषितासः श्रुष्टिं चक्रुर्नियुतो रन्तयश्च

१० [२५]

एकं च यो विंशतिं च भवस्या वैकर्णयोर्जनान् राजा न्यस्तः ।

वृस्मो न सद्यन् नि शिंशाति बर्हिः शूरः सर्गमकृणोदिन्द्र एषाम्

११

अर्धं भुतं कवचं वृद्धमप्स्वन् वृष्यं नि वृणग्वज्रबाहुः ।

वृजाना अत्र सख्याय सख्यं त्वायन्तो ये अमवृजन्नु त्वा

१२

(१५७)

वि सद्यो विश्वा हंहितान्येषा—मिन्द्रः पुरः सहसा सप्त वरुः ।
 व्यानवस्य तृत्सवे गयं भा—ग्जेष्मं पूरुं विदधे मूधवाचम् १३
 नि गव्यवोऽनवो वृहवश्च षष्टिः शता सुषुपुः षट् सहस्रा ।
 षष्टिर्वीरासो अधि षड् दुवोयु विश्वेदिन्द्रस्य वीर्या कृतानि १४
 इन्द्रेणैते तृत्सवो वेविषाणा आपो न मृष्टा अधवन्त नीचीः ।
 दुर्मित्रासः प्रकलविन्मिमाना जह्विर्बिभ्वानि भोजना सुदासे १५ [२६]

अर्धं वीरस्य शूतपामनिन्द्रं परा शर्धन्तं नुनुवे अमि क्षाम ।
 इन्द्रो मन्युं मन्युष्यो मिमाय भेजे पथो वर्तनिं पत्यमानः १६
 आध्रेण चित् तद्वेकं चकार सिंहां चित् पेत्वेना जघान ।
 अव सक्तीर्वेश्यावृश्चदिन्द्रः प्रायच्छद् विश्वा भोजना सुदासे १७
 शश्वन्तो हि शत्रवो रारधुष्टे भेदस्य चिच्छर्धतो विन्वु रन्धिम् ।
 मर्ता एनः स्तुवतो यः कृणोति तिग्मं तस्मिन् नि जहि वज्रमिन्द्र १८
 आवदिन्द्रं यमुना तृत्सवश्च प्रात्रं भेदं सर्वताता मुषायत ।
 अजासश्च शिग्रवो यक्षवश्च बलिं शीर्षाणि जभुरश्वयानि १९
 न त इन्द्र सुमतयो न रायः संचक्षे पूर्वा उषसो न नूताः ।
 देवकं चिन्मान्यमानं जघन्था—ऽव त्मना बृहत्तः शम्बरं भेत् २० [२७]

प्र ये गृहादममदुस्त्वाया पराशरः शतयातुर्वसिष्ठः ।
 न ते भोजस्य सस्यं मृषन्ता—ऽधा सुरिभ्यः सुदिना व्युच्छान् २१
 द्वे नप्तुर्विवर्ततः शते गो—र्वा रथा वधूमन्ता सुदासः ।
 अहिंस्त्रो पैजवनस्य दानं होतेव सद्य पर्येमि रेभन् २२
 चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः स्मर्हिष्टयः कृशनिनां निरेके ।
 ऋज्जासो मा पृथिविष्ठाः सुदास—स्तोकं तोकाय भवसे वहन्ति २३
 यस्य भवो रोवसी अन्तरुर्वी शीर्ष्णोशीर्ष्णो विबभाजा विभक्ता ।
 सतेदिन्द्रं न स्रवतो गृणन्ति नि युध्यामधिर्मशिशवृभीके २४
 इमं नरो मरुतः सश्वतानु दिवोवासं न पितरं सुदासः ।
 अविष्टना पैजवनस्य केतं दूणाशं क्षत्रमजरं दुवोयु २५ [२८](१७०)

(१९)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो न भीम एकः कृष्टीश्रयावयति प्र विश्वाः ।	
यः शश्वतो अदाशुषो गर्यस्य प्रयन्तासि सुष्वितराय वेदः	१
त्वं ह त्यदिन्द्र कुत्समावः शुभ्रूषमाणस्तन्वा समर्ये ।	
दासं यच्छुष्णं कुर्यवं न्यस्मा अरन्धय आर्जुनेयाय शिक्षन्	२
त्वं धृष्णो धृषता वीतहव्यं प्रावो विश्वाभिरुतिभिः सुदासम् ।	
प्र पौरुकुत्सि त्रसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहत्येषु पुरुम्	३
त्वं नृभिर्नृमणो देववीतौ भूरीणि वृत्रा हर्यश्व हंसि ।	
त्वं नि दस्युं चुमुर्णि धुनिं चाऽस्वापयो कुभीतये सुहन्तु	४
तव च्यौतानि वज्रहस्त तानि नव यत् पुरो नवतिं च सद्यः ।	
निवेशने शततमाविवेषी रहश्च वृत्रं नमुचिमुताहन्	५ [२९]
सना ता त इन्द्र भोजनानि रातहव्याय दाशुषे सुदासं ।	
वृष्णे ते हरी वृषणा युनज्म व्यन्तु बह्मणि पुरुशाक वाजम्	६
मा ते अस्यां सहसावन् परिष्टा वधाय भूम हरिवः परादै ।	
त्रायस्व नोऽवृकेभिर्वरुथैस्तव प्रियासः सूरिषु स्याम	७
प्रियास इत् ते मघवन्नभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः ।	
नि तुर्वशं नि याद्वं शिशी ह्यतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन्	८
सद्यश्चिन्तु ते मघवन्नभिष्टौ नरः शंसन्त्युक्थशास उक्था ।	
ये ते हवेभिर्वि पर्णारदाशन्नस्मान् वृणीष्व युज्याय तस्मै	९
एते स्तोमा नरा नृतम तुभ्य मस्मद्व्यञ्चो ददतो मघानि ।	
तेषामिन्द्र वृत्रहत्ये शिवो भूः सखा च शूरोऽविता च नृणाम्	१०
नू इन्द्र शूर स्तवमान ऊती बह्मजुतस्तन्वा वावृधस्व ।	
उप नो वाजान् मिमीह्युप स्तीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	११ [३०](१८१)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३०]

(२०)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उग्रो जज्ञे वीर्याय स्वधावा—अक्रिरपो नर्यो यत् करिष्यन् ।
 जग्मिर्युवा नृषवन्मर्षाभि—स्त्राता न इन्द्र एनसो महश्चित १
 हन्ता वृत्रमिन्द्रः शूशुवानः प्रावीक्षु वीरो जरितारमृती ।
 कर्ता सुदासे अह वा उ लोकं दाता वसु मुहुरा वाशुषे भूत् २
 युध्मो अनर्वा खजकृत समद्वी शूरः सत्राषाद् अनुषेमषाळ्हः ।
 व्यास इन्द्रः पृतनाः स्वोजा अधा विश्वं शत्रूयन्तं जघान ३
 उमे विविन्द्र रोदसी महित्वा ऽऽ पंप्राथ तविषीभिस्तुविष्मः ।
 नि वज्रमिन्द्रो हरिवान मिमिक्षन् त्समन्धसा मर्षेषु वा उवोच ४
 वृषा जजान वृषणं रणाय तमु चिन्नारी नर्यं ससूव ।
 प्र यः सेनानीरध नृभ्यो अस्ती—नः सत्वा गवेर्षणः स धृष्णुः ५ [१]

नू चित स श्रेषते जनो न रेषन् मनो यो अस्य घोरमाविवासान ।
 यज्ञैर्य इन्द्रे वर्धते कुर्वांसि क्षयत स राय क्रतुपा क्रतेजाः ६
 यविन्द्र पूर्वा अपराय शिक्ष—न्नयज्ज्यायान् कर्नीयसो वृष्णम् ।
 अमृत इत् पर्यासीत दूर—मा चित्र चित्र्यं मरा रयि नः ७
 यस्त इन्द्र प्रियो जनो वदाश—दसन्निरेके अद्रिवः सखा ते ।
 वयं ते अस्यां सुमतौ चनिष्ठाः स्याम वरुथे अघ्नतो नृपीतौ ८
 एष स्तोमो अचिक्रवृष्ट वृषा त उत स्तामुर्मघवन्नकपिष्ट ।
 रायस्कामो जरितारं त आगन् त्वमङ्ग शक्र वस्व आ शक्रो नः ९
 स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धा—स्मना च ये मघवानो जुनन्ति ।
 वस्वी षु ते जरित्रे अस्तु शक्ति—र्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२] (१९१)

(२१)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि देवं गोर्कजीकमन्धो न्यस्मिन्निन्द्रो अनुषेमुवोच ।
 बोधामसि त्वा हर्यम्ब यज्ञे—बोधा नः स्तोममन्धसो मर्षेषु १
 प्र वन्ति यज्ञं विपर्यन्ति बर्हिः सोममादो विदथे दुधवाचः ।
 न्यु भ्रियन्ते यज्ञासो गुभावा दूरउपम्बो वृषणो नृषाचः २ (१९२)

त्वमिन्द्र स्रवि॑त॒वा अ॒पस्कः॑ परि॑ष्ठिता अहि॑ना शूर॒ पूर्वीः ।
 त्वद् वा॒वके॑ र॒थोऽ॑ न धे॒ना रेज॑न्ते विश्वा॑ कृत्रि॒माणि मी॒षा
 मी॒मो वि॒षेयार्ध॑मिरेषा॒ मपा॑सि विश्वा॑ नर्या॒णि वि॒द्वान् ।
 इन्द्रः॑ पुरो॒ जर्ह॑षाणो वि दू॒धोत् वि वज्र॑हस्तो महि॒ना जघा॑न
 न या॒तव॑ इन्द्र॒ जूजु॑वुर्नो न व॒न्वना॑ शवि॒ष्ठ वे॒द्याभिः॑ ।
 स श॑र्ध॒कुर्यो वि॒षुण॑स्य ज॒न्तोर्मा शि॒शवे॑वा अपि॑ गु॒ह्यतं॑ नः

३

४

५ [१]

अ॒मि क्र॒त्वेन्द्र॑ भूर॒ध ज॒मन् न ते॑ वि॒व्यद् म॒हि॒मानं॑ रजा॑सि ।
 स्वे॒ना हि वृ॒त्रं शर्व॑सा जघ॒न्थ न शत्रु॑रन्तं वि॒विद् यु॒धा ते
 वे॒वाश्रित॑ ते अ॒सुर्या॑य पूर्वे॒ ऽनु॑ क्षत्रा॒य म॒मिरे॑ सहा॑सि ।
 इन्द्रो॑ म॒घानि॑ द॒यते॑ वि॒षह्ये॑—न्धं वा॒जस्य॑ जो॒हुव॑न्त सा॒तौ
 की॒रिश्चि॒द्धि त्वा॒मव॑से जुहा॒वे शा॑नमिन्द्र॒ सौभ॑गस्य॒ भूरैः ।
 अ॒वो ब॒भूथ॑ शत॒मूते॑ अ॒स्मे अ॒भि॒क्षत्तु॑स्त्वा॒वतो॑ व॒रुता॑
 सखा॑यस्त इन्द्र॒ विश्व॑ह॒ स्याम॑ नमो॒वृधा॑सो महि॒ना तरु॑त्र ।
 व॒न्वन्तु॑ स्मा॒ तेऽव॑सा स॒मीके॑ऽ ऽभी॑ति॒मर्यो॑ व॒नुषां॑ शवा॑सि
 स न॑ इन्द्र॒ त्वर्य॑ताया इ॒षे धा॑—स्मना॑ च॒ ये म॒घवा॑नो जु॒नन्ति॑ ।
 व॒स्वी षु॑ ते ज॒रित्रे॑ अ॒स्तु श॒क्तिर्यु॑यं पा॒त स्व॒स्तिभिः॑ स॒दा नः॑

६

७

८

९

१० [४] (१०१)

(११)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । विराट्, ९ त्रिष्टुप् ।

पि॒षा सोम॑मिन्द्र॒ मन्व॑तु त्वा॒ यं ते॑ सुषा॒व ह॒र्य॒श्वाग्निः॑ ।
 सो॒तुर्बा॒हुभ्यां॑ सु॒र्यतो॑ ना॒वा
 य॒स्ते म॒वो यु॒ज्यश्वा॒रुरा॒स्ति येन॑ वृ॒त्राणि॑ ह॒र्य॒श्च हंसि॑ ।
 स त्वा॒मिन्द्र॑ प्र॒भूव॑सो म॒मत्तु॑
 बो॒धा सु॑ मे म॒घव॑न् वा॒चमे॑मां यां ते॒ वसि॑ष्ठो अ॒र्चति॑ प्र॒शस्ति॑म् ।
 इ॒मा ब॒र्ह्य स॒धमा॑दे॒ जुष॑स्व
 श्रु॒धी ह॒व वि॒पिपा॑नस्या॒द्वेर्बो॒धा वि॒प्रस्या॑र्चतो म॒नीषा॑म् ।
 कू॒ष्वा वृ॒षांस्य॑न्त॒मा स॒चे॒मा
 न ते॒ गि॒रो अपि॑ मृ॒ष्ये तुर॑स्य॒ न सु॑ष्टु॒तिर्म॑सु॒र्यस्य॑ वि॒द्वान् ।
 स॒दा ते॒ नाम॑ स्वय॒शो वि॒वस्मि॑

१

२

३

४

५ [५] (१०६)

भूरि हि ते सर्वना मानुषेषु भूरि मनीषी हवन्त त्वामित् ।

मारे अस्मन्मघवश्च योक् कः

६

तुभ्येदिमा सर्वना शूर विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वधेना कृणोमि ।

त्वं नृमिर्हव्यो विश्वधासि

७

नू चिक्षु ते मन्यमानस्य इस्मो दध्रुवन्ति महिमानमुग्र ।

न वीर्यमिन्द्र ते न राधः

८

ये च पूर्व ऋषयो ये च नूत्ना इन्द्र ब्रह्माणि जनयन्त विप्राः ।

अस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

९ [६] (११०)

(१३)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उवु ब्रह्माण्यैरत भवस्येन्द्रं समये महया वसिष्ठ ।

आ यो विश्वानि शर्वसा ततानो पश्रोता म इवतो वचांसि

१

अयामि घोष इन्द्र देवजामि रिरज्यन्त यच्छुरुधा विवाचि ।

नहि स्वमायुश्चिकिते जनेषु तानीदंहांस्यति पर्ण्यस्मान्

२

युजे रथं गवेषणं हरिभ्यामुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः ।

वि बाधिष्ट स्य रोदसी महित्वेन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघन्वान्

३

आपश्चित् पिप्युः स्तर्योऽ न गावो नक्षत्रतं जरितारस्त इन्द्र ।

याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छ्वा त्वं हि धीमिदयंस वि वाजान्

४

ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविराधंसं जरित्रे ।

एको देवत्रा दयसे हि मर्ता नस्मिञ्छूर सर्वान् मादयस्व

५

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्केः ।

स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [७] (११६)

(१४)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिष्ट इन्द्र सर्वान् अकारि तमा नृमिः पुरुहूत प याहि ।

असो यथा नोऽविता वृधे च ववो वसूनि ममदश्च सोमैः

१

(११७)

गृभीतं ते मन इन्द्र विबर्हीः सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि ।
 विसृष्टधेना मरते सुवृक्तिरियमिन्द्रं जोहुवती मनीषा २
 आ नो दिव आ पृथिव्या ऋजीषिः शिवं बर्हिः सोमपेयाय याहि ।
 वहन्तु त्वा हरयो मद्वाञ्छमाङ्गुषमच्छा तवसं मदाय ३
 आ नो विश्वाभिरूतिभिः सजोषा ब्रह्म जुषाणो हर्यश्व याहि ।
 वरीवृजत् स्थविरेभिः सुशिप्राऽस्मे दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्र ४
 एष स्तोमो मह उग्राय बाहे धुरीर्वात्यो न वाजयन्नाभयि ।
 इन्द्र त्वायमर्क ईद्रे वसूनां विवीव द्यामधि नः श्रोमतं धाः ५
 एवा न इन्द्र वार्यस्य पूधि प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम ।
 इषं पिन्व मघवन्त्यः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [८] (१११)

(१५)

६ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ ते मह इन्द्रोत्पुग्न समन्यवो यत् समरन्त सेनाः ।
 पताति विद्युन्नर्यस्य बाह्वो मां ते मनो विष्वद्याग्नि चारीत १
 नि दुर्ग इन्द्र श्रथिह्यमित्रा नभि ये नो मतीसो अमन्ति ।
 आरे तं शंसं कृणुहि निनित्सो रा नो भर संभरणं वसूनाम् २
 शतं ते शिप्रिचूतयः सुदासे सहस्रं शंसा उत रातिरस्तु ।
 जहि वधर्वनुषां मर्त्यस्याऽस्मै द्युममधि रत्नं च धेहि ३
 त्वावतो हीन्द्र कत्वे अस्मि त्वावतोऽविनुः शूर रातौ ।
 विश्वेदहानि तविषीव उग्रं ओर्कः कृणुष्व हरिवो न मर्धीः ४
 कुत्सा एतं हर्यश्वाय शूषमिन्द्रे सहो देवजुतमियानाः ।
 सत्रा कृधि सुहना शूर वृत्रा वयं तरुत्राः सनुयाम वाजम् ५
 एवा न इन्द्र वार्यस्य पूधि प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम ।
 इषं पिन्व मघवन्त्यः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [९] (१२८)

(२६)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

न सोम इन्द्रमसृतो ममावृ	नाब्रह्मणो मघवानं सुतासः ।	
तस्मा उक्थं जनये यज्जुजोष	भूवन्नवीयः शृण्वद् यथा नः	१
उक्थउक्थे सोम इन्द्रं ममावृ	नीथेनीथे मघवानं सुतासः ।	
यदी सबाधः पितरं न पुत्राः	समानदक्षा अबंस हवन्त	२
चकार ता कृण्वन्नूनमन्या	यानि बुधन्ति वंघसः सुतेषु ।	
जनीरिव पतिरंकः समानो	नि मासृजे पुर इन्द्रः सु सर्वाः	३
एवा तमाहुत शृण्व इन्द्र	एका विमक्ता तरणिमघानाम ।	
मिथस्तुर ऊतयो यस्य पूर्वी	रस्मे भद्राणि सश्वत प्रियाणि	४
एवा वसिष्ठ इन्द्रमृतये नृन्	कृष्ठीनां वृषमं सुतं गृणाति ।	
महमिण उषं ना माहि वाजान्	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१०] (२३३)

(२७)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं नरो नेमधिता हवन्त	यन् पार्या युनजते धियस्ताः ।	
शूरो नृषाता शर्वसश्वकान्	आ गोमति व्रजे मजा त्वं नः	१
य इन्द्र शुष्मो मघवन् ते अस्ति	शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः	
त्वं हि हृळ्हा मघवन् विचेता	अपा वृधि परिवृतं न राधः	२
इन्द्रो राजा जगतश्चर्यणीना	मधि क्षमि विषुरूपं यदस्ति ।	
ततो वधाति वाशुषे वसूनि	चोवृद् राध उपस्तुतश्चिदुर्वाक्	३
नू चिह्न इन्द्रो मघवा सहृती	वानो वाजं नि यमते न ऊती ।	
अनूना यस्य वक्षिणा पीपाय	वामं नृभ्यो अभिधीता सखिभ्यः	४
नू इन्द्र राये वरिवस्कृधी न	आ ते मनो ववृत्याम मघाय ।	
गोमदश्वावद् रथवद् व्यन्तो	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [११] (२३८)

(२८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

ब्रह्मा ण इन्द्रोऽप याहि विद्वा—नर्वाश्चस्ते हरयः सन्तु युक्ताः ।
विश्वे चिद्धि त्वा विहवन्त मती अस्माकमिच्छृणुहि विश्वमिन्व १
हवं त इन्द्र महिमा व्यानुड् ब्रह्म यत पासि शवसिघृषीणाम् ।
आ यद् वज्रं दधिषे हस्त उग्र घोरः सन् कृत्वा जनिष्ठा अषाळः २
तव प्रणीतीन्द्र जाहुवानान् त्वं यन्नृन् न रोदसी निनेथ ।
महे क्षत्राय शर्वसे हि जज्ञे ऽतूतुजिं चित् तूतुजिराशिश्रत ३
एभिर्न इन्द्राहभिर्दशस्य दुर्मित्रासो हि क्षितयः पवन्ते ।
प्रति यच्चष्टे अनृतमनेना अर्वा द्विता वरुणो मायी नः सात ४
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१२] (२४१)

(२९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्व आ तु प्र याहि हग्विस्तवोकाः ।
पिबा त्वाम्य सुषुतस्य चारो—र्द्वो मघानि मघवन्नियानः १
ब्रह्मन् वीर ब्रह्मकृतिं जुषाणो ऽर्वाचीनो हरिभिर्याहि तूयम् ।
अस्मिन् पु सर्वेन मादयस्वो—५ ब्रह्माणि शृणव इमा नः २
का ते अस्त्यरंकृतिः सुक्तैः कदा नूनं ते मघवन् दाशम ।
विश्वा मतीरा ततने त्वाया ऽधा म इन्द्र शृणवा हवेमा ३
उतो या ते पुरुष्या इदासन येषां पूर्वधामशृणोर्कृषीणाम् ।
अधाहं त्वा मघवओहवीमि त्वं न इन्द्रासि प्रमतिः पितेव ४
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१३] (२४८)

(३०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देव शर्वसा याहि शुष्मिन भवा वृध इन्द्र राया अस्य ।	
महे नृम्णाय नृपते सुवज्र महि क्षत्राय पौंस्याय शूर	१
हवन्त उ त्वा हव्यं विवाचि तनूषु शूराः सूर्यस्य साता ।	
त्वं विश्वेषु सेन्यो जनेषु त्वं वृत्राणि रन्धया सुहन्तु ।	२
अहा यद्विन्द्र सुदिना व्युच्छान् दधो यत केतुमुपमं समत्सु ।	
न्यग्निः सीद्वसुरो न होता हुवाना अत्र सुभगाय देवान	३
वयं ते त इन्द्र ये च देव स्तवन्त शूर ददतो मघानि ।	
यच्छा सुरिभ्य उपमं वरुधं स्वाभुवो जरणामश्रवन्त	४
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो गधमो यद ददन्नः ।	
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्टो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१४] (२५३)

(३१)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । गायत्री, १०-१२ विराट् ।

प्र व इन्द्राय मार्तनं हर्यश्वाय गायत । सखायः सोमपात्रे	१
शंसेदुक्थं सुदानव उत द्युक्षं यथा नरः । चक्रमा सत्यगधसे	२
त्वं न इन्द्र वाजयुस्त्वं गव्युः शतक्रतो । त्वं हिरण्ययुर्वसो	३
वयमिन्द्र त्वायवो ऽभि प्र णोनुमो वृषन् । विद्धी त्वस्य नो वसो	४
मा नो निदे च वक्तवे ऽर्यो रन्धीररावण । त्वं अपि क्रतुर्मम	५
त्वं वर्मासि सप्रथः पुरोयोधश्च वृत्रहन । त्वया प्रति ब्रुवे युजा	६ [१५]
महौ उतासि यस्य ते ऽनु स्वधावरी सहः । मघाते इन्द्र गेवसी	७
तं त्वा मरुत्वती परि भुवद् वाणी मयावरी । नक्षमाणा सह द्युभिः	८
ऊर्ध्वासस्त्वान्विन्दवो भुवन् दुस्ममुप दधि । सं ते नमन्त कृष्टयः	९
प्र वो महे महिवृधे भरध्वं प्रचेतसे प्र सुमतिं कृणुध्वम् ।	
विशः पूर्वीः प्र चरा चर्षणिप्राः	१० (२६३)

उरुव्यचसे महिने सु-क्ति-मिन्द्राय बह्यं जनयन्त विषाः ।

तस्य ब्रतानि न भिनन्ति धीराः

११

इन्द्रं वाणीरनुत्तमन्युमेव सत्रा राजानं दधिरे सहध्वे ।

हर्यश्वाय बर्हया समापीन्

१२ [१६] (२६५)

(३२)

२७ (१-२५) मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, २६ पूर्वार्धर्चस्य शक्तिर्वासिष्ठो वा (शाठ्यायने ब्राह्मणे),

२६-२७ शक्तिर्वासिष्ठो वा (ताण्डके ब्राह्मणे) । इन्द्रः । प्रगाथः- (वृद्धती,

सतोवृद्धती), ३ द्विपदा विराट् ।

मो षु त्वा वाघतश्चना—ऽऽरे अस्मिन्नि रीरमन् ।

आरात्ताञ्चित् सधमादं न आ गंही—ह वा सन्नृपं शुधि

१

इमे हि ते बह्यकृतः सुते सचा मधी न मक्ष आसते ।

इन्द्रे कामं जरितारो वसूयवो रथे न पावुमा दधुः

२

रायस्कांमो वज्रहस्तं मुदक्षिणं पुत्रो न पितरं दृवे

३

इम इन्द्राय सुन्विरे सोमामो दध्याशिरः ।

तां आ गदाय वज्रहस्त पीतये हरिभ्यां याह्योक्ता आ

४

भवच्छतुर्कणं इयंत वसूनां न चिन्नो मधिषद् गिरः ।

सद्यश्चिद यः सहस्राणि शता वृत्—अकिर्वित्सन्तमा भिनन्

५ [१७]

स वीरो अर्धतिष्कृत इन्द्रेण वृशुवे नृभिः ।

यस्ते गभीरा सर्वनानि वृज्रहन् त्सुनात्या च धावति

६

भवा वरुथं मघवन मघोनां यत समजासि शर्धतः ।

वि त्वाहतस्य वेदं भजेम—ह्य कृणाशो भरा गर्यम

७

सुनाता सोमपात्रे सोममिन्द्राय वज्रिणे ।

पथता पक्तीरवसे कृणुध्वमिन् पूणक्षित पूजते मयः

८

मम संधत सोमिनो वक्षता महे कृणुध्वं गय आतुजे ।

तरणिरिजयति क्षति पुण्यति न वेवासः कवत्तवे

९

नर्किः सुवासो रथं पर्याम न रीरमन् ।

इन्द्रो यस्याविता यस्य मरुतो गमन् स गोमति व्रजे

१० [१८] (२७५)

गमद् वाजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यो यस्य त्वमविता भुवः ।

अस्माकं बोध्यविता रथानां मस्माकं शूर नूणाम् ११

उदिष्वस्य रिच्यते ऽशो धनं न जिग्युषः ।

य इन्द्रो हरिवान् न दमन्ति तं रिपो वक्षं दधाति सोमिनि १२

मन्त्रमसर्वं सुधितं सुपेशसं दधात यज्ञियेष्वा ।

पूर्वाभ्यन प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत १३

कस्तमिन्द्र त्वावसु मा मर्त्यो दधर्षति ।

अन्धा इत् ते मघवन् पार्ये विवि वाजी वाजं सिषासति १४

मघोनः स्म वृत्रहृतेषु चोदय ये ददति प्रिया वसु ।

तव प्रणीती हर्यश्च सूरिमि विश्वा तरेम दुरिता १५ [१९]

तवेदिन्द्रावमं वसु त्वं पुण्यमि मध्यमम् ।

सत्रा विश्वस्य परमस्य राजमि नकिंद्वा गोषु वृण्वते १६

त्वं विश्वस्य धनदा असि श्रुता य ई मर्वन्त्याजयः ।

तवायं विश्वः पुरुहूत पार्थिवो ऽवस्युर्नाम भिक्षते १७

यदिन्द्र यावतस्त्व मेतावकुहमीशीय ।

स्तोतारमिद विधिषय रदावसां न पापत्वाय रासीय १८

शिक्षेयमिन्महयते विवेदिवे गाय आ कुहचिद्विदे ।

नहि त्वकुन्यन्मघवन् न आप्यं वस्यो अस्ति पिता चन १९

तरणिरित सिषासति वाजं पुरंध्या युजा ।

आ व इन्द्रं पुरुहूतं नम गिरा नेमिं तर्ज्ज्व सुद्रुम २० [२०]

न कुप्यती मर्त्यो विन्दते वसु न स्नेधन्तं रयिर्नशत ।

सुशक्तिरिन्मघवन् तुभ्यं मावते वृष्णं यत् पार्ये विवि २१

अमि त्वा शूर नोनुमो ऽकुग्धा इव धेनवः ।

ईशानमस्य जगतः स्वर्हश मीशानमिन्द्र तस्थुषः २२

न त्वावा अन्यो विव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।

अम्बायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे २३

अमी षतस्तदा भरेन्द्र ज्यायः कनीयसः ।

पुरुवसुहिं मघवन् तसनादसि भरेभर च हव्यः २४ (१८९)

परा॑ णुदस्व मघव॑न्मित्रान् त्सुवेदा॑ नो वसू॑ कृधि ।

अस्माकं॑ बोध्यवि॒ता म॑हाधने भवा॑ वृधः सखी॑नाम्

२५

इन्द्र॑ कर्तुं न आ भ॑र पि॒ता पु॒त्रेभ्यो॑ यथा ।

शिक्षा॑ णो अ॒स्मिन् पु॑रुहूत॒ याम॑नि जी॒वा ज्योति॑रशीमहि

२६

मा नो॑ अज्ञा॒ता वृ॒जना॑ दुरा॒ध्योऽ॒ माशि॑वासो अव॑ क्रमुः ।

त्वया॑ व॒यं प्र॒वतः॑ शश्व॑तीरि॒पो ऽति॑ शूर॒ तरा॑मसि

२७ [२१] (१९१)

(३३)

१४ (१-९) मंत्रावरुणिर्वसिष्ठः, १०-१४ वसिष्ठपुत्राः । १-९ वसिष्ठपुत्राः इन्द्रो वा,

१०-१४ वसिष्ठः । त्रिष्टुप् ।

श्वित्य॑ञ्चो॒ मा दक्षि॑णतस्क॒पदा॑ धियंजि॒न्वासो॑ अ॒मि हि प्र॑मन्तुः ।

उ॒त्तिष्ठ॑न् वो॒चे परि॑ ब॒र्हिषो॑ नृ॒न न मे॑ दूराद॒वितवे॑ वसि॒ष्ठाः

१

दूरादि॑न्द्रमनय॒न्ना सु॑तेन॒ तिरो वै॑शन्तम॒ति पान्त॑मुग्रम् ।

पाश॑द्यु॒क्षस्य॑ वा॒यत॑स्य सोमा॒त् सु॒तादि॑न्द्रोऽवृ॒णीता॑ वसि॒ष्ठान्

२

ए॒वेक्षु॑ कं सि॒न्धुमे॑मिस्ततो॒रेवे॑क्षु॒ कं भे॒दमे॑भिर्जघान ।

ए॒वेक्षु॑ कं द॒शरा॑ज्ञे सु॒दासं॑ प्रा॒वदि॑न्द्रो ब्र॒ह्मणा॑ वो वसि॒ष्ठाः

३

जुष्टी॑ नरो ब्र॒ह्मणा॑ वः पि॒तृणा॑ म॒क्षम॑व्ययं न किला॑ रिषाथ ।

यच्छ॑करीषु बृ॒हता॑ रवे॒णेन्द्रे॑ शु॒ष्मम॑वधा॒ता वसि॒ष्ठाः

४

उ॒द् द्यामि॑वेत् तृ॒ष्णजो॑ नाथि॒तासो॑ ऽदी॒धयु॑र्द॒शरा॑ज्ञे वृ॒तासः॑ ।

वसि॑ष्ठस्य स्तु॒वत इ॒न्द्रो अ॒थो दुरं॑ तृ॒त्सुभ्यो॑ अ॒कृणो॑तु लो॒कम्

५ [२२]

कृ॒ण्वन् इ॒वेद् गो॑अ॒जना॑स आ॒सन् परि॑च्छि॒न्ना भ॑र॒ता अ॑र्म॒कासः॑ ।

अ॒र्मव॑च्च पु॒रए॒ता वसि॑ष्ठ आ॒दित॑ तृ॒त्सूनां॑ वि॒शो अ॑प्रथन्त

६

त्रयः॑ कृ॒ण्वन्ति॑ भुव॒नेषु॑ रे॒तस्ति॑स्रः प्र॒जा आ॒र्या ज्योति॑र॒ग्राः ।

त्रयो॑ घ॒र्मासं॑ उ॒षसं॑ स॒चन्ते॑ सर्वा॑ इ॒त् तां अनु॑ विदुर्वसि॒ष्ठाः

७

सूर्य॑स्येव व॒क्षथो॑ ज्योति॒रेषां॑ समु॒द्रस्ये॑व म॒हिमा॑ ग॒भीरः॑ ।

वा॒र्तस्ये॑व प्र॒जवो॑ नान्ये॒न स्ता॑मो॒ वसि॑ष्ठा अ॒न्यैत॑वे वः

८

त इ॒ष्टि॒ण्यं हृ॒दय॑स्य प्र॒केतैः॑ स॒हस्र॑वल्शम॒भि सं च॑रन्ति ।

य॒मेन॑ त॒तं परि॑धिं व॒र्यन्तो॑ ऽप्सर॑स उ॒प से॒दुर्वसि॑ष्ठाः

९

(३०१)

विद्युतो ज्योतिः परि संजिहानं मित्रावरुणा यदपश्यतां त्वा ।
तत् ते जन्मोत्तैर्क वसिष्ठाऽगस्त्यो यत् त्वा विश आजमार

१० [२३]

उतासि मैत्रावरुणो वसिष्ठो वश्या ब्रह्मन् मनसोऽधि जातः ।
वृषसं स्कृजं ब्रह्मणा वैद्येन विश्वे देवाः पुष्करे त्वाददन्त
स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान् त्सहस्रवान उत वा सदानः ।
यमेन तत् परिधिं वयिष्य-क्षप्सरसः परि जज्ञे वसिष्ठः
सत्रे ह जाताविषिता नमोभिः कुम्भे रेतः सिषिचतुः समानम् ।
ततो ह मान उर्वियाय मध्यात् ततो जातमृषिमाहुर्वसिष्ठम्
उक्थमृतं सामभृतं विभर्ति ग्रावाणं बिभ्रत् प्र वदुत्यग्रे ।
उपैनमाध्वं सुमनस्यमाना आ वो गच्छाति प्रतृवो वसिष्ठः

११

१२

१३

१४ [२४] (३०६)

(३४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३४-५५]

१५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । विश्वे देवाः, १६ अहिः, १७ अहिर्बुध्न्यः । क्षिपदा विगाद, २२-२५ त्रिष्टुप् ।

प्र शुक्रैर्तु देवी मनीषा अस्मत् सुतष्टो रथो न वाजी
विदुः पृथिव्या विवो जनित्रं शूण्वन्त्यापो अध क्षरन्तीः
आपश्चिदस्मै पिबन्त पृथ्वी-वृत्रेषु शूरा मंसन्त उग्राः
आ धूर्षस्मै दधाताश्वा निन्द्रो न वज्री हिरण्यवाहुः
अभि प्र स्थाताहेव यज्ञं यातेव पत्नन् त्मना हिनोत
त्मना समत्सु हिनोत यज्ञं दधात केतुं जनाय वीरम्
उर्वस्य शुष्माद् मानुर्नर्त विभर्ति भारं पृथिवी न भूम
ह्वयामि देवो अयातुरग्रे सार्धस्रुतेन धियं दधामि
अभि वो देवी धियं दधिध्वं प्र वो देवत्रा वार्षं कृणुध्वम्
आ खष्ट आसां पाथो नदीनां वरुण उग्रः सहस्रचक्षाः

१

२

३

४

५

६

७

८

९

१० [२५]

राजा राष्ट्रानां पेशो नदीना मनसमस्मै क्षत्रं विश्वार्यु
अविष्टो अस्मान् विश्वांसु विक्ष्व-द्युं कृणोत शंसं निनित्सोः
व्येतु विद्युद् द्विषामशेवा युयोत विष्वग्रपस्तनूनाम्
अवीक्षो अग्निर्हव्याममोमिः प्रेष्ठो अस्मा अधायि स्तोमः
तूतूतूतूतूतू नपाति सखायं कृध्वं शिवो नो अस्तु

११

१२

१३

१४

१५

(३२१)

अजामुक्थैरहिं गृणीषे बुधे नदीनां रजःसु बीदन् १६
 मा नोऽहिर्बुधयो रिषे धा—न्मा यज्ञो अस्य सिधदतायोः १७
 उत न एषु नृषु भवो धुः प्र राये यन्तु शर्धन्तो अर्यः १८
 तपन्ति शत्रुं स्वर्णं भूमा महर्सेनासो अमेभिरेषाम् १९
 आ यज्ञः पत्नीर्गमन्त्यच्छा त्वष्टा सुपाणिर्दधातु वीरान् २० [२६]

प्रति नः स्तोमं त्वष्टा जुषेत स्यादृस्मे अरमतिर्वसुयुः २१
 ता नो रासन् रातिषाचो वसू—न्या रोदसी वरुणानी शृणोतु ।
 वरुत्रीभिः सुशरणो नो अस्तु त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायः २२
 तन्नो रायः पर्वतास्तन्न आप—स्तद् रातिषाच ओषधीरुत द्यौः ।
 वनस्पतिभिः पृथिवी सजोषा उमे रोदसी परि पासतो नः २३
 अनु तदुर्वी रोदसी जिहाता—मनु द्युक्षो वरुण इन्द्रसखा ।
 अनु विश्वे मरुतो ये सहासां रायः स्याम धरुणं धियर्धै २४
 तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्नि—राप् ओषधीर्वनिनो जुपन्त ।
 शर्भन् तस्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २५ [२७] (३३१)

(३५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहृष्या ।
 शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः शं न इन्द्रापूषणा वाजसातो १
 शं नो भगः शम् नः शंसो अस्तु शं नः पुरंधिः शम् सन्तु रायः ।
 शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसः शं नो अर्यमा पुरुजातो अस्तु २
 शं नो धाता शम् धर्ता नो अस्तु शं न उरुची भवतु स्वधामिः ।
 शं रोदसी बृहती शं नो अद्भिः शं नो देवानां सुहवानी सन्तु ३
 शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणावश्विना शम् ।
 शं नः सुकृतां सुकृतानि सन्तु शं न इषिरो अभि वातु वार्तः ४
 शं नो द्यावापृथिवी पूर्वहृतौ शमन्तरिक्षं वृशये नो अस्तु ।
 शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु शं नो रजसस्पतिरस्तु जिष्णुः ५ [२८] (३३६)

शं न इन्द्रो वसुभिर्बुधो अस्तु शमावित्येभिर्वरुणः सुशंसः ।	
शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलांषः शं नस्त्वष्टा ग्रामिर्ब्रिह गृणोतु	६
शं न सोमो भवतु ब्रह्म शं नः शं नो ग्रावाणः शमु सन्तु यज्ञाः ।	
शं नः स्वरूपां मितयो भवन्तु शं नः प्रस्वः शम्बस्तु वेदिः	७
शं नः सूर्य उरुचक्षा उदेतु शं नश्चतस्रः प्रदिशो भवन्तु ।	
शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु शं नः सिन्धवः शमु सन्त्वापः	८
शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः शं नो भवन्तु मरुतः स्वर्काः ।	
शं नो विष्णुः शमु पूषा नो अस्तु शं नो भवित्रं शम्बस्तु वायुः	९
शं नो वेवः सविता त्रायमाणः शं नो भवन्तूषसो विभातीः ।	
शं नः पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः शं नः क्षेत्रस्य पतिरस्तु शंभुः	१० [२९]

शं नो वेवा विश्वदेवा भवन्तु शं सरस्वती सह धीभिस्सन्तु ।	
शमभिषाचः शमु रातिषाचः शं नो दिव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः	११
शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु शं नो अर्वन्तः शमु सन्तु गावः ।	
शं न ऋभवः सुकृतः सुहस्ताः शं नो भवन्तु पितरो हवेषु	१२
शं नो अज एकपाद् वेवो अस्तु शं नोऽहिर्बुध्न्यः शं समुद्रः ।	
शं नो अपां नपां पेरुरस्तु शं नः पृश्निर्भवतु कुवमोपा	१३
आवित्या रुद्रा वसवो जुषन्ते दं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः ।	
गृण्वन्तु नो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता उत ये यज्ञियांसः	१४
ये देवानां यज्ञियां यज्ञियानां गनोर्यजत्रा अमृता ऋतज्ञाः ।	
ते नो रासन्तामुरुगायमद्य पुयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१५ [३०] (३४६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३०]

(३६)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । विष्टुप् ।

प्र ब्रह्मैतु सर्वनाहृतस्य वि रश्मिभिः ससृजे सूर्यो गाः ।	
वि सार्जुना पृथिवी संस्र उर्वी पृथु प्रतीकमध्येधे अग्निः	१
इमां वां मित्रावरुणा सुवृक्तिमिषं न कृण्वे असुरा नवीयः ।	
इनो वामन्यः पदुवीरवधो जनं च मित्रो यतति ब्रुवाणः	२
आ वातस्य धर्जतो रन्त इत्या अपीपयन्त धेनवो न सूदाः ।	
महो दिवः सर्वने जायमानो ऽचिक्रवद् वृषभः सस्मिन्नूर्धन	३ (३४९)

गिरा य एता युनजद्धरीं त इन्द्र प्रिया सुरथा शूर धायू ।
प्र यो मन्युं रिरिक्षतो मिनात्या सुकतुमर्यमणं ववृत्याम्
यजन्त अस्य सख्यं वर्यश्च नमस्विनः स्व कृतस्य धामैन् ।
वि पृक्षां बाबधे नृभिः स्तवान इदं नमो रुद्राय प्रेष्ठम्

४

५ [१]

आ यत साकं यशसो वावशानाः सरस्वती सप्तथी सिन्धुमाता ।
याः सुष्वयन्त सुदुधाः सुधारा अभि स्वेन पर्यसा पीप्यानाः
उत त्य नो मरुतो मन्दसाना धियं तोकं च वाजिनोऽवन्तु ।
मा नः परि ख्यदक्षरा चरन्त्यवीवृधन् युज्यं ते रायि नः
प्र वो महीमरमतिं कृणुध्वं प्र पूषणं विदुथ्यं न वीरम् ।
भगं धियाऽवितारं नो अस्याः सातो वाजं रातिषाचं पुराधिम्
अच्छायं वो मरुतः श्लोक एत्वच्छा विष्णुं निषिक्तपामवोभिः ।
उत प्रजायै गृणते वयो धु—र्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८

९ [२] (३५५)

(३७)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ वो वाहिष्ठो वहतु स्तवध्वे रथो वाजा क्रमुक्षणो अमृक्तः ।
अभि त्रिपृष्ठैः सर्वनेषु सोमैर्मदे सुशिषा महभिः पूषध्वम्
यूयं ह रत्नं मघवत्सु धत्थ स्वर्हशं क्रमुक्षणो अमृक्तम् ।
सं यज्ञेषु स्वधावन्तः पिबध्वं वि नो राधांसि मतिभिर्दयध्वम्
उवाचिध हि मघवन् वृष्णं महो अर्भस्य वसुनो विभागे ।
उभा ते पूर्णा वसुना गर्भस्ती न सूनृता नि यमते वसव्या
त्वमिन्द्र स्वयंशा क्रमुक्षा वाजो न साधुरस्तमेप्यृक्वा ।
वयं नु ते वृश्वांसः स्याम ब्रह्म कृण्वन्तो हरिवो वसिष्ठाः
सानितासि प्रवतो वृशुषे चिद् यामिर्विवेषो हर्यश्च धीमिः ।
ववन्मा नु ते युज्यामिरुती कदा न इन्द्र राय आ वंशस्येः

१

२

३

४

५ [३]

वासयसीव वेधसस्त्वं नः कदा न इन्द्र वचसो बुबोधः ।
अस्तं तात्या धिया रायि सुवीरं पृक्षो नो अर्वा न्युहीत वाजी

६

(३६१)

जमया अत्र वसवो रन्त देवा उरावन्तरिक्षे मर्जयन्त शुभ्राः ।	
अर्वाक् पथ उरुजयः कृणुध्वं श्रोता वृतस्य जग्मुषो नो अस्य	३
ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमाः सधस्थं विश्वे अभि सन्ति देवाः ।	
तां अध्वर उगतो यक्ष्यमे श्रुष्टी भगं नासत्या पुरंधिम	४
आग्ने गिरो विव आ पृथिव्या मित्रं वह वरुणमिन्द्रमग्निम् ।	
आर्यमणमदितिं विष्णुमेषां सरस्वती मरुतो मादयन्ताम्	५
रे ह्ययं मतिभिर्यज्ञियानां नक्षत कामं मर्त्यानामसिन्वन् ।	
धाता रयिमविद्वस्यं सदासां संक्षीमहि युज्येभिर्नु देवैः	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे—ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [६] (३७८)

(४०)

७ मैत्रायणनिर्घसिष्टः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ओ श्रुष्टिर्विद्वद्याऽ समेतु प्रति स्तोमं दधीमहि तुराणाम् ।	
यवद्य देवः सविता सुवाति स्यामांस्य रत्निनो विभागे	१
मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी च द्युर्मक्तमिन्द्रो अर्यमा ददातु ।	
विदेष्टु देव्यदिति रेक्णो वायुश्च यज्ञियुवैते भगश्च	२
सेवुग्रो अस्तु मरुतः स शुष्मी यं मर्त्ये पृषदश्वा अवाथ ।	
उतेमग्निः सरस्वती जुनन्ति न तस्य रायः पर्येतास्ति	३
अयं हि नेता वरुण ऋतस्य मित्रो राजानो अर्यमापो धुः ।	
सुहवा देव्यदितिरनर्वा ते नो अंहो अति पर्यन्नरिष्टान्	४
अस्य देवस्य मीळहुषां वया विष्णोरिषस्य प्रभूथे हविर्भिः ।	
विदे हि रुद्रो रुद्रियं महित्वं यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत्	५
मात्रं पूषन्नाघृण इरस्यो वरुञ्जी यद् रतिषाचश्च रासन् ।	
मयोभुवो नो अर्वन्तो नि पान्तु वृष्टिं परिज्मा वातो ददातु	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे—ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [७] (३८५)

(४१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ अग्नीन्द्रमित्रावरुणाभिमगपूषत्रह्यणस्पतिसोमरुद्राः, २-६ भगः,
७ उषसः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना ।	
प्रातर्मगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम	१
प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमदितेयो विधर्ता ।	
आध्वश्चिद् यं मन्यमानस्तुरश्चिद् राजा चिद् यं भगं भक्षीत्याह	२
भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः ।	
भग प्र णो जनय गोमिरश्वैर्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम	३
उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम ।	
उतोर्विता मघवन् तसूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम	४
भग एव भगवो अस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।	
तं त्वा भग सर्व इज्जोहवीति स नो भग पुरएता भविह	५
समध्वरायोषसो नमन्त वधिकावेव शुचये पदाय ।	
अर्वाचीनं वसुविदं भगं नो रथमिवाश्वा वाजिन आ वहन्तु	६
अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सर्वमुच्छन्तु भद्राः ।	
पूतं कुहामा विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [८] (४९२)

(४२)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्माणो अङ्गिरसो नक्षन्त प्र क्रन्वुनूर्नमन्यस्य वेतु ।	
प्र धेनव उवृधुतो नवन्त युज्यातामग्नीं अध्वरस्य पेशः	१
सुगस्ते अग्ने सनवित्तो अध्वा युक्ष्वा सुते हरितो रोहितश्च ।	
ये वा सप्ताङ्गरुषा वीरवाहो हुवे देवानां जनिमानि सत्तः	२
समु वो यज्ञं महयन् नमोमिः प्र होता मन्द्रो रिरिच उपाके ।	
यजस्व सु पुर्वणीक देवा ना यज्ञियामरमतिं ववृत्याः	३
यदा वीरस्य रेवतो वुरोणे स्योनशीरतिथिराचिकेतत् ।	
सुधीतो अग्निः सुधीतो वम आ स विशे वाति वार्यमियत्यै	४ (४९३)

इमं नो अग्ने अध्वरं जुषस्व मरुत्स्विन्द्रं यशसं कृधी नः ।
आ नक्ता बर्हिः सदतामुषासो—शन्ता मित्रावरुणा यजेह
एवाग्निं सहस्यं वसिष्ठो रायस्कामो विश्वस्स्यस्य स्तौत् ।
इषं रयिं पप्रथद् वाजमस्मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [९] (१९८)

(४३)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् द्यावा नमोभिः पृथिवी इषध्वै ।
येषां ब्रह्माण्यसमानि विप्रा विष्वग्वियन्ति वनिनो न शास्वाः
प्र यज्ञ एतु हेत्वो न सन्ति रुद्यच्छध्वं समनसो घृताचीः ।
स्तुणीत बर्हिरध्वराय साधू—ध्वा शोचींषि देवयून्यस्थुः
आ पुत्रासो न मातरं विभृत्राः सानौ देवासो बर्हिषः सदन्तु ।
आ विश्वाची विदुथ्यामनक्त्वग्ने मा नो देवताता सुधस्कः
ते सीषपन्त जोषमा यजत्रा क्रतस्य धाराः सुदुघा दुहानाः ।
ज्येष्ठं वो अद्य मह आ वसूना—मा गन्तन समनसो यति ष्ठ
एवा नो अग्ने विक्षा दशस्य त्वया वयं सहसावघ्नास्काः ।
राया युजा सधमावो अरिष्टा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१०] (४०३)

(४४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । दधिक्राः, १ दधिक्राश्च्युषोऽग्निभोगेन्द्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यापः ।
त्रिष्टुप्, १ जगती ।

दुधिकां वः प्रथममश्विनोषसं—मग्निं समिद्धं भगमुतये हुवे ।
इन्द्रं विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं—मादित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः
दुधिकामु नमसा बोधयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
इळां देवीं बर्हिषि सादयन्तो ऽश्विना विप्रा सुहवा हुवेम
दुधिकावाणं बुबुधानो अग्नि—मुप बुव उषसं सूर्यं गाम् ।
बभ्रं मंश्चतोर्वरुणस्य बभ्रुं ते विश्वास्मद् वुरिता यावयन्तु
दुधिकावा प्रथमो वाज्यवा ऽग्ने रथानां भवति प्रजानन् ।
संविद्वान उषसा सूर्येणा—ऽऽदित्येभिर्वसुभिरङ्गिरोभिः

१

२

३

४

(४०७)

आ नो दधिक्ताः पृथ्यामनक्त्वु—तस्य पन्थामन्वेतवा उ ।
शृणोतु नो देव्यं शर्धो अग्निः शृण्वन्तु विश्वे महिषा अमूराः

५ [११] (४०८)

(४५)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सविता । त्रिष्टुप् ।

आ देवो यातु सविता सुराजो ऽन्तरिक्षमा वहमानो अश्वैः ।
हस्ते दधानो नयो पुरुणि निवेशयश्च प्रसुवश्च भूमं
उदस्य बाहु शिथिरा बृहन्ता हिरण्यया दिवो अन्तौ अनष्टाम ।
नूनं सो अस्य महिमा पणिष्ट सुराश्चिदम्मा अनु दावपस्याम
स वा नो देवः सविता महावा ऽऽ साविषद वसुपतिर्वसूनि ।
विभयमाणो अमर्तिमुरुचीं मर्तभोजनमधं रासते नः
इमा गिरः सवितारं सुजिह्वं पूर्णगभस्तिमीळते सुपाणिम ।
चित्रं वयो बृहवुस्मे दधातु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४ [१२] (४११)

(४६)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । रुद्रः । जगती, ४ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय स्थिरधन्वने गिरः क्षिप्रपवे देवाय स्वधात्रे ।
अषाढहाय सहमानाय वेधसे त्रिगमारुधाय भरता शृणोतु नः
स हि क्षयेण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन विव्यस्य चेतति ।
अबलवन्तीरुप नो कुरेश्वरा ऽनमीवो रुद्र जासु नां भव
या ते विद्युवर्बसृष्टा दिवस्परि क्षमया चरति परि सा वृणक्तु नः ।
सहस्रं ते स्वपिवात मेषजा मा नस्तोकेषु तनयेषु रीरिषः
मा नो वधी रुद्र मा परा वृ मा ते भूम प्रसितौ हीळितस्य ।
आ नो मज बहिषि जीवशांसे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४ [१३] (४१६)

(४७)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

आपो यं वः प्रथमं देवयन्त इन्द्रपानमूर्मिमकृण्वतेळः ।
तं वो वयं शूर्चिमस्त्रिमद्य घृतपुषं मधुमन्तं वनेम

१

(४१७)

तमूर्मिमापो मधुमत्तमं वो ऽपां नपादवत्वाशुहेमा ।	
यस्मिन्निन्द्रो वसुभिर्मादयाति तमश्याम वेवयन्तो वो अद्य	२
शतपवित्राः स्वधया मदन्ती देवीर्देवानामपि यन्ति पार्थः ।	
ता इन्द्रस्य न मिनन्ति व्रतानि सिन्धुभ्यो हव्यं घृतवज्जुहोत	३
याः सूर्यो रश्मिभिराततान याभ्य इन्द्रो अरदद् गातुमूर्मिम् ।	
ते सिन्धवो वरिवो धातना नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	४ [१४] (४२०)

(४८)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । ऋभवः, ४ विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

ऋभुक्ष्णो वाजा मादयध्वमस्मे नरो मघवानः सुतस्य ।	
आ वोऽर्वाचः कर्तवो न यातां विश्वो रथं नयं वर्तयन्तु	१
ऋभुर्ऋभुभिरभि वः स्याम विश्वो विभुभिः शर्वसा शर्वासि ।	
वाजो अस्मा अंवतु वाजसाता विन्द्रेण युजा तरुषेम वृत्रम्	२
ते चिद्धि पूर्वोरभि सन्ति शासा विश्वो अर्य उपरताति वन्वन् ।	
इन्द्रो विश्वो ऋभुक्षा वाजो अर्यः शत्रोर्मिथत्या कृणवन् वि नृम्णम्	३
नू देवासो वरिवः कर्तना नो भूत नो विश्वेऽवसे सजोषाः ।	
समस्मे इषं वसवो ददीरन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	४ [१५] (४२४)

(४९)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यात् पुनाना यन्त्यनिविशमानाः ।	
इन्द्रो या वज्री वृषभो ग्राद ता आपो देवीरिह मामवन्तु	१
या आपो विव्या उत वा स्रवन्ति खनित्रिमा उत वा याः स्वयंजाः ।	
समुद्रार्था याः शुचयः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवन्तु	२
यामां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अबपश्य अनानाम् ।	
मधुश्रुतः शुचयो याः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवन्तु	३
यामु राजा वरुणो यासु सोमा विश्वे देवा यासूर्जं मदन्ति ।	
वैश्वानरो यास्वग्निः प्रविष्टस्ता आपो देवीरिह मामवन्तु	४ [१६] (४२८)

(५०)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ मित्रावरुणौ । २ अग्निः, ३ विश्वे देवाः, ४ नद्यः ।

जगती, ४ अतिजगती शकरी वा ।

आ मां मित्रावरुणेह रक्षतं कुलाययद् विश्वयन्मा न आ गन् ।
 अजकावं वृहशीकं तिरा दधे मा मा पद्येन रपसा विदुत त्सरुः १
 यद् विजामन् परुषि वन्दनं भुवदन्तीवन्तौ परि कुल्फौ च देहत ।
 अग्निष्टच्छोचन्नप बाधतामितो मा मां पद्येन रपसा विदुत त्सरुः २
 यच्छल्मलौ भवति यज्ञदीषु यदोषधीभ्यः परि जायते विषम ।
 विश्वे देवा निरितस्तत सुवन्तु मा मां पद्येन रपसा विदुत त्सरुः ३
 याः प्रवतो निवत उद्धत उवन्वतीगनुदकाश्च याः ।

ता अस्मभ्यं परसा पिन्वमानाः शिवा देवीर्गणिपदा भवन्तु सर्वा नद्यो अग्निमिदा भवन्तु ४
 [१७] (४३२)

(५१)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शतमेन ।
 अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं यज्ञं दधतु श्रार्णमाणाः १
 आदित्यासो अदितिर्मावयन्ता मित्रो अर्यमा वरुणा रजिष्ठाः ।
 अस्माकं सन्तु भुवनस्य गोपाः पिबन्तु सोममवसे नो अद्य २
 आदित्या विश्वे मरुतश्च विश्वे देवाश्च विश्वं क्रमवश्च विश्वे ।
 इन्द्रो अग्निरश्विना तुष्टुवाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [१८] (४३५)

(५२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यासो अदितयः स्याम पूर्वैवत्रा वसवो मर्त्यत्रा ।
 सनेम मित्रावरुणा सनन्तो भवेम द्यावापृथिवी भवन्तः १
 मित्रस्तप्तो वरुणो मामहन्त शर्म तोकाय तनयाय गोपाः ।
 मा वो भुजेमान्यजातमेनो मा तत् कर्म वसवो यच्चयध्वे २
 तुरण्यवोऽङ्गिरसो नक्षन्त रत्नं देवस्य सवितुरियानाः ।
 पिता च तप्तो महान् यजत्रो विश्वे देवाः समनसो जुषन्त ३ [१९] (४३८)

(५३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः सबाध ईळे बृहती यजत्रे ।
ते चिद्धि पूर्वे कवयो गुणन्तः पुरो मही दधिरे देवपुत्रे १
प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीभिर्गीर्भिः कृणुध्वं सद्ने क्रतस्य ।
आ नो द्यावापृथिवी देव्येन जनेन यातं महिं वां वरुथम् २
उतो हि वां रत्नधेयानि सन्ति पुरुणि द्यावापृथिवी सुदासे ।
अस्मे धत्तं यदसदस्कृधोयु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२०] (४४१)

(५४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः । त्रिष्टुप् ।

वास्तोष्पते प्रति जानीहिस्मान् त्स्वाविशो अनमीवो भवा नः ।
यत् त्वमहे प्रति तन्नो जुषस्व शं नो भव द्विषद्वे शं चतुष्पदे १
वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि गयस्फानो गाभिरश्वेभिरिन्द्रो ।
अजरासस्ते सख्ये स्याम पितव पुत्रान प्रति नो जुषस्व २
वास्तोष्पते शग्मया संसदा ते सक्षीमहि रण्वया गात्रुमन्या ।
पाहि क्षेम उत योगे वरं नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२१] (४४४)

(५५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः, २-८ इन्द्रः (२-८ प्रस्वाविर्वा वपनिषद्) ।

१ गायत्री, २-४ उपरिष्ठाद्बृहती, ५-८ अनुष्टुप् ।

अमीवहा वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशन् । सखा सुशेव एधि नः १
यदर्जुन सारमेय वृतः पिशङ्ग यच्छसे ।
वीव भ्राजन्त क्रष्टय उप संक्रेषु वप्सतो नि षु स्वप २
स्तनं गय सारमेय तस्करं वा पुनःसर ।
स्तोतृनिन्द्रम्य गयसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि षु स्वप ३
त्वं सूकरस्य ददहि तव ददतु सूकरः ।
स्तोतृनिन्द्रम्य गयसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि षु स्वप ४ (४४८)

सस्तु माता सस्तु पिता सस्तु श्वा सस्तु विश्वपतिः ।

ससन्तु सर्वे जातयः सस्त्वयमभितो जनः

५

य आस्ते यश्च चरति यश्च पश्यति नो जनः ।

तेषां सं हन्मो अक्षाणि यथेदं हर्म्यं तथा

६

सहस्रशृङ्गो वृषभो यः समुद्रादुदाचरत् ।

तेना सहस्येना वयं नि जनान् त्वापयामसि

७

प्राप्तेऽश्या बहोऽश्या नारीर्यास्तल्पशीवरीः

क्षियो याः पुण्यगन्धास्ताः सर्वाः स्वापयामसि

८ [२२] (४५२)

(५६)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ५६-७०]

२५ मैत्रावरुणिर्वनिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् । १-२१ छिपदा विराट् ।

क ई व्यक्ता नरः सनीळा रुद्रस्य मया अधा स्वश्वाः

१

नकिर्होषां जनूषि वेदु तं अङ्ग विद्रे मिथो जनित्रम

॥१॥ २

अभि स्वपूभिर्मिथो वपन्त वातस्वनसः इयेना अस्पृधन्

३

एतानि धीरो निण्या चिकेत पृश्निर्यदृधो मही जभार

॥२॥ ४

सा विट् सुवीरा मरुद्भिर्स्तु सनात सहन्ती पुण्यन्ती नृमणम

५

यामं येषाः शुभा शोमिष्ठाः प्रिया संमिश्रता ओजोभिरुग्राः

॥३॥ ६

उग्रं व ओजः स्थिरा शवांस्यधा मरुद्भिर्गणस्तुविष्मान

७

शुभ्रो वः शुष्मः कुध्मी मनांसि धुनिर्मुनिरिव शर्धस्य धूष्णोः

॥४॥ ८

सनेम्यस्मद् युषोत दिद्यु मा वो दुर्मतिरिह प्रणङ्गः

९

प्रिया वो नाम हुवे तुराणा मा यत् तृण्मरुतो वावशानाः

॥५॥ १० [२३]

स्वायुधास इष्मिणः सुनिष्का उत स्वयं तन्वः शुम्भमानाः

॥६॥ ११

शुची वो हव्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोम्यध्वरं शुचिभ्यः ।

कृतेन सत्यमृतसाप आय ऊर्ध्वचिजन्मानः शुचयः पावकाः

१२

असेष्वा मरुतः सावयो वो वक्षःसु रुक्मा उपशिप्रियाणाः ।

वि विद्युतो न वृष्टिमी रुचाना अनु स्वधामायुधैर्यच्छमानाः

१३

प्र बुध्या व ईरते महीसि प्र नामानि प्रबज्यवस्तिरध्वम् ।

सहस्रियं दम्यं मागमेतं गृहमेधीयं मरुतो जुषध्वम्

१४

(४६६)

यदि स्तुतस्य मरुतो अधीथे—त्था विप्रस्य वाजिनो हवीमम् ।
मक्षू रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद् यमन्य आदभदरावा

१५ [२४]

अत्यासो न ये मरुतः स्वश्रो यक्षदृशो न शुभयन्त मर्याः ।
ते हर्म्येष्ठाः शिशवो न शुभ्रा वत्सासो न प्रकीळिनः पयोधाः
वृशस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु वरिवस्यन्तो रोदसी सुमेके ।

१६

आरे गोहा नृहा वधो वो अस्तु सुमेभिरस्मे वसवो नमध्वम्

१७

आ वो होता जोहवीति सतः सत्राचीं रातिं मरुतो गृणानः ।

य ईवतो वृषणो अस्ति गोषाः सो अद्वगावी हवते व उक्थैः

१८

इमे तुरं मरुतो रामयन्ती—मे सहः सहस आ नमन्ति ।

इमे शंसं वनुष्यतो नि पान्ति गुरु द्वेषो अरुणे दधानि

१९

इमे रधं चिन्मरुतो जुनन्ति भूमिं चिद् यथा वसवो जुषन्त ।

अप बाधध्वं वृषणस्तमांसि धत्त विश्वं तनयं लोकमस्मे

२० [२५]

मा वो वात्रान्भरुतो निरराम मा पश्चाद् ईध्म रथ्या विभागे ।

आ नः स्पार्हं भजतना वसव्येष्टे यदीं सृजातं वृषणो वो अस्ति

२१

सं यद्धनन्त मन्युभिर्जनांसः शूरा यक्षीष्वोषधीषु विक्षु ।

अधं स्मा नो मरुतो रुद्रियाम—त्रातारो भूत पृतनास्वर्यः

२२

भूरि चक्र मरुतः पित्र्याण्यु—कथानि या वः शस्यन्ते पुरा चित ।

मरुद्भिरुग्रः पृतनासु साळ्हा मरुद्भिरित सनिता वाजमवी

२३

अस्मे वीरो मरुतः शुष्म्यन्तु जनानां यो अमुरो विधृता ।

अपो येन सुक्षितये तरेमा—ऽध स्वमोकां अभि वः स्याम

२४

तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्नि—राप ओषधीर्धनिनो जुषन्त ।

शर्मन् त्वयाम मरुतामुपस्थं युयं पान स्वन्तिभिः सदा नः

२५ [२६] (४७७)

(५७)

७ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

मध्वो वो नाम मारुतं यजत्राः प्र यज्ञेषु शवसा मदन्ति ।

ये रेजयन्ति रोदसी चिद्वीं पिन्वन्त्युत्सं यदयामुरुधाः

१

(४७८)

निचेतारो हि मरुतो गृणन्तं प्रणेतारो यजमानस्य मन्म ।	
अस्माकमद्य विद्येषु बर्हिः—रा वीतये सदत पिप्रियाणाः	२
नेतावकुन्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते रुक्मैरायुधैस्तनूमिः ।	
आ रोदसी विश्वपिशः पिशानाः संयानमश्रुयंते शुभे कम्	३
ऋधक् सा वो मरुतो दिद्युदस्तु यद् व आगः पुरुषता कराम ।	
मा वस्तस्यामपि भूमा यजत्रा अस्मे वो अस्तु सुमतिश्चर्निष्ठा	४
कृते चिदत्र मरुतो रणन्ताऽनवद्यासः शुचयः पावकाः ।	
प्र णोऽवत सुमतिर्मियजत्राः प्र वाजेभिस्तिरत पुण्यसे नः	५
उत स्तुतासो मरुतो व्यन्तु विश्वेभिर्नामभिर्नरा हवीषि ।	
वदात नो अमृतस्य प्रजये जिगृत रायः सूनृता मघानि	६
आ स्तुतासो मरुता विश्व ऊती अच्छा मूरीन त्सर्वताता जिगात ।	
ये नस्मना शतिनो वर्धयन्ति यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२७] (४८४)

(५८)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिणुप ।

प्र साकमुक्षे अर्चता गृणाय यां दैव्यस्य धाम्नस्तुर्विष्मान् ।	
उत क्षोदन्ति रोदसी महित्वा नक्षन्ते नाकं निरुतेरवंशात्	१
जनूभिर्द वो मरुतस्त्वेध्वेण भीमास्तुर्विमन्यवोऽयासः ।	
प्र ये महोमिरोजसोत सन्ति विश्वो वो यामन् भयते स्वर्हक्	२
बृहद् वयो मघवन्वो दधात जुजोषन्निन्मरुतः सुष्टुतिं नः ।	
गतो नाध्वा वि तिराति जन्तुं प्र णः स्पार्हामिरुतिभिस्तिरेत	३
युष्मोतो विप्रो मरुतः शतस्वी युष्मोतो अवा सहुरिः सहस्री ।	
युष्मोतः सप्राकृत हन्ति वृत्रं प्र तद् वो अस्तु धूतयो वृष्णम्	४
तौ आ रुद्रस्य मीळदुषो विवासे कुविशंसन्ते मरुतः पुनर्नः ।	
यत् सस्यर्ता जिहीक्षिरे यदावि—रव तदेन ईमहे तुराणाम्	५
प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोना—मिदं सूक्तं मरुतो जुषन्त ।	
आराञ्चिद् द्वेषो वृषणो युयोत यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२८] (४९०)

(५९)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-११ मरुतः; १२ रुद्रः (मृत्युविमोक्षनी रुद्र) ।

प्रगाथः =(विषमा बृहती, समा सतोबृहती); ७-८ त्रिष्टुप्, ९-११ गावत्री, १२ अनुष्टुप् ।

यं त्रायध्व इदमिदं देवासो यं च नयथ ।

तस्मा अग्ने वरुण मित्रार्यमन् मरुतः शर्म यच्छत १

युष्मार्कं देवा अवसाहनि प्रिय ईजानस्तरति द्विषः ।

य स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति २

नहि वध्रमं चन वसिष्ठः परिमंसते ।

अस्मार्कमद्य मरुतः सुते सचा विश्वे पिबत कामिनः ३

नहि व ऊतिः पृतनासु मर्धति यस्मा अराध्वं नरः ।

अग्नि व आवर्त सुमतिर्नवीयसी तूयं यात पिपीषवः ४

ओ षु घृष्विराधसो यातनान्धांसि पीतये ।

इमा वो हव्या मरुतो ररे हि कं मो ष्वन्यत्र गन्तन ५

आ च नो बर्हिः सर्वताविता च नः स्पर्हाणि दातवे वसु ।

अस्रेधन्तो मरुतः सोम्ये मधौ स्वाहेह मादयाध्वै ६ [२९]

सस्वश्चिद्धि तन्वः शुभ्रमाना आ हंसासो नीलपृष्ठा अपसन् ।

विश्वं शर्धो अभितो मा नि षेदु नरो न रण्वाः सर्वने मर्दन्तः ७

यो नो मरुतो अग्नि दुर्हेणायुस्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति ।

बुहः पाशान् प्रति स मुचीष्ट तपिष्ठेन हन्मना हन्तना तम् ८

सांतपना इदं हवि मरुतस्तज्जुष्टन । युष्माकोती रिशावसः ९

गृहमेधास आ गत मरुतां माप भूतन । युष्माकोती सुदानवः १०

इहेह वः स्वतवसः कवयः सूर्यत्वचः । यज्ञं मरुत आ वृणे ११

उर्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।

उर्वारुकमिव बन्धना न्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् १२ [३०] (५०१)

-३३०९६-

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १- २७]

(६०)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ सूर्यः, २-२० मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यकुद्य सूर्य बवोऽनागा उद्यन् मित्राय वरुणाय सत्वम् ।

वर्यं देवत्रादिते स्याम तव प्रियासो अर्यमन् गृणन्तः १ (५०२)

एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षा उमे उवेति सूर्यो अमि जमन् ।
 विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च गोपा क्रजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन् २
 अयुक्त सप्त हरितः सधस्थाद् या ई वहन्ति सूर्यं घृताचीः ।
 धापानि मित्रावरुणा युवाकुः सं यो यूथेव जनिमानि चष्टे ३
 उद् वां पृक्षासो मधुमन्तो अस्थुरा सूर्यो अरुहच्छुक्रमर्णः ।
 वस्मा आवृत्या अध्वनो रदन्ति मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ४
 इमे चेतारो अनृतस्य भूरे—मित्रो अर्यमा वरुणो हि सन्ति ।
 इम ऋतस्य वावृधुर्गुणे शग्मासः पुत्रा अदितेरवध्याः ५
 इमे मित्रो वरुणो वृळमासो ऽचेतसं चिञ्चितयन्ति वक्षैः ।
 अपि क्रतुं सुचेतसं वर्तन्त—स्तिरश्चिदंहः सुपथा नयन्ति ६ [१]

इमे विश्वो अनिमिषा पृथिव्या—श्चिकित्वांसो अचेतसं नयन्ति ।
 प्रभाजे चिञ्चद्यो गाधर्मस्ति पारं नो अस्य विष्णितस्य पर्यन् ७
 यद् गोपावददितिः शर्म मद्रं मित्रो यच्छन्ति वरुणः सुदासे ।
 तस्मिन्ना तोकं तनयं वधाना मा कर्म देवहेळनं तुरासः ८
 अब वेदिं होत्राभिर्यजेत रिपः काश्चिद् वरुणधृतः सः ।
 परि द्वेषोमिर्यमा वृणक्तु—रं सुदासे वृषणा उ लोकम् ९
 सस्वश्चिद्धि समृतिस्त्वेज्येषा—मपीच्येन सहसा सहन्ते ।
 युष्मद् मिया वृषणो रेजमाना वक्षस्य चिन्महिना मृळता नः १०
 यो ब्रह्मणे सुमतिमायजति वाजस्य सातौ परमस्य रायः ।
 सीक्षन्त मन्युं मघवानो अर्य उरु क्षयाय चक्रिरे सुधातुं ११
 इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि ।
 विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १२ [२] (५१०)

(६१)

७ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उद् वां चक्षुर्वरुण सुप्रतीकं देवयोरेति सूर्यस्ततन्वान् ।
 अमि यो विश्वा भुवनानि चष्टे स मन्युं मर्त्येष्वेवा चिकेत १ (५१५)

प्र वां स मित्रावरुणावृतावा विप्रो मन्मानि दीर्घश्रुदियर्ति ।	
यस्य ब्रह्माणि सुकृतू अवाथ आ यत् क्रत्वा न शरदः पूणैथे	२
प्रोरोमित्रावरुणा पृथिव्याः प्र विव ऋष्वद् बृहत्तः सुदानू ।	
स्पशो दधाथे ओषधीषु विश्वृधग्यतो अनिमिषं रक्षमाणा	३
शंसा मित्रस्य वरुणस्य धाम शुष्मो रोदसी बद्धे महित्वा ।	
अयन् मासा अयज्वनामवीराः प्र यज्ञमन्मा वृजनं तिराते	४
अमूरा विश्वा वृषणाविमा वां न यासु चित्रं ददृशे न यक्षम् ।	
दुहः सचन्ते अनृता जनानां न वां निण्यान्यचित्ते अभूवन्	५
समु वां यज्ञं महयं नमोभिर्द्वे वां मित्रावरुणा सबाधः ।	
प्र वां मन्मान्यचसे नवानि कृतानि ब्रह्म जुजुषन्निमानि	६
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि	
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [३] (५२१)

(६२)

६ मित्रावरुणिवसिष्ठः । १-३ सूर्यः । ४-६ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उत् सूर्यो बृहवृचीर्ष्यभेत पुरु विश्वा जनिम् मानुषाणाम् ।	
समो विवा ददृशे रोचमानः क्रत्वा कृतः सुकृतः कर्तृभिर्भूत	१
स सूर्य प्रति पुरो न उद् गा एभिः स्तोमेभिरेतशंभिरवैः ।	
प्र नो मित्राय वरुणाय वोचो ऽनागसो अर्यम्णे अग्रये च	२
वि नः सहस्रं शुरुधो रदन्त्वृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कभा नः कामं पूपुरन्तु स्तवानाः	३
द्यावाभूमी अदिते त्रासीथां नो ये वां जज्ञुः सुजनिमान ऋष्वे ।	
मा हेळे भूम वरुणस्य वायोर्मा मित्रस्य प्रियतमस्य नृणाम्	४
प्र बाहवा सिमृतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन ।	
आ नो जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा	५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा न स्तमने तोकाय वरिवो दधन्तु ।	
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [४] (५२०)

(६३)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-४ सूर्यः, ५ सूर्य-मित्रावरुणाः, ६ मित्रावरुणौ अर्यमा च । त्रिष्टुप् ।

उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः साधारणः सूर्यो मानुषाणाम् । चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्य देवश्चर्मैव यः समविष्यक् तमांसि	१
उद्वेति प्रसवीता जनानां महान् केतुरर्णवः सूर्यस्य । समानं चक्रं पर्याविवृत्सन् यदेतशो वहति धूर्षु युक्तः	२
विभ्राजमान उषसामुपस्थाद् रेभैरुदेत्यनुमद्यमानः । एष मे देवः सविता चच्छन्दु यः समानं न प्रमिनाति धाम	३
विबो रुक्म उरुचक्षा उद्वेति दूरेअर्थस्तरणिभ्राजमानः । नूनं जनाः सूर्येण प्रसूता अयन्नर्थानि कृणवन्नपांसि	४
यत्रा चक्रुरमृता गातुमस्मै श्येनो न दीयन्नन्वेति पार्थः । प्रति वां सूर उद्वेति विधेम नमोमिमित्रावरुणोत हव्यैः	५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा न स्मने तोकाय वरिवो दधन्तु । सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [५] (५३३)

(६४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणा । त्रिष्टुप् ।

विवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां प्र वां घृतस्य निर्णिजो ददीरन् । हव्यं नो मित्रो अर्यमा सुजातो राजा सुक्षत्रो वरुणो जुषन्त	१
आ राजाना मह क्रतस्य गोपा सिन्धुपती क्षत्रिया यातमर्वाक । इळां नो मित्रावरुणोत वृष्टिर्भव विव इन्वतं जीरदानू	२
मित्रस्तन्नो वरुणो देवो अर्यः प्र साधिष्ठेमिः पृथिभिर्नयन्तु । भवद् यथा न आवुरिः सुदास इषा मदेम सह देवगोपाः	३
यो वां गर्तं मनसा तक्ष्वेत मूर्ध्वा धीतिं कृणवद् धारयच्च । उक्षेथां मित्रावरुणा घृतेन ता राजाना सुक्षितीस्तर्पयेथाम्	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि । अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [६] (५३८)

(६५)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

प्रति वां सूर उदिते सुक्तैर्मित्रं हुवे वरुणं पूतदक्षम् ।	
ययोरसुर्यमक्षितं ज्येष्ठं विश्वस्य यामन्नाचिता जिगत्नु	१
ता हि देवानामसुरा तावर्या ता नः क्षितीः करतमूर्जयन्तीः ।	
अश्याम मित्रावरुणा वयं वां द्यावा च यत्र पीपयन्नहा च	२
ता भूरिपाशावनृतस्य सेतू दुरत्येतू रिपवे मर्त्याय ।	
ऋतस्य मित्रावरुणा पथा वा मपो न नावा दुरिता तरेम	३
आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं घृतैर्गव्यूतिमुक्षतमिळाभिः ।	
प्रति वामत्र वरमा जनाय पृणीतमुद्रो दिव्यस्य चारोः	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि ।	
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [७] (५४३)

(६६)

६९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ, ४-१३ आदित्याः, १४-१६ सूर्यः ।
गायत्री; १०-१५ प्रगाथः = (समा बृहती, विषमा सतोबृहती,)
१६ पुर उष्णिक् ।

प्र मित्रयोर्वरुणयोः स्तोमो न एतु शूष्यः । नमस्वान् तुविजातयोः	१
या धारयन्त देवाः सुदक्षा दक्षपितरा । असुर्याय प्रमहसा	२
ता नः स्तिषा तनूपा वरुण जरितृणाम । मित्रं साधयतं धियः	३
यवृद्य सूर उदिते ऽनागा मित्रो अर्यमा । सुवाति सविता भगः	४
सुप्रावीरस्तु स क्षयः प्र नु यामन् त्सुदानवः । ये नो अंहोऽतिपिप्रति	५ [८]
उत स्वराजो अदिति रदब्धस्य व्रतस्य ये । महो राजान ईशते	६
प्रति वां सूर उदिते मित्रं गृणीषे वरुणम् । अर्यमणं रिशादसम्	७
राया हिरण्यया मति रियमवृकाय शवसे । इयं विप्रा मेधसातये	८
ते स्याम देव वरुण ते मित्र सूरिभिः सह । इषं स्वश्च धीमहि	९
बहवः सूरचक्षसो ऽग्निजिह्वा ऋतावृधः ।	
त्रीणि ये येमृविदथानि धीतिमि दिश्वानि परिभूतिभिः	१० [९] (५५३)

वि ये वृधुः शरदं मासमावह—र्यज्ञमस्तु चाहचम् ।

अनाप्यं वरुणो मित्रो अर्यमा क्षत्रं राजान आशत ११

तद् वो अद्य मनामहे सूक्तैः सूर उर्विते ।

यदोहते वरुणो मित्रो अर्यमा यूयमृतस्य रद्यः १२

कृतावान कृतजाता कृतावृधो घोरासो अनृतद्विषः ।

तेषां वः सुमे सुच्छर्दिष्टमि नरः स्याम ये च सूरयः १३

उदु त्यद् वर्शतं वपुर्विव एति प्रतिह्वरे ।

यदीमाशुर्वहति देव एतज्ञो विश्वस्मै चक्षसे अरम् १४

शीर्ष्णः शीर्ष्णो जगंतस्तस्थुषस्पतिं समया विश्वमा रजः ।

सप्त स्वसारः सुविताय सूर्यं वहन्ति हरितो रथे १५ [१०]

तच्चक्षुर्वेवहितं शुक्रमुच्चरत् । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् १६

काम्येमिरवाम्या ऽऽ यातं वरुण द्युमत । मित्रश्च सोमपीतये १७

विदो धाममिर्वरुण मित्रश्चा यातमद्रुहा । पिबतं सोममातुजी १८

आ यातं मित्रावरुणा जुषाणावाहुतिं नरा । पातं सोममृतावृधा १९ [११] (५६९)

(६७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रति वां रथं नृपती जरध्वै हविष्मता मनसा यज्ञियेन ।

यो वां वृतो न धिष्ण्यावजीग—रच्छा सूनुर्न पितरां विवक्मि १

अशोच्यग्निः समिधानो अस्मे उपो अहश्चन् तमसश्चिदन्ताः ।

अचोति केतुरुषसः पुरस्ताच्छ्रिये विदो दुहितुर्जायमानः २

अमि वां नूनमश्विना सुहोता स्तोमैः सिषक्ति नासत्या विवक्तान् ।

पूर्वीर्मियातं त्वयामिर्वाद् स्वर्विवा वसुमता रथेन ३

अवोवां नूनमश्विना युवाकु—ह्वे यद् वां सुते माध्वी वसूयुः ।

आ वां वहन्तु स्थाविरासो अश्वाः पिबाथो अस्मे सुषुता मधूनि ४

प्राचीमु देवाश्विना धियं मे ऽमृधां सातये कृतं वसूयुम् ।

विष्ता अविष्टं वाज आ पुरंधी—स्ता नः शक्तं शचीपती शचीभिः ५ [१२] (५६७)

अविष्टं धीष्वाश्विना न आसु प्रजावद् रेतो अह्वयं नो अस्तु ।	
आ वां तोके तनये तूतुजानाः सुरक्षासो देववीतिं गमेम	६
एष स्य वां पूर्वगत्वेव सख्ये निधिर्हितो माध्वी रातो अस्मे ।	
अहेळता मनसा यातमर्वा गश्नन्ता हव्यं मानुषीषु विश्वे	७
एकस्मिन् योगे भुरणा समाने परि वां सप्त स्रवतो रथो गात् ।	
न वायन्ति सुभ्वो देवयुक्ता ये वां धूर्षु तरणयो वहन्ति	८
असश्वाता मघवद्भ्यो हि भूतं ये राया मघदेयं जुनन्ति ।	
प्र ये बन्धुं सूनृतामिस्तिरन्ते गध्या पृश्नन्तो अश्व्या मघानि	९
नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।	
धत्तं रत्नानि जरतं च सूरिन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१० [१३] (५७९)

(६८)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । विराट्, ८-९ त्रिष्टुप् ।

आ शुभ्रा यातमश्विना स्वश्वा गिरो दत्ता जुजुषाणा युवाकोः ।	
हव्यानि च प्रतिमृता वीतं नः	१
प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थुररं गन्तं हविषो वीतये मे ।	
तिरो अर्यो हवनानि श्रुतं नः	२
प्र वां रथो मनोजवा इयर्ति तिरो रजांस्यश्विना श्रुतोतिः ।	
अस्मभ्यं सूर्यावसू इयानः	३
अयं ह यद् वां देवया उ अद्रि रूध्वो विवक्ति सोमसुद् युवभ्याम् ।	
आ बल्गू विप्रो ववृतीत हव्यैः	४
चित्रं ह यद् वां भोजनं न्वस्ति न्यत्रये महिष्वन्तं युयोतम् ।	
यो वामोमानं दधते प्रियः सन्	५ [१४]
उत त्यद् वां जुरते अश्विना भू च्यवानाय प्रतीत्यं हविर्दे ।	
अधि यद् वर्षे इत ऊति धत्थः	६
उत त्यं भुज्युमश्विना सखायो मध्ये जहृदुरेवासः समुद्रे ।	
निरी पर्षदरावा यो युवाकुः	७ (५७९)

वृकाय चिज्जसमानाय शक्तमुत श्रुतं शयवं हूयमाना ।
 यावद्वयामपिन्वतमपो न स्तर्यं चिच्छक्त्यश्विना शचीभिः
 एष स्य कारुर्जरते सूक्तैरग्रे बुधान उषसां सुमन्मा ।
 इषा तं वर्धद्वघ्न्या पयोभिर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८

९ [१५] (५८१)

(६९)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो रोदसी बद्धधानो हिरण्ययो वृषभिर्यात्वश्वैः ।
 घृतवर्तनिः पविर्भी रुचान इषां वोळ्हा नृपतिर्वाजिनीवान्
 स पप्रथानो अभि पञ्च भूमा त्रिवन्धुरो मनसा यातु युक्तः ।
 विशो येन गच्छथो देवयन्तीः कुत्रा चिद् याममश्विना दधाना
 स्वश्वा यशसा यातमर्वाग् दसा निधिं मधुमन्तं पिबाथः ।
 वि वां रथो बध्वाऽयादमानो ऽन्तान् दिवो बाधते वर्तनिभ्याम्
 युवोः भियं परि योषावृणीत मरो दुहिता परितक्म्यायाम् ।
 यद् देवयन्तमवथः शचीभिः परि घंसमोमना वां वयो गात्
 यो ह स्य वां रथिरा वस्त उस्मा रथो युजानः परियाति वर्तिः ।
 तेन नः शं योरुषसो व्युष्टौ न्यश्विना वहतं यज्ञे अस्मिन्
 नरा गौरेव विद्युतं तृषाणा ऽस्माकमद्य सवनोप यातम् ।
 पुरुषा हि वां मतिमिहवन्ते मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः
 युवं भुज्युमवाविद्धं समुद्र उदूहथुरर्णसो अस्त्रिधानैः ।
 पतत्रिमिरममैरव्यथिभिर्वसनाभिरश्विना पारयन्ता
 नू मे हवमा गृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।
 धत्तं रत्नानि जरतं च सूरिन् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७

८ [१६] (५८९)

(७०)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ विश्ववाराश्विना गतं नः प्र तत् स्थानमवाचि वां पृथिव्याम् ।
 अश्वो न वाजी शुनपृष्ठो अस्थादा यत् सेदथुर्धुवसे न योनिम्

१

(५९०)

सिर्वैक्ति ता वां सुमतिश्च निष्ठा ऽतापि घर्मो मनुषो वुक्षणे ।
 यो वां समुद्रान् त्सरितः पिपत्ये—तग्वा चिन्न सुयुजा युजानः २
 यानि स्थानान्यश्विना वृधाथे दिवो यद्दीप्षोषधीषु विक्षु ।
 नि पर्षेतस्य मूर्धनि सवन्ते—षं जनाय वृक्षुषे वहन्ता ३
 च निष्ठं वेष्टा ओषधीष्वप्सु यद् योग्या अश्ववैथे ऋषीणाम् ।
 पुरुषाणि रक्षा वर्धतौ न्यऽस्मे अनु पूर्वाणि चरुथुर्युगानि ४
 शुश्रुवांसां चिदश्विना पुरुषय—भि ब्रह्माणि चक्ष्वाथे ऋषीणाम् ।
 प्रति प्र यातं वरमा जनाया—ऽस्मे वामस्तु सुमतिश्च निष्ठा ५
 यो वां यज्ञो नासत्या हविष्मान् कृतब्रह्मा समयोर्दे भवाति ।
 उप प्र यातं वरमा वसिष्ठ—मिमा ब्रह्माण्यन्यन्ते युवभ्याम् ६
 इयं मनीषा इयमश्विना गी—रिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।
 इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [१७] (५९६)

(७१)

[पञ्चमोऽनुवाकः । १५॥ सू० ७१-८९]

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

अप स्वसुरुषसो नग्जिहीति रिणक्ति कृष्णीररुषाय पन्थाम् ।
 अश्वामघा गोमघा वां हुवेम दिवा नक्तं शरुमस्मद् युयोतम् १
 उपायातं वृक्षुषे मर्त्याय रथेन वाममश्विना वहन्ता ।
 युयुतमस्मदनिराममीवां दिवा नक्तं माध्वी त्रासीथां नः २
 आ वां रथमवमस्यां व्युष्टौ सुम्नायवो वृषणो वर्तयन्तु ।
 स्यूमंगमस्तिमृतयुग्मिरश्वै—राश्विना वसुमन्तं वहेथाम् ३
 यो वां रथो नृपती अस्ति वोळ्हा त्रिवन्धुरो वसुमौ उन्नयामा ।
 आ न एना नासत्योर्प यात—मभि यद् वां विश्वप्स्यो जिगाति ४
 युवं च्यवानं जरसोऽमुमुक्तं नि पेदव ऊहथुराशुमश्वम् ।
 निरंहसस्तमसः स्पर्तमत्रि नि जाहुषं शिथिरे धातमन्तः ५
 इयं मनीषा इयमश्विना गी—रिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।
 इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [१८] (६०१)

(७२)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ गोमता नासत्या रथेना—ऽश्वावता पुरुश्चन्द्रेण यातम् ।	
अभि वां विश्वा नियुतः सचन्ते स्पर्हया श्रिया तन्वा शुमाना	१
आ नो देवेभिरुप यातमर्वाक् सजोषसा नासत्या रथेन ।	
युवोर्हि नः सख्या पित्र्याणि समानो बन्धुरुत तस्य वित्तम्	२
उदु स्तोमासो अश्विनोरबुध—आमि ब्रह्माण्युपसंश्च देवीः ।	
आविवांसन् रोक्सी धिष्ण्येमे अच्छा विप्रो नासत्या विवक्ति	३
वि चेदुच्छन्त्याश्विना उषासः प्र वां ब्रह्माणि कारवां भरन्ते ।	
ऊर्ध्व मानुं सविता देवो अश्वेद् बृहदुग्रयः समिधा जरन्ते	४
आ पश्वातां नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।	
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१९] (६०७)

(७३)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

अतारिष्म तमसस्पारमस्य प्रति स्तोमं देवयन्तो दधानाः ।	
पुरुवंसा पुरुतमा पुराजा ऽमर्त्या हवते अश्विना गीः	१
न्यु मियो मनुषः सावि होता नासत्या यो यजते वन्दते च ।	
अश्रीतं मध्वो अश्विना उपाक आ वां वोचे विदथेषु प्रयस्वान	२
अहेम यज्ञं पथामुराणा इमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।	
शुष्टीवेव प्रेषितो वामबोधि प्रति स्तोमैर्जरमाणो वसिष्ठः	३
उप त्या वह्नीं गमतो विशं नो रक्षोहणा संभृता वीळुपाणी ।	
समन्धांस्यग्मत मत्सराणि मा नो मर्धिष्टमा गतं शिवेन	४
आ पश्वातां नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।	
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२०] (६१२)

(७४)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । प्रगाथः=(विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

इमा उ वां दिविष्टय उसा हवन्ते अश्विना ।	
अयं वामहेऽवसे शचीवसू विशीविशं हि गच्छथः	१
युवं चित्रं ददथुर्भोजनं नरा चोदेथां सुनृतावते ।	
अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु	२
आ यातमुप भूषतं मध्वः पिबतमश्विना ।	
दुग्धं पयो वृषणा जेन्यावसू मा नो मर्धिष्टमा गतम् ।	३
अश्वासो ये वामुप दाशुषो गृहं युवां दीर्यन्ति बिभ्रतः ।	
मक्षुयुभिर्नरा हयेभिरश्विना ऽऽ देवा यातमस्मयू	४
अधा ह यन्तो अश्विना पृक्षः सचन्त सूरयः ।	
ता यंसतो मघवज्यो ध्रुवं यश—श्छादिरस्मभ्यं नासत्या	५
प्र ये ययुरवूकासो रथा इव नृपातारो जनानाम् ।	
उत स्वेन शर्वसा शूशुवुर्नर उत क्षियन्ति सुक्षितिम्	६ [२१] (६१८)

(७५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

व्युषा आवो दिविजा ऋतेना—ऽऽविष्कृण्वाना महिमानमागात् ।	
अप दुहस्तम आवरजुष्ट—मङ्गिरस्तमा पथ्या अजीगः	१
महे नो अद्य सुविताय बो—ध्युषो महे सौभगाय प्र यन्धि ।	
चित्रं रयिं यशसं धेह्यस्मे देवि मर्तेषु मानुषि श्रवस्युम्	२
एते त्वे भानवो दर्शताया—श्चित्रा उषसो असृतास आगुः ।	
जनयन्तो दैव्यानि व्रतान्या—पुणन्तो अन्तरिक्षा व्यस्थुः	३
एषा स्या युजाना पराक्रात पञ्च क्षितीः परि सद्यो जिगाति ।	
अभिपश्यन्ती वयुना जनानां दिवो दुहिता भुवनस्य पत्नी	४
वाजिनीवती सूर्यस्य योषा चित्रामघा राय ईशे वसूनाम् ।	
ऋषिष्ठुता जरयन्ती मघो—न्युषा उच्छति वह्निभिर्गुणाना	५ (६२३)

प्रति द्युतानामरुषासो अश्वा—श्चित्रा अहश्चक्षुषसं वहन्तः ।
 गतिं शुभ्रा विश्वपिशा रथेन दधाति रत्नं विधते जनाय
 सत्या सत्येभिर्महती महद्भि—र्वेवी देवेभिर्यजता यजत्रैः ।
 रुजद् दृळ्हानि दर्वदुस्रियाणां प्रति गाव उषसं वावशन्त
 नू नो गोमद वीरवद धेहि रत्न—मुषो अश्वावत् पुरुभोजो अस्मे ।
 मा नो बर्हिः पुरुषतां निदे क—र्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८ [२२] (६१६)

(७६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

उवु ज्योतिरमृतं विश्वजन्यं विश्वानरः सविता देवो अभेत ।
 कृत्वा देवानामजनिष्ट चक्षु—राविरकभुवनं विश्वमुषाः
 प्र मे पन्था देवाना अहश्च—न्नमर्धन्तो वसुभिरिष्कृतासः ।
 अभूदु केतुरुषसः पुरस्तात् प्रतीच्यागादधि हर्म्येभ्यः
 तानीवहानि बहुलान्यासन् या प्राचीनमुदिता सूर्यस्य ।
 यतः परि जार इवाचर—न्त्युषो वृक्षे न पुनर्यतीव
 त इद देवानां सधमाद आस—क्षतावानः कवयः पूर्यासः ।
 गूळ्हं ज्योतिः पित्रो अन्वविन्दन् तस्यमन्त्रा अजनयन्नुषासम्
 समान ऊर्वे अधि संगतासः सं जानते न यतन्ते मिथस्ते ।
 ते देवानां न मिनन्ति वृता—न्यमर्धन्तो वसुभिर्यादमानाः
 प्रति त्वा स्तोमैरीळते वसिष्ठा उषर्बुधः सुभगे तुष्टुवासः ।
 गवां नेत्री वार्जपत्नी न उच्छो—षः सुजाते प्रथमा जरस्व
 एषा नेत्री राधसः सुनृताना—मुषा उच्छन्ती रिभ्यते वसिष्ठैः ।
 वीर्यभुतं रयिमस्मे दधाना युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [२३] (६३३)

(७७)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

उपो रुरुचे युवतिर्न योषा विश्वं जीवं प्रसुवन्ती चरायै ।
 अमूदग्निः समिधे मानुषाणा—मकज्योतिर्बाधमाना तमांसि

१

(६३४)

विश्वं प्रतीची सप्रथा उदस्थाद् रुद्राद् वासो विभ्रती शुक्रमश्वेत् ।	
हिरण्यवर्णा सुहृशीकसंहृग् गवां माता नेत्र्यहामरोचि	२
देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ती श्वेतं नयन्ती सुहृशीकमश्वम् ।	
उषा अर्द्धिं रश्मिभिर्व्यक्ता चित्रामघा विश्वमनु प्रभूता	३
अन्तिवामा हूरे अमित्रमुच्छ्रो—र्वी गव्यूतिमभयं कृधी नः ।	
यावय द्वेष आ भरा वसूनि चोदय राधो गृणते मघोनि	४
अस्मे श्रेष्ठेभिर्भानुभिर्वि भाह्यु—षो देवि प्रतिरन्ती न आयुः ।	
इषं च नो दर्धती विश्ववारे गोमदश्वावद रथवच्च राधः	५
यां त्वा दिवो दुहितर्वर्धय—न्त्युषः सुजते मतिभिर्वसिष्ठाः ।	
सास्मासु धा रयिमृष्वं ब्रूहन्तं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२४] (६३९)

(७८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति केतवः प्रथमा अहश्—न्नुध्वा अस्या अञ्जयो वि श्रयन्ते ।	
उषो अर्वाचा बृहता रथेन ज्योतिष्मता वाममस्मभ्यं वक्षि	१
प्रति वीमग्निर्जरते समिद्धः प्रति विप्रासो मतिभिर्गृणन्तः ।	
उषा याति ज्योतिषा बाधमाना विश्वा तमांसि दुग्ताप देवी	२
एता उ त्याः प्रत्यहश्नन् पुरस्ता—ज्ज्योतिर्यच्छन्तीरुषसो विभातीः ।	
अजीजनन् तसूयं यज्ञमग्नि—मपाचीनं तमो अगादजुष्टम्	३
अचेति दिवो दुहिता मघोनी विश्वे पश्यन्त्युषसं विभातीम् ।	
आस्थाद् रथं स्वधया युज्यमान—मा यमश्वासः सुयुजो वहन्ति	४
प्रति त्वाद्य सुमनसो बुधन्ता—ऽस्माकांसो मघवानो वयं च ।	
तिल्विलायध्वमुषसो विभाती—यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२५] (६४४)

(७९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

व्यु१था आवः पथ्या३ जनानां पञ्च क्षितीर्मानुषीर्बोधयन्ती ।	
सुसंहग्भिर्रुक्षभिर्भानुमश्रेद् वि सूर्यो रोदसी चक्षसावः	१ (६४५)

व्यंअते विवो अन्तेष्वक्तून् विशो न युक्ता उषसो यतन्ते ।	
सं ते गावस्तम आ वर्तयन्ति ज्योतिर्यच्छन्ति सवितेव बाहू	२
अभूदुषा इन्द्रतमा मघो—न्यजीजनत् सुविताय श्रवांसि ।	
वि विवो देवी दुहिता दधा—त्यङ्गिरस्तमा सुकृते वसूनि	३
तावदुषो राधो अस्मभ्यं रास्व यावत् स्तोतृभ्यो अरदो गृणाना ।	
यां त्वा जजुर्वृषभस्या रवेण वि हव्हस्य दुरो अद्वैरौर्णोः	४
देवंदेवं राधसे चोदयन्त्य—स्मद्वाक् सूनृता ईरयन्ती ।	
व्युच्छन्ती नः सनये धियो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२६] (६४९)

(८०)

३ मैत्रावरुणिर्वमिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति स्तोमेभिरुषसं वसिष्ठा गीर्भिर्विप्रासः प्रथमा अबुधन् ।	
विवर्तयन्तीं रजसी समन्ते आविष्कृण्वतीं भुवनानि विश्वा	१
एषा स्या नव्यमायुर्दधाना गृद्धी तमो ज्योतिषोषा अबोधि ।	
अग्र एति युवतिरह्वयाणा प्राचिकित्त सूर्यं यज्ञमग्निम	२
अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः ।	
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	३ [२७] (६५१)

[अथ ऋग्वेदोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२५]

(८१)

६ मैत्रावरुणिर्वमिष्ठः । उषसः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्रत्यु अदर्यायत्युः—च्छन्तीं दुहिता विवः ।	
अपो महि व्ययति चक्षसे तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरी	१
उदुस्रियाः सृजते सूर्यः सचा उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् ।	
तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च सं मक्तेन गमेमहि	२
प्रति त्वा दुहितर्विव उषो जीरा अभुत्स्महि ।	
या वहासि पुरु स्पाहं वनन्वति रत्नं न दाशुषे मयः	३
उच्छन्ती या कृणोषि मंहना महि प्रस्ये देवि स्वर्हृशे ।	
तस्यास्ते रत्नभाज ईमहे वयं स्याम मातुर्न सूनवः	४ (६५६)

तच्चित्रं राध आ भरोषो यद् दीर्घश्रुतमम् ।

यत् ते दिवो दुहितर्मर्तभोजनं तद् रास्व भुनजामहे

श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनं वाजो अस्मभ्यं गोमृतः ।

चोदयित्री मघोनः सूनृतावत्युषा उच्छ्रवसि सिधः

५

६ [१] (६५८)

(८९)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम् ।

वीर्यप्रयज्यमति यो वनुष्यति वयं जयेम पृतनासु दुह्यः

सम्राळन्यः स्वराळन्य उच्यते वां महान्ताविन्द्रावरुणा महावसू ।

विश्वे देवासः परमे व्योमनि सं वामोजो वृषणा सं बलं दधुः

अन्वपां खान्यतृन्तमोजसा सूर्यमैरयतं विवि प्रभुम् ।

इन्द्रावरुणा मदं अस्य मायिनो ऽपिन्वतमपितः पिन्वतं धियः

युवामिद युत्सु पृतनासु वह्नयो युवां क्षेमस्य प्रसवे मितज्ञवः ।

इशाना वस्वं उभयस्य कारव इन्द्रावरुणा सुहवा हवामहे

इन्द्रावरुणा यद्विमानि चक्रथुर्विश्वा जातानि भुवनस्य मज्मना ।

क्षेमेण मित्रो वरुणं दुवस्यति मरुद्भिरुग्रः शुभमन्य ईयते

१

२

३

४

५ [२]

महे शुल्काय वरुणस्य नु त्विष ओजो मिमाते ध्रुवमस्य यत् स्वम् ।

अजामिमन्यः श्रथयन्तमातिरद् दुभ्रेभिरन्यः प्र वृणोति भूर्यसः

न तमंहो न दुरितानि मर्त्यमिन्द्रावरुणा न तपः कुतश्चन ।

यस्य देवा गच्छथो वीथो अध्वरं न तं मर्तस्य नशते परिहृतिः

अर्वाङ्मनरा दैव्येनावसा गतं शृणुतं हवं यदि मे जुजोषथः ।

युवोर्हि सख्यमुत वा यदाप्यं मार्डीकमिन्द्रावरुणा नि यच्छतम्

अस्माकमिन्द्रावरुणा भरेभरे पुरोयोधा भवतं कृष्ट्योजसा ।

यद् वां हवन्त उभये अध स्पृधि नरस्तोकस्य तनयस्य सातिषु

अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः

अवधं ज्योतिर्गदितेर्कतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे

६

७

८

९

१० [३] (६६८)

(८३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

युवां नरा पश्यमानास आप्यं प्राचा गव्यन्तः पृथुपर्शवो ययुः ।
 दासा च वृत्रा हतमारीणि च सुदासमिन्द्रावरुणावसावतम् १
 यत्रा नरः समर्यन्ते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवति किं चन प्रियम् ।
 यत्रा भर्यन्ते भुवना स्वर्हशस्तत्रा न इन्द्रावरुणाधि वोचतम् २
 सं भूम्या अन्ता ध्वसिरा अदृक्षते इन्द्रावरुणा द्विवि घोष आरुहत् ।
 अस्थुर्जनानामुप मामरातयो ऽर्वागर्वसा हवनश्रुता गतम् ३
 इन्द्रावरुणा वधनाभिरप्रति भेदं वन्वन्ता प्र सुदासमावतम् ।
 ब्रह्माण्येषां शृणुतं हवीमनि सत्या तृत्सूनामभवत् पुरोहितः ४
 इन्द्रावरुणावभ्या तपन्ति माघान्यर्यो वनुषामरातयः ।
 युवं हि वस्व उभयस्य राजथो ऽध र्मा नोऽवतं पार्ये द्विवि ५ [४]

युवां हवन्त उभयास आजिष्विन्द्रं च वस्वो वरुणं च सातये ।
 यत्र राजभिर्दशभिर्निबाधितं प्र सुदासमावतं तृत्सुभिः सह ६
 दश राजानः समिता अर्यज्यवः सुदासमिन्द्रावरुणा न युयुधुः ।
 सत्या नूणामग्रसदामुपस्तुतिर्वेवा एषामभवन् देवहूतिषु ७
 दशराज्ञे परियत्ताय विश्वतः सुदास इन्द्रावरुणावशिक्षतम् ।
 श्वित्यञ्चो यत्र नमसा कपर्दिनो धिया धीवन्तो असपन्त तृत्सवः ८
 वृत्राण्यन्यः समिथेषु जिघ्रते व्रतान्यन्यो अभि रक्षते सदा ।
 हवामहे वां वृषणा सुवृक्षितभिर्ऽस्मे इन्द्रावरुणा शर्म यच्छतम् ९
 अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।
 अवधं ज्योतिरादितेर्क्रतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे १० [५] (६७८)

(८४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां राजानावध्वरे ववृत्यां हव्येमिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
 प्र वां घृतावी बाह्वोर्धधाना परि त्मना विषुरूपा जिगाति १ (६७९)

युवो गृष्टं बृहदिन्वति द्यौर्यौ सेतुभिररज्जुभिः सिनीथः ।	
परि नो हेळो वरुणस्य वृज्या उरुं न इन्द्रः कृणवदु लोकम्	२
कृतं नो यज्ञं विदथेषु चारुं कृतं ब्रह्माणि सूरिषु प्रशस्ता ।	
उपो रयिर्वैवजूतो न एतु प्र णः स्पार्हाभिरुतिभिस्तिरेतम्	३
अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं रयिं धत्तं वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।	
प्र य आदित्यो अनृता मिनात्यमिता शूरो दयते वसूनि	४
इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।	
सुरत्नासो देववीतिं गमेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [६] (६८३)

(८५)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

पुनीषे वामरक्षसं मनीषां सोममिन्द्राय वरुणाय जुह्वत् ।	
घृतप्रतीकामुषसं न देवीं ता नो यामञ्जुरुष्यतामभीके	१
स्पर्धन्ते वा उ देवहूये अत्र येषु ध्वजेषु विद्यवः पतन्ति ।	
युवं तां इन्द्रावरुणावमित्रान् हतं पराचः शर्वा विषूचः	२
आर्षश्चिद्धि स्वयंशसः सदाःसु देवीरिन्द्रं वरुणं देवता धुः ।	
कृष्ठीरन्यो धारयति प्रावक्ता वृत्राण्यन्यो अप्रतीनि हन्ति	३
स सुकर्तुर्कृतचिदस्तु होता य आदित्य शर्वसा वां नमस्वान् ।	
आवर्तदवसे वां हविष्मा नमदित स सुविताय प्रयस्वान्	४
इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।	
सुरत्नासो देववीतिं गमेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [७] (६८८)

(८६)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

धीरा त्वम्य महिना जनूषि वि यस्तस्तम्भ रोदसी चिदुर्वी ।	
प्र नाकमृष्वं नुनुदे बृहन्तं द्विता नक्षत्रं पप्रथच्च भूमं	१
उत स्वया तन्वा इ सं वदे तत कदा न्वन्तर्वरुणे भुवानि ।	
किं मे हव्यमहणानो जुषेत कदा मृळीकं सुमना अभि ख्यम्	२ (६९०)

पृच्छे तदेनो वरुण विदक्षू—पो एमि चिकितुषां विपृच्छम् ।	
समानमिन्मे कवयश्चिदाहु—रयं ह तुभ्यं वरुणो हृणीते	३
किमार्ग आस वरुण ज्येष्ठं यत् स्तोतारं जिघांससि सखायम् ।	
प्र तन्मे वोचो वृळभ स्वधावो ऽव त्वानेना नमसा तुर इयाम्	४
अव दुग्धानि पित्र्या सृजा नो ऽव या वयं चक्रुमा तनूभिः ।	
अव राजन् पशुतृपं न तायुं सृजा वत्सं न दाम्नो वसिष्ठम्	५
न स स्वो दक्षो वरुण धृतिः सा सुरा मन्युर्विभीदको अर्चितिः ।	
अस्ति ज्यायान् कनीयस उपारे स्वप्नश्चनेदनृतस्य प्रयोता	६
अरं द्रासो न मीळहुषे करा—ण्यहं देवाय भूर्णयेऽनांगाः ।	
अचेतयदुचितो देवो अर्यो गृत्सं राये कवितरो जुनाति	७
अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावो हृदि स्तोम उपश्रितश्चिदस्तु ।	
शं नः क्षेमे शम्पु योगे नो अस्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	८ [८] (६९६)

(८७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

रदत् पथो वरुणः सूर्याय प्राणांसि समुद्रिया नदीनाम् ।	
सर्गो न सृष्टो अर्वातीर्कताय—श्चकार महीरवनीरहभ्यः	१
आत्मा ते वातो रज आ नवीनोत् पशुर्न भूर्णिर्यवसे ससवान् ।	
अन्तर्मही बृहती रोदसीमे विश्वा ते धाम वरुण प्रियाणि	२
परि स्पशो वरुणस्य स्मदिष्टा उमे पश्यन्ति रोदसी सुमेके ।	
क्रतावानः कवयो यज्ञधीराः प्रचेतसो य इषयन्त मन्म	३
उवाच मे वरुणो मेघिराय त्रिः सप्त नामाद्र्या विभर्ति ।	
विद्वान् पवस्य गुह्या न वोचद् युगाय विप्र उपराय शिक्षन्	४
तिस्रो द्यावो निहिता अन्तरस्मिन् तिस्रो भूमिरुपराः षड्विधानाः ।	
गृत्सो राजा वरुणश्चक्र एतं विवि प्रेङ्गं हिरण्ययं शुभे कम्	५
अव सिन्धुं वरुणो द्यौरिव स्थाव इप्सो न श्वेतो मुगस्तुर्विष्मान् ।	
गम्भीरशीसो रजसो विमानः सुपारक्षत्रः सतो अस्य राजा	६ (७०२)

यो मूळयाति चक्रुषे चिदागो वयं स्याम वरुणे अनामाः ।
अनु व्रतान्यदितेऋधन्तो यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः

७ [९] (७०३)

(८८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः, (७ पाशविमोचनी) । विष्टुप् ।

प्र शुन्ध्युषं वरुणाय प्रेष्ठां मातिं वसिष्ठ मीळहुषे भरस्व ।
य ईमर्वाञ्चं करते यजत्रं सहस्रामघं वृषणं बृहन्तम्
अधा न्वस्य संहशं जगन्वा—नग्नेरनीकं वरुणस्य मंसि ।
स्वर्गदशमन्त्रधिपा उ अन्धो ऽमि मा वपुर्हृशये निनीयात्
आ यद् रुहाव वरुणश्च नावं प्र यत् समुद्रमीरयाव मध्यम् ।
अधि यदुपां स्नुमिश्चराव प्र प्रेक्ष ईद्वयावहै शुमे कम
वसिष्ठं ह वरुणो नाव्याधा—दृषिं चकार स्वपा महोमिः ।
स्तोतारं विप्रः सुदिनत्वे अह्नां यात्रु द्यावस्ततनन् यादुषासः
कः॑ त्यानिं नौ सख्या बभूवुः सचावहे यद्वृकं पुरा चित् ।
बृहन्तं मानं वरुण स्वधावः सहस्रद्वारं जगमा गृहं ते
य आपिर्नित्यो वरुण प्रियः सन् त्वामागांसि कृणवत् सखा ते ।
मा त एनस्वन्तो यक्षिन् भुजेम यन्धि ष्मा विप्रः स्तुवते वरूथम्
ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो व्यस्मत् पाशं वरुणो मुमोचत् ।
अवो वन्वाना अदितेरुपस्थाद् यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [१०] (७१०)

(८९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । गायत्री, ५ जगती ।

मो षु वरुण मुन्मयं गृहं राजह्वहं गमम् । मूळा सुक्षत्र मूळय
यदेमिं प्रस्फुरन्निव हृतिर्न ध्मातो अद्रिवः । मूळा सुक्षत्र मूळय
क्रत्वः समह कीनतां प्रतीपं जगमा शुचे । मूळा सुक्षत्र मूळय
अपां मध्ये तस्थिवांसं तृष्णाविदज्जरितारम् । मूळा सुक्षत्र मूळय
यत् किं चेदं वरुण दैव्ये जने ऽमिद्वोहं मनुष्याऽश्चरामसि ।
अर्चिती यत् तव धर्मा युयोपिम मा नुस्तस्मादेनसो देव रीरिषः

१

२

३

४

५ [११] (७१५)

(९०)

[पञ्चोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ९०-१०४]

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, ५-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

प्र वीर्या शुचयो दद्विरे वा—मध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।	
बह वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मदाय	१
ईशानाय प्रहृतिं यस्त आनद्र शुचिं सोमं शुचिपास्तुभ्यं वायो ।	
कूणोषि तं मर्त्येषु प्रशस्तं जातोजातो जायते वाज्यस्य	२
राये नु यं जज्ञतु रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम् ।	
अर्ध वायुं नियुतः सश्वत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके	३
उच्छस्त्रुषसः सुदिना अरिषा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः ।	
गव्यं चिदूर्वमुशिजो वि वद्वस्तेषामनु प्रदिवः ससुरारणः	४
ते सत्येन मनसा दीध्यानाः स्वेन युक्तासः क्रतुना वहन्ति ।	
इन्द्रवायू वीरवाहं रथं वा—मीशानयोरभि पृक्षः सचन्ते	५
ईशानासो ये दधते स्वर्णो गोभिरश्वैर्मिर्वसुभिर्हिरण्यैः ।	
इन्द्रवायू सूरयो विश्वमायु—रवीन्द्रिर्वीरैः पृतनासु सद्युः	६
अर्वन्तो न भवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिमिर्वसिष्ठाः ।	
वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१२] (७२०)

(९१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १, ३ वायुः, २, ४-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

कुविदृक् नमसा ये वृधासः पुरा देवा अनवद्यास आसन् ।	
ते वायवे मनवे बाधिताया—ऽवांसयन्नुषसं सूर्येण	१
उशन्ता वृता न दमाय गोपा मासश्च पाथः शरदश्च पूर्वीः ।	
इन्द्रवायू सुष्टुतेर्वीरियुजः मर्द्धीकमीदृ सुवितं च नव्यम्	२
पीवोअसो रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुतामभिथीः ।	
ते वायवे समनसो वि तस्थुर्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः	३
यावत् तरस्तन्वोद यावदोजो यावन्नरश्चक्षसा दीध्यानाः ।	
शुचिं सोमं शुचिपा पातमस्मे इन्द्रवायू सर्वतं बहिरेवम्	४ (७२६)

नियुवाना नियुतः स्पर्हवीरा इन्द्रवायू सरथं यातमर्वाक् ।
 इदं हि वां प्रभृतं मध्वो अग्रमधं प्रीणाना वि मुमुक्तमस्मे
 या वां शतं नियुतो याः सहस्रमिन्द्रवायू विश्ववाराः सचन्ते ।
 अभिर्यातं सुविदत्राभिरर्वाक् पातं नरा प्रतिभृतस्य मध्वः
 अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।
 वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६

७ [१३] (७२९)

(९२)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, १, ४ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

आ वायो भूष शुचिणा उषं नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।
 उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम्
 प्र सोता जीरो अध्वरेष्वस्थात् सोममिन्द्राय वायवे पिबध्वै ।
 प्र यद् वां मध्वो अग्रियं भरन्त्यध्वर्यवो देवयन्तः शचीभिः
 प्र याभिर्यासिं कुश्वान्समच्छा नियुद्धिर्वायविष्टये कुरोणे ।
 नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्व्यं च राधः
 ये वायव इन्द्रमार्दनास आदेवासो नितोश्नासो अर्यः ।
 घ्नन्तो वृत्राणि सूरिभिः प्याम सासह्वासो युधा नृभिरमित्रान्
 आ नो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।
 वायो अस्मिन् त्सर्वने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१४] (७३४)

(९३)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

शुचिं नु स्तोमं नवजातमध्येन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् ।
 उभा हि वां सुहवा जोहवीमि ता वाजं सद्य उशते धेष्ठा
 ता सानसी शवसाना हि भूतं साकंवृधा शवसा शूशुवासा ।
 क्षयन्तौ रायो यवसस्य भूरः पूङ्गं वाजस्य स्थविरस्य घृध्वेः
 उपो ह यद् विदथं वाजिनो गुर्धीभिर्विप्राः प्रमतिमिच्छमानाः ।
 अर्वन्तो न काष्ठां नक्षमाणा इन्द्राग्नी जोहुवतो नरस्ते

१

२

३

(७३७)

गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमानं ईष्टे रयिं यशसं पूर्वभाजम् ।

इन्द्राग्नी वृत्रहणा सुवज्रा प्र नो नव्येभिस्तिरतं वृष्णैः

४

सं यन्मही मिथती स्पर्धमाने तनुरुचा शूरसाता यतैते ।

अवेवयुं विदथे देवयुभिः सत्रा हतं सोमसुता जनेन

५ [१५]

इमामु षु सोमसुतिमुप न एन्द्राग्नी सौमनसाय यातम् ।

नू चिद्धि परिमन्त्रार्थे अस्माना वां शश्वद्भिर्वृतीय वाजैः

६

सो अग्न एना नमसा समिद्धो ऽच्छा मित्रं वरुणमिन्द्रं वोचेः ।

यत् सीमार्गश्चक्रुमा तत् सु मृळ तदयमावितिः शिश्रथन्तु

७

एता अग्न आशुषाणास इष्टीर्युवाः सचाभ्यश्याम वाजान् ।

मेन्द्रो नो विष्णुर्मरुतः परि ख्यन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [१६] (७४१)

(९४)

१९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्राग्नी । गायत्री, १९ अनुष्टुप् ।

इयं वामस्य मन्मन इन्द्राग्नी पूर्णस्तुतिः

। अभ्राद् वृष्टिरिवाजनि

१

शृणुतं जरि हव मिन्द्राग्नी वनतं गिरः

। ईशाना पिप्यतं धियः

२

मा पापत्वार्य नो नरेन्द्राग्नी मामिशस्तये

। मा नो रीरधतं निदे

३

इन्द्रे अग्रा नमो बृहत् सुवृक्तिमेरयामहे

। धिया धेना अवस्यवः

४

ता हि शश्वन्त ईळत इत्था विप्रास ऊतये

। सबाधो वाजसातये

५

ता वां गीर्भिर्विपन्यवः प्रयस्वन्तो हवामहे

। मेधसाता सनिप्यवः

६ [१७]

इन्द्राग्नी अवसा गतमस्मभ्यं चर्षणीसहा

। मा नो दुःशंस ईशान

७

मा कस्य नो अररुषो धूर्तिः प्रणद्धार्त्यस्य

। इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्

८

गोमद्विरण्यवद् वसु यद् वामश्वावदीमहे

। इन्द्राग्नी तद् वनेमहि

९

यत् सोम आ सुते नर इन्द्राग्नी अजोहवुः

। ससीवन्ता सपर्यवः

१०

उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्वाना चिदा गिरा

। आङ्गूषैराविवांसतः

११

ताविद् दुःशंस मर्त्यं दुर्विद्वांसं रक्षास्विनम्

। आभोगं हन्मना हतमुक्थि हन्मना हतम् १२

[१८] (१०४५)

(९५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ३ सरस्वान् । त्रिष्टुप् ।

प्र क्षोर्वसा धार्यसा सस्र एषा सरस्वती धरुणमार्यसी पूः ।	
प्रवाबधाना रथ्येव याति विश्वा अपो महिना सिन्धुरन्याः	१
एकाचेतत् सरस्वती नदीनां शुचिर्यती गिरिभ्य आ समुद्रात् ।	
रायश्चेतन्ती भुवनस्य भूरे—र्धुतं पयो दुबुहे नाहुषाय	२
स वावृधे नर्यो योषणासु वृषा शिशुर्वृषभो यज्ञियासु ।	
स वाजिनं मघवज्यो दधाति वि सातये तन्वं मामृजीत	३
उत स्या नः सरस्वती जुषाणो—पं श्रवत् सुभगा यज्ञे अस्मिन् ।	
मितर्जुभिर्निर्ययिष्याता राया युजा चिदुत्तरा सखिभ्यः	४
इमा जुह्वाना पुष्मदा नमोभिः प्रति स्तोमं सरस्वति जुषस्व ।	
तव शर्मन् प्रियतमे दधाना उप स्थेयाम शरणं न वृक्षम्	५
अयमु ते सरस्वति वसिष्ठो द्वादावृतस्य सुभगे व्यावः ।	
वधं शुभ्रे स्तुवते रासि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [१९] (७६०)

(९६)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ४-६ सरस्वान् । १-२ प्रगाथः = (१ वृद्धती, २ सतो वृद्धती), ३ प्रस्तारपङ्क्तिः, ४-६ गायत्री ।

बृहदु गायिषे वचो ऽसुर्या नदीनाम् ।	
सरस्वतीमिन्महया सुवृक्तिभिः स्तोमैर्वसिष्ठ रेवसी	१
उमे यत् ते महिना शुभ्रे अन्धसी अधिक्षियन्ति पूरवः ।	
सा नो बोध्यवित्री मरुत्सखा चोदू राधो मघोनाम्	२
मद्रमिद मद्रा कृणवत् सरस्वत्यर्कवारी चेतति वाजिनीवती ।	
गुणाना जमदग्निवत् स्तुवाना च वसिष्ठवत्	३
जनीयन्तो न्वग्रवः पुत्रीयन्तः सुदानवः । सरस्वन्तं हवामहे	४
ये ते सरस्व ऊर्मयो मधुमन्तो घृतश्रुतः । तेभिर्नोऽविता मव	५
पीपिषांसं सरस्वतः स्तनं यो विश्वदर्शतः । मक्षीमहि प्रजामिषम्	६ [२०] (७६६)

(९७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ इन्द्रः; २, ४-८ बृहस्पतिः; ३, ९ इन्द्राग्रतणस्पती.
१० इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप् ।

यज्ञे विवो नृषवने पृथिव्या नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
इन्द्राय यत्र सर्वनानि सुन्वे गमन्मदाय प्रथमं वयश्च १
आ देव्या वृणीमहेऽवांसि बृहस्पतिर्नो मह आ सखायः ।
यथा भवेम मीळहुषे अनागा यो नो वृता परावतः पितेव २
तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः सुशेवं ब्रह्मणस्पतिं गृणीषे ।
इन्द्रं श्लोको महि देव्यः सिषक्तु यो ब्रह्मणो देवकृतस्य राजा ३
स आ नो योर्नि सदतु प्रेष्ठो बृहस्पतिर्विश्ववारो यो अस्ति ।
कामो रायः सुवीर्यस्य तं वृता पर्षन्नो अति सश्वतो अरिष्टान् ४
तमा नो अर्कममृताय जुष्टमिमे धासुरमृतांसः पुराजाः ।
शुचिकन्दं यजतं पस्त्यानां बृहस्पतिमनर्वाणं हुवेम ५ [२१]

तं शग्मासो अरुषासो अश्वा बृहस्पतिं सहवाहो वहन्ति ।
सहश्चिद् यस्य नीलवत् सधस्थं नमो न रूपमरुधं वसानाः ६
स हि शुचिः शतपत्रः स शुन्ध्युर्हिरण्यवाशीरिषिरः स्वर्षाः ।
बृहस्पतिः स स्वविश क्रध्वः पुरु सस्त्रिभ्य आसुतिं करिष्ठः ७
देवी देवस्य रोषसी जनित्री बृहस्पतिं वावृधतुर्महित्वा ।
वृक्षाय्याय वक्षता सखायः करद् ब्रह्मणे सुतरा सुगाधा ८
इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिर्ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे अकारि ।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जजस्तमर्यो वनुषामरांतीः ९
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो विष्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।
धसं रयिं स्तुषते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२२] (७७६)

(९८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, ७ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशुं जुहोतन वृषभार्य क्षितीनाम् ।
गौराद् वेदीर्यो अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद् याति सुतसोममिच्छन् १ (७७७)

यद् दधिपे प्रदिवि चार्वन्नं त्रिवेदिवे पीतिमिदस्य वक्षि ।	
उत हृदोत मनसा जुषाण उशन्निन्दु प्रस्थितान् पाहि सोमान्	२
जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ प्र ते माता महिमानमुवाच ।	
एन्द्रं पप्राथोर्वन्तरिक्षं युधा वेवेभ्यो वरिवश्चकथ	३
यद् योधया महतो मन्यमानान् त्साक्षाम् तान् बाहुभिः शाशदानान् ।	
यद् वा नृभिर्वृत इन्द्राभियुध्यास्तं त्वयाजिं सौश्रवसं जयेम	४
प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि प्र नूतना मघवा या चकार ।	
यदेवदेवीरसाहिष्ट माया अथाभवत् केवलः सोमो अस्य	५
तवेदं विश्वमभितः पशव्यं यत पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य ।	
गवामसि गोपतिरेकं इन्द्र भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः	६
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।	
धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२३] (७८१)

(९९)

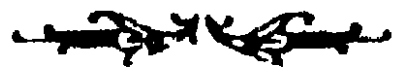
७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः, ४-६ इन्द्राविष्णू । त्रिष्टुप् ।

परो मात्रया तन्वा वृधान न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति ।	
उमे ते विद्म रजसी पृथिव्या विष्णो देव त्वं परमस्य वित्से	१
न ते विष्णो जायमानो न जातो देव महिन्नः परमन्तमाप ।	
उदस्तम्ना नाकमुष्वं बृहन्तं द्वाधर्थं प्राचीं ककुमं पृथिव्याः	२
इरावती धेनुमती हि भूतं सूर्यवसिनी मनुषे दशस्या ।	
व्यस्तम्ना रोदसी विष्णावते द्वाधर्थं पृथिवीमभितो मयूखैः	३
उरुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकं जनयन्ता सूर्यमुषासमग्निम् ।	
दासस्य चिद् वृषशिप्रस्य माया जग्नर्थुर्नरा पृतनाज्येषु	४
इन्द्राविष्णू वृंहिताः शम्बरस्य नव पुरा नवति च श्रथिष्टम् ।	
ज्ञातं वर्चिनः सहस्रं च साकं हथो अप्रत्यसुरस्य वीरान्	५
इयं मनीषा बृहती बृहन्तो रुक्मा तवसा वर्धयन्ती ।	
ररे वां स्तोमं विदथेषु विष्णो पिन्वतमिषो वृजनेष्विन्द्र	६
वषट् ते विष्णवास आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२४] (७९०)

(१००)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

नू मर्तो दयते सनिष्यन् यो विष्णव उरुगायाय दाशत ।	
प्र यः सत्राचा मनसा यजात एतावन्तं नयमाविवासात्	१
त्वं विष्णो सुमतिं विश्वजन्त्या मप्रयुतामेवयावो मतिं दाः	
पक्षो यथा नः सुवितस्य भूरे रश्वावतः पुरुश्चन्द्रस्य रायः	२
त्रिर्वैवः पृथिवीमेष एतां वि चक्रमे शतर्चसं महित्वा ।	
प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान् त्वेषं ह्यस्य स्थविरस्य नाम	३
वि चक्रमे पृथिवीमेष एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन् ।	
ध्रुवासो अस्य कीरयो जनास उरुक्षितिं सुजनिमा चकार	४
प्र तत् ते अद्य शिपिविष्ट्र नामाऽर्यः शंसामि वयुनानि विद्वान् ।	
तं त्वा गृणामि तवसमतव्यान् क्षयन्तमस्य रजसः पराके	५
किमित् ते विष्णो परिचक्ष्यं भूत प्र यद् ववक्षे शिपिविष्ट्रो अस्मि ।	
मा वपो अस्मदप गूह एतद् यदन्यरूपः समिधे बभूथ	६
वर्षद् ते विष्णवांस आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट्र हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२५] (७९७)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३३]

(१०१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । त्रिष्टुप् ।

तिस्रो वाचः प्र वदु ज्योतिरग्रा या एतद् दुह्ने मधुदोघमूधः ।	
स वत्सं कृण्वन् गर्भमोषधीनां मद्यो जातो वृषभो रोरवीति	१
यो वर्धन ओषधीनां यो अपां यो विश्वस्य जगतो देव ईशे ।	
स त्रिधातुं शरणं शर्म यंसत् त्रिवर्तु ज्योतिः स्वभिष्ट्यस्मे	२
स्तरिह त्वद् भवति सूत उ त्वद् यथावशं तन्वं चक्र एषः ।	
पितुः पयः प्रति गृभ्णाति माता तेन पिता वर्धते तेन पुत्रः	३
यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः स्तिस्रो द्यावर्द्धा ससुरापः ।	
त्रयः कोशास उपसेचनासो मध्वः श्रोतन्त्यभितो विरप्शम्	४
इदं वचः पर्जन्याय स्वराजे हृदो अस्त्वन्तरं तज्जुजोषत् ।	
मयोमुवो वृष्टयः सन्तवस्मे सुपिप्पला ओषधीर्वैवगोपाः	५ (८०१)

स रेतोधा वृषभः शश्वतीनां तस्मिन्नात्मा जगतस्तस्थुषश्च ।
तन्म ऋतं पातु शतशारदाय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [१] (८०१)

(१०२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । गायत्री, १ पादनिष्ठम् ।
पर्जन्याय प्र गायत विवस्पुत्राय मीळहुषे । स नो यवसमिच्छतु १
यो गर्भमोषधीनां गवां कृणोत्यर्वताम् । पर्जन्यः पुरुषीणाम् २
तस्मा इदुस्ये हविर्जुहोता मधुमत्तमम् । इळां नः संयतं करत् ३ [२] (८०६)

(१०३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मण्डूकाः (पर्जन्यः) । त्रिष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।

वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूका अवाविषुः १
विव्या आपो अभि यवेनमायन् दृतिं न शुष्कं सरसी शयानम् ।
गवामह न मायुर्वत्सिनीनां मण्डूकानां वग्नुरत्रा समेति २
यदीमेनो उशतो अभ्यवर्षति तुष्यावतः प्रावृष्यागतायाम् ।
अक्खलीकृत्या पितरं न पुत्रो अन्यो अन्यमुप वर्दन्तमेति ३
अन्यो अन्यमनु गृभ्णात्येनो र्पां प्रसर्गे यदमन्दिषाताम् ।
मण्डूको यदुभिवृष्टः कर्निष्कन् पृश्निः संपृक्के हरितेन वाचम् ४
यदेषामन्यो अन्यस्य वाचं शाक्तस्येव वर्दति शिक्षमाणः ।
सर्वं तदेषां समृधेव पर्व यत् सुवाचो वर्दथनाध्यप्सु ५ [३]
गोमायुरेको अजमायुरेकः पृश्निरेको हरित एक एषाम् ।
समानं नाम बिभ्रतो विरूपाः पुरुत्रा वाचं पिपिशुर्वदन्तः ६
ब्राह्मणासो अतिरात्रे न सोमे सरो न पूर्णमभितो वर्दन्तः ।
संवत्सरस्य तदहः परि ष्ठ यन्मण्डूकाः प्रावृषीणं बभूव ७
ब्राह्मणासः सोमिनो वाचमक्रत ब्रह्म कृण्वन्तः परिवत्सरीणम् ।
अध्वर्यवो घर्मिणः सिष्विद्वाना आविर्भवन्ति गुह्या न के चित् ८
देवहिंतिं जुगुपुर्द्वानुशस्य ऋतुं नरो न प्र मिनन्त्येते ।
संवत्सरे प्रावृष्यागतायां तप्ता घर्मा अश्रुवते विसर्गम् ९
गोमायुरदावजमायुरदान् पृश्निरेवान्द्वरितो नो वसूनि ।
गवां मण्डूका ददतः शतानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः १० [४] (८१६)

(१०४)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । (राक्षोघ्नं) इन्द्रासोमौ; ८, १६, १९-२२ इन्द्रः; ९, ११-१३ सोमः;
१०, १४ अग्निः, ११ देवाः, १७ मावाणः, १८ मरुतः, २३ (पूर्वार्धस्य) वासिष्ठाशीः, (उत्तरार्धस्य)
पृथिव्यस्तरिक्षे । त्रिष्टुप्; १-६, १८, २१, २३ जगती; ७ जगती त्रिष्टुप्वा; २५ अनुष्टुप् ।

इन्द्रासोमा तर्पतं रक्ष उज्जतं न्यर्पयतं वृषणा तमोवृधः ।
परां शुणीतमचितो न्योषतं हतं जुदेथां नि शिशीतमत्रिणः १
इन्द्रासोमा समघर्शसमभ्यधं तर्पयस्तु चरुरग्निवो इव ।
अद्वाविषे कृष्यादे चोरचक्षसे द्वेषो धत्तमनवायं किमीदिने २
इन्द्रासोमा वृष्कृतो ववे अन्तर्नारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् ।
यथा नातः पुनरेकश्चनोदयत् तद् वामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ३
इन्द्रासोमा वर्तयतं विवो वधं सं पृथिव्या अघर्शसाय तर्हणम् ।
उत् तक्षतं स्वर्यं पर्वतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजूर्वधः ४
इन्द्रासोमा वर्तयतं विवस्पर्यं मितसेमिर्धुवमश्महन्मभिः ।
तर्पुर्वधेमिरजरेमिरत्रिणो नि पर्शानि विध्यतं यन्तु निस्वरम् ५ [५]

इन्द्रासोमा परि वा भूतु विश्वत इयं मतिः कृष्याश्वेव वाजिना ।
यां वा होत्रां परिहिनोमि मेधयेमा ब्रह्माणि नृपतीव जिन्वतम् ६
प्रति स्मरेथां तुजयन्दिरेव हतं ब्रह्मो रक्षसो भङ्गुरावतः ।
इन्द्रासोमा वृष्कृते मा सुगं भूद् यो नः कदा चिदभिदासति ब्रह्मा ७
यो मा पाकेन मनसा चरन्तमभिचष्टे अनृतेभिर्वचोभिः ।
आप इव काशिना संगृभीता असंज्ञस्वासत इन्द्र वक्ता ८
ये पाकशंसं विहरन्त एवेये वा भद्रं वृषयन्ति स्वधामिः ।
अह्ये वा तान् प्रववातु सोम आ वा दधातु निर्रक्तेरुपस्थे ९
यो नो रसं दिप्सति पित्वो अग्ने यो अश्वानां यो गवां यस्तनूनाम् ।
रिपुः स्तेनः स्तेयकृद् वृभमेतु नि ष हीयतां तन्वां तनां च १० [६]

परः सो अस्तु तन्वां तनां च तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः ।
प्रति शुष्वतु यशो अस्य देवा यो नो विवा दिप्सति यश्च नक्तम् ११
सुविज्ञानं चिकितुषे जनाय सञ्चासच्च वचसी पस्पृधाते ।
तयोर्यत् सत्यं यत्तरहजीयस्तदित् सोमोऽवति हन्त्यासत् १२ (८१८)

- न वा उ सोमो वृजिनं हिनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयन्तम् ।
हन्ति रक्षो हन्त्यासद वदन्त—मुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते १३
- यदि वाहमनृतदेव आस मोघं वा कुवाँ अप्युहे अग्ने ।
किमस्मभ्यं जातवेदो हणीषि द्रोघवाचस्ते निर्वृथं संचन्ताम् १४
- अद्या मुरीय यदि यातुधानो अस्मि यद्वि वायुस्ततप पूरुषस्य ।
अधा स वीरैर्वृशभिर्वि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याह १५ [७]
- यो मायातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह ।
इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेन विश्वस्य जन्तोरधमस्पदीष्ट १६
- प्र या जिगाति खगलेव नक्त—मप दुहा तन्वं गूहमाना ।
ववाँ अनन्ताँ अव सा पदीष्ट ग्रावाणो घ्नन्तु रक्षस उपब्दैः १७
- वि तिष्ठध्वं मरुतां विक्ष्विच्छत गृभायत रक्षसः सं पिनष्टन ।
वया ये भृत्वी पतयन्ति नक्तभि—यं वा रिपो दधिरे कुवे अंध्वरे १८
- प्र वर्तय दिवो अश्मानमिन्द्र सामाशितं मघवन् त्सं शिशाधि ।
प्राक्तादपाक्तादधरावुदक्ता—कुभिर्जहि रक्षसः पर्वतेन १९
- एत उ त्यं पतयन्ति श्वयातव इन्द्रं दिप्सन्ति विप्सवोऽदाभ्यम ।
शिशीति शक्रः पिशुनभ्यां वधं नूनं सृजकुशनिं यातुमज्यः २० [८]
- इन्द्रो यातुनामभवत पगशरो हविर्मथीनामभ्याऽविवीसताम् ।
अभीदु शक्रः परशुर्यथा वनं पात्रं व भिन्दन् त्सत एति रक्षसः २१
- उलूकयातुं शुशुलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।
मुपणयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्र मृण रक्ष इन्द्र २२
- मा नो रक्षो अभि नड्यातुमावता—मपाच्छतु मिथुना या किमीदिना ।
पृथिवी नः पार्थिवात पात्वंहसो ऽन्तरिक्षं दिव्यात पात्वस्मान् २३
- इन्द्र जहि पुमांसं यातुधान—मुत स्त्रियं मायया शाशदानाम् ।
विग्रीवासो मूर्देवा ऋदन्तु मा ते हगन् त्सूर्यमुच्चरन्तम् २४
- प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वे—न्द्रश्च सोम जागृतम् । रक्षोभ्यां वधमस्यत—मशानिं यातुमज्यः २५ [९] (८४१)

॥ इति सप्तमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र--संख्या

षष्ठमण्डलस्यान्तपर्यन्तं ५१३३

सप्तममण्डलस्य ८४१

सर्वयोगः— ५९७४

अथाष्टमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-५ ।

(३४) १-२ प्रगाथो (घौगः) काण्वः, ३-२९ मेघातिथि-मेघ्यातिथी काण्वः, ३०-३३ प्लायोगि-
रासङ्गः, ३४ आङ्गिरसी शश्वती ऋषिका । इन्द्रः, ३०-३४ आसङ्गः । १-४ प्रगाथः=
(विषमा बृहती, समा सतांबृहती), ५-३२ बृहती, ३३-३४ त्रिष्टुप् ।

मा चि॒व॒न्यद् वि शंस॑त॒ सखा॑यो मा रि॒षण्य॑त ।

इन्द्र॑मि॒त् स्तो॒ता वृष॑णं सचा॒ सुते॒ मुहु॑रु॒क्था च॑ शंस॑त

१

अव॑क्र॒क्षिणं॑ वृष॒भं यथा॑जु॒रं गां न च॑र्प॒णीस॑हम् ।

विद्वे॑षणं स॒वने॑नोभयं॒करं म॑हि॒ष्ठमु॑भयावि॒नम्

२

यच्चि॒द्धि त्वा॒ जना॑ इमे॒ नाना॑ हव॒न्त ऊ॒तये॑ ।

अ॒स्माकं॑ ब॒ह्नेद॑मिन्द्र॒ भूतु॑ ते ऽहा॒ विश्वा॑ च॒ वर्ध॑नम्

३

वि त॑र्तूर्यन्ते मघ॒वन् वि॒पश्चितो॑ ऽर्यो॑ वि॒पो जना॑नाम् ।

उप॑ क्रम॒स्व पुरु॑रूप॒मा भर॑ वाजं॒ नेदि॑ष्ठमू॒तये॑

४

म॒हे च॒न त्वा॑म॒द्विषः॑ परा॑ शुल्काय॒ देयाम्॑ ।

न स॒हस्रा॑य॒ नायु॑ताय॒ वज्रि॑वो॒ न श॒ताय॑ शतामघ

५ [१०]

व॒स्यो॑ इन्द्रा॒सि मे पि॒तु—रु॒त भ्रा॑तुरभु॒ञ्जतः॑ ।

मा॒ता च॑ मे छ॒दय॑थः स॒मा व॑सो॒ वसु॑त्व॒नाय॒ राध॑से

६

के॒यथ॑ के॒दसि॑ पुरु॒त्रा चि॒द्धि ते॒ मनः॑ ।

अ॒र्ली॑रि॒ युध्म॑ स्व॒जकृ॑त् पु॒रंद॑र॒ प्र गा॑य॒त्रा अ॑गा॒सिषुः॑

७

प्रा॒स्मै गा॑य॒त्रम॑र्च॒त वा॒वातु॑र्यः पु॒रंद॑रः ।

याभिः॑ का॒ण्वस्यो॑प॒ ब॒र्हिरा॑स॒वुं या॑स॒द व॒ज्री भि॑न॒त पु॑रः

८

ये ते॒ सन्ति॑ द॒श॒ग्वि॑नः॒ श॒ति॒नो ये स॑ह॒स्रि॒णः ।

अ॒श्व॒ासो॑ ये ते॒ वृष॑णो॒ रघु॑वृ॒स्तेभि॑र्न॒स्तृ॒यमा॑ ग॒हि

९

(९)

आ त्व॑द्य॒ स॒ब॒र्ध॒णां॑ ह॒वे गाय॑त्रवे॒पस॑म् । इन्द्रं॑ धेनुं सु॒वृ॒घाम॑न्यामिष॑ म॒रु॒धारा॑मरु॒कृत॑म्	१० [११]
यत् त॒दत् सूर॑ एत॑शं व॒हू वा॑तस्य प॒र्णिना॑ । व॒हत् कु॑त्स॒मार्जु॑नेयं श॒तक्र॑तुः त्स॒रद् ग॑न्ध॒र्वम॑स्तृ॒तम्	११
य ऋ॑ते चि॒दाभि॑भिषः पुरा ज॒न्तुभ्य॑ आ॒तृदः॑ । सं॒धाता॑ सं॒धिं म॒घवा॑ पुरु॒वसु॑रि॒ष्कर्ता॑ वि॒हृतं॑ पुनः	१२
मा भू॑म॒ निष्ट्या॑ इ॒वेन्द्र॑ त्व॒वर॑णा इव । व॒नानि॑ न प्र॒जहि॑तान्य॒द्रिवो॑ दुरो॒षासो॑ अमन्महि	१३
अम॑न्म॒हीद॑नाश॒वोऽनु॑ग्रास॑श्च वृ॒त्रह॑न् । स॒कृत् सु॑ ते॒ मह॑ता शूर॑ रा॒धसा॑ ऽनु॒ स्तोमं॑ मु॒दीम॑हि	१४
यदि॑ स्तोमं॒ मम॑ श्रव॑ क॒स्माक॑मिन्द्र॒मिन्द्र॑वः । तिरः॑ प॒वित्रं॑ स॒सृवा॑स आ॒शानो॑ म॒न्दन्तु॑ तु॒ष्ट्या॑वृ॒धः	१५ [१२]
आ त्व॑द्य॒ स॒धस्तु॑तिं वा॒वातुः॑ स॒स्युरा॑ ग॒हि । उ॒प॒स्तुति॑र्म॒घोनां॑ प्र त्वा॒व॒त्वधा॑ ते व॒श्मि सु॑ष्टु॒तिम्	१६
सो॒ता हि॑ सोम॒मद्वि॑भि॒रेमे॑न॒मप्सु॑ धा॒वत॑ । ग॒व्या व॒स्त्रेव॑ वा॒सय॑न्त॒ इन्न॑रो नि॒धुक्ष॑न् व॒क्षणा॑भ्यः	१७
अध॑ ज॒मो अ॒र्धं वा॑ दि॒वो बृ॑हतो रो॒चना॑दधि । अ॒या व॑र्ध॒स्व त॒न्वा गिरा॑ म॒मा ऽऽ जा॒ता सु॑क॒तो पु॑ण	१८
इन्द्रा॑य सु म॒दिन्त॑मं सोमं॑ सो॒ता व॑रे॒ण्यम् । श॒क्र ए॑णं पी॒पय॑द् वि॒श्वया॑ धि॒या हि॒न्वा॒नं न वा॑ज॒युम्	१९
मा त्वा॑ सोम॑स्य ग॒ल्द॒या स॒वा याच॑न्न॒हं गिरा॑ । भू॒णिं मृ॑गं न स॒र्वने॑षु चु॒कुधं॑ क ई॒शानं॑ न याचिष॑त्	२० [१३]
म॒दे॒नेषि॑तं म॒दमु॑ग्रमु॒ग्रेण॑ श॒र्वसा॑ । वि॒श्वेषां॑ त॒रु॒तारं॑ म॒दुच्यु॑तं म॒दे हि॑ ष्मा द॒दाति॑ नः	२१
शे॒वारि॑ वा॒यी पुरु॑ दे॒वो म॑ती॒य वा॑शुषे । स सु॑न्व॒ते च॑ स्तु॒वते॑ च॒ रा॒सते॑ वि॒श्वगू॑र्तो अ॒रिष्टु॑तः	२२
ए॒न्द्र या॑हि म॒त्स्व चि॒त्रेण॑ दे॒व रा॑ध॒सा । स॒रो न॑ प्रा॒स्युद॑रं स॒पीति॑भि॒रा सो॑मे॒भिरु॑रु स्फि॒रम	२३ (११)

आ त्वा सहस्रमा गतं युक्ता रथे हिरण्यये ।	
ब्राह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो वहन्तु सोमपीतये	२४
आ त्वा रथे हिरण्यये हरीं मयूरशेप्या ।	
शितिपृष्ठा वहतां मध्वो अन्धसो विवक्षणस्य पीतये	२५ [१४]
पिबा त्वस्य गिर्वणः सुतस्य पूर्वपा इव ।	
परिष्कृतस्य रसिन इयमासुतिश्चारुर्मदाय पत्यते	२६
य एको अस्ति वृंसना महौ उग्रो अमि व्रतैः ।	
गमत् स शिप्री न स योषदा गमद्भवं न परि वर्जति	२७
त्वं पुरं चरिष्णवं वधैः शुष्णस्य सं पिणक् ।	
त्वं मा अनु चरो अर्धं द्विता यदिन्द्र हव्यो भुवः	२८
मम त्वा सूर उर्विते मम मध्यंविने विवः ।	
मम प्रपित्वे अपिशर्वरे वसुवा स्तोमासो अवृत्सत	२९
स्तुहि स्तुहीदेते घा ते मंहिष्ठासो मघोनाम् ।	
निन्विताश्वः प्रपथी परमज्या मघस्य मेध्यातिथे	३० [१५]
आ यदश्वान् वनन्वतः भृद्धयाहं रथे रुहम् ।	
उत वामस्य वसुनश्चिकेतति यो अस्ति याद्वः पशुः	३१
य क्रज्जा मह्यं मामहे सह त्वचा हिरण्यया ।	
एष विश्वान्यभ्यस्तु सौमगा ऽऽ संगस्य स्वनद्वधः	३२
अध प्रायोगिरतिं दासवृन्त्या नासंगो अग्ने वृशमिः सहस्रैः ।	
अधोक्षणो वृश मह्यं रुशन्तो नळा इव सरसो निरतिष्ठन्	३३
अन्वस्य स्थूरं वृद्धो पुरस्ता वनस्थ ऊरुरवरम्बमाणः ।	
शश्वती नार्यमिचक्ष्याह सुमद्रमर्य मोजनं विमर्षि	३४ [१६] (३४)

(२)

(४९) १-४० मेधातिथिः काण्वः, आङ्गिरसः प्रियमेधश्च, ४१-४९ मेधातिथिः काण्वः ।

इन्द्रः, ४१-४९ विमिषुः । गायत्री, २८ अनुष्टुप् ।

इवं वसो सुतमन्धः पिबा सुपूर्णमुदरम् । अनामयिन् ररिमा ते	१
नृमिधूतः सुतो अश्वैरव्यो वारैः परिपूतः । अश्वो न निक्तो नवीषु	२
तं ते यवं यथा गोमिः स्वातुर्मकर्म ग्रीणन्तः । इन्द्र त्वास्मिन् तसधमादे	३ (३७)

इन्द्र इत् सोमपा एक इन्द्रः सुतपा विश्वायुः । अन्तर्वेवान् मर्त्यीश्च	४
न यं शुक्रो न दुराशीर्न तृपा उरुव्यचसम् । अपस्पृण्वते सुहार्दम्	५ [१७]
गोभिर्यदीमन्ये अस्मन् मृगं न वा मृगयन्ते । अभित्सरन्ति धेनुभिः	६
त्रय इन्द्रस्य सोमाः सुतासः सन्तु देवस्य । स्वे क्षये सुतपात्रः	७
त्रयः कोशासः श्रोतन्ति तिस्रश्चम्बः सुपूर्णाः । समाने अधि भार्मन्	८
शुचिरसि पुरुनिष्ठाः क्षीरैर्मध्यत आशीर्तः । कुधा मन्दिष्ठः शूरस्य	९
इमे त इन्द्र सोमास्तीवा अस्मे सुतासः । शुक्रा आशिरं याचन्ते	१० [१८]
तां आशिरं पुरोळाशमिन्द्रेमं सोमं श्रीणीहि । रेवन्तं हि त्वा शृणोमि	११
हत्सु पीतासो युध्यन्ते दुर्मदासो न सुरायाम् । ऊर्ध्वं नग्ना जरन्ते	१२
रेवा इद रेवतः स्तोता स्यात् त्वावतो मघोनः । प्रेदु हरिवः श्रुतस्य	१३
उक्थं च न अस्यमानमगोररिरा चिकेत । न गायत्रं गीयमानं	१४
मा न इन्द्र पीयत्नवे मा शर्धते परा दाः । शिक्षा शचीवः शचीभिः	१५ [१९]
वयमु त्वा तदिदंथा इन्द्र त्वायन्तः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते	१६
न धेमन्यदा पपन वज्रिन्नपसो नविष्टौ । तवेदु स्तोमं चिकेत	१७
इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्नाय स्पृहयन्ति । यन्ति प्रमादुमर्तन्द्राः	१८
ओषु प्र याहि वाजेभिर्मा हृणीथा अभ्यस्मान् । महौ इव युवजानिः	१९
मो प्वद्य दुर्हणावान् त्सायं करदूरे अस्मत । अश्रीर इव जामाता	२० [२०]
विद्या ह्यस्य वीरस्य भूरिदावरीं सुमतिम् । त्रिषु जातस्य मनांसि	२१
आ तू षिञ्च कण्वमन्तं न घा विद्य शवसानात् । यशस्तरं शतमूतेः	२२
ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं वीराय शक्राय । भरा पिबन्नयाय	२३
यो वेदिष्ठो अव्यथिष्वश्वावन्तं जरितृभ्यः । वाजं स्तोतृभ्यो गोमन्तम्	२४
पन्यंपन्यमित संतार आ धावत मद्याय । सोमं वीराय शूराय	२५ [२१]
पाता वृत्रहा सुतमा घा गमन्नारे अस्मत । नि यमते शतमूतिः	२६
एह हरीं ब्रह्मयुजां शग्मा वक्षतः सखायम् । गीर्भिः श्रुतं गिर्विणसम्	२७
स्वादवः सोमा आ याहि श्रीताः सोमा आ याहि ।	
शिप्रिन्नृपीवः शचीवो नायमच्छा सधमादम्	२८
स्तुतश्च यास्त्वा वर्धन्ति महे राधसे नृम्णाय । इन्द्र कारिणं वृधन्तः	२९ (६१)

गिरिश्च यास्ते गिर्वाह उक्था च तुभ्यं तानि । सत्रा दधिरे शर्वांसि ३० [२२]

एवेदेष तुविकूर्मिर्वाजाँ एको वज्रहस्तः । सनादमृक्तो दयते ३१
हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीभिः शचीभिः ३२
यस्मिन् विश्वाश्चर्षण्य उत च्यौत्ना ज्रयांसि च । अनु घेन्मन्दी मघोनः ३३
एष एतानि चकारेन्द्रो विश्वा योऽति शूण्वे । वाजदावा मघोनाम् ३४
प्रभर्ता रथं गव्यन्तमपाकाच्चिद यमवति । इनो वसु स हि वोळ्हा ३५ [२३]

सर्निता विप्रो अर्वन्दिर्हन्ता वृत्रं नृभिः शूरः । सत्योऽविता विधन्तम् ३६
यजध्वैनं प्रियमेधा इन्द्रं सत्राचा मनसा । यो भूत् सोमैः सत्यमद्वा ३७
गाथश्रवसं सत्पतिं श्रवस्कामं पुरुत्मानम् । कण्वांसो गात वाजिनम् ३८
य ऋते चिद् गास्पदेभ्यो दात सखा नृभ्यः शचीवान् । ये अस्मिन् काममभियन् ३९
इत्था धीवन्तमद्रिवः काण्वं मेध्यातिथिम् । मेपो भूतोऽभि यन्नयः ४०
शिक्षा विमिन्दो अस्मै चत्वार्ययुता ददत् । अष्टा परः सहस्रा ४१
उत सु त्ये पयोवृधा माकी रणस्य नप्त्या । जनित्विनार्य मामहे ४२ [२४] (७६)

(३)

२४ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः, २१-२३ कौर्याणः पाकस्थामा । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), २१ अनुष्टुप्, २२-२३ गायत्री, २४ बृहती ।

पिबा सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र गोमतः ।
आपिनो बोधि सधमाद्यो वृधेऽस्माँ अवन्तु ते धियः १
भूयाम ते सुमती वाजिनो वयं मा नः स्तरभिर्मातये ।
अस्माञ्चित्राभिरवतावृभिष्टिभिरा नः सुन्नेषु यामय २
इमा उ त्वा पुरुवसो गिरो वर्धन्तु या मम ।
पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितो ऽभि स्तोमैरनूषत ३
अयं सहस्रसृष्टिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे ।
सत्यः सो अस्य महिमा गूणे शर्वो यज्ञेषु विप्रराज्ये ४
इन्द्रमिद् देवतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे ।
इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ५ [२५] (८१)

इन्द्रो म॒हा रो॒षसी प॒थच्छ॒व इन्द्रः सूर्यमरोचयत् ।	
इन्द्रे॑ ह॒ वि॒श्वा भुव॑नानि येमि॒र इन्द्रे॑ सु॒वाना॑स इन्द्र॒वः	६
आमि॑ त्वा॒ पूर्व॑पी॒तय॒ इन्द्र॒ स्तोमे॑मि॒राय॒वः ।	
समी॑ची॒नास॑ ऋ॒मवः॑ स॒मस्वर॑न् रु॒द्रा गृ॑णन्त॒ पू॒र्व्यम्	७
अ॒स्येदिन्द्रो॑ वावृ॒धे वृ॒ष्ण्यं श॒षो म॒दे सु॒तस्य॑ वि॒ष्णावि॑ ।	
अ॒द्या तम॑स्य॒ महि॑मान॒माय॒वो ऽनु॑ ष्टु॒वन्ति॑ पू॒र्वथा॑	८
तत् त्वा॑ या॒मि सु॒वीर्यं॑ तद् ब्र॒ह्म पू॒र्वचि॑त्तये ।	
येना॑ यति॒भ्यो भृ॒ग्वि ध॒ने हि॒ते येन॑ प्र॒स्कण्व॑मावि॒थ	९
येना॑ समु॒द्रम॑सृ॒जो म॒हीर॑प॒स्तवि॑न्द्र वृ॒ष्णि ते श॒वः ।	
स॒द्यः सो अ॑स्य॒ महि॑मा न सं॒नञो॑ यं क्षो॒णीर॑नुच॒क्रदे॑	१० [२६]
श॒ग्धी न॑ इन्द्र॒ यत् त्वा॑ र॒यिं या॒मि सु॒वीर्य॑म् ।	
श॒ग्धि वा॒जाय॑ प्रथ॒मं सि॒षास॑ते श॒ग्धि स्तो॒माय॑ पू॒र्व्य	११
श॒ग्धी नो॑ अ॒स्य य॒न्द्र पौ॒रमा॑वि॒थ धि॒र्य इन्द्र॒ सिषा॑सतः ।	
श॒ग्धि यथा॑ रु॒शमं॑ श्याव॒कं कृ॒पमि॑न्द्र प्रा॒वः स्व॑र्णर॒म्	१२
क॒न्नव्यो॑ अ॒तसी॑नां॒ तुरो॑ गृणी॒त म॒र्त्यः ।	
न॒ही न्व॑स्य॒ महि॑मान॒मिन्द्रि॑यं स्व॒र्गुण॑न्त॒ आन॑द्युः	१३
क॒दु स्तु॒वन्त॑ क्र॒तय॑न्त॒ दे॒वत॒ ऋ॒षिः को वि॒प्र ओ॒हते॑ ।	
क॒दा ह॒वं म॒घव॑न्निन्द्र॒ सुन्व॑तः॒ क॒दु स्तु॒वत॑ आ ग॒मः	१४
उ॒दु त्वे म॑धु॒मत्त॑मा॒ गिरः॑ स्तो॒मास॑ ई॒रते॑ ।	
स॒त्राजि॑तो॒ धन॑सा अ॒क्षितो॑तयो॒ वाज॑यन्तो॒ रथा॑ इ॒व	१५ [२७]
क॒ण्वा इ॒व भृ॒गवः॑ सूर्यो॑ इ॒व वि॒श्वमि॒द् धी॒तमा॑नशुः ।	
इन्द्रं॑ स्तोमे॑मि॒र्मह॑यन्त॒ आय॒वः प्रि॒यमे॑धा॒सो अ॒स्वर॑न्	१६
यु॒क्ष्वा हि वृ॒त्रह॑न्त॒म ह॒री इन्द्र॒ प॒राव॑तः ।	
अ॒र्वाची॑नो म॒यव॑न् त्सो॒मपी॑तय॒ उग्र॑ ऋ॒ष्येमि॒रा ग॒हि	१७
इ॒मे हि ते॑ का॒रवो॑ वाव॒शुर्धिया॑ वि॒प्रासा॑ मे॒धसा॑तये ।	
म त्वं नो॑ म॒घव॑न्निन्द्र॒ गिर्व॑णो॒ वेनो॑ न शृ॒णुधी॑ ह॒वम॑	१८
नि॒रिन्द्र॑ बृ॒हती॑भ्यो॒ इन्द्रं॑ ध॒नुभ्या॑ अ॒स्फुरः॑ ।	
नि॒रबु॑द्धस्य॒ मृगो॑दस्य॒ मा॒यिन्तो॑ निः प॒थत॑स्य॒ मा आ॑तः	१९ (२५)

निरग्रयो रुरुचुर्निरु सूर्यो निः सोम इन्द्रियो रसः । निरन्तरिक्षावधमो महामर्हि कृषे तदिन्द्र पौंस्यम्	२० [२८]
यं मे वुरिन्द्रो मरुतः पाकस्थामा कौरयाणः । विश्वेषां त्मना शोभिष्ठमुपेव विवि धारमानम्	२१
रोहितं मे पाकस्थामा सुधुरं कक्षयाम् । अदाद् रायो विबोधनम्	२२
यस्मा अन्ये वृश प्रति धुरं वहन्ति वह्नयः । अस्तं वयो न तुयम्	२३
आत्मा पितुस्तनूवास ओजोवा अभ्यजनम् । तुरीयमिद् रोहितस्य पाकस्थामानं भोजं वृतातरमववम्	२४ [२९] (१००)

(४)

२१ देवातिथिः काण्वः । इन्द्रः १५-१८ पूषा वा, १९-२१ कुरुङ्गः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), २१ पुर उष्णिक् ।

यदिन्द्र प्रागपागुवुङ् न्यग्वा हूयसे नृभिः । सिमा पुरु नृषूतो अस्यानवे ऽसि प्रशर्ध तुर्वशे	१
यद् वा रुमे रुशमे श्यावके कृप इन्द्र मादयसे सचा । कण्वासस्त्वा बह्मभिः स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि	२
यथा गौरो अपा कृतं तृण्येत्त्यवेरिणम् । आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमा गहि कण्वेषु सु सचा पिब	३
मन्दन्तु त्वा मघवन्निन्द्रेन्द्वो राधां देयाय सुन्वते । आमुष्या सोममपिबश्मू सुतं ज्येष्ठं तद् वधिषे सहः	४
प्र चक्रे सहसा सहो बभञ्ज मनुमोजसा । विश्वे त इन्द्र पृतनायवो यज्ञो नि वृक्षा इव येमिरे	५ [३०]
सहस्रेणेव सचते यवीयुधा यस्त आनकुपस्तुतिम् । पुत्रं प्रावृगं कृणुते सुवीर्यं द्वाभ्योति नमउक्तिभिः	६
मा मेम मा श्रमिमो अस्य सस्ये तव । महत ते वृष्णो अभिपश्य कृतं पश्येम तुर्वशं यदुम्	७ (१०७)

सव्यामनुं स्फिग्यं वावसे वृषा न वृानो अस्य रोषति ।	
मध्वा संपृक्ताः सारधेण धेनवस्तूयमेहि द्रवा पिब	८
अश्वी रथी सुरूप इद गोमौ इदिन्द्र ते सखा ।	
श्वात्रभाजा वयसा सचते सदा चन्द्रो याति सभामुप	९
ऋशो न तृष्यन्नवपानमा गहि पिबा सोमं वशौ अनु ।	
निमेघमानो मघवन् द्विवेदिव ओजिष्ठं दधिषे सहः	१० [३१]
अध्वर्यो द्वावया त्वं सोममिन्द्रः पिपासति ।	
उप नूनं युयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृत्रहा	११
स्वयं चित स मन्यते दाशुरिर्जनो यत्रा सोमस्य तूम्पसि ।	
इदं ते अन्नं युज्यं समुक्षितं तस्येहि प्र द्रवा पिब	१२
रथेष्ठायाध्वर्यवः सोममिन्द्राय सोतन ।	
अधि ब्रध्नस्याद्रयो वि चक्षते सुन्वन्तो वाश्वध्वरम्	१३
उप ब्रध्नं वावाता वृषणा हरी इन्द्रमपसु वक्षतः ।	
अर्वाश्च त्वा सप्तयोऽध्वरभियो वहन्तु सवनेदुप	१४
प्र पुषणं वृणीमहे युज्याय पुरुवसुम् ।	
स शक्र शिक्ष पुरुहूत नो धिया तुजं राये विमोचन	१५ [३२]
सं नः शिशीहि भुरिजोरिव क्षुरं रास्व रायो विमोचन ।	
त्वे तन्नः सुवेदमस्रियं वसु यं त्वं हिनोषि मर्त्यम्	१६
वेमि त्वा पूषन्नृत्रसे वेमि स्तोतव आघृणे ।	
न तस्य वेम्यरणं हि तद् वसो स्तुषे पञ्चाय साध्वे	१७
परा गावो यवसं कञ्चिदाघृणे नित्यं रेवणो अमर्त्य ।	
अस्माकं पूषन्नविता गिवो भव मंहिष्ठो वाजसातये	१८
स्थूरं राधः शताश्वं कुरुङ्गस्य दिविष्टिषु ।	
राज्ञस्त्वेषस्य सुभगस्य रातिषु तुर्वशेष्वमन्महि	१९
धीभिः सातानि काण्वस्य वाजिनः प्रियमेधेरमिद्युभिः ।	
षष्टिं सहस्रान् निर्मजामजे निर्युथानि गवामृषिः	२०
वृक्षाश्विन्मे अभिपित्वे अरारणुः ।	
गां भजन्त मेहना ऽश्वं भजन्त मेहना	२१ [३३] (१११)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३६]

(५)

३९ ब्रह्मातिथिः काण्वः । अश्विनौ, ३७ (उत्तरार्धस्य)-३९ वैद्यः कशुः ।
गायत्री, ३७-३८ वृद्धती, ३९ अनुष्टुप् ।

वृषादिहेव यत् स त्वं ऋणः रशिंश्चितत्	। वि भानुं विश्वधातनत्	१
नृवद् दक्षा मनोयुजा रथेन पृथुपार्जसा	। सचेथे अश्विनोषसम्	२
युवाभ्यां वाजिनीवसू प्रति स्तोमा अहक्षत	। वाचं वृतो यथोहिषे	३
पुरुमिया ण ऊतये पुरुमन्त्रा पुरुवसू	। स्तुषे कण्वांसो अश्विना	४
मंहिष्ठा वाजसातमे षयन्ता शुभस्पती	। गन्तारा वाशुषो गृहम्	५ [१]
ता सुवेवाय वाशुषे सुमेधामवितारिणीम्	। घृतैर्गव्यंतिमुक्षतम्	६
आ नः स्तोममुप द्रवत् तूयं श्येनोभिराशुभिः	। यातमश्वेभिरश्विना	७
येमिस्तिष्ठः परावतो द्विवो विश्वानि रोचना	। त्रैरक्तून् परिदीयथः	८
उत नो गोमतीरिष उत मातीरहर्विदा	। वि पथः सातये सितम्	९
आ नो गोमन्तमश्विना सुवीरं सुरथं रयिम्	। वोळहमश्वावतीरिषः	१० [२]
वावृधाना शुभस्पती दक्षा हिरण्यवर्तनी	। पिबतं सोम्यं मधु	११
अस्मभ्यं वाजिनीवसू मघवन्त्यश्च सप्रथः	। हृदि र्यन्तमदाभ्यम्	१२
नि षु ब्रह्म जनानां याविष्टं तूयमा गतम्	। मो ष्वान्यां उपारतम्	१३
अस्य पिबतमश्विना युवं मदस्य चारुणः	। मध्वो रातस्य धिष्ण्या	१४
अस्मे आ वहतं रयिं शतवन्तं सहस्रिणम्	। पुरुक्षुं विश्वधायसम्	१५ [३]
पुरुत्रा चिद्धि वां नरा विह्वयन्ते मनीषिणः	। वाघद्भिरश्विना गतम्	१६
जनांसो वृक्तबर्हिषो हविष्मन्तो अरंकृतः	। युवां हवन्ते अश्विना	१७
अस्मार्कमद्य वामयं स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः	। युवाभ्यां भूत्वश्विना	१८
यो ह वां मधुनो हति राहितो रथचर्षणे	। ततः पिबतमश्विना	१९
तेन नो वाजिनीवसू पश्वे तोकाय शं गवे	। वहतं पीवरीरिषः	२० [४]
उत नो विष्या इष उत सिन्धूरहर्विदा	। अप द्वारेव वर्षथः	२१
कदा वां तौद्रयो विधत् समुद्रे जहितो नरा	। यद् वां रथो विभिष्पतात्	२२
युवं कण्वाय नासत्या ऽपिरिप्ताय हर्म्ये	। शश्वद्वृतीर्दिशस्यथः	२३
तामिरा यातः तिभिर्नव्यसीभिः सुशस्तिभिः	। यद् वां वृषण्वसू हुवे	२४ (१४५)

यथा चित् कण्वमावतं प्रियमेधमुपस्तुतम् । आर्त्रिं शिञ्जामश्विना २५ [५]

यथोत कृत्वये धने—ऽशुं गोष्वगस्त्यम् । यथा वाजेषु सोमरिम् २६
एतावद् वां वृषण्वसू अतो वा भूयो अश्विना । गूणन्तः सुसमीमहे २७
रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुमश्विना । आ हि स्थाथो दिविस्पृशम् २८
हिरण्ययीं वां रभि—रीषा अक्षो हिरण्ययः । उभा चक्रा हिरण्यया २९
तेन नो वाजिनीवसू परावतश्रिदा गतम् । उपेमां सुष्टुतिं मम ३० [६]

आ वहेथे पराकात् पूर्वीरश्रन्तावश्विना । इषो वासीरमर्त्या ३१
आ नो द्युन्नैरा शवोभि—रा राया यातमश्विन । पुरुश्वन्द्रा नासत्या ३२
एह वां प्रुषितप्सवो वयो वहन्तु पर्णिनः । अच्छा स्वध्वरं जनम् ३३
रथं वामनुगायसं य इषा वर्तते सह । न चक्रमभि बाधते ३४
हिरण्ययेन रथेन द्रवत्पाणिभिरश्वैः । धीजवना नासत्या ३५ [७]

युवं मृगं जागृवांसं स्वर्दथो वा वृषण्वसू । ता नः पृङ्गमिषा रयिम् ३६
ता मे अश्विना सनीनां विद्यातं नवानाम् ।
यथा चिच्चैद्यः कशुः शतमुष्ट्रानां वर्दत सहस्रा दश गोनाम् ३७
यो मे हिरण्यसंहशो दश राजो अमंहत ।
अधस्पदा इच्चैद्यस्य कृष्टय—श्चर्मन्ना अभितो जनाः ३८
मार्किरेना पथा गाद् येनेमे यन्ति चेदयः ।
अन्यो नेत सूरिरोहते भूरिद्वारत्तरो जनः ३९ [८] (१६०)

(६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० ६-११]

४८ वत्सः काण्वः । इन्द्रः , ४६-४८ तिरिन्दिरः पार्श्व्यः । गायत्री ।

महौ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिर्माँ इव । स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे १
प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद् भरन्त वङ्गयः । विषां क्रतस्य वाहसा २
कण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य सार्धनम् । जामि ब्रुवत आयुधम् ३
समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः । समुद्रायेव सिन्धवः ४
ओजस्तदस्य तित्विष उमे यत् समवर्तयत् । इन्द्रश्चर्मैव रोदसी ५ [९]

वि चिद् वृत्रस्य दोधतो वज्रेण शतपर्वणा । शिरो विभेद वृष्णिना ६ (१६६)

इमा अमि प्र णोनुमो विषामग्रेषु धीतर्यः । अग्नेः शोचिर्न विद्युतः	७
गुहा सतीरुप त्मना प्र यच्छोचन्त धीतर्यः । कण्वा क्रतस्य धारया	८
प्र तमिन्द्र नशीमहि रथि गोमन्तमश्विनम् । प्र ब्रह्म पूर्वचित्तये	९
अहमिन्द्र पितुष्परि मेधामृतस्य अग्रम् । अहं सूर्य इवाजनि	१० [१०]
अहं प्रमेन मन्मना गिरः क्षुम्भामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुष्ममिदं वृधे	११
ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवुर्ऋषयो ये च तुष्टुवुः । ममेदं वर्धस्व सुष्टुतः	१२
यदस्य मन्युरध्वनीद वि वृत्रं पर्वशो रुजन् । अपः समुद्रमैरयत्	१३
नि शुष्ण इन्द्र धर्णसि वज्रं जघन्थ दस्यवि । वृषा ह्युग्र शृण्विषे	१४
न द्याव इन्द्रमोजसा नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । न विव्यचन्त भूमयः	१५ [११]
यस्त इन्द्र महीरपः स्तभूयमान आशयत् । नि तं पद्यासु शिभथः	१६
य इमे रोवसी मही समीची समजग्रभीत् । तमोभिरिन्द्र तं गुहः	१७
य इन्द्र यतयस्त्वा भृगवो ये च तुष्टुवुः । ममेवुग्र भुधी हवम्	१८
इमास्त इन्द्र पृथयो घृतं वृहत आशिरम् । एनामृतस्य पिप्युषीः	१९
या इन्द्र प्रस्वस्त्वा ऽऽसा गर्भमचक्रिन् । परि धर्मेव सूर्यम्	२० [१२]
त्वामिच्छवसस्पते कण्वा उक्थेन वावृधुः । त्वां सुतास इन्द्रवः	२१
तवेदिन्द्र प्रणीतिषु त प्रशस्तिरद्विवः । यज्ञो वितन्तसाम्यः	२२
आ न इन्द्र महीमिषं पुरं न दधि गोमतीम् । उत प्रजां सुवीर्यम्	२३
उत त्यक्वाश्वश्वयं यदिन्द्र नाहुषीष्वा । अग्रे विक्षु प्रदीदयत्	२४
अमि व्रजं न तन्निषे सूर उपाकचक्षसम् । यदिन्द्र मूळयासि नः	२५ [१३]
यवृक्क तविषीयस इन्द्र प्रराजसि क्षितीः । महौ अपार ओजसा	२६
तं त्वा हविष्मतीर्विश उप ब्रुवत क्रतये । उरुजयसमिन्दुमिः	२७
उपह्वरे गिरीणां संगथे च नदीनाम् । धिया विप्रो अजायत	२८
अतः समुद्रमुद्धत भ्रिकित्वाँ अव पश्यति । यतो विपान एजति	२९
आदित प्रत्नस्य रेतसो ज्योतिष्पश्यन्ति वासरम् । परो यद्विध्यते विवा	३० [१४]
कण्वास इन्द्र ते मतिं विश्वे वर्धन्ति पौंस्यम् । उतो शविष्ठ वृष्ण्यम्	३१
इमां म इन्द्र सुष्टुतिं जुषस्व प्र सु मामव । उत प्र वर्धया मतिम्	३२
उत ब्रह्मण्या वयं तुभ्यं प्रवृद्ध वज्रिवः । विप्रा अतक्ष्म जीवसे	३३
अमि कण्वा अनूषता ऽऽपो न प्रवता यतीः । इन्द्रं वनन्वती मतिः	३४ (१९४)

इन्द्रमुक्थानि वावृधुः समुद्रमिव सिन्धवः । अनुत्तमन्युमजरम्	३५ [१५]
आ नो याहि परावतो हरिभ्यां हर्यताभ्याम् । इममिन्द्र सुतं पिब	३६
त्वामिदं वृत्रहन्तम् जनांसो वृक्तबर्हिषः । हवन्ते वाजसातये	३७
अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं न वर्त्येतशम् । अनु सुवानास इन्द्रवः	३८
मन्दस्वा सु स्वर्णर उतेन्द्र शर्यणावति । मत्स्वा विवस्वतो मती	३९
वावृधान उप द्यवि वृषा वज्रयरोरवीत् । वृत्रहा सोमपातमः	४० [१६]
ऋषिर्हि पूर्वजा अस्येक ईशान ओजसा । इन्द्रं चोष्क्यसे वसु	४१
अस्माकं त्वा सुतां उप वीतपृष्ठा अभि प्रयः । शतं वहन्तु हरयः	४२
इमां सु पुण्यां धियं मधोर्धृतस्य पिप्युषीम् । कण्वा उक्थेन वावृधुः	४३
इन्द्रमिदं विमहीनां मेधे वृणीत मर्त्यः । इन्द्रं सनिप्युरुतये	४४
अर्वाञ्च त्वा पुरुष्टुत प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः	४५
शतमहं तिरिन्दिरे सहस्रं पर्वावा ददे । राधांसि याद्वानाम्	४६
त्रीणि शतान्यर्वतां सहस्रा दश गोनाम् । वृदुष्पञ्चाय साध्वे	४७
उदानद् ककुहो दिवमुष्ट्राश्चतुर्युजो ददत् । शर्वसा याद्वं जनम्	४८ [१७] (१०८)

(७)

३६ पुनर्वत्सः काण्वः । मरुतः । गायत्री ।

प्र यद् वस्त्रिष्टुभमिषं मरुतो विप्रो अक्षरत् । वि पर्वतेषु राजथ	१
यदुङ्ग तंविषीयवो यामं शुभ्रा अचिध्वम् । नि पर्वता अहासत	२
उदीरयन्त वायुभिर्वाश्रासः पृश्निमातरः । धुक्षन्त पिप्युषीमिषम्	३
वर्पन्ति मरुतो मिहं प्र वेपयन्ति पर्वतान् । यद् यामं यान्ति वायुभिः	४
नि यद् यामाय वो गिरिर्नि सिन्धवो विधर्मणे । महे शुष्माय येमिरे	५ [१८]
युष्माँ उ नक्तमूतये युष्मान् दिवा हवामहे । युष्मान् प्रयत्यध्वरे	६
उदु त्ये अरुणप्सवश्चित्रा यामेमिरीरते । वाश्रा अधि ण्णुना विवः	७
सृजन्ति रश्मिमोजसा पन्थां सूर्याय यातवे । ते मानुभिर्वि तस्थिरे	८
इमां मे मरुतो गिरिमिमं स्तोममृमुक्षणः । इमं मे वनता हवम्	९
त्रीणि सरींसि पृश्नयो दुदुहे वज्रिणे मधु । उत्सं कवन्धमुद्रिणम्	१० [१९]
मरुतो यद्ध वो विवः सुम्नायन्तो हवामहे । आ तू न उप गन्तन	११ (११९)

युयं हि ष्ठा सुवानवो रुद्रा क्रमुक्षणो दमे	। उत प्रचेतसो मदे	१२
आ नो रयि मवृच्युतं पुरुष्टु विश्वधायसम्	। इयता मरुतो विवः	१३
अधीव यद् गिरीणां यामं शुभ्रा अचिध्वम्	। सुवानैर्मन्दध्व इन्दुभिः	१४
एतावतभिदेषां सुसं मिक्षेत मर्त्यः	। अदाभ्यस्य मन्मभिः	१५ [२०]
ये इप्सा इव रोवसी धमन्त्यनु वृष्टिभिः	। उत्सं दुहन्तो अक्षितम्	१६
उदु स्वानेभिरीरत उद रथैरुदु वायुभिः	। उत स्तोमैः पृश्निमातरः	१७
येनाव तुर्वशं यदु येन कण्वं धनस्पृतम्	। राये सु तस्य धीमहि	१८
इमा उ वः सुवानवो घृतं न पिप्युषीरिषः	। वर्धन् काण्वस्य मन्मभिः	१९
क नूनं सुवानवो मदथा वृक्तबर्हिषः	। ब्रह्मा को वः सपर्यति	२० [२१]
नहि ष्म यद्ध वः पुरा स्तोमैर्भिवृक्तबर्हिषः	। शर्धो क्रतस्य जिन्वथ	२१
समु त्वे महतीरपः सं क्षोणी समु सूर्यम्	। सं वज्रं पर्वशो दधुः	२२
वि वृत्रं पर्वशो ययुर्वि पर्वतां अराजिनः	। चक्राणा वृष्णि पौंस्यम्	२३
अनु त्रितस्य युध्यतः शुष्ममावच्युत क्रतुम्	। अन्विन्द्रं वृत्रतूर्ये	२४
विद्युद्धस्ता अभिद्यवः शिपाः शीर्षन् हिरण्ययीः	। शुभ्रा व्यञ्जत श्रिये	२५ [२२]
उशाना यत् परावत उक्ष्णो रन्ध्रमयातन	। द्यौर्न चक्रदद् भिया	२६
आ नो मसस्य व्रावने ऽश्वैर्हिरण्यपाणिभिः	। देवास उप गन्तन	२७
यवेषां पृषती रथे प्रष्टिर्वहति रोहितः	। यान्ति शुभ्रा रिणन्नपः	२८
सुषोमे शर्यणावत्यार्जीके पस्त्यावति	। ययुर्निचक्रया नरः	२९
कदा गच्छाथ मरुत इत्था विप्रं हवमानम्	। माडीकेभिर्नार्धमानम्	३० [२३]
कद्ध नूनं कधप्रियो यद्विन्दुमजहातन	। को वः ससित्व ओहते	३१
सहो वु णो वज्रहस्तैः कण्वांसो अग्निं मरुद्भिः	। स्तुषे हिरण्यवाशीभिः	३२
ओ वु वृष्णः प्रयज्युना नव्यसे सुविताय	। ववृत्या चित्रवाजान्	३३
गिर्यभिन्नि जिहते पर्शानासो मन्यमानाः	। पर्वताभिन्नि येमिरे	३४
आवपुयावन्तो वृक्षान्तापरेण पततः	। धातारः स्तुषते वयः	३५
अग्निर्हि जानि पुर्व्यश्छन्दो न सूरौ अर्चिषा	। ते मानुमिर्षि तस्थिरे	३६ [२४] (२४४)

(८)

२३ सध्वंसः काण्वः । अश्विनौ । मनुष्यम् ।

आ नो विश्वाभिरुतिमि—रश्विना गच्छतं युवम् ।

दस्रा हिरण्यवर्तनी पिबतं सोम्यं मधुं

१

आ नूनं यातमश्विना रथेन सूर्यत्वचा ।

मुजी हिरण्यपेशसा कवी गम्भीरचेतसा

२

आ यातं नहुषस्पर्या ऽऽन्तरिक्षात् सुवृक्तिमिः ।

पिबाथो अश्विना मधु कण्वानां सर्वने सुतम्

३

आ नो यातं विवस्पर्या ऽन्तरिक्षादधमिया ।

पुत्रः कण्वस्य वामिह सुषाव सोम्यं मधुं

४

आ नो यातमुपश्रुत्यश्विना सोमपीतये ।

स्वाहा स्तोमस्य वर्धना प्र कवी धीतिमिर्नरा

५ [२५]

यच्चिद्धि वां पुर ऋषयो जुह्वरेऽवसे नरा ।

आ यातमश्विना गतमुपेमां सुवृत्तिं मम

६

विवश्रिद् रोचनादध्या नो गन्तं स्वर्विदा ।

धीमिर्वत्सप्रचेतसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता

७

किमन्ये पर्यासते ऽस्मत् स्तोमेभिरश्विना ।

पुत्रः कण्वस्य वामृषिर्गीमिर्वत्सो अवीवृधत्

८

आ वां विप्रं इहावसे ऽह्वत् स्तोमेभिरश्विना ।

अरिप्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं मयोमुषा

९

आ यद् वां योषणा रथमतिष्ठद् वाजिनीवसू ।

विश्वान्यश्विना युवं प्र धातान्यगच्छतम्

१० [२६]

अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना ।

वत्सो वां मधुमद् वचो ऽशंसीत् काव्यः कविः

११

पुरुमन्द्रा पुरुवसू मनोतरा रयीणाम् ।

स्तोमं मे अश्विनाविमममि वहीं अनूषाताम्

१२

आ नो विश्वान्यश्विना धत्तं राधांस्यह्वया ।

कृतं न कृत्विर्यावतो मा नो रीरधतं निदे

१३

(२५७)

यज्ञासत्या परावति यद् वा स्थो अध्यम्बरे ।

अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना

१४

यो वां नासत्यावृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ।

तस्मै सहस्रनिर्णिजमिषं धत्तं घृतश्रुतम्

१५ [२७]

प्रास्मा ऊर्जे घृतश्रुतमश्विना यच्छतं युवम् ।

यो वां सुस्नायं तुष्टवद् वसूयाद् दानुनस्पती

१६

आ नो गन्तं रिशादसेमं स्तामं पुरुभुजा ।

कृतं नः सुभियो नरेमा दातमभिष्टये

१७

आ वां विश्वाभिरुतिमिः प्रियमेधा अहृषत ।

राजन्तावध्वराणामश्विना यामहृतिषु

१८

आ नो गन्तं मयोभुवाऽश्विना शंभुवा युवम् ।

यो वां विपन्यू धीतिमिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत्

१९

याभिः कण्वं मेधातिथिं याभिर्वशं दशव्रजम् ।

याभिर्गोशर्यमावतं ताभिर्नोऽवतं नरा

२० [२८]

याभिर्नरा त्रसदस्युमावतं कृत्वये धने ।

ताभिः प्वस्माँ अश्विना प्रावतं वाजसातये

२१

प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो गिरो वर्धन्त्वश्विना

पुरुत्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं पुरुस्पृहा

२२

त्रीणि पदान्यश्विनोराविः सान्ति गुहा परः ।

कवी ऋतस्य पत्नमिर्वाग्जीवेभ्यस्परि

२३ [२९] (२६७)

(९)

११ शशकर्णः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप्; १, ४, ६, १४-१५ बृहती; २, ३, २०, २१ गायत्री:

५ ककुप्; १० त्रिष्टुप्; ११ विराट्; १२ जगती ।

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गन्तमवसे ।

प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छर्दिर्युयुतं या अरातयः

१

यवृन्तरिक्षे यद् विवि यत् पञ्च मानुषाँ अनु । नृम्णं तद् धत्तमश्विना

२

ये वां वंसाँस्यश्विना विप्रांसः परिमामृशुः । एवेत काण्वस्य बोधतम्

३

(२७०)

अयं वां घर्मो अश्विना स्तोमेन परि षिच्यते ।	
अयं सोमो मधुमान् वाजिनीवसु येन वृत्रं चिकेतथः	४
यदुप्सु यद् वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् ।	
तेन माविष्टमश्विना	५ [१०]
यन्नासत्या भुरण्यथो यद् वा देव भिषज्यथः ।	
अयं वां वत्सो मतिभिर्न विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः	६
आ नूनमश्विनोर्ऋषिः स्तोमं चिकेत वामया ।	
आ सोमं मधुमत्तमं घर्मं सिञ्चादथर्वणि	७
आ नूनं रघुवर्तनि रथं तिष्ठाथो अश्विना ।	
आ वां स्तोमा इमे मम नभो न चुच्यवीरत	८
यदुद्य वां नासत्यो कथैराचुच्युवीमहि ।	
यद् वा वाणीभिरश्विने वेत् काण्वस्य बोधतम्	९
यद् वां कक्षीवा उत यद् व्यश्व ऋषिर्यद् वां कीर्धतमा जुहाव ।	
पृथी यद् वां वैन्यः सार्दनेष्वे वेदतो अश्विना चेतयेथाम्	१० [३१]
यातं छर्दिष्पा उत नः परस्पा भूतं जगत्पा उत नस्तनूपा ।	
वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम्	११
यदिन्द्रेण मरुथं याथो अश्विना यद् वा वायुना भवथः समोकसा ।	
यदादित्येभिर्ऋभुभिः सजोषसा यद् वा विष्णोर्विक्रमणेषु तिष्ठथः	१२
यदुद्याश्विनावहं हुवेय वाजसातये ।	
यत पुत्सु तुर्वणे सहस्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः	१३
आ नूनं यातमश्विने मा हव्यानि वां हिता ।	
इमे सोमासो अधि तुर्वणे यदा विमे कण्वेषु वामथ	१४
यन्नासत्या पराके अवाके अस्ति भेषजम् ।	
तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वत्साय यच्छतम्	१५ [३२]
अभुत्स्यु प्र देव्या साकं वाचाहमश्विनोः ।	
व्यावर्देव्या मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः	१६
प्र बोधयोषो अश्विना प्र देवि सूनृते महि ।	
प्र यज्ञहोतरानुषक प्र मदाय श्रवो बृहत्	१७ (१८४)

यदुषो यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे ।	
आ हायमश्विनो रथो वर्तिर्याति नृपाप्यम्	१८
यदापीतासो अंशवो गावो न ब्रुह ऊर्धमिः ।	
यद् वा वाणीरनूषत प्र देवयन्तो अश्विना	१९
प्र द्युम्नाय प्र शर्वसे प्र नृषाह्याय शर्मणे । प्र दक्षाय प्रचेतसा	२०
यक्षुनं धीभिरश्विना पितुर्योना निषीदथः । यद् वा सुप्तेभिरुक्थ्या	२१ [३३] (२८८)

(१०)

६ प्रगाथो (घौरः) काण्वः । अश्विनौ । १ बृहती, २ मध्येज्योतिः, ३ अनुष्टुप् (पिंगलमतेन-शंकुमती),
४ आस्तारपंक्तिः, ५-६ प्रगाथः = (५ बृहती, ६ सताबृहती) ।

यत् स्थो कीर्धप्रसन्नानि यद् वादो रोचने विवः ।	
यद् वा समुद्रे अध्याकृते गृहे ऽत आ यातमश्विना	१
यद् वा यज्ञं मनवे संमिमिक्षथु रेवेत् काण्वस्य बोधतम् ।	
बृहस्पतिं विश्वान् देवाँ अहं हुवे इन्द्राविष्णू अश्विनावाशुहेषसा	२
त्या न्वश्विना हुवे सुदंससा गृभं कृता ।	
ययोरस्ति प्र णः सख्यं देवेष्वध्याप्यम्	३
ययोरधि प्र यज्ञा असुरे सन्ति सूरयः ।	
ता यज्ञस्याध्वरस्य प्रचेतसा स्वधाभिर्या पिबतः सोम्यं मधु	४
यदृद्याश्विनावपाग् यत् प्राक् स्थो वाजिनीवसू ।	
यद् ब्रुहव्यनवि तुर्वशे यदौ हुवे वामथ मा गतम्	५
यदुन्तरिक्षे पतथः पुरुमुजा यद् वेमे रोवसी अनु ।	
यद् वा स्वधाभिरधितिष्ठथो रथमत आ यातमश्विना	६ [३४] (२९४)

(११)

१० वत्सः काण्वः । अग्निः । गायत्री, १ प्रतिष्ठा, २ वर्धमाना, १० त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने वतपा असि देव आ मर्त्येष्व	। त्वं यज्ञेष्वीड्यः	१
त्वमासि प्रशस्यो विदथेषु सहन्त्य	। अग्ने रथीरध्वराणाम्	२
स त्वमस्मदप द्विषो युयोधि जातवेदः	। अदेवीरग्ने अरातीः	३ (२९७)

अन्ति चित् सन्तमहं यज्ञं मर्तस्य रिपोः । नोप वेधि जातवेदः	४
मर्ता अमर्त्यस्य ते भूरि नाम मनामहे । विप्रासो जातवेदसः	५ [३५]
विप्रं विप्रासोऽवसे देवं मर्तास ऊतये । अग्निं गीर्भिर्हवामहे	६
आ ते वत्सो मनो यमत् परमाञ्जित सधस्थात् । अग्ने त्वां कामया गिरा	७
पुरुत्रा हि सदृक्कुसि विशो विश्वा अनु प्रभुः । समत्सु त्वा हवामहे	८
समत्स्वग्निमवसे वाजयन्तो हवामहे । वाजेषु चित्राधसम्	९
प्रजो हि कमीड्यो अध्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सत्सि ।	
स्वां चाग्ने तन्वं पिप्रयस्वा—ऽस्मभ्यं च सौमगमा यजस्व	१० [३६] (३०४)

[इति पंचमोऽष्टकः ॥५॥]

[अथ षष्ठोऽष्टकः ॥६॥]

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०]

(१२)

३३ पर्वतः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिक्, ३३ शंकुमती (पिंगळमतेन) ।

य इन्द्र सोमपातमो मदः शविष्ठ चेतति । येना हंसि न्यत्रिणं तमीमहे	१
येना दशग्वमधिगुं वेपयन्तं स्वर्णरम् । येना समुद्रमाविथा तमीमहे	२
येन सिन्धुं महीरपो रथो इव प्रचोदयः । पन्थामृतस्य यातवे तमीमहे	३
इमं स्ताममभिष्टये घृतं न पूतमद्विवः । येना नु सद्य ओजसा ववक्षिथ	४
इमं जुषस्व गिर्वणः समुद्र इव पिन्वते । इन्द्र विश्वाभिरुतिभिर्ववक्षिथ	५ [१]
यो नो देवः परावतः सखित्वनाय मामहे । दिवो न वृष्टिं प्रथयन् ववक्षिथ	६
ववक्षुरस्य केतव उत वज्रा गर्भस्त्याः । यत सूर्यो न रोदसी अवर्धयत्	७
यदि प्रवृद्ध सत्पते सहस्रं महिषां अधः । आदित त इन्द्रियं महि प्र वावृधे	८
इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभिर्न्यशासानमोपति । अग्निर्वनेव सासहिः प्र वावृधे	९
इयं त कृत्विषावती धीतिरेति नवीयसी । सपर्यन्ती पुरुप्रिया मिमीत इत	१० [२]
गर्भी यजस्य देवयुः कर्तुं पुनीत आनुषक् । स्तोमैरिन्द्रस्य वावृधे मिमीत इत	११
सनिर्मित्रस्य पप्रथ इन्द्रः सोमस्य पीतयं । प्राची वाशीव सुन्वते मिमीत इत	१२
यं विप्रा उक्थवाहमां ऽभिप्रमन्दुरायवः । घृतं न पिप्य आसन्पूतस्य यत्	१३
उत स्वराजं अदितिः स्तोमभिन्द्राय जीजनत । पुरुप्रशस्तमृतयं कृतस्य यत्	१४
अभि पद्वय ऊतये ऽनुषत् प्रशस्तये । न देव विव्रता हरीं कृतस्य यत्	१५ [३]
यत् सोममिन्द्र विष्णावि यद वा र त्रित आप्तये । यद वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः	१६
यद वा शक्र परावति सजुदे ऽभि मन्दसे । अग्माकृष्टिन् सुते गणा समिन्दुभिः	१७ (३०१)

यद् वासि सुन्वतो वृधो यजमानस्य सत्यते । उक्थे वा यस्य रण्यसि समिन्दुभिः १८	
देवदेवं वोऽवस इन्द्रमिन्द्रं गृणीषणि । अर्धा यज्ञाय तुर्वणे व्यानशुः १९	
यज्ञेभिर्व्यज्रवाहसं सोमेभिः सोमपातमम् । होत्रामिरिन्द्रं वावृधुर्व्यानशुः २० [४]	
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वोरुत प्रज्ञस्तयः । विश्वा वसूनि वृशुषे व्यानशुः २१	
इन्द्रं वृत्राय हन्तवि देवासो वधिरे पुरः । इन्द्रं वाणीरनूचता समोजसे २२	
महान्तं महिना वयं स्तोमेभिर्हवनभुतम् । अर्केरमि प्र जोनुमः समोजसे २३	
न यं विविक्तो रोदसी नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । अमाविर्दस्य तित्विषे समोजसः २४	
यदिन्द्र पृतनाज्ये देवास्त्वा वधिरे पुरः । आदित ते हर्यता हरी ववक्षतुः २५ [५]	
यदा वृत्रं नवीवृतं शर्वसा वज्रिन्नवधीः । आदित ते हर्यता हरी ववक्षतुः २६	
यदा ते विष्णुरोजसा त्रीणि पदा विचक्रमे । आदित ते हर्यता हरी ववक्षतुः २७	
यदा ते हर्यता हरी वावृधाते विवेदिवे । आदित ते विश्वा भुव्नानि येमिरे २८	
यदा ते नारदमिन्द्रं तुभ्यमिन्द्र नियेमिरे । आदित ते विश्वा भुव्नानि येमिरे २९	
यदा सूर्यममुं विवि शुक्रं ज्योतिरधारयः । आदित ते विश्वा भुव्नानि येमिरे ३०	
इमां तं इन्द्र सुष्टुतिं विप्र इयति धीतिभिः । जामिं पदेव पिप्रतीं प्राध्वरे ३१	
यवस्य धामनि प्रिये समीचीनासो अस्वरन् । नाभा यज्ञस्य वृहना प्राध्वरे ३२	
सुवीर्यं स्वश्रव्यं सुगर्ग्यमिन्द्र वद्धि नः । होतेव पूर्वर्चिसये प्राध्वरे ३३ [६] (३३७)	

(१३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० १३-२०]

३३ नारदः काण्यः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

इन्द्रः सुतेषु सोमेषु कर्तुं पुनीत उक्थ्यम् । विदे वृधस्य वक्षसो महान् हि षः १	
स प्रथमे व्योमनि देवानां सर्वने वृधः । सुषारः सुधर्वस्तमः समप्सुजित २	
तमहे वाजसातय इन्द्रं भराय शुष्मिणम् । भवा नः सुप्ते अन्तमः सखा वृधे ३	
इयं तं इन्द्र गिर्वणो रातिः क्षरति सुन्वतः । मन्वानो अस्य बर्हिषो वि रोजसि ४	
नूनं तदिन्द्र वद्धि नो यत् त्वा सुन्वन्त ईमहे । रथि नश्चित्रमा भरा स्वर्धिदम् ५ [७]	
स्तोता यत् ते विचर्षणि रतिप्रशर्धयद् गिरः । वया इवानु रोहते जुषन्त यत् ६	
प्रत्नवर्जनया गिरः शृणुधी जरितुर्हवम् । मदेमदे ववक्षिथा सुकृत्वने ७	
कीळन्त्यस्य सुनृता आपो न प्रवता यतीः । अथा धिया य उच्यते पतिर्विवः ८	
उतो पतिर्य उच्यते कृष्टीनामेक इद वशी । नमोवृधैरवस्युभिः सुते रण ९ (३४६)	

स्तुहि श्रुतं विपश्चितं हरी यस्य प्रसक्षिणा ।	गन्तारा वाशुषो गृहं नमस्विनः १० [८]
तृतुजानो महेमते ऽश्वेभिः प्रुषितप्सुभिः ।	आ याहि यज्ञमाशुभिः शमिद्धि ते ११
इन्द्र शविष्ठ सत्पते रयिं गृणत्सु धारय ।	श्रवः सुरिभ्यो अमृतं वसुत्वनम् १२
हवे त्वा सूर उदिते हवे मध्यंदिने दिवः ।	जुषाण इन्द्र ससिभिर्न आ गहि १३
आ तू गहि प्र तु द्रव मत्स्वा सुतस्य गोमतः ।	तन्तुं तनुष्व पूर्य यथा विदे १४
यच्छक्रासि परावति यवर्वावति वृत्रहन् ।	यद् वा समुद्रे अन्धसोऽवितेदसि १५ [९]
इन्द्रं वधन्तु नो गिर इन्द्रं सुतास इन्द्रवः ।	इन्द्रं हविष्मतीर्विशो अराणिषुः १६
तमिद् विषा अवस्यवः प्रवत्स्वतीभिरुतिभिः ।	इन्द्रं क्षोष्णीर्वर्धयन् वया इव १७
त्रिकंद्रकेषु चेतनं देवासो यज्ञमन्त्रत ।	तमिद् वधन्तु नो गिरः सदावृधम् १८
स्तोता यत् ते अनुव्रत उक्थान्यृतुथा वृधे ।	शुचिः पावक उच्यते सो अद्भुतः १९
तादिद् रुद्रस्य चेतति यत्नं प्रत्नेषु धामसु ।	मनो यत्रा वि तद् वृधुर्विचेतसः २० [१०]
यदि मे सख्यमावर इमस्य पाह्यन्धसः ।	येन विश्वा अति द्विषो अतारिम २१
कदा तं इन्द्र गिर्वणः स्तोता मवाति शतमः ।	कदा नो गव्ये अश्व्ये वसौ दधः २२
उत ते सुष्टुता हरी वृषणा वहतो रथम् ।	अजुर्यस्य मदन्तमं यमीमहे २३
तमीमहे पुरुष्टुतं यत्नं प्रत्नाभिरुतिभिः ।	नि बर्हिषि प्रिये संवृद्धं द्विता २४
वर्धस्वा सु पुरुष्टुत ऋषिष्टुताभिरुतिभिः ।	धुक्षस्व पिप्युषीमिषमवा च नः २५ [११]
इन्द्र त्वमवितेदसी—त्वा स्तुवतो अद्रिवः ।	कृतादियमि ते धियं मनोयुजम् २६
इह त्या संधमाद्या युजानः सोमपीतये ।	हरी इन्द्र प्रतद्वसू अमि स्वर २७
अभि स्वरन्तु ये तव रुद्रासः सक्षत धियम् ।	उतो मरुत्वतीर्विशो अमि प्रयः २८
इमा अस्य प्रतूरयः पदं जुषन्त यद् दिवि ।	नाभा यज्ञस्य सं वधुर्यथा विदे २९
अयं वीर्याय चक्षसे प्राचि प्रयत्यध्वरे ।	मिमीते यज्ञमानुषग्विचक्ष्य ३० [१२]
वृषायमिन्द्र ते रथ उतो ते वृषणा हरी ।	वृषा त्वं शतक्रतो वृषा हवः ३१
वृषा ग्रावा वृषा मवो वृषा सोमो अयं सुतः ।	वृषा यज्ञो यमिन्वासि वृषा हवः ३२
वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिश्चित्राभिरुतिभिः ।	वावन्थ हि प्रतिष्टुतिं वृषा हवः ३३ [१३]

(१७०)

(१४)

१५ गोपूक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्य एक इत् । स्तोता मे गोपसा स्यात् १ (१७१)

शिक्षेयमस्मै दित्स्येयं शचीपते मनीषिणे । यद्वहं गोपतिः स्याम् २
 धेनुष्ट इन्द्र सुनृता यजमानाय सुन्वते । गामश्वं पिप्युषीं ब्रूहे ३
 न ते वर्तास्ति राधस इन्द्र देवो न मर्त्यः । यद दित्ससि स्तुतो मघम् ४
 यज्ञ इन्द्रमवर्धयद् यद् भूमिं व्यवर्तयत् । चक्राण ओपशं विवि ५ [१४]

वावुधानस्य ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । ऊतिमिन्द्रा वृणीमहे ६
 व्यन्तरिक्षमतिरन्मदे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभि नद बलम् ७
 उद् गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन् गुहां सतीः । अवाञ्चं नुनूदे बलम् ८
 इन्द्रेण रोचना विवो हृद्ब्रह्मनि हंहितानि च । स्थिराणि न पराणुदे ९
 अपामुर्मिर्मदंश्चिव स्तोम इन्द्राजिरायत । वि ते मदा अराजिषुः १० [१५]

त्वं हि स्तोमवर्धन इन्द्रास्पृक्थवर्धनः । स्तोतृणामुत भवकृत् ११
 इन्द्रमित केशिना हरीं सोमपेयाय वक्षतः । उप यज्ञं सुरार्धसम् १२
 अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजयः स्पृधः १३
 मायामिरुत्तिसृप्सत इन्द्र द्यामारुरुक्षतः । अव दस्यूरधूनुथाः १४
 असुन्वामिन्द्र संसवुं विषूचीं व्यनाशयः । सोमपा उत्तरो भवन् १५ [१६] (३८५)

(१५)

१३ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । उष्णिक् ।

तम्बामि प्र गायत पुरुहुतं पुरुहुतं । इन्द्रं गीर्भिस्तविषमा विवासत १
 यस्य ब्रिहसो ब्रूहत् सहो ब्रूधार रोदसी । गिरौरज्जो अपः स्ववृषत्वना २
 स राजसि पुरुष्टुतं एको ब्रूत्राणि जिघ्रसे । इन्द्र जैत्रा श्रवस्या च यन्तवे ३
 तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पूत्सु सांसहिम् । उ लोककृत्नुर्मद्विवा हरिभिर्यम् ४
 येन ज्योतीष्यायवे मनवे च विवेदिथ । मन्त्रानो अस्य ब्रिहो वि राजसि ५ [१७]

तवृथा चित् त उक्थिनो ऽनु दुवन्ति पूर्वथा । वृषपत्नीरपो जया विवेदिवे ६
 तव त्यदिन्द्रियं ब्रूहत् तव शुष्ममुत क्रतुम् । वज्रं शिशति धिषणा वरेण्यम् ७
 तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः । त्वामापः पर्वतासश्च हिन्विरे ८
 त्वां विष्णुर्ब्रूहन् क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः । त्वां शर्धो मदृत्यनु मारुतम् ९
 त्वं वृषा जनानां मंहिष्ठ इन्द्र जज्ञिषे । सत्रा विश्वा स्वपत्यानि दधिषे १० [१८]

सत्रा त्वं पुरुष्टुतं एको ब्रूत्राणि तोशसे । नान्य इन्द्रात् करणं भूय इन्वाति ११ (३९६)

यर्विन्द्र मन्मशस्त्वा नाना हर्षत ऊतये । अस्माकेर्मिर्नुमिरत्रा स्वर्जय १२
अरं क्षयाय नो महे विश्वा रूपाण्याविशम् । इन्द्र जैत्राय हर्षयाशशीपतिम् १३ [१९] (१९४)

(१६)

१२ हरिम्बिठिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र सञ्जं चर्षणीना मिन्द्रं स्तोता नव्यं गीर्भिः । नरं नृषाहं मंहिष्ठम् १
यस्मिन्नुक्तानि रणयन्ति विश्वानि च भवस्या । अपामवो न समुद्रे २
तं सुष्टुत्या विवासे ज्येष्ठराजं मरे कूत्नुम् । महो वाजिनं सनिभ्यः ३
यस्यानूना गभीरा मवा उरवस्तरुघ्नाः । हर्षुमन्तः शूरसातौ ४
तमिद् धनेषु हिते ध्वधिवाकाय हवन्ते । येषामिन्द्रस्ते जयन्ति ५
तमिच्छयौतैरार्थयन्ति तं कृतेर्मिर्बर्षणवः । एष इन्द्रो वस्विस्कृत ६ [२०]

इन्द्रो ब्रह्मेन्द्र ऋषि—रिन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीभिः शशीभिः ७
सः स्तोम्यः स हव्यः सत्यः सत्वा तुविकूर्मिः । एकश्चित् सन्नमिभूतिः ८
तमर्कोभिस्तं साममि—स्तं गात्रैश्चर्षणयः । इन्द्रं वर्धन्ति क्षितवः ९
प्रणेतारं वस्यो अच्छा कर्तारं ज्योतिः समस्तु । सासह्रांसं युधामित्रान् १०
स नः परिः पारयाति स्वस्ति नावा पुरुहूतः । इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ११
स त्वं न इन्द्र वाजेमि—र्वशस्या च गात्रया च । अच्छा च नः सुहं नोचि १२ [२१] (४१०)

(१७)

१५ हरिम्बिठिः काण्वः । इन्द्रः । १४ वास्तोष्पतिर्वा । गायत्री, प्रगाथः = (१४ वृद्धी, १५ सतोवृद्धी) ।

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । एवं बर्हिः संवो मम १
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी बर्हतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु २
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतार्वन्तो हवामहे ३
आ नो याहि सुतार्वतो ऽस्माकं सुष्टुतीरुष । पिबा सु क्षिप्रिन्नवसः ४
आ ते सिञ्चामि कुक्ष्यो—रमु गात्रा वि चाक्षु । गुमाच जिह्वा मधु ५ [२२]

स्वादुष्टे अस्तु संसुदे मधुमान् तन्वे तव । सोमः शर्मस्तु ते हृदे ६
अयम् त्वा विचर्षणे जनीरिबामि संवृतः । प्र सोम इन्द्र सर्पतु ७
तुविग्रीवो वपोदरः सुबाहुरन्वसो मदे । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते ८

(४१४)

इन्द्रं मेहिं पुरस्त्वं वि॒श्वस्वेषा॑न् ओजसा । वृत्राणि वृत्रह॑रि ९	
दू॒र्धस्ते॑ अस्त्व॒ङ्गु॒क्षी येना॑ वसु॒ प्रय॑च्छ॒सि । यज॑मानाय सु॒न्वते १० [२३]	
अ॒यं त इन्द्र॑ सोमो नि॒पूतो॑ अ॒धि ब॒र्हिषि॑ । एही॑मस्य द्र॒वा पिब॑ ११	
शा॒चि॒गो शा॒चि॒पूज॑ना—ऽयं र॒णाय॑ ते सुतः । आ॒खण्ड॑ल प्र हू॒यसे १२	
यस्ते॑ शु॒क्लवृ॒षो न॒पात् प्र॑ण॒पात् कुण्ड॑पा॒प्यः । न्य॒स्मिन् दध॑ आ मनः १३	
वास्तो॑ष्पते ध्रु॒वा स्थू॑णा—ऽस॒त्रं सो॒म्याना॑म् ।	
वृ॒प्सो मे॒ता पुरा॑ श॒श्वती॑ना—मि॒न्द्रो मु॒नीनां॑ सखा १४	
पृ॒दाकु॑सानुर्य॒जतो॑ ग॒वेष॑ण॒ एकः॑ स॒हामि॑ सूर्यसः ।	
मूर्णि॑म॒श्वं नय॑त् तुजा पुरो गृ॒मे—न्धं सोम॑स्य पी॒तये १५ [२४] (४२५)	

(१८)

१२ इरि॒मि॒षि॒ठिः काण्वः । आ॒दि॒त्याः, ४, ६, ७, अ॒दि॒तिः, ८ अ॒श्विनौ, ९ अ॒ग्नि॒सूर्या॑मिलाः । उ॒ष्णिक् ।

इ॒दं ह नून॑मेषां सु॒ह्रं मि॒क्षेत् म॒र्त्यः । आ॒दि॒त्याना॑म॒पू॒ष्यं स॒वीम॑मि १	
अ॒न॒र्वा॒णो ह्येषां॑ प॒न्था आ॒दि॒त्याना॑म् । अ॒र्ध॒धाः स॒न्ति पा॒यवः॑ सु॒गेवृ॑धः २	
तत् सु नः॑ स॒विता॑ भ॒गो वरु॑णो मि॒त्रो अ॒र्यमा॑ । श॒र्म यच्छ॑न्तु स॒प्रथो॑ यदी॒र्महे ३	
दे॒वेभि॑र्वि॒ष्यदि॑ते ऽरि॒ष्टम॑र्म॒न्ना ग॑हि । स्मत् सूरि॑भिः पुरु॒प्रिये॑ सु॒शर्म॑भिः ४	
ते हि पु॒त्रासो॑ अ॒दि॒ते—वि॒दुर्दे॒वांसि॑ योत॑वे । अ॒हो॒भिर्व॒रुच॑क्र॒योऽने॑हसः ५ [२५]	

अ॒दि॒तिर्नो॑ दि॒वा प॒शु—म॒दि॒तिर्न॒क्तम॑र्ह॒याः । अ॒दि॒तिः पा॒त्वंह॑सः स॒दावृ॑धा ६	
उ॒त स्या॑ नो दि॒वा म॒ति—र॒दि॒तिरु॒त्या ग॑मत् । सा श॑न्ताति म॒र्यस्कर॑व॒प सि॒धः ७	
उ॒त त्या॑ वै॒ष्या मि॒षजा॑ शं नः॑ क॒रतो॑ अ॒श्विना॑ । यु॒युया॑ता॒मितो॑ र॒णो अ॒प सि॒धः ८	
श॒म॒ग्नि॒रग्नि॑भिः क॒र—च्छं न॑स्तप॒तु सूर्यः॑ । शं वा॒तो वा॒त्वर॑पा अ॒प सि॒धः ९	
अ॒पा॒मी॒वाम॑प॒ सि॒ध—म॒र्य से॑ध॒त दु॒र्म॒तिम् । आ॒दि॒त्यासो॑ यु॒योत॑ना नो अ॒हंसः॑ १० [२६]	

यु॒योता॑ श॒रुम॑स्म॒र्षो आ॒दि॒त्यास॑ उ॒ताम॑तिम् । ऋ॒ध॒ग्वेषः॑ कृ॒णुत॑ वि॒श्ववे॑क्षः ११	
तत् सु नः॑ श॒र्म यच्छ॑ता—ऽऽदि॒त्या य॒न्मुमो॑चति । ए॒न॒स्वन्तं॑ चि॒दे॒नसः॑ सु॒दान॑वः १२	
यो नः॑ क॒श्चिद् रि॒रि॒क्षति॑ र॒क्षस्त्वे॒न म॒र्त्यः । स्त्रैः व ए॒वै रि॒रि॒षी॒ष्ट यु॒र्जनः॑ १३	
स॒मित॑ त॒म॒घर्म॑भवद् दुःशंसं॑ म॒र्त्ये रि॒पुम् । यो अ॑स्म॒न्ना दु॒र्हणा॑वो॒ उप॑ हू॒युः १४	
पा॒क॒त्रा स्थ॑न दे॒वा ह॒त्सु जा॑नी॒ष्य म॒र्त्यम् । उप॑ हू॒युं चा॒र्ष्युं च॑ वसवः १५ [२७]	

आ श॒र्म प॑र्ध॒ताना॑—मो॒तापां॑ वृ॒णीमहे॑ । पा॒षा॒क्षामा॑रे अ॒स्मद् र॑प॒स्कृत॑म् १६ (४४१)	
---	--

ते नो भद्रेण शर्मणा युष्माकं नावा वसथः । अति विश्वानि दुरिता पिपर्तन १७
 तुचे तनाय तत सु नो दार्घीय आयुर्जीवसे । आदित्यासः सुमहसः कृणोतन १८
 यज्ञो हीळा वो अन्तर आदित्या अस्ति मृळत । युष्मे इद वो अपि प्सि सजात्ये १९
 बृहद् वरुणं मरुतां देवं त्रातारमश्विना । मित्रमीमहे वरुणं स्वस्तये २०
 अनेहो मित्रार्यमन् नृवः वरुण शंस्यम । त्रिवरुथं मरुतो यन्त नश्छर्दिः २१
 ये चिद्धि मृत्युबन्धव आदित्या मनवः स्मसि । प्र सू न आयुर्जीवसे तिरतन २२ [२८] (४४७)

(१९)

२७ सोमरिः काण्व । अग्निः २८-२९ आदित्याः ३०-३१ असदस्युः पौरुकुन्म्यः ।

३२-३३ प्रनाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोवृहती) ३४ छिपदा विराट्.

३८ ३९ प्रनाथः = (समा ककुप्, विषमा सतोवृहती) ३४ उष्णिक्.

३९ सतोवृहती ३६ ककुप् ३७ पङ्क्तिः ।

तं गूर्धया स्वर्णरं देवासो देवमर्ति दधन्विरे । देवत्रा हव्यमोहिरे १
 विभूतरातिं विप्र चित्रशोचिप—मग्निमीळिष्व यन्तुर्म ।
 अस्य मेधस्य सोम्यस्य सोमरे प्रेमध्वराय पूर्यम् २
 यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवत्रा होतारमर्त्यम् । अस्य यज्ञस्य सुकतुम् ३
 ऊर्जो नपाति सुभगं सुदीदिति—मग्निं श्रेष्ठशोचिषम् ।
 स नो मित्रस्य वरुणस्य सो अपा—मा सुहं यक्षते विवि ४
 यः समिधा य आहुती यो वेदेन वृदाश मर्तो अग्रये । यो नर्मसा स्वध्वरः ५ [२९]
 तस्येदवन्तो रंहयन्त आशव—स्तस्य द्युभितमं यशः ।
 न तमंहो देवकृतं कृतश्चन न मर्त्यकृतं नशत ६
 स्वशयो वो अग्निभिः स्याम सूनो सहस ऊर्जा पते । सुवीरस्त्वमस्मयुः ७
 प्रशंसमानो अतिथिर्न मित्रियो ऽग्नी रथो न वेद्यः ।
 त्वे क्षेमासो अपि सन्ति माधव—स्त्वं राजा रयीणाम् ८
 सो अद्धा वाश्वध्वरो ऽग्ने मर्तः सुभग स प्रशंस्यः । स धीमिरस्तु सनिता ९
 यम्य त्वमूर्ध्वो अध्वराय तिष्ठसि क्षयद्वीरः स साधते ।
 सो अवीद्धिः सनिता स विपन्युभिः स शूरेः सनिता कृतम् १० [३०]
 यस्याग्निर्वपुर्गृहे स्तोमं चनो दधीत विश्वदायः । हव्या वा वेविषद् विषः ११ (४५८)

विप्रस्य वा स्तुवतः सहसो यहो मक्षुतमस्य गतिषु ।
 अवोदेवमपरिमर्त्यं कृधि वसो विविदुषां वचः १२
 यो अग्निं हव्यदातिभिर्नमोभिर्वा सुदक्षमाविवांसति । गिरा वाजिरशोचिपम १३
 समिधा यो निशिनी दाशददिति धामभिरस्य मर्त्यः ।
 विश्वेत स धीभिः सुभगो जनां अति द्युमैरुद्र इव तारिणत १४
 तदग्ने द्युममा भर् यत् सासक्त सदेन कं चिद्विणिम । मन्युं जतस्य दृढ्यः १५ [३१]

यत् चष्टे वरुणो मित्रा अयमा येन नास्तव्या भगः ।
 वयं तत् ते शर्वसा गातुवित्तमा इन्द्रत्वाता विधेमहि १६
 ते घेदग्ने स्वाध्यांते ये त्वा विप्र निदधिर नृचक्षसम् । विप्रसो देव सुक्रतुम् १७
 त इदं वेदिं सुभग त आहुतिं ते सातुं चक्रिरे विवि ।
 त इदं वाजिभिर्निधमंहव धनं ये त्व कामं न्यगि १८
 भद्रो नो अग्निपतेती मुदा गतिः सुभग भद्रा अयमा । भद्रा तुत प्रशान्तयः १९
 भद्रं मनः शृणुष्व कृतवर्ष येनां समन्य भामहः ।
 अथ स्थिरा वसति परि शर्धतां वनेमां ते अभिष्टिभिः २० [३२]

इन्द्रं गिरा मनुहन्तं ये त्वा कृतमरुतिं न्यगि । यजिष्ठं हव्यवाहनम् २१
 लिग्मजम्भाय तमप्याय भर्जते अयो गायस्यग्रये ।
 यः पिशते सुनुताभिः सुशये मग्निधृतेभिराहुतः २२
 यदी धृतेभिराहुतां वाशीभग्निभर्त उच्चारं व । असुर इव निर्णिजम् २३
 यो हव्यान्येयता मनुहितां देव आमा मुगन्धिना ।
 विवामते आयोणि स्वध्वरो होता देवा अमर्त्यः २४
 यदग्ने मर्त्यस्त्वं स्यामहं मित्रमहा अमर्त्यः । सहसः मूनवाहुत २५ [३३]

न त्वा रासीयाभिशास्तये वसो न पापत्वाय सन्त्य ।
 न मे स्तोतामतीवा न दुहितः स्यादग्ने न पापया २६
 पितुर्न पुत्रः सुभृतां दुग्ण आ देवा एतु प्र णो हविः २७
 तवाहमग्न ऊतिभिर्नीदिष्ठाभिः सचेय जोषमा वसो । सदा देवस्य मर्त्यः २८
 तव क्रत्वा सनेयं तव गतिभिर्रग्ने तव प्रशस्तिभिः ।
 त्वामिदाहुः प्रमतिं वसो ममाग्ने हर्षस्व दातवे २९
 प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तिरते वाजभर्मभिः । यस्य त्वं सख्यमावरः ३० [३४] (४७७)

तव हृप्सो नीलवान् बाश क्रुत्विय इन्धानः सिष्णवा ववे ।

त्वं महीनामुषसामसि प्रियः क्षपो वस्तुषु राजसि ३१

तमार्गन्म सोभरयः सहस्रमुष्कं स्वमिष्टिमवसे । सत्राजं त्रासदस्यवम् ३२

यस्य ते अग्ने अन्ये अग्रय उपक्षितो वया इव ।

विपो न द्युम्ना नि युवे जनानां तव क्षत्राणि वर्धयन् ३३

यमादित्यासो अद्भुहः पारं नयथ मर्त्यम् । मघोनां विश्वेषां सुदानवः ३४

युयं राजानः कं चिच्चर्षणीसहः क्षयन्तं मानुषौ अनु ।

वयं ते वो वरुण मित्रार्यमन् तस्यामेतस्य रथ्यः ३५

अदान्मे पौरुकुत्स्यः पञ्चाशतं त्रसदस्युर्वधूनाम् । महिष्ठो अर्यः सत्पतिः ३६

उत मे प्रयियोर्वयियोः सुवास्त्वा अधि तुर्वनि ।

तिसृणां सप्ततीनां श्यावः प्रणेता भुवद् वसुर्विद्यानां पतिः ३७ [३५] (४८४)

(१०)

२६ सोभरिः काण्वः । मरुतः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोवृद्धता), १४ सतो विराट् ।

आ गन्ता मा रिषण्यत प्रस्थावानो मापं स्थाता समन्यवः । स्थिरा चिघ्नमयिष्णवः १

वीळणविभिर्मरुत ऋभुक्षण आ रुद्रासः सुकीतिभिः ।

इषा नो अद्या गता पुरुस्पृहो यज्ञमा सोभरीयवः २

वेष्टा हि रुद्रियाणां शुष्ममुग्रं मरुतां शिमीवताम् । विष्णोरिषस्य मीळहुषाम ३

वि द्वीपानि पार्षतन् तिष्ठद् दृच्छुनो मे युजन्त रोदसी ।

प्र धन्वान्यैरत शुभ्रखादयो यदेजथ स्वभानवः ४

अच्युता चिद् वो अज्मन्ना नानदति पर्वतासो वनस्पतिः । भूमिर्यामेषु रेजते ५ [३६]

अमाय वो मरुतो यातवे द्यौर्जिहीति उत्तरा बृहत ।

यत्रा नरो वविंशते तनून्वा त्वक्षांसि बाह्वोजसः ६

बधामनु भियं नरो महि त्वेषा अमवन्तो वृषप्सवः । वहन्ते अद्भुतप्सवः ७

गोभिर्वाजो अज्यते सोमरीणां रथे कोशे हिरण्यये ।

गोबन्धवः सुजातास इषे मुजे महान्तो नः स्पर्से नु ८

तिं वो वृषदञ्जयो वृष्णे शर्षीय मारुताय मरध्वम् । हव्या वृषप्रयावो ९

(४९१)

- वृषण्येन मरुतो वृषण्युजा रथेन वृषणामिना ।
आ श्येनासो न पक्षिणो वृथा नरो हव्या नो वीतर्ये गत १० [३७]
- समानमरुथेषां वि भ्राजन्ते रुक्मासो अधि बाहुषु । वविद्युतत्युष्टयः ११
त उग्रासो वृषण उग्रबाहवो नकिष्टनूषु येतिरे ।
स्थिरा धन्वान्यार्युधा रथेषु वो ऽनीकेष्वधि श्रियः १२
- येषामर्णो न सप्रथो नाम त्वेषं शश्वतामेकमिदं भुजे । वयो न पित्र्यं सहः १३
तान् वन्दस्व मरुतस्तौ उप स्तुहि तेषां हि धुनीनाम् ।
अराणां न चरमस्तवेषां वृाना मद्वा तवेषाम् १४
- सुमगः स व ऊतिष्वास पूर्वासु मरुतो व्युष्टिषु । यो वा नूनमुतासति १५ [३८]
- यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो नर आ हव्या वीतर्ये गथ ।
अभि व धुमैरुत वाजसातिभिः सुजा वो धूतयो नशत् १६
यथा रुद्रस्य सुनवो विवो वशन्त्यसुरस्य वेधस्तः । युवानस्तथेवसत् १७
ये चार्हन्ति मरुतः सुदानवः स्मन्मीळहुषश्चरन्ति ये ।
अतश्चिदा न उप वस्यसा हृदा युवान आ ववृध्वम् १८
- यून ऊ षु नविठया वृष्णाः पावकाँ अभि सोमरे गिरा । गाय गा इव चर्कषत् १९
साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हव्यो विश्वासु पुत्सु होतृषु ।
वृष्णाश्चन्द्रासु सुधर्वस्तमान् गिरा वन्दस्व मरुतो अहं २० [३९]
- गार्वाश्चिद् वा समन्यवः सजात्येन मरुतः सबन्धवः । रिहते ककुमो मिथः २१
मर्तश्चिद् वो नृतवो रुक्मवक्षस उप भ्रातृत्वमायति ।
अधि नो गात मरुतः सदा हि व आपित्वमस्ति निधुवि २२
- मरुतो मारुतस्य न आ मेषजस्य वहता सुदानवः । यूयं संस्वायः सप्तयः २३
यामिः सिन्धुमर्षथ यामिस्तूर्षथ यामिर्वशास्पथा क्रिषिम ।
मयो नो मृतोतिमिर्मयोमुवः शिवामिरसचक्षिषः २४
- यत् सिन्धौ यदसिक्न्यां यत् समुद्रेषु मरुतः सुबर्हिषः । यत् पर्वतेषु मेषजम् २५
विश्वं पश्यन्तो विमृथा तनूष्वा तेना नो अधि वोचत ।
क्षमा रपो मरुत आतुरस्य न इष्कती विहृतं पुनः २६ [४०] (५१०)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०]

(२१)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ११-१०]

१८ सोभरिः काण्वः । इन्द्रः १७-१८ चित्रः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोद्गती) ।

वयम् त्वामपूर्य स्थूरं न कञ्चिद् मरन्तोऽवस्यवः । वाजे चित्रं हवामहे १

उप त्वा कर्मभूतये स नो युवो—ग्रश्वक्राम यो धृषत् ।

त्वामिद्धयवितारं ववमहे सखाय इन्द्र सानसिम २

आ याहीम इन्वो ऽश्वपते गोपत उर्वरापते । सोमं सोमपतं पिब ३

वयं हि त्वा बन्धुमन्तमबन्धवो विप्रास इन्द्र येमिम ।

या ते धामानि वृषभ तेभिरा गहि विश्वेभिः सोमपीतये ४

सीदन्तस्ते वयो यथा गोश्रीते मधौ मक्षिरे विवक्षणे । अभि त्वामिन्द्र नोनुमः ५ [१]

अच्छा च त्वैना नमसा वदामसि किं मुहुश्चिद् वि दीधयः ।

सन्ति कामासो हग्वो वृदिष्टं स्मो वयं सन्ति नो धियः ६

नूना इदिन्द्र ते वय—मूती अमूम नहि नू ते अद्रिवः । विद्या पूरा परीणमः ७

विद्या सन्वित्वमुत शूर भोज्य—मा ते ता वज्रिन्नीमहे ।

उतो समस्मिन्ना शिशीहि नो वसो वाजे सुशिम गोमति ८

यो न इदमिदं पूरा प्र वस्य आनिनाय तमु वः स्तुपे । सखाय इन्द्रमूतये ९

हयंश्वं सत्पातिं चर्षणीसहं स हि प्मा यो अमन्दत ।

आ तु नः स वयति गव्यमश्वयं स्तोतृभ्यो मघवा शतम् १० [२]

त्वया ह म्विद् युजा वयं प्रतिं श्वसन्तं वृषभ ब्रवीमहि । संस्थे जन्म्य गोमतः ११

जयम कारे पुरुहूत कारिणो ऽमि निष्ठेम दुह्यः ।

नृभिर्वृत्रं हन्याम शूश्याम चा—ऽवेरिन्द्र प्र णो धियः १२

अभ्रातृव्यो अना त्व—मनापिरिन्द्र जनुषा मनादसि । युधेदापित्वमिच्छसं १३

नकीं रेवन्तं सख्याय विन्दसे पीर्यन्ति ते सुराश्वः ।

यदा कृणोषि नवुनुं समूहस्या—दित पितेर्व ह्वयसे १४

मा ते अमाजुरो यथा मुरास इन्द्र सख्ये त्वावतः । नि षदाम सचा सुते १५ [३]

मा ते गोदत्र निरराम राधस इन्द्र मा ते गृहामहि ।

हव्वा चिदुर्यः प्र मृशान्या मर न ते वामान आदभे १६

इन्द्रो वा वेदियन्मघं सरस्वती वा सुभगा वृदिर्वसु । त्वं वा चित्र वृशुषे १७

(५१७)

चित्र इव राजा राजका इदन्यके यके सरस्वतीमनु ।

पर्जन्य इव ततनद्धि वृष्ट्या सहस्रमयुता वर्तत

१८ [४] (५२८)

(२२)

१८ सांभरिः काण्वः । अश्विनौ । १-६ प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ११ ककुप्, १२ मध्येज्योतिः, प्रगाथः = ९, १३, १५, १७ ककुप्, १०, १४, १६, १८ सतोबृहती) ।

ओ त्यमह आ रथमय दंसिष्ठमूतये ।

यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी आ सूर्याये तस्थयुः

१

पूर्वापुषं सुहवं पुरुस्पृहं भुज्युं वाजेषु पृथ्यम् ।

सचनावन्तं सुमतिभिः सोमं विद्वेषसमनेहसम्

२

इह त्या पुरुभूतमा नृवा नमोभिरश्विना ।

अर्वाचीना स्ववसं कशमहं गन्तारा दृशुषो गृहम्

३

युवो रथस्य परि चक्रमीयत इमान्यद वामिषण्यति ।

अस्मौ अच्छा सुमतिर्वा शुभस्पता आ धेनुग्वि धावतु

४

रथो यो वां त्रिवन्धुरा हिरण्याभीशुगश्विना ।

परि द्यावापृथिवी भूपति भुतस्तेन नामत्या गतम्

५ [५]

दृशस्यन्ता मनवे पृथ्यं द्विवि यवं वृकेण कर्षथः ।

ता वामद्य सुमतिभिः शुभस्पती अश्विना प्र स्तुवीमहि

६

उप नो वाजिनीवसू यातमूतस्य पृथिभिः ।

येभिस्तृक्षिं वृषणा त्रामदस्यवं महे क्षत्राय जिन्वथः

७

अयं वामद्रिभिः सुतः सोमो नरा वृषणवसू ।

आ यातं सोमपीतये पिबतं दृशुषो गृहम्

८

आ हि रुहर्तमश्विना रथे कोशे हिरण्ययं वृषणवसू । युञ्जाथा पीवरीरिषः

९

याभिः पक्थमवथो याभिरधिगुं याभिर्वभुं विजोषसम् ।

ताभिर्नो मक्षू तूर्यमश्विना गतं भिषज्यतं यदातुरम्

१० [६]

यदधिगावो अधिगू इदा चिदहो अश्विना हवामहे । वयं गीर्भिर्विपन्यवः

११

ताभिरा यातं वृषणोप मे हवं विश्वप्सुं विश्ववार्यम् ।

इषा मंहिष्ठा पुरुभूतमा नरा याभिः क्रिर्वि वावुधुस्ताभिरा गतम्

१२

(५४०)

ताविदा चिदहानां तावश्विना वन्दमान उप बुवे । ता ऊ नमोभिरीमहे १३
ताविद वृषा ता उपासि शुभस्पती ता यामन् रुद्रवर्तनी ।
मा नो मर्ताय रिपवे वाजिनीवसू परो रुद्रावति ख्यतम् १४
आ सुगम्याय सुगम्यं प्राता रथेनाश्विना वा सक्षणी । हुवे पितेव सोमरी १५ [७]

मनोजवसा वृषणा मदच्युता मक्षुंगमाभिरुतिभिः ।
आरात्ताहिद् भूतमस्मे अवसे पूर्वीभिः पुरुमोजसा १६
आ नो अश्वावदश्विना वर्तिर्यासिष्टं मधुपातमा नरा । गोमद दग्धः हिरण्यवत् १७
सुप्रावर्गं सुवीर्यं सुष्ठु वार्य—मनाधृष्टं रक्षस्विना ।
अस्मिन्ना वामायाने वाजिनीवसू विश्वा वामानि धीमहि १८ [८] (५४६)

(२३)

३० विश्वमना वैयश्वः । अग्निः । उष्णिक् ।

ईळिष्वा हि प्रतीव्यं यजस्व जातवेदसम् । चरिष्णुधूममगृभीतशोचिषम् १
वामानं विश्वचर्षणे ऽग्निं विश्वमना गिरा । उत स्तुषे विष्पर्धसो रथानाम् २
येषामाबाध क्रगिमय इषः पृक्षश्च निग्रमे । उपविदा वह्निर्विन्दते वसु ३
उदस्य शोचिरस्थाद् दीद्वियुषो व्यज्रम् । तर्पुर्जम्भस्य सुद्युतो गणश्रियः ४
उदं तिष्ठ स्वध्वर स्तवानो देव्या कृपा । अभिरूया भासा बृहता शुशुक्नः ५ [९]

अग्ने याहि सुशन्तिभिर्हव्या जुह्वान आनुषक् । यथा कृतो बभूथ हव्यवाहनः ६
अग्निं वः पुर्व्यं हुवे होतारं चर्षणीनाम् । तमया वाचा गृणे तमु वः स्तुषे ७
यज्ञेमिरद्धतक्रतुं यं कृपा मूदयन्त इत । मित्रं न जने सुधितमनावनि ८
क्रतावानमृतायवो यज्ञस्य मार्धनं गिरा । उपो एनं जुजुपुर्नमसस्पदे ९
अच्छा नो अङ्गिरस्तमं यज्ञासो यन्तु संयतः । होता यो अस्ति विश्वा यज्ञस्तमः १० [१०]

अग्ने तव त्वे अजं—न्धानासो बृहद भाः । अश्वा इव वृषणस्तविपीयवः ११
स त्वं न ऊर्जा पते रयिं रास्व सुवीर्यम् । प्राव नस्तोके तनये समत्स्वा १२
यद वा उ विष्पतिः शिनः सुपीतो मनुषो विशि । विश्वेवृग्निः प्रति रक्षांसि मेधति १३
श्रुष्ट्यग्ने नवस्य मे स्तोमस्य वीर विष्पते । नि मायिनस्तपुषा रक्षसो दह १४
न तस्य मायया चन रिपुरीशीत मर्त्यः । यो अग्रये वृदाश हव्यदातिभिः १५ [११]
व्यश्वस्त्वा वसुविद—मुक्षण्युरप्रीणाहाषैः । महो राये तमु त्वा समिधीमहि १६ (५४९)

उ॒शना॑ का॒व्यस्त्वा॒ नि हो॒ता॒रम॑सादयत । आय॒जिं त्वा॒ मन॑वे जा॒तवे॑दसम् १७
वि॒श्वे हि॒ त्वा॒ स॒जोष॑सो दे॒वासो॑ वृ॒तम॑कृत । श्रु॒ष्टी दे॒व प्र॑थ॒मो य॒ज्ञियो॑ भुवः १८
इ॒मं घा॑ वी॒रो अ॒मृतं॑ वृ॒तं कृ॑ण्वीत॒ मर्त्यः॑ । पा॒वकं॑ कृ॒ण्वर्त॑निं विहा॒यसम्॑ १९
तं हु॒वेम॒ यत॑स्रुचः सु॒भासं॑ शु॒क्रशा॑चिषम् । वि॒शाम॑ग्नि॒मजरं॑ प्र॒त्नमी॑ड्यम् २० [१२]

या॒ अ॒स्मै ह॒व्यदा॑तिमि॒राहु॑तिं॒ मतो॑ऽवि॒धत॑ । भूरि॒ पोषं॑ स ध॑त्ते वी॒रव॑द यज्ञः २१
प्र॒थमं॑ जा॒तवे॑दस॒मग्निं॑ य॒ज्ञेषु॑ पू॒र्व्यम् । प्र॒ति सु॑ग॒ति न॑र्मसा ह॒विष्म॑ती २२
आ॒भिर्वि॑धे॒माग्रं॑ ज्ये॒ष्ठाभि॑व्यंश्च॒वत॑ । मं॒हिष्ठा॑भि॒मनि॑भिः शु॒क्रशा॑चिषे २३
नून॑म॒र्च वि॑हा॒यमे॒ स्तोमे॑भिः स्धृ॒रयू॑प॒वत॑ । क॒थं वे॑यश्च॒ दम्या॑याग्रं २४
अ॒तिधिं॑ मा॒नुषा॑णां सु॒नुं वन॑स्पती॒नाम् । वि॒प्रो अ॒ग्निम॑र्वसे प्र॒त्नमी॑ळते २५ [१३]

म॒हो वि॒श्वो॑ अ॒भि प॒ता॒ऽऽभि॑ ह॒व्यानि॑ मा॒नुषा॑ । अ॒ग्रं नि॑ प॒त्ति न॑मसाधि॒ ब॒र्हिषि॑ २६
वं॒स्था नो॑ वा॒र्या पु॒रु वं॑स्व रा॒यः पु॒रुस्पृ॑हः । सु॒वीर्य॑स्य प्र॒जाव॑तो यज्ञ॒स्वतः॑ २७
त्वं वी॒रो सु॑पा॒म्णे ऽग्रं॑ जना॒य चो॑दय । म॒दा व॑सः रा॒ति य॑वि॒ष्ठ श॑श्वते २८
त्वं हि सु॑प्र॒तूर॑मि॒ त्वं नो॑ गो॒मती॑र्षिः । म॒हो रा॒यः सा॒तिम॑ग्रं अ॒पा वृ॑धि २९
अ॒ग्रं त्वं॑ य॒शा अ॒स्या मि॒त्राव॑रुणा वह । क॒तावा॑ना स॒म्राजा॑ पु॒तद॑क्षसा ३० [१४] (१७६)

(१४)

३० विश्वमना वयदवः । इन्द्रः १८-३० वरः सोषाग्निः । अग्निः २० अनुष्टुपः ।

सखा॒य आ॑ शी॒षाम॑हि ब्र॒ह्मेन्द्रा॑य व॒शिणे॑ । स्तु॒ष ऊ॒ पु वो॑ नृ॒तमा॑य धृ॒ष्णवं॑ १
शर्व॑मा ह्य॒सि श्रु॑तो वृ॒त्रह॑त्ये॒न वृ॒त्रहा॑ । म॒घेर्म॑घा॒नो अ॒ति शूर॑ दा॒शसि॑ २
स नः॑ स्त॒वान् आ॑ भ॒र रा॒यि चि॒त्रश्र॑वस्तमम् । नि॒रेके॑ चि॒द यो ह॑रि॒वो वसु॑र्द॒दिः ३
आ नि॑रेक॒मुत॑ प्रि॒यमि॒न्द्र दा॑पि जना॒नाम् । धृ॒षता॑ धृ॒ष्णा स्त॑व॒मान आ॑ भ॒र ४
न ते॑ स॒व्यं न दक्षि॑णं ह॒स्तं व॑रन्त आ॒मु॒रः । न प॑ग्नि॒बाधो॑ ह॒रिवो॑ ग॒विंष्टि॑षु ५ [१५]

आ त्वा॒ गोभि॑रिव व्र॒जं गो॒भिर्के॑णा॒भ्यद्रि॑वः । आ स्मा॒ कामं॑ ज॒रितु॑रा मनः पू॒ण ६
वि॒श्वानि॑ वि॒श्वम॑नसो धि॒या नो॑ वृ॒त्रह॑न्तम । उ॒ग्रं प्र॑णे॒तर॑धि पू॒ वसो॑ ग॒हि ७
व॒यं ते॑ अ॒स्य वृ॒त्रहन्॑ वि॒द्याम॑ शूर॒ नव्य॑सः । व॑सोः स्पा॒हस्य॑ पु॒रुहू॑त रा॒धसः॑ ८
इ॒न्द्र यथा॑ ह्य॒स्ति ते॑ ऽप॒रीतं॑ नृ॒तो शर्वः॑ । अ॒मृ॒यता॑ रा॒तिः पु॑रुहू॒त वा॑गु॒पे ९
आ वृ॑ष॒स्व म॒हाम॑ह म॒हे नृ॑त॒म रा॑ध॒से । ह॒व्यश्चि॑द॒ दृष्ट॑ म॒घवन्॑ म॒घर्त्त॑ये १० [१६]
नू अ॒न्यत्रा॑ चि॒दद्रि॑व॒स्त्वन्नां॑ जग्मु॒राश॑सः । म॒घव॑ञ्छु॒ग्धि तव॑ तन्न॒ ऊ॒तिभिः॑ ११ (५८७)

नह्य॑ङ्ग नृतो त्व॑वून्यं वि॒न्वामि राध॑से । रा॒ये द्यु॒म्नाय॑ शर्व॑से च गिर्व॑णः १२
ए॒न्दुमिन्द्रा॑य सिञ्च॑त पि॒बति॑ सो॒म्यं मधु॑ । प्र राध॑सा चोद॑याते महि॒त्वना १३
उपो॑ हरी॒णां पतिं॑ वक्षं॑ पु॒श्चन्त॑मब्र॒वम् । नूनं॑ श्रु॒धि स्तुव॑तो अ॒भ्यस्य॑ १४
नह्य॑ङ्ग पुरा॑ च॒न ज॒ज्ञे वी॒रतर॑स्त्वत् । नकी॑ रा॒या नैव॑था न भ॒न्दना १५ [१७]

ए॒दु मध्वो॑ भ॒दिन्तरं॑ सिञ्च॑ वा॒ध्वर्षो॑ अ॒न्धसः॑ । ए॒वा हि वी॒रः स्तव॑ते स॒दावृ॑धः १६
इन्द्रं॑ स्थात॒हरी॑णां नकि॑ष्टे पु॒न्यस्तु॑तिम् । उ॒द्यानं॑ श॒र्वसा॑ न भ॒न्दना १७
तं वो॒ वाजा॑नां पति॑म॒हम॑हि भ॒वस्य॑वः । अ॒प्रायु॑भिर्य॒ज्ञेभि॑वा॒ध्वन्य॑म् १८
एतो॑ न्वि॒द्वं स्तवा॑म॒ सखा॑यः स्तो॒म्यं नर॑म् । कृ॒ष्टीर्यो॑ वि॒श्वा अ॒भ्यस्ये॑क इ॒त् १९
अ॒गोरु॑धाय ग॒विषं॑ द्यु॒क्षाय॑ इ॒स्यं वचः॑ । घृ॒तात् स्वा॑दी॒यां मधु॑नश्च वोच॑त २० [१८]

यस्या॑मितानि वी॒र्या॑ऽ न राधः॑ प॒र्येत॑वे । ज्योति॑र्न वि॒श्वम॒भ्यस्ति॑ दक्षि॒णा २१
स्तुहीन्द्रं॑ व्य॒श्वव॑ इ॒न्मि वा॒जिनं॑ यम॑म् । अ॒र्यो ग॒यं म॑ह॒मानं॑ वि॒ वाशु॑पे २२
ए॒वा नून॑मुप॒ स्तुहि॑ वै॒र्यश्च॑ द॒शमं॑ नव॑म् । सु॒विद्रा॑मं च॒कृत्यं॑ च॒रणी॑नाम् २३
के॒था हि नि॑क॒तीनां॑ वज्र॑हस्त॒ परिवृ॑जम् । अ॒ह॒रदः॑ शु॒न्ध्युः परि॑प॒दामि॑व २४
तन्नि॒द्राव॑ आ भ॑र॒ वेना॑ दंसि॒ष्ठ कृ॒त्स्ने १ । द्वि॒ता कु॒साय॑ शि॒भथा॑ नि चो॒दय॑ २५ [१९]

तमु॑ त्वा नून॑मी॒महं॑ नव्यं॑ दंसि॒ष्ठ स॒न्यसे॑ । स त्वं॑ नो वि॒श्वा अ॒भिमा॑तीः स॒क्षणिः॑ २६
य क॒क्षाद॑ह॒मो मु॒जद॑ यो वा॒र्यात॑ स॒प्त सि॒न्धुषु॑ । व॒ध॒र्वास॑स्य॒ तुवि॑नृ॒ष्ण नी॑नमः २७
यथा॑ वरो सु॒षाष्णं॑ स॒निभ्यु॑ आ॒र्चहो॑ र॒यिम् । व्य॒श्वेभ्यः॑ सु॒भगे॑ वा॒जिनी॑वति २८
आ ना॒र्यस्य॑ दक्षि॒णा व्य॒श्वा ए॒तु सो॒मिनः॑ । स्मू॒रं च॒ राधः॑ ज्ञात॑वत् स॒हस्र॑वत् २९
यत॑ त्वा पु॒च्छादी॑जानः॒ कु॒हया॑ कु॒हया॑कृते । ए॒षो अ॒र्प॒भिता॑ व॒लो गो॑म॒तीम॑व ति॒ष्ठति॑ ३०
[२०] (६०६)

(३५)

२४ विश्वमना वैयद्यः । मित्रावरुणौ, १०-१२ विद्वे देवाः । उणिक्, २३ उष्णिग्गर्भा ।

ता वां वि॒श्वस्य॑ गो॒पा दे॒वा दे॒वेषु॑ य॒ज्ञिया॑ । क॒तावा॑ना यज॑से पू॒तद॑क्षसा १
मि॒त्रा तना॑ न र॒थ्याऽ वरु॑णो यश्च सु॒क्रतुः॑ । स॒नात॑ सु॒जाता॑ तन॒या धू॒तव॑ता २
ता मा॒ता वि॒श्ववे॑क्षसा ऽसु॒र्याय॑ प्रम॒हसा॑ । म॒ही ज॑जा॒नादि॑ति॒क्रता॑वरी ३
म॒हान्ता॑ मि॒त्रावरु॑णा स॒म्राजा॑ दे॒वावसु॑रा । क॒तावा॑नाघृ॒तमा॑ घो॒षतो॑ बृ॒हत् ४
नपा॑ता शर्व॑सो म॒हः सू॒नु द॑क्षस्य सु॒क्रतू॑ । सु॒प्रदा॑नू इ॒षो वा॑स्त्वधि॒ क्षितः॑ ५ [२१]
सं या दानू॑नि येमथु॑र्दि॒व्याः पा॒र्थि॒वीरि॑षः । नम॑स्वती॒रा वां च॑रन्तु वृ॒ष्टयः॑ ६ (११२)

अधि या बृहतो विवोऽं ऽमि यूथेष पदयतः । कृतावाना सम्राजा नमसे हिता ७
 कृतावाना नि धेवतुः साम्राज्याय सुकृतं । धृतवता क्षत्रिया क्षत्रमाशतुः ८
 अक्ष्णाभिर्द् गातुवित्तरा ऽनुल्बण्येन चक्षसा । नि चिन्मिषन्ता निचिरा नि चिक्वतुः ९
 उत नो वृष्यविति रुरुष्यतां नासत्या । उरुष्यन्तु मरुतो वृद्धशवसः १० [२२]

ते नो नावमुरुष्यत विवा नक्तं सुदानवः । अरिष्यन्तो नि पायुभिः सचमहि ११
 अग्रते विष्णवे वयमरिष्यन्तः सुदानव । श्रुधि स्वयावन त्सिन्धो पूर्वचित्तये १२
 तद धार्य वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यम् । मित्रो यत पान्ति वरुणो यदयमा १३
 उत नः सिन्धुरपां तन्मरुतस्तवृश्विना । इन्द्रो विष्णुर्माद्वांसः सजोषसः १४
 ते हि ध्मा वनुषो नरो ऽमिमांति कयस्य चित । तिग्मं न क्षोदः प्रतिघ्नन्ति भूर्णयः १५ [२३]

अयमेक इत्था पुरु रुरु चष्टे वि विरपतिः । तस्य वतान्यनु वश्वरामसि १६
 अनु पूर्वाण्योक्या साम्राज्यस्य सश्विम । मित्रस्य वता वरुणस्य दीर्घश्रुत १७
 परि यो रश्मिना विवो ऽन्तान् मम पृथिव्याः । उमे आ पृषो रोदसी महित्वा १८
 उवृ प्य शरणे विवो ज्योतिर्यस्त सूर्यः । अग्निर्न शुक्रः समिधान आहुतः १९
 वचो वीर्धप्रसङ्गानी शे वाजस्य गोमतः । इशो हि पित्वोऽविषस्य वाचनं २० [२४]

तत सूर्य रोदसी उमे वृषा वस्तोरुपं ब्रुवं । भोजेवृषाँ अभ्युच्चरा सदा २१
 कृत्रमुक्षण्यायनि रजतं हरयाणे । रथं युक्तमसनाम सुषामणि २२
 ता मे अश्व्यानां हरीणां नितोशना । उतो नु कृत्त्यानां नृवाहसा २३
 स्मवमीशु कशावन्ता विप्रा नविष्ठया मती । महो वाजिनावन्ता सचासनम २४ [२५] (६३०)

(६६)

२५ विदधमना वैयश्वः, व्यश्वं वाक्त्रिरसः । अश्विनौ, २०-२५ वायुः । उष्णिक्:

१६-१९ २२, २५ गायत्री; २० अनुष्टुप् ।

युवोरु नू रथं हुवे सधस्तुत्याय सूरिषु । अतूर्तदक्षा वृषणा वृषण्वसू १
 युवं वरो सुषाम्णे महे तने नासत्या । अवोभिर्याथो वृषणा वृषण्वसू २
 ता वामद्य हवामहे हव्येभिर्वाजिनीवसू । पूर्वीरिष इषयन्तावति क्षपः ३
 आवां वाहिष्ठो अश्विना रथो यातु श्रुतो नरा । उप स्तोमान् तुरस्य दर्शथः श्रिये ४
 जुहुराणा चिदश्विना ऽऽ मन्येथां वृषण्वसू । युवं हि रुद्रा पर्यथो अति द्विषः ५ [२६]

वृक्षा हि विश्वमानुषद् मक्षूभिः परिदीयथः । धियंजिन्वा मधुवर्णा शुभस्पती ६ (६३६)

उप नो यातमश्विना राया विश्वपुषा सह । मघवाना सुवीरावनपच्युता ७
 आ मे अस्य प्रतीव्यः । मिन्द्रनासत्या गतम् । देवा देवेभिरद्य सचनस्तमा ८
 वयं हि वां हवामह उक्ष्ण्यन्तो व्यश्ववत् । सुमतिभिरुप विप्राविहा गतम् ९
 अश्विना स्वृषे स्तुहि कुवित ते भवतो हवम् । नेदीयसः कूळयातः पर्णीरुत १० [२७]

वैयश्वस्य श्रुतं नरोतो मे अस्य वेदथः । सजोषसा वरुणो मित्रो अर्यमा ११
 युवादत्तस्य धिष्ण्या युवानीतस्य सूरिभिः । अहरहर्वृषणा मह्यं शिक्षतम् १२
 यो वां यज्ञेभिरावृतो ऽधिवस्त्रा वधूरिव । सपर्यन्ता शुभे चक्राते अश्विना १३
 यो वामुरुच्यचस्तमं चिकेतति नृपाय्यम् । वर्तिरश्विना परि यातमस्मयू १४
 अस्मभ्यं सु वृषण्वसू यातं वर्तिर्नृपाय्यम् । विषुद्वहेव यज्ञमूहथुर्गिरा १५ [२८]

वाहिंष्ठो वां हवानां स्तोमो दूतो हुवन्नरा । युवाभ्यां भूत्वश्विना १६
 यवदो विवो अर्णव इषो वा मदथो गृहे । श्रुतमिन्मे अमर्त्या १७
 उत स्या श्वेतयावरी वाहिंष्ठा वां नदीनाम् । सिन्धुर्हिरण्यवर्तनिः १८
 स्मदेतया सुकीर्त्या ऽश्विना श्वेतया धिया । वहथे शुभ्रयावाना १९
 युक्ष्वा हि त्वं रथासहा युवस्व पोष्या वसो ।
 आन्नो वायो मधु पिबा ऽस्माकं सवना गहि २० [२९]

तव वायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत । अवास्या वृणीमहे २१
 त्वष्टुर्जामातरं वयमीशानं राय ईमहे । सुतावन्तो वायुं द्युम्ना जनासः २२
 वायो याहि शिवा विवो वहस्वा सु स्वश्व्यम् । वहस्व महः पृथुपक्षसा रथे २३
 त्वां हि सुप्सरस्तमं नृषदनेषु हूमहे । ग्रावाणं नाश्वपृष्ठं मंहना २४
 स त्वं नो देव मनसा वायो मन्वानो अग्रियः । कृधि वाजो अपो धियः २५ [३०] (६५५)

(२७)

२२ मनुर्वैषस्वतः । विश्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्रिरुक्थे पुरोहितो ग्रावाणो बर्हिरध्वरे ।

ऋचा यामि मरुतो ब्रह्मणस्पतिं देवो अघो वरेण्यम् १

आ पशुं गांसि पृथिवीं वनस्पतीं नृपासा नक्तमोषधीः ।

विश्वे च नो वसवो विश्ववेदसो धीनां मृतं प्रावितारः २ (६५७)

प्र सू न एत्वध्वरोऽं ऽग्ना वृषेभ्यो पूर्यः ।

आवृत्त्येषु प्र वरुणे धृतवते मरुत्सु विश्वभानुषु

३

विश्वे हि ष्मा मनवे विश्ववेदसो भुवन् वृधे रिशादसः ।

अरिष्टेभिः पायुभिर्विश्ववेदसो यन्ता नोऽबुक् छर्दिः

४

आ नो अद्य समनसो गन्ता विश्वं सजोषसः ।

अचा गिरा मरुतो देव्यदिते सदनं पस्त्यं महि

५ [३१]

अभि प्रिया मरुतो या वो अश्व्या हव्या मित्र प्रयाथन ।

आ बहिरिन्द्रो वरुणस्तुरा नर आवृत्त्यासः सदन्त नः

६

वयं वो वृक्तर्बहिषो हितप्रयस आनुषक् ।

सुतसोमासो वरुण हवामहे मनुष्वक्विद्धाग्रयः

७

आ प्र यात मरुतो विष्णो अश्विना पूषन् माकीनया धिया ।

इन्द्र आ यातु प्रथमः सनिष्युभिर्वृषा यो वृत्रहा गूणे

८

वि नो देवासो अदुहो ऽच्छिद्वं शर्म यच्छत ।

न यद् दूराद् वसवो नू चिदन्तितो वरूथमावृधर्षति

९

अस्ति हि वः सजात्यं रिशादसो देवासो अस्त्याप्यम् ।

प्र णः पूर्वस्मै सुविताय वोचत मक्षू सुम्नाय नव्यसे

१० [३२]

इवा हि व उपस्तुतिमिदा वामस्य मक्तये ।

उप वो विश्ववेदसो नमस्युराँ असूक्ष्यन्यामिव

११

उदु प्य वः सविता सुप्रणीतयो ऽस्थावृध्वो वरेण्यः ।

नि द्विपादुश्वतुष्पादो अर्थिनो ऽविभन् पतयिष्णवः

१२

वृवदेवं वोऽवसे वृवदेवमभिष्टये ।

वृवदेवं हुवेम वाजसातये गूणन्तो वृष्या धिया

१३

देवासो हि ष्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकं सरातयः ।

ते नो अद्य ते अपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः

१४

प्र वः शंसाम्यदुहः संस्थ उपस्तुतीनाम् ।

न तं धूर्तिर्वरुण मित्र मर्त्यं यो वो धामभ्योऽविधत्

१५

प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति ।

प्र प्रजामिर्जायते धर्मणस्पयं रिष्टः सर्व एधते

१६ [३३] (६७१)

ऋतं स विन्दते युधः सुगोभिर्यान्वध्वनः ।

अर्यमा मित्रो वरुणः सरातयो यं त्रायन्ते सजोषसः

१७

अज्जे चिदस्मै कृणुथा न्यञ्जनं दुर्गे चिदा सुसरणम् ।

एषा चिदस्मावृशानिः परो नु सास्त्रेधन्ती वि नश्यतु

१८

यदुद्य सूर्य उद्यति प्रियक्षत्रा ऋतं दूध ।

यन्निमृचि प्रबुधि विश्ववेदसो यद् वा मध्यंदिने विवः

१९

यद् वाभिपित्वे असुरा ऋतं यते ह्यर्दियेम वि दाशुषं ।

वयं तद् वा वसवो विश्ववेदसो उप स्थेयाम मध्य आ

२०

यदुद्य सूर उदिते यन्मध्यंदिन आतुचि ।

वामं धन्व मनवे विश्ववेदसो जुह्वानाय प्रचेतसे

२१

वयं तद् वाः सम्राज आ वृणीमहे पुत्रो न बहुपाय्यम् ।

अश्याम तदादित्या जुह्वता हविरेन वस्योऽनशामहे

२२ [३४] (६७७)

(१८)

१ मनुर्वेवस्वतः । विश्वे देवाः । गायत्री, ४ पुरउष्णिक् ।

ये त्रिंशति त्रयस्पर्गो देवासो बर्हिगसदन् । विदन्नहं द्वितासनन् १

वरुणो मित्रा अर्यमा ममद्रानिपाचो अग्रयः । पत्नीवन्तो वर्षद्रुताः २

ते नो गोपा अपाच्यास्त उदुक्त इत्था न्यक् । पुरस्तात् सर्वया विज्ञा ३

यथा वशन्ति देवास्तथेदमन् तदेषां नकिरा मिनत् । अरावा च न मर्त्यः ४

सप्तानां सप्त ऋष्टयः सप्त द्युम्नान्येषाम् । सप्तो अधि भिर्यो धिरे ५ [३५] (६८९)

(१९)

१० मनुर्वेवस्वतः, कश्यपो वा मारीचः । विश्वे देवाः । द्विपदा चिराद् ।

बभ्रुमेको विपुणः सूनरो युवाऋयङ्गं हिरण्ययम् १

यानिमेक आ संसाद् द्योतनो ऽन्तर्देवेषु मेधिरः ॥१॥ २

वाशीमेको बिभर्ति हस्त आयसीमन्तर्देवेषु निधुविः ३

वज्रमेको बिभर्ति हस्त आहितं तेन वृत्राणि जिघ्रते ॥२॥ ४

तिग्ममेको बिभर्ति हस्त आयुधं शुचिरुग्रो जलाषमेषजः ५

(६८७)

पथ एकः पीषाय तस्करा यथा एष वेद निधीनाम	॥३॥	६
त्रीण्येक उरुगायो वि चक्रमे यत्र देवासो मदन्ति		७
विभिर्द्वा चरत एकया सह प्र प्रवासेत्र वसतः	॥४॥	८
सर्वो द्वा चक्राते उपमा विवि सम्राजा सर्पिर्गिसुती		९
अर्चन्त एके महि साम मन्वत तेन सूर्यमरोचयन्	॥५॥	१० [३६] (६९२)

(३०)

४ मनुर्वैवस्वतः । विद्वे देवाः । १ गायत्री, २ पुरउणिक्, ३ बृहती, ४ अनुष्टुप् ।

नहि वो अस्म्यर्मेको देवासो न कुमारकः । विश्वे सतोमहान्त इन्	१
इति स्तुतासो असथा रिशादसो ये स्थ त्रयश्च त्रिंशच्च । मनोर्दिवा यज्ञियामः २	
ते नस्त्राध्वं तेऽवत त उ नो अधि वोचत ।	
मा नः पथः पिड्यान्मानवाध्वि दूरं नैष्ट परावतः	३
ये देवास इह स्थन् विश्वे वैश्वानरा उत ।	
अस्मभ्यं शर्म सप्रथो गवेऽश्वाय यच्छत	४ [३७] (६९६)

(३१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ३१-४९]

१८ मनुर्वैवस्वतः । १-४ यज्ञः यजमानश्च, ५-९ वंपती, १०-१८ वंपत्याशिरः ।

गायत्री, ९, १४ अनुष्टुप्, १० पादनिष्ठ, १५ १८ पङ्क्तिः ।

यो यजाति यजात इत् सुनर्वच्च पचाति च । ब्रह्मोदिन्द्रस्य चाकनत	१
पुरोळाशं यो अस्मै सोमं ररत आशिरम् । पादित तं शक्रो अंहसः	२
तस्य द्युमाँ असद् रथो देवजूतः स शूशुवत् । विश्वा वन्वन्नमित्रिया	३
अस्य प्रजावती गृहे ऽसश्चन्ती विवेदिवे । इळा धेनुमती दुहे	४
या वंपती समनसा सुनुत आ च धावतः । देवासो नित्ययाशिरा	५ [३८]

प्रति प्राशव्यौ इतः सम्यञ्चा बर्हिरोशाते । न ता वाजेषु वायतः	६
न देवानामपि हुतः सुमतिं न जुगुक्षतः । श्रवो बृहद् विवासतः	७
पुत्रिणा ता कुमारिणा विश्वमायुर्व्यभुतः । उभा हिरण्यपेशसा	८
वीतिहोत्रा कृतद्वसू वशस्यन्तामृताय कम् । समूधो रोमशं हतो देवेषु कृणुतो दुवः ९	
आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे नदीनाम् । आ विष्णोः सचाभुवः	१० [३९]

पेतुं पुषा रयिर्भगः स्वस्ति सर्वधातमः । उरुरध्वा स्वस्तये	११ (७०७)
---	----------

अ॒रम॑तिरन॒र्वणो॑ विश्वो॑ दे॒वस्य॑ मन॑सा । अ॒वित्या॑नाम॒नेह॑ इत् १२
यथा॑ नो मि॒त्रो अ॑र्य॒मा वरु॑णः सन्ति गो॒पाः । सु॒गा क्र॑तस् प॒न्धाः १३
अ॒ग्निं वः॑ पू॒र्य गि॒रा दे॒वमी॑ळे वसू॑नाम् ।
स॒पर्य॑न्तः पुरु॒प्रियं॑ मि॒त्रं न क्षे॑त्रसाध॒सम् १४
म॒क्षु दे॒वव॑तो रथः॑ शू॒रो वा पु॑त्सु का॒मुं चि॑त् ।
दे॒वानां॑ य इ॒न्मनो॑ यज॑मान इ॒र्यक्ष॑त्य॒भीद॑र्यज्व॒नो भुव॑त् १५
न य॑जमान रि॒प्यसि॑ न सु॒न्वान॑ न दे॒वयो॑ ।
दे॒वानां॑ य इ॒न्मनो॑ यज॑मान इ॒र्यक्ष॑त्य॒भीद॑र्यज्व॒नो भुव॑त् १६
नकि॑ष्टं कर्म॑णा न॒शन्न॑ प्र योष॑न्न योष॑ति ।
दे॒वानां॑ य इ॒न्मनो॑ यज॑मान इ॒र्यक्ष॑त्य॒भीद॑र्यज्व॒नो भुव॑त् १७
अ॒सद॑न्न सु॒वीर्य॑म॒त त्व॒श्वश॑व्यम् ।
दे॒वानां॑ य इ॒न्मनो॑ यज॑मान इ॒र्यक्ष॑त्य॒भीद॑र्यज्व॒नो भुव॑त् १८ [४०] (७१४)

— ११०१८ —

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-४९]

(३२)

३० मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्रा ।

प्र कृ॒तान्यृ॒जीपि॑णः कण्वा॑ इन्द्र॑स्य गा॒थया॑ । म॒कु सोम॑स्य वा॒चत॑ १
यः सृ॒चिन्द्र॑मन॒शनिं॑ पि॒पुं वा॒सम॑हीशु॒वम् । व॒धीदु॒ग्रो रि॑णन्नपः २
न्यबु॑दस्य वि॒ष्टपं॑ व॒र्ष्माणं॑ बृ॒हत॑स्तिर । कृ॒ष तदि॑न्द्र पौ॒र्यम् ३
प्रति॑ श्रुताय॒त्रो धू॑षत॒ तूणां॑ न गि॒रेरधि॑ । ह॒वे सु॑शिप्रमू॒तये॑ ४
स गोर॑श्वस्य वि॒ व्रजं॑ म॒न्वानः॑ सो॒म्येभ्यः॑ । पु॒रं न शू॑र द॒र्षसि॑ ५ [१]
यदि॑ मे रा॒रणः॑ सु॒त उ॒क्थ॒ वा द॑र्ष॒स च॑नः । आ॒रादु॑पं भ॒वधा॑ ग॒हि ६
व॒यं घा॑ ते अ॒पि ण्म॑सि स्तो॒तार॑ इन्द्र॒ गि॒वणः॑ । त्वं नो॑ जि॒न्व सा॑म॒पाः ७
उ॒त नः॑ पि॒तुमा॑ भर॒ संग॑रा॒णो अ॒वि॒क्षित॑म् । म॒ध॒वन् भू॑रि॒ ते वसु॑ ८
उ॒त नो॑ गो॒म॒त॒म॒क्राधि॑ हि॒र॒ण्य॒वतो॑ अ॒श्विनः॑ । इ॒ळा॒मिः स॑ र॒भेम॑हि ९
बृ॒धदु॑क्थं ह॒वाम॑हे सृ॒प॒कर॑स्त्रमू॒तये॑ । साधु॑ कृ॒ण्वन्त॑म॒वसे॑ १० [२]
यः सं॒श्वे चि॑च्छ॒तक्र॑तु॒रादीं॑ कृ॒णोति॑ वृ॒त्रहा॑ । ज॒रि॒त॒भ्यः॑ पु॒रु॒वसुः॑ ११
स नः॑ श॒क्रश्चि॑दा श॒क्रद॑ दान॒वाँ अ॒न्तरा॑भ॒रः । इन्द्रो॑ वि॒श्वामि॑रु॒तिभिः॑ १२
यो रा॒योऽव॑निर्म॒हान् त्सु॑पा॒रः सु॒न्वतः॑ सखा॑ । तमि॑न्द्र॒ममि॑ गा॒यत॑ १३ (७१७)

आयन्तारं महि स्थिरं पृतनासु श्रवोजितम् । भूररीशानमोजसा १४	
नकिरस्य शचीनां नियन्ता सूनृतानाम् । नकिर्वक्ता न वृद्धिर्दिति १५ [३]	
न नूनं ब्रह्मणामृणं प्राशूनामस्ति सुन्वताम् । न सोमो अप्रता पवे १६	
पन्य इदुषं गायत पन्य उक्थानि शंसत । ब्रह्मा कृणोत पन्य इत १७	
पन्य आ ददिरच्छता सहस्रा वाज्यवृतः । इन्द्रो या यज्वनो वृधः १८	
वि षू चर स्वधा अनु कृष्टीनामन्वाहुवः । इन्द्र पिब सुतानाम् १९	
पिब स्वधेनवाना—मुत यस्तुभ्ये सचा । उतायमिन्द्र यस्तव २० [४]	
अतीहि मन्युषाविणं सुषुवांसमुपारणे । इमं रातं सुतं पिब २१	
इहि तिस्रः परावत इहि पञ्च जना अति । धेना इन्द्रावचाकशत २२	
सूर्यो रश्मिं यथा सुजा ऽऽ त्वा यच्छन्तु मे गिरः । निम्नमापो न सध्यक् २३	
अध्वर्यवा तु हि पित्र सोमं वीराय शिप्रिणे । भक्षं सुतस्य पीतये २४	
य उग्रः फलिगं भिन—क्यक् सिन्धूरवासृजत । यो गोषु पक्रं धारयत २५ [५]	
अहन् वृत्रसुचीषम और्णवाभमहीशुवम । हिमेनाविध्यदबुदम् २६	
प्र व उग्राय निष्ठुरे ऽषाळहाय प्रसक्षिणे । वेवजं ब्रह्म गायत २७	
यो विश्वान्यभि वृता सोमस्य मरु अन्धसः । इन्द्रो वेवेषु चेतति २८	
इह त्या संधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळहामभि प्रयो हितम् २९	
अर्वाञ्चं त्वा पुरुष्टुत प्रियमंधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः ३० [६] (७४४)	

(३३)

१९ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः । वृद्धतां, १६-१८ गायत्री, १९ अनुष्टुप् ।

वयं घं त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तबर्हिषः ।	
पवित्रस्य प्रस्रवणेषु वृत्रहन् परिं स्तोतार आसते १	
स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।	
कदा सुतं तृषाण ओक आ गम इन्द्र स्वब्दीव वंसगः २	
कण्वेभिर्धृष्णवा धृषद् वाजं वधिं सहस्रिणाम् ।	
पिशङ्गिरूपं मघवन् विचर्वणे मक्षू गोमन्तमीमहे ३	
पाहि गायान्धसो मरु इन्द्राय मेध्यातिथे ।	
यः संमिश्रो ह्योर्यः सुते सचा वृज्जी रथो हिरण्ययः ४ (७४८)	

यः सुषव्यः सुदक्षिण इनो यः सुकतुर्गृणे ।
य आकरः सहस्रा यः शतामघ इन्द्रो यः पूर्भिदारितः

५ [७]

यो धृषितो योऽवृतो यो अस्ति श्मभ्रुषु श्रितः ।
विभूतद्युम्नश्चयवनः पुरुष्टुतः कत्वा गौरिव शाकिनः
क ई वेद सुते सचा पिबन्तं कद् वयो दधे ।
अयं यः पुरो विभिनत्योजसा मन्वानः शिष्यन्धसः
काना मृगो न वारणः पुरुश्चा चरथं दधे ।
नकिंश्वा नि यमदा सुते गमो महौश्चरस्योजसा
य उग्रः सन्ननिष्टुतः स्थिरो रणाय संस्कृतः ।
यदि स्तोतुर्मघवा शृणवद्भवं नेन्द्रो योषत्या गमत
सत्यमित्था वृषेदसि वृषजूतिर्नोऽवृतः
वृषा ह्युग्र शृण्विषे परावति वृषो अर्वावाति श्रुतः

६

७

८

९

१० [८]

वृषणस्ते अभीश्वो वृषा कशा हिरण्ययी ।
वृषा रथो मघवन् वृषणा हरी वृषा त्वं शतक्रतो
वृषा सोता सुनोतु ते वृषञ्चूर्जीपिन्ना भर ।
वृषा दधन्वे वृषणं नदीप्वा तुभ्यं स्थातर्हरीणाम्
एन्द्र याहि पीतये मधु शविष्ठ सोम्यम् ।
नायमच्छा मघवा शृणवद् गिरो ब्रह्मोक्था च सुकतुः
वहन्तु त्वा रथेष्ठा मा हरयो रथयुजः
तिरश्चिक्व्यं सर्वनानि वृत्रहन्नन्येषां या शतक्रतो
अस्माकं मद्यान्तमं स्तोमं धिष्व महामह ।
अस्माकं ते सर्वना सन्तु शतमा मदाय द्युक्ष सोमपाः

११

१२

१३

१४

१५ [९]

नहि षस्तव नो मम शास्त्रे अन्यस्य रण्यति । यो अस्मान् वीर आनयत्
इन्द्रश्चिद् घा तदब्रवीत् क्षिया अशास्यं मनः । उतो अहं कर्तुं रघुम्
सतीं चिद् घा मवुच्यता मिथुना वहतो रथम् । एवेद् धूर्वृष्णा उत्तरा
अधः पश्यस्व मोपरि संतरा पादुको हर ।
मा ते कशप्लुको हंशन् त्वी हि ब्रह्मा बभूविथ

१६

१७

१८

१९ [१०] (७६३)

(३४)

(१८) १ १५ नीपातिथिः काण्वः, १६-१८ सहस्रं वसुरोचिषोऽङ्गिरसः । इन्द्रः ।
अनुष्टुप्. १६-१८ गायत्री ।

एन्द्र याहि हरिमि—रुप कण्वस्य सुष्टुतिम् ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१
आ त्वा ग्रावा वदन्निह सोमी घोषेण यच्छतु ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	२
अत्रा वि नेमिरेषा—मुरां न धूनुते वृकः ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	३
आ त्वा कण्वा इहावसे हवन्ते वार्जसातये ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	४
दधामि ते सुतानां वृष्णे न पूर्वपाथ्यम् ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	५ [११]

स्मत्पुरुंधिन आ गहि विश्वतोधीन ऊतये ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	६
आ नो याहि महेमते सहस्रोते शतामघ ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	७
आ त्वा होता मनुर्हितो देवचा वक्षदीड्यः ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	८
आ त्वा मवृच्युता हरी श्येनं पक्षेव वक्षतः ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	९
आ बाह्यर्य आ परि स्वाहा सोमस्य पीतये ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१० [१२]

आ नो याग्युपथु—त्युक्थेषु रणया इह ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	११
सरूपैरा सु नो गहि संभृतैः संभृताश्वः ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१२ (७७५)

आ याहि पर्वतेभ्यः समुद्रस्याधि विष्टपः ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१३
आ नो गव्यान्यश्व्या सहस्रा शूर ददहि ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसा	१४
आ नः सहस्रशो भराऽयुतानि शतानि च ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१५
आ यदिन्द्रश्च ददहे सहस्रं वसुरोचिषः । अंजिष्ठमश्व्यं पशुम्	१६
य ऋजा वार्तरहसो ऽरुषासो रघुष्यदः । भ्राजन्ते सूर्या इव	१७
पार्गवतस्य रातिषु द्रवच्चक्रेष्वाशुषु । तिष्ठं वनस्य मध्य आ	१८ [१३] (७८१)

(३५)

२४ इयावाश्व आत्रेयः । अश्विनौ । उपरिष्ठाज्ज्योतिः (त्रिष्टुप्), २२, २४ परुक्तिः, २३ महाबृहती ।

अग्निनेन्द्रेण वरुणेन विष्णुना ऽऽवृत्त्यै रुद्रैर्वसुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	१
विश्वाभिधीभिर्भुवनेन वाजिना दिवा पृथिव्याद्रिभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	२
विश्वेर्वैस्त्रिभिरेकादशैरिहा ऽद्भिर्मरुद्भिर्भृगुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	३
जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मं विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	४
स्तामं जुषेथां युवशेव कन्यनां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	५
गिरो जुषेथामध्वरं जुषेथां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	६ [१४]
हारिद्वेव पतथो वनेदुष सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना	७
हंसाविव पतथो अध्वगाविव सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना	८ (७८९)

ऽयेनाविव पतथो हव्यदांतये सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना ९
 पिबतं च तृणुतं चा च गच्छतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना १०
 जयतं च प्र स्तुतं च प्र चावतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना ११
 हतं च शत्रून् यततं च मित्रिणः प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना १२ [१५]

मित्रावरुणवन्ता उत धर्मवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽवित्यैर्यातमश्विना १३
 अङ्गिरस्वन्ता उत विष्णुवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽवित्यैर्यातमश्विना १४
 ऋमुमन्ता वृषणा वाजवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽवित्यैर्यातमश्विना १५
 अम्रं जिन्वतमुत जिन्वतं धियो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १६
 क्षत्रं जिन्वतमुत जिन्वतं नृन् हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १७
 धेनूर्जिन्वतमुत जिन्वतं विशो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः
 सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १८ [१६]

अत्रेरिव शृणुतं पूर्यस्तुतिं इयावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्वयम् १९
 सर्गो इव सृजतं सुष्टुतीरुप इयावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्वयम् २०
 रश्मीरेव यच्छतमध्वरां उष इयावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
 सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्वयम् २१

अवाग् रथं नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु ।

आ यातमश्विना गतमवस्युर्धामहं हुवे धत्तं रत्नानि व्राशुषे

२२ (८०३)

नमोवाक्रे प्रस्थिते अध्वरं नरा विवर्क्षणस्य पीतये ।

आ यातमश्विना गतमवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे

२३

स्वाहाकृतस्य तृप्पतं सुतस्य देवावन्धसः ।

आ यातमश्विना गतमवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे

२४ [१७] (८०५)

(३६)

७ इयावाश्च आज्ञेयः । इन्द्रः । शक्रः, ७ महापङ्क्तिः ।

अवितासि सुन्वता वृक्तर्चहिषः पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते १

प्राव स्तोतारं मधवन्नव त्वां पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते २

ऊर्जा देवा अवस्यो जसा त्वां पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ३

जनिता द्विवो जनिता पृथिव्याः पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ४

जनिताश्वानां जनिता गवामसि पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ५

अत्रीणां स्तोममद्विवो महस्कृधि पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ६

इयावाश्चस्य सुन्वतस्तस्था गृणु यथागृणो रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।

प त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्द्रषाण्ड इन्द्र ब्रह्माणि वर्धयन्

७ [१८] (८११)

(३७)

७ इयावाश्च आज्ञेयः । इन्द्रः । महापङ्क्तिः, १ अतिजगती ।

प्रदं ब्रह्म वृत्रतूर्येष्वविथ प सुन्वतः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः

१

सेहान उग्र पृतना अभि ब्रह्मः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः

२

(८१४)

एक॒रा॒लस्य॒ भुव॑नस्य॒ राज॑सि श॒चीप॑त॒ इन्द्र॑ विश्वा॒भिरु॑तिभिः ।	
मा॒र्घ्य॑दि॒नस्य॒ सर्व॑नस्य॒ वृत्र॑ह॒घ्नने॒ष्ट॒ पि॒बा॒ सोम॑स्य वज्रि॒वः	३
स॒स्था॒वा॒ना यव॑यसि॒ त्वमे॑क इच्छ॒च्छीप॑त॒ इन्द्र॑ विश्वा॒भिरु॑तिभिः ।	
मा॒र्घ्य॑दि॒नस्य॒ सर्व॑नस्य॒ वृत्र॑ह॒घ्नने॒ष्ट॒ पि॒बा॒ सोम॑स्य वज्रि॒वः	४
क्षे॒मस्व॑ च प्र॒बुज॑श्च॒ त्वमी॑शिषे श॒चीप॑त॒ इन्द्र॑ विश्वा॒भिरु॑तिभिः ।	
मा॒र्घ्य॑दि॒नस्य॒ सर्व॑नस्य॒ वृत्र॑ह॒घ्नने॒ष्ट॒ पि॒बा॒ सोम॑स्य वज्रि॒वः	५
क्ष॒त्राय॑ त्वम॒वसि॑ न त्व॒मावि॑थ श॒चीप॑त॒ इन्द्र॑ विश्वा॒भिरु॑तिभिः ।	
मा॒र्घ्य॑दि॒नस्य॒ सर्व॑नस्य॒ वृत्र॑ह॒घ्नने॒ष्ट॒ पि॒बा॒ सोम॑स्य वज्रि॒वः	६
इ॒या॒वा॒श्वस्य॑ रे॒मेत॑—स्तथा॑ शृ॒णु॒ यथा॑शृ॒णो—र॒त्रेः क॑र्माणि कृ॒ण्वतः॑ ।	
प्र॒ स॒दस्यु॑मावि॒थ॒ त्वमे॑क इच्छ॒पाह्य॑ इन्द्र॑ क्ष॒त्राणि॑ वर्ध॒र्यन्	७ [१९] (८१९)

(३८)

१० इयावाश्व आत्रेयः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

य॒ज्ञस्य॑ हि स्थ॒ क॒त्विज॑ । स॒स्नी वा॒जेषु॑ क॒र्मसु॑ । इन्द्रा॑ग्नी तस्य॒ बोध॑तम् १	
तो॒शासा॑ रथ॒यावा॑ना वृ॒त्रह॑णार्प॒राजि॑ता । इन्द्रा॑ग्नी तस्य॒ बोध॑तम् २	
इ॒दं वा॑ म॒विरं॑ म॒ध्व—धु॒क्षन्ना॒द्रिभि॑र्नरः । इन्द्रा॑ग्नी तस्य॒ बोध॑तम् ३	
जु॒षेथा॑ य॒ज्ञमि॑ष्ट्ये॒ सुतं॑ सोमं स॒धस्तु॑ती । इन्द्रा॑ग्नी आ ग॒तं न॑रा ४	
इ॒मा जु॒षेथा॑ स॒र्वना॑ येभि॒र्हव्या॑न्यु॒हथुः॑ । इन्द्रा॑ग्नी आ ग॒तं न॑रा ५	
इ॒मां गा॑य॒त्रव॑र्त॒निं जु॒षेथा॑ सु॒ष्टुतिं॑ म॒म । इन्द्रा॑ग्नी आ ग॒तं न॑रा ६ [२०]	
प्रा॒तर्या॑व॒भिरा॑ ग॒तं वृ॒षेभि॑र्जे॒न्याव॑सू । इन्द्रा॑ग्नी सोम॒पीत॑ये ७	
इ॒या॒वा॒श्वस्य॑ सु॒न्वतो॑ ऽ॒ग्नीणां॑ शृ॒णुतं॑ ह॒वम॑ । इन्द्रा॑ग्नी सोम॒पीत॑ये ८	
ए॒वा वा॑म॒ह उ॒तये॑ यथाहु॒वन्त॑ मे॒धिराः॑ । इन्द्रा॑ग्नी सोम॒पीत॑ये ९	
आ॒हं सर॑स्वती॒वतो॑—रि॒न्द्राग्न्यो॑र॒वो वृ॒णे । या॒भ्यां गा॑य॒त्रमु॑च्यते १० [२१] (८१९)	

(१९)

१० नाभाकः काण्वः । अग्निः । महापङ्क्तिः ।

अ॒ग्निम॑स्तो॒ष्युग्मि॑च॒ म॒ग्निमी॒ळा य॒जभ्यै॑ ।

अ॒ग्निर्वै॒षो अ॒नक्तु॑ न उ॒मे हि बि॒द्ये क॒वि—र॒न्तश्च॑रति वृ॒त्यं । न॒मन्ता॑म॒न्यके॑ संमे १ (८३०)

न्यग्ने नव्यसा वचस्तनूषु शंसमेषाम् ।

न्यराती रराणां विश्वा अर्यो अराती रितो युच्छन्वामुरो नभन्तामन्यके समे २

अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं घृतं न जुह्व आसनि ।

स देवेषु प्र चिकिद्धि त्वं ह्यसि पूर्यः शिवो दूतो विवस्वतो नभन्तामन्यके समे ३

नत्तदुग्निर्वयो दधे यथायथा कृण्वति ।

ऊर्जाहुतिर्वसूनां शं च योश्च मयो दधे विश्वस्यै देवहृत्ये नभन्तामन्यके समे ४

स चिकेत सहीयसा ऽग्निश्चित्रेण कर्मणा ।

स होता शश्वतीनां दक्षिणाभिरभीवृत इनोति च प्रतीव्यं नभन्तामन्यके समे ५ [२२]

अग्निर्जाता देवानां मग्निर्वैव मतीनामपीच्यम् ।

अग्निः स द्रविणोदा अग्निर्द्वारा व्यूर्णते स्वाहुतो नवीयमा नभन्तामन्यके समे ६

अग्निर्वैवेषु संवसुः स विश्वु यजियास्वा ।

स मुदा काव्या पुरु विश्वं भूमेव पुण्यति देवो देवेषु यजियो नभन्तामन्यके समे ७

यो अग्निः सप्तमानुषः श्रितो विश्वेषु सिन्धुषु ।

तमागन्म त्रिपस्त्यं मन्धातुर्दस्यहन्तमग्निं यजेषु पूर्य नभन्तामन्यके समे ८

अग्निस्त्रीणि त्रिधातृन्या क्षेति विदथा कविः ।

स त्रीरैकादुशां इह यक्षच्च पिप्रयच्च नो विप्रो दूतः परिष्कृतो नभन्तामन्यके समे ९

त्वं नो अग्न आयुषु त्वं देवेषु पूर्य वस्व एकं हरज्यामि ।

त्वामापः परिस्मृतः परि यन्ति स्वसंतवो नभन्तामन्यके समे १० [२३] (८३९)

(४०)

१२ नाभाकः काण्वः । इन्द्राग्नी । महापंक्तिः, ० शकरी, १२ त्रिष्टुप ।

इन्द्राग्नी युवं सु नः सहन्ता दासथो गयिम् ।

येन हृळ्हा समत्स्वा वीळु चित साहिषीमह्य शिर्वनेव वात इ नभन्तामन्यके समे १

नहि वां ववयामहे ऽथेन्द्रमिद यजामहे शर्विष्ठं नूणां नरम् ।

स नः कदा चिदर्वता गमदा वाजसातये गमदा मेधसातये नभन्तामन्यके समे २

ता हि मध्यं भराणा मिन्द्राग्नी अधिक्षितः ।

ता उ कवित्वना कवी पूच्छ्यमाना सखीयते सं धीतमश्रुतं नरा नभन्तामन्यके समे ३

(८४१)

अभ्यर्च नभाकव—दिन्द्राग्नी यजसा गिरा ।

ययोर्विश्वमिदं जग—दियं द्यौः पृथिवी मह्यु—पस्थे त्रिभूतो वसु नभन्तामन्यके संमे ४

प्र ब्रह्माणि नभाकव—दिन्द्राग्निभ्यामिरज्यत ।

या सप्तबुधमर्णवं जिह्वारमपोर्णत इन्द्र ईशान ओजसा नभन्तामन्यके संमे ५

अपि वृश्च पुराणवद व्रततेरिव गुप्पित—मोजो दासस्य दम्भय ।

वयं तदस्य संभृतं वन्विन्द्रेण वि भजेमहि नभन्तामन्यके संमे ६ [२४]

यदिन्द्राग्नी जना इमे विह्वयन्ते तना गिरा ।

अस्माकेभिर्नृभिर्वयं सासह्याम पृतन्यता वनुयाम वनुष्यतो नभन्तामन्यके संमे ७

या नु श्वेताववां द्विव उच्चरात उप द्युभिः ।

इन्द्राग्न्योरनु व्रत—मुहाना यन्ति सिन्धवो यान त्सीं बन्धादमुञ्चतां नभन्तामन्यके संमे ८

पूर्वीष्ट इन्द्रोपमातयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः सूनो हिन्वस्य हरिवः ।

वस्वो वीरस्यापृचो या नु साधन्त नो धियो नभन्तामन्यके संमे ९

तं शिशीता सुवृक्तिभि—स्त्वेयं सत्त्वानमृग्निर्यम ।

उतो नु चिद य ओजसा गुणस्याण्डानि भेदति जेषत् स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे १०

तं शिशीता स्वध्वरं सत्यं सत्त्वानमृग्निर्यम ।

उतो नु चिद य ओहत आण्डा गुणस्य मेव—त्यजैः स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे ११

एवंन्द्राग्निभ्यां पितृवन्नवीयो मन्धातृवदङ्गिरस्वदवाचि ।

त्रिधातुना शर्मणा पातमस्मान वयं स्याम पतयो रयीणाम् १२ [२५] (८५१)

(४१)

१० नामाकः काण्वः । वरुणः । महापङ्क्तिः ।

अस्मा ऊ पु प्रभूतये वरुणाय मरुद्भ्यो ऽर्ची विदुष्टरेभ्यः ।

यो धीता मानुषाणां पश्वो गा इव रक्षति नभन्तामन्यके संमे १

तमू पु समना गिरा पितृणां च मन्मभिः ।

नाभाकस्य प्रशस्तिभि—र्यः सिन्धूनामुपोदये सप्तस्वसा स मध्यमो नभन्तामन्यके संमे २

स क्षपः परि षस्वजे न्यु—स्रो मायया दधु स विश्वं परि दर्शितः ।

तस्य वेनीरनु व्रत—मुषन्तिस्त्रो अवर्धयन् नभन्तामन्यके संमे ३ (८५४)

यः ककुभो निधारयः पृथिव्यामधि दर्शतः ।

स मातां पूर्य पदं तद् वरुणस्य सप्त्यं स हि गोपा इवेर्यो नभन्तामन्यके समे ४

यो धतां भुव्नानां य उस्त्राणामपीच्याष्ट वेदु नामानि गुह्या ।

स कविः काव्यां पुरु रूपं द्यौरिव पुण्यति नभन्तामन्यके समे ५ [२६]

यस्मिन् विश्वानि काव्यां वृक्रे नामिरिव भिता ।

त्रितं जूती संपर्यत व्रजे गावो न संयुजे युजे अश्वो अयुक्षत नभन्तामन्यके समे ६

य आस्वत्क आशये विश्वा जातान्वेषाम् ।

परि धामानि मर्मुशद् वरुणस्य पुरो गये विश्वे वेवा अनु व्रतं नभन्तामन्यके समे ७

स समुद्रो अपीच्यस्तुरो द्यामिव रोहति नि यदासु यजुर्वधे ।

स माया अर्चिना पदा ऽस्तृणान्नाकमारुहन्नभन्तामन्यके समे ८

यस्य श्वेता विचक्षणा तिस्रो भूमीरधिक्षितः ।

त्रिरुत्तराणि पप्रतुर्वरुणस्य ध्रुवं सवः स सप्तानामिरज्यति नभन्तामन्यके समे ९

यः श्वेतां अधिनिर्णिजश्चक्रे कृष्णां अनु व्रता ।

स धाम पूर्य ममे यः स्कम्भेन वि रोदमी अजो न द्यामधारयन्नभन्तामन्यके समे १०

[२७] (८६१)

(४१)

६ नाभाकः काण्वः, अर्चनाना आग्नेयो वा । १-३ वरुणः, ४-६ अश्विनौ । १ ३ त्रिष्टुप्. ४-६ अनुष्टुप् ।

अस्तम्नाद् द्यामसुरो विश्ववेवा अमिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

आसीवुद् विश्वा भुव्नानि स्रग्नाद् विश्वेत् तानि वरुणस्य व्रतानि १

एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं नमस्या धीरममृतस्य गोपाम् ।

स नः शर्म त्रिवरुथं वि यंसत पातं नो द्यावापृथिवी उपस्थे २

इमां धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुणं सं शिशाधि ।

ययाति विश्वा दुरिता तरेम सुतर्माणमधि नावं रुहेम ३

आ वां श्रावाणो अश्विना धीभिर्विप्रो अचुर्यवुः ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ४

यथा वामत्रिरश्विना गीर्भिर्विप्रो अजोहवीत् ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ५

(८६६)

एषा वामह ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः ।
नासत्या सोमपीतये नमन्तामन्यके समे

६ [२८] (८६७)

(४३)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ४३-४८]

३३ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

इमे विप्रस्य वेधसो ऽग्नेस्तृतयज्वनः । गिरः स्तोमांस ईरतं १
अस्मै ते प्रतिहर्यते जातवेदो विचर्षणे । अग्ने जनामि सुष्टुतिम २
आरोका इव घेदहं तिग्मा अग्ने तव त्विषः । वृद्धिर्वनानि बप्सति ३
हरयो धूमकेतवो वार्तजूता उप द्यवि । यतन्ते वृथगग्रयः ४
एते ते वृथगग्रय इन्द्रासः समदक्षत । उपसामिव केतवः ५ [२९]

कृष्णा रजांसि पत्सुतः प्रयाणं जातवेदसः । अग्निर्यद रोधति क्षमि ६
धासिं कृष्णान ओषधी बप्सवृग्निर्न वायति । पुनर्यन् तरुणारिषि ७
जिह्वामिरह नम्रम वृचिषा जञ्जणाभवन । अग्निर्वनेषु रोचते ८
अप्स्वग्ने सधिष्टव सौषधीरनु रुध्यसे । गर्भे सञ्जायसे पुनः ९
उक्ते तव तद घृता वृची रोचत आहुतम् । निसानं जुहोऽ मुखं १० [३०]

उक्षाक्षाय वशाक्षाय सोमपृष्ठाय वेधसं । स्तोमं विधेमाग्रये ११
उत त्वा नमसा वयं होतवरेण्यक्रता । अग्ने समिद्धिरीमहे १२
उत त्वा भृगुवच्छुचि मनुष्वदं आहुत । अङ्गिरस्वद्धवामहे १३
त्वं ह्यग्ने अग्निना विप्रो विप्रेण सन् त्सता । सखा सख्या समिध्यसे १४
स त्वं विप्राय वाशुषे रयिं देहि सहस्रिणाम् । अग्ने वीरवतीमिषम् १५ [३१]

अग्ने भ्रातः सहस्कृत राहिदश्व शुचिवत । इमं स्तोमं जुषस्व मे १६
उत त्वाग्ने मम स्तुतो वाधाय प्रतिहर्यते । गोष्ठं गाव इवाशत १७
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येमिरे १८
अग्निं धीभिर्मनीषिणो मेधिरासो विपश्चितः । अद्भ्यसद्याय हिन्विरे १९
तं त्वामज्मेषु वाजिनं तन्वाना अग्ने अध्वरम् । वह्निं होतारमीळते २० [३२]

पुरुत्रा हि सहङ्गसि विशो विश्वा अनु प्रभुः । समत्सु त्वा हवामहे २१
तमीळिष्व य आहुतो ऽग्निर्विभ्राजते घृतेः । इमं नः शृणवद्धवम् २२
तं त्वा वयं हवामहे शृणवन्तं जातवेदसम् । अग्ने घ्नन्तमप द्विषः २३ (८९०)

विशां राजानमर्जुत—मध्यक्षं धर्मणामिमम् । अग्निमीळे स उ भवत् २४	
अग्निं विश्वायुवेपसं मयं न वाजिनं हितम् । सप्तिं न वाजयामसि २५ [३३]	
घ्नन् मृधाण्यप द्वियो दहनं रक्षांसि विश्वहा । अग्ने तिग्मेन दीदिहि २६	
यं त्वा जनांस इन्दते मनुष्वदङ्गिरस्तम् । अग्ने स बाधि मे वचः २७	
यदग्ने दिविजा अस्य—पुजा वा सहस्कृत । तं त्वा गीर्भिर्हवामहे २८	
तुभ्यं घेत ते जना इमे विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । धासिं हिन्वन्त्यस्तवे २९	
ते घेदग्ने स्वाध्याः ऽहा विश्वा नूचक्षसः । तरन्तः स्याम दुर्गहा ३० [३४]	
अग्निं मन्द्रं पुरुप्रियं शीरं पावकशोचिषम् । हृद्धिर्मन्द्रेभिरीमहे ३१	
स त्वमग्ने विभावंसुः सृजन् त्सूर्यो न रश्मिभिः । शर्धन् तमांसि जिघ्रसे ३२	
तत ते सहस्य ईमहे द्वात्रं यन्नोपदस्यति । त्वदग्ने वार्यं वसु ३३ [३५] (१००)	

(४४)

३० विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन १	
अग्ने स्तोमं जुषस्व मे वर्धस्वानेन मन्मना । प्रति सूक्तानि हर्य नः २	
अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुप जुवे । देवाँ आ सादयाविह ३	
उत ते बृहन्तो अर्चयः समिधानस्य दीदिवः । अग्ने शुक्रास ईरते ४	
उप त्वा जुहोते मम घृताचीर्यन्तु हर्यत । अग्ने हव्या जुषस्व नः ५ [३६]	
मन्द्रं हातारमृत्विजं चित्रभानुं विभावंसुम् । अग्निमीळे स उ भवत् ६	
प्रवं हातारमीड्यं जृष्टमग्निं कविकेतुम् । अध्वराणामभिध्रियम् ७	
जुषाणो अङ्गिरस्तमे—मा हव्यान्यानुषक् । अग्ने यज्ञं नय क्रतुथा ८	
समिधान उ सन्त्य शुक्रशोच इहा वह । चिकित्वान् देव्यं जनम् ९	
विषं हातारमदुहं धूमकेतुं विभावंसुम् । यज्ञानां केतुमीमहे १० [३७]	
अग्ने नि पाहि नम्वं प्रति षम देव रीरतः । मिन्धि द्वेषः सहस्कृत ११	
अग्निः प्रत्नेन मन्मना शुम्भानस्तन्वं१ स्वाम । कविर्विप्रेण वावृधे १२	
ऊर्जो नपात्मा हुवं ऽग्निं पावकशोचिषम् । अस्मिन् यज्ञे स्वध्वरे १३	
स नो मित्रमहस्त्व—मग्ने शुक्रेण शोचिषा । देवैरा संत्सि बर्हिषि १४	
यो अग्निं तन्वो३ दमे देवं मर्तः सपर्यति । तस्मा इद दीवयद् वसु १५ [३८] (११५)	

अग्निर्मूर्धा विवः ककुत् पतिः पृथिव्या अयम् । अपां रेतांसि जिन्वति १६
 उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतीष्यर्चयः १७
 ईशिषि वार्यस्य हि वृत्रस्याग्ने स्वर्पतिः । स्तोता स्या तव शर्मणि १८
 त्वामग्ने मनीषिणस्त्वां हिन्वन्ति चित्तिभिः । त्वां वर्धन्तु नो गिरः १९
 अदब्धस्य स्वधावतो द्रुतस्य रभतः सदा । अग्नेः सख्यं वृणीमहे २० [३९]

अग्निः शुचिर्वततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः । शुची रोचत आहुतः २१
 उत त्वा धीतयो मम गिरो वर्धन्तु विश्वहा । अग्ने सख्यस्य बोधि नः २२
 यदग्ने स्यामहं त्वं त्वं वा घा स्या अहम् । स्युष्टे सत्या इहाशिषः २३
 वसुवसुपतिर्हि क—मस्यग्ने विभावसुः । स्याम ते मुमतावपि २४
 अग्ने धृतवताय ते समुद्रायैव सिन्धवः । गिरो वाश्वास ईरते २५ [४०]

युवानं विश्वपतिं कविं विश्वादं पुरुवेपंसम् । अग्निं शुम्भामि मन्मभिः २६
 यजानां रथ्ये वयं तिग्मजम्भाय वीळवे । स्तोमैरिषिमाग्रये २७
 अयमग्ने त्वं अपि जरिता मृतु सन्त्य । तस्मै पावक मृळय २८
 धीरो ह्यस्यद्यसद विप्रो न जागृविः सदा । अग्ने दीदयामि द्यवि २९
 पुराग्ने दुरितेभ्यः पुरा मृधेभ्यः कवे । प्र ण आयुर्वसो तिर ३० [४१] (९३०)

(४५)

४२ त्रिशोकः काण्वः । इन्द्रः १ अग्नीन्द्रो । गायत्री ।

आ घा ये अग्निमिन्धते स्तूणन्ति बहिरानुषक् । येषामिन्द्रो युवा सखा १
 बृहन्निविध्म एषां भूरि शस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा २
 अयुद्ध इद युधा वृतं शूर आजति सत्वभिः । येषामिन्द्रो युवा सखा ३
 आ बुन्दं वृत्रहा वदे जातः पृच्छद् वि मातरम् । क उग्राः के ह शृण्वरे ४
 प्रति त्वा शवसी वदद गिरावप्सो न योधिषत् । यस्ते शत्रुत्वमाचके ५ [४२]

उत त्वं मघवञ्जृणु यस्ते वष्टि ववाक्षि नत् । यद् वीळयासि वीळु तत् ६
 यद्व्राजिं यात्याजिकृ—दिन्द्रः स्वश्वयुरूप । रथीतमो रथीनाम् ७
 वि षु विश्वा अभियुजो वज्रिन् विष्वग्यथा बृह । भवा नः सुश्वस्तमः ८
 अस्माकं सु रथं पुर इन्द्रः कृणोतु सातये । न यं धूर्वन्ति धूर्तयः ९
 वृज्याम ते परि द्विषो इरं ते शक्र द्रावने । गमेमेदिन्द्र गोमतः १० [४३] (९४०)

शनैश्चिद् यन्तो अद्विषो ऽश्वावन्तः शतग्बिनः । विषक्षणा अनेहसः	११
ऊर्ध्वा हि ते विवेदिवे सहस्रा सुनृता शता । जरितृभ्यो विमंहते	१२
विद्या हि त्वा धनंजय—मिन्द्र हृळ्हा चिदारुजम् । आद्वारिणं यथा गर्यम्	१३
ककुहं चित् त्वा कवे मन्दन्तु धृष्णविन्दवः । आ त्वा पणिं यदीमहे	१४
यन्ते रेवाँ अदाशुरिः प्रममर्षं मघत्तये । तस्य नो वेदु आ भर	१५ [४४]
इम उ त्वा वि चक्षते सखाय इन्द्र सोमिनः । पुष्टावन्तो यथा पशुम्	१६
उत त्वावधिरं वयं श्रुत्कर्णं सन्तमूतये । दूरादिह हवामहे	१७
यच्छुभ्रया इमं हवं दुर्मर्षं चक्रिया उत । भवेरापिनो अन्तमः	१८
यच्चिद्धि ते अपि व्यथि—जगन्वांसो अमन्महि । गोदा इदिन्द्र बोधि नः	१९
आ त्वा रभं न जिवयो ररभ्मा शवसस्पते । उश्मसि त्वा सधस्थ आ	२० [४५]
स्तोत्रमिन्द्राय गायत पुरुनृम्णाय सत्त्वेन । नक्रियं वृण्वते युधि	२१
अभि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये । तृम्पा व्यश्रुही मवम्	२२
मा त्वा मूरा अविष्यवो मोपहस्वान् आ दभन । माकीं बह्मद्विषो वनः	२३
इह त्वा गोपरीणसा महे मन्दन्तु राधसे । सरो गौरो यथा पिब	२४
या वृत्रहा परावति सना नवा च चुच्युवे । ता संसत्सु प्र वोचत	२५ [४६]
अपिबत् कद्रुवः सुत—मिन्द्रः सहस्रबाह्वे । अत्रादिदिष्ट पौंस्यम्	२६
सत्यं तत तुर्वशे यदौ विदानो अह्मवाय्यम् । व्यानद्र तुर्वणे शमि	२७
तरणिं वो जनानां त्रदं वाजस्य गोमतः । समानम् प्र शंसिषम्	२८
ऋभुक्षणं न वर्तव उक्थेषु तुष्टयावृधम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते	२९
यः कृन्तदिद् वि योन्यं त्रिशोकाय गिरिं पृथुम् । गोभ्यो गातुं निरेतवे	३० [४७]
यद् दधिपे मनस्यसि मन्वानः प्रेदियक्षसि । मा तत् करिन्द्र मूळय	३१
वृभ्रं चिद्धि त्वावतः कृतं शृण्वे अधि क्षमि । जिगात्विन्द्र ते मनः	३२
तवेदु ताः सुकीर्तयो ऽसंश्रुत प्रशस्तयः । यदिन्द्र मूळयासि नः	३३
मा न एकस्मिन्नागसि मा द्वयोरुत त्रिषु । वधीर्मा शूर भूरिषु	३४
बिभया हि त्वावत उग्रादभिप्रभङ्गिणः । वृस्मावृहसृतीषहः	३५ [४८]
मा सख्युः शूनमा विदु मा पुत्रस्य प्रभूवसो । आवृत्तव मृतु ते मनः	३६
को नु मर्या अमिथितः सखा सखायमब्रवीत् । जहा को अस्मदीयते	३७
एवारं वृषभा सुते ऽसिन्वन् भूर्यावयः । श्वग्नीष मिषता चरन्	३८

आ त एता वचोयुजा हरीं गृभ्णं सुमर्द्धा	। यदीं ब्रह्मभ्य इद्वः	३९
मिन्धि विश्वा अप द्विषः परि बाधो जही मृधः	। वसुं स्पार्हं तदा भर	४०
यद्दीळाबिन्दु यत् स्थिरे यत् पर्शानि पराभृतम्	। वसुं स्पार्हं तदा भर	४१
यस्य ते विश्वमानुषो भूमेवृत्तस्य वेदनि	। वसुं स्पार्हं तदा भर	४२ [४९] ९७२

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-५४]

(४६)

३३ वशोऽङ्गयः । इन्द्रः ११-२४ कानीतः पृथुश्रवाः २५-२८, ३९ वायुः । गायत्री, १ पादनिचुनः
 ५ ककुप्, ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ९ सतोबृहती, ११-१२ विपरीताक्षरः प्रगाथः = (बृहती, विपरीता) ।
 १३ द्विपदा जगती, १४ बृहती पिपीलिकमध्या, १५ ककुप्न्यकुशिरा १६ विराट्, १७ जगती,
 १८ उपरिष्ठाद् बृहती, १९ बृहती, २० विषमपदा बृहती, २१, २२ पङ्क्तिः, २३ संस्वारपङ्क्तिः,
 २५-२८ प्रगाथः = (बृहती, सतोबृहती), ३० द्विपदा विराट्, ३१ उपरिष्ठाद्, ३२ पङ्क्तिः ।

त्वार्षतः पुरुवसो वयमिन्द्र प्रणतः	। स्मसिं म्यातर्हराणाम्	१
त्वां हि सन्त्यमद्विवो विद्म वृताग्मिषाम्	। विद्म वृताग्मि र्याणाम्	२
आ यस्य ते महिमानं शतमूते शतक्रतो	। गीभिर्गुणन्ति कारवः	३
सुनीथो घा स मर्त्यो यं मरुतो यमर्यमा	। मित्रः पान्मरुतः	४
वधानो गोमदश्चवत सुवीर्यमावित्यजत एभते । मदा राया पुरुस्पृहा		५ [१]

तमिन्द्रं दानमीमहे शवसानमभीर्वम	। इशान राय इमहे	६
तस्मिन् हि सन्त्युतयो विश्वा अभीरवः सचा ।		
तमा वहन्तु सप्तयः पुरुवसुं मदाय हर्षयः सुतम्		७
यस्ते मरुो वरेण्यो य इन्द्र वृत्रहन्तमः ।		
य आवृदिः स्वर्नृभिर्भिर्यः पृतनासु दुष्टरः		८
यो दुष्टरो विश्ववार भवाय्यो वाजेष्वस्ति तरुता ।		
स नः शविष्ठ सवना वसो गहि गमेम गोमति व्रजे		९
गव्यो बु णो यथा पुरा ऽश्वयोत रथया । वरिवस्य महामह		१० [२]

नहि ते शूर राघसो ऽन्तं विन्दामि सत्रा ।		
वृशस्या नो मघवन्नु चिद्विवो धियो वाजेभिराविथ		११
य ऋष्वः आवयत्सखा विश्वेत स वेवु जनिमा पुरुष्टुतः ।		
तं विश्वे मानुषा युगेन्द्रं हवन्ते तविषं यतसुचः		१२
स नो वाजेष्वविता पुरुवसुः पुरःस्थाता । मघवा वृत्रहा मुवत		१३ (९८९)

अभि वो वीरमन्धसो मदेषु गाय गिरा महा विचेतंसम् ।	
इन्द्रं नाम श्रुत्यं शाकिनं वचो यथा	१४
दुर्दा रक्तास्तन्वे दुर्दिवसु दुर्दिवाजेषु पुरुहूत वाजिनम् । नूनमथ	१५ [३]
विश्वेषामिज्यन्तं वसूनां सासह्रांसं चिदस्य वर्षसः । कृपयतो नूनमत्यथ	१६
महः सु वा अरमिषे स्तवामहे मीळहुषे अरगमाय जग्मये ।	
यज्ञेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुषां मरुतामियक्षसि गांय त्वा नमसा गिरा	१७
ये पातयन्ते अजमभिर्गिरीणां स्नुभिरेषाम् ।	
यज्ञं मोहिष्वणीनां सुम्नं तुविष्वणीनां प्राध्वरे	१८
प्रभङ्गं दुर्मतीनामिन्द्र शविष्ठा भर । रयिमस्मभ्यं युज्यं चोदयन्मते ज्येष्ठं चोदयन्मते	१९
सन्तितः सुसन्तिरुग्र चित्र चेतिष्ठ सूनृत ।	
प्रासहा सम्राट् सहुरिं सहन्तं भुज्यं वाजेषु पूज्यम्	२० [४]
आ स एतु य इवदौ अद्वः पुनमावुद ।	
यथा चिद्वशो अश्व्यः पृथुश्रवसि कानीतस्य व्यावुष्यावुद	२१
षष्टिं सहस्राश्वस्ययायुतासनमुष्ट्रानां विंशतिं शता ।	
दश श्यावीनां शता दश त्र्यरूपाणां दश गवां सहस्रा	२२
दश श्यावा क्रधद्रया वीतवागसे आशवः । मथा नेमि नि वावृतुः	२३
दानासः पृथुश्रवसः कानीतस्य सुरार्धसः ।	
रथं हिण्ययं ददुन्महिष्ठः सूरिर्भूद्वर्षिष्ठमकृत श्रवः	२४
आ नो वायो महे तने याहि मखाय पार्जसे ।	
वयं हि ते चक्रुमा भृगि वावने सद्यश्चिन्महि वावने	२५ [५]
यो अश्वंभिर्वहेत वस्त उस्त्रास्त्रिः सप्त सप्ततीनाम् ।	
एभिः सोमभिः सोमसुद्धिः सोमपा वानाय शुक्रपूतपाः	२६
यो म इमं चिदु त्मनामन्दाच्चित्रं वावने ।	
अरुद्वे अक्षे नहुषे सुकृत्वा नि सुकृत्तराय सुकतुः	२७
उचथ्यं वपुषि यः स्वराळुत वायो घृतस्त्राः ।	
अश्वेषितं रजेपितं शुनेपितं प्राजम् तद्विदं नु तत्	२८ (१०००)

अर्धं प्रियमिषिराय षष्टिं सहस्रासनम् । अश्वानामिन्न वृष्णाम्	२९
गावो न युथमुप यन्ति वधय उप मा यन्ति वधयः	३०
अध यज्ञारथे गणे शतमुष्ट्रौ अचिक्रदत् । अध श्वितेषु विंशतिं शता	३१
शतं वृसे बल्वुथे विप्रस्तरुक्ष आ दंद ।	
ते ते वायविमे जना मकुन्तीन्द्रगोपा मदन्ति वृवर्गोपाः	३२
अध स्या योषणा मही प्रतीची वशमश्वयम् । अधिरुक्मा वि नीयते	३३[६] (१००५)

(४७)

१८ व्रित आत्यः । आदित्याः, १४-१८ आदित्योयम्, (दुःष्वपघ्नं) । महापङ्क्तिः ।

महि वो महतामवो वरुण मित्र वृशुषे ।
यमादित्या अमि वृहो रक्षथा नेमघं नश—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १
विवा देवा अघाना—मादित्यासो अपाकृतिम् ।
पक्षा वयो यथोपरि व्यस्मे शर्म यच्छता—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः २
व्यस्मे अधि शर्म तत पक्षा वयो न यन्तन ।
विश्वानि विश्ववेदसां वरुथ्या मनामहे ऽनेहसां व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ३
यस्मा अरासत क्षयं जीवातुं च प्रचेतसः ।
मनोर्विश्वस्य घेद्विम आदित्या राय ईशते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ४
परि णो वृणजज्ञघा वृर्गाणि रथ्यो यथा ।
स्यामेदिन्द्रस्य शर्म—ण्यादित्यानामृतावस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ५ [७]

परिहृतेवृना जनों युष्मादस्य वायति ।
देवा अर्धमाश वो यमादित्या अहेतना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ६
न तं तिग्मं च न त्यजो न द्रासदुभि तं गुरु ।
यस्मा उ शर्म सप्रथ आदित्यासो अराध्व—मनेहसां व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ७
युष्मे देवा अपि षमसि युध्यन्त इव वर्मसु ।
युयं महो न एनसो युयमर्भादुरुष्यता—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ८ (१०११)

अदितिं उरुष्यत्व—दितिः शर्म यच्छतु ।

माता मित्रस्य रेवती ऽर्यम्णो वरुणस्य चा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ९

यद्देवाः शर्म शरणं यद्भद्रं यदनातुरम् ।

त्रिधातु यद्वरुण्यः । तदुस्मासु वि यन्तना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १० [८]

आदित्या अव हि स्यता—धि कूलादिव स्पर्शः ।

सुतीर्थमवती यथा—नु नो नेषथा सुग—मनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ११

नेह भद्रं रक्षस्विने नाध्वै नोपया उत ।

गवं च भद्रं धेनवं वीराय च श्वस्यते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १२

यद्वाविर्यदपीच्यं । देवासो अस्ति दुष्कृतम् ।

त्रितं तद्विश्वमाप्य ओर अस्मद् दधातना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १३

यच्च गोषु दुष्वप्यं यच्चास्मे दुहितर्दिवः ।

त्रिताय तद्विभावया—पयाय परा वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १४

निष्कः वा वा कृणवत स्रजं वा दुहितर्दिवः ।

त्रितं दुष्वप्यं सर्व—माप्ये परि दक्षस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १५ [९]

तदन्नाय तदपसे तं भागमुपसेदुषे ।

त्रिताय च द्विताय चो—पो दुष्वप्यं वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १६

यथा कलां यथा शफं यथं कृणं संनयामसि ।

एवा दुष्वप्यं सर्व—माप्ये सं नयामस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १७

अजैष्माद्यासनाम् चा—भूमानागसो वयम् ।

उषो यस्माद् दुष्वप्या—दमैष्माप तदुच्छत्व—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १८ [१०]
(१०२३)

(४८)

१५ प्रगाथो घौरः काण्वः । सोमः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

स्वादारभक्षि वयंसः मुमेधा स्वाध्वो वरिवोवित्तरस्य ।

विश्वे यं देवा उत मर्त्यासो मधु ब्रुवन्तो अभि संचरन्ति १

अन्तश्च प्रागा अदितिर्भवास्य—वयाता हरसो देव्यस्य ।

इन्वुविन्द्रस्य सख्यं जुषाणः श्रौष्टीव धुरमनु राय क्रध्याः २ (१०२५)

अपाम सोमममृता अभूमा—गन्म ज्योतिरविदाम वेधान् ।
 किं नूनमस्मान् कृणवदरातिः किमु धूर्तिर्मृत मर्त्यस्य ३
 शं नो भव हृद् आ पीत इन्दो पितेव सोम सुनवे सुशेवः ।
 सखेव सख्य उरुशंस धीरः प्र ण आयुर्जीवसे सोम तारीः ४
 इमे मा पीता यशस उरुप्यवो रथं न गावः समनाह पर्वसु ।
 ते मा रक्षन्तु विश्वसश्चरित्रा—दुत मा सामाद्यवयन्विबन्धवः ५ [११]

अग्निं न मा मथितं सं विधीपः प्र चक्षय कृणुहि वस्यसो नः ।
 अथा हि ते मवु आ सोम मन्ये रवौ इव प्र चरा पुष्टिमच्छ ६
 इधरेण ते मनसा सुतस्य भक्षीमहि पित्र्यस्येव रायः ।
 सोम राजन् प्र ण आयुषि तारी—रहानीव सूर्यो वासराणि ७
 सोम राजन् मृळया नः स्वस्ति तव स्मसि व्रत्याऽस्तस्य विद्धि ।
 अलर्ति दक्ष उत मन्युरिन्दो मा नो अर्घो अनुकामं परा दाः ८
 त्वं हि नस्तन्वः सोम गोपा गात्रेगात्रे निषसन्था नृचक्षाः ।
 यत् ते वयं प्रमिनाम व्रतानि स नो मृळ सुषस्वा देव वस्यः ९
 ऋद्वरेण ससया सचेय यो मा न रिप्येद्धर्यश्व पीतः ।
 अयं यः सोमो न्यधाप्यस्मे तस्मा इन्द्रं प्रतिरमेभ्यायुः १० [१२]

अप त्या अस्थुरनिरा अमीवा निरत्रसन तमिषीचीरभैषुः
 आ सोमो अस्मां अरुहद विहाया अगन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ११
 यो न इन्दुः पितरो हृत्सु पीतो ऽमर्त्यो मर्त्यो आविवेश ।
 तस्मै सोमाय हविषा विधेम मृळीके अस्य सुमतौ स्याम १२
 त्वं सोम पितृभिः संविद्वानो ऽनु द्यावापृथिवी आ ततन्थ ।
 तस्मै त इन्दो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणाम् १३
 आतारो देवा अधि वोचता नो मा नो निद्रा ईशत मोत जल्पिः
 वयं सोमस्य विश्वह प्रियासः सुवीरासो विदथमा वदेम । १४
 त्वं नः सोम विश्वतो वयोधा—स्त्वं स्वर्विदा विशा नृचक्षाः ।
 त्वं न इन्द्र ऊतिभिः सजोषाः पाहि पश्चाताकुत वा पुरस्तात १५ [१३] १०१८।

अथ वालखिल्यम् ।

(४९) [१]

१० प्रस्कण्यः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाधः= (विषमा बृहती. समा सतोबृहती) ।

अभि प्र वः सुरार्धस—मिन्द्रमर्चं यथा विदे ।

यो जरितृभ्यो मघवा पुरुवसुः सहस्रेणैव शिक्षति

१

शतानीकेव प्र जिगाति धृष्ण्या हन्ति वृत्राणि काशुषे ।

गिरेरिव प्र रसा अस्य पिन्विरे दत्राणि पुरुभोजसः

२

आ त्वा सुतास इन्द्रवो मवा य इन्द्र गिर्वणः ।

आपो न वज्रिन्नन्वोक्थं सरः पूणन्ति शूर राधसे

३

अनेहसं प्रतरणं विवक्षणं मध्वः स्वादिष्ठमीं पिब ।

आ यथा मन्दसानः किरासि नः प्र क्षुदेव त्मना धूषत

४

आ नः स्तोममुप द्वव—द्वियानो अश्वो न सोतृभिः ।

यं ते स्वधावन् त्वदयन्ति धेनव इन्द्र कण्वेषु रातयः

५ [१४]

उग्रं न वीरं नमसोप सेदिम विभूतिमक्षितावसुम ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो न सिञ्चते क्षरन्तीन्द्र धीतयः

६

यद्ध नूनं यद्वा यज्ञे यद्वा पृथिव्यामधि ।

अतो नो यज्ञमाशुभिर्महेमत उग्र उग्रेभिरा गहि

७

अजिरासो हरयो ये ते आशवो वाता इव प्रसक्षिणाः ।

येभिरपत्यं मनुषः परीयसे येभिर्विश्वं स्वर्हृशे

८

एतावतस्त ईमह इन्द्र सुस्रस्य गोमतः ।

यथा प्रावो मघवन् मेध्यातिथिं यथा नीपातिथिं धने

९

यथा कण्वे मघवन् त्रसदस्यवि यथा पक्थे दशव्रजे ।

यथा गोशर्ये अमनोर्कजिष्वनीन्द्र गोमद्विरण्यवत

१० [१५] (१०४८)

(५०) [१]

१० पुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्र सु भुतं सुरार्धसमर्चं शक्रमभिष्टये ।

यः सुन्वते स्नुवते काम्यं वसुं सहस्रेणेव मंहते

१

शतानीका हेतयो अस्य दुष्टरा इन्द्रस्य समिषो महीः ।

गिरिर्न मुज्जमा मघवत्सु पिन्वते यदीं सुता अमन्दिषुः

२

यदीं सुतास इन्द्रवो ऽभि प्रियममन्दिषुः ।

आपो न धायि सर्वनं म आ वसो दुर्घाड्वोर्षं वृशुषे

३

अनेहसं वो हवमानमृतये मध्वः क्षरन्ति धीतर्यः ।

आ त्वा वसो हवमानास इन्द्रव उप स्तोत्रेषु वधिरे

४

आ नः सोमं स्वध्वर इयानो अत्यो न तोशते ।

यं ते स्वदावन् त्वदन्ति गूर्तर्यः पौरै छन्दयसे हवम

५ [१६]

प्र वीरमुग्रं विविचिं धनस्पृतं विभूतिं राधमो महः ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो वसुत्वना सदा पीपथ वृशुषे

६

यद्ध नूनं परावति यद् वा पृथिव्यां विवि ।

युजान इन्द्र हरिभिर्महेमत ऋष्व ऋष्वेभिरा गहि

७

रथिरासो हरयो ये ते अस्त्रिध ओजो वार्तम्य पिप्रति ।

येमिर्नि दस्यु मनुषो निघोषयो येमिः स्वः परीयसे

८

एतावतस्ते वसो विद्याम शूर नव्यसः ।

यथा प्राव एतं कृत्ये धने यथा वशं दशव्रजे

९

यथा कण्वे मघवन् मेधे अध्वरे वीर्यनीथे द्यूनासि ।

यथा गोशर्यि असिषासो अद्विवो मयि गोत्रं हरिभिर्यम

१० [१७] (१०५८)

(५१) [३]

१० भुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनौ सांवरणौ सोममिन्द्रापिबः सुतम् ।

नीपातिथौ मघवन् मेध्यातिथौ पुष्टिगौ भुष्टिगौ सचा

१

(१०५९)

पार्षद्वाणः प्रस्कण्वं समसादयच्छयानं जिघ्रिमुद्धितम् ।

सहस्राण्यासिषासद् गवामृषिस्त्वोतो दस्यवे वृकः

२

य उक्थेमिर्न विन्धते चिकिद्य कृषिनोर्वनः ।

इन्द्रं तमच्छा वदु नव्यम्या मृत्यरिप्यन्तं न भोजसे

३

यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणमानुचुस्त्रिधातुमुत्तमे पदे ।

स त्विमा विश्वा भूर्वनानि चिकदुदादिर्जनिष्टः पौम्यम्

४

यो नो कृता वसुनामिन्द्रं तं हूमहं वयम् ।

विद्या ह्यस्य सुमतिं नवीयसीं गमेम गोमति ब्रजे

५ [१८]

यस्मै त्वं वसो वानाय शिक्षसि स रायस्पोषमभ्रुते ।

तं त्वा वयं मघवसिन्द्र गिर्वणः सुतार्वन्तो हवामहे

६

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्रमि वाशुषे ।

उपोपेक्षु मघवन् भूय इन्द्र ते दानं देवस्य पृच्यते

७

प्र यो ननक्षे अभ्योजसा किर्वि वधेः शुष्णं निघोषयन् ।

यदेदस्तम्भीत प्रथर्यन्नमं दिवमादिर्जनिष्टः पार्थिवः

८

यस्यायं विश्व आयो दासः शेवधिषा अरिः ।

तिरश्चिदुर्ये रुशमि पवीरवि तृभ्येन सो अज्यते रयिः

९

तुरण्यवां मधुमन्तं घृतश्रुतं विप्रासां अर्कमानुचुः ।

अस्मे रयिः पपथे वृष्णयं शन्ता अस्मे मुदानास इन्द्रवः

१० [१९] (१०६८)

(५२) [४]

१० आयुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा वृद्धनी, समा सतोमृद्धनी) ।

यथा मनो विवस्वति सोमं शक्रार्पिवः सुतम् ।

यथा त्रिते छन्द इन्द्र जुजोषस्यायौ मादयसे सचा

१

पृषधे मेधये मातरिश्चनीन्द्रं सुवाने अमन्दथाः ।

यथा सोमं दशक्रिषे दशोणये स्युर्मरश्मावृजूनसि

२

य उक्था केवला वृधे यः सोमं धृषितापिबत् ।

यस्मै विष्णुस्त्रीणि पदा विचक्रम उप मित्रस्य धर्ममिः

३

(१०७१)

यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु चाकनो वाजे वाजिञ्छतक्रतो ।	
तं त्वा वयं सुवृधामिव गोदुहो जुहुमसि श्रवस्यवः	४
यो नो वृता स नः पिता महौ उग्र ईशानकृत ।	
अयामक्षुग्रो मघवा पुरुवसु—गौरश्वस्य प्र दातु नः	५ [२०]
यस्मै त्वं वसो वृनाय महसे स रायस्योषमिन्वति ।	
वसुववो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमेरिन्द्रं हवामहे	६
कृवा चन प्र युञ्छम्यु—मे नि पसि जन्मनी ।	
तुरीयादिन्य हवनं त इन्द्रिय—मा तस्थावमृतं द्विवि	७
यस्मै त्वं मघवस्त्रिन्द्र गिर्वणः शिक्षो शिक्षसि वाशुषे ।	
अस्माकं गिर उत सुष्टुतिं वसो कण्ववच्छृणुधी हवम्	८
अस्तावि मन्म पूव्यं ब्रह्मेन्द्राय वाचत ।	
पूर्वीर्कृतस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मेधा असृक्षत	९
समिन्द्रो रायो बृहतीरधूनुत सं क्षोणी समु सूर्यम् ।	
सं शुक्रासः शुचयः सं गवाशिरः सोमा इन्द्रममन्दिषुः	१० [२१] (१००८)

(५३) [५]

८ मेघ्यः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाधः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

उष्टमं त्वा मघोनां ज्येष्ठं च वृषभाणाम् ।	
पुमिस्तमं मघवस्त्रिन्द्र गोविक्—मीशानं राय ईमहे	१
य आयुं कुत्समतिथिग्वमर्षयो बावृधानो द्विवेद्विषे ।	
तं त्वा वयं हर्यश्वं शतक्रतुं वाजयन्तो हवामहे	२
आ नो विश्वेषां रसुं मध्वः सिञ्चन्त्वद्रयः ।	
ये परावति सुन्विरे जनेष्वा ये अर्वावतीन्ववः	३
विश्वा द्वेषांसि जहि चाव चा कृधि विश्वे सन्वन्त्वा वसु ।	
शीष्टेषु चित्ते मविरासो अंशवो यत्रा सोमस्य तूम्पसि	४ [२२]
इन्द्र नेदीय एविहि मितमेधाभिरुतिभिः ।	
आ शीतम शतमाभिरुतिभिः—रा स्वापे स्वापिभिः	५ (१०८१)

आजितुरं सत्पतिं विश्वचर्षणिं कृधि प्रजास्वाभंगम् ।	
प्र सृ तिरा शचीभिर्ये त उक्थिनः क्रतुं पुनत आनुषक्	६
यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्याम भरेषु ते ।	
वयं होत्राभिरुत देवहूतिभिः ससवांसो मनामहे	७
अहं हि ते हरिवो ब्रह्म वाजयुग्गजिं यामि सवृतिभिः ।	
त्वामिवेव नममे समश्चयुर्गयुरग्रे मथीनाम्	८ [२३] (१०८६)

(५४) [६]

८ मातरिष्वा काण्वः । इन्द्रः, ३-४ विश्व देवाः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सप्तमबृहती) ।

एतत त इन्द्र वीर्यं गीर्भिर्गुणन्ति कारवः ।	
ते स्तोभन्त ऊर्जमावन् घृतश्रुतं पौरासो नक्षन् धीतिभिः	१
नक्षन्त इन्द्रमवसे सुकृत्यया येषां सुतेषु मन्दसे ।	
यथा संवर्ते अमवो यथा कूश एवास्मे इन्द्र मत्स्य	२
आ नो विश्वे सजोषसो देवासो गन्तनोष नः	
वसवो रुद्रा अवसे न आ गमञ्जृण्वन्तु मरुतो हवम	३
पूषा विष्णुर्हवम मे सरस्वत्यवन्तु सप्त सिन्धवः ।	
आपो वातः पर्वतासो वनस्पतिः शृणोतु पृथिवी हवम	४ [२४]

यदिन्द्र राधो अस्ति ते माघोनं मघवत्तम ।	
तेन नो बोधि सधमाद्यो बूधे भगो वानार्य वृत्रहन्	५
आजिपते नृपते त्वमिन्द्रि नो वाज आ वक्षि सुकतो ।	
वीती होत्राभिरुत देववीतिभिः ससवांसो वि शृण्विरे	६
सन्ति ह्यार्य आशिष इन्द्र आयुर्जनानाम् ।	
अस्मान् नक्षस्व मघवन्नुपावसे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम्	७
वयं त इन्द्र स्तोमेभिर्विधेम त्वमस्माकं शतक्रतो ।	
महि स्थूरं शशयं राधो अह्वयं प्रस्कण्वाय नि तोशय	८ [२५] (१०९४)

(५५) [७]

५ कृशः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च । गायत्री, ३. ५ अनुष्टुप् ।

भूरीदिन्द्रस्य वीर्यं॑ व्यस्यमभ्यारयति । राधस्ते दस्यवे वृक १

शतं श्वेतासं उक्ष्णो विवि तारां न रोचन्ते । मद्रा दिवं न तस्तभुः २

शतं वेणुञ्जतं शुनः शतं चर्माणि म्लानानि ।

शतं मे बल्वजस्तुका अरुषीणां चतुःशतम् ३

सुवेवाः स्थ काण्वायना वयोवयो विचरन्तः । अश्वसो न चङ्क्रमत ४

आदित साप्तस्य चर्किरन्नानृनस्य महि श्रवः ।

श्यावीरतिध्वसन् पथश्चक्षुषा च न मनशं ५ [२६] (१०९९)

(५६) [८]

५ पृषधः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च ५ अग्निसूर्यौ । गायत्री, ५ पङ्क्तिः ।

प्रति ते दस्यवे वृक राधो अवृश्यद्वयम् । द्यौर्न प्रथिना शवः १

वश मह्यं पौतकतः सहस्रा दस्यवे वृकः । नित्याद्रायो अमंहत २

शतं मे गर्वुमानां शतमूर्णीवतीनाम् । शतं वासां अति स्रजः ३

तत्रो अपि प्राणीयत पूतकतायै व्यक्ता । अश्वानामिन्न यृथ्याम् ४

अचेत्यग्निश्चिकितुर्हव्यवाट स सुमद्रथः ।

अग्निः शुकेण शोचिषा बृहत् सूर्यो अरोचत विवि सूर्यो अरोचत ५ [२७] (११०४)

(५७) [९]

४ मेभ्यः काण्वः । भध्विनौ । त्रिष्टुप् ।

युषं वेवा कर्तुना पूर्येण युक्ता रथेन तविषं यजत्रा ।

आगच्छतं नासत्या शचीभिर्द्विदं तृतीयं सर्वनं पिबाथः १

युषां वेवाक्य एकावृशासः सत्याः सत्यस्य ददृशे पुरस्तात् ।

अस्माकं यज्ञं सर्वनं जुषाणा पातं सोममश्विना दीर्यामी २

पनाय्यं तदश्विना कृतं वां वृषभो विवो रजसः पृथिव्याः ।

सहस्रं शंसा उत ये गर्विष्टौ सर्वा इत तौ उप याता पिबध्वै ३ (११०७)

अयं वां भागो निहितो यजत्रे—मा गिरो नासत्योप यातम् ।

पिबतं सोमं मधुमन्तमस्मे प्र वाश्वांसमवतं शचीभिः

४ [२८] (११०८)

(५८) [१०]

३ मेध्यः काण्वः । विश्वे देवाः, १ अत्विजो वा । त्रिष्टुप् ।

यमृत्विजो बहुधा कल्पयन्तः सचेतसो यज्ञमिमं वहन्ति ।

यो अनुचानो ब्राह्मणो युक्त आसीत् का स्वित् तत्र यजमानस्य संचित १

एक एवाग्निर्वहधा समिद्ध एकः सूर्यो विश्वमनु प्रभूतः ।

एकैवोषाः सर्वमिव वि भा—त्येकं वा इदं वि बभूव सर्वम् २

ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं त्रिचक्रं सुखं रथं सुषुम् प्ररिधारम् ।

चित्रामघा यस्य योगेऽधिजज्ञे तं वां हवे अतिं रिक्तं पिबध्वे ३

[२९] (११११)

(५९) [११]

७ सुपर्णः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इमानि वां भागधेयानि सिञ्चत इन्द्रावरुणा प्र महे सुतेषु वाम ।

यजेयज्ञे ह सर्वना भुरण्यथो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षथः १

निष्विध्वरीरोषधीराप आस्ता—मिन्द्रावरुणा महिमानमाशत ।

या सिञ्चतु रजसः पारे अध्वनो ययोः शत्रुर्नकिरादेव ओहते २

सत्यं तदिन्द्रावरुणा कुशस्य वां मध्व ऊर्मिं बृहते सप्त वाणीः ।

ताभिर्वाश्वांसमवतं शुभस्पती यो वामदधो अभि पाति चित्तिभिः ३

घृतपुषः सौम्या जीरदानवः सप्त स्वसारः सर्वं क्रतस्य ।

या ह वामिन्द्रावरुणा घृतश्रुत—स्ताभिर्धत्तं यजमानाय शिक्षतम् ४

[३०]

अवोचाम ब्रूते सौमगाय सत्यं त्वेषाभ्यां महिमानमिन्द्रियम् ।

अस्मान् त्विन्द्रावरुणा घृतश्रुत—स्त्रिभिः साप्तेर्मिरवतं शुभस्पती ५

इन्द्रावरुणा यद्विभ्यो मनीषां वाचो मतिं श्रुतमदत्तमग्रे ।

यानि स्थानान्यसृजन्त धीरा यज्ञं तन्वानास्तपसाभ्यर्पयन् ६

इन्द्रावरुणा सौमनसमहंसं रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।

प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आयुः ७

[३१] (१११८)

॥ इति बालाखिल्यं समाप्तम् ॥

(६०)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ६०-६९]

१० मर्गः प्रागाथः । अग्निः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्न आ या॒ग्नग्निभि॑—हो॒तारं॑ त्वा वृ॒णीमहे॑ ।

आ त्वा॒र्मम॑क्तु प्रय॒ता ह॒विष्म॑ती यजि॒ष्ठं ब॒र्हि॒रास॑दं १

अच्छा॒ हि त्वा॑ सह॒सः सू॒नो अ॒ग्निरः॑ सू॒च॒श्चर॑न्त्यध्व॒रे ।

ऊ॒र्जो न॑पातं घृ॒तकेश॑मीमहे ऽग्निं य॒ज्ञेषु॑ पू॒न्यम् २

अग्ने॑ क॒विर्वि॑धा अ॒सि हो॒ता पा॒वक॑ यक्ष्यः ।

म॒न्द्रो यजि॑ष्ठो अध्व॒रेष्वी॒ड्यो वि॒प्रेभिः॑ शु॒क्र म॒न्मभिः॑ ३

अ॒द्रोघ॒मा व॒हो॒शतो॑ यवि॒ष्ठ्य दे॒वो अ॑जस्र वी॒तये॑ ।

अ॒भि प्रया॑सि सु॒धिता॑ व॒सो गा॒हि म॒न्द॒म्य धी॒तिभि॑र्हितः ४

त्वमि॒त् स॒प्रथा॑ अ॒स्य—ग्ने॒ त्रात॑कृतस्क्र॒विः ।

त्वा॑ वि॒प्रासः॑ स॒मिधान॑ वी॒विष॒ आ वि॑वास॒न्ति वे॒धसः॑ ५ [३२]

शो॒चा शो॒चिष्ठ॑ वी॒विहि॑ वि॒शे म॒यो रा॒म्व स्तो॒त्रे म॒हो अ॑सि ।

दे॒वानां॑ शर्म॒न् मम॑ स॒न्तु सू॒रयः॑ शत्रू॒षाहः॑ स्व॒ग्रयः॑ ६

यथा॑ चि॒द् द॒द्धम॑त॒स—म॒ग्ने सं॒जूर्व॑सि क्षमि॑ ।

ए॒वा द॑ह मि॒त्रम॒हो यो अ॑स्म॒धुग् दु॒र्मन्मा॑ कश्च वे॒नति॑ ७

मा नो॒ मर्ता॑य रि॒पवे॑ रक्ष॒स्विने॒ माघ॑र्श॒साय॑ री॒रधः॑ ।

अ॒स्रेध॑न्दि॒स्तर॑णि॒भिर्य॑वि॒ष्ठ्य शि॒वेभिः॑ पा॒हि पा॒युभिः॑ ८

पा॒हि नो॑ अ॒ग्न ए॒कया॑ पा॒ण्यु॑त द्वि॒तीय॑या ।

पा॒हि गी॑र्भि॒स्तिसृ॑र्भिर॒जा प॑ते पा॒हि च॑त॒सृर्भिर्व॑सो ९

पा॒हि वि॒श्वस्मा॑द्ब॒क्षसो॑ अ॒राव्याः॒ प्र स्म॒ वाजे॑षु नोऽव ।

त्वा॒मिद्धि॑ ने॒र्विष्ठं॑ दे॒वता॑तय आ॒पि न॑क्षा॒महे वृ॒धे १० [३३]

आ नो॑ अ॒ग्ने वयो॑वृ॒धं र॒यि पा॑वक॒ शंस्य॑म् ।

रा॒स्वा च॑ न उ॒पमा॑ते पु॒रुस्पृ॑हं सु॒नीती॑ स्व॒यंश॑स्तर॒म ११

येन॑ व॒साम॑ पृ॒तना॑सु श॒र्धत॑—स्तर॒न्तो अ॒र्य आ॑दि॒शः ।

स त्वं नो॑ व॒र्ध प्र॑य॒सा श॒चीव॑सो जि॒न्वा धि॒यो व॑सु॒विषः॑ १२

शि॒शानो॑ वृ॒षभो॑ यथा—ग्निः शृ॒ङ्गे द॑वि॒भ्यत् ।

लि॒प्ता अ॑स्य ह॒नवो॑ न प्र॒तिधृ॑षे सु॒जम्भः॑ स॒हसो॑ य॒दुः १३ (११३२)

नहि ते अग्ने वृषभ प्रतिधृषे जग्मांसो यद्वितिष्ठसे । स त्वं नो होतः सुहुतं हविष्कृधि वंस्वा नो वार्या पुरु	१४
शेषे वनेषु मात्रोः सं त्वा मतीस इन्धते । अतन्द्रो हव्या वहसि हविष्कृत आदिद कुवेषु राजसि	१५ [३४]
सप्त होतारस्तमिदीळते त्वा ऽग्ने सुत्यजमह्वयम् । भिनत्स्याद्वि तपसा वि शोचिषा प्राग्ने तिष्ठ जनां अति	१६
अग्निमग्निं वो अधिगुं हुवेम वृक्तबर्हिषः । अग्निं हितप्रयसः शश्वतीष्वा ऽऽ होतारं चर्षणीनाम	१७
केतेन शर्मेन त्सचते सुषामण्यग्ने तुभ्यं चिकित्वना । इषण्यया नः पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमृतये	१८
अग्ने जरितर्विपतिस्तेपानो देव रक्षसः । अप्रोषिवान् गृहपतिर्महौ असि विवस्पायुर्दुरोणयुः	१९
मा नो रक्ष आ वेशीदाघृणीवसो मा यातुर्यातुमावताम । परोगव्यत्यनिरामप शुधमग्ने सेध रक्षस्विनः	२० [३५] (११३८)

(६१)

१८ भर्गः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रागाथः = (विषमा वृद्धती, समा सतोवृद्धती,) १७ शंकुमती ।

उभयं शृणवच्च न इन्द्रो अवागिदं वचः । सन्नान्या मघवा सोमपीतये धिया शर्विष्ठ आ गमत्	१
तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्टतक्षतुः । उतोपमानां प्रथमां नि षीदसि सोमकामं हि ते मनः	२
आ वृषस्व पुरुवसो सुतस्येन्द्रान्धसः । विष्मा हि त्वा हरिवः पुत्सु सासहि मधृष्टं चिद् दधृष्वणिम्	३
अप्रामिसत्य मघवन तथेदस दिन्व कत्वा यथा वशः । सनेम वाजं तव शिपिन्नवसा मक्षु चिद्यन्तो अद्रिवः	४
शग्ध्युर्दुषु शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः । भगं न हि त्वा यशसं वसुविदमनु शूर चरामसि	५ [३६] (११४१)

पौरो अश्वस्य पुरुकृद् गवाम्—स्पुत्सो देव हिरण्ययः ।	
नकिर्हि वानं परिमर्षिषत् त्वे यद्यद्यामि तदा भर	६
त्वं होहि चरेवे विदा भगं वसुतये ।	
उद् वावृषस्व मघवन् गर्विष्टय उक्विन्द्राश्वमिष्टये	७
त्वं पुरु सहस्राणि शतानि च यूथा वानाय महसं ।	
आ पुरंवुरं चकृम विप्रवचस इन्द्रं गायन्तोऽवसे	८
अविप्रो वा यदविध—द्विप्रो वेन्द्र ते वचः ।	
स प्र ममन्दत् त्वाया शतक्रतो प्राचीमन्यो अहंसन	९
उग्रबाहुर्भक्षकृत्वा पुरंवुरो यदि मे शृणवद्भवंम् ।	
वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे	१० [३७]
न पापासो मनामहे नारायासो न जल्हवः ।	
यद्विन्विन्द्रं वृषणं सचा सुते सखायं कृणवामहे	११
उग्रं पुंयुज्म पृतनासु सासहि—मृणकातिमदाभ्यम् ।	
वेदा मृमं चित सनिता रथीतमो वाजिनं यमिदु नशत्	१२
यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।	
मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतिमि—र्वि द्विषो वि मृधो जहि	१३
त्वं हि राधस्पते राधसो महः क्षयस्यासि विधतः ।	
तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे	१४
इन्द्रः स्पलुत वृत्रहा परस्पा नो वरेण्यः ।	
स नो रक्षिषच्चरमं स मध्यमं स पश्चात् पातु नः पुरः	१५ [३८]
त्वं नः पश्चादधरादुत्तरात् पुर इन्द्र नि पाहि विश्वतः ।	
आरे अस्मत् कृणुहि दैव्यं भय—मारे हेतीरदेवीः	१६
अद्याद्या श्वःश्व इन्द्र त्रास्व परे च नः ।	
विश्वा च नो जरितृन् त्सत्पते अहा दिवा नक्तं च रक्षिषः	१७
प्रमङ्गनी शूरो मघवा तुवीमघः समिश्रो वीर्याय कम ।	
उमा ते बाहु वृषणा शतक्रतो नि या वज्रं मिमिक्षतुः	१८ [३९] (११५६)

(६२)

१२ प्रगाथो घौरः काण्वः । इन्द्रः । पङ्क्तिः, ७-९ वृद्धी ।

प्रो अस्मा उपरतुतिं भरता यज्जुजोषति ।	
उक्थैरिन्द्रस्य माहिनां वयो वर्धन्ति सोमिनो भद्रा इन्द्रस्य रातयः	१
अयुजो असमो नृभिरेकः कृष्टीरयास्यः ।	
पूर्वीरति प्र वावृधे विश्वा जातान्योजसा भद्रा इन्द्रस्य रातयः	२
अहितेन चिद्वता जीरदानुः सिषासति ।	
प्रवाच्यमिन्द्र तत् तव वीर्याणि करिष्यतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः	३
आ याहि कृणवाम त इन्द्र ब्रह्माणि वर्धना ।	
येभिः शविष्ठ चाकनो भद्रमिह भवस्यते भद्रा इन्द्रस्य रातयः	४
धुषतश्चिद् धुषन्मनः कृणोषीन्द्र यत् त्वम् ।	
तीवैः सोमैः सपर्यतो नमोभिः प्रतिभूषतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः	५
अव चष्ट कचीषमो ऽवताँ इव मानुषः ।	
जुष्टी दक्षस्य सोमिनः सखायं कृणुते युजं भद्रा इन्द्रस्य रातयः	६ [४०]

विश्वे त इन्द्र वीर्यं देवा अनु क्रतुं वदुः ।	
भुवो विश्वस्य गोपतिः पुरुष्टुत भद्रा इन्द्रस्य रातयः	७
गुणे तदिन्द्र ते शव उपमं देवतातये ।	
यन्द्रंसि वृत्रमोजसा शचीपते भद्रा इन्द्रस्य रातयः	८
समनेव वपुष्यतः कृणवन्मानुषा युगा ।	
विदे तदिन्द्रश्चेतनमध श्रुतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः	९
उज्जातामिन्द्र ते शव उत् त्वामुत् तव क्रतुम् ।	
मूरिगो भूरि वावृधुर्मघवन् तव शर्मणि भद्रा इन्द्रस्य रातयः	१०
अहं च त्वं च वृत्रहन्त्सं युज्याव सनिभ्य आ ।	
अरातीवा चिद्विवो ऽनु नौ शूर मंसते भद्रा इन्द्रस्य रातयः	११
सत्यमिद् वा उ तं वयमिन्द्रं स्तवाम नानृतम् ।	
महाँ असुन्वतो वधो भूरि ज्योतीषि सुन्वतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः	१२ [४१] (११५८)

(६३)

११ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः, १२ देवाः । गायत्री, १, ४-५, ७ अनुष्टुप्, १२ त्रिष्टुप् ।

स पूर्यो महानां वेनः कर्तुमिरानजे । यस्य द्वारा मनुष्यिता कुत्रेषु धिय आनुजे १
 विषो मानं नोत्सवुन् त्सोमपृष्ठासो अद्रयः । उक्था ब्रह्म च शंस्या २
 स विद्वो अङ्गिरोम्य इन्द्रो गा अवृणोदप । स्तुषे तदन्य पौंस्यम ३
 स प्रलथा कविवृध इन्द्रो वाकस्य वक्षणिः । शिवा अकस्य होमन्यम्भ्रा गन्ववमे ४
 आहू नु ते अनु कर्तुं स्वाहा वरस्य यज्यवः । श्वात्रमका अनृषतेन्द्र गोत्रस्य क्रावने ५
 इन्द्रे विश्वानि वीर्या कृतानि कर्त्तव्यानि च । यमका अध्वरं विदुः ६ [४२]

यत् पाञ्चजन्यया विशेन्द्र घोषा असृक्षत । अमृणाद्गृह्णा विपोऽ ७ यो मानस्य स क्षयः ७
 इयम् ते अनुष्टुतिश्चकृषे तानि पौंस्या । प्रावश्चकस्य वर्तनिम ८
 अस्य वृष्णो व्यादन् उरु क्रमिष्ट जीवमे । यवं न पश्व आ ददे ९
 तद्वधाना अवस्यवो युष्माभिर्दक्षपितरः । म्याम मरुन्वतो वृधे १०
 बलृत्वियाय धाम्न क्रकभिः शूर नोनुमः । जेषामिन्द्र त्वया युजा ११
 अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भर्तृहता मजापाः ।
 यः शंसते स्तुवते धारि पञ्च इन्द्रज्येष्ठा अम्मा अवन्तु कुवाः १२ [४३] (११८०)

(६४)

११ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

उत् त्वा मन्दन्तु स्तामाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अवं ब्रह्माद्रिपो जहि १
 पवा पुर्णीरराधसो नि बाधस्व महौ असि । नहि त्वा कश्चन प्रति २
 त्वमीशिषे सुताना मिन्द्र त्वमसुतानाम् । त्वं राजा जनानाम् ३
 एहि मेहि क्षयो विव्याऽघोषश्चर्षणीनाम् । आभे पुणासि रोदसी ४
 त्यं चित् पर्वतं गिरिं शतवन्तं सहस्रिणम् । वि स्तोतृभ्यो रुरोजिथ ५
 वयम् त्वा दिवा सुते वयं नक्तं हवामहे । अस्माकं कामसा पुण ६ [४४]

क । स्य वृषमो युवा तुविग्रीवो अनानतः । ब्रह्मा कस्तं सपर्यति ७
 कस्य स्वित् सर्वनं वृषा जुजुष्वौ अव गच्छति । इन्द्रं क उ स्विदा चके ८
 कं ते वाना असक्षत् वृत्रहन् कं सुवीर्या । उक्थे क उ स्विदन्तमः ९ (११८९)

अयं ते मानुषे जने सोमः पुरुषं सूर्यतं । तस्येहि प्र द्रवा पिब	१०
अयं ते शर्याणावति सुपोमायामधि प्रियः । आर्जीकीये मदिन्तमः	११
तमद्य राधसे महे चारुं मदाय घृष्वये । एहीमिन्द्र द्रवा पिब	१२ [४५] (११९९)

(६५)

१० प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्र प्रागपागुदुङ् न्यग्वा ह्यसे नृभिः । आ याहि तूर्यमाशुभिः	१
यद्वा प्रसवणे दिवो मादयांसि स्वर्णरे । यद्वा समुद्रे अन्धसः	२
आ त्वा नीर्मिहामुरुं हुवे गामिव भोजसे । इन्द्र सोमस्य पीतये	३
आ तं इन्द्र महिमानं हरयो देव ते महः । रथे वहन्तु बिभ्रतः	४
इन्द्रं गृणीष उ स्तुषे महौ उग्र ईशानकृत । एहि नः सुतं पिब	५
सुतावन्तस्त्वा वयं प्रयस्वन्तो हवामहे । इदं नो बहिरासदं	६ [४६]

यच्चिद्धि शश्वतामसीन्द्र साधारणस्त्वम् । तं त्वा वयं हवामहे	७
इदं ते सोम्यं मध्वधुक्षन्नद्रिभिर्नरः । जुषाण इन्द्र तत् पिब	८
विश्वो अर्यो विपश्चितो ऽति ग्यस्तूयमा गहि । अस्मै धेहि श्रवां बृहन्	९
दाता मे पृषतीनां राजा हिरण्यवीनाम् । मा देवा मघवा रिषत	१०
महसे पृषतीनामधि श्रन्द्रं बृहन् पृथु । शुक्रं हिरण्यमा ददे	११
नषातो दुर्गहस्य मे महसेण सुरार्धसः । श्रवां कुष्वकत	१२ [४७] (१२०४)

(६६)

१५ कलिः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा वृहती, समा सतावृहती), १५ अनुष्टुप् ।

तरोभिर्वो विद्वंसुमिन्द्रं सबाध ऊतये ।	
बृहद्रायन्तः सुतसोम अध्वरे हुवे भरं न कारिणम्	१
न यं दुधा वर्न्ते न स्थिरा मुरो मदे सुशिप्रमन्धसः ।	
य आहत्या शशमानाय सुन्वते दाता जरित्र उक्थ्यम्	२
यः शक्रो मृक्षो अश्वयो यो वा कीजो हिरण्ययः ।	
स ऊर्वस्य रेजयत्यपावृतिमिन्द्रो गर्वस्य वृत्रहा	३
निस्वातं चिद्यः पुरुसंभूतं वसूदिद्वर्षति वाशुषे ।	
वज्री सुशिप्रो हर्यश्व इत् करदिन्द्रः कृत्वा यथा वशत्	४ (१२०८)

यद्वावन्थ पुरुहुत पुरा चिच्छूर नृणाम् ।

वयं तत् त इन्द्र सं भरामसि यज्ञमुक्थं तुरं वचः

५ [४८]

सचा सोमेषु पुरुहुत वज्रिवो मदाय द्युक्ष सोमपाः ।

त्वमिद्धि ब्रह्मकृते काम्यं वसु देष्टः सुन्वते भुवः

६

वयमेनमिवा ह्यो ऽपीपेमेह वज्रिणम् ।

तस्मा उ अद्य समना सुतं मरा ऽऽ नूनं भूषत श्रुते

७

वृकश्चिदस्य वारण उरामधि—रा वयुनेषु भूषति ।

सेमं नः स्तोमं जुजुषाण आ गही—न्द्र प्र चित्रया धिया

८

कदू न्व—स्याकृत—मिन्द्रस्यास्ति पौंस्यम् ।

केनो नु कं श्रोमतेन न शुश्रुवे जनुषः परि वृत्रहा

९

कदू महीरधृष्टा अस्य तविषीः कदु वृत्रघ्नो अस्तृतम् ।

इन्द्रो विश्वान् बेकनाटी अहर्दश उत कत्वा पणीरभि

१० [४९]

वयं घा ते अपूर्ये—न्द्र ब्रह्माणि वृत्रहन् ।

पुरुतमासः पुरुहुत वज्रिवो भूतिं न प्र भरामसि

११

पूर्वीश्चिद्धि त्वे तुविकूर्मिन्नाशसो हवन्त इन्द्रोतयः ।

तिरश्चिदुर्यः सवना वसो गहि शविष्ठ श्रुधि मे हवम

१२

वयं घा ते त्वे इ—न्द्रिन्द्र विप्रा अपि ष्मसि ।

नहि त्वदन्यः पुरुहुत कश्चन मघवन्नस्ति मर्हिता

१३

त्वं नो अस्या अमंतरुत क्षुधां—ऽभिशांस्तरव स्पृधि ।

त्वं न ऊती तव चित्रया धिया शिक्षा शचिष्ठ गातवित्

१४

सोम इदं सुतो अस्तु कलयो मा बिभीतन ।

अपेक्षे ध्वस्मारयति स्वयं घैषो अपायति

१५ [५०] (१२१९)

(६७)

११ मत्स्यः त्वामदः, मैत्रावरुणिर्मन्यः, बहवां वा मत्स्या जालनद्धाः ।

आदित्याः, १०-१२ अदितिः । गायत्री ।

त्यान् नु क्षत्रियाँ अब आदित्यान् याचिषामहे । सुमृत्तीकाँ अभिष्टय १

मित्रो नो अत्यैहतिं वरुणः पर्वदयमा । आदित्यासो यथा विदुः २

तेषां हि चित्रमुक्थं वरुथमस्ति वाशुपे । आदित्यानामरुक्ते ३

(१२२२)

महि वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन । अवांस्था वृणीमहे	४
जीवान् नो अभि धेतनाऽऽदित्यासः पुरा हथान । कर्तुं स्थ हवनभुतः	५ [५१]
यद्वः श्रान्तार्य मुन्वते कुरुयमस्ति यच्छदिः । तेना नो अधि वोचत	६
अस्ति देवा अंहोरुर्वस्मि रत्नमनागमः । आदित्या अद्भुतैनसः	७
मा नः सेतुः मिषकुयं मह वृणक्तु नम्परि । इन्द्र इन्द्रि भुतो वशी	८
मा नो मृचा गिण्णा वजिनानामविष्यवः । देवा अभि प्र मृक्षत	९
उत त्वामदिते म ह्यहं वेष्यप बुधे । समुच्छीकाममिष्ये	१० [५२]
परि वीनि गभीर आ उग्रपुत्र जिवांसनः । मार्किस्तोकस्य नो रिषत	११
अनेहो न उरुवज उरुचि वि प्रसतेव । कधि तोकार्य जीवसे	१२
ये मूर्धानः क्षितीना मदधामः स्वयंशसः । वता रक्षन्ते अदुहः	१३
ते न आम्ना वृकाणा मादित्यासो मुमाचत । स्तेनं बद्धमिवादिते	१४
अपो पु ण इयं शरु मादित्या अप दुर्मतिः । अम्भवेत्वजधनुषी	१५ [५३]
शश्वद्भि वः सुदानव आदित्या कृतिभिर्वियम । पुरा नूनं बुमुज्महे	१६
शश्वन्ते हि प्रचतमः प्रतियन्ते चिदेनसः । देवाः कृणुथ जीवसे	१७
तन मु नो नयं मन्यम आदित्या यन्मुमेचति । बन्धाद्बद्धमिवादिते	१८
नास्माकमस्ति तत तर आदित्यासो अतिष्कटं । यूयमस्मभ्यं मुळत	१९
मा नो हेतिर्विवस्वत आदित्याः कृत्रिमा शरुः । पुरा नु जरसो वधीत	२०
वि पु द्वेषा व्यंहति मादित्यासो वि मंहितम । विष्वग्वि व्यंहता रपः	२१ [५४] (१०४०)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३८]

(६८)

१९ प्रियमेध आहिरसः । इन्द्रः १४-१९ अस्माभ्यमेधी । गायत्री, अनुष्टुप्पुनः प्रगाथः=

(अनुष्टुप्+गायत्र्यौ) १, ४, ७, १० अनुष्टुप्, १६ शंकुमती ।

आ त्वा रथं यथोतये मुन्नायं वर्तयामसि । तुर्विकूर्मिमृतीषह मिन्द्र शर्विष्ठ सत्पते १	
तुर्विशुष्म तुर्विक्रता शचीवो विश्वया मते । आ पंप्राथ महिन्वना	२
यस्य त महिना महः परि ज्मायन्तमीयतुः । हस्ता वज्रं हिरण्ययम	३
विश्वानरस्य वस्पति मनानतस्य शर्वसः । एवंश्च चर्षणीना मृती हुवे रथानाम् ४	
अभिष्ये सदावृधं स्वर्मीच्छेषु यं नरः । नाना हवन्त ऊतये	५ [१]
एरोमात्रमृचीषम मिन्द्रमुयं सुरार्धसम् । ईशानं चिद्वसूनाम्	६
तंतमिद्रार्धसं मह इन्द्रं चोदामि पीतये । यः पुर्व्यामनुष्टुति मीशं कृष्टीनां नूतुः ७ (१०४७)	

न रम्यं ते शवसानं सस्यमानंशं मन्यः । नक्तिः शवांसि ते नशन	८
त्वातासस्त्वा युजा ऽप्सु सुर्ये महद्धनम् । जयम पुन्सु वज्रिवः	९
तं त्वा यज्ञेभिरीमंहं तं गीभिर्गैर्वणस्तम ।	
इन्द्र यथा चित्रविधं वाजेषु पुरुमाप्यस्य	१० [२]
यस्य ते स्वादु मरुय स्वाद्वी प्रणीतिरद्विधः । यज्ञा वितन्तमाप्यः	११
उरु णस्तन्वेऽतन उरु क्षयाय नमृकृधि । उरु णो यन्धि जीधसे	१२
उरुं नृभ्य उरुं गव उरुं रथाय पन्थाम । कुदवीति मनामह	१३
उप मा षड् द्वाद्वा नरः सोमस्य हृष्या । तिष्ठन्ति स्वादुरातयः	१४
ऋजाविन्द्रोत आ वृषु हरी कर्षस्य मुनवि । आश्वमेधस्य रोहितः	१५ [३]
सुर्यो आतिथिर्व स्वभीशुर्गर्क्ष । आश्वमेधे सुपेशमः	१६
बलभ्यो आतिथिर्व इन्द्रोते वधूमतः । मचा पूतकतो मनम	१७
गेषु चेतद्वृषण्यत्यन्तक्रवेध्वरुषी । स्वभीशुः कशावती	१८
न युन्मे वाजबन्धवा निनिन्मुश्चन मर्यः । अवद्यमधि वीधरत	१९ [४] (१२५९)

(६९)

१८ प्रियमेध आक्षिप्तः । इन्द्रः, ११ (अर्धवेधस्य) विश्वे देवाः, ११ (उत्तरार्धस्य)— १२ यमणः ।

अनुष्टुप्, ९ उष्णिक्, ४-६ गायत्री, ११, १२ पङ्क्तिः, १५ १८ कुटुम्बी ।

प्रप वस्त्रिण्डुममिधं सन्वर्द्धीरायेन्दवे । धिया वा मेधसातय पुरंध्या विवासति	१
नदं व आर्दतीनां नदं योयुवतीनाम । पतिं वा अध्वर्यानां धेनुनामिष्टुधसि	२
ता अस्य सूर्योहसः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।	
जन्मन देवानां विशा—स्त्रिण्डवा गेचन विवः	३
अभि प गोपतिं गिर—न्दमचं यथा विदे । सूनुं सन्यस्य मत्पतिम	४
आ हरयः ससृजिरे ऽरुपीरधि बर्हिनि । यत्रामि संनवामहे	५ [५]
इन्द्राय गाव आशिरं वृकुहं वज्रिणे मधु । यत सीमुपह्वरे विदत	६
उद्यद्वधस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वहि ।	
मध्वः पीत्वा सचेवहि त्रिः सप्त सग्युः पदे	७
अर्चत प्रार्चत प्रियमेधासो अर्चत । अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धृष्णवर्चत	८
अर्च स्वराति गर्गीरो गोधा परि सनिष्पणत ।	
चिक्न परि चनिष्कवु—दिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम	९ (१२६८)

आ यत् पतन्त्येन्यः सुबुधा अनपस्फुरः । अपस्फुरं गृभायत सोमजिन्नाय पातये १० [६]

अपादिन्द्रो अपादुग्निर्विश्वे देवा अमत्सत ।

वरुण इविह क्षयत तमापो अभ्यनूषत वत्सं संशिश्वरीरिव ११

सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः । अनुक्षरन्ति काकुदं सुम्यं सुषिरामिव १२

यो व्यतीरफाणयत सुरुक्तां उप वृशुषे । तको नेता तदिदृषु रूपमा यो अमुक्यत १३

अतीदु शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।

भिनत कनीन ओदुनं पच्यमानं परो गिरा १४

अर्भको न कुमारको ऽधि तिष्ठन् नवं रथम् । स पक्षन्महिषं भृगं पित्रे मात्रे विमुक्तुम् १५

आ तू सुशिप्र दंपते रथं तिष्ठा हिरण्ययम् ।

अध द्युक्षं संचेवहि सहस्रपादमरुषं स्वस्तिगामनेहसम् १६

तं घेमिन्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।

अर्थं चिदम्य सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति वृषवे १७

अनु प्रत्नस्यौकसः प्रियमेधास एषाम् ।

पूर्वामनु प्रयतिं वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आशत १८ [७] (११७७)

(७०)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ७०-८०]

१५ पुरुहन्मा आङ्गिरसः । इन्द्रः । बृहती; १-६ प्रगाथाः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती),

१२ शंकुमती, १३ उष्णिक्, १४ अनुष्टुप्, १५ पुरुषोष्णिक् ।

यो गजा चर्षणीनां याता रथेभिरधिगुः ।

विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गूणे १

इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्मन्त्रवसे यस्य द्विता विधर्तरि ।

हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो द्विवे न सूर्यः २

नक्रिष्टं कर्मणा नशद्यश्चकार सदावृधम् ।

इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वसमधृष्टं धृष्णवोजसम् ३

अपाळहमुग्रं पृतनामु सासहिं यस्मिन् महीरुरुजयः ।

सं धेनवो जायमाने अनोनवुद्यावः क्षामो अनोनवुः ४

यदद्याव इन्द्र ते शतं शतं भूमीरुत स्युः ।

न त्वा वज्रिन् त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी ५ [८] (११८१)

आ पमाथ महिना वृष्ण्या वृषन् विश्वा शविष्ठ शर्वसा ।
 अस्मौ अव मघवन् गोमति व्रजे वज्रिश्चित्राभिरुतिभिः ६
 न सीमदेव आपदिषं दीर्घायो मर्त्यः ।
 एतग्वा चिद्य एतशा युयोजते हरी इन्द्रो युयोजते ७
 तं वो महो महाय्यमिन्द्रं वृणाय सक्षणिम् ।
 यो गाधेषु य आरणेषु हव्यो वाजेष्वस्ति हव्यः ८
 उदुषु णो वसो महे मृशस्व शूर राधसे ।
 उदुषु महौ मघवन् मघस्य उदिन्द्र शर्वसे महे ९
 त्वं न इन्द्र क्रतुस्त्वानिदो नि तृप्सि ।
 मध्ये वसिष्व तुविनुम्णोर्वो नि वृसं शिश्रथो हथेः १० [९]

अन्यव्रतममानुषमयज्वानमदेवयुम ।

अब स्वः सत्ता बुधुवीत पर्वतः सुम्नाय दस्युं पर्वतः ११
 त्वं न इन्द्रासां हस्ते शविष्ठ वृवने । धानानां न सं गृभायास्मयुर्द्विः सं गृभायास्मयुः १२
 सत्तायः क्रतुमिच्छत कथा राधाम शरस्य । उपस्तुतिं भोजः सुरियो अह्वयः १३
 भूरिभिः समह ऋषिभिर्बर्हिष्मद्भिः स्तविष्यसे ।
 यद्वित्थमेकमेकमिच्छन् वत्सान् परावदः १४
 कर्णगृह्या मघवा शौरवेव्यो वत्सं नस्त्रिभ्य आनयत । अजां सुरिर्न धातवे १५ [१०] (१०९९)

(७१)

१५ सुदीति-पुरुमीळहावाक्किरसौ, तयोर्वाग्यतरः । अग्निः । गायत्री,
 १०-१५ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वं नो अग्ने महोमिः पाहि विश्वस्या अरतिः । उत द्विषो मर्त्यस्य १
 नहि मन्युः पौरुषेय ईशे हि वः प्रियजात । त्वमिदसि क्षपावान् २
 स नो विश्वेभिर्वेबेमि रूर्जो नपाद्भद्रशोचे । रयिं वेहि विश्ववारम् ३
 न तमग्ने अरातयो मर्ते युवन्त रायः । यं त्रायसे वृश्वांसम् ४
 यं त्वं विप्र मेधसाता वग्ने हिनोषि धनाय । स तवोती गोषु गन्ता ५ [११]

त्वं रयिं पुरुषीरमग्ने वृशुषे मर्तीय । प्र णो नय वस्यो अच्छ ६
 उरुष्या णो मा परा द्य अघायते जातवेदः । दुराधयेऽ मर्तीय ७ (११९९)

अग्ने माकिंष्टे देवस्य रातिमदेवो युयोत । त्वमीशिषे वसूनाम्	८
म ना वस्व उपे मा—स्यूर्जो नपान्माहिनस्य । सखे वसो जरितृभ्यः	९
अच्छा नः शीरशोचिषं गिरो यन्तु दर्शतम् ।	
अच्छा यज्ञासो नमसा पुरुवन्तु पुरुप्रशस्तमतये	१० [१२]
अग्निं स्रुतं सहसो जातवेदमं वानाय वार्याणाम् ।	
द्विता यो भुवृष्टता मर्त्येष्वेवा होता मन्द्रतमो विशि	११
अग्निं वो इवयज्यया ऽग्निं प्रयत्यध्वरे ।	
अग्निं धापु प्रथममग्निमव—त्यग्निं क्षेत्राय सार्धसे	१२
अग्निरिषां सम्ये ददातु न द्वेष्टो यो वार्याणाम् ।	
अग्निं ताके तनये शश्वदीमह वसुं सन्तं तनुषाम्	१३
अग्निमीळिष्वार्वमं गाथाभिः शीरशोचिषम् ।	
अग्निं राये पुरुमीळह भुतं नरो ऽग्निं सुवृतायं छदिः	१४
अग्निं द्वेषो योतवै नां गृणीम—स्यग्निं शं योश्च दार्तव ।	
विश्वामु विश्ववितेव हव्या भुवद्वस्नुर्कषणाम्	१५ [१३] (१३०७)

(७०)

१८ हर्यनः प्रागाथः । अग्निः हवींषि वा । गायत्री ।

हविष्कृणुध्वमा गम—दध्वर्युर्वनतं पुनः	। विद्वौ अग्न्य प्रशासनम्	१
नि तिरममभ्यं शुं सीवृद्धोता मनावधि	। जुषाणो अग्न्य सख्यम्	२
अन्तरिच्छन्ति तं जने रुद्रं परो मनीषया	। गृभ्णन्ति जिह्वया ससम्	३
जाम्यतीतपं धनुर्वयोधा अरुहद्वनम्	। हृषदं जिह्वयावधीत्	४
चरन वन्सो रुशन्निह निवृतातारं न विन्दते	। वेति स्नातव अग्न्यम्	५ [१४]
उतो न्वम्य यन्मह—दध्वावद्योजनं बृहत	। वामा रथस्य दृष्टो	६
बृहन्ति सप्तैका—मुप द्वा पञ्च मृजतः	। तीर्थे सिन्धोरधि स्वरे	७
आ वृशभिर्विवस्वत इन्द्रः कोशमचुच्यवीन	। खेदया त्रिभृता त्रिवः	८
परि त्रिधातुरध्वरं जूणिरेति नवीयसी	। मध्वा होतारो अञ्जते	९
सिञ्चन्ति नमसावत—मुञ्चाचक्रं परिज्मानम्	। नीचीनगरमक्षितम्	१० [१५]
अभ्यारमिद्वयो निषिक्तं पुष्करं मधु	। अषतस्य विसर्जने	११ (१३१८)

गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा ।	उमा कर्णा हिरण्यया	१२
आ सुते सिञ्चत धियं रोदस्यांरभिधियम् ।	रसा दधीत वृषभम्	१३
ते जानत स्वमोक्यं सं वत्सामो न मातृभिः ।	मिथो नसन्त जामिभिः	१४
उप स्रक्तेषु बप्सतः कृण्वन्त धरुणं दिवि ।	इन्द्रं अग्रा नमः स्वः	१५ [१६]

अधुक्षत पिप्युषीमिष—मूर्जे समपदीमरिः ।	सूर्यस्य सप्त रश्मिभिः	१६
सोमस्य मित्रावरुणो—दिता मरु आ दधे ।	तदानुस्य भेषजम्	१७
उतो न्वस्य यत पदं हयतस्व निधान्यम् ।	परि द्या जिहयातनन	१८ [१७] १२००

(७३)

१८ गोपवन आत्रेयः समवाधिरा । अश्विना । गायत्रा ।

उदीराथामृतायते युआथामश्विना रथम् ।	अन्ति षड्रतु वामवः	१
निमिषाश्चिज्जवीयसा रथेना यातमश्विना ।	अन्ति षड्रतु वामवः	२
उप स्तृणीतमत्रये हिमेन घर्ममश्विना ।	अन्ति षड्रतु वामवः	३
कुहं स्थः कुहं जग्मथुः कुहं ह्येनैव पतथुः ।	अन्ति षड्रतु वामवः	४
यवुद्य कर्हि कर्हि चि—च्छुभ्रयातमिमं हवम् ।	अन्ति षड्रतु वामवः	५ [१८]

अश्विना यामहृतमा नेदिष्टं याम्याप्यम् ।	अन्ति षड्रतु वामवः	६
अवन्तमत्रये गृहं कृणुतं युवमश्विना ।	अन्ति षड्रतु वामवः	७
वरेथे अग्निमातपो वदते बल्वत्रये ।	अन्ति षड्रतु वामवः	८
प्र सप्तर्षिभिराशसा धारामग्नेरशायत ।	अन्ति षड्रतु वामवः	९
इहा गतं वृषण्वसू शृणुतं म इमं हवम् ।	अन्ति षड्रतु वामवः	१० [१९]

किमिदं वां पुराणव—ज्जरतोरिव शस्यते ।	अन्ति षड्रतु वामवः	११
समानं वां सजात्यं समानो बन्धुरश्विना ।	अन्ति षड्रतु वामवः	१२
यो वां रजांस्यश्विना रथो वियाति रोदसी ।	अन्ति षड्रतु वामवः	१३
आ नो गव्येमिरश्व्यैः सहस्रैरुप गच्छतम् ।	अन्ति षड्रतु वामवः	१४
मा नो गव्येमिरश्व्यैः सहस्रैर्मिरति स्यतम् ।	अन्ति षड्रतु वामवः	१५
अरुणप्सुरुषा अमू—वकुज्योतिर्क्रतावरी ।	अन्ति षड्रतु वामवः	१६
अश्विना सु विचारकश—दृक्षं परशुमौ इव ।	अन्ति षड्रतु वामवः	१७
पुरं न धृष्णवा रुज कृष्णया बाधितो विशा ।	अन्ति षड्रतु वामवः	१८ [२०] (१३४३)

(७४)

१५ गोपवन आत्रेयः । अग्निः, १३-१५ आर्क्षः श्रुतर्वा । १-१२ अनुष्टुप्पुनः
प्रगाथः = (अनुष्टुप् + गायत्री), १३-१५ अनुष्टुप् ।

विंशोविंशो वो अतिथिं वाजयन्तः पुरुप्रियम् ।	
आग्निं वो दुर्यं वचः स्तुषे शूषस्य मन्मभिः	१
यं जनासो हविष्मन्तो मित्रं न सर्पिरासुतिम् । प्रशंसन्ति प्रशस्तिभिः	२
पन्यीसं जातवेदसं यो देवतात्युद्यता । हव्यान्वैर्यद्विधि	३
आगन्म वृत्रहन्तमं ज्येष्ठमग्निमानवम् ।	
यस्य श्रुतर्वा बृहन्नाक्षो अनीक एधते	४
अमृतं जातवेदसं तिरस्तमांसि दर्शतम् । घृताहवनमीड्यम्	५ [२१]
सत्राधो यं जना इमेऽग्निं हव्येभिरीळते । जुह्वानासो यतस्तुचः	६
इयं ते नव्यसी मतिरग्ने अधाय्यस्मदा ।	
मन्द्रं सुजातं सुकृतोऽमूरु दस्मातिथे	७
सा ते अग्ने शंतमा चनिष्ठा भवतु प्रिया । तया वर्धस्व सुष्टुतः	८
सा द्युमैर्युग्मिनीं बृहदुपोऽप श्रवसि श्रवः । दर्शित वृत्रतूर्ये	९
अश्वमिद्रां रथपां त्वेषमिन्द्रं न सत्पतिम् ।	
यस्य श्रवांसि तूर्वथ पन्येपन्यं च कृष्टयः	१० [२२]
यं त्वा गोपवनो गिरा चनिष्ठदग्ने अङ्गिरः । स पावक श्रुधी हवम्	११
यं त्वा जनास ईळते सत्राधो वाजसातये । स बोधि वृत्रतूर्ये	१२
अहं हुवान आर्क्षे श्रुतर्वाणि मवृच्युति ।	
शर्धासीव स्तुकाविनां मूक्षा शीर्षा चतुर्णाम्	१३
मां चत्वार आशवः शर्विष्ठस्य द्रविन्नवः ।	
सुरथासो अभि प्रयो वक्षन् वयो न तुड्यम्	१४
सत्यमित् त्वा महेनवि परुण्यव देदिशम् ।	
नेमापो अश्वदातरः शर्विष्ठादस्ति मर्त्यः	१५ [२३] (१३५८)

(७५)

१६ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

बुध्वा हि देवहूतमां अश्वान् अग्ने रथीरिषि । नि होवा पुन्यः सवः	१
उत नो देव देवाँ अच्छा वोचो विवुष्टरः । अद्विश्वा वार्या कृधि	२ (१३६०)

त्वं इ यद्यपिष्ट्यः सहसः सूनवाहुत	। ऋतावा यज्ञियो भुवः	३
अचमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतिनस्पतिः	। मूर्धा कवी रयीणाम्	४
तं नेमिभूभवो यथा ऽऽ नमस्य सहस्रिभिः	। नेदीयो यज्ञमङ्गिरः	५ [२४]
तस्मै नूनमभिद्यवे वाचा विरूप नित्यया	। वृष्णे चोदस्व सुष्टुतिम्	६
कमुं धिदस्य सेनया ऽग्नेरपाकचक्षसः	। पणिं गोषु स्तरामहे	७
मा नो देवानां विशः प्रस्नातीरिवोन्माः	। कृशं न हासुरग्न्याः	८
मा नः समस्य दृढ्यः परिद्वेषसो अंहतिः	। ऊर्मिर्न नावमा वधीत	९
नमस्ते अग्न ओजसे गुणन्ति देव कृष्टयः	। अमरमित्रमर्दय	१० [२५]
कुवित सु नो गर्विष्ट्ये ऽग्ने संबेषिषो रयिम्	। उरुकृदुरु णस्कृधि	११
मा नो अस्मिन् महाधने परा वर्गमारभृद्यथा	। संवर्गं सं रयिं जय	१२
अन्यमस्मद्भिया इय—मग्ने सिर्वक्तु दुच्छुना	। वधी नो अमवच्छवः	१३
यस्याजुषस्मस्विनः शमीमर्दुर्मस्य वा	। तं घेदुग्निर्वधावति	१४
परस्या अर्धे संवतो ऽवरो अभ्या तर	। यत्राहमस्मि तां अव	१५
विद्या हि ते पुरा वय—मग्ने पितुर्यथावसः	। अधा ते सुममीमहे	१६ [२६] (१३७४)

(७६)

१२ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

इमं नु मायिनं हुव इन्द्रमीशानमोजसा	। मरुत्वन्तं न वृत्रसे	१
अयमिन्द्रो मरुत्सखा वि वृत्रस्याभिनच्छिरः	। वज्रेण शतपर्वणा	२
बावृधानो मरुत्सखे—न्द्रो वि वृत्रमैरयत्	। सृजन् त्समुद्रिया अपः	३
अयं ह येन वा इदं स्वमरुत्वता जितम्	। इन्द्रेण सोमपीतये	४
मरुत्वन्तमृजीषिण—मोजस्वन्तं विरग्निनम्	। इन्द्रं गीर्भिर्हवामहे	५
इन्द्रं प्रजेन मन्मना मरुत्वन्तं हवामहे	। अस्य सोमस्य पीतये	६ [२७]
मरुत्वो इन्द्र मीढुः पिबा सोमं शतक्रतो	। अस्मिन् यज्ञे पुरुष्टुत	७
तुभ्येदिन्द्र मरुत्वते सुताः सोमासो अद्विवः	। हृदा हूयन्त उक्थिनः	८
पिबेदिन्द्र मरुत्सखा सुतं सोमं दिविष्टिषु	। वज्रं शिशान ओजसा	९
उत्तिष्ठोजसा सह पीत्वी शिमे अवेपयः	। सोममिन्द्र चमू सुतम्	१०
अनु त्वा रोवसी उमे कक्षमाणमकृपेताम्	। इन्द्र यदस्युहार्भवः	११
वाचमष्टापदीमहं नवसक्तिमृतस्पृशम्	। इन्द्रात् परि तन्वं ममे	१२ [२८] (१३८१)

(७७)

११ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री. १० ११ प्रगाथाः=(बृहती, समोबृहती) ।

जज्ञानो नु शतकृतुर्वि पृच्छदिति मातरम्	। क उयाः के हं शृण्वरे	१
आदीं शवस्यब्रवी दीर्घवाभमहीशुवम्	। ते पुत्र सन्तु निन्दुरः	२
समित तान् वृत्रहास्विकृत स्वे अरौ इव स्वेवया	। प्रवृञ्जो दस्युहामवत	३
एकया प्रतिधापिवत साकं सरांसि त्रिंशतम्	। इन्द्रः सोमस्य काशुका	४
अमि गन्धर्वमतृण दबुधेषु रजःस्वा	। इन्द्रो नक्षत्रस्य ब्रह्मधे	५ [२९]

निराविध्यद्विरिभ्य आ धारयत पक्रमोवुनम्	। इन्द्रो वृन्दं स्वातनम्	६
शतब्रध्न इषुस्तव सहस्रपर्ण एक इत्	। यमिन्द्र चक्रुषे बुजम्	७
तेन स्तानृभ्य आ भर नृभ्यो नारिभ्यो अर्त्तवे	। सद्यो जात क्रमुष्ठिर	८
एता च्यौत्नानि तं कृता दधिष्णानि परीणसा	। हुदा वीङ्मधारयः	९

विश्वेत् ता विष्णुगभर दुरुक्रमस्त्वेषितः ।

शतं महिषान क्षीरपाकभोदुनं वराहमिन्द्र एषाम	१०
तुविक्षं ते सुकृतं सुमयं धनुः साधुबुन्दो हिरण्ययः ।	
उभा ते बाहू रण्या सुभेस्वका ऋतुषे विद्वद्वृथा	११ [३०] १३९७।

(७८)

१० कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १० बृहती ।

पुरोळाशं नो अन्धस इन्द्र सहस्रमा भर	। शता च शूर गोनाम	१
आ नो भर व्यञ्जनं गामश्वमभ्यञ्जनम्	। सचा मना हिरण्यया	२
उत नः कर्णशोभना पुरुणि धृणवा भर	। त्वं हि शृण्वेषे वसो	३
नकीं वृथीक इन्द्र ते न मुषा न सुदा उत	। नान्यस्त्वच्छूर वाघतः	४
नकीमिन्द्रो निकर्तवे न शक्रः परिशक्तवे	। विश्वं शृणोति पश्यति	५ [३१]

स मन्युं मर्त्याना मदग्धो नि चिकीषते	। पुरा निदृश्चिकीषते	६
कत्व इत् पूर्णमुदरं तुरस्यास्ति विधतः	। वृत्रघ्नः सोमपात्रः	७
त्वे वसूनि संगता विश्वा च सोम सौमगा	। सुदात्वपरिहृता	८
त्वामिद्यवयुर्मम कामो गन्धुर्हिरण्ययुः	। त्वामश्वयुरेषति	९

तवदिन्द्राहमाशसा हस्तं दात्रं चना वदे ।

दिनस्य वा मघवन् त्समृतस्य वा पृथि यवस्य काशिना	१० [३२] १४०७।
--	---------------

(७९)

९ कृन्तुभार्गवः । सोमः । गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

अयं कृन्तुरगृभीतो विश्वजिदुद्भिदिन सोमः । ऋषिर्विप्रः काव्येन १
 अभ्यूर्णोति यज्ञं भिषक्ति विश्वं यत नृगम् । प्रेमन्धः स्वन्निः श्रोणो भूतः २
 त्वं सोम तनूकृद्भयो द्वेषोभ्योऽन्यकृतभ्यः । उरु दन्तामि वरुधम् ३
 त्वं चिनी तव कर्षे—र्दिव आ पृथिव्या कज्जीयिन् । याजीश्चम्य निद द्वेषः ४
 अर्थिनो यन्ति चेदर्थं गच्छानिदुषो रतिम् । वदन्त्युस्तप्यतः कामम् ५ [३३]

विदधत पुर्यं नष्ट—मुवीमृतायुमीरयत । प्रेमायुस्तार्क्ष्यतीर्णम् ६
 सुशंसो नो मृळवाकु—रहसकतुरवानः । मवा नः सोम शं हृदे ७
 मा नः सोम सं वीविजो मा वि बीभिष्या राजन । मा नो हादं त्विषा वधीः ८
 अव यत स्वे सधम्यं देवानां दुर्मतीरीक्षं ।
 राजन्नप द्विषः सध मीक्षो अप त्रिषः सध ९ [३४] (१४९६)

(८०)

१० एकशूर्नोभसः । इन्द्रः । १० देवाः । गायत्री, १० त्रिष्टुप् ।

नह्यान्यं बळाकरं मर्दितारं शतक्रतो । त्वं न इन्द्र मृळय १
 यो नः शश्वत पुराविधा—ऽमृधो वाजमातये । स त्वं न इन्द्र मृळय २
 किमङ्ग रधचोदनः सुन्वानस्यावितेदसि । कुवित स्विन्द्र णः शकः ३
 इन्द्र प्र णो रथमव पश्वाच्चित् सन्तमद्विवः । पुरस्तादेनं मे कृधि ४
 हन्तो न किमाससे प्रथमं नो रथं कृधि । उपमं वाजयु श्रवः ५ [३५]

अवा नो वाजयुं रथं सुकरं ते किमित् परि । अस्मान् त्सु जिग्युषस्कृधि ६
 इन्द्र हृद्यस्व पूरसि भद्रा तं एति निष्कृतम् । इयं धीर्कृत्वियावती ७
 मा सीमवद्य आ भागु—वी काष्ठा हितं धनम् । अपावृक्ता अरत्नयः ८
 तुरीयं नाम यजियं यदा करस्तदुश्मसि । आदित् पतिर्न ओहसे ९

अवीवृधद्वो अमृता अमन्वी—वेकद्युर्वेवा उत याश्व देवीः ।

तस्मा उ राधः कृणुत प्रशस्तं प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात्

१० [३६] (१४९६)

(८१)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ८१-९३]

१. कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्रामं सं गृभाय	। महाहस्ती दक्षिणेन	१
विष्मा हि त्वा तुविकूर्मि तुविक्वेणं तुवीर्मघम्	। तुविमात्रमवीभिः	२
नहि त्वा शूर वेवा न मर्तासो दित्सन्तम्	। भीमं न गां वारयन्ते	३
एतो न्विन्द्रं स्तवामे—शानं वस्वः स्वराजम्	। न राधसा मर्धिषन्नः	४
प्र स्तोषदुप गासिष—च्छवत साम गीयमानम्	। अमि राधसा जुगुस्त	५ [३७]
आ नो भर दक्षिणेना—ऽभि सव्येन प्र मृश	। इन्द्र मा नो बसोर्निभीकृ	६
उप क्रमस्वा भर धृषता धृष्णो जनानाम्	। अदाशूष्टरस्य वेदः	७
इन्द्र य उ नु ते अस्ति वाजो विप्रेभिः सनित्वः	। अस्माभिः सु तं सनुहि	८
सद्योजुर्वस्ते वाजा अस्मभ्यं विश्वश्चन्द्राः	। वशीश्च मधू जरन्ते	९ [३८] (१४३५)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३८]

(८२)

१. कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ प्र द्रव परावतो ऽर्वावतश्च वृत्रहन्	। मध्वः प्रति प्रभर्मणि	१
तीव्राः सोमांस आ गहि सुतासो मादयिष्णवः	। पिबा वृधृग्यथोचिषे	२
इषा मन्वस्वादु ते ऽरं वराय मन्यवे	। भुवत् त इन्द्र शं हृदे	३
आ त्वंशत्रवा गहि न्युक्थानि च हूयसे	। उपमे रोचने विवः	४
तुभ्यायमर्द्धिभिः सुतो गोभिः श्रीतो मदाय क्रम	। प्र सोम इन्द्र हूयते	५ [१]
इन्द्रं श्रुधि सु मे हव—मस्मे सुतस्य गोमंतः	। वि पीतिं तूतिमभ्रुहि	६
य इन्द्र चमसेष्वा सोमश्चमूषु ते सुतः	। पिबेदस्य त्वमीशिषे	७
यो अप्सु चन्द्रमा इव सोमश्चमूषु ददृशे	। पिबेदस्य त्वमीशिषे	८
यं ते श्येनः पदाभरत् तिरो रजांस्यस्पृतम्	। पिबेदस्य त्वमीशिषे	९ [२] (१४४४)

(८३)

१. कुसीदी काण्वः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

देवानामिदवो महत तदा वृणीमहे वयम्	। वृष्णामस्मभ्यमुतये	१
ते नः सन्तु युजः सदा वरुणो मित्रो अर्यमा	। वृधासश्च प्रचेतसः	२
अतिं नो विष्पिता पुरु नोभिरपो न पर्षथ	। युयमुतस्य रथ्यः	३ (१४४७)

वामं नो अस्त्वयमन् वामं वरुण शंस्यम्	। वामं ह्यावृणीमहे	४
वामस्य हि प्रचेतस ईशानासो रिशादसः	। नेमादित्या अघस्य यत	५ [३]
वयमिद्वः सुवानवः क्षियन्तो यान्तो अध्वक्षा	। देवा वृधाय हूमहे	६
अधि न इन्द्रैषां विष्णो सजात्यानाम्	। इता मरुतो अश्विना	७
प्र भ्रातृत्वं सुवानवो ऽध्वं द्विता समान्या	। मातुर्गर्भे मरामहे	८
युयं हि ष्ठा सुवानव इन्द्रज्येष्ठा अभिद्यवः	। अधा चिद्व उत नुवे	९ [४] (१४४३)

(८४)

९ उशना काव्यः । अग्निः । गायत्री ।

प्रेष्ठं वो अतिथिं स्तुषे मित्रमिव प्रियम्	। अग्निं रथं न वेद्यम्	१
कविमिव प्रचेतसं यं देवासो अध्वं द्विता	। नि मर्त्येष्व्वावृधुः	२
त्वं वचिष्ठं वृषुषो नूः पाहि शृणुधी गिरः	। रक्षां तोकमुत त्मना	३
कया ते अग्ने अङ्गिर ऊर्जो नपादुपस्तुतिम्	। वराय देव मन्यवे	४
दाशेभ्य कस्य मनसा यज्ञस्य सहसो यहो	। कर्तुं वोच इदं नमः	५ [५]
अधा त्वं हि नस्करो विश्वा अस्मभ्यं सुक्षितीः	। वार्जद्रविणसो गिरः	६
कस्य नूनं परीणसो धियो जिन्वसि दंपते	। गोधाता यस्य ते गिरः	७
तं मर्जयन्त सुकर्तुं पुरोयावानमाजिषु	। स्वेषु क्षयेषु वाजिनम्	८
क्षेति क्षेमेमिः सा मि—नक्रिय घ्नन्ति हन्ति यः	। अग्ने सुवीर एधत	९ [६] (१४६१)

(८५)

९ कृष्ण आङ्गिरसः । अश्विनौ । गायत्री ।

आ मे हव्यं नासत्या ऽश्विना गच्छतं युवम्	। मध्वः सोमस्य पीतये	१
इमं मे स्तोममश्विने—मं मे शृणुतं हव्यम्	। मध्वः सोमस्य पीतये	२
अव्यं वां कृष्णो अश्विना हव्यते वाजिनीबसू	। मध्वः सोमस्य पीतये	३
शृणुतं जरितुहव्यं कृष्णस्य स्तुवतो नरा	। मध्वः सोमस्य पीतये	४
हृदिर्धन्तमवाभ्यं विप्राय स्तुवते नरा	। मध्वः सोमस्य पीतये	५ [७]
गच्छतं वृषुषो गृह—मिथा स्तुवतो अश्विना	। मध्वः सोमस्य पीतये	६
पुआयां रासमं रथे बीडङ्गे वृषण्वसू	। मध्वः सोमस्य पीतये	७ (१४६९)

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेना यातमश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ८
न मे गिरो नासत्या ऽश्विना प्रावतं युवम् । मध्वः सोमस्य पीतये ९ [८] (१४७१)

(८६)

५ कृष्ण आङ्गिरसः, विश्वको वा कार्णिः । अश्विनौ । जगती ।

उभा हि कुसा भिषजा मयोभुवो—भा दक्षस्य वचसो बभूवथुः ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् १
कथा नूनं वां विमना उप स्तव—युवं धियं ददथुर्वस्यइष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् २
युवं हि प्मा पुरुभुजममेधतुं विष्णाप्वं ददथुर्वस्यइष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ३
उत त्वं वीरं धनसामृजीणिं दूरे चित सन्तमवस हवामहे ।
यस्य स्वादिष्टा सुमतिः पितुर्यथा मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ४
ऋतेन देवः सविता शमायत ऋतस्य शृङ्गमुर्विया वि पप्रथे ।
ऋतं सासाह महिं चित पृतन्यतो मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ५ [९] (१४७६)

(८७)

६ कृष्ण आङ्गिरसो, वासिष्ठा वा द्युम्नीकः, प्रियमेध आङ्गिरसो वा । अश्विनौ ।
प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

द्युम्नी वां स्तोमो अश्विना किविर्न सेक आ गतम् ।
मध्वः सुतस्य स किवि प्रियो नरा पातं गौराविवेरिणे १
पिबतं घर्मं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं नरा ।
ता मन्वसाना मनुषो दुरोण आ नि पातं वेदसा वयः २
आ वां विश्वाभिरुतिभिः प्रियमेधा अहूषत ।
ता वर्तिर्यातमुप वृक्तबर्हिषा जुष्टं यज्ञं विविष्टिषु ३
पिबतं सोमं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं सुमत ।
ता बावृधाना उप सुष्टुतिं विवो गन्तं गौराविवेरिणम् ४
आ नूनं यातमश्विना ऽश्वेभिः प्रुषितप्सुभिः ।
वृक्षा हिरण्यवर्तनी शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ५ (१४८१)

वयं हि वां हवामहे विपन्यवां विप्रासां वार्जसातये ।
ता वल्गू वृक्षा पुरुदंससा धिया ऽश्विना श्रुष्ट्या गतम्

६ [१०] (१४८९)

(८८)

६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

तं वो वृष्ममृतीषहं वसोर्मन्वानमन्धसः ।

अभि वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भिर्नवामहे

१

द्युक्षं सुदानुं तविषीमिरावृतं गिरिं न पुरुभोजसम् ।

क्षुमन्तं वार्जं शतिनं सहस्रिणं मक्षू गोमन्तमीमहे

२

न त्वा बृहन्तो अद्रयो वरन्त इन्द्र वीळवः ।

यद्वित्सीसि स्तुवते मावते वसु नकिण्टदा मिनाति ते

३

यांद्धासि कत्वा शर्वसोत वृंसना विश्वा जाताभि मज्मना ।

आ त्वायमर्क ऊतये ववर्तति यं गोतमा अजीजनन्

४

प्र हि रिरिक्ष ओजसा द्विवो अन्तेभ्यस्परि ।

न त्वा विंश्याश्च रज इन्द्र पार्थिवमनु स्वधां ववक्षिथ

५

नकिः परिष्टिर्मघवन मघस्य ते यद्वाशुपे दशस्यसि ।

अस्माकं बोध्युचथस्य चोक्विता मंहिष्ठो वार्जसातये

६ [११] (१४८८)

(८९)

७ नृमेध-पुरुमेधावाक्निर्गसा । इन्द्रः । १-४ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती),

५-६ अनुष्टुप्, ७ बृहती ।

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम् ।

येन ज्योतिरजनयस्रुतावृधो देवं देवाय जागृवि

१

अपाधमवृमिशस्तीरशस्तिहा ऽथेन्द्रो द्युक्रयाभवत् ।

देवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे बृहद्भानो मरुद्गण

२

प्र व इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चत ।

वृत्रं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा

३

अभि प्र मर धृषता धृषन्मनः श्वश्रित् ते असद्वृहत् ।

अर्धन्वापो जवसा वि मातरो हनो वृत्रं जया स्वः

४

(१४९१)

यज्जायथा अपूर्व्यं मघवन् वृत्रहत्याय ।

तत् पृथिवीमप्रथय—स्तदस्तभ्रा उत घाम्

५

तत् ते यज्ञो अजायत तवूर्क उत हस्कृतिः ।

तद्विश्वमभिभूरसि यज्जातं यच्च जन्त्वम्

६

आमासु पक्रमैर्य आ सूर्यं रोहयो विवि ।

घर्म न सामन् तपता सुवृक्तिभिर्जुष्टं गिर्वणसे बृहत्

७ [१२] (१४९५)

(९०)

६ नृमेध-पुरुमेधायाङ्गिरसौ । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः समन्तु भूषतु ।

उप ब्रह्माणि सर्वनानि वृत्रहा परमज्या कचीषमः

१

त्वं वृता प्रथमो राधसाम—स्यासि सत्य ईशानकृत् ।

तुविद्युन्नस्य युज्या वृणीमहे पुत्रस्य शर्वसो महः

२

ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वणः क्रियन्ते अनतिद्भुता ।

इमा जुषस्व हर्यश्च योजने—न्द या ते अर्मन्महि

३

त्वं हि सत्यो मधवन्ननानतो वृत्रा भूरि न्युञ्जसे ।

स त्वं शविष्ठ वज्रहस्त काशुषे ऽवाञ्च रयिमा कृधि

४

त्वमिन्द्र यशा अस्यृ—जीषी शवसस्पते ।

त्वं वृत्राणि हंस्यप्रतीन्येक इद—नुत्ता चर्पणीधृता

५

तमु त्वा नूनमसुर प्रचेतसं राधो भागमिवेमहे ।

महीव कृत्तिः शरणा त इन्द्र प्र ते सुम्ना नो अभवन्

६ [१३] (१५०१)

(९१)

७ आत्रेयी अपाला । इन्द्रः । अनुष्टुप्, १-२ पक्षिः ।

कन्याऽं वारवायती सोममपि सुताविदत् ।

अस्तं भरन्त्यब्रवी दिन्द्राय सुनवै त्वा शक्राय सुनवै त्वा

१

असौ य एषि वीरको गृहंगृहं विचाकशत् ।

इमं जम्भसुतं पिब धानावन्तं

२

(१५०१)

आ च॒न त्वा॑ चि॒किन्सामो॑ ऽधि च॒न त्वा॑ नेम॑सि ।	
श॒नैरि॒व श॒नैरि॒व—श॒नैरि॒वो परि॑ स्रव	५
कु॒विच्छ॑क॒त कु॒वित॑ कर॒त कु॒विभ्रा॑ व॒स्यस॑स्कर॒त ।	
कु॒वित॑ प॒तिद्वि॑षो॒ यती॑—गि॒न्द्रेण॑ स॒गमा॑महे	७
इ॒मानि॑ त्री॒णि वि॒ष्टपा॑ ता॒नीन्द्र॑ वि रो॒हय॑ ।	
शि॒रस्त॑तस्यो॒र्वरा॑—मा॒द्रिदं॑ म॒ उपो॑द॒र	८
अ॒सौ च॒ या न॑ उ॒र्वरा॑—दि॒मां त॒न्वं॑ म॒म ।	
अथो॑ त॒तस्य॑ यच्छि॒रः सर्वा॑ ता रो॒मशा॑ कृ॒धि	६
स्व॑ रथ॒स्य स्व॑ऽन॒सः स्व॑ यु॒गस्य॑ शत॒क्रतो॑ ।	
अ॒पा॒लाभि॑न्द्र त्रि॒ष्प—त्य॑कृ॒णोः सूर्य॑त्वच॒म	५ [१४] (१५०८)

(१२)

३३ श्रुतकश्रः सुकश्रः वा आङ्गिरसः । इन्द्रः । गायत्री. १ अनुष्टुप् ।

पा॒न्त॒मा वा॑ अ॒न्धस॑ इन्द्र॒मभि॑ प्र गा॒यत॑ । वि॒श्वासा॑हं श॒तक्र॑तुं मं॒हिष्ठं॑ च॒पणी॑नाम १	
पू॒रुहु॑तं पू॒रुहु॑तं गा॒थान्य॑ स॒नश्नु॑तम । इन्द्र॒ इति॑ ब॒र्वात॑न	२
इन्द्र॒ इक्षो॑ महानां॒ कृता॑ वा॒जा॒नां नृ॒तुः । महो॑ अ॒भिज्वा॑ य॒मत॑	३
अ॒पा॒दु शि॒ष्यन्ध॑सः सु॒दक्ष॑स्य प्र॒होषि॑णः । इन्द्रा॑रिन्द्रो॒ यवा॑शिरः	४
त॒म्बमि॑ प्रा॒र्चते॑—न्धं सोम॑स्य पी॒तये॑ । तदि॒न्द्रच॑स्य॒ वर्ध॑नम	५ [१५]

अ॒स्य पी॒त्वा म॒दानां॑ वे॒वो वे॒वस्यो॑ज॒सा । वि॒श्वाभि॑ भु॒वना॑ भुव॒त	६
त्यमु॑ वः स॒त्रासा॑हं वि॒श्वासु॑ गी॒ष्वाय॑तम । आ च्या॑वयस्यु॒तये॑	७
यु॒ध्मं स॒न्तम॑न॒र्वाणं॑ सोम॒पाम॑न॒पच्यु॑तम । नर॑मवा॒र्यक्र॑तुम्	८
शि॒क्षा ण॑ इन्द्र॒ राय॑ आ पू॒रु वि॒द्रो क॑चीषम । अ॒वा नः॑ पा॒र्ये ध॑ने	९
अ॒तश्चि॑दिन्द्र॒ ण उ॒पा ऽऽ या॑हि श॒तवा॑जया । इ॒षा म॒हस्र॑वाजया	१० [१६]

अ॒याम॑ धी॒वतो॑ धियो ऽर्वा॑द्भिः श॒क्र गो॑दरे । ज॒र्ये॒म पू॒त्सु व॑ज्रि॒वः	११
व॒यमु॑ त्वा श॒तक्र॑तो गा॒वो न॑ यव॒सेष्वा॑ । उ॒क्थे॑षु रणया॒मसि॑	१२
वि॒श्वा हि॑ म॒र्त्यत्वा॑ना ऽनु॒कामा॑ श॒तक्र॑तो । अ॒गन्म॑ वज्रि॒भ्राश॑सः	१३
त्वे सु॑ पु॒त्र श॒वसो॑ ऽवृ॒त्रन् का॑र्मका॒तयः॑ । न त्वा॒मिन्द्रा॑ति॒ रिच्य॑ते	१४
स नो॑ वृ॒षन् त्स॑नि॒ष्ठया॑ सं घो॒रया॑ द्र॒वित्वा॑ । धि॒यावी॑हि पु॒रंध॑रा	१५ [१७] (१५२३)

यस्ते नूनं शतक्रतुर्विन्द्रं द्युम्नितमो मदेः । तेन नूनं मदे मदेः १६
यस्ते चित्रश्रवस्तमो य इन्द्र वृत्रहन्तमः । य ओजोदातमो मदेः १७
विद्या हि यस्ते अद्विवस्त्वादत्तः सत्य सोमपाः । विश्वासु वस्म कृष्टिषु १८
इन्द्राय मर्दने सुतं परि ष्टोभन्तु नो गिरः । अर्कमर्चन्तु कारवः १९
यस्मिन् विश्वा अधि श्रियो रणान्ति सम संसदः । इदं सुते हवामहे २० [१८]

त्रिकद्वकेषु चेतनं देवासो यज्ञमन्त्रत । तमिद्वर्धन्तु नो गिरः २१
आ त्वा विशन्तिवन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः । न त्वामिन्द्रातिं रिच्यते २२
विष्यकथं महिना वृषन् भक्षं सोमस्य जागृवे । य इन्द्र जठरेषु ते २३
अरं त इन्द्र कुक्षये सोमो भवतु वृत्रहन् । अरं धामभ्य इन्द्रवः २४
अरमश्वाय गायति श्रुतकक्षो अरं गवे । अरमिन्द्रस्य धाम्ने २५
अरं हि ष्मा सुतपु णः सोमेष्विन्द्र भृषसि । अरं ते शक्र द्वावने २६ [१९]

पराकात्ताच्चिदद्विवस्त्वा नक्षन्त नो गिरः । अरं गमाम ते वयम् २७
एवा ह्यसि वीर्युर्वा शूर उत स्थिरः । एवा ते राध्यं मनः २८
एवा रातिस्तुर्वीमघ विश्वेभिर्धायि धातुभिः । अथा चिदिन्द्र मे सचा २९
मो पु अहं व तन्द्रयुर्भुवा वाजानां पते । मत्स्वा सुतस्य गोमतः ३०
मा न इन्द्राभ्यादृदिशः सूर्यो अक्तुप्वा यमन् । त्वा युजा वनेम तत ३१
त्वयेदिन्द्र युजा वयं प्रति ब्रवीमहि स्पृधः । त्वमस्माकं तव स्मासि ३२
त्वामिन्द्रि त्वायवाः अनुनोनुवतश्चरान् । सखाय इन्द्र कारवः ३३ [२०] (१५४१)

(९३)

३४ सुकक्ष आङ्गिरसः । इन्द्रः, ३४ इन्द्र-ऋभवश्च । गायत्री ।

उद्धेवुभि श्रुतामघं वृषमं नर्यापसम् । अस्तारमेपि सूर्य १
नव यो नवतिं पुरां बिभेद बाह्वोजसा । अहिं च वृत्रहावधीत् २
स न इन्द्रः शिवः सखाऽश्वविद्रोमद्यवमत । उरुधारेव दोहते ३
यदुद्य कच्च वृत्रहश्चुदगा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ४
यद्रा प्रवृद्ध सत्पते न मरा इति मन्यसे । उतो तत् सत्यमित् तव ५ [२१]

ये सोमासः परावति ये अर्वावति सुन्विरे । सर्वास्तां इन्द्र गच्छसि ६
तमिन्द्रं वाजयामसि महं वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ७ (१५४८)

इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मर्दे हितः । द्युम्नी श्लोकी स सोम्यः ८	
गिरा वज्रो न संभृतः सबलो अनपच्युतः । ववक्ष क्रुष्वो अस्तृतः ९	
दुर्गे चिन्नः सुगं कृधि गृणान इन्द्र गिर्वणः । त्वं च मघवन वशः १० [२२]	
यस्य ते नू चिद्रादिशं न मिनन्ति स्वराज्यम् । न देवा नाधिगुर्जनः ११	
अधा ते अप्रतिष्कृतं देवी शुष्मं सपर्यतः । उभे सुशिप्र रोदमी १२	
त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च । परुष्णीषु रुशत पर्यः १३	
वि यदहोरधं त्विषो विश्वे देवासो अक्रमुः । विदन्मृगस्य तां अमः १४	
आर्धु मे निवरो भुव दृत्रहादिष्ट पौंस्यम् । अजातशत्रुस्तृतः १५ [२३]	
भुतं वो वृत्रहन्तमं प्र शर्धं चर्षणीनाम् । आ शृषे गधसे मह १६	
अया धिया च गव्यया पुरुणामन् पुरुणुत । यत सोमसोम आभवः १७	
बोधिन्मना इदस्तु नो वृत्रहा भूर्यासुतिः । शृणोतु शक्र आशिषम् १८	
कया त्वं न ऊत्या ऽभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर १९	
कस्य वृषा सुते सचा नियुत्वान् वृषभो रणत । वृत्रहा सोमपीतयं २० [२४]	
अभी षु णस्त्वं रयिं मन्दसानः सहस्रिणम् । प्रयन्ता बांधि दाशुषे २१	
पत्नीवन्तः सुता इम उशन्तो यन्ति वीतये । अपां जग्मिर्निचुम्पुणः २२	
इष्टा होत्रा असृक्षते न्द्रं वृधासो अध्वर । अच्छावभूथमोजसा २३	
इह त्या सधमाद्या हरी हिरण्यकेड्या । वोळ्हामभि प्रयो हितम् २४	
तुभ्यं सोमाः सुता इमे स्तीर्णं बर्हिर्विभावसो । स्तोतृभ्य इन्द्रमा वह २५ [२५]	
आ ते वक्षं वि रोचना दधद्रत्ना वि दाशुषे । स्तोतृभ्य इन्द्रमर्चत २६	
आ ते दधामीन्द्रिय मुक्था विश्वा शतक्रतो । स्तोतृभ्य इन्द्र मृळय २७	
भद्रंभद्रं न आ भरे षमूर्जं शतक्रता । यदिन्द्र मृळयासि नः २८	
स नो विश्वान्या भर सुवितानि शतक्रता । यदिन्द्र मृळयासि नः २९	
त्वामिदृत्रहन्तम् सुतावन्तो हवामहे । यदिन्द्र मृळयासि नः ३० [२६]	
उषं नो हरिभिः सुतं याहि मदानां पते । उषं नो हरिभिः सुतम् ३१	
द्विता यो वृत्रहन्तमो विद इन्द्रः शतक्रतुः । उषं नो हरिभिः सुतम् ३२	
त्वं हि वृत्रहक्षणां पाता सोमानामसि । उषं नो हरिभिः सुतम् ३३	
इन्द्र इषे ददातु न क्रभुक्षणमृभुं रयिम् । वाजी ददातु वाजिनम् ३४ [२७] (१५७५)	

(९४)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ९४-१०३]

१२ बिन्दुः पूतदक्षो वा अकिरसः । मरुतः । गायत्री ।

गौर्धयति मरुतां श्रवस्युर्माता मघोनाम् । युक्ता बह्वी रथानाम् १
 गम्या वेवा उपस्थे वता विश्वे धारयन्ते । सूर्यामासा हुशे कम २
 तन सु नो विश्वे अयं आ सदा गृणन्ति कारवः । मरुतः सोमपीतये ३
 अन्ति सोमो अयं सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः । उत स्वराजो अश्विना ४
 पिबन्ति मित्रा अयमा तना पूतस्य वरुणः । त्रिषधस्थस्य जावतः ५
 उता न्वम्य जोषमाँ इन्द्रः सुतस्य गोमतः । प्रातर्होतेव मत्सति ६ [२८]

कद्विषन्त सूरयस्तिर आप इव सिधः । अर्षन्ति पूतदक्षसः ७
 कद्वो अद्य महानां वेवानामवो वृणे । तमना च दुस्मर्षसाम ८
 आ ये विश्वा पार्थिवानि पप्रथन् रोचना विवः । मरुतः सोमपीतये ९
 त्यान नु पूतदक्षसो विवो वो मरुतो हुवे । अस्य सोमस्य पीतये १०
 त्यान नु ये वि रोदसी तस्तमुर्मरुतो हुवे । अस्य सोमस्य पीतये ११
 त्यं नु मारुतं गणं गिरिष्ठा वृषणं हुवे । अस्य सोमस्य पीतये १२ [२९] (१५८७)

(९५)

१ तिरश्चीराकिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

आ त्वा गिरं रथीगिवाऽस्थुः सुतेषु गर्बणः ।
 अभि त्वा समनूषतेन्द्र वत्सं न मातरः १
 आ त्वा शुक्रा अचुच्यवुः सुतास इन्द्र गर्बणः ।
 पिबा त्वस्यान्धस इन्द्र विश्वासु ते हितम् । २
 पिबा सोमं मदाय क मिन्द्र श्येनाभृतं सुतम् ।
 त्वं हि शश्वतीनां पती राजा विशामसि ३
 श्रुधी हवं तिरश्च्या इन्द्र यस्त्वा सपर्यति ।
 सुवीर्यस्य गोमतो रायस्पूधि महौ असि ४
 इन्द्र यस्ते नवीयसी गिरं मन्द्रामजीजनत ।
 चिकित्विन्मनसं धियं प्रत्नामृतस्य पिप्युषीम् ५ [३०]
 तमु प्त्वायं गिर इन्द्रमुक्थानि वावूधुः ।
 पुरुण्यस्य पौर्या सियासन्तो वनामहे ६ (१५९१)

एतो न्विन्द्रं स्तवाम शुद्धं शुद्धेन साक्षा ।
 शुद्धैरुक्थैर्वीवृध्वासं शुद्ध आशीर्वान् ममसु
 इन्द्र शुद्धो न आ गहि शुद्धः शुद्धामिरुतिभिः ।
 शुद्धो रयिं नि धारय शुद्धो ममद्वि सोम्यः
 इन्द्र शुद्धो हि नो रयिं शुद्धो रत्नानि वृशुषे ।
 शुद्धो वृत्राणि जिघ्रसे शुद्धो वाजं सिषाससि

७

८

९ [३१] (१५९६)

(९६)

११ तिरश्चीराङ्गिरसो, घुतानो वा मारुतः । इन्द्रः, १४ इन्द्रामरुतः १५ इन्द्रावृद्धस्पती ।
 त्रिण्डुष, ४ विराट्, ११ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

अस्मा उषास आतिरन्त याम—मिन्द्राय नक्तमूर्म्याः सुवाचः ।
 अस्मा आपो मातरः सप्त तन्धु—नृभ्यस्तराय सिन्धवः सुपाराः
 अतिविद्धा विधुरेणा विद्वद्वा त्रिः सप्त सानु संहिता गिरीणाम् ।
 न तद्देवो न मर्त्यस्तुतुर्या—द्यानि प्रवृद्धो वृषभश्चकार
 इन्द्रस्य वज्रं आयसो निर्मिश्र इन्द्रस्य बाह्वोर्भूर्यिष्ठमोजः ।
 शीर्षमिन्द्रस्य क्रतवो निरेक आसन्नेषन्त भुत्या उपाके
 मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां मन्ये त्वा व्यर्षनमच्युतानाम् ।
 मन्ये त्वा सत्त्वनामिन्द्र केतुं मन्ये त्वा वृषभं चर्षणीनाम्
 आ यद्वज्रं बाह्वोरिन्द्र धत्से मवृच्युतमहये हन्तवा उ ।
 प्र पर्वता अनवन्त प्र गावः प्र ब्रह्माणो अभिनक्षन्त इन्द्रम्
 तमुं पृथ्वाम् य इमा जजान विश्वा जातान्यवराण्यस्मात् ।
 इन्द्रेण मित्रं विधिषेम गीर्मि—रुपो नमोभिर्वृषभं विशेम
 वृत्रस्य त्वा श्वसथादीर्षमाणा विश्वे देवा अजहुर्ये सखायः ।
 मरुद्भिरिन्द्र सख्यं ते अस्त्व—थेमा विश्वाः पृतना जयासि
 त्रिः पृष्टिस्त्वा मरुतो वावृधाना उघ्रा इव राशयो यज्ञियासः ।
 उप त्वेमः कृधि नो मागधेयं शुष्मं त एना हविषा विधेम
 तिग्ममारुधं मरुतामनीकं कस्त इन्द्र प्रति वज्रं दधर्ष ।
 अनायुधासो असुरा अवेवा—श्चक्रेण तौ अपं वप ऋजीषिन्
 मह उग्राय तवसे सुवृक्ति प्रेरय शिवतमाय पश्वः ।
 गिर्वीहसे गिर इन्द्राय पूर्वी—र्धेहि तन्वे कुविद्वङ्क देवत

१

२

३

४

५ [३२]

६

७

८

९

१० [३३] (१६०६)

उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां दुणा न पारमीरया नदीनाम् । नि स्पृश धिया तन्वि श्रुतस्य जुष्टतरस्य कुविवुङ्ग वेदत् ११
तद्विविद्धि यत त इन्द्रो जुजोषत स्तुहि सुष्टुतिं नमसा विवास । उप भूष जरितर्मा रुवण्यः श्रावया वाचं कुविवुङ्ग वेदत् १२
अव द्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठ—दियानः कृष्णो वृशभिः सहसैः । आवत् तमिन्द्रः शच्या धमन्त—मप स्नेहितीर्नमणा अधत्त १३
द्रप्समपश्यं विषुणे चरन्त—मुपह्वरे नद्यो अंशुमत्याः । नभो न कृष्णमवतस्थिवांस—मिष्यामि वा वृषणो युध्यताजो १४
अध द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थे ऽधारयत् तन्वं तित्विषाणः । विशो अदेवीरभ्याऽचरन्ती—बृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे १५ [३४]
त्वं ह त्यत सप्तभ्यो जार्यमानो ऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिन्द्र । गुळ्हे द्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमन्द्रो भुवनेभ्यो रणं धाः १६
त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो वज्रेण वज्रिन् धृषितो जघन्थ । त्वं शुष्णस्यावातिरो वर्धन्त्रै—स्त्वं गा इन्द्र शच्येद्विन्द्रः १७
त्वं ह त्यद्वृषभ चर्षणीनां घनो वृत्राणां तविषो बभूथ । त्वं सिन्धूरसृजस्तस्तभानान् त्वमपो अजयो दासपत्नीः १८
स सुक्रतु रणिता यः सुतेष्व—नुत्तमन्युर्यो अहेव रेवान् । य एक इन्नर्यपांसि कर्ता स वृत्रहा प्रतीकून्यमाहुः १९
स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत तं सुष्टुत्या हव्यं हुवेम । स प्राविता मघवा नोऽधिवक्ता स वाजस्य श्वस्यस्य वाता २०
स वृत्रहेन्द्रः क्रभुक्षाः सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव । कृण्वन्नपांसि नर्या पुरुणि सोमो न पीतो हव्यः सखिभ्यः २१ [३५] (१६१७)

(९७)

१५ रेभः काश्यपः । इन्द्रः । बृहती, १०, १३ अतिजगती, ११-१२ उपरिष्टाबृहती,
१४ त्रिष्टुप्, १५ जगती ।

या इन्द्र मुज आमरः स्वर्वाँ असुरेभ्यः स्तोतारमिन्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तवर्हिषः १ (१६१८)

यमिन्द्र दधिषे त्वमश्वं गां भागमव्ययम् ।

यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन् तं धेहि मा णौ २

य इन्द्र सस्त्यवतो ऽनुष्वापमवेवयुः ।

स्वैः य एवैर्मुमुरत पोष्यं रयिं सन्तर्धेहि तं ततः ३

यच्छक्रासि परावति यद्वर्वावति वृत्रहन् ।

अतस्त्वा गीर्मिद्युगदिन्द्र केशिभिः सुतावौ आ विवासति ४

यद्वासि रोचने त्रिवः समुद्रस्याधि विष्टपि ।

यत् पार्थिवे सर्वने वृत्रहन्तम् यदुन्तरिक्ष आ गहि ५ [३६]

स नः सोमेषु सोमपाः सुतेषु शवसस्पते ।

मादयस्व राधसा सुनुतावतेन्द्र राया परीणसा ६

मा न इन्द्र परा वृणग्भवा नः सधमाद्यः ।

त्वं न ऊती त्वमिह आप्यं मा न इन्द्र परा वृणक् ७

अस्मे इन्द्र सचा सुते नि षदा पीतये मधु ।

कृधी जरित्रे मघवन्नवो महवस्मे इन्द्र सचा सुते ८

न त्वा देवास आशत न मर्त्यासो अद्रिवः ।

विश्वा जातानि शवसाभिभूरसि न त्वा देवास आशत ९

विश्वाः पृतना अभिभूतरं नरं सजूस्ततक्षुरिन्द्रं जजनुश्च राजसे ।

क्रत्वा वरिष्ठं वरं आमुरिमतो ग्रमोजिष्ठं तवसं तरस्विनम् १० [३७]

समी रेभासो अस्वरन्निन्द्रं सोमस्य पीतये ।

स्वर्पतिं यदी वृधे धृतवतो ह्योजसा समूतिभिः ११

नेमिं नमन्ति चक्षसा मेघं विप्रा अमिस्वरा ।

सुवीतयो वो अद्रुहो ऽपि कर्णे तरस्विनः समुक्त्रभिः १२

तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रं सत्रा दधानमप्रतिष्कृतं शवांसि ।

मंहिष्ठो गीर्मिरा च यज्ञियो ववर्तद्वाये नो विश्वा सुपथा कृणोतु वज्री १३

त्वं पुर इन्द्र चिकिर्वेना व्योजसा शविष्ठ शक्र नाशयधै ।

त्वद्विश्वानि भुवनानि वज्रिन् द्यावा रेजेते पृथिवी च भीषा १४

तन्म क्रतमिन्द्र शूर चित्र पात्वपो न वज्रिन् दुरितातिं पवि भूरि ।

क्रत्वा न इन्द्र राय आ वशस्ये विश्वस्स्यस्य स्पृहयाप्यस्य राजन् १५ [३८] (१६३९)

[सप्तमोऽध्यायः ॥ ७॥ व० १-३९]

(९८)

१९ नृमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः । उष्णिहः ७ १०-११ ककुप् ९, १२ पुरउष्णिह ।

इन्द्राय सामं गायत विप्राय बृहते बृहत् । धर्मकृते विपश्चिते पनस्यवे १
 त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः । विश्वकर्मा विश्वदेवो महौ असि २
 विभ्राजन्त्योर्तिषा स्वः । रगच्छो रोचनं दिवः । देवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे ३
 एन्द्रं नो गधि प्रियः सत्राजिदगोह्यः । गिरिर्न विश्वतस्पृधुः पतिर्दिवः ४
 अभि हि संत्य सोमपा उभे बभूथ रोदसी । इन्द्रासि सुन्वतो बुधः पतिर्दिवः ५
 त्वं हि शश्वतीनामिन्द्रं कृता पुरामसि । हन्ता दस्योर्मनोर्वधः पतिर्दिवः ६[१]

अथा हीन्द्र गिर्वण उप त्वा कामान् महः संसृज्महे । उदेव यन्त उदभिः ७
 वारं त्वा यद्याभिर्वधन्ति शूर ब्रह्माणि । वावृध्वासं चिद्विवो दिवेदिवे ८
 युञ्जन्ति हरी इषिरस्य गार्थयोरो रथं उरुयुगे । इन्द्रवाहा वचोयुजा ९
 त्वं न इन्द्रा भरं ओजो नृम्णं शतक्रतो विचर्षणे । आ वीरं पृतनाषहम् १०
 त्वं हि नः पिता वसो त्वं माता शतक्रतो बभूविथ । अथा ते सुहृमीमहे ११
 त्वां शुष्मिन् पुरुहूत वाजयन्तमुप ब्रुवे शतक्रतो । स नो रास्व सुवीर्यम् १२[२](१५४४)

(९९)

८ नृमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सताबृहती) ।

त्वामिदा ह्यो नरो ऽपीप्यन् वज्रिन् भूर्णयः
 स इन्द्र स्तोमवाहसामिह श्रुध्युष स्वसर्मा गहि १
 मत्स्वा सुशिप्र हरिवस्तदीमहे त्वे आ भूषन्ति वेधसः ।
 तव श्रवांस्युपमान्युक्थ्या सुतेष्विन्द्र गिर्वणः २
 श्रायन्त इव सूर्य विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
 वसूनि जाते जनमान ओजसा प्रति मागं न दीधिम ३
 अनर्शरातिं वसुदामुपं स्तुहि मद्रा इन्द्रस्य रातयः ।
 सो अस्य कामं विधतो न रोषति मनो वृणाय चोदयन् ४
 त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
 अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुण्यतः ५ (१५४९)

अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षाणी शिशुं न मातरा ।

विश्वास्ते स्पृधः श्रथयन्त मन्यवे वृत्रं यद्विन्दु तूर्वासि

६

इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।

आशुं जेतारं हेतारं रथीतम्—मर्तुतं तुष्ट्यावृधम्

७

इष्कर्तारमनिष्कृतं सहस्कृतं शतमूर्तिं शतक्रतुम् ।

समानमिन्द्रमवसे हवामहे वसवानं वसूजुधम्

८ [३] (१६५२)

(१००)

(१२) १-३, ६-१२ नेमो भार्गवः, ४-५ इन्द्रः । इन्द्रः, ८ सुपर्णः, ९ वज्रा वा, १०-११ वाक् ।

त्रिष्टुप्, ६ जगती, ७-९ अनुष्टुप् ।

अयं त एमि तन्वा पुरस्ता—दिश्वे वृषा अमि मा यन्ति पश्चात् ।

यदा मध्यं दीधरो भागमिन्द्रा—ऽऽदिन्मया कृणवो वीर्याणि

१

वधामि ते मधुनो मक्षमग्रे हितस्ते मागः सुतो अस्तु सोमः ।

असंश्च त्वं दक्षिणतः सखा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भुरि

२

प्र सु स्तोमं भरत वाजयन्त इन्द्राय सत्यं यद्वि सत्यमस्ति ।

नेन्द्रो अस्तीति नेम उ त्व आह क ई वदर्श कमभि पृत्वाम

३

अयमस्मि जरितः पश्य मेह विश्वा जातान्यभ्यस्मि मङ्गा ।

ऋतस्य मा प्रविशो वर्धय—न्याद्विरो भुवना वर्धरीमि

४

आ यन्मा वेना अरुहसूतस्यै एकमासीनं हर्यतस्य पृष्ठे ।

मनश्चिन्मे हृद आ प्रत्यवोच—वर्धिकवृज्जिष्ठुमन्तः सखायः

५

विश्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या या चकर्थं मघवाग्निन्द्र सुन्वते ।

पारावतं यत् पुरुसंभूतं व—स्वपावृणोः शरभाय ऋषिबन्धवे

६ [४]

प्र नूनं धावता पृथक् नेह यो वो अवावरीत् ।

नि वी वृतस्य मर्मेणि वज्रमिन्द्रो अपीपतत्

७

मनोजवा अयमान आयसीमतरत् पुरम् ।

दिवं सुपर्णो गत्वाय सोमं वज्रिण आभरत्

८

समुद्रे अन्तः शयत् उग्रा वज्रो अमीवृतः ।

भरन्त्यस्मै संयतः पुरःप्रस्रवणा बलिम्

९

(१६६१)

यद्वाग्वदन्त्याविचेतनानि राष्ट्रिं देवानां निषसाद मन्त्रा ।	
चतस्र ऊर्जं दुषुहे पर्यासि कं स्विदस्याः परमं जगाम	१०
देवीं वाचमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।	
सा नो मन्त्रेषमूर्जं दुहाना धेनुर्वागस्मानुप सुप्सुतैतु	११
सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्व द्यौर्वेहि लोकं वज्राय विष्कमे ।	
हनाव वृत्रं रिणचाव सिन्धूनिन्द्राय यन्तु प्रसवे विसृष्टाः	१२ [५] (१६६४)

(१०१)

१६ जमदग्निर्भागवः । मित्रावरुणौ, ५ मित्रावरुणादित्याः, ६ आदित्याः, ७-८ अभिर्मौ, ९-१० वायुः,
११-१२ सूर्यः, १३ उषाः सूर्यप्रभा वा, १४ पवमानः, १५-१६ गौः । १-२ प्रगाथः =
(बृहती, सतोबृहती), ३ गायत्री, ४ सतोबृहती, ५-१३ प्रगाथः = (विषमा बृहती,
समा सतोबृहती,) १४-१६ त्रिष्टुप् ।

कथंगित्था स मर्त्यः शशमे देवतातये ।	
यो नूनं मित्रावरुणावमिष्टय आचक्रे हव्यदातये	१
वर्षिष्ठक्षत्रा उरुचक्षसा नरा राजाना दीर्घभुक्तमा ।	
ता बाहुता न वंसना रथर्यतः साकं सूर्यस्य रश्मिभिः	२
प्र यो वां मित्रावरुणा ऽजिरो कूतो अद्रवत् । अयःशीर्षा मदेरघुः	३
न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे न संवादय रमते ।	
तस्मान्नो अद्य समृतेरुप्यतं बाहुभ्यां न उरुप्यतम्	४
प्र मित्राय प्रार्यम्णे संचध्यमृतवसो ।	
वरुध्यं वरुणे छन्द्यं वचः स्रोत्रं राजसु गायत	५ [६]

ते हिंन्विरे अरुणं जेन्यं वरुणं कं पुत्रं तिसृणाम् ।	
ते धामान्यमृता मर्त्यानाम दग्धा अभि चक्षते	६
आ मे वचांस्युद्यता द्युमत्तमां ने कर्त्वा ।	
उभा यातं नासत्या सजोषसा प्रति हव्यानि वीतये	७
रातिं यद्वामरक्षसं हवामहे युवाम्यां वाजिनीवसू ।	
प्राचीं होत्रां प्रतिरन्तावितं नरा गृणाना जमदग्निना	८
आ नो यज्ञं विविस्पृशं वायो याहि सुमन्मभिः ।	
अन्तः पवित्र उपरि श्रीणानो ह्यं शुक्रो अयामि ते	९ (१६७१)

वेत्यध्वर्युः पथिभी रजिष्ठैः प्रति हव्यानि वीतये ।

अधा नियुत्व उभयस्य नः पिब शुचिं सोमं गवाशिरम्

१० [७]

वणमहाँ असि सूर्य बळादित्य महाँ असि ।

महस्ते सतो महिमा पनस्यते ऽद्धा देव महाँ असि

११

बट् सूर्य भवसा महाँ असि सत्रा देव महाँ असि ।

महा देवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम्

१२

इयं या नीच्यकिर्णी रूपा रोहिण्या कृता ।

चित्रेव प्रत्यदृश्यायन्त्यन्तर्वृशसु बाहुषु

१३

प्रजा ह तिस्रो अत्यायमीयुर्न्यन्या अर्कममितो विविधे ।

बृहद्ध तस्थौ भुवनेष्वन्तः पर्वमानो हरित आ विवेश

१४

माता रुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसादित्यानाममृतस्य नाभिः ।

प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदितिं वधिष्ट

१५

वचोविदुं वाचमुक्रीरयन्तीं विश्वाभिधींभिरुपतिष्ठमानाम् ।

देवीं देवेभ्यः पर्येयुषीं गा मा मावृक्त मर्त्यो ब्रुभ्रचेताः

१६ [८] (१६८०)

(१०९)

२२ भार्गवः प्रयोगः, अग्निर्बाह्वस्पत्यः, पावको वा, सहस्रः पुत्रौ गृहपति-यविष्ठौ
तयोर्वान्यतरः । अग्निः । गायत्री ।

त्वमग्ने बृहद्वयो दधासि देव काशुषे ।

कविर्गृहपतिर्युवा

१

स न इळानया सह देवाँ अग्ने देवस्युवा ।

चिकिद्धिभानवा वह

२

त्वया ह स्विद्युजा वयं चोदिष्ठेन यविष्ठय ।

अभि ष्मो वाजसातये

३

और्वमृगुवच्छुचि मप्रवानवा हवे ।

अग्निं समुद्रवाससम्

४

हुव वातस्वनं कविं पर्जन्यकन्धं सहः ।

अग्निं समुद्रवाससम्

५ [९] (१६८५)

आ स॒वं स॒वितु॒र्यथा॒ म॒गस्ये॒व मु॒जिं हु॒वे ।

अ॒ग्निं स॒मुद्र॒वास॒सम्

६

अ॒ग्निं वो॑ वृ॒धन्त॑ म॒ध्वरा॒णां पु॒रुत॑म॒म् ।

अ॒च्छा न॒ष्ट्रे स॒ह॒स्वते

७

अ॒यं यथा॑ न आ॒भुव॑त त्व॒ष्टा रू॒पेव॑ तक्ष॒या ।

अ॒स्य क॒त्वा य॒श॒स्वतः

८

अ॒यं वि॒श्वा अ॒मि भि॒यो ऽग्नि॑र्वे॒षु प॒त्यते॑ ।

आ वा॒जैरु॒प नो॑ ग॒मत्

९

वि॒श्वेषा॑मि॒ह स्तु॒हि हो॒तॄणां॑ य॒श॒स्त॑म॒म् ।

अ॒ग्निं य॒ज्ञेषु॑ पु॒र्व्यम्

१० [१०]

शी॒रं पा॒वक॑शो॒चिषं॑ ज्ये॒ष्ठो यो द॒मेष्वा ।

वृ॒दाय॑ दी॒र्घश्रु॑त्त॒मः

११

तम॑र्वन्तं न सा॒नसिं॑ गु॒णीहि॑ वि॒प्र शु॒ष्मिर्ण॑म् ।

मि॒त्रं न या॑त॒यज॑न॒म्

१२

उ॒प त्वा जा॒मयो॑ गि॒रो दे॒विश॑ती॒र्हवि॒ष्कृतः॑ ।

वा॒यो र॒नीके॑ अ॒स्थिर॑न

१३

यस्य॑ त्रि॒धा त्व॑वृ॒तं ब॒र्हिस्त॑स्था॒वसं॑दि॒नम् ।

आ॒र्प॒श्चि॒न्नि द॑धा प॒दम्

१४

प॒दं दे॒वस्य॑ मी॒ळद्दु॒षो ऽना॑धृ॒ष्टाभि॑रु॒तिभिः॑ ।

भ॒द्रा सूर्य॑ इ॒वोप॑हृ॒क्

१५ [११]

अ॒ग्ने घृ॒तस्य॑ धी॒तिभि॑ स्ते॒पानो॑ दे॒व शो॒चिषा॑ ।

आ दे॒वान् व॑क्षि॒ यक्षि॑ च

१६

तं त्वा॑ज॒नन्त॑ मा॒तरः॑ क॒विं दे॒वासो॑ अ॒ङ्गिरः॑ ।

ह॒व्यवा॑ह॒मम॑र्त्य॒म्

१७

प्र॒चेत॑सं त्वा क॒वे ऽग्ने॑ वृ॒तं वरे॑ण्य॒म् ।

ह॒व्यवा॑हं नि वे॒दिरे

१८

न॒हि मे॒ अस्त्य॑द्द॒या न स्व॑धि॒तिर्व॑न॒न्वति॑ ।

अ॒र्धेता॑हृ॒ग्मरा॑मि ते

१९ (१६९९)

यद्वग्ने कानि कानि चि—दा ते दारुणि कुम्भसि ।

ता जुषस्व यविष्ठय

२०

यदस्युपजिह्विका यद्वज्रो अतिमर्षति ।

सर्वं तदस्तु ते घृतम्

२१

अग्निमिन्धानो मनसा धियं सचेत मर्त्यः ।

अग्निमीधे विवस्वभिः

२२ [१२] (१७०९)

(१०३)

१४ सोमरिः काण्वः । अग्निः, १४ अग्न्यामरुतः । वृहती, ५ विराड्रूपाः ७, ९, ११, १३ सप्तोवृहतीः
८, १२ ककुपः १० हसीयसी; १४ अनुष्टुप् ।

अवशिं गातुवित्तमो यस्मिन् ब्रतान्यावुधुः ।

उपो षु जातमार्यस्य वर्धनमग्निं नक्षन्त नो गिरः

१

प्र वैषोदासां अग्निर्वैवाँ अज्ज्ञा न मज्मना ।

अनु मातरं पृथिवीं वि वावृते तस्थौ नाकस्य सानवि

२

यस्माद्वेजन्त कृष्टयश्चकृत्यानि कृण्वतः ।

सहस्रसां मेधसाताविव तमना ऽग्निं धीभिः संपर्यत

३

प्र यं राये निनीषमि मतो यस्तं वसो दाशत ।

स वीरं धत्ते अग्न उक्थशांसिनं तमना सहस्रपोषिणम्

४

स हृच्छे चिदुमि तृणति वाजमर्षता स धत्ते अक्षिति श्रवः ।

त्वे वैवत्रा सदा पुरुवसो विश्वा वामानि धीमहि

५ [१३]

यो विश्वा दयते वसु होता मन्द्रो जनानाम् ।

मधोर्न पात्रा प्रथमान्यस्मै प्र स्तोमा यन्त्यग्नये

६

अश्वं न गीर्भी रथ्यं सुदानवो मर्मज्यन्ते देवयवः ।

उमे तोके तनये दस्म दिश्यते पर्षि राधो मघोनाम्

७

प्र मंहिष्ठाय गायत क्रतावे बृहते शुक्रशोचिषे ।

उपस्तुतासो अग्नये

८

आ वंसते मघवा वीरवद्यज्ञः समिन्द्रो द्युमन्याहुतः ।

कुविज्ञो अस्य सुमतिर्नवीयस्य च्छा वाजेमिरागमत्

९

(१७११)

प्रेष्ठमु प्रियाणां स्तुष्टासावार्तिथिम् ।
अग्निं रथानां यमम्

१० [१४]

उदिता यो निदिता वेदिता व—स्वा यज्ञियो वर्तति ।

दुष्टरा यस्य प्रवणे नोर्मयो धिया वाजं सिषामतः

११

मा नो हृणीतामतिथि—र्वसुग्निः पुरुप्रशस्त एषः ।

यः सुहोता स्वध्वरः

१२

मो ते रिषन्ये अच्छोक्तिभिर्वसो ऽग्ने केभिश्चिदेवः ।

कीरिश्चिद्धि त्वामीष्टे दूत्याय रातहव्यः स्वध्वरः

१३

आग्ने याहि मरुत्सखा रुद्रेभिः सोमपीतये ।

सोमर्या उप सुष्टुतिं मादयस्व स्वर्णरे

१४[१५](१७१६)

॥ इत्यष्टमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र—संख्या

सप्तममण्डलस्यान्तपर्यन्तं	५९७४
अष्टममण्डलस्य (वालखिल्यसहिता)	१७१६
,, (वालखिल्यरहिता १६३६)	
सर्वयोगः	७६९०

अथ नवमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-२४]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया	। इन्द्राय पातवे सुतः	१
रक्षोहा विश्वचर्षणि रमि योनिमयोहतम्	। वृणा सधस्थमासदत्	२
वरिवोधातमो भव मंहिष्ठो वृत्रहन्तमः	। पर्षि राधो मघोनाम्	३
अभ्यर्ष महानां देवानां वीतिमन्धसा	। अभि वाजमुत भवः	४
त्वामच्छा चरामसि तदिदर्थं विवेदिवे	। इन्द्रो त्वे न आशसः	५ [१६]
पुनार्ति ते परिश्रुतं सोमं सूर्यस्य दुहिता	। वारेण शश्वता तना	६
तमीमण्वीः समर्य आ गृण्यन्ति योषणो वश	। स्वसारः पार्ये दिवि	७
तमीं हिन्वन्त्यगुवो धमन्ति बाकुरं वृतिम्	। त्रिधातु वारुणं मधु	८
अमीडममद्या उत श्रीणन्ति धेनवः शिशुम्	। सोममिन्द्राय पातवे	९
अस्येदिन्द्रो मघेष्व विश्वा वृत्राणि जिघ्रते	। शूरो मघा च मंहते	१० [१७] (१०)

(२)

१० मेधातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व देववीरति पवित्रं सोम रंहा	। इन्द्रमिन्द्रो वृषा विश	१
आ वक्ष्यस्व महि प्सरो वृषेन्दो द्युम्वत्तमः	। आ योनिं धर्णसिः सदः	२
अधुक्षत प्रियं मधु धारा सुतस्य वेधसः	। अपो वसिष्ठ सुक्रतुः	३
महान्तं त्वा महीरन्वापो अर्षन्ति सिन्धवः	। यद्रोभिर्वासयिष्यसे	४
समुद्रो अप्सु मामृजे विष्टम्भो धरुणो दिवः	। सोमः पवित्रे अस्मयुः	५ [१८]
अचिक्रवृष्टा हरिर्महान् मित्रो न वर्जतः	। सं सूर्येण रोचते	६
गिरस्त इन्द्र ओजसा मर्मज्यन्ते अपस्युवः	। यामिर्मदाय शुर्मसं	७
तं त्वा मदाय वृष्य उ लेख्युर्दुर्वादे	। तव प्रशस्तयो महीः	८
अस्मभ्यमिन्द्राविन्द्रः मध्वः पवस्व धारया	। पर्जन्यो वृष्टिर्मां इव	९
गोषा इन्द्रो नृषा अस्य श्वसा वाजसा उत	। आत्मा यज्ञस्य पूर्यः	१० [१९] (१०)

(१)

१० आजीगर्तिः शुनःशेषः, कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष देवो अमर्त्यः	पर्णवीरिव क्षीयति	। अमि द्रोणान्यासवम्	१
एष देवो विषा कृतो	ऽति ह्वरींसि धावति	। पवमानो अर्वाभ्यः	२
एष देवो विपन्युभिः	पवमान क्रतायुभिः	। हरिर्वाजाय मृज्यते	३
एष विश्वानि वार्या	शूरो यस्मिन् सत्त्वभिः	। पवमानः सिषासति	४
एष देवो रथर्यति	पवमानो दशस्यति	। आविष्कृणोति वग्वनुम्	५ [२०]
एष विप्रैरभिष्टुतो	ऽपो देवो वि गाहते	। दधद्रत्नानि काशुषे	६
एष दिवं वि धावति	तिरो रजांसि धारया	। पवमानः कर्निकवत्	७
एष दिवं व्यासरत्	तिरो रजांस्यस्पृतः	। पवमानः स्वध्वरः	८
एष प्रत्नेन जन्मना	देवो देवेभ्यः सुतः	। हरिः पवित्रे अर्षति	९
एष तु स्य पुरुवता	जजानो जनयन्निषः	। धारया पवते सुतः	१० [२१] (३०)

(४)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सना च सोम जेषि च	पवमान महि श्रवः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१
सना ज्योतिः सना स्व	विश्वा च सोम सौभगा	। अथा नो वस्यसस्कृधि	२
सना दक्षमुत क्रतु	मप सोम मृधो जहि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	३
पवीतारः पुनीतन	सोममिन्द्राय पातवे	। अथा नो वस्यसस्कृधि	४
त्वं सूर्ये न आ भज	तव कत्वा तवोतिमिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	५ [२२]
तव कत्वा तवोतिमि	ज्योक् पश्येम सूर्यम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	६
अभ्यर्ष स्वायुध	सोम द्विर्हंस रयिम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	७
अभ्यर्षानपच्युतो	रयिं समत्सु सामहिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	८
त्वां यज्ञैरवीवृधन्	पवमान विधर्मणि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	९
रयिं नश्चित्रमश्विन	मिन्वो विश्वायुमा भर	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१० [२३] (४०)

(५)

११ काश्यपोऽसितो देवलो वा । आग्नीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपान्, ३ इल्लः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उपासानकता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रच्येतसी, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्याः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री, ८-११ अनुष्टुप् ।

समिद्धो विश्वतस्पतिः पर्वमानो वि रारजति । प्रीणन् वृषा कर्निकदत् १
तनूनपात पर्वमानः शृङ्गे शिशानो अर्षति । अन्तरिक्षेण रारजत २
इल्लेन्यः पर्वमानो रयिर्वि रारजति द्युमान् । मधोर्धाराभिरोजसा ३
बर्हिः प्राचीनमोजसा पर्वमानः स्तुणन् हरिः । देवेषु देव ईयते ४
उदतिर्जिहते बृहद् द्वारो देवीर्हिरण्ययीः । पर्वमानेन सुहृताः ५ [२४]

सुशिल्पो बृहती मही पर्वमानो वृषण्यति । नक्तोषासा न दर्शते ६
उभा देवा नृचक्षसा होतारा दैव्या हुवे । पर्वमान इन्द्रो वृषा ७
भारती पर्वमानस्य सरस्वतीळा मही ।
इमं नो यज्ञमा गमन् तिस्रो देवीः सुपेशसः ८
त्वष्टारमग्रजां गोपां पुरोयावानमा हुवे ।
इन्द्रुरिन्द्रो वृषा हरिः पर्वमानः प्रजार्पतिः ९
वनस्पतिं पर्वमान मध्वा समङ्गिध धारया ।
सहस्रवल्शं हरितं भ्राजमानं हिरण्ययम् १०
विश्वं देवाः स्वाहाकृतिं पर्वमानस्या गत ।
वायुर्बृहस्पतिः सूर्योऽग्निरिन्द्रः सजोषसः ११ [२५] (५१)

(६)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

मन्द्रया सोम धारया वृषा पवस्व देवयुः । अठ्यो वारंष्वस्मयुः १
अभि त्यं मद्यं मवृ—मिन्दुविन्द्र इति क्षर । अभि वाजिनो अर्षतः २
अभि त्यं पूर्यं मदं सुवानो अर्ष पवित्र आ । अभि वाजमुत श्रवः ३
अनु इप्सास इन्द्रव आपो न प्रवतासरन् । पुनाना इन्द्रमाशत ४
यमत्यमिव वाजिनं मृजन्ति योषणो दश । वने क्रीळन्तमत्यविम ५ [२६]
तं गोमिर्वृषणं रसं मदीय देववीतये । सुतं भगीय सं सृज ६ (५७)

वे॒वो वे॒वाय॒ धार॒ये—न्द्रा॒य प॒वते॒ सुतः॑ । प॒यो य॒दस्य॑ पी॒पय॑त् ७
 आ॒त्मा य॒ज्ञस्य॑ रं॒ह्या सु॒ष्वाणः॑ प॒वते॒ सुतः॑ । प्र॒जं नि पा॑ति का॒व्यम् ८
 ए॒वा पु॒नान॑ इन्द्र॒यु—र्मदं॑ मदि॒ष्ठ धी॒तये॑ । गु॒हां बि॒हधि॒षे गि॒रः ९ [२७] (६०)

(७)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृ॒ग्मिन्द्र॑वः प॒था ध॒र्मक्ष॑तस्य सु॒भियः॑ । वि॒द्वाना॑ अस्य यो॒ज॒नम् १
 प्र धा॒रा म॒ध्वो अ॒ग्नियो॑ म॒हीर॒पो वि गा॑हते । ह॒विर्ह॒विषु॑ व॒न्द्यः २
 प्र यु॒जो वा॒चो अ॒ग्नियो॑ वृषा॒व च॒क्रवृ॑द्धने । स॒द्याभि॑ स॒त्यो अ॒ध्वरः॑ ३
 परि॒ यत॑ का॒व्या क॒वि—र्तु॒म्णा व॒सानो॑ अ॒र्षति॑ । स्व॒र्वाजी॑ सि॒पास॑ति ४
 प॒वमा॑नो अ॒भि स्पृ॒धो वि॒शो रा॒जेव॑ सी॒दति॑ । यदी॒मृण्व॑न्ति वे॒धसः॑ ५ [२८]

अ॒व्यो वा॒रं परि॑ प्रि॒यो ह॒रिर्व॑नेषु सी॒दति॑ । रे॒भो व॑नु॒ष्यते॒ मती॑ ६
 स वा॒युमिन्द्र॑म॒श्विना॑ सा॒कं म॑दे॒न ग॒च्छति॑ । र॒णा यो अस्य॑ ध॒र्मभिः॑ ७
 आ मि॒त्रावरु॑णा भ॒गं म॒ध्वः प॑वन्त ऊ॒र्मयः॑ । वि॒द्वाना॑ अस्य श॒कर्म॑भिः ८
 अ॒स्मभ्यं॑ गो॒दसी॒ रयिं॑ म॒ध्वो वा॒जस्य॑ सा॒तये॑ । श्र॒वो व॑सू॒नि सं जि॑तम् ९ [२९] (६१)

(८)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पु॒ते सो॒मा अ॒भि प्रि॒य—मिन्द्र॑स्य का॒मम॑क्षरन् । व॒र्ध॒न्तो अस्य॑ वी॒र्यम् १
 पु॒नाना॑सश्चमृष॒वो ग॒च्छ॒न्तो वा॒युम॑श्विना । ते नो॑ धान्तु सु॒वीर्य॑म् २
 इन्द्र॑स्य सोम रा॒धसे॑ पु॒नानो॑ हा॒दि चो॑दय । ऋ॒तस्य॑ योनि॒मास॑दम् ३
 मृ॒जन्ति॑ त्वा द॒श क्षि॒पो हि॒न्वाति॑ स॒प्त धी॑तयः । अनु॒ वि॒प्रा अ॒मादि॑षुः ४
 दे॒वेभ्य॑स्त्वा म॒दाय॑ कं सृ॒जान॑म॒ति मे॒घ्यः । सं गो॒भिर्वा॑सयाम॒सि ५ [३०]

पु॒नानः॑ क॒लशे॑ष्वा व॒स्त्राण्य॑रु॒पो ह॒रिः । परि॑ ग॒व्यान्प॑व्यत ६
 म॒घोन॑ आ प॒वस्व॒ नो ज॒हि वि॒श्वा अप॑ द्वि॒पः । इन्द्रो॑ स॒स्वाय॑मा वि॒श ७
 वृ॒ष्टिं वि॒वः परि॑ स्र॒व द्यु॒म्नं पृ॑थि॒व्या अधि॑ । स॒हो नः॑ सोम पु॒त्सु धाः॑ ८
 नृ॒चक्ष॑सं त्वा व॒य—मिन्द्र॑पीतं स्व॒र्विद॑म् । भ॒क्षीम॑हि प्र॒जामि॑दम् ९ [३१] (७८)

(९)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रिया विवः कविर्वयांसि नप्त्योर्हितः	। सुवानो याति कविक्रतुः	१
प्रप्र क्षयाय पन्यसे जनाय जुष्टो अद्वहे	। वीत्यर्ष चर्निष्ठया	२
स सुनुर्मातरा शुचिर्जातो जाते अरोचयत	। महान् मही क्रतावृधा	३
स सप्त धीतिभिर्हितो नद्यो अजिन्वद्वहः	। या एकमक्षि वावृधुः	४
ता अमि सन्तमस्तृतं महे युवानमा दधुः	। इन्दुमिन्द्र तव व्रते	५ [३२]
अमि वह्निरमर्त्यः सप्त पश्यति वावहिः	। क्विर्वैवीरतर्पयत	६
अवा कल्पेषु नः पुमस्तमांसि सोम योध्या	। तानि पुनान जङ्घनः	७
न नव्यसे नवीयसे सुक्ताय साधया पथः	। प्रत्नवद्वोचया रुचः	८
पवमान महि श्रवो गामध्वं रासि वीरवत	। सना मेधां सना स्वः	९ [३३] (८७)

(१०)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र स्वानासो रथा इवाऽर्वन्तो न अबस्यवः	। सोमासो राये अक्रमुः	१
हिन्वानासो रथा इव दधन्विरे गर्भस्त्योः	। भरासः कारिणामिव	२
राजानो न प्रशस्तिभिः सोमासो गोभिरञ्जते	। यज्ञो न सप्त धातृभिः	३
परि सुवानास इन्ववो मदाय बर्हणा गिरा	। सुता अर्धन्ति धारया	४
आपानासो विवस्वतो जनन्त उषसो भर्गम्	। सूरः अण्वं वि तन्वते	५ [३४]
अप द्वारा मतीनां प्रत्ना कृण्वन्ति कारवः	। वृष्णा हरस आयवः	६
समीचीनास आसते होतारः सप्तजामयः	। पदमेकस्य पिप्रतः	७
नामा नार्मि न आ दद्वे चक्षुश्चित् सूर्ये सचा	। कवेरपत्यमा वृहे	८
अमि प्रिया विवस्पदमध्वर्युभिर्गुहा हितम्	। सूरः पश्यति चक्षसा	९ [३५] (९६)

(११)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उपास्मै गायता नरः पवमानायेन्द्वे	। अमि देवा इयक्षते	१
अमि ते मधुना पयोऽथर्वाणो अशिभयुः	। देवं देवाय देवेषु	२
स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमर्षते	। शं राजन्नोर्षधीभ्यः	३ (९९)

दध्रवे नु स्वतवसे ऽरुणाय दिविस्पृशे । सोमाय गाथमर्चत	४
हस्तच्युतेभिरदिभिः सुतं सोमं पुनीतन । मधावा धावता मधु	५ [३६]
नमसेदुष सीदत कुभेकुभि श्रीणीतन । इन्दुमिन्द्रे वधातन	६
अमित्रहा विचर्षणिः पवस्व सोम शं गवे । देवेभ्यो अनुकामकृत्	७
इन्द्राय सोम पातवे मदाय परि पिच्यसे । मनश्चिन्मनसस्पतिः	८
पवमान सुवीर्यं रयिं सोम रिरिहि नः । इन्दुविन्द्रेण नो युजा	९ [३७] (१०५)

(१२)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा अमृगमिन्दवः सुता क्रतस्य सादने । इन्द्राय मधुमत्तमाः	१
अभि विप्रा अनूषत गावो वत्सं न मातरः । इन्द्रं सोमस्य पीतये	२
मवच्युत क्षेति सादने सिन्धोरूमा विपश्चित । सोमो गौरी अधि श्रितः	३
दिवो नाभा विचक्षणो ऽव्यो वारं महीयंत । सोमो यः सुक्रतुः कविः	४
यः सोमः कलशेष्वौ अन्तः पवित्र आहितः । तमिन्दुः परि पस्वजे	५ [३८]
प्र वाचमिन्दुरिष्यति समुद्रस्याधि विष्टपि । जिन्वन् कोशं मधुश्रुतम्	६
नित्यस्तोत्रो वनस्पतिर्धीनामन्तः सवर्द्धयः । हिन्वानो मानुषा युगा	७
अभि प्रिया दिवस्पदा सोमो हिन्वानो अर्षति । विप्रस्य धारया कविः	८
आ पवमान धारय रयिं सहस्रवर्चसम् । अस्मे इन्द्रो स्वाभुवम्	९ [३९] (११४)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३३]

(१३)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमः पुनानो अर्षति सहस्रधारो अत्यविः । वायोरिन्द्रस्य निष्कृतम्	१
पवमानमवस्यवो विप्रमभि प्र गायत । सुष्वाणं देववीतये	२
पवन्ते वाजसातये सोमाः सहस्रपाजसः । गृणाना देववीतये	३
उत नो वाजसातये पवस्व बृहतीरिषः । द्युमदिन्दो सुवीर्यम्	४
ते नः सहस्रिणं रयिं पवन्तामा सुवीर्यम् । सुवाना देवास इन्दवः	५ [१]
अत्यां हियाना न हेतुभि रसृगं वाजसातये । वि वारमव्यमाशवः	६
वाथा अर्षन्तीन्दवो ऽभि वत्सं न धेनवः । कुधन्विरे गर्भस्योः	७
जुष्ट इन्द्राय मत्सरः पवमान कर्निकदत् । विश्वा अप द्विषो जहि	८
अपघ्नन्तो अराव्णाः पवमानाः स्वर्हशः । योनावृतस्य सीदत	९ [२] (१११)

(१४)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्राप्तिप्यवत् कविः	सिन्धोरुर्मावर्धि ध्रितः ।	कारं बिभ्रत् पुरुस्पृहम्	१
गिरा यद्वी सर्वन्धवः	पञ्च वार्ता अपस्यवः ।	परिष्कृण्वन्ति धर्णसिम	२
आवस्य शुष्मिणो रसे	विश्वे देवा अमत्सत ।	यद्वी गोभिर्वसायते	३
निरिणानो वि धावति	जहृच्छर्याणि तान्वा ।	अत्रा सं जिघ्रते युजा	४
नसीभिर्यो विवस्वतः	शुभ्रो न मामृजे युवा ।	गाः कृण्वानो न निर्णिजम्	५ [३]
अति ध्रिती तिरश्चता	गव्या जिगात्यण्व्या ।	वग्नुमियति यं विदे	६
अभि क्षिपः समगमत	मर्जयन्तीरिषस्पतिम् ।	पृष्ठा गृभ्णत वाजिनः	७
परि विव्यानि मर्षुश्व	विश्वानि सोम पार्थिवा ।	वसूनि याह्यस्मयुः	८ [४] (१३१)

(१५)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष धिया वात्यण्व्या	शूरो रथेमिराशुभिः ।	गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम्	१
एष पुरु धियायते	बृहते देवतातये ।	यत्रासृतास आसते	२
एष हितो वि नीयते	ऽन्तः शुभ्रावता पथा ।	यदी तुअन्ति भूर्णयः	३
एष शृङ्गाणि बोधुव	च्छिशीते यूथ्योऽं वृषा ।	नृम्णा दधान ओजसा	४
एष रुक्मिभिरीयते	वाजी शुभ्रेभिरंशुभिः ।	पतिः सिन्धूनां भवन्	५
एष वसूनि पिबुना	परुषा ययिवाँ अति ।	अव शार्देषु गच्छति	६
एतं मृजन्ति मर्ज्य	मुप द्रोणेष्वायवः ।	प्रचक्राणं महीरिषः	७
एतमु त्वं वहा क्षिपो	मृजन्ति सप्त धीतयः ।	स्वायुधं मविन्तमम्	८ [५] (१३२)

(१६)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

य ते सोतारं ओणयोऽं	रसं मदाय वृष्वये ।	सर्गो न तवत्येतशः	१
कृत्वा वक्षस्य रथ्य	मपो वसानमन्धसा ।	गोषामण्वेषु सश्विम	२
अनसमप्सु वृष्टरं	सोमं पवित्र आ सृज ।	पुनीहीन्द्राय पातये	३
य पुनानस्य चेतसा	सोमः पवित्रे अर्पति ।	कृत्वा सधस्थमासवत्	४ (१३३)

प्र त्वा नमोभिरिन्द्व	इन्द्र सोमा असृक्षत	। महे मराय कारिणः	५
पुनानो रूपे अय्ये	विश्वा अर्षिभिः श्रियः	। शूरो न गोषु तिष्ठति	६
विषो न सानु पिप्युषी	धारा सुतस्य वेधसः	। वृथा पवित्रे अर्षति	७
त्वं सोम विपश्चितं	तना पुनान आयुषु	। अय्यो वारं वि धावसि	८ [६] (१४७)

(१७)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र निम्नेनेव सिन्धवो	घ्नन्तो वृत्राणि भूर्णयः	। सोमा असृग्रमाशवः	१
अभि सुवानास इन्द्वो	वृष्टयः पृथिवीमिव	। इन्द्रं सोमासो अक्षरन्	२
अत्यूर्मिर्मत्सरो मदुः	सोमः पवित्रे अर्षति	। विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	३
आ कलशेषु धावति	पवित्रे परि विच्यते	। उक्थैर्यज्ञेषु वर्धते	४
अति त्री सोम रोचना	रोहन् न भ्राजसे दिवम्	। इष्णन् तसूर्यं न चोदयः	५
अभि विप्रा अनूषत	मूर्धन् यज्ञस्य कारवः	। दधानाश्चक्षसि प्रियम्	६
तमु त्वा वाजिनं नरो	धीभिर्विप्रा अवस्यवः	। मुजन्ति देवतातये	७
मधोर्धारा मनु क्षर	तीव्रः सधस्थमासदः	। चारुर्कृताय पीतये	८ [७] (१५५)

(१८)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सुवानो गिरिष्ठाः	पवित्रे सोमो अक्षाः	। मर्देषु सर्वधा असि	१
त्वं विप्रस्त्वं कविर्मधु	प्र जातमन्धसः	। मर्देषु सर्वधा असि	२
तव विश्वे सजोषसो	देवासः पीतिमाशत	। मर्देषु सर्वधा असि	३
आ यो विश्वानि वार्या	वसूनि हस्तयोर्वुधे	। मर्देषु सर्वधा असि	४
य इमे रोदसी मही	सं मातरेव दोहते	। मर्देषु सर्वधा असि	५
परि यो रोदसी उमे	सद्यो वाजेभिरर्षति	। मर्देषु सर्वधा असि	६
स शुष्मी कलशेष्वा	पुनानो अचिक्रदत्	। मर्देषु सर्वधा असि	७ [८] (१६१)

(१९)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यत् सोम चित्रमुक्थ्यं	विष्यं पार्थिवं वसु	। तन्नः पुनान आ मर	१
युवं हि स्थः स्वर्पती	इन्द्रश्च सोम गोपती	। ईशाना पिप्यतु धियः	२ (१६४)

वृषा पुनान आयुषु	स्तनयज्ञधि बर्हिषि	। हरिः सन् योनिमासदत्	३
अवीवशन्त धीतयो	वृषमस्याधि रेतसि	। सुनोर्वत्सस्य मातरः	४
कुबिद्वृषण्यन्तीभ्यः	पुनानो गर्भमादधत्	। याः शुक्रं दुहते पर्यः	५
उप शिक्षापतस्थुषो	मियसमा धेहि शत्रुषु	। पवमान विदा रयिम्	६
नि शत्रोः सोम वृष्ण्यं	नि शुष्मं नि वयस्तिर । दूरे वा सतो अन्ति वा		७ [९] (१६९)

(१०)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र कुबिर्वृषीतये	ऽव्यो वारैभिरर्षति	। साह्वान् विश्वा अमि स्पृधः	१
स हि घ्मा जरितुभ्य आ	वाजं गोमन्तमिन्वति । पवमानः सहस्रिणाम्		२
परि विश्वानि चेतसा	मशसे पवसे मती	। स नः सोम श्रवो विदः	३
अभ्यर्ष बृहद्यशो	मघर्वज्यो ध्रुवं रयिम्	। इषं स्तोतृभ्य आ भर	४
त्वं राजेव सुवतो	गिरः सोमा विवेशिथ	। पुनानो बह्वे अद्भुत	५
स वह्निरप्सु दुष्टरो	मृज्यमानो गर्भस्त्योः	। सोमश्चमूषु सीदति	६
क्रीकृर्मसो न मंहयुः	पवित्रं सोम गच्छसि	। दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	७ [१०] (१७६)

(११)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते धावन्तीन्दवः	सोमा इन्द्राय वृष्वयः	। मत्सरासः स्वर्विदः	१
प्रवृण्वन्तो अभियुजः	सुष्वये वरिवोविदः	। स्वयं स्तोत्रे वयस्कृतः	२
वृथा क्रीळन्त इन्दवः	सधस्थमभ्येकमित	। सिन्धोरुर्मा व्यक्षरन्	३
एते विश्वानि वार्या	पवमानास आशत	। हिता न सप्तयो रथे	४
आस्मिन् पिशङ्गमिन्दवो	दधाता वेनमादिशे	। यो अस्मभ्यमरावा	५
क्रमुर्न रथ्यं नवं	दधाता केतमादिशे	। शुक्राः पवध्वमर्णसा	६
एत उ त्ये अवीवशन्	काष्ठां वाजिनो अकत । सतः प्रासाविषुर्मतिम्		७ [११] (१८३)

(१२)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमास आशवो	रथा इव प्र वाजिनः	। सर्गाः सृष्टा अक्षिपत	१
एते वाता इवोरवः	पर्जन्यस्येव वृष्टयः	। अग्नेरिव भ्रमा वृथा	२

(१८५)

एते पूता विपश्चितः सोमासो दध्याशिरः । विपा व्यानशुर्धियः	३
एते मृष्टा अमर्त्याः ससृवांसो न शश्रमुः । इयक्षन्तः पथो रजः	४
एते पूष्ठानि रोदसो—विप्रियन्तो व्यानशुः । उतेदमुत्तमं रजः	५
तन्तुं तन्वानमुत्तम—मनुं प्रवत आशत । उतेदमुत्तमाप्यम्	६
त्वं सोम पुणिभ्य आ वसु गव्यानि धारयः । ततं तन्तुमचिक्रदः	७ [१२] (१९०)

(१३)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा अमृग्रमाशवा मधोर्मदस्य धारया । अभि विश्वानि काव्या	१
अनु प्रत्नास आयवः पदं नवीया अक्रमुः । रुचे जनन्त सूर्यम्	२
आ पवमान नो भग—ऽर्यो अदाशुषो गर्यम् । कूधि प्रजावतीरिषः	३
अभि सोमास आयवः पवन्ते मद्यं मर्दम् । अभि कोशं मधुश्चुतम्	४
सोमा अर्पति धर्णसि—दर्धान इन्द्रियं रसम् । सुवीरो अभिशस्तिपाः	५
इन्द्राय सोम पवसे देवेभ्यः सधमाद्यः । इन्द्रा वाजं सिषाससि	६
अस्य पीत्वा मदाना—मिन्द्रो वृत्राण्यप्रति । जघान जघनच्च नु	७ [१३] (१९७)

(१४)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासो अधन्विषुः पवमानास इन्द्रवः । श्रीणाना अप्सु मृजत	१
अभि गावो अधन्विषु—रापो न प्रवता यतीः । पुनाना इन्द्रमाशत	२
प्र पवमान धन्वसि सोमेन्द्राय पार्तवे । नृभिर्यतो वि नीयसे	३
त्वं सोम नृमार्दनः पवस्व चर्षणीसहे । सस्त्रियो अनुमाद्यः	४
इन्द्रो यद्विभिः सुतः पवित्रं परिधावसि । अरमिन्द्रस्य धास्ते	५
पवस्व वृत्रहन्तमो—क्थेभिरनुमाद्यः । शुचिः पावको अजुतः	६
शुचिः पावक उच्यते सोमः सुतस्य मध्वः । देवावीरघशंसहा	७ [१४] (२०४)

(१५)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १५-६०]

६ दृळहच्युत आगस्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व दक्षसार्धनो देवेभ्यः पीतये हरे । मरुज्यो वायवे मर्दः	१
पवमान धिया हितोऽभि योनिं कनिकदत् । धर्मेणा वायुमा विश	२ (२०६)

सं देवैः शोभते वृषा	कविर्योनावधि प्रियः	। वृत्रहा देववीतमः	३
विश्वा रूपाण्याविशन्	पुनानो याति हर्यतः	। यत्रामृतास आसते	४
अरुषो जनयन् गिरः	सोमः पवत आयुषक्	। इन्द्रं गच्छन् कविकृतुः	५
आ पवस्व मदन्तिम	पवित्रं धारया कवं	। अर्कस्य योनिमासदम्	६ [१५] (२१०)

(१६)

६ इधमवाहो दार्ढ्युतः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तममृक्षन्त वाजिनमुपस्थे	अदितेरधि	। विप्रसो अण्ड्या धिया	१
तं गावो अभ्यनूषत	सहस्रधारमक्षितम्	। इन्द्रं धर्तारमा विवः	२
तं वेधा मेधयाहयन्	पवमानमधि द्यवि	। धर्णसि भूरिधायसम्	३
तमह्यन् भुरिजोर्धिया	संवसानं विवस्वतः	। पतिं वाचा अदाभ्यम्	४
तं सानावधि जामयो	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः	। हर्यतं भूरिचक्षसम्	५
तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः	पवमान गिरावृधम्	। इन्द्रविन्द्राय मत्सग्म	६ [१६] (२१६)

(१७)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष कविरभिष्टुतः	पवित्रे अधि तोशते	। पुनानो घ्नन्नप सिधः	१
एष इन्द्राय वायवे	स्वर्जित परि पिच्यते	। पवित्रं दक्षसाधनः	२
एष नृभिर्वि नीयते	विषो मूर्धा वृषा सुतः	। सोमो वनेषु विश्ववित	३
एष गव्युरचिक्रवृत्	पवमानो हिरण्ययुः	। इन्द्रुः सत्राजिदमृतः	४
एष सूर्येण हासते	पवमानो अधि द्यवि	। पवित्रं मत्सरो मदः	५
एष शुष्मसिष्यद्वन्तरिक्षे	वृषा हरिः	। पुनान इन्द्रुरिन्द्रमा	६ [१७] (२२१)

(१८)

६ प्रियमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष वाजी हितो नृभिर्विश्वविन्मनस्स्पतिः	। अव्यो वारं वि धावति	१
एष पवित्रे अक्षरत् सोमो देवेभ्यः सुतः	। विश्वा धामान्याविशन्	२
एष देवः शुभायते ऽधि योनावमर्त्यः	। वृत्रहा देववीतमः	३
एष वृषा कर्निकद्वद्वशभिर्जामिभिर्यतः	। अभि द्रोणानि धावति	४

(२२६)

एष सूर्यमरोचयत् पर्वमानो विचर्षणिः । विश्वा धामानि विश्वचित् ५
एष शुष्म्यदाभ्यः सोमः पुनानो अर्षति । देवावीर्यशंसहा ६ [१८] (११८)

(१९)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

प्रास्य धारा अक्षरन् वृष्णः सुतस्यौजसा । देवाँ अनु प्रभूषतः १
सार्ति मृजन्ति वेधसो गुणन्तः कारवो गिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुदध्यम् २
सुपहा सोम तानि ते पुनानाय प्रभूवसो । वर्धा समुद्रमुदध्यम् ३
विश्वा वमूनि संजयन् पर्वस्व सोम धारया । इनु द्वेषांसि सध्यक् ४
रक्षा मुनो अररुषः स्वनात समस्य कस्य चित् । निदो यत्र मुमुच्छमहे ५
एन्द्रो पार्थिवं रयिं दिव्यं पर्वस्व धारया । द्युमन्तं शुष्ममा भर ६ [१९] (११९)

(२०)

६ विश्वराङ्गिरसः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

प्र धारा अस्य शुष्मिणो वृथा पवित्रे अक्षरन् । पुनानो वाचमिष्यति १
इन्दुर्हियानः सोतृभिर्मृज्यमानः कर्निकदत् । इयति वग्नुमिन्द्रियम् २
आ नः शुष्मं नृषाह्यं वीरवन्तं पुरुस्पृहम् । पर्वस्व सोम धारया ३
प्र सोमो अति धारया पर्वमानो असिष्यदत् । अभि द्रोणान्यासदम् ४
अप्सु त्वा मधुमत्तमं हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः । इन्वुविन्द्राय पीतये ५
सुनोता मधुमत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । चारुं शर्धाय मन्मरम् ६ [२०] (१२०)

(२१)

६ गोतमो राहुगणः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासः स्वाध्यः पर्वमानासो अक्रमुः । रयिं कृण्वन्ति चेतनम् १
द्विवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो द्युम्नवर्धनः । भवा वाजानां पतिः २
तुभ्यं वाता अभिप्रियस्तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः । सोम वर्धन्ति ते महः ३
आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संगथे ४
तुभ्यं गावो घृतं पयो बभ्रो वुषुह्ये अक्षितम् । वर्षिष्ठे अधि सान्वि ५
स्वायुधस्य ते सतो भुवनस्य पते वयम् । इन्द्रो ससित्वमुश्मसि ६ [२१] (१२१)

(३२)

६ इषावाश्व आत्रेयः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासो मवृष्युतः	अर्षसे नो मघोनः	।	सुता विदथे अक्रमुः	१
आर्षीं त्रितस्य योषणो	हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः	।	इन्दुमिन्द्राय प्रीतये	२
आर्षीं हंसो यथा गणं	विश्वस्यावीवशन्मतिम्	।	अत्यो न गोभिर्ज्यते	३
उमे सोमावचाकशन्	मृगो न तक्तो अर्षसि	।	सीदन्नुतस्य योनिमा	४
अभि गावो अनूषत	योषां जारमिव प्रियम्	।	अग्न्याजिं यथा हितम्	५
अस्मे धेहि द्युमद्यशो	मघवज्यश्च मह्यं च	।	सनिं मेधामुत अर्षः	६ [२२] (२५०)

(३३)

६ त्रित आप्स्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासो विणश्चितो	ऽपां न यन्त्यूर्मयः	।	वनानि महिषा इव	१
अभि द्रोणानि बभ्रवः	शुक्रा क्रतस्य धारया	।	वाजं गोर्मन्तमक्षरन्	२
सुता इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुज्यः	।	सोमा अर्षन्ति विष्णवे	३
तिस्रो वाच उदीरते	गावो मिमन्ति धेनवः	।	हरिरेति कर्निकवत्	४
अभि बह्नीरनूषत	यद्वीर्कृतस्य मातरः	।	मर्मज्यन्ते दिवः शिशुम्	५
रायः समुद्रांश्चतुरो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः	।	आ पवस्व सहास्रिणः	६ [२३] (२५८)

(३४)

६ त्रित आप्स्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सुवानो धारया तने	न्दुर्हिन्वानो अर्षति	।	रुजह्व्वा द्योजसा	१
सुत इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुज्यः	।	सोमो अर्षति विष्णवे	२
वृषाणं वृषमिर्यतं	सुन्वन्ति सोममद्विभिः	।	ब्रुहन्ति शकर्मना पयः	३
भुवत् त्रितस्य मज्यो	भुवदिन्द्राय मत्सरः	।	सं रूपैरज्यते हरिः	४
अमीमृतस्य विष्टपं	दुहते पृथ्निमातरः	।	चारु प्रियतमं हविः	५
समेनमहुता इमा	गिरो अर्षन्ति सस्रुतः	।	धेनूर्वाश्वो अवीवशत	६ [२४] (२६४)

(३५)

६ प्रभूषसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ नः पवस्व धारया	पवमान रयिं पृथुम्	।	यया ज्योतिर्विवासि नः	१
इन्द्रो समुद्रमीक्ष्य	पवस्व विश्वमेजय	।	रायो धृता न ओजसा	२ (२६६)

त्वया वीरेण वीरवो ऽभि ज्याम पृतन्यतः । क्षरा णो अभि वार्यम् ३	
प्र वाजमिन्दुर्गिष्यति सिषासन् वाजसा ऋषिः । वृता विद्वान आयुधा ४	
तं गीर्भिर्वाचमीक्ष्यं पुनानं वासयामसि । सोमं जनस्य गोपतिम ५	
विश्वो यस्य वृते जनो वृधा धर्मणस्पतेः । पुनानस्य प्रभूवसोः ६ [२५] (५७०)	

(३६)

३ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असर्जि रथ्यो यथा पवित्रे चम्वाः सुतः । कार्पमेन् वाजी न्यक्रमीत १	
स वह्निः सोम जागृविः पवस्व देववर्गिति । अभि कोशं मधुश्रुतम् २	
स नो ज्योतींषि पूर्य पवमान वि रंचय । क्रत्वे दक्षाय नां हिनु ३	
शुम्भमान क्रतायुभिर्मृज्यमानो गर्भस्याः । पवते वारं अव्ययं ४	
स विश्वा वृशुषे वसु सोमो विद्वानि पार्थिवा । पवतामान्तरिक्ष्या ५	
आ विवस्पृष्ठमश्वयुर्मव्ययुः सोम गेहमि । वीरयुः शवमस्पते ६ [२६] (५७६)	

(३७)

३ रूहगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स सुतः पीतये वृषा सोमः पवित्रे अर्पति । विघ्नन् रक्षांसि देवयुः १	
स पवित्रे विचक्षणो हरिर्गर्पति धर्णमिः । अभि योनिं कनिक्रदन् २	
स वाजी रंचना विवः पवमानो वि धावति । रक्षोहा वारमव्ययम् ३	
स त्रितस्याधि सानवि पवमानो अगेचयन् । जामिभिः मूर्यं सह ४	
स वृत्रहा वृषा सुतो वरिवोविददाभ्यः । सोमो वाजमिवासरन् ५	
स देवः कविनेषितो ऽभि द्रोणानि धावति । इन्दुर्गिन्द्राय मंहना ६ [२७] (५८५)	

(३८)

३ रूहगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष तु स्य वृषा रथो ऽव्यो वारंभिर्गर्पति । गच्छन् वाजं सहस्रिणम् १	
एतं त्रितस्य योषणो हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये २	
एतं त्यं हरितो दश मर्मज्यन्ते अश्वयुवः । याभिर्मदाय शुम्भते ३	
एष स्य मानुषीप्वा श्यनां न विक्षु सीदति । गच्छेन्नारो न योषितम् ४	
एष स्य मद्यां रसो ऽव चण्डे विवः शिशुः । य इन्दुर्वारमाविशत् ५	
एष स्य पीतये सुतो हरिर्गर्पति धर्णमिः । कन्वन् योनिमभि प्रियम् ६ [२८] (५८८)	

(३९)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आशुरर्षं बृहन्मते	परि प्रियेण धाम्ना	। यत्र देवा इति ब्रवन्	१
परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं	जनाय यातयन्निषः	। वृष्टिं विवः परि स्रव	२
सुत एति पवित्र आ	त्विषिं दधान ओजसा	। विचक्षाणो विरोचयन्	३
अयं स यो विवस्परि	रघुयामा पवित्र आ	। सिन्धोरुर्मा व्यक्षरन्	४
आविवांसन् परावतो	अथो अर्वावतः सुतः	। इन्द्राय सिच्यते मधु	५
समीचीना अनुषत	हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः	। योनावृतस्य सीदत	६ [२९] (२९४)

(४०)

३ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पुनानो अक्रमीवृमि	विश्वा मृधो विचर्षणिः	। शुम्भन्ति विषं धीतिभिः	१
आ योनिमरुणो रुह—	द्रमदिन्द्रं वृषा सुतः	। ध्रुवे सदसि सीदति	२
नू नो रयिं महामिन्द्रा	ऽम्मभ्यं सोम विश्वतः	। आ पवस्व सहस्रिणाम	३
विश्वा सोम पवमान	द्युस्त्रानीन्ववा भर	। विदाः सहस्रिणीर्गिः	४
स नः पुनान आ भर	रयिं स्तोत्रे सुवीर्यम्	। जरितुर्वर्धया गिरः	५
पुनान इन्ववा भर	सोमं द्विबर्हसं रयिम्	। वृषन्निन्द्रा न उक्थ्यम्	६ [३०] (३००)

(४१)

३ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ये गावां न भूर्णय—	स्त्वेषा अयासो अक्रमुः	। घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम्	१
सुवितस्य मनामहे	ऽति सेतुं दुराव्यम्	। साह्वांसो दम्युमव्रतम्	२
शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः	पवमानस्य शुष्मिणः	। चरन्ति विद्युतो विवि	३
आ पवस्व महीमिषं	गोमदिन्द्रो हिरण्यवत	। अश्वावद्वाजवत सुतः	४
स पवस्व विचर्षण	आ मही गेदसी पूण	। उपाः सूर्यो न रश्मिभिः	५
परि णः शर्मयन्त्या	धारया सोम विश्वतः	। सरा रसेव विष्टपम्	६ [३१] (३०६)

(४२)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

जनयन् रोचना विवो	जनयन्नप्सु सूर्यम्	। वसानो गा अपो हरिः	१
एष प्रत्नेन मन्मना	देवो देवेभ्यस्परि	। धारया पवते सुतः	२ (३०८)

वावृधानाय तूर्धये पर्वन्ते वाजसातये । सोमाः सहस्रपाजसः ३
 दुहानः प्रत्नमित् पर्यः पवित्रे परि विच्यते । क्रन्दन् देवाँ अजीजनत् ४
 अमि विश्वानि वार्या ऽमि देवाँ क्रतावृधः । सोमः पुनानो अर्षति ५
 गोमज्ञः सोम वीरव दम्बावद्वाजवत् सुतः । पर्वस्व बृहतीरिषः ६ [३२] (३१९)

(४३)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यो अत्य इव मृज्यते गोभिर्मदाय हर्यतः । तं गीर्मिर्वासयामसि १
 तं नो विश्वा अवस्युवो गिरः शुम्भन्ति पूर्वथा । इन्दुमिन्द्राय पीतये २
 पुनानो याति हर्यतः सोमो गीर्मिः परिष्कृतः । विप्रस्य मेध्यातिथेः ३
 पवमान विदा रयि मस्मभ्यं सोम सुभिर्यम् । इन्दो सहस्रवर्चसम् ४
 इन्दुरत्यो न वाजसृत् कनिक्कन्ति पवित्र आ । यदक्षारतिं देवयुः ५
 पर्वस्व वाजसातये विप्रस्य गृणतो वृधे । सोम रास्व सुवीर्यम् ६ [३३] (३१८)

॥ इति षष्ठोऽष्टकः ॥६॥

॥ अथ सप्तमोऽष्टकः ॥७॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४१]

(४४)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ण इन्दो महे तन ऊर्मि न बिभ्रवर्षसि । अमि देवाँ अयास्यः १
 मती जुष्टो धिया हितः सोमो हिन्वे परावति । विप्रस्य धारया कविः २
 अयं देवेषु जागृविः सुत एति पवित्र आ । सोमो याति विचर्षणिः ३
 स नः पवस्व वाजयु श्रक्काणश्चारुमध्वरम् । बर्हिष्मो आ विवासति ४
 स नो भगाय त्रायवे विप्रवीरः सदावृधः । सोमो देवेष्वा यमत ५
 स नो अद्य वसुसये क्रतुविद्रातुवित्तमः । वाजं जेषि श्रवो बृहत् ६ [१] (३१७)

(४५)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स पवस्व मदाय कं नृचक्षा देववीतये । इन्दुविन्द्राय पीतये १
 स नो अर्षामि द्रुत्यं त्वमिन्द्राय तोशसे । देवान् त्सर्विभ्य आ वरम् २
 उत त्वामरुणं वयं गोमिरञ्जमो मदाय कम् । वि नो राये दुरो वृधि ३
 अत्यू पवित्रमक्रमीद् वाजी धुरं न यामनि । इन्दुर्वेवेषु पत्यते ४
 समी सखायो अस्वरन् वने क्रीळन्तमत्यविम् । इन्दुं नावा अनूषत ५
 तया पवस्व धारया यया पीतो विचक्षसे । इन्दो स्तोत्रे सुवीर्यम् ६ [२] (३१०)

(४६)

६ अयास्य माङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्रन् देववीतये	ऽत्यासः कृत्या इव	। क्षरन्तः पर्वतावृधः	१
परिष्कृतास इन्द्रो	योषेव पित्र्यावती	। वायुं सोमा असृक्षत	२
एते सोमास इन्द्रवः	प्रयस्वन्तश्चमू सुताः	। इन्द्रं वर्धन्ति कर्मभिः	३
आ धावता सुहस्यः	शुका गृष्णीत मन्थिना	। गोभिः श्रीणीत मत्सरम्	४
स पवस्व धनंजय	प्रयन्ता राधसो महः	। अस्मभ्यं सोम गातुवित्	५
एतं मृजन्ति मज्यं	पवमानं दश क्षिपः	। इन्द्राय मत्सरं मदम्	६ [३] (३३३)

(४७)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया सोमः सुकृत्या	महश्चिदुभ्यवर्धत	। मन्वान उद्वृषायते	१
कृतानीदस्य कर्त्वा	चेतन्ते दस्युतर्हणा	। ऋणा च धृष्णुश्चयते	२
आत् सोम इन्द्रियो रसो	वज्रः सहस्रसा भुवत्	। उक्थं यदस्य जायते	३
स्वयं कविर्विधर्तरि	विषाय रत्नमिच्छति	। यदीं मर्मज्यते धियः	४
सिषासतु रयीणां	वाजेष्वर्वतामिव	। भर्षेण जिग्युषामसि	५ [४] (३४१)

(४८)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतं	सधस्थेषु महो विवः	। चारुं सुकृत्ययेमहे	१
संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यं	महामहिमतं मदम्	। शतं पुगे रुरुक्षणिम्	२
अतस्त्वा रयिमभि	राजानं सुकतो विवः	। सुपर्णो अव्यथिर्भरत्	३
विश्वस्मा इत् स्वर्हृशे	साधारणं रजस्तुरम्	। गोपामृतस्य विभरत्	४
अधा हिन्वान इन्द्रियं	ज्यायो महित्वमानशे	। अमिष्टिकृद्विचर्षणिः	५ [५] (३४६)

(४९)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व वृष्टिमा सु नो	ऽपामूर्मि विवस्परि	। अयक्ष्मा बृहतीरिषः	१
तया पवस्व धारया	यया गाव इहागमन्	। जन्यास उप नो गृहम्	२
घृतं पवस्व धारया	यज्ञेषु देववीतमः	। अस्मभ्यं वृष्टिमा पव	३
स न ऊर्जे व्यव्ययं	पवित्रं धाव धारया	। देवासः शृणवन् हि कम्	४
पवमानो असिष्यवृ	द्रक्षांस्यपजङ्घनत्	। प्रत्नवद्रोचयन् रुचः	५ [६] (३५१)

(५०)

५ उच्यथ आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मास ईरते	सिन्धोरुर्मेरिव स्वनः । वाणस्य चोदया पविम्	१
प्रसवे त उदीरते	तिष्ठो वाचो मस्यस्युवः । यदव्य एषि सानवि	२
अव्यो वारे परि प्रियं	हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः । पवमानं मधुश्रुतम्	३
आ पवस्व मदिन्तम्	पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासवम्	४
स पवस्व मदिन्तम्	गोभिरञ्जानो अक्तुभिः । इन्दुविन्द्राय पीतये	५ [७] (३५६)

(५१)

५ उच्यथ आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अध्वर्यो अद्विभिः सुतं	सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीन्द्राय पातवि	१
द्विवः पीयूषमुत्तमं	सोममिन्द्राय वज्रिणे । सुनोता मधुमत्तमम्	२
तव त्य इन्वो अन्धसो	वेवा मधोव्यश्नते । पवमानस्य मरुतः	३
त्वं हि सोम वर्धयन्	त्सुतो मदाय मूर्णये । वृषन् त्तोतारमूतये	४
अभ्यर्ष विचक्षण	पवित्रं धारया सुतः । अभि वाजमुत श्रवः	५ [८] (३५७)

(५२)

५ उच्यथ आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि द्युक्षः सनद्वयि	र्मरद्राजं नो अन्धसा । सुवानो अर्ष पवित्र आ	१
तव प्रत्नेभिरध्वमि	रव्यो वारे परि प्रियः । सहस्रधारो यात् तना	२
चरुर्न यस्तमीक्ष्ये	न्वो न दानमीक्ष्य । वधैर्धस्रवीक्ष्य	३
नि शुष्ममिन्दवेषां	पुरुहूत जनानाम् । यो अस्माँ आदिवेशति	४
शतं न इन्द ऊतिभिः	सहस्रं वा शुचीनाम् । पवस्व मंहयद्रयिः	५ [९] (३५८)

(५३)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मासो अस्थू	रक्षो मिन्दन्तो अद्विबः । नुदस्व वाः परिस्पृधः	१
अया निजघ्निरोजसा	रथसङ्गे धने हिते । स्तवा अविभ्युषा हृवा	२
अस्य व्रतानि नाधृषे	पवमानस्य द्रुष्या । रुज यस्त्वा पृतन्यति	३
तं हिन्वन्ति मवृच्युतं	हरिं नदीषु बाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम्	४ [१०] (३५९)

(५४)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अस्य प्रजामनु द्युतं शुक्रं दुर्बुद्धे अह्नयः	। पर्यः सहस्रसामृषिम्	१
अयं सूर्य इवोपहृग्यं सरांसि धावति	। सप्त प्रवत आ दिवम्	२
अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानो भुवन्नोपरि	। सोमो देवो न सूर्यः	३
परि णो देववीतये वाजो अर्षसि गोमते	। पुनान इन्द्रविन्द्रयुः	४ [११] (३७४)

(५५)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यवयव नो अन्धसा पुष्टपुष्टं परि स्रव	। सोम विश्वा च सौमगा	१
इन्द्रो यथा तव स्तवो यथा ते जातमन्धसः	। नि बर्हिषि प्रिये सदः	२
उत नो गोविदश्ववित पवस्व सोमान्धसा	। मक्षुर्तमेभिरहभिः	३
यो जिनाति न जीयते हन्ति शत्रुमभीत्य	। स पवस्व सहस्रजित	४ [१२] (३७८)

(५६)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सोमं क्रतुं बृहद्वाशुः पवित्रे अर्षति	। विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	१
यत् सोमो वाजमर्षति शतं धारा अपस्युवः	। इन्द्रस्य सस्यमाविशन्	२
अमि त्वा योषणो दशं जारं न कन्यानुषत	। मृज्यसे सोम सातयं	३
त्वमिन्द्राय विष्णवे स्वादुरिन्द्रो परि स्रव	। नृन् त्तोतृन् पाह्यहंसः	४ [१३] (३८२)

(५७)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते धारा असम्भतो दिवो न यन्ति वृष्टयः	। अच्छा वाजं सहस्रिणाम्	१
अमि मिवाणि काव्या विश्वा चक्षाणो अर्षति	। हरिस्तुन्नान आयुधा	२
स मर्षजान आयुमि रिमो राजेव सुव्रतः	। श्येनो न वंसु षीदति	३
स नो विश्वा दिवो वसूतो पृथिव्या अर्धि	। पुनान इन्द्रवा भर	४ [१४] (३८६)

(५८)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तरत् स मन्दी धावति धारा सुतस्यान्धसः	। तरत् स मन्दी धावति	१
उजा वेदु वरुणां मतीस्व देव्यर्षसः	। तरत् स मन्दी धावति	२ (३८८)

ध्वस्रयोः पुरुषन्त्यो—रा सहस्राणि वस्रहे । तरत स मन्दी धावति ३
आ ययोऽस्त्रिंशतं तना सहस्राणि च वस्रहे । तरत स मन्दी धावति ४ [१५] (३९०)

(५९)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व गोजिदश्वजि—द्विश्वजित् सोम रण्यजित् । प्रजावद्वत्तमा भर १
पवस्वाद्भ्यो अदाभ्यः पवस्वौर्ध्वीभ्यः । पवस्व धिषणाभ्यः २
त्वं सोम पवमानो विश्वानि कुरिता तर । कविः सीवु नि बर्हिषि ३
पवमान स्वर्विक्रो जायमानोऽभवो महान् । इन्द्रो विश्वो अभीदसि ४ [१६] (३९४)

(६०)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री, ३ पुरउष्णिक् ।

प्र गायत्रेण गायत पवमानं विचर्षणिम् । इन्द्रं सहस्रचक्षसम् १
तं त्वा सहस्रचक्षस—मथो सहस्रभर्णसम् । अति वारमपाविषुः २
अति वारान् पवमानो असिष्यदन् कलशो अमि धावति । इन्द्रस्य हाद्यांविशन् ३
इन्द्रस्य सोम राधसे शं पवस्व विचर्षणे । प्रजावद्वेत आ भर ४ [१७] (३९८)

(६१)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ६१-६७]

३० अमहीयुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया वीती परि स्रव यस्त इन्द्रो मवृष्वा । अवाहन् नवतीर्नव १
पुरः सद्य इत्थाधिये दिवोदासाय शम्बरम् । अध त्यं तुर्वशं यदुम् २
परि णो अश्वमश्ववि—द्रोमदिन्द्रो हिरण्यवत् । क्षरा सहस्रिणीरिषः ३
पवमानस्य ते वयं पवित्रमभ्युन्वृतः । सखित्वमा वृणीमहे ४
ये ते पवित्रमूर्मयो ऽमिक्षरन्ति धारया । तेभिर्नः सोम मृळय ५ [१८]

स नः पुनान आ भर राधं वीरवतीमिषम् । ईशानः सोम विश्वतः ६
एतमु त्यं वश क्षिपो मृजन्ति सिन्धुमातरम् । समावित्येभिरक्षत ७
समिन्द्रेणोत वायुना सुत एति पवित्र आ । सं सूर्यस्य रश्मिभिः ८
स नो मगाय वायवे पूष्णे पवस्व मधुमान् । चारुर्मित्रे वरुणे च ९
उच्चा ते जातमन्धसो विवि वज्रम्या वदे । उग्रं शर्म मद्भि श्रवः १० [१९]
एना विश्वान्यर्ब आ युक्तानि मानुषाणाम् । सिषासन्तो वनामहे ११ (४०९)

स न इन्द्राय यज्ववे वरुणाय मरुच्यः । वरिवोवित परि स्रव १२
 उपो षु जातमपुनरं गोभिर्मङ्गं परिष्कृतम् । इन्दुं देवा अयासिषुः १३
 तमिद्वर्धन्तु नो गिरो वत्सं संशिश्वरीरिव । य इन्द्रस्य हवुंसनिः १४
 अर्षी णः सोम इं गवे धृक्षस्व पिप्युपीमिषम् । वधां समुद्रमुक्थ्यम् १५ [२०]

पर्वमानो अजीजन द्विवश्वित्रं न तन्यतुम् । ज्योतिर्वैश्वानरं बृहत १६
 पर्वमानस्य ते रसो महो राजन्नदुच्छ्रुतः । वि वारमव्यमर्षति १७
 पर्वमान रसस्तव दक्षो वि राजति द्युमान । ज्योतिर्विश्वं स्वर्हृशे १८
 यस्ते मद्रो वरेण्यस्तेना पवस्वान्धसा । देवावीरघशंसहा १९
 जग्निर्वृत्रममित्रियं सस्निर्वाजं विवेर्विवे । गोषा उ अश्वसा असि २० [२१]

समिंश्लो अरुधो मव सूपस्थाभिर्न धेनुभिः । मीर्वञ्छयेनो न योनिमा २१
 स पवस्व य आविथेन्द्रं वृत्राय हन्तवे । वविवांसं महीरपः २२
 सुवीरासो वयं धना जयेम सोम मीढुः । पुनानो वर्ध नो गिरः २३
 त्वोतासस्तवावसा स्याम वन्वन्त आमुः । सोम वतेषु जागृहि २४
 अपघ्नन् पवते मृधो ऽप सोमो अराण्यः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् २५ [२२]

महो नो राय आ मर पर्वमान जही मृधः । रास्वेन्दो वीरवद्यशः २६
 न त्वा शतं चन ह्रतो राधो वित्सन्तमा मिनन् । यत् पुनानो मस्वस्यसे २७
 पर्वस्वेन्दो वृषा सुतः कृधी नो यशसो जने । विश्वा अप द्विषो जहि २८
 अस्य ते सख्ये वयं तवेन्दो द्युम्न उत्तमे । सासह्याम पृतन्यतः २९
 या ते भीमान्यायुधा तिग्मानि सन्ति धूर्धणे । रक्षा समस्य नो निदः ३० [२३] (४३८)

(६२)

३० अमवग्निर्भागेवः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

एते असृष्टमिन्द्रवस्तिरः पवित्रमाश्रवः । विश्वान्यभि सौमगा १
 विघ्नन्तो वुरिता पुरु सुगा तोकार्य वाजिनः । तना कृण्वन्तो अर्धते २
 कृण्वन्तो वरिवो गवे ऽभ्यर्षन्ति सुष्टुतिम् । इळांमस्मभ्यं संयतम् ३
 असाव्यंशुर्मदाया ऽप्सु दक्षो गिरिठाः । श्येनो न योनिमासवत् ४
 शुभ्रमन्धो देववात मप्सु धृतो नृभिः सुतः । स्वदन्ति गावः पयोभिः ५ [२४]

आकीमश्वं न हेतारो ऽशुशुभ्रसुताय । मध्वो रसं सधमावे ६ (४३९)

यास्ते धारा मधुश्चुतो ऽसृग्रमिन्द ऊतये । ताभिः पवित्रमामदः	७
सो अर्षेन्द्राय पीतये तिरो रोमाण्यव्यया । सीवुन् योना बनेष्वा	८
त्वमिन्दो परि स्रव स्वादिष्ठो अङ्गिरोभ्यः । वरिवोविद्धुतं पयः	९
अयं विचर्षणिर्हितः पवमानः स चेतति । हिन्वान आप्यं ब्रूत	१० [२५]
एष वृषा वृषव्रतः पवमानो अशस्तिहा । करद्रसूनि वृशुषे	११
आ पवस्व सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । पुरुश्चन्द्रं पुरुस्पृहम्	१२
एष स्य परि पिच्यते मर्मज्यमान आयुभिः । उरुगायः कविक्रतुः	१३
सहस्रोतिः शतामघो विमानो रजसः कविः । इन्द्राय पवते मदः	१४
गिरा जात इह स्तुत इन्दुरिन्द्राय धीयते । वीर्योना वसतार्विव	१५ [२६]
पवमानः सुतो नृभिः सोमो वाजमिवासरत । चमूपु शक्मनासदम्	१६
तं त्रिपृष्ठे त्रिवन्धुरे रथे युञ्जन्ति यातवे । ऋषीणां सप्त धीतिभिः	१७
तं सौतारो धनस्पृत माशुं वाजाय यातवे । हरिं हिनोत वाजिनम्	१८
आदिशन् कलशं सुतो विश्वा अर्पेन्नाभि श्रियः । शूरो न गोषु तिष्ठति	१९
आ त इन्द्रो मदाय कं पयो दुहन्यायवः । देवा देवेभ्यो मधु	२० [२७]
आ नः सोमं पवित्र आ सृजता मधुमत्तमम् । देवेभ्यो देवश्रुत्तमम्	२१
एतं सोमा असृक्षत गृणानाः श्रवांस महे । मदिन्तमस्य धारया	२२
अभि गव्यानि वीतये नृम्णा पुनानो अर्पमि । सनद्वाजः परि स्रव	२३
उत नो गोमतीरियो विश्वा अर्प परिष्टुमः । गृणानो जमदग्निना	२४
पवस्व वाचो अग्रियः सोमं चित्राभिरुतिभिः । अभि विश्वानि काव्या	२५ [२८]
त्वं ससृद्रिया अपां ऽग्रियो वाच ईर्यन् । पवस्व विश्वमेजय	२६
तुभ्येमा भुवना कवे महिम्ने सोम तस्मिन् । तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः	२७
प्र ते विवो न वृष्ट्या धारा यन्त्यसश्रतः । अभि शुक्रामुपस्तिरम्	२८
इन्द्रायेन्दुं पुनीतनाग्रं दक्षाय सार्धनम् । ईशानं वीतिराधसम्	२९
पवमान क्रतुः कविः सोमः पवित्रमामद । दधन स्तोत्रे सुवीर्यम्	३० [२९] (४५८)

(३२)

३० निधुनिः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ पवस्व सहस्रिणं रयिं सोम सुवीर्यम् । अस्मे श्रवांसि धारय	१
इषमूर्जं च पिन्वम इन्द्राय मत्सरिन्तमः । चमूप्या नि वीदसि	२ (४६०)

सुत इन्द्राय विष्णवे सोमः कुलशो अक्षरत । मधुमौ अस्तु वायवे ३	
एते असृग्रमाशवो ऽति ह्वरांसि बभ्रवः । सोमां क्रतस्य धारया ४	
इन्द्रं वर्धन्तो अप्तुरः कृण्वन्तो विश्वमार्यम् । अपघ्नन्तो अराग्णः ५ [३०]	
सुता अनु स्वमा रजो ऽभ्यर्षन्ति बभ्रवः । इन्द्रं गच्छन्त इन्द्रवः ६	
अया पवस्व धारया यया सूर्यमरोचयः । हिन्वानो मानुषीरपः ७	
अयुक्त सूर एतशं पर्वमानो मनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे ८	
उत त्या हरितो दश सूरौ अयुक्त यातवे । इन्दुरिन्द्र इति ब्रुवन् ९	
परीतो वायवे सुतं गिर इन्द्राय मत्सरम् । अव्यो वारेषु सिञ्चत १० [३१]	
पर्वमान विदा रयि—मस्मभ्यं सोम दुष्टरम् । यो दृणाशो वनुष्यता ११	
अभ्यर्ष सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । अभि वाजमुत श्रवः १२	
सोमो देवो न सूर्यो ऽद्विभिः पवते सुतः । दधानः कुलशे रसम् १३	
एते धामान्यार्या शुका क्रतस्य धारया । वाजं गोमन्तमक्षरन् १४	
सुता इन्द्राय वज्रिणे सोमांसो दध्याशिरः । पवित्रमत्यक्षरन् १५ [३२]	
प्र सोम मधुमत्तमो राये अर्ष पवित्र आ । मदा यो देववीतमः १६	
तभी मृजन्त्यायवो हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम् १७	
आ पवस्व हिरण्यव—दश्वावत् सोम वीरवत् । वाजं गोमन्तमा भर १८	
परि वाजे न वाजयु—मव्यो वारेषु सिञ्चत । इन्द्राय मधुमत्तमम् १९	
कविं मृजन्ति मर्ज्यं धीभिर्विप्रा अवस्यवः । वृषा कनिकदर्यति २० [३३]	
वृषणं धीभिरप्तुरं सोममृतस्य धारया । मती विप्राः समस्वर्गन् २१	
पवस्व देवायुष—गिन्द्रं गच्छतु ते मदः । वायुमा रोह धर्मणा २२	
पर्वमान नि तोशसे रयिं सोम श्रवाय्यम् । प्रियः समुद्रमा विश २३	
अपघ्नन् पवसे मृधः क्रतुवित् सोम मत्सरः । नुदस्वादेवयुं जनम् २४	
पर्वमाना असृक्षत सोमाः शुक्रास इन्द्रवः । अभि विश्वानि काव्या २५ [३४]	
पर्वमानास आशवः शुभ्रा असृग्रमिन्द्रवः । घन्तो विश्वा अप द्विषः २६	
पर्वमाना द्विवस्प—यन्तरिक्षादसृक्षत । पृथिव्या अधि सानवि २७	
पुनानः सोम धारये—न्वो विश्वा अप सिधः । जहि रक्षांसि सुक्रतो २८	
अपघ्नन् त्सोम रक्षसो ऽभ्यर्ष कनिकदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् २९	
अस्मे वसूनि धारय सोमं दिव्यानि पार्थिव । इन्द्रो विश्वानि वार्या ३० [३५] (४८८)	

(६४)

३० कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

वृषा सोम द्युमाँ अंसि	वृषा देव वृषवतः	। वृषा धर्मीणि वृधिषे	१
वृष्णस्ते वृष्ण्यं शवो	वृषा वनं वृषा मदः	। सत्यं वृषन् वृषेदसि	२
अश्वो न चक्रवो वृषा	सं गा इन्वो समवतः	। वि नो राये दुरो वृधि	३
असृक्षत प्र वाजिनो	गव्या सोमांसो अश्वया	। शुक्लासो वीर्याशवः	४
शुम्भमाना क्रतायुभिर्	मृज्यमाना गर्भस्त्योः	। पवन्ते वारे अवयये	५ [३६]
ते विश्वा वाशुषे वसु	सोमा विव्यानि पार्थिवा	। पवन्तामान्तरिक्ष्या	६
पवमानस्य विश्वविन्	प्र ते सर्गा असृक्षत	। सूर्यस्येव न रश्मयः	७
केतुं कृण्वन् विवस्परि	विश्वा रूपाभ्यर्षसि	। समुद्रः सोम पिन्वसे	८
हिन्वानो वाचमिष्यसि	पवमान विधर्मणि	। अक्रान् देवो न सूर्यः	९
इन्दुः पविष्ट चेतनः	प्रियः कवीनां मती	। सृजदश्वं रथीरिव	१० [३७]
ऊर्मिर्यस्ते पवित्र आ	देवावीः पर्यक्षरत्	। सीदन्नुतस्य योनिमा	११
स नो अर्ष पवित्र आ	मदो यो देववीतमः	। इन्वुविन्द्राय पीतये	१२
इषे पवस्व धारया	मृज्यमानो मनीषिभिः	। इन्द्रो रुचाभि गा इहि	१३
पुनानो वरिवस्कृध्युर्ज	जनाय गिर्वणः	। हरे सृजान आशिरम	१४
पुनानो देववीतय	इन्द्रस्य याहि निष्कृतम्	। द्युतानो वाजिभिर्यतः	१५ [३८]
प्र हिन्वानास इन्दुवो	ऽच्छा समुद्रमाशवः	। धिया जुता असृक्षत	१६
मर्मजानास आयवो	वृथा समुद्रमिन्दवः	। अगमन्नुतस्य योनिमा	१७
परि णो याह्यस्मयुर्विश्वा	वसून्योजसा	। पाहि नः शर्म वीरवत	१८
मिमांति वह्निरेतशः	पदं युजान क्रकभिः	। प्र यत समुद्र आर्हितः	१९
आ यद्योर्नि हिरण्यय	माशुक्रतस्य सीदति	। जहात्यप्रचेतसः	२० [३९]
अमि वेना अनूषते	यक्षन्ति प्रचेतसः	। मज्जन्त्यविचेतसः	२१
इन्द्रायेन्दो मरुत्वते	पवस्व मधुमत्तमः	। क्रतस्य योनिमासदम	२२
तं त्वा विप्रा वचोविदुः	परिष्कृण्वन्ति वेधसः	। सं त्वा मृजन्त्यायवः	२३
रसं ते मित्रो अर्यमा	पिबन्ति वरुणः क्रवे	। पवमानस्य मरुतः	२४
त्वं सोम विपश्चितं	पुनानो वाचमिष्यसि	। इन्द्रो सहस्रभर्णसम	२५ [४०] (५१३)

उतो सहस्रमर्णसं वाचं सोम मस्वस्युर्वम	। पुनान इन्नुवा भर	२६
पुनान इन्द्वेषां पुरुहूत जनानाम्	। प्रियः समुद्रमा विश	२७
दधिद्युतत्या रुचा परिष्टोर्मन्त्या कृपा	। सोमाः शुक्रा गवाशिरः	२८
हिन्वानो हेतुर्मिर्यत आ वाजं वाज्यक्रमीत	। सीदन्ता वनुषो यथा	२९
ऋधक् सोम स्वस्तये संजग्मानो दिवः कविः । पवस्व सूर्यो हृशे		३० [४१] (५१८)

- ५०५ -

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३३]

(६५)

३० भृगुर्बाहनिर्जमद्गन्निर्भागवो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

हिन्वन्ति सूरमुन्नयः स्वसारो जामयस्पतिम	। महामिन्दुं महीयुवः	१
पवमान रुचारुचा देवो देवेभ्यस्परि	। विश्वा वसुन्या विश	२
आ पवमान सृष्टुतिं वृष्टिं देवेभ्यो वुवः	। इषे पवस्व संयतम्	३
वृषा ह्यसि भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे	। पवमान स्वाध्यः	४
आ पवस्व सुवीर्यं मन्दमानः स्वायुध	। उहो पिन्नुवा गहि	५ [१]
यदुद्भिः परिषिच्यसे मूज्यमानो गर्भस्योः	। दुणा सधस्थमश्रुषे	६
प्र सोमाय व्यश्ववत पवमानाय गायत	। महे सहस्रचक्षसं	७
यस्य वर्णं मधुश्रुतं हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः	। इन्दुमिन्द्राय पीतये	८
तस्य ते वाजिनो वयं विश्वा धनानि जिग्युषः	। सस्विन्वमा वृणीमहे	९
वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः	। विश्वा दधान ओजसा	१० [२]
त त्वा धर्तारमोण्योऽः पवमान स्वहृशम्	। हिन्वे वाजेषु वाजिनम्	११
अया चित्तो विपानया हरिः पवस्व धारया	। यूजं वाजेषु चोदय	१२
आ न इन्द्रो महीमिषं पवस्व विश्वदर्शतः	। अस्मभ्यं सोम गातुवित	१३
आ कलशा अनूषते न्द्रो धाराभिरोजसा	। एन्द्रस्य पीतये विश	१४
यस्य ते मद्यं रसं तीव्रं दुहन्त्यद्विभिः	। स पवस्वाभिमातिहा	१५ [३]
राजा मेधाभिरीयते पवमानो मनावधि	। अन्तरिक्षेण यातवे	१६
आ न इन्द्रो शतग्विनं गवां पोषं स्वश्र्यम्	। वहा भगन्तिमूतये	१७
आ नः सोम सहो जुवां रूपं न वर्चसे भर	। मुन्वाणो देववीतये	१८
अर्षा सोम द्युमन्तमो ऽभि द्रोणानि गेरुवत	। सीदंछयेनां न योनिमा	१९
अप्सा इन्द्राय वायवं वरुणाय मरुद्भ्यः	। सामो अर्पति विष्णवे	२० [४] (५३८)

इपं तोकाय नो दध—दुस्मभ्यं सोम विश्वतः	। आ पवस्व सहस्रिणाम्	२१
ये सोमांसः परावति ये अर्वावतिं सुन्विरे	। ये वादः शर्यणावति	२२
य अर्जीकेषु कृत्वसु ये मध्ये पस्त्यानाम्	। ये वा जनेषु पञ्चसु	२३
ते नो वृष्टिं विवस्परि पवन्तामा सुवीर्यम्	। सुवाना देवास इन्द्रवः	२४
पवते हर्यतो हरि—गृणानो जमदग्निना	। हिन्वानो गोरधि त्वदि	२५ [५]
प्र शुक्रासो वयोजुवो हिन्वानासो न सप्तयः	। श्रीणाना अप्सु मृञ्जत	२६
तं त्वा सुतेष्वाभुवो हिन्विरे देवतातये	। स पवस्वानया रुचा	२७
आ ते दक्षं मयोभुवं वह्निमद्या वृणीमहे	। पान्तमा पुरुस्पृहम्	२८
आ मन्द्रमा वरेण्य—मा विप्रमा मनीषिणम्	। पान्तमा पुरुस्पृहम्	२९
आ रयिमा सूचतुन—मा सुक्रतो तनूष्वा	। पान्तमा पुरुस्पृहम्	३० [६] (५४८)

(६६)

३० शतं वैश्वानसाः । पवमानः सोमः, १९-२१ अग्निः पवमानः । गायत्री, १८ अनुष्टुप् ।

पवस्व विश्वचर्षणं ऽभि विश्वानि काव्या	। सखा सखिभ्य ईड्यः	१
ताभ्यां विश्वम्य राजमि ये पवमान धामनी	। प्रतीची सोम तस्थतुः	२
परि धामानि यानि ते त्वं सोमामि विश्वतः	। पवमान ऋतुभिः कवे	३
पवस्व जनयन्निषो ऽभि विश्वानि वार्या	। सखा सखिभ्य ऊतये	४
तव शुक्रासो अर्चयो विवस्पृष्टे वि तन्वते	। पवित्रं सोम धामभिः	५ [७]
तवमे सप्त सिन्धवः प्रशिपे सोम सिन्धते	। तुभ्यं धावन्ति धेनवः	६
प्र सोम याहि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः	। दधानो अक्षिति श्रवः	७
समु त्वा धीभिरस्वग्न हिन्वतीः सप्त जामयः	। विप्रभाजा विवस्वतः	८
मृजन्ति त्वा समग्रुवा ऽव्यं जीरावधि प्वणि	। रेभा यदुज्यसे वने	९
पवमानस्य ते कवे वाजिन त्सर्गा असृक्षत	। अर्वन्तो न श्रवस्यवः	१० [८]
अच्छा कोशं मधुश्रुत—मसृग्रं वारं अव्ययं	। अवावशन्त धीतर्यः	११
अच्छा समुद्रमिन्दुवा ऽस्तं गावा न धेनवः	। अगमन्नृतस्य योनिमा	१२
प्र ण इन्द्रो महे रण आपो अर्पन्ति सिन्धवः	। यद्गोभिर्वासयिष्यसे	१३
अस्य ते सख्ये वय—मियक्षन्तस्त्वोतयः	। इन्द्रो सखित्वमुश्मसि	१४
आ पवस्व गविष्ठये महे सोम नृचक्षसे	। एन्द्रस्य जठरे विश	१५ [९] (५६३)

महौं असि सोम ज्येष्ठ उग्राणामिन्द्र ओजिष्ठः । युध्वा सञ्छुश्वजिगेथ १६	
य उग्रेभ्यश्चिदोजीया जहूरेभ्यश्चिच्छूतः । भूरिदाभ्यश्चिन्महीयान १७	
त्वं सोम सूर एष स्तोकस्य साता तनूनाम । वृणीमहे सख्याय वृणीमहे युज्याय १८	
अग्न आयुषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आर बाधस्व दुच्छुनाम १९	
अग्निर्कषिः पवमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागयम २० [१०]	
अग्रे पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्रयि मयि पाषम २१	
पवमानो अति सिधो ऽभ्यर्षति सुदुतिम् । सूरौ न विश्वदर्शतः २२	
स मर्मृजान आयुभिः प्रयस्वान् प्रयसे हितः । इन्द्रुरत्यो विचक्षणः २३	
पवमान ऋतं बृहच्छुक्रं ज्योतिरजीजनत । कृष्णा तमांसि जह्वनत २४	
पवमानस्य जह्वतो हरेश्चन्द्रा असृक्षत । जीरा अजिग्शाचिषः २५ [११]	
पवमानो रथीतमः शुभ्रभिः शुभ्रशस्तमः । हरिश्चन्द्रो मरुद्गणः २६	
पवमानो व्यश्ववद्विशिभिर्वाजसातमः । दधत स्तोत्रे सुवीर्यम् २७	
प्र सुवान इन्द्रुरक्षाः पवित्रमत्यव्ययम् । पुनान इन्द्रुग्निमा २८	
एष सोमो अधि त्वचि गवां क्रीळत्याद्रिभिः । इन्द्रं मदीय जोहुवत २९	
यस्य ते द्युमन्त पयः पवमानाभृतं विवः । तेन नो मृळ जीवसे ३० [१२] (५७८)	

(६७)

(१-३९) १-३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, ४-६ कश्यपो मारीचः, ७-९, गोतमो गृह्यगणः १०-१२
 अत्रिर्भौमः, १३-१५ विश्वामित्रो गाथिनः, १६-१८ जमदग्निर्भार्गवः, १९-२१ चामिष्टो
 मैत्रावरुणिः, २२-२४ पवित्र आङ्गिरसो वा चामिष्टो वा उभौ वा । पवमानः सोमः,
 १०-१२ पवमानः पूषा वा, २३-२७ पवमानोऽग्निः, २९ पवमानः सविता वा,
 २६ पवमानाग्निसविताः, २७ विश्वे देवा वा, ३१-३२ पवमान्यध्यता । गायत्री,
 १६-१८ नित्यद्विपदा गायत्री ३० पुरउष्णिक्, २७, ३१, ३२, अनुष्टुप ।

त्वं सोमासि धार्युर्मन्द्र ओजिष्ठा अध्वर । पवस्व मंहयद्रयिः १	
त्वं सुतो नृमार्दनो दधन्वान् मत्सरिन्तमः । इन्द्राय सुरिन्धमा २	
त्वं सुप्राणो अद्रिभिरभ्यर्ष कर्निकदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् ३	
इन्द्रुर्हिन्वानो अर्षति तिरो वाराण्यव्यया । हगिर्वाजमचिकदत् ४	
इन्द्रो व्यव्यमर्षसि वि श्रवांसि वि सौभगा । वि वाजान् त्सोम गोमतः ५ [१३]	
आ न इन्द्रो शतग्विनं रयिं गोमन्तमश्विनम् । भर्गं सोम सहस्रिणम् ६	
पवमानास इन्द्रवस्तिरः पवित्रमाशवः । इन्द्रं यामेभिराशत ७	

(५८५)

*

ककुहः सोम्यो रस	इन्दुरिन्द्राय पूर्यः	। आयुः पवत आयवे	८
हिन्वन्ति सूरमुत्तयः	पर्वमानं मधुश्शुतम्	। अभि गिरा समस्वरन्	९
अविता नो अजाश्वः	पूषा यामनियामनि	। आ भक्षत कन्यासु नः	१० [१४]
अयं सोमः कपर्दिने	घृतं न पवते मधु	। आ भक्षत कन्यासु नः	११
अयं त आघृणे सुतो	घृतं न पवते शुचि	। आ भक्षत कन्यासु नः	१२
वाचो जन्तुः कवीनां	पर्वस्व सोम धारया	। कुवेपु रत्नधा असि	१३
आ कलशेषु धावति	श्येनो बर्म वि गाहते	। अभि द्रोणा कर्निकवत्	१४
परि प्र सोम ते रसो	ऽसर्जि कलशे सुतः	। श्येनो न तक्तो अर्षति	१५ [१५]

पर्वस्व सोम मन्वय—मिन्द्राय मधुमत्तमः

१६

असृग्रन् कुववीतये वाजयन्तो रथा इव

१७

ते सुतासो मद्विन्तमाः शुक्रा वायुमसृक्षत

१८

ग्राव्णा तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रं सोम गच्छसि । दधन् स्तान्त्रे सुवीर्यम्

१९

एष तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रमति गाहते

। रक्षोहा वारमव्ययम्

२० [१६]

यदन्ति यच्च दूरके भयं विन्दति मामिह

। पर्वमान वि तज्जहि

२१

पर्वमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः

। यः पोता स पुनातु नः

२२

यत ते पवित्रमर्चिष्य—द्ये विर्ततमन्नरा

। ब्रह्म तेन पुनीहि नः

२३

यत ते पवित्रमर्चिव—दग्ने तेन पुनीहि नः

। ब्रह्मसवैः पुनीहि नः

२४

उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च

। मां पुनीहि विश्वतः

२५ [१७]

त्रिभिष्टुं देव सवित—वर्षिष्ठैः सोम धामभिः

। अग्ने दक्षैः पुनीहि नः

२६

पुनन्तु मां देवजनाः पुनन्तु वसवो धिया ।

विश्वे देवाः पुनीत मा जातवेदः पुनीहि मा

२७

प्र प्यायस्व प्र स्यन्वस्व सोम विश्वेभिरंशुभिः । कुवेभ्य उत्तमं हविः

२८

उप प्रियं परिप्रतं युवानमाहुतीवृधम्

। अगन्म विभ्रतो नमः

२९

अलाप्यस्य परशुर्ननाश त—मा पर्वस्व देव सोम । आमुं चिद्वेव देव सोम ३०

यः पावमानीरध्ये—त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।

सर्वं स पूतमश्नाति स्ववितं मातरिश्चर्या

३१

पावमानीर्यो अध्ये—त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।

तस्मै सरस्वती दुहे क्षीरं सर्पिर्मधूदुकम्

३२ [१८] (६१०)

(६८)

[चतुर्थोऽनुषाङ्कः ॥४॥ सू० ६८-८५]

१० वत्सप्रिर्भालम्बनः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्र वेवमच्छा मधुमन्त इन्वुवो ऽसिष्यदन्त गाव आ न धेनवः ।
 बहिषदो वचनाबन्त ऊर्धमिः परिस्रुतमुस्त्रिया निर्णिजं धिरे १
 स रोरुवदुमि पूर्वा अचिक्रद दुपारुहः प्रथयन् त्स्वादते हरिः ।
 तिरः पवित्रं वरियञ्जुरु जयो नि शर्वाणि दधते वेव आ वरम् २
 वि यो ममे यम्या संयती मदः साकंवृधा पर्यसा पिन्वदक्षिता ।
 मही अपारे रजसी विवेविद दमिवजन्नाक्षितं पाज आ वदे ३
 स मातरा विचरन् वाजयन्पुः प्र मेधिरः स्वधया पिन्वते पदम् ।
 अंशुर्यवेन पिपिशे यतो नृभिः सं जामिभिर्नसते रक्षते शिरः ४
 सं वक्षेण मनसा जायते कवि—ऋतस्य गर्भो निर्हितो यमा परः ।
 यूना ह सन्ता प्रथमं वि जज्ञतु—गृहा हितं जनिम नेममुद्यतम् ५ [१९]

मन्द्रस्य रूपं विविदुर्मनीषिणः श्येनो यदन्धो अमरत परावतः ।
 तं मर्जयन्त सुवृधं नदीप्या उशन्तमंशुं परियन्तमृगिमयम् ६
 त्वां वृजन्ति दश योषणः सुतं सोम ऋषिमिमतिमिधीतिमिहितम् ।
 अण्यो वारोमिरुत वेवहृतिभि—नृभिर्यतो वाजमा दधिं सातये ७
 परिप्रयन्तं वय्यं सुषंसवुं सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुमः ।
 यां धारया मधुमौ ऊर्मिषां विव इयति वाचं रयिषाळमर्त्यः ८
 अयं विव इयति विश्वमा रजः सोमः पुनानः कलशेषु सीदति ।
 अद्भिर्गोमिमृज्यते अद्भिभिः सुतः पुनान इन्वुर्वरिवो विदत प्रियम् ९
 एवा नः सोम परिषिष्यमानो वयो दधन्चित्रतमं पवस्व ।
 अद्वेषे द्यावापृथिवी हुविम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् १० [२०] (६९०)

(६९)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती, ९-१० त्रिष्टुप् ।

इषुर्न धन्वन् प्रति धीयते मति—र्वत्सो न मातुरुष सज्जुधनि ।
 उरुधारेव हुहे अग्र आय—त्यस्य व्रतेष्वपि सोम इष्यते १
 उपो मतिः पुष्यते सिष्यते मधु मन्द्राजनी चोदते अन्तरासनि ।
 पवमानः संज्ञानिः प्रघ्नतामिव मधुमान् हुप्सः परि वारमर्षति २ (६९१)

अव्ये वधूयुः पवते परि त्वचि श्रध्नीते नसीरदितेऋतं यते ।
हरिरक्रान् यजतः संयतो मदो नृम्णा शिशानो महिषो न शोभते
उक्षा मिमाति प्रति यन्ति धेनवो देवस्य देवीरुपं यन्ति निष्कृतम् ।
अत्यक्रमीदर्जुनं वारमव्ययमत्कं न निक्तं परि सोमो अव्यत
अमृक्तेन रुशता वाससा हरिरमर्त्यो निर्णिजानः परि व्यत ।
द्विवस्पृष्टं बर्हणा निर्णिजं कृतो पस्तरणं चम्बानिभस्मयम् ।

३

४

५ [२१]

सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयिन्नवो मत्सगसः प्रसुपः साकमीरते ।
तन्तुं ततं परि सर्गास आशवो नेन्द्राहुते पवते धाम किं चन
सिन्धोऽग्निरिव प्रवणे निम्न आशवो वृषच्युता मदासो गातुमाशत ।
शं नो निर्वशं द्विपदे चतुष्पदे ऽस्मे वाजाः साम तिष्ठन्तु कृष्टयः
आ नः पवस्व वसुमद्विरण्यवदश्वोवद्गोमद्यवमन सुवीर्यम् ।
युयं हि सोम पितरो मम स्थनं दिवो मूर्धानः प्रस्थिता वयस्कृतः
एते सोमाः पवमानास इन्द्रं रथा इव प्र ययुः सातिमच्छ ।
सुताः पवित्रमतिं यन्त्यव्यं हित्वी वविं हरितां वृष्टिमच्छ
इन्द्रविन्द्राय बृहते पवस्व सुमृच्छीको अनवद्यो रिशादाः ।
भरा चन्द्राणि गृणते वसुनि देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः

६

७

८

९

१० [२२] (६३०)

(७०)

१० रेणुर्वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

त्रिरम्मे सप्त धेनवो दुदुह्ने सत्यामाशिरं पूर्वे व्योमनि ।
चत्वार्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारुणि चक्रे यदृतैर्गवर्धत
स भिक्षमाणो अमृतस्य चारुण उभे द्यावा काव्येना वि शश्रथे ।
तेजिष्ठा अपो महना परि व्यत यदी देवस्य श्रवसा सदो विदुः
ते अस्य सन्तु केतवोऽमृत्यवो ऽदाभ्यासो जनुषी उभे अनु ।
येभिर्नृम्णा च देव्या च पुनत आदिद्राजानं मनना अगृभ्णत
स मृज्यमानो दुशभिः सुकर्मभिः प्र मध्यमासु मातृषु प्रमे सचा ।
व्रतानि पानो अमृतस्य चारुण उभे नृचक्षा अनु पश्यते विशी
स मर्मजान इन्द्रियाय धारयस ओभे अन्ता गेदसी हर्षते हितः ।
वृषा शुष्मेण बाधते वि दुर्मती रादेदिशानः शर्यहेव शुरुधः

१

२

३

४

५ [२३] (६३५)

स मातरा न ददृशान उम्रियो नानददेति मरुतामिव स्वनः ।
 जानघ्नतं प्रथमं यत् स्वर्णरं प्रशस्तये कर्मवृणीत सुकतुः
 रुवति भीमो वृषमस्ताविष्यया शृङ्गे शिशानो हरिणी विचक्षणः ।
 आ योनिं सोमः सुकृतं नि षीदति गव्ययी त्वग्भवति निर्णिगव्ययी
 शुचिः पुनानस्तन्वमरेपस मध्ये हरिन्यधाविष्ट सानवि ।
 जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे त्रिधातु मधु क्रियते सुकर्मभिः
 पवस्व सोम देववीतये वृषेन्द्रस्य हार्दिं सामधानमा विश ।
 पुरा नो बाधादुरितातिं पारय क्षेत्रविद्धि दिश आहा विपृच्छते
 हितो न सतिरभि वाजमर्षेन्द्रस्येन्द्रां जठरमा पवस्व ।
 नावा न सिन्धुमतिं पर्वि बिद्धा उच्छ्रुगे न युध्यन्नर्ब नो निदः स्पः

६

७

८

९

१० [२४] (६४०)

(७१)

१ ऋषभो वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

आ दक्षिणा सृज्यते शुष्म्याऽसुं वेति द्रुहो रक्षसः पाति जागृविः ।
 हरिरोपशं कृणुते नभस्पय उपस्तिरे चम्बोऽर्बत्त निर्णिजे
 प्र कृष्टिहेव शूष एति रोर्वदसुर्यं वर्णं नि रिणीते अस्य तम ।
 जहाति वविं पितुरेति निष्कृत मुपप्रुतं कृणुते निर्णिजं तना
 अद्विभिः सुतः पवते गर्भस्त्यो वृषायते नभसा वेपते मती ।
 स मोदते नसति सार्धते गिरा नैनिकते अप्सु यजंत परीमणि
 परिं द्युक्षं सहसः पर्वतावृधं मध्वः सिञ्चन्ति हर्म्यस्य सक्षणिम् ।
 आ यस्मिन् गावः सुहुतावु ऊर्धनि मूर्धञ्छ्रीणन्त्यग्रियं वरीमभिः
 समी रथं न भुरिजोरहेषत दश स्वसारो अदितेरुपस्थ आ ।
 जिगादुप जयति गोरपीर्यं पदं यदस्य मतुथा अजीजनन्

१

२

३

४

५ [२५]

श्येनो न योनिं सर्वनं धिया कृतं हिरण्ययमासदं कुं एषति ।
 ए रिणन्ति बर्हिषि प्रियं गिरा ऽश्वो न देवा अप्येति यज्ञियः
 परा व्यक्तो अरुषो विवः कवि वृषा त्रिपुण्ड्रो अनविष्ट गा अभि ।
 सहस्रणीतिर्यतिः परायती रेभो न पूर्वोरुपसो वि राजति
 त्वेषं रूपं कृणुते वर्णो अस्य स यत्राशयत् समृता सेधति सिधः ।
 अप्सा याति स्वधया दैव्यं जनं सं सुप्नुती नसति सं गोअग्रया

६

७

८

(६४८)

उक्षेव युथा परियङ्गाराधी दधि त्विषीरधित सूर्यस्य ।

बुध्यः सुपुर्णोऽव चक्षत क्षां सोमः परि क्रतुना पश्यते जाः

१ [२६] (६४९)

(७२)

१ हरिमन्त आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

हरिं मृजन्त्यरुषो न युज्यते सं धेनुभिः कलशे सोमो अज्यते ।

उद्वाचमीरयति हिन्वते मती पुरुष्युतस्य कति चित् परिप्रियः

१

साकं वदन्ति बहवो मनीषिण इन्द्रस्य सोमं जठरे यदाबुहुः ।

यदी मृजन्ति सुगमस्तयो नरः सनीळामिर्कुशभिः काम्यं मधु

२

अरममाणो अत्येति गा अभि सूर्यस्य प्रियं दुहितुस्तिरो रवम् ।

अन्वस्मै जोषमभरद्विनंगुसः सं द्वयीभिः स्वसृभिः क्षेति जामिभिः

३

नृधूतो अद्रिषुतो बर्हिषि प्रियः पतिर्गवां प्रदिष इन्दुर्कत्विर्यः ।

पुर्धिवान् मनुषो यजसाधनः शुचिर्धिया पवते सोम इन्द्र ते

४

नृबाहुभ्यां चोदितो धारया सुतो ऽनुष्वधं पवते सोम इन्द्र ते ।

आप्राः क्रतून् त्समजैरध्वरे मतीर्वेन वृषच्चव्वोऽरासवुन्द्रिः

५ [२७]

अंशुं बृहन्ति स्तनयन्तमक्षितं कविं कवयोऽपसो मनीषिणः ।

समी गावो मतयो यन्ति संयतं क्रतस्य योना सदेने पुनर्भुवः

६

नाभा पृथिव्या धरुणो महो विवोऽऽपामूर्मो सिन्धुष्वन्तरिक्षितः ।

इन्द्रस्य वज्रो वृषभो विभूर्वसुः सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः

७

स तू पवस्व परि पार्थिवं रजः स्तोत्रे शिक्षन्नाधून्वते च सुक्रतो ।

मा नो निर्माग्वसुनः सादनस्पृशो रयिं पिशङ्गं बहुलं वसीमहि

८

आ तू न इन्दो शतवृत्त्वश्यं सहस्रदातु पशुमन्दिरण्यवत् ।

उप मास्व बृहती रेवतीरिषो ऽधि स्तोत्रस्य पवमान नो गहि

९ [२८] (६५८)

(७३)

१ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

स्रक्ते वृप्सस्य धर्मतः समस्वरक्षुतस्य योना समगन्त नार्मयः ।

त्रीन् त्स मूर्धो असुरश्चक्र आरमे सत्यस्य नावः सुकृतमपीपरन्

१

(६५९)

सम्यक् सम्यग्भ्यो महिषा अहेषत सिन्धोरुर्माविधि वेना अवीविपन् ।
 मधोर्धाराभिर्जनयन्तो अर्कमित प्रियामिन्द्रस्य तन्वमवीवृधन् २
 पवित्रवन्तः परि वाचमासते पितृषां प्रजो अमि रक्षति व्रतम् ।
 महः समुद्रं वरुणस्तिरो वधे धीरा इच्छेकुर्धरुणेश्वरमम् ३
 सहस्रधारेऽव ते समस्वरन् विवो नाके मधुजिह्वा असम्मतः ।
 अस्य स्पशो न नि मिषन्ति भूर्णयः पदेपदे पाणिनः सन्ति सेतवः ४
 पितुर्मातुरध्या ये समस्वरन्नुवा शोचन्तः मंहन्तो अब्रतान् ।
 इन्द्रद्विष्टामप धमन्ति मायया त्वचमसिक्नीं भूमनो विवस्परि ५ [२९]

प्रजान्मानावध्या ये समस्वरन्नुक्लोकयन्त्रासो रभसस्य मन्तवः ।
 अपानक्षासो बधिरा अहासत ऋतस्य पन्थां न तरन्ति वृष्कृतः ६
 सहस्रधारे वितति पवित्र आ वाचं पुनन्ति कवयो मनीषिणः ।
 रुद्रास एषामिषिरासो अद्रुहः स्पशः स्वश्रः सुदृशो नूचक्षसः ७
 ऋतस्य गोपा न वभाय सुकृतु स्त्री प पवित्रा हृद्यन्तरा वधे ।
 विद्वान् त्स विश्वा भुवनाभि पश्यन्त्यवाजुष्टान् विध्यति कर्ते अब्रतान् ८
 ऋतस्य तन्तुर्विततः पवित्र आ जिह्वाया अग्रे वरुणस्य मायया ।
 धीराश्चित्त तन् समिनेक्षन्त आशताऽत्रा कर्तमव पशान्यप्रभुः ९ [३०] (६६७)

(७४)

९ कक्षीयान दैर्घ्यतमसः । पशमानः सोमः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

शिशुर्न जातोऽव चक्रवृद्धने स्वर्ग्यद्वान्यरुषः सिषासति ।
 विवो रेतसा सचते पयोवृधा तमीमहे सुमती शमं सप्रथः १
 विवो यः स्कम्भो धरुणः स्वातत आपूर्णो अंशुः पर्येति विश्वतः ।
 तेमे मही रोदसी यक्षकृवृता समीचीने दाधार समिषः कविः २
 महि प्सरः सुकृतं सोम्यं मधूर्वी गव्यूतिरदितेर्कृतं यत् ।
 ईशो यो वृष्टेरित उम्रियो वृषाऽपां नेता य इतर्कतिर्कृमिर्यः ३
 आत्मन्वन्नमो दुह्यते घृतं पर्य ऋतस्य नाभिर्मृतं वि जायते ।
 समीचीनाः सुवानवः प्रीणन्ति तं नरो हितमव मेहन्ति पेरवः ४
 अरावीवृशुः सचमान ऊर्मिणा देवाण्यं मनुषे पिबन्ति त्वचम् ।
 वधन्ति गर्भमदितेरुपस्थ आ येन लोकं च तनयं च धामहे ५ [३१] (६७२)

सहस्रधारेऽव ता असश्चतस्तृतीये सन्तु रजसि प्रजावतीः ।	
चतस्रो नामो निहिता अवो विवो हविर्भरन्त्यमृतं घृतभृतः	६
श्वेतं रूपं कृणुते यत् सिषासति सोमो मीढ्वो असुरो वेदु भूर्मनः ।	
धिया शमीं सचते सेमभि प्रवद्—विवस्क्रवन्धमव दर्षदुद्रिणम्	७
अध श्वेतं कलशं गोभिरक्तं कार्ष्मन्ना वाज्यकमीत् ससवान् ।	
आ हिन्विरे मनसा देवयन्तः कक्षीवते शतहिमाय गोनाम्	८
अद्भिः सोम पृष्ठानस्य ते रसो ऽव्यो वारं वि पवमान धावति ।	
स मृज्यमानः कविभिर्मदन्तिम् स्ववृस्वेन्द्राय पवमान पीतये	९ [३२] (६७४)

(७५)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अभि प्रियाणि पवते चनोहितो नामानि यद्वो अधि येषु वर्धते ।	
आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नाधि रथं विष्वञ्चमरुहद्विचक्षणः	१
ऋतस्य जिह्वा पवते मधु प्रियं वक्ता पतिर्धियो अस्या अदाभ्यः ।	
दधाति पुत्रः पित्रोरपीच्यं नाम तृतीयमधि रोचने विवः	२
अव द्युतानः कलशो अचिक्रवृ—भृभिर्येमानः कोश आ हिरण्यये ।	
अभीमृतस्य वोहना अनूषता ऽधि त्रिपृष्ठ उषसो वि राजति	३
अद्भिभिः सुतो मतिमिश्रनोहितः प्रोचयन् रोदसी मातरा शुचिः ।	
रोमाण्यव्या समया वि धावति मधोर्धारा पिन्वमाना विवेदिवे	४
परि सोम प्र धन्वा स्वस्तये नृभिः पुनानो अभि वासयाशिरम् ।	
ये ते मदा आहनसो विहायस स्तेभिरिन्द्रं चोदय दातवे मघम्	५ [३३] (६८१)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(७६)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

धर्ता विवः पवते कृत्वो रसो दक्षो देवानामनुमाद्यो नृभिः ।	
हरिः सृजानो अत्यो न सत्वभि—वृथा पाजोसि कृणुते नदीष्वा	१
शूरो न धत्त आयुधा गर्भस्त्योः स्वः सिषासन् रथिरो गर्विष्टिषु ।	
इन्द्रस्य शुष्ममीरयन्नपस्युभि—रिन्दुहिन्वानो अज्यते मनीषिभिः	२ (६८१)

इन्द्रस्य सोम पवमान ऊर्मिणा तविष्यमाणो जठरेष्वा विश ।	
प्र णः पिन्व विद्युदुभेव रोदसी धिया न वाजाँ उप मासि शश्वतः	३
विश्वस्य राजा पवते स्वर्दश क्रतस्य धीतिमृषिषाळवीवशत् ।	
यः सूर्यस्यासिरेण मूज्यते पिता मतीनामसमष्टकाव्यः	४
वृषेव यूथा परि कोशमर्षस्यपामुपस्थे वृषभः कनिकदत् ।	
स इन्द्राय पवसे मत्सरिन्तमो यथा जेषाम समिथे त्वोतयः	५ [१] (६८६)

(७७)

५ कविभर्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

एष प्र कोशे मधुमौ अचिकृद्दिन्द्रस्य वज्रो वपुषो वपुष्टरः ।	
अमीमृतस्य सुदुघा घृतश्रुतो वाधा अर्षन्ति पर्यसेव धेनवः	१
स पूर्यः पवते यं त्रिवस्परि श्येनो मथायदिपितस्तिरो रजः ।	
स मध्व आ युवते वेविजान इत् कृशानोरस्तुर्मनसाह बिभ्युषा	२
ते नः पूर्वास उपरास इन्द्रवो महे वाजाय धन्वन्तु गोमते ।	
इक्षेण्यासो अग्रोऽन चारवो ब्रह्मब्रह्म ये जुजुषुर्हविर्हविः	३
अयं नो विद्वान् वनवद्वनुष्यत इन्दुः सत्राचा मनसा पुरुष्टुतः	
इनस्य यः सवने गर्भमावृधे गवामुरुजमभ्यर्षति व्रजम्	४
चक्रिर्विवः पवते कृत्वयो रसो महौ अदब्धो वरुणो हुरुग्यन्ते ।	
असावि मित्रो वृजनेषु यजियो ऽत्यो न यूथे वृषयुः कनिकदत्	५ [२] (६९६)

(७८)

५ कविभर्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र राजा वाचं जनयन्नासिष्यद्दृपो वसानो अभि गा इयक्षति ।	
गृष्णाति रिप्रमविरस्य तान्वा शुद्धो वृषानामुप याति निष्कृतम्	१
इन्द्राय सोम परि विष्यसे नृभिर्नृचक्षा ऊर्मिः कविरज्यसे वने ।	
पूर्वाहिं ते सुतयः सन्ति यातवे सहस्रमश्वा हरयश्चमूषदः	२
समुद्रिया अप्सरसो मनीषिण मासीना अन्तरभि सोममक्षरन् ।	
ता ई हिन्वन्ति हृष्यस्य सक्षणिं याचन्ते सुहं पवमानमक्षितम्	३ (६९४)

गोजिह्वः सोमो रथजिह्विरण्यजित् स्वर्जिह्वजित् पवते सहस्रजित् ।
 यं देवासंश्चक्रिरे पीतये मयं स्वादिष्टं वृप्समरुणं मयोभुवम्
 एतानि सोम पवमानो अस्मयुः सत्यानि कृण्वन् द्रविणान्यर्षसि ।
 जहि शत्रुमन्तिके वूरके च य उर्वी गव्यंतिममयं च नस्कृधि

४

५ [३] (५९६)

(७९)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अचोदसो नो धन्वन्तित्वन्द्वः प्र सुवानासो बृहद्विषे हुर्यः ।
 वि च नशन् न इषो अरातयो ऽर्यो नशन्त सनिषन्त नो धियः
 प्र णो धन्वन्तित्वन्द्वो मवृच्युतो धना वा येभिरर्वतो जुनीमसि ।
 तिगे मर्तम्य कस्य चित् परिहृतिं वयं धनानि विश्वधा भरेमहि
 उत स्वस्या अरात्या अगिर्हि ष उतान्यस्या अरात्या वृको हि पः ।
 धन्वन् न तृष्णा समरीत तां अभि सोम जहि पवमान वृगर्ध्वः
 विवि ते नाभा परमो य आवृदे पृथिव्यास्ते रुरुहुः सानवि क्षिपः ।
 अद्रयस्त्वा वप्सति गोरधि त्वच्यप्सु त्वा हस्तैर्दुवुर्मुर्मनीषिणः
 एवा त इन्द्रो सुभ्वं सुपेशसं रसं तुञ्जन्ति प्रथमा अभिभ्रियः ।
 निदंनिदं पवमान नि तारिष आविस्ते शुष्मो भवतु प्रियो मदः

१

२

३

४

५ [४] (७०१)

(८०)

५ वसुभार्गवाजः । पवमानः सोमः । जगती ।

सोमस्य धारा पवते नृचक्षस ऋतेन देवान् हवते विवस्परि ।
 बृहस्पते रवथेना वि विद्युते समुद्रासो न सर्वनानि विष्यचुः
 यं त्वा वाजिह्वया अभ्यनूषता ऽयोहतं योनिमा रोहसि द्युमान् ।
 मघोनामायुः प्रातिरन् महि श्रव इन्द्राय सोम पवसे वृषा मदः
 एन्द्रस्य कुक्षा पवते मदन्तम ऊर्जं वसानः श्रवसे सुमङ्गलः ।
 प्रत्यङ् स विश्वा भुवनामि पप्रथे कीळन् हरिरत्यः स्यन्दते वृषा
 तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं नरः सहस्रधारं दुहते दश क्षिपः ।
 नृभिः सोम प्रच्युतो ग्रावमिः सुतो विश्वान् देवा आ पवस्वा सहस्रजित्
 तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तमद्रिमि दुहन्त्यप्सु वृषमं दश क्षिपः ।
 इन्द्रं सोम मादयन् देव्यं जनं सिन्धोरिबोमिः पवमानो अर्षसि

१

२

३

४

५ [५] (७०६)

(८१)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

प्र सोमस्य पवमानस्योर्मय इन्द्रस्य यन्ति जठरं सुपेशसः ।	
वृष्णा यवीमुष्नीता यशसा गवां वृनाय शूरमुदमन्दिषुः सुताः	१
अच्छा हि सोमः कलशाँ असिप्यदु—दत्यो न वाळ्हा रघुवर्तनिवृषा ।	
अथा देवानामुमर्यस्य जन्मनो विद्वौ अभोत्यमुत इतश्च यत	२
आ नः सोम पवमानः किरा य—स्विन्वो भव मघवा गार्धसो महः ।	
शिक्षा बयोधो वसवे सु चेतुना मा नो गर्यमार अस्मत् परा सिचः	३
आ नः पृषा पवमानः सुरातयो मित्रो गच्छन्तु वरुणः सजोषसः ।	
वृहस्पतिर्मरुतो वापुर्भविना त्वष्टा सविता सुयमा सरस्वती	४
उमे द्यावापृथिवी विश्वमिन्वे अयमा देवो अदितिर्विधाना ।	
भगो नृशंस उर्यन्तरिक्ष विश्वे देवाः पवमानं जुषन्त	५ [६] (७१६)

(८२)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

असावि सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव वृस्मो अभि गा अचिक्रइत ।	
पूनानो वारं पर्येत्यव्ययं श्येनो न योनिं घृतवन्तमासदम्	१
कविर्बेधस्या पर्येधि माहिन्—मत्यो न मृष्टो अभि वाजमर्षसि ।	
अपसेधन् कुरिता सोम मृळय घृतं वसानः पारं यासि निर्णिजम्	२
पर्जन्यः पिता महिषस्य पर्णिनो नामा पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे ।	
स्वसार आपो अभि गा उतासरन् त्सं ग्रावभिर्नसन्ते वीते अध्वरे	३
जायेव पत्यावधि शेव महसे पञ्चाया गर्भं शृणुहि ब्रवीमि ते ।	
अन्तर्बाणीषु प्र चरा सु जीवसे ऽनिन्द्यो वृजने सोम जागृहि	४
यथा पूर्वम्यः शतसा अमृधः सहस्रसाः पर्यया वाजमिन्दो ।	
एवा पवस्व सुविताय नव्यसे तव व्रतमन्वापः सचन्ते	५ [७] (७१६)

(८३)

५ पवित्र माङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येधि विश्वतः ।	
अतस्तनूर्न तवामो अभुते शूतास इद्वहन्तस्तत समाशत	१ (७१७)

तपोष्पवित्रं विततं विवस्पदे शोचन्तो अस्य तन्तवो व्यस्थिरन् ।	
अवन्त्यस्य पवीतारमाशवो विवस्पृष्ठमधि तिष्ठन्ति चेतसा	२
अरुरुचदुषसः पृश्निरग्रिय उक्षा बिभर्ति भुवनानि वाजयुः ।	
मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षसः पितरो गर्भमा वधुः	३
गन्धर्व इत्था पदमस्य रक्षति पाति देवानां जनिमान्यद्भुतः ।	
गृभ्णति रिपुं निधया निधापतिः सुकृत्तमा मधुनो भक्षमाशत	४
हविर्विष्मो महि सद्य दैव्यं नभो वसानः परि यास्यध्वरम् ।	
राजा पवित्ररथो वाजमारुहः सहस्रभृष्टिर्जयसि श्रवो बृहत्	५ [८] (७९१)

(८४)

५ वाच्यः प्रजापतिः । पवमानः सोमः । जगती ।

पर्वस्व देवमार्दनो विचर्षणि रप्सा इन्द्राय वरुणाय वायवे ।	
कूधी नो अद्य वरिवः स्वस्तिम दुरुक्षितौ गृणीहि दैव्यं जनम्	१
आ यस्तस्थो भुवनान्यमर्त्यो विश्वानि सोमः परि तान्यर्षति ।	
कृण्वन् त्संचृतं विचृतमभिष्टय इन्दुः सिषक्त्युषसं न सूर्यः	२
आ यो गोभिः सृज्यत ओषधीष्वो देवानां सुप्त इषयन्नुपावसुः ।	
आ विद्युता पवते धारया सुत इन्द्रं सोमो मादयन् दैव्यं जनम्	३
एष स्य सोमः पवते सहस्रजि द्विन्वानो वाचमिषिरामुषर्बुधम् ।	
इन्दुः समुद्रमुदियति वायुमि रेन्द्रस्य हार्दि कलशेषु सीदति	४
अभि त्यं गावः पर्यसा पयोवृधं सोमं श्रीणन्ति मतिभिः स्वर्विदम् ।	
धनंजयः पवते कृत्या रसो विप्रः कविः काव्येना स्वर्चनाः	५ [९] (७९६)

(८५)

१२ वेनो भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती, ११-१२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राय सोम सुषुतः परि स्रवाऽपामीवा भवतु रक्षसा सह ।	
मा ते रसस्य मत्सत द्याविनो द्रविणस्वन्त इह सन्तिवन्ववः	१
अस्मान् त्समर्ये पवमान चोदय दक्षो देवानामसि हि प्रियो मयः ।	
जहि शत्रून्भ्या भन्दनायतः पिबेन्द्र सोममव नो मृधो जहि	२ (७९८)

अर्धं इन्द्रो पवसे मदिन्तम आत्मेन्द्रस्य भवसि धासिरुत्तमः ।

अमि स्वरन्ति बहवो मनीषिणो राजानमस्य भुवनस्य निंसते ३

सहस्रणीयः शतधारो अद्भुत इन्द्रायैन्दुः पवतं काम्यं मधु ।

जयन् क्षेत्रमभ्यर्षा जयन्नप उरु नो गातुं कृणु सोम मीढुः ४

कर्णिकदत्त कलशे गोमिरज्यंसं व्यययं समया वारमर्षसि ।

मर्मज्यमानो अत्यो न सानसि—रिन्द्रस्य सोम जठरे समक्षरः ५

स्वादुः पवस्व विव्याय जन्मने स्वादुरिन्द्राय सुहवीतुनाम्ने ।

स्वादुर्मित्राय वरुणाय वायवे बृहस्पतये मधुमाँ अदाभ्यः ६ [१०]

अत्यै सृजन्ति कलशे दश क्षिपः प्र विप्राणां मतयो वाच ईरते ।

पवमाना अभ्यर्षन्ति सुष्टुति—मेन्द्रं विशन्ति मविरास इन्द्रवः ७

पवमानो अभ्यर्षा सुवीर्यं—मुर्वी गव्यतिं महि शर्म सप्रथः ।

माकिर्नो अस्य परिषूतिरीशते—न्दु जयेम त्वया धनैधनम् ८

अधि द्यामस्थाद्वषभो विचक्षाणो ऽरुरुचद्वि विवो रोचना कविः ।

राजा पवित्रमत्येति रोरुवद्—विवः पीयूषं दुहते नृचक्षसः ९

विवो नाके मधुजिह्वा असश्चतो वेना दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठां ।

अप्सु वृप्सं वावृधानं समुद्र आ सिन्धोरूर्मा मधुमन्तं पवित्र आ १०

नाके सुपर्णमुपपत्तिवासं गिरो वेनानामकृपन्त पूर्वीः ।

शिशुं रिहन्ति मतयः पनिप्रतं हिरण्ययं शकुनं क्षामणि स्थाम् ११

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके अस्थाद्—विश्वा रूपा प्रतिचक्षाणो अस्य ।

मानुः शुक्रेण शोचिषा व्यद्यौत् प्रारुरुचद्रोदसी मातरा शुचिः १२ [११] (७३८)

(८६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ८६-९६]

(१-४८) १-१० अकृष्टा माषाः, ११-२० सिकता निवावरी, २१-३० पृथ्वीयोऽजाः, ३१-४० अकृष्टमाषादव-
ख्यः, ४१-४५ भौमोऽग्निः, ४६-४८ गृत्समदः शौनकः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र ते आशवः पवमान धीजवो मदा अर्षन्ति रघुजा इव त्मना ।

विव्याः सुपर्णा मधुमन्त इन्द्रवो मदिन्तमासः परि कोशमासते १

प्र ते मदासो मविरास आशवो ऽसृक्षत रव्यासो यथा पृथक् ।

धेनुर्न वृत्सं पर्यसामि वज्रिण—मिन्द्रमिन्द्रवो मधुमन्त ऊर्मयः २ (७४०)

अत्यो न हि॒यानो अ॒मि वा॒जम॑र्ष स्व॒र्वित् को॒शं वि॒वो अ॒ग्निमा॑तरम् ।	
वृ॒षा प॒वित्रे॑ अ॒धि सा॒नो अ॒व्यये॑ सोमः पु॒नान॑ इन्द्रि॒याय॑ धाय॑से	३
प्र त आ॒श्विनीः प॒वमान॑ धी॒जुवो॑ वि॒व्या अ॑सृ॒ग्रन् पर्य॑सा धरी॒मणि॑ ।	
प्रा॒न्तर्क॑षयः स्था॒विरी॑रसृ॒क्षत॑ ये त्वा मृ॒जन्त्य॑षिषा॒ण वे॒धमः॑	४
वि॒श्वा धा॒मानि॑ वि॒श्वच॑क्ष ऋ॒भ्वसः॑ प्र॒भोस्ते॑ स॒तः परि॑ यन्ति के॒तवः॑ ।	
व्या॒नशिः॑ प॒वसे॑ सोम॒ धर्मे॑भिः पति॒र्विश्व॑स्य भुव॑नस्य राज॒सि	५ [१२]
उ॒भय॑तः प॒वमान॑स्य र॒श्मयो॑ ध्रु॒वस्य॑ स॒तः परि॑ यन्ति के॒तवः॑ ।	
यदी॑ प॒वित्रे॑ अ॒धि मृ॒ज्यते॑ हरिः स॒त्ता नि॑ योना॒ कल॑शेषु सीदति	६
य॒ज्ञस्य॑ के॒तुः प॑वते स्व॒ध्वरः॑ सोमो॑ दे॒वाना॑मु॒प या॑ति निष्कृ॒तम् ।	
स॒हस्र॑धारः परि॒ को॒शम॑र्षति वृ॒षा प॒वित्रम॑त्येति रो॒रुवत्	७
राजा॑ समु॒द्रं नद्यो॑ऽ वि गा॒हते॑ ऽपाम॑र्मि संच॒ते सिन्धु॑षु श्रितः ।	
अ॒ध्यस्था॑त सा॒नु प॒वमानो॑ अ॒व्ययं॑ ना॒मा पृ॒थिव्या॑ ध॒रुणो॑ म॒हो वि॒वः	८
वि॒वो न सा॒नु स्त॒नय॑न्नचि॒क्रद॑द् द्यौश्च॒ यस्य॑ पृ॒थिवी॑ च॒ धर्मे॑भिः ।	
इन्द्र॑स्य स॒ख्यं प॑वते वि॒वेवि॑दुत् सोमः पु॒नानः॑ क॒लशेषु॑ सीदति	९
ज्योति॑र्य॒ज्ञस्य॑ प॒वते॑ मधु॒ प्रियं॑ पि॒ता दे॒वानां॑ ज॒निता॑ वि॒भूव॑सुः ।	
दधा॑ति रत्नं स्व॒धयो॑रपी॒च्यं म॒दिन्त॑मो मत्सर इन्द्रि॒यो रसः॑	१० [१३]
अ॒मि॒क्रन्द॑न् क॒लशं॑ वा॒ज्यर्ष॑ति पति॒र्विवः॑ श॒तधा॑रो वि॒चक्षणः॑ ।	
हरि॑र्मि॒त्रस्य॑ स॒वने॑षु सीदति म॒मृजा॑नोऽवि॒भिः सिन्धु॑भिर्वृ॒षा	११
अ॒ग्रे सिन्धू॑नां प॒वमानो॑ अ॒र्ष—त्य॒ग्रे वा॒चो अ॑ग्रि॒यो गोषु॑ गच्छति ।	
अ॒ग्रे वा॒जस्य॑ म॒जते॑ म॒हाध॑नं स्वा॒युधः॑ सो॒तृभिः॑ पू॒यते॑ वृ॒षा	१२
अ॒यं म॒तवा॑ञ्छकु॒नो यथा॑ हि॒तो ऽग्रे॑ स॒सार प॒वमान॑ ऊ॒र्मिणा॑ ।	
तव॑ क॒त्वा रो॑द॒सी अ॒न्तरा॑ क॒वे शु॒चिर्धिया॑ प॒वते॑ सोम॑ इन्द्र ते	१३
द्वापि॑ व॒सानो॑ य॒जतो॑ वि॒विस्पृ॑श—मन्तरि॒क्षप्रा॑ भुव॒नेष्वर्पितः॑ ।	
स्व॒र्जज्ञा॑नो न॒मसा॑भ्य॒क्रीत॑ प्र॒त्नम॑स्य पि॒तर॑मा वि॒वास॑ति	१४
सो अ॑स्य वि॒शे म॒हि शर्म॑ यच्छति यो अ॑स्य धा॒मं प्रथ॑मं व्या॒नशे॑ ।	
प॒दं यद॑स्य पर॒मे व्यो॑म॒न यतो॑ वि॒श्वा अ॒मि सं या॑ति सं॒यतः॑	१५ [१४]
प्रो अ॑यासीदि॒नुरिन्द्र॑स्य निष्कृ॒तं स॒त्ता स॒ख्युर्न प्र॑ मि॒नाति॑ सं॒गिर॑म् ।	
मय॑ इ॒व यु॒वति॑भिः स॒मर्ष॑ति सोमः क॒लशे॑ श॒तया॑न्ना प॒था	१६ (७५४)

प्र बो धियो मन्वयुवो विपन्युवः पनस्युवः संवसनेष्वक्रमुः ।
 सोमं मनीषा अग्न्यनुषत स्तुभो ऽभि धेनवः पर्यसेमशिभ्युः १७
 आ नः सोम संयन्तं पिप्युषीमिष—मिन्वा पर्वस्व पर्वमानो अस्त्रिधम ।
 या नो दोहने त्रिरहन्नसंश्रुषी क्षुमद्वार्जवन्मधुमत सुवीर्यम् १८
 वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अह्नः प्रतरीतोषसो विधः ।
 क्राणा सिन्धूनां कलशो अवीवश—दिन्द्रस्य हाद्याविशन् मनीषिभिः १९
 मनीषिभिः पवते पूष्यः कवि—नृमिर्यतः परि कोशो अचिक्रदत् ।
 त्रितस्य नाम जज्ञयन् मधु क्षर—दिन्द्रस्य वायोः सरूपाय कर्तवे २० [१५]

अयं पुनान उषसो वि रोचय—द्वयं सिन्धुभ्यो अभयदु लोककृत ।
 अयं त्रिः सप्त वृद्धान आशिर् सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः २१
 पर्वस्व सोम विष्येषु धामसु सृजान इन्दो कलशो पवित्र आ ।
 सीवृद्धिन्द्रस्य जठरे कर्निकदु—चृभिर्पतः सूर्यमारोहयो विवि २२
 अत्रिभिः सुतः पवसे पवित्र औ इन्दुविन्द्रस्य जठरेष्वाविशन् ।
 त्वं नुचक्षा अभवो विचक्षण सोम गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरप २३
 त्वां सोम पर्वमानं स्वाध्वो ऽनु विप्रासो अमदन्नवस्यवः ।
 त्वां सुपर्ण आभरद् विदस्परी—न्वा विश्वाभिर्मतिभिः परिष्कृतम् २४
 अग्न्ये पुनानं परि वार ऊर्मिणा हरिं नवन्ते आमे सप्त धेनवः ।
 अपामुपस्थे अध्यायवः कवि—मृतस्य योना महिषा अहेषत २५ [१६]

इन्दुः पुनानो अति गाहते मृधो विश्वानि कृण्वन् त्सुपथानि यज्यवे ।
 गाः कृण्वानो निर्णिजं हर्यतः कवि—रत्यो न क्रीळन् परि वारमर्षति २६
 असश्चतः शतधारा अभिषियो हरिं नवन्तेऽव ता उद्वन्युवः ।
 क्षिपो मृजन्ति परि गोभिरावृतं तृतीये पृष्ठे अधि रोचने विधः २७
 तवेमाः प्रजा विष्यस्य रेतस—स्त्वं विश्वस्य भुवनस्य राजसि ।
 अथेवं विश्वं पवमान ते वशे त्वमिन्द्रो प्रथमो धामधा असि २८
 त्वं समुद्रो असि विश्ववित् कवे तवेमाः पञ्च प्रविशो विधर्मणि ।
 त्वं द्यां च पृथिवीं चार्ति जग्निषे तव ज्योतींषि पवमान सूर्यः २९
 त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि देवेभ्यः सोम पवमान पूयसे ।
 त्वामुशिजः प्रथमा अगृण्णत् तुभ्येमा विश्वा भुवनानि येमिरे ३० [१७] (७६८)

प्र रेभ एत्यति वारमव्ययं वृषा वनेष्वव चक्रवृद्धिः ।
 सं धीतयो वावशाना अनूषत शिशुं रिहन्ति मतयः पतिप्रतम् ३१
 स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत तन्तुं तन्वानस्त्रिवृतं यथा विदे ।
 नयन्नृतस्य प्रशिषो नवीयसीः पतिर्जनीनामुप याति निष्कृतम् ३२
 राजा सिन्धूनां पवते पतिर्विव ऋतस्य याति पथिभिः कनिष्कवत ।
 सहस्रधारः परि पिच्यते हरिः पुनानो वाचं जनयन्नुपावसुः ३३
 पवमान मह्यर्णो वि धावसि सूरान चित्रो अव्ययानि पथ्यया ।
 गर्भस्तिपूतो नृभिरद्विभिः सुतो महे वाजाय धन्याय धन्वसि ३४
 इषमूर्जं पवमानाभ्यर्षसि श्येनो न वंसु कलशेषु सीदसि ।
 इन्द्राय मद्रा मद्यो मदः सुतो विवो विष्टम्भ उपमो विचक्षणः ३५ [१८]

सप्त स्वसारो अभि मातरः शिशुं नवं जज्ञानं जेन्यं विपश्चितम् ।
 अपां गन्धर्वं विभ्यं नूचक्षमं सोमं विश्वस्य भुवनस्य राजसे ३६
 ईशान इमा भुवनानि वीर्यसे युजान इन्द्रो हरितः सुपण्यः ।
 तान्ते क्षरन्तु मधुमद्धृतं पयस्तवं व्रते सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः ३७
 त्वं नूचक्षा असि सोम विश्वतः पवमान वृषभ ता वि धावसि ।
 स नः पवस्व वसुमद्विरण्यवदव्यं स्याम भुवनेषु जीवसे ३८
 गोविन् पवस्व वसुविद्विरण्यविद्वरतोधा इन्द्रो भुवनेष्वर्पितः ।
 त्वं सुवीरो असि सोम विश्वविन् तं त्वा विप्रा उप गिरेम आसते ३९
 उन्मध्वं ऊर्मिर्वनना अतिष्ठिपद्रुपो वसानो महियो वि गाहते ।
 राजा पवित्ररथो वाजमारुहन् सहस्रभृष्टिर्जयति श्रवो बृहत ४० [१९]

स भन्दना उदियति प्रजावती विश्वायुर्विश्वाः सुमरा अहर्दिवि ।
 ब्रह्म प्रजावद्रयिमश्वपस्त्यं पीत इन्द्रुविन्द्रमस्मभ्यं याचतात् ४१
 सो अग्रे अह्नां हरिर्हर्यतो मदुः प्र चेतसा चेतयते अनु द्युभिः ।
 द्वा जना यातयन्नन्तरीयने नरा च शंसं दैव्यं च धर्तरि ४२
 अश्रते व्यश्रते समश्रते क्रतुं रिहन्ति मधुनाभ्यश्रते ।
 सिन्धोरुच्छ्रवासे पतयन्तमुक्ष्णं हिरण्यपावाः पशुमासु गृभ्णते ४३
 विपश्चिते पवमानाय गायत मही न धारात्यन्धो अर्षति ।
 अहिर्न जूर्णामति सर्पति त्वचमत्यो न कीळन्नसरद्वृषा हरिः ४४ (७८९)

अग्नेगो राजाप्यस्तविष्यते विमानो अह्ना भुवनेष्वर्पितः ।
हरिर्धृतस्नुः सुहृशीको अर्णवो ज्योतीरथः पवत राय ओक्वयः

४५ [२०]

असर्जि स्कम्भो विव उद्यतो मधुः परि त्रिधातुभुवनान्यर्पति ।
अंशुं रिहन्ति मतयः पनिप्रतं गिरा यदि निर्णिजमग्निणां ययुः
प्र ते धारा अत्यण्वानि मेघ्यः पुनानस्य संयतो यन्ति रंहयः ।
यद्गोभिरिन्दो चम्बोः समज्यस आ सुवानः सोम कलशेषु सीदसि
पर्वस्व सोम क्रतुविह उक्थ्यो ऽव्यो वारं परि धाव मधुं प्रियम ।
जहि विश्वान् रक्षस इन्दो अत्रिणां बृहद्वदेम विदथं सुवीराः

४६

४७

४८ [२१] (७८६)

(८७)

९ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र तु ब्रुव परि कोशं नि षीदु नृभिः पुनानां अभि वाजमर्ष ।
अश्वं न त्वा वाजिनं मजयन्तो ऽच्छा बर्ही रशनाभिर्नयन्ति
स्वायुधः पवते वृव इन्दु रशस्तिहा वृजनं रक्षमाणः ।
पिता देवानां जनिता सुदक्षो विष्टम्भो विवा धरुणः पृथिव्याः
ऋषिर्विप्रः पुरेता जनानां मुभुधीर उशना काव्येन ।
स चिद्विवेदु निहितं यदासा मपीन्यं गुह्यं नाम गोनाम
एष स्य ते मधुमाँ इन्द्र सोमो वृषा वृष्णे परि पवित्रं अक्षाः ।
सहस्रसाः शतसा भूरिदावा शश्वत्तमं बर्हिरा वाज्यस्थात्
एते सोमा अभि गव्या सहस्रा महे वाजायामृताय श्रवांसि ।
पवित्रेभिः पवमाना असृग्न ऊरुवस्यवो न पृतनाजो अत्याः

१

२

३

४

५ [२२]

परि हि प्मा पुरुहूतो जनानां विश्वासरुद्रोर्जना पूयमानः ।
अथा भर श्येनभृत प्रयांसि रयिं तुशानो अभि वाजमर्ष
एष सुवानः परि सोमः पवित्रे सर्गो न सृष्टो अदधावदवा ।
तिग्मे शिशानो महिषो न शृङ्गे गा गव्यज्ञाभि शूरो न सत्वा
एषा ययौ परमादुन्तरुधेः कूचित् सतीरुर्वे गा विवेद ।
विबो न विद्युत् स्तनयन्त्यग्नेः सोमस्य ते पवत इन्द्र धारा
उत स्म राशिं परि यासि गोना मिन्द्रेण सोम सरथं पुनानः ।
पूर्वीरिषो बृहतीर्जीरवानो शिक्षा शचीवस्तव ता उपधुत्

६

७

८

९ [२३] (७९५)

(८८)

८ उशाना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अयं सोमं इन्द्र तुभ्यं सुन्वे	तुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि ।	
त्वं ह यं चकृषे त्वं ववृष	इन्द्रं मदाय युज्याय सोमम्	१
स ई रथो न भुरिषाळयोजि	महः पुरुषि सातये वसूनि ।	
आदीं विश्वा नहुष्याणि जाता	स्वर्षाता वन ऊर्ध्वा नवन्त	२
वायुर्न यो नियुत्वा इष्ट्यामा	नासत्येव हव आ शंभविष्ठः ।	
विश्ववारो द्विणोदा इव त्मन्	पुषेव धीजवनोऽसि सोम	३
इन्द्रो न यो महा कर्माणि चक्रि	हन्ता वृत्राणामसि सोम पूभिन्त ।	
पैदो न हि त्वमहिनाम्ना हन्ता	विश्वस्यासि सोम दस्योः	४
अग्निर्न यो वन आ सुज्यमानो	वृथा पाजोसि कृणुते नदीषु ।	
जनो न युध्वा महत उपदि	र्यति सोमः पवमान ऊर्मिम्	५
एते सोमा अति वाराण्यव्या	द्विष्या न कोशासो अभ्रवर्षाः ।	
वृथा समुद्रं सिन्धवो न नीचीः	सुतासो अभि कलशौ असृग्रन्	६
शुष्मी शर्धो न मारुतं पवम्वा	ऽनमिशस्ता द्विष्या यथा विट् ।	
आपो न मक्षू सुमतिर्मेवा नः	सहस्राप्साः पृतनाषाण्ण यज्ञः	७
राजो नु ते वरुणस्य व्रतानि	बृहद्रभीरं तव सोम धाम ।	
शुचिद्वमसि प्रियो न मित्रो	वृक्षाप्यो अर्यमेवासि सोम	८ [२४] (८०१)

(८९)

७ उशाना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्रो स्य वह्निः पृथ्याभिरस्यान्	द्विवो न वृष्टिः पवमानो अक्षाः ।	
सहस्रधारो असवृक्यस्मे	मातुरुपस्थे वन आ च सोमः	१
राजा सिन्धूनामयसिष्ट वास	ऋतस्य नावमारुहद्रजिष्ठाम् ।	
अप्सु वृप्सो वावृधे श्येनजूतो	बृह ई पिता बृह ई पितुर्जाम्	२
सिंहं नसन्त मध्वो अयासं	हरिमरुधं द्विवो अस्य पतिम् ।	
शूरो युत्सु प्रथमः पृच्छते गा	अस्य चक्षमा परि पात्युक्षा	३ (८०६)

मधुपृष्ठं घोरमयासमश्वं रथे युञ्जन्त्युरुचक्र कृण्वम् ।	
स्वसार ईं जामयो मर्जयन्ति सनाभयो वाजिनमूर्जयन्ति	४
चतस्र ईं घृतदुहः सचन्ते समाने अन्तर्धरुणे निषताः ।	
ता ईमर्षन्ति नमसा पुनाना—स्ता ईं विश्वतः परि षन्ति पूर्वीः	५
विष्टम्भो विवो धरुणः पृथिव्या विश्वा उत क्षितयो हस्ते अस्य ।	
असंत त उत्सो गृणते नियुत्वान् मध्यो अंगुः पवत इन्द्रियाय	६
षन्वन्नघातां अभि वृववीति—मिन्द्राय सोम वृत्रहा पवस्व ।	
जग्धि महः पुरुष्वम्भस्य रायः सुवीर्यस्य पतयः म्याम	७ [२५] (८१०)
(९०)	

६ वसिष्ठः मैत्रावरुणिः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र हिन्वानो जनिता रोदस्यो रथां न वाजं सनिष्यन्नयासीत् ।	
इन्द्रं गच्छन्नायुधा संशिशानो विश्वा वसु हस्तयोराधानः	१
अग्निं त्रिपुष्टं वृषणं वयोधा—माङ्गुषाणामवावशन्त वाणीः ।	
वना वसानो वरुणो न सिन्धुन् वि रत्नधा दयते वार्याणि	२
शूरग्रामः सर्ववीरः सहावा—जेता पवस्व सनिता धनानि ।	
तिग्मायुधः क्षिप्रधन्वा समत्स्व—षाळ्हः साह्वान् पृतनासु शङ्कन्	३
उरुगव्यूतिरभयानि कृण्वन् त्समीचीने आ पवस्वा पुरंधी ।	
अपः सिषासङ्गुषसः स्वर्गाः सं चिक्रदो महो अस्मभ्यं वाजान्	४
मत्सि सोम वरुणं मत्सि मित्रं मत्सीन्द्रमिन्द्रो पवमान विष्णुम् ।	
मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि महामिन्द्रमिन्द्रो मदाय	५
एवा राजेव क्रतुमौ अमेन विश्वा घनिघ्नद्वुरिता पवस्व ।	
इन्द्रो सुक्ताय वचसे वयो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२६] (८१६)
[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२८]	(९१)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

असर्जि वक्त्वा रथ्ये यथाजौ धिया मनाता प्रथमो मनीषी ।	
वज्ञ स्वसारो अधि सानो अग्ये ऽजन्ति वह्निं सर्वमान्यच्छ	१
वीती जनस्य विष्यस्य कव्यै—रधि सुबानो नहुष्येमिरिन्धुः ।	
प्र वो नृभिरमृतो मर्त्येभि—र्ममृजामोऽविमिर्गोमिरिन्द्रिः	२ (८१८)

वृषा वृष्णे रोरुवदंशुरस्मै पवमानो रुशदीर्ते पयो गोः ।	
सहस्रमुक्ता पथिभिर्वचोविदध्वस्मभिः सूरौ अण्वं वि याति	३
रुजा हुळहा चिद्वक्षसः सदांसि पुनान इन्द ऊर्णुहि वि वाजान् ।	
वृश्चोपरिष्ठात् तुजता वधेन ये अन्ति दूरादुपनायमेषाम्	४
स प्रत्नवन्नव्यसे विश्ववार सुक्ताय पथः कृणुहि प्राचः ।	
ये दुष्पहासो वनुषा बृहन्तस्ताँस्ते अश्याम पुरुकृत् पुरुक्षो	५
एवा पुनानो अपः स्वर्गा अस्मभ्यं तोका तनयानि भूरि ।	
शं नः क्षेत्रमरु ज्योतीषि सोम ज्योङ्गः सूर्यं हृशये रिरीहि	६ [१] (८९२)

(९१)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

परि सुवानो हरिरंशुः पवित्रे रथो न सर्जि सनये हियानः ।	
आपच्छ्लोकमिन्द्रियं पूयमानः प्रति देवाँ अजुषत् प्रयोभिः	१
अच्छा नृचक्षा असरत् पवित्रे नाम दधानः कविरम्य योनौ ।	
सीदन् होतेव सदेन चमूषू पैमग्मन्नृषयः सप्त विप्राः	२
प्र सुमेधा गातुविद्विष्वदेवः सोमः पुनानः सद् एति नित्यम् ।	
भुवद्विष्वेषु काव्येषु रन्ता ऽनु जनान् यतते पञ्च धीरः	३
तव ते सोम पवमान निण्ये विश्वे वृवास्त्रयं एकादृशासः ।	
दश स्वधाभिरधि सानो अव्ये मृजन्ति त्वा नद्यः सप्त यद्हीः	४
तन्न सत्यं पवमानस्यास्तु यत्र विश्वे कारवः संनसन्त ।	
ज्योतिर्यद्वहे अकृणोदु लोकं प्रावन्मनुं दस्यवे करभीकम्	५
परि सद्येव पशुमान्ति होता राजा न सत्यः समितीरियानः ।	
सोमः पुनानः कलशाँ अयासीत् सीदन् मृगो न महिषो वनेषु	६ [२] (८९८)

(९३)

५ नोधा गौतमः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

साकमुक्षो मर्जयन्त स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनुव्रीः ।	
हरिः पर्यद्रवजाः सूर्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो न वाजी	१
सं मातृभिर्न शिशुर्वावशानो वृषा दधन्वे पुरुवारो अद्भिः ।	
मर्यो न योषामभि निष्कृतं यन् त्सं गच्छते कलश उन्नियाभिः	२ (८९०)

उत प्र पिप्य ऊधरघ्न्याया इन्दुर्धाराभिः सचते सुमेधाः ।	
मूर्धानं गावः पयसा चमूष्वभि श्रीणन्ति वसुभिर्न निवृत्तैः	३
स नो देवेभिः पयमान रदेन्दो रयिमश्विनं वावशानः ।	
रथिरायतामुशती पुरंधि रस्मद्या गा द्वावने वसूनाम	४
नू नो रयिमुप मास्व नूवन्तं पुनानो वाताप्यं विश्वश्चन्द्रम ।	
प्र वन्वितुरिन्दो तार्यायुः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात	५ [३] (८३३)

(९४)

१ कण्वो घौरः । पयमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अधि यदस्मिन् वाजिनीव शुभः स्पर्धन्ते धियः सूर्ये न विशः ।	
अपो वृणानः पवते कवीयन् वजं न पशुवर्धनाय मन्म	१
द्विता व्युर्ध्वमृतस्य धाम स्वर्विदे भुव्नानि प्रधन्त ।	
धियः पिन्वानाः स्वसरे न गावः क्रतायन्तीरभि वावश्च इन्दुम	२
परि यत् कविः काव्या भरते शूरो न रथो भुव्नानि विश्वा ।	
देवेषु यशो मर्ताय भूषन् दक्षाय रायः पुरुभूषु नव्यः	३
श्रिये जातः श्रिय आ निरियाय श्रियं वयो जरितृभ्यो दधाति ।	
श्रियं वसाना अमृतत्वमायन् भवन्ति सत्या समिथा मितद्वी	४
इषमूर्जमभ्यर्षाश्च गा मुरु ज्योतिः कृणुहि मत्सि देवान् ।	
विश्वानि हि सुषहा तानि तुभ्यं पयमान बार्धसे सोम शत्रून्	५ [४] (८३८)

(९५)

५ प्रस्कण्वः काण्वः । पयमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

कनिकन्ति हरिरा सुज्यमानः सीवुन् वनस्य जठरे पुनानः ।	
नृभिर्यतः कृणुते निर्णिजं गा अतो मतीर्जनयत स्वधाभिः	१
हरिः सृजानः पद्यामृतस्येयति चाचमरितेव नावम् ।	
देवो देवानां गुह्यानि नामाऽऽविष्कृणोति बर्हिषि प्रवाचे	२
अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छ ।	
नमस्यन्तीरुप च यन्ति सं चाऽऽ च विशन्त्युशतीरुशन्तम्	३ (८४१)

तं मर्मजानं महिषं न साना—वंशं दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठाय ।
तं वावशानं मतयः सचन्ते त्रितो विमर्ति वरुणं समुद्रे
इष्यन् वार्चमुपवक्तेय होतुः पुनान इन्द्रो वि ष्य मनीषाम् ।
इन्द्रश्च यत् क्षयंथः सौभगाय सुवीर्यस्य पतयः स्याम

४

५ [५] (८४३)

(५६)

१४ वैशोदासिः प्रतर्दनः । पथमानः सोमः । विष्णुष ।

प्र सेनानीः शूरो अग्रे रथानां गज्यन्तेति हर्षते अस्य सेना ।
मद्रान् कृण्वन्निन्द्रहृषान् त्सखिभ्य आ सोमो वस्त्रा रथमानि दत्ते
समस्य हरिं हरयो मृजन्त्य—श्वहृयैरनिशितं नमोभिः ।
आ तिष्ठति रथमिन्द्रस्य सखा विद्वौ एना सुमति यात्यच्छ
स नो देव देवताते पवस्व महे सोम प्सरंस इन्द्रपानः ।
कृण्वन्नुपो वर्षयन् द्यामुतेमा—मुरोरा नो वरिवस्या पुनानः
अजीतयेऽहृतये पवस्व स्वस्तये सर्वतातये बृहते ।
तवुशन्ति विश्व इमे सखाय—स्तवुहं वरिम पवमान सोम
सोमः पवते जनिता मर्तनां जनिता विवो जनिता पृथिव्याः
जनिताग्नेर्जनिता सूर्यस्य जनितेन्द्रस्य जनितोत विष्णोः

१

२

३

४

५ [६]

ब्रह्मा देवानां पदुवीः कवीना—मृषिर्धिप्राणां महियो मृगाणाम्
श्येनो गृधाणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्
प्राचीविपद्वाच ऊर्मि न सिन्धु—गिरः सोमः पवमानो मनीषाः ।
अन्तः पश्यन् वृजनेमावरा—ण्या तिष्ठति वृषभो गोषु जानन्
स मत्सरः पुत्सु वन्वस्त्रवातः सहस्रेता अमि वाजमर्ष ।
इन्द्रयिन्द्रो पवमानो मनी—ष्यः शोरूमिदीरय गा इष्यन्
परि प्रियः कलशो देववात इन्द्राय सोमो रण्यो मदाय ।
सहस्रधारः शतवाज इन्द्र—वाजी न सन्तिः समना जिगाति
स पूर्यो वसुविजायमानो मृजानो अप्सु वृद्धानो अद्वौ ।
अमिशस्तिपा भुवनस्य राजा विदधातुं ब्रह्मणे पुयमानः

६

७

८

९

१० [७]

त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पथमान धीराः ।
वन्वस्त्रवातः परिधीरपोर्णु वीरेभिरध्वैर्मघवा मघा नः

११

(८५४)

यथापवथा मनवे वयोधा अमित्रहा वग्विविद्धविष्मान् ।
 एवा पवस्व द्रविणं दधान इन्द्रे सं तिष्ठ जनयायुधानि १२
 पवस्व सोम मधुमाँ कृतावा ऽपो वसानो अधि सानो अर्ये ।
 अव द्रोणानि घृतवान्ति सीद मदिन्तमो मत्सर इन्द्रपानः १३
 वृष्टिं दिवः शतधारः पवस्व सहस्रसा वाजयुर्वेववीतौ ।
 मं सिन्धुभिः कलशे वावशानः समुस्त्रियाभिः प्रतिग्न न आयुः १४
 एष स्य सोमो मतिभिः पुनानो ऽत्यो न वाजी तर्तीदरातीः ।
 एयो न दुग्धमदितेरिषिर—मुर्विव गातुः सुयमो न वोळ्हा १५[८]

स्वायुधः सोतृभिः पूयमानो ऽभ्यर्षे गुह्यं चारु नाम ।
 अमि वाजं मसिग्वि श्रवम्या ऽभि वायुमभि गा देव सोम १६
 शिशुं जज्ञानं हयंतं मृजन्ति शुम्भन्ति वह्निं मरुतां गणेन ।
 कविर्गीभिः काव्येना कविः सन त्सोमः पवित्रमत्येति रेभन १७
 ऋषिमना य ऋषिकृत स्वर्षाः महस्रणीथः पदुवीः कवीनाम् ।
 तृतीयं धाम महिषः सिषामन् त्सोमो विराजमनु राजति प्लुप् १८
 चमपच्छयेनः शकुनो विभृत्वा गोविन्दुर्द्वप्स आयुधानि बिभ्रत ।
 अपामुर्मि सचमानः समुद्रं तृतीयं धाम महिषो विवाक्ति १९
 मयो न शुभ्रस्तन्वं मृजानो ऽत्यो न सृत्वा सनये धनानाम् ।
 वृषेव युथा परि कोशमपन कनिकदच्चम्बोऽरा विवेश २० [९]

पवस्वेन्दो पवमाना महोभिः कनिकद्वत परि वाराण्यर्ष ।
 कीळिश्चम्बोऽरा विश पूयमान इन्द्रं ते रसो मविरो ममत्तु २१
 प्रास्य धारा बृहतीरसृष्ट—भक्तो गोभिः कलशाँ आ विवेश ।
 माम कृण्वन त्सामन्यो विपश्चिन कन्दन्नेत्यभि सव्युर्न जामिम २२
 अपघ्नन्नेषि पवमान शत्रून् प्रियां न जारो अभिगीत इन्दुः ।
 सीवून वनेषु शकुनो न पत्वा सोमः पुनानः कलशेषु सत्ता २३
 आ ते रुचः पवमानस्य सोम योपेव यन्ति सुदुघाः सुधाराः ।
 हरिरानीतः पुरुवारो अपस्व—चिकदत कलशे देवयुनाम् २४ [१०](८६७)

(९७)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ९७-१०३]

(५८) १-३ मैत्रावरुणिवंसिष्ठः, ४-६ वासिष्ठ इन्द्रप्रमतिः, ७-९ वासिष्ठो वृषगणः,
 १०-१२ वासिष्ठो मन्युः, १३-१५ वासिष्ठ उपमन्युः, १६-१८ वासिष्ठो व्याघ्रपादः,
 १९, २१ वासिष्ठः शक्तिः, २२-२४ वासिष्ठः कर्णश्रुद्, २५-२७ वासिष्ठो मृळीकः,
 २८-३० वासिष्ठो वसुकः, ३१-४४ पराशरः शाकत्यः, ४५-५८ कुन्स
 आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अस्य प्रेषा हेमना पूयमानो देवो देवेभिः समपृक्त रसम् ।	
सुतः पवित्रं पर्येति रेभन् मितेव सद्यः पशुमान्ति होता	१
भद्रा वस्त्रा समन्याऽवसानो महान् कविर्निर्वचनानि शंसन ।	
आ वच्यस्व चम्बोः पूयमानो विचक्षणो जागृर्विर्वेवर्षीतो	२
समु प्रियो मृज्यते सानो अन्ये यशस्तगे यशसां क्षेतो अस्मे ।	
अभि स्वर धन्वा पूयमानो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	३
प्र गायताभ्यर्चाम देवान् त्सोमं हिनोत महते धनाय ।	
स्वादुः पवति अति वारमव्यमा सीदति कुलशं देवयुनः	४
इन्दुर्देवानामुप सख्यमायन् त्सहस्रधारः पवते मदाय ।	
नृभिः स्तवानो अनु धाम पूर्वमगन्निन्द्रं महते सौमगाय	५ [११]
स्तात्रे राये हरिर्षो पुनान इन्द्रं मदां गच्छतु ते भराय ।	
देवैर्याहि सरथं राधो अच्छा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६
प्र काव्यमुशनं व ब्रुवाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति ।	
महित्रतः शुचिबन्धुः पावकः पदा वराहो अभ्येति रेभन्	७
प्र हंसामस्तृपलं मन्युमच्छा मादस्तं वृषगणा अयासुः ।	
आङ्गव्यं पवमानं सखायो दुर्मर्षं साकं प्र वदन्ति वाणम्	८
स रंहत उरुगायस्य जूतिं वृथा कीळन्तं मिमते न गावः ।	
परीणसं कृणुते निर्गमशृङ्गो दिवा हरिर्दृष्टो नक्तमृजः	९
इन्दुर्वाजी पवते गान्ध्या इन्द्रे सोमः सह इन्वन् मदाय ।	
हन्ति रक्षो बार्धते पर्यगतीर्वरिवः कृण्वन् वृजनस्य राजा	१० [१२]
अध धारया मध्वा पृचानस्तिरो रोमं पवते अद्रिदुग्धः ।	
इन्दुग्निर्द्रस्य सख्यं जुषाणो देवो देवस्य मत्सरो मदाय	११ (८७८)

अभि प्रियाणि पवते पुनानो देवां देवान् त्वेन रसेन पृश्नन् ।
 इन्द्रधर्माण्यृतुथा वसानो दश क्षिपो अव्यत सानो अव्ये १२
 वृषा शोणो अभिकर्निकदृद्रा नदयन्तति पृथिवीमुत ग्राम ।
 इन्द्रस्येव वसुनरा शृण्व आजो प्रचेतयन्नर्पति वाचममाम १३
 रसाय्यः पर्यसा पिन्वमान इरयन्नेषि मधुमन्तमंशुम ।
 पवमानः संतनिमेषि कृण्वन्निन्द्राय सोम परिषिच्यमानः १४
 एवा पवस्व मदुरो मदीयो दद्याभस्य नमयन् वधस्त्रैः ।
 परि वर्णं भर्माणां रुशन्तं गव्युनीं अर्प परि सोम सिकतः १५ [१३]

जुष्टी न इन्द्रो सुपथा सुगा न्युरो पवस्व वरिवांसि कृण्वन् ।
 घनेव विष्वग्दुरितानि विघ्नन्नाधि ण्णुना धन्व सानो अव्ये १६
 जुष्टिं नो अर्प विव्यां जिगन्तुमिच्छावतीं शंगयीं जीरदानुम ।
 स्तुक्कं व वीता धन्वा विचिन्वन बन्धूरिमां अवरो इन्द्रो वायुन् १७
 ग्रन्थिं न वि प्य ग्रथितं पुनान ऋजुं च गातुं वृजिनं च सोम ।
 अत्यो न क्रवो हरिरा सृजानो मयीं देव धन्व पस्त्यावान् १८
 जुष्टो मदीय देवतात इन्द्रो परि ण्णुना धन्व सानो अव्ये ।
 सहस्रधारः सुरभिर्दग्धः परि स्रव वाजसातो नृपहो १९
 अरश्मानो येऽरथा अयुक्ता अत्यासो न संसृजानास आजो ।
 एतं शुक्रासो धन्वन्ति सोमा देवासस्तां उप याता पिबर्धये २० [१४]

एवा न इन्द्रो अभि देववीतिं परि स्रव नभो अर्णश्चमूषु ।
 सोमो अस्मभ्यं काम्यं बृहन्तं रयिं देदातु वीरवन्तमुग्रम् २१
 तक्षद्यवी मर्नसो वेनतो वाग्ज्येष्ठस्य वा धर्मणि क्षोणीके ।
 आदीमायन् वरमा वावशाना जुष्टं पतिं कलशं गाव इन्द्रुम् २२
 प्र दानुदो विव्यां दानुपिन्व क्रतमृताय पवते सुमंथाः ।
 धर्मा भुवद्वृजन्यस्य राजा प्र रश्मिभिर्वृशाभिर्भारि भूम २३
 पवित्रंभिः पवमानो नृचक्षा राजा देवानामुत मन्यानाम् ।
 द्विता भुवद्वयिपती रयीणां मृतं भरत सुभृतं चार्विन्दुः २४
 अवी इव श्वसं सातिमच्छेन्द्रस्य वायोरभि वीतिमर्ष ।
 स नः सहस्रा बृहतीरिषो वा भवा सोम द्रविणोवित पुनानः २५ [१५] (८९२)

देवान्यां नः परिषिच्यमानाः क्षयं सुवीरं धन्वन्तु सोमाः ।	
आयज्यवः समृतिं विश्ववारा होतारो न दिवियजो मन्द्रतमाः ।	२६
एवा देव देवतति पवस्व महे सोम प्सरसे देवपानः ।	
महाश्वाद्धि प्सरि हिताः समर्ये कूधि सुष्ठाने रोदसी पुनानः ।	२७
अश्वो न क्रवो वृषभिर्युजानः सिंहा न भीमो मनसो जवीयान् ।	
अवाचीनैः पथिभिर्यं गजिष्ठा आ पवस्व सामनसं न इन्दो	२८
शतं धारा देवजाता असृग्रन् त्सहस्रमेनाः कवयो मृजन्ति ।	
इन्दो सनित्रं त्रिव आ पवस्व पुरस्तासि महतो धनस्य	२९
दिवो न सर्गा अससृग्रमद्वा राजा न मित्रं प्र मिनाति धीरः ।	
पितुर्न पुत्रः कर्तुभिर्यतान आ पवस्व विशे अस्या अजीतिम्	३० [१६]
प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन् वारान यत पूतो अत्येप्यव्यान् ।	
पवमान पवसे धाम गोनां जज्ञानः सूर्यमपिन्वो अर्केः	३१
कनिकदुदनु पन्थामृतस्य शुक्रो वि मास्यमृतस्य धाम ।	
स इन्द्राय पवसे मत्सरवान् हिन्वानो वाचं मतिभिः कवीनाम्	३२
दिव्यः सुपर्णोऽव चक्षि सोम पिन्वन धाराः कर्मणा देववीती ।	
एन्दो विशे कलशं सोमधानं कन्दन्निहि सूर्यस्योप रश्मिम	३३
निस्रो वाच इग्यति प्र वह्निः कृतस्य धीतिं ब्रह्मणो मनीषाम् ।	
गावां यन्ति गोपतिं पूच्छमानाः सोमं यन्ति मतयो वावशानाः	३४
सोमं गावां धेनवां वावशानाः सोमं विप्रा मतिभिः पूच्छमानाः ।	
सोमः सुतः पूयते अज्यमानः सोमं अर्काञ्जिष्णुमः सं नवन्ते	३५ [१७]
एवा नः सोम परिषिच्यमान आ पवस्व पूयमानः स्वास्ति ।	
इन्द्रमा विशे बृहता रवेण वर्धया वाचं जनया पुरंधिम	३६
आ जागृविर्विप्रं कृता मतीनां सोमः पुनानो असदच्चमूषु ।	
सपन्ति यं मिथुनासो निकामा अध्वर्यवो रथिरासः सुहस्ताः	३७
स पुनान उप सूरं न धातामे अप्रा रोदसी वि ष आवः ।	
प्रिया चित्रस्य प्रियसास ऊती स तू धनं कारिणे न प्र यंसत	३८
स वर्धिता वर्धनः पूयमानः सोमो मीढ्वा अभि नो ज्योतिषावीत ।	
यना नः पूर्वे पितरः पदुजाः स्वर्विदो अभि गा अर्द्रिमुष्णन्	३९ (९०६)

अक्रान् त्समुद्रः प्रथमे विधर्म—अनयन् प्रजा भुवनस्य राजा । वृषा पवित्रे अधि सानो अयं बृहत सोमो वावृधं सुवान इन्दुः	४० [१८]
महत् तत् सोमो महिषश्चकारा—ऽपां यद्भर्मेऽवृणीत देवान । अर्धधादिन्द्रे पर्वमान ओजो ऽर्जनयत् सूर्ये ज्योतिरिन्दुः	४१
मत्सि वायुमिष्टये राधसे च मत्सि मित्रावरुणा पूयमानः । मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि देवान मत्सि द्यावापृथिवी देव सोम	४२
ऋजुः पवस्व वृजिनस्य हन्ता ऽपामीषां बार्धमानो मृधश्च । अभिर्भीणन् पयः पर्यसाभि गोन्ता—मिन्द्रस्य त्वं तव वयं सखायः	४३
मध्वः सृद्धं पवस्व वस्व उत्सं वीरं च न आ पवस्वा भर्गं च । स्ववृस्वन्द्वाय पर्वमान इन्द्रा रयिं च न आ पवस्वा समुद्रात्	४४
सोमः सुतो धारयान्यो न हित्वा सिन्धुर्न निस्त्रमभि वाज्यक्षाः । आ योनिं वन्यमसदन् पुनानः समिन्दुर्गोभिस्सरत् समद्भिः	४५ [१९]
एष स्य ते पवत इन्द्र सोम—श्चमूषु धीर उशते तवस्वान । स्वर्चक्षा रथिरः सत्त्वशुष्मः कामो न यां देवयतामसर्जि	४६
एष प्रब्रन वयसा पुनान—स्तिरो वर्षीसि दुहितुर्दधानः । वसानः शर्म त्रिवरुधमप्सु होतव याति समनेषु रेभन्	४७
नू नस्त्वं रथिरो देव सोम परि स्रव चम्बोः पूयमानः । अप्सु स्वादिष्टो मधुमां कृतावा देवो न यः सविता सत्यमन्मा	४८
अभि वायुं वीत्यर्षा गृणानोऽभि मित्रावरुणा पूयमानः । अभी नरं धीजवनं रथेष्ठा—मभीन्द्रं वृषणं वज्रबाहुम्	४९
अभि वस्त्रा सुवसनान्यर्षा—ऽभि धेनूः सुदुघाः पूयमानः । अभि चन्द्रा भर्तव नो हिरण्या ऽभ्यश्वान् रथिनो देव सोम	५० [२०]
अभी नो अर्ष दिव्या वसू—न्यभि विश्वा पार्थिवा पूयमानः अभि येन वृषिणमश्रवामा—ऽभ्यर्षियं जमदग्निवज्रः	५१
अया एवा पवस्वैना वसूनि माँश्चत्व इन्द्रो सरसि प्र धम्ब । बधश्चिदत्र वातो न जूतः पुरुमेधश्चित् तर्कवे नरं दात	५२
उत न एना पवया पवस्वा—ऽधि श्रुते श्रवाय्यस्य तीर्थे । षष्टिं सहस्रा नैगुता वसूनि वृक्षं न पक्वं धूनवद्रणाय	५३ (९१०)

महीमे अस्य वृषनाम शूषे माँश्चत्वे वा पृशने वा वधत्रे ।	
अस्वापयन्निगुतः स्नेहयञ्चा—ऽपामित्राँ अपाचितौ अचेतः	५४
सं त्री पवित्रा पितृतान्येष्य—न्वेकं धावसि पूयमानः ।	
असि भगो असि द्वात्रस्य द्वाता ऽसि मघवा मघवद्भ्य इन्दो	५५ [२१]
एष विश्ववित् पवतं मनीषी सोमो विश्वस्य भुवनस्य राजा ।	
दृप्साँ ईरयन् विदथेऽप्विन्दु—र्वि वारुमव्यं समयाति याति	५६
इन्दुं रिहन्ति महिषा अदब्धाः पदे रेभन्ति कवयो न गृध्राः ।	
हिन्वन्ति धीरा वृशभिः क्षिपाभिः समञ्जते रूपमपां रसेन	५७
त्वया वयं पवमानेन सोम भरे कृतं वि चिनुयाम शश्वत ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	५८ [२२] (९१५)

(९८)

१९ अम्बरीषो वार्षागिरः, ऋजिश्वा भारद्वाजश्च । पवमानः सोमः । अनुष्टुपः, ११ बृहती ।

अभि नो वाजसातमं रयिमर्ष पुरुस्पृहम् ।	
इन्दोँ सहस्रभर्णसं तुविद्युमं विश्वासहम्	१
परि प्य सुवानो अव्ययं रथे न वर्माव्यत ।	
इन्दुरभि दुणाँ हितो हियानो धार्गाभिरक्षाः	२
परि प्य सुवानो अक्षा इन्दुरव्ये मदच्युतः ।	
धारा य ऊर्ध्वो अर्ध्वर भ्राजा नैति गव्ययुः	३
स हि त्वं देव शश्वते वसु मर्ताय द्वाशुषे ।	
इन्दोँ सहस्रिणं रयिं ज्ञातात्मानं विवाससि	४
वयं ते अम्य वृत्रहन् वसो वस्वः पुरुस्पृहः ।	
नि नेदिष्ठतमा इषः स्याम सुमनस्याधिगो	५
द्विर्यं पञ्च स्वयंशसं स्वसारो अद्रिसंहतम् ।	
प्रियमिन्द्रस्य काम्यं प्रस्नापर्यन्त्युर्मिर्णम्	६ [२३]
परि त्यं हर्यतं हरिं बभ्रुं पुनन्ति वारेण ।	
यो वृषान् विश्वाँ इत परि मर्देन सह गच्छति	७
अस्य वो ह्यवसा पान्तो दक्षसार्धनम् ।	
यः सूरिषु श्रवो बृहद—बुधे स्वर्णं हर्यतः	८ (९११)

स वां यज्ञेषु मानवी इन्दुर्जनिष्ट रोदसी ।

देवो देवी गिरिष्ठा अस्त्रेधन् तं तुविष्वणि

९

इन्द्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने परि पिच्यसे ।

नरे च दक्षिणावते देवाय सवनासदे

१०

ते प्रत्नासो व्युष्टिषु सोमाः पवित्रे अक्षरन् ।

अप्रोथन्तः सनुतर्हुरश्चितः प्रातस्ताँ अप्रचेतसः

११

तं संखायः पुरोरुचं यूयं वयं च सूर्यः ।

अश्याम वाज्रगन्धं मनेम वाजपस्यम

१२ [२४] (९३७)

(९९)

८ रेभस्मन् काश्यपो । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, १ वृहती ।

आ हर्यताय धृष्णवे धनुस्तन्वन्ति पौंस्यम् ।

शुक्रां वयन्त्यसुराय निर्णिजं विषामघ्रे महीयुवः

१

अध क्षपा परिष्कृतो वाजौ अभि प्र गाहते ।

स्यीं विवम्बतो धियो हरिं हिन्वन्ति यातवे

२

तमस्य मर्जयामसि मरुो य इन्द्रपातमः ।

यं गाव आसमिर्वधुः पुरा नूनं च सूर्यः

३

तं गार्थया पुराण्या पुनानमभ्यनूषत ।

उतो कृपन्त धीतयो देवानां नाम विभ्रतीः

४

तमुक्षमाणमभ्यये वारे पुनन्ति धर्णसिम ।

दूतं न पूर्वचित्तय आ शासते मनीषिणः

५ [२५]

स पुनानो मविन्तमः सोमश्चमूषु सीदति ।

पशौ न रेत आवधत पतिर्वचस्यते धियः

६

स मृज्यते सुकर्मभिर्वेवो देवेभ्यः सुतः ।

विदे यदासु संवृदि महीरपो वि गाहते

७

सुत इन्दो पवित्र आ नृमिर्बतो वि नीयसे ।

इन्द्राय मत्सरिन्तमश्चमूषा नि वीदसि

८ [२६] (९४५)

(१००)

९ रेभसून् काश्यपो । पवमानः सोमः । अनुष्टुप् ।

अभी नवन्ते अद्भुहः प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।	
वत्सं न पूर्वं आयुनि जातं रिहन्ति मातरः	१
पुनान इन्नुवा भर सोमं द्विर्बर्हसं रयिम् ।	
त्वं वसूनि पुण्यसि विश्वानि काशुषो गृहे	२
त्वं धियं मनोयुजं सृजा वृष्टिं न तन्यतुः ।	
त्वं वसूनि पार्थिवा विव्या च सोम पुण्यसि	३
परि ते जिग्युषो यथा धारा सुतस्य धावति ।	
रंहमाणा व्यव्यं वारं वाजीर्व सानसिः	४
क्रत्वं दक्षाय नः कवे पर्वस्व सोम धारया ।	
इन्द्राय पातवे सुतो मित्राय वरुणाय च	५ [२७]
पर्वस्व वाजसातमः पवित्रे धारया सुतः ।	
इन्द्राय सोम विष्णवे वेवेभ्यो मधुमत्तमः	६
त्वां रिहन्ति मातरो हरिं पवित्रे अद्भुहः ।	
वत्सं जातं न धेनवः पवमान विधर्मणि	७
पवमान महि श्रवश्चित्रेभिर्यासि रश्मिभिः ।	
शर्धन् तमांसि जिघ्रसे विश्वानि काशुषो गृहे	८
त्वं द्यां च महिषत पृथिवीं चाति जभ्रिषे ।	
प्रति द्वापिममुञ्चथाः पवमान महित्वना	९ [२८] (९५४)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ व० १-३३]

(१०१)

(१६) १-३ अन्धीगुः श्यावाश्विः, ४-६ ययातिर्नाहुषः, ७-९ नहुषो मानवः, १०-१२ मनुः सांवरणः,
१३-१६ वैश्वामित्रो वाच्यो वा प्रजापतिः । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, २-३ गायत्री ।

पुरोजिती वो अन्धसः सुताय मादयित्वे ।	
अप श्वानं श्रथिष्टन सखायो दीर्घजिह्वयम्	१
यो धारया पावकया पग्निम्यन्दते सुतः । इन्दुरश्वो न कृत्स्नः	२
तं दुराणमभी नरः सोमं विश्वाच्या धिया । यजं हिन्वन्त्यद्विभिः	३ (९५७)

सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः । पवित्रवन्तो अक्षरन् देवान गच्छन्तु वो मदाः	४
इन्दुरिन्द्राय पवत इति देवासो अब्रुवन् । वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्येशान ओजसा	५ [१]
सहस्रधारः पवते समुद्रो वाचमीङ्गव्यः । सोमः पती रयीणां सखेन्द्रस्य विवेदिवे	६
अयं पृषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अयंति । पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यस्यद्रोदसी उभे	७
समु प्रिया अनृषत गावो मदाय घृष्वयः । सोमासः कृण्वते पथः पर्वमानास इन्द्रवः	८
य ओजिष्ठस्तमा भर पर्वमान श्रवाय्यम् । यः पञ्च चर्षणीग्भि रयिं येन वनामहे	९
सोमाः पवन्त इन्द्रवो ऽम्मभ्यं गातुवित्तमाः । मित्राः सुवाना अरेपसः स्वाध्यः स्वर्विदः	१० [२]
सुष्वाणासो व्यद्विभि श्रिताना गोरधि त्वचि । इषमस्मभ्यमभितः समस्वरन् वसुविदः	११
एते पुता विपश्चितः सोमासो दध्याशिरः । सूर्यासो न दर्शतामो जिगल्वो ध्रुवा घृते	१२
प्र सुन्वानस्यान्धसो मतो न वृत तद्वचः । अप श्वानमराधसं हता मखं न भृगवः	१३
आ जामिरत्के अयत भुजे न पुत्र ओण्योः सरज्जारो न योषणां वरो न योनिमासदम्	१४
स वीरो वक्षसार्धनो वि यस्तस्तम्भ रोदसी । हरिः पवित्रे अयत वेधा न योनिमासदम्	१५
अव्यो वारोभिः पवते सोमो गव्ये अधि त्वचि । कर्निकवृष्ट्या हरि रिन्द्रस्याभ्येति निष्कृतम्	१६ [३] (९७०)

(१०२)

८ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

क्राणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य दीधितिम् । विश्वा परि प्रिया भुवदधं द्विता १
 उप त्रितस्य पाप्योऽरभक्त यदुहा पदम् । यज्ञस्य सप्त धामभिर्ध प्रियम् २
 त्रीणि त्रितस्य धारया पृष्ठेऽर्वा रयिम् । मिमीत अस्य योजना वि सुक्रतुः ३
 जज्ञानं सप्त मातरो वेधामशासत श्रिये । अयं ध्रुवो रयीणां चिक्रेत यत ४
 अस्य वते सजोषसां विश्वे देवासो अद्रुहः । स्पार्हा भवन्ति रन्तयो जुषन्त यत ५ [४]

यमी गर्भमृतावृधो हृशं चारुमजीजनन । कविं मंहिष्ठमध्वरं पुरुस्पृहम् ६
 समीचीने अभि त्मना यही क्रतस्य मातरा । तन्वाना यज्ञमानुषग्यदञ्जत ७
 क्रत्वा शुकेभिर्क्षभिर्ऋणोरप व्रजं विवः । हिन्वन्नृतस्य दीधितिं प्राध्वरे ८ [५] (१७८)

(१०३)

६ द्वित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

प्र पुनानाय वेधमे सोमाय वच उद्यतम् । भूतिं न भरा मतिभिर्जुजोषते १
 परि वाराण्यव्यया गोभिरञ्जानो अर्पति । त्री पधस्था पुनानः कृणुते हरिः २
 परि कोशं मधुश्चुतं मव्यये वारे अर्पति । अभि वाणीर्ऋषीणां सप्त नूषत ३
 परि णेता मतीनां विश्वदेवो अदाभ्यः । सोमः पुनानश्चम्वोविशद्वरिः ४
 परि दैवीर्गनु स्वधा इन्द्रेण याहि सरथम् । पुनानो वाचद्वाघद्विर्मत्यः ५
 परि सप्तिर्न वाजयुर्देवो देवेभ्यः सुतः । व्यानशिः पवमानो वि धावति ६ [६] (१८४)

(१०४)

[सप्तमोऽनुवाकः॥७॥ सू० १०४-११४]

६ पर्वतनारदौ काण्वौ, काश्यप्यौ शिखण्डिन्यावत्सरसौ वा । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

सखाय आ नि षीदत पुनानाय प्र गायत । शिशुं न यज्ञैः परि भूषत श्रिये १
 समी वत्सं न मातृभिः सृजतां गयसाधनम् । देवाव्यं मदमभि द्विशवसम् २
 पुनाता दक्षसाधनं यथा शर्धाय वीतये । यथा मित्राय वरुणाय शतमः ३
 अस्मभ्यं त्वा वसुविदं मभि वाणीरनूषत । गोभिष्टे वर्णमभि वासयामसि ४
 स नो मदानां पत इन्दो देवप्सरा असि । सखेव सख्ये गातुवित्तमो भव ५
 सनेमि कूध्यस्मदा रक्षसं कं चिद्वृत्रिणम् । अपादेवं द्रुयुमंहो युयोधि नः ६ [७] (१९०)

(१०५)

६ पर्वतनारदौ काण्वौ । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

तं वः सखायो मदाय पुनानमभि गायत । शिशुं न यज्ञः स्वदयन्त गुतिभिः १
 सं वत्स इव मातृभिर्गिन्तुर्हिन्वानो अज्यते । देवावीमदो मतिभिः परिकृतः २
 अयं वक्षाय साधनो ऽयं शर्धाय वीतये । अयं देवेभ्यो मधुमत्तमः सुतः ३
 गोमन्त्र इन्दो अश्ववत सुतः सुदक्ष धन्व । शुचिं ते वर्णमभि गोपु दीधरम् ४
 स नो हरीणां पत इन्दो देवप्सरस्तमः । सखेव मरुये नयो रुच भव ५
 सनेमि त्वमम्मदो अदवं कं चिकुत्रिणम् । साहो इन्दो परि बाधो अपद्वयुम ६ [८] (१०६)

(१०६)

(१४) १ ३, १०-१४ अग्निष्वाश्रुयः, ४-६ चक्षुर्मानवः, ७-९ मनुराप्सवः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

इन्दुमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः । श्रुष्टी जातास इन्दवः स्वर्विदः १
 अयं भर्गय सानसिर्गिन्द्राय पवते सुतः । सोमो जैत्रस्य चेतति यथा विदे २
 अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्राभं गृभ्णीत सानसिम । वज्रं च वृषणं भरत समप्सुजित ३
 प्र धन्वा सोम जागृविर्गिन्द्रायेन्दो परि सव । द्युमन्तं शुष्ममा भरा स्वर्विदम् ४
 इन्द्राय वृषणं मरु पवस्व विश्वदर्शतः । सहस्रयामा पथिकृद्विचक्षणः ५ [९]

अस्मभ्यं गातुवित्तमो देवेभ्यो मधुमत्तमः । सहस्रं याहि पथिभिः कनिक्रदत ६
 पवस्व देववीतय इन्दो धाराभिर्गजमा । आ कलशं मधुमान् त्सोम नः सदः ७
 तव वृप्सा उवृपुत इन्द्रं मदाय वावृधुः । त्वां देवासो अमृताय कं पपुः ८
 आ नः सुतास इन्दवः पुनाना धावता रयिम । वृष्टिद्यावो रीत्यापः स्वर्विदः ९
 सोमः पुनान ऊर्मिणा ऽव्यो वारं वि धावति । अग्रे वाचः पवमानः कनिक्रदत १० [१०]

धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं वने क्रीळन्तमत्यविम । अभि त्रिपृष्ठं मतयः समस्वरन् ११
 असर्जि कलशो अभि मीळहे सप्तिर्न वाजयुः । पुनानो वाचं जनयन्नसिष्यदत १२
 पवते हर्यतो हरिरति ह्वरांसि रंहा । अभ्यर्षन् त्तोतृभ्यो वीरवद्यशः १३
 अया पवस्व देवयुर्मधोधारा असृक्षत । रेभन् पवित्रं पर्येषि विश्वतः १४ [११] (१०१०)

(१०७)

२६ सप्तर्षयः (१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, २ कश्यपो मारीचः, ३ गौतमो राहुगणः, ४ भौमोऽत्रिः,

५ विश्वामित्रो गाथिनः, ६ जमदग्निर्भर्गवः, ७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः) । पवमानः सोमः ।

प्रगाथः= (१, ४, ६, ८, ९, १०, १२, १४, १७ बृहती; २, ५, ७, ११, १३,

१५, १८ सतोबृहती,) ३, १६ द्विपदा विराट्; १९-२६ प्रगाथः=

(विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

परीतो विञ्चता सुतं सोमो य उत्तमं हविः ।

बृधन्वाँ यो नर्यो अप्स्वन्तरा सुषाव सोममद्रिभिः

१

नूनं पुनानोऽविभिः परि स्रवाऽद्व्यः सुरभितरः ।

सुते चित् त्वाप्सु मवामो अन्धसा श्रीणन्तो गोभिरुत्तरम्

२

परि सुवानश्चक्षसे देवमादनः क्रतुरिन्दुर्विचक्षणः

३

पुनानः सोम धारया ऽपो वसानो अर्षसि ।

आ रत्नधा योनिमृतस्य सीवुम्युत्सो देव हिरण्ययः

४

बुहान ऊर्ध्विष्यं मधु प्रियं प्रत्नं सधस्थमासदत् ।

आपृच्छ्यं धरुणं वाज्यर्षति नृभिर्धूतो विचक्षणः

५ [१२]

पुनानः सोम जागृष्विरव्यो वारे परि प्रियः ।

त्वं विप्रो अमवोऽङ्गिरस्तमो मध्वा यज्ञं मिमिक्ष नः

६

सोमो मीढान् पवते गातुवित्तम् ऋषिर्विप्रो विचक्षणः ।

त्वं कविरभवो देववीतम् आ सूर्यं रोहयो द्विवि

७

सोम उ षुवाणः सोतृभिः राधि णुभिरवीनाम् ।

अश्वयेव हरिता याति धारया मन्द्रया याति धारया

८

अनूपे गोमान् गोभिरक्षाः सोमो बुग्धामिरक्षाः ।

समुद्रं न संवरणान्यमन् मन्दी मदीय तोशते

९

आ सोम सुवानो अद्रिभिः स्तिरो वाराण्यय्या ।

जनो न पुरि चम्बोर्विशद्धरिः सवो वनेषु दधिषे

१० [१३]

स मामृजे तिरो अण्वानि मेप्यो मीळ्हे सप्तिर्न वाजयुः ।

अनुमाद्यः पवमानो मनीषिभिः सोमो विप्रैर्भिक्रकंभिः

११

प्र सोम वृववीतये सिन्धुर्न पिप्ये अर्णीसा ।

अंशोः पर्यसा मविरो न जागृष्विरच्छा कोशं मधुश्रुतम्

१२

(१०२२)

आ ह॑र्यतो अ॒र्जुने॒ अत्के॑ अव्यत प्रियः सुनु॑र्न मर्ज्यः ।

तमी॑ हि॒न्वन्त्य॒पसो॑ यथा रथं न॒वीष्वा॑ गर्भ॒स्त्योः

१३

अ॒भि सोमा॑स आ॒यवः॑ पर्वन्ते म॒द्यं म॒दम् ।

स॒मुद्र॑स्याधि वि॒ष्टपि॑ मनी॒षिणो॑ मत्स॒रासः॑ स्व॒र्विदः॑

१४

तर॑त् समु॒द्रं प॒र्वमा॑न ऊ॒र्मिणा॑ राजा॑ दे॒व ऋ॒तं बृ॒हत ।

अ॒र्षन्मि॒त्रस्य॑ वरु॒णस्य॑ ध॒र्मिणा॑ प्र हि॒न्वान॑ ऋ॒तं बृ॒हन

१५ [१४]

नृ॒र्मि॒र्येमा॑नो ह॑र्यतो वि॒चक्ष॑णो राजा॑ दे॒वः स॒मुद्रि॑यः

१६

इन्द्रा॑य प॒वते॒ मदुः॑ सोमो॑ म॒रुत्व॑ते सुतः ।

स॒हस्र॑धारो अत्य॒व्यम॑र्षति तमी॑ मृ॒जन्त्या॒यवः॑

१७

पु॒नान॑श्चमू ज॒नय॑न् म॒तिं क॒विः सोमो॑ दे॒वेषु॑ रण्यति ।

अ॒पो व॑सानः परि गो॒भि॒रुत्त॑रः सी॒वुन् वने॑ष्वव्यत

१८

तवा॑हं सोम रा॒रण स॒क्य इन्द्रो॑ वि॒वेदि॑वे ।

पु॒रूणि॑ ब॒भ्रो नि च॑रन्ति मा॒मव॑ परि॒धीर॑ति ताँ इ॒हि

१९

उ॒ताहं॑ नक्त॒मुत॑ सोम ते दि॒वा स॒क्याय॑ ब॒भ्र ऊ॒र्धनि॑ ।

घृ॒णा त॑र्पन्त॒मति॑ सूर्ये॑ परः श॒क्रुना॑ इ॒व प॑त्तिम्

२० [१५]

मृ॒ज्यमा॑नः सु॒हस्त्य॑ स॒मुद्रे॑ वा॒चमि॑न्वसि ।

र॒यिं पि॒शङ्गं॑ बहु॒लं पु॒रुस्पृ॑हं प॒र्वमा॑नाभ्य॒र्षसि॑

२१

मृ॒जानो॑ वारे प॒र्वमा॑नो अ॒व्यये॑ वृषा॒व च॑क्रवो वने ।

दे॒वानां॑ सोम प॒र्वमा॑न निष्कृ॒तं गो॒भि॒रआ॑नो अ॒र्षसि॑

२२

प॒र्वस्व॑ वा॒जसा॑तये ऽभि वि॒श्वानि॑ काव्या ।

त्वं स॒मुद्रं॑ प्रथ॒मो वि॑ धार॒यो दे॒वेभ्यः॑ सोम मत्स॒रः

२३

स तू प॒र्वस्व॑ परि पा॒थि॒वं र॒जो वि॒व्या च॑ सोम ध॒र्ममिः॑ ।

त्वां वि॒प्रासो॑ म॒तिभि॑र्विचक्षण शु॒भ्रं हि॒न्वन्ति॑ धी॒तिभिः॑

२४

प॒र्वमा॑ना असृक्षत प॒वित्र॑म॒ति धा॑रया ।

म॒रुत्व॑न्तो मत्स॒रा इन्द्रि॑या ह॒या मे॒धाम॑भि प्रयांसि च

२५

अ॒पो व॑सानः परि को॒शम॑र्षती॒न्दुहि॑यानः सो॒तृभिः॑ ।

ज॒नय॑न्शो॒तिर्म॑न्दना॒ अवी॑वश॒द् गाः कृ॑ण्वानो न नि॒र्जिज॑म्

२६ [१६] (१०३६)

(१०८)

(१-१६) १-२ गौरिर्वातिः शाक्यः, ३, १४-१६ शक्तिर्वासिष्ठः, ४-५ ऊरुराङ्गिरसः,
६-७ ऋजिश्वा भारद्वाजः, ८-९ ऊर्ध्वसना आङ्गिरसः, १०-११ कृतयशा आङ्गिरसः,
१२-१३ ऋणन्त्रयो राजर्षिः । पवमानः सोमः । काकुभः प्रगाथः (विषमा
ककुप्, समा सतोषदन्ता), १३ यवमध्या गायत्री ।

- पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः । महि द्युक्षतमो मदः १
यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायते ऽस्य पीता स्वर्विदः ।
स सुप्रकेतो अम्यक्रमीदिषो ऽच्छा वाजं नैतशः २
त्वं ह्यङ्ग देव्या पवमान जनिमानि द्युमत्तमः । अमृतत्वाय घोषयः ३
येना नवर्गवो दृध्यङ्गोपणुते येन विप्रास आपिरि ।
देवानां सुमे अमृतस्य चारुणा येन श्रवास्यानशुः ४
एष स्य धारया भुतो ऽव्यो वारैमिः पवते मदन्तमः । कीळन्नमिरिपामिव ५ [१७]
य उन्निया अप्या अन्तरश्मनो निर्गा अकृन्तदार्जसा ।
अभि व्रजं तन्निषे गव्यमश्वयं वसर्वि धृष्णावा रुज ६
आ सोता परि पिश्रुता ऽश्वं न स्तोममप्युरं रजम्पुरं । वनकक्षमुवृष्टम ७
सहस्रधारं वृषभं पयोवृधं भिः देवाय जन्मने ।
ऋतेन य ऋतजातो विवावृधे राजा देव ऋतं बृहत् ८
अभि द्युमं बृहद्यश इषम्पते दिव्रीहि देव देवयुः । वि काशं मध्यमं युव ९
आ वच्यस्व सुदक्ष चम्बोः सुतो विशां वह्निर्न विस्पतिः ।
वृष्टिं विवः पवस्व रीतिमपां जिन्वा गर्विष्टये धियः १० [१८]
एतमु त्पं मदुच्युतं सहस्रधारं वृषभं दिवो बृहः । विश्वा वसूनि बिभ्रतम ११
वृषा वि जज्ञे जनयन्नमर्त्यः प्रतपञ्ज्योतिषा तमः ।
स सुष्टुतः कविभिर्निर्णिजं दधे त्रिधात्वस्व वससा १२
स सुन्वे यो वसूनां यो रायामनेता य इळानाम् । सोमो यः सुक्षितीनाम् १३
यस्य न इन्द्रः पिबाद्यस्य मरुतो यस्य वार्यमणा भगः ।
आ येन मित्रावरुणा करामह एन्द्रमवसे महे १४
इन्द्राय सोम पार्तवे नृभिर्यतः स्वायुधो मदन्तमः । पवस्व मधुमत्तमः १५
इन्द्रस्य हारिं सोमधानमा विश समुद्रमिव सिन्धवः ।
जुष्टो मित्राय करुणाय वायवे विवो विष्टम्भ उत्तमः १६ [१९] (१०५२)

(१०९)

२२ अग्नयो धिषण्या ऐश्वरयः । पवमानः सोमः । द्विपदा विराट् ।

परि प्र धन्वेन्द्राय सोम	स्वादुर्मित्राय पुष्णे भगाय	१
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य पेयाः	क्रत्वे दक्षाय विश्वे च देवाः	॥१॥ २
एवामृताय महे क्षयाय	स शुक्रो अर्ष विष्यः पीयूषः	३
पवस्व सोम महान् त्समुद्रः	पिता देवानां विश्वाभि धाम	॥२॥ ४
शुकः पवस्व देवेभ्यः सोम	दिवे पृथिव्यै शं च प्रजायै	५
दिवो धर्तासिं शुक्रः पीयूषः	सत्ये विधर्मन् वाजी पवस्व	॥३॥ ६
पवस्व सोम द्युम्नी सुधागे	महामवीनामनु पूर्यः	७
नृभिर्येमानो जजानः पुतः	क्षरद्विश्वा नि मन्द्रः स्वर्वित	॥४॥ ८
इन्दुः पुनानः प्रजामुराणः	करद्विश्वा नि द्रविणानि नः	९
पवस्व सोम क्रत्वे दक्षाय	ऽश्वो न निक्तो वाजी धनाय	॥५॥ १० [२०]

तं ते सोतारो रसं मदाय	पुनन्ति सोमं महे द्युम्नाय	११
शिर्शुं जजानं हरिं मृजन्ति	पवित्रे सोमं देवेभ्य इन्दुम्	॥६॥ १२
इन्दुः पविष्ट चारुर्मदाया	ऽपामुपस्थे कविर्भगाय	१३
विभर्ति चार्विन्द्रस्य नाम	येन विश्वानि वृत्रा जघान	॥७॥ १४
पिबन्त्यस्य विश्वे देवासो	गोभिः श्रीतस्य नृभिः सुतस्य	१५
प्र सुवानो अक्षाः सहस्रधार	स्तिरः पवित्रं वि वारमव्यम्	॥८॥ १६
स वाज्यक्षाः सहस्ररिता	अद्भिर्मृजानो गोभिः श्रीणानः	१७
प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा	नृभिर्येमानो अद्भिभिः सुतः	॥९॥ १८
असर्जि वाजी तिरः पवित्र	मिन्द्राय सोमः सहस्रधारः	१९
अश्रान्त्येनं मध्वो रसेने	न्द्राय वृष्ण इन्दुं मदाय	॥१०॥ २०
देवेभ्यस्त्वा वृथा पाजसे	ऽपो वसानं हरिं मृजन्ति	२१
इन्द्रुरिन्द्राय तोशते नि तोशते	श्रीणञ्जयो रिणञ्जपः	॥११॥ २२ [२१](१०७४)

(११०)

१९ अयं रुणस्मै वृणः, असदस्युः पारुकुत्स्यः । पवमानः सोमः । १-३ पिपीलिकमध्या अनुष्टुप्,
४-९ ऊर्ध्वबृहती. १०-१९ विराट् ।

पर्यं पु प्र धन्व वाजसातये परि वृत्राणि सक्षणिः ।	
द्विपस्तरध्या ऋणया न ईयसे	१
अनु हि त्वा सुतं सोम मदामसि महे समर्यराज्ये ।	
वाजा अभि पवमान प्र गाहसे	२
अजीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शक्मना पर्यः ।	
गोजीरया रहमाणः पुरंध्या	३
अजीजनो अमृत मर्त्येष्वौ क्रतस्य धर्मन्नमृतस्य चारुणः ।	
सदासरो वाजमच्छा सनिष्यदत्	४
अभ्यभि हि श्रवसा ततर्विथोत्सं न कं चिज्जनपानमक्षितम् ।	
शर्याभिर्न भग्माणो गर्भस्त्योः	५
आर्क्षिं के चित पश्यमानास आप्यं वसुरुचो विव्या अभ्यनूषत ।	
वारं न देवः सविता व्यूणुते	६ [२२]
त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिषो महे वाजाय श्रवसे धियं दधुः ।	
स त्वं नो वीर वीर्याय चोदय	७
विवः पीयूषं पूर्यं यदुक्थ्यं महो गाहादिव आ निर्धुक्षत ।	
इन्द्रमभि जायमानं समस्वरन	८
अथ यद्रिमं पवमान रोदसी इमा च विश्वा भुवनाभि मज्मना ।	
युथे न निःष्ठा वृषभो वि तिष्ठसे	९
सोमः पुनानो अव्ययं वारं शिशुर्न क्रीळन् पवमानो अक्षाः ।	
सहस्रधारः शतवाज इन्दुः	१०
एष पुनानो मधुमौ क्रतावेन्द्रायेन्दुः पवते स्वादुरुर्मिः ।	
वाजसनिर्वरिवोविद्वयोधाः	११
स पवस्व सहमानः पृतन्यून त्सेधन् रक्षांस्यप कुर्गहाणि ।	
स्वायुधः सासहान् त्सोम शत्रून्	१२ [२३] (१०८६)

(१११)

३ अनानतः पारुच्छेपिः । पवमानः सोमः । अत्यष्टिः ।

अया रुचा हरिण्या पुनानो विश्वा द्वेषांसि तगति स्वयुग्वभिः सूरौ न स्वयुग्वभिः ।

धारा सुतस्य रोचते पुनानो अरुषो हरिः ।

विश्वा यदूपा परियात्यृक्भिः सप्तास्यभिर्कृकभिः १

त्वं त्यत् पणीनां विद्वो वसु सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दमं ऋतस्य धीतिभिर्दमं ।

परावतो न साम तद् यत्रा रणन्ति धीतयः ।

त्रिधातुभिररुषीभिर्वयो दधे रोचमानो वयो दधे २

पूर्वामनु प्रदिशं याति चेकितं सं रश्मिभिर्यतते दर्शतो रथो देव्यां दर्शना रथः ।

अग्मन्नुक्तानि पौंस्ये—न्द्रं जैत्राय हर्षयन् ।

वज्रश्च यद्भवथो अनपच्युता समन्स्वनपच्युता ३ [२४] (१०८९)

(११२)

४ शिशुराक्षिरसः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

नानानं वा उ नो धियो वि व्रतानि जनानाम् ।

तक्षा रिष्टं रुतं भिषग् ब्रह्मा मुन्वन्तमिच्छतीन्द्रायेन्वो परि स्रव १

जरतीभिरोषधीभिः पुणेभिः शकुनानाम् ।

कामारो अश्ममिद्युभिर्हिरण्यवन्तमिच्छतीन्द्रायेन्वो परि स्रव २

कारुरहं ततो भिषग् गुपलप्रक्षिणी नना ।

नानाधियो वसुयवो ऽनु गा इव तस्थिमेन्द्रायेन्वो परि स्रव ३

अश्वो वोळ्ळा सुखं रथं हसनामुपमन्त्रिणः ।

शेषो रोमण्वन्तौ भेदौ वारिन्मण्डूक इच्छतीन्द्रायेन्वो परि स्रव ४ [२५] (१०९३)

(११३)

११ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

शर्यणावति सोममिन्द्रः पिबतु वृत्रहा ।

बलं दधान आत्मनि करिष्यन् वीर्यं महविन्द्रायेन्वो परि स्रव १

आ पवस्व दिशां पत आर्जीकात सोम मीढुः ।

ऋतवाकेन सत्येन श्रद्धया तपसा सुत इन्द्रायेन्वो परि स्रव २

पर्जन्यवृद्धं मल्लिषं तं सूर्यस्य दुहिताभरत ।

तं गन्धर्वाः प्रत्यगृभ्णन् तं सोमे रसमावधु—रिन्द्रायेन्वो परि स्रव ३ (१०९६)

ऋतं वर्धन्तद्युम्न सत्यं वर्धन् तस्यकर्मन् ।	
श्रद्धां वर्धन् त्सोम राजन् धात्रा सोमं परिष्कृत इन्द्रायेन्वो परि स्रव ४	
मन्यमुग्रस्य बृहतः सं स्रवन्ति संस्रवाः ।	
सं यन्ति रमिनो रसाः पुनानो ब्रह्मणा हर इन्द्रायेन्वो परि स्रव ५ [२६]	
यत्र ब्रह्मा पवमान छन्दुस्यां वाचं वर्धन् ।	
ग्राणा सोमे महीयते सोमेनानन्दं जनयन् इन्द्रायेन्वो परि स्रव ६	
यत्र ज्योतिरजस्रं यस्मिन् लोके स्वरहितम् ।	
तास्मिन् मां धेहि पवमानाऽमृते लोके अक्षित इन्द्रायेन्वो परि स्रव ७	
यत्र राजा वैवस्वतो यत्रावरोधनं विवः ।	
यत्रामूर्यह्वतीरापस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्वो परि स्रव ८	
यत्रानुकामं चरणं त्रिनाके त्रिविवे विवः ।	
लोका यत्र ज्योतिष्मन्तस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्वो परि स्रव ९	
यत्र कामा निकामाश्च यत्र ब्रध्नस्य विष्टपम् ।	
स्वधा च यत्र तृप्तिश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्वो परि स्रव १०	
यत्रानन्दाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुद आसते ।	
कामस्य यत्राप्ताः कामास्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्वो परि स्रव ११ [२७](११०४)	
(११४)	

४ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

य इन्द्रोः पवमानस्याऽनु धामान्यक्रमीत ।	
तमाहुः सुप्रजा इति यस्ते सोमाविधन्मन् इन्द्रायेन्वो परि स्रव १	
ऋषे मन्त्रकृतां स्तोमैः कश्यपोऽर्धयन् गिरः ।	
सोमं नमस्य राजानं यो जज्ञे वीरुधां पतिरिन्द्रायेन्वो परि स्रव २	
सप्त दिशो नानासूर्याः सप्त होतार ऋत्विजः ।	
देवा आदित्या ये सप्त तेभिः सोमामि रक्ष न इन्द्रायेन्वो परि स्रव ३	
यत् ते राजञ्छृतं हविस्तेन सोमामि रक्ष नः ।	
अगतीवा मा नस्तारीन्मो च नः किं चनाममिन्द्रायेन्वो परि स्रव ४ [२८](११०८)	
॥ इति नवमं मण्डलं समाप्तम् ॥	

मंत्रसंख्या

अष्टममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ७६९०

नवममण्डलस्य ११०८

सर्वयोगः ८७९८

अथ दशमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-२६]

७ त्रित आप्स्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने बृहन्नुपसामूर्ध्वो अस्था—स्निर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषागात् ।

अग्निर्मानुना रुशता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सन्नान्यप्राः १

स जातो गर्भो असि रोदस्यो—रग्ने चारुर्विभृत ओषधीषु ।

चित्रः शिशुः परि तमस्यक्तून् प्र मातृभ्यो अधि कर्निकदद्वाः २

विष्णुरित्था परममस्य विद्वा—आतो बृहन्नभि पाति तृतीयम् ।

आसा यदस्य पयो अकृतं स्वं सचेतसो अभ्यर्चन्त्यत्र ३

अत उ त्वा पितृभृतो जर्नित्री—रन्नावृधं प्रति चरन्त्यन्नैः ।

ता ई प्रत्येषि पुनरन्यरूपा असि त्वं विक्षु मानुषीषु होता ४

होतारं चित्ररथमध्वरस्य यज्ञस्ययज्ञस्य केतुं रुशन्तम् ।

प्रत्यर्धि देवस्यदेवस्य मद्वा श्रिया त्वग्निमतिथिं जनानाम् ५

स तु वस्त्राण्यध पेशनानि वसानो अग्निर्नाभा पृथिव्याः ।

अरुषो जातः पद इळायाः पुरोहितो राजन् यक्षीह देवान् ६

आ हि द्यावापृथिवी अग्न उमे सदा पुत्रो न मातरा ततन्थ ।

प्र याह्यच्छोशतो यविष्ठा—ऽथा वह सहस्येह देवान् ७ [२९] (७)

(२)

७ त्रित आप्स्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

पिप्रीहि देवाँ उशतो यविष्ठ विद्वाँ ऋतूँऋतुपते यजेह ।

ये देव्या ऋत्विजस्तोभिर्रग्ने त्वं होतृणामस्यायजिष्ठः १

वेषि होत्रमुत पोत्रं जनानां मन्धातासि द्रविणोदा ऋतावा ।

स्वाहा वयं कृणवामा हवीषि देवो देवान् यजत्वग्निरहन् २

आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छ्रुक्कवाम तदनु प्रवोळ्हुम् ।

अग्निर्विद्वान् त्स यजात् सेदु होता सो अध्वरान् त्स ऋतून् कल्पयाति ३ (१०)

यद्वो वयं प्रमिनाम वतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः ।
 अग्निष्टद्विष्वमा पृणाति विद्वान् येभिर्वैवाँ ऋतुभिः कल्पयाति ४
 यत् पाकत्रा मनसा वीनदक्षा न यज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः ।
 अग्निष्टद्वोतां क्रतुविद्विजानन् यजिष्ठो वैवाँ ऋतुशो यजाति ५
 विश्वेषां ह्यध्वराणामनीकं चित्रं केतुं जनिता त्वा जजान ।
 स आ यजस्व नूवतीरनु क्षाः स्पार्हा इषः क्षुमनीर्विभ्वजन्वाः ६
 यं त्वा द्यावापृथिवी यं त्वापस्त्वष्टा यं त्वा सुजनिमा जजान ।
 पन्थामनु प्रविद्वान् पितृयाणं द्युमदग्ने समिधानो वि भाहि ७ [३०] (१४)

(३)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इनां राजन्नरतिः समिद्धो रौद्रो दक्षाय सुषुमाँ अदर्शि ।
 चिकिद्वि भाति भासा बृहता ऽसिक्रीमेति रुशतीमपाजन् १
 कृष्णां यदेनीमभि वर्षसा भूज्जनयन् योषाँ बृहतः पितुर्जाम् ।
 ऊर्ध्वं भानुं सूर्यस्य स्तभायन् दिवो वसुभिररतिर्वि भाति २
 भद्रो भद्रया सचमान आगात् स्वसागं जारो अभ्येति पश्चात् ।
 सुप्रकेतैर्द्युभिर्गग्निर्वितिष्ठन् रुशद्भिर्वर्णैर्गभि राममस्थान ३
 अस्य यामासो बृहतो न वग्नूनिन्धाना अग्नेः सकृयुः शिवस्य ।
 ईड्यस्य वृष्णो बृहतः स्वामो भामासो यामन्नक्तवश्चिकित्रे ४
 स्वना न यस्य भामासः पर्वन्ते रोचमानस्य बृहतः सुदिवः ।
 ज्येष्ठैर्भिर्यस्तेजिष्ठैः क्रीळुमद्भिर्वर्षिष्ठैर्भिर्भानुभिर्नक्षति द्याम् ५
 अस्य शुष्मासो ददृशानपवे जेहमानस्य स्वनयन् नियुद्धिः ।
 प्रत्नेभिर्यो रुशद्भिर्वैवतमो वि रेभद्भिररतिर्भाति विभ्वा ६
 स आ वक्षि माहि न आ च मत्सि दिवस्पृथिव्योररतिर्युवत्योः ।
 अग्निः सुतुकः सुतुकैभिरश्वै रमस्वज्ज्दी रमस्वाँ एह गम्याः ७ [३१] (११)

(४)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र ते यक्षि प्र ते इयमि मन्म भुवो यथा वन्द्यो ना हवेषु ।
 धन्वाञ्छिव प्रपा असि त्वमग्न इयक्ष्वे पुरवे प्रत्न राजन् १ (१२)

यं त्वा जनासो अभि संचरन्ति गाव उष्णमिव व्रजं यविष्ठ ।
 वृतो देवानामसि मर्त्याना मन्तमहोश्चरसि गेचनेन २
 शिशुं न त्वा जैन्यं वर्धयन्ती माता विभर्ति सचनस्यमाना ।
 धनारधि प्रवता यासि हर्य—स्निगीषसे पशुगिवावसृष्टः ३
 मूरा अमूर न वयं चिकित्वो महित्वमग्रे त्वमङ्ग वित्सं ।
 शये वविश्चरति जिह्यादन रेगित्यते युवतिं विष्पतिः सन ४
 कृचिज्जायते सनयासु नव्या वनं तस्थौ पलितो धूमकेतुः ।
 अस्नातापो वृषभा न प्र वेति सचेतमो यं प्रणयन्त मतीः ५
 तनूत्यजैव तस्करा वनगू रशनाभिर्दृशभिरभ्यधीताम् ।
 इयं ते अग्रे नव्यसी मनीषा युक्ष्वा रथं न शुचयद्विरङ्गैः ६
 बह्व च तं जातवेदां नमश्चे—यं च गीः सद्मिद्वर्धनी भूत ।
 रक्षा णा अग्रे तनयानि तोका रक्षोत नस्तन्वाऽऽ अप्रयुच्छन् ७ [३२] (१८)

(५)

७ जित आप्न्यः । अग्निः । विष्टप् ।

एकः समुद्रो धरुणो रयीणा मम्मन्दृदो भूगिजन्मा वि चण्टे ।
 सिषक्त्युर्धनिण्योरुपस्थ उत्सस्य मध्ये निहितं पदं वेः १
 समानं नीलं वृषणो वसानाः सं जग्मिरे महिषा अर्वतीभिः ।
 क्रतस्य पदं कवयो नि पान्ति गुहा नामानि दधिरे पराणि २
 क्रतायिनी मायिनी सं दधाते मित्वा शिशुं जज्ञतुर्वर्धयन्ती ।
 विश्वस्य नाभिं चरतो ध्रुवस्य कवेश्चित तन्तुं मनसा वियन्तः ३
 क्रतस्य हि वर्तनयः सुजात—मिषा वाजाय प्रदिवः सचन्त ।
 अधीवासं रोदसी वावसाने घृतेरक्षैर्वावृधाते मधूनाम् ४
 सप्त स्वसूररुषीर्वावशानो विद्वान् मध्व उज्जभारा वृशे कम ।
 अन्तर्यमे अन्तरिक्षे पुराजा इच्छन् वविमविदत पूषणस्य ५
 सप्त मर्यादाः कवयस्ततक्षु—स्तासामेकामिदुभ्यंहुरो गात ।
 आयोर्ह स्कम्भ उपमस्य नीले पथा विसर्गे धरुणेषु तस्थौ ६
 अस्तच्च सच्च परमे व्योमन् दक्षस्य जन्मन्नवितेरुपस्थे ।
 अग्निर्ह नः प्रथमजा क्रतस्य पूर्व आयुनि वृषभश्च धेनुः ७ [३३] (३५)

[षष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥ व० १-२८]

(६)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अयं स यस्य शर्मन्नवोभि—रग्नेरेधते जरिताभिष्टौ ।	
ज्येष्ठैभिर्यो भानुभिर्कृष्णां पर्येति परिवीतो विभावा	१
यो भानुभिर्विभावा विभा—त्यग्निर्वैवेभिर्कृतावाजस्रः ।	
आ यो विवायं सख्या सखिभ्यो ऽपरिहृतो अत्यो न सतिः	२
ईशे यो विश्वस्या देववीते—रीशे विश्वायुरुषसो व्युष्टौ ।	
आ यस्मिन् मना हवींष्यग्रा—वरिष्ठरथः म्कभ्राति शूषैः	३
शूषेभिर्वृधो जुषाणो अर्के—र्वुवाँ अच्छां रघुपत्वा जिगाति ।	
मन्द्रो होता स जुह्वाइ यजिष्ठः संमिश्रो अग्निरा जिघर्ति देवान्	४
तमुस्त्रामिन्द्रं न रेजमान—मग्निं गीर्भिर्नमोभिग कृणुध्वम् ।	
आ यं विप्रसो मतिभिर्गृणन्ति जातवेदसं जुह्वं सहानाम्	५
सं यस्मिन् विश्वा वसूनि जग्मु—र्वाजे नाश्वाः सतीवन्त एवैः ।	
अस्मे ऊतीरिन्द्रवाततमा अर्वाचीना अग्र आ कृणुध्व	६
अथा ह्यग्निं मद्वा निषद्या सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूध ।	
तं ते देवासो अनु केतमाय—न्नधावर्धन्त प्रथमास ऊमाः	७ [१] (४९)

(७)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

स्वस्ति नो विवो अग्ने पृथिव्या विश्वायुर्धेहि यजथाय देव ।	
सचेमहि तव इस्म प्रजे— म ण उरुभिर्देव शंसैः	१
इमा अग्ने मतयन्तुभ्यं जाता गोभिरश्वैरभि गृणन्ति राधः ।	
यदा ते मर्तो अनु भोगमानइ—वसो दधानो मतिभिः सुजात	२
अग्निं मन्ये पितरमग्निमापि—मग्निं भ्रातरं सदुमित् सखायम् ।	
अग्नेरनीकं बृहतः संपर्यं विवि शुक्रं यजतं सूर्यस्य	३
सिधा अग्ने धियो अस्मे सनुत्री—यं त्रायसे दम् आ नित्यहोता ।	
ऋतावा म रोहिर्वश्वः पुरुक्षु—र्द्युभिरस्मा अहभिर्वाममस्तु	४ (४६)

द्युभिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं प्रत्नमृन्विजमध्वरस्य जारम ।
 बाहुभ्यामग्निमायवोऽजनन्त विक्षु होतारं न्यमादयन्त ५
 स्वयं यजस्व द्विवि देव देवान किं ते पार्कः कृणवदप्रचेताः ।
 यथायज क्रतुभिर्देव देवा नेवा यजस्व तन्वं सुजात ६
 भवा नो अग्नेऽबितो गोपा भवा वयस्कृदुत नो अयाधाः ।
 रास्वा च नः सुमहो हव्यदीति त्रास्वात नस्तन्वाः अप्रयुच्छन् ७ [२] (४९)

(८)

९ त्रिशिरास्वाष्टः । अग्निः, ७-९ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र केतुना बृहता यात्यग्निं गोदसी वृषभो गेरवाति ।
 द्विविश्चिदन्तो उपमां उदान लपामुपस्थे महिषो ववर्ध १
 मुमोव गभो वृषभः क्रकुद्वा नमेमा वत्सः शिमीवा अरावीत ।
 स देवतान्युद्यतानि कृण्वन् त्वेषु क्षयेषु प्रथमो जिगाति २
 आ यां मूर्धानं पित्रोरगन्ध न्यध्वरे दधिरे सूरौ अणः ।
 अस्य पत्नमरुषीरश्वबुधा क्रतस्य यानौ तन्वा जुषन्त ३
 उषउषा हि वसो अग्रमेषि त्वं यमयोरभवो विभावा ।
 क्रतार्य सप्त दधिषे पदानि जनयन् मित्रं तन्वेऽ स्वाय ४
 भुवश्चक्षुर्मह क्रतस्य गोपा भुवो वरुणो यदृताय वषि ।
 भुवो अपां नपाज्जातवेदो भुवो वृतो यस्य हव्यं जुजोषः ५ [३]

भुवो यजस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवाभिः ।
 द्विवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षा जिह्वामग्ने चकृपे हव्यवाहम ६
 अस्य त्रितः क्रतुना ववे अन्त रिच्छन् धीतिं पितुरेवैः परस्य ।
 सचस्यमानः पित्रोरुपस्थे जामि ब्रुवाण आयुधानि वेति ७
 स पित्र्याण्यायुधानि विद्रा निन्द्रेपित आप्त्यो अभ्ययुध्यत् ।
 त्रिशिर्षाणं सप्तरीर्म जघन्वान् त्वाष्ट्रस्य चिन्निः संसृजे त्रितां गाः ८
 भूरीदिन्द्र उदिनक्षन्तमोजो स्वाभिनत् सत्पतिर्मन्यमानम् ।
 त्वाष्ट्रस्य चिद्विश्वरूपस्य गोना माचक्राणक्षीणि शीर्षा परा वर्क ९ [४] (५८)

(९)

९ त्रिशिरास्त्वाष्टः, सिन्धुद्वीप आग्नेरीषो वा । आयः । गायत्री, ५ वर्धमाना गायत्री,
७ प्रतिष्ठा गायत्री, ८-९ अनुष्टुप् ।

आपो हि ण्ठा मयोभुधस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे	१
यां वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः	२
तम्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः	३
शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योगमि स्रवन्तु नः	४
ईशाना वार्याणां क्षयन्तीश्चर्षणीनाम् । अपो याचामि भेषजम्	५
अप्सु मे सोमो अब्रवीदुन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुवम्	६
आपः पृणीत भेषजं वरुथं तन्वेऽमम । ज्योक् च सूर्यं हृशे	७
इदमापः प्र ब्रह्म यत् किं च दुरितं मयि ।	
यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेष उतानृतम्	८
आपो अद्यान्वचारिणं रसेन समगम्महि ।	
पर्यस्वानग्र आ गहि तं मा सं मृज वर्चसा	९ [५] (६७)

(१०)

१४ नवमीवर्ज्यानामयुजां षष्ठ्याश्च वैवस्वती यमी ऋषिका । यमः । षष्ठीवर्ज्यानां
युजां नवम्याश्च वैवस्वतो यमः ऋषिः । यमी । त्रिष्टुप्, १३ विरादस्थाना ।

ओ चित सखायं सख्या ववृत्यां तिरः पुरु चिद्वर्णं जगन्वान् ।	
पितुर्नपातमा दधीत वेधा अधि क्षमि प्रतरं दीध्यानः	१
न ते सखा सख्यं वष्टयेत सलक्ष्मा यद्विषुरुपा भवति ।	
महस्पुत्रासो असुरस्य वीरा विवो धर्तार उर्विया परि ह्यन्	२
उशन्ति घा ते अमृतास एतदेकस्य चित त्यजसं मर्त्यस्य ।	
नि ते मनो मनसि धाप्यस्मे जन्युः पतिस्तन्वमा विविश्याः	३
न यत् पुरा चकृमा कद्ध नूनमृता वदन्तो अनृतं रपेम ।	
गन्धर्वो अप्सवप्या च योषा सा नो नाभिः परमं जामि तस्मै	४
गर्भे नु नो जनिता दंपती कर्वुवस्वष्टा सविता विश्वरूपः ।	
नकिरस्य प्र मिनन्ति वतानि वेद नावस्य पृथिवी उत द्यौः	५ [६] (७१)

को अस्य वेद प्रथमस्याहः क ई ददर्श क इह प्र वोचत ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कर्तुं ब्रव आहना वीच्या नून ६
 यमस्य मा यम्यं काम आगन् त्समाने योनीं सहशेय्याय ।
 जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद्वहेव रथ्येव चक्रा ७
 न तिष्ठन्ति न नि मिषन्त्येते देवानां स्पश इह ये चरन्ति ।
 अन्येन मदाहनो याहि तूयं तेन वि बृह रथ्येव चक्रा ८
 रात्रीभिरस्मा अहभिर्दशस्येत् सूर्यस्य चक्षुमुहुरुन्मिमीयात् ।
 विवा पृथिव्या मिथुना सवन्धु यमीर्यमस्य बिभृयादजामि ९
 आ घा ता गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृणवन्नजामि ।
 उप बर्बहि वृषभाय बाहु मन्यमिच्छस्व सुभगे पतिं मत १० [७]

किं भ्रातासद्यदनाथं भवति किमु स्वसा यन्निर्कृतिर्निगच्छति ।
 काममूता बहेतद्रपामि तन्वा मे तन्वं सं पिपृग्धि ११
 न वा उ ते तन्वा तन्वं सं पपृच्यां पापमाहुयः स्वसारं निगच्छति ।
 अन्येन मत प्रमुदः कल्पयस्व न ते भ्राता सुभगे वप्स्येतत १२
 ब्रता ब्रतासि यम नैव ते मनो हृदयं चाविदाम ।
 अन्या किल त्वां कृक्ष्येव युक्तं परि ष्वजाते लिबुजेव वृक्षम् १३
 अन्यम् षु त्वं यम्यन्य उ त्वां परि ष्वजाते लिबुजेव वृक्षम् ।
 तस्य वा त्वं मन इच्छा स वा तवाऽर्धा कृणुष्व संवितुं सुभद्राम् १४ [८] (८१)

(११)

९ आह्निर्हविर्धानः । अग्निः । जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा विवः पयांसि यहो अदितेरदाभ्यः ।
 विश्वं स वेव वरुणो यथा धिया स यज्ञियो यजतु यज्ञियो क्रतून् १
 रपद्रन्धर्वीरण्या च योषणा नदस्य नादे परि पातु मे मनः ।
 इष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो वि वोचति २
 सो चिन्नु भद्रा क्षुमती यशस्व त्युषा उवास मनवे स्वर्वती ।
 यदीमुशन्तमुशतामनु क्रतु मग्निं होतारं विदथाय जीर्जनन् ३ (८४)

अध त्वं द्रप्सं विभ्वं विचक्षणं विराभरविषितः श्येनो अध्वरे ।	
यदी विशो वृणते वृष्ममार्या अग्निं होतारमध धीरजायत	४
सदासि रण्वो यवसेव पुण्यते होत्राभिरग्रे मनुषः स्वध्वरः ।	
विप्रस्य वा यच्छशमान उक्थ्यं वाजं सस्रवो उपयासि भूरिभिः	५ [९]
उदीरय पितरां जार आ भगमिर्यक्षति हर्यतो हृत्त इण्यति ।	
विवक्ति वाहिः स्वपस्यते मखस्तविष्यते असुरो वेपते मती	६
यस्ते अग्रे सुमतिं मतो अक्षत सहसः सूनो अति स प्र शृण्वे ।	
इषं दधानो वहमानो अश्वैरा स द्युमां अमवान् भूषति द्युन्	७
यदग्रे एषा समितिर्भवाति देवी देवेषु यजता यजत्र ।	
रता च यद्विभजासि स्वधावो भागं नो अत्र वसुमन्तं वीतात्	८
श्रुधी नो अग्रे सदाने सधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य द्रवित्नुम् ।	
आ नो वह रोदसी देवपुत्रे माकिर्देवानामपि भूरिह स्याः	९ [१०] (९०)

(१२)

१. आकिर्हविधानः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

द्यावा ह क्षामा प्रथमे क्रतेनाऽभिश्वावे भवतः सत्यवाचा ।	
देवो यन्मर्तान् यजथाय कृण्वन् त्सीवृद्धोता प्रत्यङ्ग स्वमसुं यन्	१
देवो देवान् परिभूक्तेन वहा नो हव्यं प्रथमश्चिकित्वान् ।	
धूमकेतुः समिधा भाक्कजीको मन्द्रो होता नित्यो वाचा यजीयान्	२
स्वावृग्देवस्यामृतं यदी गो रतो जातासो धारयन्त उर्वी ।	
विश्वे देवा अनु तत् ते यजुर्गुह्ये यदेनी दिव्यं घृतं वाः	३
अर्चामि वां वर्धायापो घृतस्नु द्यावाभूमी शृणुत रोदसी मे ।	
अहा यद द्यावोऽसुनीतिमयन् मध्वा नो अत्र पितरां शिशीताम्	४
किं स्विन्नो राजा जगृहे कवृस्याऽति व्रतं चकृमा को वि वेद ।	
मित्रश्चिद्धिष्मा जुहुराणो देवाऽङ्गोको न यातामपि वाजो अस्ति	५ [११]
दुर्मन्त्वत्रामृतस्य नाम सलक्ष्मा यद्विषुक्ता भवाति ।	
यमस्य यो मनवते सुमन्त्वग्रे तमृष्व पाह्यप्रयुच्छन्	६ (११)

यस्मिन् देवा विदथे मादयन्ते विवस्वतः सदेने धारयन्ते ।
 सूर्ये ज्योतिरधुर्मास्यः१ कतून् परि द्योतनिं चरतो अजस्रा ७
 यस्मिन् देवा मन्मनि संचरन्त्यपीच्ये३ न वयमस्य विद्म ।
 मित्रो नो अत्रादितिरनागान् त्सविता देवो वरुणाय वाचत ८
 ध्रुवी नो अग्ने सदेने सधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य द्रविन्तुम ।
 आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किर्देवानामपं भूरिह स्याः ९ [१२] (९९)

(१३)

५ अङ्गिर्हविर्धानः, विवस्वानादित्यो वा । हविर्धाने । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

युजे वां ब्रह्मं पूष्यं नमोभिर्वि श्लोक एतु पथ्येव सूरः ।
 शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि विव्यानि तस्थुः १
 यमे इव यतमाने यदैतं प्र वां भरन् मानुषा देवयन्तः ।
 आ सीदतं स्वमु लोकं विदनि स्वासस्थे भवतमिन्दं नः २
 पञ्च पदानि रूपो अन्वरोहं चतुष्पदीमन्वेमि व्रतेन ।
 अक्षरेण प्रति मिम एतामृतस्य नाभावधि सं पुनामि ३
 देवेभ्यः कमवृणीत मृत्युं प्रजाये कममृतं नावृणीत ।
 बृहस्पतिं यज्ञमकृण्वत ऋषिं प्रियां यमस्तन्वं१ प्रारिरेचीत ४
 सप्त क्षरन्ति शिश्वि मरुत्वन्ते पित्रे पुत्रासो अप्यवीवतन्नृतम् ।
 उमे इवस्योभयस्य राजत उमे यतेते उभयस्य पुण्यतः ५ [१३] (१०४)

(१४)

१६ वैवस्वतो यमः । यमः, ६ अङ्गिरःपित्रथर्वभृगुसोमाः, ७-९ लिङ्गोक्तदेवताः, पितरो वा, १०-१२ श्वानौ । त्रिष्टुप्, १३, १४, १६, अनुष्टुप्, १५ बृहती ।

परेयिवांसं प्रवतो महीरनु बहुभ्यः पन्थामनुपस्पशानम् ।
 वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्य १
 यमो नो गातुं प्रथमो विवेव नैषा गव्यूतिरपमर्तवा उ ।
 यत्रा नः पूर्वे पितरः परेयुरेना जज्ञानाः पथ्या३ अनु स्वाः २
 मातली कव्यैर्यमो अङ्गिरोमिर्बृहस्पतिर्ऋकभिर्वावृधानः ।
 यौध्वं देवा वावृधुर्ये च देवान् त्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति ३ (१०७)

इमं यमं प्रस्तरमा हि सीदा—ऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविद्वानः ।
 आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता वह—न्वेना राजन् हविषा मादयस्व
 अङ्गिरोभिर्ग गीहि यज्ञियेभि—यमं वरुणैरिह मादयस्व ।
 विवस्वन्तं हुवे यः पिता ते ऽस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्य

४

५ [१४]

अङ्गिरसा नः पितरो नवग्वा अर्धवाणो भृगवः मोक्ष्यासः ।
 तेषां वयं सुमनौ यज्ञियाना—मपि भद्रे सौमनसे स्याम
 प्रेहि प्रेहि पृथिभिः पूर्व्येभि—र्यत्रा नः पूर्वे पितरः परेभ्युः ।
 उभा राजाना स्वधया मदन्ता यमं पश्यामि वरुणं च देवम
 सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेने—ष्टापुतेन परमे व्योमन् ।
 हित्वायावद्यं पुनरस्तमेहि सं गच्छस्व तन्वा सुवर्चाः
 अपेतु वीतं वि च सपेतातो ऽस्मा एतं पितरो लोकमकन ।
 अहोभिर्ऽङ्गिरक्तुभिर्यक्तं यमो ददात्यवसानमस्मै
 अतिं द्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शबला साधुना पथा ।
 अथा पितृन् त्सुविद्वान् उपेहि यमेन ये सधमावु मदन्ति

६

७

८

९

१० [१५]

यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिरक्षौ नृचक्षरौ ।
 ताभ्यामेनं परि देहि राजन् त्वास्ति चास्मा अनमीवं च धेहि
 उरूणासारवसुतृपा उदुम्बलौ यमस्य दूतौ चरतो जनां अनु ।
 तावस्मभ्यं हृशये सूर्याय पुनर्दानामसुमद्येह भद्रम

११

१२

यमाय सोमं सुनुत यमाय जुहुता हविः ।

यमं ह यज्ञो गच्छत्यग्निदूतो अरंकृतः

१३

यमाय घृतवद्धविर्जुहोत प्र च तिष्ठत ।

स नो कुवेष्वा यमद कृधिमायुः प्र जीवसे

१४

यमाय मधुमत्तमं राज्ञे हव्यं जुहोतन ।

इदं नम ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वैभ्यः पथिकृद्वाः

१५

त्रिकंदुकेभिः पतति पलुर्वीरेकमिदुहत् ।

त्रिष्टुग्गायत्री छन्दांसि सर्वा ता यम आहिता

१६ [१६] (११०)

(१५)

१४ शङ्खः यामायनः । पितरः । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

उदीरतामवर उत परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।

असुं य इयुरवृका कृतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु

१

इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वीसां य उपरास इयुः ।

ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु विश्व

२

आहं पितृन त्सुविदत्रो अविस्मि नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।

बर्हिष्यो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त द्वागमिष्ठाः

३

बर्हिषदः पितर ऊन्यर्वागिमा वो हव्या चकृन्ना जुषध्वम् ।

त आ गतावसा शतमनाऽथा नः शं यारपा दधात

४

उपहृताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।

त आ गमन्तु त इह भ्रुवन्त्वधि ब्रुवन्तु तंऽवन्त्वस्मान्

५ [१७]

आच्या जानु दक्षिणतो निषद्ये मं यजमभि गृणीत विश्वे ।

मा हिंसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्वा आगः पुरुषता करांम

६

आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त वृशंसि मर्त्याय ।

पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधात

७

ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।

तंभिर्यमः संरणो हवींष्युः शत्रुशत्रिः प्रतिकाममन्तु

८

ये तातृषुर्देवत्रा जेहमाना होत्रावितुः स्तोमं तष्टासो अर्केः ।

आग्ने याहि सुविदत्रेभिरर्वाङ् सत्यैः कव्यैः पितृभिर्धर्मसद्भिः

९

ये सत्यासो हविरदो हविष्णा इन्द्रेण वृवैः सरथं दधानाः ।

आग्ने याहि सहस्रं देववन्दैः परैः पूर्वैः पितृभिर्धर्मसद्भिः

१० [१८]

अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदःसदः सदत मुप्रणीतयः ।

अत्ता हवींषि प्रयतानि बर्हिष्यथा रयिं सर्ववीरं दधातन

११

त्वमग्न ईळितो जातवेदोऽवाङ्मयानि सुरभीणि कृत्वी ।

प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नाद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि

१२

ये चेह पितरो ये च नेह याँश्च विद्म याँ उ च न प्रविद्म ।

त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधाभिर्यज्ञं सुकृतं जुषस्व

१३

(१३३)

ये अग्निदग्धा ये अनेग्निदग्धा मध्ये विवः स्वधया मादयन्ते ।
तेभिः स्वराळसुनीतिमेतां यथावशं तन्वं कल्पयस्व

१४ [१९] (१३४)

(१६)

१४ दमनो यामायनः । अग्निः । त्रिष्टुप्, ११-१४ अनुष्टुप् ।

मैनमग्ने वि दहो माभि शोचो मास्य त्वचं चिक्षिपो मा शरीरम् ।

यदा शृतं कृणवो जातवेदो ऽथेमेनं प्र हिणुतात पितृभ्यः

१

शृतं यदा करसि जातवेदो ऽथेमेनं परि दत्तात पितृभ्यः ।

यदा गच्छात्यसुनीतिमेतां मथा देवानां वशानीर्भवाति

२

सूर्यं चक्षुर्गच्छतु वार्तमात्मा द्यां च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा ।

अपो वा गच्छ यद्वि तत्र ते हितमोषधीषु प्रति तिष्ठा शरीरैः

३

अजो भागस्तपसा तं तपस्व तं ते शोचिस्तपतु तं ते अर्चिः ।

यास्ते शिवास्तन्वो जातवेदुस्ताभिर्वहैनं सुकृतामु लोकम्

४

अव सृज पुनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधाभिः ।

आयुर्वसान उप वेतु शेषः सं गच्छतां तन्वा जातवेदः

५ [२०]

यत् ते कृष्णः शकुन आतुतोद पिपीलः सर्प उत वा श्वापदः ।

अग्निष्टद्विश्वाद्गदं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणो आविवेश

६

अग्नेर्वर्मं परि गोभिर्व्ययस्व सं प्रोर्णुष्व पीवसा मेवसा च ।

नेत् त्वा धृष्णुर्हरसा जहृषाणो दुधृग्विधक्ष्यन् पर्यङ्कयति

७

इममग्ने चमसं मा वि जिह्वरः प्रियो देवानामुत सोम्यानाम् ।

एष यश्चमसो देवपानस्तस्मिन् देवा अमृता मादयन्ते

८

कव्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्ञो गच्छतु रिप्रवाहः ।

इहैवायमितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्

९

यो अग्निः कव्यात् प्रविवेश वो गृहमिमं पश्यन्नितरं जातवेदसम् ।

तं हरामि पितृयज्ञाय देवं स घर्ममिन्वात् परमे सधस्थे

१० [२१]

यो अग्निः कव्यवाहनः पितृन् यक्षहतावृधः ।

प्रेतु हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आ

११

उशन्तस्त्वा नि धीमत्युशन्तः समिधीमहि ।

उशन्तुशत आ वह पितृन् हविषे अत्तवे

१२

(१४६)

यं त्वमग्ने समर्द्धं—स्तमु निर्वापया पुनः ।

कियाम्ब्वत्र रोहतु पाकदूर्वा व्यल्कशा

१३

शीतिके शीतिकावति ह्लादिके ह्लादिकावति ।

मण्डूक्याठे सु सं गम इमं स्वग्निं हर्षय

१४ [२२] (१४८)

(१७)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥९॥ सू० १७-२९]

१४ देवभवा यामायनः । १-२ सरण्यूः, ३-६ पूषा, ७-९ सरस्वती, १०-१४ आपः,
११-१३ सोमो वा । अष्टुप्, १२-१४ अनुष्टुप्, १३ पुरस्ताद्वृद्धी वा ।

त्वष्टा दुहित्रे वहतुं कृणोती—तीदं विश्वं मुवन्नं समेति ।

यमस्य माता पर्युह्यमाना महो जाया विवस्वतो ननाश

१

अपागूह्यमृतां मर्त्येभ्यः कृत्वी सर्वणामदुर्विवस्वते ।

उताश्विनावमरद्यत् तदासी—वर्जहादु द्वा मिथुना सरण्यूः

२

पूषा त्वेतश्च्यावयतु प्र विद्वा—ननष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः ।

स त्वेतेभ्यः परि ददत् पितृभ्यो ऽग्निर्वेभ्यः सुविदुत्रियेभ्यः

३

आयुर्विश्वायुः परि पासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ।

यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययु—स्तत्र त्वा देवः सविता दधातु

४

पूषेमा आशा अनु वेवु सर्वाः सो अस्माँ अमयतमेन नेषत ।

स्वस्तिदा आर्घुणिः सर्ववीरो ऽप्रयुच्छन् पुर एतु प्रजानन्

५ [२३]

प्रपथे पथामजनिष्ट पूषा प्रपथे द्विवः प्रपथे पृथिव्याः ।

उमे अमि प्रियतमे सधस्थे आ च परा च चरति प्रजानन्

६

सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमनि ।

सरस्वतीं सुकृतो अह्वयन्त सरस्वतीं वाशूषे वार्यं दात

७

सरस्वति या सरथं ययार्थं स्वधाभिर्वेवि पितृभिर्मवन्ती ।

आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयस्वा—ऽनमीवा इष आ धेह्यस्मे

८

सरस्वतीं यां पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमभिनक्षमाणाः ।

सहस्रार्धमिच्छो अत्र मागं रायस्पोषं यजमानेषु धेहि

९

आपो अस्मान् मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु ।

विश्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति देवी—रुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि

१० [२४] (१५८)

द्वप्सश्चस्कन्द प्रथमौ अनु द्यू—निमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।	
समानं योनिमनु संचरन्तं द्वप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः	११
यस्ते द्वप्सः स्कन्दति यस्ते अंशु—र्बाहुच्युतो धिषणाया उपस्थात ।	
अध्वर्योर्वा परि वा यः पवित्रात् तं ते जुहोमि मनसा वर्षद्रुतम्	१२
यस्ते द्वप्सः स्कन्नो यस्ते अंशु—रवश्च यः परः सुचा ।	
अयं देवो बृहस्पतिः सं तं सिञ्चतु राधसे	१३
पर्यस्वतीरोषधयः पर्यस्वन्मामकं वचः ।	
अपां पर्यस्वदित पय—स्तेन मा सह शुन्धत	१४ [२५] (१६०)

(१८)

१४ संकुसुको यामायनः । १-४ मृत्युः, ५ धाता, ६ त्वष्टा, ७-१४ पितृमेधः, १४ प्रजापतिर्वा ।
त्रिष्टुप्, ११ प्रस्तारपङ्क्तिः, १३ जगती, १४ अनुष्टुप् ।

परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते स्व हतरो देवयानात् ।	
चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीरान	१
मृत्योः पदं योपयन्तो यदैत द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ।	
आप्यार्यमानाः प्रजया धनेन शुद्धाः पूता भवत यज्ञियासः	२
इमे जीवा वि मृतैराववृत्र—न्नभूद्भद्रा देवहूतिर्नो अद्य ।	
प्राञ्चो अगाम नृतये हसाय द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः	३
इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् ।	
ज्ञातं जीवन्तु शरदः पुरुची—रन्तमृत्युं दधतां पर्वतेन	४
यथाहान्यनुपूर्वं भवन्ति यथं क्रतव क्रतुमिर्यन्ति साधु ।	
यथा न पूर्वमपरो जहात्ये—वा धातरायूषि कल्पयैषाम्	५ [२६]
आ रोहतायुर्जरसं वृणाना अनुपूर्वं यतमाना यति ष्ठ ।	
इह त्वष्टा सुजनिमा सजोषा क्रीर्यमायुः करति जीवसे वः	६
इमा नारीरविधवाः सुपत्नी—राश्वनेन सर्पिषा सं विशन्तु ।	
अनश्वोऽनमीवाः सुरत्ना आ रोहन्तु जनयो योनिमग्ने	७
उदीर्ष्व नार्यमि जीवलोकं गतासुमितमुप शेष एहि ।	
हस्तग्राभस्य दिधिषोस्तवेदं पत्युर्जनित्वममि सं बभूथ	८ (१७०)

धनुर्हस्ताद्वाद्दानो मृतस्याऽस्मे क्षत्राय वर्चसे बलाय ।
 अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वाः स्पृधो अभिमातीर्जयम् ९
 उर्षं सर्पं मातरं भूमिंभताऽमुरुद्व्यर्चसं पृथिवीं सुशेवाम ।
 ऊर्णम्रदा युवतिर्दक्षिणावत एषा त्वां पातु निर्वृतेरुपस्थान १० [२७]

उच्छृञ्चस्व पृथिवि मा नि बाधथाः सूपयनास्मे भव सूपवञ्चना ।
 माता पुत्रं यथा मिचाऽभ्येनं भूम ऊर्णहि ११
 उच्छृञ्चमाना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित उप हि श्रयन्ताम् ।
 ते गृहासो घृतश्रुतो भवन्तु विश्वाहास्मै शरणाः सन्त्वत्र १२
 उत ते स्तभ्रामि पृथिवीं त्वत् परीमं लोमं निदधन्मा अहं रिपम् ।
 एतां स्थूणां पितरो धारयन्तु तेऽत्रा यमः सादना ते मिनोतु १३
 प्रतीचीने मामहनीष्वाः पुणमिवा दधुः ।
 प्रतीचीं जग्रभा वाचमश्वं रशनया यथा १४ [२८] (१७६)

—१०५०—

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१९)

८ मथिनो यामायनः, भृगुर्वारुणिर्वा, भार्गवश्च्यवनो वा । आपः, गावो वा,
 १ उत्तरार्धर्चस्य अग्नीषोमौ । अनुद्वप, ३ गायत्री ।

नि वर्तध्वं मानु गाताऽस्मान् त्सिषस्त रेवतीः ।
 अग्नीषोमा पुनर्वसू अस्मे धारयतं रयिम् १
 पुनरेना नि वर्तय पुनरेना न्या कुरु ।
 इन्द्र एणा नि यच्छत्वग्निरेना उपार्जतु २
 पुनरेता नि वर्तन्तामस्मिन् पुष्यन्तु गोपती ।
 ऋषाग्ने नि धारयेह तिष्ठतु या रयिः ३
 यज्ञियानं न्ययनं संज्ञानं यत् परायणम् ।
 आवर्तनं निवर्तनं या गोपा अपि तं हुँव ४
 य उदानद् व्ययनं य उदानद् परायणम् ।
 आवर्तनं निवर्तनमपि गोपा नि वर्तताम् ५
 आ निवर्त नि वर्तय पुनर्न इन्द्र गा वैहि । जीवामिमुनजामहे ६ (१८१)

परि वा विश्वतो दध ऊर्जा घृतेन पर्यमा ।

ये देवाः के च यज्ञियास्ते रम्या सं भूजन्तु नः

७

आ निवर्तन वर्तय नि निवर्तन वर्तय ।

भूम्याश्चतसः प्रदिशस्ताभ्य एता नि वर्तय

८ [१] (१८४)

(२०)

१० ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । गायत्री, १ एकपदा विराट्
(एष मन्त्रः शान्त्यर्थः) २ अनुष्टुप्, ९ विराट् १० त्रिष्टुप् ।

भद्रं नो अपि वानय मनः

१

अग्निमीळे भुजां यविष्ठं शासा मित्रं दुर्धरीतुम् ।

यभ्य धर्मन् त्वग्नेनीः सपर्यन्ति मातुरुधः

२

यमामा कृपनीळ भासाकेतुं वर्धयन्ति

। भ्राजते धेणिदन्

३

अर्यो विशां गातुरेति प्र यदानं द्रुविो अन्तान् ।

कविरभ्रं दीद्यानः

४

जुषद्धव्या मानुषम्यो ध्वस्तस्थावृश्वा यजे

। भिन्वन त्सदा पुं एति

५

म हि क्षेमो हवियंजः श्रुष्टीदस्य गातुरेति

। अग्निं देवा वाशीमन्तम्

६

[२]

यज्ञासाहं दुर्व इषे ऽग्निं पूर्वस्य शेषस्य

। अद्रेः सुनुमायुमाहुः

७

नरो ये के चास्मदा विश्वेत् ते वाम आ स्युः

। अग्निं हविषा वर्धन्तः

८

कृष्णः श्वेतोऽरूपो यामो अस्य ब्रध क्रज उत शोणो यशस्वान् ।

हिरण्यरूपं जनिता जजान

९

एवा ते अग्ने विमदो मनीषा मूर्जो नपावृमृतेमिः सजोषाः ।

गिर आ वक्षत सुमतीरियान इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमामाः

१० [३] (१९४)

(२१)

८ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । आस्मारपक्षिः ।

आग्निं न स्ववृक्तिभिर्होतारं त्वा वृणीमहे ।

यज्ञाय म्तीर्णर्वाहिषे वि वो मदे शीरं पावकशोचिषं विवक्षसे

१

त्वामु ते स्वाभुवः शुम्भन्त्यश्वराधसः ।

वेति त्वामुपसेचनी वि वो मदु कजीतिरग्न आहुतिर्विवक्षसे

२

त्वं धर्माण आसते जुहुभिः सिञ्चतीरिव ।

कृष्णा रूपाण्यर्जुना वि वो मदे विश्वा अधि श्रियो धिषे विवक्षसे

३

(१९७)

यम्ये मन्यसे रविं सहसायन्नमत्य ।

तमा नो वाजसातये वि वो मदे यज्ञेषु चित्रमा मरा विवक्षसे ४

अग्निजातो अथर्वणा त्विद्विश्वा नि काव्या ।

मुर्वद्वतो विवस्वतो वि वो मदे प्रियो यमस्य काम्यो विवक्षसे ५ [४]

त्वा यज्ञेष्वीळते ऽस्य प्रयत्यध्वरे ।

त्वं वसूनि काम्या वि वो मदे विश्वा दधासे काशुषे विवक्षसे ६

त्वा यज्ञेष्वृत्विजं चारुमद्यं नि पेदिरे ।

घृतप्रतीकं यज्ञो वि वो मदे शुक्रं चेतिष्ठमक्षामिविवक्षसे ७

अग्ने शुक्रं गोविषोऽरु प्रथयसे बृहत ।

अभिकन्तं वृषायसे वि वो मदे गर्भं दधासि जामिषु विवक्षसे ८ [५] (२०२)

(२४)

१५ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्या वा, वासुका यसुकृता । इन्द्रः । पुरस्ताद्बृद्धतीः १, ७, ९ अनुष्टुप्; १५ त्रिष्टुप् ।

कुहं भूत इन्द्रः कस्मिन्नद्य जने मित्रा न श्रूयते ।

अधीणा वा यः क्षयं गुहा वा चक्रीषे गिरा १

इह भूत इन्द्रो अस्मि अद्य स्तवे वज्रयुचीषमः ।

मित्रो न यां जनेष्ववा यशश्चक्रे असाभ्या २

महो यस्पतिः शर्वसो असाभ्या महो नृमणस्य तूतुजिः ।

मर्ता वज्रस्य धृष्णोः पिता पुत्रमिव प्रियम् ३

युजानो अश्वा वारस्य धुनीं देवा देवस्य वज्रिवः ।

स्यन्ता पथा विरुक्मता सृजानः स्तोष्यध्वनः ४

त्वं त्या चिद्वातस्याश्वागां क्रज्जा त्मना वहध्वे ।

ययोर्विवो न मर्त्यो यन्ता नकिर्विदाय्यः ५ [६]

अध गमन्तोशनां पृच्छते वां कर्दथा न आ गृहम् ।

आ जग्मथुः पराकाद् विवश्च गमश्च मर्त्यम् ६

आ न इन्द्र पृक्षसे ऽस्माकं ब्रह्मोद्यतम् ।

तत् त्वा याचामहेऽवः शुष्णं यद्धन्नमानुषम् ७

(२०९)

*

अक॒र्मा दस्यु॑रभि नो॑ अम॒न्तु र॒न्यव॑तो अमा॑नुषः ।

त्वं तस्या॑मित्र॒हन् वर्ध॑तांसस्य॑ दु॒ग्भय

८

त्वं न इन्द्र॑ शूर॒ शूरै॑रु॒त त्वोता॑सो ब॒र्हणा॑ ।

पुरु॒त्रा ते वि॒ पु॒त॒यो न॑वन्त॒ क्षाण॑यो यथा

९

त्वं तान॑ वृ॒त्रह॑त्ये॒ चोद॑यो नृ॒न् का॑र्पा॒णे शूर॑ वज्रि॒वः ।

गुहा॑ यदी॒ कवी॑नां वि॒शां नक्ष॑त्रश॒वसाम्

१० [७]

म॒क्ष ता त इन्द्र॑ दु॒नाप्र॑म आ॒क्षाणे॑ शूर॒ वज्रि॑वः ।

य॒द्ध शु॒ष्णस्य॑ दु॒ग्भया॑ जा॒तं वि॒श्वं म॒याव॑भिः

११

माकु॑र्ध्यगिन्द्र॒ शूर॒ वस्वी॑र॒म्मे भू॑वन्नभि॒ष्टयः॑ ।

व॒यंव॑यं त आसां॑ मु॒ञ्चे म्या॑म वज्रि॒वः

१२

अ॒म्मे ता त इन्द्र॑ सन्तु म॒त्या ऽहि॑सन्तीरु॒पस्पृ॑शः ।

वि॒द्याम॒ यासां॑ भुजां॑ धे॒नूनां॑ न वज्रि॒वः

१३

अ॒हस्ता॑ यदु॒पवी॑ वर्ध॒त क्षाः॑ श॒चीभिर्वे॑द्याना॑म ।

शु॒ष्णं परि॑ प्र॒दक्षि॑णि॒द वि॒श्वार्य॑वे नि शि॒श्रधः॑

१४

पि॒त्रापि॑बि॒दिन्द्र॑ शूर॒ सोमं॑ मा रि॒प॒ण्यो व॑सवान॒ वसुः॑ सन् ।

उ॒त त्रा॑यस्व गृ॒णतां॑ म॒घा॒नो मह॑श्च॒ गया॑ र॒वत॑स्कृ॒धा नः॑

१५ [८] (२१७)

(२३)

७ ऐन्द्रो विमदः प्राजापन्यो वा, वासुको यमुकृष्ण । इन्द्रः । जगती. १, ७ त्रिष्टुप्, ५ अभिसारिणी ।

यजाम॑ह इन्द्रं॒ वज्र॑दक्षि॒णं ह॑री॒णां र॒थ्यं वि॑व॒ताना॑म् ।

प्र॒ इम॑श्च॒ दोधु॑वदु॒र्ध्वथा॑ भू॒द वि॑ मे॒नाभि॑र्दय॒मानो॑ वि ग॒र्धसा॑

१

ह॒री न्व॑स्य॒ या वने॑ वि॒दे व॑स्वि॒न्द्रो म॑घैर्म॒घवा॑ वृ॒त्रहा॑ भुव॒त ।

ऋ॒भृवा॑जं ऋ॒भृक्षाः॑ प॒त्यन्त॑ श॒वो ऽव॑ क्ष॒णौमि॑ दा॒सस्य॑ ना॒म चि॒त्

२

य॒दा वज्रं॑ हि॒रण्य॑मि॒दथा॑ र॒थं ह॑री॒ यम॑स्य॒ वह॑तो॒ वि सूरि॑भिः ।

आ ति॑ष्ठति म॒घवा॑ स॒नश्चु॑त॒ इन्द्रो॑ वा॒जस्य॑ दी॒र्घश्र॑व॒सस्प॑तिः

३

मां चि॒त्रु वृ॑ष्टि॒र्यथा॑ ऽ॒ स्वा स॒चा इन्द्रः॑ इम॒श्रूणि॑ ह॒रिता॑भि पु॒ष्णुते॑ ।

अव॑व॒ति मु॒क्षयं॑ सु॒त मधू॑दि॒द्धनो॑ति वा॒ता यथा॑ व॒नम्

४

या वा॒चा वि॒वाचा॑ मृ॒धवा॑चः॒ पुरु॑ स॒हस्रा॑शि॒वा ज॒घान॑ ।

तत्तदि॑द॒स्य पौ॑म्यं गृ॒णीम॑मि पि॒तेव॑ यस्तवि॒षीं वा॒वुधे॑ श॒र्वः

५

(२२२)

स्तोमं त इन्द्र विमदा अजीजन—न्नपृथ्व्यं पुरुतमं सुदानवे ।

विद्या ह्यस्य भोजनमिनस्य यदा पशुं न गोपाः करामहे

६

माकिर्न एना सख्या वि यौषु—स्तवं चेन्द्र विमदस्य च ऋषेः ।

विद्या हि ते प्रमतिं देव जामिष—दुस्मे ते मन्तु सख्या शिवानि

७ [९] (२२४)

(२४)

६ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । इन्द्रः, ४-६ अश्विनौ ।

आस्तारपङ्क्तिः, ४-६ अनुष्टुप् ।

इन्द्र सोममिमं पिब मधुमन्तं चमू सुतम् ।

अस्मं रयिं नि धारय वि वो मदे सहस्रिणं पुरुवसो विवक्षसे

१

त्वां यज्ञेभिरुक्थै—रुपं हव्येभिरीमहे ।

शचीपते शचीनां वि वो मदे श्रेष्ठं नो धेहि वार्यं विवक्षसे

२

यस्पतिर्वार्याणा—मसि रधस्य चोक्विता ।

इन्द्र स्तोतृणामविता वि वो मदे द्विषो नः पाह्यहंसो विवक्षसे

३

युवं शक्रा मायाविना समीची निर्मन्थतम् ।

विमदेन यदीळिता नासत्या निर्मन्थतम्

४

विश्वे देवा अकृपन्त समीच्योर्निष्पतन्त्योः ।

नासत्यावब्रुवन् देवाः पुनरा वहतादिति

५

मधुमन्मे परायणं मधुमतं पुनरायनम् ।

ता नो देवा देवतया युवं मधुमतस्कृतम्

६ [१०] (२३०)

(२५)

११ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । सोमः । आस्तारपङ्क्तिः ।

भद्रं नो अपि वातय मनो दक्षमुत क्रतुम् ।

अधा ते सख्ये अन्धसो वि वो मदे रणान् गावो न यवसे विवक्षसे

१

हृविस्पृशस्त आसते विश्वेषु सोम धामसु ।

अधा कामा इमे मम वि वो मदे वि तिष्ठन्ते वसूयवो विवक्षसे

२

उत वतानि सोम ते प्राहं मिनामि पाक्या ।

अधा पितेव सूनवे वि वो मदे मूळा नो अभि चिद्धधाद्विवक्षसे

३

(२३३)

समु प्र यन्ति धीतयः सर्गांसोऽवताँ इव ।

कर्तुं नः सोम जीवसे वि वो मदे धारया चमसाँ इव विवक्षसे

४

तव त्ये सोम शक्तिमि नि कामासो व्यृणिवरे ।

गृत्सस्य धीरास्तवसो वि वो मदे व्रजं गोमन्तमश्विनं विवक्षसे

५ [११]

पशुं नः सोम रक्षसि पुरुत्रा विष्टितं जगंत ।

समाकृणोषि जीवसे वि वो मदे विश्वा संपश्यन् भुवना विवक्षसे

६

त्वं नः सोम विश्वताँ गोषा अदाभ्यो भव ।

सेधं राजन्नप सिधो वि वो मदे मा नो दुःशंस ईशता विवक्षसे

७

त्वं नः सोम सुकर्तुर्वयोधेयाय जागृहि ।

क्षेत्रवित्तरो मनुषो वि वो मदे द्रुहो नः पाह्यहंसो विवक्षसे

८

त्वं नो वृत्रहन्तमेन्द्रस्येन्दो शिवः सखा ।

यत् सीं हवन्ते समिधे वि वो मदे युध्यमानान्तोकसातौ विवक्षसे

९

अयं घ स तुरो मव इन्द्रस्य वर्धत प्रियः ।

अयं कक्षीवतो महो वि वो मदे मतिं विप्रस्य वर्धयद्विवक्षसे

१०

अयं विप्राय वृशुषे वाजो इयति गोमतः ।

अयं सप्तभ्य आ वरं वि वो मदे प्रान्धं श्रोणं च तारिषद्विवक्षसे

११ [१२] (१४१)

(२६)

९ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । पूषा । अनुष्टुप्, १, ४ उष्णिक् ।

प्र ह्यच्छा मनीषाः स्पर्हा यन्ति नियुतः ।

प्र वृत्रा नियुवथः पूषा अविष्टु माहिनः

१

यस्य त्यन्महित्वं वाताप्यमयं जनः ।

विप्र आ वंसद्धीतिमि श्रिकंत सुष्टुतीनाम्

२

स वेद सुष्टुतीनामिन्दुर्न पूषा वृषा ।

अमि प्सुरः प्रुषायति व्रजं न आ प्रुषायति

३

मंसीमहि त्वा वय मस्माकं देव पूषन् ।

मतीनां च साधनं विप्राणां बाधवम्

४

प्रत्यर्थिर्यज्ञानां मश्वहयो रथानाम् ।

ऋषिः स यो मनुर्हितो विप्रस्य यावयत्सखः

५ [१३] (१४६)

आधीर्षमाणायाः पतिः शुचायाश्च शुचस्य च ।

वासोवायोऽवीनामा वासांसि मर्मुजत

६

इनो वाजानां पतिरिनः पुष्टीनां सखा ।

प्र इमश्च हृतो वृधो वि वृथा यो अदाभ्यः

७

आ ते रथस्य पूषा भ्राजा धुरं ववृत्युः ।

विश्वस्यार्थिनः सखा सनोजा अनपच्युतः

८

अस्माकमुजा रथं पूषा अविष्टु माहिनः ।

मुवद्वाजानां वृध इमे नः शृणवद्भवम्

९ [१४] (१५०)

(२७)

२४ ऐन्द्रो वसुक्तः । इन्द्रः । विष्टुः ।

असत् सु मे जरितः साभिवेगो यत् सुन्वते यजमानाय शिर्षम् ।

अनाशीर्षमहमस्मि प्रहन्ता सत्यधृतं वृजिनायन्तमाभुम

१

एवीवृहं युधये संनया न्यवेवयून् तन्वाऽं शुशुजानान् ।

अमा ते तुम्रं वृषभं पचानि तीथं सुतं पञ्चवृशं नि पिश्रम

२

नाहं तं वेदु य इति बवी त्यवेवयून् त्वमरणे जघन्वान् ।

यदावाख्यत् समरणमुधाव दादिन्द्र मे वृषमा प्र ब्रुवन्ति

३

यदज्ञतिषु वृजनेष्वासं विश्वे सतो मघवानो म आसन ।

जिनामि वेत् क्षेम आ सन्तमामुं प्र तं क्षिणां पर्वते पाकुगृह्य

४

न वा तु मां वृजने वारयन्ते न पर्वतासो यवृहं मनस्ये ।

मम स्वनात् कृधुकर्णो मयात् एवेवन् द्यून् किरणाः समेजात्

५ [१५]

वृशं ब्रुवन् शृतपौं अनिन्द्रान् बाहुक्षदुः शरवे पत्यमानान् ।

घृषुं वा ये निनिदुः सखाय मध्यू न्वेषु एवयो ववृत्युः

६

अमूर्वीक्षीर्युः आयुरानद् वर्षन्तु पूर्वी अपरा नु वपन्त ।

द्वे एवस्ते परि तं न मृतो यो अस्य पारे रजसो विवेष

७

गावो यवं प्रयुता अर्यो अक्षन् ता अपश्यं सहगोपाश्चरन्तीः ।

हवा इवूर्यो अमितः समायन् किर्यदासु स्वर्पतिश्छन्दयाते

८

(१५८)

सं यद्वयं यवसावो जनानां—महं यवाद उर्वज्जे अन्तः ।

अत्रा युक्तोऽवसातारमिच्छा—दथो अयुक्तं पुनजद्वन्वान्
अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं द्विपाच्च यच्चतुष्पात संसृजानि ।
स्त्रीभिर्यो अत्र वृषणं पृतन्या—दयुद्धो अस्य वि भजानि वेदः

९.

१० [१६]

यस्यानक्षा दुहिता जात्वास् कस्तां विद्वां अभि मन्याते अन्धाम ।

कतरो मेनिं प्रति तं मुचाते य ई वहति य ई वा वरेयात्

कियती योषा मर्यतो वधूयोः परिप्रीता पन्यसा वार्येण ।

भद्रा वधूर्मेवति यत् सुपेशाः स्वयं मा मित्रं वनुते जने चित

पत्तो जगार प्रत्यश्चमत्ति शीष्णा शिरः प्रति दधौ वरुथम् ।

आसीन ऊर्ध्वामुपसि क्षिणाति न्यङ्कुत्तानामन्वेति भूमिम्

बृहन्नच्छायो अपलाशो अवीं तस्थौ माता विषितो अस्ति गर्भः ।

अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरुधः

सप्त वीरासो अधरादुदाय—हृष्टोत्तरात्तात् समजगिमरन्ते ।

नव पश्चातात् स्थिविमन्त आयन् दश प्राक् सानु वि तिगन्त्यश्वः

११

१२

१३

१४

१५ [१७]

कुशानामेकं कपिलं समानं तं हिन्वन्ति कतवे पार्याय ।

गर्भे माता सुधितं वक्षणा—स्ववेनन्तं तुषयन्ती विभर्ति

पीवानं मेषमपचन्त वीग न्युमा अक्षा अनु वीव आसन् ।

द्वा धनुं बृहतीमप्स्वन्तः पवित्रवन्ता चरतः पुनन्ता

वि कोशनासो विष्वश्च आयन् पचाति नेमो नहि पक्षदुधः ।

अयं मे देवः सविता तदाह दृष्ट इद्वनवत् सर्पिरन्नः

अपश्यं ग्रामं वहमानमारा—दचक्रया स्वधया वर्तमानम् ।

सिषक्त्ययः प्र युगा जनानां सद्यः शिश्वा प्रमिनानां नवीयान

एतौ मे गावां प्रमरस्य युक्तौ मो षु प्र सेधीर्मुहुग्निर्ममन्धि ।

आपश्चिदस्य वि नगन्त्यथं सूरश्च मर्क उपरो बभूवान्

अयं यो वज्रः पुरुधा विवृत्तो ऽवः सूर्यस्य बृहतः पुरीषात् ।

श्व इवेना परो अन्यदस्ति तदव्यथी जरिमाणस्तरन्ति

वृक्षेवृक्षे निर्यता मीमयद्गो—स्ततौ वयः प्र पतान् पूरुषादः ।

अथेदं विश्वं भुवनं मयात् इन्द्राय सुन्वदृषये च शिक्षत्

१६

१७

१८

१९

२० [१८]

२१

२२

(१७१)

देवानां माने प्रथमा अतिष्ठन् कृन्तत्रादिषामुपरा उदायन् ।
 त्रयस्तपन्ति पृथिवीमनृपा द्वा बृबूकं वहतः परीषम
 सा ते जीवातुरुत तस्य विद्धि मा स्मतादृगर्ष गूहः समये ।
 आविः स्वः कृणुते गूहते ब्रूमं स पादुरस्य निर्णिजो न मुच्यते

२३

२४ [१९] (२७४)

(२८)

(१२) १ इन्द्रः सुषा वसुकपत्नी ऋषिकाः २, ६, ८, १०, १२ इन्द्रः ऋषिः ३, ५, ५, ७, ९, ११ ऐन्द्रो वसुकः ऋषिः ।
 २, ६, ८, १०, १२ ऐन्द्रो वसुको देवताः १, ३, ४, ५, ७, ९, ११ इन्द्रो देवता । त्रिष्टुप् ।

विश्वो ह्यन्यो अगिराजगाम ममेदह श्वशुरे ना जगाम ।
 जक्षीयाद्भाना उत मोमं पपीयात स्वाशितः पुनरस्ते जगायान् १
 म रोरुवदृषभस्तिग्मशृङ्गो वर्ध्मेन तस्थौ वर्गिमन्त्रा पृथिव्याः ।
 विश्वेध्वेनं वृजनेषु पामि यां मे कुक्षी सुतसोमः पूणाति २
 अद्रिणा ते मन्दिन इन्द्र तूयान त्सुन्वन्ति सोमान पिबामि त्वमेषाम् ।
 पचन्ति ते वृषभा अस्मि तेषां पूक्षेण यन्मघवन् हूयमानः ३
 इदं सु मे जगिरा चिकिद्धि प्रतीपं शापं नद्यो वहन्ति ।
 लोपाशः सिंहं प्रत्यश्चमत्साः कोण्टा वगहं निरतक्त कक्षति ४
 कथा त एतदुहमा चिकेतं गृत्सम्य पाकस्तवसो मनीषाम् ।
 त्वं नो विद्वौ कृतुथा वि वोचो यमर्धं ते मघवन् क्षेम्या धूः ५
 एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति त्रिवर्धन्मे बृहत उत्तरा धूः ।
 पूरु सहस्रा नि शिशामि साकमशत्रुं हि मा जानिता जजान ६ [२०]

एवा हि मां तवसं जजुरुग्रं कर्मन्कर्मन् वृषणमिन्द्र देवाः ।
 वधीं वृत्रं वज्रेण मन्दसानो ऽप व्रजं महिना दाशुषं वम् ७
 देवास आयन् परशूराबिभ्रन् वना वृश्चन्तो अमि विद्धिरायन् ।
 नि सुद्वं दधतो वक्षणासु यत्रा कृपीटमनु तदहन्ति ८
 शशः क्षुरं प्रत्यश्च जगारा ऽर्धं लोकेन व्यभेदमारात ।
 बृहन्तं चिद्वहते रन्धयानि वयद्वत्सो वृषभं शूशुवानः ९
 सुपर्ण इत्था नखमा सिषाया वरुद्धः परिपवुं न सिंहः ।
 निरुद्धश्चिन्महिषस्तर्प्यावान् गोधा तस्मा अयथं कर्षदेतत् १० (२८४)

तेभ्यो गोधा अयथं कर्षदेत—ये ब्रह्मणः प्रतिपीयन्त्यज्ञैः ।

सिम उक्ष्णोऽवसुष्टौ अदन्ति स्वयं बलानि तन्वः शृणानाः
एते शमीभिः सुशमी अभूवन् ये हिंन्विरे तन्वः सोम उक्थैः ।
नृवद्वद्वृक्षो नो माहि वाजान् विवि श्रवो दधिषे नाम वीरः

११

१२ [२१] (१८६)

(२९)

८ ऐन्द्रो वसुकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वने न वा यो न्यधापि चाक—ज्जुर्विषी स्तोमो भुरणादजीगः ।

यस्येदिन्द्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नर्यो नृतमः क्षपावान्

१

प्र ते अस्या उषसः प्रापरस्या नृतौ स्याम नृतमस्य नृणाम् ।

अनु त्रिशोकः शतमावहन्न कुत्सेन ग्यो यो असन् समवान्

२

कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो भू—दुरो गिरो अभ्युद्यो वि धाव ।

कद्वाहां अवांगुप मा मनीषा आ त्वा शक्यामुपमं गधो अज्ञैः

३

कदु द्युमिन्द्र त्वावतो नून कया धिया कंसे कल आर्गन् ।

मित्रो न सत्य उरुगाय भूत्या अज्ञे समस्य यदसेन मनीषाः

४

प्रेग्य सूर्यो अर्थं न पारं ये अस्य कामं जनिधा इव गमन् ।

गिरश्च ये ते नृविजात पूर्वा—नर इन्द्र प्रतिशिक्षन्त्यज्ञैः

५ [२२]

मात्रे नु ते सुमिते इन्द्र पूर्वा द्यौर्मज्मना पृथिवी काव्येन ।

वगाय ते घृतवन्तः सुतासः स्वाद्यन् भवन्तु पीतय मधुनि

६

आ मध्वो अस्मा असिचक्ष्ममत्र—मिन्द्राय पूर्णं स हि सत्यराधाः ।

स वावधे वरिमन्त्रा पृथिव्या अभि क्रत्वा नर्यः पौंस्यैश्च

७

व्यानलिन्द्रः पृतनाः स्वोजा आस्मै यतन्ते सख्याय पूर्वीः ।

आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं मदया सुमन्या चोदयामि

८ [२३] (२९४)

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-४१]

१५ कषय ऐन्द्रः । आपः, अपां न पात् वा । त्रिष्टुप् ।

प्र देवत्रा ब्रह्मणे गानुरे—त्वपो अन्ता मर्नसो न प्रयुक्ति ।

मही मित्रस्य वरुणस्य धासिं पृथुज्यसे रीरधा सुवृक्तिम्

१

(३९५)

अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि भूता—ऽच्छाप इतोऽशतीरुशन्तः ।

अव याश्चष्टे अरुणः सुपर्ण—स्तमास्यध्वमृमिमद्या मुहस्ताः

२

अध्वर्यवोऽप इता समुद्र—भृषा नपातं हविषा यजध्वम् ।

स वो ववदृमिमद्या सुपर्णं तस्मै सोमं मधुमन्तं मुनोत

३

यो अग्निध्वो दीदयकुप्स्व—न्त—यं विप्रस इल्लंत अध्वरंषु ।

अपां नवान्मधुमतीरपां वा याभिरिन्द्रो वावुध वीर्याय

४

याभिः सोमो मोदते हर्षते च कल्याणीभिर्युवतिभिर्न भयः ।

ता अध्वर्यो अपो अच्छा परेति यदमिश्वा ओषधीभिः पुनीतात

५ [२४]

एवेद्युने युवतयो नमन्त यदमिश्वाशुशतीरत्यच्छ ।

सं जानते मनसा सं चिकित्रे—ऽध्वर्यवो धिषणापश्च वृवीः

६

यो वो वृताभ्यो अकृणोदु लोकं यो वो मह्या अभिज्ञस्तेरमुश्चत ।

तस्मा इन्द्राय मधुमन्तमृमि देवमादनं प्र हिणोतनापः

७

धास्मै हिनोत मधुमन्तमृमि गर्भो यो वः सिन्धवो मध्व उत्यः ।

धृतपृष्ठमीक्यमध्वरेष्वा—ऽऽपां रेवतीः शृणुता हव मे

८

तं सिन्धवो मत्सरमिन्द्रपान—मृमि प्र हंत य उभे इयति ।

मदृच्युतमोशानं नमोजां एणि त्रितन्तं विचरन्तमुत्संम

९

आवर्षततीरध नु द्विधारां गाण्युधो न नियवं चरन्तीः ।

ऋषे जनित्रिभुवनस्य पत्नी—रपो वन्दस्व सवृधः सयानीः

१० [२५]

हिनोता नो अध्वरं देवयज्या हिनोत ब्रह्म सनयं धनानाम् ।

ऋतस्य योगे वि ध्यध्वमृधः श्रुष्टीवरीभूतनास्मभ्यमापः

११

आपां रेवतीः क्षयथा हि वस्वः कर्तुं च भद्रं बिभृथामृतं च ।

रायश्च स्थ स्वपत्यस्य पत्नीः सरस्वती तद्रूणते वयो धात ।

१२

प्रति यदापो अहृशमायनी—वृतं पयांसि बिभ्रतीर्मधूनि ।

अध्वर्युभिर्मनसा संविद्वाना इन्द्राय सोमं सुपर्णं भग्न्तीः

१३

एमा अगमन् रेवतीर्जीवधन्या अध्वर्यवः सादयता सखायः ।

नि बर्हिषि धत्तन सोम्यामो—ऽपां नप्त्रां संविद्वानास एनाः

१४

आगमक्षाप उशतीर्बर्हिषे न्यध्वरे असदन् देवयन्तीः ।

अध्वर्यवः सुनुतेन्द्राय सोम—मभृद् वः सुशका देवयज्या

१५ [२६] (२०)

(३१)

११ कवच ऐतृषः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देवानामुप वेतु शंसो विश्वेभिस्तुरैर्वसे यजत्रः ।
 तेभिर्वयं सुपखायो भवेम तरन्तो विश्वा दुग्िता स्याम १
 परिं चिन्मर्तो द्रविणं ममन्या हृतस्य पथा नमसा विवासेत ।
 उत स्वेन क्रतुना सं वदेत श्रेयांसं दक्षं मनसा जगृभ्यात् २
 अधायि धीतिरससृग्रमंशा स्तीर्थे न वृस्ममुप यन्त्यूमाः ।
 अभ्यानश्म सुवितस्य शूषं नवेदसो अमृतानामभूम ३
 नित्यश्चाकन्यात् स्वपतिर्दमना यस्मा उ देवः सविता जजान ।
 भगो वा गाभिर्यमेमनज्यात् सो अस्मै चारुश्छदयदुत स्यात् ४
 इयं सा भूया उषसांमिव क्षा यद्ध क्षुमन्तः शर्वसा समायन् ।
 अस्य स्तुतिं जग्ितुर्भिक्षमाणा आ नः शग्मास उप यन्तु वाजाः ५ [२७]

अस्येदेषा सुमतिः पप्रथाना ऽभवत् पूर्या भूमना गौः ।
 अस्य सनीळा असुरस्य यानां समान आ भरणं बिभ्रमाणाः ६
 किं स्विद्वनं क उ स वक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।
 संतस्थाने अजरे इतऊती अहानि पूर्वोरुपसो जरन्त ७
 नेतावदेना परो अन्यदस्त्युक्षा स द्यावापृथिवी बिभर्ति ।
 त्वचं पवित्रं कृणुत स्वधावान् यदीं सूर्यं न हरितो वहन्ति ८
 स्तंगो न क्षामत्येति पृथ्वीं मिहं न वातो वि ह वाति भूम ।
 मित्रो यत्र वरुणो अज्यमानो ऽग्निर्वने न व्यसृष्ट शोकम् ९
 स्तरीयत सूत सद्यो अज्यमाना व्यथिरव्यथीः कृणुत स्वगोपा ।
 पुत्रो यत् पूर्वः पित्रोर्जनिष्ट शम्यां गौर्जगार यद्ध पृच्छान् १०
 उत कण्वं नृपदः पुत्रमाहु रूत श्यावो धनमादत्त वाजी ।
 प्र कृष्णाय रुशदपिन्वतोर्धं क्रतमत्र नकिरस्मा अपीपेत् ११ [२८] (३१०)

(३२)

९ कवच ऐतृषः । इन्द्रः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

प्र सु गमन्ता धियसानस्य सक्षणि वरेभिर्वरां अभि षु प्रसीदतः ।
 अस्माकमिन्द्र उभयं जुजोषति यत् सोम्यस्यान्धसो बुबोधति १ (३११)

वीन्द्र यासि विव्यानि रोचना वि पार्थिवानि रजसा पुरुष्टुत ।
 ये त्वा वहन्ति मुहुर्ध्वरो उप ते मृ वन्वन्तु वग्वना अराधसः २
 तदिन्मे छन्सद्वपुषो वपुष्टं पुत्रा यज्जान पित्रारधीयति ।
 जाया पतिं वहति वग्वना सुमत पुंस इन्द्रो वहतुः पणिक्कृतः ३
 तदित सधस्थमभि चारु दीधय गावा यच्छासन वहतु न धेनवः ।
 माता यन्मन्तुर्युधस्य पूज्या ऽभि वाणस्य सप्तधातुरिजनः ४
 प्र वोऽच्छा रिरिचे देवयुष्पद—मेका रुद्रेभिर्याति तूर्वणिः ।
 जरा वा येष्वाभूतं पु श्रवणं परि व ऊर्मेभ्यः मिश्रता मधु ५ [२९]

निधीयमानमपगूळहमप्सु प्र मे देवानां वतपा उवाच ।
 इन्द्रो विद्रो अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम ६
 अक्षेत्रवित क्षेत्रविषु ह्यप्राद स प्रैति क्षेत्रविदानुशिष्टः ।
 एतद्वै भद्रमनुशासनस्या—त सुति विन्दत्यञ्जसीनाम ७
 अद्येदु प्राणीदममग्निमाहा ऽपीवृता अधयन्मातुरुधः ।
 एमेनमाप जरिमा युवानि—महेळन वसुः सुमना बभूव ८
 एतानि भद्रा कलश क्रियाम कुरुश्रवण ददतो मघानि ।
 वान इद्रो मघवानः सो अ—स्त्वयं च सोमो हृदि यं चिमेभि ९ [३०] (३३९)

—ॐॐॐ—

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२९]

(३३)

१ कवच पेलूषः । १ विश्वे देवाः, २-३ इन्द्रः, ४-५ कुरुश्रवणस्त्रासदस्यवः, ६-९ उपमध्रवा मैत्रातिथिः ।
 १ त्रिष्टुप्, प्रगाधः (० बृहती, २ सतोबृहती), ४-९ गायत्री ।

प्र मा युयुजे प्रयुजो जनानां वहामि स्म पुषणमन्तर्गण ।
 विश्वे देवासो अध मामरक्षन् दुःशासुगगादिति घांष आसीत १
 सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पशवः ।
 नि बाधते अमतिर्नमता जसु—र्वेन वंवीयतं मतिः २
 मूषा न शिश्ना व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो ।
 सकृत् सु नो मघवन्निन्द्र मृळ्या—ऽधा पितव नो भव ३
 कुरुश्रवणमावृणि राजानं त्रासदस्यवम । मंहिष्ठं वाघतामृषिः ४
 यस्य मा हरितो रथे तिस्रो वहन्ति साधूया । स्तवै सहस्रदक्षिणे ५ [१] (३३४)

यस्य प्रस्वादसो गिरः उपमश्रवसः पितुः । क्षत्रं न रुण्वमूचुर्ये	६
अधि पुत्रोपमश्रवो नर्णन्मित्रातिथेरिहि । पितुष्टे अस्मि वन्विता	७
यदीशीयामृतानां—मृत वा मर्त्यानाम । जीविदेन्मघवा मम	८
न वृवानामति व्रतं शतात्मा नून जीवति । तथा युज वि वावृते	९ [२] (३३८)
(३४)	

१४ कवप तेलूपः अक्षो मौजवान वा । १. ७. २, १० अक्षाः, १३ कृषिः २-६, ८, १०, ११,
१४ अक्ष-कितव-निन्दा । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

प्रावेपा मा बृहतो मादयन्ति प्रवातंजा इरिणं ववृतानाः ।	
सोमस्येव मौजवतस्य भक्षो विभीक्ष्णो जागृविर्मह्यमच्छान्	१
न मा मिमथ न जिहीळ एषा शिवा सन्विभ्य उत मह्यमासीत् ।	
अक्षस्याहमेकपरस्य हेतो—रनुवतामप जायामरोधम	२
द्वेष्टि श्वश्रुरप जाया रुणाद्धि न नाथितो विन्दते मर्दितारम ।	
अश्वस्येव जरता वस्यस्य नाहं विन्दामि कितवस्य भोगम	३
अन्ये जायां परि मृशन्त्यस्य गम्यागृध्रद्वेने वाज्यक्षाः ।	
पिता माता भ्रातर एजमाहु—न जानीमो जयता बद्धमेतम	४
यवावीध्ये न दधिषाण्येभिः पण्यद्वयोऽव हीये सन्विभ्यः ।	
न्युताश्च बभ्रवो वाचमक्रेत एमीदेषां निष्कृतं जाग्णीव	५ [३]
सभामेति कितवः पूच्छमानां जेप्यामीति तन्वाडे शूशुजानः ।	
अक्षासो अस्य वि तिगन्ति कामं प्रतिदीप्ते दधत आ कृतानि	६
अक्षास इवकुशिनो नितोदिनो निकृत्वानस्तपनास्तापयिष्णवः ।	
कुमारदेष्णा जयतः पुनर्हणो मध्वा संपृक्ताः कितवस्य बर्हणा	७
त्रिपञ्चाशः कीळति व्रात एषां देव इव सविता सत्यधर्मा ।	
उग्रस्य चिन्मन्यवे ना नमन्ते गजा चिदेभ्यो नम इत कृणोति	८
नीचा वर्तन्त उपरि स्फुरन्त्य—हस्तासो हस्तवन्तं सहन्त ।	
द्विष्या अङ्गारा इरिणे न्युताः शीताः सन्तो हृदयं निर्वहन्ति	९
जाया तप्यते कितवस्य हीना माता पुत्रस्य चरतः कं स्वित ।	
ऋणावा बिभ्यद्वनमिच्छमानो ऽन्येषामस्तमुप नक्तमेति	१० [४] (३४८)

स्त्रियं हृद्वायं कितव तताया—ऽन्येषां जायां सुकृतं च योनिम्	
पूर्वाह्ने अश्वान् युजुजे हि बभून् तसो अग्नेरन्ते वृषलः पपाद्	११
यो वः सेनानीर्महतो गणस्य राजा वातस्य प्रथमो बभूव ।	
तस्मै कृणोमि न धना रुणधिम दशाहं प्राचीन्तहतं वदामि	१२
अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित् कृषस्व वित्ते रमस्व बहु मन्यमानः ।	
तन्न गावः कितव तन्न जाया तन्मे वि चप्ते सवितायमर्थः	१३
मित्रं कृणुध्वं खलु मूळता नो मा नो घोरेण चरताभि धृष्णु ।	
नि वो नु मन्युर्विशतामराति—रन्यो बभूणां प्रसितौ न्वन्तु	१४ [५] (३५१)

(३५)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती । १३-१४ त्रिन्दप ।

अबुधमु त्या इन्द्रवन्तो अग्रयो ज्योतिर्भरन्त उपसो व्युष्टिषु ।	
मही द्यावापृथिवी चेतनामपो ऽद्या वृक्षानामव आ वृणीमहे	१
दिवस्पृथिव्योस्व आ वृणीमहे मातृन् त्विन्धुन् पर्वताञ्छयणावतः ।	
अनागास्त्वं सूर्यमुषासमीमहे भद्रं सोमः सुवानो ऽद्या कृणोतु नः	२
द्यावा नो अद्य पृथिवी अनागसा मही त्रायितां सुविताय मातरा ।	
उषा उच्छन्त्यर्ष बाधतामघं स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	३
इयं न उषा प्रथमा सुवृष्यं रेवत सनिभ्यो रेवती व्युच्छतु ।	
आरे मन्युं वृषिद्वयस्य धीमहि स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	४
प्र याः सिञ्चते सूर्यस्य रश्मिभि—ज्योतिर्भरन्तीरुषसो व्युष्टिषु ।	
भद्रा नो अद्य भवसे व्युच्छत स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	५ [६]

अनमीवा उषस आ चरन्तु न उदग्रयो जिहतां ज्योतिषा बृहत ।	
आयुक्षातामश्विना तूतुजिं रथं स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	६
श्रेष्ठं नो अद्य सवितर्वरेण्यं भागमा सुव स हि रत्नधा असि ।	
रायो जनित्रीं धिषणामुषं ब्रुवे स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	७
पिपर्तु मा तहतस्य प्रवाचनं देवानां यन्मनुष्याः अमन्महि ।	
विश्वा इदुष्ठाः स्पलुदेति सूर्यः स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	८ (३६०)

अ॒ह्नेपो॑ अ॒द्य ब॒र्हिः स्त॒रीम॑णि॒ ग्रा॒ह्यां॑ यो॒गे म॒न्म॑नः साध॒ ईम॑हे ।

आ॒दि॒त्यानां॑ श॒र्मणि॑ स्था भु॒र॒ण्यसि॑ स्व॒स्त्य॒ग्निं॑ स॒मिधा॑नमीमहे ९

आ नो॑ ब॒र्हिः स॒ध॒मादे॑ बृह॒द्वि॒वि दे॒वा इ॒ळे सा॒दया॑ स॒म हा॑तु॒न ।

इन्द्रं॑ मि॒त्रं वरु॑णं सा॒तये॑ भ॒गं स्व॒स्त्य॒ग्निं॑ स॒मिधा॑नमीमहे १० [७]

त आ॒दि॒त्या आ ग॑ता स॒व॒तात॑ये वृ॒धे नो॑ य॒ज्ञम॑व॒ता स॒जा॒यसः॑ ।

बृह॒स्पति॑ पृष॒णम॑श्विना भ॒गं स्व॒स्त्य॒ग्निं॑ स॒मिधा॑नमीमहे ११

तन्नो॑ दे॒वा य॒च्छत॑ सुप्रवा॒चनं॑ छ॒दि॒रादि॒त्याः सु॒भरं॑ नृपा॒य्यम॑ ।

प॒श्वे तो॒काय॑ त॒नया॑य जी॒वमे॑ स्व॒स्त्य॒ग्निं॑ स॒मिधा॑नमीमहे १२

वि॒श्वे अ॒द्य म॒रुता॑ वि॒श्वे अ॒र्ता वि॒श्वे भ॑वन्त्व॒ग्नयः॑ स॒मिन्द्राः॑ ।

वि॒श्वे नो॑ दे॒वा अ॒वसा॑ ग॒मन्तु॑ वि॒श्वम॑स्तु द्रवि॒णं वा॒जो अ॒ग्ने १३

यं दे॒वासोऽव॑थ वा॒जसा॑तो॒ यं त्रा॑य॒ध्वे यं पि॑पृथात्य॒हः ।

यो वो॑ गो॒पीथे॑ न भ॒यस्य॑ वेदु॒ ते स्या॑म दे॒ववी॑त॒ये तुरा॑सः १४ [८] (३६३)

(३६)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती ११-१४ त्रिष्टुप् ।

उ॒पा॒सा॒न॒क्तां बृ॒हती॑ सु॒प॒श॒मा द्या॒वा॒क्षामा॑ वरु॒णो मि॒त्रो अ॒र्य॒मा ।

इन्द्रं॑ हु॒वे म॒रुतः॑ प॒र्वता॑ अप आ॒दि॒त्यान॑ द्या॒वापृ॑थि॒वी अपः॑ स्वः १

द्यौश्च॑ नः पृ॒थि॒वी च॒ प्र॒चे॒तस॑ कृ॒ताव॑री रक्ष॒ताम॑ह॒सो रि॒षः ।

मा दु॒र्वि॒द॒त्रा नि॒कृ॒तिर्न॑ ई॒शत॑ तद्दे॒वाना॑म॒वो अ॒द्या वृ॑णीमहे २

वि॒श्वस्मा॑न्ना॒ अदि॑तिः पा॒त्वह॑सो मा॒ता मि॒त्रस्य॑ वरु॒णस्य॑ रे॒वतः॑ ।

स्व॒व॒ज्ज्यो॑तिरवृ॒कं न॑गीमहि तद्दे॒वाना॑म॒वो अ॒द्या वृ॑णीमहे ३

ग्रा॒वा व॒वृ॒न्नप॑ रक्षांसि से॒धतु॑ दु॒ष्प॒त्र्यं नि॒कृ॒तिं वि॒श्वम॑त्रि॒णम् ।

आ॒दि॒त्यं श॒र्म म॒रुता॑मशीमहि तद्दे॒वाना॑म॒वो अ॒द्या वृ॑णीमहे ४

एन्द्रो॑ ब॒र्हिः सी॒दतु॑ पि॒न्व॒तामि॒च्छा बृ॒हस्प॑तिः सा॒ममि॑कृ॒को अ॒च॒तु ।

सु॒प्र॒क॒तं जी॒वमे॑ म॒न्म॑ धीमहि तद्दे॒वाना॑म॒वो अ॒द्या वृ॑णीमहे ५ [९]

वि॒वि॒स्पृ॒शं य॒ज्ञम॑म्मा॒कम॑श्विना जी॒रा॒ध्वरं॑ कृ॒णु॒तं सु॒ज्ञमि॑ष्टये ।

प्रा॒चीर्न॑ग्नि॒ममा॑हु॒तं घृ॒तेन॑ तद्दे॒वाना॑म॒वो अ॒द्या वृ॑णीमहे ६ (३७१)

उप ह्वये सुहवं मारुतं गणं पावकमृष्वं सख्याय शंभुवम् ।
 रायस्पोषं सौश्रवसाय धीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ७
 अपां पेकं जीवधन्यं भरामहे देवाव्यं सुहवमध्वग्भियम् ।
 सुरश्मिं सोममिन्द्रियं यमीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ८
 सनेम तत् सुसनितां सनित्वभिर्वयं जीवा जीवपुत्रा अनागसः
 ब्रह्मद्विषो विष्वगेनो भंगरत् तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ९
 यं स्था मनोर्यजियास्तं शृणोतन यद्वा देवा दमहे तद् ददातन ।
 जैत्रं क्रतुं रयिमद्वीरवद्यशस्तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे १० [१०]

महद्वद्य महतामा वृणीमहे ऽवो देवानां बृहतामनर्वणाम् ।
 यथा वसु वीरजातं नशामहे तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ११
 महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रं वरुणे स्वस्तये ।
 श्रेष्ठं स्याम सवितुः सर्वामनि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे १२
 ये सवितुः सत्यसर्वस्य विश्वं मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः ।
 ते सौभगं वीरवद्वामदप्ता दधातन द्रविणं चित्रमस्मे १३
 सविता पश्वातात सविता पुरस्तात सवितोत्तरात्तात सविताधरात्तात ।
 सविता नः सुवतु सर्वताति सविता नो रासतां दीर्घमायुः १४ [११] (३८०)

(३७)

१० सौर्योऽभितपाः । सूर्यः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तद्वतं संपर्यत ।
 दूरेदृशे देवजाताय केतवे विवस्पुत्राय सूर्याय शंसत १
 सा मा सत्योक्तिः परि पातु विश्वतो द्यावा च यत्र ततन्नहानि च ।
 विश्वमन्यन्नि विशते यदेजति विश्वाहापो विश्वाहोदेति सूर्यः २
 न ते अवेवः प्रदिवो नि वासते यदेतशोभिः पतरै रथर्यसि ।
 प्राचीनमन्यदनु वर्तते रज उदुन्येन ज्योतिषा यासि सूर्य ३
 येन सूर्य ज्योतिषा बाधसे तमो जगच्च विश्वमुदियर्षि भानुना ।
 तेनास्मद्विश्वामनिरामनाहुतिमपामीवामप दुष्पवन्त्यं सुव ४
 विश्वस्य हि प्रेषितो रक्षसि व्रतमहेळयन्नुच्चरासि स्वधा अनु ।
 यद्वद्य त्वा सूर्योपब्रवामहे तं नो देवा अनु मंसीरत् क्रतुम् ५ (३८५)

तं नो द्यावापृथिवी तन्न आप इन्द्रः शृण्वन्तु मरुतो हवं वचः ।
मा शूने भूम सूर्यस्य संहशि भद्रं जीवन्तो जरणामशीमहि

६ [१२]

विश्वाहा त्वा सुमनसः सुचक्षसः प्रजावन्ता अनमीवा अनागसः ।
उद्यन्तं त्वा मित्रमहो विवेदिवं ज्याग्जीवाः प्रति पश्येम सूर्य
महि ज्योतिर्विभ्रतं त्वा विचक्षण भास्वन्तं चक्षुषेचक्षुषे मयः ।
आरोहन्तं बृहतः पार्जसस्परि वयं जीवाः प्रति पश्येम सूर्य
यस्य ते विश्वा भुवनानि केतुना प्र चरेते नि च विशन्ते अश्वतुभिः ।
अनागास्त्वेन हरिकेश सूर्याऽह्नाह्ना नो वस्यसावस्यसोदिहि
शं नो भव चक्षसा शं नो अह्ना शं भानुना शं हिमा शं घुणेन ।

७

८

९

यथा शमध्वच्छमसद दुरोणे तत् सूर्य द्रविणं धेहि चित्रम्
अस्माकं देवा उभयाय जन्मने शर्म यच्छत द्विपदं चतुष्पदं ।
अदत् पिबदुर्जयमानमाशितं तदुस्मे शं योररपो दधातन
यद्वा देवाश्चक्रम जिह्वा गुरु मनसो वा प्रयुती देवहेळनम् ।
अरावा यो नो अभि दुच्छुनायन्त तस्मिन् तदनां वसवो नि धेतन

१०

११

१२ [१३] (३९२)

(३८)

५ मुष्कवानिन्द्रः । इन्द्रः । जगती ।

अस्मिन् न इन्द्र पृत्सुतो यशस्वति शिमीवति क्रन्दसि पाव सातये ।
यत्र गोपाता धृषितेषु स्वादिषु विष्वक् पतन्ति विद्यवा नृवाह्ये
स नः क्षुमन्तं सदेने व्यूर्णुहि गोअर्णसं रयिमिन्द्र श्रवाय्यम् ।
म्यामं ते जयंतः शक्र मेदिनो यथा वयमुश्मसि तद्वसो कृधि
यो ना दास आर्यो वा पुरुष्पुताऽदेव इन्द्र युधये चिकेतति ।
अस्माभिष्टे सुपहाः सन्तु शत्रवस्त्वया वयं तान् वनुयाम संगमं
यो वृध्रेभिर्हव्यो यश्च भूरिभिर्—र्यो अमीके वरिवोविन्नृपाह्ये ।
तं विखादे सस्त्रिमद्य श्रुतं नरं—मर्वाश्चमिन्द्रमवसे करामहे
स्ववृजं हि त्वामहमिन्द्र शुश्रवा—नानुदं वृषम रधचोदनम् ।
प्र मुश्चस्व परि कुत्सादिहा गहि किमु त्वावान् मुष्कयोर्बद्ध आसते

१

२

३

४

५ [१४] (३९७)

(३९)

१४ काश्रीवती घोषा । अश्विनो । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

यो वा पारंजमा सुवृद्धश्विना रथो वृषामुपासो हव्यो हविष्मता ।	
शश्वसमासस्तमु वामिदं वयं पितुर्न नाम सुहवं हवामहे	१
चोदयतं सूनृताः पिन्वतं धिय उत पुरंधीरीरयतं तदुश्मसि ।	
यशसं भागं कृणुतं नो अश्विना सोमं न चारुं मघवत्सु नस्कृतम्	२
अमाजुरश्विद्भवथो युवं भगो ऽनाशोश्चिद्वितारणमस्य चित ।	
अन्धस्य चिक्षासत्या कृशस्य चिद्युवामिदाहुर्भिषजा रुतस्य चित	३
युवं ज्यवानं सनयं यथा रथं पुनर्युवानं चरथाय तक्षथुः ।	
निष्ठीर्यमूहथुरद्भ्यस्परि विश्वेत ता वां सर्वनेषु प्रवाच्या	४
पुराणा वां वीर्यां प्र ब्रवा जन ऽथो हासथुर्भिषजा मयोभुवा ।	
ता वां नु नव्याववसे करामहे ऽयं नासत्या भद्रुरिर्यथा दधत	५ [१५]
इयं वामहे गृणुतं मे अश्विना पुत्रायैव पितरा मह्यं शिक्षतम् ।	
अनापिरज्ञा असजात्यामतिः पुरा तस्या अभिशस्तेरव स्पृतम्	६
युवं रथेन विमदायं शुन्ध्युवं न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषणाम ।	
युवं हवं वधिमत्या अंगच्छतं युवं सुषुतिं चक्रथुः पुरंधये	७
युवं विप्रस्य जरणामुपेयुषः पुनः कलेरकृणुतं युवद्वयः ।	
युवं वन्दनमृश्यकावुक्पथुर्युवं सद्यो विशपलामतेवे कृथः	८
युवं ह रेभं वृषणा गुहा हितमुदैरयतं ममूवांसमश्विना ।	
युवमूवीसमुत तप्तमत्रय ओमन्वन्तं चक्रथुः सप्तवधये	९
युवं श्वेतं पेदवेऽश्विनाश्वं नवभिर्वाजैर्नवनी च वाजिनम् ।	
चकृत्यं दधथुर्वावयत्सखं भगं न नृभ्यो हव्यं मयोभुवाम	१० [१६]
न तं राजानावदिते कुतश्चन नाहो अश्रोति दुरितं नकिर्मयम् ।	
यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी पुरोरथं कृणुथः पत्न्या सह	११
आ तेन यातं मनसो जर्वायसा रथं यं वामभवंश्चक्रुश्विना ।	
यस्य योगे दुहिता जायते दिव उभे अहनी सुविने विवस्वतः	१२
ता वर्तियीतं जयुषा वि पर्वतमपिन्वतं शयवे धेनुमश्विना ।	
वृकस्य चिद्वर्तिका मन्तरास्याद्युवं शचीभिर्गसिताममुञ्जतम्	१३ (४१०)

एतं वां स्तोममश्विनावकर्मा—तक्षाम भृगवो न रथम् ।
न्यसृक्षाम योषणां न मर्ये नित्यं न सूनुं तनयं दधानाः

१४ [१७] (४६१)

(४०)

१४ काक्षीवती घोषा । अश्विनौ । जगती ।

रथं यान्तं कुह को ह वां नरा प्रति द्युमन्तं सुविताय भूषति ।
प्रातर्यावाणं विभ्वं विशेविशे वस्तोर्वस्तोर्वहमानं धिया शमि १
कुहं म्विद् दोषा कुह वस्तोर्गश्विना कुहाभिपित्वं करतः कुहोषतुः ।
को वां शयुत्रा विधवेव देवरं मर्यं न योषा कृणुते सधस्थ आ २
प्रातर्जरथे जरणेव कापया वस्तोर्वस्तोर्यजता गच्छथो गृहम् ।
कस्य ध्वसा भवथः कस्य वा नरा राजपुत्रेव सवनाव गच्छथः ३
युवां मृगेव वारणा मृगण्यवां दोषा वस्तोर्हविषा नि ह्वयामहे ।
युवं होत्रामृतथा जुह्वते नरे—पं जनाय वहथः शुभस्पती ४
युवां ह घोषा पर्याश्विना यती राज ऊचे दुहिता पृच्छे वां नरा ।
भूतं मे अहं उत भूतमकृतवे ऽश्वोवते रथिने शक्तमर्वते ५ [१८]

युवं कवी ण्डः पर्याश्विना रथं विशो न कुत्सो जगितुर्नशायथः ।
युवोर्ह मक्षा पर्याश्विना मध्वा—सा मरत निष्कृतं न योषणा ६
युवं ह भुज्युं युवमश्विना वशं युवं शिश्वारमुशनामुपारथुः ।
युवो ररावा परि सस्यमासते युवारहमवसा सुम्रमा चके ७
युवं ह कृशं युवमश्विना शयुं युवं विधन्तं विधवामुरुग्यथः ।
युवं सनिभ्यः स्तनयन्तमश्विना ऽपं व्रजमूर्णुथः सप्तास्यम् ८
जनिष्ट योषा पतयन्त कनीनको वि चारुहन् वीरुधो कुंसना अनु ।
आस्मं रीयन्ते निवनेव सिन्धवो ऽस्मा अहं भवति तत पतित्वनम ९
जीवं रुदन्ति वि मयन्ते अध्वरे व्रीर्धामनु प्रसितिं दीधियुर्नरः ।
वामं पितृभ्यो य इदं समरिरे मयः पतिभ्यो जनयः परिष्वजे १० [१९]

न तस्य विद्म तदु पु प्र वोचत युवां ह यद्युवत्याः क्षेति योनिषु ।
प्रियोस्त्रियस्य वृषभस्य रेतिनो गृहं गमिमाश्विना तपुश्मसि ११
आ वामगन् त्सुमतिर्वाजिनीवसू न्याश्विना हृत्सु कामा अयंसत ।
अभूतं गोषा मिथुना शुभस्पती प्रिया अर्यम्णो दुर्यो अशीमहि १२ (४६३)

ता मन्दसाना मनुषा दुग्ण आ धत्तं रयिं सहवीरं वचस्यवे ।
 कृतं तीर्थं सुप्रपाणं शुभस्पती स्थाणुं पथेष्ठामपं दुर्मतिं हतम् १३
 क्वं स्विदुद्य कतमास्वश्विना विक्षु दुस्त्रा मादयेत शुभस्पती ।
 क ई नि येमे कतमस्य जग्मतुर्विप्रस्य वा यजमानस्य वा गृहम् १४ [२०] (४३५)

(४१)

३ सहस्यो गौपेयः । अश्विनौ । जगती ।

समानमु त्यं पुरुहूतमुक्थ्यं । रथं त्रिचकं सर्वना गनिगमतम् ।
 परिज्मानं विदुध्यं सुवृक्तिभिर्वयं व्युष्टा उपमां हवामहे १
 प्रातर्पुजं नासत्याधि तिष्ठथः प्रातर्यावाणं मधुवाहनं रथम् ।
 विशां येन गच्छथो यज्वर्गिनं क्रीगश्चिद्यजं होतुमन्तमश्विना २
 अध्वर्युं वा मधुपाणिं सहस्यं मग्निधं वा धृतदक्षं दमनसम्
 विप्रस्य वा यत सर्वनानि गच्छथो ऽत आ यातं मधुपेयमश्विना ३ [२१] (४३८)

(४०)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्तं व सु प्रतरं लायमस्यन् भूपन्निव प्र भरा स्तोममस्मै ।
 वाचा विप्रास्तरत वाचमर्यो नि रामय जरितः सोम इन्द्रम् १
 देहेन गामुप शिक्षा सखायं प्र बांधव जरितर्जामिन्द्रम् ।
 कोशं न पूर्णं वसुना न्युष्टमा च्यावय मघदेयाय शूरम् २
 किमङ्ग त्वा मघवन् भोजमाहुः शिशिहि मां शिशयं त्वां शृणोमि ।
 अप्रस्वती मम धीरस्तु शक्र वसुविदं भगमिन्द्रा भरा नः ३
 त्वां जना ममसत्येष्ट्विन्द्र संतस्थाना वि ह्वयन्त समीके ।
 अत्रा युजं कृणुते यो हविष्मान नामुन्वता सख्यं वष्टि शूरः ४
 धनं न स्पन्दं धेनुलं यां अस्मै तीवान् त्सोमो आसुनोति प्रयस्वान् ।
 तस्मै शत्रून् त्सुतुकान् प्रातरहो नि स्वष्टान् युवति हन्ति वृत्रम् ५ [२२]

यस्मिन् वयं दधिमा शंसमिन्द्रे यः शिश्वाय मघवा काममस्मै ।
 आराचिचत सन् भयतामस्य शत्रुर्न्यस्मै शृङ्गा जन्या नमन्ताम् ६ (४३४)

आराच्छत्रुमर्षं बाधस्व दूर—मुग्रो यः शम्बः पुरुहूत तेन ।	
अस्मे धेहि यवमद्रोमदिन्द्र कृधी धियं जरित्रे वाजरत्नाम्	७
प्र यमन्तवृषसवासो अगमन् तीत्राः सोमा बहुलान्तास इन्द्रम् ।	
नाहं वृामानं मघवा नि यंस—न्नि सुन्वते वहति भूरि वामम्	८
उत प्रहामतिदीव्या जयाति कृतं यच्छुग्री विचिनोति काले ।	
यो वेवकामो न धना रुणद्धि समित तं राया सृजति स्वधावान्	९
गोभिष्टंरमामतिं दुरवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।	
वयं राजभिः प्रथमा धना—न्यस्माकेन वृजनेना जयेम	१०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्वा—दुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।	
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा मस्विभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२३] (४३९)

(४३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४३-६०]

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अच्छां म इन्द्रं मतयः स्वविदः सधीचीर्विश्वा उशतीरनूषत ।	
पारं प्वजन्ते जनयो यथा पतिं मयं न शुन्ध्युं मघवानमृतये	१
न घा त्वद्विगप वेति मे मन—स्त्वे इत् कामं पुरुहूत शिश्रय ।	
राजैव दस्म नि षदोऽधि बर्हि—ध्यम्मिन् त्सु सोमेऽवपानमस्तु ते	२
विष्वदिन्द्रो अमतेरुत क्षुधः स इद्रायो मघवा वस्व ईशते ।	
तस्येदिमे प्रवणे सप्त सिन्धवो वयो वर्धन्ति वृषभस्य शुष्मिणः	३
वयो न वृक्षं सुपलाशमासदुन् त्सोमास इन्द्रं मन्दिनश्चमूषदः ।	
प्रेषामनीकं शर्वसा दविद्युत—द्विदत् स्वर्मनवे ज्योतिरार्यम्	४
कृतं न श्वघ्री वि चिनोति देवने संवर्गं यन्मघवा सूर्यं जयत् ।	
न तत् ते अन्या अनु वीर्यं शक्र—न्न पुराणो मघवन् नोत नूतनः	५ [२४]

विशंविशं मघवा पर्यशायत जनानां धना अवचाकंशदृषा ।	
यस्याहं शक्रः सर्वनेषु रण्यति स तीभिः सोमैः सहते पृतन्यतः	६
आपो न सिन्धुमभि यत् समक्षरन् त्सोमास इन्द्रं कुल्या इव हृदम् ।	
वर्धन्ति विप्रा महो अम्य सादने यं न वृष्टिर्द्व्येन दानुना	७ (४४६)

वृषा न कुन्दः पतयद्रजःस्वा यो अर्यपत्नीरकृणोविमा अपः ।	
स सुन्वते मघवा जीरदानवे ऽविन्वृज्ज्योतिर्मनवे हविष्मते	८
उज्जायतां परशुज्योतिषा सह भूया क्रतस्य सुदुधा पुराणवत ।	
वि रोचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत सत्पतिः	९
गोभिष्टरेमामतिं दुग्वा यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम ।	
वयं राजमिः प्रथमा धना न्यस्माकेन वृजनेना जयेम	१०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधगादघायाः ।	
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२५] (४५०)

(४४)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १-३, १०-११ त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रः स्वर्पतिर्मदाय यो धर्मणा तूनुजानस्तुविष्मान ।	
प्रत्वक्षाणो अति विश्वा सहांस्य पारेण महता वृण्येन	१
सुष्ठामा रथः सुयमा हरीं ते मिम्यक्ष वज्रो नृपतं गर्भस्ती ।	
शीर्षं राजन् त्सुपथा यात्रावाङ् वर्धाम ते पपुषो वृण्ययानि	२
एन्द्रवाहो नृपतिं वज्रबाहु मुग्रमुग्रासस्तविपास एनम ।	
प्रत्वक्षसं वृषभं सत्यशुष्म मेमस्मत्रा संध्रमादो वहन्तु	३
एवा पतिं द्रोणसाचं सचेतस मूर्जः स्कभं धरुण आ वृषायस ।	
ओजः कृष्व सं गृमाय त्वे अप्य सो यथा केनिपानामिनो वृधे	४
गर्भस्मे वसुन्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ।	
त्वमीशिषे सास्मिन्ना सत्सि बर्हिष्य नाधृष्या तव पात्राणि धर्मणा	५ [२६]

पृथक् प्रायन् प्रथमा वृवहृतयो ऽकृण्वत अवस्यानि दुष्टरा ।	
न ये शेकुर्यज्ञियां नावमारुह मीमेव ते न्यविशन्त केपयः	६
एवेवापागपरे सन्तु वृक्षो ऽश्वा येषां दुर्युज आयुयुजे ।	
इत्था ये प्रागुपरे सन्ति वावने पुरुणि यत्र वयुनानि भोजना	७
गिरीरजान् रेजमानौ आधारयद् द्यौः क्रन्दवृन्तरिक्षाणि कोपयत् ।	
समीचीने धिषणे वि ष्कमायति वृष्णः पीत्वा मद उक्थानि शंसति	८ (४५८)

इमं विभमि सुकृतं ते अङ्गुशं येनारुजासि मघवञ्छफारुजः ।
 अस्मिन् त्सु ते सर्वेन अस्त्वोक्त्यं सुत इष्टौ मघवन बाध्याभगः
 गोभिष्टरमामतिं दुर्वां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम ।
 वयं गर्जभिः प्रथमा धना न्यस्माकेन वृजनेना जयेम
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्वा दुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
 इन्द्रः पुस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणातु

९

१०

११ [२७] (४६१)

(४५)

११ वन्सप्रिभालिन्दन । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

विवस्परि प्रथमं जज्ञ अग्नि रस्मद द्वितीयं परि जातवेदाः ।
 तृतीयमप्सु नृमणा अजस्र मिन्धान एनं जरते स्वाधीः
 विद्या ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्या ते धाम विभृता पुरुत्रा ।
 विद्या ते नाम परमं गुहा य द्विद्या तमुत्सं यत आजगन्ध
 समुद्रे त्वा नृमणा अप्सवन्त नृचक्षा इधे दिवा अग्र ऊर्ध्वम् ।
 तृतीये त्वा रजसि तस्थिवांस मपामुपस्थं महिषा अवर्धन्
 अकन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा ररिहद्वीरुधः समञ्जन ।
 मद्यो जज्ञानो वि हीमिन्द्रो अर्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः
 श्रीणामुदारा धरुणां रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमगांषाः ।
 वसुः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्र उषसामिधानः
 विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ।
 वीळुं चिदद्रिमभिनत पराय अन्ना यदुग्निमयजन्त पञ्च

१

२

३

४

५

६ [२८]

उशिकू पावको अरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरमृतो नि धायि ।
 इयति धूममरुषं भरिभ्र दुच्छुक्तेण शोचिषा द्यामिनक्षन्
 हृशानो रुक्म उर्विया व्यद्यौद दुर्मर्षमायुः श्रियं रुचानः ।
 अग्निरमृतो अभवद्वयोभि यदेन द्यौर्जनयत् सुरेताः
 यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचे ऽपूपं देव घृतवन्तमग्ने ।
 प्र तं नय प्रतरं वर्यो अच्छा ऽभि सुसं देवभक्तं यविष्ठ

७

८

९

(४७०)

आ तं भज सौमवसेष्वग्न उक्थउक्थ आ भज शस्यमानि ।

प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवा त्वुज्जातेन भिनद्दुज्जानित्वः १०

त्वामग्ने यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसु दधिरे वार्याणि ।

त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमुशिजो वि वधुः ११

अस्ताव्यग्निर्नरां सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः ।

अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् १२ [२९] (४७३)

॥ इति सप्तमोऽष्टकः ॥ ७ ॥

॥ अथाष्टमोऽष्टकः ॥ ८ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ व० १-३०]

(४६)

१० वत्सप्रिर्माळन्दनः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र होता जातो महान् नभोविष्णुषद्वा सीददृषामुपस्थे ।

दधिर्यो धायि स ते वर्यासि यन्ता वसूनि विधते तनूपाः १

इमं विधन्तो अपां सधस्थे पशुं न नष्टं पदैरनु गमन् ।

गुहा चतन्तमुशिजो नमोभि र्छिच्छन्तो धीरा मृगवोऽविन्दन् २

इमं त्रितो भूर्यविन्दविच्छन् वैभूवसो मूर्धन्यद्वयायाः ।

स शेवृधो जात आ हर्म्येषु नाभिर्युवा भवति रोचनस्य ३

मन्द्रं होतारमुशिजो नमोभिः प्राञ्चं यज्ञं नेतारमध्वराणाम् ।

विशामकृण्वन्नरतिं पावकं हव्यवाहं दधतो मानुषेषु ४

प्र भूर्जयन्तं महां विपोधा मूरा अमूरं पुरां कुर्माणाम् ।

नयन्तो गर्भं वनां धियं धुर्हिरिश्मश्रुं नावीणं धनर्चम् ५ [१]

नि पस्त्यासु त्रितः स्तमूयन् परिवीतो योनौ सीदवृन्तः ।

अतः संगृभ्या विशां दमूना विधर्मणायन्त्रैरीयते नृन् ६

अस्याजरासो द्रुमामरित्रा अर्चद्द्रुमासो अग्रयः पावकाः ।

श्वितीचर्यः श्वात्रासो भुरण्यवो वनर्षदो वायवो न सोमाः ७

प्र जिह्वया भरते वेपो अग्निः प्र वयुनानि चेतसा पृथिव्याः ।

तमायवः शुचयन्तं पावकं मन्द्रं होतारं दधिरे यजिष्ठम् ८

द्यावा यमग्निं पृथिवी जनिष्टा मापस्त्वष्टा मृगवो यं सहोभिः ।

इळेन्यं प्रथमं मातरिश्वा देवास्ततक्षुर्मनवे यजत्रम् ९

यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं पुरुस्पृहो मानुषासो यजत्रम् ।

स यामन्नग्ने स्तुवते वयो धाः प्र देवयन् यशसः सं हि पूर्वीः १० [२] (४८३)

(४७)

८ सप्तगुगंगिरसः । वैकुण्ठ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

ज॒गृ॒भ्मा ते दक्षि॑णमिन्द्र हस्तं वसु॑यवां वसु॑पते वसू॑नाम् ।
वि॒द्म॒हा हि त्वा गो॑पतिं शूर॒ गा॒नां—म॒स्मभ्यं चि॒त्रं वृष॑णं र॒यिं दाः १
स्वा॒युधं स्व॑वसं सुनी॒थं चतुः॑समुद्रं ध॒रुणं र॒यिणा॑म् ।
च॒क्र॒त्यं शंस्यं भू॑रिवार—म॒स्मभ्यं चि॒त्रं वृष॑णं र॒यिं दाः २
सु॒व॒ह्मा॒णं दे॒वव॑न्तं बृ॒हन्तं—मु॒रुं गंभी॑रं पृथु॒बुध॑मिन्द्र ।
श्रु॒त॒क्र॒पिमु॒ग्रम॑भिमाति॒पाह—म॒स्मभ्यं चि॒त्रं वृष॑णं र॒यिं दाः ३
स॒न॒द्रा॒जं वि॒प्रवी॑रं तरु॒त्रं ध॒न॒स्प॒तं शू॒शु॒वांसं सु॑दक्ष॒म् ।
वृ॒स्यु॒ह॒नं पृ॒भिद॑मिन्द्र स॒त्य—म॒स्मभ्यं चि॒त्रं वृष॑णं र॒यिं दाः ४
अ॒श्व॒वा॒व॒न्तं र॒थि॒नं वी॑रव॒न्तं स॒ह॒स्रि॒णं श॒ति॒नं वा॒ज॒मिन्द्र॑ ।
भ॒द्र॒वा॒तं वि॒प्रवी॑रं स्व॒र्षा—म॒स्मभ्यं चि॒त्रं वृष॑णं र॒यिं दाः ५ [३]

प्र स॒प्तगु॑मृत॒धीति॑ मु॒मे॒धां बृ॒ह॒स्प॒तिं म॒तिर॑च्छा जिगाति ।
य आ॑ङ्गि॒र॒सो नम॑सोप॒सद्यो॑ ऽस्मभ्यं चि॒त्रं वृष॑णं र॒यिं दाः ६
वनी॑वानो मम॒ दु॒ता॒स इन्द्रं॑ स्तोमा॑श्चरन्ति सु॒म॒तीरि॑यानाः ।
हृ॒दि॒स्पृ॒शो मन॑सा व॒च्यमा॑ना अ॒स्मभ्यं चि॒त्रं वृष॑णं र॒यिं दाः ७
यत् त्वा॒ यामि॑ वृ॒द्धिं तन्न॑ इन्द्र बृ॒हन्तं॑ क्षय॒मस॑मं जना॑नाम् ।
अ॒भि तद॑ द्यावा॒पृथि॒वी गृ॑णीता—म॒स्मभ्यं चि॒त्रं वृष॑णं र॒यिं दाः ८ [४] (४९१)

(४८)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; ७, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अ॒हं भु॑वं वसु॑नः पू॒ष्य॒स्प॒तिं—र॒हं ध॒ना॒नि सं ज॑यामि शश्व॑तः ।
मां ह॑वन्ते पि॒तरं॑ न ज॒न्तवो॑ ऽहं द्वा॒शुषं॑ वि भ॑जामि भो॒जन॑म् १
अ॒हमिन्द्रो॑ रो॒धो व॒क्षो अथ॑र्वण—स्त्रि॒ताय॑ गा अ॒जन॑यमहे॒रधि॑ ।
अ॒हं द॒स्यु॒भ्यः परि॑ नृ॒ष्ण॒मा द॑दे गो॒त्रा शि॒क्षन् द॒धीचं॑ मा॒तरि॑श्व॒न २
म॒ह्यं त्व॑ष्टा व॒ज्र॒मत॑क्षदा॒यसं॑ मयि॑ दे॒वासां॑ ऽवृ॒ज॒न्नपि॑ क॒र्तुम् ।
म॒मा॒नी॒कं सूर्य॑स्येव दु॒ष्टरं॑ मा॒मार्य॑न्ति कृ॒तेन॑ क॒र्त्वेन॑ च ३ (४९४)

अहमेतं गव्ययमश्वयं पशुं पुरीषिणं सार्यकेना हिरण्ययम ।
 पुरु सहस्रा नि शिशामि वाशुषे यन्मा सोमाम उक्थिनो अमन्दिपुः ४
 अहमिन्द्रो न परा जिग्य इन्द्रं न मृत्यवंऽव तस्थे कदा चन ।
 सोममिन्मा सुन्वन्तो याचता वसु न मे पृग्वः सख्य रिपाथन ५ [५]

अहमेताञ्छाश्वसतो द्वाद्वे—न्द्रं ये वज्रं युधयेऽकृण्वत ।
 आह्वयमानौ अव हन्मनाहनं हृळ्हा ववृन्ननमस्युर्नमग्विनः ६
 अभीष्टमेकमेको अस्मि निष्वा—ळभी द्वा किमु त्रयः करन्ति ।
 खले न पर्षान् प्रति हन्मि भूरि किं मा निन्दन्ति शत्रवोऽनिन्द्राः ७
 अहं गुह्यभ्यो अतिथिग्वमिष्कर—मिपं न वृत्रतुरं विक्षु धारयम ।
 यत् पर्णयन्न उत वा कश्चहे प्राहं महे वृत्रहृषे अशुश्रवि ८
 प्र मे नमीं साप्य इषे भुजे भू—द्वामेषे मरुत्या कृणुत द्विता ।
 विद्युं यदस्य समिधेषु मंहय—मादिदेनं शंस्यमश्थयं करम ९
 प्र नेमस्मिन् दृष्टो सोमो अन्त—गोपा नेममाविरस्था कृणोति ।
 स तिग्मशृङ्गं वृषभं युयुत्सन् द्रुहस्तस्थो बहुले वृद्धो अन्तः १०
 आवृत्यानां वसूनां रुद्रियाणां देवो देवानां न मिनामि धाम ।
 ते मा भद्राय शर्वसे ततक्षु—रपराजितमस्तृतमषाळहम ११ [६] (५०२)

(४०)

११ वेकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्र । जगती; २, ११ त्रिष्टुप् ।

अहं दां गृणते पूर्यं वस्व—हं ब्रह्म कृणवं मह्यं वर्धनम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य चोविता—ऽयज्वनः साक्षि विश्वस्मिन् भरं १
 मां धुरिन्द्रं नाम देवतां दिवश्च गमश्चापां च जन्तवः ।
 अहं हरी वृषणा विवता रघू अहं वज्रं शर्वसे धूण्वा वंद २
 अहमत्कं कवये शिशथं हर्थ—रहं कुत्समावमाभिरुतिभिः ।
 अहं शुष्णस्य भथिता वर्धयमं न यो रर आर्यं नाम दस्यवे ३
 अहं पितेव वेतसूरभिष्टये तुष्टं कुत्साय स्मदिभं च रन्धयम ।
 अहं भुवं यजमानस्य राजनि प्र यद्भरे तुजयं न प्रियाधृषे ४ (५०६)

अहं रन्धयं मृगयं श्रुतवर्णे यन्माजिहीत वधुना चनानुधक् ।
अहं वेशं नम्रमायवेऽकरमहं सव्याय पङ्गुभिमरन्धयम्

५ [७]

अहं स या नववास्त्वं बृहदथं स वृत्रेव दासं वृत्रहारुजम् ।
यद्वर्धयन्तं प्रथयन्तमानुपगूदुरे पारं रजसो रोचनाकरम्
अहं सूर्यस्य परि याम्याशुभिः प्रैतशेभिर्वहमान ओजसा ।
यन्मा सावो मनुष आह निणिज कर्धक् कृषे दासं कृत्वयं हथैः

६

७

अहं सप्तहा नहुषो नहुण्टरः प्राश्रावयं शर्वसा तुर्वशं यदुम्
अहं न्यन्यं सहसा सहस्करं नव वार्धतो नवतिं च वक्षयम्
अहं सप्त स्रवतो धारयं वृषा ब्रवित्वः पृथिव्यां सीरा अधि ।
अहमणींसि वि तिरामि सुकतुर्युधा विदुं मनवे गातुमिष्टये

८

९

अहं तदासु धारयं यदासु न देवश्चन त्वष्टाधारयदुशन् ।
स्पाहं गवामूर्धःसु वक्षणास्वा मधोर्मधु श्वाङ्गं सोममाशिरम्

१०

एवा देवाँ इन्द्रो विव्य नृन् प्र च्यालेन मघवा सत्यराधाः ।
विश्वेत् ता ते हरिवः शचीवो ऽभि तुगसः स्वयशो गृणन्ति

११ [८] (५६३)

(५०)

७ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; ३, ४ अभिसारिणी, ५ डिण्डुप् ।

प्र वो महे मन्दमानायान्धसो ऽची विश्वानराय विश्वाभुवे ।
इन्द्रस्य यस्य सुमखं सहो महि श्रवो नृम्णं च रोदसी सपर्यतः

१

सो चिन्तु सव्या नर्य इनः स्तुतश्चकृत्य इन्द्रो मावते नरे ।
विश्वासु धूर्षु वाजकृत्येषु सत्पते वृत्रे वाप्स्वभि शूर मन्दसे

२

के ते नर इन्द्र ये त इपे ये ते सुमं सधन्यमियक्षान् ।
के ते वाजायासुर्याय हिन्विरे के अप्सु स्वासूर्वरासु पौंस्ये

३

भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा महान् भुवो विश्वेषु सर्वनेषु यज्ञियः ।
भुवो नृश्च्यौत्तो विश्वस्मिन् भरे ज्येष्ठश्च मन्त्रो विश्वचर्षणे ।

४

अवा नु कं ज्यायान् यज्ञर्वनसा मही त ओमात्रां कृष्टयो विदुः ।
असो नु कं मजरो वर्धाश्च विश्वेवेना सर्वना तूतुमा कृषे

५

(५१८)

एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृषे स्वयं सूनां सहस्रो यानि दधिषे ।

वराय ते पात्रं धर्मणे तना यज्ञो मन्त्रो ब्रह्मोद्यतं वचः

६

ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सुते मचा वसूनां च वसुनश्च दावने ।

प्र ते सुन्नस्य मनसा पथा भुवन मदे सुतस्य सोम्यस्यान्धमः

७ [९] (५२०)

(५१)

(९) १, ३, ५, ७, ९, देवाः; २, ४, ६, ८ सौचीकोऽग्निः । २, ४, ६, ८ देवाः,
१, ३, ५, ७, ९, अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महत तदुल्लं स्थविरं तदासी—द्येनाविष्टितः प्रविवेशिथापः ।

विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्ने जातवेदस्तन्वो द्वेव एकः

१

को मा ददर्श कतमः स देवो यो मे तन्वो बहुधा पर्यपश्यन् ।

क्वाह मित्रावरुणा श्रियन्त्यग्नेर्विश्वाः समिधो देवयानीः

२

ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदुः प्रविष्टमग्ने अज्म्वोषधीषु ।

तं त्वा यमो अचिकेच्चित्रभानो दशान्तरुप्यादतिरोचमानम

३

होत्रावृहं वरुण बिभ्यदायं नेदेव मा युनजन्नत्र देवाः ।

तस्य मे तन्वो बहुधा निविष्टा एतमर्थं न चिकेताहमग्निः

४

एहि मनुर्वेदयुर्यज्ञक्रामो ऽरंकृत्या तमसि क्षेप्यग्ने ।

सुगान् पथः कृणुहि देवयानान् वहं हव्यानि सुमनस्यमानः

५ [१०]

अग्नेः पूर्वे भ्रातरो अर्थमेतं रथीवाध्वानमन्वावरीवः ।

तस्माद्भिया वरुण दूरमायं गौरो न क्षेप्नोरविजे ज्यायाः

६

कुर्मस्त आयुरजरं यदग्ने यथा युक्तो जातवेदो न रिष्याः ।

अथा वहसि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हविषः सुजात

७

प्रयाजान् मे अनुयाजांश्च केवलानूजस्वन्तं हविषो दत्त भागम् ।

घृतं चापां पुरुषं चौषधीनामग्नेश्च कूर्धमायुरस्तु देवाः

८

तव प्रयाजा अनुयाजाश्च केवल ऊजस्वन्तो हविषः सन्तु भागाः ।

तवाग्ने यज्ञोऽयमस्तु सर्वस्तुभ्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रः

९ [११] (५२९)

अ॒हं र॒न्ध॒यं मृ॒गयं ध्रु॒तव॑णे॒ यन्मा॑र्जिहीत ध॒धुना॑ च॒नानु॑षक् ।
अ॒हं वे॒शं न॒म्रमा॑यवेऽकर॒महं॑ सव्या॒य प॒ङ्गुभि॑म॒न्धय॑म्

५ [७]

अ॒हं स॒ यो न॑व॒वाम्त्वं बृ॒हद॑थं॒ सं वृ॒त्रेव॑ दासं वृ॒त्रहा॑रुजम् ।
यद्व॒र्धय॑न्तं प्र॒थय॑न्त॒मानु॑षगू॒दुरे पा॑र॒ रज॑सो रो॒चना॑करम् ।
अ॒हं सू॒र्यस्य॑ परि॒ याम्या॑शुभिः॒ प्रैत॑शेभिर्वह॒मान॑ ओज॒सा ।
यन्मा॑ सा॒वो म॑नुष॒ आह॑ नि॒र्णिज॒ ऋध॑क् कृ॒षे दा॑सं कृ॒त्वा ह॑थैः ।
अ॒हं स॑प्त॒हा न॑हु॒षो न॑हु॒ष्टरः॑ प्रा॒श्राव॑यं शर्व॒सा तु॒र्वशं॑ यदु॒म् ।
अ॒हं न्य॑न्यं स॒हसा॑ स॒हस्करं॑ न॒व व्रा॑र्धतो न॒वतिं॑ च॒ वक्ष॑यम् ।
अ॒हं स॒प्त स॒वतो॑ धार॒यं वृ॒षा द्र॒वित्वः॑ पृथि॒व्यां सी॒रा अधि॑ ।
अ॒हम॑णी॒सि वि॑ ति॒रामि॑ मु॒क्रतु॑र्यु॒धा वि॒वुं मन॑वे गा॒तुमि॑ष्टये ।
अ॒हं तदा॑सु धार॒यं यदा॑सु न॒ देव॑श्च॒न त्व॑ष्टाधा॒रय॑दु॒शन् ।
स्पा॒हं ग॒वामू॑र्धःसु व॒क्षणा॑स्वा॒ मधो॑र्मधु॒ श्वाङ्ग॑यं सोम॒माशि॑रम्

६

७

८

९

१०

ए॒वा दे॒वा इन्द्रो॑ वि॒व्य नृ॑न् प्र॒ च्यो॒त्तेन॑ म॒धवा॑ स॒त्यरा॑धाः ।
वि॒श्वेत॑ ता नै॒ हरि॑वः श॒चीवो॑ ऽभि॒ तुग॑सः स्वय॒शो गृ॑णन्ति

११ [८] (५१३)

(५०)

७ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; ३, ४ अभिसारिणी, ५ त्रिष्टुप् ।

प्र॒ वो म॑हे म॒न्दमा॑ना॒यान्ध॒सो ऽर्चा॑ वि॒श्वान॑राय वि॒श्वामु॑वे ।
इन्द्र॑स्य॒ यस्य॑ सु॒म॒सं स॒हो महि॑ श्र॒वो नृ॑म॒णं च॒ रोद॑सी स॒पर्य॑तः ।
सो चि॒न्नु स॒ख्या न॑र्य॒ इनः॑ स्तु॒तश्च॑र्क॒त्य इन्द्रो॑ मा॒वते॑ नरे ।
वि॒श्वसु॑ धू॒षु वा॑ज॒कृत्ये॑षु म॒त्पते॑ वृ॒त्रे वा॑प्स्व॒भि शूर॑ म॒न्दसे॑ ।
के ते॒ नर॑ इन्द्र॒ ये त॑ इ॒षे ये ते॑ सु॒मं स॑ध॒न्यमि॑य॒क्षान् ।
के ते॒ वाजा॑यामु॒र्याय॑ हि॒न्विरे॒ के अ॒प्सु स्वा॑सू॒र्वरा॑सु पौ॒ंस्ये ।
भुव॑स्त्वामिन्द्र॒ ब्रह्म॑णा म॒हान् भुवो॑ वि॒श्वेषु॑ स॒वने॑षु य॒ज्ञियः॑ ।
भुवा॑ नृ॒श्च्यो॒त्तो वि॒श्वस्मि॑न् भरे॒ ज्येष्ठ॑श्च॒ मन्त्रो॑ वि॒श्वच॑र्षणे ।
अ॒वा नु॑ के॒ ज्या॑यान् य॒ज्ञर्व॑नसो॒ मही॑ त॒ ओमा॑त्रां कृ॒ष्टयो॑ वि॒दुः ।
अ॒सो नु॑ के॒ मज॑रो व॒र्धाश्च॒ वि॒श्वेदे॒ता स॑र्व॒ना तू॒तुमा॑ कृ॒षे

१

२

३

४

५

(५१८)

एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृषे स्वयं सूनां सहस्रो यानि दधिषे ।

वराय ते पात्रं धर्मणे तना यज्ञो मन्त्रो ब्रह्माद्यतं वचः

६

ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सुते सचा वसूनां च वसुनश्च द्वावने ।

प्र ते सुस्रस्य मनसा पथा भुवन् मदे सुतस्य सोम्यस्यान्धसः

७ [९] (५२०)

(५१)

(९) १, ३, ५, ७, ९ देवाः । २, ४, ६, ८ सौर्वीकोऽग्निः । २, ४, ६, ८ देवाः,
१, ३, ५, ७, ९ अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महत तदुल्बं स्थविरं तदासी—द्येनाविष्टितः प्रविवांशित्यापः ।

विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्ने जातवेदस्तन्वो देव एकः

१

को मा ददर्श कतमः स देवो यां मे तन्वो बहुधा पर्यपश्यन् ।

काह मित्रावरुणा श्रियन्त्यग्नेर्विश्वाः समिधो देवयानीः

२

ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदः प्रविष्टमग्ने अप्स्वोपधीषु ।

तं त्वा यमो अचिकेच्चित्रभानो दशान्तरुप्यादतिरोचमानम्

३

होत्रावृहं वरुण बिभ्यदायं नेदेव मा युनजन्नत्र देवाः ।

तस्य मे तन्वो बहुधा निविष्टा एतमर्थं न चिकेताहमग्निः

४

एहि मनुर्देवयुर्यज्ञकामो ऽरंकृत्या तमसि क्षेप्यग्ने ।

सुगान् पथः कृणुहि देवयानान् वहं हव्यानि सुमनस्यमानः

५ [१०]

अग्नेः पूर्वे भ्रातरो अर्थमेतं गृथीवाध्वानमन्वावरीवः ।

तस्माद्द्विया वरुण दूरमायं गौरो न क्षेप्नोरविजे ज्यायाः

६

कुर्मस्त आयुर्जरं यदग्ने यथा युक्तो जातवेदो न रिष्याः ।

अथा वहसि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हविषः सुजात

७

प्रयाजान् मे अनुयाजांश्च केवला—नूर्जस्वन्तं हविषो दत्त भागम् ।

घृतं चापां पुरुषं चौषधीना—मग्नैश्च कृषिमायुरस्तु देवाः

८

तव प्रयाजा अनुयाजाश्च केवल ऊर्जस्वन्तो हविषः सन्तु भागाः ।

तवाग्ने यज्ञोऽयमस्तु सर्वस्तुभ्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रः

९ [११] (५२१)

(५१)

= सौचीकोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

विश्वे देवाः शास्तन मा यथेह होता वृतो मनवे यन्निषद्य ।	
प्र मे ब्रूत भागधेयं यथा वो येन पथा हव्यमा वो वहानि	१
अहं होता न्यसीवुं यजीयान् विश्वे देवा मरुतो मा जुनन्ति ।	
अहरहरश्चिनाध्वर्यवं वां ब्रह्मा समिद्धवति साहुतिर्वाम्	२
अयं यो होता किरु स यमस्य कमप्यूहे यत् समञ्जन्ति देवाः ।	
अहरहर्जायते मासिमास्य—था देवा दधिरे हव्यवाहम्	३
मां देवा दधिरे हव्यवाह—मर्षस्तुक्तं बहु कृच्छ्रा चरन्तम् ।	
अग्निर्विद्वान यज्ञं नः कल्पयाति पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम्	४
आ वो यक्षयमृतत्वं सुवीरं यथा वा देवा वरिवः कराणि ।	
आ बाहोर्वज्रमिन्द्रस्य धेया—मथ्यमा विश्वाः पृतना जयाति	५
त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ।	
औक्षन् घृतैरस्तृणन् बार्हिरम्मा आदिद्धोतारं न्यमादयन्त	६ [१२] (५३५)

(५३)

१-१ देवाः, ४-५ सौचीकोऽग्निः । अग्निः, ४-५ देवाः । १-५, ८ त्रिष्टुप्; ६-७, ९-११ जगती ।

यमैच्छाम मनसा सोऽयमागा—यज्ञस्य विद्वान् परुषश्चिकित्वान् ।	
स नो यक्षद् देवताता यजीयान् नि हि षत्सुदन्तरः पूर्वी अस्मत्	१
अराधि होता निषदा यजीया—नभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यत् ।	
यजामहे यजियान् हन्त देवाँ ईळामहा ईड्यौ आज्येन	२
साध्वीमर्कर्वेवर्वाति नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम् ।	
स आयुरागात् सुरभिर्वसानो भद्रामर्कर्वेवर्वाति नो अद्य	३
तदुद्य वाचः प्रथमं मसीय येनासुराँ अमि देवा असीम ।	
ऊर्जाद उत यजियासः पञ्च जना मम होत्रं जुषध्वम्	४
पञ्च जना मम होत्रं जुषन्तां गोजाता उत ये यजियासः ।	
पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वंहसो ऽन्तरिक्षं दिव्यात् पात्वस्मान्	५ [१३] (५४०)

तन्तुं तन्वन् रजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पथो रक्ष धिया कृतान ।	
अनुल्बणं वयत जोगुवामपो मनुर्भव जनया देव्यं जनम्	६
अक्षानहो नह्यतनोत सोम्या इष्कृणुध्वं रशना ओत पिंशन ।	
अष्टावन्धुरं वहताभितो रथं येन देवासो अनयन्नभि प्रियम्	७
अश्मन्वती रीयते सं रभध्व—मुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः ।	
अत्रा जहाम ये असन्नशंवाः शिवान् वयमुत्तरमाभि वाजान् ।	८
त्वष्टा माया वेदुपसामपस्तमां बिभ्रत् पात्रा देवपानानि शतमा ।	
शिशीति नूनं परशुं स्वायसं येन वृश्चादेतशा ब्रह्मणस्पतिः	९
सतो नूनं कवयः सं शिशीत वाशीभिर्याभिरमृताय तक्षथ ।	
विद्वांसः पदा गुह्यानि कर्तन् येन देवासो अमृतत्वमानशुः	१०
गर्भे योषामर्धधुर्वत्समास—न्यपीच्यन् मनसोत जिह्वया ।	
स विश्वाहा सुमना योग्या अभि सिंघासनिर्वनते कार इज्जितिम्	११ [१४] (५४६)

(५२)

६ बृहदुक्था यामवेत्यः । इन्द्र. । त्रिष्टुप् ।

तां सु ते कीर्तिं मघवन् महित्वा यत त्वा भीति राक्षसा अहयेताम् ।	
प्रावो देवा आतिरो दासमोजः प्रजार्थं त्वस्य यदशिक्ष इन्द्र	१
यदचरस्तन्वा वावृधानो बलानीन्द्र प्रब्रवाणो जनेषु ।	
मायेत सा ते यानि युद्धान्याहुर्नाथ शत्रुं ननु पुरा विवित्सं	२
क उ नु ते महिमनः समस्या—ऽस्मत् पूर्व ऋषयोऽन्तमापुः ।	
यन्मातरं च पितरं च साक—मजनयथास्तन्वः स्वायाः	३
चत्वारिं ते असुर्याणि नामा—ऽदाभ्यानि महिषस्य सन्ति ।	
त्वमङ्ग तानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघवश्चकथ	४
त्वं विश्वा दधिपे केवलानि यान्याविर्या च गुहा वसूनि ।	
काममिन्मे मघवन् मा वि तारी—स्त्वमाज्ञाता त्वमिन्द्रासि ज्ञाता	५
यो अर्ध्याज्ज्योतिषि ज्योतिरन्त—र्या असृजन्मधुना सं मधूनि ।	
अध प्रियं शूषमिन्द्राय मन्मं ब्रह्मकृतां बृहदुक्थाववाचि	६ [१५] (५५९)

(५५)

८ बृहदुक्तो वामदेव्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

दूरे तन्नाम गुह्यं पराचैर्यत् त्वा भीते अह्वयेतां वयोधे ।
 उदस्तभ्राः पृथिवीं द्यामभीके भ्रातुः पुत्रान् मघवन् तित्विषाणः १
 महत् तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृग् येन भूतं जनयो येन भव्यम् ।
 प्रत्नं जातं ज्योतिर्यदस्य प्रियं प्रियाः समविशन्त पञ्च २
 आ रोदसी अपृणादोत मध्यं पञ्च देवाँ क्रतुशः सप्तसप्त ।
 चतुस्त्रिंशता पुरुधा वि चष्टे सरूपेण ज्योतिषा विव्रतेन ३
 यदुष औच्छः प्रथमा विभाना मजनयो येन पुष्टस्य पुष्टम् ।
 यत् ते जामित्वमवरं परस्या महन्महत्या असुरत्वमेकम् ४
 विधुं दद्राणं समने बहूनां युवानं सन्तं पलितो जंगार ।
 देवस्य पश्य काव्यं महित्वा ऽद्या ममार स ह्यः समान ५ [१६]

शाकमेना शाको अरुणः सुपर्ण आ यो महः शूरः मनादनीलः ।
 यच्चिकेत सत्यमिन् तन्न मोघं वसु स्पार्हस्पत जेतोत दाता ६
 ऐभिर्ददे वृष्ण्या पौंस्यानि येभिरौक्षद्वृत्रहत्याय वज्री ।
 ये कर्मणः क्रियमाणस्य मह क्रतेकर्ममुदजायन्त देवाः ७
 युजा कर्माणि जनयन् विश्वीजा अशस्तिहा विश्वमेनास्तुराषाद् ।
 पीत्वी सोमस्य दिव आ वृधानः शूरो निर्युधार्धमदस्यन् ८ [१७] (५६०)

(५६)

७ बृहदुक्तो वामदेव्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४-६ जगती ।

इदं तु एकं पर ऊं तु एकं तृतीयेन ज्योतिषा सं विश्वम् ।
 संवेशनि तन्वश्वाकरोधि प्रियो देवानां परमे जनित्रे १
 तनूष्टे वाजिन् तन्वश्च नयन्ती वाममस्मभ्यं धातु शर्म तुभ्यम् ।
 अह्वतो महो धरुणाय देवान् दिवीव ज्योतिः स्वमा मिमीयाः २
 वाज्यामि वाजिनेना सुवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितो दिवं गाः ।
 सुवितो धर्मं प्रथमानु मत्या सुवितो देवान् त्सुवितोऽनु पत्न ३
 महिन्न एषां पितरश्चनेशिरे देवा देवेष्वदधुरपि क्रतुम् ।
 समविष्यचुरुत यान्यत्विषु रैषां तनूषु नि विविशुः पुनः ४ (५६४)

सहोभिर्विश्वं पारं चक्रम रजः पूर्वा धामान्यमिता मिमाणाः ।
 तनूषु विश्वा भुवना नि र्येमिरे प्रासारयन्त पुरुध प्रजा अनु ५
 द्विधा सूनवोऽसुरं स्वविवृ मास्थापयन्त तृतीयेन कर्मणा ।
 स्वां प्रजां पितरः पित्र्य सह आवरेष्वदधुस्तन्तुमार्तनम ६
 नादा न क्षोदः प्रदिशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।
 स्वां प्रजां बृहदुक्थो महित्वा ऽऽ वरेष्वदधादा परेषु ७ [१८] (५३७)

(५७)

६ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

मा प्र गाम पथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः । मान्तः स्थुर्नो अरातयः १
 यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तन्तुर्वेष्वार्ततः । तमाहुतं नशीमहि २
 मनो न्वा हुवामहे नारागंसेन सोमेन । पितॄणां च मन्मभिः ३
 आ न एतु मनः पुनः कत्वे दक्षाय जीवसे । ज्याक् च सूर्यं हृशं ४
 पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः । जीवं व्रातं सचेमहि ५
 त्वं सोम व्रते तव मनस्तनूषु बिभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि ६ [१९] (५३३)

(५८)

१९ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः । मन आवर्तनम् । अनुष्टुप् ।

यत् ते यमं वैवस्वतं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १
 यत् ते दिवं यत् पृथिवीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे २
 यत् ते मृमिं चतुर्मृष्टिं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ३
 यत् ते चतस्रः प्रविशो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ४
 यत् ते समुद्रमर्णवं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ५
 यत् ते मरीचीः प्रवतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ६ [२०]
 यत् ते अपो यदोषधीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ७
 यत् ते सूर्यं यदुषसं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ८
 यत् ते पर्वतान् बृहतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ९
 यत् ते विश्वमिदं जगन्मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १०
 यत् ते पराः परावतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ११
 यत् ते भूतं च भव्यं च मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १२
 [२१] (५८५)

(५९)

१० वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गौपायनाः । १-३ निर्व्रतिः, ४ निर्व्रतिः सोमश्च, ५-६ असुनीतिः,
७ पृथिवी-द्वयन्तरिक्ष-सोम-पूष-पथ्या-स्वस्तयः, ८-१० द्यावापृथिवी, १० (पूर्वार्धस्थ)
इन्द्र-द्यावापृथिव्यः । त्रिष्टुप्, ८ पङ्क्तिः, ९ महापङ्क्तिः, १० पङ्क्त्युत्तरा ।

प्र तार्यायुः प्रतरं नवीयः स्थातरिव क्रतुमता रथस्य ।

अध च्यवान् उत तवीत्यर्थं परातरं सु निर्व्रतिर्जिहीताम् १

सामन् नु राये निधिमन्वन्तं करामहे सु पुरुष श्रवांसि ।

ता नो विश्वानि जरिता ममत्तु परातरं सु निर्व्रतिर्जिहीताम् २

अभी प्वयः पौंस्यर्भवेम द्यौर्न भूमिं गिरयो नाजान् ।

ता नो विश्वानि जरिता चिकेत परातरं सु निर्व्रतिर्जिहीताम् ३

मो घु णः सोम मृत्यवे पगं दाः पर्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।

द्युर्भिर्हितो जग्मा स नो अस्तु परातरं सु निर्व्रतिर्जिहीताम् ४

असुनीते मनो अस्मासु धारय जीवातवे सु प्र तिरा न आयुः

गरन्धि नः सूर्यस्य संहृशि घृतेन त्वं तन्वं वधयस्व ५ [२२]

असुनीते पुनरम्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगम् ।

ज्योक् पश्येम सूर्यमुच्चरन्तं मनुमते मूळयो नः स्वस्ति ६

पुनर्नो असु पृथिवी ददात पुनर्द्यौर्विपु पुनरन्तरिक्षम् ।

पुनर्नः सोमस्तन्वं ददात पुनः पूषा पथ्यांश्च या स्वस्तिः ७

शं रादसी सुबन्धवे यद्वा क्रतस्य मातरा ।

भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो घु ते किं चनाममत् ८

अव द्वेकं अव त्रिका विवश्वरन्ति भेषजा ।

क्षमा चरिष्ण्वेकं भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो घु ते किं चनाममत् ९

ममिन्द्रेण गामनङ्गाहं य आवहदुशीनराण्या अनः ।

भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो घु ते किं चनाममत् १० [२३] (५९५)

(६०)

१२ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गौपायनाः, ६ अगस्त्यस्वसा एषा माता ऋषिका । १-४, ६ असमातिः,
५ इन्द्रः, ७-११ जीवः, १२ हस्तः । अनुष्टुप्, १-५ गायत्री, ८-९ पङ्क्तिः ।

आ जनं त्वेषसंहृशं माहीनानामुपस्तुतम् । अगन्म विभ्रतो नमः १

असमातिं नितोशनं त्वेषं निययिनं रथम् । मजेरथस्य सत्पतिम् २ (५९७)

यो जनान् महिषाँ इवाऽतितस्थौ पर्वीरवान् । उतापर्वीरवान् युधा ३
 यस्येक्ष्वाकुरुषं वृते रेवान् मराप्येधते । विधीव पञ्च कृष्टयः ४
 इन्द्रं क्षत्रासमातिषु रथप्रोष्ठेषु धारय । विधीव सूर्यं दृशे ५
 अगस्त्यस्य नन्दयः सप्ती युनक्षि राहिता ।
 पृणीन् न्यक्रमीरभि विश्वान् राजन्नराधसः ६ [२४]

अयं मातायं पिता ऽयं जीवातुरागमन् । इदं तव प्रसर्पणं सुबन्धवेहि निरिहि ७
 यथा युगं वरत्रया नह्यन्ति धरुणाय कम् ।
 एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ८
 यथेयं पृथिवी मही दाधारमान् वनस्पतीन् ।
 एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ९
 यमावुहं वैवस्वतात् सुबन्धोर्मन् आभरम् । जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये १०
 न्यग्वातोऽव वाति न्यक् तपति सूर्यः । नीचीनमघ्न्या दुहे न्यग्भवतु ते रपः ११
 अयं मे हस्तो भगवाऽनयं मे भगवन्नरः । अयं मे विश्वभेषजो ऽयं शिवाभिर्मर्शनः १२
 [२५] (६०७)

(६१)

[पञ्चमेऽनुवाकः ॥५॥ सू० ६१-६८]

२७ नाभानेदिष्टो मानवः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इदमित्था रौद्रं गूर्तवचा ब्रह्म कृत्वा शच्यामन्तराजौ ।
 क्राणा यवस्य पितरा मंहनेष्ठाः पर्वत पक्थे अहन्ता सप्त होतृन् १
 स इद्वानाय दभ्याय वन्वऽञ्च्यवानः सूर्वरमिमीत वेदिम् ।
 तूर्वयाणो गूर्तवचस्तमः क्षोवो न रेत इत ऊति सिञ्चत् २
 मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।
 आ यः शर्याभिस्तुविनुम्णो अस्याऽश्रीणीतादिशं गर्भस्तौ ३
 कृष्णा यक्षोष्वरुणीषु सीदद् विषो नपाताश्विना हुवे वाम ।
 वीतं मे यज्ञमा गतं मे अन्नं ववन्वासा नेषमस्मृतधू ४
 पथिष्ट यस्य वीरकर्ममिष्णः दनुष्ठितं नु नर्यो अपौहत् ।
 पुनस्तदा वृहति यत् कनाया वृहितुरा अनुमृतमनवा ५ [२६]

मध्या यत् कर्त्तव्यमभवदुभीके कामं कृष्णाने पितरि युवत्याम् ।
 मनानघेतो जहतुर्वियन्ता सानौ निर्विक्तं सुकृतस्य योनौ ६ (६१३)

पिता यन् स्वां दुहितरमधिष्कन् क्षमया रेतः संजग्मानो नि विञ्चत् ।

स्वाध्याऽजनयन् ब्रह्म देवा वास्तोष्पतिं वतपां निरतक्षन्

७

स ईं वृषा न फेनमस्यदाजो स्मदा परैदपं कुभ्रचेताः ।

सरत पदा न दक्षिणा परावृद्ध न ता नु मे पृशन्व्यो जगृभे

८

मक्षू न वह्निः प्रजाया उपब्धि—रग्निं न नय उप सीवृद्धः ।

सन्तिधमं सन्तितात वाजं स धर्ता जज्ञे सहसा यवीयुत्

९

मक्षू कनायाः सख्यं नवग्वा क्रतं वदन्त क्रतयुक्तिमग्मन् ।

द्विचहसो य उप गोपमागु—रदक्षिणासो अच्युता दुदक्षन्

१० [२७]

मक्षू कनायाः सख्यं नवीयो राधो न रेतं क्रतमित नूरण्यन् ।

शुचि यत् ते रेक्ण आयजन्त सवृद्धायाः परं उम्रियायाः

११

पश्वा यन् पश्वा वियुता बुधन्ते—तिं ब्रवीति वक्तरी रराणः ।

वसेर्विमुत्वा कारवोऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुप क्षु

१२

तदिह्वस्य परिषद्वातो अग्मन् पूरु सवन्तो नार्षदं विभित्सन् ।

वि शुष्णस्य संग्रथितमनवा विदत् पूरुप्रजातस्य गुहा यत्

१३

भर्गो ह नामोत यस्य देवाः स्वर्णं ये त्रिषधस्थे निषिद्धः ।

अग्निह नामोत जातवेदाः श्रुधी नो होतक्रतस्य होताधुक्

१४

उत त्या मे रौद्रावचिमन्ता नासत्याविन्द्र गूर्तये यजध्वे ।

मनुष्वद्वक्तबर्हिषे रराणा मन्दू हितप्रयसा विक्षु यज्य

१५ [२८]

अयं स्तुतो राजा वन्दि वेधा अपश्च विप्रस्तरति स्वसेतुः ।

स कक्षीवन्तं रेजयत् सो अग्निं नेमिं न चक्रमवतो रघुदु

१६

स द्विचन्धुर्वतरणो यष्टा सवर्धु धेनुमस्वं दुहध्वै ।

सं यन्मित्रावरुणा वृञ्ज उक्थं—ज्येष्ठोभिरयमणं वरुथैः

१७

तद्वन्धुः सृगिर्वि ते धियंघा नाभानेदिष्ठो रपति प्र वेनन् ।

सा नो नाभिः परमास्य वा घा—ऽहं नत् पश्वा कतिथश्चिदास

१८

इयं मे नाभिरिह मे सधस्थ—मिमे मे देवा अयमस्मि सर्वः ।

द्विजा अहं प्रथमजा क्रतस्ये—दं धेनुरदुहज्जायमाना

१९

अधामु मन्दो अगतिर्विभावा ऽव स्याति द्विवर्तनिर्वनेषाट् ।

ऊर्ध्वा यच्छ्रेणिर्न शिशुर्वन् मक्षू स्थिरं शेवृधं मृत माता

२० [२९] (६७७)

अधा गाव उपमाति कनाया अनु श्वान्तस्य कस्य चित् परेयुः ।

श्रुधि त्वं सुद्वविणो नस्त्वं या—ळाश्वघ्नस्य वावृधे सनृताभिः २१

अध त्वमिन्द्र विद्धयः स्मान् महो राये नृपते वज्रबाहुः ।

रक्षा च नो मघोनः पाहि सृगी—ननेहसस्ते हारिवा अभिष्टो २२

अध यदाजाना गविष्टो मरुत मरण्युः कार्श्वे जरण्युः ।

लिपः प्रेष्ठः स ह्येषां बभूव परा च वक्षदुत पयदेनान् २३

अधा न्यस्य जेन्यस्य पुष्टो वृथा रभन्त उमहे तद् नु ।

सरण्युरस्य सूनुरश्वो विप्रश्चासि श्रवसश्च सातो २४

युवोर्यादि सख्यायाम्मं शर्धाय स्तोमं जुजुषे नमस्वान् ।

विश्वत्र यस्मिन्ना गिरः समीचीः पूर्वीव गातुदाशत सनृतायि २५

स गृणानो अन्दिर्वैववानिति मुचन्धुर्नमसा सूक्तैः ।

वर्धदुक्थैर्वचोभिर्ग हि नृनं व्यध्वैति पयस उस्त्रियायाः २६

त ऊ पु णो महो यजत्रा भूत देवाम ऊतये सजोषाः ।

ये वाजा अनयता वियन्ता ये स्था निचेतारो असृगाः २७ [३०] (६३४)

— १०९६ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ व० १-२४]

(६०)

११ नाभानेदिष्टो मानवः । विश्वे देवाः, १-२ अङ्गिरसो वा, ८-११ सावर्णेर्दानम् । जगतीः

५, ८, ९ अनुष्टुप् प्रगाथः = (२ बृहती, ७ सप्तबृहती) : १० गायत्री, ११ त्रिष्टुप् ।

ये यजेन दक्षिणया समक्ता इन्द्रस्य सख्यममृतत्वमानश ।

तेभ्यो भद्रमङ्गिरसो वा अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः १

य उदाजन् पितरो गोमयं वस्व—तेनाभिन्दन् परिवत्सरे वलम् ।

दीर्घायुत्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः २

य क्रतेन सूर्यमारोहयन् दिव्य—प्रथयन् पृथिवीं मातरं वि ।

सुप्रजास्त्वमङ्गिरसो वा अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः ३

अयं नाभा वदति बल्गु वां गृहे देवपुत्रा ऋषयस्तच्छृणोतन ।

सुब्रह्मण्यमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः ४

विरूपास इदृषय—स्त इदंभीरवंपसः । ते अङ्गिरसः सुनव—स्ते अग्नेः परि जजिरे ५ [१]

ये अग्नेः परि जजिरे विरूपामो दिवम्परि ।

नवग्वो नु दशग्वो अङ्गिरस्तमः सचा देवेषु महते ६

(६४०)

इन्द्रेण युजा निः सृजन्त वाघतो ब्रजं गोमन्तमश्विनम् ।
 सहस्रं मे ददतो अष्टकर्ण्यः श्रवो देवेष्वकत ७
 प्र नूनं जायतामयं मनुस्तोकमेव रोहतु । यः सहस्रं ज्ञाताश्वं सद्यो वृणाय मंहते ८
 न तमश्नोति कश्चन विव इव सान्वारभम् ।
 सावर्ण्यस्य दक्षिणा वि सिन्धुरिव पप्रथे ९
 उत वासा परिविषे स्मद्विष्ट्री गोपरीणसा । यदुस्तुर्वङ्गं मामहे १०
 सहस्रदा ग्रामणीर्मा रिषन्मनुः सूर्येणास्य यतमानेतु दक्षिणा
 सावर्णेर्वेवाः प्र तिरन्त्वायुर्यस्मिन्नश्वान्ता अमनाम वाजम् ११ [२] (६४५)

(६३)

१७ गयः प्रातः । विश्वे देवाः १५-१६ पथ्या स्वस्तिः । जगती, १५ त्रिष्टुप्वाः १६-१७ त्रिष्टुप् ।

परावतो ये दिधिषन्त आप्यं मनुप्रीतासो जनिमा विवस्वतः ।
 ययातेर्ये नहुष्यम्य बर्हिषि देवा आसते ते अधि ब्रुवन्तु नः १
 विश्वा हि वो नमस्यानि वन्द्या नामानि देवा उत यजिर्यानि वः ।
 ये स्थ जाता अदितेरज्यस्परि ये पृथिव्यास्ते म इह श्रुता हवम २
 येभ्यो माता मधुमन पिन्वते पयः पीयूषं द्यौर्गदितिरद्विबर्हाः ।
 उक्थशुष्मान् वृषभगान् त्वप्रमस्ताँ आदित्याँ अनु मदा स्वस्तये ३
 नृचक्षसो अनिमिषन्तो अर्हणा बृहद्देवासो अमृतत्वमानशुः ।
 ज्योतीरथा अहिमाया अनागमो द्विवो वर्ष्माणं वसते स्वस्तये ४
 सम्राजो ये सुवृधो यजमाययुर्गपरिहृता दधिरे द्विवि क्षयम् ।
 ताँ आ विवास नमसा सुवृक्तिभिर्महो आदित्याँ अदितिं स्वस्तये ५ [३]

को वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विश्वे देवासो मनुषो यति ण्ठन ।
 को वोऽध्वरं तुविजाता अरं करद यो नः पर्यदत्यंहः स्वस्तये ६
 येभ्यो होत्रां प्रथमामायेजे मनुः समिन्द्रायिर्मनसा सप्त होतृभिः ।
 त आदित्या अमयं शर्म यच्छत सुगा नः कर्त सुपथा स्वस्तये ७
 य ईशिरे भुवनस्य प्रचेतसो विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च मन्तवः ।
 ते नः कृतादकृतादेनसस्पर्यद्या देवासः पिपृता स्वस्तये ८ (६५१)

मेरेष्विन्द्रं सुहवं हवामहे—ऽहोमुचं सुकृतं देव्यं जनम ।

अग्निं मित्रं वरुणं सातये मगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये १

सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं मुशर्माणमर्दितं सृप्रणीतिम् ।

देवीं नावं स्वरित्रामनागसं मस्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये १० [४]

विश्वं यजत्रा अधि वोचतोतये त्रायध्वं नो दुग्वाया अभिहृतः ।

सत्यया वो देवहत्या हवेम शृण्वतां देवा अत्रमे स्वस्तये ११

अपामीवामप विश्वामनाहति मपार्गतिं द्रविदत्रामघायतः ।

आगे देवा द्वेषो अस्मद्योतनो—रु णः शर्म यच्छता स्वस्तये १२

अरिष्टः स मर्तो विश्व एधते प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्पति ।

यमादित्यासो नयथा सुनीतिभि रति विश्वानि द्रिता स्वस्तये १३

यं देवासोऽवथ वाजसार्ता यं शूरसाना मरुतः हिते धने ।

प्रातर्यावाणं रथमिन्द्र सानमि मरिष्यन्नना रुहेमा स्वस्तये १४

स्वस्ति नः पृथ्यासु धन्वम् स्वस्त्यप्सु वृजने स्वर्वनि ।

स्वस्ति नः पुत्रकुशेषु यानिषु स्वस्ति राये मरुतां दधातन १५

स्वस्तिरिद्धि प्रपथे श्रेष्ठा रेकणस्वत्यभि या वाममेति ।

सा नो अमा सो अरणे नि पातु स्वावेशा भवतु देवगोपा १६

एवा प्लुतेः सुनुरवीवृधद्वो विश्व आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अमर्त्येना—ऽस्तावि जनो दित्यां गर्धन १७ [५] (६६९)

(६४)

१७ गयः प्लानः । विश्वे देवाः । जगतीः १२, १३, १७ त्रिष्टुप् ।

कथा देवानां कतमस्य यामनि सुमन्तु नाम शृण्वतां मनामहे ।

को मृळाति कतमो नो मयस्करत कतम ऊर्ता अभ्या ववर्तति १

कतूयन्ति कतवो हत्सु धीतयो वेनन्ति वेनाः पतयन्त्या दिशः ।

न मर्दिता विद्यते अन्य गभ्यो वृवेषु म अधि कामा अयंसत २

नरा वा शर्म पुषणमगोह्य मग्निं देवेन्द्रमभ्यर्चसे गिरा ।

सूर्यामासा चन्द्रमसा यमं द्विवि त्रितं वातमुषसं मरुतुमश्विना ३ (६६५)

कथा कविस्तुवीरवान् कया गिरा बृहस्पतिर्वावृधते सुवृत्तिभिः ।

अज एकपात सहवैभिर्रक्तभिः—रहिः शृणोतु बुध्यां हवींमनि

४

दक्षस्य वादिते जन्मनि व्रते राजाना मित्रावरुणा विवासमि ।

अतूर्तपन्थाः पुरुरथो अयमा सप्तहोता विषुरूपेषु जन्मसु

५ [६]

ते नो अर्वन्तो हवनश्रुता हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।

सहस्रसा मेधसाताविव त्मनां महो ये धनं समिधेषु जभिरे

६

प्र वो वायुं रथयुजं पुरंधिं स्तोमैः कृणुध्वं सस्यायं पूषणम् ।

ते हि देवस्य सवितुः सवीमनि क्रतुं सचन्ते सचितः सचेतमः

७

त्रिः सप्त सप्ता नद्यो महीरपा वनस्पतीन् पर्वता अग्निमतये ।

कृशानुमस्तृन् तिष्यं सधम्य आ रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं हवामहे

८

सरस्वती मरयुः सिन्धुरुमिभिर्महो महीरवसा यन्तु वक्षणीः ।

देवीरापो मातरः सृदयिन्वो घृतवत् पयो मधुमन्त्रा अर्चत

९

उत माता बृहद्दिवा शृणोतु न—स्त्वष्टा कुवेभिर्जनिभिः पिता वचः ।

ऋभुक्षा वाजो रथस्पतिर्भगो रणवः शंसः शशमानस्य पातु नः

१० [७]

रणवः संहृष्टौ पितृमां इव क्षयो भद्रा रुद्राणां मरुतामुपस्तुतिः ।

गोभिः प्याम यशसो जनेष्वा सदा देवास इळ्या सचेमहि

११

यां मे धियं मरुत इन्द्र देवा अर्ददात वरुण मित्र यूयम ।

तां पीपयत पर्यसव धनुं कुविद्विरो अधि रथे वहाथ

१२

कुविद्वङ्ग प्रति यथा चिदस्य नः सजात्यस्य मरुतो बुबोधथ ।

नाभा यत्र प्रथमं संनसामहे तत्र जामित्वमदितिर्दधातु नः

१३

ते हि द्यावापृथिवी मातरा मही देवी देवाञ्जन्मना यज्ञियं इतः ।

उभे बिभृत उभयं भरीमाभिः पुरु रतांसि पितृभिश्च सिञ्चतः

१४

वि षा होत्रा विश्वमश्नोति वार्यं बृहस्पतिर्गर्मतिः पर्णीयसी ।

ग्रावा यत्र मधुपुदुच्यते बृह—दवीवशन्त मतिभिर्मनीषिणः

१५

एवा कविस्तुवीरवां क्रतुज्ञा द्विणस्युर्द्विणसश्चक्रानः ।

उक्थेभिरत्र मतिभिश्च विप्रो ऽपीपयद्भयो विद्यानि जन्म

१६

एवा प्लुतेः सूनुरवीवृधद्वो विश्व आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अमर्त्येना—ऽस्तावि जनो विज्यो गयेन

१७ [८] (६७९)

(६५)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

- अग्निरिन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वायुः पूषा सरस्वती सजोपसः ।
 आकृत्या विष्णुर्मरुतः स्वर्ब्रह्म गोमो रुद्रो अदितिर्वज्रं ऋषतिः १
- इन्द्राग्नी वृत्रहृत्येषु सत्पती मिथो हिन्द्वाना तन्वाद् समोकमा ।
 अन्तरिक्षं महता पृथगेजसा सोमो वृत्तश्रीमहिमानमीर्यते २
- तेषां हि महता महतामनवणां स्नोमां इयम्यतजा कृतावृधाम ।
 ये अप्सवर्माणं चित्रगंधमस्ते नो गसन्तां महये सुमित्राः ३
- स्वर्णमन्तरिक्षाणि रोचना द्यावाभूमी पृथिवी स्वम्भुगेजसा ।
 पूषा इव महयन्तः सुरातयो देवाः स्तवन्त मनषाय सुरयः ४
- मित्राय शिक्ष वरुणाय दाशुषे या सम्राजा मनसा न प्रयुच्छतः ।
 ययोर्धाम धर्मेणा रोचत बृहद ययोरुभे रोदसी नाधमी वृता ५ [९]
- या गौर्वृतानि पर्यति निष्कृतं पयो दुहाना वृत्नीरवाग्नः ।
 सा प्रवृत्वाणा वरुणाय दाशुषे देवभ्यो दाशद्भविषा विवस्वत ६
- द्विवक्षसो अग्निजिह्वा कृतावृध क्रतस्य यानि विमृशन्त आसते ।
 द्यां स्कमित्व्यप आ चक्रुरोजसा यज्ञं जनित्वी तन्वीद् नि मांसृजः ७
- परिक्षिता पितरं पूर्वजावरी क्रतस्य यानां क्षयतः समोकमा ।
 द्यावापृथिवी वरुणाय सव्रते वृत्तवत पयो महिषाय पिन्वतः ८
- पर्जन्यावाता वृषभा पुगीषिणेन्द्रवायु वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 देवा आकृत्या अदितिं हवामहे ये पार्थिवासो द्विवासो अप्सु ये ९
- त्वष्टारं वायुर्मभवो य ओहते दैव्या होतारा उपसं स्वस्तये ।
 बृहस्पतिं वृत्रस्वादं सुमेधसमिन्द्रियं सामं धनसा उ ईमहे १० [१०]
- ब्रह्म गामश्वं जनयन्त ओषधीर्वनस्पतीन् पृथिवीं पर्वता अपः ।
 सूर्यं द्विवि रोहयन्तः सुदानव आर्या वृता विसृजन्तो अधि क्षमि ११
- भुज्युमर्हसः पिपृथो निरश्विना इयावं पुत्रं वधिमत्या अजिन्वतम् ।
 कमद्युवं विमदायोहथुर्युवं विष्णाप्वं विश्वकायाव मृजथः १२
- पावीरवी तन्यतुरेकपावृजो द्विवो धर्ता सिन्धुरापः समुद्रियः ।
 विश्वे देवासः शृणवन् वचांसि मे सरस्वती सह धीभिः पुरंध्या १३ (६९१)

विश्वे देवाः सह धीभिः पुरंध्या मनोर्यजत्रा अमृता कृतज्ञाः ।

रातिषाचो अभिषाचः स्वर्विदुः स्वर्गिरी ब्रह्म सुक्तं जुषेरत

१४

देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्दु ये विश्वा भुवनामि प्रतस्थुः ।

त नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१५ [११] (६२४)

(६६)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

देवान् हुवे बृहच्छ्रवसः स्वस्तये ज्योतिष्कृतो अध्वरस्य प्रचेतसः ।

ये वावृधुः प्रतरं विश्ववेदम इन्द्रज्येष्ठासो अमृता कृतावृधः

१

इन्द्रप्रसुता वरुणप्रशिष्टा ये सूर्यस्य ज्योतिषो भागमानशुः ।

मरुद्गणे वृजने मन्म धीमहि माघेने यज्ञं जनयन्त सूर्यः

२

इन्द्रो वसुभिः परि पातु नो गर्यमावित्यैर्नो अदितिः शर्म यच्छतु ।

रुद्रो रुद्रेभिर्वृवो मृत्नयाति न स्वप्ता नो ग्राभिः सविताय जिन्वतु

३

अदितिर्द्यावापृथिवी कृतं मह विन्द्राविष्णु मरुतः स्वर्बृहत ।

देवा आदित्या अवमे हवामहे वसून् रुद्रान् त्सविता सुदंससम

४

सम्भवान् धीभिर्वरुणो धृतव्रतः पूषा विष्णुर्महिमा वायुगन्धिना ।

ब्रह्मकृतो अमृता विश्ववेदसः शर्म नो यंसन त्रिवरुथमंहसः

५ [१२]

वृषा यज्ञो वृषणः सन्तु यज्ञिया वृषणो देवा वृषणो हविष्कृतः ।

वृषणा द्यावापृथिवी कृतावरी वृषा पर्जन्यो वृषणो वृषस्तुभः

६

अग्नीषोमा वृषणा वाजसातये पुरुप्रशस्ता वृषणा उप ब्रुवे ।

यावीजिरे वृषणो देवयज्यया ता नः शर्म त्रिवरुथं वि यंसतः

७

धृतव्रताः क्षत्रिया यज्ञनिष्कृता बृहद्दिवा अध्वराणामभिभियः ।

अग्निहोतार कृतसापो अद्रुहो ऽपो असृजन्तु वृत्रतूर्ये

८

द्यावापृथिवी जनयन्नाभि वता ऽऽप ओषधीर्वनिनानि यज्ञिया ।

अन्तरिक्षं स्वर्गं परुरुतये वशं देवासस्तन्वीः नि मामृजुः

९

धर्तारो दिव क्रभवः सुहस्ता वातापर्जन्या महिषस्य तन्यतोः ।

आप ओषधीः प्र तिरन्तु नो गिरो भर्गो गतिर्वाजिनो यन्तु मे हवम्

१० [१३] (७०४)

समुद्रः सिन्धु रजो अन्तरिक्ष—मज एकपात तनयित्नुर्गणवः ।	
अहिर्बुध्न्यः शृणवद्वांसि मे विश्वे देवाम उत सूर्या मम	११
स्याम वो मनवो देववीतये प्राञ्चं नो यजं प्र णयत माधुया ।	
आदित्या रुद्रा वसवः सुदानव इमा ब्रह्म शस्यमानानि जिन्वत	१२
दैव्या होताग प्रथमा पुरोहित क्रतस्य पन्थामन्वमि माधुया ।	
क्षेत्रस्य पतिं प्रतिवेशमीमहे विश्वान देवा अमृता अप्रयुक्ततः	१३
वसिष्ठासः पितृवद्वाचमकत देवा इष्टाना ऋषिवत् स्वस्तये ।	
प्राता इव जातयः काममेत्या—ऽस्मे देवासोऽव धूनृता वसु	१४
देवान वसिष्ठा अमृतान ववन्दे ये विश्वा भवन्तामि प्रनम्भुः ।	
ते नो गसन्तामुरुगायमद्य यूयं पान स्वस्तिभिः सदा नः	१५[१४](७०९)

(६७)

१५ अयास्य आङ्गस्मः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

इमा धियं समशीर्ष्णीं पिता न क्रतुप्रजातां बृहतीमविन्दत ।	
तुरीयं स्विजनयद्विश्वजन्याऽयास्य उक्थमिन्द्राय शंसन्	१
क्रतं शंसन्त क्रजु दीध्याना दिवस्पुत्रासो अमुरस्य वीराः ।	
विषं पदमङ्गिरसा दधाना यजस्य धाम प्रथमं मनन्त	२
हंसैरिव सखिभिर्वावदद्भि—ऽमन्मयानि नहन्ता व्यस्यन् ।	
बृहस्पतिरभिकनिकदुद्रा उत प्राप्तादुच्च विद्रो अगायत ।	३
अवा द्वाभ्यां पर एकया गा गुहा तिष्ठन्तीर्गुतस्य संता ।	
बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छ—ब्रुदसा आकृर्वि हि तिस्र आवः	४
विभित्या पुरं शयथेमपाचीं निस्त्रीणि साकमुवुधरकृन्तन ।	
बृहस्पतिरुषमं सूर्यं गा—मकं विवेद स्तनयन्निव द्यौः	५
इन्द्रो वलं रक्षितारं दुधानां करेणोव वि चकता रवेण ।	
स्वेदान्निभिराशिरमिच्छमानो ऽग्रेदयत पणिमा गा अमुष्णात	६ [१५]
म ई सत्येभिः सखिभिः शुचद्भि—गंधायसं वि धनसैरददः ।	
ब्रह्माणस्पतिर्वृषभिर्वराह—धर्मस्वेदेभिर्दविणं व्यानद	७
ते सत्येन मनसा गोपतिं गा इयानासं दृषणयन्त धीभिः ।	
बृहस्पतिर्मिथो अवद्यपभि—रुदसिया असृजत स्वयुग्भिः	८ (७१७)

तं वर्धयन्तो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानदतं सधस्थे ।

बृहस्पतिं वृषणं शूरसातो भेरभरे अनु मदेम जिष्णुम्

९

यदा वाजमसनद्विश्वरूपमाद्यामरुक्षदुत्तराणि सदा ।

बृहस्पतिं वृषणं वर्धयन्तो नाना सन्तो बिभ्रतो ज्योतिरासा

१०

सत्यामाशिषं कृणुता वयोधै कीरिं चिद्वचवथ स्वेभिरेवैः ।

पश्वा मृधो अप भवन्तु विश्वास्तदोदसी शृणुतं विश्वमिन्वे

११

इन्द्रो मद्वा महतो अणवस्य वि भूर्धानमभिनदबुदस्य ।

अहन्नहिमरिणान सप्त सिन्धून् देवैर्यावापृथिवी प्रावतं नः

१२ [१६] (७९१)

(६८)

१९ अयस्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

उदुप्रुतो न वगो रक्षमाणा वावदतो अभ्रियम्येव घोषाः ।

गिरिभजो नोर्मयो मदन्तो बृहस्पतिसभ्यका अनावन् ।

१

सं गोभिर्गाङ्गिरसो नक्षमाणो भग उवेदयमणं निनाय ।

जने मित्रो न र्पती अनाक्ति बृहस्पते राजवाशूरिवाजी

२

माध्वर्या अतिथिनीरिषिराः स्पार्हाः मूर्णा अनवद्यरूपाः ।

बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूया निर्गा ऊप यवमिव स्थिविभ्यः

३

आप्रुषायन् मधुन क्रतस्य यानिमवक्षिपन्नर्क उल्कामिव द्योः ।

बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उद्वेव वि त्वचं बिभेद

४

अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षादुद्रः शीपालमिव वात आजत ।

बृहस्पतिरनुमृश्या बलस्याऽभ्रमिव वात आ चक्र आ गाः

५

यदा बलस्य पीयतां जसुं भेद बृहस्पतिरग्नितपोभिर्कैः ।

वृद्धिर्न जिह्वा परिविष्टमाद कुविनिधीरकृणोदुस्रियाणाम

६ [१७]

बृहस्पतिरमेत हि न्यदासां नाम स्वरीणां सद्ने गुहा यत ।

आण्डेव भित्त्वा शकुनस्य गर्भमुदुस्रियाः पर्वतस्य तमनाजत

७

अभ्रापिनद्धं मधु पर्यपश्यन्मत्स्यं न कीन उदानि क्षियन्तम ।

निष्टज्जभार चमसं न वृक्षाद बृहस्पतिर्विरवेणा विकृत्य

८

(७९१)

सोषामविन्दुत स स्वः सो अग्निं सो अर्केण वि बन्धाधे तमांसि ।

बृहस्पतिर्गोवपुषो वलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार ९

हिमेव पणां मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकृपयद्वला गाः ।

अनानुकृत्यमपुनश्चकार यान सूर्यामासा मिथ उच्चरातः १०

अभि श्यावं न कृशनेभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो द्यामपिशन ।

रात्र्यां तमो अर्धधुज्योतिरहन् बृहस्पतिर्भिनदद्रिं विदद्राः ११

इदमकर्म नमो अभियाय यः पूर्वगन्वानोनवीति ।

बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वैः स वीरभिः स नृभिर्नो वयो धात १२ [१८] (७३३)

(६९)

[यष्टोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६९-८४]

१२ सुमित्रो वाध्यश्वः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

भद्रा अग्नेर्वध्यश्वस्य मंहशो वामी प्रणीतिः सुरणा उपेतयः ।

यदीं सुमित्रा विशो अग्र इन्धतं घृतेनाहुतो जरते दविद्युतत १

घृतमग्नेर्वध्यश्वस्य वर्धनं घृतमन्नं घृतम्वस्य मेदनम् ।

घृतनाहुत उर्विया वि पप्रथे सूर्य इव रोचते सपिरासुतिः २

यत ते मनुयदनीकं सुमित्रः समीधे अग्ने तद्विदं नवीयः ।

स ग्वच्छोच स गिरो जुषस्व स वाजं दार्ष स इह श्रवो धाः ३

यं त्वा पूर्वमीळितो वध्यश्वः समीधे अग्ने स इदं जुषस्व ।

स नः स्तिपा उत भवा तनूपा कुत्रं रक्षस्व यद्विदं ते अस्मै ४

भवा द्युम्नी वाध्यश्वोत गोपा मा त्वा तारीवमिमातिर्जनानाम् ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनः सुमित्रः प्र नु वोचं वाध्यश्वस्य नाम ५

समद्र्या पर्वत्याऽ वसूनि दासा वृत्राण्यार्या जिगेथ ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनो जनानां त्वमग्ने पृतनार्यूरभि ष्याः ६ [१९]

दीर्घतन्तुर्बृहदुक्षायमग्निः सहस्रस्तरीः शतनीथ ऋभवा ।

द्युमान द्युमत्सु नृभिर्मूज्यमानः सुमित्रेषु वीदयो देवयत्सु ७

त्वे धनुः सुदुघा जातवेदो ऽसश्चतेव समना संबधुक् ।

त्वं नृभिर्दक्षिणावद्विरग्ने सुमित्रेभिरिध्यसे देवयद्विः ८

देवाश्चित् ते अमृता जातवेदो महिमानं वाध्यश्व प्र वोचन् ।

यत संपृच्छं मानुषीर्विश आयन् त्वं नृभिरजयस्त्वामृधेभिः ९ (७४९)

पितेर्व पुत्रमग्निभिरुपस्थे त्वामग्ने वध्यश्वः सपर्यन् ।

जुषाणो अस्य समिधं यविष्ठो—त पूर्वा अवनावार्धतश्चित् १०

शश्वदग्निर्वध्यश्वस्य शत्रुन् नृभिर्जिगाय सुतसोमवद्भिः ।

समनं चिददहश्चित्रभानो ऽव वार्धन्तमभिनदृधाश्चित् ११

अयमग्निर्वध्यश्वस्य वृत्रहा संनकान् प्रेद्धा नमसोपवाक्यः ।

स नो अजामीरुत वा विजामी—नभि तिष्ठ शर्धता वध्यश्व १२ [२०] (७४५)

[७०]

११ सुमित्रो वाध्यश्वः । आग्नीसूक्तं = (१ इधमः समिधोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः,

४ बर्हिः, ५ देवीर्बर्हिः, ६ उषासानक्ता, ७ देव्यो होतागौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः

सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा १० वनस्पतिः ११ स्वाहाकृतयः) । जिष्ठप ।

इमां मे अग्ने समिधं जुषस्वे—ळस्पदं प्रति हर्या घृताचीम ।

वर्धन् पृथिव्याः सुदिनत्वे अह्ना—भूर्ध्वो भव सुकतो वद्यज्या १

आ देवानामग्रयावेह यातु नराशंसो विश्वरूपेभिरश्वैः ।

ऋतस्य पथा नमसा मियेधो देवेभ्यो देवतमः सुपूवत २

शश्वत्तममीळते कृत्याय हावेष्मन्तां मनुष्यासा अग्निम् ।

बर्हिष्ठैरश्वैः सुवृता रथेना ऽऽ देवान् बर्क्षि नि षदेह होता ३

वि प्रथतां देवजुष्टं तिरश्वा कृषिं द्वाध्मा सुरभि भूत्वस्मे ।

अहेळता मनसा देव बर्हि—रिन्द्रज्येष्ठां उशतो यक्षि देवान् ४

द्विवो वा सानुं स्पृशता वरीयः पृथिव्या वा मात्रया वि श्रयध्वम् ।

उशतीर्द्वागे महिना महद्भि—र्देवं रथं रथयुधीरयध्वम् ५ [२१]

देवी द्विवो दुहितरा सुशिल्पे उषासानक्ता सवतां नि योनौ ।

आ वां देवासं उशती उशन्तं उरौ सीदन्तु सुभगे उपस्थे ६

भूर्ध्वो ग्रावा बृहदग्निः समिद्धः प्रिया धामान्यदितरुपस्थे ।

पुरोहितावृत्विजा यज्ञ अस्मिन् विदुष्टरा द्रविणमा यजेथाम् ७

तिस्रो देवीर्बर्हिरिदं वरीय आ सीदत चक्रमा वः स्योनम् ।

मनुष्वद्यज्ञं सुधिता हवींषी—ळा देवी घृतपदी जुपन्त ८

देवं त्वष्टर्यद्ध चारुत्वमान—ज्यदङ्गिरसामभवः सचाभूः ।

स देवानां पाथ उप प्र विद्धा—नुशन यक्षि द्रविणोदः सुरतः ९ (७५४)

वनस्पते रश्मनया नियूया वृवानां पाथ उप वक्षि विद्वान् ।
 स्वदाति देवः कृणवञ्जुवीप्यवतां द्यावापृथिवी हवं मे
 आग्ने वह वरुणमिष्टये न इन्द्रं विवो मरुतां अन्तरिक्षात् ।
 सीवन्तु बर्हिर्विश्व आ यजत्राः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम्

१०

११ [२२] (७५६)

(७१)

११ बृहस्पतिर्गाङ्गरसः । ज्ञानम् । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं यन् प्रैरन्त नामधेय दधानाः ।
 यदेषां श्रेष्ठं यदप्रमासीत् प्रेणा तदेषां निहितं गुहाविः
 सक्तुमिव तितउना पुनन्ता यत्र धीरा मनसा वाचमकृत ।
 अत्रा सखायः सख्यानि जानते भद्रेषां लक्ष्मीर्निहिताधि वाचि
 यज्ञेन वाचः पवृवीर्यमायन् तामन्वविन्वृष्टाषिषु पविष्टाम् ।
 तामाभृत्या व्यदधुः पुरुत्रा तां सम रेभा अभि स न्वन्ते
 उत त्वः पश्यन् न ददश वाचमुत त्वः शृण्वन् न शृणान्येनाम् ।
 उतो त्वस्मै तन्वं वि संसे जायव पत्य उशती सुवासाः
 उत त्वं सख्ये स्थिरपीतमाहुर्नैनं हिन्वन्त्यपि वार्जनेषु ।
 अधन्वा चरति माययेष वाचं शुश्रुवो अफलापुष्पाम्

१

२

३

४

५ [२३]

यस्तित्याज सचिविवं सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।
 यदीं शृणोत्यलकं शृणोति नहि प्रवेद सुकृतस्य पन्थाम्
 अक्षण्वन्तः कर्णवन्तः सखायो मनोजवेष्वसमा बभूवुः ।
 आवृणास उपकक्षास उ त्वे हृदा इव स्नात्वा उ त्वे ददश
 हृदा तष्टेषु मनसो जवेषु यद्वाहणाः संयजन्ते सखायः ।
 अत्राह त्वं वि जहूर्वेद्यामि रोहब्रह्माणो वि चरन्त्यु त्वे
 इमे ये नावाङ्क परश्चरन्ति न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः ।
 त एते वाचमभिपद्य पापया सिरीस्तन्त्रं तन्वते अप्रजज्ञयः
 सर्वे नन्दन्ति यज्ञसार्गतेन सभासाहंन सख्या सखायः ।
 किल्बिषस्पृत् पितृषणिर्होषामरं हितो भवति वार्जिनाय
 ऋचां त्वः पोषमास्ते पुपुष्वान् गायत्रं त्वो गायति शर्करीषु ।
 ब्रह्मा त्वो वर्धति जातविद्या यज्ञस्य मात्रां वि मिमीत उ त्वः

६

७

८

९

१०

११ [२४] (७६७)

[तृतीयाऽध्यायः ॥३॥ अ० १-१८]

(७५)

१ लाक्यो बृहस्पतिः, बृहस्पतिराङ्गसा या, वाक्षायणी अर्दितीर्षा । देवाः । अनुष्टुप् ।

देवानां नु वय जाना प्र वाचाम विपुन्यया ।

उक्थेषु शस्यमानेषु यः पश्यद्वृत्तैर युगे

१

ब्रह्मणस्पतिरेता सं कुमार इवाधमन ।

देवानां पुर्व्ये युगे ऽसतः सर्वजायत

२

देवानां युगे प्रथमे ऽसतः सर्वजायत ।

तदाशा अन्वजायन्त तदुत्तानपदुम्परि

३

भूर्जज्ञ उत्तानपदो भुव आशा अजायन्त ।

अर्दितेर्दक्षो अजायत दक्षाद्वर्दितिः परि

४

अर्दितिर्हर्जनिष् दक्ष या दुहिता तव ।

तां देवा अन्वजायन्त भद्रा अमृतचन्धवः

५ [१]

यदेवा अदः संलिले सुसंन्ध्या अतिष्ठत ।

अत्रा वा नृत्यतामिव तीक्षा गणुरपायत

६

यदेवा यतयो यथा भुवनान्यपिन्वत ।

अत्रा समुद्र आ गूळह मा सूर्यभजभतन

७

अष्टौ पुत्रासो अर्दितेर्ये जानास्तन्व ऽम्परि ।

देवाँ उप प्रेत सप्तभिः परा माताण्डमाभ्यत

८

सप्तभिः पुत्रैरर्दितिरूप प्रेत पुर्व्ये युगम् ।

प्रजार्थे मृत्यवे त्वत पुनर्माताण्डमाभ्यत

९ [२] (७७६)

(७७)

११ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जनिष्ठा उग्रः सहस्रं तुरगं मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।

अवर्धन्निन्द्रं मरुताश्चिदत्र माता यद्वीरं वृधनद्धनिष्ठा

१

द्रुहो निषत्ता पृशनी चिदैवः पुरु शंसेन वावृधुष्ट इन्द्रम् ।

अभीवृतेव ता महापदेन ध्वान्तात प्रपित्वादुर्दरन्त गर्भाः

२

ऋष्या ते पात्रा प्र यजिगास्यवर्धन् वाजा उत ये चिदत्र ।

त्वमिन्द्र सालावृकान त्महसमासन् वधिषे अश्विना ववृत्याः

३

(७७९)

समना तूर्णिरूपं यासि यज्ञमा नासत्या सख्याय वक्षि ।	
वसाव्यामिन्द्र धारयः सहस्रा ऽश्विना शूर ददतुर्मघानि	४
मन्दमान क्रतावधि प्रजायै सखिभिर्मिन्द्र इषिरेभिरथम् ।	
आभिर्हि माया उप दस्युमागा न्मिहः प्र तन्ना अवपत तमांसि	५ [३]
सनामाना चिदध्वसयो न्यस्मा अवाहन्निन्द्र उषसा यथानः ।	
ऋष्वैरगच्छः सखिभिर्निकमिः साकं प्रतिष्ठा हृद्या जघन्थ	६
त्वं जघन्थ नमुचिं मखस्युं दासं कृण्वान ऋषये विमायम् ।	
त्वं चकर्थ मनवे स्योनान् पथो देवत्रात्रसेव यानान्	७
त्वमेतानि पप्रिषे वि नामे शान इन्द्र दधिषे गर्भस्तौ ।	
अनु त्वा देवाः शर्वसा मद न्त्युपरिबुधान् वनिनश्चकर्थ	८
चक्रं यदस्याप्स्वा निषत्त मुतो तदस्मै मध्विच्चच्छद्यात् ।	
पृथिव्यामतिषितं यदूधः पयो गोष्वदधा ओषधीषु	९
अश्वोदियायेति यद्वद्वन्त्योर्जसो जातमुत मन्य एनम् ।	
मन्योरियाय हर्म्येषु तस्थौ यतः प्रजज्ञ इन्द्रो अस्य वेद	१०
वयः सुपर्णा उप सेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नार्धमानाः ।	
अप ध्वान्तमूर्णहि पूर्धि चक्षुर्मुमुग्ध्यस्मान् निधयेव बद्धान्	११ [४] (७८७)

(७४)

३ गौरिवीतिः शाकत्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वसूनां वा चकृष इयक्षन् धिया वा यज्ञेर्वा रोदस्योः ।	
अर्वन्तो वा ये रयिमन्तः सातौ वनुं वा ये सुभ्रुणं सुभ्रुतो धुः	१
हव एषामसूरो नक्षत द्यां श्रवस्यता मनसा निसत् क्षाम् ।	
चक्षाणा यत्र सुविताय देवा द्यौर्न वारोभिः कृणवन्त स्वैः	२
इयमेषाममृतानां गीः सर्वताता ये कृपणन्त रत्नम् ।	
धियं च यज्ञं च सार्धन्तस्ते नो धान्तु वसव्यमसामि	३
आ तत् त इन्द्रायवः पनन्ता ऽभि य ऊर्व गोमन्तं तितृत्सान् ।	
सकृत्स्वं ये पुरुपुत्रा महीं सहस्रधारा बृहतीं दुदुक्षन्	४ (७९६)

शचीव इन्द्रमवसे कृणुध्वमनानतं वृमयन्तं पृतन्यून ।

ऋभुक्षणं मघवानं सुवृक्तिं भर्ता यो वज्रं नयं पुरुक्षुः

५

यद्रावानं पुरुतमं पुराषाळा वृत्रहेन्द्रो नामान्यप्राः ।

अचेति प्रासहस्पतिस्तुर्विष्मान यदीमुश्मसि कर्तवे कर्त तत

६ [५] (७९३)

(७५)

९ सिन्धुक्षित् प्रैयमेधः । नद्यः । जगती ।

प्र सु व आपो महिमानमुत्तमं कारुर्वीचाति सद्ने विवस्वतः ।

प्र सप्तसप्त त्रेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वरीणामति सिन्धुरोजसा

१

प्र तेऽरुद्ररुणो यातवे पथः सिन्धो यद्राजौ अभ्यद्रवस्त्वम ।

भूम्या अधि प्रवता यामि सानुना यदेपामग्रं जगतामिरज्यसि

२

दिवि स्वनो यतते भूम्योपर्यनन्तं शुष्ममुदियति भानुना ।

अभ्रादिव प्र स्तनयन्ति वृष्टयः सिन्धुर्यदेति वृषभो न रोरुवत्

३

अभि त्वा सिन्धो शिशुमित्र मातरो वाश्वा अर्पन्ति पर्यसेव धेनवः ।

राजैव युध्वा नयसि त्वमित सिचौ यदासामग्रं प्रवतामिनक्षसि

४

इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति शुतुद्रि स्तोमं सचता परुणया ।

असिक्न्या मरुद्वधे वितस्तया ऽऽर्जीकीये शृणुह्या सुषोमया

५ [६]

तृष्णामया प्रथमं यातवे सजूः सुसत्वा रसया श्वेत्या त्या ।

त्वं सिन्धो कुभया गोमतीं कुमुं मेहन्वा सरथं याभिरीयसे

६

ऋजीत्येनी रुशती महित्वा परि ज्रयांसि भरते रजांसि ।

अदब्धा सिन्धुरपसामपस्तमा ऽश्वा न चित्रा वपुषीव दर्शता

७

स्वश्वा सिन्धुः सुरथा सुवासा हिरण्ययी सुकृता वाजिनीबती ।

ऊर्णावती युवतिः सीलमावत्युताधि वस्ते सुभगा मधुवृधम्

८

सुखं रथं युयुजे सिन्धुरश्विनं तेन बाजं सनिषदृस्मिन्नाजौ ।

महान् ह्यस्य महिमा पनस्यते ऽदब्धस्य स्वयंशसो विरुप्तिनः

९ [७] (८०९)

(७६)

८ सर्प गेरावतो जगत्कर्णः । ग्रावाणः । जगती ।

आ वं ऋअस ऊर्जा व्युष्टि—प्विन्द्रं मरुतो रादसी अनक्तन ।	
उभे यथा नो अहनी सचाभुवा सदःसदा वरिवस्यात उद्दिदा	१
तद् श्रेष्ठं सर्वनं सुनोतना—ऽत्यो न हस्तयतो अद्रिः सोतरि ।	
विद्वद्युर्यो अभिभूति पौंस्यं महो राये चित तरुते यद्वतः	२
तद्विद्वद्यस्य सर्वनं विवेरपो यथा पुरा मनवे गातुमश्वेत ।	
गोअर्णसि त्वाष्ट्रे अश्वनिणिजि प्रमध्वरेष्वध्वराँ अशिअयुः	३
अप हत रक्षसो भङ्गुरावतः स्कभायत निक्कतिं सेधतामतिम ।	
आ नो रयिं सर्ववीरं सुनोतन देवाव्यं भग्न श्लोकमद्रयः	४
दिवश्चिदा वोऽमवत्तरेभ्यो विभवना चिदाश्वपस्तरभ्यः ।	
वायोश्चिदा सोमरभस्तरभ्यो ऽग्नेश्चिदच पितुकृत्तरभ्यः	५ [८]

भुरन्तु नो यशसः सोत्वन्धसो ग्रावाणो वाचा द्विविता द्विवित्मता ।	
नरो यत्र दुहते काम्यं मध्वा—घोषयन्तो अभितो मिथस्तुरः	६
सुन्वन्ति सोमं रथिरासो अद्रयो निरस्य रसं गविषो दुहन्ति ते ।	
दुहन्त्यूर्ध्वरुपसेचनाय कं नरो हव्या न मर्जयन्त आसभिः	७
एते नरः स्वपसो अभूतन य इन्द्राय सुनुथ सोममद्रयः ।	
वामं वामं वो द्विव्याय धाम्ने वसुवसु वः पार्थिवाय सुन्वते	८ [९] (८१०)

(७७)

८ सृग्मरदिमर्भागवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अभ्रप्रुषो न वाचा प्रुषा वसु हविष्मन्तो न यज्ञा विजानुषः ।	
सुमारुतं न ब्रह्माणमर्हसे गणमस्तोप्येषां न शोभसे	१
श्रिये मर्यासो अर्श्रोरकृण्वत सुमारुतं न पूर्वीरति क्षपः ।	
द्विवस्पुत्रास एता न येतिर आदित्यासस्ते अक्रा न वावृधुः	२
प्र ये द्विवः पृथिध्या न बर्हणा तमना रिरित्रे अभ्रान्न सूर्यः ।	
पाजस्वन्तो न वीराः पनस्यवो रिशादसो न मया अभिद्यवः	३ (८१३)

युष्माकं बुध्ने अपां न यामनि विथुर्यति न मही अथर्यति ।	
विश्वप्सुर्यज्ञो अर्वागयं सु वः प्रयस्वन्तो न मन्त्राच्च आ गत	४
यूयं धूर्धु प्रयुजो न रश्मिभिर्ज्योतिष्मन्तो न भासा व्युष्टिषु ।	
इयेनासो न स्वर्यशसो रिशार्दसः प्रवासो न प्रसितासः परिप्रुषः	५ [१०]
प्र यद्वहध्वे मरुतः पराकाद् यूयं महः संवरणस्य वस्वः ।	
विद्वानासो वसवो राध्यस्याऽऽराच्चिद् द्वेषः सनुतर्धुयोत	६
य उद्वचि यज्ञे अध्वरेष्ठा मरुद्भ्यो न मानुषो ददाशत ।	
रेवत स वयो दधते सुवीरं स देवानामपि गोपीथे अस्तु	७
तं हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमा आकृत्येन नाम्ना शंभविष्ठाः ।	
ते नोऽवन्तु रथतूर्मनीषां महश्च यामन्नध्वरे चकानाः	८ [११] (८१८)

(७८)

८ स्यूमरश्मिभार्गवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, २, ५-७ जगती ।

विप्रासो न मन्मभिः स्वाध्यो देवाव्योऽ न यज्ञैः स्वप्नसः ।	
राजानो न चित्राः सुसंहशः क्षितीनां न मर्या अरेपसः	१
अग्निर्न ये भ्राजसा रुक्मवक्षसो वातासो न स्वयुजः सद्यऊतयः ।	
प्रजातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुशर्माणो न सोमा क्रतं यते	२
वातासो न ये धुनयो जिगत्नवोऽग्नीनां न जिह्वा विगेकिणः ।	
वर्मण्वन्तो न योधाः शिमीवन्तः पितृणां न शंसाः सुरातयः	३
रथानां न ये राः सनाभयो जिगीर्वासो न शूरा अभिद्यवः ।	
वरयवो न मर्या घृतप्रुषोऽभिस्वतारो अर्कं न सुष्टुभः	४
अश्वसो न ये ज्येष्ठास आशवो दिधिषवो न रथ्यः सुदानवः ।	
आपो न निम्नैरुदभिर्जिगत्नवो विश्वरूपा अङ्गिरसो न सामभिः	५ [१२]
ग्रावाणो न सुरयः सिन्धुमातर आर्क्षिरासो अद्रयो न विश्वहा ।	
शिशूला न क्रीळयः सुमातरो महाग्रामो न यामञ्जुत त्विषा	६
उषसां न क्रतवोऽध्वरश्रियः शुभंयवो नास्त्रिभिर्यश्वितन् ।	
सिन्धवो न ययियो भ्राजहृष्टयः परावतो न योजनानि ममिरे	७
सुभागान्नो देवाः कृणुता सुरत्ना नस्मान् तस्तोतृन् मरुतो वावृधानाः ।	
अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गात सनाद्धि वो रत्नधेयानि सन्ति	८ [१३] (८१९)

(७९)

७ सौचीकोऽग्निर्वैश्वानरो वा, सतिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यमस्य महतो महित्व—ममर्त्यस्य मर्त्यासु विश्व ।	
नाना हनु विभृते सं भरते असिन्वती वप्सती भूर्यत्तः	१
गुहा शिरो निहितमृधगक्षी असिन्वन्नत्ति जिह्वया वनानि ।	
अत्राण्यस्मै पद्भ्यः सं भर—न्त्युत्तानहस्ता नमसाधि विश्व	२
प्र मातुः प्रतरं गुह्यमिच्छन् कुमारो न वीरुधः सर्पदुर्वीः ।	
ससं न पक्वमविदच्छुचन्तं गिरिह्वासं रिप उपस्थे अन्तः	३
तद्दामृतं रोदसी प्र ब्रवीमि जायमाना मातरा गर्भो अत्ति ।	
नाहं देवस्य मर्त्याश्चिकेता—ऽग्निरङ्ग विचेताः स प्रचेताः	४
यो अस्मा अन्नं तृष्वाऽदधा—त्याज्यर्घृतैर्जुहोति पुष्यति ।	
तस्मै सहस्रमक्षभिर्वि चक्षे ऽग्ने विश्वतः प्रत्यङ्मुसि त्वम्	५
किं देवेषु त्यज एनश्चकृथा—ऽग्ने पृच्छामि नु त्वामविद्वान् ।	
अकीलन् कीलन् हरित्तवेऽदन् वि पर्वशश्चकृतं गामिवासिः	६
विषूचो अश्वान् युयुजे वनेजा ऋजीतिभी रशनाभिर्गृभीतान् ।	
चक्षदे मित्रा वसुभिः सुजातः समानृधे पर्वभिर्वावृधानः	७ [१४] (८३३)

(८०)

७ सौचीकोऽग्निः वैश्वानरो वा, सतिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निः सतिं वाजंभरं ददा—त्यग्निर्वीरं श्रुत्यं कर्मनिष्ठाम् ।	
अग्नी रोदसी वि चरत समञ्ज—अग्निर्नारी वीरकुक्षिं पुरंधिभ	१
अग्नेरप्रसः समिदस्तु भद्रा ऽग्निर्मही रोदसी आ विवेश ।	
अग्निरेकं चोदयत सम—त्स्वग्निर्वृत्राणि दयते पुरुषि	२
अग्निहं त्यं जरतः कर्णमावा—ऽग्निरद्भ्यो निरदहज्जरुथम् ।	
अग्निरत्रिं घर्म उरुष्यदुन्त—रग्निर्नुमेधं प्रजयासृजत् सम	३
अग्निर्वाद् द्रविणं वीरपेशा अग्निर्कषिं यः सहस्रा सनोति ।	
अग्निर्वि हव्यमा तताना—ऽग्नेर्धामानि विभृता पुरुत्रा	४ (८३७)

अग्निमुक्थैर्ऋषयो वि ह्वयन्ते ऽग्निं नरो यामनि बाधितासः ।	
अग्निं वयो अन्तरिक्षे पतन्तो ऽग्निः सहस्रा परि याति गोनाम्	५
अग्निं विश ईळते मानुषीर्या अग्निं मनुषो नहुषो वि जाताः ।	
अग्निर्गान्धर्वी पथ्यामृतस्या ऽग्नेर्गव्यूतिर्धृत आ निषत्ता	६
अग्नये ब्रह्म ऋभवस्ततक्षुरग्निं महामवोचामा सुवृक्तिम् ।	
अग्ने प्राव जरितारं यविष्ठा ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व	७ [१५] (८४०)

(८१)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप्, २ विराड्रूपा ।

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वन्तृषिर्होता न्यसीदत पिता नः ।	
स आशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छद्वराँ आ विवेश	१
किं स्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं कतमत् स्वित् कथासीत् ।	
यतो भूमिं जनयन् विश्वकर्मा वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः	२
विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात ।	
सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रैर्द्यावाभूमीं जनयन् देव एकः	३
किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।	
मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद् यदुध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्	४
या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा ।	
शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः	५
विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।	
मुह्यन्त्वन्ये अभितो जनास इहास्माकं मधवा सुरिरस्तु	६
वाचस्पतिं विश्वकर्माणमुतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।	
स नो विश्वानि हवनानि जोषद् विश्वशम्भुरवसे साधुकर्मा	७ [१६] (८४७)

(८२)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप् ।

चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेने अजनन्नमाने ।	
यदेदन्ता अदहन्त पूर्वं आदिद्यावापृथिवी अपथेताम्	१
विश्वकर्मा विमना आद्विहाया धाता विधाता परमोत संहक् ।	
तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्तऋषीन् पर एकमाहुः	२ (८४९)

यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेदु भुवनानि विश्वा ।	
यो देवानां नामधा एक एव तं संप्रश्रं भुवना यन्त्यन्या	३
त आर्यजन्त द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना ।	
असूर्ते सूर्ते रजसि निपत्ते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि	४
परो दिवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।	
कं स्विद्वर्भं प्रथमं दध आपो यत्र देवाः समपश्यन्त विश्वे	५
तमिद्वर्भं प्रथमं दध आपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे ।	
अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः	६
न तं विदाथ य इमा जजानाऽन्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।	
नीहारेण प्रवृता जल्प्या चाऽसुतृष उक्थशासंश्चरन्ति	७ [१७] (८५४)

(८३)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । त्रिष्टुप्, ? जगती ।

यस्ते मन्योऽविधद्वज्र सायक सह ओजः पुण्यति विश्वमानुषक् ।	
साह्याम दासमार्यं त्वया युजा सहस्कृतेन सहसा सहस्वता	१
मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास देवो मन्युर्होता वरुणो जातवेदाः ।	
मन्युं विश ईळते मानुषीर्याः पाहि नो मन्यो तपसा सजोषाः	२
अभीहि मन्यो तवसस्तवीयान् तपसा युजा वि जहि शत्रून् ।	
अमित्रहा वृत्रहा दस्युहा च विश्वा वसून्या भरा त्वं नः	३
त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामो अभिमातिषाहः ।	
विश्वर्चषणिः सहुरिः सहावाऽनस्मास्वोजः पृतनासु धेहि	४
अभागः सन्नप परेतो अस्मि तव कृत्वा तविषस्य प्रचेतः ।	
तं त्वा मन्यो अकृतुर्जिहीळाऽहं स्वा तनूबलदेयाय मेहि	५
अयं ते अस्म्युप मेह्यर्वाङ् प्रतीचीनः सहुरे विश्वधायः ।	
मन्यो वज्रिष्मामि मामा ववृत्स्व हनाव दस्यूरुत बोध्यापेः	६
अमि प्रेहि दक्षिणतो मवा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव मूरि ।	
जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्रमुमा उपांशु प्रथमा पिबाव	७ [१८] (८५३)

(८४)

७ मन्युस्तामसः । मन्युः । जगती, १-२ त्रिष्टुप् ।

त्वया मन्यो सरथमारुजन्तो हर्षमाणासो धृषिता मरुत्वः ।	
तिग्मेष्व आयुधा संशिशाना अभि प्र यन्तु नरो अग्निरूपाः	१
अग्निरिव मन्यो त्विषितः सहस्व सेनानीनः सहुर हृत एधि ।	
हत्वाय शत्रून् वि भजस्व वेद ओजो मिमानो वि मृधो नुदस्व	२
सहस्व मन्यो अभिमातिमस्मे रुजन् मृणन् प्रमृणन् प्रेहि शत्रून् ।	
उग्रं ते पाजो नन्वा करुधे वशी वशं नयस एकज त्वम	३
एको बहुनामसि मन्यवीळितो विशंविशं युधये सं शिशधि ।	
अकृत्तरुक त्वया युजा वयं द्युमन्तं घोषं विजयाय कृणमहे	४
विजेषकृदिन्द्र इवानवव्रवोऽऽस्माकं मन्यो अधिपा भवेह ।	
प्रियं ते नाम सहुर गृणीमसि विद्वा तमुत्सं यत आवृभृथ	५
आभूत्या सहजा वज्र सायक सहो विभर्ष्यभिभूत उत्तरम ।	
क्रत्वा नो मन्यो सह मेद्येधि महाधनस्य पुरुहूत संमृजि	६
संसृष्टं धनमुभयं समाकृत मस्मभ्यं दत्तां वरुणश्च मन्युः ।	
भियं दधाना हृदयेषु शत्रवः पराजितासो अप नि लयन्ताम	७ [१९] (८६८)

(८५)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥७॥ सू० ८५-९०

४७ सावित्री सूर्या ऋषिका । १-५ सोमः, ६-१६ सूर्याविवाहः, १७ देवाः, १८ सोमार्को, १९ चन्द्रमाः,
 २०-२८ नृणां विवाहमन्त्रा आर्शाः प्रायाः, २९-३० वध्रवासः संस्पर्शनिन्दा,
 ३१ दम्पत्योर्यक्षमनाशनं, ३२-४७ सूर्या सावित्री । अनुष्टुप्; १४, १९-२१, २३-२४,
 २६, ३६-३७, ४४ त्रिष्टुप्; १८, २७, ४३ जगती; ३४ उरोबृहती ।

सत्येनात्तमिता भूमिः सूर्येणात्तमिता द्यौः ।	
ऋतेनादित्यामिष्ठान्ति दिवि सोमो अधि श्रितः	१
सोमेनादित्या बालिनः सोमेन पृथिवी मही ।	
अथा नक्षत्राणामेषा मुपस्थे सोम आहितः	२
सोमं मन्यते पपिवान यत् संपिषन्त्योषधिम् ।	
सोमं यं ब्रह्माणो विदुर्न तस्याश्नाति कश्चन	३
आच्छद्विधानैर्गुपितो बर्हितैः सोम रक्षितः ।	
ग्राणामिच्छुष्वन तिष्ठसि न ते अश्नाति पार्थिवः	४ (८७९)

यत् त्वा देव प्रापिबन्ति तत् आ प्यायसे पुनः ।

वायुः सोमस्य रक्षिता समानां मास आकृतिः

५ [२०]

रैभ्यासीदनुदेयी नाराशंसी न्योचनी । सूर्याया भद्रमिद्वामो गार्थयैति परिष्कृतम् ६
चित्तिरा उपबर्हिणं चक्षुरा अभ्यञ्जनम् । द्यौर्भूमिः कोश आसीद् यदयान सूर्या पतिम् ७
स्तोमा आसन् प्रतिधयः कुरीरं छन्द ओपशः ।

सूर्याया अश्विना वरा ऽग्निरासीत् पुरोगवः

८

सोमो वधूयुरभव—दुश्विनास्तामुभा वरा । सूर्या यत् पत्यं शंसन्ती मनसा सविताददात् ९
मनो अस्या अन आसीद् द्यौर्गसीदुत च्छदिः । शुक्रावन्द्वाहावास्तां यदयान सूर्या गृहम् १० [२१]

ऋक्सामाभ्यामभिहितौ गार्वा ते सामनावितः ।

श्रोत्रं ते चक्रे आस्तां त्रिवि पन्थाश्चराचरः

११

शुचीं ते चक्रे यान्या व्यानो अक्ष आहतः । अनां मनस्मयं सूर्या ऽऽगंहत प्रयती पतिम् १२

सूर्याया वहतुः प्रागात् सविता यमवासृजत् । अघासु हन्यन्ते गावो ऽर्जुन्याः पर्युह्यते १३

यदश्विना पुच्छमानावयातं त्रिचक्रेण वहतुं सूर्यायाः ।

विश्वे देवा अनु तद्वामजानन् पुत्रः पितराववृणीत पुषा

१४

यदयातं शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप । कैंकं चक्रं वामासीत् कं देष्टारं तस्थथुः १५ [२२]

द्वे ते चक्रे सूर्ये ब्रह्माणं क्रतुथा विदुः । अथैकं चक्रं यदुहा तदद्भ्यातय इन्द्रिदुः १६

सूर्याये देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च । ये भूतस्य प्रचेतस इदं तेभ्योऽकरं नमः १७

पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू कीळन्तौ परि यातो अध्वरम् ।

विश्वान्यन्यो भुवनाभिचष्टं क्रतूरन्यो विदधजायते पुनः

१८

नवोनवो भवति जायमानो ऽह्नां केतुरुपसामेत्यग्रम् ।

भागं देवेभ्यो वि दधात्यायन् प्र चन्द्रमास्तिरते वीर्धमायुः

१९

सुकिंशुकं शल्मलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृत्तं सुचक्रम् ।

आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पत्ये वहतुं कृणुष्व

२० [२३]

उर्वीष्वातः पतिवती ह्येऽषा विश्वावसुं नमसा गीर्भिरीळे ।

अन्यामिच्छ पितृषवुं व्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि

२१

उर्वीष्वातो विश्वावसो नमसेळामहे त्वा ।

अन्यामिच्छ प्रफुर्यं सं जायां पत्यां सृज

२२

(८९०)

अनुक्षरा ऋजवः सन्तु पन्था येमिः सखायो यन्ति ना वरेयम् ।	
समर्यमा सं भगो नो निनीयात् सं जास्पत्यं सुयर्ममस्तु देवाः	२३
प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य पाशाद् येन त्वाबध्नात् सविता सुशेवः ।	
ऋतस्य योनौ सुकृतस्य लोके ऽरिष्टां त्वा सह पत्या दधामि	२४
प्रेतां मुञ्चामि नामृतः सुबद्धाममुतस्करम् ।	
यथेयमिन्द्र मीढुः सुपुत्रा सुभगासति	२५ [२४]
पृषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्या ऽश्विना त्वा प्र वहतां रथेन ।	
गृहान् गच्छ गृहपत्नी यथासौ वशिनी त्वं विदथमा वदासि	२६
इह प्रियं प्रजया ते समृध्यता मास्मिन् गृहे गार्हिपत्याय जागृहि ।	
एना पत्या तन्वं सं सृजस्वा ऽधा जिह्वी विदथमा वदाथः	२७
नीललोहितं भवति कृत्यामक्तिर्व्यज्यते ।	
एधन्ते अस्या जातयः पतिर्बन्धेषु बध्यते	२८
परा देहि शामुल्यं ब्रह्मभ्यो वि भञ्जा वसु ।	
कृत्येषा पद्वती भूत्वा जाया विशते पतिम्	२९
अश्रीरा तनूर्भवति रुग्णती पापयामुया ।	
पतिर्यद्वध्वोऽ वाससा स्वमङ्गमभिधित्सते	३० [२५]
ये वध्वश्चन्द्रं वहतुं यक्ष्मा यन्ति जनादनु ।	
पुनस्तान् यज्ञिया देवा नयन्तु यत् आगताः	३१
मा विदन् परिपन्थिनो य आसीदन्ति दंपती ।	
सुगेभिर्दुर्गमतीता मप द्रान्त्वरातयः	३२
सुमङ्गलीरियं वधू रिमां समेत पश्यत ।	
सौभाग्यमस्यै वृन्वाया ऽथास्तं वि परेतन	३३
तुष्टमेतत् कर्तुमेतत् दण्डवद्विषवन्नैतदत्तवे ।	
सूर्या यो ब्रह्मा विद्यात् स इन्द्राधूयमर्हति	३४
आशसनं विशसनं मथो अधिविकर्तनम् ।	
सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मा तु शुन्धति	३५ [२६]
गृभ्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः ।	
भगो अर्यमा सविता पुरंधिर्मह्यं त्वावुर्गार्हिपत्याय देवाः	३६ (९०४)

तां पूषञ्जिह्वतमामेरयस्व यस्यां बीजं मनुष्याऽं वर्पन्ति ।	
या न ऊरु उगती विश्रयाति यस्यामुशन्तः प्रहराम शोषम	३७
तुभ्यमग्रे पर्यवहन् त्सुर्यां वहतुना सह ।	
पुनः पतिभ्यो जायां दा अग्रे प्रजया सह	३८
पुनः पत्नीमग्निरेव दायुषा सह वर्चसा ।	
वृधायुरस्या यः पतिर्जीवाति शरवः शतम्	३९
सोमः प्रथमो विविदे गन्धर्वो विविदु उत्तरः ।	
तृतीयो अग्निष्ठे पतिस्तुरीयस्ते मनुष्यजाः	४० [२७]
सोमो ददद्गन्धर्वाय गन्धर्वो दददुग्रये ।	
रायं च पुत्राँश्चादा दग्निर्मह्यमथो इमाम	४१
इहैव स्तं मा वि यौष्टं विश्वमायुर्व्यश्रुतम् ।	
कीळन्तो पुत्रैर्नप्तृभिर्मोदमानौ स्वे गृहे	४२
आ नः प्रजां जनयतु प्रजापतिराजरसाय समनक्त्वयमा ।	
अदुर्मङ्गलीः पतिलोकमा विश शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४३
अघोरचक्षुरपतिद्वयेधि शिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवर्चाः ।	
वीरसूर्वेवकामा स्योना शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४४
इमां त्वमिन्द्र मीढुः सुपुत्रां सुभगां कृणु ।	
दशास्यां पुत्राना धेहि पतिमेकादशं कृधि	४५
सम्राज्ञी श्वशुरे भव सम्राज्ञी श्वश्रवां भव ।	
ननान्दरि सम्राज्ञी भव सम्राज्ञी अधि देवेषु	४६
समञ्जन्तु विश्वे देवाः समापो हृदयानि नौ ।	
सं मातरिश्वा सं धाता समु देप्त्री दधातु नौ	४७ [२८] (९१५)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३१]

(८६)

(२३) इन्द्रः ७, १३, २३ देन्द्रो वृषाकपिः २-६, ९-१०, १५-१८ इन्द्राणी । इन्द्रः । पशुनिः ।

वि हि सोतोऽरसृक्षत नेन्द्रं देवममंसत ।

यन्नामददृषाकपिर्त्यः पुष्टेषु मत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

? (९१६)

परा हीन्द्र धावसि वृषाकपेरति व्यथिः ।	
नो अह प्र विन्दस्यन्यत्र सोमपीतये विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२
किमयं त्वां वृषाकपि—श्चकार हरितो मृगः ।	
यस्मा इरस्यसीदु न्वर्यो वा पुष्टिमदसु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	३
यमिमं त्वं वृषाकपिं प्रियमिन्द्राभिरक्षसि ।	
श्वा न्वस्य जम्भिषदपि कर्णे वराहयु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	४
प्रिया तृष्टानि मे कपिर्व्यक्ता व्यदूदुषत् ।	
शिरो न्वस्य राविषं न सुगं दुष्कृते भुवं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	५ [१]
न मत् स्त्री सुभसत्तरा न सुयाशुतरा भुवत् ।	
न मत् प्रतिच्यवीयसी न सक्थ्युद्यमीयसी विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	६
उवं अम्ब सुलाभिके यथेवाङ्ग भविष्यति ।	
भसन्मे अम्ब सक्थि मे शिरो मे वीव हृष्यति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	७
किं सुबाहो स्वङ्गुरे पृथुष्टा पृथुजाघने ।	
किं शूरपत्नि नस्त्वमभ्यमीषि वृषाकपिं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	८
अवीरामिव मामयं शरारुभि मन्यते ।	
उताहमस्मि वीरिणीन्द्रपत्नी मरुत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	९
संहोत्रं स्म पुरा नारी समनं वाव गच्छति ।	
वेधा ऋतस्य वीरिणीन्द्रपत्नी महीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१० [२]
इन्द्राणीमासु नारिषु सुभगा महमश्रवम् ।	
नहस्या अपरं चन जरसा मरते पति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	११
नाहमिन्द्राणि शरणं सव्युर्वृषाकपेकृते ।	
यस्येदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१२
वृषाकपायि रेवति सुपुत्र आदु सुस्नुषे ।	
घसत् त इन्द्र उक्ष्णः प्रियं काचित्करं हवि विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१३
उक्ष्णो हि मे पञ्चदश साकं पचन्ति विंशतिम् ।	
उताहमस्मि पीव इदुभा कुक्षी पृणन्ति मे विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१४
वृषभो न तिग्मशृङ्गो ऽन्तर्युथेषु रोरुवत् ।	
मन्थस्त इन्द्र शं हृदे यं ते सुनोति मावयु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१५ [३] (९१०)

न से॒शे यस्य॑ र॒म्भते॑ ऽन्तरा॑ स॒क्थ्याऽ॑ क॒पूत॑ ।	
से॒दी॒शे यस्य॑ रो॒म॒शं नि॒षेदु॑षो॒ विजृ॑म्भते॒ विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः	१६
न से॒शे यस्य॑ रो॒म॒शं नि॒षेदु॑षो॒ विजृ॑म्भते ।	
से॒दी॒शे यस्य॑ र॒म्भते॑ ऽन्तरा॑ स॒क्थ्याऽ॑ क॒पूद विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः	१७
अ॒यमि॑न्द्र वृषा॒क॒पिः पर॑स्वन्तं ह॒तं वि॑दत् ।	
अ॒सिं सु॒नां नवं॑ च॒रु—मा॑दे॒ध॒स्यान् आ॑चितं विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः	१८
अ॒यमे॑मि वि॒चाक॑शद् वि॒चिन्व॑न् दा॒स॒माय॑म् ।	
पि॒बामि॑ पा॒क॒सु॒त्व॒नो ऽभि॑ धी॒र॒म॒चाक॑शं विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः	१९
ध॒न्वं च॒ यत् कु॑न्त॒त्रं च॒ कर्ति॑ स्वि॒त ता॒ वि यो॑जना ।	
ने॒दी॒य॒सो वृ॑षा॒क॒पे ऽस्त॑मेहि॒ गृह्णो॑ उप॒ विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः	२०
पु॒न॒रोहि॑ वृषा॒क॒पे सु॒वि॒ता क॑ल्पयावहे ।	
य ए॒ष स्व॑प्न॒नं॒शनो॑ ऽस्त॑मे॒षि प॒था पु॒न—वि॑श्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः	२१
यदु॑द॒श्रो वृ॑षा॒क॒पे गृ॒हमि॑न्द्राज॒गन्त॑न ।	
क॒र्त॒स्य पु॑ल्व॒घो मृ॒गः क॑म॒ग॒श्च॒न॒यो॒प॒नो विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः	२२
प॒र्शुर्हि॑ ना॒म॒ मान॑वी सा॒कं स॑सू॒व विं॒शति॑म् ।	
भ॒द्रं भ॑ल॒ त्यस्या॑ अ॒भूद् यस्या॑ उ॒द॒र॒मा॒म॒यद् विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः	२३ [४] (९३८)

(८७)

१५. पायुर्भारिह्राजः । रक्षोहाग्निः । त्रिष्टुप्, २२-२५ अनुष्टुप् ।

र॒क्षो॒ह॒र्णं वा॒जिन॒मा जि॑घर्मि मि॒त्रं प्र॑थि॒ष्ठमु॑प॒ यामि॑ शर्म ।	
शि॒शानो॑ अ॒ग्निः क॑तु॒भिः स॑मि॒न्द्रः स नो॑ दि॒वा स रि॑पः पा॒तु न॑क्त॒म	१
अ॒यो॒दि॒ष्टो अ॒र्चिषा॑ या॒तु॒धाना॑—नु॒प॒ स्पृश॑ जा॒तवे॑दुः स॑मि॒न्द्रः ।	
आ जि॒ह्वया॑ मू॒र॒दे॒वान् र॑भस्व क॒व्यादो॑ वृ॒क्त्व॒यपि॑ ध॒त्स्वा॒सन्	२
उ॒भो॒म॒यावि॑न्नु॒प॒ धेहि॑ दं॒ष्ट्रा हिंस्रः॑ शि॒शानो॑ऽव॒रं परं॑ च ।	
उ॒तान्ता॑रि॒क्षे परि॑ या॒हि रा॒ज—श्च॒म्भैः सं धे॑ह्य॒भि या॑तु॒धानान्	३
य॒ज्ञैरि॑षूः सं॒नम॑मानो अ॒ग्ने वा॒चा श॒ल्याँ अ॒शनि॑भिर्दि॒हानः॑ ।	
ता॒मिर्वि॑ध्य॒ हृद॑ये या॒तु॒धानान् प्र॑ती॒चो बा॒हून् प्रा॑ति॒ भक्ष॑येषाम्	४
अ॒ग्ने त्व॑चं या॒तु॒धान॑स्य भि॒न्धि हिं॒सा॒शनि॑र्हर॒सा ह॑न्त्वे॒नम् ।	
प्र प॒र्वीणि॑ जा॒तवे॑दः शृ॒णीहि॑ क॒व्यात् क॑वि॒ष्णुर्वि॑ चि॒नोतु॑ वृ॒क्णम्	५ [५] (९४३)

यत्रेदानीं पश्यसि जातवेदुस्तिष्ठन्तमग्न उत वा चरन्तम् ।
 यद्वान्तरिक्षे पथिभिः पतन्तं तमस्तां विध्य शर्वा शिशानः ६
 उतालब्धं स्पृणुहि जातवेद आलेभानादृष्टिभिर्यातुधानात् ।
 अग्ने पूर्वो नि जहि शोशुचान आमावुः क्ष्विक्कास्तमवुन्त्वेनीः ७
 इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यो यातुधानो य इदं कृणोति ।
 तमा रभस्व समिधा यविष्ठ नृचक्षसश्चक्षुषे रुन्धयेनम् ८
 तीक्ष्णेनग्नि चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राञ्चं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ।
 हिंस्रं रक्षांस्यग्नि शोशुचानं मा त्वा दभन् यातुधाना नृचक्षः ९
 नृचक्षा रक्षः परि पश्य विक्षु तस्य त्रीणि प्रति शृणीह्यग्रा ।
 तस्याग्ने पृष्ठीर्हरसा शृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य नृश्च १० [६]

त्रिर्यातुधानः प्रसितिं त ए—त्वृतं यो अग्ने अनृतेन हन्ति ।
 तमर्चिषा स्फूर्जयन्तातवेदः समक्षमेनं गृणते नि वृद्धि ११
 तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेभे शफारुजं येन पश्यसि यातुधानम् ।
 अथर्ववज्ज्योतिषा दैव्येन सत्यं धूर्वन्तमचितं न्योष १२
 यदग्ने अद्य मिथुना शपातो यद्वाचस्तृष्टं जनयन्त रेभाः ।
 मन्योर्मनसः शरव्याऽजायते या तया विध्य हृदये यातुधानान् १३
 परा शृणीहि तपसा यातुधानान् पराग्ने रक्षो हरसा शृणीहि ।
 परार्चिषा मूरदेवाऽऽशृणीहि परासुतृपो अभि शोशुचानः १४
 पराद्य देवा वृजिनं शृणन्तु प्रत्यगेनं शपथा यन्तु तृष्टाः ।
 वाचास्तेनं शरव ऋच्छन्तु मर्मन् विश्वस्यैतु प्रसितिं यातुधानः १५ [७]

यः पौरुषेयेण कृविषा समङ्गे यो अश्व्येन पशुना यातुधानः ।
 यो अघ्न्याया भरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च १६
 संवत्सरीणं पयं उम्रियायास्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ।
 पीयूषमग्ने यतमस्तिर्तृप्सात् तं प्रत्यञ्चमर्चिषा विध्य मर्मन् १७
 विषं गवां यातुधानाः पिबन्त्वा वृश्च्यन्तामदितये दुरेवाः ।
 परैरान् देवः सविता ददातु परा भागमोषधीनां जयन्ताम् १८
 सनावग्ने मृणसि यातुधानान् न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ।
 अनु बह सहमूरान् कृव्यावो मा ते हेत्या मुक्षत दैव्यायाः १९ (१५७)

त्वं नो अग्ने अधरादुदक्तात् त्वं पश्चादुत रक्षा पुरस्तात् ।

प्रति ते ते अजरास्तपिष्ठा अघशंसं शोशुचतो दहन्तु

२० [८]

पश्चात् पुरस्तादधरादुदक्तात् कविः काव्येन परि पाहि राजन ।

सस्त्रे सखायमजरो जरिष्णे ऽग्ने मर्ता अमर्त्यस्त्वं नः

२१

परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।

धुषद्वणं विवेदिवे हन्तारं भङ्गगुरावताम्

२२

विषेणं भङ्गगुरावतः प्रति ष्म रक्षसो दह ।

अग्ने तिग्मेन शोचिषा तपुरग्राभिर्कृष्टिभिः

२३

प्रत्यग्ने मिथुना दह यातुधाना किमीदिना ।

सं त्वा शिशामि जागृह्यदब्धं विप्र मन्माभिः

२४

प्रत्यग्ने हरसा हरः शृणीहि विश्वतः प्रति ।

यातुधानस्य रक्षसो बलं वि रुज वीर्यम्

२५ [९] (९६३)

(८८)

१९ आङ्गिरसो मूर्धन्वान्, वामदेव्या वा । सूर्य-वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

हविष्पान्तमजरं स्वविदि दिविस्पृश्याहुतं जुष्टमग्नौ ।

तस्य भर्मणे भुवनाय देवा धर्मणे कं स्वधया पप्रथन्त

१

गीर्णं भुवनं तमसापगूळहमाविः स्वरभवज्जाते अग्नौ ।

तस्य देवाः पृथिवी द्यौरुतापो ऽरण्यन्नोषधीः सख्ये अस्य

२

देवेभिर्विषितो यज्ञियेभि रग्निं स्तोषाण्यजरं ब्रूहन्तम् ।

यो भानुना पृथिवीं द्यामुतेमा मातृतां रोदसी अन्तरिक्षम्

३

यो होतासीत् प्रथमो देवजुष्टो यं समास्त्रन्नाज्येना वृणानाः ।

स पतन्नीत्वरं स्था जगद्यच्छात्रमग्निरकृणोज्जातवेदाः

४

यजातवेदो भुवनस्य मूर्धन्नतिष्ठो अग्ने सह रोचनेन ।

तं त्वाहिम मतिभिर्गीर्भिरुक्थैः स यज्ञियो अभवो रोदसिप्राः

५ [१०]

मूर्धा भुवो भवति नक्तमग्निस्ततः सूर्यो जायते प्रातरुद्यन् ।

मायाम् तु यज्ञियानामेतामपो यत् तूर्णिश्चरति प्रजानन्

६

हृशेन्यो यो महिना समिद्धो ऽरोचत विवियोनिर्विभावा ।

तस्मिन्मग्नौ सूक्तवाकेन देवा हविर्विश्व आजुहवुस्तनूपाः

७

(९७०)

सूक्तवाकं प्रथममादिवृग्निमादिद्धविरजनयन्त देवाः ।	
स एषां यज्ञो अमवत तनूपास्तं द्यौर्वेदु तं पृथिवी तमापः	८
यं देवासोऽजनयन्ताग्निं यस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानि विश्वा ।	
सो अर्चिषा पृथिवीं द्यामुतेमा मृजयमानो अतपन्महित्वा	९
स्तोमं हि द्विवि देवासो अग्निमजीजनञ्छक्तिभी रोदसिप्राम् ।	
तमू अकृण्वन् त्रेधा भुवे कं स ओषधीः पचति विश्वरूपाः	१० [११]
यदेदं नमदधुर्यज्ञियासो द्विवि देवाः सूर्यमादितेयम् ।	
यदा चरिष्णु मिथुनावभूतामादित प्रापश्यन् भुवनानि विश्वा	११
विश्वस्मा अग्निं भुवनाय देवा वैश्वानरं केतुमह्नामकृण्वन् ।	
आ यस्ततानोषसो विभातीरपो ऊर्णोति तमो अर्चिषा यन	१२
वैश्वानरं कवयो यज्ञियासां ऽग्निं देवा अजनयन्नाजुर्यम् ।	
नक्षत्रं प्रत्नममिनच्चरिष्णु यक्षस्याध्यक्षं तविषं बृहन्तम्	१३
वैश्वानरं विश्वहा दीदृवांसं मन्त्रैरग्निं कविमच्छा वदामः ।	
यो महिम्ना परिवभूवोर्वी उतावस्तादुत देवः परस्तात	१४
द्वे सुती अंशृणवं पितृणा मंहं देवानामुत मर्त्यानाम् ।	
ताभ्यामिदं विश्वमेजत समेति यदन्तरा पितरं मातरं च	१५ [१२]
द्वे समीची बिभृतश्चरन्तं शीर्षतो जातं मनसा विमृष्टम् ।	
स प्रत्यङ् विश्वा भुवनानि तस्थावप्रयुच्छन् तरणिर्भ्राजमानः	१६
यत्रा वदेते अवरः परश्च यज्ञन्योः कतरो नो वि वेद ।	
आ शैकुरित सधमावुं सखायो नक्षन्त यज्ञं क इदं वि वोचन	१७
कत्यग्रयः कति सूर्यासः कत्युषासः कत्युं स्विदापः ।	
नोषस्पिजं वः पितरो वदामि पूच्छामि वः कवयो विघ्नने कम	१८
यावन्मात्रमुषसो न प्रतीकं सुपण्योऽं वसते मातरिश्चः ।	
तार्वहधात्युषं यज्ञमायन् ब्राह्मणो होतुस्वरो निषीदन्	१९ [१३] (९८९)

(८९)

१८ रेणुवैश्वामित्रः । इन्द्रः, ५ इन्द्रासोमौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं स्तवा नृतमं यस्य मद्भा विबन्धाधे रोचना वि जमो अन्तान् ।

आ यः प्रपौ चर्षणीधृद्वरोमिः प्र सिन्धुभ्यो रिरिचानो महित्वा

१

(९८३)

स सूर्यः पर्युक्तं वरांस्येन्द्रो ववृत्यादृश्येव चक्रा ।
 अतिष्ठन्तभपस्यं न सर्गं कृष्णा तमांसि त्विष्या जघान २
 समानमस्मा अनपावृदच क्षमया दिवो असमं ब्रह्म नव्यम ।
 वि यः पृष्ठेव जनिमान्यय इन्द्रश्चिकाय न सखायमीषे ३
 इन्द्राय गिरा अनिशितसर्गा अपः प्ररयं सर्गरस्य बुध्नात ।
 यो अक्षणेव चक्रिया शचीभिर्विष्वक् तस्तम्भ पृथिवीमुत द्याम ४
 आपान्तमन्युस्तपलप्रभर्मा धुनिः शिमीवाञ्छरुमां ऋजीषी ।
 सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिन्द्रं प्रतिमानानि देभुः ५ [१४]

न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व नान्तरिक्षं नाद्रयः सोमो अक्षाः ।
 यदस्य मन्युरधिनीयमानः शृणोति वीढु रुजति स्थिराणि ६
 जघान वृत्रं स्वधितिर्वनेव रुरोज पुरा अरुदन्न मिन्धून ।
 विभेदं गिरिं नवमिन्न कुम्भमा गा इन्द्रो अकृणुत स्वयुग्भिः ७
 त्वं ह त्यदृणया इन्द्र धीरो ऽसिर्न पर्व वृजिना शृणासि ।
 प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जनां मिनन्ति मित्रम् ८
 प्र ये मित्रं प्रार्यमाणं दुरेवाः प्र संगिरः प्र वरुणं मिनन्ति ।
 न्यमित्रेषु वधमिन्द्र तुभ्रं वृषन वृषाणमरुपं शिशीहि ९
 इन्द्रो दिव इन्द्र ईशे पृथिव्या इन्द्रो अपामिन्द्र इत पर्वतानाम् ।
 इन्द्रो वृधामिन्द्र इन्मेधिगणां मिन्द्रः क्षमे योगे हव्य इन्द्रः १० [१५]

प्राक्तुभ्य इन्द्रः प्र वृधो अहंभ्यः प्रान्तरिक्षान् प्र समुद्रस्य धासेः ।
 प्र वार्तस्य प्रथसः प्र ज्मा अन्तात् प्र सिन्धुभ्यो रिरिचे प्र क्षितिभ्यः ११
 प्र शोशुचत्या उषसो न केतु रसिन्वा ते वर्ततामिन्द्र हेतिः ।
 अश्मेव विध्य दिव आ सृजानस्तपिष्ठेन हर्षसा द्रोधमित्रान् १२
 अन्वह मामा अन्विद्वना न्यन्वोषधीरनु पर्वतासः ।
 अन्विन्द्रं गेदसी वावशाने अन्वापो अजिहत जायमानम् १३
 कर्हि स्विन सा त इन्द्र चेत्यास वृधस्य यद्भिनवो रक्ष एषत ।
 मित्रकुवो यच्छसने न गावः पृथिव्या आपृगमुया शयन्ते १४
 शत्रूयन्तो अभि ये नस्ततस्ते महि बाधन्त ओगणास इन्द्र ।
 अन्धेनामित्रास्तमसा सचन्तां सुज्योतिषो अक्तवस्तां अभि व्युः १५ (१९७)

पुरुणि हि त्वा सर्वना जनानां ब्रह्माणि मन्दन् गृणतामृषीणाम् ।

इमामाघोषन्नवसा सहृतिं तिरो विश्वाँ अर्चतो याह्यर्वाङ् १६

एवा ते वयमिन्द्र भुञ्जतीनां विद्याम सुमतीनां नवानाम् ।

विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो विश्वामित्रा उत ते इन्द्र नूनम् १७

शुनं हुवेमे मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातो ।

शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् १८ [१६] (१०००)

(९०)

१६ नारायणः । पुरुषः । अनुष्टुप्, १६ त्रिष्टुप् ।

महस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।

स भूमिं विश्वतो वृत्वा ऽत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् १

पुरुष एवेदं सर्वं यद्धृतं यच्च भव्यम् ।

उतामृतत्वम्येशानो यदन्नेनातिरोहति २

एतावानस्य महिमा ऽतो ज्यायाँश्च पूरुषः ।

पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं त्रिवि ३

त्रिपादूर्ध्व उद्धृत पुरुषः पादोऽस्येहाभवत् पुनः ।

ततो विष्वङ् व्यक्रामत् साशनानशने अभि ४

तस्माद्विगलजायत विराजो अधि पूरुषः ।

स जातो अत्यरिच्यत् पश्चाद्भूमिमथो पुरः ५ [१७]

यत् पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमर्तन्वत ।

वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धुविः ६

तं यज्ञं बर्हिषि प्रोक्षन् पुरुषं जातमग्रतः ।

तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये ७

तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् ।

पशून् ताँश्चक्रे वायव्या नारण्यान् ग्राम्याश्च ये ८

तस्माद्यज्ञात् सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।

छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ९

तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयावतः ।

गावो ह जज्ञिरे तस्मात् तस्माज्जाता अजावयः १० [१८] (१०१०)

यत् पुरुषं द्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।

मुखं किमस्य कौ बाहू का ऊरु पादा उच्येते

११

ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः ।

ऊरु तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत

१२

चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षुः सूर्यो अजायत ।

मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत

१३

नाभ्यां आसीदुन्तरिक्षं शीष्णो द्यौः समवर्तत ।

पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात् तथा लोकाँ अकल्पयन्

१४

सप्तार्यासन परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।

देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन् पुरुषं पशुम्

१५

यज्ञेन यजमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः

१६ [१९] (१०१६)

(९१)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ९१-९९]

१५ अरुणो वैनहव्यः । अग्निः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

मं जागृदद्भिर्जरमाण इध्यते दमे दमूना इषयन्निलस्पदे ।

विश्वस्य हाता हविषो वरण्यो विभुर्विभावा सुषस्ता सखीयते

१

स दर्शतश्चीरतिथिर्गृहेर्गृहे वनेवने शिश्रिये तक्ववीरिव ।

जनंजनं जन्यो नाति मन्यते विश आ क्षेति विश्योऽं विशांविशम्

२

मृदक्षो दक्षैः क्रतुनासि सुक्रतुर्ग्रे कविः काव्येनासि विश्ववित् ।

वसुर्वसूनां क्षयसि त्वमेक इद् द्यावा च यानि पृथिवी च पुण्यतः

३

प्रजानन्नग्निं तव योनिंमृत्वियमिळायास्पदे घृतवन्तमासदः ।

आ ते चिकित्र उपसामिवेतयो ऽरेपसः सूर्यस्येव रश्मयः

४

तव श्रियो वर्यस्येव विद्युतश्चित्राश्चिकित्र उपसां न केतवः ।

यदोषधीरभिसृष्टो वनानि च परि म्वयं चिनुषे अन्नमाम्ये

५ [२०]

तमाषधीर्दधिरे गर्भमृत्वियं तमापो अग्निं जनयन्त मातरः ।

तमित् समानं वनिनश्च वीरुधो ऽन्तर्वतीश्च सुवते च विश्वहा

६

वातोपधूत इषितो वशौ अनु तूषु यदज्ञा वेविषद्वितिष्ठसे ।

आ ते यतन्ते रथ्योऽं यथा पृथक् शर्धस्यग्ने अजराणि धक्षतः

७

(१०२३)

मेधाकारं विदथस्य प्रसाधनमग्निं होतारं परिभूतमं मतिम् ।	
तमिदमे हविष्या समानमित तमिन्महं वृणते नान्यं त्वत्	८
त्वामिदत्र वृणते त्वायवो होतारमग्ने विदथेषु वेधसः ।	
यदेवयन्तो दधति प्रयांसि ते हविष्मन्तो मनवा वृक्तबर्हिषः	९
तवाग्ने होत्रं तव पात्रमृत्वियं तव नेष्ट्रं त्वमग्निहतायतः ।	
तव प्रशान्तं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे	१० [२१]
यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्त्यः समिधा दाशदुत वा हविष्कृति ।	
तस्य होता भवमि यासि दूत्यः—मुप ब्रूये यजस्यध्वरीयसि	११
इमा अस्मै मतयो वाचो अस्मदाँ ऋचो गिरः सुष्टुतयः समग्मत ।	
वसूयवो वसवे जातवदसे वृद्धासु चिद्वर्धना यासु चाकनत्	१२
इमा प्रताय सुष्टुतिं नवीयसी वोचेयमस्मा उशते शृणोतु नः ।	
भूया अन्तर्ग हृद्यस्य निस्पृशे जायेव पत्य उशती सुवासाः	१३
यस्मिन्नश्वास ऋषभास उक्षणा वशा मेषा अवसृष्टास आहुताः ।	
कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनये चारुमग्रये	१४
अहांव्यग्ने हविगम्ये ते सुचीव घृतं चम्बीव सोमः ।	
वाजसर्नि रयिमस्मै सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तम्	१५ [२२] (१०३१)

(१२)

१५ शार्यातो मानवः । विश्वे देवाः । जगती ।

यजस्य वा रथ्यं विष्पतिं विशां होतारमक्तोरतिथिं विभावसुम् ।	
शोचञ्छुक्कासु हरिणीषु जभुरद वृषां केतुर्यजतो द्यामशायत	१
इममंश्रस्पामुभये अकृण्वत धर्माणमग्निं विदथस्य साधनम् ।	
अकनं न यह्वमुपसः पुगेहितं तनूनपातमरुषस्य निसते	२
बलस्य नीथा वि पणेश्व मन्महं वया अस्य प्रहुता आसुरत्तवे ।	
यदा घोरासो अमृतत्वमाशता—दिज्जनस्य दैव्यस्य चर्किरन्	३
ऋतस्य हि प्रसितिर्द्यौरुरु व्यचो नमो मह्यः रमतिः पनीयसी ।	
इन्द्रो मित्रो वरुणः सं चिकित्रिरे ऽथो भगः सविता पूतदक्षसः	४
प्र रुद्रेण ययिना यन्ति सिन्धवस्तिरो महीमरमतिं दधन्विरे ।	
येभिः परिज्मा परियन्तु जयो वि रोरुवज्जठरे विश्वमुक्षते	५ [२३] (१०३६)

क्राणा रुद्रा मरुतो विश्वकृष्टया विवः श्येनासो असुरस्य नील्यः ।
 तेभिश्चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमेन्द्रो देवेभिर्गर्वशेभिर्गर्वशः ६
 इन्द्रे भुजं शशमानास आशत सृगे हृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।
 प्र ये न्वस्यार्हणा ततक्षिरं युजं वज्रं नृपदनेषु कारवः ७
 सूरश्चिदा हरितो अस्य रीरमदिन्द्रादा कश्चिद्भयते तवीयसः ।
 भीमस्य वृष्णो जटरादभिश्वसो दिवेदिवे सहुरिः स्तन्नवाधितः ८
 स्तोमं वो अद्य रुद्राय शिक्रसे क्षयद्रीगय नममा दिदिष्टन ।
 यभिः शिवः स्वर्वा एवयार्वभिर्दिवः सिषक्ति स्वयशा निकामभिः ९
 ते हि प्रजाया अभरन्त वि श्रवा बृहस्पतिर्वृषभः सोमजामयः ।
 यज्ञेयर्था प्रथमो वि धार्य देवा दक्षैर्भृगवः सं चिकित्त्रिं १० [२४]

ते हि द्यावापृथिवी भूरिंतसा नराशंसश्चतुर्गङ्गो यमोऽदितिः ।
 देवस्त्वष्टा द्रविणोदा कभुक्षणः प्र रोदसी मरुतो विष्णुरहिरे ११
 उत स्य न उशिजामुर्विया कविः रहिः शृणोतु ब्रूयो हवीमनि ।
 सूर्यामासा विचरन्ता दिविक्षिता धिया शमीनहृपी अस्य बोधतम १२
 प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यो ऽपां नपादवतु वायुरिष्टये ।
 आत्मानं वस्यो अभि वातमर्चत तदश्विना मुहवा यामनि श्रुतम १३
 विशामासामभयानामधिक्षितं गीभिरु स्वयशसं गृणीमसि ।
 प्राभिर्विश्वाभिरदितिमनर्वणमक्तोर्युवानं नूमणा अधा पतिम १४
 रेभदत्रं जनुपा पूर्वा अङ्गिरा ग्रावाण ऊर्ध्वा अभि चक्षुरध्वग्म ।
 येभिर्विहाया अभवद्विचक्षणः पार्थः सुमेकं स्वाधितिर्वनन्वति १५ [२५] (१०४३)

(९३)

१५ तान्यः पार्थः । विश्वे देवाः । प्रस्तारपंक्तिः, २, ३, १३ अनुष्टुप्; ९ अक्षरैः पंक्तिः,

११ न्यङ्कुसारिणी, १५ पुरस्ताद्वृहती ।

माहि द्यावापृथिवी भूतमूर्वी नारी यह्वी न रोदसी सदं नः ।
 तेभिर्नः पातं सहस एभिर्नः पातं शूषणि १
 यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो देवान् त्सपर्यति । यः सुम्रदीर्घश्रुत्तम आविवासात्येनान् २
 विश्वेषामिरज्यवो देवानां वामहः । विश्वे हि विश्वमहसो विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः ३ (१०४९)

ते घा राजानो अमृतस्य मन्द्रा अर्यमा मित्रो वरुणः परिजमा ।

कद्रुद्रो नृणां स्तुतो मरुतः पूषणो भगः

४

उत नो नक्तमपां वृषण्वसू सूर्यामासा सदानाय सधन्या ।

सचा यत साद्येपा महिर्बुधेषु बुध्यः

५ [२६]

उत नो देवावश्विना शुभस्पती धामभिर्मित्रावरुणा उरुण्यताम् ।

महः स राय एपते ऽति धन्वेव दुरिता

६

उत नो रुद्रा चिन्मृळतामश्विना विश्वे देवासा रथस्पतिर्भगः ।

ऋभुर्वाजं ऋभुक्षणः परिजमा विश्ववेदसः

७

ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतो मरु आ ते हरीं जूजुवानस्य वाजिना ।

दुष्टरं यस्य सामं चिद्वर्धयज्ञो न मानुषः

८

कृधी नो अह्नयो देव सवितः स च स्तुषे मघोनाम् ।

सहो न इन्द्रो वह्निभिर्न्येषां चर्षणीनां चक्रं रश्मिं न योयुवे

९

ऐषु द्यावापृथिवी धातं महदुस्मे वीरेषु विश्वचर्षणि श्रवः ।

पृक्षं वाजस्य मातयं पृक्षं रायोत त्वर्षणे

१० [२७]

एतं शंसमिन्द्रास्मयुद्धं कृचित् सन्तं सहसावज्ञाभिष्टये सदा पाह्यभिष्टये ।

मेदतां वेदता वसो

११

एतं मे स्तोमं तना न सूर्ये द्युतद्यामानं वावृधन्त नृणाम् ।

संवर्तनं नाश्च्यं तप्तेवानपच्युतम्

१२

वावर्त येषां राया युक्तैषां हिरण्ययी । नेमर्धिता न पौंस्या वृथेव विष्टान्ता १३

प्र तद्गुःशीमे पृथवाने वेने प्र रामे वोचमसुरे मघवत्सु ।

ये युक्त्वाय पञ्च शतास्मयु पथा विश्राव्येषाम्

१४

अधीन्वत्र सप्ततिं च सप्त च ।

सद्यो दिदिष्ट तान्वः सद्यो दिदिष्ट पार्थ्यः सद्यो दिदिष्ट मायवः

१५ [२८] (१०६१)

(९४)

१४ अर्बुदः काङ्क्षेयः सर्पः । प्रावाणः । जगतीः ५, ७, १४ त्रिष्टुप् ।

प्रेते वदन्तु प्र वयं वदाम् प्रावभ्यो वाचं वदता वदन्त्यः ।

यवद्वयः पर्वताः साकमाशवः श्लोकं घोषं भरथेन्द्राय सोमिनः

१

(१०६२)

एते वदन्ति शतवत् सहस्रव—वृभि कन्दन्ति हरितेभिरासभिः ।
 विद्धी ग्रावाणः सुकृतः सुकृत्यया होतुश्चित् पूर्वे हविरद्यमाशत २
 एते वदन्त्यविदन्नना मधु न्यूङ्गन्त्यन्ते अधि पक्व आमिपि ।
 वृक्षस्य शाखामरुणस्य बप्सत—स्ते सूर्मर्वा वृषभाः प्रेमराविषुः ३
 बृहद्दन्ति मविरेण मन्दिने—न्दं क्रोशन्तोऽविदन्नना मधु ।
 संरभ्या धीराः स्वसृभिरनर्तिषु—राघोषयन्तः पृथिवीमुपन्दिभिः ४
 सुपर्णा वाचमकृतोप द्यव्या—खरे कृष्णा इषिरा अनर्तिषुः ।
 न्यः॑ङ्गि यन्त्युपरस्य निष्कृतं पुरु रेतो दधिरे सूर्यश्चितः ५ [२९]

उग्रा इव प्रवहन्तः समायमुः साकं युक्ता वृषणो बिभ्रतो धुरः ।
 यच्छ्वसन्तो जग्रसाना अराविषुः शृण्व एषां प्रोथथो अर्वतामिव ६
 दशावनिभ्यो दशकक्ष्येभ्यो दशयोक्त्रेभ्यो दशयोजनेभ्यः ।
 दशाभीशुभ्यो अर्चताजरेभ्यो दश धुरो दश युक्ता वहद्भ्यः ७
 ते अर्द्यो दशयन्त्रास आशव—स्तेषामाधानं पर्येति हर्यतम ।
 त ऊ सुतस्य सोम्यस्यान्धसां—ऽशोः पीयूषं प्रथमस्य भेजिरे ८
 ते सोमावो हरी इन्द्रस्य निसर्तं—ऽशुं दुहन्तो अध्यासते गवि ।
 तेमिर्दुग्धं पपिवान् त्सोम्यं मध्वि—न्द्रो वर्धते प्रथते वृषायतं ९
 वृषा वो अंशुर्न किला रिषाथने—ळावन्तः सकृमित् स्थनाशिताः ।
 रैवत्येव महसा चारवः स्थन यस्य ग्रावाणो अजुषध्वमध्वरम् १० [३०]

तृविला अतृदिलासो अर्द्यो ऽश्रमणा अशृथिता अमृत्यवः ।
 अनातुरा अजराः स्थामविष्णवः सुपीवसो अतृषिता अतृष्णजः ११
 ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे क्षेमकामासः सर्वसो न युञ्जते ।
 अजुर्यासो हरिषाचो हरिद्रव आ द्यां रवेण पृथिवीमशुश्रवुः १२
 तदिद्रवन्त्यर्द्यो विमोचने यामन्नञ्जस्पा इव घेदुपब्धिभिः ।
 वपन्तो बीजमिव धान्याकृतः पुञ्चन्ति सोमं न मिनन्ति बप्सतः १३
 सुते अध्वरे अधि वाचमकृता ऽऽ क्रीळ्यो न मातरं तुदन्तः ।
 वि पू मुञ्चा सुषुवुषो मनीषां वि वर्तन्तामद्रयश्चार्यमानाः १४ [३१] (१०७५)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२७]

(९५)

१८ ऐलः पुरुग्वाः । उर्वशी देवता । २, ४-५, ७, ११, १३, १५-१६, १८,
उर्वशी ऋषिका । पुरुरवा देवता । त्रिष्टुप् ।

हये जाये मनसा तिष्ठ घोरं वचांसि मिश्रा कृणवावहे नृ ।
न नौ मन्त्रा अनुदितास एते मयस्करन् परतरे चनाहन् १
किमेता वाचा कृणवा तवाहं प्राक्रमिपमुपसामग्रियेव ।
पुरुर्वः पुनरस्तं परंहि दुरापना वात इवाहमस्मि २
इपुनं श्रिय इपुधरमना गापाः शतमा न रंहिः ।
अवीरे क्रतो वि दविद्युतन्नो—ग न मायुं चितयन्त धुनयः ३
सा वसु दधती श्वशुराय वय उषो यदि वष्ट्यन्तिगृहान ।
अस्तं ननक्ष यस्मिन्नाकन दिवा नक्तं श्रथिता वैतसनं ४
त्रिः स्म माहः श्रथयो वैतसेनो—त स्म मेऽव्यत्यै पृणासि ।
पुरुर्वीऽनु ते केतमायं राजा मे वीर तन्वस्तदासीः ५ [१]

या सृजृणिः श्रेणिः सुम्रआपि—हृदेचक्षुर्न ग्रन्थिनी चरण्युः ।
ता अश्रयोऽरुणयो न मस्रुः श्रिये गावो न धेनवाऽनवन्त ६
समस्मिन्नायमान आसत गा उतेमवर्धन् नद्यः स्वर्गताः ।
महे यत त्वा पुरुर्वो गणायाऽवर्धयन् दस्युहत्याय देवाः ७
सचा यदासु जहतीष्वत्क—ममानुपीषु मानुषो निपेवं ।
अपं स्म मत त्रसन्ती न भुज्यु—स्ता अत्रसन् रथस्पृशो नाश्वाः ८
यदासु मतो अमृतासु निस्पृक् सं क्षोणीभिः क्रतुभिर्न पृङ्क्ते ।
ता आतयो न तन्वः शुम्भत स्वा अश्वासो न क्रीळयो दन्दशानाः ९
विद्युन्न या पतन्ती दविद्यो—द्धरन्ती मे अप्या काम्यानि ।
जनिष्ठो अपा नयः सृजातः प्रोर्वशीं तिरत दीर्घमायुः १० [२]

जजिष इत्या गापीथ्याय हि दधाथ तत् पुरुर्वो म ओजः ।
अशासं त्वा विदुषी सस्मिन्नहन न म आशृणोः किमभुग्वदासि ११
कदा सूनुः पितरं जात इच्छा—च्चक्रन्नाश्रु वर्तयद्विजानन ।
को दंपती समनसा वि यूयो—दध यदग्निः श्वशुरेषु दीदयत १२ (१०८७)

प्रति ब्रवाणि वर्तयन्त अश्रु चक्रन् न क्रन्दद्वाध्ये शिवाय ।
 प्र तत ते हिनवा यत ते अम्मे परेह्यस्ते नहि भूर मापः १३
 सुवेवो अद्य प्रपतेदनावृत परावतं परमां गन्तवा उ ।
 अधा शयीत निर्रतेरुपस्थे ऽधेनं वृका रभसामो अद्युः १४
 पुरुषो मा मृथा मा प्र पपतो मा त्वा वृकांसो अशिवाम उ क्षन ।
 न वै स्त्रीणानि सख्यानि सन्ति सालावृकाणां हृदयान्येता १५ [३]

यद्विरूपाचरं मर्त्ये ष्ववमं रात्रीः शग्दुश्चतस्रः ।
 धृतम्यं स्तोत्रं सकृदहं आभ्रां ताद्वेदं तातृपाणा चंगमि १६
 अन्तरिक्षां रजसो विमानी मुप शिक्षाम्युर्वशीं वसिष्ठः ।
 उप त्वा रातिः सुकृतम्य निष्ठा त्रि वर्तस्व हृदयं तप्यते मे १७
 इति त्वा देवा इम आहुरेच्छ यथेमत्तद्वासि मन्युवन्धुः ।
 प्रजा ते देवान् हविषा यजाति स्वर्ग उ त्वमपि मादयासे १८ [४] (१०९३)

(९६)

१३ बहुराक्षिरसः, सर्वदृग्विषा ऐन्द्रः । हरिः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

प्र ते महे विदथे शंसिषं हरी प्र ते वन्वे वनुषो हर्यतं मर्दम् ।
 धृतं न यो हरिभिश्चारु सेवत आ त्वा विशन्तु हरिर्वपसं गिरः ?
 हरिं हि योनिमभि ये समस्वरन् हिन्वन्तो हरीं विव्यं यथा सदः ।
 आ यं पूणन्ति हरिभिर्न धेनव इन्द्राय शूषं हरिर्वन्तमर्चत २
 सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निकामो हरिरा गर्भस्त्योः ।
 द्युम्नी सुशिप्रो हरिमन्युसायक इन्द्रे नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे ३
 विवि न केतुरधि धायि हर्यतो विव्यचद्वज्रो हरितो न रंक्षा ।
 तुददहिं हरिशिप्रो य आयसः सहस्रशोका अभवद्भरिभरः ४
 त्वं त्वमर्ह्यथा उपस्तुतः पूर्वेभिरिन्द्र हरिकेश यज्वभिः ।
 त्वं हर्यसि तव विश्वमुक्थ्यः मसामि राधो हरिजात हर्यतम् ५ [५]

ता वज्रिणं मन्दिनं स्तोम्यं मवृ इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरी ।
 पुरुण्यस्मै सर्वनानि हर्यत इन्द्राय सोमा हरयो दधन्विरे ६
 अरं कामाय हरयो दधन्विरे स्थिराय हिन्वन् हरयो हरी तुरा ।
 अर्वन्दिर्यो हरिभिर्जोषमीर्यते सो अस्य कामं हरिर्वन्तमानशे ७ (११००)

हरिश्मशाहृकिंश आयस—स्तुरस्पेये यो हरिषा अवर्धत । अर्वद्विर्या हरिभिर्वाजिनीवसु—रति विश्वा दुरिता पारिषद्दरी	८
सुवेव यस्य हरिणी विपेततुः शिपे वाजाय हरिणी दर्विध्वतः । प्र यत कृते चमसे मर्मजद्दरी पीत्वा मदस्य हर्यतस्यान्धमः	९
उत स्म मद्म हर्यतस्य पस्त्योऽ—रत्यो न वाजं हरिवाँ अचिक्रदत । मही चिद्धि धिपणाह्यदोजसा बृहद्रयो दधिषे हर्यतश्चिदा	१० [६]
आ रोदसी हर्यमाणो महित्वा नव्यंनव्यं हर्यसि मन्म नु प्रियम् । प्र पस्त्यमसुर हर्यतं गो—राविष्कृधि हर्य सूर्याय	११
आ त्वा हर्यन्तं प्रयुजो जनानां रथे वहन्तु हरिशिप्रमिन्द्र । पिवा यथा प्रतिभूतस्य मध्वो हर्यन्तु यज्ञं सधमादे दशोणिम	१२
अपाः पूर्वेषां हरिवः सुताना—मथा इदं सर्वं केवलं ते । ममद्भि सोमं मधुमन्तमिन्द्र सत्रा वृषञ्जट आ वृषस्व	१३ [७] (११०६)

(९७)

१३ आथर्वणो भिषग् । ओषधयः । अनुष्टुप् ।

या ओषधीः पूर्वा जाता कुवेभ्यस्त्रियुगं पुग । मने नु बभ्रूणामिहं शतं धामानि सप्त च	१
शतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः । अधा शतक्रत्वा यूय—मिमं मे अगदं कृत	२
ओषधीः प्रति मोदध्वं पुष्पवतीः प्रसूवरीः । अश्वा इव मजित्वरी—वीरुधः पारयिष्णवः	३
ओषधीरिति मातर—स्तद्वो देवीरुपं ब्रुवे । सनेयमश्वं गां वास आत्मानं तव पूरुष	४
अश्वन्थे वो निषदनं पूर्णे वो वसतिष्कृता । गोभाज इत किलासथ यत मनवथ पूरुषम	५ [८]
यत्रोषधीः समग्मत राजानः समिताविव । विप्रः स उच्यते भिषग् रक्षोहामीवचातनः	६ (११११)

अश्वावतीं सोमावती—मूर्जयन्तीमुदोजसम् । आवित्सि सर्वा ओषधी—रस्मा अगिष्टतातये ७

उच्छुष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवेरते । धनं सनिष्यन्तीना—मात्मानं तव पुरुष ८

इष्कृतिर्नाम वो माता ऽथो ययं स्थ निष्कृतीः ।

सीराः पतत्रिणीः स्थन यदामयति निष्कृथ ९

अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इव वज्रमक्रमुः । ओषधीः प्राचृच्यव—यत् किं च तन्वोऽरे रपः १०[९]

यद्विमा वाजयन्नह—मोषधीर्हस्त आबुधे । आत्मा यक्षमस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ११

यस्योषधीः प्रसर्पथा—ङ्गमङ्गं परुष्परुः । ततो यक्षं वि बाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव १२

साकं यक्षं प्र पत चापेण किकिर्द्विनिना ।

साकं वातस्य धाज्या साकं नश्य निहाकया १३

अन्या वो अन्यामव—त्वन्यान्यस्या उपावत ।

ताः सर्वाः संविज्ञाना इदं मे प्रावता वचः १४

याः फलिनीया अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः

बृहस्पतिप्रसृता—स्ता नो मृश्चन्त्वंहसः १५[१०]

मुश्चन्तु मा शपथ्याऽरे—दथो वरुण्यादुत ।

अथो यमस्य पङ्क्तिशान्त सर्वस्मादेवकिल्बिषात १६

अवपतन्तीग्वदन द्विव ओषधयस्पति । यं जीवमश्रवामहे न स गिष्याति पुरुषः । १७

या ओषधीः सोमराज्ञी—बह्वीः शतविचक्षणाः । तासां त्वमस्युत्तमा—रं कामाय शं हृदे १८

या ओषधीः सोमराज्ञी—विष्ठिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसृता अस्यै सं दत्त वीर्यम् १९

मा वो रिषत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपञ्चतुष्पदुस्माकं सर्वमस्त्वनातुरम् २०

याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगन्त्य वीरुधो ऽस्यै सं दत्त वीर्यम् २१

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मण—स्तं राजन् पाश्यामसि २२

त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः ।

उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्माँ अभिदासति २३[११](११२९)

(९८)

१२ अर्ष्टिणेणो देवाणिः (वृष्टिकामः) । देवाः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पते प्रति मे देवतामिहि मित्रो वा यद्वरुणो वासि पूषा ।

आवित्यैवा यद्वसुभिर्मरुत्वान् त्स पर्जन्यं शतं नवे वृषाय १ (११३०)

आ दे॒वो दू॒तो अ॒जिरश्चि॑कित्वान् त्वद्दे॒वापे॑ अ॒भि मा॒मगच्छ॑त ।	
प्र॒तीची॑नः प्र॒ति मा॒मा व॑वृ॒त्स्व द॑धामि ते द्यु॒मतीं॑ वा॒चमा॑सन् २	
अ॒स्मे धे॑हि द्यु॒मतीं॑ वा॒चमा॑सन् बृ॒हस्प॑ते अ॒नमी॑वामि॒षिराम॑ ।	
यया॑ वृ॒ष्टिं श॑त॒नवे॑ वना॒व द्वि॑वा द्र॒प्सो म॑धु॒माँ आ वि॑वेश ३	
आ नो॑ द्र॒प्सा म॑धु॒मन्तो॑ वि॒शन्ति॒वन्द॑ दे॒व्याधि॑रथं स॒हस्र॑म् ।	
नि पी॑द हो॒त्रमृ॑त॒था य॑ज॒स्व दे॒वान् दे॒वापे॑ ह॒विषा॑ स॒पर्य ४	
आ॒र्षिषे॑णा हो॒त्रमृ॑षि॒र्निषी॑दन् दे॒वापि॑दे॒वसु॑म॒तिं चि॑कित्वान् ।	
स उ॒त्त॑र॒स्माद॑ध॒रं स॑मु॒द्रम॒पो दि॒व्या अ॑सृ॒जद्व॑र्ष्या॑ अ॒भि ५	
अ॒स्मिन् त॑स॒मु॒द्रे अ॑ध्यु॒त्तर॑स्मि॒न्नापो॑ दे॒वेभि॑र्नि॒वृता॑ अ॒तिष्ठ॑न् ।	
ता अ॑द्र॒वन्ना॒र्षिषे॑णेन॒ सृ॒ष्टा दे॒वापि॑ना प्र॒पिता॑ मृ॒क्षिणी॑षु ६ [१२]	
यद्दे॒वापिः॑ श॑त॒नवे॑ पु॒रोहि॑तो हो॒त्राय॑ वृ॒तः कृ॑प॒यन्न॑दी॒धत् ।	
दे॒वश्रु॑तं वृ॒ष्टि॒वनि॑ ररा॒णो बृ॒हस्प॑ति॒वाच॑म॒स्मा अ॑यच्छ॒त ७	
यं त्वा॑ दे॒वापिः॑ शु॒शु॒चानो॑ अ॒ग्न आ॒र्षिषे॑णा म॒नुष्यः॑ स॒र्माधि॑ ।	
वि॒श्वेभि॑र्दे॒वैरनु॑म॒द्यमा॑नः प्र॒प॒ज॒न्यमी॑रया वृ॒ष्टि॒मन्त॑म् ८	
त्वां पू॒र्व क॑प॒यो गी॑भि॒रीय॑न् त्वाम॑ध्व॒रेषु॑ पुरु॒हूत॑ वि॒श्वे ।	
स॒हस्रा॑ण्यधि॒रथान्य॑स्मि॒ आ नो॑ य॒ज्ञं रो॑हि॒द्वश्वो॑प॒ याहि ९	
ए॒तान्य॑ग्रे न॒वति॑र्न॒व त्वे॑ आ॒हुता॑न्यधि॒रथा॑ स॒हस्रा॑ ।	
तेभि॑र्व॒धस्व॑ त॒न्वः शू॒र पूर्वी॑—द्वि॒वा नो॑ वृ॒ष्टि॒मिषि॑तो रि॒रीहि १०	
ए॒तान्य॑ग्रे न॒वति॑ स॒हस्रा॑ सं प्र॒यच्छ॑ वृ॒ष्णा इ॒न्द्राय॑ भा॒गम् ।	
वि॒द्वान् प॑थ॒ ऋ॒तुशो॑ दे॒व्याना॑—न॒र्ष्यो॒लानं॑ द्वि॒वि दे॒वेषु॑ धे॒हि ११	
अ॒ग्ने वा॑ध॒स्व वि॑ मृ॒धो वि॑ दु॒र्गहा॑ ऽपामी॒वामप॑ र॒क्षांसि॑ मे॒ध ।	
अ॒स्मात् स॑मु॒द्राद्दे॒हतो॑ द्वि॒वो नो॑ ऽप॑ां भू॒मान॑मु॒प नः॑ सृ॒जेह १२ [१३] (११४१)	

(११)

१२ वस्रो वैश्वानसः । इन्द्रः । विष्टप ।

कं न॑श्चि॒त्रमि॑षण्य॒मि चि॑कित्वान् पृ॒थु॒ग्मानं॑ वा॒श्रं वा॑वृ॒धर्ध्य॑ ।	
क॒त त॑स्य॒ दानु॑ श॒र्वसो॑ व्यु॒ष्टौ त॑क्ष॒द्रजं॑ वृ॒त्रतु॑र॒मपि॑न्व॒त १	
स हि॑ द्यु॒ता वि॒द्युता॑ वे॒ति सा॒म पृ॒थुं थो॑नि॒मसु॑त्वा स॒साद॑ ।	
स स॒नीळि॑भिः प्र॒सह॑ानो अ॒स्य भ्रा॑तु॒र्न ऋ॒ते स॒मर्थ॑स्य॒ मायाः॑ २ (११४१)	

स वाजं यातापदुष्पदा यन त्वर्षाता परि षदत सनिष्यन् ।
 अनर्वा यच्छतदुरस्य वेदो द्रजिष्ठभेदवाँ अभि वर्षसा भूत ३
 स यद्वयोऽवनीर्गोषवाँ ऽऽ जुहोति प्रधन्यासु मसिः ।
 अपावो यन्न युज्यासोऽस्था द्रोण्यश्वास इरन्ते घृतं वाः ४
 स रुद्रेभिरशस्तवारः कभ्वा हित्वी गर्यमारवद्य आगाति ।
 वम्रस्य मन्ये मिथुना विवव्री अन्नमभीत्यागेदयन्मुषायन ५
 स इहासं तुवीरवं पतिर्दन् षळक्षं त्रिशीर्षाणं दमन्यत ।
 अस्य त्रितो न्वोजसा वृधानो विषा वराहमयोअग्रया हन् ६ [१४]

स दुहणे मनुष ऊर्ध्वमान आ साविषदर्शसानाय शरुम् ।
 स नृतमो नहुषोऽस्मत सुजातः पुरोऽभिनदहन् दस्युहत्ये ७
 सो अभ्रियो न यवस उदुन्यन् क्षयाय गातुं विदन्नां अम्मे ।
 उप यत सीवदिन्दुं शरीरंः श्येनाऽयोपाष्टिहन्ति दस्यून् ८
 स बार्धतः शवसानेभिरस्य कुत्साय शुष्णं कृपणे पगदात ।
 अयं कविमनयच्छस्यमानमत्कं यो अस्य सनितोत नृणाम् ९
 अयं दशस्यन् नर्योभिरस्य दुस्मो वुवेभिर्वरुणो न मायी ।
 अयं कनीनं क्रतुपा अवेद्यभिमीतारुं यश्चतुष्पात १०
 अस्य स्तोमेभिरांशिजः क्रजिश्वा व्रजं दरयद्वृषभेण पिपोः ।
 सुत्वा यद्यजतो वीदयद्भीः पुर इयानो अभि वर्षसा भूत ११
 एवा महो असुर वक्षथाय वम्रकः पङ्क्तिरुप सर्पदिन्द्रम् ।
 स इयानः कर्गति स्वस्तिमस्मा इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः १२ [१५] (११५३)

(१००)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० १००-११२]

१२ दुवस्युर्वान्दनः । विश्वे देवाः । जगती, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्र इह मघवन् त्वावदिन्द्रज इह स्तुतः सुतपा बोधि नो वृधे ।
 वुवेभिर्नः सविता प्रावतु श्रुतमा सर्वतातिमदिति वृणीमहे १
 भराय सु भरत भागमृत्वियं प्र वायवे शुचिपे क्रन्दादिष्टये ।
 गौरस्य यः पर्यसः पीतिमानश आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे २ (११५५)

आ नो देवः सविता साविषद्वयं ऋजूयते यजमानाय सुन्वते ।
यथा देवान् प्रतिभूषेम पाकवदा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ३
इन्द्रो अम्मे सुमना अस्तु विश्वहा राजा सोमः सुवितस्याध्येतु नः ।
यथायथा मित्रधितानि संदधु—रा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ४
इन्द्र उक्थेन शवसा परुदधे बृहस्पते प्रतरीतास्यायुषः ।
यज्ञो मनुः प्रमतिर्नः पिता हि कुमा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ५
इन्द्रस्य नु सुकृतं देव्यं सहा ऽग्निर्गृहे जरिता मेधिरः कविः ।
यज्ञश्च भूद्विदथे चारुन्तम आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ६ [१६]

न वो गुहा चक्रम भूरि दुष्कृतं नाविष्ट्यं वसवां देवहेळनम् ।
मार्किर्नो देवा अनृतस्य वर्षस आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ७
अपामीवां सविता साविषद्वयं—श्वरीय इदं सेधन्त्वद्वयः
ग्रावा यत्र मधुषुदुच्यतं बृहदा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ८
ऊर्ध्वो ग्रावा वसवाऽस्तु सोतरि विश्वा द्वेषांसि सनुतयुयोत ।
स नो देवः सविता पायुरीडय आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ९
ऊर्जं गावो यवमे पीवो अन्नन ऋतस्य याः सदेने कोशे अङ्ध्वे ।
तनूरव तन्वां अस्तु भेषजमा सर्वतातिमदिति वृणीमहे १०
क्रतुप्रावा जरिता शश्वतामव इन्द्र इन्द्रा प्रमतिः सुतावताम् ।
पूर्णमूर्धर्द्विज्यं यस्य सिक्तय आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ११
चित्रस्ते भानुः क्रतुपा अभिष्टिः सन्ति स्पृधो जरणिषा अधृष्टाः ।
रजिष्ठया रज्या पश्व आ गो—स्तूर्तूपति पर्यग्रं दुवस्युः १२ [१७] (११६५)

(१०१)

१० बुधः सौम्यः । विश्वे देवा, ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप् ४. ६ गायत्री; ५ बृहती; ९. १२ जगती ।

उद्धृध्यध्वं समनसः सखायः समग्निमिन्ध्वं बहवः सनीळाः ।
वृधिकामग्निमुषसं च देवी—मिन्द्रावितोऽवसे नि ह्वये वः १
मन्द्रा कृणुध्वं धिय आ तनुध्वं नावमरित्रपरणीं कृणुध्वम् ।
इष्कृणुध्वमायुधारं कृणुध्वं प्राञ्चं यज्ञं प्र णयता सखायः २ (११६७)

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योना वपतंह बीजम् ।	
गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत सृण्यः पक्रमेयात	३
सीरा युञ्जन्ति कवया युगा वि तन्वन्त पृथक् । धीरा वृवर्ष सुमनया	४
निराहावान कृणातन सं वरत्रा दधातन ।	
मिश्रामहा अवतमुद्रिणं वयं सुषेकमनुपक्षितम्	५
इष्कृताहावमवतं सुवरत्रं सुषेचनम् । उद्रिणं सिञ्चे अक्षितम्	६ [१८]
प्रीणीताश्वान् हितं जयाथ स्वस्तिवाहं रथमित कृणुध्वम् ।	
द्रोणाहावमवतमश्मचक्र मंसत्रकोशं सिञ्चता नृपाणाम्	७
व्रजं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वर्म सीव्यध्वं बहुला पृथूनि ।	
पुरः कृणुध्वमार्यसीरधृष्टा मा वः सुसोच्चमसो दंहता तम्	८
आ वो धियं यज्ञियां वर्त ऊतये देवा देवी यजतां यज्ञियामिह ।	
सा नो दुहीयद्यवसेव गत्वी सहस्रधाश पर्यसा मही गाः	९
आ तू विञ्च हरिमीं द्रोपस्थे वाशीभिस्तक्षताश्मन्मयीभिः ।	
परि ण्वजध्वं दश कक्ष्याभिरुभे धुरौ प्रति वह्निं युनक्त	१०
उभे धुरौ वह्निरपिब्दमानो ऽन्तर्यानिव चरति द्विजानिः ।	
यनस्पतिं वन आस्थापयध्वं नि पू दधिध्वमस्वनन्त उत्सम्	११
कपृन्नरः कपृथमुदधातन चोदयत खुदत वाजसातये ।	
निष्टिग्यः पुत्रमा च्यावयोतय इन्द्रं सत्रार्ध इह सोमपीतये	१२ [१९] (११७७)

(१०२)

१२ मुद्रलो भार्यश्वः । द्रुघण, इन्द्रो वा । त्रिष्टुप्: १, ३, १२ बृहती ।

प्र ते रथं मिथुकृत मिन्द्रोऽवतु धृष्णुया ।	
अस्मिन्नाजौ पुरुहूत श्रवाप्ये धनमक्षेषु नोऽव	१
उत् स्म वातो वहति वासो अस्या अधिरथं यदजयत सहस्रम् ।	
रथीरभून्मुद्रलानी गविष्टौ भरे कृतं व्यचेदिन्द्रसेना	२
अन्तर्यच्छ जिघांसतो वज्रमिन्द्राभिदासतः ।	
दासस्य वा मघवन्नार्यस्य वा सनुतर्यवया वधम्	३ (११८०)

उद्गो ह्रदमपिबज्जहपाणः कूटं स्म तृहवुभिमातिमेति ।

प्र मुक्कभारः श्रव इच्छमानो ऽजिरं ब्राह्म अभरन् सिषामन ४

न्यकन्दयन्नुपयन्त एनममेहयन् वृषभं मध्यं अजेः ।

तेन सूभर्वं शतवत सहस्रं गवां मुदलः प्रधने जिगाय ५

ककर्दवे वृषभो युक्त आसीदवावचीन सारथिरस्य केशी ।

दुधेर्युक्तस्य द्रवतः सहानम कृच्छन्ति ष्मा निष्पदो मुदलानीम् ६ [२०]

उत प्रधिमुदहन्नस्य विद्वानुपायुनग्वंसगमत्र शिक्षन् ।

इन्द्र उदावत पतिमघ्यानामरंहत पद्याभिः ककुद्धान ७

शुनमप्याव्यचरन् कपर्दी वरत्रायां दार्यान्ह्यमानः ।

नृम्णानि कृण्वन् ब्रह्मे जनाय गाः पस्पशानस्तविषीरधत् ८

इमं तं पश्य वृषभस्य युञ्जं काष्ठाया मध्ये दुघ्णं शयानम् ।

येन जिगाय शतवत सहस्रं गवां मुदलः पृतनाज्येषु ९

अरे अघा को न्वित्था ददर्श यं युञ्जन्ति तम्वा स्थापयन्ति ।

नास्मै तृणं नोदुकमा भरन्त्युत्तगे धुरो वहति प्रदेदिशत १०

परिवृक्तेव पतिविद्यमानम् पीप्याना कृचक्रेणेव मिश्रन् ।

एषेप्यां चिदृथ्यां जयेम मुमङ्गलं सितवदस्तु मातम् ११

त्वं विश्वस्य जगतश्चक्षुर्गिन्द्रासि चक्षुषः ।

वृषा यद्वृजिं वृषणा सिषांससि चोदयन् वाधिणा युजा १२ [२१](११८९)

(१०३)

१२ ऐन्द्रोऽप्रतिरथः । इन्द्रः, ४ बृहस्पतिः, १२ अप्वा देवी, १३ मरुतो वा । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनाम् ।

संकन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेना अजयत साकमिन्द्रः १

संकन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्चयवनेन धृष्णुना ।

तदिन्द्रेण जयत तत् महध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा २

स इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी संस्रष्टा स युध इन्द्रो गणेन ।

संस्रष्टजित् सोमपा बाहुशर्धुः—ग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ३ (११९२)

बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्रौ अपबाधमानः ।

प्रमञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्—अस्माकमेध्यविता रथानाम्

४

बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।

अभिवीरो अमिसत्वा सहोजा जत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित

५

गोत्रमिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्मं प्रमृणन्तमार्जसा ।

इमं सजाता अनु वीरयध्वमिन्द्रं सखायो अनु मं रमध्वम

६ [२२]

अभि गोत्राणि सहसा गाहमाना ऽदृगो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।

वृश्चयवनः पृतनाषाळयुध्योऽ—अस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु

७

इन्द्र आसा नेता बृहस्पति—दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सामः ।

वृक्सेनानामभिमञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतां यन्त्वग्रम्

८

इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आश्रित्यानां मरुतां गर्ध उग्रम् ।

महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थान

९

उद्धर्षय मघवन्नायुधा—न्युत् सत्त्वनां मामक्रानां मनांसि ।

उद्धृत्रहन् वाजिनां वाजिना—न्युद्धथानां जयतां यन्तु घोषाः

१०

अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजे—ध्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।

अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मां उ देवा अवता हवेषु

११

अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्ये परंहि ।

अभि प्रहि निर्वह हत्सु शोकै—रन्धेन मित्रास्तमसा सचन्ताम

१२

प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु ।

उग्रा वः सन्तु बाहवो ऽनाधृष्या यथासथ

१३ [२३] (१००९)

(१०४)

११ अष्टको वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि सोमः पुरुहूत तुभ्यं हरिभ्यां यज्ञमुप याहि तूयम् ।

तुभ्यं गिरो विप्रवीरा इयाना दधन्विर इन्द्र पिबा सुतस्य

१

अप्सु धूतस्य हरिवः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पूणस्व ।

मिमिक्षुर्यमद्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वधस्व मदमुक्थवाहः

२

प्रोग्रां पीतिं वृष्ण इयमि सत्यां प्रये सुतस्य हर्यश्च तुभ्यम् ।

इन्द्र धेनामिरिह मादयस्व धीमिर्विश्वाभिः शच्या गृणानः

३

(११०५)

ऊती शचीवस्तव वीर्येण वयो दधाना उशिज ऋतज्ञाः ।
 प्रजावदिन्द्र मनुषो वुरोणे तस्थुर्गुणन्तः सधमाद्यासः ४
 प्रणीतिभिष्टे हर्यश्च सुष्टोः सुषुम्नस्य पुरुचो जनासः ।
 मंहिष्ठामृतिं वितिरे दधानाः स्तोतार इन्द्र तव सुनृताभिः ५ [२४]

उप ब्रह्माणि हरिवा हरिभ्यां सोमस्य याहि पीतये सुतस्य ।
 इन्द्र त्वा यज्ञः क्षममाणमानइ इश्वो अस्यध्वरस्य प्रकेतः ६
 सहस्रवाजमभिमातिषाहं सुतेरणं मघवानं सुवृक्तिम ।
 उप भूषन्ति गिरे अप्रतीतमिन्द्रं नमस्या जरितुः पनन्त ७
 ममापो देवीः सुग्णा अमृक्ता याभिः सिन्धुमतर इन्द्र पुर्मिन ।
 नवतिं स्रोत्या नव च सर्वन्ती—देवेभ्यो गातुं मनुषे च विन्दः ८
 अपो महीरमिशस्तेरमुञ्चो ऽजागरास्वधि देव एकः
 इन्द्र यास्त्वं वृत्रतूर्यं चकथ ताभिर्विश्वायुस्तन्वं पुपुष्याः ९
 वीरेण्यः क्रतुरिन्द्रः मुशस्ति—रुतापि धना पुरुहूतमीदृ ।
 आदयद्रुत्रमकृणोदु लोकं मसाहे शक्रः पृतना अभिष्टिः १०
 शुनं हुवम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसाता ।
 शृण्वन्तमुग्रमतये सुमत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम ११ [२५] (१५१३)

(१०५)

११ कौन्सो दुर्मिशः सुमिशो वा । इन्द्रः । उष्णिक् । १ गायत्री वा । २, ७ विर्पालिकमध्या । ११ त्रिष्टुप् ।

कदा वसो स्तोत्रं हर्यत आव इमशा रुधद्राः । कृषं सुतं वाताप्याय १
 हरी यस्य सुयुजा विव्रता वे—रवन्तानु शेपा । उभा रजी न केशिना पतिर्वन २
 अप योरिन्द्रः पापज आ मर्तो न शश्रमाणो विभीषान् । शुभे यद्युयुजे तविषीवान् ३
 सचायोरिन्द्रश्चक्रेण ओ उपानमः सपर्यन । नदयोर्विव्रतयोः शूर इन्द्रः ४
 अधि यस्तस्थौ केशवन्ता व्यचस्वन्ता न पुष्ट्यै । वनोति शिप्राभ्यां शिपिणीवान् ५ [२६]

प्रास्तादृष्वीजा कृष्वेभि—स्ततक्ष शूरः शर्वसा । क्रभुर्न क्रतुभिर्मातरिश्वा ६
 वज्रं यश्चक्रे सुहनाय दस्यवे हिरीमशो हिरीमान् । अरुतहनुरजुतं न रजः ७
 अत्र ना वृजिना शिशी—त्युचा वनेमानृचः । नाब्रह्मा यज्ञ क्रधग्जोषति त्वे ८
 ऊर्ध्वा यन ते वेतिनी भू—द्यज्ञस्य धूर्षु सवर्न । सजूर्नावं ध्वयशसं सचायोः ९ (१५२९)

श्रिये ते पृश्निरुपसेचनी भू—च्छ्रिये दर्विंरपाः । यया स्वे पात्रे मिश्रस उत

१०

शतं वा यदसुर्य प्रति त्वा सुमित्र इत्थास्तौहर्मित्र इत्थास्तौत ।

आवो यदस्युहृत्ये कुत्सपुत्रं प्रावो यदस्युहृत्ये कुत्सवत्सम

११ [२७] (१२२६)

— (२०) —

[पञ्चाऽध्यायः ॥ ५॥ व० १-२७]

(१०३)

११ भृतांशः काट्ययः । अश्विनो । शिष्टप ।

उभा उ नूनं तदिदर्थयेथे वि तन्वाथ धियो वस्त्रापमेव ।

मधीचीना यातवे प्रेमजीगः सुदिनेव पृक्ष आ तंसयेथे

१

उष्टारं व फर्वरेषु श्रयथे प्रायांगेव श्वाद्या शामुग्रथः ।

दूतं हि ष्ठो यशसा जनेषु मापं स्थातं महिषवावणानां

२

साकंपुजा शकुनस्येव पक्षा एश्वेव चित्रा यजुरा गमिष्टम ।

अग्निरिव देवयोर्दीर्घिवासा परिजमानेव यजथः पुरुत्रा

३

आपी वा अस्मे पितरेव पुत्रो—ग्रं रूचा नृपतीव तुर्य ।

इर्येव पुष्ट्यै किरणेव भुज्यै श्रुष्टीवानेव हवमा गमिष्टम

४

वंसगेव पूष्या शिम्बाता मित्रेव कृता शतरा शतपन्ता ।

वाजोवोच्चा वयसा घर्म्येष्ठा मेघेवेषा संपर्याऽऽ पुगीषा

५ [१]

मृण्येव जर्मरी तुर्फरीतू नैतांशेव तुर्फरी पर्फरीका ।

उदून्यजेव जेमना मदुरु ता मे जराय्वजरं मरायु

६

पञ्जेव चर्चरं जारं मरायु क्षय्वार्थेषु तर्तरीथ उग्रा ।

क्रमू नापत खरमज्रा खरज्जु—र्वापुर्न पर्फरत क्षयद्रयीणाम

७

घर्मेव मधु जठरे सनेरु भगेविता तुर्फरी फारिवारम ।

पतरेव चचरा चन्द्रनिणि—द्वानक्रद्ग मनन्याऽऽ न जग्मी

८

बृहन्तेव गम्भरेषु प्रतिष्ठा पादेव गाधं तरते विदाथः ।

कर्णेव शासुरनु हि स्मराथो—ऽशेव नां भजतं चित्रमग्रः

९

आरङ्गरेव मध्वरेयेथे सारधेव गवि नीचीनवारे ।

कीनरेव स्वेदमासिष्विद्वाना क्षामेवोजा सूयवसात सचेथे

१०

क्रध्याम स्तोमं सनुयाम वाज—मा नां मन्त्रं सरथेहोप यातम् ।

यशो न पक्तं मधु गोष्वन्त—रा भृतांशो अश्विनोः काममघाः

११ [२] (१२३५)

(१०७)

११ दिव्य आक़िरसः, दक्षिणा वा प्राजापत्या । दक्षिणा, दक्षिणादातारो वा ।
शिष्टुप्, ४ जगती ।

- आविर्भून्महि माघोनमेषां विश्वं जीवं तमसो निरमोचि ।
महि ज्योतिः पितृभिर्वृत्तमागा दुरुः पन्था दक्षिणाया अदर्शि १
- उच्चा विवि दक्षिणावन्तो अस्थुर्ये अश्वदाः सह ते सूर्येण ।
हिरण्यदा अमृतत्वं भजन्ते वासादाः सोम प्र तिगन्त आयुः २
- दैवी पूर्तिर्दक्षिणा देवयज्या न कवारिभ्यो नहि ते पूणन्ति ।
अथा नरः प्रयतदक्षिणासो ऽवद्यभिया बहवः पूणन्ति ३
- ज्ञातधारं वायुमकं स्वर्विदं नृचक्षसस्ते अभि चक्षते हविः ।
ये पूणन्ति प्र च यच्छन्ति संगमे ते दक्षिणां दुहते सप्तमातङ्गम् ४
- दक्षिणावान् प्रथमो हूत एति दक्षिणावान् ग्रामणीरग्रमेति ।
तमेव मन्ये नृपतिं जनानां यः प्रथमो दक्षिणामाविवाय ५ [३]
- तमेव क्रधिं तमु ब्रह्माणमाहु र्यजन्यं सामगामुक्थशासम् ।
स शुक्रस्य तन्वो वेद तिस्रो यः प्रथमो दक्षिणया रराध ६
- दक्षिणाश्वं दक्षिणा गां ददाति दक्षिणा चन्द्रमुत यद्विरण्यम् ।
दक्षिणाघ्नं वनुते यो न आत्मा दक्षिणां वर्म कृणुते विजानन् ७
- न भोजा मंस्रुर्न न्यर्थमीयुर्न रिष्यन्ति न व्यथन्ते ह भोजाः ।
इदं यद्विश्वं भुवनं स्वश्चेतत् सर्वं दक्षिणैभ्यो ददाति ८
- भोजा जिग्युः सुरभिं योनिमग्रं भोजा जिग्युर्वध्वं या सुवासाः ।
भोजा जिग्युरन्तःपयं सुरगया भोजा जिग्युर्यं अहूताः प्रयन्ति ९
- भोजायाश्वं सं मृजन्त्याशुं भोजायास्ते कन्याः शुभ्रममाना ।
भोजस्येदं पुष्करिणीव वेश्म परिष्कृतं देवमानेव चित्रम् १०
- भोजमश्वाः सुष्ठुवाहो वहन्ति सुवृद्धो वर्तते दक्षिणायाः ।
भोजं देवासोऽवता भरेणु भोजः शत्रून्त्समनीकेषु जेता ११ [४] (११४६)

(१०८)

११ पणयोऽसुराः । सरमा देवता । २, ४, ६, ८, १०-११ सरमा देवशुर्ना ऋषिका ।
पणयो देवता । त्रिष्टुप् ।

किमिच्छन्तीं सरमा प्रेदमानङ् दूरे ह्यध्वा जगुरिः पराचैः ।	
कास्मेहितिः का परितक्म्यासीत् कथं रसाया अतरः पयांसि	१
इन्द्रस्य दूतीरिषिता चरामि मह इच्छन्तीं पणयो निधीन् वः ।	
अतिष्कदो भियसा तन्न आवत् तथा रसाया अतरं पयांसि	२
कीदृङ्मिन्द्रः सरमे का दृशीका यस्येदं दूतीरसरं पराकात ।	
आ च गच्छान्मित्रमेना दधामा—ऽथा गवां गोपतिर्नो भवाति	३
नाहं तं वेदु दभ्यं दभत स यस्येदं दूतीरसरं पराकात ।	
न तं गृहन्ति स्रवतो गभीरा हता इन्द्रेण पणयः शयध्वे	४
इमा गावः सरमे या ऐच्छः परि विवो अन्तान् सुभगे पतन्ती ।	
कस्त एना अव सृजादयुध्व्यु—तास्माक्रमायुधा मन्ति त्रिगमा	५ [५]
असेन्या वः पणयो वचांस्य—निषव्यास्तन्वः सन्तु पापीः ।	
अधृष्टो व एतवा अस्तु पन्था बृहस्पतिर्व उभया न मृञ्जात	६
अयं निधिः सरमे अद्रिबुध्नो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्न्यृष्टः ।	
रक्षन्ति तं पणयो ये सुगोपा रेकु पदमलकमा जगन्थ	७
एह गमन्नृषयः सोमशिता अयास्यो अङ्गिरसो नवग्वाः ।	
त एतमूर्धं वि भजन्त गोना—मथैतद्वचः पणयो वमन्ति	८
एवा च त्वं सरम आजगन्थ प्रबाधिता सहसा देव्येन ।	
स्वसारं त्वा कृण्वै मा पुनर्गा अप ते गवां सुभगे भजाम	९
नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्व—मिन्द्रो विदुरङ्गिरसश्च घोराः ।	
गोकामा मे अच्छदयन् यदाय—मपात इत पणयो वरीयः	१०
दूरमित पणयो वरीय उद्रावो यन्तु मिनतीकृतेन ।	
बृहस्पतिर्या अविन्नुभिर्गृह्णाः सोमो ग्रावाण ऋषयश्च विप्राः	११ [६] (११५७)

(१०९)

७ जुह्वन्ब्रह्मजाया, ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

तेऽवदन् प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषः ऽकूपारः सलिला मातरिश्वा ।

वीजुह्वरास्तप उग्रो मयोभू-गर्वा देवाः प्रथमजा क्रतेन १

सामो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहणीयमानः ।

अन्वर्तिता वरुणा मित्र आमी-दुग्निर्होता हस्तगृह्या निनाय २

हस्तेनैव ग्राह्य आधिरस्या ब्रह्मजायेयमिति चंदवाचन ।

न कृताय प्रह्ये तस्थ एषा तथा गष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य ३

देवा एतस्यामवदन्त पूर्वे समकृषयस्तपसं ये निषदुः ।

भीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुर्धा दधाति परमे व्योमन् ४

ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमङ्गम ।

तेन जायामन्वविन्दुदृहस्पतिः सामेन नीतां जुह्वं न देवाः ५

पुनर्वै देवा अदुः पुनर्मनुष्या उत ।

राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां पुनर्दुः ६

पुनर्दाय ब्रह्मजायां कृत्वी देवैर्निकिल्बिषम ।

ऊर्जं पृथिव्या भक्त्वायो-रुगायमुपासते ७ [७] (१२६४)

(११०)

११ जमदग्निर्भागवः, जामदग्न्या रामो वा । आग्नीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्,

३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवाङ्गाः, ६ उपासानक्ता, ७ दैव्यां होतारौ प्रचेतसां, ८ तिस्रो देव्यः

सरस्वतीळाभारन्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ।

आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान् त्वं दूतः कविर्गसि प्रचेताः १

तनूनपात् पथ क्रतस्य यानान् मध्वा समञ्जन्त्वदया सुजिह्व ।

मन्मानि धीभिरुत यज्ञमन्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः २

आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्वा ऽऽ याह्यग्ने वसुभिः सजोषाः ।

त्वं देवानामसि यह्व होता स एनान् यक्षीषितो यजीयान् ३

प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्ने अह्नाम् ।

भ्यु प्रथते वितरं वर्गीयो देवेभ्यो अर्चितये स्योनम ४ (१२६८)

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुभ्रमाणाः ।

देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा कुंभभ्यो भवत सुप्रायणाः

५ [८]

आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उपासानक्ता मदतां नि योनौ ।

विष्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिङ्गं दधानि

६

दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यजं मनुषो यजध्ये ।

प्रचोदयन्ता विदथेषु कारु प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशां विगन्तां

७

आ नो यजं भारती तूर्यमे—त्विळा मनुष्वविह चेतयन्ती ।

तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं स्योनं सरस्वती स्वर्पसः सदन्तु

८

य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिङ्गज्जुवनानि विश्वा ।

तमद्य होतारिणितो यजीयान् देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान्

९

उपावसृज त्मन्या समञ्जनं देवानां पार्थ ऋतुथा हवींषि ।

वनस्पतिः शमिता कुवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन

१०

मद्यो जातो व्यमिमीत यज—मग्निर्देवानामभवत् पुरोगाः ।

अस्य होतुः प्रदिश्युतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविर्दन्तु देवाः

११ [९] (१७७५)

(१११)

१० वैरूपोऽष्टादंष्टः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मनीषिणः प्र भर्ध्वं मनीषां यथायथा मतयः सन्ति नृणाम् ।

इन्द्रं सत्यैररयामा कृतेभिः स हि वीरो गिर्वणस्युर्विदानः

१

ऋतस्य हि सदसो धीतिरद्यौत सं गार्हियो वृषभो गोभिरानट् ।

उदतिष्ठत तविषेणा रवेण महान्ति चित् सं विद्याचा रजांसि

२

इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य वेदु स हि जिष्णुः पथिकृत सूर्याय ।

आन्मेनां कृण्वन्नच्युतो भुवद्गोः पतिर्विवः सनुजा अप्रतीतः

३

इन्द्रो मद्वा महतो अर्णवस्य व्रतामिनादङ्गिरोभिर्गृणानः ।

पुरुणि चिन्ति तताना रजांसि वाधार् यो धरुणं सत्यताता

४

इन्द्रो विवः प्रतिमानं पृथिव्या विश्वा वेदु सर्वना हन्ति शुष्णाम् ।

महीं चिद् द्यामार्तनात् सूर्येण चास्कम्भं चित् कम्भेनेन स्कभीयान्

५ [१०]

वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्त—रदेवस्य शूशुवानस्य मायाः ।

वि धृष्णो अत्र धृषता जघन्था—ऽथाभवो मघवन् बाह्वोजाः

६

(१९८१)

सचन्त यदुषसः सूर्येण चित्रामस्य केतवां गमविन्दन् ।	
आ यन्नक्षत्रं ददृशे विवो न पुनर्यतो नकिरद्धा नु वेद	७
दूरं किल प्रथमा जग्मुरासा—मिन्द्रस्य याः प्रमवे ससुरापः ।	
कं स्विदग्रं कं बुध आसा—मापां मध्यं कं वा नूनमन्तः	८
सृजः सिन्धुरहिना जयसानां आदिदेताः प्र विविजे जवेन ।	
मुमुक्षमाणा उत या मुमुजे ऽधेदेता न रमन्ते नितित्ताः	९
सधीचीः सिन्धुमुशतीरिवायन् त्सनाज्जार आरितः पुर्भिदासाम् ।	
अस्तमा ते पार्थिवा वसू—न्यस्मे जग्मुः सूनृता इन्द्र पूर्वीः	१० [११] (११८५)

(११०)

१० वैरूपा नभःप्रभेदनः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिबे प्रतिक्रामं सुतस्य प्रातःसावस्तव हि पूर्वपीतिः ।	
हर्षस्व हन्तवे शूर शत्रू—नुक्थेभिष्टे वीर्याष्टे प्र ब्रवाम	१
यस्ते रथो मनसो जवीया—नेन्द्र तेन सोमपेयाय याहि ।	
तूयमा ते हरयः प्र द्रवन्तु येभिर्यासि वृषभिर्मन्दमानः	२
हरित्वता वर्चसा सूर्यस्य श्रष्टं रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व ।	
अस्माभिरिन्द्र सखिभिर्हुवानः सधीचीनो मादयस्वा निपद्य	३
यस्य त्यत ते महिमानं मदे—ज्विमं मही रोदसी नाविंवित्ताम् ।	
तदोक् आ हरिभिरिन्द्र युक्तैः प्रियेभिर्याहि प्रियमन्नमच्छ	४
यस्य शश्वत् पपिवाँ इन्द्र शत्रू—ननानुकृत्या रण्या चक्रथ ।	
स ते पुरंधिं तविषीमियति स ते मदाय सुत इन्द्र सोमः	५ [१२]
इदं ते पात्रं सनवित्तमिन्द्र पिबा सोममना शतक्रतो ।	
पूर्ण आहावो मङ्गिरस्य मध्वो यं विश्व इदंभिर्हर्यन्ति देवाः	६
वि हि त्वामिन्द्र पुरुधा जनासो हितप्रयसो वृषभ ह्वयन्ते ।	
अस्माकं ते मधुमत्तमानी—मा भुवन्त्सर्वना तेषु हर्य	७
प्र त इन्द्र पूर्याणि प्र नूनं वीर्यां वोचं प्रथमा कृतानि ।	
सतीनमन्युरश्रथायो अद्रिं सुवेदुनामकृणोर्ब्रह्मणे गाम्	८ (११९१)

नि षु सीद गणपते गणेषु त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनाम् ।

न ऋते त्वत् क्रियते किं चनारे महामर्कं मघवश्चित्रमर्च

९

अभिख्या नो मघवन् नार्धमानान् त्सखे बोधि वसुपते सखीनाम् ।

रणं कृधि रणकृत् सत्यशुष्मा ऽभक्ते चिदा भजा राये अस्मान्

१० [१३](१२९५)

(११३)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ११३-११८]

१० वैरूपः शतप्रभेदनः । इन्द्रः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्वैरन् शुष्ममावताम् ।

यदैत् कृण्वानो महिमानमिन्द्रियं पीत्वी सोमस्य क्रतुमाँ अवर्धत

१

तमस्य विष्णुर्महिमानमोर्जसां—ऽशुं दधन्वान् मधुनो वि रंशते ।

देवेभिरिन्द्रो मघवा सयार्वभि—वृत्रं जघन्वाँ अभवद्वरेण्यः

२

वृत्रेण यदहिना बिभ्रदायुधा समस्थिथा युधये शंसमाविदे ।

विश्वे ते अत्र मरुतः सह तमना ऽवर्धन्मुग्र महिमानमिन्द्रियम्

३

जजान एव व्यबाधत् स्पृधः प्रापश्यद्वीरो अभि पौंस्यं रणम् ।

अवृश्चद्विमव सस्थदः सृज—दस्तभ्नान्नाकं स्वपस्यया पुथुम्

४

आदिन्द्रः सत्रा तविषीरपत्यत् वरीयो द्यावापृथिवी अबाधत् ।

अवामरन्वृषितो वज्रमायसं शेवं मित्राय वरुणाय द्वाशुषे

५ [१४]

इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यो विरिञ्चिन् ऋधायतो अरंहयन्त मन्यवे ।

वृत्रं यदुग्रो व्यवृश्चदोर्जसा ऽपो बिभ्रतं तमसा परीवृतम्

६

या वीर्याणि प्रथमानि कर्त्वा महित्वेभिर्यतमानौ समीयतुः ।

ध्वान्तं तमोऽव दध्वसे हत इन्द्रो मङ्गा पूर्ववृतावपत्यत्

७

विश्वे देवासो अध वृष्ण्यानि ते ऽवर्धयन्त्सोमवत्या वचस्यया ।

रुद्धं वृत्रमहिमिन्द्रस्य हन्मना ऽग्निर्न जम्मेस्तृ—

८

भूरि दक्षेभिर्वचनेभिर्ककभिः सख्येभिः सख्यानि प्र वोचत ।

इन्द्रो धुनिं च चुमुरिं च वृम्भय—अध्वान्तमनस्या शृणुते वृभीतये

९

त्वं पुरुण्या मरा स्वश्या येभिर्मसै निवचनानि शंसन् ।

सुगेभिर्विश्वा दुरिता तरेम विदो षु ण उर्विया गाधमद्य

१० [१५](१३०५)

(११४)

१० वैरूपः सार्धः तापसो घर्मो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४ जगती ।

- यर्मा समन्ता त्रिष्टुतं व्यापतु—स्तयोर्जुष्टि मातरिश्वा जगाम ।
 त्रिवस्पयो दिधिषाणा अवेपन विदुर्वेवाः सहसामानमर्कम् १
 तिस्रो कुप्राय निक्कतीरुपासत दीर्घभुतो वि हि जानन्ति वक्ष्यः ।
 तासां नि चिक्युः कवयो निदानं परेषु या गुह्येषु वृतेषु २
 चतुष्कपदा युवतिः सुपेशा घृतपतीका वयुनानि वस्ते ।
 तस्यां सुपर्णा वृषणा नि पेदतु—यत्र देवा दधिर भागधेयम् ३
 एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेश स इदं विश्वं भुवनं वि जप्ये ।
 तं पाकेन मनसापश्यमन्तित—स्तं माता रेळ्हि स उ रेळ्हि मातरम् ४
 सुपर्णं विप्राः कवयो वचोभि—रेकं सन्तं बहुधा कल्पयन्ति ।
 छन्दोसि च दधतो अध्वरेषु ग्रहान्सोमस्य मिमते द्वादश ५ [१६]
 षट्त्रिंशश्च चतुरः कल्पयन्त—छन्दोसि च दधत आद्वाकुशम् ।
 यज्ञं विमाय कवयो मनीष कंसामाभ्यां प्र रथं वर्तयन्ति ६
 चतुर्दशान्ये महिमानो अर्य तं धीरा वाचा प्र णयन्ति सप्त ।
 आप्तानि तीर्थं क इह प्र वाच—द्येनं पथा प्रपिबन्ते सुतस्य ७
 सहस्रधा पञ्चदशान्युक्था यावद् द्यावापृथिवी तावदित तत ।
 सहस्रधा महिमानः सहस्रं यावद्ब्रह्म विष्टितं तावती वाक् ८
 कश्छन्दसां योगमा वेदु धीरः को धिषण्यां प्रति वाचं पपाव ।
 कमृत्विजामप्यमं शूरमाहु—हरी इन्द्रस्य नि चिकाय कः स्वित ९
 भूम्या अन्तं पर्येके चरन्ति रथस्य धूर्षु युक्तासो अस्थुः ।
 भ्रमस्य दायं वि भजन्त्येभ्यो यदा यमो भवति हर्म्ये हितः १० [१७](१११५)

(११५)

९ वार्ष्टिहव्य उपस्तुतः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप्, ९ शकरी ।

- चित्र इच्छिशांस्तरुणस्य वक्षथो न यो मातरावप्येति धातवे ।
 अनृधा यद्वि जीर्जनदधा च नु ववक्ष सद्यो महि कृत्यं चरन् १
 अग्निहं नाम धायि दक्षपस्तमः सं यो वना युवते भस्मना वृता ।
 अभिप्रमुरा जुह्वा स्वध्वर इनो न प्रोथमानो यवसे वृषा २ (१११७)

तं वो विं न वृषदं देवमन्धस इन्तु प्रोथन्तं प्रवर्णन्तमणवम् ।
 आसा वक्षिं न गोचिषां विरिञ्चिनं महिषतं न सरजन्तमध्वनः ३
 वि यम्य ते जयसानस्याजर धक्षोर्न वाताः परि सन्नयच्युताः ।
 आ रण्वासो युर्युधयो न सन्वनं त्रितं नशन्तं प शिषन्तं उप्तर्य ४
 स इवृग्निः कण्वतमः कण्वमस्वा ऽयः परम्यान्तरम्य तरुणः ।
 अग्निः पातु गृणतो अग्निः सृरी नग्निर्वदानु तेषामर्वा नः ५ [१८]

वाजिन्तमाय सहस्रे सुपिड्य तृषु च्यवानो अनु जातवेदमे ।
 अनुदे चिद्यो धृषता वरं सतं महिन्तमाय धन्वनेदविष्यते ६
 एवाग्निर्मर्तेः सह सूरिभिर्वसुः पृथ्वे सहसः सूनरो नृभिः ।
 मित्रामो न ये सुर्धिता क्रतायवो द्यावो न द्युर्धरभि मन्ति मानुषान ७
 ऊर्जो नपात सहसावन्निति त्वां पस्तुतस्य वन्दन्त वृषा वाक् ।
 त्वां स्तोषाम न्वयां सुवीरा दार्घीं आयुः प्रतरं दधानाः ८

इति त्वाग्ने वृष्टिहव्यस्य पुत्रा उपस्तुताम् ऋषयोऽवोचन् ।
 तौर्ध्व पाहि गृणतश्च सृरीन् वषट्कषलित्यूध्वासो अनक्षन् नमो नम इत्युध्वासो अनक्षन् ९ [१९]

(११६)

(१३०४)

९ स्थानेऽग्नियुतः स्थीरोऽग्नियुपो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

पिबा सोमं महत इन्द्रियाय पिबा वृत्राय हन्तवे शविष्ठ ।
 पिब राये शर्वसे हूयमानः पिब मध्वस्तृपदिन्द्रा वृषस्व १
 अस्य पिब क्षुमतः प्रस्थितस्येन्द्र सोमस्य वरमा सुतस्य ।
 स्वस्तिदा मनसा मादयस्वा ऽर्वाचीनो रेवते सोमगाय २
 ममत्तु त्वा विष्यः सोम इन्द्र ममत्तु यः सृयते पार्थिवेषु ।
 ममत्तु येन वरिषश्चकथं ममत्तु येन निरिणासि शत्रून् ३
 आ द्विर्वा अमिनो यात्विन्द्रो वृषा हरिभ्यां परिषिक्तमन्धः ।
 गव्या सुतस्य प्रभृतस्य मध्वः सत्रा खेदामरुशहा वृषस्व ४
 नि तिग्मानि भ्राशयन् भ्राश्या न्यव स्थिरा तनुहि यातुजूनाम् ।
 उग्रार्य ते सहो बलं वदामि प्रतीत्या शत्रून् विगदेषु वृश्च ५ [२०] (१३०९)

व्य॑र्य इन्द्र॑ तनु॑हि भ॒वांस्यो॑—जः स्थि॑रेव ध॒न्व॒नोऽभि॑मातीः
 अ॒स्मद्वा॑वृ॒धानः॑ सहो॑भि—रनि॑भृष्टस्त॒न्वं वा॑वृधस्व ६
 इ॒दं ह॒विर्म॑घवन् तुभ्यं॑ रा॒तं प्रति॑ स॒म्रा॒ज्य॑णानो गृ॒भाय॑ ।
 तुभ्यं॑ सु॒तो म॑घवन् तुभ्यं॑ प॒क्वोऽ॑—ऽन्दीन्द्र॑ पिब॑ च प्र॒स्थित॑स्य ७
 अ॒न्दी॒दिन्द्र॑ प्र॒स्थिते॑मा ह॒वीषि॑ च॒नो दधि॑ष्व प॒चतो॑त सोम॑म् ।
 प्र॒यस्व॑न्तः प्रति॑ ह॒र्याम॑सि त्वा स॒त्याः स॑न्तु यज॑मानस्य॒ कामाः॑ ८
 प्रे॒न्द्राग्नि॑भ्यां सु॒वच॑स्यामि॒यमि॑ सिन्धा॑विव प्रेर॑यं नाव॑म॒र्कैः ।
 अया॑ इव॒ परि॑ चरन्ति दे॒वा ये अ॒स्मभ्यं॑ ध॒नदा॑ उ॒द्भिद॑श्च ९ [२१] (११३१)

(११७)

९ भिक्षुराक्षिरसः । धनाभदानं । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

न वा उ॑ दे॒वाः क्षु॒धमि॑द्व॒धं व॑दु—रु॒ताशि॑तमु॒पं ग॑च्छन्ति मू॒त्यवः॑ ।
 उ॒तो र॒यिः पृ॑णतो नो॒पं द॑स्य—त्यु॒तापृ॑णन् भ॒र्द्धितारं॑ न वि॒न्दते॑ १
 य आ॒धाय॑ च॒कमा॑नाय॒ पित्वा॑—ऽन्न॑वान्त्सन् र॒फिता॑योप॒जग्मु॑षे ।
 स्थि॒रं म॑नः कृ॒णुते॑ से॒वते॑ पु॒रो—तो चि॒त स म॑र्द्धितारं॑ न वि॒न्दते॑ २
 स इन्द्रो॑जो यो गू॒हवे॑ द॒वा—त्यन्न॑कामाय॒ चर॑ते कू॒शाय॑ ।
 अ॒रम॑स्मै भ॒वति॑ या॒मद्व॑ता उ॒ताप॑रीषु कृ॒णुते॑ स॒खाय॑म् ३
 न स स॒खा यो न द॑दाति स॒ख्यं स॒चाभु॑वे स॒चमा॑नाय॒ पित्वः॑ ।
 अ॒पास्मा॑त् प्रे॒यान्न॑ तदो॒को अ॑स्ति पृ॒णन्त॑म॒न्यम॑रणं चिदिच्छे॒त् ४
 पू॒णीया॑दि॒न्नार्ध॑मानाय॒ तव्या॑न् द्वा॒धीयांस॑मनु॒ पश्ये॑त् प॒न्थाम् ।
 ओ हि वर्त॑न्ते र॒थ्येव॑ च॒क्रा—ऽन्य॑म॒न्यमु॑पं तिष्ठन्त॒ रायः॑ ५ [२२]

मोघ॑म॒र्घं वि॒न्दते॑ अ॒प्रचे॑ताः स॒त्यं ब्र॑वीमि व॒ध इ॒त् स त॑स्य ।
 ना॒र्यम॑णं पु॒ष्यति॑ नो स॒खायं॑ के॒वला॑घो भ॒वति॑ के॒वला॑दी ६
 कू॒षन्नित् फा॒ल आ॑शितं कृ॒णोति॑ यन्न॒ध्वान॑म॒पं वृ॑द्ध॒क्ते च॒रि॒त्रिः ।
 व॒दन् ब्र॑ह्माव॒दतो॑ वनी॒यान् पू॑ण॒न्नापि॑रपृ॒णन्त॑म॒मि ष्या॑त् ७
 ए॒कपा॑द्भूयो द्वि॒पदो॑ वि च॒क्रमे॑ द्वि॒पात् त्रि॑पा॒दम॑न्येति प॒श्चात् ।
 चतु॑ष्पादेति द्वि॒पद॑म॒मिस्व॑रे स॒ंपश्य॑न् प॒ङ्क्तीरु॑पतिष्ठ॒मानः॑ ८ (११७१)

समौ चिद्वस्तौ न समं विविष्टः संमातरां चिन्नं समं दृहाते ।
यमबोधिन्नं समा वीर्याणि ज्ञाती चित सन्तौ न समं पृणीतः

९ [२३] (१३४२)

(११८)

९ उरुक्षय आमहीयधः । रक्षोहाऽग्निः । गायत्री ।

अग्ने हंसि न्यत्रिणं दीद्यन्मर्त्येष्वाम् । स्वे क्षये शुचिवत् १
उत्तिष्ठसि स्वाहुतो घृतानि प्रति मादसे । यत त्वा सुचः समन्धिरन् २
स आहुतो वि रोचते ऽग्निरीळिन्यां गिरा । सुचा प्रतीकमज्यते ३
घृतेनाग्निः समज्यते मधुप्रतीक आहुतः । रोचमानो विमार्वसुः ४
जरमाणः समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन । तं त्वा हवन्त मर्त्याः ५ [२४]

तं मर्ता अमर्त्यं घृतेनाग्निं संपर्यत । अदाभ्यं गृहर्पतिम् ६
अदाभ्येन शोचिषा ऽग्ने रक्षस्त्वं वह । गोपा क्रतस्य दीदिहि ७
स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष यातुधान्यः । उरुक्षयेषु दीद्यत ८
तं त्वा गीमिरुक्षया हव्यवाहं समीधिरे । यजिष्ठं मानुषे जने ९ [२५] (१३५१)

(११९)

१३ ऐन्द्रो लवः । आत्मा (इन्द्रः) । गायत्री ।

इति वा इति मे मनो गामश्वं सनुयामिति । कुवित् सोमस्यापामिति १
प्र वाता इव दोधत उन्मा पीता अयंसत । कुवित् सोमस्यापामिति २
उन्मा पीता अयंसत रथमश्वा इवाशवः । कुवित् सोमस्यापामिति ३
उप मा मतिरस्थित वाश्वा पुत्रमिव प्रियम् । कुवित् सोमस्यापामिति ४
अहं तष्टेव बन्धुरं पर्यचामि हृदा मतिम् । कुवित् सोमस्यापामिति ५
नहि मे अक्षिपच्चना—ऽच्छान्तसुः पञ्च कृष्टयः । कुवित् सोमस्यापामिति ६ [२६]

नहि मे रोदसी उभे अन्यं पक्षं च न प्रति । कुवित् सोमस्यापामिति ७
अभि द्यां महिना भुव—मभीर्मां पृथिवीं महीम् । कुवित् सोमस्यापामिति ८
हन्ताहं पृथिवीमिमां नि दधानीह वेह वा । कुवित् सोमस्यापामिति ९
ओषमित् पृथिवीमहं जङ्घनानीह वेह वा । कुवित् सोमस्यापामिति १०
द्विषि मे अन्यः पक्षोऽहं ऽधो अन्यमचीकृषम् । कुवित् सोमस्यापामिति ११ (१३६१)

अहमन्मि महामहो ऽभिजन्म्यमुदीषितः । कुवित् सोमस्यापामिति १२
गृहो याम्यरंकृतो वेवेभ्यो हव्यवाहनः । कुवित् सोमस्यापामिति १३ [२७] (१३६४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१००)

९ आथर्वणो बृहद्विषः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तद्विदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनुष्णः ।
सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रून् ननु यं विश्वे मवुन्त्यूमाः १
वावृधानः शर्वसा भूर्योजाः शत्रुर्वासाय मियसं दधाति ।
अव्यनञ्च व्यनञ्च सन्नि सं ते नवन्त प्रभृता मदेषु २
त्वे क्रतुमपि वृश्नन्ति विश्वे द्विर्यदृते त्रिभ्वन्त्यूमाः ।
स्वादोः स्वादीयः स्वादुना सृजा स—मदः सु मधु मधुनाभि वाधीः ३
इति चिद्धि त्वा धना जयन्तं मदमदं अनुमदन्ति विमाः ।
ओजीयो धृष्णा स्थिरमा तनुष्व मा त्वा दभन् यातुधाना दुरेवाः ४
त्वया वयं शशघ्नं रणेष्ु प्रपठ्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।
चोदयामि त आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयामि ५ [१]
स्तुषेप्यं पुरुषर्षसमृभ्व—मिनतममाप्यमाप्यानाम् ।
आ वर्धते शर्वसा सम दानन् प्र साक्षते प्रतिमानानि भूरि ६
नि तद्विधिषेऽवरं परं च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।
आ मातरां स्थापयसे जिगत्नू अत इनोपि कर्वरा पुरुषाणि ७
इमा ब्रह्म बृहद्विवा विवक्तीन्द्राय शुषमग्रियः स्वर्षाः ।
महो गोत्रस्य क्षयति स्वराजो दुरेश्व विश्वा अवृणोदप स्वाः ८
एवा महान् बृहद्विवा अथर्वा ऽवोचन स्वां तन्वमिन्द्रमेव ।
स्वसारो मातृभिर्वरीरिप्रा हिन्वन्ति च शर्वसा वर्धयन्ति च ९ [२] (१३७३)

(१०१)

१० हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः । कः (प्रजापतिः) । त्रिष्टुप् ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै वेवायं हविषा विधेम १
य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिणं यस्य वेवाः ।
यस्य द्यायामुतं यस्य मृत्युः कस्मै वेवायं हविषा विधेम २ (१३७५)

यः प्राणसो निमिषतो महित्वै—क इवाजा जगतो बभूव ।	
य ईशो अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम	३
यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रं रसया गृहाहुः ।	
यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम	४
येन द्यौरुग्रा पृथिवी च दृच्छा येन स्वः स्तभितं येन नाकः ।	
यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम	५ [३]
यं कन्दर्सी अवसा तस्तभान् अभ्यैक्षतां मनसा रजमाने ।	
यन्नाधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम	६
आपो ह यद्वृहतीर्विश्वमायन गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निम् ।	
ततो देवानां समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम	७
यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद् दक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम् ।	
यो देवेष्वधि देव एक आसीत् कस्मै देवाय हविषा विधेम	८
मा नो हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा जजान ।	
यश्चापश्चन्द्रा बृहतीर्जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम	९
प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ।	
यत् कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम्	१० [४] (१३८३)

(१३९)

८ चित्रमहा वासिष्ठः । अग्निः । जगतीः १, ५ त्रिष्टुप् ।

वसुं न चित्रमहसं गृणीष वामं शेवमतिथिमद्विषेण्यम् ।	
स रासते गुरुधो विश्वधायसो ऽग्निर्होता गृहपतिः सुवीर्यम्	१
जुषाणो अग्ने प्रति हर्य मे वचा विश्वानि विद्वान् वयुनानि सुकृतो ।	
घृतनिर्णिग्ब्रह्मणे गातुमेरय तव देवा अजनयन्ननु व्रतम्	२
सप्त धामानि परियन्नमर्त्यो दाशद्वाशुषे सुकृते मामहस्व ।	
सुवीरेण रयिणाग्ने स्वाभुवा यस्त आनद्र समिधा तं जुषस्व	३
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त इच्छन्त सप्त वाजिनम् ।	
गृण्वन्तर्गग्निं घृतपृष्ठमुक्षणं पूणन्तं देवं पूणते सुवीर्यम्	४ (१३८७)

त्वं दूतः प्रथमो वरेण्यः स हूयमानो असृताय मत्स्व ।

त्वां मर्जयन् मरुतो वृशुषो गृहे त्वां स्तोमेभिर्भृगवो वि रुरुचुः

५ [५]

इषं दुहन्त्सुदुषां विश्वधायसं यज्ञप्रिये यजमानाय सुकतो ।

अग्ने घृतस्नुस्त्रिस्तानि दीद्य—द्वितीर्यज्ञं परियन्त्सुकतूयसे

६

त्वामिवृस्या उषसो व्युष्टिषु दूतं कृण्वाना अयजन्त मानुषाः ।

त्वां देवा महयाप्याय वावृधु—राज्यमग्ने निमृजन्तो अध्वरे

७

नि त्वा वसिष्ठा अहन्त वाजिनं गृणन्तो अग्ने विदथेषु वेधसः ।

रायस्पोषं यजमानेषु धारय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [६] (१३९१)

(१३३)

८ वेनो भार्गवः । वेनः । त्रिष्टुप् ।

अयं वेनश्चोदयत पृश्निगर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने ।

इममपां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभीं रिहन्ति

१

समुद्रादूर्मिमुदियति वेनो नभोजाः पूष्ठं हर्यतस्य दर्शि ।

ऋतस्य सानावार्धं विष्टपि भ्रातृ समानं योनिमभ्यनूषत वाः

२

समानं पूर्वीरभि वावशाना—स्तिष्ठन् वत्सस्य मातरः सनीळाः ।

ऋतस्य सानावार्धं चक्रमाणा रिहन्ति मध्वो असृतस्य वाणीः

३

जानन्तो रूपमकृपन्त विप्रा मृगस्य घोषं महिषस्य हि गमन् ।

ऋतेन यन्तो अधि सिन्धुमस्थु—विद्वन्धर्वो असृतानि नाम

४

अप्सरा जारमुपसिष्मियाणा योषा बिभर्ति परमे व्योमन् ।

चरन् प्रियस्य योनिषु प्रियः सन् त्सीदत् पक्षे हिरण्यये स वेनः

५ [७]

नाकं सुपर्णमुप यत पतन्तं हृदा वेनन्तो अभ्यर्क्षत त्वा ।

हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम्

६

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाकं अस्थात प्रत्यङ् चित्रा बिभ्रद्वृस्यायुधानि ।

वसानो अत्कं सुरभिं दृशे कं स्वर्णं नाम जनत प्रियाणि

७

वृप्सः समुद्रमभि यजिगाति पश्यन् गृध्रस्य चक्षसा विधर्मन् ।

भानुः शुकेण शोचिषा चक्रान—स्तुतीये चक्रे रजसि प्रियाणि

८ [८] (१३९९)

(१२४)

१ अग्निः, १, ५-९ अग्नि-वरुण-सोमाः । १ अग्निः, २-४ अग्नेरात्मा, ५, ७-८ वरुणः,
६ सोमः, ९ इन्द्रः । शिण्डुप्, ७ जगती ।

इमं नो अग्न उर्प यज्ञमेहि पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् ।
असौ हव्यवाद्भुत नः पुरोगा ज्योगेव दीर्घं तम् आश्विपिठाः १
अदेवाद्देवः प्रचता गुहा यन् प्रपश्यमानो अमृतत्वमेमि ।
शिवं यत् सन्तमशिवो जहामि स्वात् सख्यादरणीं नाभिमेमि २
पश्यन्नन्यस्या अतिथिं वयाया क्रतस्य धाम वि मिमे पुरुणि ।
शंसामि पित्रे असुराय शेव मयजिजाद्यजियं भागमेमि ३
बह्वीः समा अकरमन्तरस्मिन्निन्द्रं वृणानः पितरं जहामि ।
अग्निः सोमो वरुणस्ते च्यवन्ते पर्यावर्द्धाष्टं तदेवाम्यायन् ४
निर्माया उ त्वे असुरा अभूवन् त्वं च मा वरुण कामयामि ।
क्रतेन राजन्नृतं विविञ्चन् मम राष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ५ [९]

इदं स्वरिदमिदास वाम मयं प्रकाश उर्वन्तरिक्षम् ।
हनाव वृत्रं निरोहिं सोम हविष्ठा सन्तं हविषा यजाम ६
कविः कवित्वा द्विवि रूपमासज दप्रभूती वरुणो निरपः सृजत ।
क्षेमं कृण्वाना जनयो न सिन्धवस्ता अस्य वर्णं शुचयो भरिभ्रति ७
ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं संचन्ते ता इमा क्षेति स्वधया मदन्तीः ।
ता ई विशो न राजानं वृणाना बीभत्सुवो अप वृत्रादतिष्ठन् ८
बीभत्सूनां सयुजं हंसमाहु रपां विव्यानां सख्ये चरन्तम् ।
अनुष्टुभमनु चर्चुर्यमाणमिन्द्रं नि चिक्युः कवयो मनीषा ९ [१०] (१४०८)

(१२५)

८ वागाम्भृणी । आत्मा । शिण्डुप्, ९ जगती ।

अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमावित्यैरुत विश्वदेवैः ।
अहं मित्रावरुणोमा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोमा १
अहं सोममाहनसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगम् ।
अहं दधामि ब्रविणं हविष्मते सुप्रज्येह यजमानाय सुन्वते २ (१४१०)

अहं राष्ट्रीं संगमनी वसूनां चिकितुषीं प्रथमा यज्ञियांनाम् ।
तां मा देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यविशयन्तीम् ३
मया सो अन्नमत्ति यो विपश्यति यः प्राणिति य ईं शृणोत्युक्तम् ।
अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति श्रुधि श्रुत श्रद्धिवं ते वदामि ४
अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवेभिरुत मानुषेभिः ।
यं कामये तंतमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमूर्ध्वं तं सुमेधाम् ५ [११]

अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शरवे हन्तवा उ ।
अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आ विवेश ६
अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन् मम योनिरप्स्वन्तः समुद्रे ।
ततो वि तिष्ठे भुवनान् विश्वोतामूं द्यां वर्ष्मणोप स्पृशामि ७
अहमेव वात इव प्र वाम्या रभमाणा भुवनानि विश्वा ।
परां दिवा पर एना पृथिव्यै तावती महिना सं बभूव ८ [१२] (१४१६)

(१२६)

८ शैलपिः कुल्मलबर्हिषो, वामदेव्योऽहोमुखा । विश्वे देवाः । उपरिष्ठावृहती, ८ त्रिष्टुप् ।

न तमंहो न दुरितं देवासो अष्ट मर्त्यम् ।
सजाषसो यमर्यमा मित्रो नयन्ति वरुणो अति द्विषः १
तद्वि वयं वृणीमहे वरुण मित्रार्यमन् ।
येना निरंहसो यूयं पाथ नेथा च मर्त्यमति द्विषः २
ते नूनं नोऽयमृतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।
नयिष्ठा उ नो नेषणि पयिष्ठा उ नः पर्षण्यति द्विषः ३
यूयं विश्वं परि पाथ वरुणो मित्रो अर्यमा ।
युष्माकं शर्मणि प्रिये स्याम सुप्रणीतयोऽति द्विषः ४
आदित्यासो अति सिधो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
उग्रं मरुद्भी रुद्रं हुवेमेन्द्रमग्निं स्वस्तयेऽति द्विषः ५
नेतार ऊ षु णस्तिरो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
अति विश्वानि दुरिता राजानश्चर्षणीनामति द्विषः ६
शुनमस्मभ्यमृतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।
शर्म यच्छन्तु सप्रथ आदित्यासो यदीमहे अति द्विषः ७ (१४११)

यथा ह त्यद्वसवो गौर्यं चित् पदि पिताममुञ्चता यजत्राः ।

एवो प्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तांयं प्रतरं न आयुः

८ [१३] (१४२४)

(१२७)

८ कुशिकः सौभरः, गत्रिषा भारद्वाजी । गत्रिः । गायत्री ।

गत्री व्यस्यदायती पुरुत्रा देव्यक्षमिः । विश्वा अधि श्रियोऽधित १

ओर्विषा अमर्त्या निवतो देव्युद्वतः । ज्योतिषा बाधते तमः २

निरु स्वसारमस्कृतो पसं देव्यायती । अपेदु हासते तमः ३

सा नो अद्य यस्या वयं नि ते यामन्नविक्षमहि । वृक्षे न वसति वयः ४

नि ग्रामासो अविक्षत नि पद्वन्तो नि पक्षिणः । नि श्येनासश्चिद्विधिनः ५

यावया वृक्यं वृकं यवयं स्तनमूर्ध्नि । अथा नः सुतरा भव ६

उप मा पेपिगत तमः कृष्णं व्यक्तमस्थित । उप ऋणेव यातय ७

उप ते गा इवाकरं वृणीष्व बुहितादिवः । गत्रि स्तोमं न जिग्युषे ८ [१४] (१४३२)

(१२८)

९ विहव्य आहिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

ममाष्टि वर्चो विहवेष्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तन्वं पुषेम ।

मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेण पृतना जयेम १

मम देवा विहवे सन्तु सर्व इन्द्रवन्तो मरुतो विष्णुरग्निः ।

ममान्तरिक्षमरुलोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामं अस्मिन् २

मयि देवा द्रविणमा यजन्तां मय्याशीरस्तु मयि देवहृतिः ।

देव्या होतारो वनुषन्तु पूर्वे ऽरिष्टाः स्याम तन्वा सुवीराः ३

मह्यं यजन्तु मम यानि हव्या ऽऽकूतिः सत्या मनसो मे अस्तु ।

एनो मा नि गां कतमच्चनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता नः ४

देवीः पलुर्वीरुरु नः कृणोत विश्वे देवास इह वीरयध्वम ।

मा हास्महि प्रजया मा तनूभिर्मा रधाम द्विषते सोम राजन् ५ [१५]

अग्ने मन्युं प्रतिनुवन् परेषा मदब्धो गोपाः पारि पाहि नस्त्वम ।

प्रत्यञ्जो यन्तु निगुतः पुनस्ते ईमैषां चित्तं प्रबुधां वि नेशत् ६

(१४३८)

धाता धातॄणां भुवनस्य यस्पतिर्वैवं त्रातारमभिमातिषाहम् ।

इमं यज्ञमश्विनोभा बृहस्पतिर्वैवाः पान्तु यजमानं न्यथात् ७

उरुध्यचा नो महिषः शर्म यंसकुस्मिन् हवे पुरुहुतः पुरुक्षुः ।

स नः प्रजायै हर्यश्व मृळयेन्द्र मा नो रीरिषो मा परा दाः ८

ये नः सपत्ना अप ते भवन्तिन्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।

वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोग्रं चेतारमधिराजमकन ९ [१६] (१४४१)

(१२९) [एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० १२९-१५१]

७ प्रजापतिः परमेष्ठी । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप् ।

नासदासीन्नो सदासीत् तदानीं नासीद्रजो नो व्योमा परो यत् ।

किमावरीवः कुह कस्य शर्मन्नम्भः किमासीद्गहनं गभीरम् १

न मृत्युरासीदमृतं न तर्हि न राज्या अह्म आसीत् प्रकेतः ।

आनीद्वान्तं स्वधया तदेकं तस्माद्भ्रान्यन्न परः किं चनास २

तम आसीत् तमसा गृह्णमग्रेऽप्रकेतं सलिलं सर्वमा इदम् ।

तुच्छयेनाभ्वर्पितं यदासीत् तपसस्तन्महिनाजायतैकम् ३

कामस्तदग्रे समवर्तताधि मनसो रतः प्रथमं यदासीत् ।

सतो बन्धुमसति निर्विन्दन् हृदि प्रतीप्या कवयो मनीषा ४

तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषा मधः स्विदासीदुपरि स्विदासीत् ।

रेतोधा आसन् महिमान आसन् त्वधा अवस्तात् प्रयतिः परस्तात् ५

को अद्भ्रा वेदु क इह प्र वोचत् कुत आजाता कुत इयं विसृष्टिः ।

अर्वाग्देवा अस्य विसर्जनेनाऽथा को वेदु यत आबभूव ६

इयं विसृष्टिर्यत आबभूव यदि वा वृधे यदि वा न ।

यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन् त्सो अद्भ्र वेदु यदि वा न वेद ७ [१७] (१४४८)

(१३०)

७ यज्ञः प्राजापत्यः । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप् । १ जगती ।

यो यज्ञो विश्वतस्तन्तुभिस्तुत एकशतं देवकर्मभिरायतः ।

इमे वयन्ति पितरो य आययुः प्र वयाप वयेत्बासते तते १ (१४४९)

पुमो॑ एनं॑ तनुत॑ उत॑ कृण॑न्ति पुमान्॑ वि त॑न्ने अधि॑ नाके॑ अ॒ग्नि॒न ।	
इमे॑ म॒यू॒खा उप॑ सेवुरु॑ स॒दुः सामा॑नि चक्रुस्त॑र्मरा॒णयो॑तव॑	२
कासी॑ति प्र॒मा प्र॑ति॒मा किं नि॒दान॑—माज्यं॑ किमासी॑ति परि॒धिः क॒ आ॑सीति ।	
छन्दुः॑ किमासी॑ति प्रउ॑गं किमु॒क्थं यद्दे॒वा दे॒वमय॑जन्त॒ विश्वे॑	३
अग्ने॑र्गाय॒त्र्यभव॑त् स॒युग्वो॑—णि॒हया॑ स॒विता॑ सं ब॑भूव ।	
अनु॑ष्टुभा॒ सोम॑ उ॒क्थैर्मह॑स्वान् बृह॑स्पतेर्बृ॒हती॑ वाच॑माव॒त्	४
वि॒राणि॑म॒त्रावरु॑णयो॒रभि॒श्री—रिन्द्र॑स्य त्रि॒ष्टुभि॑ह भा॒गो अ॒हः ।	
वि॒श्वान् दे॒वाभ्य॑ग॒त्या वि॒वेश॑ तेन॑ चा॒कल्प॑ क॒र्षया॑ मनु॒ष्याः	५
चा॒कल्पे॑ तेन॑ क॒र्षयो॑ मनु॒ष्या य॒ज्ञे जा॒ते पि॒तरा॑ नः पु॒राणे॑ ।	
पश्य॑न् मन्ये॑ मन॑सा चक्ष॑सा तान् य इ॒मं य॒ज्ञमय॑जन्त॒ पूर्वे॑	६
सह॑स्तो॒माः सह॑छन्द॒स आ॒वृतः॑ सह॑प्र॒मा क॒र्षयः॑ स॒प्त दे॒व्याः ।	
पूर्वे॑षां पन्था॑मनु॒हस्य॑ धी॒रा अ॒न्वाले॑भिरे॒ गथ्या॑ न रु॒मीन॑	७ [१८] (१४५५)

(१३१)

७ सुकीर्तिः काक्षीवनः । इन्द्रः, ४-५ अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप् ।

अप॑ प्राच॑ इन्द्र॑ विश्वा॑ अ॒मित्रा॑—नपापा॑चो अभिभू॑ते नुद॑स्व ।	
अपो॑दी॒चो अप॑ शू॒राध॑राच॑ उ॒रौ यथा॑ तव॑ शर्म॑न् मदे॑म	१
कृ॒विशू॒ङ्ग यव॑मन्तो॒ यवं चि॑—द्यथा॑ दान्त्य॑नु॒पूर्वं वि॒यूय॑ ।	
इहे॑हैषा॑ कृणु॒हि भो॒जनानि॑ ये ब॒र्हिषो॑ नमो॑वृ॒क्तिं न ज॒ग्मुः	२
नहि॑ स्थू॒र्युत॑था या॒तमस्ति॑ ना॒त श्रवो॑ विवि॑दे संग॒मेपु॑ ।	
ग॒व्यन्त॑ इन्द्र॑ स॒ख्याय॑ वि॒प्रा अ॒श्वाय॑न्तो वृ॒षणं॑ वा॒जय॑न्तः	३
यु॒वं सु॒राम॑म॒श्विना॑ नमु॑चावा॒सुर॑ स॒चा ।	
वि॒पि॒पा॒ना शु॑भस्प॒ती इन्द्र॑ कर्म॑स्वाव॒तम॑	४
पु॒त्रजि॑व पि॒तरा॑व॒श्विनो॑मे—न्द्रा॑वथुः का॒र्यवृ॑स॒नाभिः॑ ।	
यत् सु॒रामं॑ व्य॒पिबः॑ श॒चीभिः॑ सर॑स्वती॒ त्वा मघ॑व॒न्नभि॑ष्ण॒क्	५
इन्द्रः॑ सु॒त्रामा॑ स्व॒वाँ अ॒वोभिः॑ सु॒मृळी॑को भ॑वतु विश्व॑वे॒दाः ।	
वा॒घता॑ द्वेषो॒ अभयं॑ कृ॒णोतु॑ सु॒वीर्य॑स्य॒ पत॑यः स्या॒म	६ (१४६१)

तस्य वयं सुमतां यजियस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।

स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराच्चिद द्रेषः सनुतयुयोतु

७ [१९] (१४६१)

(१३२)

७ शकपूतो नार्मेधः । मित्रावरुणौ, १ द्युभूम्यश्विनः । विराडूपा, १ न्यङ्कुमारिणी,

२, ६ प्रस्तारपशक्तिः, ७ महासतोवृहती ।

इजानमिद द्यौर्गतावसु—गीजानं भूमिरभि प्रभूषणि ।

इजानं देवावश्विना—वभि सुमैरवधताम

१

ता वाँ मित्रावरुणा धारयत्क्षिती सुषुम्नेषितत्वता यजामसि ।

युवोः क्राणाय सख्यै—रभि ष्याम रक्षसः

२

अधा चिन्नु यद्विधिषामहे वा—मभि प्रियं रेक्णः पत्यमानाः ।

वृद्धाँ वा यत् पुष्याति रेक्णः सम्वारन् नकिरम्य मघानि

३

असावन्यो असुर सूयत् द्यौ—स्त्वं विश्वेषां वरुणामि राजा ।

मूर्धा रथस्य चाकुन् नेतावतैनसान्तकधुकू

४

अस्मिन्स्वेतच्छकपूत एनो हिते मित्रे निर्गतान् हन्ति वीरान् ।

अवोवा यद्धात् तनूष्ववः प्रियासु यजियास्ववाँ

५

युवोर्हि मातादितिर्विचेतसा द्यौर्न भूमिः पर्यसा पुपूतनि ।

अव प्रिया दिदिष्टन् सूरौ निनिक्त रश्मिभिः

६

युवं ह्यप्नराजावसीदत् तिष्ठद्वथं न धूर्षदं वनर्षदम् ।

ता नः कणूकयन्ती—नृमेधस्तत्रे अंहसः सुमेधस्तत्रे अंहसः

७ [२०] (१४६१)

(१३३)

७ सुदाः पैजवनः । इन्द्रः । शकरी, ४-६ महापशक्तिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्रो प्वस्मै पुरोरथ—मिन्द्राय शूषमर्चत ।

अभीके चिदु लोककृत संगे समत्सु वृत्रहा ऽस्माकं बोधि चोषिता

नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

१

त्वं सिन्धूरवासृजो ऽधराचो अहन्नहिम् ।

अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा परि ष्वजामहे

नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

२

(१४७१)

वि षु विश्वा अरातयो ऽर्यो न शन्त नो धियः ।

अस्तासि शत्रवे वधं यो न इन्द्र जिघांसति या ते रातिर्दुर्विषु

नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

३

यो न इन्द्रामितो जनो वृकायुरादिर्वेशति ।

अधस्पदं तमीं कृधि विबाधो असि सासहि—नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ४

यो न इन्द्रामिवासति सनाभिर्यश्च निष्ट्यः ।

अव तस्य बलं तिर महीव द्यौरध त्मना नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ५

वयमिन्द्र त्वायवः सखित्वमा रभामहे ।

ऋतस्य नः पथा नया—ऽति विश्वानि दुरिता नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ६

अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र तां शिक्ष या दोहते प्रति वरं जरित्रे ।

अच्छिद्रोर्ध्वी पीपयद्यथा नः सहस्रधारा पर्यसा मही गौः

७ [२१] (१४७६)

(१३४)

७, १-६ (पूर्वार्धस्य) मान्धाता यौवनाश्वः, ६ (उत्तरार्धस्य)— ७ गोधा ऋषिका । इन्द्रः ।

महापक्तिः, ७ पंक्तिः ।

उभे यद्विन्द्र रोदसी आपप्राथोषा इव ।

महान्तं त्वा महीनां सम्राजं चर्षणीनां देवी जनित्र्यजीजन—द्वा जनित्र्यजीजनत् १

अव स्म दुर्हणायतो मर्तस्य तनुहि स्थिरम् ।

अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्माँ आविर्वेशति देवी जनित्र्यजीजन—द्वा जनित्र्यजीजनत् २

अव त्या बृहतीरिषो विश्वश्चन्द्रा अमित्रहन् ।

शचीमिः शक्र धूनुही—न्द्र विश्वामिरुतिभिर्—देवी जनित्र्यजीजन—द्वा जनित्र्यजीजनत् ३

अव यत् त्वं शतक्रतु—विन्द्र विश्वानि धूनुषे ।

रयिं न सुन्वते सचा सहस्रिणीमिरुतिभिर्—देवी जनित्र्यजीजन—द्वा जनित्र्यजीजनत् ४

अव स्वेदा इवामितो विष्वक् पतन्तु विद्यवः ।

वूर्वाया इव तन्तवो व्यस्मदेतु दुर्मति—देवी जनित्र्यजीजन—द्वा जनित्र्यजीजनत् ५

वृष्यं ह्यङ्गुशं यथा शक्तिं विमर्षि मन्तुमः ।

पूर्वेण मघवन् पदा ऽजो वयां यथा यमो देवी जनित्र्यजीजन—द्वा जनित्र्यजीजनत् ६

नकिर्वेषा मिनीमसि नकिरा योपयामसि मन्त्रभुत्यं चरामसि ।

पक्षेमिरपिक्क्षेमि—रद्वामि सं रभामहे

७ [२२] (१४८१)

(१३५)

७ कुमारो यामायनः । यमः । अनुष्टुप् ।

यस्मिन् वृक्षे सुपलाशे कुवैः संपिबते यमः ।
 अत्रा नो विस्पतिः पिता पुराणौ अनु वेनति १
 पुराणौ अनुवेनन्तं चरन्तं पापयामुया । असूयन्नभ्यचाकशं तस्मा अस्पृहयं पुनः २
 यं कुमार नवं रथं मचक्रं मनसाकृणोः । एकैषं विश्वतः प्राञ्च मपश्यन्नधि तिष्ठसि ३
 यं कुमार प्रावर्तयो रथं विप्रैभ्यस्परि । तं सामानु प्रावर्तत समितो नाभ्याहितम् ४
 कः कुमारमजनय द्रथं को निर्वर्तयत् । कः स्वित् तवृद्य नो ब्रूया दनुदेयी यथामवत् ५
 यथामवदनुदेयी ततो अग्रमजायत । पुरस्तादुध आततः पश्चात्तिरयणं कृतम् ६
 इदं यमस्य सार्वनं देवमानं यदुच्यते ।
 इयमस्य धम्यते नाळी रयं गीर्मिः परिष्कृतः

७ [२३] (१४९०)

(१३६)

[७] १ जूतिः, २ वातजूतिः, ३ विप्रजूतिः, ४ वृषाणकः, ५ करिक्तः, ६ एतशः, ७ कल्प्यष्टकः
 (एते वातरशना मुनयः) । केशिनः= अग्नि-सूर्य-वायवः । अनुष्टुप् ।

केश्यग्निं केशी विषं केशी बिमर्ति रोदसी ।
 केशी विश्वं स्वर्हृशे केशीदं ज्योतिरुच्यते १
 मुनयो वातरशनाः पिशङ्गा वसते मला ।
 वातस्यानु धार्जि यन्ति यद्देवासो अविक्षत २
 उन्मदिता मौनेयेन वाता आ तस्थिमा वयम् ।
 शरीरेवस्माकं यूयं मर्तासो अमि पश्यथ ३
 अन्तरिक्षेण पतति विश्वा रूपावचाकशत् ।
 मुनिर्वृषस्यदेवस्य सौकृत्याय सखा हितः ४
 वातस्याश्वो वायोः सखा ऽथो कुवेषितो मुनिः ।
 उभौ समुद्रावा क्षेति यश्च पूर्वं उतापरः ५
 अप्सरसां गन्धर्वाणां मृगाणां चरणे चरन् ।
 केशी केतस्य विद्वान् तस्मा स्वादुर्मदिन्तमः ६
 वायुरस्मा उपामन्थत् पिनष्टि स्मा कुनक्षमा ।
 केशी विषस्य पात्रेण यद्वेदेणार्पितम् सह

७ [२४] (१४९७)

(१३७)

७, १ भग्वाजः, २ कश्यपः, ३ गोतमः, ४ अत्रिः, ५ विश्वामित्रः, ६ जमदग्निः,

७ वसिष्ठः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः ।	
उतागश्चकुषं देवा देवा जीवयथा पुनः	१
द्राविमौ वार्ता वात आ सिन्धोरा परावतः ।	
दक्षं ते अन्य आ वातु परान्यो वातु यद्रपः	२
आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।	
त्वं हि विश्वभेषजो देवानां दूत ईर्यसे	३
आ त्वागमं शन्तातिमि—रथो अरिष्टतातिमि	
दक्षं ते मदमामोषं परा यक्ष्मं सुवामि ते	४
त्रार्यन्तामिह देवा—त्रार्यतां मरुतां गणः ।	
त्रार्यन्तां विश्वा भूतानि यथायमरपा असंत	५
आप इद्वा उ भेषजी—रापो अमीवचातनीः ।	
आपः सर्वस्य भेषजी—स्तास्ते कृण्वन्तु भेषजम्	६
हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुगेगवी ।	
अनामयित्नुभ्यां त्वा ताभ्यां त्वोप स्पृशामसि	७ [२५](१५०४)

(१३८)

६ अङ्ग औरवः । इन्द्रः । जगती ।

तव त्य इन्द्र सख्येषु बह्वय ऋतं मन्वाना व्यदर्धिरुर्वलम् ।	
यत्रा दशस्यन्नपसो रिणन्नपः कुत्साय मन्मन्नह्यश्च वंसयः	१
अवांसृजः प्रस्वः श्वश्रयो गिरी—नुदाज उस्त्रा अपिबो मधु प्रियम् ।	
अवर्धयो वनिनो अस्य वंससा शुशोच सूर्य ऋतजातया गिरा	२
वि सूर्यो मध्ये अमुचद्रथं दिवो विद्वद्वासाय प्रतिमानमार्यः ।	
दृक्कहानि पिप्रोरसुरस्य मायिन इन्द्रो व्यास्यश्चकुर्वौ ऋजिर्ध्वना	३
अनाधृष्टानि धृषितो व्यास्य—अग्निर्धोरदेवौ अमृणक्यास्यः ।	
मासेव सूर्यो वसु पुर्यमा दवे गृणानः शत्रूरशृणाद्विरुक्मता	४ (१५०८)

अयुद्धसेनो विभ्वा विभिन्वता दाशद्वित्रहा तुज्यानि तेजते ।
इन्द्रस्य वज्रादविभेदमिश्रथः प्राक्रामच्छुन्ध्यूरजहादुषा अनः
एता त्या ते श्रुत्यानि केवला यदेक एकमकृणोरयज्ञम् ।
मासां विधानमदधा अधि द्यवि त्वया विभिन्नं भरति प्रधिं पिता

५

६ [२६](१५१०)

(१३९)

६ देवगन्धर्वो विश्वावसुः । सविता, ४-६ आत्मा । त्रिष्टुप् ।

सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात् सविता ज्योतिरुदयाँ अजस्रम् ।
तस्य पुषा प्रसवे याति विद्वान् त्संपश्यन् विश्वा भुवनानि गोपाः
नृचक्षा एष दिवो मध्य आस्त आपप्रिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ।
स विश्वाचींभि चष्टे घृताचीं—रन्तरा पूर्वमपरं च केतुम्
रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि चष्टे शचीभिः ।
देव इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे धनानाम्
विश्वावसुं सोम गन्धर्वमापो ददृशुषीस्तद्वृतेना व्यायन ।
तदुन्ववैदिन्द्रो रारहाण आसां परि सूर्यस्य परिधीरपश्यत
विश्वावसुर्गभि तन्नो गृणातु दिव्यो गन्धर्वो रजसो विमानः ।
यद्वा घा सत्यमुत यन्न विद्म धियो हिनवानो धिय इन्नो अव्याः
सस्मिमविन्दुच्चरणे नदीना मपावृणोद्गुरो अश्मवजानाम् ।
प्रासां गन्धर्वो अमृतानि वोच दिन्द्रो दक्षं परि जानादुहीनाम्

१

२

३

४

५

६ [२७](१५१६)

(१४०)

६ अग्निः पाशकः । अग्निः । सतोवृहती, १-२ विष्टारपक्षितः, ६ उपरिष्टाज्ज्योतिः ।

अग्ने तव श्रवो वयो महिं भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
बृहद्भानो शर्वसा वाजमुक्थ्यं दधासि दाशुषे कवे
पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि मानुना ।
पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि पुणक्षि रोदसी उभे
ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिमिहितः ।
त्वे इषः सं दधुर्भूरिवर्षसश्चित्रोतयो वामजाताः

१

२

३

(१५१९)

इरज्यन्नग्निं प्रथयस्व जन्तुभिः—रस्मे रायो अमर्त्य ।

स दर्शितस्य वर्षुषो वि राजसि पूणाक्षि सानसिं कर्तुम् ४

इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं राधसो महः ।

रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसिं रयिम् ५

ऋतावानं महिषं विश्वदर्शितमग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जनाः ।

श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं त्वा गिरा देव्यं मानुषा युगा ६ [२८](१५२२)

(१४१)

६ अग्निस्तापसः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अग्ने अच्छा ववेह नः प्रत्यङ् नः सुमना भव ।

प्र नो यच्छ विशस्पते धनदा असि नस्त्वम् १

प्र नो यच्छत्वर्यमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।

प्र देवाः प्रोत सुनृता रायो देवी ददातु नः २

सोमं राजानमवसे ऽग्निं गीर्भिर्हवामहे ।

आकृत्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम् ३

इन्द्रवायू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे ।

यथा नः सर्व इज्जनः संगत्यां सुमना असन्त ४

अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय ।

वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम् ५

त्वं नो अग्ने अग्निमिर्ब्रह्म यज्ञं च वर्धय ।

त्वं नो देवतातये रायो दानाय चोदय ६ [२९](१५२८)

(१४२)

८ शार्ङ्गाः— १-२ जरिता, ३-४ द्रोणः, ५-६ सारिसृकः, ७-८ स्तम्बमित्रः । अग्निः ।

त्रिष्टुप्, १-२ जगती, ७-८ अनुष्टुप् ।

अयमग्ने जरिता त्वे अभूदपि सहसः सूनो नत्वा न्यवस्थाप्यम् ।

ममं हि शर्म त्रिवरुथमस्ति त आरे हिंसानामप विद्युमा कृधि १

प्रवत् ते अग्ने जनिमा पितृयतः साचीव विश्वा मुवना न्युञ्जसे ।

प्र सप्तवः प्र सनिषन्त नो धियः पुरश्चरन्ति पशुपा इव त्मना २ (१५३०)

उत वा उ परि वृणक्षि बप्स—द्वहोरेण उलपस्य स्वधावः ।	
उत खिल्या उर्वराणां भवन्ति मा ते हेति तविषीं चुक्रुधाम	३
यदुद्धतो निवतो यासि बप्सत पृथगेषि प्रगार्धिनीव सेना ।	
यदा ते वातो अनुवार्ति शोचि—र्वसेव श्मश्रु वपसि प्र भूम	४
प्रत्यस्य श्रेणयो ददृश्र एकं नियानं बहवो रथांसः ।	
बाहू यदग्ने अनुमर्तुजानो न्यदुत्तानामन्वेपि भूमिम	५
उत ते शुष्मा जिहतामुत ते अर्चि—रुत ते अग्ने शशमानस्य वाजाः ।	
उच्छ्वस्व नि नम वर्धमान आ त्वाद्य विश्वे वसवः सदन्तु	६
अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।	
अन्यं कृणुष्वेतः पन्थां तेन याहि वशां अनु	७
आयने ते परायणे दूर्वा रोहन्तु पुष्पिणीः ।	
हृदाश्च पुण्डरीकाणि समुद्रस्य गृहा इमे	८ [१०] (१५३६)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-४९]

(१४३)

६ अग्निः सांख्यः । अश्विनो । अनुष्टुप् ।

त्यं चिदत्रिमृतजुग—मर्थमश्वं न यातव ।	
कक्षीर्वन्तं यवी पुना रथं न कृणुथां नवम्	१
त्यं चिदश्वं न वाजिन—मरेणवो यमत्तत ।	
हृळ्हं ग्रन्थि न वि प्यत—मत्रिं यविष्ठमा रजः	२
नरा दंसिष्ठावत्रये शुभ्रा सिपासतं धियः ।	
अथा हि वां विवो नरा पुनः स्तोमो न विशसं	३
चिते तद्वां सुराधसा रातिः सुमतिराश्विना ।	
आ यन्नः सदनं पृथी समने पर्यथो नरा	४
युवं भूज्युं समुद्र आ रजसः पार ईक्षितम् ।	
यातमच्छा पतत्रिभि—र्नासत्या सातये कृतम्	५
आ वां सुमैः शंयू इव मंहिष्ठा विश्ववेदसा ।	
समस्मे भूषतं नरो—त्सं न पिप्युषीरिषः	६ [१] (१५४९)

(१४४)

६ नाक्षर्यः सुपर्णः, यामायन ऊर्ध्वकृशना वा । इन्द्रः । गायत्री, २ बृहती,
५ सतोबृहती, ६ विष्टारपङ्क्तिः ।

अयं हि ते अमर्त्य इन्दुरत्यां न पत्यते । दक्षो विश्वार्युर्वधसे	१
अयमस्मासु काव्य ऋभुर्वज्रो दास्वते ।	
अयं विभर्त्यूर्ध्वकृशनं मर्द—मृभुर्न कृत्वयं मर्दम्	२
घृषुः श्येनाय कृत्वन् आसु स्वासु वंसगः । अव दीधेदहीशुवः	३
यं सुपर्णः परावतः श्येनस्य पुत्र आभरत । शतचक्रं योऽहो वर्तनिः	४
यं ते श्येनश्चारुमवूकं पदाभर—दरुणं मानमन्धसः ।	
एना वयो वि तार्यायुर्जीवस एना जागार बन्धुता	५
एवा तदिन्द्र इन्दुना देवेषु चिद्धारयाते महि-त्यजः ।	
कृत्वा वयो वि तार्यायुः सुकृतो कृत्वायमस्मदा सुतः	६ [२] (१५४८)

(१४५)

६ इन्द्राणी । सपत्नीबाधनम् (उपनिषत्) । अनुष्टुप् । ६ पङ्क्तिः ।

इमां खनाम्योषधिं वीरुधं बलवत्तमाम् ।	
यया सपत्नीं बाधते यया संविन्दते पतिम्	१
उत्तानपर्णे सुभगे देवजूते सहस्वति ।	
सपत्नीं मे परा धम पतिं मे केवलं कुरु	२
उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुस्तराभ्यः ।	
अथा सपत्नी या ममा—ऽधरा साधराभ्यः	३
नद्यस्या नाम गूष्णामि नो अस्मिन् रमते जने ।	
परमिव परावतं सपत्नीं गमयामसि	४
अहमस्मि सहमाना ऽथ त्वमसि सासहिः ।	
उमे सहस्वती भूत्वी सपत्नीं मे सहावहे	५
उप तेऽधां सहमाना—ममि त्वाधां सहीयसा ।	
मामनु प्र ते मनो वत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु	६ [३] (१५५४)

(१४६)

६ ऐरम्भदो देवमुनिः । अरण्यानी । अनुष्टुप् ।

अरण्यान्यरण्या—न्यसौ या प्रेव नश्यसि ।	
कथा ग्रामं न पृच्छसि न त्वा भीरिव बिन्दतीऽ	१
वृषारवाय वदते यदुपावति चिच्चिकः ।	
आघातिभिरिव धावयन्नरण्यानिर्महीयते	२
उत गाव इवादन्त्युत वेश्मेव दृश्यते ।	
उतो अरण्यानिः सायं शकटीरिव सर्जति	३
गामङ्गैष आ ह्वयति दार्वङ्गैषो अपावधीत ।	
वसन्नरण्यान्यां सायमक्रुक्षदिति मन्यते	४
न वा अरण्यानिहन्त्युन्यश्चेन्नाभिगच्छति ।	
स्वादोः फलस्य जग्ध्वाय यथाकामं नि पद्यते	५
आश्रनगन्धिं सुरभिं बह्वन्नामकृषीवलाम ।	
प्राहं मृगाणां मातरमरण्यानिर्मशंसिषम	६ [४] (१५६०)

(१४७)

५ सुवेदाः शैरीषिः । इन्द्रः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

अत्ते दधामि प्रथमार्य मन्यवे ऽहन्यद्वृत्रं नर्यं विवेरपः ।	
उमे यत्त्वा भवतो रोदसी अनु रेजते शुष्मात् पृथिवी बिदव्रिवः	१
त्वं मायाभिरनवद्य मायिनं श्वस्यता मनसा वृत्रमर्दयः ।	
त्वामिन्नरो वृणते गर्विष्टिषु त्वां विश्वासु हव्यास्विष्टिषु	२
ऐषु चाकन्धि पुरुहूत सुरिषु वृधासो ये मघवन्नानशुर्मघम् ।	
अर्चन्ति तोके तनये परिष्टिषु मेधसाता वाजिनमह्वये धने	३
स इक्षु रायः सुभृतस्य चाकनन्मघं यो अस्य रत्नं चिकेतति ।	
त्वार्धो मघवन् वृश्वध्वरो मक्षू स वाजं भरते धना नृभिः	४
त्वं शर्धाय महिना गृणान उरु कृधि मघवज्जगन्धि रायः ।	
त्वं नो मित्रो वरुणो न मायी पित्वो न वस्म दयसे विमक्ता	५ [५] (१५६५)

इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि ।

मतीसस्त्वा सामिधान हवामहे मृळीकार्यं हवामहं

२

त्वामु जातवदसं विश्ववारं गृणे धिया ।

अग्ने देवाँ आ वह नः प्रियव्रतान् मृळीकार्यं प्रियव्रतान्

३

अग्निर्देवा देवानामभवत् पुरोहितो ऽग्निं मनुष्याः कषयः समीधिरे ।

अग्निं महो धनसातावहं हुवे मृळीकं धनसातये

४

अग्निरग्निं भरद्वाजं गविष्ठिरं प्रावन्नः कण्वं त्रसदस्युमाहवे ।

अग्निं वसिष्ठो हवते पुरोहितो मृळीकार्यं पुरोहितः

५ [८] (१५८०)

(१५१)

५ श्रद्धा कामायनी । श्रद्धा । अनुष्टुप् ।

श्रद्धयाग्निः समिध्यते श्रद्धया हूयते हविः ।

श्रद्धां भर्गस्य मूर्धनि वचसा वेदयामसि

१

प्रियं श्रद्धे ददतः प्रियं श्रद्धे दिदासतः ।

प्रियं भोजेषु यज्वस्विदं मं उदितं कृधि

२

यथा देवा असुरेषु श्रद्धामुग्रेषु चक्रिरे ।

एवं भोजेषु यज्वस्वस्माकमुदितं कृधि

३

श्रद्धां देवा यजमाना वायुगोपा उपासते ।

श्रद्धां हव्ययाकूत्या श्रद्धया विन्दते वसु

४

श्रद्धां प्रातर्हवामहे श्रद्धां मध्यंदिनं परि ।

श्रद्धां सूर्यस्य निष्पुचि श्रद्धे श्रद्धापयेह नः

५ [९] (१५८५)

(१५२)

[छादसोऽनुवाकः ॥११॥ सू० १५२-१९१]

५ शासो भारद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

शास इत्था महौ अस्य मित्रस्त्रादो अद्भुतः ।

न यस्य हन्यते सखा न जीयते कदा चन

१

स्वस्तिदा निशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी ।

वृषेन्द्रः पुर एतु नः सोमपा अमयंकरः

२

(१५८७)

वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हनू रुज ।

वि मन्युमिन्द्र वृत्रह ह्यमित्रस्यामिदासतः

३

वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।

यो अस्मौ अमित्रास त्यधरं गमया तमः

४

अपेन्द्र द्विषतो मनो ऽप जिज्यासतो वधम् ।

वि मन्योः शर्म यच्छ वरीयो यवया वधम्

५ [१०] (१५९०)

(१५३)

५ वेयजामय इन्द्रमातरः । इन्द्रः । भायत्री ।

इन्द्र्यन्तीरपस्युव इन्द्रं जातमुपासते । मेजानासः सुवीर्यम्

१

त्वमिन्द्र बलादधि सहस्रो जात ओजसाः । त्वं वृषन् वृषेवसि

२

त्वमिन्द्रासि वृत्रहा व्यन्तरिक्षमतिरः । उद द्यामस्तभ्ना ओजसा

३

त्वमिन्द्र सजोषस मर्क विमर्षि बाह्वोः । वज्रं शिशान ओजसा

४

त्वमिन्द्रामिभूरसि विश्वा जानान्योजसा । स विश्वा भुव आभवः

५ [११] (१५९५)

(१५४)

५ यमी वैवस्वती । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

सोम एकेभ्यः पवते घृतमेक उपासते ।

येभ्यो मधु प्रधावति तौश्विदेवापि गच्छतात्

१

तपसा ये अनाधुष्यास्तपसा ये स्वर्ययुः ।

तपो ये चक्रिरे महस्ताँश्विदेवापि गच्छतात्

२

ये युध्यन्ते प्रधनेषु शूरासो ये तनूत्यजः ।

ये वा सहस्रदक्षिणास्ताँश्विदेवापि गच्छतात्

३

ये चित् पूर्वं क्रतुसाप क्रतावान क्रतावृधः ।

पितृन् तपस्वतो यम तौश्विदेवापि गच्छतात्

४

सहस्रणीथाः कवयो ये गोपायन्ति सूर्यम् ।

कषीन् तपस्वतो यम तपोजौ अपि गच्छतात्

५ [१२] (१६००)

(१५५)

१ शिरिम्बिठो भारद्वाजः । अलक्ष्मीघ्नम् । २-३ ब्रह्मणस्पतिः, ५ विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अगा॑यि का॒णे वि॒क्रे गि॒रिं गच्छ॑ सदान्वं ।	
शि॒रिम्बि॑ठस्य स॒त्त्वभि॑स्तेभि॒ष्ट्वा चा॑तयामसि	१
च॒सो इ॒तश्च॑त्तामु॒तः सर्वा॑ भू॒णान्या॑रुषी ।	
अ॒रा॒प्यं ब्र॑ह्मणस्प॒ते ती॑क्ष्णशृ॒ङ्गोऽव॑न्निहि	२
अ॒दो यद्वा॑रु॒ पूर्व॑ते सि॒न्धोः पा॑रे अ॒पूरु॑पम् ।	
तदा॑ र॒भस्व॑ बु॒र्हणो॑ तेन॒ गच्छ॑ परस्तरम्	३
य॒द्ध प्रा॑चीरज॒गन्तो॑—रो मण्डू॒रधा॑णिकीः ।	
ह॒ता इन्द्र॑स्य श॒त्रवः॑ सर्वे॑ बु॒द्ध्या॑शयः	४
प॒रीमे॑ गा॒र्मनि॑षत् प॒र्यग्नि॑मह॒षत् ।	
दे॒वेष्व॑क॒त श्र॑वः क॒ इमाँ॑ आ द॒धर्ष॑ति	५ [१३] (१६०५)

(१५६)

५ केतुराग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अ॒ग्निं हि॑न्वन्तु नो॒ धियः॑ स॒त्तिमा॑शु॒र्मिवा॑जिषु । तेन॑ जेष्म॒ धन॑धनम् १	
यया॑ गा आ॒करा॑महे से॒नया॑ग्ने तवो॒त्या । तां नो॑ हि॒न्व म॒घर्ष॑ये २	
आ॒ग्ने स्था॑रं रा॒यिं भर॑ पृथुं गो॒मन्त॑म॒श्विन॑म् । अ॒ङ्घ्रिं स्व॑ व॒र्तया॑ प॒णिम् ३	
अ॒ग्ने नक्ष॑त्रम॒जर॑मा सूर्यं रो॒हयो॑ वि॒वि । द॒धज्ज्यो॑तिर्जने॒भ्यः ४	
अ॒ग्ने के॒तुर्वि॑शाम॒सि प्रे॑ष्ठः श्रे॑ष्ठ उप॒स्थस॑त । बो॒धा स्तो॒त्रे वयो॑ दध॒त ५ [१४] (१६१०)	

(१५७)

५ भुवन आप्तयः, साधना वा भवनः । विश्वे देवाः । द्विपदा त्रिष्टुप् ।

इ॒मा नु॑ कं भु॒वना॑ सी॒षधा॑मे—न्द्रश्च॒ विश्वे॑ च दे॒वाः १	
य॒ज्ञं च॑ नस्त॒न्वं च॑ प्र॒जां चा॑—ऽऽ॒दित्यै॑रिन्द्रः स॒ह ची॑कृ॒त्पाति॑ ॥१॥ २	
आ॒दित्यै॑रिन्द्रः स॒गणो॑ म॒रुद्भि॑—र॒स्माकं॑ भू॒त्ववि॑ता त॒नूना॑म ३	
ह॒त्वाय॑ दे॒वा असु॑रान् यदा॒यन् दे॒वा दे॒वत्व॑म॒भिरक्ष॑माणाः ॥२॥ ४	
प्र॒त्यश्च॑म॒र्कम॑नय॒च्छची॑भि—रा॒क्षित॑ स्व॒धामि॑षिरां प॒र्यप॑श्यन् ॥३॥ ५ [१५] (१६१५)	

(१५८)

५ चक्षुः सौर्यः । सूर्यः । गायत्री, २ स्वराद ।

सूर्यो नो विवस्पातु वातो अन्तरिक्षात्	। अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः	१
जोषा सवितर्यस्य ते हरः शतं सर्वा अहति । पाहि नो विद्युतः पतन्त्याः	२	
चक्षुर्नो देवः सविता चक्षुर्न उत पर्वतः	। चक्षुर्धाता दधातु नः	३
चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे चक्षुर्विरूपे तनूभ्यः	। सं चेदं वि च पश्येम	४
सुसंहर्षं त्वा वयं प्रति पश्येम सूर्य	। वि पश्येम नृचक्षमः	५ [१६] (१६२०)

(१५९)

६ पौलोमी शची । शची (आत्मानं तुष्टाव) । अनुष्टुप् ।

उकुसौ सूर्यो अगा—कुसुयं मामको भगः ।	
अहं तद्विद्वला पति—मभ्यसाक्षि विषासहिः	१
अहं केतुरहं मूर्धा ऽहमुग्रा विवार्चनी ।	
ममेदनु कर्तुं पतिः सेहानाया उपाचरेत्	२
मम पुत्राः शत्रुहणो ऽथो मे दुहिता विराट् ।	
उताहमस्मि संजया पत्यौ मे श्लोक उत्तमः	३
येनेन्द्रो हविषा कृत्य—भवद् द्युमन्युत्तमः ।	
इदं तदकि देवा असपत्ना किलाभुवम	४
असपत्ना सपत्नघ्नी जयन्त्यभिभूवरी ।	
आवृक्षमन्यासां वर्चो राधो अस्थेयसामिव	५
समजैषमिमा अहं सपत्नीरभिभूवरी ।	
यथाहमस्य वीरस्य विराजानि जनस्य च	६ [१७] (१६२६)

(१६०)

५ पूरणो वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तीवस्यामिर्वयसो अस्य पाहि सर्वथा वि हरी इह मुञ्च ।	
इन्द्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरमन् तुभ्यमिमे सुतासः	१
तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु सोत्वास—स्त्वां गिरः श्वाङ्या आ ह्वयन्ति ।	
इन्द्रेवमद्य सर्वनं जुषाणो विश्वस्य विद्वो इह पाहि सोमम्	२
य उशता मनसा सोममस्मै सर्वहृदा देवकामः सुनोति ।	
न गा इन्द्रस्तस्य परा ददाति प्रशस्तमिच्छार्कमस्मै कृणोति	३ (१६२९)

अनुस्पष्टो भवन्त्येषां अम्य यो अस्मै रेवान न सुनोति सोमम् ।

निर्गतौ मघवा न दधाति ब्रह्मद्विषां हन्त्यनानुदिष्टः

४

अश्वायन्तो गव्यन्तो वाजयन्तो हवामहे त्वोषगन्तवा उ ।

आभूषन्तस्ते सुमतो नवायां वयमिन्द्र त्वा जुनं हुवेम

५ [१८] (१६३९)

(१६१)

५ राजापत्या यक्षमनाशन । इन्द्राग्ना, राजयक्षमघं वा । त्रिष्टुप्, ५ अनुष्टुप् ।

मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय कर्मजातयक्षमाहुन राजयक्षमा ।

ग्रहिर्जग्राह यदि वेतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र भुमुक्तमनम्

१

यदि क्षितायुर्यदि वा परंते यदि मृत्योरन्तिक नीन एव ।

तमा हंगमि निरुक्तेरुपस्था दस्युर्षमेनं शतशरदाय

२

महस्राक्षेणं शनशाग्देन शतायुषा हविषाहर्षमेनम् ।

शतं यथेमं शरदो नयानीन्द्रो विश्वस्य दुरितस्य पारम्

३

शनं जीव शरदो वधमानः शतं हेमन्तान्छतम् वसन्तान् ।

शतमिन्द्राग्नी संविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषेमं पुनर्दुः

४

आहर्षं त्वाधिदं त्वा पुनरगाः पुनरनं ।

सर्वाङ्ग सर्वं ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेऽविदम्

५ [१९] (१६३५)

(१६२)

६ ब्राह्मो रक्षोहा । रक्षोहा । अनुष्टुप् ।

ब्रह्मणाग्निः संविदुक्तो रक्षोहा बाधतामितः ।

अमीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये

१

यस्ते गर्भममीश दुर्णामा योनिमाशये ।

अग्रिणं ब्रह्मणा अह निष्कृत्यादमनीनशत

२

यस्ते शन्ति पतयन्तं निपत्सुं यः सरीसृपम् ।

जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

३

यस्ते क्रुमं तिहर्त्यन्तरा दंपती शये ।

यानि यो अन्तर्गच्छिह तमितो नाशयामसि

४

यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ।

प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

५

(१६४१)

यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहयित्वा निपद्यते ।
प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

६ [२०] (१६४२)

(१६३)

६ विवृष्टा काश्यपः । यश्मनाशनम् । अनुष्टुप् ।

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कणाभ्यां द्युबुकादधि ।
यक्ष्मं शीर्षण्यं मस्तिष्का—जिह्वाया वि वृहामि ते
ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनुक्यात ।
यक्ष्मं दोषण्यं मंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते
आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यां वनिष्ठाहंदादधि ।
यक्ष्मं मर्तसाभ्यां यक्रः प्लाशिभ्यो वि वृहामि ते
ऊरुभ्यां ते अर्श्ववन्द्वा पाणिभ्यां प्रपदाभ्याम् ।
यक्ष्मं श्रोणिभ्यां भासका—ज्जंसो वि वृहामि ते
महनाडनकरणा—लोमभ्यस्ते नखभ्यः ।
यक्ष्मं सर्वस्माद्वात्मन—स्तमिदं वि वृहामि ते
अङ्गाङ्गालोमालोमो जातं पर्वणिपर्वणि ।
यक्ष्मं सर्वस्माद्वात्मन—स्तमिदं वि वृहामि ते

१

२

३

४

५

६ [२१] (१६४८)

(१६४)

५ प्रचेता आङ्गिरसः । दुःस्वप्नाशनम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

अपेहि मनसस्पते ऽपं काम पुरश्चर ।

परो निर्रक्त्या आ चक्ष्व बहुधा जीवतो मनः

१

भद्रं वै वरं वृणते भद्रं युञ्जन्ति दक्षिणम् ।

भद्रं वैवस्यते चक्षुर्बहुत्रा जीवतो मनः

२

यवाशसा निःशसाभिशसो—पारिम जाग्रतो यत् स्वपन्तः ।

अग्निर्विश्वान्यपं बुष्कृता—न्यजुंष्टान्यारे अस्मद् दधातु

३

यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते ऽभिद्रोहं चरामसि ।

प्रचेता न आङ्गिरसो द्विपतां पात्वंहसः

४

अर्जिष्माद्यासनाम् चा—ऽभुमानागसो वयम् ।

जाग्रत्स्वप्नः संकल्पः पापो यं द्विप्मस्तं म कञ्छतु यो नो द्वेष्टि तमृच्छतु ५ [२२] (१६५३)

(१६५)

५ नैर्ऋतः कपोतः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

देवाः कपोत इषितो यविच्छन् दूतो निर्रेत्या इदमाजगाम ।	
तस्मा अर्चाम कृण्वाम निष्कृतिं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे	१
शिवः कपोत इषितो नो अस्त्वनागा देवाः शकुनो गृहेषु ।	
अग्निर्हि विप्रो जुषतां हविर्नः परि हेतिः पक्षिणी नो वृणक्तु	२
हेतिः पक्षिणी न दमात्यस्मानाष्ट्या पदं कृणुते अग्निधाने ।	
शं नो गोभ्यश्च पुरुषेभ्यश्चास्तु मा नो हिंसीविह देवाः कपोतः	३
यदुलूको वर्धति मोघमेतद्यत कपोतः पदमग्नौ कृणोति ।	
यस्य दूतः प्रहित एष एतत् तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे	४
ऋचा कपोतं नुदत प्रणोदमिषं मर्दन्तः परि गां नयध्वम् ।	
संयोपर्यन्तो दुरितानि विश्वा हित्वा न ऊर्जं प्र पतात् पतिष्ठः	५ [२३] (१६५८)

(१६६)

५ ऋषभो वैराजः, ऋषभः शाकरो वा । सपत्न्यम् । अनुष्टुप्, ५ महापङ्क्तिः ।

ऋषभं मा समानानां सपत्नानां विषासहिम् ।	
हन्तारं शत्रूणां कृधि विराजं गोपतिं गवाम्	१
अहमस्मि सपत्नहेन्द्र इवारिष्टो अक्षतः ।	
अधः सपत्ना मे पदोरिमे सर्वे अभिष्ठिताः	२
अत्रैव वोऽपि नद्याम्युभे आत्नी इव ज्यया ।	
वाचस्पते नि षेधेमान् यथा मदधरं वदान्	३
अभिभूरहमार्गमं विश्वकर्मण धाम्ना ।	
आ वश्वित्तमा वो व्रतमा वोऽहं समितिं ददे	४
योगक्षेमं व आदायाऽहं भूयासमुत्तम आ वो मूर्धानमकमीम् ।	
अधस्पदान्म उद्रदत मण्डूका इवोदुका न्मण्डूका उदुकार्षिण	५ [२४] (१६६३)

(१६७)

४ विश्वामित्र-जमदग्नी । इन्द्रः, ३ सोम-वरुण-बृहस्पति-अनुमति-मघवत्-धाता-विधातारः । जगती ।

तुभ्येदमिन्द्र परि विच्यते मधु त्वं सुतस्य कलशस्य राजसि ।	
त्वं रायं पुरुषीरामु नस्कृधि त्वं तपः परितप्याजयः स्वः	१ (१६६४)

स्वर्जितं महिं मन्वानमन्धसो हवामहे परि शक्रं सुतां उप ।	
इमं नो यज्ञमिह बोध्या गहि स्पृधो जयन्तं मधवानमीमहे	२
सोमस्य राज्ञो वरुणस्य धर्मणि बृहस्पतेरनुमत्या उ शर्मणि ।	
तवाहमद्य मधवन्नृपस्तुतौ धातुर्विधातः कलशौ अभक्षयम्	३
प्रसूतो भक्षमकरं चरावपि स्तोमं चेमं प्रथमः सूरिरुन्मृजे ।	
सुते सातेन यद्यागमं वां प्रति विश्वामित्रजमदग्नी दमे	४ [२५] (१६६७)

(१६८)

४ अनिलो वातायनः । वायुः । त्रिष्टुप् ।

वार्तस्य नु महिमानं रथस्य रुजन्नेति स्तनयन्नस्य घोषः ।	
विविस्पृग्यात्यरुणानि कृण्वन्नृतो एति पृथिव्या रणुमर्त्येन	१
सं प्रेरते अनु वार्तस्य विष्ठा ऐनं गच्छन्ति समनं न योषाः ।	
तामिः सयुक् सरथं देव ईयते ऽस्य विश्वस्य भुवनस्य राजा	२
अन्तरिक्षे पृथिमिरीयमानो न नि विशते कतमच्चनाहः ।	
अपां सखां प्रथमजा क्रतावा कं स्वज्जातः कुत आ बभूव	३
आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भो यथावशं चरति देव एषः ।	
घोषा इवस्य शृण्विरे न रूपं तस्मै वाताय हविषा विधेम	४ [२६] (१६७१)

(१६९)

४ शबरः काक्षीवतः । गानः । त्रिष्टुप् ।

मयोभूवार्तो अमि वातुसा ऊर्जस्वतीराषधीरा रिशन्ताम् ।	
पीवस्वतीर्जीविधन्याः पिबन्त्ववसाय पद्वते रुद्र सुळ	१
याः सरूपा विरूपा एकरूपा यासामग्निरिष्ट्या नामानि वेद ।	
या अङ्गिरसस्तर्पसेह चक्रुस्ताभ्यः पर्जन्य महि शर्म यच्छ	२
या देवेषु तन्वमैरयन्त यासां सोमो विश्वा रूपाणि वेद ।	
ता अस्मभ्यं पर्यसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिन्द्र गोष्ठे रिरीहि	३
प्रजापतिर्मह्यमिता रराणो विश्वैर्वैः पितृभिः संविद्वानः ।	
शिवाः सतीरुप नो गोष्ठमाकस्तासां वयं प्रजया सं मदेम	४ [२७] (१६७५)

(१७०)

४ विभ्राद सौर्यः । सूर्यः । जगती, ४ आस्तारपङ्क्तिः ।

विभ्राद् बृहत् पिबतु सोम्यं मध्वायुर्धृद्यज्ञपतावविह्वनम् ।	
वार्तजूतो यो अमिरक्षति त्मना प्रजाः पुषोष पुरुधा वि रजति	१
विभ्राद् बृहत् सुभृतं वाजसातमं धर्मन् विषो धरुणे सत्यमर्पितम् ।	
अमित्रहा वृत्रहा दम्युहंतमं ज्योतिर्जज्ञे असुरहा संपत्नहा	२
इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं विश्वजिद्धं न जिदुच्यते बृहत् ।	
विश्वभ्राद् भ्राजो महि सूर्यो हृश उरु पप्रथे सह ओजो अच्युतम्	३
विभ्राजञ्ज्योतिषा स्वर्गच्छो रोचनं विवः ।	
येनेमा विश्वा भुवनान्याभृता विश्वकर्मणा विश्वदेव्यावता	४ [२८] (१६७९)

(१७१)

४ इटो भार्गवः । इन्द्रः । गायत्री ।

त्वं त्यमिदतो रथमिन्द्र प्रावः सुतावतः । अशृणोः सोमिनो हवम्	१
त्वं मखस्य दोधतः शिरोऽव त्वचो मरः । अगच्छः सोमिनो गुहम्	२
त्वं त्यमिन्द्र मर्त्यमास्त्रबुधाय वेन्यम् । मुहुः श्रभा मनस्यवे	३
त्वं त्यमिन्द्र सूर्य पश्वा सन्तं पुरस्कृधि । देवानां चित्तिरो वशम्	४ [२९] (१६८१)

(१७२)

४ संवर्त आङ्गिरसः । उषाः । द्विपदा विराट् ।

आ याहि वनसा सह गावः सचन्त वर्तनिं यदूर्धभिः	१
आ याहि वस्व्या धिया मंहिष्ठो जारयन्मखः सुदानुभिः	॥१॥ २
पितुभृतो न तन्तुमित सुदानवः प्रति दध्मो यजामसि	३
उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुजातता	॥२॥ ४ [३०] (१६८७)

(१७३)

६ ध्रुव आङ्गिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

आ त्वाहार्धमन्तरेधि ध्रुवस्तिष्ठति चाचलिः ।	
विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्वाङ्मधि अशत्	१ (१६८८)

इहैधि मापं ज्योष्ठाः पर्वत इवाविचाचलिः ।

इन्द्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठेह राष्ट्रमु धारय

२

इममिन्द्रो अवीधरद् ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।

तस्मै सोमो अधि ब्रवत् तस्मा उ ब्रह्मणस्पतिः

३

ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवासः पर्वतो इमे ।

ध्रुवं विश्वमिदं जगद् ध्रुवो राजा विशामयम्

४

ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।

ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवम्

५

ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ऽभि सोमं भृशामसि ।

अथो त इन्द्रः केवली विशो बलिहृतस्करत्

६ [३१] (१६९३)

(१७४)

५ अभीवर्त आग्निरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

अभीवर्तेन हविषा येनेन्द्रो अभिवावृते ।

तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते ऽभि राष्ट्राय वर्तय

१

अमिधृत्य सपत्ना नभि या नो अरातयः ।

अभि पूतन्यन्तं तिष्ठा ऽभि यो न इरस्यति

२

अमि त्वा देवः सविता ऽभि सोमो अवीवृतत् ।

अमि त्वा विश्वा भूता न्यभीवर्तो यथासंसि

३

येनेन्द्रो हविषा कृत्य भवद् द्युमन्युत्तमः ।

इदं तर्कं देवा असपत्नः किलाभुवम्

४

असपत्नः सपत्नहा ऽभिराष्ट्रो विषासहिः ।

यथाहमेषां भूतानां विराजानि जर्नस्य च

५ [३२] (१६९८)

(१७५)

४ ऊर्ध्वग्रावा सर्प आर्बुदिः । ग्रावाणः । गायत्री ।

प्र वो ग्रावाणः सविता देवः सुवतु धर्मणा । धूर्षु युज्यध्वं सुनुत

१

ग्रावाणो अप कुच्छुना मप सेधत दुर्मतिम् । उग्राः कर्तन मेषजम्

२

(१७००)

ग्रावाण उर्परंवा महीयन्ते सजोषसः । वृष्णे दधतो वृष्ण्यम् ३
ग्रावाणः सविता नु वो देवः सुवतु धर्मणा । यजमानाय सुन्वते ४ [३३](१७०९)

(१७६)

४ स नुराभेवः । १ ऋभवः, २-४ अग्निः । अनुष्टुप्, १ गायत्री ।

प्र सूनव ऋभूणां बृहन्नवन्त वृजना ।
क्षामा ये विश्वधांसो ऽश्रन् धेनुं न मातरम् १
प्र देवं देव्या धिया भरता जातवेदसम् ।
हव्या नो वक्षदानुषक् २
अयमु प्य प्र देवयु—होता यज्ञाय नीयते ।
रथो न योरभीवृतो घृणीवाश्चेतति त्मना ३
अयमग्निरूप्य—त्यमृतादिव जन्मनः ।
सहसश्चित सहीयान देवो जीवातवे कृतः ४ [३४](१७०६)

(१७७)

३ पतङ्गः प्राजापत्यः । मायाभेदः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

पतङ्गमक्तमसुरस्य मायया हृदा पश्यन्ति मनसा विपश्चितः ।
समुद्रे अन्तः कवयो वि चक्षते मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः १
पतङ्गा वाचं मनसा विभर्ति तां गन्धर्वोऽववृद्धेभ्यो अन्तः ।
तां द्योतमानां स्वयं मनीषा—मृतस्य पदे कवयो नि पान्ति २
अपश्यं गोपामनिपद्यमान—मा च परां च पथिभिश्चरन्तम् ।
स सधीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ३ [३५](१७०९)

(१७८)

३ अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यः । तार्क्ष्यः । त्रिष्टुप् ।

त्यम् पु वाजिनं देवजुतं सहावानं तरुतारं रथानाम् ।
अरिष्टनेमिं पृतनार्जमाशुं स्वस्तये तार्क्ष्यमिहा हुवेम १
इन्द्रस्येव रातिमाजोहुवानाः स्वस्तये नार्वमिवा रुहेम ।
उर्वी न पृथ्वी बहुले गर्भीरे मा वामेतौ मा परेतौ रिषाम २ (१७११)

सद्यश्चिद्यः शर्वसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान् ।
सहस्रसाः शतसा अस्य रंहिर्न स्मा वरन्ते युवतिं न शयीम

३ [३६](१७१२)

(१७९)

३ क्रमेण - शिबिरौर्जानरः, काशिराजः प्रतर्दनः, रौहिदश्वो वसुमनाः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् । १ अनुष्टुप् ।

उत्तिष्ठताव पश्यते—न्द्रस्य भागमुत्वियम् ।

यदि आतो जुहोतन यद्यश्नाति ममत्तन

१

आतं हविरो विन्द्व प्र याहि जगाम सूरौ अध्वनो विमध्यम् ।

परि त्वासते निधिभिः सखायः कुलपा न वाजपतिं चरन्तम्

२

आतं मन्य ऊर्ध्वानि आतमग्नी सुआतं मन्ये तहतं नवीयः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृधः पिबेन्द्र वज्रिन् पुरुकृज्जुषाणः

३ [३७](१७१५)

(१८०)

३ जय ऐन्द्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र संसाहिषे पुरुहूत शत्रु—उज्येष्ठस्ते शुष्म इह रातिरस्तु ।

इन्द्रा भर वक्षिणेना वसूनि पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्

१

मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगन्था परस्याः ।

सूकं संशाय पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रून् ताळिह वि मृधो नुदस्व

२

इन्द्र क्षत्रमभि वाममोजो ऽजायथा वृषभ चर्षणीनाम् ।

अपानुवो जनममित्रयन्त—मरु वेवेभ्यो अकृणोरु लोकम्

३ [३८](१७१८)

(१८१)

३ क्रमेण - प्रथो वासिष्ठः, सप्रथो भारद्वाजः, तृतीः सूर्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामा—ऽऽनुष्टुभस्य हविषो हविर्यत् ।

धातुर्द्युतानात सवितुश्च विष्णो रथन्तरमा जभारा वसिष्ठः

१

अविन्वृन्ते अतिहितं यदासी—द्युजस्य धाम परमं गुहा यत् ।

धातुर्द्युतानात सवितुश्च विष्णो—भरद्वाजो बृहदा चक्रे अग्नेः

२

तेऽविन्वृन् मनसा दीध्याना यजुः प्लक्षं प्रथमं देवयानम् ।

धातुर्द्युतानात सवितुश्च विष्णो—रा सूर्यादभरन् धर्ममेते

३ [३९](१७२१)

(१८२)

३ तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पतिर्नयतु दुर्गहा तिरः पुनर्नेपथ्यशंसाय मम ।
क्षिपदशस्तिमप दुर्मतिं ह—अथा करद्यजमानाय शं योः १
नराशंसो नोऽवतु प्रयाजे शं नो अस्त्वनुयाजो हवेषु ।
क्षिपदशस्तिमप दुर्मतिं ह—अथा करद्यजमानाय शं योः २
तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो ये ब्रह्मद्विषः शर्वं हन्तवा उ ।
क्षिपदशस्तिमप दुर्मतिं ह—अथा करद्यजमानाय शं योः ३ [४०] (१७२४)

(१८३)

३ प्रजावान् प्राजापत्यः । १ यजमानः, २ यजमानपत्नी, ३ द्वोत्राशिषः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यं त्वा मनसा चेर्कितानं तपसो जानं तपसो विभूतम् ।
इह प्रजामिह रयिं रराणः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकाम १
अपश्यं त्वा मनसा दीर्घानां स्वायां तनू ऋतये नाधमानाम् ।
उप मामुच्चा युवतिर्बभूवः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकामे २
अहं गर्भमदधामोषधी—प्लहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।
अहं प्रजा अंजनयं पृथिव्या—महं जनिभ्यो अपरीपु पुत्रान् ३ [४१] (१७२७)

(१८४)

३ त्वष्टा गर्भकर्ता, विष्णुर्वा प्राजापत्यः । १ विष्णु-त्वष्ट-प्रजापति-धाताः, २ सिनीवाली-सरस्वत्यश्विनः, ३ अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिंशतु ।
आ सिञ्चतु प्रजापति—धाता गर्भं दधातु ते १
गर्भं धेहि सिनीवाल्लि गर्भं धेहि सरस्वति ।
गर्भं ते अश्विनो देवा—वा धत्तां पुष्करस्रजा २
हिरण्ययी अग्नी यं निर्मन्थतो अश्विना ।
तं ते गर्भं हवामहे दशमे मासि सूर्तवे ३ [४२] (१७३०)

(१८५)

३ सत्यधृतिर्वाक्यिणः । आदित्यः (स्वस्त्ययनम्) । गायत्री ।

महिं त्रीणामवोऽस्तु युक्षं मित्रस्यार्यम्णाः । वुराधर्षं वरुणस्य १

नहि तेषाममा चन नाध्वसु वारणेषु । ईशे रिपुरघशंसः २
यस्मै पुत्रासो अर्धितेः प्र जीवसे मर्त्यीय । ज्योतिर्यजन्त्यजाम ३ [४३](१७३३)

(१८६)

३ वातायन उलः । वायुः । गायत्री ।

वात आ वातु मेषजं शंभु मयोभु नो हृदे । प्र ण आयेपि तारिषत् १
उत वात पितासि न उत भ्रातोत नः सखा । स नो जीवान्ते कृधि २
यदुदो वात ते गृहेऽमृतस्य निधिर्हितः । ततो नो वद्वि जीवसे ३ [४४](१७३६)

(१८७)

५ आग्नेयो वत्सः । अग्निः । गायत्री ।

प्राग्रये वार्चमीरय वृषभार्य क्षितीनाम । स नः पर्षदति द्विषः १
यः परस्याः पराधत् स्तिरो धन्वातिरोचते । स नः पर्षदति द्विषः २
यो रक्षीसि निजूर्वति वृषा शुक्रेण शोचिषा । स नः पर्षदति द्विषः ३
यो विश्वाभि विपश्यति सुवना सं च पश्यति । स नः पर्षदति द्विषः ४
यो अस्थ पारे रजसः शुक्रो अग्निर्जायत । स नः पर्षदति द्विषः ५ [४५](१७४१)

(१८८)

३ आग्नेयः श्येनः । जातवेदा अग्निः । गायत्री ।

प्र नूनं जातवेदस मश्वं हिनोत वाजिनम् । इदं नो बर्हिरासदे १
अस्य प्र जातवेदसो विप्रवीरस्य मीळहुषः । महीमियमि सुष्टुतिम् २
या रुचो जातवेदसो देवत्रा हव्यवार्हनीः । ताभिर्नो यज्ञमिन्वतु ३ [४६](१७४४)

(१८९)

३ सार्यराक्षी । आत्मा, सूर्यो वा । गायत्री ।

आयं गौः पृश्निरकमी दसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः १
अन्तर्धरति रोचना ऽस्य प्राणादपानती । व्यख्यन्महिषो विषम् २
त्रिंशद्धाम वि राजति वाक् पतङ्गार्य धीयते । प्रति वस्तोरह द्युभिः ३ [४७](१७४७)

(१९०)

३ माधुच्छन्दसोऽघमर्षणः । माववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

ऋतं च सत्यं चाभीन्द्रात तपसोऽध्यजायत । ततो राज्यजायत ततः समुद्रो अर्णवः १
समुद्रादणवादधि संवत्सरो अजायत । अहोरात्राणि विदध्व—द्विष्वस्य मिषतो वशी २
सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत । दिवं च पृथिवीं चा—ऽन्तरिक्षमथो स्वः ३ [४८] (१७५०)

(१९१)

४ संवनन आङ्गिरसः । १ अग्निः, २-४ संज्ञानम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप् ।

संसमिद्युवसे वृष—ऋग्रे विश्वान्यय आ ।

इच्छस्पदे समिध्यसे स नो वसूण्या मर

१

सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनांसि जानताम् ।

देवा भागं यथा पूर्वं संजानाना उपासते

२

समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेषाम् ।

समानं मन्त्रमभि मन्त्रये वः समानेन वो हविषा जुहोमि

३

समानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः ।

समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासति

४ [४९] (१७५४)

॥ इति दशमं मण्डलं समाप्तम् ॥

॥ ऋग्वेदसंज्ञिता समाप्ता ॥

मन्त्रसंख्या

नवममण्डलस्यान्तपर्यन्तं	८७९८
दशममण्डलस्य	१७५४
(वाल्खिल्यसंहितः) सर्वयोगः	१०५५२
वाल्खिल्यसम्भ्राः	८०
(वाल्खिल्यसंहितः) सर्वयोगः	१०६३२

ऋग्वेदे मण्डलानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

मण्डलानि ।	सूक्तसंख्या ।	मन्त्रसंख्या ।
प्रथममण्डलस्य	१९१	२००६
द्वितीयमण्डलस्य	४३	४२९
तृतीयमण्डलस्य	६२	६१७
चतुर्थमण्डलस्य	५८	५८९
पञ्चममण्डलस्य	८७	७०७
षष्ठमण्डलस्य	७५	७६५
सप्तममण्डलस्य	१०४	८४१
अष्टममण्डलस्य	९२	१६३६
नवममण्डलस्य	११४	११०८
दशममण्डलस्य	१९१	१७५४
	<hr/> १०१७	<hr/> १०४७२
बालसिन्धुसूक्तानाम्	११	८०
	<hr/> १०२८	<hr/> १०५५२

अष्टकानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

अष्टकानाम् ।	सूक्तानि ।	वर्गाः ।	ऋचः ।	अक्षराणि ।
प्रथमाष्टकस्य	१२१	२६५	१३७०	४८९३१
द्वितीयाष्टकस्य	१२९	२२१	११४७	५१७१८
तृतीयाष्टकस्य	१२२	२२५	१२०९	४७६३६
चतुर्थाष्टकस्य	१४०	२५०	१२८९	४९७६२
पञ्चमाष्टकस्य	१२९	२३८	१२६३	४८०२२
षष्ठाष्टकस्य	१२४	३१३	१६५०	४८४१२
सप्तमाष्टकस्य	११६	२४८	१२६३	४७५६२
अष्टमाष्टकस्य	१४६	२४६	१२८१	५२१७८
	<hr/> १०१७	<hr/> २००६	<hr/> १०४७२	<hr/> ३९४२२१
बालसिन्धुसूक्तानाम्	११	१८	८०	३०४४
	<hr/> १०२८	<hr/> २०२४	<hr/> १०५५२	<hr/> ३९७२६५

ऋग्वेदे गायत्र्यादिछन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	२४४९	५८,७७०
२ उष्णिक्	२८	३९८	११,१४४
३ अनुष्टुप्	३२	८५८	२७,४५६
४ बृहती	३६	३७१	१३,३०६
५ पङ्क्तिः	४०	४९८	१९,९२०
६ त्रिष्टुप्	४४	४२५१	१,८७,००४
७ जगती	४८	१३४६	६४,६०८
८ अतिजगती	५२	१७	८८४
९ शक्ती	५६	१९	१,०६४
१० अतिशक्ती	६०	१०	६००
११ अष्टिः	६४	७	४४८
१२ अत्यष्टिः	६८	८	५,५७६
१३ धृतिः	७२	२	१४४
१४ अतिधृतिः	७६	१	७६
१५ द्विपदा गायत्री	१६	३	४८
१६ द्विपदा विराट्	२०	१३९	२,७८०
१७ द्विपदा त्रिष्टुप्	२२	१४	३०८
१८ द्विपदा जगती	२४	१	२४
१९ एकपदा विराट्	१०	५	५०
२० एकपदा त्रिष्टुप्	११	१	११
		१०४७२	३,९४,२२१

वाल्खिल्यादि सूक्तानां छन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	७	१६८
२ अनुष्टुप्	३२	२	६४
३ बृहती	३६	५६	२१६८
४ पङ्क्तिः	४०	१	४०
५ त्रिष्टुप्	४४	७	३०८
६ जगती	४८	७	३३६
		८०	३०४४
		सर्वयोगः १०५५२	३९,७२६५

अथ परिशिष्टानि ।

(अथ खिलसूक्तानि ।)

(१) [अ० अ० १-४-८] [अ० सं० ११५० सूक्तस्यानन्तरम्]

शनैश्चिदद्य सूर्येणा—ऽऽदित्येन सहीयसा । अहं यशस्विनां यशो विद्यारूपमुपा ददे १
उद्यच्छद्य वि नो भज पिता पुत्रेभ्यो यथा । वीर्यायुत्वस्य हेशिषे तस्य नो धेहि सूर्य २
उद्यन्तं त्वा मित्रमह आरोहन्तं विचक्षण । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् ३

(२) [अ० अ० २-५-१६] [ऋग्वेदस्य प्रथममण्डलस्यान्ते ।]

मा बिभेन मरिष्यसि परि त्वा पामि सर्वतः । घनेन हन्मि वृश्चिक—महिं वृण्डेनार्गतम् १
आदित्यरथवेगेन विष्णुबाहुबलेन च । गुरुद्वेषक्षनिपातेन भूमिं गच्छ महायशाः २
गुरुद्वेष्य पातमात्रेण त्रयो लोकाः प्रकंपिताः । प्रकंपिता मही सर्वा सशैलवनकानना ३
गर्गनं नष्टचन्द्राकं ज्योतिषं न प्रकाशति ।
वृषता भयभीताश्च मारुतो न प्लवार्यति [मारुतो न प्लवार्यत्यो नमः] ४
मो सर्प भद्रं भद्रं ते कूरं गच्छ महाविष । जनमेजयस्य यजान्ते आस्तीकवचनं स्मर ५
आस्तीकवचनं श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्ध्नि शिशवृक्षफलं यथा ६
नर्मदायै नमः प्रातर्नर्मदायै नमो निशि । नमोऽस्तु नर्मदे तुभ्यं त्राहि मां विषसर्पतः ७
यो जरत्कारुणा जातो जरत्कारुणा महायशाः । तस्य स्मराभिः भद्रं ते कूरं गच्छ महाविष ८
[असितं चार्थसिद्धिं च सुनीतिं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि वा रात्रौ नास्ति सर्पभयं भवेत् ९
अगस्तिर्माधवश्चैव मुचुकुंदो महामुनिः । कपिलो मुनिरास्तीकः पञ्चैते सुखशायिनः १०]

विलक्षणं= ' परशास्त्रीयं स्वशास्त्रायामपेक्षावशात्पठ्यते तत्खिलमुच्यते । '

[म० भा० सा० ३२३।१० (कुं०) नीलकण्ठ-टीका]

सू० १ पाठभेदाः— १ शनैश्चिदसूर्येण आ० । ०रूपाण्या ददे । २ । देहि (तै० आ० ७।६।२२) ।

सू० २ पाठभेदाः— १-०महं वृण्डेना० । [१ घनेन० । भयर्ष० १०।४।९] ३ जातमात्रेण । ४ भयवित्रस्ता ।

५ महायशाः । जनमेजयस्य । १० अगस्त्यो माधव० । [९-१० बहुषु पुस्तकेषु नोपलभ्येते ।]

(५-६ महाभारते आदि० ५८।२५-२६ कुं०)—

सर्पायसर्पं भद्रं ते गच्छ सर्प महाविष । जनमेजयस्य यजान्ते आस्तीकवचनं स्मर ॥

आस्तीकस्य वचः श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्ध्नि शिशवृक्षफलं यथा ॥

८ जरत्कारुणाऽजातो, अगत्कारुणाऽजातो । भूमिं गच्छ । महायशाः ।

(महाभारते आदि० ५८।२४ कुं०) यो जरत्कारुणा जातो जरत्कारौ महायशाः ।

८-९ हरेत् । (महाभारते आदि० ५८।२३ कुं०)

असितं चार्थमन्तं च सुनीतिं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि रात्रौ वा नास्य सर्पभयं भवेत् ॥

अ० १७

(३) [अ० अ० १-७-१५] [अ० मं० १-३२ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

८ हिरण्यगर्भः । १-२ कुहूः, ३-४ अनुमतिः, ५-८ धाता ।

त्रिष्टुप्, ५ गायत्री; ३, ४, ७ अनुष्टुप् ।

कुहूमहं सुवृतं विद्मनापस—मस्मिन् यज्ञे सुहवां जोहवीमि ।	
मा नो ददातु श्रवणं पितॄणां तस्यै ते देवि हविषा विधेम	१
कुहूर्देवानाममृतस्य पत्नीं हव्या नो अस्य हविषः शृणोतु ।	
सं द्वाशुषे किरतु भूरि वामं रायस्पोषं यजमाने दधातु	२
अनु नोऽद्यानुमति—यज्ञं देवेषु मन्यताम् ।	
अग्निश्च हव्यवाहनो भवतं द्वाशुषे मयः	३
अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शं च नस्कृधि ।	
कत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण आरूयि तारिषत	४
धाता दधातु नो रयि—मीशानो जगतस्पतिः । स नः पूर्णेन वावनन	५
धाता ददातु द्वाशुषे वसूनि प्रजाकामाय मीळहुषे दुरोणे ।	
तस्यै देवा अमृताः सं व्ययन्तां विश्वे देवासो अदितिः सजोषाः	६
धाता ददातु द्वाशुषे प्रार्चां जीवातुमक्षिताम् ।	
वयं देवस्य धीमहि सुमतिं वाजिनीवतः	७
धाता प्रजानामुत गय ईशे धातेदं विश्वं भुवनं जजान ।	
धाता कृष्णीगनिमिवाभिचष्टे धात्र इद्धन्यं घृतवज्जुहोत	८

(४) [अ० अ० १-८-१२] [ऋग्वेदस्य द्वितीयमण्डलस्यान्ते ।]

भद्रं वद दक्षिणतो भद्रमुत्तरतो वद । भद्रं पुरस्तान्नो वद भद्रं पश्चात् कपिंजल	१
भद्रं वद पुत्रै—भद्रं वद गृहेषु च । भद्रमस्माकं नो वद भद्रं नो अभयं वद	२
भद्रमधस्तान्नो वद भद्रमुपरिष्टान्नो वद । भद्रंभद्रं न आ वद भद्रं नः सर्वतो वद	३
असपन्नः पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतस्कृधि । अभयं सततं पश्चाद् भद्रमुत्तरतो गृहे	४
यौवनानि महयसि जिग्युषामिव दुंदुभिः । शकुंतक प्रदक्षिणं शतपत्रामि नो वद	५
आवतुंस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिद्धि नः ।	
यदुत्पतन् वदसि कर्करियथा बृहद्वेदेम विदथे सुवीराः	६

सू० ४ पाठभेदाः— १ क-पिंजलः (निरु० ३।४।१८) । २ ऽस्माकं वद; ऽभयं कृधि । ४ असपन्नं ।
६ (अ० २।४।३३) ॥

(५) [अ० अ० ४-१-२५] [अ० मं० ५।४४ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

जागर्षि त्वं भुवने जातवेदो जागर्षि यत्र यजतं हविर्मान् ।

इदं हविः अहधानो जुहोमि तेन पासि गुह्यं नाम गानाम्

१

(६) [अ० अ० ४-३-३] [अ० मं० ५।४९ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येष्टृणान्यग्ना—विरिणे वोदुकेऽपि वा । यदुस्तृणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् १

वापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा]

२

(७) [अ० अ० ४-३-७] [अ० मं० ५।५१ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

स्वस्त्ययनं ताक्ष्यमरिष्टनेमिं महद्भूतं वायसं देवतानाम् ।

असुरघ्नमिन्द्रसखं समत्सु बृहद्यशो नावमिवा रुहेम

१

अंहोमुचमाङ्गिरसं गयं च स्वस्त्यात्रियं मनसा च ताक्ष्यम् ।

प्रयतपाणिः शरणं प्र पद्ये स्वस्ति संवाधेध्वभयं नो अस्तु

२

(८) [अ० अ० ४-४-२९] [अ० ५।८४ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

वर्षन्तु ते विभावरि द्विवो अभस्य विद्युतः । रोहन्तु सर्वबीजा—न्यव ब्रह्माद्विषो जहि १

(९) [अ० अ० ४-४-३५] [अ० अ० ५।८५ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

आ ते गर्भो योनिमैतु पुमान् बाण इवेधुधिम ।

आ वीरो जायतां पुत्रस्ते दशमास्यः

१

करोमिं ते प्राजापत्य—मा गर्भो योनिमैतु ते

अनूनः पूर्णो जायता—मश्लोणोऽपिशाचधीतः

२

पुमैस्ते पुत्रो नारिं तं पुमाननुजायताम् ।

तानि भद्राणि बीजा—न्युषभा जनयन्ति नौ

३

यानि भद्राणि बीजा—न्युषभा जनयन्ति नः ।

तैस्त्वं पुत्रान् बिन्दस्व सा प्रसूर्धेनुका भव

४

सू० ५।१ (अ० ५।१।३) 'तेन पासि०' । सू० ६ पाठभेदाः— १ [निक्षिपेत्तत्रयत्नं न त्यक्तेऽन्यत्र भयावहम् । (अग्निवधाने) । २ तृणं हस्ते धृत्वा उदके निक्षिपेत् ।] यत् स्तृणैरध्ययनं तदधीतं स्तृणानि भव ते भव । सू० ७ पाठभेदाः— १ महाद्भुतं । २ अयं अ नो ।

*

कामः समृद्धयतां मह्यमपराजितमेव मे ।
यं कामं कामये देव तं मे वायो समर्द्धय

५

(१०) [अ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डकस्यान्ते ।]

अग्निर्गुं प्रथमां देवतानां सोऽस्यै प्रजां मुञ्चतु मृत्युपाशात् ।
तदयं गजा वरुणोऽनुमन्यतां यथ्यं स्त्री पौत्रमघं न रोदात् १
इमामग्निस्रायतां गार्हपत्यः प्रजामस्यै नयतु कूर्धमायुः ।
अशून्योपस्था जीवतामस्तु माता पौत्रमानन्दमभि प्रबुद्धयतामियम् २
मा ते गुहं निशि घोष उत्थादन्यत्र त्वदुक्त्यः सं विशन्तु ।
मा त्वं विक्रेयुर आवधिष्ठा जीवपत्नी पतिलोके विराज
पश्यन्ती प्रजां सुमनस्यमाना ३
अप्रजस्तां पौत्रमृत्युं पाप्मानमुत वाधम् ।
शीर्ष्णः स्रजमिवोन्मुच्य द्विपद्भ्यः प्रतिमुञ्चामि पाशम् ४
देवकृतं ब्राह्मणं कल्पमानं तेन हन्मि योनिषदः पिशाचान् ।
क्रव्यादो मृत्यूनधरान् पातयामि कूर्धमायुस्तव जीवन्तु पुत्राः ५

(११) [अ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डकस्यान्ते ।]

॥ अथ श्रीसूक्तम् ॥

(अथयः- आनन्द-कर्म-श्री-चिह्नीताः श्रीपुत्राः । देवता- श्रीरसिञ्च ।
छन्दः- अनुष्टुप्, ४ बृहती, ५-६ त्रिष्टुप्, १५ आहतारपंस्तिः)

हिरण्यवर्णां हरिणीं सुवर्णरजतस्रजाम् । चन्द्रां हिरण्ययीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १
तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् । यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्वं पुरुषानहम् २
अश्वपूर्वां रथमध्यां हस्तिनादप्रमोदिनीम् । श्रियं देवीमुप ह्वये श्रीर्मा देवी जुषताम् ३
कां सोऽस्मितां हिरण्यप्राकारामाद्रां ज्वलन्तीं तृप्तां तर्पयन्तीम् ।
पद्मेस्थितां पद्मवर्णां तामिहोप ह्वये श्रियम् ४
चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं श्रियं लोके देवजुष्टामुव्वाराम् ।
तां पद्मिनीमीं शरणं प्र पद्ये ऽलक्ष्मीर्मे नश्यतां त्वां वृणे ५ [१]

सू० ११ पाठभेदाः- १ ० स्रजम्; ममा वह । ३ अश्वपूर्वां, अप्रमोदिनीम्, देवीर्जु० । ५ पद्मनेमि, पद्मनेमी, शरणमहं प्र०, वृणोमि ।

आवृत्यवर्णे तपसोऽधि जाता वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः ।

तस्य फलानि तपसा नुदन्तु या अन्तरा याश्च बाह्या अलक्ष्मीः

उपेतु मां देवसखः—कीर्तिश्च मणिना सह । प्रादुर्भूतोऽस्मि राष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिमृद्धिं वृदातु मे ६
क्षुत्पिपासामलां ज्येष्ठा—मलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् । अभूतिमसंमृद्धिं च सर्वां निर्णुद मे गृहात् ७
गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपे ह्वये श्रियम् ८
मनसुः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि । पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रयतां यशः १० [२]

कर्दमेन प्रजा भूता मयि संभव कर्दम । श्रियं वासय मे कुले मातरं पद्ममालिनीम् ११
आपः सृजन्तु स्निग्धानि चिक्रीत वस मे गृहे । नि च देवीं मातरं श्रियं वासय मे कुले १२
आर्द्रां पुष्करिणीं पुष्टिं पिङ्गलां पद्ममालिनीम् । चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १३
आर्द्रां यः करिणीं यष्टिं सुवर्णां हेममालिनीम् । सूर्यां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १४
तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ।

यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो द्वास्योऽश्वान् विन्देयं पुरुषानहम् १५ [३]

यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहम् । सूक्तं पञ्चदशर्चं च श्रीकामः सततं जपेत् १६
पद्मानने पद्मविपद्मपत्रे पद्मप्रिये पद्मदलायताक्षि ।

विश्वप्रिये विष्णुमनोऽनुकुले त्वत्पादपद्मं मयि सं नि धत्स्व १७

पद्मानने पद्मऊरु पद्माक्षि पद्मसंभवे । तन्मे भजसि पद्माक्षि येन सौख्यं लभाम्यहम् १८
अश्वदायै गोदायै धनदायि महार्धने । धनं मे जुषतां केवि सर्वकामांश्च देहि मे १९
पुत्रपौत्रधनं धान्यं हस्त्यश्वाश्वतरी रथम् । प्रजानां भवसि माता आयुष्मन्तं करोतु मे २०
धनमग्निधनं वायु—धनं सूर्यो धनं वसुः । धनमिन्द्रो बृहस्पति—वरुणो धनमश्विना २१ [४]

वैनतेय सोमं पिब सोमं पिबतु वृत्रहा । सोमं धनस्य सोमिनो मद्यं ददातु सोमिनः २२

न क्रोधो न च मात्सर्यं न लोभो नाशुभा मतिः ।

भवन्ति कृतपुण्यानां भक्त्या श्रीसूक्तजापिनाम् । २३

६ मा यान्तरा०, ममान्तरा । ७ भूतःसु, ० भूतोऽस्तु, ० भूतोऽसि । ऋद्धि, वृद्धि । ११ मे गृहे ।
१२ सृजन्तु, सृजन्ति । १३ यः करि० । यष्टीं, पुष्टीं० । पिङ्गलां पद्म०, चन्द्रां हिर० । ममा वह । १४, ० यष्टीं,
पुष्करिणीं यष्टीं, यः करिणीं यष्टिं, पुष्करिणीं पुष्टीं, पुष्करिणीं पुष्टि । १५, लक्ष्मी मलय० । प्रभूति ।
१६ श्रियः पञ्च० । १८ पद्मासने पद्म । पद्मिनि पद्मपात्रे० । १९ अश्वदायै च गौदायै धनदायै, लभतां ।
२० हस्त्यश्वादिगवैडकम् । करोतु मां । २१ वरुणं धनमस्तु मे, वरुण धनममस्तु ते, ० धनमस्तु ते ।
२२ मद्यं । २३ श्रीसूक्तजपकारिणाम्; भक्तानां श्रीसूक्तं जपेत् ।

सरसिजनिलये सरोजहस्ते धवलतरांशुकगंधमाल्यशोभे ।
 भगवति हरिवल्लभे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्र सीद मह्यम् २४
 विष्णुपत्नीं क्षमां देवीं माधवीं माधवप्रियाम् । लक्ष्मीं प्रियसखीं भूमिं नमाम्यच्युतवल्लभाम् २५
 महालक्ष्म्यै च विष्णवे विष्णुपत्न्यै च धीमहि । तन्नो लक्ष्मीः प्र चोदयात् २६
 आनंदः कर्षमः भीदः श्रिकृति इति विभ्रुताः । ऋषयः श्रियः पुत्राश्च श्रीदेवीदेवता मताः २७
 कणरोगादिदारिद्र्यपापक्षुद्रपमृत्यवः । भयंशोकमनस्तापा नश्यन्तु मम सर्वदा २८ [५]
 श्रीवर्चस्वमायुष्यमारोग्यमाविधाच्छोभमानं महीयते ।
 धनं धान्यं पशुं बहुपुत्रलाभं शतसंवत्सरं वृद्धिमायुः २९

॥ इति श्रीसूक्तम् ॥ x

२४ धवलतरा । शुभगन्धमाल्यशोभे, ०शुकगन्धमाल्यशो(शु)भे । ०भूतिकरी । २५ विष्णोः प्रियः ।
 २६ महादेव्यै । २७ मा विधाच्छोभमानं, ०माविधाच् शुभमानं । २८ आनन्दकर्षमभीद्वि० । २९ रोगशोकः ।

x श्रीसूक्तस्यान्ते एते श्लोकाः केषुचित्पुस्तकेषु दृश्यन्ते—

(१)

विश्वेश्वर विरूपाक्ष विश्वरूप सदाशिव । शरणं भव भूतेश करुणाकर शंकर १
 हर शंभो महादेव विश्वेशामरवल्लभ । शिव शंकर सर्वात्मन् नीलकंठ नमोऽस्तु ते २
 मृत्युंजयाय रुद्राय नीलकंठाय शंभवे । अमृतेशाय शर्वाय महादेवाय ते नमः ३
 एतानि शिवनामानि यः पठेन्नियतः सकृत् । नास्ति मृत्युभयं तस्य पापरोगादि किंचन ४

(२)

यज्ञेशाच्युत गोविन्द माधवानन्त केशव । कृष्ण विष्णो हृषीकेश वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 कृष्णाय गोपिनाथाय चक्रिणे मुरवैरिणे । अमृतेशाय गोपाय गोविन्दाय नमो नमः २
 एतान्यनन्तनामानि मण्डलान्ते (सदा) पठेत् । ३

(३)

वासनाद् वासुदेवोऽसि वासितं ते जगत्त्रयं । सर्वभूतनिवासोऽसि वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 दश सप्त च नामानि मण्डलान्तेषु यः पठेत् । स शिवस्य पदं गत्वा शिवलोके महीयते २

एतानि शिवनामानि मण्डलान्ते सकृत्पठेत् ।

(१) ३ श्रीमहादेवाय० ।

(१२) [क्र० अ० ४-७-२०] [क्र० मं० ६।४४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

चक्षुश्च श्रोत्रं च मनश्च वाक् च प्राणापानौ देह इदं शरीरम् ।
द्वौ प्रत्यश्चावनुलोमौ विसर्गाधितं तं मन्ये दशयन्त्रमुत्सम् १
नखश्च पृष्ठश्च करौ च बाहू जघे चोरु उदरं शिरश्च ।
रोमाणि मांसं रुधिरास्थिमज्जमेतच्छरीरं जलबुद्बुदोपमम् २
भ्रुवीं ललाटे च तथा च कर्णौ हनू कपोलौ क्षुबुकस्तथा च ।
ओष्ठी च कृन्ताश्च तथैव जिह्वा मे तच्छरीरं मुखरत्नकोशम् ३

(१३) [क्र० अ० ४-८-४] [क्र० मं० ६।४८ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येत्तृणान्यग्ना—विरिणो वाक्कुकेऽपि वा । यद्वस्तृणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् १
वापीकृपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(१४) [क्र० अ० ५ ३-३०] [क्र० मं० ७।३५ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

शर्वतीः पारयन्त्येते तं पृच्छन्ति वचो युजा । अभ्यारं तं यमाक्रेतुं य एवेदमिति ब्रूवन् १
मासाक्रेतुं परिस्रुतं भारतीर्ब्रह्मवर्धनीः । संजानाना मही माता य एवेदमिति ब्रूवन् २
इन्द्रस्तं किं विभुं प्रभुं भानुनेयं सरस्वतीम् । येन सूर्यमरोचय—द्येनेमे रोदसी उमे ३
जुषस्वाग्ने अङ्गिरः काण्वं मेध्यानिधिम् । मा त्वा सोमस्य बर्हिहत् सुतस्य मधुमत्तमः ४
त्वमग्ने अङ्गिरः शोचस्व देववीतमः । आ शंतम् शंतमाभि—रमिष्टिभिः शान्तिः स्वस्तिमकुर्वत ५
शं नः कर्निकद्व देवः पर्जन्यो अभि वर्षतु ।
शं नो द्यावापृथिवी शं प्रजाभ्यः शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे ६

(१५) [क्र० अ० ५-४-२२] [क्र० मं० ७।५५ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

स्वप्न स्वप्नाधिकरणे सर्वं निष्वापया जनम् । आसूर्यमन्यान् त्वापया—व्युषं जाग्रियामहम् १
अजंगरो नाम सर्पः सर्पिरविषो महान् । तस्मिन् हि सर्पः सुधित—स्तेन त्वा स्वापयामसि २
सर्पः सर्पो अजंगरः सर्पिरविषो महान् । तस्य सर्पात् सिन्धव—स्तस्य गाधमशीमहि ३

सू० १२ पाठभेदाः— १ उरश्च पृष्ठीश्च, उरश्च पृष्ठश्च, उरश्च पृष्टिश्च । लोमानि । ३ हनुः ।

सू० १३ पाठभेदाः— १ यस्तृणैरध्ययनं तदधीति ०, यस्तृणैरध्ययनस्तदधीति स्तृणानि भवते भव ।
स्तृणान्य ० । यत् स्तृणैरध्ययनं ० । सूक्तान्ते स्तृणान्यसौ ० ॥ २ ॥ (पश्य षष्ठं परिशिष्टम्)

सू० १४ पाठभेदाः— १ ०यन्त्येतं तं, यन्त्येतेदं । अभ्यारं सं । ब्रूवत् । २ पुरुस्पृहं । ३ सरस्वती ।
५ शान्तिं स्व०, शान्तिं स्व० ।

सू० १५ पाठभेदाः— १ स्वप्नः, यामिनं । ० ब्रह्मं यद्व्युषं १ ब्रह्मं । ३ यस्य शुक्कार्तिषधव ० ।

काळिको नाम सर्पो नवनागसहस्रबलः । यमुनह्रदे ह सो जातोऽ ४	यो नारायणवाहनः
यदि काळिकदूतस्य यदि काःकाळिकान्द्रयात् ।	
जन्मभूमिर्मतिक्रान्तो निर्विषो याति काळिकः	५
आ याहीन्द्र पृथिवीरिहितेभिर्वज्रमिमं नो भागधेयं जुषस्व ।	
तृतां जह्नुर्मानुष्येव योषा मागस्ते पैतृष्वसेयी वपामिव	६
यशस्करं बलवन्तं प्रभुत्वं तमेव राजाधिपतिर्बभूव ।	
संकीर्णनागाश्वपतिर्नराणां सुमंगल्यं सततं वीर्यमायुः	७
कर्कोटको नाम सर्पो यो दृष्टीविष उच्यते । तस्य सर्पस्य सर्पत्वं तस्मै सर्प नमोऽस्तु ते ८	
येऽहो रोचने विवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु । येषामप्सु सदस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ९x	
या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीननु । ये वावृटेषु शेरते तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः १०	
नमो अस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये विवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ११	
उग्रायुधाः प्रमतिनः प्रवीरा मायाविनो बलिनो मिच्छमानाः ।	
ये देवानसुराः पराभवन् तांस्त्वं वज्रेण मघवन् निवारय	१२

(१६) [अ० अ० ५।६।२०] [अ० म० ७।९६ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

यस्य व्रतं पशवो यन्ति सर्वे यस्य व्रतमुपतिष्ठन्त आपः ।
यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निर्विष्टस्तं सरस्वन्तमवसे हुवेम

१

(१७) [अ० अ० ५।७।४] [अ० म० ७।१०३ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

उपप्लवत मण्डूकि वर्षमा वद तादुरि । मध्ये ह्रदस्य प्लवस्व निगृह्य चतुरः पदः १

(१८) [अ० अ० ७।१।१८] [अ० म० ९।६७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुदुघा हि घृतश्रुतः । ऋषिमिः संमृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितम् १
पावमानीर्विशन्तु न इमं लोकमथो अमुम् । कामान् त्समर्धयन्तु नो देवीर्देवैः समार्हिताः २
येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु माम् । ३

४ यामुनह्रदे संजातो ह । ५ काकाळिकान्द्रयात्, काकाळिकान्द्रयम्, काःकाळिकान्द्रयम् । ० भूमिपरिक्रान्तो ।
x ९-११ ये वामी (वा० य० १३-८, ७, ६) । (१६) १ [अ० सू० ५० अ० १।८]
सू० १७ पाठभेदाः- १ उपप्लवद । मण्डूकी । प्लवस्य । निगृह्य । पदः ।
सू० १८ पाठभेदाः- १ म इमं । देवीर्देवीः । ३ सहस्रेण धारेण ।

प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामं हिण्मयम् । तेन ब्रह्मविदो वयं पुतं ब्रह्म पुनीमहे	४
इन्द्रः पुनीती सह मा पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या ।	
यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा जातवेदा मूर्जयन्त्या पुनातु	५
ऋषयस्तु तपस्तेषुः सर्वे स्वर्गजिगीषवः । तपन्तस्तपसोऽग्नेण पावमानीर्ऋचोऽब्रुवन्	६ [१]
यन्मे गर्भे वसतः पापमुग्रं यज्जायमानस्य च किञ्चिदन्यत ।	
जातस्य च यच्चापि च वर्धतो मे तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	७
मातापित्रोर्यज्ञं कृतं वचो मे यत् स्थावरं जङ्गममाब्रूव ।	
विश्वस्य तत् प्रहृषितं वचो मे तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	८
गोघ्नात् तस्कृत्वात् स्त्रीवधाद्यच्च किल्बिषम् ।	
पापकं च चरणेभ्यम् तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	९
ब्रह्मवधात् सुरापानात् स्वर्णस्तेयाद् वृषलिगमनमैथुनसंगमात् ।	
गुरोर्वाराधिगमनाच्च तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१०
बालघ्नान्मातृपितृवधाद्भूमितस्करात् सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् ।	
पापेभ्यश्च प्रतिग्रहात् सद्यः प्रहरति सर्वदुष्कृतं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	११
करविक्रयाद्योनिदोषाद् मक्षान्द्रोज्यात् प्रतिग्रहात् ।	
असंभोजनाच्चापि नृशंसं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१२
दुर्यष्टं दुरधीतं पापं यच्चाज्ञानतो कृतम् ।	
अयाजिताश्वासंयाज्यास् तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१३
अमन्त्रमङ्गं यत् किञ्चिद्धूयते च हुताशने ।	
संवत्सरकृतं पापं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१४
ऋतस्य योनयोऽमृतस्य धाम विश्वा देवेभ्यः पुण्यगन्धाः ।	
ता न आपः प्र वहन्तु पापं शुद्धा गच्छामि सुकृतां लोके तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१५ [२]
पावमानीः स्वस्त्ययनी र्याभिर्गच्छति नान्वृणम् ।	
पुण्यांश्च मक्षान् मक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति	१६
पावमानीः पितृन् देवान् ध्यायेद्यश्च सरस्वतीम् । पितृंस्तस्योप वर्तेत क्षीरं सर्पिर्मधूकुम्	१७

५ पुनीती, पुनीहि । मां । मूर्जयन्त्या, ऊर्जयन्त्या । १० वृषलि(ली)गमन० । १० दारादि ग०, दाराधिग० ।
१७ पावमानीः, पावमानी, पावमानं । ऋषींस्तस्योप तिष्ठे० ।

पावमानं परं ब्रह्म शुक्रं ज्योतिः सनातनम् । कर्षीस्तस्योष तिष्ठेत क्षीरं सर्पिमधूवृकम् १८
पावमानं परं ब्रह्म ये पठन्ति मनीषिणः । सप्त जन्म भवेद्विप्रो धनाढ्यो वेदुपारगः १९
दशोत्तराण्यृचांश्चैव पावमानीः शतानि वट् । एतज्जुह्वन्जपेन् मन्त्रं घोरमृत्युमयं हरित २०
एतत्पुण्यं पापहरं रोगमृत्युमघापरहम् । पठतां शृण्वतां चैव बुद्धातिं परमां गतिम् । २१[३]

(१९) [अ० अ० ६।७।२०] [अ० मं० १।३।५ मन्त्रस्यानन्तरम्]

इच्छेव वामनु वस्तां घृतेन यस्याः पदे पुनते वैवयन्तः ।
घृतपद्मी शकरी सोमपूष्ठो—प यज्ञमस्थित वैश्वदेवी १
वैश्वदेवी पुनती देव्या गा—द्यस्यामिमा बह्व्यस्तन्वो वीतपूष्ठाः ।
तया मवन्तः सधमादेषु वयं स्याम पतयो रथीणाम् २

(२०) [अ० अ० ७।५।२८] [ऋग्वेदस्य नवममण्डकस्थान्ते ।]

यत्र तत् परमं पदं विष्णोर्लोके महीयते ।
देवैः सुकृतकर्मभि—स्तत्र माममृतं कूधी—न्द्रायिन्वो परि स्रव १
यत्र तत् परमाप्यं भूतानामधिपतिम् ।
भावभावी च योगीश्च तत्र माममृतं कूधी—न्द्रायिन्वो परि स्रव २
यत्र लोकास्तनृत्यजः भन्द्या तपसा जिताः ।
तेजश्च यत्र ब्रह्म च तत्र माममृतं कूधी—न्द्रायिन्वो परि स्रव ३
यत्र देवा महात्मानः सेन्द्राश्च समरुद्धणाः ।
ब्रह्मा च यत्र विष्णुश्च तत्र माममृतं कूधी—न्द्रायिन्वो परि स्रव ४
यत्र गंगा च यमुना च यत्र प्राची सरस्वती ।
यत्र सोमेश्वरो देव—स्तत्र माममृतं कूधी—न्द्रायिन्वो परि स्रव ५
यत्र तद्विष्णुर्महीयते नृणामधिपतिम् ।
यत्र शङ्खचक्रगदाधरस्मरणं मुक्तिश्च तत्र माममृतं कूधी—न्द्रायिन्वो परि स्रव ६

(२१) [अ० अ० ७।६।५] [अ० मं० १०।९ सूक्तस्यानन्तरम्]

ससुषीस्तदपसो दिवा नक्तं च ससुषीः । वरेण्यकतूरहमा देवीरवसे हुवे १

१८ पितृस्तस्योष वर्ते । १९ सप्तजन्मा । २० ऋष्यश्रौच, घोरं मृतं । सू० १९ पाठभेदाः— १ इमेव । पदेषु न । ०पूष्ठो । सू० २० पाठभेदाः— १ ०माढ्यं । भूतानामधिपतिः, देवानामधिपति, भूतानामधिपति । भावभावि । च योगी च, वयो गोश्च । ३ त्यजाः । ब्रह्मा । ४ ब्रह्म च । [१९।२] (अ० अ० १९।४४)

(२२) [अ० अ० ८।३।६] [अ० मं० १०।७५।५ मन्त्रस्यानन्तरम् ।]

सितासिते सरिते यत्र संगथे तत्रापुतासो विमुत्पतन्ति ।

ये वै तन्वं१ वि सृजन्ति धीरास्ते जनासो अमृतत्वं भजन्ते

१

(२३) [अ० अ० ८।३।१८] [अ० मं० १०।८५ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

अविधवा भव वर्षाणि शतं साग्रं तु सुवता । तेजस्वी च यशस्वी च धर्मपत्नी पतिव्रता १

जनयद्बहुपुत्राणि मा च दुःखं लभेत् क्वचित् । मर्ता ते सोमपा नित्यं भवेद्धर्मपरायणः २

अष्टपुत्रा भव त्वं च सुभगा च पतिव्रता । भर्तुश्चैव पितुर्भ्रातु हृदयानंदिनी सदा ३

इन्द्रस्य तु यथेन्द्राणी श्रीधरस्य यथा श्रिया । शंकरस्य यथा गौरीं तद्भर्तुरपि भर्तारि ४

अत्रैर्यथानुसूया स्याद् वसिष्ठस्याप्यरुन्धती । कौशिकस्य यथा सती तथा त्वमपि भर्तारि ५

ध्रुवेधि पोष्या मयि मह्यं त्वाद्वाद्बृहस्पतिः । मया पत्या प्रजावती सं जीव शरदः शतम् ६

(२४) [अ० अ० ८।५।२३] [अ० मं० १०।१०३ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

असौ या सेना मरुतः परेषामभ्यैति न ओजसा स्पर्धमाना ।

तां गूहत् तमसापव्रतेन यथामीषामन्यो अन्यं न जानात्

१

अन्धा अमित्रा भवता शीर्षाणा अहय इव ।

तेषां वो अग्निर्दधाना मग्निमूळहानामिन्द्रो हन्तु वरवरम्

२

(२५) [अ० अ० ८।६।१०] [अ० मं० १०।१०६ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

हविर्मिरेके स्वरितः सचन्ते सुन्वन्त एके सर्वनेषु सोमान् ।

शचीर्मदन्त उत दक्षिणामिर्नेज्जिह्वायन्त्यो नरके पताम

१

(२६) [अ० अ० ८।७।१४] [अ० मं० १०।११७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

॥ अथ रात्रीसूक्तम् ॥

आ रात्रि पार्थिवं रजः पितरः प्रायु धामभिः ।

दिवः सर्वांसि बृहती वि तिष्ठत् आ त्वेषं वर्तते तमः

१

ये ते रात्रि नृचक्षंसो युक्तासो नवतिर्नव । अशीतिः संत्वष्टा उतो ते सप्त सप्ततीः २

रात्रीं प्र पञ्चे जननीं सर्वभूतनिवेशनीम् । भद्रां भगवतीं कृष्णां विश्वस्य जगतो निशाम् ३

सू० २२ पाठभेदाः-- १ सरितो । संगते ।

सू० २३ पाठभेदः-- १ ० नंदनी । [सू० २४] १ यथामीषा अन्यो । १ [अथ० ३।२।६; वा० य० १७।४७; साम० १८६०] २ [अथ० ६।६।१; साम० १८७१] [सू० २५] नरकं । सू० २६ पाठभेदाः १ पितुरः प्रायि, पितरप्रायु, पितुरप्रायि, पितुरः प्रायु । २ सप्ततिः, सप्तति । ३ विशां ।

संवेशिनीं संयमिनीं ग्रन्क्षत्रमालिनीम् ।

प्रपन्नोऽहं शिवां रात्रीं भद्रे पारमशीमहि [भद्रे पारमशीमह्यो नमः]

४

स्तोष्यामि प्रयतो देवीं शरण्यां बहुचरिष्याम् ।

सहस्रसंमितां दुर्गां जातवेदसे सुनवाम सोमम्

५ [१]

शान्त्यर्थं तद् द्विजातीनां मूषिभिः सोमपाशिताः ।

ऋग्वेदे त्वं समुत्पन्नाऽरातीयतो नि वहति वेदः

६

ये त्वां देवि प्र पद्यन्ति ब्राह्मणा हव्यवाहनीम् ।

अविद्या बहुविद्या वा स नः पर्वति दुर्गाणि विश्वा

७

ये अग्निवर्णां शुभां सौम्यां कीर्तयिष्यन्ति ये द्विजाः ।

तांस्तारयति दुर्गाणि नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः

८

दुर्गेषु विषमे घोरे संग्रामे रिपुसंकटे । अग्निबोधिनिपाते दुष्टग्रहनिवारिणि

९

दुर्गेषु विषमेषु त्वं संग्रामेषु वनेषु च ।

मोहयित्वा प्र पद्यन्ते तेषां मे अभयं कुरु [तेषां मे अभयं कुर्वो नमः]

१० [२]

केशिनीं सर्वभूतानां पञ्चमीति च नाम च ।

सा मां समा निशा देवी सर्वतः परि रक्षतु [सर्वतः परि रक्षत्वो नमः]

११

तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां ।

दुर्गां देवीं शरणमहं प्र पद्ये सुतरसि तरसे नमः सुतरसि तरसे नमः

१२

दुर्गां दुर्गेषु स्थानेषु ज्ञं नो देवीरभिष्टये । य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं रात्रौरात्रौ सदा पठेत् १३

[रात्रिः कुशिकः सोभरो रात्रिर्वा भारद्वाजो रात्रिस्तवो गायत्री ।]

रात्रीसूक्तं जपेन्नित्यं तत्कालमुपपद्यते ।

न योनिं पुनरायाति सर्वपापैः प्रमुच्यते ।

१४

सू० १६ पाठभेदाः— ४ संवेशनीं, संयमनीं । गृह० । ६ समुपाशिताः । ७ त्वां देव । प्रपद्यन्ते । सा नः । ८ अग्निवर्णां सौम्यां । ९ ०दुष्टग्रहनिवारेण, ०षु सर्वग्रहनिवारणे, अग्निबोधिनिपाते च सर्वग्रह-निवारेण (रिणि) सर्व (दुष्ट) ग्रहनिवार (रि) ण्यो नमः । १० त्वां? कुरु; तेषां मे अभयं कुर्वो (कृण्वो)नमः । ११ नामुत । समां निशां देवीं देवी । १३ युग्यं । रात्रौसूक्तं जपेत्सदा । १४ रात्रिः कुशिकः सोभरो रात्रिस्तवो गायत्री, रात्रि कुशिकं सोभरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्तवं गायत्रं; रात्रिः कुशिकसोभरो रात्रिस्तवो गायत्री । तत्काल उपपद्यते ।

क्षीरेण स्नापिता दुर्गा चन्दनेन विलेपिता विल्वपत्रकृतापीडा नमो दुर्गे नमो नमः	१५ [३]
सर्वभूतपिशाचेभ्यः सर्वसर्पसरीसृपैः । देवेभ्यो मानुषेभ्यश्च उभयेभ्योऽभिरक्ष माम्	१६
वा ऋग्वेदे स्तुता देवी काश्यपेन उदाहृता । जातवेदप्रभा गौरी जातवेदसे सुनवाम सोमम्	१७
सुरासुरैर्द्विजवरैः पिशाचोरगराक्षसैः । अरातिमय उत्पन्ने अरातीयतो नि दहाति वेदः	१८
गजद्वारेऽपथे घोरे संग्रामेषु च गौतमी । सर्वं रक्षतु दुरितं स नः पर्षदतिं दुर्गाणि विश्वा	१९
महाभये समुत्पन्ने स्मरन्ति च जपन्ति च । सर्वं तारयते दुर्गा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः	२० [४]
य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं शृण्वन्ति च जपन्ति च । त्रिषु लोकेषु विख्यातं त्रिषु लोकेषु पूजितम्	२१
अपुत्रो लभते पुत्रान् धनहीनो धनं लभेत् । अर्चक्षुर्लभते चक्षुर्बद्धो मुच्येत बन्धनात्	२२
व्याधितो मुच्यते रोगा वुरोगी श्रियमाप्नुयात् । वदाति कामितं सर्वं कात्यायनि नमोऽस्तु ते	२३ [५]
[उलूकयातुं शुशुलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् । सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्रमृण रक्ष इन्द्र	[अ० मं० ७।१०४।२२] १
पिशंगमृष्टिमम्भूणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण । सर्वं रक्षो निर्बहय]	[अ० मं० १।१३३।५] २

(२७) [अ० अ० ८।७।१६] [अ० मं० १०।१२८ सूक्तस्वानन्तरम् ।]

११ सनक-समन्त-समाननादयः । हिरण्यम् । अशुक्लः, ५, ८-९ त्रिभुक्, ७ अतिशक्ती, ११ जगती ।

आयुष्यं वर्चस्यं रायस्पोषमौज्ज्वलम् । इदं हिरण्यं वर्चस्व-जैत्राया विंशतादिमाम्	१
उरुचैर्वाजि पृतनाषाट् सभासाहं धनंजयम् । सर्वाः समग्रा ऋक्षो हिरण्येऽस्मिन् समार्हिताः	२

[उलूकयातुं १-२ इमी मन्त्रो ऋग्वेदस्यो लोकेषु गणयितुं न योग्यौ ।]

सू० १७ पाठभेदाः- १ विंशतादु मां० । (बा० अ० ३४।५०) २ त्वसमाहिताः ।

शुनमहं हिरण्यस्य पितुर्मानिव जग्रभं । तेन मां सूर्यत्वचमकरं पुरुषं प्रियम्	३
सम्राजं च विराजं चाभिष्टिर्या च मे ध्रुवा ।	
लक्ष्मी राष्ट्रस्य या मुखे तया मामिन्द्र सं सृज	४
अग्नेः प्रजातं परि यद्विरण्यममृतं यज्ञे अधि मर्त्येषु ।	
य एनद्वेव स इदेनमर्हति जरामृत्युर्भवति यो बिभर्ति	५ [१]
यद्वेव राजा वरुणो यदु देवी सरस्वती । इन्द्रो यद्वृत्रहा देव तन्मे वर्चस आवुषे	६
न तद्वक्षोसि न पिशाचाश्चरन्ति देवानामोजः प्रथमजं ह्येतत् ।	
यो बिभर्ति दाक्षायणा हिरण्यं स देवेषु कृणुते वीर्यमायुः स मनुष्येषु कृणुते वीर्यमायुः	७
यदाबध्नन् दाक्षायणा हिरण्यं शतानीकाय सुमनस्यमाना ।	
तन्न आ बध्नामि शतशारवायायुष्मान् जरदष्टिर्यथासत्	८
घृताबुलुप्तं मधुमत्सुवर्णं धनंजयं धरुणं धारयिष्णु ।	
ऋणक् सपत्नावर्धराश्च कृण्वदाऽऽरोह मां महते सौमगाय	९
प्रियं मां कुरु देवेषु प्रियं राजसु मा कुरु । प्रियं विश्वेषु गोप्त्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम्	१०
अग्निर्येन विराजति सूर्यो येन विराजति ।	
विराज्येन विराजति तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते विराज समिधं कुरु	११ [२]

(१८) [अ० अ० ८।७।१६] [अ० मं० १।१२८ सूक्तस्थानम्]

(विहव्य आंगिरसः । इन्द्रः । जगती ।)

अवाञ्छामिन्द्रममृतो हवामहे यो गोजिन्द्रं नजिदं च जिद्यः ।	
इमं नो हव्यं विहवे जृषस्वाऽस्म कुल्मो हरिवो मेदिर्न त्वा	१

(१९) [अ० अ० ८।७।१६] [अ० मं० १०।१२८ सूक्तस्थानम्]

यां कल्पयन्ति नोऽरयः कुरां कृत्यां बधूमेव ।	
तां ब्रह्मणार्प निर्णयः प्रत्यक्कर्तारमृच्छतु	१
शीर्षिण्वतीं कर्णवतीं विषुरूपां भयंकरीम् ।	
यः प्राहिणोविहाद्य त्वां वि तं त्वं योजयासुभिः	२

[२७] ३ हिरण्यस्य पितुर्मानिव, । ०र्नामेव । पुरुषप्रियं । ५ इदेयमर्हति, इदेनमर्हति, इवेयमर्हति, इदेनमर्हति ।
 ७ दाक्षायणं हिरण्यं । (वा० य० ३४।५१) ८ ०मानाः । तन्म आ, तस्ते, तदा । यथासन्, ०सन्, ०सत् वा,
 यथासम् । (वा० य० ३४।५२) ९ घृताबुलुप्तं, घृताबुल्लुप्तं । सपत्मानध० । (अथ० १९।६२।१) १० गोप्त्रेषु ।
 ११ विराज्येन । [तं० सं० ४।७।१४।४, तं० ब्रा० १।४।१।३]

येन विष्टेह बहसि प्रतिकूलमघायिनि ।
तमेवेतो निर्वर्तस्व मास्मान् मृच्छो अनागसः
अमिर्वर्तस्व कर्तारं निरस्तास्माभिरोजसा ।
आयुरस्य निकृन्तस्व प्रजां च पुरुषादिनि
यस्त्वा कृत्ये चकारेह तं त्वं गच्छ पुनर्नवे ।
अरातीः कृत्ये नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः

३

४

५ [१]

क्षिप्रं कृत्ये निर्वर्तस्व कर्तुरेव गृहान् प्रति ।
पशुंश्चैवास्य नाशय वीरांश्चास्य नि बर्हय
यस्त्वा कृत्ये प्रजिघाय विद्वौ अविदुषो गृहान् ।
तस्यैवेतः परेत्याशु तनुं कृधि परुष्परुः
प्रतीचीं त्वापसेधतु ब्रह्म रोचिष्णवमित्रहा ।
अग्निश्च कृत्ये रक्षोहा रिप्रहा चार्ज एकपात
यथा त्वाङ्गिरसः पूर्वे भृगवश्चाप सेधिरे ।
अत्रयश्च वसिष्ठाश्च तथैव त्वाप सेधिम
यस्ते परुषि सन्दधौ रथस्येव विभुर्धिया ।
तं गच्छ तत्र तेऽयं न मज्जातस्ते अयं जनः

६

७

८

९

१० [२]

यो नः कश्चिद्वृणस्थो वा कश्चिद्वान्योऽभि हिंसति ।
तस्य त्वं द्रोर्विबेद्धोऽग्निस्तनूमृच्छस्व हेळिता
मवांशवा देवहेळि मस्यत पापकृत्त्वने ।
हरस्वती त्वं च कृत्ये नेतृष्टुस्तस्य किञ्चन
यो नः कश्चिद्वहाराति मर्नसा प्रतिभूषति ।
दूरस्थो वान्तिकस्थो वा तस्य हृद्यमसृक् पिब
येनासि कृत्ये प्रहिता दूढ्येनास्मज्जिघांसया ।
तस्य व्यानृचाव्यानञ्च हिनस्तु हरसाशनिः
ये नः शिवासः पन्थानः परायन्ति परावतम् ।
तैर्देवि रात्र्याः कृत्या नो गमयस्वानुकृत्ये

११

१२

१३

१४

१५ [३]

यदि वैषि द्विपद्यस्मान् यदि वैषि चतुष्पदी ।
निरस्तेतो ब्रजास्माभिः कर्तुरष्टापदी गृहान्

१६

यो नः शपादशपतो यश्च नः शपतः शपात ।	
वृक्षमिव विद्युदाशु तमामूलादनु शोषय	१७
यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्ट्यघायुर्यश्च नः शपात ।	
शुने पिष्टमिव क्षामं तं प्रत्यस्य स्वमृत्यवे	१८
यश्च सापत्नः शपथो यश्च यामी शपाति नः ।	
ब्रह्मा च यत् कुद्धः शपात सर्वं तत् कृध्यधस्पदम्	१९
सबन्धुश्चाप्यबन्धुश्च यो अस्माँ अभि दासति ।	
तस्य त्वं भिन्द्याधिष्ठाय पदा विस्फूर्य तच्छिरः	२० [४]
अभि प्रेहि सहस्राक्षं युक्त्वा तु शपथं रथे ।	
शत्रूनन्विच्छती कृत्ये वृकीवाविमतो गृहान्	२१
परि णो वृद्धि शपथान् दहन्नाग्निरिव ह्रदम् ।	
शत्रूनेवाभितो जहि विव्या वृक्षमिवाशनिः	२२
शत्रून् मे प्रोथ शपथात् कृत्याश्च सुहृदोऽसुहृत् ।	
जिह्वाः श्लक्ष्णाश्च दुर्हृदः समिद्धं जातवेदसम्	२३०
असपत्नं पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतः कृधि ।	
अभयं सततं पश्चात् भद्रमुत्तरतो गृहे	२४
परेहि कृत्ये मा तिष्ठ विद्धस्येव पदं नय ।	
मृगस्य हि मृगारिप्रो न त्वा नीकर्तुमर्हति	२५ [५]
अघ्न्यास्येव घोररूपे विषुरूपेऽविनाशिनि ।	
जृम्भिता प्रतिगृष्णीष्व स्वयमादाय चाद्धुतम्	२६
त्वमिन्द्रो यमो वरुणस्त्वमापोऽग्निरथानिलः ।	
त्वं ब्रह्मा चैव रुद्रश्च त्वष्टा चैव प्रजार्पतिः	२७
आवर्तध्वं निवर्तध्वमृतवः परिवत्सराः ।	
अहोरात्राश्चाब्दाश्च त्वं दिशः प्रदिशश्च मे	२८
त्वं यमं वरुणं सोमं त्वमापोऽग्निर्मथानिलम् ।	
अत्राहृत्य पशूंश्चैव मुत्पादयसि चाद्धुतम्	२९
ये मे दमे दारुगर्भे शयानं धिया सहितं पुरुषं निजह्नुः ।	
कुम्भीपाकं नरकं ग्रीवबद्धं हता एवं पुरुषासो यमस्य	३० [६]

अभ्यक्ताक्ता स्वलङ्कृता सर्वे नो दुरितं दह ।	
जानीथाश्चैव कृत्यानां कर्तुन् नृन् पापचेतसः	३१
यथा हन्ति पुरासीनि तथैवेष्वा सुकृन्नरः ।	
तथा त्वया युजा वयं निकृण्म स्थास्नु जङ्गमम्	३२
उत्तिष्ठैव परेहीतो ऽजति किमिहेच्छसि ।	
ग्रीवास्ते कृत्ये पादौ चा—ऽभि कर्त्स्यामि विद्रव	३३
स्वायसाः सन्ति नोऽस्यो विद्म चैव परंषि ते ।	
तेस्ते निकृण्मस्तान्युग्रे यदि नो जीवयस्वरीन्	३४
मास्योच्छिषो द्विपदं मोत किञ्चिच्चतुष्पदम् ।	
मा ज्ञातीननुजान् पूर्वान् मा वेशि प्रतिवेशिनौ	३५ [७]

शत्रुयता प्रहितासि दूढ्येनाभि यथायतः ।	
ततस्तथा त्वा नुवतु योऽयमन्तर्मयि भितः	३६
एवं त्वं निकृतास्माभिर्ब्रह्मणा देवि सर्वशः ।	
यथेतमार्भिता गत्वा पापधीनिव नो जहि	३७
यथा विद्युद्धतो वृक्ष आमूलादनु शुष्यति ।	
एवं स प्रतिशुष्यतु यो मे पापं चिकीर्षति	३८
यथा प्रतिशुको भूत्वा तमेव प्रतिधावति ।	
पापं तमेवं धावतु यो मे पापं चिकीर्षति	३९
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्टयो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम्	+ ४० [८]

उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिषः । अथ ब्रह्मद्विषो जहि	४१
कुबेर ते मुखं रौद्रं नन्दिनाद्विषादा ।	
ज्वरमृत्युर्मयं घोरं विश नाशय मे ज्वरम्	४२
यो मे करोति प्रहारे यो गृहे यो निवेशने ।	
यो मे केशनखे कुर्याद्वृक्षने दन्तधावने	४३
प्रतिसर प्रतिधाव कुमारीव पितुर्गृहान् ।	
मूर्धानमेषां स्फोटय पदमेषां कुले कृधि	४४

+ [२९।४०] क्र० ६।७।१९; अष्ट० १।१९।३ (पाठभेदेन)

ये नो रयिं दुश्चरितासो अग्ने जह्नुर्मतीसो अनृतं वर्दन्तः ।	
तेषां वपुंष्यर्चिषा जातवेदः शुष्कं न वृक्षमभि सं वहस्व	४५
कृष्णवर्णे महद्रूपे बृहत्कर्णे महद्भ्ये । देवि देवि महादेवि मम शत्रून् विनाशय	४६
खट् फट् जहि महाकृत्ये विधूमाग्निसमप्रभे ।	
जहि शत्रून्क्षिणूलेन कुध्यस्व पिब शोणितम्	४७
ये दुह्युर्कजवे मह्यमग्ने कदाधियो कुर्मदा अश्मनासः ।	
आबध्यैतान् शोचिषा विध्य तन्तून् वैवस्वतस्य सर्वनं नयस्व	४८ [९]

(३०) [अ० अ० ८।७।३०] [अ० मं० १०।१४९ सूक्तस्थानान्तरम्।]

हिमस्य त्वा जरायुणा शाले परिं व्ययामसि । [उत हृदो हि नो धियो ऽग्निर्वेदातु मेषजम्*]१	
शीतहृदो हि नो धियो ऽग्निर्वेदातु मेषजम् । अन्तिकामग्निमजनय दूर्वाढः शशहागमत्	
अजातपुत्रपक्षाया हृदयं मम दूयते । विपुलं वनं ब्रह्माकाशं चर जातवेदः कामाय	३
मां च रक्ष पुत्रांश्च शरणमभूत् तव । पिंगाक्ष लोहितग्रीव कृष्णवर्ण नमोऽस्तु ते	४
अस्मान्निबर्हस्येनां सागरस्योर्मयो यथा । इन्द्रः क्षत्रं वेदातु वरुणमभि पिबतु	५
शत्रवो निर्धनं यान्तु जय त्वं ब्रह्मतेजसा ।	६[१]

कपिलजटीं सर्वभक्षं चाग्निं प्रत्यक्षदैवतम् ॥	७
वरुणं च वशाम्यग्रे मम पुत्रांश्च रक्षतु [मम पुत्रांश्च रक्षत्वों नमः ।]	८
साग्रं वर्षशतं जीव पिब स्वाद च मोद च	९
दुःखितांश्च द्विजांश्चैव प्रजां च पशु पालय	१०
यावदावित्यस्तपति यावद्भ्राजति चन्द्रमाः । यावद्वायुः प्लवायति तावज्जीव जया जय	११

सू० ३० पाठभेदाः- १ जरायुणाग्ने । भुवोऽग्नि०, तुवोऽग्नि०, भवोऽग्नि०, भियोऽग्नि० । २ शीतहृदो, शीतहृदः । ०जरदूर्वादः, ०जनयदूर्वास्तः, ०जनपूर्वादः, ०जनयदूर्वादः ०जनयदूर्वाः । शिशुरागमत् । ३ धूयते, हूयते । ४ मांश्च । ५ अस्माद्भि बर्ह स्योनां, अस्याभिर्बर्हस्योनां, अस्याभि बर्हणस्योनां, अस्याभिर्बर्हस्योनं, अस्यान्धि वर्जय स्थानं । इन्द्रं, इन्द्र शस्त्रं । ६ जयस्त्वं, जय त्वं । १० दुःखितां च, दुःखितां०, ०ताञ्च । ११ वायुः प्रवाजति । जय तावज्जीव जया जय ।

x [३०।१] नैष मन्त्रस्य भागः, पाठभेद एव ।

येन केन प्रकारेण को हि नाम न जीवति ।

परैषामुपकारार्थं यज्जीवति स जीवति । एतां वैश्वानरीं सर्वदेवान्नमोऽस्तु ते १२

न चोरभयं न च सर्पभयं न च व्याघ्रभयं न च मृत्युभयम् ।

यस्यापमृत्युर्न च मृत्युः सर्वं लभते सर्वं जयते १३ [२]

(३१) [क्र० अ० ८।८।९] [क्र० सं० १०।१५१ सूक्तस्यानन्तरम्]

अथ मेधा-सूक्तम् ।

मेधां मह्यमङ्गिरसो मेधां सप्त ऋषयो ददुः । मेधामिन्द्रश्चाग्निश्च मेधां धाता ददातु ते १

मेधां ते वरुणो राजा मेधां देवी सरस्वती । मेधां ते अश्विनौ देवा वा धत्तां पुण्डरीकम् २

या मेधा अप्सरस्सु गन्धर्वेषु च यन्मनः । देवी या मानुषी मेधा सा मामा विशतादुमाम ३

यन्मे नोक्तं तद्रमतां शक्यं यदनुब्रुवे ।

निशामतं नि शामहे मयि व्रतं सह व्रतेषु भूयासं ब्रह्मणा सं गमेमहि ४

शरीरं मे विचक्षणं वाङ् म मधुमदं दुहाम् ।

अबृद्धमहमसौ सूर्यो ब्रह्मणानी स्थः श्रुतं मे मा प्र हासीः ५ [१]

मेधां देवीं मनसा रेजमानां गन्धर्वजुष्टां प्रति नो जुषस्व ।

मह्यं मेधां वदु मह्यं श्रियं वद मेधावी भूयासमजराजरिणु ६

सर्वसस्पतिमज्जुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनिं मेधामयासिषम् ७

यां मेधां देवर्गणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्यमेधयाऽग्ने मेधाविनं कुरु ८

मेधाव्यहं सुमनाः सुप्रतीकः श्रद्धामनाः सत्यमतिः सुशेवः ।

महायशा धारयिष्णुः प्रवक्ता भूयासमस्मै शरया प्रयोगे ९

सू० ३० पाठभेदाः-१२ विनामनु, हि नाम न, वीनामनु, हीनमनु । वैश्वानरं०, वैश्वानरं देवं सर्वदेव । अग्निं वैश्वानरं वन्दे सर्वदेव नमोऽस्तु ते । १३ यस्यापि मृ० । स सर्वं लभते स सर्वं जयते ।

सू० ३० पाठभेदाः- १ मेधां मह्यं दधातु ते, ददातु मे । २ मेधां मे । ३ अप्सरासु, अप्सरासो, अप्सरेषु । मानुषी युगा । सा माया; मेधा विशतादुमां, मामा विशतादिह । ४ तद्रमतां । यदनुब्रुवे । निशामहे मयि व्रतं सह ब्रह्मणा संगमेमहि, ० निशामयि मयि... प्रियेण भूयासं ब्र० । ५ विचक्षण, मधुमदं दुहा, ० मद्रहा, ० मद्रहां, मधुमत्तमा । अबृद्धम० । प्र हासीत् । ६ देवीमनसो, देवीं समनसां । मेधावि । ० जरिणुः । ८ ० मेधया मेधा०, ० मामद्यमेधाग्ने मेधाविनयं ९ ० समनाः, मेधाव्यं सगणः, मेधाव्यं सुमनः । ० मनाः सत्यमुपः सु०, ० मनास्यप्रमतिं सुवीरः । प्रवक्ता भूयासमस्ये, ० समये, स्वधया प्रयोगे ।

३१७-८ (बा० य० ३१।१३-१४) २ (बा० य० ३१।१५ सदृशः)

नाशायित्री पलाशस्या—रुषसौ पथिकामंसु । अथो ततस्य यक्षमाण—मपापा रोगनाशिनी १०
ब्रह्मवृक्ष पलाश त्वं भृद्धा मेधां च देहि मे । वृक्षाधिप नमस्तेऽस्तु अत्र त्वं संनिधौ भव ११ [२]

(३२) [अ० अ० ८।८।१९] [अ० मं० १०।१६१ सूक्तस्यानन्तरम्]

ऊर्ध्वरेखा प्र वहन्ते विष्णुरिममिन्द्राग्नी अमृतं जुषेथाम् ।
मह्यं दधाना उप दीर्घमायुरस्मे धत्तं पुरुभुजा पुरन्धिः ।

(३३) [अ० अ० ८।८।२४] [अ० मं० १०।१६६ सूक्तस्यानन्तरम्]

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परि गृहीतममृतेन सर्वम् ।
येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १
येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।
यदपूर्वं यक्षमन्तःप्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २
यज्जाग्रतो दूरमुदैति वैवं तदु सुप्तस्य तथैवेति ।
दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ३
यत् प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमुतं प्रजासु ।
यस्मान्न क्रते किञ्चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ४
यस्मिन्नृचः साम यजूंषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभार्विवाराः
यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ५
सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान् नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिन इव ।
हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं यविष्ठं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ६ [१]

ये पञ्च पञ्चाशतः शतं च सहस्रं च नियुतं चार्बुदं च ।
ते यज्ञचित्तेष्टकाटं शरीरं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ७
वेदाहमेतं पुरुषं महान्तं—मादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।
तस्य योनिं परिपश्यन्ति धीरा—स्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ८
येन कर्माणि प्रचरन्ति धीरा विप्रा वाचा मनसा कर्मणा वा ।
यत् स्वां दिशमनु संयन्ति प्राणिनस्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ९
ये मे मनो हृदयं ये च वेवा ये अन्तरिक्षं बहुधा कल्पयन्ति ।
ये श्रोत्रं च चक्षुषी संचरन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १०

[३३।१-६] (वा० य० ३४।१-६) । ८ (वा० य० ३१।१८)

यस्येदं धीराः पुनन्ति कवयो ब्रह्माणमेतं व्यावृणत इन्दुम् । स्थावरं जङ्गमं च द्यौराकाशं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	११ [२]
येन द्यौरुग्रा पृथिवी चान्तरिक्षं येन पर्वताः प्रदिशो दिशश्च । येनेदं सर्वं जगद्व्याप्तं प्रजानत तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१२
अव्यक्तं चाप्रमेयं च व्यक्ताव्यक्तपरं शिवम् । सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरं ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१३
कैलासशिखरे रम्ये शंकरस्य गृहालयम् । देवतास्तत् प्रमोदन्ते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१४
आदित्यवर्णं तपसा ज्वलन्तं यत् पश्यसि गुहासु जायमानः । शिवरूपं शिवमुदितं शिवालयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१५
येनेदं सर्वं जगतो बभूव यद्देवा अपि महतो जातवेदाः । यद्देवाद्यं तपसो ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१६ [३]
गोभिर्जुष्टो धनेन ह्यायुषा च बलेन च । प्रजया पशुभिः पुष्करार्धं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१७
योऽसौ सर्वेषु देवेषु पठ्यतेऽनन्त ईश्वरः । अकार्यो निर्घणो ह्यात्मा तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१८
यो वेदादिषु गायत्री सर्वव्यापी महेश्वरः । तदुक्तं च यदा ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१९
प्रयत्नप्राणं ओंकारं प्रणवं च महेश्वरम् । यः सर्वं यस्य चित् सर्वं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२०
यो वै वेद महादेवं प्रणवं पुरुषोत्तमम् । ओंकारं परमात्मानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२१ [४]
ओंकारं चतुर्भुजं लोकनाथं नारायणम् । सर्वस्थितं सर्वगतं सर्वव्याप्तं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२२
तत् परात् परतो ब्रह्मा तत् परात् परतो हरिः । परात् परतरं ज्ञानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२३
य इदं शिवसंकल्पं सदाधीयन्ति ब्राह्मणाः । ते परं मोक्षमाप्स्यन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२४

अस्ति नास्ति शयित्वा सर्वमिदं नास्ति पुनस्तथैव दृष्टं ध्रुवम् ।

अस्ति नास्ति हितं मध्यमं पदं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २५

अस्ति नास्ति विपरीतो प्रवादो ऽस्ति नास्ति गुह्यं वा इदं सर्वम् ।

अस्ति नास्ति परात् परो यत् परं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २६ [५]

(३४) [ऋ० अ० ८।८।४२] [ऋ० मं० १०।१८४ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

स्वष्टारूपकर्ता (नेजमेषः) । विष्णुः । अनुष्टुप् ।

नेजमेष परा पत सुपुत्रः पुनरा पत । अस्यै मे पुत्रकामायै गर्भमा धेहि यः पुमान् १

यथेयं पृथिवी मह्युत्ताना गर्भमाकुध । एवं तं गर्भमा धेहि दशमे मासि सूतवे २

विष्णोः श्रेष्ठेन रूपेणा ऽस्यां नायां गवीन्याम् । पुमांसं पुत्राना धेहि दशमे मासि सूतवे ३

(३५) [ऋ० अ० ८।८।४५] [ऋ० मं० १०।१८७ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

वन्स आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अनीकवन्तमृतये ऽग्निं गीर्भिर्हवामहे । स नः पर्षदति द्विषः १

(३६) [ऋ० मं० ८।८।४९] [ऋग्वेदस्य दशममण्डलस्थान्ते ।]

संज्ञानमुशनावदत् संज्ञानं वरुणो ऽवदत् । संज्ञानमिन्द्रश्चाग्निश्च संज्ञानं सवितावदत् १

संज्ञानं वः स्वेभ्यः संज्ञानमरणेभ्यः । संज्ञानमश्विना युव मिहास्मासु नि यच्छताम् २

यत् कक्षीवां संवननं पुत्रो अङ्गिरसां भवेत् । तेन नो ऽद्य विश्वे देवाः सं प्रियां समजीजनन् ३

सं वा मनांसि जानतां समाकृतिर्मनामसि । असौ यो विमना मनः सं समावर्तयामसि ४

नैर्हस्त्यं संनादरणं परि वर्त्मेतु यद्भुविः । तेनामित्राणां बाहून् हविषा शोषयामसि ५

परिवर्त्मान्येषामिन्द्रः पुषा च सस्रतुः ।

तेषां वो अग्निर्दग्धानामग्निर्मूळ्हाना मिन्द्रो हन्तु वरंवरम् ६

ऐषु नह्यवृषाजिनं हरिणस्य धिर्यं यथा । परौ अमित्रौ ऐष त्वर्वाची गौरुपार्जतु ७

प्राध्वगणां पते वसो होतर्वरेण्यक्रतो । तुभ्यं गायत्रमृच्यते ८

सू० ३४ पाठभेदः— १ दशास्यां पुत्राना ।

सू० ३६ पाठभेदाः— १ वः स्वेभ्यः, यस्वेभ्यः, नः स्वेभ्यः । ३ ०वांसंवननो, ०वांसंवननो । ०सामवे, ०सामवेन् समर्चाच्चरन् । ४ नमामसि । ५ जनन्तं समावर्तन् ।

गोकामो अन्नकामः प्रजाकाम उत कश्यपः ।	
मृतं मविष्यत् प्रसीति सह ब्रह्मैकमक्षरं बहुब्रह्मैकमक्षरम्	९
यक्षरं मृतकृतं विश्वेदेवा उपासते । महं कषिमस्य गोप्तरं जमदग्निरकुर्वतम्	१०
जमदग्निराप्यायते छन्दोभिश्चतुस्तैः । राजा सोमस्य मक्षेण ब्रह्मणा वीर्यावता	११
शिवा नः प्रदिशो दिशः सत्या नः प्रदिशो दिशः ।	
अजो यत् तेजो दद्वे शुकं ज्योतिः परो गुहा	१२
यद्विः कश्यपः स्तौति सत्यं ब्रह्म चराचरं ध्रुवं ब्रह्म चराचरम् ।	
त्रयायुषं जमदग्निः कश्यपस्य त्रयायुषम्—ऽगस्त्यस्य त्रयायुषम्	१३
यद्वेवानां त्रयायुषं तन्मे अस्तु त्रयायुषं सर्वमस्तु शतायुषं बलायुषम् ।	१४
तच्छ्रियोरा वृणीमहे गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये ।	
देवीं स्वास्तिरस्तु नः स्वास्तिर्मानुषेभ्यः ।	
ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे	१५

॥ इति परिशिष्टानि ॥

अष्टौ विकृतयः ।

संहितालक्षणम् ।

परः सन्निकर्षः संहिता । (अष्टाध्याय्यां १।४।१०९ पाणिनिः) (वर्णानामतिशयितः संनिधिः संहितामंजः स्यात्)

[१] संहितामन्त्रः ।

ओषधयःसंवदन्तेसोमेनसह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ॥

(ऋ० अष्टक ८, अ० ५, व० ११; मं० १०, सू० १७, मं० १९)

(पदच्छेदपूर्वको) मंत्रपाठः ।

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस् तं राजन् पारयामसि ॥

पदसंहितालक्षणम् ।

पदविच्छेदोऽसंहितः ॥ (प्रातिशाक्यमन्त्रे कात्यायनः)

[२] पदपाठः ।

ओषधयः । सं । वदन्ते । सोमेन । सह । राजा ।
१ २ ३ ४ ५ ६

यस्मै । कृणोति । ब्राह्मणः । तं । राजन् । पारयामसि ॥ १ ॥
७ ८ ९ १० ११ १२

क्रमलक्षणम् ।

क्रमेण पदद्वयस्य पाठः । क्रमपाठो 'योगरूढा संहिता' इत्युच्यते । 'क्रमः स्मृतिप्रयोजनः' (प्रा०सू० ४।१८ कात्यायनः)

[३] क्रमपाठः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राजा । राज्ञेति राजा ॥
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।
७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५

पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
१६ १७

[४] पञ्चसन्धिः ।

पञ्चसन्धिलक्षणम् ।

अनुक्रमश्चोत्क्रमश्च व्युत्क्रमोऽभिक्रमस्तथा । संक्रमश्चानि पञ्चैते जटायां कथिताः क्रमाः ॥

क्रमः = १ + २; २ + ३ । उत्क्रमः = १ + २; ३ + ३ । व्युत्क्रमः = २ + १; ३ + २ ।

अभिक्रमः = १ + १; २ + २ । संक्रमः = १ + २; २ + ३ ।

(क्रमः)	(उत्क्रमः)	(व्युत्क्रमः)	(अभिक्रमः)	(संक्रमः)
१-२	२-२	२-१	१-१	१-२
ओषधयः सं । १ २	सं सं । २ २	समोषधयः । २ १	ओषधय ओषधयः । १ २	ओषधयः सं । १ २
सं वदन्ते । २ ३	वदन्ते वदन्ते । ३ ३	वदन्ते सं । ३ २	सं सं । २ २	सं वदन्ते । १ ३
वदन्ते सोमेन । ३ ४	सोमेन सोमेन । ४ ४	सोमेन वदन्ते । ४ ३	वदन्ते वदन्ते । ३ ३	वदन्ते सोमेन । ३ ४
सोमेन सह । ४ ५	सह सह । ५ ५	सह सोमेन । ५ ४	सोमेन सोमेन । ४ ४	सोमेन सह । ४ ५
सह राजा । ५ ६	राजा राजा । ६ ६	राजा सह । ६ ५	सह सह । ५ ५	सह राजा । ५ ६
राजेति राजा । ६ ६				

— ❀ —

तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । ' (क्र० अ० ३।४।१०, मं० ३।६१।१०) इत्यस्य —

पञ्चसन्धिः ।

तत्सवितुः ।	सवितुस्सवितुः ।	सवितुस्तत् ।	तस्तत् ।	तत्सवितुः ।
सवितुर्वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं सवितुः ।	सवितुस्सवितुः ।	सवितुर्वरेण्यं ।
वरेण्यं भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं भर्गः ।
भर्गो देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो देवस्य ।
देवस्य धीमहि ।	धीमहि धीमहि ।	धीमहि देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य धीमहि ।
धीमहीति धीमहि ।				

(एवमग्रेऽपि)

विकृति-लक्षणानि ।

शैशिगीये समाखाये व्यालिनैव^१ महर्षिणा ।
जटाया विकृतीरष्टौ लक्ष्यन्ते मानिबिस्तरम् ॥ १ ॥
जटा माला शिखा रेखा ध्वजो दण्डो रथा घनः ।
अष्टौ विकृतयः प्रोक्ताः क्रमपूर्वा महर्षिभिः ॥ २ ॥

अष्टौ विकृतयः क्रमपूर्वा भवन्ति । तासु जटा-दण्डसंज्ञके द्वे विकृती मुख्ये । यत एताभ्यामेवाभ्यां विकृतयः संभवन्ति । तत्र जटां शिखाऽनुसरति । तथा च दण्डं माला-रेखा-ध्वज-रथा अनुसरन्ति । घनस्तु जटादण्डानुसरति ।

[१] जटा ।

प्रथमं जटालक्षणम् ।

अनुलोमविलोमाभ्यां त्रिवारं हि पठेत् क्रमम् । विलोमे पदवत्संधिः अनुलोमे यथाक्रमम् ॥

द्वितीयं जटालक्षणम् ।

क्रमे यथोक्ते पदजातमेव द्विरभ्यसेदुत्तरमेव पूर्वम् ।
अभ्यस्य पूर्वं च तथोत्तरे पदे ऽवसानमेवं हि जटाभिधीयते ॥

जटा= अनुलोमः १-२ + विलोमः २-१ + अनुलोमः १-२ ॥ [क्रमः १-२ + व्युत्क्रमः २-१ + संक्रमः १-२]

जटापाठः ।

ओषधयस् सं, समोषधय, ओषधयस् सम् ॥	सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते ॥
१ २ ३ २ १ २	२ ३ ३ २ २ ३
वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन ॥	सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह ॥
३ ४ ४ ३ ३ ४	४ ५ ५ ४ ४ ५
सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ॥	राज्ञेति राज्ञा ॥
५ ६ ६ ५ ५ ६	६ ६
यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति ॥	
७ ८ ८ ७ ७ ८	
कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणः ॥	
८ ९ ९ ८ ८ ९	
ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं ॥	तं राजन्, राजस्तं, तं राजन् ॥
९ १० १० ९ ९ १०	१० ११ ११ १० १० ११
राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन्पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥	
११ १२ १२ ११ ११ १२	१२ १२

[२] माला ।

मालाया ह्यं भेदा पुष्पमाला-कममाला चेति । तत्र कममालायाः लक्षणम्-

कम-मालालक्षणम् ।

मृयात्कमविपर्यासावर्धचस्यादितोऽन्ततः । अन्तं चादि नयेद्वं कममालेति गीयते ॥

(१ कम-माला)

ओषधयः सं । राज्ञेति राज्ञा ॥ सं वदन्ते । राज्ञा सह ॥ वदन्ते सोमेन । सह सोमेन ॥
 १ २ ६ ६ ७ ३ ६ ५ ३ ४ ५ ४
 सोमेन सह । सोमेन वदन्ते ॥ सह राज्ञा । वदन्ते सं ॥ राज्ञेति राज्ञा । समोषधयः ॥
 ४ ५ ४ ३ ५ ६ ३ २ ६ ६ ० १
 यस्मै कृणोति । पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति ब्राह्मणः । पारयामसि राजन् ॥
 ७ ८ १२ १२ ८ ९ १० ११
 ब्राह्मणस्तं । राज्ञस्तं ॥ तं राजन् । तं ब्राह्मणः ॥ राजन्पारयामसि । ब्राह्मणः कृणोति ॥
 ९ १० ११ १० १० ११ १० ९ ११ १२ ९ ८
 पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति यस्मै ॥
 १२ ११

+ कम-माला

ओषधयः सं । १ राज्ञेति राज्ञा
 सं वदन्ते । ३ ४ राज्ञा सह ।
 वदन्ते सोमेन । ५ ६ सह सोमेन ।
 सोमेन सह । ७ ८ सोमेन वदन्ते ।
 सह राज्ञा । ९ १० वदन्ते सं ।
 राज्ञेति राज्ञा । ११ १२ समोषधयः ।
 यस्मै कृणोति । १३ १४ पारयामसीति पारयामसि ।
 कृणोति ब्राह्मणः । १५ १६ पारयामसि राजन् ।
 ब्राह्मणस्तं । १७ १८ राज्ञस्तं ।
 तं राजन् । १९ २० तं ब्राह्मणः ।
 राजन् पारयामसि । २१ २२ ब्राह्मणः कृणोति ।
 पारयामसीति पारयामसि । २३ २४ कृणोति यस्मै ।

+ कममालायाः पठनक्रमोऽत्राहः प्रदर्शितः ।

*

(क्रम-माला)

[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादि नयेत्]			[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादि नयेत्]		
[१]	१ ओषधयः सं	— राज्ञेति राज्ञः	६	[२]	७ यस्मै कृणोति — पारयामसीति पारयामसि १२
	२ सं वदन्ते	— राज्ञा सह	५		८ कृणोति ब्राह्मणः — पारयामसि राजन् ११
	३ वदन्ते सोमेन	— सह सोमेन	४		९ ब्राह्मणम् तं — राज्ञस्तं १०
	४ सोमेन सह	— सोमेन वदन्ते	३		१० तं राजन् — तं ब्राह्मणः ९
	५ सह राज्ञा	— वदन्ते सं	२		११ राजन् पारयामसि — ब्राह्मणः कृणोति ८
	६ राज्ञेति राज्ञः	— समोषधयः	१		१२ पारयामसीति पारयामसि - कृणोति यस्मै ७

(२ पुष्पमाला ।)

पुष्पमाला-लक्षणम् ।

माला मालेव पुष्पाणां पदानां प्रस्थिनी हि सा । आवर्तन्ते त्रयस्तस्यां क्रमव्युत्क्रमसंक्रमाः ॥

जटावदेष पुष्पमाला भवति । तत्र प्रतिपदं विराम इतिकारश्चेति विशेषः । केचिच्च पुष्पमालाया-
मितिकारं पदसन्धिस्थानेऽपि वदन्ति । यथा- "समोषधयः" इति 'सम् ओषधयः' । "ब्राह्मणस्तं" इति 'ब्राह्मणः तम्' । "राज्ञस्तं" इति राजन् तम् । इत्यादिः ।

(क्रमः)	विराम	(व्युत्क्रमः)	विरामः	(संक्रमः)
१ ओषधयः सं		समोषधयः		ओषधयः सं । इति । (विराम)
२ सं वदन्ते		वदन्ते सं		सं वदन्ते " "
३ वदन्ते सोमेन		सोमेन वदन्ते		वदन्ते सोमेन " "
४ सोमेन सह		सह सोमेन		सोमेन सह " "
५ सह राज्ञा		राज्ञा सह		सह राज्ञा " "
६ राज्ञेति राज्ञः				
७ यस्मै कृणोति		कृणोति यस्मै		यस्मै कृणोति " "
८ कृणोति ब्राह्मणः		ब्राह्मणः कृणोति		कृणोति ब्राह्मणः " "
९ ब्राह्मणस्तं		तं ब्राह्मणः		ब्राह्मणस्तं " "
१० तं राजन्		राज्ञस्तं		तं राजन् " "
११ राजन्पारयामसि		पारयामसि राजन्		राजन्पारयामसि
१२ पारयामसीति पारयामसि ।				

[१] शिखा ।

शिखा-लक्षणम् ।

पदोत्तरां जटामेष शिखामार्याः प्रवक्ष्यते ।

ओषधयः सं, समोषधय, ओषधयः सं, — वदन्ते ।
 १ २ ३ १ १ २ ३

सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते, — सोमेन ।
 २ ३ ३ २ २ ३ ४

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन, — सह ।
 ३ ४ ४ ३ ३ ४ ५

सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह, — राज्ञा ।
 ४ ५ ५ ४ ४ ५ ६

सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ।
 ५ ६ ६ ५ ५ ६

राज्ञेति राज्ञा ।
 ६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति, — ब्राह्मणः ।
 ७ ८ ८ ७ ७ ८ ९

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणम् — तम् ।
 ८ ९ ९ ८ ८ ९ १०

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं, — राजन् ।
 ९ १० १० ९ ९ १० ११

तं राजन्, राजन्स्तं, तं राजन्, — पारयामसि ।
 १० ११ ११ १० १० ११ १२

राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन् पारयामसि ।
 ११ १२ १२ ११ ११ १२ १३

पारयामसीति पारयामसि ।
 १२ १२

[४] रेखा ।

रेखा-कक्षणम् ।

कमाद् द्वित्रिचतुष्पञ्चपदकममुदाहरेत् । पृथक्पृथग्विषयस्य लेखामाहुः पुनः क्रमात् ॥

पूर्वार्धस्य—

- २ (पदद्वयं) = ओर्षधयः सं । समोर्षधयः । ओर्षधयः सं ॥
 ३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राजा । राजा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
 सोमेन सह । सह राजा । राजेति राजा ॥

उत्तरार्धस्य—

- २ = यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै । यस्मै कृणोति ॥
 ३ = कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥
 ४ = ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि । पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥
 तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ॥

[यद्वा सर्वस्य मन्त्रस्य]

- २ (पदद्वयं) = ओर्षधयः सं । समोर्षधयः । ओर्षधयः सम ॥
 ३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राजा । राजा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
 ५ (पदपञ्चकं) = सोमेन सह राजा यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै राजा सह सोमेन । सोमेन सह ।
 ६ (पदषट्कं) = सह राजा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राजा सह ।

सह राजा ॥

- ७ (पदसप्तकं) = राजा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ।

पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राजा । राजा यस्मै ॥

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।

पारयामसीति पारयामसि ॥

[५] ध्वजः ।

ध्वज-लक्षणम् ।

ब्रूयादादेः कर्म सम्यगन्तादुत्तारयेद्यदि । वर्गे च ऋषि वा यत्र पठनं स ध्वजः स्मृतः ॥

(आदेः कर्मः)

(अन्तादुत्तारणं)

१ ओषधयः सं ।	२ पारयामसीति पारयामसि ।
३ सं वदन्ते ।	४ राजन् पारयामसि ।
५ वदन्ते सोमेन ।	६ तं राजन् ।
७ सोमेन सह ।	८ ब्राह्मणस्तं ।
९ सह राज्ञा ।	१० कृणोति ब्राह्मणः ।
११ राज्ञेति राज्ञा ।	१२ यस्मै कृणोति ।
१३ यस्मै कृणोति ।	१४ राज्ञेति राज्ञा ।
१५ कृणोति ब्राह्मणः ।	१५ सह राज्ञा ।
१७ ब्राह्मणस्तं ।	१८ सोमेन सह ।
१९ तं राजन् ।	२० वदन्ते सोमेन ।
२१ राजन् पारयामसि ।	२२ सं वदन्ते ।
२३ पारयामसीति पारयामसि ।	२४ ओषधयः सं ।

अत्र विशेषः ।

१ अत्र ध्वजन्य पठनक्रमोऽङ्कैः प्रदर्शितः ।

२ यथा मन्त्रस्वैकस्वैचं ध्वजो भवति, तथैव पञ्च-षट्-सह-मन्त्रसंख्याकस्य वर्गस्याप्येवमेव ध्वजो भवति ।

तत्र वर्गादिस्थितस्य षट्सहस्रस्य वर्गान्तस्थेन षट्केन हिरण्यतेजेतिकारसहिनेन च संबद्धो ज्ञातव्यः ।

यथा 'अग्निमीळे...आ गमदिति आ गमत्' इति प्रथमस्य वर्गस्य ऋग्वेदस्य ध्वजो बोद्धव्यः ।

३ वर्गे वा ऋषि वा ऋः स्थापयितः स ध्वजः स्मृतः । इति वा पाठः ।

[६] दण्डः ।

दण्ड-कक्षणम् ।

कममुक्त्वा विपर्यस्य पुनश्च कममुत्तरम् । अर्धर्चादेवमुक्तोऽयं कमदण्डोऽभिधीयते ॥

पूर्वार्धस्य—

२ = ओषधयः सं ॥ समोषधयः ।

३ = ओषधयः सं । सं वदन्ते ॥ वदन्ते समोषधयः ।

४ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥ सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

५ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह ॥ सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

६ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राजा ॥

राजा सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राजा ॥ राजेति राजा ।

उत्तरार्धस्य—

२ = यस्मै कृणोति ॥ कृणोति यस्मै ।

३ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥ ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

४ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥ तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

५ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् ॥ राजन्स्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

६ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसि राजन्स्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसीति पारयामसि ।

[७] रथः ।

रथ लक्षणम् ।

पादशोऽर्धशो वापि सप्तोक्त्या वण्डयद्रथः ।

रथविधयः । द्वित्रिको रथश्चतुश्चक्रेति । तत्र द्वित्रिको रथोऽर्धशो भवति । त्रिकस्तु रथः प्रतियोगे समानपद-
व्यापुस्तस्य गायत्रीतन्त्रस्यैव मन्त्रस्य भवति । चतुश्चको रथस्तु पादश एव भवति ।

(१) द्वित्रिको रथः (अर्धशः)
(पूर्वाधः) (उत्तरार्धः)

[१] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (प्रथमः पञ्चपादक्रमः)
समोषधयः । कृणोति यस्मै । (व्युत्क्रमः)

[२] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (द्वितीयो द्विपादक्रमः)
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।
वदन्ते समोषधयः । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । (व्युत्क्रमः)

[३] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (तृतीयो द्विपादक्रमः)
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।
(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।
सोमेन वदन्ते समोषधयः । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । (व्युत्क्रमः)

[४] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (चतुर्थश्चतुष्पादक्रमः)
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।
(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।
(४) सोमेन सह । तं राजन् ।
सह सोमेन वदन्ते समोषधयः । राजन्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । (व्युत्क्रमः)

[५] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (पञ्चमः पञ्चपादक्रमः)
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।
(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।
(४) सोमेन सह । तं राजन् ।
(५) सह राजा । राजन् पारयामसि ।
राज्ञेति राजा । पारयामसीति पारयामसि । (समाप्तिः)

(२) द्विचक्रो रथः ।

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् ॥
अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया । अकारि रत्नधातमः ॥

ऋ० १।१।१

ऋ० १।२०।१

मन्त्रद्वयस्य महोक्त्याऽपि द्विचक्रो रथो भवति । सहोक्तिपाठभेदेन स द्विधा विभज्यते । तत्र प्रथमः—

(ऋ० १।१।१) (ऋ० १।२०।१)

[१] अग्निमीळे । अयं देवाय ॥

इळेऽग्निं । देवायायं ॥

[२] अग्निमीळं । इळे पुरोहितं ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने ॥

पुरोहितमीळेऽग्निं । जन्मने देवायायं ॥

[३] अग्निमीळे । इळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः ॥

यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं । स्तोमो जन्मने देवायायं ॥

[४] अग्निमीळे । इळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः ॥

देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥

[५] अग्निमीळे । इळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।

देवमृत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः । विप्रेभिरासया ॥

ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥

[६] अग्निमीळे । इळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।

देवमृत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः । विप्रेभिरासया ।

ऋत्विजमित्यृत्विजं । आसयेत्यासया ॥

[७] होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारि ॥

होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातममिति रत्नऽधातमं । रत्नधातम इति रत्नऽधातमः ॥

(३) द्विचक्रो रथः ।

पूर्वोक्तयोर्द्वयोर्मन्त्रयोः सहोक्त्या द्विचक्रो रथो भवति । तस्य द्वितीयः प्रकारो यथा—

(ऋ० १।१।१)	(ऋ० १।२०।१)	(ऋ० १।१।१)	(ऋ० १।२०।१)
१ अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	[५](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥
ईळेऽग्निं	। देवायायं ॥	(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥
[२](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।	
पुरोहितमीळेऽग्निं	। जन्मने देवायायं ॥	(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रेभिः ॥
[३](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(५) देवमृत्विजं	। विप्रेभिरासया ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ।	
(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥	आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ।	
यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥		[६](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥
स्तोमो जन्मने देवायायं ॥		(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥
[४](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।	
(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥	(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रेभिः ॥
‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।		(५) देवमृत्विजं	। विप्रेभिरासया ॥
(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रेभिः ॥	(६) ऋत्विजमित्यृत्विजं	। आसयेत्यासया ॥
देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥		[७](१) होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः॥	
विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥		रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारिः॥	
		होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः॥	
		रत्नधातममिति रत्नऽधातमं ।	
		रत्नधातम इति रत्नऽधातमः ॥	

(४) त्रिचक्रो रथः ।

विष्णोः कर्माणि पश्यत् यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ (ऋ० १।२२।१९)

इत्यस्य त्रिपदागायत्रीछन्दस्कस्य मन्त्रस्य प्रतिपादं समानपदसंख्यस्वान्त्रिचक्रो रथो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः)	(द्वितीयः पादः)	(तृतीयः पादः)	
[१] (१) विष्णोः कर्माणि ।	यतो ब्रतानि ।	इन्द्रस्य युज्यः ।	(प्रथमः क्रमः)
कर्माणि विष्णोः ।	ब्रतानि यतः ।	युज्य इन्द्रस्य ।	(व्युत्क्रमः)
[२] (१) विष्णोः कर्माणि ।	यतो ब्रतानि ।	इन्द्रस्य युज्यः ।	(द्वितीयः क्रमः)
(२) कर्माणि पश्यत् ।	ब्रतानि पस्पशे ।	युज्यः सखा ।	"
पश्यत् कर्माणि विष्णोः ।	पस्पशे ब्रतानि यतः ।	सखा युज्य इन्द्रस्य ।	(व्युत्क्रमः)
(प्रथमः पादः) विष्णोः कर्माणि ।	कर्माणि पश्यत् ।	पश्यतेति पश्यत् ।	(समाप्तिः)
(द्वितीयः ") यतो ब्रतानि ।	ब्रतानि पस्पशे ।	पस्पश इति पस्पशे ।	"
(तृतीयः ") इन्द्रस्य युज्यः ।	युज्यः सखा ।	सखेति सखा ।	"

(५) चतुश्चक्रो रथः ।

चतुश्चक्रो रथश्चतुष्पान्मन्त्रस्य पादशो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः)	(द्वितीयः पादः)	(तृतीयः पादः)	(चतुर्थः पादः)	
[१] (१) ओषधयः सं ।	सोमेन सह ।	यस्मै कृणोति ।	तं राजन् ।	(प्रथमः क्रमः)
समोषधयः ।	सह सोमेन ।	कृणोति यस्मै ।	राजंस्तं ।	(व्युत्क्रमः)
[२] (१) ओषधयः सं ।	सोमेन सह ।	यस्मै कृणोति ।	तं राजन् ।	(द्वितीयः क्रमः)
(२) सं वदंते ।	सह राजा ।	कृणोति ब्राह्मणः ।	राजन्पारयामसि ।	"
वदंते समोषधयः ।	राजा सह सोमेन ।	ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।	पारयामसि राजंस्तं ।	(व्युत्क्रमः)
(प्रथमः पादः) ओषधयः सं ।	सं वदंते ।	वदंत इति वदन्ते ।		(समाप्तिः)
(द्वितीयः ") सोमेन सह ।	सह राजा ।	राजेति राजा ।		"
(तृतीयः ") यस्मै कृणोति ।	कृणोति ब्राह्मणः ।	ब्राह्मण इति ब्राह्मणः ।		"
(चतुर्थः ") तं राजन् ।	राजन्पारयामसि ।	पारयामसीति पारयामसि ।		"

[८] घनः ।

घनश्चतुर्विधः । घनो घनवल्लभश्च । तां च प्रत्येकं द्विधा भवतः ।

[१] प्रथमं घन लक्षणम् ।

अन्तान्क्रमं पठेत्पूर्वमादिपर्यन्तमानयेत् । आदिक्रमं नयेदन्तं घनमाहुर्मनीषिणः ॥

(१) पूर्वार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[१] राज्ञेति राज्ञा । सह राज्ञा । सोमेन सह । वदन्ते सोमेन । सं वदन्ते । ओषधयः सं-

(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ।

(२) उत्तरार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[२] पारयामसीति पारयामसि । राजन् पारयामसि । तं राजन् । ब्राह्मणस्तं । कृणोति ब्राह्मणः ।

यस्मै कृणोति-

(आदितांऽन्तपर्यन्तम्)

कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ।

[२] द्वितीयं घनलक्षणम् ।

शिक्षामुक्त्वा विपर्यय तत्पदानि पुनः पठेत् । अयं घन इति प्रोक्त [इत्यष्टौ विकृतीः पठेत्] ॥

[१]

←	शिक्षापाठः	→	←	तस्य विपर्यासः	→	←	तत्पदानां पुनःपाठः	→
ओषधयः सं	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते	वदन्ते	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते॥			
सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन	सोमेन	वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन ॥			
वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह	सह	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह ॥			
सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा	राज्ञा	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा ॥			
सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	॥	राज्ञेति राज्ञा ॥				

[२]

यस्मै कृणोति कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणः॥
 कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं ॥
 ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् राजंस्तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् ॥
 तं राजन् राजंस्तं तं राजन् पारयामसि पारयामसि राजंस्तं तं राजन् पारयामसि॥
 राजन् पारयामसि पारयामसि राजन् । राजन् पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ।

घनपाठः ।

द्वितीयघनलक्षणस्यान्यदुदाहरणम् ।

(१ शिखापाठः, २ तस्यविपर्ययः, ३ तत्पदानां च पुनः पाठो घनः ।)

गायन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ।

ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद्वंशमिव येमिरे ।

(ऋ० १।१०।१)

(१) प्रथमोऽर्धः ।

[१] गायन्ति त्वा, त्वा गायन्ति, गायन्ति त्वा, गायत्रिणो; गायत्रिणस्त्वा गायन्ति । गायन्ति त्वा
गायत्रिणः ॥[२] त्वा गायत्रिणो, गायत्रिणस्त्वा, त्वा गायत्रिणो,ऽर्चन्त्य;—ऽर्चन्ति गायत्रिणस्त्वा ।
त्वा गायत्रिणोऽर्चन्ति ॥[३] गायत्रिणोऽर्चन्त्य,—ऽर्चन्ति गायत्रिणो, गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कम—ऽर्कमर्चन्ति गायत्रिणो ।
गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कम ॥

[४] अर्चन्त्यर्कम—ऽर्कमर्चन्त्य—ऽर्चन्त्यर्कम—ऽर्किणो;ऽर्किणोऽर्कमर्चन्त्य—ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ॥

[५] अर्कमर्किणो,—ऽर्किणोऽर्कम—ऽर्कमर्किणः ॥ अर्किण इत्यर्किणः ॥

(२) द्वितीयोऽर्धः ।

[१] ब्रह्माणस्त्वा, त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा, शतक्रतो; शतक्रतो त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा
शतक्रतो ॥

[२] त्वा शतक्रतो, शतक्रतो त्वा, त्वा शतक्रतु, उदु—च्छतक्रतो त्वा । त्वा शतक्रतु उत् ॥

[३] शतक्रतु उदुच्छतक्रतो, शतक्रतु उद्वंशमिव; वंशमिवोच्छतक्रतो, शतक्रतु उद्वंशमिव ॥
शतक्रतो इति शतऽक्रतो ॥

[४] उद्वंशमिव, वंशमिवोदुद्वंशमिव, येमिरे; येमिरे वंशमिवोदुद्वंशमिव येमिरे ॥

[५] वंशमिव येमिरे, येमिरे वंशमिव, वंशमिव येमिरे ॥

वंशमिवेति वंशम्ऽइव । येमिर इति येमिरे ॥

पञ्चसन्धियुक्तो घनपाठः ।

(घनवल्लभः)

पदद्वयस्य क्रमोत्क्रमयुक्तमाभिक्रमसंक्रमैः पञ्चसन्धिपाठो भवति । अनुलोमविलोमानुलोमैर्जटापाठो जायते । जटया सहोत्तरपदपाठेन शिखापाठो भवति । क्रममुक्त्वा, विपर्यस्य, पुनश्च क्रमपाठे कृते ध्वजो भवति । जटावण्डाभ्यां घनपाठः सिद्ध्यति । सर्वमेव तपञ्चसंधियुक्ते घनपाठे घनवल्लभे समुच्चयेन संगच्छते । पञ्चसंधियुक्तेन अन्तादादि-पर्यन्तमादेरन्तपर्यन्तं च पाठेन द्वितीयो घनवल्लभः सिद्ध्यति ।

परां मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु ।
इच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

(ऋ० १।२।१।२६)

[१] परां मे । मे मे । मे परां । परा परां । परां मे ॥

परां मे, मे परा, परां मे, यन्ति; यन्ति मे परा, परां मे यन्ति ॥

[२] मे यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति मे । मे मे । मे यन्ति ॥

मे यन्ति, यन्ति मे, मे यन्ति, धीतयो; धीतयो यन्ति मे, मे यन्ति धीतयः ॥

[३] यन्ति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति धीतयः ॥

यन्ति धीतयो, धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो, गावो; गावो धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो गावः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ।

धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावो, न; न गावो धीतयो, धीतयो गावा न ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥

गावो न, न गावो, गावो न, गव्यूती;—गव्यूतीर्न गावो, गावो न गव्यूतीः ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ।

न गव्यूती, गव्यूतीर्न, न गव्यूतीर्—ऽन्व;—ऽनु गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरनु ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ।

गव्यूतीरन्व—ऽनुगव्यूती—गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छन्तीरुरुचक्षसं । उरुचक्षसमुरुचक्षसं । उरुचक्षसमिच्छन्तीः । इच्छन्तीरिच्छन्तीः ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसं ॥

इच्छन्तीरुरुचक्षसं—मुरुचक्षसमिच्छन्ती—रिच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

उरुचक्षसमित्युरुचक्षसं ॥

पञ्चसन्धियुक्तो जटापाठः ।

— पञ्चसन्धिपाठः — — जटापाठः —

- [१] परां मे । मे मे । मे परां । परा परां । परां मे ॥ परां मे, मे परां, परां मे ॥
- [२] मे यंति । यंति यंति । यंति मे । मे मे । मे यंति ॥ मे यंति, यंति मे, मे यंति ॥
- [३] यंति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यंति । यंति यंति । यंति धीतयः ॥
यंति धीतयो, धीतयो यंति, यंति धीतयः ॥
- [४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ॥
धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावः ॥
- [५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥ गावो न, न गावो, गावो न ॥
- [६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ॥ न गव्यूतीर्गव्यूतीर्न न गव्यूतीः ॥
- [७] गव्यूतीरनु । अन्यनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ॥
गव्यूतीरन्वनु गव्यूतीर्गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥
- [८] इच्छंतीरुरुचक्षसं । उरुचक्षसमुरुचक्षसं । उरुचक्षसमिच्छंतीः । इच्छंतीरिच्छंतीः ।
इच्छंतीरुरुचक्षसं ॥
इच्छंतीरुरुचक्षसमुरुचक्षसमिच्छंतीरिच्छंतीरुरुचक्षसं ।
उरुचक्षसमित्युरुचक्षसं ॥

[एवमेव पञ्चसन्धियुक्ताः सर्वा अपि विकृतयः पठ्यन्ते वेदविज्ञैः ।]

पदक्रमविशेषज्ञो वर्णक्रमविचक्षणः ।

स्वरमात्राविशेषज्ञो गच्छेदाचार्यमपदम् ॥

संहितापाठतः पुण्यं द्विगुणं पदपाठतः ।

त्रिगुणं क्रमपाठेन जटापाठेन षड्गुणम् ॥ (वराहपुराणे)

ऋग्वेद-मन्त्राणां वर्णानुक्रमसूची ।

अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तं ९, ७२, ६
 अंसेषु व ऋषयः ५, ५४, ११
 अंसेष्वामरुतः स्वाद्यो ७, ५६, १३; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५
 अंशोयुवस्तन्वस्तन्वते वि वयः ५, १५, ३
 अकर्म ते स्वपसो अभूम ८, २, १९, अथर्व. १८, ३, २४
 अकर्मा दस्युरभि नो अभन्तु १०, २२, ८
 अकारि त इन्द्र गोतमेभिः १, ६३, ९
 अकारि ब्रह्म समिधान तुभ्यं ४, ६, ११
 अकारि वामन्धसो ६, ६३, ३
 अक्रन्ददग्निस्तनयन् १०, ४५, ४; वा. य. १२, ६; तै. सं. १, ३, १४, २; ४, २, १; ६, २, २
 अकविहस्ता सुकृते ५, ६२, ६
 अक्रान्तसमुद्रः प्रथमे ९, ९७, ४०; साम. ५२९; १२५३; तैत्ति. आर. १०, १, १५; नि. १४, १६
 अक्रो न बभ्रिः समिधे ३, १, १२; नि. ६, १७
 अक्षयवन्तः कर्णवन्तः सखायो १०, ७१, ७; नि. १, ९
 अक्षयमीमदंत ह्यव १, ८२, २; साम. ४१५; वा. य. ३, ५१, तै. सं. १, ८, ५, २
 अक्षानहो न ह्यतनोत १०, ५३, ७
 अक्षास इदं कुशिनः १०, ३४, ७
 अक्षितोति सनेदिमं १, ५, ९; अथर्व. २०, ६९, ७
 अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां १०, १६३, १; अथर्व. २, ३३, १; २०, ९६, १७
 अक्षेत्रविक्षेत्रविवं १०, ३२, ७
 अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित् १०, ३४, १३
 अक्षोदयच्छवसा क्षाम ४, १२, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
 अक्षो न चक्रयाः शूर ६, २४, ३; नि. १, ४
 अक्षणाभिद्रातुवित्तरा ८, २५, ९
 अगच्छतं कृपमाणं परावति १, ११०, ८
 अगच्छदु विप्रतमः सखीयन् ३, ३१, ७
 अगन्निन्द्र अत्रो बृहत् ३, ३७, १०; अथर्व. २०, २०, ३; २०, ५७, ६
 अगन्म महा नमसा ७, १२, १; साम. १३०४; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
 अगव्यूति क्षेत्रमागन्म ६, ४७, २०
 अगस्वः खनमानः खनित्रैः १, १७९, ६
 अगस्वस्व नजयः १०, ६०, ६

अगोरुवाय गविये ८, २४, १०; अथर्व. २०, ६५, २
 अग्न आ याहि वीतये ६, १६, १०; साम. १, ६६०; तै. सं. २, ५, ७, ३; ८, १; तै. ब्रा. ३, ५, २, १
 अग्न आ याह्यग्निमिः ८, ६०, १; साम. १५५०; अथर्व. २०, १०३, २
 अग्न आयूंषि पवसे ९, ६३, १९; साम. ६२७, १४६४; १५१८; वा. य. १९, ३८; ३५, १६; तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ. २, ५, १; तै. सं. १, ३, १४, ७; ४, २९, १; ५, ५, १, ६, ६, २
 अग्न इका समिधसे ३, २४, २
 अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः ५, ४६, २; वा. य. ३३, ४८
 अग्न इन्द्रश्च दाशुषो ३, २५, ४
 अग्न ओजिष्ठमा भर ५, १०, १; साम. ८१
 अग्नये ब्रह्म ऋभवः २०, ८०, ७
 अग्नो यो भरयो दुवो ६, १४, १
 अग्निं यं नुरमन्तुं ३, २७, ११
 अग्निं वः पूष्यं दुवे ८, २३, ७
 अग्निं वः पूष्यं गिरा ८, ३१, १४; तै. सं. १, ८, २२, ३
 अग्निं वर्धन्तु नो गिरः ३, १०, ६
 अग्निं विना ईकते १०, ८०, ६
 अग्निं विद्या अभि पृक्षः १, ७१, ७
 अग्निं विद्यायुवेपसं ८, ४३, २५
 अग्निं वो देवमग्निमिः ७, ३, १; साम. १०१९
 अग्निं वो देवयज्यया ८, ७१, १२
 अग्निं वो बृधन्तं अश्वराणाम् ८, १०२, ७; साम. २१; २, ४६
 अग्निं सुदीतिं सुदंतं ३, १७, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 अग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जनः ३, २, ५
 अग्निं सूनुं सनधुतं ३, ११, ४
 अग्निं सूनुं सहसो जातवेदसं ८, ७१, ११; साम. १५५५
 अग्निं रगोमेव बोधय ५, १४, १; वा. य. २२, १५; तै. सं. ४, १, ११, ४
 अग्निं हिन्वंतु नो धियः १०, १५६, १; साम. १५२७
 अग्निं होतारमीकते वसुधितिं १, १०८, ८
 अग्निं होतारं प्र बृजे ३, १९, १
 अग्निं होतारं मन्वे दास्यंतं १, १२७, १; साम. ४६५; १८१३; अथर्व. २०, ६७, ३; वा. य. १५, ४७; तै. सं. ४, ४, ४, ८; निरुक्तं ६, ८

अग्निः पूर्वभिर्ऋषिभिः १, १, २; नि. ७, १६
 अग्निः प्रत्नेन मन्मना ८, ४४, १२; साम. १७११ तै. ब्रा.
 ३, ५, ६, १
 अग्निः क्षुचिमततमः ८ ४४, २१, तै. सं. १, ३, १४, ८,
 ५, ५, ३
 अग्निः सनोति वीर्याणि ३, २५, २
 अग्निः ससि वाजंभरं १०, ८०, १
 अग्निं घृतेन वावृधुः ५, १४, ६
 अग्निनाग्निः समिध्यते १, १२, ६; साम. ८४४; तै. सं.
 १, ४ ४६, ३; ३, ५, ११, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
 अग्निना तुर्वशं यदुं १, ३६, १८
 अग्निना रयिमभवत् १, १, ३; तै. सं. ३, १, ११, १,
 ४, ३, १३, ५
 अग्निनेष्ट्रेण वरुणेन ८, ३५, १; नि. ५, ५
 अग्निं तं मन्वे यो वसुः ५, ६, १; साम. ४२५; १७३७;
 वा. य. १५, ४१
 अग्निं दूतं वृणीमहे १, १२, १; साम. ३, ७९०, अथर्व
 २०, १०१, १; तै. सं. २, ५, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 अग्निं दूतं पुरो वधे ८, ४४, ३
 अग्निं दूतं प्रति यद्वधीत न १, १६१, ३
 अग्निं देवासो अग्नियं ६, १६, ४८
 अग्निं देवासो मानुषीषु विष्णु २, ४, ३
 अग्निं द्वेषो योतवै नो गृणीमहि ८, ७१, १५
 अग्निं धीभिर्मनीषिणः ८, ४३, १९
 अग्निं न मा मयितं सं दिदीपः ८, ४८, ६
 अग्निं नरो दीधितिभिः ७, १, १; साम. ७२, १३७३;
 नि. ५, १०
 अग्निमग्निं वः समिधा ६, १५, ६
 अग्निमग्निं वो अग्निगुं ८, ६०, १७
 अग्निमग्निं इधीमहिः १, १२, २; साम. ७९१; अथर्व.
 २०, १०१, २; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 अग्निमप्यष्टा देवयतां ५, १, ४
 अग्निमस्तोष्युग्मियं ८, ३९, १; नि. ५, २३
 अग्निमिधानो मनसा ८, १०२, २२; साम. १९
 अग्निमीळिष्यावसे ८, ७१, १४; साम. ४९, अथर्व.
 २०, १०३, १
 अग्निमीळेभ्यं कवि ५, १४, ५
 अग्निमीळे पुरोहितं १, १, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३;
 नि. ७, १५
 अग्निमीळे भुजां यविष्ठं १०, २०, २
 अग्निमुच्यैऋषयः १०, ८०, ५

अग्निमुपसमश्चिना ३, २०, १
 अग्निं मंत्रं पुरुषियं ८, ४३, ३१
 अग्निं मन्वे पितरमग्निमापि १०, ७, ३
 अग्निरग्निं भरद्वाजं १०, १५०, ५
 अग्निरप्तामृतीषहं ६, १४, ४
 अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा ३, २६, ७; वा. य. १८, ६६;
 नि. १४, २
 अग्निरिद्वि प्रचेता ६, १४, २
 अग्निरिद्वो वरुणो मित्रः १०, ६५, १
 अग्निरिव मन्वो त्विषितः १०, ८४, २; अथर्व० ४, ३१, २;
 नि. १, १७
 अग्निरिषां सस्ये ददातु नः ८, ७१, १३
 अग्निरिषो बृहतः अग्नियस्य ४, १२, ३
 अग्निरिषो बृहतो अश्वरस्य ७, ११, ४
 अग्निरिषो वसवस्य ४, ५५, ८
 अग्निरुच्ये पुरोहितः ८, २७, १; साम. ४८
 अग्निर्ऋषिः पवमानः ९, ६६, २०; साम. १५१९; वा. य.
 २, ६, २; तै. ब्रा. २, ५, २
 अग्निर्जज्ञे जुह्वा रेजमानः ३ ३१, ३
 अग्निर्जागार तमृचः कामयन्ते ५, ४४, १५; साम. १८२७
 अग्निर्जाता देवानां अग्निः ८ ३९, ६
 अग्निर्जातो अथर्वणः १०, २१, ५
 अग्निर्जातो अरोचत ५ १४, ४
 अग्निर्जुषत नो गिरः ५, १३, ३; साम. १४०६
 अग्निर्देवाति सत्यति ५, २५, ६
 अग्निर्दाद्व द्रविणं १०, ८०, ४; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्निर्देवभिर्मनुष्यश्च जंतुभिः ३, ३, ६
 अग्निर्देवेषु राजनि ५ २५, ४
 अग्निर्देवेषु संवसुः ८, ३९, ७
 अग्निर्देवो देवानामभवत् १०, १५०, ४
 अग्निर्द्यावापृथिवी ३, २५, ३
 अग्निर्धिया स चेतति ३, ११, ३
 अग्निर्न ये आजसा १०, ७८, २; नि. ३, १५
 अग्निर्न वो वन आ २, ८८, ५
 अग्निर्न क्षुत्कं वनं ६, १८, १०
 अग्निर्नेता भग इव ३, २०, ४
 अग्निर्नो वसुधुव वेतु साधुवा ५, ११, ४
 अग्निर्मुषो दिवः ककुत् ८, ४४, १६; साम. २७, १५३२;
 वा. य. ३, १२; १३, १४; १५, २०; तै. सं.
 १, ५, ५; १, ४, ४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 अग्निर्वज्रं सुवीर्यमग्निः १, ३६, १७

अग्निर्ब्रह्माणि ज्वनन् ६, १६, ३४, साम. ४; १३९६;

वा. य. ३३, ९; तै. सं. ४, ३, १३, १; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १

अग्निर्ह त्वं जरतः कर्णम् १०, ८०, ३

अग्निर्ह नाम धावि १०, ११५, २

अग्निर्हि जानि पूर्णः ८, ७, ३६

अग्निर्हि वाजिनं विशे ५, ६, ३; साम. १७३८; तै. ब्रा. ३, ११, ६, ४

अग्निर्हि विघ्नना निवः ६, १४, ५

अग्निर्होता कविक्रतुः १, १, ५

अग्निर्होता गृहपतिः ६, १५, १३; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १

अग्निर्होता वासतः ५, २, २

अग्निर्होता नो अघ्वरे ४, १५, १; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १

अग्निर्होता न्यसीदत् ५, १, ६; तै. ब्रा. १, ३, १४, १

अग्निर्होता पुरोहितो ३, ११, १

अग्निश्च यन्मरुतो ५, ६०, ७

अग्निभियो मरुतो ३, २६, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३

अग्निष्वात्ताः पितरः १०, १५, ११; अथर्व. १८, ३, ४४;

वा. य. १९, ५९; तै. सं. २, ६, १२, २

अग्निस्तिग्मेन क्षोबिषा ६, १६, २८; साम. २२; वा. य.

१७, १६; तै. सं. ४, ६, १, ५

अग्निस्तुविश्रवस्तमं ५, २५, ५

अग्निस्त्रीणि त्रिधातूनि ८, ३९, ९; तै. सं. ३, २, ११, ३

अग्नीपर्जन्यावतं ६, ५२, १६

अग्नी रक्षांसि सेधति ७, १५, १०; अथर्व. ८, ३, २६;

तै. ब्रा. २, ४, १, ६

अग्नीषोमा चेति तद् १, २३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०

अग्नीषोमा पिपृतं १, ९३, १२

अग्नीषोमा य आहुतिं १, ९३, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०

अग्नीषोमा यो अघ्र वां १, ९३, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९

अग्नीषोमावनेन वां १, ९३, १०

अग्नीषोमाविमं सु मे १, ९३, १; तै. सं. २, ३, १४, २

अग्नीषोमाविमानि नो १, ९३, ११

अग्नीषोमा वृषणा वाजं १०, ६६, ७

अग्नीषोमा सवेदसा १, ९३, ९; तै. सं. २, ३, १४, १;

तै. ब्रा. ३, ५, ७, २

अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य १, ९३, ७; तै. सं. २, ३, १४, २

अग्ने अघ्ना वदेह नः १०, १४१, १; अथर्व. ३, २०, २;

वा. य. ९, २८; तै. सं. १, ७, १०, २

अग्ने अपां समिध्यसे ३, २५, ५

अग्नेः पूर्वं आतरो १०, ५१, ६

अग्ने इळा समिध्यसे ३, २४, २

अग्ने कदा त आनुषक् ४, ७, २

अग्ने कविर्वेषा आसि ८, ६०, ३

अग्ने केतुर्विद्यामसि १०, १५६, ५; साम. १५३१

अग्ने वृत्तस्य धीतिभिः ८, १०२, १६

अग्ने चिकिद्दयस्य नः ५, २२, ४

अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुनि ३, ३, ७

अग्ने जरितर्विहपतिः ८, ६०, १९; साम. ३९

अग्ने जुषस्व नो हविः ३, २८, १

अग्ने जुषस्व प्रति हव्यं तद्वचः १, १४४, ७

अग्ने तमघ्नां न स्तोमैः ४, १०, १; साम. ४३४, १७७७;

वा. य. १५, ४४; १७, ७७; तै. सं. ४, ४, ४, ७

अग्ने तव त्वदुक्त्यं १, १०५, १३

अग्ने तव त्वे अजर ८, २३, ११

अग्ने तव अत्रो वयः १०, १४०, १; साम. १८१६; वा. य.

१२, १०६; तै. सं. ४, २, ७, २

अग्ने तृतीयो सवने हि ३, २८, ५

अग्ने त्री ते वाजिना ३, २०, २; तै. सं. ३, २, ११, १

अग्ने त्वं यशा अस्या ८, २३, ३०

अग्ने त्वचं यातुघ्नानस्य १०, ८७, ५; अथर्व. ८, ३, ४

अग्ने त्वं नो अंतमः ५, २४, १; साम. ४४८, ११०७;

वा. य. ३, २५; १५, ४८; २५, ४७; तै. सं.

१, ५, ६, २; ४, ४, ४, ८

अग्ने त्वमस्मद्युयोधि १, १८९, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४

अग्ने त्वं पारया नम्यः १, १८९, २; तै. सं. १, १, १४, ४;

तै. ब्रा. २, ८, २, ५; तै. ब्रा. १०, २, १

अग्ने दा दाशुवे रयि ३, २४, ५; तै. सं. २, २, १२, ६

अग्ने दिवः सूनुरसि ३, २५, १

अग्ने दिवो अर्णमघ्ना ३, २२, ३; वा. य. १२, ४९;

तै. सं. ४, २, ४, २

अग्ने देवाँ इहा वह अज्ञानः १, १२, ३; साम. ७९२;

अथर्व. २०, १०१, ३; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २

अग्ने देवाँ इहा वह सादया १, १५, ४

अग्ने घुम्नेन जागृषे ३, २४, ३

अग्ने घृतप्रताय ते ८, ४४, २५

अग्ने नक्षत्रमजरं १०, १५६, ४; साम. १५३०

अग्ने नय सुपथा राये १, १८९, १; वा. य. ३, ३६; ७, ४३

४०, १६; तै. सं. १, १, १४, ३; ४, ४६; १,

तै. ब्रा. २, ८, २, ३; तै. ब्रा. १, ८, ८; वा. य.

१४, ८, ३, १

अग्ने नि पाहि नस्त्वं ८, ४४, ११

अग्ने नेमिराँ इव ५, १३, ६; तै. सं. २, ५, ९, ३

अग्ने पत्नीरिहा षड् १, २२, ९; वा. य. २६, २०
 अग्ने पवस्व स्वपाः ९, ६६, २१; साम. १५२०; वा. य.
 ८, ३८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, २, ६, ६, २;
 तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ. २, ५, १
 अग्ने पावक रोचिषा ५, २६, १; साम. १५२१; वा. य.
 १७, ८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, २
 अग्ने पूर्वा अनृषसो १, ४४, १०
 अग्ने बाधस्व वि मृधो १०, ९८, २२; तै. ब्रा. २, ५, ८, ११
 अग्ने भव सुषमिषा ७, १७, १
 अग्ने भूरीणि तव ३, २०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ६
 अग्ने आतः सहस्त्रत ८, ४३, १६
 अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं ८, ३९, ३
 अग्ने मन्युं प्रतिनुदन् १०, १२८, ६; अथर्व. ५, ३, २;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिः ५, ६०, ८
 अग्ने मार्किष्टे देवस्य ८, ७१, ८
 अग्ने मृळ महौ असि ४, ९, १; साम. २३
 अग्ने यं यज्ञमध्वरं १, १, ४, तै. सं. ४, १, ११, १
 अग्ने यजस्व हविषा २, ९, ४
 अग्ने यजिष्ठो अध्वरे ३, १०, ७; साम. १००
 अग्ने यत्ते दिवि वर्यः ३, २२, २; वा. य. १२, ४८; तै. ब्रा.
 ४, २, ४, २
 अग्ने यद्य विशो ६, १५, १४, तै. सं. ४, ३, १३, ४;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, ६; ६, १२, २
 अग्ने याहि कृत्यं ७, ९, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
 अग्ने याहि सुशस्तिभिः ८, २३, ६
 अग्ने युद्धा हि मे तवा ६, १६, ४३; साम. २५, १३८३;
 वा. य. १३, ३६; तै. सं. ४, २, ९, ५
 अग्ने रक्षा णो अंहसः ७, १५, १३; साम. २४; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६
 अग्नेरमसः समिदस्तु १०, ८०, २
 अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य २, ८, ६
 अग्नेर्गोय्यभवत् १०, १३०, ४
 अग्नेर्वयं प्रथमस्यायुतानां १, २४, २
 अग्नेर्वर्मं परि गोभिः १०, १६, ७; अथर्व. १८, २, ५८;
 तै. आ. ६, १, ४
 अग्ने वाजस्य गोमतः १, ७९, ४; साम. ९९; १५६१,
 वा. य. १५, ३५; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 अग्ने विवस्वदुषसः १, ४४, १; साम. ४०; १७८०
 अग्ने विश्वानि धार्या ३, ११, २
 अग्ने विश्वेभिः स्वमीक ६, १५, १६; तै. सं. ३, ५, ११, २

अग्ने विश्वेभिरग्निभिः ३, २४, ४
 अग्ने विश्वेभिरा गहि ५, २६, ४
 अग्ने वीहि पुरोळाशं ३, २८, ३
 अग्ने वीहि हविषा ७, १७, ३
 अग्ने वृधान आहुति ३, २८, ६
 अग्ने वाकेम तं वयं ३, २७, ३; तै. ब्रा. २, ४, २, ५
 अग्ने शार्धतमा गणं ५, ५६, १
 अग्ने शार्धं महते सौभगाय ५, २८, ३; अथर्व. ७, ७३, १०;
 वा. य. ३३, १२; तै. ब्रा. २, ४, १, १; ५, २, ४
 अग्ने शुक्रं शोचिषा विश्वामिः १, १२, १२
 अग्ने शुक्रेण शोचिषोरु १०, २१, ८
 अग्ने स क्षेपदत्ता ६, ३, १
 अग्ने सहन्तमा भर ५, २३, १; तै. सं. १, ३, १४, ६
 अग्ने सहस्व पृतना ३, २४, १; वा. य. ९, ३७
 अग्ने सुलतमे रथे १, १३, ४; साम. १३५०
 अग्ने सुतस्य पीतये ५, ५१, १
 अग्ने स्तोमं जुषस्व मे ८, ४४, २
 अग्ने स्तोमं मनामहे ५, १३, २; साम. १४०५
 अग्ने हंसि न्यः श्रिणं १०, ११८, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ७
 अग्ने पिषा मधूनां सुतं ४, ४६, १
 अग्ने गो राजाप्यस्तविष्य ९, ८६, ४५; साम. १६१६
 अग्ने बृहन्नुषसामूर्ध्वो १०, १, १; वा. य. १२, १३;
 तै. सं. ४, २, १, ४
 अग्ने सिधूनां पवमानः ९, ८६, १२; साम. १०३३
 अघोरचक्षुरपतिष्येधि १०, ८५, ४४; अथर्व. १४, २, १७
 अघ्नते विष्णवे वयं ८, २५, १२
 अंगादेगाहोहोहोहोः १०, १६३, ६; अथर्व. २, ३३, ७;
 २०, २६, २२
 अंगिरसो नः पितरः १०, १४, ६; अथर्व. १८, १, ५८;
 वा. य. १९, ५०; तै. सं. २, ६, १२, ६; नि. ११, १९
 अंगिरस्वन्ता उत विष्णुवन्ता ८, ३५, १४
 अंगिरोभिरा गहि १०, १४, ५; अथर्व. १८, १, ५९;
 तै. सं. २, ६, १२, ६
 अथिक्किवाक्किनुवः १, १६४, ६; अथर्व. ९, २, ७
 अथिक्कवद् वृषा हरिः ९, २, ६; साम. ४९७; १०४२; वा. य.
 ३८, २२; तै. आ. ४, ११, ६
 अचिती यज्जुमा ४, ५४, ३; तै. सं. ४, १, ११, १
 अचेति दक्षा ऋणाकमृणवः १, १३९, ४
 अचेति दिवो बुहिता मघोनि ७, ७८, ४
 अचेत्यग्निमिहितुः ८, ५६, ५; साम. ४४७
 अचोदसो नो यन्मनु ९, ७९, १; साम. ५५५

अच्युता चिह्नो अजमजा ८, २०, ५
 अच्युतं कवे मारुतं गणं ५, ५२, १४
 अच्युतं कविं नृमणो गा ४, १६, ९
 अच्युतं कोशं मधुश्च्युतं ९, ६६, ११; साम. ६५८
 अच्युतं गिरो मतयो ७, १०, ३; तै. भा. १, ८, २, ४
 अच्युतं चत्वेना नमसा ८, २१, ६
 अच्युतं नः शीरशोचिषं ८, ७१, १०; साम. १५५४
 अच्युतं नृचक्षा असरत् ९, ९२, २
 अच्युतं नो अंगिरस्तमं ८, २३, १०
 अच्युतं नो मित्रमहो देव ६, २, ११
 अच्युतं नो मित्रमहो देव देवान् ६, १४, ६
 अच्युतं नो याद्या वह ६, १६, ४४; साम. १३८४
 अच्युतं म इन्द्रं मतयः १०, ४३, १; अथर्व. २०, १७, १
 अच्युतं मही बृहती शतमा ५, ४३, ८
 अच्युतं वो मरुतः ७, ३६, ९
 अच्युतं यो गता नाभमान ४, २९, ४
 अच्युतं यदा नना गिरा १, ३८, १३
 अच्युतं यद तवसं गीभिः ५, ८३, १; तै. भा. २, ४, ५, ५
 अच्युतं विवक्षित रोदसी ३, ५७, ४
 अच्युतं वो अग्निमवसे ५, २५, १
 अच्युतं वोचेय शुश्रूषानं ४, १, १९
 अच्युतं वो देवीमुषसं ३, ६१, ५
 अच्युतं समुद्रमिन्द्रः ९, ६६, १२; साम. ६५९
 अच्युतं सिधुं मातृतमां ३, ३३, ३
 अच्युतं हि र्षी सहसः सूनो ८, ६०, २; साम. १५५३;
 अथर्व. २०, १०३, ३
 अच्युतं हि सोमः कलशान् ९, ८१, २
 अच्युतं शर्म जरितः ३, १५, ५
 अच्युतं सूनो सहसो नो १, ५८, ८
 अजा अन्यस्य वक्ष्यः ६, ५७, ३
 अजातशत्रुमजरा स्वर्वती ५, ३४, १
 अजा वृत्त इन्द्र क्षुरपस्त्रीः १, १७४, ३
 अजायः पशुपा वाजपस्यो ६, ५८, २; तै. भा. २, ८, ५, ४
 अजिरासस्तद्व इयमाना ५, ४७, २
 अजिरासो हरयो येत आशव ८, ४९, ८
 अजीजनकमृतं मर्त्यासः ३, २९, १३; तै. भा. १, २, १, १९
 अजीजनो अमृतं ९, ११०, ४; साम. १५०८
 अजीजनो हि पवमान २, ११०, ३; साम. १३६५;
 वा. य. २२, १८
 अजीतयेऽहतये ९, ९६, ४
 अजैष्माद्यासनाम च ८, ४७, १८; १०, १६४, ५

अजैष्माद्यासनाम च १०, १६४, ५
 अजो न आं वाधार पृथिवीं १, ६७, ५
 अजो भागस्तपसा सं १०, १६, ४; अथर्व. १८, २, ८;
 तै. भा. ६, १, ४
 अजोहवीदधिना सौम्यो १, ११७, १५
 अजोहवीदधिना वर्तिका १, ११७, १६; नि. ५, २१
 अजोहवीक्षामत्या कग वां १, ११६, १३
 अज्येष्टासो अकनिष्ठासः ५, ६०, ५
 अज्ये निदस्मै कृणुथा ग्यंजनं ८, २७, १८
 अज्ये ग्यंजते ९, ८६, ४३; साम. ५६४; १६१४; अथर्व.
 १८, ३, १८
 अजंति त्वामध्वरे ३, ८, १; तै. भा. ३, ६, १, १; नि. ८, १८
 अजंति यं प्रथयंतो न विप्राः ५, ४३, ७; तै. भा. ४, ५, २
 अजंत्येनं मध्वो रसेन ९, १०९, २०
 अत उ त्वा पितृभृतः १०, १, ४
 अतः परिजमजा गहि १, ६, ९; अथर्व. २०, ७०, ५
 अतः समुद्रमुद्रतः ८, ६, २९
 अतः सहस्रनिर्णिजा ८, ८, ११
 अतप्यमाने अवसावन्ती १, १८५, ४
 अतश्चिदिन्द्र ण उपा ८, ९२, १०; साम. २१५
 अतस्त्वा रयिमभि ९, ४८, ३; साम. ८३८
 अतारिषुर्भरता गव्यवः सं ३, ३३, १२
 अतारिष्व तमसस्पा रमस्य प्रति १, १८३, ६; १, १८४, ६
 अतारिष्व तमसस्पा रमस्य प्रति स्तोमं ७, ७३, १
 अतारिष्व तमसस्पा रमस्योषा १, ९२, ६
 अतितृष्टं ववक्षिथा ३, ९, ३
 अति त्री सोम रोचना ९, १७, ५
 अतिथिं मानुषाणां ८, २३, २५
 अति द्रव सारमेयौ १०, १४, १०; अथर्व. १८, २, ११;
 तै. भा. ६, ३, १
 अति नः सञ्जतो नव १, ४२, ७
 अति नो विविता पुरु ८, ८३, ३
 अति वा यो मरुतो ६, ५२, २; अथर्व. २, १२, ६
 अति वावो ससतो याहि १, १३५, ७
 अति वारान्पवमानो असिष्यत् ९, ६०, ३
 अतिविद्धा विधुरेणा विवक्षा ८, ९६, २
 अति विद्याः परिष्ठाः १०, ९७, १०; वा. य. १२, ८४;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अति अिती तिरश्चता ९, १४, ६
 अतिष्ठन्तीनामनिवेशनानां १, ३२, १०; नि. २, १६
 अतीदु शुक्र मोहतं ८, ६९, १४; अथर्व. २०, ९२, ११

अतीयाम निदस्तिरः ५, ५३, १४
 अतीहि मन्थुवाविणं ८, ३२, २१; साम. २२३
 अतृणुवंतं विवतम ४, १९, ३
 अतो देवा अवन्तु नः १, २२, १६; साम. १६७४
 अतो न आ नूनतिथी ५, ५०, ३
 अतो वचमंतमोभिर्बुजानाः १, १६५, ५
 अतो विश्वाम्बुता १, २५, ११
 अत्वं हविः सचते सच धातुः ५, ४४, ३
 अत्वं मृजंति कलसो ९, ८५, ७
 अत्वावातमग्निना ५, ७५, २; साम. १७४४
 अत्वा वृषस्त्वं रोहिता ४, २, ३
 अत्वासो न ये मरुतः ७, ५६, १६; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 अत्वा हिवाना न हेतुभिः ९, १३, ६; साम. ११९१
 अत्थु पवित्रमकमीत् ९, ४५, ४
 अत्थुर्मिमंस्वरो मदः ९, १७, ३
 अत्थो न हिवानो अभि ९, ८६, ३
 अत्थो नाजमन्सर्गप्रतक्तः १, ६५, ६
 अत्रा ते रूपमुत्तमं १, १६३, ७; वा. य. २९, १८;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३; नि. ६, ८
 अत्रा वि नेमिरेषां ८, ३४, ३; साम. १८०८
 अत्राह गोरमन्वत १, ८४, १५; साम. १४७; ९१५
 अथर्व. २०, ४१, ३; तै. ब्रा. १, ५, ८, १; नि. ४, २५
 अत्राह तद्गृहे मध्व आहुतिं १, १३५, ८
 अत्राह ते हरिस्तु उ ४, २२, ७
 अत्रिमनु स्वराज्यं २, ८, ५
 अत्रिर्यद्वामवरोहन् ५, ७८, ४
 अत्रीणां सोममग्निवो मह ८, ३६, ६
 अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं १०, २७, १०
 अत्रेरिव शृणुतं पूर्वस्तुतिं ८, ३५, १९
 अत्रैव वोपि नक्षामि १०, १६६, ३
 अथा ते अंगिरस्तमः १, ७५, २
 अथा ते अन्तमानाम् १, ४, ३; साम. १०८९; अथर्व
 २०, ५७, ३; ६८, ३
 अथा न उभयेषां १, २६, ९
 अदत्रया दयते वार्याणि ५, ४९, ३
 अददा अर्मा महते वचस्यवे १, ५१, १३
 अदक्ष इंदो पवसे ९, ८५, ३
 अदक्षस्य स्वाभावतः ८, ४४, २०
 अदक्षेभिः सवितः ६, ७१, ३; वा. य. ३३, ६९, ८४;
 तै. सं. १, ४, २४, १; तै. ब्रा. २, ४, ४, ७
 अदक्षोभीक्ष्ण गोपाभिः ६, ८, ७

अदक्षस्तमसृजो वि स्नामि ५, ३२, १; साम. ३१५;
 नि. १०, ९
 अदर्शि गातुरवे वरीयसी १, १३६, २
 अदर्शि गातुवित्तमः ८, १०३, १; साम. ४७; १५१५
 अदाम्मे पौरुक्ष्यः ८, १९, ३६
 अदाम्भ्यः पुरपता ३, ११, ५; साम. १५५६; तै. ब्रा.
 २, ४, ८, १
 अदाम्भ्येन शोचिषा १०, ११८, ७
 अदाम्भ्यो भुवनानि ४, ५३, ४
 अदितिर्द्यावापृथिवी ऋतं १०, ६६, ४
 अदितिर्द्यौरदितिरंतरिक्षं १, ८९, १०; अथर्व. ७, ६, १;
 वा. य. २५, २३; तै. ब्रा. १, १३, २; नि. ४, २३
 अदितिर्न उरुष्यतु ८, ४७, ९; तै. सं. १, ५, ११, ५
 अतिदिर्नो दिवा ८, १८, ६
 अदितिर्जनिष्ट १०, ७२, ५
 अदिते मित्र वरुणोत २, २७, १४
 अदितस्तं विद्याष्टणे ६, ५३, ३
 अदिष्टुतस्त्वपाको ६, ११, ४; अथर्व. ३, ३, १
 अदक्षमस्य केतवः १, ५०, ३; अथर्व. १३, २, १८;
 २०, ४७, १५; वा. य. ८, ४०
 अदष्टान्द्वयायती १, १९१, २
 अदेदिष्ट वृत्रहा गोपतिर्गाः ३, ३१, २१
 अदेवादेवः प्रचता १०, १२४, २
 अदेवेन मनसा २, २३, १२
 अदो यद्वाह प्लवते १०, १५५, ३
 अदीदिन्म प्रस्थितेमा १०, ११६, ८; नि. ६, १६
 अग्निः सोम पृष्ठानस्य ९, ७४, ९
 अग्ना चिन्तु चित्तदपो ६, ३०, ३; नि. ४, १७
 अग्ना वृतं वृणीमहे १, ४४, ३
 अग्ना देवा उदिता सूर्यस्य १, ११५, ६; वा. य. ३३, ४२;
 तै. ब्रा. २, ८, ७, २
 अग्नाया अग्ने इन्द्रः ८, ६१, १७; साम. १४५८
 अग्ना नो देव सवितः ५, ८२, ४; साम. १४१; तै. ब्रा.
 २, १४, ६, ३; तै. ब्रा. १०, १०, २
 अग्ना मुरीय यदि यातुधानः ७, १०४, १५; अथर्व. ८, ४, १५;
 नि. ७, ३
 अग्नेदु प्राणीदममग्निमा १०, ३२, ८
 अग्निना ते मग्निनः १०, २८, ३
 अग्निभिः सुतः पवते गभस्त्योः ९, ७१, ३
 अग्निभिः सुतः पवसे पवित्र ९, ८६, २३
 अग्निभिः सुतो मतिभिः ९, ७५, ४

अद्रोक्षमा बहोशतो यविष्य ८, ६०, ४
 अद्रोक्ष सत्त्वं तव तन्महित्वं ३, ३२, ९
 अद्रौ चिदस्मा अन्तर्दुरोणे १, ७०, ४
 अद्वेषो अद्य बर्हिषः १०, ३५, ९
 अद्वेषो नो मरुतो गातुं ५, ८७, ८
 अधः पश्यस्व मोपरि ८, ३३, १९
 अध कृत्वा मघवन्तुभ्यं देवाः ५, २९, ५
 अध क्षपा परिष्कृतः ९, ९९, २; साम. १६३१
 अध रमंता नहुषो हवं सुरैः १, १२२, ११
 अध रमतोशना पृच्छतेषां १०, २२, ६
 अध सिद्धा पापतीति ६, ६, ५; नि. ४, १७
 अध उमो अध वा दिवः ८, १, १८; साम. ५२
 अध ते विश्वमनु हासदिष्ट १, ५७, २; अथर्व. २०, १५, २
 अध त्वं द्रप्सं विश्वं विश्वक्षणे १०, ११, ४; अथर्व. १८, १, २१
 अध त्वमिन्द्र विद्धि १०, ६१, २२
 अध त्वष्टा ते महः ६, १७, १०
 अध त्वा विश्वे पुरः ६, १७, ८
 अध त्विषीमौ अभ्योजसा २, २२, २; साम. १४८८
 अध घृतानः पित्रोः ४, ५, १०
 अध यौक्षिते अपसा ६, १७, ९
 अध द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थे ८, ९६, १५; अथर्व. २०, १३७, ९
 अध धारया मध्वा २, ९७, ११; साम. १०२०
 अध प्र जज्ञे तरणिर्ममत्तु १, १२१, ६
 अध प्रियमिविराय ८, ४६, २९
 अध प्लायोगिरति दासदन्वान् ८, १, ३३
 अध यच्चारथे गणे ८, ४६, ३१
 अध यदिमे पवमान ९, ११०, ९; साम. १४९६
 अध यद्राजाना गविष्टौ १०, ६१, २३
 अध भुतं कवचं बृहत् ७, १८, १२
 अध भेतं कलशं ९, ७४, ८
 अध भेतं कलशं गोभिरक्तम् ४, २७, ५
 अध स्म यस्यार्चयः ५, ९, ५
 अध स्मा ते चर्षणयो ६, २५, ७
 अध स्मा न उदवता २, ३१, २
 अध स्मा नो बृधे भव ६, ४६, ११
 अध स्मास्य पनयन्ति ६, १२, ५
 अध स्या योषणा मही ८, ४६, ३३
 अध स्वनायुत विभ्युः १, ९४, ११
 अध स्वनाम्नरुता विश्व १, ३८, १०
 अध स्वमस्य निर्विदे १, १२०, १२
 अथाकृणोः पृथिवीं २, १३, ५

अथाकृणोः प्रथमं वीर्यं २, १७, ३
 अथा गाव उपमार्ति १०, ६१, २१
 अथा विभ्यु यदिषिषामहे १०, १३२, ३
 अथा ते अपतिष्कृतं ८, ९३, १२
 अथा त्वं हि नस्करः ८, ८४, ६; साम. १५५१
 अथा नरो न्योहतेऽथा ५, ५२, ११
 अथा नो विश्वसाभग १, ४२, ६
 अथा न्वस्य जेभ्यस्य १०, ६१, २४
 अथा न्वस्य संदशं जगन्वान् ७, ८८, २
 अथा मन्ये बृहदसुर्यम् ६, ३०, २
 अथा मन्ये अन्ते अस्मा अथा १, १०४, ७
 अथा मही न आयस्यना ७, १५, १४
 अथा मातृकषतः सप्त विप्रा ४, २, १५
 अथा यथा नः पितरः परासः ४, २, १६; अथर्व. १८, ३, २१;
 वा. य. १९, ६९; तै. सं. २, ६, १२, ४
 अथापि धीतिरससृमं १०, ३१, ३
 अथा यो विश्वा भुवनाभिः २, १७, ४
 अथायनिर्मातृकीषु विभ्यु ३, ५, ३
 अथारयतं पृथिवीं ५, ६२, ३
 अथारयतं वङ्गयः १, २०, ८
 अथासु मन्द्रो भरतिः १०, ६१, २०
 अथा ह बह्वयमग्ने त्वया ४, २, १४
 अथा ह यन्तो अभिना ७, ७४, ५
 अथा हि काव्या युवं ५, ६६, ४
 अथा हिन्वान इन्द्रियं ९, ४८, ५; साम. ८३९
 अथा हि विक्ष्वीक्योऽसि ६, २, ७
 अथा हीन्द्र गिर्वेणः ८, ९८, ७; साम. ४०६; ७१०; अथर्व.
 २०, १००, १
 अथा होतान्वसीदो ६, १, २; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
 अथा क्षम एषां ५, १६, ४
 अथा क्षमे कृतोभंद्रस्य ४, १०, २; साम. १७७८; वा. य.
 १५, ४५; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अथा क्षमे मङ्गा निषद्या १०, ६, ७
 अथि घामस्याद् बृधभो ९, ८५, ९
 अथि ह्योरदधा उक्थ्यं वचः १, ८३, ३; अथर्व. २०, २५, ३
 अथि न इन्द्रैषां ८, ८३, ७; वा. य. ३३, ४७
 अथि पुत्रोपमभवः १०, ३३, ७
 अथि पेशांसि वपते नृत्तरिव १, ९२, ४
 अथि बृधुः पणीनां ६, ४५, ३१
 अथि बृधिमन्वाजिनीव ९, ९४, १; साम. ५३९; तै. सं.
 ७, १, २०, १

अधि यस्तस्थौ केशवन्ता १०, १०५, ५
 अधि या वृहतो दिवः ८, २५, ७
 अधि भिषं नि वधुष्माक १, ७२, १०
 अधि भिषे दुहिता ६, ६३, ५
 अधि सानौ नि जिज्ञते १, ८०, ६
 अधीम्बन्न सप्ततिं च सप्त च १०, ९३, १५
 अधीव यज्ञिरीणां ८, ७, १४
 अधीवासं परि मातु १, १४०, ९
 अधुश्नत प्रियं मधु ९, २, ३, साम. १०३९
 अधुश्नत्पिप्पुचीमिषं ८, ७२, १६
 अधेजुं दक्षा सूर्यं वि वक्ताम् १, ११७, २०
 अध्वर्यवः कर्तना २, १४, ९
 अध्वर्यवः पयसोधरं २, १४, १०
 अध्वर्यवश्चक्रवांसो मधूनि ५, ४३, ३
 अध्वर्यवा तु हि विज्ञ ८, ३२, २४
 अध्वर्यवोऽप इता समुद्रं १०, ३०, ३
 अध्वर्यवो भरतेन्द्राय २, १४, १, नि. ५, १
 अध्वर्यवो य तरणं २, १४, ४
 अध्वर्यवो यः सतं शंभरस्य २, १४, ६
 अध्वर्यवो यः शतं २, १४, ७
 अध्वर्यवो यः स्वस्तं २, १४, ५
 अध्वर्यवो यं नरः २, १४, ८
 अध्वर्यवो यो अपो वज्रिवांसं २, १४, २
 अध्वर्यवो यो दिव्यस्य २, १४, ११; नि. ३, २०
 अध्वर्यवो यो दृभीकम् २, १४, ३
 अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशु ७, ९८, १; अथर्व. २०, ८७, १
 अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि १०, ३०, २
 अध्वर्युं वा मधुपाणिं १०, ४१, ३
 अध्वर्युभिः पंचभिः ३, ७, ७
 अध्वर्यो अग्निभिः सुतं ९, ५१, १; साम. ४९९, १२२५;
 वा. य. २०, ३१
 अध्वर्यो ब्राह्मया त्वं ८, ४, ११; साम. ३०८
 अध्वर्यो वीर प्र महे ६, ४४, १३
 अनच्छये तुरगातु जीवं १, १६४, ३०; अथर्व. ९, १०, ८
 अनसमप्सु दुष्टं ९, १६, ३
 अनमीवा उपस आ १०, ३५, ६
 अनमीवास इक्ष्वा मवन्तो ३, ५९, ३; तै. सं. २, ८, ७, ५
 अनर्वाणं वृषभं मंद्रजिह्वं १, १९०, १; नि. ६, २३
 अनर्वाणो ह्येषा पन्था ८, १८, २
 अनर्शरानि वसुदामुप स्तुहि ८, ९९, ४, साम. १३२०;
 अथर्व. २०, ५८, २, नि. ६, २३

अनवचैरभि युभिः १, ६, ८; अथर्व. २०, ४०, २, ७०, ४
 अनवस्ते रथमन्वाय तक्षन् ५, ३१, ४; सा. ४३९, ४४०;
 तै. सं. १, ६, १२, ६
 अनश्नो जातो अगभीशुरर्वा १, १५२, ५
 अनश्नो जातो अगभीशु ४, ३६, १
 अनश्नन्ता सप्ततिर्मासहेमं ५, २७, १
 अनागसो अदितये ५, ८२, ६
 अनाधृष्टानि धृषितः १०, १३८, ४
 अनानुदो वृषभो अग्निः २, २३, ११
 अनानुदो वृषभो रोधतः २, २१, ४
 अनायतो अनिवद्धः कथायं ४, १३, ५; ४, १४, ५
 अनारम्भणे तदवीरयेषा १, ११६, ५
 अनिरेण वचसा फल्गवेन ४, ५, १४
 अनुकामं तर्पयेथां १, १७, ३
 अनु कृष्णे वसुधित्ती जिह्वते ३, ३१, १७
 अनु कृष्णे वसुधित्ती येमाते ४, ४८, ३
 अनु तदुर्वी रोदसी ७, ३४, २४
 अनु तन्नो जास्वतिः ७, ३८, ६
 अनु ते दायि मह इन्द्रियाय ६, २५, ८; तै. सं. १, ६, १२, १
 तै. वा. २, ८, ५, ७
 अनु ते शुष्मं तुरयंतमीयतुः ८, २९, ६; साम. १४३८;
 अथर्व. २०, १०५, २; वा. य. ३३, ६७
 अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्तु १, १६५, २; वा. य. ३३, ७९
 अनु त्रितस्य युध्यतः ८, ७, २४
 अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे १, १२१, ११
 अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्बन् १, १६३, ८; वा. य. २९, १९;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३
 अनु त्वा रोदसी उभे ऋक्षमाणं ८, ७६, ११; साम. ९८९;
 अथर्व. २०, ४२, २
 अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं ८, ६, ३८
 अनु त्वाहिमे अध देव ६, १८, १४
 अनु यावापृथिवी ६, १८, १५
 अनु व्रप्सास इंदवः ९, ६, ४
 अनु द्वा जहिता नयः ४, ३०, १९
 अनु पूर्वाण्योक्त्वा ८, २५, १७
 अनु प्रानस्यौकसः ८, ६९, १८; अथर्व. २०, ९२, १५
 अनु प्रानस्यौकसः १, ३०, ९; साम. ७४४; अथर्व. २०, २६, ३
 अनु प्रान्तास आयवः २, २३, २; साम. ५०२
 अनु प्र येजे जन आजो ६, ३६, २
 अनु यदीं मरुतो मन्दसानं ५, २९, २
 अनु मताय रन्ध्रयज्ञपत्रता १, ५१, ९

अनु कुताममर्ति बर्धत् ५, ६२, ५
 अनुस्पष्टो भवत्येवः १०, १६०, ४; अथर्व. २०, ९६, ४
 अनु स्वधामक्षरजापो १, ३३, ११; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
 अनु हि त्वा सुतं सोम ९, ११०, २; साम. ४३२; १३६६
 अनूतोदन्न हस्तयतो अग्नि ५, ४५, ७
 अनूवे गोमाग्नोभिरक्षाः ९, १०७, ९; साम. ९९८, नि. ५, ३
 अनुक्षरा ऋजवः १०, ८५, २३; अथर्व. १४, १, ३४
 अनेनो वो मरुतः ६, ६६, ७
 अनेहसं वो हवमानमृतये ८, ५०, ४
 अनेहसं प्रतरणं वि वक्षणं ८, ४९, ४
 अनेहो दात्रमदितेरनवं १, १८५, ३
 अनेहो न उच्छजे ८, ६७, १२
 अनेहो मित्रार्यमन् ८, १८, २१
 अन्तरिक्षमां रजसो १०, ९५, १७
 अन्तरिक्षेण पतति १०, १३६, ४; अथर्व. ६, ८०, १
 अन्तरिक्षे पथिभिः १०, १६८, ३
 अन्तरिक्षंति तं जने ८, ७२, ३
 अन्तरिक्षैस्तनवाय ६, ६२, १०
 अन्तर्वृत्तो रोदसी वरुम ईयते ३, ३, २
 अन्तर्बन्ध मिचांसतः १०, १०२, ३
 अन्तर्ह्यग्न ईयसे २, ६, ७
 अन्तश्च प्रागा अदितिर्भवा ८, ४८, २
 अन्तश्चरति रोचना १०, १८९, २; साम. १३७७; अथर्व.
 ६, ३१, २; २०, ४८, ५; वा. य. ३, ७, तै. सं.
 १, ५, ३, १
 अन्ति चित् संतमह ८, ११, ४
 अन्तिवामा दूरे अमित्रमुष्ण ७, ७७, ४
 अन्वद्य कर्बुरमन्दु ६, २४, ५
 अन्वमस्मज्जिवा इवम् ८, ७५, १३; तै. सं. २, ६, ११, ३
 अन्वम् पु एवं यन्वयः १०, १०, १४; अथर्व. १८, १, १६;
 नि. ११, ३४
 अन्वतममालुचं ८, ७०, ११
 अन्वस्या वत्सं रिहती ३, ५५, १३
 अन्वा वो अन्वामवतु १०, ९७, १४; वा. य. १२, ८८;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अन्वे जायां परिकृतांस्वरु १०, ३४, ४
 अन्वोऽन्वमनु गृणाति ७, १०३, ४
 अन्वपां अन्वतुम्तमोजसा ७, ८२, ३
 अन्वस्य स्थूरं वरुणो पुरस्तात् ८, १, ३४
 अन्वह मासा अन्विह्नानि १०, ८९, १३; तै. सं. १, ७, १३, १
 अन्वेको वदति वदति २, १३, ३

अपमृतो अराणः ९, १३, ९; साम. ११९५
 अपमृतेषु पचमान ९, ९६, २३
 अपमृत्पचते मृधः ९, ६१, २५; साम. ५१०; १२१३
 अपमृत्पचसे मृधः ९, ६३, २४; साम. ४२२; १२३७
 अपमृत्सोम रक्षसः ९, ६३, २९
 अप ज्योतिषा तमो १०, ६८, ५; अथर्व. २०, १६, ५
 अप त्वं वृजिनं रिपुं ६, ५१, १३; साम. १०५
 अप त्वं परिपंथिनं १, ४२, ३
 अप त्या अस्थुरनिरा ८, ४८, ११
 अप त्वे तायवो यथा १, ५०, २; अथर्व. १३, २, १७;
 २०, ४७, १४
 अप द्वारा मतीनां ९, १०, ६; साम. ११२४
 अप नः षोडशचदं १, ९७, १-८; अथर्व. ४, ३३, १; तै. आ.
 ६, १०, १, ११, १
 अप प्राच इन्द्र विश्वान् १०, १३१, १; अथर्व. २०, १२५, १;
 तै. ब्रा. २, ४, १, २
 अप योरिन्द्रः पापजे १०, १०५, ३
 अपक्षिषे विश्वो वसूनाः ३, ३१, १६
 अपश्यं गोपामनिपचमानं १, १६४, ३१; १०, १७७, ३;
 ऐ. आ. २, ६; अथर्व. ९, १०, ११; वा. य. ३७, १७;
 तै. आ. ४, ७, १; नि. १४, ३
 अपश्यं ग्रामं वहमानं १०, २७, १९
 अपश्यं त्वा मनसा चेकितानं १०, १८३, १
 अपश्यं त्वा मनसादीप्त्वानां १०, १८३, २
 अपश्यमस्व महतः १०, ७९, १; नि. ६, ४
 अप स्वसुकसो नमिषहीते ७, ७१, १
 अप हत रक्षसो अंगुरावतः १०, ७६, ४
 अपाः पूर्वेषां हरिचः १०, ९६, १३; अथर्व. १०, ३२, ३
 अपाः सोममस्तमिन्द्र ३, ५३, ६
 अपागृह्यमृतां १०, १७, २; अथर्व. १८, २, ३३;
 नि. १२, १०
 अपां गर्भं वृषीतम् ३, १, १३
 अपाक् प्राकेति स्वयवा १, १६४, ३८; ऐ. आ. २, ८; अथर्व.
 ९, १०, १६; नि. १४, २३
 अपावहसो अपृतम्वत् १, ३२, ७
 अपावित उदु नमिषतमः ६, ३८, १
 अपाविद्रो अपावनिः ८, ६९, ११; अथर्व. २०, ९२, ८
 अपावुशिष्यं वसः ८, ९२, ४; साम. १४५
 अपावेति प्रथमापहृतीनां १, १५२, ३; अथर्व. ९, १०, २३
 अपावोन्नादुत पोत्रावमत्र २, ३७, ४
 अपावमवमिषास्तीः ८, ८९, २; वा. य. ३३, ९५

अपां नपातमवच्छे १, २२, ६
 अपां नपादा कस्याहुषस्थं २, ३५, ९; तै. सं. २, ५, २२, १
 अपाम्मदेवम्वाः न्यदेति १, १२३, ७
 अपामतिहृद्वनह्वरं तमः १, ५४, १०
 अपाम सोमममृता अभूम ८, ४८, ३; तै. सं. ३, २, ५, ४
 अपामिर्व न्यवनं १०, १४२, ७; अथर्व. ६, १०६, २; तै. सं.
 ४, ६, १, ३; वा. य. १७, ७
 अपामिवेदूर्मवस्तुराणाः ९, ९५, ३; साम. ५४४
 अपामीयां सविता १०, १००, ८
 अपामीवामव मित्रां १०, ६३, १२
 अपामीवाप मित्रं ८, १८, १०; साम. १०४७
 अपामुपस्थे महिषा ६, ८, ४; नि. ७, २६
 अपामूर्मिर्मद्विष ८, १४, १०; अथर्व. २०, २८, ४; ३९, ५
 अपां वेतं जीवधम्यं १०, ३६, ८
 अपां केनेन नमुचेः ८, १४, १३; साम. २११; अथर्व.
 २०, २९, ३; वा. य. १२, ७१
 अपां मध्ये तस्थिषांस ७, ८९, ४
 अपाव्यस्याम्भसः २, १२, १
 अपारो वो महिमा ५, ८७, ६
 अपि पंचामगन्महि ६, ५१, १६; वा. य. ४, २९, तै. सं.
 १, २, ९, १
 अपिबत्कृदुवः सुतम् ८, ४५, २६; साम. १३१
 अपि बुध पुराणवत् ८, ४०, ६; अथर्व. ७, ९०, १
 अपि हुतः सविता ७, ३८, ३
 अपूर्वा पुरुतमानि ६, ३२, १; साम. ३२२
 अपेत वीत वि च सर्पतातः १०, १४, ९; अथर्व. १८, १, ५५;
 वा. य. १२, ४५; तै. सं. ४, २, ४, १; तै. ब्रा.
 १, २, १, १६; तै. आ. १, २७, ५; ६, ६, १
 अपेद्र द्विषतो मनः १०, १५२, ५; अथर्व. १, २१, ४
 अपेहि ममसस्यते १०, १६४, १; अथर्व. २०, ९६, २३;
 नि. १, १७
 अपो वृवीरुपक्ष्वे १, २३, १८; अथर्व. १, ४, ३
 अपो महीरमिशस्तेः १०, १०४, २
 अपो वदत्रिं पुरुहूत ४, १६, ८; अथर्व. २०, ७७, ८
 अपो वसानः परिकोशमर्षति ९, १०७, २६
 अपो वृत्रं वाविवांसं ४, १६, ७; अथर्व. २०, ७७, ७
 अपोषा अनसः सरस्सं ४, ३०, १०; नि. ११, ४७
 अपो पुण इयं शरुः ८, ६७, १५
 अपो सुम्यक्ष वरुण २, २८, ६; नि. १३, १
 अपो ह्येषामनुवन्त वेदाः ४, ३३, ९
 अपूर्णे मरुत आधिः ३, ५१, ९

अमत्यतीमन्विना वाचम् १, ११२, २४; वा. य. ३४, २९
 अप्रक्षितं वसु विभर्षि हस्तयो १, ५५, ८
 अप्रतीतो जयति सं धनानि ४, ५०, ९
 अप्रयुच्छन्न प्रयुच्छन्निरमे १, १४३, ८
 अप्रामिसस्य मघवन् ८, ६१, ४
 अप्सरसां गंधर्वाणां १०, १३६, ६
 अप्सरा जारमुपसिप्मिषाणा १०, १२३, ५
 अप्सा इन्द्राय वायवे ९, ६५, २०; साम. ९९५
 अप्सु त्वा मधुमत्तमं ९, ३०, ५
 अप्सु भूतस्य हरिवः १०, १०४, २; अथर्व. २०, ३३, १
 अप्सु मे सोमो अमृतीत् १, २३, २०; १०, ९, ६; अथर्व.
 १, ६, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ६
 अप्सवने सधिष्टव ८, ४३, ९; वा. य. १२, ३६; तै. सं.
 ४, २, ३, २; ११, ३
 अप्सवन्तरमृतमप्सु भेषजं १, २३, १९; अथर्व. १, ४, ४;
 वा. य. ९, ६; तै. सं. १, ७, ७, १
 अबुधे राजा वरुणो वनस्य १, २४, ७
 अबुधमु त्य इन्द्रवन्तः १०, ३५, १
 अबोधि जार उषसां ७, ९, १
 अबोधि होता यजथाय ५, १, २; साम. १७४७, नि. ६, १३
 अबोध्यमिः समिधा ५, १, १; साम. ७३; १७४६; अथर्व.
 १३, २, ४६; वा. य. १५, २४; तै. सं.
 ४, ४, ४, १
 अबोध्यग्निर्उर्म उदेति सूर्यः १, १५७, १; साम. १७५८
 अब्रजामुक्थैरहिं ७, ३४, १६; नि. १०, ४४
 अभागः सन्नप परेतः १०, ८३, ५; अथर्व. ४, ३२, ५
 अभि कण्वा अनूषत् ८, ६, ३४
 अभि क्रवेन्द्र भूध ७, २१, ६; तै. सं. ७, ४, १५, १
 अभि क्रन्दकलशं ९, ८६, ११; साम. १०३२
 अभि क्रन्द स्तनयं ५, ८३, ७; तै. सं. ३, १, ११, ६;
 अथर्व. ४, १५, ६
 अभि क्षिपः समग्मत ९, १४, ७
 अभिरुषा नो मघवन् १०, ११२, १०
 अभि गंधर्वमनृणत् ८, ७७, ५
 अभि गव्यानि वीतये ९, ६२, २३; साम. १०६२
 अभि गावो अधन्विषुः ९, २४, २; साम. ९६२
 अभि गावो अनूषत् गोवा ९, ३२, ५
 अभि गोत्राणि सहसा १०, १०३, ७; साम. १८५५; अथर्व.
 १२, १३, ७; वा. य. १७, ३९; तै. सं. ४, ६, ४, २
 अभि जैत्रीरसचन्त स्पृधानं ३, ३१, ४
 अभि तदेव दीधया मनीषां ३, ३८, १

અભિ તે મધુના પયઃ ૧, ૧૧, ૨; સામ. ૬૫૨
 અભિ ત્યં વીરં ગિર્વણસં ૬, ૫૦, ૬.
 અભિ ત્યં ગાવઃ પયસા ૧, ૮૪, ૫
 અભિ ત્યં પૂર્વ્યં મયં ૧, ૬, ૩
 અભિ ત્યં મહ્યં મદં ૧, ૬, ૨
 અભિ ત્યં મેષં પુરુહૂતમૃગિમયં ૧, ૫૧, ૧; સામ. ૩૭૬
 અભિ ત્રિપૃષ્ઠં કૃષ્ણં ૧, ૧૦, ૨; સામ. ૫૨૮; ૧૪૦૮
 અભિ ત્વા ગોતમા ગિરા જાતવેદઃ ૧, ૭૮, ૧
 અભિ ત્વા ગોતમા ગિરાનૃષત ૪, ૩૨, ૧
 અભિ ત્વા દેવઃ સવિતાભિઃ ૧૦, ૧૭૪, ૩; અથર્વ. ૧, ૨૯, ૩
 અભિ ત્વા દેવ સવિતઃ ૧, ૨૪, ૩; તૈ. સં. ૩, ૫, ૧૧, ૩
 અભિ ત્વા નક્તીરુષસઃ ૨, ૨, ૧, ૨
 અભિ ત્વા પાજો રક્ષસઃ ૬, ૨૧, ૭
 અભિ ત્વા પૂર્વપીતયે ૮, ૩, ૭; સામ. ૨૫૬; ૧૫૭૩;
 અથર્વ. ૨૦, ૧૧, ૧
 અભિ ત્વા પૂર્વપીતયે ૧, ૧૧, ૧; નિ. ૧૦, ૩૭
 અભિ ત્વા યોષ્ણો દશ ૧, ૫૬, ૩
 અભિ ત્વા કૃષ્ણા સુતે ૮, ૪૫, ૨૨; સામ. ૧૬૧; ૭૩૮;
 અથર્વ. ૨૦, ૨૨, ૧
 અભિ ત્વા શૂર નોનુમઃ ૭, ૩૨, ૨૨; સામ. ૨૩૩; ૬૮૦;
 અથર્વ. ૨૦, ૧૨૧, ૧; વા. ય. ૨૭, ૩૫; તૈ. સં.
 ૨, ૪, ૧૪, ૨
 અભિ ત્વા મિથો શિશુમિત્ ૧૦, ૭૫, ૪
 અભિ ઘાં મહિના મુવં ૧૦, ૧૧૧, ૮
 અભિ ઘુમ્નં વૃહદ્દશઃ ૧, ૧૦૮, ૧; સામ. ૫૭૧, ૧૦૧૧
 અભિ ઘુમ્નાનિ વનિનઃ ૩, ૪૦, ૭; અથર્વ. ૨૦, ૬, ૭
 અભિ ઘ્રોણાનિ વઞ્નવઃ ૧, ૩૩, ૨; સામ. ૭૬૫
 અભિ દ્વિજન્મા ત્રિવૃદ્ ૧, ૧૪૦, ૨
 અભિ દ્વિજન્મા ત્રી રોષ્ણાનિ ૧, ૧૪૧, ૪; સામ. ૧૭૭૫
 અભિ ન ક્ષ્ણા યથસ્થ માતા ૫, ૪૬, ૧૧; નિ. ૧૧, ૪૧
 અભિ નક્ષત્રો અભિ યે તં ૨, ૨૪, ૬
 અભિ નો દેવીરવમા ૧, ૨૨, ૧૧
 અભિ નો નયં વસુ ૬, ૫૩, ૨
 અભિ નો વાજસાતમં ૧, ૧૮, ૧; સામ. ૫૪૧; ૧૨૩૮
 અભિ પ્ર ગોપતિ ગિરા ૮, ૬૧, ૪; સામ. ૧૬૮; ૧૪૮૧;
 અથર્વ. ૨૦, ૨૨, ૪; ૧૨, ૧
 અભિ પ્ર વૃજંનયો ન ૪, ૧૧, ૫
 અભિ પ્ર મર હૃષતા હૃષત્ ૮, ૮૧, ૪
 અભિ પ્રયાસિ વાહસા ૩, ૧૧, ૭ સામ. ૧૫૫૭
 અભિ પ્રયાસિ સુષિનાનિ ૬, ૧૫, ૧૫

અભિ પ્ર વઃ સુગધસઃ ૮, ૪૦, ૧; સામ. ૨૩૫; ૮૧૧;
 અથર્વ. ૨૦, ૫૧, ૧
 અભિ પ્રવંત સમનેવ ૪, ૫૮, ૮; વા. ય. ૧૭, ૧૬; નિ. ૭, ૧૭
 અભિ પ્ર સ્થાતાહેવ ૭, ૩૪, ૫
 અભિ પ્રિયાણિ કાઠ્યા ૧, ૫૭, ૨; સામ. ૧૭૬૦
 અભિ પ્રિયાણિ પવતે ૧, ૭૫, ૧; સામ. ૫૫૪; ૭૦૦
 અભિ પ્રિયાણિ પવતે પુનાનઃ ૧, ૭૭, ૧૨; સામ. ૧૦૨૧
 અભિ પ્રિયા દિવસ્પદં ૧, ૧૦, ૧; સામ. ૧૧૨૭
 અભિ પ્રિયા દિવસ્પદા ૧, ૧૨, ૮; સામ. ૧૨૦૪
 અભિ પ્રિયા મરુતો યા ૮, ૨૭, ૬
 અભિ પ્રેહિ દક્ષિણતઃ ૧૦, ૮૩, ૭; અથર્વ. ૪, ૩૦, ૭
 અભિ પ્રહીરનૃષત ૧, ૩૩, ૫; સામ. ૮૭૦
 અભિ મુવેઽભિમંગાય ૨, ૨૧, ૨
 અભિમૂરહમાગમં ૧૦, ૧૬૬, ૪
 અભિ યજં ગૃણીહિ નઃ ૧, ૧૫, ૩; વા. ય. ૨૬, ૨૧
 અભિ યં દેવી નિર્જિતિઃ ૭, ૩૭, ૭
 અભિ યં દેવ્યદિતિઃ ૭, ૩૮, ૪
 અભિ યે ત્વા વિભાવરિ ૫, ૭૧, ૪
 અભિ યે મિથો વનુષઃ ૭, ૩૮, ૫
 અભિ યો મહિના દિવં ૩, ૫૧, ૭; વા. ય. ૩૮, ૧૭; તૈ. સં.
 ૪, ૧, ૬, ૩; તૈ. આ. ૪, ૩, ૧
 અભિ વક્ષા સુવસનાનિ ૧, ૧૭, ૫૦; સામ. ૧૪૨૭
 અભિ વહ્નય કતયે ૮, ૧૨, ૧૫
 અભિ વહ્નિરમર્ત્યઃ ૧, ૧, ૬
 અભિ વાં નૂનમશ્વિના ૭, ૬૭, ૩
 અભિ વાયું વીત્યર્ષા ૧, ૧૭, ૪૫; સામ. ૧૪૨૬
 અભિ વિપ્રા અનૂષત ગાવઃ ૧, ૧૨, ૨; સામ. ૧૧૧૭
 અભિ વિપ્રા અનૂષત મૂર્ધન્ ૧, ૧૭, ૬
 અભિ વિશ્વાનિ વાર્યા ૧, ૪૨, ૫
 અભિવૃત્ય સપત્નાન્ ૧૦, ૧૭૪, ૨; અથર્વ. ૧, ૨૧, ૨
 અભિ વેના અનૂષત ૧, ૬૪, ૨૬
 અભિ વો અર્ષે પોષ્યાવતો ૫, ૪૬, ૮
 અભિ વો દેવીં મિયં ૭, ૩૪, ૧
 અભિ વો વીરમન્થસો મદેષુ ૮, ૪૬, ૧૪; સામ. ૦, ૧૫
 અભિ વ્યવસ્ય સ્વદિરસ્ય ૩, ૫૩, ૧૧
 અભિ વ્રજં ન તક્ષિષે ૮, ૬, ૨૫
 અભિવલ્ગ્યા ચિદ્વિવઃ ૧, ૧૩૩, ૨
 અભિ ઇયાવં ન કૃશનેભિઃ ૧૦, ૬૮, ૧૧; અથર્વ. ૨૦, ૧૬, ૧૬
 અભિજ્ઞે તે અદ્રિવઃ ૧, ૮૦, ૧૪
 અભિજ્ઞે સદાકૃષં ૮, ૬૮, ૫

अभि सिध्मो अभिगात १, ३३, १३; तै. आ. २, ८, ४, ४;
नि. ६, १६
अभि सुवानास इद्वः ९, १७, २
अभि सुववसं नव १, ४२, ८
अभि सोमास आचवः ९, २३, ४
अभि सोमास आचवः ९, १०७, १४; साम. ५२८; ८५६
अभि स्वर्गमिर्मिः ७, ५६, ३
अभि स्वर्गं वे तव ८, १३, २८
अभि स्वर्गं मदे अस्य युध्व १, ५२, ५
अभि हि सत्त्व सोमपाः ८, ९८, ५; साम. १२४८; अथर्व.
२०, ६४, २
अभीक आसां पदवीः ३, ५६, ४
अभीक्ष्मेकमेकः १०, ४८, ७; नि. २, १०
अभी न आ ववृत्स्व ४, ३१, ४
अभी नवते अहुहः ९, १००, १; साम. ५५०
अभी नो अग्न उक्थम् १, १४०, १३
अभी नो अर्षा दिव्या ९, ९७, ५१; साम. १४५८
अभीक्ष्ममम्या उत ९, १, ९
अभीक्ष्मवस्त्वभिष्टुतवः १, ५१, २
अभीष्टुतस्य दोहना अमूवत १, १४४, २
अभीष्टुतस्य विष्टपं ९, ३४, ५
अभीवर्तेन हविषा १०, १७४, १; अथर्व. १, २९, १
अभीवृतं कृण्वैर्विष्टरूपं १, ३५, ४; तै. आ. २, ८, ६, १
अभी वतस्तदाभर ७, ३२, २४; साम. ३०९
अभी वु णः सखीनां ४, ३१, ३; साम. ६८४; अथर्व.
२०, १२४, ३; वा. व. २७, ४१; ३६, ६; तै. आ.
४, ४२, ३
अभी वु णस्त्वं रविं ८, ९३, २१
अभीक्ष्मवः पौस्वैः १०, ५९, ३
अभीहि मय्यो तवसः १०, ८३, ३; अथर्व. ४, ३६, ३
अभुसु प्र देव्या ८, ९, १६; अथर्व. २०, १४२, १
अभूदिदं वयुनमो वु मूवत १, १८२, १
अभूदु पारमेतवे १, ४६, ११
अभूदु भा उ अंगवे १, ४६, १०
अभूदु वो विष्टते रत्नधेवं ४, ३४, ४
अभूदुषा इन्द्रतमा मघोनी ७, ७९, ३
अभूदुषा रुशत्पशुः ५, ७५, ९
अभूदेवः सविता वंशः ४, ५४, १; तै. आ. ३, ७, १३, ४
अभूरु बीर गिर्वणः ६, ४५, १३
अभूरेको रविपते ६, ३१, १
अभूर्वाँक्षीर्ण्यः आयुः १०, २७, ७

अभ्याभि हि अवसा ९, ११०, ५; साम. १५०७; नि. ५, ४
अभ्यर्चं नभाकवत् ८, ४०, ४
अभ्यर्चत सुवृत्तिं गव्यम् ४, ५८, १०; अथर्व. ७, ८२, १;
वा. व. १७, ९८
अभ्यर्चं वृहस्पतः ९, २०, ४; साम. ९७१
अभ्यर्चं महाभां ९, १, ४
अभ्यर्चं विचक्षण ९, ५१, ५
अभ्यर्चं सहस्रिणं ९, ६३, १२
अभ्यर्चं स्वायुध ९, ४, ७; साम. १०५३
अभ्यर्चानपच्युतः ९, ४, ८; साम. १०५४
अभ्यवस्थाः प्रजायंते ५, १९, १
अभ्यारमिद्वयः ८, ७२, ११; साम. १६०३
अभ्यूर्णोति वज्ररत्नं ८, ७२, २
अभ्युषो न वाचा १०, ७७, १
अभ्याभि शर्षो मरुतः ५, ५४, ६; नि. ६, ४
अभ्यातरो न योषणः ४, ५, ५
अभ्यातृष्यो अना त्वं ८, २१, १३; साम. ३९९; १३८९;
अथर्व. २०, ११४, १
अभ्यातेव पुंस एति १, १२४, ७; नि. ३, ५
अभ्यर्चिष्ठां मारता ३, २३, २
अभ्यर्चमा मरुत स्तोमः १, १६५, ११
अभ्यर्चाम्स्तोमाम्प्र भेरम १, १२६, १; नि. ९, १०
अभ्यर्चमहीदनाशवः ८, १, १४; अथर्व. २०, ११६, २;
तांश्चवा. ९, १०, १
अमाशुरभिज्ञवधो युवं १०, ३९, ३
अमाशुरिव पित्रोः २, १७, ७
अमादेवां मियसा ५, ५९, २
अमाव वो मरुतः ८, २०, ६
अभिग्रहा विचर्चनिः ९, ११, ७; साम. १४४७
अभिग्रहो मरुतामिन् ३, २९, १५
अभिगती देवानि अतानि १, १२४, २
अमी व अक्षानि हितासः १, २४, १०; तै. आ. १, ११, २;
नि. ३, २०
अमी वे देवा स्वव १, १०५, ५; साम. ३६८
अमी वे पंचोक्षणः १, १०५, १०
अमी वे सप्त रश्मयः १, १०५, ९
अमीवहा वास्तोष्पते ७, ५५, १; नि. १०, १७
अमीवां चितं प्रति १०, १०३, १२; साम. १८६१; अथर्व.
३, २, ५; वा. व. १७, ४४; नि. ६, १२, ९, ३३
अमूरः कविरदितिः ७, ९, ३
अमूरा विद्या वृषणाविमा ७, ६१, ५

अमृतो होताम्बसादि ४, ६, २
 अमृतां उप सूर्ये १, २३, १७; अथर्व. १, ४, २; वा. व. ६, २४
 अमृतेन कृता ९, ६९, ५
 अमृतं आतवेदसं ८, ७४, ५
 अमेव नः सुहवा २, ३६, ३; वा. व. २६, २४
 अम्यवो बभूवुः १, २३, १६; अथर्व. १, ४, १
 अम्यितमे नदीतमे २, ४१, १६
 अम्यप्ता त इन्द्र कविरस्मे १, १६९, ३; नि. ६, १५
 अयं वः संजये पुरः ४, १५, ४
 अयं वज्रो देववा अयं १, १७७, ४
 अयं ववा न वा भुवत् ८, १०२, ८; साम. ९४७
 अयं वो निष्कृमायं वचन्ते ४, ३, २
 अयं वो वज्रः पुरुषा १०, २७, २१
 अयं वो होता किं स १०, ५२, ३; नि. ६, ३५
 अयं रोचवद्वचः ६, ३९, ४
 अयं वां कुण्ठो अग्निना ८, ८५, ३
 अयं वां वर्मो अग्निना ८, ९, ४; अथर्व. २०, १३९, ४
 अयं वामद्विभिः सुतः ८, २२, ८
 अयं वां परि विच्यते ४, ४९, २; तै. आ. ३, ३, ११, १
 अयं वां भागो निहितः ८, ५७, ४
 अयं वां मधुमत्तमः १, ४७, १; साम. ३०६
 अयं वां मित्रावरुणा २, ४१, ४; साम. ९१०; वा. व. ७, १९;
 तै. सं. १, ४, ५, १
 अयं विचर्यनिर्हितः ९, ६२, १०; साम. ५०८
 अयं विद्विज्रदसीकं ६, ४७, ५
 अयं विद्याय वायुवे १०, २५, ११
 अयं विद्या अग्नि अयः ८, १०२, ९; साम. ९४८
 अयं विद्यामि तिष्ठति ९, ५४, ३; साम. ७५७
 अयं वृत्तव्यातवते ४, १७, ९
 अयं वेनजोदवत् १०, १२३, १; वा. व. ७, १६; तै. सं.
 १, ४, ८, १; नि. १०, ३९
 अयं वो वज्र अमवः ४, ३४, ३
 अयं मृण्वे अथजवन्तु ४, १७, १०; तै. आ. २, ८, ३, ३
 अयं समह मा तनू १, १२०, ११
 अयं स वस्व सर्वम् १०, ६, १
 अयं स वो विवस्परि ९, ३९, ४; साम. ९००
 अयं स वो वरिमाणं ६, ४७, ४
 अयं स सिंके १, १६४, २९; अथर्व. ९, १०, ७; नि. २, ९
 अयं सहजवृत्तिभिः ८, ३, ४; साम. १६०८; अथर्व.
 २०, १०४, २; वा. व. ३३, ८३
 अयं स होता वो द्विजम्मा १, १४९, ५; साम. १७७६

अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावः ७, ८६, ८
 अयं सूर्य इवोपहृक् ९, ५४, २; साम. ७५६
 अयं सो अग्निराहुतः ७, १, १६
 अयं सो अग्निर्वस्मिन् ३, २२, १; वा. व. १२, ४७; तै. सं.
 ४, २, ४, २
 अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुण्वे ७, २९, १
 अयं सोम इन्द्र तुभ्यं ९, ८८, १; साम. १४७१
 अयं सोमः कपर्दिने ९, ६७, ११
 अयं सोममसुतो ५, ५१, ४
 अयं स्तुतो राजा वंदि १०, ६१, १६
 अयं स्वादुरिह मदिष्ठः ६, ४७, २
 अयं ह यद्वा देववा व ७, ६८, ४
 अयं ह वेन वा इदं ८, ७६, ४
 अयं हि ते अमर्त्यः १०, १४४, १
 अयं हि नेता वरुणः ७, ४०, ४
 अयं होता प्रथमः ६, ९, ४
 अयं कविरकविषु ७, ४, ४
 अयं कुरुगृभीताः ८, ७९, १; तै. आ. २, ४, ७, ६
 अयं व स तुरो मवः १०, २५, १०
 अयं चक्रमिषणस्सूर्यस्व ४, १७, १४
 अयं जायत मनुषो धरीमणि १, १२८, १
 अयं त आ घृणे सुतः ९, ६७, १२
 अयं त इन्द्र सोमः ८, १७, ११; साम. १५९; ७२५;
 अथर्व. २०, ५, ५
 अयं त एमि तम्बा ८, १००, १
 अयं ते अस्तु हर्यतः ३, ४४, १
 अयं ते अस्म्युपमेष्टवार्ह १०, ८३, ६; अथर्व. ४, ३२, ६
 अयं ते मानुवे जने ८, ६४, १०
 अयं ते वोनिर्कश्चिवः ३, २९, १०; अथर्व. ३, २०, १; वा. व.
 ३, १४; १२, ५२; १५, ५६; तै. सं. १, ५, ५, २
 ४, २, ४, ३; ७, १३, ५; तै. आ. १, २, १, १६;
 २, ५, ८, ८
 अयं ते सर्वजावति ८, ६४, ११
 अयं ते स्तोमो अग्निवः १, १६, ७
 अयं दक्षाय साधनः ९, १०५, ३; साम. ११००
 अयं दक्षस्यर्च्येभिः १०, ९९, १०
 अयं दिव इयति विश्वं ९, ६८, ९
 अयं दीर्घाय चक्षसे ८, १३, ३०
 अयं देवः सहसा ६, ४४, २२
 अयं देवानामपसामपक्ष १, १६०, ४
 अयं देवाच जन्मने १, २०, १

अयं देवेषु जागृविः ९, ४४, ३
 अयं द्यावापृथिवी ६, ४४, २४
 अयं द्योतयदद्युतः ६, ३९, ३
 अहं नाभा वदति वरुण वः १०, ६२, ४
 अयं निधिः सरमे १०, १०८, ७
 अयं नो विद्वान् ९, ७७, ४
 अयमकृणोदुषसः ६, ४४, २३
 अयमग्निः सहस्रिणः ८, ७५, ४; वा. य. १५, २१; तै. सं. २, ६, ११, १, ४, ४, ४, १
 अयमग्निः सुवीर्यस्येशे ३, १६, १; साम. ६०
 अयमग्निरुह्यति १०, १७६, ४; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमग्निर्वधयन्त्य १०, ६९, १२
 अयमग्ने जरिता रवे १०, १४२, १
 अयमग्ने रवे अपि ८, ४४, २८
 अयमस्मान्वनस्पतिः ३, ५३, २०
 अयमस्मासु काव्यः १०, १४४, २
 अयमस्मि जरितः पश्य ८, १००, ४
 अयमिन्द्र वृषाकपिः १०, ८६, १८; अथर्व. २०, १२६, १८
 अयमिन्द्रो मरुत्सखा ८, ७६, २
 अयमिह प्रथमो धायि ४, ७, १; वा. य. ३, १५, १५, २६; ३३, ६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अयमु ते समतसि १, ३०, ४; साम. १८३; १५९९, अथर्व. २०, ४५, १; नि. १, १०
 अयमु ते सरस्वति वसिष्ठः ७, ९५, ६
 अयमु स्वा विचर्षणे ८, १७, ७; अथर्व. २०, ५, १
 अयमु वां पुरुतमो रयीणां ३, ६२, २
 अयमुशानः पर्यङ्गि ६, ३९, २
 अयमु व्य प्र देवयुः १०, १७६, ३; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमु व्य सुमहौ ७, ८, २
 अयमेक इत्था पुरुह ८, २५, १६
 अयमेमि विचाकशत् १०, ८६, १९; अथर्व. २०, १२६, १९
 अयं पंथा अनुविताः ४, १८, १
 अयं पुनान उषसः ९, ८६, २१; साम. ८२३
 अयं पूषा रयिर्भगः ९, १०१, ७; साम. ५४६; ८१८
 अयं भराय सानसिः ९, १०६, २; साम. ६९५
 अयं मतवान्छकुनः ९, ८६, १३
 अयं मातायं पिता १०, ६०, ७
 अयं मित्रस्य वरुणस्य १, ९४, १२
 अयं मित्राय वरुणाय शंतमः १, १३६, ४
 अयं मित्रो नमस्यः ३, ५९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ५
 अयं मे पीत उद्विर्ति ६, ४७, ३

अयं मे हस्तो भगवान् १०, ६० १२; अथर्व. ४, १३, ६
 अयांसममे सुक्षितिं २, ३५, १५
 अया चित्तो विपानया ९, ६५, १२; साम. ८०५
 अया ते अग्ने विधेमोर्जे २, ६, २
 अया ते अग्ने समिधा ४, ४, १५; तै. सं. १, २, १४, ६; नि. ३, २१
 अया धिया च गव्यया ८, ९३, १७; साम. १८८
 अया निजग्निरोजसा ९, ५३, २; साम. १७१५
 अया पवस्व देवयुः ९, १०६, १४; साम. ७७९
 अया पवस्व धारया ९, ६३, ७; साम. ४९३; १२१६
 अया पवा पवस्वेना ९, ९७, ५२; साम. ५४१; ११०४
 अयाम धीवतो धियः ८, ९२, ११
 अयामि घोष इन्द्र ७, २३, २; अथर्व. १०, १२, २
 अयामि ते नमदकिं ३, १४, २
 अया रुचा हरिण्या ९, १११, १; साम. ४६३; १५९०
 अया वाजं देवहितं ६, १७, १५; साम. ४५४; अथर्व. १२, १२, १; २०, ६३, ३; १२४, ६
 अया वीति परि स्नाव ९, ६१, १; साम. ४९५; १२१०
 अया सोमः सुकृत्यया ९, ४७, १; साम. ५०७
 अया इ रवे मायया वावृधानं ६, २२, ६; अथर्व. २०, ३६, ६; अयुक्त सप्त शुंध्युवः १, ५८, ९; अथर्व. १३, २, २४ २०, ४७, २१; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
 अयुक्तं सप्त हरितः ७, ६०, ३
 अयुक्त सूर पततां ९, ६३, ८; साम. १२१७
 अयुजो असमो नृभिः ८, ६२, २
 अयुजंत इन्द्र विश्वकृष्टीः १, १६९, २
 अयुज इष्टुषा वृतं ८, ४५, ३; साम. १३४०
 अयुजसेनो विभवा १०, १३८, ५
 अयुयुत्सन्नवद्यस्य सेनां १, ३३, ६
 अयो वंष्टो अर्चिषा १०, ८७, २; अथर्व. ८, ३, २
 अयोदेव दुर्मद आ हि जुह्वे १, ३२, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३; नि. ६, ४
 अरं हि ऋमा सुतेषु नः ८, ९२, २६
 अरं कामाष हरयः १०, ९६, ७; अथर्व. २०, ३१, २
 अरं कृण्वंतु वेदिं १, १७०, ४
 अरं क्षयाय नो महे ८, १५, १३
 अरण्यान्यरण्यानि १०, १४६, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६; नि. ९, ३०
 अरण्योर्निहितो जातवेदाः ३, २९, २; साम. ७९
 अरं त इन्द्र कुक्षये ८, ९२, २४; साम. १६६२
 अरं द्यामो न मीकृष्वे करानि ७, ८६, ७

अरमतिरनर्बजो ८, ३१, १२
 अरममाणो अत्येति ९, ७१, ३
 अरमयः सरपसः २, १३, १२
 अरमन्वाय गायति ८, ९२, २५; साम. ११८
 अरं म उज्जवाग्ण ४, ३२, २४
 अरं मे गन्तं हवनायास्मै ६, ६३, २
 अरहमानो येऽरथा ९, ९७, २०
 अरा इवेदचरमा ५, ५८, ५; तै. आ. २, ८, ५, ७
 अराधि होता निषदा १०, ५३, २
 अराधि होता स्वर्निषत् १, ७०, ८
 अराधि काने विकटे १०, १५५, १; नि. ६, ३०
 अराधीदंशुः सचमानः ९, ७४, ५
 अरिन्नं वा दिवस्पृथु १, ४६, ८
 अरिष्टः स मर्तो विच १०, ६३, १३
 अरुणप्सुरुवा अभूत् ८, ७३, १६
 अरुणो मा सकृद् वृकः १, १०५, १८; नि. ५, २१
 अरुणस्य कुहितरा ६, ४९, ३
 अरुणो जनयन्गिरो २, २५, ५
 अरुणवृषसः पृभिः ९, ८३, ३; साम. ८७७
 अरोरवीद् वृष्णो अस्व २, ११ १०
 अर्चत प्रार्चत ८, ६९, ८; साम. ३६२; अथर्व. २०, ९२, ५
 अर्चद् वृषा वृषभिः १, १७३, २
 अर्चत एके महि साम मन्वत ८, २९, १०
 अर्चतस्त्वा हवामहे ५, १३, १
 अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः १, ९२, ३; साम. १७५७
 अर्चा दिवे वृहते शूष्यं १, ५४, ३; नि. ६, १८
 अर्चामि ते सुमतिं ४, ४, ८; तै. सं. १, २, १४, ३
 अर्चामि वां वर्धावापो १०, १२, ४; अथर्व. १८, १, ३१
 अर्चा शक्राय शाकिने शची १, ५४, २
 अर्णांसि चित्प्रधाना ७, १८, ५
 अर्थमिद्वा उ अर्थिन १, १०५, २
 अर्थिनो यन्ति चेदर्थं ८, ७९, ५
 अर्धं वीरस्य गृतपां ७, १८, १६
 अर्धको न कुमारकः ८, ६९, १५; अथर्व. २०, ९२, १२
 अर्धमणं वरुणं मित्रमेवां ४, २, ४
 अर्धमणं वृहस्पतिं १०, १४१, ५; अथर्व. ३, २०, ७;
 वा. य. ९, २७; तै. सं. १, ७, १०, २
 अर्धमा णो अदितिः ३, ५४, १८
 अर्धम्यं वरुण मित्रं वा ५, ८५, ७
 अर्धो वा गिरो अभ्यर्च १०, १४८, ३
 अर्धो विसां गातुरेति १०, २०, ४

अर्धजिरमे अर्धतो नृभिः १, ७३, ९
 अर्धन्तो न अवसो भिक्षमाणा ७, ९०, ७; ९१, ७
 अर्धप्रथं विचचारं ते ६, ३७, १
 अर्धप्रथं नि यच्छतं ८, ३५, २२
 अर्धोहेहि सोमकामं त्वाहुः १, १०४, ९; अथर्व. २०, ८, २
 अर्धोक्त्रिचक्रो मधुवाहनो १, १५७, ३; साम. १७६०
 अर्धोहनरा दैव्येनावसा ७, ८२, ८
 अर्धाचीनं सु ते मनः ३, ३७, २; अथर्व. २०, १९, २
 अर्धाचीनो वसो भव ४, ३२, १४
 अर्धाची सुभगे भव ४, ५७, ६; अथर्व. ३, १७, ८; तै. आ.
 ६, ६, २
 अर्धाचं त्वा पुरुष्टुत ८, ६, ४५; ३२, ३०
 अर्धाचं त्वा सुखे रथे ३, ४१, ९; अथर्व. २०, २३, ९
 अर्धाचं दैव्यं जनं १, ४५, १०
 अर्धाचमद्य वटयं नृवाहनं २, ३७, ५
 अर्धाचा वां ससयो १, ४७, ८
 अर्धाच्यो अद्या भवता २, २९, ६; वा. य. ३३, ५१
 अर्धो इव अवसे सातिं ९, ९७, २५
 अर्धावतो न आ गहि परा ३, ४०, ८; अथर्व. २०, ६, ८
 अर्धावतो न आ गच्छथो शक्र ३, ३७, ११; अथर्व. २०, २०, ४;
 ५७, ७
 अर्धा णः सोम शं गवे २, ६१, १५; साम. १३३७
 अर्धा सोम शुमन्तमो २, ६५, १९; साम. ५०३; ९९४
 अर्धन्तो ये सुदानवः ५, ५२, ५
 अर्धन्विभर्षिं सायकानि २, ३३, १०; तै. आ. ४, ५, ७
 अलातृणो वल इन्द्र ३, ३०, १०; नि. ६, २
 अलाटयस्य परशुर्ननास २, ६७, ३०
 अवंशो वामस्तभायद् २, १५, २
 अवः परेण पर एवा १, १६४, १७; अथर्व. ९, ९, ६७
 अवः परेण पितरं यः १, १६४, १८; अथर्व. ९, ९, १८
 अवक्रक्षिणं वृषमं यथारं ८, १, २; साम. १३६१; अथर्व.
 २०, ८५, २
 अव क्रन्द वक्षिणतो गृहाणां २, ४२, ३
 अव क्षिप दिवो अह्मामं २, ३०, ५
 अव चष्ट ऋचीवमो ८, ६२, ६
 अव ते हेळो वरुण नमोभिः १, २४, १४; तै. सं. १, ५, ११, ३
 अव त्मना भरते केतवेदाः १, १०४, ३
 अव त्वा वृहतीरिषो १०, १३४, ३
 अव त्वे इन्द्र प्रवतो ६, ४७, १४
 अवद्यमिव मन्वमाना ४, १८, ५
 अव द्युतानः कलशां २, ७५, ३; साम. ७०२

अथ इप्सो अंशुमतीमतिष्ठ ८, ९६, १३; साम. ३२३;
अथर्व. २०, १३७, ७; तै. आ. १, ६, ३
अथ इग्धानि पिप्वा सुषामो ७, ८६, ५
अथ इके अथ चिका १०, ५९, ९
अथ नो वृजिना सिशीहि १०, १०५, ८
अथन्तमन्त्रे गृहं ८, ७३, ७
अथन्तु नः पितरः सुप्रवाच १, १०६, ३
अथन्तु मामुचसो ६, ५२, ४
अथपतन्तीरवन् १०, ९७, १७; वा. य. १२, ९१; तै. सं.
४, २, ६, ५
अथ यच्छयेनो अस्वनीव ४, २७, ३
अथ यरवं शतकृतव १०, १३४, ४
अथ यस्वे सदस्वे ८, ७९, ९
अथर्था शुन आत्राणि ४, १८, १३
अथर्धयन् सुभगं सप्त यक्षीः ३, १, ४
अथर्मह इन्द्र दारहि शुधी नः १, १३३, ६
अथर्वीर्वर्षमुदु ५, ८३, १०
अथर्विद्वं तौग्यमप्सु १, १८२, ६
अथ वेदिं होत्राभिर्यजेत ७, ६०, ९
अथ सिंधुं वरुणो धौरिव ७, ८७, ६
अथसृजन्नुप त्मना १, १४२, ११
अथसृज पुनरग्रे १०, १६, ५; अथर्व. १८, २, १०; तै. आ.
६, ४, २
अथ सृजा वनस्पते १, १३, ११
अथसृष्टा परा पत ६, ७५, १६; साम. १८६३; अथर्व. ३, १९, ८;
वा. य. १७, ४५; तै. सं. ४, ६, ४, ४; तै. आ. ३, ७, ६, २३
अथ स्पृष्टि पितरं योधि ५, ३, ९
अथ स्म दुर्हणायतः १०, १३४, २; साम. १०९२
अथ स्म यस्य वेषणे ५, ७, ५
अथस्यते स्तुवते कृष्णिषाम १, ११६, २३
अथ स्य क्षुराध्वनो नाम्ते ४, १६, २; अथर्व. २०, ७७, २
अथ स्यूमेव चिन्वती ३, ६१, ४
अथ स्वयुक्ता दिव आ वृथा १, १६८, ४
अथ स्वराति गर्गरो ८, ६९, ९; अथर्व. २०, ९२, ६
अथ स्वेदा इषामितो १०, १३४, ५
अथा कक्षेषु नः पुमः ९, ९, ७
अथा चक्षक्षं पदमस्य सरवः ५, ३०, २
अथा कु कं ज्यावान् १०, ५०, ५
अथा नो अग्न कृतिभिः १, ७३, ७; साम. १५२४
अथा नो वाजयुं रथं ८, ८०, ६
अथावजंत धीतवो ९, १९, ४

अथासां मधवजहि १, १३३, ३
अथासृजः प्रथः संचवः १०, १३८, २
अथासृजंत जिज्ञयो न ४, १९, २
अविता नो अजायः ९, ६७, १०
अवितासि सुन्वतो ८, ३६, १
अविद्वक्षं मित्रो ६, ४४, ७
अविन्द्विबो निहितं १, १३०, ३
अविन्दं ते अतिहितं १०, १८१, २
अविमे चिद्वयो वधत् ६, ४५, २
अविमो वा यदविधत् ८, ६१, ९
अविष्टं धीव्यधिना ७, ६७, ६; तै. आ. २, ४, ३, ७
अविष्टो अस्मान्निश्वासु ७, ३४, १२
अवीक्षो अग्निर्हव्यान् ७, ३४, १४
अवीरामिव मामयं १०, ८६, ९; अथर्व. २०, १२६, ९;
नि. ६, ३१
अवीवृध्वो अमृता ८, ८०, १०
अवीवृध्वन्त गोतमा ४, ३२, १२
अवेयमश्वेषुवतिः १, १२४, ११
अवोचाम कववे ५, १, १२; वा. य. १५, २५; तै. सं. ४, ४, ४, २
अवोचाम नमो अस्मा १, ११४, ११
अवोचाम निवचनानि १, १८९, ८
अवोचाम महते सौभगाय ८, ५९, ५
अवोचाम गृहगणा १, ७८, ५
अवो द्वाभ्यां पर एकया १०, ६७, ४; अथर्व. २०, ९१, ४
अवोरित्या वां छर्दिवः ६, ६७, ११
अवोर्वा नूनमधिना युवाकः ७, ६७, ४
अव्ये पुनानं परि वार ९, ८६, २५
अव्ये वधूयुः पवते ९, ६९, ३
अव्यो वारे परि प्रियं ९, ५०, ३; साम. १२०७
अव्यो वारे परि प्रियो ९, ७, ६; साम. ११३३
अव्यो वारेभिः पवते ९, १०१, १६
अवोच्यग्निः समिधानो ७, ६७, २
अभापिनक्षं मधु १०, ६८, ८; अथर्व. २०, १६, ८; नि. १०, १२
अहमन्वती रीयते १०, ५३, ८; अथर्व. १२, २, २६; वा. य.
३५, १०; तै. आ. ६, ३, २
अहमास्यमवतं ब्रह्मणः २, २४, ४; नि. १०, १३
अह्याम तं काममग्ने ६, ५, ७; वा. य. १८, ७४; तै. सं.
१, ३, १४, ३
अह्याम ते सुमतिं देव १, ११४, ३
अभवं हि भूरिदावत्तरा वां १, १०९, २; तै. सं. १, १, १४, १;
नि. ६, ९

अजीरा समुर्भवति १०, ८५, ३०; अथर्व. १४, १, २७
 अजये वो निषदनं १०, ९७, ५; वा. य. १२, ७९; ३५, ४;
 तै. सं. ४, २, ६, २
 अजं न गीर्मी रथं ८, १०३, ७; साम. १५८४
 अजं न गूळहमभिना १, ११७, ६
 अजं न रथा वारवन्तं १, २७, १; साम. १७; १६३४;
 नि. १, २०
 अजमिग। रथमां ८, ७४, २०
 अजन्मात्र जमिमास्व २, ३५, ६
 अजा हवेदुवासः ५, ५९, ५
 अजादिवायति बह्वदन्ति १०, ७३, १०
 अजा न वा वाजिना ६, ६७, ४
 अजावन्तो गजवन्तो १०, १६०, ५; अथर्व. २०, ९६, ५;
 तै. मा. २, ५, ८, १२
 अजायति प्रथमो गोषु १, ८३, १; अथर्व. २०, २५, १
 अजायतीं सोमायतीं १०, ९७, ७; वा. य. १२, ८१; तै. सं.
 ४, २, ६, ४
 अजायतीर्गोमतीर्न ७, ४१, ७; ८०, ३; अथर्व. ३, १६, ७;
 वा. य. ३४, ४०; तै. मा. २, ८, ९, ९
 अजायतीर्गोमतीर्बिन्धवारा १, १२३, १२
 अजायतीर्गोमतीर्बिन्धुसुविदो १, ४८, २
 अजावन्तं रथिनं वीरा १०, ४१, ५
 अजासो न वे उयेहास १०, ७८, ५
 अजासो वे वासुप ७, ७४, ४
 अजिना परि वामिषः ३, ५८, ८
 अजिना पिबतं मधु १, १५, ११; तै. मा. २, ७, १२, १
 अजिना पुषदंससा १, ३, २
 अजिना मधुमत्तमं १, ४७, ३
 अजिना मधुपुत्तमो ३, ५८, ९
 अजिना यज्वरीरिषः १, ३, १
 अजिना यद्व कर्हिचित् ५, ७४, १०
 अजिना वामहूतमा ८, ७३, ६
 अजिना वतिरकादा १, ९२, १६; साम. १७३४
 अजिना वाजिनीवसु ५, ७८, ३
 अजिना वायुना युवं ३, ५८, ७
 अजिनावेह गच्छतं ५, ७५, ७; नि. ३, २०
 अजिनावेह गच्छतं ५, ७८, १
 अजिना सु विचाकशात् ८, ७३, १७
 अजिना स्तुवे स्तुहि ८, २६, १०
 अजिना हरिणाविष ५, ७८, २
 अजिनोरसनं रथं १, १२०, १०

अजी रथी सुक्य इत् ८, ४, ९; साम. २७७
 अजेव विचाकशी ४, ५२, २; साम. १७२६
 अजो न कदो वृषभिः ९, ९७, २८
 अजो न कंदजनिभिः ३, २६, ३
 अजो न चक्रदो वृषा ९, ६४, ३
 अजो बोळहा सुखं ९, ११२, ४; नि. ९, २
 अजस्व रमना रथ्यस्व ४, ४१, १०
 अज्यो वारो अभवः १, ३२, १२
 अजाकहं वृत्तु पृतना १, ९१, २१; वा. य. ३४, २०; तै. मा.
 २, ४, ३, ८; ७, ४, १
 अजाकहमुग्रं पृतनासु ८, ७०, ४; साम. ११५६; अथर्व.
 २०, ९२, १९
 अजाकहो अग्ने वृषमो ३, १५, ४
 अजा महो दिवो १, १२१, ८
 अष्टो पुत्रासो अदितेः १०, ७२, ८; तै. मा. १, १३, २;
 तांज्य मा. २४, १२, ६
 अष्टौ व्यक्यत् ककुभः १, ३५, ८; वा. य. ३४, २४
 असच्च सच्च परमे व्योमन् १०, ५, ७
 असत्सु मे जरितः १०, २७, १
 असद्वन्न सुवीर्यं ८, ३१, १८
 असचित्त्वे आहवनानि ७, ८, ५
 असपन्नः सपन्नहा १०, १७४, ५; अथर्व. १, २९, ६
 असपन्न सपन्नानी १०, १५९, ५
 असमं क्षत्रमसमा मनीषा १, ५४, ८
 असमार्तिं नितोशनं १०, ६०, २
 असंसृष्टो जायसे मात्रोः ५, ११, ३; तै. मा. २, ४, ३, ३
 असर्जि ककशौ अभि ९, १०६, १२; साम. ९४७
 असर्जि रथो वधा ९, ३६, १; साम. ४९०
 असर्जि वका रथे ९, ९१, १; साम. ५४३
 असर्जि वां स्वविरा वेधसा १, १८१, ७
 असर्जि वाजी तिरः पवित्रं ९, १०९, १९
 असर्जि रक्त्रो दिव ९, ८६, ४६
 असन्नतः शतधारा ९, ८६, २७
 असन्नता मधवन्नयो हि ७, ६७, ९
 असन्नप्ती भूरिधारे ६, ७०, २; नि. ५, २
 असादि वृषो वद्धिः ७, ७, ५
 असाम वधा सुवसाव १, १७३, ९
 असामि हि प्रयज्यवः १, ३९, ९
 असाम्योजो विभृषा १, ३९, १०; नि. ६, २३
 असावन्वो असुर १०, १३७, ४

असावि ते जुषुषाणाय ५, ४३, ५
 असावि देवं गोक्षजीकं ७, २१, १, साम. ३१३
 असावि सोम इन्द्र ते १, ८४, १; साम. ३४७; १००८;
 तै. सं. १, ४, ३९, १
 असावि सोमः पुरुहूत १०, १०४, १
 असावि सोमो अरुषो ९, ८२, १; साम. ५६२; १३१६
 असाव्यंक्षुर्मदायाप्सु ९, ६२, ४; साम. ४७३; १००८
 असिक्न्यां यजमानो ४, १७, १५
 असि यमो अस्यादित्यः १, १६३, ३; वा. य. २९, १४;
 तै. सं. ४, ६, ७, १
 असि हि वीर सेन्यो १, ८१, २; साम. १००३; अथर्व.
 २०, ५६, २
 असुनीते पुनरस्मासु १०, ५९, ६
 असुनीते मनो अस्मासु १०, ५९, ५; नि. १०, ४०
 असुन्वन्तं समं जहि १, १७६, ४
 असुन्वामिन्द्र संमदं ८, १४, १५; अथर्व. २०, २९, ५
 असुत पूर्वं वृषभो ३, ३८, ५
 असुत वृक्षिमहते १, १६८, ९
 असुक्षत प्र वाजिनो ९, ६४, ४; साम. ४८२; १०३४
 असुप्रन्देववीतये ९, ४६, १
 असुप्रन्देववीतये वाजयन्तो ९, ६७, १७; साम. १८१२
 असुप्रमिन्द्रवः पथा ९, ७, १; साम. ११२८
 असुप्रमिन्द्र ते गिरः १, ९, ४; साम. २०५; अथर्व.
 २०, ७१, १०
 असेन्या वः पणयो १०, १०८, ६
 असौ च या न उर्वराद् ८, ९१, ६
 असौ य एषि वीरको ८, ९१, २
 असौ यः पंथा आदित्यो १, १०५, १६
 अस्तुभ्यामसुरो ८, ४२, १; वा. य. ४, ३०; तै. सं.
 १, २, ८, १
 अस्तावी मम्म पृथ्यं ८, ५२, ९; साम. १६७७; अथर्व.
 २०, ११९, १
 अस्ताव्यग्निः शिमीवज्रिः १, १४१, १३
 अस्ताव्यग्निर्नरां सुक्षो १०, ४५, १२; वा. य. १२, २९
 अस्ति देवा अंहोरुः ८, ६७, ७
 अस्ति सोमो अयं सुतः ८, ९४, ४; साम. १७४; १७८५
 अस्ति हि वः सजात्यं ८, २७, १०; नि. ६, १४
 अस्ति हि वामिह स्तोता ५, ७४, ६
 अस्ति हि वमा मदाय १, ३७, १५
 अस्तीदमधिमन्यमं ३, २९, १
 अस्तु औषद् पुरो १, १३९, १; साम. ४६१

अस्तेव सु प्रतरं १०, ४२, १; अथर्व. २०, ८९, १
 अस्तोद्वं स्तोम्या १, १२४, १३
 अस्थुह चित्रा उषसः ४, ५१, २
 अस्मभ्यं रोदसी रयिं ९, ७, ९; साम. ११३६
 अस्मभ्यं वाजिनीवसू ८, ५, १२
 अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र १०, १३३, ७
 अस्मभ्यं सु वृषण्वसू ८, २६, १५
 अस्मभ्यं गातुवित्तमः ९, १०६, ६
 अस्मभ्यं तद्विषो अजगः २, ३८, ११
 अस्मभ्यं तद्वसो दानाय २, १३, १३; १४, १२
 अस्मभ्यं तौ अपा वृषि ४, ३१, १३
 अस्मभ्यं त्वा वसुविदं ९, १०४, ४; साम. ५७५
 अस्मभ्यमिदविष्युः ९, २, ९; साम. १०४६
 अस्मा-अस्मा इदम्यसो ६, ४२, ४; साम. १४४३
 अस्मा इत्काव्यं वचः ५, ३९, ५
 अस्मा इदु ग्नाभिद् १, ६१, ८; अथर्व. २०, ३५, ८
 अस्मा इदु त्यदनु १, ६१, १५; अथर्व. २०, ३५, १५
 अस्मा इदु त्यसुपमं १, ६१, ३; अथर्व. २०, ३५, ३
 अस्मा इदु त्वष्टा तक्षत् १, ६१, ६; अथर्व. २०, ३५, ६
 अस्मा इदु प्र तवसे सुराय १, ६१, १; अथर्व. २०, ३५, १;
 नि. ५, ११
 अस्मा इदु प्र भरा १, ६१, १२; अथर्व. २०, ३५, १२;
 नि. ६, २०
 अस्मा इदु प्रय इव १, ६१, २; अथर्व. २०, ३५, २
 अस्मा इदु मसिमिव १, ६१, ५; अथर्व. २०, ३५, ५
 अस्मा इदु स्तोमं १, ६१, ४; अथर्व. २०, ३५, ४
 अस्मा उक्थाय पर्वतस्य ५, ४५, ३
 अस्मा उ ते महि महे ६, १, १०; तै. मा. ३, ६, १०, ४
 अस्मा उषास आतिरंत ८, ९६, १
 अस्मा ऊ पु प्रभूतये ८, ४१, १
 अस्मा एतद्विष्यार्चव ६, ३४, ४
 अस्मा एतममङ्गागूवं ६, ३४, ५
 अस्माकं व इन्द्रमुदमसि १, १२२, ४
 अस्माकं शिमिणीनां १, ३०, ११
 अस्माकं सु रथं पुर ८, ४५, ९
 अस्माकं जोष्वध्वरं ४, ९, ७
 अस्माकं त्वा मतीनां ४, ३२, १५
 अस्माकं त्वा सुतो उष ८, ६, ४२
 अस्माकं देवा उभवाव १०, ३७, ११
 अस्माकं धनुष्या रथो ४, ३१, १४
 अस्माकमसं अध्वरं ५, ४, ८

अस्माकमग्ने मघवत्सु दीविष्ठाव १, १४०, १०
 अस्माकमग्ने मघवत्सु धात्या ६, ८, ६; तै. सं. १, ५, ११, २
 अस्माकमग्ने पितरः ४, ४२, ८
 अस्माकमग्ने पितरो मनुष्या ४, १, १३
 अस्माकमग्ने वामयं ८, ५, १८
 अस्माकमग्ने वामतमं ८, ३३, १५
 अस्माकमायुर्वर्धय ३, ६२, १५
 अस्माकमित्सु शृणुहि ४, २२, १०
 अस्माकमिन्द्रः समृतेषु १०, १०३, ११; साम. १८५९;
 अथर्व. १९, १३, ११; वा. य. १७, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ४, ३
 अस्माकमिन्द्र दुष्टं ५, ३५, ७
 अस्माकमिन्द्र भूत ते ६, ४५, ३०
 अस्माकमिन्द्रावरुणा भरे ७, ८२, ९
 अस्माकमिन्द्रेहि नो ५, ३५, ८
 अस्माकमुत्तमं कृधि ४, ३१, १५
 अस्माकमूर्जो रथं १०, २६, ९
 अस्माकं मित्रावरुणावतम् २, ३१, १
 अस्माकेभिः सखभिः २, ३०, १०
 अस्मादहं तविषादीषमाणः १, १७१, ४
 अस्मौ अवंतु ते शतं ४, ३१, १०
 अस्मौ अविद्धि विश्वेन्द्र ४, ३१, १२
 अस्मौ इहा वृणीष्व ४, ३१, ११
 अस्मात्समर्थे पवमान ९, ८५, २
 अस्मात्सु तत्र चोदय १, ९, ६; अथर्व. २०, ७१, १२
 अस्मिन्न इन्द्र पृथुतो १०, ३८, १
 अस्मिन्पदे परमे २, ३५, १४
 अस्मिन्पदे अदाभ्या ५, ७५, ८
 अस्मिन्समुद्रे अभ्युत्तर १०, ९८, ६
 अस्मिन्स्वेतच्छकपूत १०, १३२, ५
 अस्मे आ वहतं रथि ८, ५, १५
 अस्मे इन्द्र सखा सुते ८, ९७, ८
 अस्मे इन्द्रावृहस्पती ४, ४२, ४; तै. सं. ३, ३, ११, १
 अस्मे इन्द्रावरुणा विश्वारं ७, ८४, ४
 अस्मे इन्द्रो वरुणो ७, ८२, १०; ८३, १० -
 अस्मे ऊ पु वृषणा १, १८४, २
 अस्मे तदिन्द्रावरुणा ३, ६२, ३
 अस्मे ता त इन्द्र सन्तु १०, २२, १३
 अस्मे धेहि शुमतीं १०, ९८, ३
 अस्मे धेहि शुमयसो ९, ३२, ६
 अस्मे धेहि अगो बृहन् १, ९, ८; अथर्व. २०, ७१, १४

अस्मे प्र बंधि मघवन् ३, ३६, १०; नि. ६, ७
 अस्मे रथि न स्वयं १, १४१, ११
 अस्मे रायो दिवेदिवे ४, ८, ७
 अस्मे रुद्रा मेहना ८, ६३, १२; वा. य. ३३, ५०
 अस्मे वत्सं परि षंतं १, ७२, २
 अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ४, २२, ९
 अस्मे वसूनि धारय ९, ६३, ३०
 अस्मे वीरो मरुतः ७, ५६, २४
 अस्मे श्रेष्ठेभिर्भानुभिः ७, ७७, ५
 अस्मे सा वा माध्वी रातिः १, १८४, ४
 अस्मे सोम धियमधि १, ४३, ७
 अस्मे तिलो अयध्याय २, ३५, ५
 अस्मे ते प्रतिहर्यते ८, ४३, २
 अस्मे बहुनामवसाय २, ३५, १२
 अस्मे भीमाय नमसा १, ५७, ३; अथर्व. २०, १५, ३
 अस्मे वयं ब्रह्मवान ६, २३, ५
 अस्म्य ऋत्वा विचेतसो ५, १७, ४
 अस्म्य वा वीर ईवतो ४, १५, ५
 अस्म्य ते सख्ये वयं ९, ६१, २९; साम. ७७९
 अस्म्य ते सख्ये वयमियक्षंतः ९, ६६, १४
 अस्म्य त्रितः क्रतुना १०, ८, ७
 अस्म्य त्वेषा अजरा अस्व १, १४३, ३
 अस्म्य देवस्य मीळहुषः ७, ४०, ५
 अस्म्य देवस्य संसदि ७, ४, ३
 अस्म्य पिब क्षुमतः १०, ११६, २
 अस्म्य पिबतमग्निना ८, ५, १४
 अस्म्य पिब यस्य जज्ज्ञान ६, ४०, २
 अस्म्य पीत्वा मदानां देवो ८, ९२, ६
 अस्म्य पीत्वा मदानामिन्द्रो २, २३, ७
 अस्म्य पीत्वा शतक्रतो १, ४, ८; अथर्व. २०, ६८, ८
 अस्म्य प्र जातवेदसो १०, १८८, २
 अस्म्य प्रजावती गृहे ८, ३१, ४
 अस्म्य प्रत्नामनु सुतं ९, ५४, १; साम. ७५५; वा. य.
 ३, १६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अस्म्य मेषा हेमना ९, ९७, १; साम. ५२६; १३९९
 अस्म्य मदे पुरु वर्षासि ६, ४४, १४
 अस्म्य मदे स्वयं वा जताय १, १२१, ४
 अस्म्य मदानो मध्वो २, १९, २
 अस्म्य मे चावापृथिवी २, ३२, १
 अस्म्य यामासो बृहतो १०, ३, ४
 अस्म्य रत्ना ऋत्वेव पुष्टिः २, ४, ४

अस्य वामस्य पक्षितस्य १, १६४, १; अथर्व. ९, ९, १;
नि. ४, २६

अस्य वासा उ अर्धिका ५, १७, ३

अस्य वीरस्य बर्हिषि १, ८६, ४

अस्य वृष्णो व्योदन ८, ६३, ९

अस्य यो ज्ञवसा ९, ९८, ८

अस्य व्रतानि नाष्टये ९, ५३, ३; साम. १७१६

अस्य व्रते सजोषसो ९, १०२, ५

अस्य शासुभयासा १, ६०, २

अस्य शुक्रमासो दृष्टानपये १०, ३, ६

अस्य अयो नयः सप्त १, १०२, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, २

अस्य अये समिधानस्य ४, ५, १५

अस्य ओहा सुभगस्य ४, १, ६

अस्य ओषत्वा भुवः १, ८६, ५

अस्य ओको दिवीयते १, १९०, ४

अस्य सुवानस्य मण्डिनः २, ११, २०

अस्य स्तुये महिमघस्य राघः १, १२२, ८

अस्य स्तोमेभिरौशिशः १०, ९९, ११

अस्य स्तोमे मघोनः ५, १६, ३

अस्य हि स्वयशस्तरः ५, १७, २

अस्य हि स्वयशस्तरं ५, ८२, २

अस्या ऊ बु ण उप सातये १, १३८, ४; नि. ४, २५

अस्याजरासो दमा १०, ४६, ७; वा. य. ३३, १; तै. ब्रा.

२, ७, १२, १

अस्येदिन्द्रो मयेष्वा प्रमं ९, १०६, ३; साम. ६९६

अस्येदिन्द्रो मयेष्वा विश्वा ९, १, १०

अस्येदिन्द्रो वावृचे वृष्णवंश ८, ३, ८; साम. १५७४;

अथर्व. २०, ९९, २; वा. य. ३३, ९७

अस्येतु त्वेषसा १, ६१, ११; अथर्व. २०, ३५, ११

अस्येतु प्र बृहि पूर्व्याणि १, ६१, १३; अथर्व. २०, ३५, १३

अस्येतु भिषा गिरयश्च १, ६१, १४; अथर्व. २०, ३५, १४

अस्येतु मातुः सवनेषु १, ६१, ७; अथर्व. २०, ३५, ७;

नि. ५, ४

अस्येदेव प्र रिरिचे १, ६१, ९; अथर्व. २०, ३५, ९; तै. सं.

२, ४, १४, २

अस्येदेव ज्ञवसा शुक्रमं १, ६१, १०; अथर्व. २०, ३५, १०

अस्येदेवा सुमतिः पप्रयाना १०, ३१, ६

अस्यामजस्तारणवः ४, ४, १२; तै. सं. १, २, १४, ५

अस्यापवद्भीतये ४, ३०, २१

अहं रण्ययं युगवं १०, ४९, ५

अहं राजा वज्रगो मघं ४, ४२, २

अहं राहोरी संगमनी १०, १२५, ३; अथर्व. ४, ३०, २

अहं कृत्वाय धवुरा १०, १२५, ६; अथर्व. ४, ३०, ५

अहं कजेभिर्बसुभिः १०, १२५, १; अथर्व. ४, ३०, १

अहं सप्त ज्ञवतो १०, ४९, ९

अहं सप्तहा नहुषो १०, ४९, ८

अहं स यो नववास्वं १०, ४९, ६

अहं सुये पितरमस्य १०, १२५, ७; अथर्व. ४, ३०, ७

अहं सूर्यस्य परि यामि १०, ४९, ७

अहं सो अस्मि यः पुरा १, १०५, ७

अहं सोममाहनसं १०, १२५, २; अथर्व. ४, ३०, ६

अहं हि ते हरिषो मघा ८, ५३, ८

अहं हुवान आर्क्षे ८, ७४, १३

अहं होता न्यसीदं १०, ५२, २

अहं केतुरहं मूर्धा १०, १५९, २

अहं गर्भमवधां १०, १८३, ३

अहं गुह्यगुह्यो अतिथिगं १०, ४८, ८

अहं च त्वं च वृत्रहन् ८, ६२, ११; तै. सं. ७, ४, १५, १;

नि. १, ४

अहं चन तत्सूरिभिः ६, २६, ७

अहं तदासु धारयं १०, ४९, १०

अहं तदेव वन्धुरं १०, ११२, ५

अहं ता विश्वा चकरं ४, ४२, ६

अहं दा गृणते पूर्व्यं १०, ४९, १

अहन्नाहिं परिशयानं ३, ३२, ११; शत. ब्रा. ४, ५, ३, ३

अहन्नाहिं पर्वते शिभिषानं १, ३२, २; अथर्व. २, ५, ६;

तै. ब्रा. २, ५, ४, २

अहन्निन्द्रो अदहन्मि ४, २८, ३

अहन्मृत्रं वृत्रतरं व्यसं १, ३२, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३;

नि. ६, ४

अहन्मृत्रमृचीयमः ८, ३२, २६

अहमत्कं कवये १०, ४९, ३

अहमपो अविन्वसुक्षमाणा ४, ४२, ४

अहमस्मि महामहो १०, ११९, १२

अहमस्मि सपत्नहेन्द्र १०, १६६, २

अहमस्मि सहमाना १०, १४५, ५; अथर्व. ३, १८, ५

अहमिद्धि पितृष्वरि ८, ६, १०; साम. १५२, १५००;

अथर्व. २०, ११५, १

अहमिन्द्रो न वरा विरव १०, ४८, ५

अहमिन्द्रो रोषो वधो १०, ४८, २

अहमिन्द्रो वज्रगो मघि ४, ४२, ३

अहमेवं गच्छवमश्नं १०, ४८, ४
 अहमेताम्नामसतो १०, ४८, ६
 अहमेव वात इव १०, १२५, ८; अथर्व. ४, ३०, ८
 अहमेव स्वयमिदं १०, १२५, ५; अथर्व. ४, ३०, ३
 अहं वितेव वेतसुं १०, ४९, ४
 अहं पुरो मंदसानो ४, २६, ३
 अहं प्रत्नेन मम्मना ८, ६, ११; साम. १५०१; अथर्व.
 २०, ११५, २
 अहं भुवं वसुनः १०, ४८, १
 अहं भूमिमददामार्षाव ४, २६, २
 अहं मनुजमवं सूर्यश्चाहं ४, २६, १
 अहश्च कृष्णमहरर्जुनं ६, ९, १; नि. २, २१
 अहस्ता वदपदी १०, २२, १४
 अहानि गृध्राः पर्याव १, ८८, ४
 अहा वदिग्र सुदिना ७, ३०, ३
 अहावसे हविरास्वे १०, ९१, १५; वा. य. २०, ७९;
 तै. मा. १, ४, २, १
 अहितेन चिद्वेता ८, ६२, ३
 अहिरिव ओगैः पर्वेति ६, ७५, १४; वा. य. २९, ५१;
 तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. ९, १५
 अहेळता मनसा भुष्टि २, २३, ३
 अहेळमान उप याहि ६, ४१, १; तै. मा. २, ४, ३, १२
 अहेम वज्रं पथासुराणा ७, ७३, ३
 अहेयांतांर कमपश्यदं १, ३२, १४
 आकरे वसोर्जरिता ३, ५१, ३
 आ ककसा अनूचत ९, ६५, १४
 आ ककसेषु धावति पवित्रे ९, १७, ४
 आ ककसेषु धावति श्वेनः ९, ६७, १४
 आकीं सूर्यस्य रोचनात् १, १४, ९
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानः १, ३५, २; वा. य. ३३, ४३;
 ३४, ३१; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आकेनिपासो अहमिः ४, ४५, ६
 आ क्रन्दव वक्रमोजो ६, ४७, ३०; अथर्व. ६, १२६, २;
 वा. य. २९, ५६; तै. सं. ४, ६, ७, ७
 आक्षित्पूर्वास्वपरा ३, ५५, ५
 आ क्षोदो महि वृत्तं ६, १७, १२
 आक्षमवावानो बहन्ति ८, ७, ३५
 आगधिता परिगधिता १, १२६, ६; नि. ५, १५
 आ गन्ता मा रिचण्वत ८, २०, १; साम. ४०१
 आगन्धेव ऋतुभिर्वर्षतु ४, ५३, ७
 आगन्धुषुणामिह ४, ३५, २

आगन्म वृत्रहन्तमं ८, ७४, ४; साम. ८९
 आ गावो अगमन्मुत ६, २८, १; अथर्व. ४, २१, १;
 तै. मा. २, ८, ८, ११
 आ गोमता नासत्वा श्वेन ७, ७२, १
 आ रना अग्न इहावसे १, २२, १०
 आग्निं न स्ववृत्तिभिः १०, २१, १; साम. ४२०
 आग्निरगाभि आरतो ६, १६, १९
 आग्ने गिरो दिव आ ७, ३९, ५
 आग्ने वाहि मकसका ८, १०३, १४
 अग्ने वह वक्रं १०, ७०, ११
 आग्ने वह हविरजाव ७, ११, ५
 आग्ने स्पूरं रविं अर १०, १५६, ३; साम. १५२९
 आग्मचाप उक्तातीर्षहिः १०, ३०, १५
 आ प्रावभिरहन्त्येभिः ५, ४८, ३
 आ व त्वावीं त्मना १, ३०, १४; साम. १०८५; अथर्व.
 २०, १२२, २
 आ वा गमचदि अवत् १, ३०, ८; साम. ७४५; अथर्व.
 २०, २६, २
 आ वा ता गच्छानुचरा १०, २०, १०; अथर्व. १८, १, ११;
 नि. ४, २०
 आ वा वे अरिबमिन्धते ८, ४५, १; साम. १३३; १३३८;
 वा. य. ७, ३२; तै. मा. २, ४, ५, ७; नि. ६, १४
 आ वा योषेव सूनरी १, ४८, ५
 आ व त्वामेता वृषणा ३, ४३, ४
 आ वन त्वा चिकित्सामो ८, ९१, ३
 आ व नो बहिः सदाता ७, ५९, ६
 आ चर्षणिमा वृषभो १, १७७, १; तै. मा. २, ४, ३, ११
 आ व बहासि तौ इह १, ७४, ६
 आ वष्ट आसां पाथो ७, ३४, १०; नि. ६, ७
 आ चिकितान सुक्ल ५, ६६, १
 आच्या जानु दक्षिणतो १०, १५, ६; अथर्व. १८, १, ५२;
 वा. य. १९, ६२
 आच्छद्विधानैर्गुपितः १०, ८५, ४; अथर्व. १४, १, ५
 आ जिह्वन्ति साम्येषां ६, ७५, १३; वा. य. २९, ५०;
 तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. ९, २०
 आ जनं श्वेवसंहसं १०, ६०, १
 आ जनाव मुह्ये ६, २२, ८; अथर्व. २०, ३६, ८
 आ जागृषिर्विप्र कृता ९, ९७, ३७; साम. १३५७
 आ जातं जातवेदसि ६, १६, ४२; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ जामिरक्ते अज्यत ९, १०१, १४; साम. १३८७
 आज्ञासः पूषणं श्वे ६, ५५, ६
 आजितुरं सत्यति विज ८, ५३, ६

आजिपते नृपते त्वमिन्द्रि ८, ५४, ३
 आ जुहोता बुबल्यता ५, २८, ६; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 आ जुहोता स्वध्वरं ३, ९, ८; नि. ४, १४
 आ जुहोता ईश्वरो बन्धः १०, ११०, ३; अथर्व. ५, १२, ३;
 वा. य. २९, २८; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ८
 आ जुहोता न ईश्वरो देवो १, १८८, ३
 आ जनगान्धि सुरभि १०, १४६, ६; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 आ ते इन्द्रो मदाय कं ९, ६२, २०
 आ त इन्द्र महिमानं ८, ६५, ४
 आ त एता वचोबुजा ८, ४५, ३९
 आ त एतु मनः पुनः १०, ५७, ४; वा. य. ३, ५४; तै. सं.
 १, ८, ५, २
 आ तक्षत सातिमस्यभ्यं १, १११, ३
 आ तत्त इन्द्रायवः १०, ७४, ४; वा. य. ३३, २८
 आ तत्ते दक्षमंतुमः १, ४२, ५
 आ तं भज सौमित्रेषु १०, ४५, १०; वा. य. १२, २७;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 आ तिष्ठतं सुवृतं यो रथः १, १८३, ३
 आ तिष्ठन्तं परि विश्वे ३, ३८, ४; अथर्व. ४, ८, ३; वा. य.
 ३३, २२; तै. ब्रा. २, ७, ८, १
 आ तिष्ठ रथं वृषणं १, १७७, ३
 आ तिष्ठ वृत्रहग्रथं १, ८४, ३; वा. य. ८, ३३; तै. सं.
 १, ४, ३७, १
 आ तू गहि प्र तु द्रव ८, १३, १४
 आ तू न इन्द्रो शतदातु ९, ७२, ९
 आ तू न इन्द्र कौशिक १, १०, ११
 आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं ८, ८१, १; साम. १६७; ७२८
 आ तू न इन्द्र मज्जगु ३, ४१, १; अथर्व. २०, २३, १
 आ तू न इन्द्र वृत्रहन् ४, ३२, १; साम. १८१; वा. य.
 ३३, ६५
 आ तू भर माकिरेत ३, ३६, ९; तै. सं. १, ७, १३, ३
 आ तू पिब कण्वमतं ८, २, २२
 आ तू पिब हरिमिन्द्रो १०, १०१, १०; नि. ४, १९
 आ तू सुक्षिप्र दम्पते ८, ६९, १६; अथर्व. २०, ९२, १३
 आ ते अग्न इधीमहि ५, ६४; साम. ४१९; १०२२; अथर्व.
 १८, ४, ८८; तै. सं. ४, ४, ४, ६
 आ ते अग्न ऋचा हविः ५, ६, ५; साम. १०२३; तै. सं.
 ४, ४, ४, ६
 आ ते अग्न ऋचा हविः ६, १६, ४७
 आ ते कारो गृणवामा ३, ३३, १०; नि. २, २७
 आ ते दक्षं वि रोचना ८, ९३, २६

आ ते दक्षं मयोभुवं ९, ६५, २८; साम. ४९८; ११३०
 आ ते दधामीद्वियं ८, ९३, २७
 आ तेन वातं मनसो १०, ३९, १२
 आ ते वितर्मरुतां सुक्ता २, ३३, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 आ ते मह इन्द्रोत्पुत्र ७, २५, १; तै. सं. १, ७, १३, २
 आ ते रथस्य पूषन् १०, २६, ८
 आ ते सचः ववमानस्य ९, २६, २४
 आ ते वरसो मनो वमन् ८, ११, ७; साम. ८; ११६६;
 वा. य. १२, १२५
 आ ते वृषन् वृषणो ६, ४४, २०
 आ तेऽवो वरेण्यं ५, ३५, ३
 आ ते शुष्मो वृषभ एतु ६, २९, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १;
 ८, ५, ९
 आ ते सपर्यु जवसे ३, ५०, २
 आ ते सिद्धामि कुक्षयोः ८, १७, ५; अथर्व. २०, ४, २
 आ ते सुपर्णा अभिनन्तं एवः १, ७९, २; तै. सं. ३, १, ११, ५
 आ ते स्वस्तिमीमह ६, ५६, ६
 आ ते हन् हविः शूरशिमे ५, ३६, २
 आत्मन्वज्जभो दुहते ९, ७४, ४
 आत्मा ते वातो रज ७, ८७, २
 आत्मा देवानां भुवनस्य १०, १६८, ४
 आत्मानं ते मनसा रादजा १, १६३, ६; वा. य. २९, १७;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 आत्मा पितृस्तन्वांसः ८, ३, २४
 आत्मा वज्रस्य रंक्षा ९, ६, ८
 आ त्वय सधस्तुतिं ८, १, १६
 आ त्वय सवर्तुषां ८, १, १०; साम. २९५
 आ त्वत्तज्जवा गहि ८, ८२, ४
 आ त्वा कण्वा अहूयत १, १४, २
 आ त्वा कण्वा इहावसे ८, ३४, ४
 आ त्वागमं जप्तातिभिः १०, १३७, ४; अथर्व. ४, १३, ५
 आ त्वा गिरोरधीरिवास्थुः ८, ९५, १; साम. ३४९
 आ त्वा गीर्मेर्महासुहं ८, ६५, ३
 आ त्वा गोभिरिव वज्रं ८, २४, ६
 आ त्वा ग्रावा वद्विह ८, ३४, २; साम. १८०९
 आ त्वा जुवो रारहाणा अभि १, १३४, १
 आ त्वा वृहन्तो हरयो ३, ४३, ६
 आ त्वा वृहन्तो हरी ८, १७, २; साम. ६६७; अथर्व.
 २०, ३, २; ३८, २; ४७, ८
 आ त्वा मय्युता हरी ८, ३४, ९

आ त्वा रथं वधोत्तये ८, ६८, १; साम. ३५४; १७७१;
नि. ५, ३
आ त्वा रथे हिरण्यये ८, १, २५; साम. १३९२
आ त्वा रथं न जिघ्र्यो ८, ४५, २०; नि. ३, २१
आ त्वा वहन्तु हरयो १, १६, १
आ त्वा विप्रा अनुच्युतुः १, ४५, ८
आ त्वा विशन्वाशवः १, ५, ७; अथर्व. २०, ६९, ५
आ त्वा विशन्विषन्वः ८, ९२, २२; साम. १९७; १६६०
आ त्वा शुक्रा अनुच्युतुः ८, ९५, २
आ त्वा सहस्रमा शतम् ८, १, २४; साम. २४५; १३९१
आ त्वा सुतास इन्द्रवो ८, ४९, ३
आ त्वा हरयो वृषणो ६, ४४, १९
आ त्वा हर्यंतं प्रयुजो १०, ९६, १२; अथर्व. २०, ३२, २
आ त्वा हार्वन्तरेधि १०, १७३, १; अथर्व. ६, ८७, १;
वा. य. १२, ११; तै. सं. ४, २, १, ४; तै. ब्रा.
२, ४, २, ८
आ त्वा होता मनुर्हितो ८, ३४, ८
आ त्वेता नि धीदत १, ५, १; साम. १६४; ७४०; अथर्व.
२०, ६८, ११
आत्सोम इन्द्रियो रसो ९, ४७, ३
आथर्वणायाश्चिना वधीचे १, ११७, २२
आ दक्षिणा सृजते ९, ७१, १
आदक्षिराः प्रथमं दधिरे १, ८३, ४; अथर्व. २०, २५, ४
आ दधिकाः शवसा ४, ३८, १०; तै. सं. १, ५, ११, ४;
नि. १०, ३१
आ दक्षमिर्विषस्वत ८, ७२, ८
आदस्य ते ऋसमंतो १, १४०, ५
आदस्य शुष्मिणो रसे ९, १४, ३
आ दस्युग्ना मनसा ४, १६, १०
आदह स्वधामनु १, ६४, ४; साम. ८५१; अथर्व. २०, ४०, ३;
६९, १२
आदाय श्वेनो अभरत् ४, २६, ७; नि. ११, १
आदारो वां मतीनां १, ४६, ५
आदिते अस्य वीर्यस्य १, १३१, ५; अथर्व. २०, ७५, ३
आदिते विश्वे क्रतुं १, ६८, ३
आदित्यश्चा बुधधाना ४, १, १८
आदित्यस्य रेतसो ८, ६, ३०; साम. २०
आदित्या अव हि क्यता ८, ४७, ११
आदित्यानां वसूनां १०, ४८, ११
आदित्यानामवसा ७, ५१, १; तै. सं. २, १, ११, ६
आदित्या रुद्रा वसवः सुनीया ३, ८, ८

आदित्या रुद्रा वसवो ७, ३५, १४; अथर्व. १९, ११, ४
आदित्या विश्वे मरुतश्च ७, ५१, ३
आदित्यासो अति क्षिप्रो १०, १२६, ५
आदित्यासो अदिनयः ७, ५२, १
आदित्यासो अदितिः ७, ५१, २
आदित्यैरिन्द्रः सगणो १०, १५७, ३; साम. १११२; अथर्व.
२०, ६३, २; १२४, ५; तै. आ. १, २७, १
आदित्यासस्य चर्किरन् ८, ५५, ५
आदिद्व नेम इन्द्रियं ४, २४, ५
आदिद्वोत्तरं वृणते १, १४१, ६
आदिन्द्रः सन्ना तविधीर १०, ११३, ५
आदिन्मातृराविशद् १, १४१, ५
आ दिवस्पृष्टमभ्युः ९, ३६, ६
आदीं शवस्यववीद् ८, ७७, २
आदीं हंसो यथा गणम् ९, ३२, ३; साम. ७७०
आदीं के चित्पश्यमानास ९, ११०, ६; साम. १४९५
आदीं त्रितस्य योषणो ९, ३२, २; साम. ७७१
आदीमन्त्रं न हेतारो ९, ६२, ६; साम. १०१०
आदू मे निवरो भुवत् ८, ९३, १५
आदू तु ते अनु क्रतुं ८, ६३, ५
आदध्नोति हविष्कृतिं १, १८, ८
आ देवानामग्रयावेह १०, ७०, २
आ देवानामपि पन्थां १०, २, ३; अथर्व. १९, ५९, ३;
तै. सं. १, १, १४, ३
आ देवानामभवः केतुरसे ३, १, १७
आ देवो ददे बुध्ना ७, ६, ७
आ देवो वृत्तो भजिरः १०, ९८, २
आ देवो यातु सविता ७, ४५, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
आ दैव्यानि पार्थिवानि ५, ४१, १४
आ दैव्यानि व्रता चिकित्वा १, ७०, २
आ दैव्या वृणीमहे ७, ९७, २
आद्य रथं भानुमो ५, १, ११
आ द्यां तनोषि रश्मिभिः ४, ५२, ७
आद्रोदसी वितरं विष्कंभा ५, २९, ४
आ द्राभ्यां हरिभ्यां २, १८, ४; नि. ७, ६
आ द्विबर्हा भिमिनो १०, ११६, ४
आ धर्णसिर्बृहद्विबो ५, ४३, १३
आ धावता सुहस्यः ९, ४६, ४; नि. २, ५
आधीवमाणायाः पतिः १०, २६, ६
आ धूर्जस्मै वधाता ७, ३४, ४
आ धेनवः पयसा ५, ४३, १

आ धेनवो पुनर्वंताम् ३, ५५, १६
 आ धेनवो मामतेवं १, १५२, ६
 आध्रेण चित्तद्वेकं ७, १८, १७
 आ न इकाभिर्विदये १, १८६, १; वा. व. ३३, ३४, ४७
 आ न इन्द्रो महीमिषं ९, ६५, १३
 आ न इन्द्रो सतमिवनं ९, ६७, ६
 आ न इन्द्रो सतमिवनं गवां ९, ६५, १७; साम. ८३५
 आ न इन्द्र प्रथसे १०, २२, ७
 आ न इन्द्र महीमिषं ८, ६, २३
 आ न इन्द्रावृहस्पती ४, ४९, ३
 आ न इन्द्रो वृषादा ४, २०, १; वा. व. २०, ४८
 आ न इन्द्रो हरिमिषी ४, २०, २; वा. व. २०, ४९
 आ न ऊर्जं बहत्तममिना युवं १, १५७, ४
 आ नः पवस्व भारवा ९, ३५, १
 आ नः पवस्व वसुमद् ९, ६९, ८
 आ नः पूषा पवमानः ९, ८१, ४
 आ नः प्रजां जनयतु १०, ८५, ४३
 आ नः शुष्मं नृपाणां ९, ३०, ३
 आ नः सहस्रशो भरा ८, ३४, १५
 आ नः सुतास इन्द्रवः ९, १०६, ९; साम. १३२८
 आ नः सोम पवमानः किरा ९, ८१, ३
 आ नः सोमं पवित्र आ ९, ६२, २१
 आ नः सोम संयतं ९, ८६, १८; साम. ११५४
 आ नः सोम सहो जुषो ९, ६५, १८; साम. ८३४
 आ नः सोमे स्वप्वर ८, ५०, ५
 आ नपातः शवसो ४, ३४, ६
 आ नस्तुजं रथि ३, ४५, ४
 आ नस्तो गन्तु मत्सरः १, १७५, २; साम. १४३३
 आ नस्तुत उप बाजेभिः ४, २९, १
 आ नस्तोममुप ब्रवत् ८, ५, ७
 आ नस्तोममुप ब्रविष्यामो ८, ४९, ५
 आ नाममिर्मरुतो वक्षि ५, ४३, १०
 आ नार्यस्य दक्षिणा ८, २४, २९
 आ नासत्या गच्छतं हूयते १, ३४, १०
 आ नासत्या त्रिभिः १, ३४, ११; वा. व. ३४, ४७
 आ निरेकमुत प्रियं ८, २४, ४
 आ निवर्तन वर्तय १०, १९, ८; तै. सं. ३, ३, १०, १
 आ निवर्त नि वर्तय पुनः १०, १९, ६
 आ नूनं यातममिना रथेन ८, ८, २
 आ नूनं यातममिनामभिः ८, ८७, ५
 आ नूनं यातममिनेमा ८, ९, १४; अथर्व. २०, १४१, ४

आ नूनं रघुवर्तमि ८, ९, ८; अथर्व. २०, १४०, ३
 आ नूनममिना युवं ८, ९, १; अथर्व. २०, १३९, १
 आ नूनममिनोऽरिभिः ८, ९, ७; अथर्व. २०, १४०, २
 आ नो जप्ते रथि भर १, ७९, ८; साम. १५२५
 आ नो जप्ते वयोवृषं ८, ६०, ११; साम. ४३
 आ नो जप्ते सुचेतना १, ७९, ९; साम. १५२६; तै. आ. २, ४, ५, ३
 आ नो अद्य समनसो ८, २७, ५
 आ नो अद्यावदमिना ८, २२, १७
 आ नो अमिना मिष्टता १, ३४, १२
 आ नो गन्तं रिशादसा ५, ७१, १
 आ नो गन्तं रिशादसेमां ८, ८, १७
 आ नो गन्तं मयोभुवा ८, ८, १९
 आ नो गन्त्यान्वभ्या ८, ३४, १४
 आ नो गन्त्येमिरभ्यैः ८, ७३, १४
 आ नो गन्त्येमिरभ्यैर्बसभ्यैः ६, ६०, १४
 आ नो गहि सन्त्येभिः शिबे ३, १, १९
 आ नो गोत्रा दृष्टि गोपते ३, ३०, २१
 आ नो गोमन्तममिना ८, ५, १०
 आ नो दधिक्ताः पथ्या ७, ४४, ५
 आ नो दिव आ पृथिव्या ७, २४, ३
 आ नो दिवो बृहत् ५, ४३, ११; तै. सं. १, ८, २२, १
 आ नो देवः सविता त्रायमाणो ६, ५०, ८
 आ नो देवः सविता सावित्र्यद् १०, १००, ३
 आ नो देव शवसा ७, ३०, १
 आ नो देवानामुप वेतु १०, ३१, १
 आ नो देवेभिरुप देवहृति ७, १४, ३
 आ नो देवेभिरुप वातं ७, ७२, २
 आ नो शुम्नेरा अबोभिः ८, ५, ३२
 आ नो ब्रप्ता मधुमन्तो १०, ९८, ४
 आ नो नावा मतीनां १, ४६, ७
 आ नो निधुग्निः शतिनीभिः ७, ९२, ५; वा. व. २७, २८; तै. आ. २, ८, १, २
 आ नो निधुग्निः शतिनीभिः १, १३५, ३
 आ नो बर्हिः सधमादे १०, ३५, १०
 आ नो बर्हि रिशादसो १, २६, ४
 आ नो बृहन्ता बृहतीभिः ४, ४१, ११
 आ नो ब्रह्माणि महतः २, ३४, ६
 आ नो मज परमेष्ठु १, २७, ५; साम. १४९९
 आ नो मद्राः कृतयो वंस्तु १, ८९, १; वा. व. २५, १४; नि. ४, १९

आ नो भर दक्षिणेनामि ८, ८१, ६
 आ नो भर भगमिह ३, ३०, १९; तै. भा. २, ५, ४, १;
 नि. ६, ७
 आ नो भर वृषणं शुष्मं ६, १९, ८
 आ नो भर वृषजं ८, ७८, २
 आ नो मन्त्रस्य दावने ८, ७, २७
 आ नो महीमरमति ५, ४३, ६
 आ नो मित्र सुवीतिभिः ५, ६४, ५
 आ नो मित्रावरुणा वृतेः ३, ६२, १६; साम. २२०, ६६३;
 वा. य. २१, ८; तै. सं. १, ८, २२, ३
 आ नो मित्रावरुणा हव्यवृष्टिं ७, ६५, ४; तै. भा. २, ८, ६, ७
 आ नो यज्ञं दिविस्पृशं ८, १०१, २; वा. य. ३३, ८५
 आ नो यज्ञं नमोवृधं ३, ४३, ३
 आ नो यज्ञं भारती १०, ११०, ८; अथर्व. ५, १२, ८;
 वा. य. २९, ३३; तै. भा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १३
 आ नो यज्ञाय तक्षत १, १११, २
 आ नो यातं दिवस्पृशं ८, ८, ४
 आ नो यातं दिवो अष्टा ४, ४४, ५; अथर्व. २०, १४३, ५
 आ नो यातमुपभृति ८, ८, ५
 आ नो याहि परावतो ८, ६, ३६
 आ नो याहि महेमते ८, ३४, ७
 आ नो याहि सुतावतो ८, १७, ४; अथर्व. २०, ४, १
 आ नो याष्टुपभृति ८, ३४, ११
 आ नो रत्नानि विभ्रता ५, ७५, ३; साम. १७४५
 आ नो रयिं मदप्युतं ८, ७, १३
 आ नो राधांसि सवित ७, ३७, ८
 आ नो रुद्रस्य सुनवो ६, ५०, ४
 आ नो वायो महे तमे ८, ४६, २५
 आ नो विश्व आस्का १, १८६, २; तै. भा. २, ८, ६, ३
 आ नो विश्वाम्यजिना ८, ८, १३
 आ नो विश्वामिहृतिभिः सजोषा ७, २४, ४; तै. भा.
 २, ४, ३, ६; ७, १३, ४
 आ नो विश्वामिहृतिभिरजिना ८, ८, १
 आ नो विश्वास्तु हव्य ८, २०, १; साम. २६९; १४९२;
 अथर्व. २०, १०४, ३
 आ नो विश्वेषां रसं ८, ५३, ३
 आ नो विश्वे सजोषसो ८, ५४, ३
 आ नोऽनोमिर्महतो १, १६७, २
 आनोम्यसो १०, १६३, ३; अथर्व. २, ३३, ४; २०, ९६, २०
 आन्यं दिवो मातरिणा १, ९३, ६; तै. सं. २, ३, १४, २
 आप इहा उ भेषजी १०, १३७, ६; अथर्व. ३, ७, ५; ६, ९१, ३

आपः पृणीत भेषजं १, २३, २१; १०, ९, ७; अथर्व.
 १, ६, ३
 आपथासो भलानसो ७, १८, ७
 आपथयो विषथयो ५, ५२, १०
 आप्राथ महिना ८, ७०, ६; साम. ८६३; अथर्व.
 २०, ८१, २; ९२, २१
 आप्रुषी पार्थिवान्युक्त ६, ६१, ११
 आप्रुषी विभावरि ४, ५२, ६
 आप्रौ पार्थिवं १, ८१, ५
 आप्रमाभिरुत ६, ६२, ११
 आप्रवतस्य मरुतां ४, ५५, ५
 आप्रवमान धार्य २, १२, ९; साम. १२०३
 आप्रवमान नो भरायो ९, २३, ३
 आप्रवमान सुष्टुति ९, ६५, ३; साम. ९०६
 आप्रवस्व गविष्टये ९, ६६, १५
 आप्रवस्व दिशां पत ९, ११३, २
 आप्रवस्व मदिन्नम ९, २५, ६; ५०, ४; साम. १२०८
 आप्रवस्व महीमिषं ९, ४१, ४; साम. ८९५
 आप्रवस्व सहस्रिणं रयिं सोम ९, ६३, १; साम. ५०१
 आप्रवस्व सहस्रिणं रयिं गोमन्तं ९, ६२, १२
 आप्रवस्व सुवीर्यं ९, ६५, ५; साम. ७८६
 आप्रवस्व हिरण्यवद् ९, ६३, १८; वा. य. ८, ६३
 आप्रुं गांसि पृथिवीं ८, २७, २
 आप्रजातास्त्रासत्या ७, ७२, ५; ७३, ५
 आप्रिपिप्यु स्तयो ७, २३, ४; अथर्व. २०, १२, ४;
 वा. य. ३३, १८
 आप्रिदसै पिम्बन्त ७, ३४, ३
 आप्रिदि स्वयशसः ७, ८५, ३
 आप्रानासो विवस्वतो ९, १०, ५; साम. ११२३
 आप्रान्तमन्युः १०, ८९, ५; तै. सं. २, २, १२, ३;
 तै. भा. १०, १, ९; नि. ५, १०
 आप्री वो अस्मे पितरेव १०, १०३, ४
 आप्रानासो न मातरं ७, ४३, ३
 आप्रुणो अस्व कलशः ३, ३२, १५; अथर्व. २०, ८, ३
 आप्रुषिप्रवर्हिषं १, २३, १३
 आपो अद्यान्वचारिषं १, २३, २३; १०, ९, ९; वा. य.
 २०, २२; तै. सं. १, ४, ४५, ३; ४६, २; तै. भा.
 २, ६, ६, ५
 आपो अस्मान्मातरः १०, १७, १०; अथर्व. ६, ५१, २;
 वा. य. ४, २; तै. सं. १, २, १, १
 आपो न द्वीदप यंति १, ८३, २; अथर्व. २०, २५, २

आपो न सिंधुमभि यत् १०, ४३, ७; अथर्व. २०, १७, ७
 आपो भूयिष्ठा इत्येको १, १६१, ९
 आपो यं वः प्रथमं ७, ४७, १
 आपो रेवतीः क्षयथा १०, ३०, १२
 आपो ह यद् बृहतीर्विष्णु १०, १२१, ७; अथर्व. ४, २, ६;
 वा. य. २७, २५, ३२, ७; तै. सं. २, २, १२, १;
 ४, १, ८, ५; तै. आ. १, २३, ८
 आपो हि ष्टा मयोभुवः १०, ९, १; साम. १८३७, अथर्व.
 १, ५, १; वा. य. ११, ५०; ३६, १४; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ५, ६, १४; ७, ४, १९, ४; तै. आ.
 ४, ४२, ४; १०, १, ११; नि. ९, २७
 आप्यायस्व मदिस्तम १, ९१, १७; वा. य. १२, ११४;
 तै. सं. १, ४, ३२, १; तै. आ. ३, १७, १
 आप्यायस्व समेतु १, ९१, १६; ९, ३१, ४; वा. य.
 १२, ११२; तै. सं. ३, २, ५, ३; ४, २, ७, ४;
 तांश्च वा. १, ५, ८
 आप्र द्रव परावतो ८, ८२, १
 आप्र द्रव हरिवो ५, ३१, २; नि. ३, २१
 आप्र यात मरुतो ८, २७, ८
 आप्रा रजांसि निभ्यानि ४, ५३, ३
 आप्रुषायन्मधुन १०, ६८, ४; अथर्व. २०, १६, ४
 आप्रुन्दं वृत्रहा ८, ४५, ४; साम. २१६
 आप्रुन्दमाने उपाके १, १४२, ७
 आप्रुन्दमाने उषसा ३, ४, ६
 आप्रुतं शिक्षतं वज्रबाहू १, १०९, ७; तै. आ. ३, ६, ११, १
 आप्रुतग्निरुषसां ५, ७६, १; साम. १७५२
 आप्रुताना पार्थिवानि ६, ६, ६
 आप्रुती भारतीभिः ३, ४, ८; ७, २, ८
 आप्रुविधेमाग्नये ८, २३, २३
 आप्रुष्टे अथ गीर्भिः ४, १०, ४; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 आप्रुष्टो मिथतीः ६, २५, २; तै. आ. २, ८, ३, ३
 आप्रुत्वा सहजा वज्र १०, ८४, ६; अथर्व. ४, ३१, ६
 आप्रुषेण्यं वो मरुतो ५, ५५, ४
 आप्रुगयं प्र १, ११०, २
 आप्रुवो अस्मा असिचक्र १०, २९, ७; अथर्व. २०, ७६, ७
 आप्रुनीषामन्तरिक्षस्य १, ११०, ६
 आप्रुन्द्रमा वरेण्यं ९, ६५, २९; साम. ११३८
 आप्रुन्द्रस्य सनिष्यंतो ३, २, ४
 आप्रुन्द्रिन्द्र हरिभिः ३, ४५, १; साम. २४६; १७१८;
 अथर्व. ७, ११७, १; वा. य. २०, ५३; तै. आ.
 १, १२, २

आ मन्वेयामा गतं ३, ५८, ४
 आ मा पूषन्मुप ब्रव ६, ४८, १६
 आ मा मित्रावरुणेह ७, ५०, १
 आमासु पक्रमैरव ८, ८९, ७; साम. १४३१; तै. सं.
 १, ६, १२, २; नि. ६, १४
 आ मित्रावरुणा भगं ९, ७, ८; साम. ११३५
 आ मित्रे वरुणे बवं ५, ७२, १
 आमूरज प्रत्यावर्तये ६, ४७, ३१; अथर्व. ६, १२६, ३;
 वा. य. २९, ५७; तै. सं. ४, ६, ६, ७
 आ मे अस्व प्रतीष्यं ८, २६, ८
 आ मे वचांस्युचता ८, १०१, ७
 आ मे हवं नासत्वाभिना ८, ८५, १
 आ वं हस्ते न जादिनं ६, १६, ४०; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ वः पशौ जावमान ६, १०, ४
 आ वः पशौ भानुना ६, ४८, ६
 आ वः पुरं नार्मिणीम् १, १४९, ३; साम. १७७४
 आ वः सोमेन जठरं ५, ३४, २
 आ वः स्वर्णं भानुना २, ८, ४
 आवं गौः वृहतीरकमीव १०, १८९, १; साम. ६३०, १३७६;
 अथर्व. ६, ३१, १; २०, ४८, ४; वा. य. ३, ६;
 तै. सं. १, ५, ३, १
 आवजी वाजसातमा १, २८, ७; नि. ९, ३६
 आवजैर्देव मर्त्य ५, १७, १
 आवं जना अमिचक्षे ५, ३१, १२
 आवत्पतंत्येभ्यः ८, ६९, १०; अथर्व. २०, ९२, ७
 आवसाकं यज्ञसो ७, ३६, ६
 आवद्वान्वनम्बतः ८, १, ३१
 आवदित्रम् वद्वदे ८, ३४, १६
 आवदिचे नृपतिं तेज आनद् १, ७१, ८; वा. य. ३३, ११;
 तै. सं. १, ३, १४, ६
 आवद् वुवः वातक्रतु १, ३०, १५; साम. १०८६; अथर्व.
 २०, १२२, ३
 आवद् वुवस्वाद् वुवसे न कारः १, १६५, १४
 आवद्वरी इन्द्र विजता १, ६३, २
 आवद्योनिं हिरण्यं वरुण ५, ६७, २
 आवद्योनिं हिरण्यं आसुः ९, ६४, २०
 आवद्वहाव वरुणस्य नावं ७, ८८, ३
 आवद्वज्रं इन्द्र वरसे ८, ९६, ५
 आवद्वी वीवणा रयं ८, ८, १०
 आवद्वी सूर्या रयं ५, ७३, ५
 आवद्वामीवचक्षसा ५, ६६, ६

आचने ते पराचने १०, १४२, ८; अथर्व. ६, १०६, १
 आचम्यारं महि स्मिं ८, ३२, १४
 आ चक्षः पत्नीर्गमन् ७, ३४, २०
 आ चं नरः सदानवो ५, ५३, ६; तै. सं. २, ४, ८, १
 आ चम्मा वेना अहम्भृतस्व ८, १००, ५
 आ चम्मे अम्भं २, ४, ५; नि. ६, १७
 आचम्य सुकृतं प्रातरिच्छ १, १०५, ३
 आ चं पुनन्ति दिवि १, ५२, ४
 आ चवोक्षितं तना २, ५८, ४; साम. १०६०
 आ चक्षतन्ध रोदसी ६, १, ११; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
 आ चक्षवौ मुवनानि ९, ८४, २
 आ चक्षे अग्न इक्षते ७, १, ८
 आ चक्षे सर्पिरासुते ५, ७, ९
 आ चक्षिम्भे स्वपाके ६, १२, २
 आ चक्षिम्भसस रश्मयः २, ५, २
 आ चक्षिम्भस्ते नर्वा ६, २९, २
 आ चक्ष्व ते महिमानं ८, ४६, ३
 आ चातं नहुषस्परि ८, ८, ३
 आ चात मक्षतो दिव ५, ५३, ८
 आ चातमुप मूषतं ७, ७४, ३; वा. य. ३३, १८
 आ चातं मित्रावक्ष्णा जुषाणा ७, ६६, १९
 आ चातं मित्रावक्ष्णा सुशक्ति ६, ६७, ३
 आ चार्त्विजः स्वपतिः १०, ४४, १; अथर्व. २०, ९४, १
 आ चार्त्विजो दिव आ ४, २१, ३
 आ चार्त्विजोऽवस उप ४, २१, १; वा. य. २०, ४७
 आ चाहि कृण्वाम त ८, ६२, ४
 आ चाहि पर्वतेभ्यः ८, ३४, १३
 आ चाहि पूर्वोरिति ३, ४३, २
 आ चाहि वनसा सह १०, १७२, १; साम. ४४३
 आ चाहि वस्त्रा धिवा १०, १७२, २
 आ चाहि सक्नुसत् ६, ४०, ४
 आ चाहि सुपुमा हि ते ८, १७, १; साम. १९१; ६६६, अथर्व.
 २०, ३, १, ३८, १, ४७, ७
 आ चाहीम इन्द्रवो ८, २१, ३; साम. ४०२
 आ चाक्षणे पय्या अयु ७, ७, २
 आ चाक्षणे समिधानो अर्वा ३, ४, ११; ७, २, ११
 आ चाक्षत्रिभिः कुतं ५, ४०, १
 आ चाक्षर्व आ परि ८, ३४, १०
 आ चाक्षर्वा उप ६, ४३, १
 आचुर्विवायुः परि १०, १७, ४; अथर्व. १८, २, ५५;
 तै. आ. ६, १, २

आ चुवानः कवयो ६, ४२, ११
 आ चुयेव क्षुमति पक्षा ४, २, १८; अथर्व. १८, ३, २३
 आ ये तन्वन्ति रश्मिभिः १, १९, ८
 आ ये तस्थुः पृथ्वीषु ५, ६०, २
 आ ये रजांसि तविषीभिः १, १६६, ४
 आ ये विन्वा पार्थिवानि ८, ९४, ९
 आ ये विन्वा स्वपत्यानि तस्थुः १, ७२, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०
 आ वो गोभिः सुवत ९, ८४, ३
 आ योनिमभिर्भुतवन्तम ३, ५, ७
 आ योनिमक्ष्णो रुहत् ९, ४०, २; साम. ९२५
 आ यो मूर्धानं पित्रोः १०, ८, ३
 आ यो योनिं देवकृतं ७, ४, ५
 आ यो वना तातृषाणो २, ४, ६
 आ यो विवाय सचथाय १, १५६, ५
 आ यो विन्वानि वार्या ९, १८, ४
 आरङ्गरेव मध्ये १०, १०६, १०
 आ रश्मिमा सुचेतुनं ९, ६५, ३०; साम. ११३९
 आराच्युमप वाधस्व १०, ४२, ७; अथर्व. २०, ८९, ७;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ७; नि. ५, २४
 आ राजाना मह कृतस्व ७, ६४, २
 आ रिक् किकिरा कृणु ६, ५३, ७
 आ रुक्मैरा युधा ५, ५२, ६; नि. ६, १६
 आ रुद्रास इन्द्रवंतः ५, ५७, १; नि. ११, १५
 आरे अवा को भिरथा १०, १०२, १०
 आरे अस्मद्वमतिमारे ४, ११, ६
 आरे ते गोमृग्युत १, ११४, १०; तै. सं. ४, ५, १०, ३
 आरे सा वः सुदानवो १, १७२, २
 आरोका इव वेदहो ८, ४३, ३
 आ रोदसी अपृणद्वा स्वः ३, २, ७; वा. य. ३३, ७५
 आ रोदसी अपृणा जावमान ३, ६, २
 आ रोदसी अपृणादोत १०, ५५, ३
 आ रोदसी बृहती वेविदानः १, ७२, ४
 आ रोदसी हर्षमाणो १०, ९६, ११; अथर्व. २०, ३२, १
 आ रोहत्यायुः १०, १८, ६; अथर्व. १२, २, २४; तै. आ.
 ६, १० १
 आर्चञ्च मक्षतः १, ५२, १५
 आर्चिणेणो होत्रम् १०, ९८, ५; नि. २, ११
 आकाका वा वक्ष्णीर्णा ६, ७५, १५
 आ व इन्द्रं किं वधा १, ३०, १; साम. २१४
 आ व अजस ऊर्जा १०, ७६, १; नि. ६, २१

आ वंसते मयवा वीरवचश ८, १०३, ९; साम. ८७९
 आवः कुत्समिन्द्र वरिमन् १, ३३, १४
 आवः शमं वृषमं तुग्या १, ३३, १५
 आ वक्षि देवाँ इह विप्र २, ३६, ४; अथर्व. २०, ६७, ५
 आ वक्ष्यस्व महि प्सरो ९, १, २; साम. १०३८
 आ वक्ष्यस्व सुदक्ष ९, १०८, १०; साम. १०१२
 आवदंस्त्वं वाकुने भद्रमा २, ४३, ३
 आवद्रिद्रं वसुना ७, १८, १९
 आवर्तुततीरथ जु १०, ३०, १०
 आवहन्वी वोष्वा वावाँभि १, ११३, १५
 आवहन्वन्नीजोतिषा ४, १४, ३
 आ वहेये पराकात् ८, ५, ३१
 आ वां वेद्वाग्निना ५, ४६, ३
 आ वां रथं युवतिः १, ११८, ५
 आ वां रथं दुहिता सुर्वस्य १, ११६, १७
 आ वां रथमवस्यां म्युष्टौ ७, ७१, ३
 आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं १, ११९, १
 आ वां रथो अग्निना १, ११८, १
 आ वां रथो नियुरवाग्वक्षद १, १३५, ४
 आ वां रथो रथानां ५, ७४, ८
 आ वां रथो रोदसी ७, ६२, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 आ वां रथोऽवनिर्न १, १८१, ३
 आ वां राजानावध्वरे ७, ८४, १
 आ वां वयोऽन्वासो ६, ६३, ७
 आ वां वहिष्ठा इह ते ४, १४, ४
 आ वां वाहिष्ठो अग्निना ८, २६, ४
 आ वां विप्र इहावसे ८, ८, ९
 आ वां विन्वाभिकृतिभिः ८, ८७, ३
 आ वां विन्वाभिकृतिभिः ८, ८, १८
 आ वां इवेनासो अग्निना वह १, ११८, ४
 आ वां सहस्रं हरय ४, ४६, ३
 आ वां सुम्ने वरिमन् ६, ६३, ११
 आ वां सुम्नैः शंषू इव १०, १४३, ६
 आ वां प्रावाणो अग्निना ८, ४२, ४
 आ वाजा यातोप न ऋभुः ४, ३४, ५
 आ वात वाहि मेघजं १०, १३७, ३; अथर्व. ४, १३, ३,
 तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै. आ. ४, ४२, १
 आ वातस्य भ्रजतो ७, ३६, ३
 आ वां दानाय वहुतीव वक्षा १, १८०, ५
 आ वां धियो वहुत्पुण्यरात्र १, १३५, ५
 आ वां नरा मनोजुजो ५, ७५, ६

आ वामगन्धसुमतिर्वा १०, ४०, १२; अथर्व. १४, २, ५
 आ वामन्वासः सुचयः १, १८१, २
 आ वामन्वासः सुयुजो ५, ६२, ४
 आ वामन्वासो अभिमातिषाह ६, ६९, ४
 आ वासुपत्यमहुहा २, ४१, २१; नि. ९, ३७
 आ वासुताय केशिनीरुष १, १५१, ६
 आ वां भूषन्धितयो जन्म १, १५१, ३
 आ वां मित्रावरुणा इत्य० १, १५२, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 आ वायो भूष सुचिपा ७, २२, १; वा. य. ७, ७, तै. सं.
 १, ४, ४, १; ३, ४, २, १
 आ विंशत्या विंशता २, १८, ५
 आ विष्णुमन्त्रिर्मस्तः १, ८८, १; नि. ११, १४
 आ विवाध्या परिरापः २, २३, ३
 आबिरभून्महि माघोने १०, १०७, १
 आ विवासम्परावतो ९, ३९, ५; साम. ९०२
 आविशन्कलसं सुतो ९, ६२, १९; साम. ४८९
 आ विन्वतः प्रत्यक्षा २, १०, ५; वा. य. ११, २४; तै. सं.
 ४, १, २, ५
 आ विन्वदेवं सत्यर्ति ५, ८२, ७; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आ विन्ववाराग्निना गतं नः ७, ७०, १
 आ विष्णो वर्धते चारुसु १, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४;
 नि. ८, १५
 आ वृत्रहणा वृत्रहभिः ६, ६०, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १
 आ वृषस्व पुरुवसो ८, ६१, ३
 आ वृषस्व महामह ८, २४, १०
 आ वेधसं नीलपृष्ठं वृहन्तं ५, ४३, १२; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 आ वो धियं यज्ञियां १०, १०१, ९
 आ वो मधूतनाय कं १, ३९, ७
 आ वो वक्ष्यस्वृतरवं १०, ५२, ५
 आ वो यम्तुद्वाहासो ५, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ३
 आ वो यस्य द्विर्हसो १, १७६, ५
 आ वो राजानं अश्वरस्य ४, ३, १; साम. ६९; तै. सं.
 १, ३, १४, १
 आ वो रुक्म्युमौक्षिजो १, १२२, ५
 आ वो वहंतु सप्तयो रघुप्यदः १, ८५, ६; अथर्व. २०, १३, २
 आ वो वाहिष्ठो वहतु ७, ३७, १
 आ वो होता जोहवीति ७, ५६, १८
 आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे ८, ३१, १०
 आ शर्म पर्वतानामोतापां ८, १८, १६
 आशसनं विंशसनं १०, ८५, ३५; अथर्व. १४, १, २८
 आशीत्या नवत्याया २, १८, ६

आहुः शिशानो वृषभो १०, १०३, १; साम. १८४९;
अथर्व. १९, १३, १; वा. य. १७, ३३; तै. सं.
४, ६, ४, १; नि. १, १५
आहुं दधिकां तमु नु ४, ३९, १
आहुं वृतं विवस्वतो ४, ७, ४
आहुभिश्चिद्यान्वि १, ३८, ३
आ हुभा यातमश्विना ७, ६८, १
आहुर्वं वृहन्मते ९, ३९, १; साम. ८९८
आ हुण्वते अहपिता ४, ३, ३
आ हुयेनस्य अवसा १, ११८, ११; नि. ६, ७
आहुत्कर्णं शुची हवं १, १०, ९; नि. ७, ६
आहुिनावश्वावत्येषा १, ३०, १७
आ हुत्रेयस्य जंतवो ५, १९, ३
आ स एतु य ह्वता ८, ४६, २१
आ संयतमिदं नः ६, २२, १०; अथर्व. २०, ३६, १०
आ सखायः सवर्तुषां ६, ४८, ११
आ सख्यो यातु मघवो ४, १६, १; अथर्व. २०, ७७, १
आ सवं सवितुर्यथा ८, १०२, ६; तै. सं. ३, १, ११. ८
आसखाणां सः सवसानं ६, ३७, ३; नि. १०, ३
आ सहस्रं पथिभिरिन्द्र ६, १८, ६१
आसां पूर्वामामहसु १, १२४, ९
आसीनासो अरुणीनां १०, १५, ७; अथर्व. १८, ३, ४३.
वा. य. १९, ६३
आ सीमरोहसुयमा ३, ७, ३
आ सुगम्याय सुगम्यं ८, २२, १५
आ सुते सिञ्चत श्रियं ८, ७२, ६३; साम. १४८०; वा. य.
३३, २१
आ सुपुती नमसा वर्तयन्त्यं ५, ४३, २
आसु ष्मा णो मघवन् ६, ४४, १८
आ सुव्यवन्ती यजते १०, ११०, ६; अथर्व. ५, १२, ६; वा. य.
२९, ३१; तै. भा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, ११
आ सुर्वे न रश्मयो भुवासः १, ५२, ३
आ सुर्वो अरुह्युक्तां ५, ४५, १०
आ सुर्वो न भानुमग्निः ६, ४, ६
आ सुर्वो यातु ससाधः ५, ४५, ९
आ सोता परि विञ्चता ९, १०८, ७; साम. ५८०; १३९४
आ सोम सुवानो आदिभिः ९, १०७, १०; साम.
५१३; १६८९
आ सुतासो मरुतो ७, ५७, ७
आस्तापयन्त युवति युवानः १, १६७, ६
आस्तो वृकस्य त्रिंका १, ११६, १४

आ स्मा रथं वृषपाणेषु १, ५१, १२
आस्मिन्पिशंगमिन्द्रो ९, २१, ५
आ स्वमघ युवमानो अजरः १, ५८, २
आहं सरस्वतीवतोः ८, ३८, १०
आहं पितृमसुविदत्रो १०, १५, ३; अथर्व. १८, १, ४५.
वा. य. १९, ५६; तै. सं. २, ६, १०, ३
आ हरयः ससृजिरे ८, ६९, ५; साम. १४९०; अथर्व.
२०, २२, ५; ९२, २
आ हर्यताय वृण्वे ९, ९९, १; साम. ५५१
आ हर्यतो अर्जुने अत्के ९, १०७, १३; साम. ७६८
आहार्यं त्वाविदं त्वा १०, १६१, ५; अथर्व. ८, १, २०;
२०, ९६, १०
आ हि यावापृथिवी अग्न १०, १, ७
आ हि रुहतमश्विना ८, २२, ९
आ हि ष्मा याति नर्यः ४, २९, २
आ हि ष्मा सूनवे पिता १, २६, ३
आ होता मन्द्रो विद्यानि ३, १४, १
इच्छन्त रेतो मिथस्तनूषु १, ६८, ८
इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखा ३, ३०, १; वा. य. ३४, १८
इच्छन्ति देवाः सुव्रतं ८, २, १८; साम. ७२१; अथर्व.
२०, १८, ३
इच्छन्त्यस्य यच्छिरः १, ८४, १४; साम. ९१४; अथर्व.
२०, २१, २; तै. भा. १, ५, ८, १
इकामग्रे पुरुवंसं ३, १, २३; ५, ११; ६, ११; ७, ११;
१५, ७; २२, ५; २३, ५; साम. ७६; वा. य.
१२, ५१; तै. सं. ४, २, ४, ३
इकायास्त्वा पदे वयं ३, २९, ४; वा. य. ३४, १५; तै. सं.
३, ५, ११, १
इका सरस्वती मही १, १३, ९; ५, ५, ८
इत ऊती वो अजरं ८, ९९, ७; साम. २८३; अथर्व.
२०, १०५, ३
इति चिद्धि त्वा धना १०, १२०, ४; अथर्व. ५, २, ४
इति चिन्नु प्रजावै ५, ४१, १७
इति चिन्मस्युमग्निजः ५, ७, १०
इति त्वाग्रे वृष्टिहव्यस्य १०, ११५, ९
इति त्वा देवा इम १०, ९५, १८
इति वा इति मे मनो १०, ११९, १
इति सुतासो असथा ८, ३०, २
इतो वा साति १, ६, १०; अथर्व. २०, ७०, ६
इत्याः पीवन्तमग्निं ८, २, ४०; नि. ३, १६

इथा यथा त ऊतये ५, २०, ४
 इथा हि सोम इन्मदे १, ८०, १; साम. ४१०
 इदं यमस्य सादनं १०, १३५, ७
 इदं वचः पर्जन्याय ७, १०१, ५; तै. आ. १, २९, १
 इदं वचः शतसाः ७, ८, ६
 इदं वपुर्निवचनं ५, ४७, ५
 इदं वसो सुतमंघः ८, २, १; साम. १२४; ७३४
 इदं वामास्ये हविः ४, ४९, १; तै. सं. ३, ३, ११, १
 इदं वां मदिरं मधु ८, ३८, ३; साम. १०७५
 इदं विष्णुर्वि चक्रमे १, २२, १७; साम. २२२; १६६९;
 अथर्व. ७, २६, ४; वा. य. ५, १५; तै. सं.
 १, २, १३, १; नि. १२, १९
 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागात् १, ११३, १; साम. १७४९.
 नि. २, १९
 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं १०, १७०, ३; साम. १४५५
 इदं सु मे जरितः १०, २८, ४; नि. ५, ३
 इदं स्वरिदमिद १०, १२४, ६
 इदं ह नूनमेषां ८, १८, १
 इदं हविर्मववन् १०, ११६, ७; नि. ७, ६
 इदं हि वां प्रदिवि ५, ७६, ४
 इदं ह्यन्वोजसा ३, ५१, १०; साम. १६५; ७३७
 इदं कवेरादित्यस्य २, २८, १
 इदं त एकं पर ऊत १०, ५६, १; साम. ६५; अथर्व.
 १८, ३, ७; तै. आ. ३, ७, १, ३; तै. आ. ६, ३, १, ४, २
 इदं ते पात्रं सनवितं १०, ११२, ६
 इदं ते सोम्यं मधु ८, ६५, ८
 इदं त्वत्पात्रमिन्द्रपानं ६, ४४, १६
 इदं वावापृथिवी सत्यं १, १८५, ११; तै. आ. २, ८, ४, ८
 इदं नमो वृषभाय १, ५१, १५
 इदमकर्म नमो १०, ६८, १२; अथर्व. २०, १६, १२
 इदमग्ने सुभितं १, १४०, ११
 इदमापः प्र वहत १, २३, २२; १०, ९, ८; अथर्व. ७, ८९, ३;
 वा. य. ६, १७
 इदमित्या रौद्रं १०, ६१, १
 इदमु त्वत्पुरुषतमं ४, ५१, १; नि. ४, २५
 इदमु त्वन्महि महां ४, ५, ९
 इदमुदकं पिबतेति १, १६१, ८
 इदं पितृभ्यो नमो अस्तु १०, १५, २; अथर्व. १८, १, ४६;
 वा. य. १९, ६८; तै. सं. २, ६, १२, ४
 इदं पित्रे मरुतां १, ११४, ६
 इदं मे अग्ने कियते ४, ५, ६

इदा हि त ऊषो अद्विसानो ६, ६५, ५
 इदा हि ते वेविषतः ६, २१, ५
 इदा हि य उपस्तुतिं ८, २७, ११
 इदा हि वो विधते ६, ६५, ४
 इदाहः पीति ४, ३३, १११
 इध्मं यस्ते जभर ४, १२, २
 इध्मेनाग्न इच्छमानो ३, १८, ३; अथर्व. ३, १५, ३
 इनोत पृच्छ ३, ३८, २
 इनो राजन्नरतिः १०, ३, १; साम. १५४६
 इनो वाजानां पतिः १०, २६, ७
 इन्दुर्विद्राय बृहते ९, ६९, १०
 इन्दुं रिहंति महिषा ९, ९७, ५७
 इन्दुः पविष्ट चारुमदाय ९, १०९, १३; साम. ४३१
 इन्दुः पविष्ट चेतनः ९, ६४, १०; साम. ४८१
 इन्दुः पुनानः प्रजां ९, १०९, ९
 इन्दुः पुनानो अति ९, ८६, २६
 इन्दुरन्नो न वाजसूत ९, ४३, ५
 इन्दुरिद्राय तोषते ९, १०९, २२
 इन्दुरिद्राय पवत ९, १०१, ५; साम. ८७३; अथर्व.
 २०, १३७, ५
 इन्दुर्देवानामुपसक्त्यं ९, ९७, ५
 इन्दुर्वाजी पवते ९, ९७, १०; साम. ५४०, १०१९
 इन्दुर्हिन्वानो अर्धति ९, ६७, ४
 इन्दुर्हियानः सोतुभिः ९, ३०, २
 इन्दो यथा तव स्तवो ९, ५५, २; साम. ९७६
 इन्दो यद्विभिः सुतः ९, २४, ५; साम. ९६४
 इन्दो व्यव्यमर्षसि ९, ६७, ५
 इन्दो समुद्रमीक्ष्य ९, ३५, २
 इन्द्र आशाम्यस्परि २, ४१, १२; अथर्व. २०, २०, ७;
 ५७, १०; तै. आ. २, ५, ३, १; नि. ६, १
 इन्द्र आसां नेता १०, १०३, ८; साम. १८५६; अथर्व.
 १९, १३, ९; वा. य. १७, ४०; तै. सं. ४, ६, ४, ३
 इन्द्र इत्सोमपा एक ८, २, ४
 इन्द्र इन्द्र्योः १, ७, २; साम. ५९७; ७९७ अथर्व.
 २०, ३८, ५; ४७, ५; ७०, ८; तै. आ. १, ५, ८, २
 इन्द्र इन्नो महानां ८, ९२, ३; साम. ७१५
 इन्द्र इधे वदातु नः ८, ९३, ३४; साम. १९९
 इन्द्र उक्थेन शवसा १०, १००, ५
 इन्द्र ऋभुभिर्वाजवज्रिः ३, ६०, ५
 इन्द्र ऋभुभिर्वाजिभिः ३, ६०, ७
 इन्द्र ऋभुमाम्बाजवान् ३, ६०, ६

इन्द्र ओषधीरसनो ३, ३४, १०; अथर्व. २०, ११, १०
 इन्द्रं वयं महाधन १, ७, ५; साम. १३०; अथर्व.
 २०, ७०, ११; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
 इन्द्रं वर्धतु नो गिर ८, १३, १६
 इन्द्रं वर्धतो अन्तुरः ९, ६३, ५
 इन्द्रं वाणीरनुत्तमम्युमेव ७, ३१, १२; साम. १७९५
 इन्द्रं विद्या अवीरुधन् १, ११, १; साम. ३४३; ८९७;
 वा. य. १२, ५६; १५, ६१; १७, ६१; तै. सं.
 ४, ६, ३, ४; तै. ब्रा. २, ७, १५, ५
 इन्द्रं वृत्राय इन्द्रवे वेयसो ८, १२, २२
 इन्द्रं वृत्राय इन्द्रवे पुण्ड्रतं ३, ३७, ५; अथर्व. २०, १९, ५
 इन्द्रं वो नरः सखवाय ६, २९, १
 इन्द्रं वो विवतः परि १, ७, १०; साम. १६२०; अथर्व.
 २०, ३९, १; ७०, १६; तै. सं. १, ६, १२, १
 इन्द्रं सोमस्य पीतये ३, ४२, ४; अथर्व. २०, २४, ४
 इन्द्रं सखा नृत्तमं १०, ८९, १
 इन्द्रः किञ्च भुत्वा अस्य १०, १११, ३
 इन्द्रः पुर्मिदातिरद् ३, ३४, १; अथर्व. २०, ११, १; नि. ४, १७
 इन्द्रः स वामने कृत ८, ९३, ८; साम. १२२३; अथर्व.
 २०, ४७, २; १३७, १३; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
 इन्द्रः समस्तु वज्रमानं १, १३०, ८
 इन्द्रः सहस्रदात्रां १, १७, ५
 इन्द्रः सीतां नि ४, ५७, ७; अथर्व. ३, १७, ४
 इन्द्रः सुतेषु सोमेषु ८, १३, १; साम. ३८१, ७४६
 इन्द्रः सुत्रामा स्वर्गो ६, ४७, १२; १०, १३१, ६; अथर्व.
 ७, ९१, १; २०, १२५, ६; वा. य. २०, ५१;
 तै. सं. १, ७, १३, ४
 इन्द्रः सु पूषा वृषणा ३, ५७, २
 इन्द्रः सुभिप्रो मधवा ३, ३०, ३
 इन्द्रः सूर्यस्य रहिमभिः ८, १२, ९
 इन्द्रः स्वर्गा जनवन् ३, ३४, ४; अथर्व. २०, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ३, ६
 इन्द्रः स्वाहा पिबतु ३, ५०, १
 इन्द्रं क्रतुं न आ मर ७, ३२, २६; साम. २५९; १४५६;
 अथर्व. १८, ३, ६७; २०, ७२, १; तै. सं. ७, ५, ७, ४
 इन्द्रं क्रतुविदं सुतं ३, ४०, २; अथर्व. २०, ६, २; ७, ४
 इन्द्रं क्षत्रमभि वामं १०, १८०, ३; अथर्व. ७, ८४, २;
 तै. सं. १, ६, १२, ४
 इन्द्रं क्षत्रासमातिषु १०, ६०, ५
 इन्द्रं गृणीष व स्तुषे ८, ६५, ५
 इन्द्रं कामा वसुधन्तो ४, १६, १५

इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं १, १०६, ६
 इन्द्रं जहि पुमांसं ७, १०४, २४; अथर्व. ८, ३, २४
 इन्द्रं जामय उत ये ६, २५, ३
 इन्द्रं ज्येष्ठं न आ भर्तुं ६, ४६, ५; अथर्व. २०, ८०, १
 इन्द्रज्येष्ठान्मृहन्तयः ४, ५४, ५
 इन्द्रज्येष्ठा मरुतृणा १, २३, ८; २, ४१, १५
 इन्द्रतमा हि विष्णवा १, १८२, २
 इन्द्रं तुभ्यमिद्विबो १, ८०, ७; साम. ४२२
 इन्द्रं तुभ्यमिन्मघवन् ६, ४४, १०
 इन्द्रं त्रिधातु शरणं ६, ४६, ९; साम. २६६; अथर्व. २०, ८३, १
 इन्द्रं त्वमवितेदसी ८, १३, २६
 इन्द्रं त्वा वृषभं वयं ३, ४०, १; अथर्व. २०, १, १, ३, १
 इन्द्रं त्वोत्तास आ वयं १, ८, ३; अथर्व. २०, १०, १९
 इन्द्रं दद्या मघवन् १०, १००, १
 इन्द्रं दद्या वामकोशा ३, ३०, १५
 इन्द्रं दद्यात् पुरसि ८, ८०, ७
 इन्द्रं नेदीय एदिहि ८, ५३, ५; साम. २८२
 इन्द्रं तं क्षुभ ८, ७०, २; साम. ९३४; अथर्व. २०, २०, १७;
 १०५, ५
 इन्द्रं नरो नेमधिता ७, २७, १; साम. ३१८; तै. सं. १, ३, १०, १
 इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः ७, १०, ४
 इन्द्रं पिब तुभ्यं सुतो ६, ४०, १
 इन्द्रं पिब प्रतिकामं १०, ११२, १
 इन्द्रं पिब वृषभूतस्य ३, ४३, ७
 इन्द्रं पिब स्वधया वित्सुनस्य ३, ३५, १०
 इन्द्रं प्र णः पुरपतेव ६, ४७, ७
 इन्द्रं प्र णो धितावानं ३, ४०, ३; अथर्व. २०, ६, ३
 इन्द्रं प्र णो रथमव ८, ८०, ४
 इन्द्रं प्रसूता वरुणप्रशिष्टा १०, ६६, २
 इन्द्रं प्रेहि पुरस्त्वं ८, १७, ९; अथर्व. २०, ५, ३
 इन्द्रं मरु क्रियमाणा जुषस्व ५, २२, १५
 इन्द्रमग्निं कविष्ठदा ३, १२, ३; साम. ६७६
 इन्द्रमग्निं सुता इमे २, १०६, १; साम. ५६६; ६९५
 इन्द्रं मरुत्वं इह पाहि ३, ५१, ७; वा. य. ७, ३५; तै. सं.
 १, ४, १८, १
 इन्द्रमित्केशिना हरी ८, १४, १२; अथर्व. २०, २९, २
 इन्द्रमित्था गिरो ३, ४२, ३; अथर्व. २०, २४, ३
 इन्द्रमिन्द्राधिनो वृहत् १, ७, १; साम. १९८, ७९६; अथर्व.
 २०, ३८, ४; ४७, ४; ७०, ७; तै. सं. १, ६, १०, २;
 तै. ब्रा. १, ५, ८, १; नि. ७, २

इन्द्रमिहवतातय ८, ३, ५; साम. २४९; १५८७; अथर्व. २०, ११८, ३
 इन्द्रमिह्वरी वहतो १, ८४, २; साम. १०३०; वा. य. ८, ३५; तै. सं. १, ४, ३८, १
 इन्द्रमिह्वरीहीनां ८, ६, ४४
 इन्द्रमिह्वरीभये ४, ३९, ५
 इन्द्रमीशानमोजसाभि १, ११, ८; साम. १२५२
 इन्द्रमुक्थानि वावृषुः ८, ६, ३५
 इन्द्र मृत् मयं ६, ४७, १०
 इन्द्रमेव धिषणा ६, १९, २
 इन्द्र परेऽवरे ४, २५, ८
 इन्द्रं प्रप्तेन मन्मना ८, ७६, ६
 इन्द्रं प्रातर्हवामह १, १६, ३
 इन्द्रं मतिर्हव आ ३, ३९, १
 इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुः १, १६४, ४६; अथर्व. १, १०, २८; तै. सं. ७, १८
 इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमूतये १, १०६, १
 इन्द्र य उ नु ते अस्ति ८, ८१, ८
 इन्द्र यथा अस्ति ते ८, ९४, ९
 इन्द्र यस्ते नवीयसी ८, ९५, ५; साम. ८८४
 इन्द्र वाजं पु नोऽव १, ७, ४; साम. ५९८; ७९८; अथर्व. २०, ७०, १०; तै. सं. १, ५, ८, २
 इन्द्रवायू अयं सुतः ४, ४६, ६
 इन्द्रवायू इमे सुता १, २, ४; वा. य. ७, ८; ३३, ५६; तै. सं. १, ४, ४, १
 इन्द्रवायू बृहस्पति सुहवेह १०, १४१, ४; अथर्व. ३, ५०, ६; वा. य. ३३, ८६
 इन्द्रवायू बृहस्पति मित्राग्निम् १, १४, ३; वा. य. ३३, ४५
 इन्द्रवायू मनोजुवा १, २३, ३
 इन्द्र शविष्ट सन्पते ८, १३, १२
 इन्द्र शुद्धो न आ गहि ८, ९५, ८; साम. १४०३
 इन्द्र शुद्धो हि नो रयि ८, ९५, ९; साम. १४०४
 इन्द्रश्च मृकयाति नः २, ४१, ११; अथर्व. २०, २०, ६; ५७, ९
 इन्द्रश्च वायवेष्वा सुतानां ५, ५१, ६
 इन्द्रश्च वायवेष्वा सोमानां ४, ४७, २; साम. १६२९
 इन्द्रश्च सोमं पिबतं ४, ५०, १०; अथर्व. २०, १३, १
 इन्द्रश्चिदातदमवीत् ८, ३३, १७
 इन्द्र श्रुधि सु मे हवं ८, ८२, ६
 इन्द्र अहानि द्रविणानि २, २१, ६
 इन्द्र सोमं सोमपते ३, ३२, १
 इन्द्र गोममिमं पिब १०, २४, १

इन्द्र सोमं पिब ऋतुना १, १५, १
 इन्द्र सोमाः सुता इमे तव ३, ४०, ४; अथर्व. २०, ६, ४
 इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् ३, ४२, ५; अथर्व. २०, २४, ५
 इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ ३, ३४, ५; अथर्व. २०, ११, ५
 इन्द्रस्ते सोम सुतम् ९, १०९, २; साम. १३६९
 इन्द्र स्थानर्हरीणा ८, २४, १७; साम. १६८५; अथर्व. २०, ६४, ५
 इन्द्रः स्पृक्षुत वृत्रहा ८, ६१, १५
 इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ३, ३२, ८
 इन्द्रस्य वृत्तीरिपिता १०, १०८, २
 इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्रवोचं १, ३२, १; साम. ३१२; अथर्व. २, ५, ५; तै. सं. ४, ५, ४, १; तै. सं. ७, २
 इन्द्रस्य नु सुकृतं दैव्यं १०, १००, ६
 इन्द्रस्य वज्र आयसो निमि ८, ९६, ३
 इन्द्रस्य वज्रो मरुतां ६, ४७, २८; अथर्व. ६, १२५, ३; वा. य. २९, ५४; तै. सं. ४, ३, ३, ६
 इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य १०, १०३, ९; साम. १८५७; अथर्व. १९, १३, १०; वा. य. १७, ४१; तै. सं. ४, ६, ४, ३
 इन्द्रस्य मरुधमृभवः ३, ३०, ३
 इन्द्रस्य सोम पवमानं ९, ७६, ३; साम. १२३०
 इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो ९, ८, ३; साम. ११८०
 इन्द्रस्य सोम राधसे ९, ६०, ४
 इन्द्रस्य हार्दि सोमधानं ९, १०८, १३
 इन्द्रस्यागिरसां चहो १, ३०, ३
 इन्द्रस्यात्र तविषीभ्य १०, ११३, ६
 इन्द्रस्येव रातिमा १०, १७८, २
 इन्द्राकुंसा वहमाना रथेन ५, ३१, ९
 इन्द्रा को वां वरुणा ४, ४१, १
 इन्द्राग्नी अपसरस्युष ३, १२, ७; साम. १५७७; १६९४
 इन्द्राग्नी अपाद्रियं ६, ५९, ६; साम. २८१; वा. य. ३३, ९३
 इन्द्राग्नी अवसागतं ७, २४, ७
 इन्द्राग्नी आगतं सुतं ३, १२, १; साम. ३६९; वा. य. ७, ३१; तै. सं. १, ४, १५, १
 इन्द्राग्नी आहि तन्वते ६, ५९, ७
 इन्द्राग्नी उक्थवाहमा ६, ५९, १०
 इन्द्राग्नी को अस्य वां ६, ५९, ५
 इन्द्राग्नी जरितुः सचा ३, १२, २; साम. ६७०
 इन्द्राग्नी तपति माघा ३, ५९, ८
 इन्द्राग्नी तविषाणि वां ३, १२, ८; साम. १५७८; १६९५
 इन्द्राग्नी नवतिं पुरां ३, १२, ६; साम. १५७६; १७०४; तै. सं. १, १, १४, १

इंद्राग्नी मित्रावरुणादिति ५, ४६, ३; वा. य. ३३, ४९
 इंद्राग्नी यमवथ उभा ५, ८३, १
 इंद्राग्नी युवं सु नः ८, ४०, १
 इंद्राग्नी युवामिमं ६, ६०, ७; साम. ०९१
 इंद्राग्नी युवोरपि ६, ५०, ९
 इंद्राग्नी रोचना दिवः ३, १२, ९; साम. १६९३; तै. सं. ४, ७, ११, १; तै. आ. ३, ५, ७, ३
 इंद्राग्नी वृत्रहस्यु १०, ३०, २
 इंद्राग्नी शतदासि ५, २७, ३
 इंद्राग्नी शृणुतं हव ६, ६०, १५
 इंद्राग्नीमासु नासिषु १०, ८६, १६; अथर्व. २०, १२६, १६; तै. सं. १, ७, १३, १; नि. ११, ३८
 इंद्रानु पूषणा वयम् ६, ५७, १; साम. २००
 इंद्रापरवता बृहता रथेन ३, ५३, १; साम. ३३८
 इंद्रावृहस्पती तयं ४, ४०, ५
 इंद्राय गाव आशिरं ८, ६०, ६; साम. १४९१; अथर्व. २०, २०, ३, ९०, ३; तै. आ. २, ७, १३, ४; नि. ६, ८
 इंद्राय गिरो अनिजित १०, ८९, ४; साम. ३३९; तै. आ. २, ४, ५, २
 इंद्राय नूनमर्चनी १, ८४, ५; साम. ९५१
 इंद्राय पवन मद् ९, १०७, १७; साम. ५२०
 इंद्राय मद्रने सुत ८, ९२, १०; साम. १५८ ७०४; अथर्व. २०, ११०, १
 इंद्राय वृषण मद् ९, १०६, ५
 इंद्राय साम गायत ८, ९८, १; साम. ३८८; १०२५; अथर्व. २०, ३२, ५; नि. ७, २
 इंद्राय सु मादितमं ८, १, १९
 इंद्राय सोम परि पिच्यसे ९, ७८, २
 इंद्राय सोम पवसे ९, २३, ६
 इंद्राय सोम पातवे नृभिः ९, १०८, १५
 इंद्राय सोम पातवे मदाय ९, ११, ८; साम. १४४८
 इंद्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने ९, ९८, १०; साम. १३३१; १६७९
 इंद्राय सोम सुपुतः ९, ८५, १; साम. ५६१
 इंद्राय सोमाः प्र दिवो ३, ३६, २; तै. आ. २, ४, ३, १२
 इंद्राय हि रारसुरो अनजित १, १३१, १
 इंद्रा याहि चित्रभानो १, ३, ४; साम. ११४६; अथर्व. २०, ८४, १; वा. य. २०, ८७
 इंद्रा याहि तूतुजानः १, ३, ६; साम. ११४८; अथर्व. २०, ८४, ३; वा. य. २०, ८९
 इंद्रा याहि धियेषिनो १, ३, ५; साम. ११४७; अथर्व. २०, ८४, २; वा. य. २०, ८८

इंद्रा युवं वरुणा ४, ४१, ४
 इंद्रा युवं वरुणा भूतं ४, ४१, ५
 इंद्रायेंदुं पुनीतनो ९, ६२, २९
 इंद्रायेंदो मरुवते ९, ६४, २२; साम. ४७०; १०७६
 इंद्रावरुण नू तु वां १, १७, ८
 इंद्रावरुणयोरहं १, १७, १; तै. सं. २, ५, १२, ४
 इंद्रावरुण वामहं १, १७, ७
 इंद्रावरुणा मधुमत्तमस्य ६, ६८, १२; अथर्व. ७, ५८, १
 इंद्रावरुणा यदिमानि चक्रथुः ७, ८२, ५
 इंद्रावरुणा यद्विभ्यो ८, ५९, ३
 इंद्रावरुणा युवमध्वरायो नः ७, ८२, १; तै. सं. २, ५, १२, १; तै. आ. २, ८, ४, ५; नि. ५, २
 इंद्रावरुणा वधनाभिरप्रति ७, ८३, ४
 इंद्रावरुणावध्या तपंति ७, ८३, ५
 इंद्रावरुणा सुतपाशिमं ६, ६८, १०; अथर्व. ७, ५८, १
 इंद्रावरुणा सौमनसं ८, ५९, ७
 इंद्राविष्णू तत्पनवाययं ६, ६९, ५
 इंद्राविष्णू इतिताः शंवरस्य ७, ९९, ५; तै. सं. ३, २, ११, ३
 इंद्राविष्णू पिबतं ६, ६९, ७
 इंद्राविष्णू मदपती ६, ६९, ३
 इंद्राविष्णू हविषा ६, ६९, ६
 इंद्रासोमा तपतं रश्न उरुजतं ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, १
 इंद्रासोमा दुष्कृतो ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, ३
 इंद्रासोमा पक्रमामासु ६, ७२, ४
 इंद्रासोमा परि वां भूतु वि ७, १०४, ६; अथर्व. ८, ४, ६
 इंद्रासोमा महि तद्वां ६, ७२, १
 इंद्रासोमा युवमंग ६, ७२, ५
 इंद्रासोमा वर्तयतं दिवस्वरि ७, १०४, ५; अथर्व. ८, ४, ५
 इंद्रासोमा वर्तयतं दिवो ७, १०४, ४; अथर्व. ८, ४, ४
 इंद्रासोमावहिमपः ६, ७२, ३
 इंद्रासोमा वासयथ ६, ७२, २
 इंद्रासोमा समघशंसं ७, १०४, २; अथर्व. ८, ४, २; नि. ६, ११
 इंद्रा ह यो वरुणा ४, ४१, २
 इंद्रा ह रत्नं वरुणा ४, ४१, ३
 इंद्रियाणि शतक्रनो ३, ३७, ९; अथर्व. २०, २०, २; ५७, ५; तै. सं. १, ६, १२, १
 इंद्रे अस्मा नमो बृहत् ७, ९४, ४; साम. ८००
 इंद्रेण याथ सरथं सुते ३, ६०, ४
 इंद्रेण युजा निःसृजंत १०, ६२, ७
 इंद्रेण रोचना दिवो ८, १४, ९; अथर्व. २०, १८, ३; ३९, ४

इन्द्रेण सं हि दक्षसे १, ६, ७; साम. ८५०; अथर्व. २०, ४०, १;
७०, ३; नि. ४, १२
इन्द्रेणैते तृप्तवो ७, १८, १५; नि. ६, ६; ७, २
इन्द्रे भुजं शशमानासः १०, ९२, ७
इन्द्रे विश्वानि वीर्या ८, ६३, ६
इन्द्रेषिते प्रसवं भिक्षमाणे ३, ३३, २
इन्द्रेहि मत्स्यं च सो १, ९, १; साम. १८०; अथर्व. २०, ७१, ७;
वा. य. ३३, २५
इन्द्रो अंग महज्जय २, ४१, १०; साम. २००; अथर्व.
२०, २०, ५, ५७, ८
इन्द्रो अत्रायि सुष्यो निरेके १, ५१, १४; नि. ६, ३१
इन्द्रो अस्माँ अरवद्वज्जबाहुः ३, ३३, ६; नि. २, २६
इन्द्रो अस्मे सुमना अस्तु १०, १००, ४
इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो ३, ५३ २१; अथर्व. ७, ३१, १
इन्द्रो वधीचो अस्थमिः १, ८४, १३; साम. १७९; ९१३;
अथर्व. २०, ४१, १; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
इन्द्रो दिव इन्द्र इशे १०, ८९, १०; नि. ७, २
इन्द्रो दिवः प्रतिमानं १०, १११, ५
इन्द्रो वीर्याय चक्षसे १, ७, ३; साम. ७९९; अथर्व.
२०, ३८, ६; ४७, ६; ७०, ९; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इन्द्रो न यो महा कर्माणि ९, ८८, ४
इन्द्रो नेदिष्ठमवसा ६, ५२, ६
इन्द्रो मर्षेन्द्र ऋषिः ८, १६, ७
इन्द्रो मदाय बाहुचे १, ८१, १; साम. ४११, १००२;
अथर्व. २०, ५६, १
इन्द्रो मधु संभृतमुस्त्रियायां ३, ३९, ६
इन्द्रो महा सिधुमाशया २, ११, ९
इन्द्रो मङ्गा महतो १०, ६७, १२; अथर्व. २०, ९१, १२
इन्द्रो मङ्गा महतो १०, १११, ४
इन्द्रो मङ्गा रोदसी पप्रथच्छव ८, ३, ६; साम. १५८८; अथर्व.
२०, ११८, ४
इन्द्रो यज्वने पुणते ६, २८, २; अथर्व. ४, २१, २; तै. ब्रा.
२, ८, ८, ११
इन्द्रो यातूनामभवत्पराश ७, १०४, २१; अथर्व. ८, ४, २१;
नि. ३, २०, ६, ३०
इन्द्रो यातो वसितस्य राजा १, ३२, १५; तै. ब्रा. २, ८, ४, ३
इन्द्रो रथाय प्रवतं कृणोति ५, ३१, १
इन्द्रो राजा जगतः ७, २७, ३; अथर्व. १९, ५, १; तै. ब्रा.
२, ८, ५, ८
इन्द्रो वकं रक्षितारं १०, ६७, ६; अथर्व. २०, ९१, ६
इन्द्रो वसुभिः परि पातु १०, ६६, ३

इन्द्रो वा वेदियन्मव ८, २१, १७
इन्द्रो वाजस्य स्थविरस्य ६, ३७, ५
इन्द्रो विश्वैर्वीर्यैः ३, ५४, १५
इन्द्रो वृषमवृणोच्छर्धनीतिः ३, ३४, ३; अथर्व. २०, ११, ३;
वा. य. ३३, २६
इन्द्रो वृषस्य तविषी १, ८०, १०
इन्द्रो वृषस्य दोधतः १, ८०, ५
इन्द्रो हरी युयुजे अश्विना रथं १, १६१, ६
इन्द्रो हव्यतमर्जुनं ३, ४४, ५
इन्द्रो वभिर्धेनुभिः २, ३४, ५
इन्द्रो अग्निं वनवत् २, २५, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
इन्द्रो राजा समर्थो ७, ८, १; साम. ७०
इम आ यातमिदवः १, १३७, २
इम इन्द्र भरतस्य ३, ५३, २४
इम इन्द्राय सुम्बिरे ७, ३२, ४; साम. २९३
इम उ त्वा पुरुषाक ६, २१, १०
इम उ त्वा वि चक्षते ८, ४५, १६; साम. १३६
इमं यज्ञं सहसावन् ३, १, २२
इमं यज्ञं चनो धा ६, १०, ६
इमं यज्ञं त्वमस्माकं ४, २०, ३
इमं यज्ञमिदं वचो १०, १५०, २
इमं यज्ञमिदं वचो १, ९१, १०
इमं यम प्रस्तारमा हि १०, १४, ४; अथर्व. १८, १, ६०;
तै. सं. २, ६, १२, ६
इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः १, १६४, ३; अथर्व. ९, ९, ३
इमं विधंतो अपां सधस्ये द्विता २, ४, २
इमं विधंतो अपां सधस्ये पञ्च १०, ४६, २
इमं स्तोमं रोदसी ३, ५४, १०
इमं स्तोमं सक्तवो २, २७, २
इमं स्तोमममिष्टये ८, १२, ४
इमं स्तोममर्हते जातवेदसे १, ९४, १; साम. ६६, १०६४;
अथर्व. २०, १३, ३
इमं स्वस्यै हृद आ सु तष्टं २, ३५, २
इमं कामं मंदाया गोभिरश्वैः ३, ३०, २०; ३, ५०, ४;
तै. ब्रा. २, ५, ४, १
इमं वा वीरो अमृतं ८, २३, १९
इमं च नो गवेणं ६, ५६, ५
इमं जीवेभ्यः परिधि १०, १८, ४; अथर्व. १२, २, २३;
वा. य. ३५, १५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ३; तै. ब्रा. ६, १०, २
इमं जुषस्व गिर्वजः ८, १२, ५
इमं नं पश्य वृषमस्य १०, १०२, ९; नि. ९, २४

इमं त्रितो भूर्यविन्द १०, ४६, ३
 इमं नराः पर्वतास्तुभ्यमापः ३, ३५, ८
 इमं नरो मरुतः सञ्चता ७, १८, २५
 इमं नरो मरुतः सञ्चता वृधं ३, १६, २
 इमं तु माधिनं हुव ८, ७६, १
 इमं तु सोममंतितो १, २७९, ५; नि. ६, ४
 इमं नो अग्न उष यज्ञं १०, १२४, १
 इमं नो अग्ने अश्वरं होतः ६, ५२, १२
 इमं नो अग्ने अश्वरं जुषस्व ७, ४२, ५
 इमं नो वज्रमसृतेषु ३, २१, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 इममग्ने चमसं मा धि १०, १६, ८; अथर्व. १८, ३, ५३;
 तै. आ. ६, १, ४
 इममंजस्यामुभवे १०, ९२, २
 इममिद्र गवाशिरं ३, ४२, ७; अथर्व. २०, २४, ७
 इममिद्र सुतं पिब १, ८४, ४; साम. ३४४; ९४९
 इममिद्रो अदीधरत् १०, १७३, ३; अथर्व. ६, ८७, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, २, ९
 इमसु त्वमथर्ववद् ६, १५, १७
 इमसु पु त्वमस्माकं १, २७, ४; साम. २८; १४९७;
 तै. आ. ४, ११, ८
 इमसु पु वो अतिथिं ६, १५, १
 इमं विभर्मि सुकृतं ते १०, ४४, ९; अथर्व. २०, २४, ९
 इमं महे विदध्याय ३, ५४, १
 इमं मे गंगे १०, ७५, ५; तै. ब्रा. १०, १, १३; नि. ९, २६
 इमं मे वरुण भुधि १, २५, ६९; साम. १५८५; वा. य.
 २१, १; तै. ब्रा. २, १, ११, ६
 इमं मे सोममन्त्रिणा ८, ८५, २
 इमा अग्ने मतयस्तुभ्यं १०, ७, २
 इमा अभि प्र जोनुमो ८, ६, ७
 इमा अग्नौ मतयो वाचो १०, ९१, १२
 इमा अस्व प्रवर्तयः ८, १३, २९
 इमा इमं वरुणं मे ४, ४१, ९
 इमा उ त्वा पस्पृधाना ७, १८, ३
 इमा उ त्वा पुरुषमस्व ६, २१, १
 इमा उ त्वा पुरुषाक ६, २१, १०
 इमा उ त्वा पुरुषसो ८, ३, ३; साम. २५०; १६०७;
 अथर्व. २०, १०४, १; वा. य. ३३, ८१
 इमा उ त्वा शतक्रतो ६, ४५, २५; साम. १४६
 इमा उ त्वा सुतेसुते ६, ४५, २८
 इमा उ यः सुदानवो ८, ७, १९
 इमा उ वां दिविष्टयः ७, ७४, १; साम. ३०४; ७५३
 इमा उ वां भूमवो मन्थमा ३, ६२, १; नि. ५, ५

इमां वा मित्रावरुणा ७, ३६, २
 इमां सुपूर्णा धियं ८, ६, ४३
 इमां गावः सरमेयाः १०, १०८, ५
 इमा गिर आदित्येभ्यो २, २७, १; नि. १२, ३६
 इमा गिरः सवितारं ७, ४५, ४
 इमां खनाभ्योषधिं १०, १४५, १; अथर्व. ३, १८, १
 इमां गायत्रवर्तमि ८, ३८, ६
 इमा जुषेयां सवना ८, ३८, ५
 इमा जुहाना युष्मदावनो ७, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 इमां च नः पृथिवीं ३, ५५, २१
 इमा ते वाजिहव मार्जनामि १.१६३, ५; वा. य. २९, १६;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 इमा धाना वृत्स्तुवो १, १६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १०
 इमा नारीरविधवाः १०, १८, ७; अथर्व. १२, २, ३१;
 १८, ३, ५७; तै. आ. ६, १०, २
 इमानि त्रीणि विष्टया ८, ९१, ५
 इमानि वां भागधेयानि ८, ५९, १
 इमा तु कं भुवना १०, १५७, १; साम. ४५२, १११०
 अथर्व. २०, ६३, १, १२४, ४; वा. य. २५, ४६;
 तै. आ. १, २७, १
 इमां च इन्द्र सुहृति ८, १२, ३१
 इमां ते धियं प्र भरे महोमहीम् १, १०२, १; वा. य. ३३, २९;
 तै. ब्रा. २, ७, १३, ४
 इमां ते वाचं वसूयंत आयवो १, १३०, ६
 इमां त्वमिद्र मीध्वः १०, ८५, ४५
 इमां धियं शिक्षमाणस्व देव ८, ४२, ३; तै. सं. १, २, २, २
 इमां धियं सप्तवीर्णाम् १०, ६७, १; अथर्व. २०, ९१, १
 इमा मरुता वृहद्विभो १०, १२०, ८; अथर्व. ५, २, ८;
 २०, १०७, ११
 इमा मरुता मरुताहः ३, ४१, ३; अथर्व. २०, २३, ३
 तै. ब्रा. २, ४, ६, २; नि. ४, १९
 इमा मरुता सरस्वति २, ४१, १८
 इमा मरुताणि वर्धना ५, ७३, १०
 इमा मरुतां सुभ्यं संसि १०, १४८, ४
 इमामग्ने वारमि मीध्वः १, ३१, १६; अथर्व. ३, १५, ४;
 नि. ६, २०
 इमा तु पु सोमसुतिमुप नः ७, ९३, ६
 इमाम् तु कवितमस्व ५, ८५, ६; नि. ६, १३
 इमाम् तु प्रभृतिं सातवे धाः ३, ३६, १
 इमाम् त्वासुरस्व ५, ८५, ५
 इमां प्रत्नाव सुहृति १०, ९१, १३

इमां म इन्द्र सुष्टुति ८, ६, ३०
 इमां मे अग्ने समिधं जुषस्व १०, ७० १
 इमां मे अग्ने समिधमिमां २, ६, १
 इमां मे मरुतो गिरं ८, ७, ९
 इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने १, ११४, १ वा. य. १६, ४८;
 तै. सं. ४, ५, १०, १
 इमा रुद्राय स्थिरधन्वने ७, ४६, १; तै. मा. २, ८, ६, ८;
 नि. १०, ६
 इमास्त इन्द्र पृथयो ८, ६, १९; साम १८७
 इमे क्षितव मण्यवे १, ८०, ११
 इमे येनारो अनृतस्य भुरे ७, ६०, ५
 इमे जीवा वि मृतेः १०, १८, ३; अथर्व. १२, २, २२; तै. आ.
 ६, १०, २
 इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत १, ५७, ४; साम. ३७३
 अथर्व. २०, १५, ४
 इमं त इन्द्र सोमाः ८, २, १०
 इमे सुतं मरुतो ७, ५६, १९; तै. मा. २, ८, ५, ६
 इमं दिवो अनिमिषा ७, ६०, ७; नि. ६, २०
 इमे नरो बृहदस्य ७, १, १०
 इमे भोजा अंगिरसो ३, ५३, ७
 इमे मा पीता यशस उरुष्यवः ८, ४८, ५
 इमे मित्रो वरुणो वृद्धभामो ७, ६०, ६
 इमे यामासस्वद्विगभूवन् ५, ३, १२
 इमे ये ते सु वायो बाह्योजसः १, १३५, ९
 इमे ये नार्वाङ् न परः १०, ७१, ९
 इमे रभे चिन्महतो ७, ५६, २०
 इमे वा सोमा अप्स्वा सुता १, १३५, ६
 इमे विप्रस्य वेधमो ८, ४३, १
 इमे सोमास इन्द्रवः १, १६, ६
 इमं हि ते कारवो वावशुभि ८, ३, १८
 इमे हि ते बलकृतः ७, ३२, २; साम. १६७६
 इमो अग्ने वीततमानि ७, १, १८; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 इमो देवो जायमानो जुषंत २, ४०, २; तै. सं. १, ८, २२, ५
 इयं वा नीचवर्किणी ८, १०१, १३
 इयं वामस्य मन्मन ७, ९४, १; साम. ९१६
 इयं वामके शृणुतं १०, ३९, ६
 इयं वा ब्रह्मणस्पते सुष्टुतिः ७, ९७, ९
 इयं विमृष्टिर्यत आ १०, १२९, ७; तै. मा. २, ८, ९, ६
 इयं वेदिः परो अंतः १, १६४, ३५; अथर्व. ९, १०, १४;
 वा. य. २३, ६२
 इयं शुष्मेभिर्विमन्वा ६, ६१, २ तै. मा. २, ८, २, ८; नि. २, २४

इयं सा भूया उषसामिव धाः १०, ३१, ५
 इयं सा वो अस्मे वीधितिः १, १८३, ११
 इयत्तकः कुपुंभकः १, १९१, १५
 इयत्तिका वाकुंतिका १, १९१, ११
 इयं त इन्द्र गिर्वणो ८, १३, ४
 इयं त अरिव्यावती ८, १२, १०
 इयं ते नव्यसी मतिः ८, ७४, ७
 इयं ते पूषणा घृणे ३, ६२, ७
 इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां ७, ६०, १२; ६१, ७
 इयं न उस्मा प्रथमासु १०, ३५, ४
 इयमवदादभस ६, ६१, १
 इयमिन्द्रं वरुणमष्टमं गीः ७, ८४, ५; ८५, ५
 इयमु ते अनुष्टुतिः ८, ६३, ८
 इयमेषा मृतानाम् १०, ७४, ३
 इयं महां प्र स्तृणीते ६, ६७, २
 इयं मनीषा इयमग्निना गीः ७, ७०, ७; ७१, ६
 इयं मनीषा बृहती बृहतः ७, ९९, ६
 इयं मे नाभिर्हि मे १०, ६१, १९
 इन्द्रयज्ञो प्रथमस्य १०, १४०, ४; साम. १८६९;
 वा. य. १२, १०९, तै. सं. ४, २, ७, २
 इरावती धेनुमती ७, ९९, ३; वा. य. ५, १३, तै. मा.
 १, २, १३, १; तै. आ. १, ८, २
 इरावतीवरुण धेनवा वां ५, ६९, २
 इषं नोकाय नो दधत् ९, ३५, २१; साम. ९९६
 इषं दुहन्सुदुधां १०, १२०, ३
 इषमूर्जं च पिन्वस ९, ६३, २
 इषमूर्जमभ्यर्षा ९, ९४, ५
 इषमूर्जं पवमान ९, ८६, ३५
 इषा मंदस्वादु ते ८, ८२, ३
 इषिरेण ते मनसा सुतस्य ८, ४८, ७; नि. ४, ७
 इषुर्न धन्वन्प्रति ९, ६९, १
 इषुर्न श्रिय इषुधेः १०, ९५, ३
 इषे पवस्व धारया ९, ६४, १३; साम. ५०५; ८४१
 इष्कर्तारमध्वरस्य १०, १४०, ५; साम. १८७०; वा. य.
 १२, ११०; तै. सं. ४, २, ७, ३
 इष्कर्तारमनिष्कृतं महस्कृतं ८, ९९, ८
 इष्कृताहावमवतं १०, १०१, ६; तै. सं. ४, २, ५, ५
 इष्कृतिर्नाम वो माता १०, ९७, ९; वा. य. १२, ८३;
 तै. सं. ४, ५, ६, २
 इष्टा होत्रा अमृक्षत ८, ९३, २३; साम. १५१
 इष्मन्वाचमप तन्तेन २, ९१, ५

इह त्या पुरुभूतमा देवा ८, २०, ३
 इह त्या पुरुभूतमा पुरु ५, ७३, २
 इह त्या सधमाद्या युजानः ८, १३, २७; नि. ३, २१
 इह त्या सधमाद्या हरी ८, ३२, २९; ९३, २४
 इह त्वं सुनो सहसो नो ४, २, २
 इह त्वष्टारमग्रियं १, १३, १०; तै. म. ३, १, ११, १
 इह त्वा गोपरीणया ८, ४५, २४; साम. ७३३; अथर्व. २०, २२, ३
 इह त्वा भूर्यं चरुदुप ४, ४, ९; तै. म. १, २, १४, ४
 इह प्रजामिह रयि ४, ३६, ९
 इह प्रवृद्धि यत्नमः १०, ८७, ८; अथर्व. ८, ३, ८
 इह प्रयाणमस्तु वां ४, ४६, ७
 इह प्रियं प्रजया ते १०, ८५, २७; अथर्व. १४, १, २१; नि. ३, २१
 इह मत्रीतु य ईमंग वेद १, १३४, ७; अथर्व. २, ९, ५
 इह भूत इदो अस्मे १०, २२, २; नि. ३, २३
 इहागतं वृषण्वस् ८, ७३, १०
 इह तिस्रः परावतः ८, ३२, २२
 इहोदानी उप ह्ये १, २१, १
 इहोदानीमुप ह्ये १, २०, १२; नि. ९, ३४
 इहोव भृग्य ण्वा १, ३७, ३; साम. १३५
 इहोव जाता समवावसीनां १, १८१, ४; नि. १२, ३
 इहोव यदो समना ४, ४३, ७; ४४, ७; अथर्व. २०, १४३, ७
 इहोव वः स्वतवसः ५, ५९, ११; तै. आ. १, ८, ३
 इहोव वो मनसा बंधुता ३, ६०, १
 इहोव स्तं मा वि योष्टं १०, ८१, ४२; अथर्व. १४, १, २२; नि. १, १६
 इहोवैधि माप व्योष्टाः १०, १७३, २; अथर्व. ३, ८७, २; तै. आ. १, ४, २, ८
 इहोप यात नवसो नपातः ४, ३५, १
 इहो रायः अयस्य ४, २०, ८
 इहोपंतीरपस्वुवो १०, १५३, १; साम. १७५; अथर्व. २०, ९३, ४
 इजानमिहयौर्गतां वसुः १०, १३२, १
 इजे यज्ञेभिः नगमे ६, ३, २
 इजते त्वामवस्यवः १, १४, ५
 इजानावावस्यवे २, ६, ६
 इजितो अग्न आ वह १, १४२, ४
 इजितो अग्न आ वह ५, ५, ३
 इजितो अग्ने मनसा नः २, ३, ३

इजित्वा हि प्रतीत्यं ८, २३, १; साम. १०३
 इजे अग्नि विपश्चितं ३, २७, २; तै. आ. २, ४, २, ४
 इजे अग्नि स्ववसं ५, ६०, १; अथर्व. ७, २०, ३; तै. आ. २, ७, १२, ४
 इजे गिरा मनुहितं ८, १९, २१
 इजे च त्वा यजमानो हविभिः २, १, १५
 इजे चावापृथिवी पूर्वचित्तये १, ११२, १
 इजेभ्यं वो असुरं ७, २, ३
 इजेभ्यः पयमानो ९, ५, ३
 इजेभ्यो नमस्यः ३, २७, १३; साम. १५३८; अथर्व. २०, १०२, १; तै. आ. ३, ५, २, २
 इजेभ्यो वो मनुषो ७, ९, ४
 इजिवांसुमति स्त्रियः ३, ९, ४
 इयुरथ न न्यथ ७, १८, ९
 इयुगोवो न ययमाव ७, १८, १०
 इयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् १, ११३, ११; तै. म. १, ४, ३२, १; तै. आ. ३, १८, १
 इमान्तासः सिलिकमध्यमा १, १३३, १०; वा. य. २९, २१; तै. सं. ४, ३, ७, ४; नि. ४, १३
 इमान्यद्वपुषे भावि ५, ७३, ३
 इमान इमा भुवनानि ९, ८६, ३७; साम. ९५९
 इमानकृतो धुनयो १, ६४, ५
 इमानाय प्रवृत्ति यस्त आ न ७, ९०, २
 इमाना वार्याणां १०, ९, ५; अथर्व. १, ५, ४; तै. आ. २, ५, ८, ५; तै. आ. ४, ४२, ४
 इमानासो ये दधते स्वर्णः ७, ९०, ३
 इशिषे वार्यस्य हि ८, ४४, १८; साम. १५३३
 इशो यो विश्वस्या देववीतः १०, ६, ३
 इशो वाग्निरमृतस्य ७, ४, ६
 उक्थ उक्थे सोम इन्द्रं ७, २६, २; तै. म. १, ४, ४६, १
 उक्थं च न शस्यमानं ८, २, १४; साम. २०५; १८०५
 उक्थभनं सामभृतं ७, ३३, १४
 उक्थमिन्द्राय शंस्यं १, १०, ५; साम. ३६३
 उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां ८, ९६, ११
 उक्थेभिरव्रागवसे १, ४७, १०
 उक्थेभिर्वृषहन्तमा ७, ९४, ११; वा. य. ३३, ७६
 उक्थेपिबन्तु शूर येषु २, ११, ३
 उक्थंते अश्वो अयौ इव २, ३४, ३
 उभाजाय वशाजाय ८, ४३, ११; अथर्व. ३, २१, ६; २०, १, ३; तै. सं. १, ३, १४, ७

उक्षा मर्हो अभि ववक्ष एमे १, १४६, २
 उक्षा मिमाति प्रति ९, ६९, ४; साम. १३७२
 उक्षा समुद्रो अरुवः ५, ४७, ३; वा. व. १७, ६०; तै. सं.
 ४, ६, ३, ३
 उक्षेव यूथा परिवन् ९, ७१, ९
 उक्षो हि मे पंच दश १०, ८६, १४; अथर्व. २०, १२६, १४
 उग्रं कुबुधं पृथनासु सास ८, ६१, १२
 उग्रं व ओजः स्थिरा ७, ५६, ७
 उग्रं व वीरं नमसोप सेदिम ८, ४९, ६
 उग्रवाहुर्ग्रंथ कृत्वा पुरंदर ८, ६१, १०
 उग्रस्तुरावाकमि भूयोवा ३, ४८, ४
 उग्रा ह्य प्रवहंतः समा वसुः १०, ९४, ६
 उग्रा विचनिना मृच ६, ६०, ५; साम. ८५४; वा. व. ३३, ६१
 उग्रा संता हवामह १, २१, ४
 उग्रैश्च शूर इन्दु २, ११, १७
 उग्रो जज्ञे वीर्याय ७, २०, १
 उग्रो वां ककुहो वविः ५, ७३, ७
 उग्रध्वे वपुषि वः स्वराद् ८, ४६, २८
 उक्षा ते जातमंधसो ९, ६१, १०; साम. ४६७, ६७२,
 वा. व. २६, १६
 उक्षा दिवि दक्षिणावंतो १०, १०७, २
 उच्छिष्टं चम्बोर्भर १, २८, ९
 उच्छुष्मा ओषधीनां १०, ९७, ८; वा. व. १२, ८२;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 उच्छोचिषा सहसस्तुत्र ३, १८, ४
 उच्छायस्य वनस्पते ३, ८, ३; तै. भा. ३, ६, १, १
 उच्छ्रंभमाना पृथिवी १०, १८, १२; अथर्व. १८, ३, ५१;
 तै. भा. ६, ७, १
 उच्छ्रंभस्य पृथिवि १०, १८, ११; अथर्व. १८, ३, ५०;
 तै. भा. ६, ७, १
 उच्छ्रंती वा कृणोति मंहना ७, ८१, ४
 उच्छ्रंतीरथ चित्तवत ४, ५१, ३
 उच्छ्रंती मे वजता ५, ६४, ७
 उच्छ्रंनुचसः सुदिना अरिमाः ७, ९०, ४
 उच्छा विवो वुहितः ६, ६५, ६
 उजातमिन्द्र ते शव ८, ६२, १०
 उजावतां परशुः १०, ४३, ९; अथर्व. २०, १७, ९
 उज्जुनिर्जसुवाः ३, ४७, ३
 उज्ज कण्ठं नृपद् १०, ३१, ११
 उज्ज गाव इवादेति १०, १४६, ३; तै. भा. २, ५, ५, ६
 उज्ज आ अक्षिरध्वर ४, ९, ४

उज्ज आ अक्षु वेवपकीः ५, ४६, ८; अथर्व. ७, ४९, २; तै. भा.
 ३, ५, १२, १; नि. १२, ४६
 उज्ज वा नेमो अस्तुतः ५, ६१, ८
 उज्ज वा स रथीतमः ६, ५६, २
 उज्ज ते सुबुता हरी ८, १३, २३
 उज्ज त्वं वीरं धनसायुजीविणं ८, ८६, ४
 उज्ज त्वं चमसं नवं १, २०, ६
 उज्ज त्वदा स्वध्वं ८, ६, २४; तै. भा. २, ७, १३, २
 उज्ज त्वदां शूरते ७, ६८, ६
 उज्ज त्वजो मास्तं मार्ध ५, ४६, ५
 उज्ज त्वं पुत्रमश्रुवः ४, ३०, १६
 उज्ज त्वं भुजुमभिना सखा ७, ६८, ७
 उज्ज त्वा तुर्वशावदू ४, ३०, १७
 उज्ज त्वा देव्या मिचजा ८, १८, ८; तै. भा. ३, ७, १०, ५
 उज्ज त्वा मे वससायतनायै १, १२२, ४; नि. ६, २१
 उज्ज त्वा मे रौद्रावर्चिमस्ता १०, ६१, १५
 उज्ज त्वा मे हवमा जग्म्वतं ६, ५०, १०
 उज्ज त्वा वजता हरी ४, १५, ८
 उज्ज त्वा सद्य नार्था ४, ३०, १८
 उज्ज त्वा हरितो दश २, ६३, ९; साम. १२१८
 उज्ज त्वे देवी सुभगे २, ३१, ५
 उज्ज त्वे नः पर्वतासः सुशस्त ५, ४६, ६
 उज्ज त्वे नो मरुतो ७, ३६, ७
 उज्ज त्वे मा ध्वन्यस्य जुष्टाः ५, ३३, १०
 उज्ज त्वे मा पौरुषस्य सूरैः ५, ३३, ८
 उज्ज त्वे मा मारुतायस्य ५, ३३, ९
 उज्ज त्वं सकवे स्थिरपीतं १०, ७१, ५; नि. १, ८, २०
 उज्ज त्वं सुनो सहसो ६, ५०, २
 उज्ज त्वः पश्यन्न ददर्श १, ७१, ४; नि. १, ८, १९
 उज्ज त्वं मधवन्मृगु ८, ४५, ६
 उज्ज त्वाग्ने मम स्तुतो ८, ४३, १७
 उज्ज त्वा वीतवो मम ८, ४४, २२
 उज्ज त्वा नमसा वचं ८, ४३, १२
 उज्ज त्वा वधिरं वचं ८, ४५, १७
 उज्ज त्वा भृगुवन्मृगे ८, ४३, १३
 उज्ज त्वा मदिते मदि ८, ६७, १०
 उज्ज त्वा मरुतं वचं ९, ४५, ३
 उज्ज त्वा वी सक्तीवसी ५, ६१, ६
 उज्ज दासं कौकितरं ४, ३०, १४
 उज्ज दासस्य वर्धिनः ४, ३०, १५
 उज्ज दासा परिविचे १०, ६२, २

उत देवा अवाहितं १०, १३७, १; अथर्व. ४, १३, १
 उत जावापुत्रिणी क्षत्र ६, ५० ३
 उत सुमस्तुवीर्य १, ७४, २
 उत द्वार उवासीः ७, १७, २
 उत न ई त्वहा गन्धर्वकायम् १, १८६, ६
 उत न ई मत्तयोऽन्धयोगाः १, १८६, ७
 उत न ई मरुतो बृहत्सेना १, १८६, ८
 उत न पना पयसा ९, ९७, ५३; साम. ११०५
 उत न पशु गृध्र ७, ३४, १८
 उत नः कर्णशोभमाना ८, ७८, ३
 उत नः पितुमा भर ८, ३२, ८
 उत नः प्रिया प्रियासु ६, ६१, १०; साम. १४६१, तै. ब्रा.
 २, ४, ६, १
 उत नः सिंधुरपां ८, २५, १४
 उत नः सुग्राहो देव गोपाः ६, ६८, ७
 उत नः सुघोस्मा जीराजः १, १४१, १२
 उत नः सुभर्गो भरिः १, ४, ६; अथर्व. २०, ६८, ६
 उत नूनं वदित्विं ४, ३०, २३
 उत नो गोमत्तस्त्वृषि ८, ३२, ९
 उत नो गोमतीरिष आ बहा ५, ७९, ८
 उत नो गोमतीरिष उत ८, ५, ९
 उत नो गोमतीरिषो विश्वा ९, ६२, २४; साम. १०६३
 उत नो गोविद्वत्तित् ९, ५५, ३; साम. ९७७
 उत नो गोवर्णि विभं ६, ५३, १०; साम. १५९३
 उत नो दिव्या इष ८, ५, २१
 उत नो देव देवान् ८, ७५, २; तै. सं. २, ६, ११, १
 उत नो देवायविना १०, ९३, ६
 उत नो देव्यदितिः ८, २५, १०
 उत नो धियो गोभद्राः १, ९०, ५
 उत नो नक्षत्रपां १०, ९३, ५
 उत नो मन्त्राविष ३, १३, ६
 उत नो मन्त्रा विष्णुकृत १०, ९३, ७
 उत नो वाजसातवे ९, १३, ४; साम. ११९०
 उत नो विष्णुकृत वातो अविष ५, ४६, ४
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः ऋजोतु ६, ५०, १४; वा. य. ३४, ५३,
 नि. १२, ३३
 उत नोऽहिर्बुध्न्योऽमवस्कः १, १८६, ५
 उत प्रविष्टुवहस्य १०, १०२, ७
 उत न विष्व कथरज्जवावाः ९, ९३, ३; साम. १४२०
 उत महामतिदीन्या १०, ४२, ९; अथर्व. ७, ५०, ६; २०, ८९, ९
 उत मन्त्रावा वरं ८, ६, ३३

उत मन्त्राणो मरुतो मे अस्व ५, २९, ३
 उत मुवंतु जंतव १, ७४, ३; साम. १३८२; तै. सं.
 ३, ५, ११, ४
 उत मुवंतु नो निदो १, ४, ५; अथर्व. २०, ६८, ५
 उत म कश्चे पुर यस्य ६, ६३, ९
 उत मध्ये पितुरहुहो १, १५२, २
 उत माता बृहदिवा १०, ६४, १०
 उत माता महिषमन्त्रवेन ४, १८, ११; तै. सं. ३, २, ११, ३
 उत मे प्रविद्योर्वविद्योः ८, १९, ३७; नि. ४, १५
 उत मे रपयुवतिः ५, ६१, २
 उत मे वोचतादिति ५, ६१, १८
 उत वामि सवितस्त्रीणि ५, ८१, ४
 उत यो मानुषेष्वा १, २५, १५
 उत योषणे दिव्ये मही ७, २, ६
 उत यः शंसमुशिजा २, ३१, ६
 उत वा उ परि वृणक्षि १०, १४२, ३
 उत वां विष्णु मघास्त्रंघो १, १५३, ४; नि. ४, १९
 उत वाजिनं पुरुनिष्विध्वानं ४, ३८, २
 उत वात पितासि न १०, १८६, २
 उत वा यः सहस्य प्र विद्वान् १, १४७, ५
 उत वा यस्य वाजिनो १, ८६, ३
 उत वा यो नो मर्चयाद् २, २३, ७
 उत वतानि सोम ते १०, २५, ३
 उत वृष्णस्व वृष्णुया ४, ३०, १३
 उत सखास्यविनोक्त ४, ५२, ३; साम. १७२७
 उत सिंधुं विवाक्यं ४, ३०, १२
 उत सु त्वे पयोवृथा ८, २, ४२
 उत स्तुतासो मरुतो ७, ५७, ६
 उत स ते परुणवां ५, ५२, २; नि. ५, ५
 उत स ते वनस्पते १, २८, ६
 उत स दुर्गुभीवसे ५, ९, ४
 उत स यं शिष्टं यथा ५, ९, ३
 उत स राशिं परि ९, ८७, ९
 उत स सद्य हव्यतस्य १०, ९६, १०; अथर्व. २०, ३१, ५
 उत सा सद्य इत्यरि ४, ३१, ८
 उत सासु प्रथमः सरिष्य ४, ३८, ६
 उत सास्य तन्वतोरीव ४, ३८, ८
 उत सास्य व्रतस्तुर ४, ४०, ३; वा. य. ९, १५, तै. सं.
 १, ७, ८, ३
 उत सास्य पनवंति ४, ३८, ९
 उत सा हि त्वामाहुः ४, ३१, ७

उत स्मै न वस्त्रमधि नत्ता ४, ३८, ५; नि. ४, २४
 उत स्य देवः सविता ६, ५०, १३
 उत स्य देवो भुवनस्य २, ३१, ४
 उत स्य न ह्यदो विश्व २, ३१, ३
 उत स्य न उशिजासुर्विद्या १०, ९२, १२
 उत स्य वाजी भिपणि ४, ४०, ४; वा. य. ९, १४; तै. सं.
 १, ७, ८, ३; नि. २, २८
 उत स्य वाजी सङ्गुर्जिता ४, ३८, ७
 उत स्य वाज्यरुषः ५, ५६, ७
 उत स्या नः सरस्वती घोरा ६, ६१, ७
 उत स्या नः सरस्वती जुषाणोप ७, ९५, ४
 उत स्या नो दिवा ८, १८, ७; साम. १०२; तै. आ.
 ३, ७, १०, ४
 उत स्या दां रुशतो वस्त्रमो १, १८१, ८
 उत स्या दां मधुमन्मभिकार १, ११९, ९
 उत स्या श्वेतयावरी ८, २६, १८
 उत स्वया तन्वा ३ सं वदे तत् ७, ८६, २
 उत स्वराजे भवितिः सोमं ८, १२, १४
 उत स्वराजो भवितिः ७, ६६, ६; साम. १३५३
 उत स्वस्य अरात्यः ९, ७९, ३
 उत स्वानामो दिवि ५, २, १०; तै. सं. १, २, १४, ७
 उतादः परुषे गवि ६, ५६, ३; नि. २, ६
 उताभये पुरुषतु अवोभिः ३, ३०, ५; नि. ६, १; ७, ६
 उतायातं संगवे प्रातः ५, ७६, ३; साम. १७५४
 उतालब्धं स्पृणुहि १०, ८७, ७; अथर्व. ८, ३, ७
 उताशिष्टा अनु शृण्वन्ति २, २४, १३
 उतासि मन्त्रावरुणो ७, ३३, ११; नि. ५, १४
 उताहं नक्तमुन सोम ते दिवा ९, १०७, २०; साम. ९२३
 उतेदानीं भगवन्तः ७, ४१, ४; अथर्व. ३, १६, ४; वा. य.
 ३४, ३७; तै. आ. २, ८, ९, ८
 उतंशिषे प्रमवस्य ५, ८१, ५
 उतो घा ते पुरुष्या ७, २९, ४
 उतो नो अस्य कस्वचित् ५, ३८, ४
 उतो नो अस्या उवसो जुषेत १, १३१, ६; अथर्व. २०, ७२, ३
 उतो न्वस्य जोषमो ८, ९४, ६; साम. १७८७
 उतो न्वस्य वत्पदं ८, ७२, १८
 उतो न्वस्य यन्महत् ८, ७२, ६
 उतां पतिर्यं दृश्यते ८, १३, ९
 उतो पितृभ्यां प्रविदातु ३, ७, ६
 उतां स मङ्गमिन्नुभिः १, २३, १५
 उतो सहस्रमर्णसं ९, ६४, २६

उतो हि वां रत्नधेयानि ७, ५३, ३
 उतो हि वां दात्रा संति ४, ३८, १
 उतो हि वां पूर्या आ विविद्र ३, ५४, ४
 उत्तराहमुत्तरः १०, १४५, ३; अथर्व. ३, १८, ४
 उत्तानपर्णे सुभगे १०, १४५, २; अथर्व. ३, १८, २
 उत्तानायामजनयन् २, १०, ३
 उत्तानायामव भरा ३, २९, ३; वा. य. ३४, १४
 उन्निहाव पश्यते १०, १७९, १; अथर्व. ७, ७२, १
 उत्तिष्ठ नूनमेवा ५, ५६, ५
 उत्तिष्ठोजसा सह ८, ७६, १०; साम. ९८८; अथर्व.
 २०, ४२, ३; वा. य. ८, ३९; तै. सं. १, ४, ३०, १
 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते १, ४०, १; वा. य. ३४, ५६; तै. आ.
 ४, २, २
 उत्तिष्ठति स्वाहुतो १०, १६८, २
 उत्ते बृहन्तो अर्चयः ८, ४४, ४; साम. १५४१
 उत्ते वयश्चिह्नसतेरपसन् १, १२४, १२; ६, ६४, ६
 उत्ते शताम्नधवन्तुष भूय १, १०२, ७
 उत्ते शुष्मा जिहतां १०, १४२, ६
 उत्ते शुष्माम ईरते २, ५०, १; साम. १२०५
 उत्ते शुष्मासो अस्थुः ९, ५३, १; साम. १७१४
 उत्ते सञ्जामि पृथिवीं १०, १८, १३; अथर्व. १८, ३, ५२;
 तै. आ. ६, ७, १
 उ त्वा मवन्तु सोमाः ८, ६४, १; साम. १९४, १३५४;
 अथर्व. २०, ९३, १
 उत्पूरस्तास्य १, १९१, ८; अथर्व. ५, २३, ६
 उत्पूषणं युवामहे ६, ५७, ६
 उत्सूयो बृहदधीष्यते ७, ६२, १
 उत्स्य वातो वहति १०, १०२, २
 उदगादवमादित्यो १, ५०, १३; तै. आ. ३, ७, ६, २३
 उदग्ने तव तद् वृतात् ८, ४३, १०
 उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातमुत्स्य ४, ४४, ४; वा. य. १३, १२; तै. सं.
 १, २, १४, २
 उदग्ने भारत सुमत् ६, १६, ४५; साम. १३८५
 उदग्ने शुचवस्तव ८, ४४, १७; साम. १५३४; तै. सं.
 १, ३, १४, ८, ५, ५, ३; २, ४, १४, ४
 उदपत्तवसो सूर्यः १, १९१, ९; अथर्व. ६, ५२, १
 उदपत्तवस्तुणा भानवो वृथा १, ९२, २; साम. १७५६
 उदमुतो न वयो १०, ६८, १; अथर्व. २०, १६, १; तै. सं.
 ३, ४, ११, ३
 उदभाणीव सनयन् ६, ४४, १२
 उदसो सूर्यो भगात् १०, १५९, १; अथर्व. १, २९, ५

उदस्तंभीस्समिधा ३, ५, १०
 उदस्य बाहु शिथिरा ७, ४५, २
 उदस्य शुष्माङ्गानुः ७, ३४, ७
 उदस्य शोचिरस्थादाजुङ्गा ७, १६, ३; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 उदस्य शोचिरस्थाद् दीद्विषुषो ८, २३, ४
 उदात्तैर्जिह्वते बृहद ९, ५, ५
 उदानाककुहो दिवं ८, ६, ४८
 उदायता त्वक्षसा ६, १८, ९
 उदिता यो निदिता वेदिता ८, १०३, ११
 उदिम्ब्रस्य निच्यते ७, ३९, १२; अथर्व. २०, ५९, ३
 उदीरतां सुनृता उत १, १२३, ६
 उदीरतामवर उत १०, १५, १; अथर्व. १८, १, ४४;
 वा. य. १९, ४९; तै. ब्रा. २, ६, १२, ३; नि. ११, १८
 उदीरय कवितमं ५, ४२, ३
 उदीरयथा मरुतः ५, ५५, ५; तै. सं. १, ४, ८, २
 उदीरयन्त वायुभिः ८, ७, ३
 उदीरय पितरा १०, ११, ६; अथर्व. १८, १, २३; नि. ३, १६
 उदीरायास्तुतायते ८, ७३, १
 उदीर्यन् जिह्वो असुः १, ११३, १६
 उदीर्यन् नार्यमि १०, १८, ८; अथर्व. १८, ३, २; तै. ब्रा. ६, १, ३
 उदीर्यन्तः पतिवती १०, ८५, २१; अथर्व. १४, २, ३३
 उदीर्यन्तो निष्ठावमो १०, ८२, २२; अथर्व. १४, २, ३३;
 वा. ब्रा. १४, ९, ४, १८
 उदु उद्योतिरमृतं ७, ७६, १; नि. ११, १०
 उदु तिष्ठ सवितः सुधि ७, ३८, २
 उदु तिष्ठ स्वाधवर ८, २३, ५; वा. य. ११, ४१; तै. सं.
 ४, १, ४, १
 उदुत्तमं वरुण १, २४, १५; अथर्व. ७, ८३, ३; १८, ४, ६९;
 वा. य. १२, १२; तै. सं. १, ५, ११, ३; ४, २, १, ३;
 नि. २, १३
 उदुत्तमं सुमुनिषो नो १, २५, २१; तै. ब्रा. २, ४, २, ६
 उदु त्यक्चक्षुर्मही ६, ५१, १
 उदु त्यं जातवेदसं १, ५०, १; साम. ३१; अथर्व. १३, २, १६;
 १०, ४७, १३; वा. य. ७, ४१, ८, ४१, ३३, ३१;
 तै. सं. १, २, ८, २; ४, ४३, १; नि. १२, १५
 उदु त्वर्वातं वयुः ७, ६६, १४
 उदु त्वे अरुणस्तव ८, ७, ७
 उदु त्वे मधुमत्तमा गिरा ८, ३, १५; साम. २५१; १३६२;
 अथर्व. २०, १०, १, ५९, १
 उदु त्वे सुनयो गिरः १, ३७, १०; साम. २२१
 उदु मन्वापवेरत ७, २३, १; साम. ३३०; अथर्व. २०, १२, १

उदु श्रिय उषसो ६, ६४, १
 उदु पृतः समिधा ३, ५, ९
 उदु प्य देवः सविता दमृता ६, ७१, ४
 उदु प्य देवः सविता ययाम ७, ३८, १
 उदु प्य देवः सविता मवाय २, ३८, १
 उदु प्य देवः सविता दिग्गया ३, ७१, १
 उदु प्य वः सविता ८, २७, १६
 उदु प्य वारणे दिवो ८, २५, १९
 उदु सोमामो अभिनो ७, ७२, ३
 उदुस्रियाः सृजते सूर्याः ७, ८१, २; साम. ७५८; तै. ब्रा.
 ३, १, ३, २
 उदु स्वानेभिरीत ८, ७, १७
 उदु अयौ उपकतेव ६, ७१, ५
 उदु पु णो वमो महे ८, ७०, ९
 उदु आजदक्षिण्य ८, १४, ८; साम. १६४१; अथर्व.
 २० २८, २; ३९, ३
 उदुनेव काकुने २, ४३, २
 उदुदेभिः स्रतामसं ८, ९३, १; साम. १२५; १४५८;
 अथर्व. २०, ७, १
 उदु घामितेन नृणजो ७, ३३, ५
 उदुर्ध्व मध्वन् १०, १०३, १०; साम. १८५८; वा. य.
 १७, ४२; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 उदु हृदमपिबज्जहंवाणः १०, १०२, ४
 उदु सुध्यध्वम् १०, १०१, १
 उदु सहः सहस ५, ३१, ३
 उदुदिन्द्रो महते दानवाय ५, ३२, ७
 उदुद् ग्रधस्य विष्टपं ८, ६९, ७; अथर्व. २०, ९२, ४
 उदुग्रध मिश्रमह १, ५०, ११; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २९
 उदुग्रमीनि १, ९५, ७
 उदुग्रस्य ते नवजगस्य ७, ३, ३; साम. १२२१
 उदु ऊर्मिः गम्या ३, ३३, १३; अथर्व. १४, २, ६६
 उदुस्त्वस्मा अकृणोतना १, १६१, ११; नि. ११, ६६
 उदुन्दनमैरतम् १, ११८, ६
 उदुयं तमसस्पति १, ५०, १०; अथर्व. ७, ५३, ७; वा. य.
 २०, २१; २७, १०; ३५, १४; ३८, २४; त. सं. ४, १, ७, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ९; ६, ६, ४; तै. ब्रा. ६, ३, २
 उदुर्वा चक्षुर्वरुण ७, ६१, १
 उदुर्वा प्रक्षासो मधुमन्त ईरने ४, ४५, २
 उदुर्वा प्रक्षासो मधुमन्तो अस्थुः ७, ६०, ४
 उदुबुहा रक्षः सह ३, ३०, १७; नि. ६, ३
 उद्वेति प्रसवीता अनानां ७, ६३, २

उद्वेति सुभगो विश्ववक्षाः ७, ६३, १
 उनन्ति भूमिं पृथिवीं ५, ८५, ४
 उन्मदिता मौनेयेन १०, १३६, ३
 उन्मध्व ऊर्मिर्धनना ९, ८६, ४०
 उन्मा पीता अयंसत १०, ११९, ३
 उन्मा ममंद् वृषभो २, ३३, ६
 उप क्रमस्वा भर ८, ८१, ७
 उप अग्रं पृच्छीत इति १, ४०, ८
 उप क्षरन्ति मिथवो मयोमुत्रः १, १२५, ४; तै. सं. १, ८, २२, ४
 उपक्षेतारस्तव सुप्रणीते ३, १, १६
 उप स्थायामिष वृणेः ६, १६, ३८; तै. ब्रा. २, ४, ४, ६
 उप ने गा इवाकरं १०, १२७, ८; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 उप तेऽधां सहमाना १०, १४५, ६; अथर्व. ३, १८, ६
 उप ते स्तोमान्पशुपा इवाकरं १, ११४, ९
 उप त्मन्या वनस्पते १, १८८, १०
 उप त्वा वल्ली गमतो विश्वः ७, ७३, ४
 उप त्रिनस्य पाण्योः ९, १०२, २; साम. १०१४
 उप त्वा कर्मन्मृतये ८, २१, २; साम. ७०९; अथर्व.
 २०, १४, २, ६२, २
 उप त्वाग्ने दिवेदिने १, १, ७; साम. १४; वा. य. ३, २२;
 तै. सं. १, ५, ६, २
 उप त्वा जामयो गिरो ८, १०२, १३; साम. १३; १५७०;
 तै. ब्रा. १, ८, ८, १
 उप त्वा कृद्धो मम ८, ४४, ५; साम. १५४२
 उप त्वा स्ववर्णं ६, १६, ३७; साम. १७०५
 उप त्वा सातये नरो ७, १५, ९
 उप नः पितवा चर १, १८७, ३
 उप नः सवना गहि १, ४, २; साम. १०८८; अथर्व.
 २०, ५७, २; ६८, २
 उप नः सुतमागतम् ५, ७१, ३
 उप नः सुतमा गहि सोमं ३, ४२, १; अथर्व. २०, २४, १
 उप नः सुतमा गहि हरिभिः १, १६, ४
 उप नः सुनवो गिरः ६, ५२, ९; साम. १५९५; वा. य.
 ३३, ७७; तै. सं. २, ४, १४, ५
 उप नो देवा अवसा गमंतु १, १०७, २
 उप नो यातमग्निना ८, २६, ७
 उप नो वाजा अध्वर ४, ३७, १
 उप नो वाजिनीवम् ८, २२, ७
 उप नो हरिभिः सुनं ८, ९३, ३१; साम. १५०, १७९०
 उप न जिन्वन्मुक्षती १, ७१, १

उपप्रयंतो अध्वरं १, ७४, १; साम. १३७९; वा. य. ३, ११;
 तै. सं. १, ५, ५, १
 उप प्रागाच्छसनं वाज्यर्वा १, १६३, १२; वा. य. २२, २३;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४
 उप प्रागात्परमं यत्सचक्षं १, १६३, १३; वा. य. २९, २४
 तै. सं. ४, ६, ७, ५
 उप प्रागात्सुमग्ने भावि म १, १६२, ७; वा. य. २५, ३०
 तै. सं. ४, ६, ८, ३; नि. ६, २२
 उप प्रियं पमिन्नतं ९, ६७, २९; अथर्व. ७, ३२, १
 उप प्रेत कुशिकाशेतय ३, ५३, ११; नि. ७, २
 उप ग्रहं वावाता वृषणा हरी ८, ४, १४
 उप गच्छानि हरिवो १०, १०४, ६
 उपमं त्वा मघोनां ८, ५३, १
 उप मा पेपिबुत्तमः १०, १२७, ७
 उप मा मतिरस्थित १०, ११९, ४
 उप मा इयावाः स्वनयेन १, १२६, ३
 उप मा चद् द्वा द्वा ८, ६८, १४
 उप वमेति युवतिः ७, १, ६; तै. सं. ४, ३, १४, ६
 उप यो नमो नमसि ४, २१, ५
 उप व एषे नमसा जिगीषा १, १८६, ४
 उप व एषे वंजोमिः शूचैः ५, ४१, ७
 उप शिक्षाप तस्थुषः ९, १२, ६; साम. ७६१
 उप आसय पृथिवीं ६, ४७, २९; अथर्व. ६, १२६, १;
 वा. य. २९, ५५; तै. सं. ४, ६, ६, ६; नि. ९, १३
 उपसचाय मीकृषुषः ७, १५, १
 उप सर्वं मातरं भूमिं १०, १८, १०; अथर्व. १८, ३, ४९;
 तै. ब्रा. ६, ७, १
 उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च १, १९०, ३
 उपस्तुतिरौचस्वमुदये १, १५८, ४
 उपस्तुहि प्रथमं रत्नधेय ५, ४२, ७
 उपस्तृणीतमग्रये ८, ७३, ३
 उपस्वायं चरति यत्समारत १, १४५, ४
 उपस्वाय मातरमग्रं ३, ४८, ३
 उपस्वकेषु वत्सतः ८, ७२, १५; साम. १४८२
 उपहृताः पितरः सोम्यासः १०, १५, ५; अथर्व. १८, ३, ४५;
 वा. य. १९, ५७; तै. सं. २, ६, १२, ३
 उप हवे सुदुर्वा धेनुमेतां १, १६४, २६; अथर्व. ७, ७३, ७;
 ९, १०, ४; नि. ११, ४३
 उप हवे सुहवं मासतं १०, ३६, ७
 उपहरे गिरीणां ८, ६, २८; साम. १४३; वा. य. २६, १५
 उपहरेषु वदधिष्वं १, ८७, २; तै. सं. ४, ३, १३, ७

उपाजिरा पुरुहुताय ससिः ३, ३५, २
 उपावातं दाह्यते मर्त्याय ७, ७१, २
 उपावस्तुज सम्यक् १०, ११०, १०; अथर्व. ५, १२, १०;
 वा. य. २९, ३५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १७
 उपावौ गायता नरः ९, ११, १; साम. ६५१; ७६३; वा. य.
 ३३, ६२; तै. ब्रा. १, ५, ९, ७
 उपेक्षुपपचनं ६, २८, ८; अथर्व. ९, ४, २३; तै. ब्रा.
 १, ८, ८, १२
 उपेक्षं धनदामप्रतीत १, ३३, २
 उपेक्ष सृष्टि वाजयुः २, ३५, १
 उपो अर्वाणि शुण्णुबो न वक्षः १, १२४, ४; नि. ४, १६
 उपो नयस्व वृषणा तपुष्योनेमव ३, ३५, ३
 उपोप मे परा मृषा मा मे १, १२६, ७; नि. ३, २०
 उपो मतिः पृथ्यते ९, ६९, २; साम. १३७१
 उपो रथेषु पृथतीरयुग्मं १, ३९, ६
 उपो रुक्मे वृषतिर्न बोधा ७, ७७, १
 उपो वु जातमप्युरं ९, ६१, १३; साम. ४८७; ७६२,
 १३३५
 उपो वु शृणुही गिरः १, ८२, १; साम. ४१६
 उपो ह यद्विद्वं वाजिनो गुः ७, २३, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १२, १
 उपो इरीणां पतिं ८, २४, १४; साम. १५१०
 उभयं शृणवन् नो ८, ६१, १; साम. २९०, १२३३; अथर्व.
 १०, ११३, १
 उभयतः पवमानस्व ९, ८६, ६; साम. ८८७
 उभयं ते न क्षीयते २, ९, ५
 उभयासो जातवेदः स्वाम २, २, १२
 उभा उ नूनं तद्विद्वं १०, १०६, १
 उभा शिख्युर्न परा ६, ६९, ८; अथर्व. ७, ४४, १; तै. सं.
 ३, २, ११, २; ७, १, ६, ७
 उभा देवा दिवि स्तृता १, २३, २
 उभा देवा नृचक्षसा ९, ५, ७
 उभा पिबतमग्निना १, ४६, १५; वा. य. ३४, २८
 उभाभ्यां देव सवितः ९, ६७, २५; वा. य. १९, ४३;
 तै. ब्रा. १, ४, ८, २; २, ६, ३, ४
 उभा वामिन्द्राग्नी आहुवष्पा ६, ६०, १३; वा. य. ३, १३;
 तै. सं. १, १, १४, १; ५, ५, १
 उभा संसा नवीमामविडा १, १८५, ९
 उभा हि दक्षा भिवजामयो ८, ८६, १
 उमे अक्षौ पीपयतः २, २७, १५
 उमे चिदिद्र रोदसी ७, २०, ४
 उमे वावापृथिवी विवमिन्वे ९, ८१, ५

उमे धुरी वक्षिरा पिब्यमानः १०, १०१, ११
 उमे पुनामि रोदसी कृतेन १, ६३३, ६
 उमे भद्रे प्रोषयेते न मेने १, ९५, ६
 उमे यत्ते महिना शुभं भंज ७, २६, २
 उमे यद्विद्र रोदसी १०, १३४, १; साम. ३७२; १०९०
 उमे सुश्रं सविषो ५, ६, ९; साम. १०२४; वा. य. १५, ४३;
 तै. सं. २, २, १२, ७; ४, ४, ४, ६
 उमे सोमावचाकसन् ९, ३२, ४
 उमोभवाविन्नुपयेहि १०, ८७, ३; अथर्व. ८, ३, ३
 उरं यज्ञाय चक्रयुहिं ७, ९९, ४
 उरं हि राजा वरुणश्चकार १, २४, ८; वा. य. ८, २३;
 तै. सं. १, ४, ४५, १
 उरु गव्युतिरभवामि ९, ९०, ४; साम. १४१०
 उरं गभीरं जनुषा ३, ४६, ४
 उरु गस्त्यन्वे तने ८, ६८, १२
 उरु ते जयः पर्वेति वृष १, ९५, ९
 उरं नृम्य उरं गव ८, ६८, १३
 उरं नो लोकमनु मेवि ६, ४७, ८; अथर्व. १९, १५, ४;
 तै. सं. २, ७, १३, ३; नि. ७, ६
 उरु वा रथः परि नक्षति ४, ४३, ५
 उरुयचसा महिनी असन्न १, १६०, २
 उरुयचसे महिने ७, ३१, ११; साम. १७९४
 उरुयचा नो महिचः १०, १२८, ८; अथर्व. ५, ३, ८;
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 उरुयसा नमोवृषा ३, ६२, १७; साम. ६६४
 उरुया नो अमिससोः १, ९१, १५
 उरुया नो मा परा वाः ८, ७१, ७
 उरुयसावस्तृषा १०, १४, १२; अथर्व. १८, २, १३;
 तै. ब्रा. ६, ३, १
 उरोह इन्द्र रावतो ५, ३८, १; साम. ३६६
 उरौ देवा अग्निवाधे स्वाम ५, ४९, १७; ४३, १६
 उरौ महौ अग्निवाधे वचर्च ३, १, ११
 उरौ वा ये अंतरिक्षे सवंसि ३, ६, ८
 उर्वी पृथिवी बहुके दूरे १, १८५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 उर्वी सद्यनी वृहती कृतेन १, १८५, ६
 उत्कृवातुं शुश्रुत्कृवातुं ७, १०४, २२; अथर्व. ८, ४, २२
 उवाच मे वरुणो मेधिराय ७, ८७, ४
 उवासोवा उष्ठाच वु १, ४८, ३
 उवे अम्य सुकाभिके १०, ८६, ७; अथर्व. २०, १२६, ७
 उवोचिथ हि मधवन् ७, ३७, ३
 उवाजा काव्यस्या ८, २३, १७

उक्षाना वत्सरावत ८, ७, २६
 उक्षाना वत्सरावतैः ५, २९, ९
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, १६, १२, अथर्व. १८, १, ५६,
 वा. य. १९, ७०; तै. सं. २, ६, १२, १
 उक्षाना वत्सरावतैः ७, ९१, २
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, १०, ३; अथर्व. १८, १, ३
 उक्षाना वत्सरावतैः ८, २०, ४
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, ४५, ७, वा. य. १२, २४;
 तै. सं. ४, २, २, २
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ६०, ४
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ४८, ९
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, ८, ४
 उक्षाना वत्सरावतैः ३, ६१, ३
 उक्षाना वत्सरावतैः ३, ५५, १
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, ७८, ७
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ९२, १३, साम. १७३१; वा. य.
 ३४, ३३; नि. १२, ६
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ९२, ८
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, १७२, ४; साम. ४५२; अथर्व.
 १९, १२, १
 उक्षाना वत्सरावतैः १, १२४, १
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, ३६, १
 उक्षाना वत्सरावतैः १, २२, १४; साम. १७३२
 उक्षाना वत्सरावतैः ३, ६१, २
 उक्षाना वत्सरावतैः ७, १०, १
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ६९, ९
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ४९, १
 उक्षाना वत्सरावतैः ४, ५५, ९
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ११३, ९
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ४८, १५
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ४८, ४
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ४८, ११
 उक्षाना वत्सरावतैः ३, ६१, १
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, १०६, २
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ५८, २; साम. १०५८
 उक्षाना वत्सरावतैः १, १३६, ७
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, १०४, ४; अथर्व. २०, ३३, ३
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, १६३, ४; अथर्व. २, ३३, ५;
 २०, ९६, २०
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, १००, १०

उक्षाना वत्सरावतैः ६, ७८, ६
 उक्षाना वत्सरावतैः ८, ३६, ३
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, १४०, ३; साम. १८१८; वा. य.
 १२, १०८; तै. सं. ४, २, ७, २
 उक्षाना वत्सरावतैः ६, ४८, २; साम. ७०४; वा. य.
 २७, ४४
 उक्षाना वत्सरावतैः ८, १९, ४; साम. १४१४
 उक्षाना वत्सरावतैः ३, २७, १२
 उक्षाना वत्सरावतैः ८, ४४, १३; साम. १७१२
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, ११५, ८
 उक्षाना वत्सरावतैः ५, ५, ४
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ३६, १३; साम. ५७, वा. य.
 ११, ४२; तै. सं. ४, १, ४, २; तै. मा. ३, ६, १, २
 उक्षाना वत्सरावतैः ४, ६, १
 उक्षाना वत्सरावतैः ४, १४, २
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ८५, १०
 उक्षाना वत्सरावतैः ४, १३, २
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ३०, ६; साम. १६०१; अथर्व.
 २०, ४५, ३
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ११९, ५
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, १०५, ९
 उक्षाना वत्सरावतैः ७, ३१, ९
 उक्षाना वत्सरावतैः ८, ४५, १२
 उक्षाना वत्सरावतैः ७, ३९, १
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, १२३, ७; साम. १८४४
 उक्षाना वत्सरावतैः ९, ८५, १२
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, ७०, ७
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, १००, ९
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ३६, १४; तै. मा. ३, ६, १, २
 उक्षाना वत्सरावतैः ४, ४, ५; वा. य. १३, १३;
 तै. सं. १, २, १४, २
 उक्षाना वत्सरावतैः ३, ४, ४
 उक्षाना वत्सरावतैः ६, ६३, ४
 उक्षाना वत्सरावतैः २, ३०, ३
 उक्षाना वत्सरावतैः १, ६४, ११
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, ८५, ११; अथर्व. १४, १, ११
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, १६५, ५; अथर्व. ६, २८, १
 उक्षाना वत्सरावतैः १०, ७१, ११; नि. १, ८
 उक्षाना वत्सरावतैः १, १६४, ३२; अथर्व. ९, १०, १८;
 तै. मा. ३, १०, ९, १४; तै. मा. २, ११, १;
 नि. १३, १०

ऋजिष्य इमिन्द्रावतो ४, २७, ४
 ऋजीने परि वृद्धि ६, ७५, १०; वा. य. २९, ४९, तै. सं.
 ४, ६, ६, ४
 ऋजीत्यनी वृत्ती १०, ७५, ७
 ऋजीषी इयेनो ददमानो ४, २६, ६
 ऋजीषी वृत्ती वृषभस्तुमापात् ५, ४०, ४, अथर्व. २०, १२, ७
 ऋजुः पवस्व वृजिनस्य ९, ९७, ४३
 ऋजुनीती नो वरुणो १, ९०, १; साम. २१८; नि. ६, २१
 ऋजुगिच्छंसो वनवत २, २६, १
 ऋजुमुक्षण्यायने ८, २५, २२; नि. १, १५
 ऋज्राविन्द्रोत आ ददे ८, ६८, १५
 ऋतं येमान ऋतामिद्वनो ४, २३, १०
 ऋतं वदन्तुतुम् ९, ११३, ४
 ऋतं बोचे नमसा पृच्छत ४, ५, ११
 ऋतं शंसन्त ऋजुदीध्यानः १०, ६७, २; अथर्व. २०, ९१, २
 ऋतज्येन क्षिप्ते १, २४, ८
 ऋतं च सत्यं चासीद्वात् १०, १९०, १; तै. आ. १०, १, १३
 ऋतं चिकित्स्व ऋतमिन् ५, १२, २
 ऋतधीतय आ गत ५, ५१, २
 ऋतं दिवं सव्योऽत्र युधिष्ठि १, १८५, १०
 ऋतं देवाय कृण्वते ५, ३०, १
 ऋतस्युतेन सपन्तेषिरं ५, ६८, ४; साम. १४६६
 ऋतस्य गोपा न द्वाय ९, ७३, ८
 ऋतस्य गोपावधि ५, ६३, १
 ऋतस्य जिह्वा पवते मधु ९, ७५, २; साम. ७०१
 ऋतस्य तन्तुर्विततः ९, ७३, ९
 ऋतस्य इकहा धरुणानि ४, २३, ९
 ऋतस्य देवा अनु व्रता १, ६५, ३
 ऋतस्य पथि वेधा ६, ४४, ८
 ऋतस्य प्रेषा ऋतस्य धीतिः १, ६८, ५
 ऋतस्य बुध्न उषसामिषण्य ३, ६१, ७
 ऋतस्य रश्मिमनुयच्छमाना १, १२३, १३
 ऋतस्य वा केशिना योग्याभि ३, ६, ६
 ऋतस्य वो रथ्यः पूत ६, ५१, ९
 ऋतस्य हि धेनवो वावसानः १, ७३, ६
 ऋतस्य हि प्रसितिर्घीः १०, २२, ४
 ऋतस्य हि वर्तनयः १०, ५, ४
 ऋतस्य हि क्षुरधः सन्ति ४, २३, ८; नि. ६, १६; १०, ४१
 ऋतस्य हि सदसो १०, १११, २
 ऋताधिनी मायिनी १०, ५, १
 ऋतावरी दिवो अर्केरबोधा ३, ६१, ६

ऋतावान ऋतजाना ऋतावृधो ७, ६६, १३
 ऋतावानं यज्ञियं विप्रमुक्थ्यं ३, २, १३
 ऋतावानं विचतसं ४, ७, ३
 ऋतावानः प्रतिषद्या २, २४, ७
 ऋतावानमृतायवो ८, २३, २
 ऋतावान मरिच १०, १४०, ६; साम. १८२६; वा. य.
 १०, १६६; तै. सं. ४, २, ७, ३
 ऋतावाना नि पदतुः ८, २५, ८
 ऋतावा यस्य रोदसी ३, १३, २
 ऋतुर्जनित्री तस्या २, १३, १
 ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त ५, १५, २
 ऋतेन ऋतं नियतमीळ ४, ३, ९
 ऋतेन ऋतमपिहितं ५, ६२, १
 ऋतेन देवः सविता शमायत ८, ८६, ५
 ऋतेन देवीरमृता ४, ३, १२
 ऋतेन मित्रावरुणा १, २, ८; साम. ८४८
 ऋतेन यावृतावृधा १, २३, ५; साम. ७९४
 ऋतेन हि ष्मा वृषभक्षिपकः ४, ३, १०
 ऋतेनाद्रिं वृषसन्निवृत्तः ४, ३, ११
 ऋते न विन्दते बुधः ८, २७, १७
 ऋतुदरेण सख्या सचेव ८, ४८, १०; तै. सं. २, २, १०, ३;
 नि. ६, ४
 ऋधक्सा वो मरुतो ७, ५७, ४
 ऋधक्सोम स्वस्तये ९, ६४, ३०; साम. ६५६
 ऋधगिरथा स मर्यः ८, १०१, १; वा. य. ३३, ८७
 ऋधयस्ते सुदानवे ६, २, ४; साम. ३६५
 ऋध्याम स्तोमं सनुयाम १०, १०६, ११
 ऋभुक्षणं न वर्तव ८, ४५, २९
 ऋभुक्षणामिद्वमा हुव कतये १, १११, ४
 ऋभुक्षणो वाजा ७, ४८, १
 ऋभुतो रथिः प्रथमजव ४, ३६, ५
 ऋभुमन्ता वृषणा वाजवन्ता ८, ३५, १५
 ऋभुमृभुक्षणो रथि ४, ३७, ५
 ऋभुर्भुक्षा ऋभुर्विधतः १०, ९३, ८
 ऋभुर्भुभिरभि वः ७, ४८, २; नि. ५, २
 ऋभुर्न इन्द्रः शवसान १, ११०, ७
 ऋभुर्न रथ्यं नव ९, २१, ६
 ऋभुर्मराव सं शिषातु साति १, १११, ५
 ऋभुर्विम्बा वाज इन्द्रो ४, ३४, १
 ऋभुश्चक ईक्षं चारु नाम ३, ५, ६
 ऋयो न वृषजव ८, ४, १०

अथर्वमं मा समानावा १०, १६६, १
 अथर्वि नराबंइसः पांचजम्भं १, ११७, ३
 अथर्विना य अथर्विक्त ९, ९६, १८; साम. ११७६
 अथर्विने स्तुभ्वा विष्णु प्रशस्तः १, ६६, ४
 अथर्विप्रमः पुरपता ९, ८७, ३; साम. ६७२
 अथर्विर्हि पूर्वजा भसि ८, ६, ४१
 अथर्वे मंत्रकृता स्तोमैः ९, ११४, २
 अथर्वो वो मरुतो ५, ५७, ६
 अथर्वस्त्वमिन्द्र शूर जातः १०, १४८, २
 अथर्व ते पादा प्र यजिगासी १०, ७३, ३
 एक एवाग्निर्वहुधा ८, ५८, २
 एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयम् ४, ३६, ४
 एकः समुद्रो धरुणः १०, ५, १
 एकः सुपर्णः स समुद्र १०, ११४, ४; ऐ. भा. ३, ६;
 नि. १०, ४६
 एकं चमसं चतुरः कृणोतन १, १६१, २
 एकं च यो विंशति ७, १८, ११
 एकं नु त्वा सत्पति पांचजम्भं ५, ३२, ११
 एकपाद्भ्यो द्विपदो १०, ११७, ८; अथर्व. १३, २, २७; ३, २५
 एकया प्रतिधापिषत् ८, ७७, ४; नि. ५, १०
 एकराजस्य भुवनस्य राजसि ८, ३७, ३
 एकस्त्वहुराश्वस्याविशस्ता १, १६२, १९; वा. य. २५, ४२;
 तै. सं. ४, ६, ९, ३
 एकस्मिन्योगे भुरणा समाने ७, ६७, ८
 एकस्य चिन्मे विभ्वस्त्वोजः १, १६५, १०
 एकस्या वस्तोरावतं रणाव १, ११६, २१
 एकाचेतरस्त्वती मदीनां ७, ९५, २
 एको द्वे वसुमती समीची ३, ३०, ११
 एको बहुनामसि मन्यवीकि १०, ८४, ४; अथर्व. ४, ३१, ४
 एत उ त्वे अवीवशन् ९, २१, ७
 एत उ त्वे एतयन्ति जया तवः ७, १०४, २०; अथर्व. ८, ४, २०
 एत उ त्वे प्रत्यहन्न १, १९१, ५
 एतं वा स्तोममग्निना १०, ३९, १४
 एतं शंसमिद्रामस्मयुद्धं १०, ९३, ११
 एतं शर्ष धाम यस्य सूरः १, १२२, १२
 एतच्चन त्वो विधिकेतवेवाम् १, १५२, २
 एतत्त इन्द्र वीर्यम् ८, ५४, १
 एतस्वत्त इन्द्र वृष्ण उक्थं १, १००, १७
 एतस्वत्त इन्द्रियं ६, २७, ४
 एतस्वत्त योजनमचेति १, ८८, ५; नि. ५, ४

एतदस्या जनः शयं ४, ३०, ११; नि. ११, ४८
 एतद्वेदुत वीर्यं ४, ३०, ८
 एतद्वचो जरितर्मापि मृदाः ३, ३३, ८
 एतं ते स्तोतं तुविजात ५, २, ११; तै. भा. २, ४, ७, ४
 एतं त्वं हरितो दश ९, ३८, ३; साम. १२७९
 एतं त्रितस्य घोषणो ९, ३८, २; साम. १२७५
 एतमु त्वं दश क्षिपो ९, १५, ८; साम. १२७३
 एतमु त्वं दश क्षिपः ९, ६१, ७; साम. १०८१
 एतमु त्वं मदन्तुतं सहजा ९, १०८, ११; साम. ५८१
 एतं मृजन्ति मर्ज्य एवमानं ९, ४६, ६
 एतं मृजन्ति मर्ज्यमुप द्रोणे ९, १५, ७; साम. १२६८
 एतं मे स्तोमं तना १०, ९३, १२
 एतं मे स्तोममूर्ध्वं ५, ६१, १७
 एता अग्न आशुषाणास इष्टीः ७, ९३, ८
 एता अर्धन्ति इष्टात् ४, ५८, ५; वा. य. १७, ९३;
 १३, ३८
 एता अर्धन्त्यकका भवन्ती ४, १८, ६
 एता उ त्वा वयसः १, ९२, १; साम. १७५५; नि. १२, ७
 एता उ त्वाः प्रत्यहन्न ७, ७८, ३
 एता चिकित्स्वो भूमा १, ७०, ६
 एता चीत्नानि ते कृता ८, ७७, २
 एता ते अग्न उचयानि वेधो जुष्टानि १, ७३, १०
 एता ते अग्न उचयानि वेधोऽवोचम ४, २, २०
 एता ते अग्नो जनिमा ३, १, २०
 एता त्वा ते श्रुत्वानि १०, १३८, ६
 एता धियं कृणवामा ५, ४५, ६
 एतानि धीरो निष्वा चिकेत ७, ५६, ४
 एतानि भद्रा ककश १०, ३२, ९
 एतानि वां अवस्था १, ११७, १०
 एतानि वामध्विना वर्धनानि २, ३९, ८
 एतानि वामध्विना वीर्यानि १, ११७, २५
 एतानि सोम एवमानो ९, ७८, ५
 एता नो अग्नो सौभगा ७, ३, १०; ४, १०
 एताभ्यग्ने नवतिं सहजा १०, ९८, ११
 एताभ्यग्ने नवतिर्नव १०, ९८, १०
 एतायामोप गव्यन्त १, ३३, १
 एतावताग्निदेवां सुष्ठं ८, ७, १५
 एतावतक ईमह इन्द्र ८, ४२, ९
 एतावतको वसो विद्याम ८, ५०, ९
 एतावद्वा वृष्णवत् ८, ५, २७
 एतावद्देवत् ५, ७९, १०

एतावानस्य महिमा १०, ९०, ३; अथर्व. १९, ६, ३;
 वा. य. ३१, ३; तै. आ. ३, १२, १
 एता विश्वा चक्रवर्त्त ५, २९, १४
 एता विश्वा विदुषे ४, ३, १६
 एता विश्वा सवना सुतुमा १०, ५०, ६; नि. ५, २५
 एता वो वश्म्युद्यता २, ३१, ७
 एति प्र होता मतमस्य १, १४४, १
 एते असृममाशवो ९, ६३, ४
 एते असृममिन्द्रवः ९, ६२, १; साम. ८३०
 एते त इन्द्र जन्तवो १, ८१, ९; अथर्व. २०, ५६, ६
 एते त्वे भानवो दर्शताः ७, ७५, ३
 एते त्वे वृथगम्य ८, ४३, ५
 एते पुष्टेभिर्विश्वं ७, ७, ६
 एते भामान्यार्या ९, ६३, १४
 एते भावन्तीन्द्रवः १, २१, १
 एते नरः स्वपसो १०, ७६, ८
 एतेनाग्ने ब्रह्मणा १, ३१, १८
 एते पूता विपश्चितः (०। विषा) ९, २२, ३
 एते पूता विपश्चितः (०। सूर्यासो) ९, १०१, १२; साम. ११०२
 एते पृष्ठानि रोदसो ९, २२, ५
 एते मृष्टा अमर्त्या ९, २२, ४
 एते वदन्ति शतव्य १०, ९४, २
 एते वदन्त्यविदवा १०, ९४, ३
 एते वाता हवोरः ९, २२, २
 एते विश्वानि वामा ९, २१, ४
 एते शमीभिः सुक्ता १०, २८, १२
 एते सोमा अति व्यावृत्ता ९, ८८, ६
 एते सोमा अमि गया ९, ८७, ५
 एते सोमा अमि विं ९, ८, १; साम. ११७८
 एते सोमा असृजत् ९, ६२, २२; साम. १०६१
 एते सोमाः पवमास ९, ६२, ९
 एते सोमास आसो ९, २२, १
 एते सोमास इन्द्रः ९, ४६, ३
 एते स्तोमा नरा तम ७, १९, १०; अथर्व. २०, ३७, १०
 एतो न्वच सुज्यो १, ४५, ५
 एतोमिन्द्रं सवा शुद्धं ८, ९५, ७; साम. ३५०; १४०२
 एतो मिन्द्रं काम सख्यायः ८, २४, १९; अथर्व.
 २०, ६५१
 एतो मिन्द्रं काममेवानं ८, ८१, ४
 एतो मे गावो प्रस्य १०, २७, २०
 एदं मयतो अग्नि ५, २६, ९

एदु मयतो मदिमं ८, २४, १६; साम. ३८५; १६८४
 अथर्व. २०, ६४, ४
 एनाङ्गुणेण वयमिन्द्रवन्तो १, १०५, १२; नि. ५, ११
 एना मन्दानो जहि शूर ६, ४४, १७
 एना वयं पयसा ३, ३३, ४
 एना विश्वान्यर्च आ ९, ६१, ११; साम. ५२४, ६७४;
 वा. य. २६, १८
 एना वो अग्नि नमसो ७, १६, १; साम. ४५, ७४६;
 वा. य. १५, ३२; तै. सं. ४, ४, ४. ४; नि. ३, २१
 एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत ८, २४, १३; साम. ३८६; १५०९
 एन्दो पार्थिवं रवि ९, २९, ६
 एन्द्र नो गधि प्रियः ८, ९८, ४; साम. ३९३; १२४७;
 अथर्व. २०, ६४, १
 एन्द्र याहि पीतवे ८, ३३, १३
 एन्द्र याहि मास्य ८, १, २३
 एन्द्र याहि हरिभिः ८, ३४, १; साम. ३४८; १८०७
 एन्द्र वाङ्मप नः १, १३०, १; साम. ४५९
 एन्द्रवाहो वृषति १०, ४४, ३; अथर्व. २०, ९४, ३
 एन्द्र सामसि रवि १, ८, १; साम. १२९; अथर्व. २०, ७०, १७;
 तै. सं. ३, ४, ११, ३; तै. आ. ३, ५, ७, ३
 एन्द्रस्य कुशा पवते ९, ८०, ३
 एन्द्रो वरिः सीदतु १०, ३६, ५
 एभिर्गुभिः सुमना १, ५३, ४; अथर्व. २०, २१, ४
 एभिर्न इन्द्राहभिः ७, २८, ४
 एभिर्गुभिरिन्द्र त्वाङ्गुभिः ४, १६, १९
 एभिर्नो अर्कैर्मवा ४, १०, ३; साम. १७७९; वा. य.
 १५, ४६; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 एभिर्नैव सुमना अग्ने ४, ३, १५
 एमा अममेवतीः १०, ३०, १४
 एमाङ्गुमाधवे १, ४, ७; अथर्व. २०, ६८, ७
 एमेनं सुजता १, ९, २; अथर्व. २०, ७१, ८; नि. १, १०
 एमेनं प्रवेतव ६, ४२, २; साम. १४४१
 एर्वो अग्नि वसुधवः ५, २५, ९
 एर्वो अग्निमजुर्वजुः ५, ६, १०
 एवा कविस्तुचीरर्चो १०, ६४, १६
 एवाग्निं सहस्यं ७, ४२, ६
 एवाग्निर्गोतमेभिर्नैवावा १, ७७, ५
 एवाग्निर्नैतैः सह १०, ११५, ७
 एवा च त्वं सरम १०, १०८, ९
 एवा जज्ञानं सहस्ये ६, ३८, ५
 एवा त इन्द्रो वृन्वत् ९, ७९, ५

एवा त इन्द्रोचयमहेम २, १९, ७
 एवा तदिन्द्रं इन्द्रुना १०, १४४, ६
 एवा तमाहुस्त ७, २६, ४
 एवा ता विश्वा चक्रवांसं ६, १७, १३
 एवा ते अग्ने विमदो १०, २०, १०
 एवा ते अग्ने सुमति ५, २७, ३
 एवा ते गृह्यमदाः २, १९, ८
 एवा ते वयमिन्द्र भुजतीनां १०, ८९, १७
 एवा ते हारियोजना १, ६१, १६; अथर्व. २०, ३५, १६
 एवा त्वामिन्द्र वज्रिज्ज ४, १९, १
 एवा देव देवताते ९, ९७, २७
 एवा देवा इन्द्रो विष्ये १०, ४९, ११
 एवा न इन्द्रो अभि ९, ९७, २१
 एवा न इन्द्र वार्यस्य ७, २४, ६; २५, ६
 एवा न इन्द्रो निमिरज ५, ३३, ७
 एवा न इन्द्रो मघवा ४, १७, २०
 एवा नः सोम परिषिष्यमान आ पवस्व ९, ९७, ३६;
 साम. ८६१
 एवा नः सोम परिषिष्यमानो वयो ९, ६८, १०
 एवा नपातो मम तस्य ६, ५०, १५
 एवा न स्पृधः सम ६, २५, ९
 एवा नूनमुप स्तुहि ८, २४, २३; अथर्व. २०, ६६, २
 एवा नृभिरिन्द्रः सुश्रवस्था १, १७८, ४
 एवा नो अग्ने अमृतेषु २, २, ९
 एवा नो अग्ने विक्ष्वा ७, ४३, ५
 एवा नो अग्ने समिधा १, ९५, ११; ९६, ९
 एवा पतिं द्रोणसाचं १०, ४४, ४; अथर्व. २०, ९४, ४
 एवा पवस्व मदिरा ९, २७, १५; साम. ८०८
 एवा पाहि प्रजया ६, १७, ३; अथर्व. २०, ८, १; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, ११
 एवा पित्रे विश्वदेवाय ४, ५०, ६; अथर्व. २०, ८८, ६;
 तै. सं. १, ८, २२, २
 एवा पुनान इन्द्रयुः ९, ६, ९
 एवा पुनानो अपः स्वः ९, ९१, ६
 एवा प्लतेः सूरवीवृधः १०, ६३, १७; ६४, १७
 एवा वज्रो वृषभ २, ३३, १५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 एवा महस्तुविजातः १, १९०, ८
 एवा महान्मृहद्वि १०, १२०, ९; अथर्व. ५, २, ९;
 २०, १०७, १२
 एवा महो असुर १०, ९९, १२; नि. ५, ३
 एवा मृताय महे क्षयाय ९, १०९, ३; साम. १३६८

एवा राजेव क्रतुमौ ९, ९०, ६
 एवा रातिस्तुर्बामघ ८, ९२, २९; साम. ८२५; अथर्व.
 २०, ६०, २
 एवार वृषभा सुते ८, ४५, ३८
 एवा वन्दस्व वरुणं वृहन्तं ८, ४१, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ४
 एवा वसिष्ठ इन्द्रं ७, २६, ५
 एवा वस्वः इन्द्रः सत्यः ४, २१, १०
 एवा वामह ऊतये (०। इन्द्राग्नी) ८, ३८, ९
 एवा वामह ऊतये (०। नासत्या) ८, ४२, ६
 एवा रात्य मघवाना युवं ४, २८, १
 एवा हि ते विभूतय १, ८, ९; अथर्व. २०, ६०, ५, ७१, ५
 एवा हि ते शं सवना १, १७३, ८
 एवा हि त्वामृतयुधा यातयन्त ५, ३२, १२
 एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति १०, २८, ६
 एवा हि मां तवसं जग्मुः १०, २८, ७
 एवा ह्यसि वीरयु. ८, ९२, २८; साम. २३२, ८२४;
 अथर्व. २०, ६०, १
 एवा ह्यस्य काम्या १, ८, १०; अथर्व. १०, ६०, ६; ७१, ६
 एवा ह्यस्य सुमृता १, ८, ८; अथर्व. १, ६०, ४; ७१, ४
 एवेदिन्द्रं वृषणं ७, २३, ६; अथर्व. १, १२, ६; वा. व.
 २०, ५४
 एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि ६, २३, १०
 एवेदिन्द्रः सुहव ६, २९, ६
 एवेदिन्द्राय वृषभाय ४, १६, २०
 एवेदेते प्रति मा १, १६५, १२
 एवेदेष्ट तुविकूर्मिः ८, २, ३१
 एवेदेष्टा पुरुतमा दशकं १, १२४, ६
 एवेष्टने युवतयो नमन्त १०, ३०, ६
 एवेन सद्यः पर्येति १, १६८, ३
 एवेन्द्राग्निभ्यामहावि ५, ८६, ६
 एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन् ८, ४०, १२
 एवेन्द्राग्नी पविर्वासा १, १०८, १३
 एवेन्नु कं सिंधुमेभिः ७, ३३, ३
 एवैवापागपरे १०, ४४, ७; अथर्व. २०, १४, ७
 एव इन्द्राय वायवे ९, २७, २; साम. २८७
 एव उ स्य पुरुततो ९, ३, १०; साम. १६५
 एव उ स्य वृषारयो ९, ३८, १; साम. १७४
 एव एतानि चकारेन्द्रो ८, २, ३४
 एव कविरभिहुतः ९, २७, १; साम. १२६
 एव क्षेति रथवीतिः ५, ६१, १९
 एव गन्धुरचक्रवत् ९, २७, ४; साम. १२९

एष प्रावेव जरिता ५, ३६, ४
 एष ऋतागः पुरो १, १६१, ३; वा. य. २५, २६; तं. म.
 ४, ६, ८, १
 एष तुष्टो अभिष्टुतः ९, ६७, २०
 एष ते देव नेता ५, ५०, ५
 एष दिवं वि धावति ९, ३, ७; साम. १२६२
 एष दिवं व्यासरत् ९, ३, ८; साम. १२०३
 एष देवः शुभायते ९, २८, ३; साम. १२८२
 एष देवो अमर्त्यः ९, ३, २; साम. १२५६
 एष देवो रथर्यति ९, ३, ५; साम. १२५५; नि. ६, २८
 एष देवो विष्वयुभिः ९, ३, ३; साम. १२६०
 एष देवो विषा कृतो २, ३, २; साम. १२६१
 एष द्रुमो वृषभो ६, ४१, ३
 एष धिया यात्यव्या ९, १५, १; साम. १२६६
 एष नृभिर्वि नीयते ९, २७, ३; साम. १२८८
 एष पवित्रे अक्षरम् ९, २८, २; साम. १२८१
 एष पुनानो मधुमो ९, ११०, ११
 एष पुरु धियायते ९, १५, २; साम. १२६७
 एष म कोशे मधुमो ९, ७७, १; साम. ५५६
 एष प्रत्नेन जन्मना ९, २, ९; साम. ७५८; १२६४
 एष प्रत्नेन मन्मना ९, ४२, २; साम. ७५६
 एष प्रत्नेन वयसा ९, ९७, ४७
 एष म पूर्वीरथ १, ५६, १
 एष रुक्मिभिरियते ९, १५, ५; साम. १२७०
 एष वसुनि पिबन्ता ९, १५, ६; साम. १२७२
 एष व स्तोमो मरुत इयं १, १६५, १५; १६६, १५;
 १६७, ११; १६८, १०
 एष वः स्तोमो मरुतो नमस्तान् १, १७१, २
 एष वां स्तोमो अभिनावकारि १, १८४, ५
 एष वाजी हितो नृभिः ९, २८, १; साम. १२८०
 एष वां देवावन्विता ४, १५, ९
 एष विमैरभिष्टुतो ९, ३, ६; साम. १२५७
 एष विश्वविपवते ९, ९७, ५६
 एष विश्वानि वार्या ९, ३, ४; साम. १२५८
 एष वृषा कनिष्ठद्व ९, २८, ४; साम. १२८३
 एष वृषा वृषमतः ९, ६२, ११
 एष शुष्यदाम्बः ९, २८, ६; साम. १२९१
 एष शुष्यसिष्यद्व ९, २७, ६; साम. १२९०
 एष ऋताणि दोषुवत् ९, १५, ४; साम. १२७१
 एष शुवानः परि सोमः ९, ८७, ७
 एष सूर्यमरोचयत् ९, २८, ५; साम. १२८४

एष सूर्येण हामने ९, २७, ५; साम. १२८५
 एष सोमा अधि त्वचि ९, ६६, २९
 एष स्तोम इन्द्र तुभ्य १, १७३, १३
 एष स्तोमो अचिक्रद्व ७, २०, ९
 एष स्तोमो मह उग्राय ७, २४, ५; ग. आ. १, २१
 एष स्तोमो मारुतं शर्षो अरु ५, ४२, १५
 एष स्तोमो वरुण मित्र ७, ३४, ५; ६५, ५
 एष स्य कारुर्जरत ७, ६८, ९
 एष स्य ते तन्वो २, ३६, ५; अथर्व. ६०, ६७, ६
 एष स्य ते पवन ९, ९७, ४६
 एष स्य ते मधुमो ९, ८७, ४; साम. ५३१
 एष स्य धारया सुनो ९, १०८, ५; साम. ५८४
 एष स्य परि पिच्यते ९, ६२, १३
 एष स्य पीतवे सुनो २, ३८, ६; साम. १०७८
 एष स्य भानुर्दियार्ति ४, ४५, १
 एष स्य मघो रसो ९, ३८, ५; साम. १०७७
 एष स्य मानुषीव्या ९, ३८, ४; साम. १२७६
 एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षाः ७, ६०, २
 एष स्य वां पूर्वगाव्येव सकथ ७, ६७, ७
 एष स्य सोमः पवते ९, ८४, ४
 एष स्य सोमो मतिभिः ९, ९६, १५
 एष हितो वि नीयते ९, १५, ३; साम. १२६२
 एषा गोभिररुणभिः ५, ८०, ३
 एषा जनं दर्शता बोधयन्ती ५, ८०, २
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि उयोतिः १, १२४, ३
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती १, ११३, ७
 एषा नेत्री राधमः ७, ७६, ७
 एषा प्रतीची दुहिता ५, ८०, ६
 एषा ययौ परमादन्तः ९, ८७, ८
 एषायुक्त परावतः १, ४८, ७
 एषा ग्येनी भवति ५, ८०, ४
 एषा शुभा न तन्वो ५, ८०, ५
 एषा स्या नव्यमायुर्दधाना ७, ८०, २
 एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः ६, ६५, १
 एषा स्या युजाना ७, ७५, ४
 एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री १, ८८, ६
 एषो उषा अपूर्या १, ४६, १; साम. १७८, १७२८
 एह गमन्तव्यः सोम १०, १०८, ८
 एह देवा मयोभुवा १, ९२, १८; साम. १७३५
 एह वां मुषितप्तवो ८, ५, ३३

एह हरी मन्त्रायुजा ८, १, २७; साम. १६५८
 एहि मेहि अयो दिवीवि ८, ६४, ४
 एहि मनुर्देवतुः १०, ५१, ५
 एहि वा त्रिमुचो दे, ५५, १; नि. ५, ९
 एहि स्तोमो अभि स्वराभिः १, १०, ४
 एहान्न इह होता नि १, ७६, २
 एषु पु मन्त्राणि ६, १६, १६; साम. ७: ७०५; वा. य. २६, १३
 ऐच्छाम त्वा बहुधा १०, ५१, ३;
 ऐताग्र्येषु तस्थुषः ५, ५३, २
 ऐतु पूषा रविर्भगः ८, ३१, ११
 ऐभिरग्ने दुबो गिरो १, १४, १
 ऐभिरग्ने सरथं ३, ६, ९; अथर्व. २०, १३, ४
 ऐभिर्देवे वृष्ण्या पौस्त्यानि १०, ५५, ७; साम. १७८४
 ऐषु चाकम्बि पुरुहूत १०, १४७, ३
 ऐषु चेतद् वृषण्वती ८, ६८, १८
 ऐषु धावापृथिवी १०, ९३, १०
 ऐषु धा वीरवज्रसः ५, ७९, ६
 ओकिवासा सुते सर्वा ६, ५९, ३
 ओ चित्सत्त्वात् सत्त्वा १९, १०, १; साम. ३४०;
 अथर्व. १८, १, १
 ओजस्तदस्य तित्थिषे ८, ६, ५; साम. १८२; १६५३; अथर्व.
 २०, १०७, २
 ओजिहं ते मध्यतो ३, २१, ५; तै. ब्रा. ३. ६, ७, २
 ओ त्यमह आ रथं ८, २२, १
 ओ त्ये नर इन्द्र मृतये १, १०४, २
 ओमानमापो मानूषी ६, ५०, ७
 ओमासश्चर्षणीष्टतो १, ३, ७; ऐ. आ. १. ४; वा. य.
 ७, ३३, तै. सं. १, ४, १६, १; नि. १२, ४०
 ओर्वप्रा अमर्त्या १०, १२७, २
 ओ भ्रुविर्दिव्या ७, ४०, १
 ओषधयः सं वदन्ते १०, ९७, २२; वा. य. १२, ९६;
 तै. सं. ४, २, ६, ५
 ओषधीः प्रति मोदध्वं १०, ९७, ३; वा. य. १२, ७७;
 तै. सं. ४, २, ६, १
 ओषधीरिति मातरः १०, ९७, ४; वा. य. १२, ७८; तै. सं.
 ४, २, ६, १; नि. ६, ३
 ओषमितृथिवीमहं १०, ११९, १०
 ओ पु पृथिविराधसो ७, ५९, ७
 ओ पु म याहि वाजेभिः ८, २, १९; साम. २२७
 ओ पु वृष्णः प्रयज्यन् ८, ७, ३३

ओ पु स्वसारः कारवे शृणोत ३, ३३, ९
 ओ पु ओ अग्ने शृणुहि त्वं १, १३९, ७
 ओष्ठाधिव मध्वास्त्रं वदन्ता २, ३९, ६
 ओ सुहृत इन्द्र याहि १, १७७, ५
 औष्ठास्ता रात्री परिलक्ष्म्या ५, ३०, १४
 ओर्वभृगुवज्रस्य ८, १०२, ४; साम. १८; तै. सं.
 ३, १, ११, ८
 ऊ इमं वो निष्यन्ना चिकेत १, ९५, ४
 क इमं दशभिर्मम ४, २४, १०
 क ई वेद सुते सचा ८, ३३, ७; साम. २९७; १६९६;
 अथर्व. २०, ५३, १; ५७, ११
 क ई स्वक्ता नरः समीक्षाः ७, ५६, १; साम. ४३३
 क ई स्तवरकः पृणात्को यजाने ६, ४७, १५
 क ईवते तुभ्यते १, ८४, १७; नि. १४, २६
 क उ नु ते महिमनः समस्या १०, ५४, ३
 क उ अवाकतमो यज्ञियानां ४, ४३, १
 कं वाथः कं ह गच्छथः कः ५, ७४, ३
 कः कुमारमजनयत् १०, १३५, ५
 कः सिद्धं वृक्षो निष्ठितो मध्वं १, १८२, ७
 कर्कशे वृषभो युक्त आसीत् १०, १०२, ६
 ककुहः सोम्यो रस ९, ६७, ८
 ककुहं चित्वा कवे ८, ४५, १४
 कंकतो न कङ्कतो १, १९१, १
 कण्वा इन्द्रं यदकत ८, ६, ३; साम. १३०८; अथर्व.
 २०, १३८, ३
 कण्वा इव मृगवः सूर्या इव ८, ३, १६; साम. १३६३;
 अथर्व. २०, १०, २; ५९, २
 कण्वास इन्द्र ते यति ८, ६, ३१
 कण्वेभिर्भृष्णवा ध्रुवत् ८, ३३, ३; ८६६; अथर्व. २०, ५२, ३;
 ५७, १६
 कतरा पूर्वा कतरा परायोः १, १८५, १; नि. ३, २२
 कत्यग्रयः कति सूर्यामः १०, ८८, १८
 कथा कदस्या उपसो ४, २३, ५
 कथा कविस्तुवीरवाक्कथा १०, ६४, ४
 कथा त एतदहमा चिकेतं १०, २८, ५
 कथा ते अग्ने शुचयन्त आयोः १, १४७, १
 कथा दाशेम नमसा सुदानून् ५, ४१, १६
 कथा दाशेमाग्रये १, ७७, १
 कथा देवानां कतमस्य याम १०, ६४, १
 कथा नूनं वा विमना उपस्तव ८, ८६, २

कथा महामनुष्यकस्य होतुः ४, २३, १
 कथामहे पुष्टि भराय पुष्णे ४, ३, ७
 कथामहे कर्मिणाय प्रवाम ५, ४१, ११
 कथा राधाम सखाय १, ४१, ७
 कथा शर्माय मरुतामृताय ४, ३, ८
 कथा शृणोति ह्यमानमिन्द्र ४, २३, ३
 कथा सबाधः शशमानो अस्य ४, २३, ४
 कथा ह तद्वरुणाय त्वमग्ने ४, ३, ५
 कथो नु ते परिचराणि विद्वान् ५, २९, १३
 कद्विषयस्त सुरवः ८, ९४, ७
 कदा क्षत्रमियं नरं १, २५, ५
 कदा गण्डाथ मरुतः ८, ७, ३०
 कदा चन प्रयुञ्जस्य ८, ५२, ७; वा. य. ८, ३; तै. सं. १, ४, २२, १
 कदा चन क्षीरसि ८, ५१, ७; साम. ३००; वा. य. ३, ३४; ८, २; तै. सं. १, ४, २२, १; ५, ६, ४
 कदा त इन्द्र गिर्वज्र ८, १३, २२
 कदा भुवज्यक्षयाणि ब्रह्म ६, ३५, १
 कदा सर्वमराधसं १, ८४, ८; साम. १३४३; अथर्व. २०, ६३, ५; नि. ५, १७
 कदा वसो स्तोत्रं हयंतः १०, १०५, १; साम. २२८; नि. ५, १२
 कदा वां तौग्यो विधत् ८, ५, २२
 कदा सुनुः पितरं जात इच्छात् १०, ९५, १२
 कदिरथा नैः पात्रं देवयता १, १२१, १
 कद्रु युक्तमिन्द्र त्वावतो नृन् १०, २९, ४; अथर्व. २०, ७६, ४
 कद्रु मित्राय धात्रे मनामहे ५, ४८, १; नि. ५, ५
 कद्रु मेधा विषां रयीणां १, १८१, १
 कद्रु स्तुवंत जनयन्त देवता ८, ३, १४; अथर्व. २०, ५०, २
 कद्रु न्यास्याकृतं ८, ६६, ९; अथर्व. २०, ९७, ३
 कद्रु महीरक्ष्ण अस्य तविषीः ८, ६६, १०; नि. ६, २६
 कद्रु नूनं कधप्रियः पिता १, ३८, १
 कद्रु नूनं कधप्रियो बद्ध ८, ७, ३१
 कद्विषयासु वृधसानो जग्ने ४, ३, ६
 कद्रुवाय प्रचेतसे १, ४३, १; तै. आ. १०, १७, १
 कद्रु जतस्य धर्मसि १, १०५, ६
 कद्रो जघ महानां ८, ९४, ८
 कनिष्ठद्वयमुचं प्रजुवाणः २, ४२, १; नि. ९, ४
 कनिष्ठद्वयकसे गोभिरुय ९, ८५, ५
 कनिष्ठद्वय पन्थासुतस्य ९, ९७, ३२
 कनिष्ठमिह हरिरा सुयमानः ९, ९५, १; साम. ५३०

कर्मानकेव विद्वधे ४, ३२, २३; नि. ४, १५
 कं ते दाना असकत ८, ६४, ९
 कक्ष्यो जनयोनां ८, ३, १३; अथर्व. २०, ५०, १
 कं नक्षत्रमिषयसि १०, ९९, १
 कन्या इव वहतु मे तवा उ ४, ५८, ९; वा. य. १७, ९७
 कन्याः तारवायनी ८, ९१, १
 कन्येव तन्याः शासद्वाना १, १२३, १०
 कपृक्षरः कपृक्षमुद्भातन १०, १०१, १२; अथर्व. २०, १२७, २
 कसु शिदस्य सेनयामः ८, ७५, ७; तै. सं. २, ६, ११, ७
 कसेनं त्वं युधते कुमारं ५, २, २
 कया तपतृष्वे शय्या शचिष्ठ ४, २०, ९
 कया ते अग्ने अक्षिरः ८, ८४, ४; साम. १५४९
 कया त्वं न ऊयामि ८, ९३, १९; साम. १५८६; वा. य. ३६, ७
 कया नक्षत्र आ मवदूति ४, ३१, १; साम. १६९; ६८५; अथर्व. २०, १२४, १; वा. य. २७, ३९; ३६, ४; तै. सं. ४, २, ११, २; तै. आ. ४, ४२, २
 कया नो अग्न कृतयन्मृतेन ५, १२, ३
 कया नो अग्ने वि वसः ७, ८, ३
 कया शुभा सवयसः १, १६५, १
 करंभ ओषधे भव १, १८७, १०
 कर्णगृह्णा मधवा शौरदेव्यः ८, ७०, १५
 कर्हिस्त्रितदिन्द्र यज्ररित्रे ६, ३५, ३
 कर्हिस्त्रितदिन्द्र यन्मृभिर्नृन् ६, ३५, २
 कर्हिस्त्रिता त इन्द्र चेत्यासत् १०, ८९, १४
 कर्षि क्षतासुः कवयो दग्धा ४, २, १२
 कविः कविरथा दिवि रूपमास १०, १२४, ७
 कवि केतुं धारिं भानुमग्ने ७, ६, २
 कविमग्निमुप स्तुहि १, १२, ७; साम. ३२
 कविमिव प्रचेतसं ८, ८४, २; साम. १२४५
 कर्षि मृज्जित मउर्ध्व ९, ६३, २०
 कविर्न निष्यम् ४, १६, ३; अथर्व. २०, ७७, ३
 कविर्नृचभा अभि वीमचष्ट ३, ५४, ६
 कविर्वेधस्या पर्येवि ९, ८२, २; साम. १३१८
 कवी नो मित्रावरुणा १, २, ९; साम. ८४९
 कश्छन्दसां योगं १०, ११४, ९
 कस्त उषः कधप्रिये १, ३०, २०
 कस्तमिन्द्र त्वावसुं ७, ३२, १४; साम. २८०; १६८२
 कस्ते जामिर्जनानां १, ७५, ३; साम. १५३५
 कस्ते मद्र इन्द्र रम्यो १०, २९, ३; अथर्व. २०, ७६, ३
 कस्ते मानरं विधवामचिक्क ४, १८, १२

कस्या सत्यो मदानां ४, ३१, २; साम. ६८३; अथर्व. २०, १२४, २; वा. य. २७, ४०; ३६, ५; तै. आ. ४, ४२, ३
 कस्या अथ सुजानाय ५, ५३, १२
 कस्य नूनं कतमस्यामृतानां १, २४, १
 कस्य नूनं परीणसो ८, ८४, ७; साम. ३४
 कस्य बह्मणि जुगुपुर्वा १, १६५, २
 कस्य वृषा सुते सचा ८, ९३, २०; तै. आ. २, ४, ५, ६; ७, १३, १
 कस्य स्विस्सवनं वृषा ८, ६४, ८
 का त उपेतिर्मनसो १, ७६, १
 का ते अस्वरंकृतिः सूक्तैः ७, २९, ३
 का मर्यादा वयुना कद्ध वामं. ४, ५, १३
 कामस्तदमे समवर्तताधि १०, १२९, ४; तै. आ. २, ४, १, १०; ८, ९, ४; तै. आ. १, २३, १
 कायमानो वनात्वां ३, ९, २; साम. ५३; नि. ४, १४
 का राधदोत्राश्विना १, १२०, १
 कारुहं ततोऽभिषक् ९, ११२, ३; नि. ६, ६
 का वां मृदुपमातिः कयानः ४, ४३, ४
 काव्येऽभिरदाभ्या ७, ६६, १७
 कासीत्प्रमा प्रतिभा १०, १३०, ३
 का सुदुतिः शवसः सुवृमिन्द्रः ४, २४, १
 किं स ऋधक् कृणवद्य सहस्रं ४, १८, ४
 किं सुवाहो स्वगुरे १०, ८६, ८; अथर्व. २०, १२६, ८
 किं स्विदासीद्विष्टानमारंभ १०, ८१, २; वा. य. १७, १८; तै. सं. ४, ६, २, ४
 किं स्विदने क उ स वृक्ष आस (०। मनीषिणो) १०, ८१, ४; वा. य. १७, २०; तै. सं. ४, ६, २, ५; तै. आ. २, ८, ९, ६
 किं स्विदने क उ स वृक्ष आस (०। संतस्थाने) १०, ३१, ७
 किं स्विदो राजा जगृहे १०, १२, ५; अथर्व. १८, १, ३३
 कितवासो यद्विरिपुर्न ५, ८५, ८; तै. सं. ३, ४, ११, ६
 किं ते कृणवन्ति कीकटेषु गावः ३, ५३, १४; नि. ६, ३२
 किं देवेषु त्वज एनश्चकथं १०, ७९, ६
 किं न इन्द्र जिवांससि १, १७०, २
 किं नो अस्व द्रविणं कद्ध रत्नं ४, ५, १२
 किं नो भ्रातरगस्त्य १, १७०, ३
 किमंग त्वा ब्रह्मणः सोम ६, ५२, ३
 किमंग त्वा मन्वन्मोजमाहुः १०, ४२, ३; अथर्व. २०, ८९, ३
 किमङ्ग रभ्रचोदनः ८, ८०, ३
 किमत्र दक्षा कृणुधः १, १८२, ३
 किमग्रे पर्यासते ८, ८, ८

किमयं त्वां वृषाकपिः १०, ८६, ३; अथर्व. २०, १२६, ३
 किमस्य मद किम्वस्य ६, २७, १
 किमाग आस वरुण उयंष्ट ७, ८६, ४
 किमादमन्नं सस्यं सलिभ्यः ४, २३, ६
 किमादुतालि वृत्रहन् ४, ३०, ७
 किमिच्छन्ती सरमा मेदमान १०, १०८, १; नि. ११, २५
 किमिते विष्णो परि चक्ष्यं भूत् ७, १००, ६; साम. १६२५; तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ८
 किमिदं वां पुराणवत् ८, ७३, ११
 किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठान आ १, १६१, १
 किमु विदस्यै निविदो ४, १८, ७
 किमु नु वः कृणवामा २, २९, ३
 किमेता वाचा कृणवा तवाहं १०, ९५, २; शत. आ. ११, ५, १, ७
 किं भ्रातासद्यदनाथं भवति १०, १०, ११; अथर्व. १८, १, १२
 किमयः शिखमस एष आस ४, ३५, ४
 किवती बोषा मर्वतो वधूयो १०, २७, १२
 किमस्तिदिन्द्रो अय्येति ४, १७, १२
 किवात्या यत्समया भवति १, ११३, १०
 कीदृक्किन्द्रः सरमे का द्वाका १०, १०८, ३
 कीरिभिदि त्वामवसे जुहाव ७, २१, ८
 कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः १, १६५, ३; वा. य. ३३, २७
 कुत्राचिद्यस्य समृतौ ५, ७, २; तै. सं. २, १, ११, ३
 कुरसा एते हर्यन्वाय शूषं ७, २५, ५
 कुरसाय शुष्णमश्रुवं निबर्हो ४, १६, १२
 कुमारं माता युवतिः समुत्थं ५, २, १
 कुमारश्रित्पितरं २, ३३, १२
 कुरुध्वणमावृणि १०, ३३, ४
 कुर्मस्त आधुरजरं यदमे १०, ५१, ७
 कुविष्कककुविस्करत् ८, ९१, ४
 कुविस्त देवीः सनयो नवो ४, ५१, ४
 कुविसस्य प्र हि मजं ३, ४५, २४; साम. १६६८; अथर्व. २०, ७८, ३
 कुविसु नो गविष्टये ८, ७५, ११; साम. १६४९; तै. सं. २, ६, ११, ३
 कुविदङ्ग नमसा ये वृषासः ७, ९१, १
 कुविदङ्ग प्रति यथा विदस्यन् १०, ६४, १३
 कुविदङ्ग यवमन्तो यवंचित् १०, १३१, २; अथर्व. २०, १२५, २; वा. य. १०, ३२, १९, ६; २३, ३८; तै. सं. १, ८, २१, १, ५, २, ११, २; तै. आ. २, ६, १, ३
 कुविद् वृषवन्तीभ्यः ९, १९, ५

कुविद्यो अग्निहव्यस्य १, १४३, ६
 कुविन्मा गोपां करते जनस्य ३, ४३, ५
 कुपुंसकस्तद्वर्णीत् १, १९१, १६
 कुह त्या कुह न भुता ५, ७४, २
 कुह याप्ता सुहृति काव्यस्य १, ११७, १०
 कुह भुत इन्द्रः कस्मिन्नद १०, २२, १
 कुह स्वः कुह जगन्धुः ८, ७३, ४
 कुह स्विहोवा कुह वस्नोग्नि १०, ४०, २; नि. ३, १५
 कुसिउजायते मनयासु नद्यः १०, ४, ५
 कुडो देवानिनाद्या ५, ७४, १
 कुण्ड पाजः प्रमिति न प्रवर्षी ४, ४, १; वा. य. १३, ९;
 तै. सं. १, २, १४, १; नि. ६, १२
 कुणोत् भूमं वषणं ३, २९, ९
 कुणोत्स्यै वरिवो य इथा ४, २४, ६
 कुण्वंनो वरिवो गवे ९, ६५, ३; साम ८३२
 कुतं चिदि द्वा सुनेमि द्वेष ४, १०, ७
 कुतं न खत्री वि चिकीति देवने १०, ४३, ५; अथर्व.
 २०, १७, ५; नि. १, २०
 कुतं नो यजं विदधेष चारं ७, ८४, ३
 कुतानीदस्य करवां ९, ४७, २
 कुने चिदथ मरुतो रणम् ७, ५७, ५
 कुभि रत्नं यजमानाय ७, १६, ६
 कुभि रत्नं सुमनितः ३, १८, ५
 कुभी नो अदयो देव १०, ९३, ९
 कुवक्षिरफाल १०, ११७, ७
 कुष्णः श्वेतोऽरुषो १०, २०, ९
 कुष्णं न एम रुजतः ४, ७, ९
 कुष्णं मिथानं हरवः सुपर्णा १, १६४, ४७; अथर्व. ६, २२, १;
 ९, १०, २२; १३, ३, ९; तै. सं. ३, १, ११, ४; नि. ७, २४
 कुष्णपूतौ वेविजे अस्य १, १४०, ३
 कुष्णा यदेनीमभि १०, ३, २; साम. १५४७
 कुष्णा यद्वोऽवकणीषु सोदत १०, ६१, ४
 कुष्णा रजांसि पत्सुतः ८, ४३, ६
 केतुं यजानां विवशस्य साधनं ३, ३, ३
 केतुं कृण्वन्दिबस्परि ९, ६४, ८; साम. ९५९
 केतुं कृण्वन्केतवे १, ६, ३; साम. १४७०; अथर्व. २०, २६, ६;
 ४७, १२; ६९, ११; वा. य. २९, ३७; तै. सं.
 ७, ४, २०, १; तै. आ. ३, ९, ४, ३
 के से अग्ने रिपवे ५, १२, ४
 के ते नर इन्द्र १०, ५०, ३
 केतेन शर्मन्सचते ८, ६०, १८

के से मर्यकं वि यवस्त ५, २, ५
 केश्यमि केशी १०, १३६, १; नि. १२, २६
 के हा नरः श्रष्टमा ५, ६१, १
 को अग्निमीदं हविषा १, ८४, १८; नि. १४, २७
 को अद्या वेद क इह प्र वीचन कम् १०, १२९, ६; तै. आ.
 २, ८, ९, ५
 को अद्या वेद क इह प्र वीचनेवां ३, ५४, ५
 को अल नर्वो देवकामः ४, २५, १
 को अण युष्टं १, ८४, १६; साम ३४१, अथर्व. १८, १, ६;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; नि. १४, २५
 को अस्य वीरः गधमादमाप ४, २३, २
 को अस्य वेद प्रथमस्याहः १०, १०, ६; अथर्व. १८, १, ७
 को अस्य शुष्मं तन्निर्णी ५, ३२, ९
 को ददर्श प्रथमं १, १६४, ४; अथर्व. ९, ९, ४
 को देवयन्तमभवत् १, ४०, ७
 को देवानामखो अणा ४, २५, ३
 को नानाम वक्षमा ४, २५, २
 को नु मर्या अमिधितः ८, ४५, ३७; तै. आ. १, ३, १; नि. ४, २
 को नु वा मित्रावरुणावृतायन ५, ४१, १
 को नु वा मित्रास्तुतो ५, ६७, ५
 को न्वत्र मरुतो १, १६५, १३
 को मा ददर्श कतमः १०, ५१, २
 को मृळाति कतम ४, ४३, २
 को व स्तोमं राधति १०, ६३, ६
 को वक्षाना वसवः ४, ५५, १
 को वां दागासुमतये १, १५८, २
 को वामघा पुष्णां ५, ७४, ७
 को वामघा करते ४, ४४, ३; अथर्व. २०, १४३, ३
 को वेद जानमेषां ५, ५३, १
 को वेद नूनमेषां ५, ६१, १४
 को वोऽस्तर्मकत १, १६८, ५
 को वो महान्ति महता ५, ५९, ४
 को वो वर्षिष्ठ आ नरो १, ३७, ६
 क्रतुमावा जरिता १०, १००, ११
 क्रतुयन्ति क्रतवो १०, ६४, २
 क्रतुयन्ति क्षितयो ४, २४, ४
 क्रव इन्पूर्णसुदरं ८, ७८, ७
 क्रवः समह वीनता ७, ८९, ३
 कृत्वा दक्षस्य तस्यो ३, २, ३
 कृत्वा दक्षस्य रथं ९, १६, २
 कृत्वा वा अस्तु श्रेष्ठः ६, १६, २६; तै. आ. २, ४, ६, २

कृत्वा सही अनुपवधं १, ८१, ४; साम. ४२३
 कृत्वा सवस्य तविषीषु १, १२८, ५
 कृत्वा शुक्रमिरक्षभिः ९, १०२, ८
 कृत्वा हि द्रोणे अजयसे ६, २, ८
 कृत्वे दक्षाय नः कवे ९, १००, ५
 कृत्वा दमभिः प्र हिणोमि १०, १६, ९; अथर्व. १२, २, ८;
 वा. न. ३५, १९
 क्राणा रुद्रा मरुतो १०, ९२, ३
 क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः १, ५८, ३
 क्राणा शिशुर्महीनां ९, १०२, १; साम. ५७०, १०१३
 क्रीकं वः शर्धो १, ३७, १; तै. सं. ४, ३, १३, ६; नि. ७, २
 क्रीकं त्यस्य सुनृता ८, १३, ८
 क्रीलक्षो रश्म ५, १९, ५
 क्रीलुर्मलो ९, २०, ७; साम. ९७४
 क१ त्वानि नौ सख्या ७, ८८, ५
 कव१त्वा वसू पुकृताय ६, ६३, १
 कव१त्री यक्रा त्रिष्टुतो १, ३४, ९
 कव नूनं सुदानवो ८, ७, २०
 कव नूनं कद्रो अर्थ १, ३८, २
 कव वः सुज्ञा नम्यांसि १, ३८, ३
 कव१ वोऽद्याः कवा१भीशवः ५, ६१, २
 कव१स्य ते रुद्र सृलवाकुः २, ३३, ७
 कव१स्य वीरः को अपश्यद् ५, ३०, १
 कव१स्य वृषभे युवा ८, ६४, ७; साम. १४२
 कव१स्या नो मरुतः १, १६५, ६; तै. मा. २, ८, ३, ५
 कव सिद्धय कतमास्त्वहिना १०, ४०, १४
 कव सिद्धय रजसो महः १, १६८, ६
 कव सिद्धासां कतमा पुराणी ४, ५१, ६
 कवेवय कवेदसि ८, १, ७; साम. २७१
 क्षत्रं जिव्यतमुत ८, ३५, १७
 क्षत्राय त्वं अयसे १, ११३, ६
 क्षत्राय त्वमयसि ८, ३७, ६
 क्षप उरक्ष दीदिहि ७, १५, ८
 क्षपो राजन्मुत १, ७९, ६; साम. १५६३; वा. व. १५, ३७;
 तै. सं. ४, ४, ४, ५
 क्षिबन्तं त्वमक्षिबन्तं ४, १७, १३
 क्षेति क्षेमेभिः साधुभिः ८, ८४, ९
 क्षेमिब वि मनुः १, ११०, ५
 क्षेमज पतिना वचं ४, ५७, १; तै. सं. १, १, १४, २;
 नि. १०, १५

क्षेमस्य पते मधुमन् ४, ५७, २; तै. सं. १, १, १४, ३;
 नि. १०, १६
 क्षेमादपश्यं सनुतः ५, २, ४
 क्षेमस्य च प्रयुजश्च ८, ३७, ५
 क्षेमो न साधुः १, ६७, २
 स्त्रे रथस्य क्षेऽनसः ८, ९१, ७; अथर्व. १४, १, ४१
 गच्छतं वाङ्मनो गृहं ८, ८५, ६
 गणानां त्वा गणपतिं २, २३, १; तै. सं. २, ३, १४, ३
 गंता नो वक्षं वक्षिषाः ५, ८७, ९
 गन्तारा हि त्योऽवसे १, १७, २
 गंत्यामि सवना हरिभ्यो ६, २३, ४
 गन्धर्व इत्या पदमस्य रक्षति ९, ८३, ४
 गमद्वाजं वाजयन्तिन्द्र मर्यः ७, ३२, ११
 गमज्जसो वसूत्या हि शंसिचं १०, ४४, ५; अथर्व. २०, ९४, ५
 गंभीरौ उदधीरिच ३, ४५, ३; साम. १७२०
 गंभीरेण न उरुणामत्रिम्बेवः ६, २४, ९
 गयस्कानो अमीवहा १, ९१, १२; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गर्भं चेहि सिनीवालि १०, १८४, २; अथर्व. ५, २५, ३;
 सत. मा. १४, ९, ४, २०
 गर्भे नु नौ जनिता वंपती कः १०, १०, ५; अथर्व. १८, १, ५
 गर्भे नु सं नम्वेषामवेद ४, ६७, १; वे. भा. २, २४
 गर्भे मातुः पितृपिता ६, १६, ३५; साम. १३९७
 गर्भे वोचामवधुर्वत्समासनि १०, ५३, ११
 गर्भो यज्ञस्य देवयुः ८, १२, ११
 गर्भो वो अर्षा गर्भः १, ७०, ३
 गवामिव जिवसे शृंगमुत्तमं ५, ५९, ३
 गवाशिरं मन्थिमिद्र शुक्रं ३, ३२, २
 गव्यन्त इन्द्रं सख्याव विप्राः ४, १७, १६
 गव्यो नु नो वधा पुरा ८, ४६, १०; साम. १८६
 गाथपतिं मेघपतिं १, ४३, ४
 गाथजवसं सत्यति ८, २, ३८
 गामग्नैव वा हवति १०, १४६, ४; तै. मा. २, ५, ५, ७
 गावन्नेन प्रति मिमीते अर्कं १, १६४, २४; अथर्व. ९, १०, २
 गावत्साम नमन्वं १, १७३, १
 गावन्ति त्वा गावन्तिजो १, १०, १; साम. ३४९, १३४४;
 तै. सं. १, ६, १२, २; नि. ५, ५
 गार्हपत्येन संव १, १५, १२
 गाव इव ग्रामं वृक्षिरिवाग्वा १०, १४९, ४
 गाव उपावतावतं ८, ७२, १२; साम. ११७; १६०२;
 वा. व. १३, १९, ७१

गावजिह्वा समन्वयः ८, २०, २१; साम. ४०४
 गावो न वृषमुप वसित ८, ४६, ३०
 गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छा ६, २८, ५. अथर्व.
 ४, २१, ५; तै. भा. २, ८, ८, १२
 गावो यमं प्रभुता अयो अक्षन् १०, २७, ८
 गिरवजिह्वि जिह्वे ८, ७, ३४
 गिरव वास्ते गिर्वाहः ८, २, ३०
 गिरस्त इन्द्र ओजसा ९, २, ७; साम. १०४३
 गिरा जात इह स्तुत ९, ६२, १५
 गिरा व पता वृषजद्वरी ते ७, ३६, ४
 गिरा वदी सवन्धः ९, १४, २
 गिरा वज्रो न संभृतः ८, ९३, २; साम. १२२४; अथर्व.
 २०, ४७, ३; १३७, १४; तै. भा. १, ५, ८, ३
 गिरिर्न यः स्वतर्वां ऋष्य इन्द्रः ४, २०, ६
 गिरीरञ्जामजमानां आधारय १०, ४४, ८; अथर्व. २०, ९४, ८
 गिरो जुषेधामध्वरं जुषेधां ८, ३५, ६
 गिर्वेणः पाहि नः सुतं ३, ४०, ६; साम. १९५; अथर्व. २०, ६, ६
 गीर्नं मुवनं समसापगृहं १०, ८८, २
 गीर्मिर्मिः प्रमतिमिच्छमान ७, ९३, ४; तै. भा. ३, ६, ९, १
 गुहा गिरो निहितमृधगक्षी १०, ७९, २
 गुहा सतीत्य एमना ८, ६, ८
 गुहा हितं गुहं गृहं २, ११, ५
 गृहता गुहं समो १, ८६, १०
 गृणाना जमदग्निना ३, ६२, १८; साम. ६६५
 गृणानो अग्निरोभिर्दक्ष १, ६२, ५
 गृणे तदिन्द्र ते तव ८, ६२, ८; साम. ३९१
 गृमीतं ते मन इन्द्र द्विवर्हाः ७, २४, २
 गृष्णामि ते सोमगत्वा व हस्तं १०, ८५, ३६; अथर्व. १४, १, ५०
 गृष्टिः सख्यः स्वधिरं तवानां ४, १८, १०
 गृहं गृहमहना बाल १, १२३, ४
 गृहमेवास आगत ७, ५९, १०; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गृहो वाम्बरंकृतो १०, ११९, १३
 गोजिता बाहु अमितकनुः १, १०२, ६
 गोभिः सोमो रथजिह्व ९, ७८, ४
 गोभिर्दं गोभिर्दं वज्रबाहुं १०, १०३, ६; साम. १८५४;
 अथर्व. ६, ९७, ३; १९, १३, ६; वा. य. १७, ३८;
 तै. सं. ४, ६, ४, २
 गोभिर्मिभिर्दं वधिरं वृषारं ३, ५०, ३
 गोभिर्दं दीमन्वे अक्षत ८, २, ६; नि. ५, ३
 गोभिर्वाजो अयवसे सोमरी ८, २०, ८

गोभिर्हरेमामतिं दुग्धं १०, ४२, १०; ४३, १०; ४४, १०;
 अथर्व. ७, ५०, ७; २०, १७, १०; ८९, १०; ९४, १०
 गोमदवावद्वयवसुवीरं ५, ५७, ७
 गोमदु वु नामाया २, ४१, ७; वा. य. २०, ८१
 गोमद्विष्वक्वद्वसु ७, ९४, ९
 गोमद इन्द्रो अयवत २, १०५, ४; साम. ५७४; १६११
 गोमदः सोम वीरवद् ९, ४२, ६
 गोमातरो वसुधुमयस्त १, ८५, ३
 गोमो अग्नेऽविमो अयो यज्ञः ४, २, ५; तै. सं. १, ६, ६, ४;
 ३, १, ११, १
 गोमातुरदादजमातुरदाद् ७, १०३, १०
 गोमातुरेको अजमातुरेकः ७, १०३, ६
 गोविष्वक्वद्वसुविद्विष्वक् ९, ८६, ३९; साम. ९५०
 गोवा इन्द्रो नृवा ९, २, १०; साम. १०४५
 गोषु प्रशक्ति वनेषु धिक्ते १, ७०, ९
 गौरमीमेदु वामं मिधंतं १, १६४, २८; अथर्व. ९, १०, ६;
 १, ८; नि. ११, ४२
 गौरीमिमाव सलिकानि १, १६४, ४१; अथर्व. ९, १०, २१;
 १३, १, ४२; तै. भा. २, ४, ६, ११; तै. भा. १, ९, ४;
 नि. ११, ४०
 गौर्धयति मरुतां ८, ९४, १; साम. १४९
 ग्राह वज्ररश्म वावृधन्त ६, ६८, ४
 ग्रन्थि न वि ष्य ग्रन्थितं ९, २७, १८
 ग्रावाण उपरेष्वा १०, १७५, ३
 ग्रावाणः सविता नृ वो १०, १७५, ४
 ग्रावाणः सोम नो हि कं ६, ५१, १४
 ग्रावाणेष तदिदं अरेवे २, ३९, १
 ग्रावाणो अप वृष्णनां १०, १७५, २
 ग्रावाणो न वृषः सिन्धुमात १०, ७८, ६
 ग्रावा वद्वक्व रक्षांसि सैवतुः १०, ३६, ४
 ग्राव्णा गुहो अभि वृतः ९, ६७, १९
 ग्राव्णो ग्राह वृषुजानः सपर्व ५, ४०, ८
 ग्रीवाम्यस्त उणिहाम्यः १०, १६३, २; अथर्व. २, ३३, २;
 २०, ९६, १८
 घृमेव विष्मतिव जज्ञ १, ३६, १६
 चर्मा समन्ता विवृतं व्यापतुः १०, ११४, १
 चर्मैव मधु जडरे समेक १०, १०६, ८
 वृतं न वृतं तद्वरेषाः ४, १०, ६; तै. सं. २, २, १२, ७
 वृतवृद्धा मनोवृजो १, १४, ६
 वृतप्रतीकं व वृत्तत्वं १, १४३, ७; तै. भा. १, २, १, १२
 वृतवृषः सोम्या ८, ५९, ४

घृतमस्रैर्वधयश्च वधेन १०, ६९, २
 घृतं पवस्व आग्या ९, ४९, ३; साम. १४३७
 घृतं मिमिक्षे घृतस्य २, ३, ११; वा. य. १७, ८८; तै. आ.
 १०, १०, २
 घृतवती भूतनानामभिधि ६, ७०, १; साम. ३७८;
 वा. य. ३४, ४५
 घृतवन्तः पावक ते ३, २१, २; तै. आ. ३, ६, ७, १
 घृतवन्तमुप मामि १, १४२, २
 घृताहवन कीदृश १, १२, ५
 घृताहवन संश्लेमा १, ४५, ५
 घृतेन गावापृथिवी अभीकृते ६, ७०, ४
 घृतेनाग्निः समज्यते १०, ११८, ४
 घृपुः ज्येताय कृत्वते १०, १४४, ३
 घृपुं पावकं वानिनं १, ६५, १२
 घ्नो घृत्रमतरज्जोदसी १, ३६, ८
 घ्नन्मृध्नाण्यप द्विषो ८, ४३, २६
 चकार ता कृणवन्तु नमम्या ७, २६, ३
 चक्रवांस क्रमवस्तदपृच्छत १, १६१, ४
 चक्रं यदस्याप्त्वा निवृत्तं १०, ७३, ९; साम. ३३१
 चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपने ५, ३६, ३
 चक्राणामः परीणहं पृथिव्या १, ३३, ८
 चक्राथे हि सधयङ् नाम भद्रं १, १०८, ३
 चाक्रिर्दिवः पवते कृत्रो रमः २, ७७, ५
 चाक्रियो विश्वा भुवना ३, १६, ४
 चक्षुर्नो देवः सविता १०, १५८, ३
 चक्षुर्नो जेहि चक्षुषे १०, १५८, ४
 चक्षुषः पिता मनसा हि धीरः १०, ८२, १; वा. य. १७, २५,
 तै. सं. ४, ६, २, ४
 चतस्र इं घृनदुहः सचंते ९, ८९, ५
 चतुःसहस्रं गव्यस्य ५, ३०, १५
 चतुरश्रिद्विमानात् १, ४१, ९; नि. ३, १६
 चतुर्देशान्ये महिमानो अस्य १०, ११४, ७
 चतुर्भिः साकं नवतिं च नाम १, १५५, ६
 चतुष्कपर्दा युवतिः सुपेक्षाः १०, ११४, ३; तै. आ.
 १, २, १, २७; ३, ७, ६, ५, ७, १४
 चतुर्दिग्वाजिनो देव १, १६२, १८; वा. य. २५, ४१;
 तै. सं. ४, ६, ९, ३
 चत्तो इतज्जन्तुतः १०, १५५, २
 चत्वार इं विजति क्षेमयन्तः ५, ४७, ४
 चत्वारिंशद्वारयस्य १, १२६, ४
 चत्वारि ते असुर्याणि नाम १०, ५४, ४

चत्वारि वाक्परिमिता पदानि १, १६४, ४५; अथर्व.
 ९, १०, २७; तै. आ. २, ८, ८, ५; शत. आ.
 ४, १, ३, १७; नि. १३, ९
 चत्वारि अंगा अयो अस्य पात्रा ४, ५८, ३; वा. य. १७, ९१;
 तै. आ. १०, १०, २; नि. १३, ७
 चत्वारो मा वैजवनस्य वानाः ७, १८, २३
 चत्वारो मा मज्जन्तस्य १, १२२, १५
 चनिहं देवा ओषधीषु ७, ७०, ४
 चन्द्रमसि चन्द्रार्थं हरितं ३, ३, ५
 चन्द्रमा सप्तम्वरा १, १०५, १; साम. ४१७; अथर्व.
 १८, ४, ८९; वा. य. ३३, ९०
 चन्द्रमा मनसो जातः १०, ९०, २३; अथर्व. १९, ६, ७;
 वा. य. ३१, १२; तै. आ. ३, १२, ६
 चमूयच्छातः शकुनो ९, ९६, १९; साम. ११७७
 चम्बवन्तो रुद्राणि ८, ७२, ५
 चमित्र हि वेरिवाच्येतिपर्ण १, ११६, १५
 चक्रे यस्तमीत्य ९, ५२, ३
 चक्रेत्यं मरुतः पृथु १, ६४, १४
 चर्चणीघृतं मघकानमुप्युधं ३, ५१, १; साम. ३७४
 चाकल्पे तेन अययो मनुष्याः १०, १३०, ६
 चिकित्स्विन्नमनसं ५, २२, ३
 चिते तद्वा सुराधसा १०, १४३, ४
 चित्तिमधिचिं चित्तवद ४, २, ११; तै. सं. ५, ५, ४, ४
 चित्तिरपां वसे विश्वायुः १, ६७, १०
 चित्तिरा उपवर्धनं १०, ८५, ७; अथर्व. १४, १, ६
 चित्र इच्छिगोस्तृणस्य १०, ११५, १; साम. ६४
 चित्र इन्द्राजा राजका इन्द्रयके ८, २१, १८
 चित्रं इ यद्वा भोजनं न्वस्ति ७, ६८, ५
 चित्रं तद्वा मरुतो याम २, ३४, १०
 चित्रं देवानामुदगादनीकं १, ११५, १; ऐ. आ. ३, ९; अथर्व.
 १३, २, ३५; २०, १०७, १४; वा. य. ७, ४२;
 १३, ४६; तै. सं. १, ४, ४३, १, २, ४, १४, ४; तै. आ.
 २, ८, ७, ३; तै. आ. १, ७, ६, २, १३, १; नि. १२, १६
 चित्रस्ते भानुः क्रतुया अभि १०, १००, १२
 चित्रा वा येषु कीदृतिः ५, १८, ४
 चित्रैर्गजिभिर्वपुषे १, ६४, ४
 चित्रो यदभ्राट् जेतो न विष्णु १, ६६, ६
 चित्रो वोऽस्तु यामः १, १७२, १
 चोदयतं सूनुताः दिव्यतं धिय १०, ३९, २
 चोदयित्री सूनुतानां १, ३, ११; वा. य. २०, ८५; तै. सं.
 ४, १, ११, २

छुम्बस्तुभः कुम्भस्तुभः ५, ५२, १२

छर्दिष्यस्तमदाभ्यं ८, ८५, ५

जगता सिन्धुं दिव्यस्तभाय १, १६४, २५; अथर्व. ९, १०, ३

जगृम्भा ने दक्षिणभिन्ना हस्तं १०, ४७, १; साम. ३१७;
तै. भा. १, ८, २, ५

जघने चोद एषां ५, ६१, ३

जघन्यौ हन्त मित्रेकस्रोतः १, १७४, ६

जघन्यौ च हरिभिः संभृत १, ५२, ८

जघान वृत्तं स्वधित्विर्वनेव १०, ८९, ७

जग्निवृत्तमभिप्रियं ९, ६१, २०; साम. ८१६

जज्ञान एव व्यवधानं स्पृष्टः १०, ११३, ४

जज्ञानं सप्तमातरो ९, १०२, ४; साम. १०१

जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ ७, ९८, ३; अथर्व. २०, ८७, ३

जज्ञानो नु शतक्रतुः ८, ७७, १

जज्ञानो हरितो वृषा ३, ४४, ४

जज्ञिष हत्या गोपीध्याय हि १०, २५, ११

जनं वज्रिन्महि सिन्धु ६, १९, १२

जनयज्रोचना दिवो ९, ४२, १

जनस्य गोपा अजनिष्ट ५, ११, १; साम. ९०७; वा. य.
१५, २७; तै. सं. ४, ४, ४, २

जनाय चिद्य ईधत उ लोकं ६, ७३, २; अथर्व. २०, ९०, २

जनासो अभि दधिरे सहः १, ३६, २

जनासो वृक्तवर्हिषो ८, ५, १७

जनिता दिवो अनिता पृथिव्या ८, ३६, ४

जनिताश्चानां अनिता गवां ८, ३६, ५

जनिष्ट योषा पतयस्कनीनक १०, ४०, ९

जनिष्ट हि जेभ्यो अग्ने अह्नां ५, १, ५; तै. सं. ४, १, ३, ४

जनिष्टा उग्रः सहसे तुराय १०, ७३, १; वा. य. ३३, ६४;
तै. भा. २, ८, ३, ४

जनिष्टा देववीतये ६, १५, १८

जनीयस्तो न्यग्रवः ७, ९६, ४; साम. १४६०; अथर्व.
१४, २, ७२

जर्ज्विहो मरुतस्वेभ्येण ७, ५८, २

जने न शेष आहूयः १, ६९, ४

जनो यो मित्रावरुणा १, १२२, ९

जन्मजन्मजिहितो जातवेदा ३, १, २१

जन्मवत्तममितो १, १८२, ४

जयतं च प्र स्तुतं च ८, ३५, ११

जयतामिव तन्वतुः १, २३, ११

जवेम कारे पुक्कृत कारिणः ८, २१, १२

जरतीमिरोषधीभिः ९, ११२, २

जरमाणः समिध्यसे १०, ११८, ५

जराबोध तद्विविद्धि १, २७, १०; साम. १५; १६६३;
नि. १०, ८

जातवेदसे सुनवाम सोममरानि १, ९९, १; तै. भा. १०, २, १;
नि. १४, ३३

जातो अग्नी रोचते ३, २९, ७

जातो जायते सुदिन्यवे ३, ८, ५; तै. भा. ३, ६, १, ३

जातो यदग्ने भुवना व्यस्यः ७, १३, ३; तै. सं. १, ५, ११, २

जानत्यङ्गः प्रथमस्य १, १२३, ९

जानन्ति वृष्णो अरुणस्य ३, ७, ५

जानन्तो रूपमकृपन् विप्राः १०, १२३, ४

जामिः सिन्धुनां आतरे १, ६५, ७

जाम्यतीतये धनुः ८, ७२, ४

जाया तप्यते कितवस्व हीना १०, ३४, १०

जायेवस्तं मधवस्येदयो निः ३, ५३, ४

जायेव पत्यावधि शेव मंहसे ९, ८२, ४

जिघर्ष्यामि इविषा २, १०, ४; वा. य. ११, २३; तै. सं.
४, १, २, ४

जिह्वां जुनुवेऽवतं तथा १, ८५, ११

जिह्वाय चरितवे मघोनी १, ११३, ५

जिह्वाभिरह नक्षमद् ८, ४३, ८

जीमूनस्येव भवति प्रतीकं ६, ७५, १; वा. य. २९, ३८;
तै. सं. ४, ६, ६, १

जीवं रुदन्ति वि मयन्ते १०, ४०, १०; अथर्व. १४, १, ४६

जीवास्तो अभि धेतना ८, ६७, ५; नि. ६, २७

जुजुषो नासत्योत वमि १, ११६, १०

जुषद्व्या मानुषस्य १०, २०, ५

जुषस्व नः समिधमग्ने अद्य ७, २, १

जुषस्व सप्रयस्तमं १, ७५, १; तै. भा. ३, ६, ७, १

जुषस्वाग्र हलया सजोषाः ५, ४, ४

जुषाणो अग्ने प्रति ह्यमेव १०, १२२, २

जुषाणो अङ्गिरस्तमेमा ८, ४४, ८

जुषेथा वज्रमिष्टये ८, ३८, ४

जुषेथा वज्रं बोधतं हवस्य मे विधेह ८, ३५, ४

जुषेथा वज्रं बोधतं हवस्य मे सत्तो २, ३६, ६

जुष्ट इन्द्राय मत्सरः ९, १३, ८; साम. ११९४

जुष्टी नरो ब्रह्मणा वः पिबुणां ७, ३३, ४; तै. भा. २, ४, ३, १

जुष्टो वयूना अतिधिर्दुरोणे ५, ४, ५; अथर्व. ७, ७३, ९;
तै. भा. २, ४, १, १; नि. ४, ५

जुष्टो मदाय देवताय इन्द्रो ९, ९७, १९

जुहो हि वृत्तो असि १, ४४, २; साम. १७८१
 जुह्वी न इन्द्रो सुपथा सुगानि ९, ९७, १६
 जुहुसाणा चिद्विना ८, २६, ५
 जुहुरे वि चितयन्तो ५, १९, २; नि. ४, १९
 जेतानृभिस्त्रिः पृथु रूरः १, १७८, ३
 जोषयन्तो न सूर्या मन्त्रये १, १६७, ५
 जोषा सवितर्यस्य ते १०, १५८, २
 जोष्यन्ते समिधं जोष्याहुति २, ३७, ६
 जोष्यो अग्निः प्रथमः २, १०, १
 जोषा अग्नौ सवसा नो २, १०, ३
 जमया अन्न वसवो रन्त देवा ७, ३९, ३; नि. १२, ४३
 ज्यायांसमस्य यतुनस्य केशु ५, ४४, ८; नि. ६, १५
 ज्येष्ठ आह चमसाद्वाकरेति ४, ३३, ५
 ज्येष्ठेन मोतस्त्रिद्राय सोमं ८, २, २३
 ज्योतिर्गन्तस्य पवते मधुप्रियं ९, ८६, १०; साम. १०३१
 ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु ३, ३९, ८
 ज्योतिर्वृणीत तमसो विजान ३, ३९, ७
 ज्योतिष्मतीमविति धारयत् १, १३६, ३
 ज्योतिष्मन्तं केशुमन्तं ८, ५८, ३
 त आदित्या आ गता सर्वतातये भूत १, १०६, २
 त आदित्या आ गता सर्वतातये वृषे नो १०, ३५, ११
 त आदित्या उरवो २, १७, ३
 त आयजन्त व्रविणं समस्ता १०, ८२, ४; वा. य. १७, २८, १
 तै. सं. ४, ६, २, २; नि. ६, १५
 त इन्द्राः शवसा वृष्णवेणाः ६, ६६, ६
 त इन्द्रानां सधमाद् आसन् ७, ७६, ४
 त इन्द्रे वि सुभग त आहुति ८, १९, १८
 त इन्द्रियं हृदयस्य प्रकेतैः ७, ३३, ९
 त इन्द्रस्य मधुमहि त्रिप्र ३, ३२, ४
 त उक्षितासो महिमानं १, ८५, २
 त उमास वृषण ८, २०, १२
 त ऊ पु णो महो यजत्राः १०, ६१, २७
 तं यज्ञं वर्हिषि १०, २०, ७; अथर्व. १२, ६, ११; वा. य. ३१, ९; तै. आ. ३, १२, ३
 तं यज्ञसाधमपि १, १२८, २
 तं युजायां मनसो यो १, १८३, १
 तं युवं देवावभिना ४, १५, १०
 तं व इन्द्रं चतिनं ६, १९, ४
 तं व इन्द्रं न सुक्नुम् ६, ४८, १४
 तं वः शर्ध रथानाम् ५, ५३, १०

तं वः शर्ध रथेषुभम् ५, ५६, ९
 त वः शर्ध मस्तं २, ३०, ११
 त वः सखायः सं ६, २३, ९
 त वः सखानो मदाम् ९, १०५, १; साम. ५६९; १०९८
 तं वर्षयन्तो नतिभिः १०, ६७, ९; अथर्व. २०, ९१, ९
 त वसराधा १, ६६, ९; नि. १०, २१
 तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुजयम् ४, ४४, १; अथर्व. २०, १४३, १
 तं वां रथं वयमद्या हुवेम कोमैः १, १८०, १०
 तं वृधन्तं माकतं ६, ६६, ११
 त वेधां मेधवाहम् ९, २६, ३
 तं वो दम्भमृतीष्वम् ८, ८८, १; साम. २३६; ६८५; अथर्व. २०, ९, १, ४९, ४; वा. य. २६, ११
 तं वो दीर्घाणुशोचिषं ५, १८, ३
 तं वो धिया नष्टस्वा ६, २२, ७; अथर्व. २०, ३६, ७
 तं वो धिया परमया ६, ३८, ३
 तं वो महो महाध्वम् ८, ७०, ८
 तं वो वाजानां पति ८, २४, १८; साम. १६८६; अथर्व. २०, ६४, ६
 तं वो वि न हुषयम् १०, ११५, ३
 तं वारमासो अक्यासो ७, ९७, ६
 तं वसन्तीषु मातृषु ४, ७, ६
 तं विसीता सुवृक्षिभिः ८, ४०, १०
 तं विसीता स्वप्वरम् ८, ४०, ११
 तं वृधमग्निमवसे ३, २६, २
 तं सखायः पुरोरुचम् ९, ९८, १२; साम. १६८०; नि. ५, १५
 तं सधीचीकृतयो ६, ३६, ३; तै. आ. २, ४, ५, २
 तं सखायो यतकुच ३, २७, ६; तै. आ. ३, ६, १, ३
 तं सानावधि जामयो ९, २६, ५
 तं सिन्धवो मरसरं १०, ३०, ९
 तं सुप्रतीकं सुदशम् ६, १५, १०; तै. सं. २, ५, १२, ५
 तं सुवृत्ता विवासे ८, १६, ३; अथर्व. २०, ४४, ३
 तं सोता १ धनस्पृतं ९, ६२, १८
 तं स्मा रथं मधवम् १, १०२, ३
 तं हिम्वन्ति मध्व्युतं ९, ५३, ४; साम. १७१७
 तं हि वसन्त ईकते ५, १४, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 तं हि किराजं वृषमं ८, ६१, २; साम. १२३४; अथर्व. २०, ११३, २
 तं हुवेम यतकुचः ८, २३, २०
 तं होतारमन्त्रस्य ७, १६, १२; साम. १५१४
 तज्ज न भूर्भिः १, ६६, २

तक्षकस्य उक्षणा १, ५१, १०
 तक्षकदी मनसो ९, ९७, २२; साम. ५३७
 तक्षकासत्याभ्यां १, २०, ३
 तक्षक्यं सुवृत्तं १, १११, १
 तं गायत्र्या पुराण्या ९, ९९, ४; साम. १६३३
 तं गावो अभ्यनूयत ९, २६, २
 तं गीर्मीषोचमीङ्गवम् ९, ३५, ५
 तं गूर्तवो मेमक्षिषः १, ५६, २
 तं गूर्तवा ८, १९, १; साम. १०९; १६८७
 तं गोमिर्बुध्नं रमं ९, ६, ६
 तं वेमिस्था (०। अर्थं चिद्) ८, ६९, १७; अथर्व. २०, ९२, १४
 तं वेमिस्था (०। होत्राभिः) १, ३६, ७
 तक्षमुर्देवहितं ७, ६६, १६; वा. य. ३६, २४; तै. आ. ४, ४२, ५
 तक्षिन्नं राध आ भरोषो ७, ८१, ५
 तत्तं मे अपः १, ११०, १; तै. आ. ३, ७, ११, २
 तत्तुर्विर्वो नवो विचेताः ६, २४, २
 तत्तुवानाः सिन्धवः ५, ५३, ७
 तत्तु इन्द्रिचं परमं पराचैः १, १०३, १
 तत्तद्विचिचो दधे ८, ३९, ४
 तत्तद्विचिनोः १, ४६, १२
 तत्तद्विदस्व पौंसं १, १५५, ४
 तत्तु ते वसो १, ६९, ८
 तत्तु प्रवः प्रत्यया ते १, १३२, ३
 तत्तं भद्रं यत् १, ९४, १४
 तत्ते वज्रो अजायत ८, ८९, ६; साम. १४३०
 तत्ते सहस्व ईमहे ८, ४३, ३३
 तत्त्वा वामि मङ्गला १, २४, ११; वा. य. १८, ४९; २२, २;
 तै. सं. २, १, ११, ६
 तत्त्वा वामि सुवीर्यम् ८, ३, २; अथर्व. २०, ९, ३; ४९, ६
 तजो अपि प्राणीयत ८, ५६, ४
 तत्सविता वोऽमृतत्वं १, ११०, ३
 तत्सविमुर्बरेण्यम् ३, ६२, १०; साम. १४६२; वा. य. ३, ३५;
 २२, ९; ३०, २; ३६, ३; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, ११, १; तै. आ. १, १६, २
 तत्सविमुर्बणीमहे वयं ५, ८२, १; तै. आ. १, ११, ३
 तत्तु नः कर्म वच्छता ८, १८, १२
 तत्तु नः सविता भगो (०। इन्द्रो) ४, ५५, १०
 तत्तु नः सविता भगो (०। कर्म) ८, १८, ३
 तत्तु नो मयं सम्बल ८, ६७, १८
 तत्तु नो विधे (०। वृद्धम्) ६, ४५, ३३
 तत्तु नो विधे (०। मरुतः) ८, २४, ३

तत्तु वा मित्रावरुणा ५, ६२, २; तै. आ. २, ८, ६, ६
 तत्सूर्य रोदसी उभे ८, ५५, २१
 तत्सूर्यस्य देवत्वं १, ११५, ४; अथर्व. २०, १०३, १;
 वा. य. ३३, ३७; तै. आ. २, ८, ७, १; नि. ४, ११
 तथा तदस्तु सोमपाः १, ३०, १२
 तदमे चक्षुः प्रति १०, ८७, १२; अथर्व. ८, ३, २१
 तदभ्य युज्यमा भर ८, १९, १५; साम. ११३
 तदद्या वाचः प्रथमं १०, ५३, ४; नि. ३, ८
 तदद्या चित्त उक्थिनो ८, १५, ६; साम. ८८९; अथर्व.
 २०, ६१, ३
 तदजाय तदपमे ८, ४७, १६
 तदस्तु मित्रावरुणा ५, ४७, ७; अथर्व. १९, १२, ३
 तदस्मै नम्यमङ्गिरस्वद् २, १७, १
 तदस्य प्रियमभि १, १५४, ५; तै. आ. २, ४, ६, ०
 तदस्यानाकमुत चारु २, ३५, ११
 तदस्येवं पश्यता १, १०३, ५
 तद्विस्वस्यमभि चाव १०, ३२, ४
 तद्विस्वमानमाज्ञाते १, २५, ६
 तदिदास भुवनेषु १०, १२०, १; ऐ. आ. १, १२, अथर्व.
 ५, २, १; २०, १०७, ४; नि. १४, २४
 तद्विद्यस्य सवनं विवेरपः १०, ७६, ३
 तद्विद्युदस्व चेतति ८, १३, २०
 तद्विद्युदस्यद्रवो विमोचने १०, २४, १३
 तदिन्द्र प्रेव वीर्यं १, १०३, ७
 तदिन्द्राव आ भर ८, २४, २५
 तदिन्द्रकं तदिवा मङ्गमाहुः १, २४, १२
 तदिम्बु ते करणं ५, ३१, ७
 तदिम्बस्य परिषद्धानो १०, ६१, १३
 तदिम्बस्य वृषभस्य ३, ३८, ७
 तदिम्बस्य सवितुः ३, ३८, ८
 तदिम्बे वृषभस्यवृषो १०, ३२, ३
 तदु प्रवक्ष्यतमस्य १, ६२, ६
 तदु मेघं सवनं १०, ७६, २
 तदुपुषे मापुषेमा १, १०३, ४
 तदु पु वामेना कृतं ५, ७३, ४
 तदुतं वृषिभि वृद्ध ५, ६६, ५
 तद्वधाना अवस्थवो ८, ६३, १०
 तदेवस्य सवितुर्वाचं ४, ५३, १
 तदेवानां देवतमाव २, २४, ३
 तदि वयं वृणीमहे १०, १२६, २
 तद्वन्धुः सूरिर्दिधि १०, ६१, १८

तद्गङ्गा तव दंसना ३, ९, ७
 तद्गङ्गा भव सन्तुर्धरेण्यं १, १५९, ५
 तद्गङ्गा उक्थस्य बर्हणे ६, ४४, ६
 तद्गङ्गा सुजाता मरुतो १, १६६, १२
 तद्गङ्गा नरा नामत्यावनुष्यात् १, १८२, ८
 तद्गङ्गा नरा शस्यं राध्वं १, ११६, ११
 तद्गङ्गा नरा शस्यं पात्रियेण १, ११७, ६
 तद्गङ्गा नरा सनये १, ११६, १२
 तद्गङ्गा रोदसी म अवीमि १०, ७९, ४
 तद्गङ्गा वृणीमहे ८, २५, १३; नि. ५, १
 तद्गङ्गा विपम्यवो १, २२, २१; साम. १६७३; वा. य. ३४, ४४
 तद्गङ्गा विपम्यवो यत्त इन्द्रो जुजोषत् ८, ९६, १२
 तद्गङ्गाः परमं पदे १, २२, २०; साम. १६७९; अथर्व. ७, २६ ७; वा. य. ६, ५; तै. सं. १, ३, ६, १; ४, २, ९, ३
 तद्गङ्गा वो मरुतो ५, ५४, ५
 तद्गङ्गा मनामहे ७, ६६, १२
 तद्गङ्गा गाय सुते सखा ६, ४५, २२; साम. ११५, १६६६; अथर्व. २०, ७८, १
 तद्गङ्गा जामिन्वं मरुतः १, १६६, १३
 तद्गङ्गा दिवो दुहितरो विभातोः ४, ५१, ११
 तद्गङ्गा यामि द्रविणं ५, ५४, १५
 तद्गङ्गा वाजा ऋभवः ४, २६, ३
 तद्गङ्गा ननुत्यजेव तस्करो १०, ४, ६; नि. ३, १४
 तद्गङ्गा ननुपापय ऋतस्य १०, ११०, २; अथर्व. ५, १२, २; वा. य. २९, २६; तै. सं. ३, ६, ३, १; नि. ८, ६
 तद्गङ्गा ननुपापयमानः ९, ५, २
 तद्गङ्गा ननुपादुष्यते ३, २९, ११
 तद्गङ्गा ननुपादुष्यते यत्त १, १८८, २
 तद्गङ्गा ननुपादुष्यते १०, ५६, २
 तद्गङ्गा तमिद्राधसे मह ८, ६८, ७
 तद्गङ्गा तन्वज्जमो १०, ५३, ६; तै. सं. ३, ४, २, २
 तद्गङ्गा तन्वानमुत्तम ९, २२, ६
 तद्गङ्गा तं मद् नृणीममि ८, १५, ४; साम. ३८३; ८८०; अथर्व. २०, ६१, १
 तद्गङ्गा तं यत्त यथा गोभिः ८, २, ३; साम. ७३६
 तद्गङ्गा तं सोतारो रसं मदाय ९, १०९, ११; साम. १३३३
 तद्गङ्गा त्रिपृष्ठ त्रिवंशुरे ९, ६२, १७
 तद्गङ्गा गोभिर्गुरुभया १०, ११८, ९
 तद्गङ्गा गोभिर्गुरुवैणसं २, ६, ३
 तद्गङ्गा घृतञ्च वीमहे ५, २६, २; साम. १५२२
 तद्गङ्गा जन्म मातर ८, १००, १७

तद्गङ्गा वृत्तं कृष्णमहे ७, १६, ४
 तद्गङ्गा देवेभ्यो मधुमन्तं ९, ८०, ४
 तद्गङ्गा धर्तारमोष्योः ९, ६५, ११; साम. ८०४
 तद्गङ्गा नरो दम आ १, ७३, ४
 तद्गङ्गा नृणां विभ्रतं ९, ४८, १; साम. ८३६
 तद्गङ्गा मग्नेषु ८, ४३, २०
 तद्गङ्गा मदाय धृष्टय ९, २, ८; साम. १०४४
 तद्गङ्गा मरुत्वती परि ७, ३१, ८
 तद्गङ्गा मर्ता अगृह्णत ३, ९, ६
 तद्गङ्गा यज्ञेभिरीमहे ८, ६८, १०
 तद्गङ्गा वयं विश्ववारा १, ३०, १०
 तद्गङ्गा वयं सुध्यो ६, १, ७; तै. सं. ३, ६, १०, ३
 तद्गङ्गा वयं हवामहे ८, ४३, २३
 तद्गङ्गा वयं पति १, ६०, ५
 तद्गङ्गा वयं पितो १, १८७, ११
 तद्गङ्गा वाजेषु वाजिनम् १, ४, ९; अथर्व. २०, ६८, ९
 तद्गङ्गा विप्रा वधोविदः ९, ६४, २३; साम. १०७७
 तद्गङ्गा विप्रा विपम्यवो ३, १०, ९
 तद्गङ्गा शोचिष्ठा दीदिवः ५, २४, ४; साम. ११०९; वा. य. ३, २६; १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८
 तद्गङ्गा समिन्निरङ्गिरो ६, १६, ११; साम. ६६१; वा. य. ३, ३; तै. सं. २, ५, ८, १; तै. सं. १, २, १, १०; ३, ५, २, १
 तद्गङ्गा सहस्रचक्षसं ९, ६०, २
 तद्गङ्गा सुतेष्वाभुवो ९, ६५, २७
 तद्गङ्गा हविष्मतीः ८, ६, २७
 तद्गङ्गा इक्षिनो मधुमन्तं ९, ८०, ५
 तद्गङ्गा हिन्वन्ति वेचसः ९, २६, ६
 तद्गङ्गा दुरोधमभी नरः ९, १०१, ३; साम. ६९९
 तद्गङ्गा देवा बुधे रजसः २, २, ३
 तद्गङ्गा इन्द्राद्वरुणः १, १०७, ३
 तद्गङ्गा इन्द्रो वरुणो ७, ३४, २५, ५६, २५
 तद्गङ्गा प्रमं सरुवं ६, १८, ५
 तद्गङ्गा नव्यसी इव आ १, ६०, ३
 तद्गङ्गा स्तुरीपमन्तं १, १४२, १०; वा. य. २७, २०; तै. सं. ४, १, ८, ३; नि. ६, २१
 तद्गङ्गा स्तुरीपमच ३, ४, ९; ७, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, १
 तद्गङ्गा नाकमयो ५, ५४, १२
 तद्गङ्गा बोचाम रभसाय १, १६६, १
 तद्गङ्गा सत्यं पवमानस्यास्तु ९, ९२, ५
 तद्गङ्गा मेमिष्टमवो यथा ८, ७५, ५; तै. सं. २, ६, ११, १
 तद्गङ्गा वो जज्ञे अभि नरो ५, ९, ७

तं नो अग्ने मधवज्रयः ७, ५, ९
 तन्नो अगर्वा सविता ५, ४९, ४
 तं नो दात मरुतो २, ३४, ७
 तन्नो देवा यच्छत १०, ३५, १२
 तं नो आवापृथिवी १०, ३७, ६
 तन्नो रावः पर्वताः ७, ३४, २३
 तं नो बाजा अशुभज ४, ३७, ८
 तन्नो वातो मयोधु १, ८९, ४; वा. व. २५, १७
 तन्नो वि वोवो यदि ६, २२, ४; अथर्व. २०, ३६, ४
 तं नो विद्या अवस्तुवो ९, ४३, २
 तन्नोऽहिर्बुध्न्यो अग्निः ६, ४९, १४
 तन्न अगमिद्र शूर ८, ९७, १५
 तन्मित्रस्त वरुणस्यामि १, ११५, ५; अथर्व. २०, १२३, २
 वा. व. ३३, ३८; तै. ब्रा. २, ८, ७, २
 तपस्विता शत्रुं स्वार्ज ७, ३४, १९
 तपसा वे अनादृष्याः १०, १५४, २; अथर्व. १८, २, १६;
 तै. ब्रा. ६, ३, २
 तपुर्बुध्न्यो वन आ १, ५८, ५
 तपुर्बुध्न्यो तपतु रजसो १०, १८२, ३
 तपोष्यविश्वं विततं ९, ८३, २; साम. ८७६
 तपोष्यश्वं अंतरां ३, १८, २; तै. ब्रा. ४, ५, ५
 तम आसीत्तमसा १०, १२९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४; नि. ७, ३
 तमस्मिन्ते ७, १, २; साम. १३७४
 तमग्ने वास्तुत ६, १५, ११
 तमग्ने वृत्तनाचं ५, २३, २; तै. सं. १, ३, १४, ७
 तममुवः केसिनीः १, १४०, ८
 तमस्मिन्तमसा ३, ३१, १९
 तमस्य राधसे महे ८, ६४, १२
 तमस्यरेष्ठीकते ५, १४, २
 तमस्यस्त जवस उत्सवेषु १, १००, ८
 तमस्यस्त वाजिनं ९, २६, १
 तमर्केमिहं साममिः ८, १६, ९
 तमर्बन्तं न सानसि गृणीहि ८, १०२, १२
 तमर्बन्तं न सानसिमरुवं ४, १५, ६
 तमस्मेरा बुवतवो २, ३५, ४; तै. सं. २, ५, १२, २
 तमस्य आवापृथिवी सचेत १०, ११३, १
 तमस्य वृक्षमुपराजु १, १२७, ५
 तमस्य मर्क्यामसि ९, ९९, ३; साम. १६३२
 तमस्य राजा वरुणः १, १५६, ४
 तमस्य विष्णुर्महिमानमोज १०, ११३, २
 तमस्यमुरिबोधिवा ९, २६, ४

तमहे वाजसातय ८, १३, ३; साम. ७४८
 तमागन्म सोमयः ८, १९, ३२
 तमानूनं व्रजनमवधा ६, ३५, ५
 तमा नो अर्कममृताय ७, ९७, ५
 तमिच्छयौकैरार्जित ८, १६, ६
 तमितृच्छमि न मिमो १, १४५, २
 तमित्स्मिन्तय १, १०, ६
 तमित्सुहृद्यमग्निः १, ७४, ५
 तमितृच्छमि तुहस्तवर्म १, १४५, ३
 तमित्त्रमं प्रथमं दध आरः १०, ८२, ६; वा. व. १७, ३०;
 तै. सं. ४, ६, ९, ३
 तमिहोषा तमुषसि यविष्टं ७, ३, ५
 तमिहनेषु हितेषु ८, १६, ५
 तमिह इन्द्रं सुहवं हुवेम ४, १६, १६
 तमित्त्रर्धन्तु नो गिरो ९, ६१, १४; साम. १३३६
 तमिह्मिमा अवस्थवः ८, १३, १७
 तमिहोवेम विद्येषु १, ४०, ६
 तमित्त्रं वाजयामसि ८, ९३, ७; साम. ११९; १२२२; अथर्व.
 २०, ४७, १; १३७, १२; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३; २, ४, १, ३
 तमित्त्रं जोहवीमि ८, ९७, १३; साम. ४६०; अथर्व.
 २०, ५५, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ९
 तमित्त्रं दानभीमहे ८, ४६, ६
 तमित्त्र मवमा गहि ३, ४२, २; अथर्व. २०, २४, २
 तमिहरो वि हवन्ते समीके ४, २४, ३
 तमित्वेहव समना समान ४, ५, ७; नि. ६, १७
 तमी हिन्वन्ति धीतयो १, १४४, ५
 तमी हिन्वत्यमुत्रो ९, १, ८
 तमी होतारमानुषक् ४, ७, ५
 तमीकत प्रथमं यज्ञसाधं १, ९६, ३
 तमीकिव य आहुतो ८, ४३, २२
 तमीकिव यो अर्चिवा ६, ६०, १०; साम. ११४९
 तमीमन्वीः समर्थ आ ९, १, ७
 तमीमह इन्द्रमस्य रावः ६, २२, ३; अथर्व. २०, ३६, ३;
 नि. ६, ३
 तमीमहे पुरुहुतं ८, १३, २४
 तमी मृजन्त्याववो ९, ६३, १७
 तमीशानं जगतः १, ८९, ५; वा. व. २५, १८
 तमुक्षमाणं राजसि २, २, ४
 तमुक्षमाणमव्यये ९, ९९, ५
 तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः ९, ९७, ३
 तमु त्वा गोतमा गिरा १, ७८, २

तमु त्वा इष्यन् ऋषिः ६, १६, १४; वा. य. ११, ३३; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २
तमु त्वा नूनमसुर ८, ९०, ६; साम. १४१२; नि. ५, २२
तमु त्वा नूनमीमहे ८, २४, २६
तमु त्वा पाथ्यो वृषा ६, १६, १५; वा. य. ११, ३४; तै. सं. ३, ५, ११, ४; ४, १, ३, ३
तमु त्वा यः पुरासिब ६, ४५, ११
तमु त्वा वाजसातमं १, ७८, ३
तमु त्वा वाजिनं नरो ९, १७, ७
तमु त्वा वृत्रहन्तमं १, ७८, ४
तमु त्वा सत्य सोमपा ६, ४५, १०
तमु सुमः ६, १०, २
तमु नः पूर्वे पितरो ६, २२, २; अथर्व. २०, ३६, २
तमु नूनं तविधीमन्तमेवां ५, ५८, १
तमु इवाम य इमा जजान ८, ९६, ५
तमु इवाम यं गिर ८, ९५, ६; साम. ८८५
तमु इहि यः स्विषुः सुवन्वा ५, ४२, ११
तमु इहि यो अभिभूत्योजाः ६, १८, १; तै. भा. २.८, ५, ८
तमु इहीन्द्रं यो ह १, १७३, ५
तमु स्तुष इन्द्रं यो विद्वानः ६, २१, २
तमु स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे २, २०, ४
तमु सोतारः पूर्व्यं १, १५६, ३; तै. भा. २, ४, ३, ९
तमुक्तामिन्द्रं न १०, ६, ५
तमूतयो रणयम्भूरसार्ता १, १००, ७
तमूर्मिमापो ७, ४७, २
तमू पु समना गिरा ८, ४१, २; नि. १०, ५
तमुत्विवा ढप वाचः १, १९०, २
तमेव ऋषिं तमु १०, १०७, ६
तमोषधीर्बहिरे गर्भमृत्विवं १०, ९१, ६; साम. १८२४
तं पृच्छता स १, १४५, १
तं पृच्छन्ति वज्रहस्तं ६, २२, ५; अथर्व. २०, ३६, ५
तं पृच्छन्तोऽवरासः ६, २१, ६
तं प्रकथा पूर्वथा ५, ४४, १; वा. य. ७, १२; तै. सं. १, ४, ९, १; नि. ३, १६
तं मर्जयन्ता सुक्रतुम् ८, ८४, ८; तै. सं. ३, ५, ११, ५
तं मर्ता अमर्त्यं १०, ११८, ६
तं मर्त्यजानं महिषं ९, ९५, ४
तम्बभि प्र गावत ८, १५, १; साम. ३८२, अथर्व. २०, ६१, ४, ६२, ८
तम्बभि प्रार्चतेन्द्रं ८, ९२, ५
तवा पवस्व धारवा यवा गाव ९, ४९, २; साम. १४३६

तवा पवस्व धारवा यवा पितो ९, ४५, ६
तयोरिदमवच्छवः ५, ८६, ३
तयोरिदवसा वयं १, १७, ६
तयोरिद् वृत्रवन्धवः १, २२, १४
तरणिं वो जनानां ८, ४५, २८; साम. २०४
तरणिगिरिस्त्रिषासति ७, ३२, २०; साम. २३८, ८६७
तरणिर्विश्वदूर्जतो १, ५०, ४; अथर्व. १३, २, १९; २०, ४७, १६; वा. य. ३३, ३६; तै. सं. १, ४, ३१, १; तै. भा. ३, १६, १
तरस्स मन्दी भावति १, ५८, १; साम. ५००, १०५७; नि. १३, ६
तरस्समुद्रं पवमान ऊर्मिणा ९, १०७, १५; साम. ८५७
तरोभिर्वो विवृक्षुं ८, ६६, १; साम. २३७, ६८७
तव क्रवा तव तद्भुतनाभिः ६, १७, ६
तव क्रवा तवोतिभिः २, ४, ६; साम. १०५२
तव क्रवा सनेवं ८, १९, २९
तव व्यौत्नानि वज्रहस्त ७, १९, ५; अथर्व. २०, ३७, ५
तव स्य इन्द्रो अन्धसो ९, ५१, ३; साम. १२२६
तव स्य इन्द्र मरुतेषु वज्रयः १०, १३८, १; नि. ४, २५
तव त्वदिन्द्रियं वृहत् ८, १५, ७; साम. १६४५, अथर्व. २०, १०६, १
तव त्वचर्यं २, २२, ४; साम. ४६६
तव त्वे अग्ने अर्चयो आजन्तो ५, १०, ५
तव त्वे अग्ने अर्चयो महि ५, ६, ७
तव त्वे अग्ने हरितो ४, ६, ९
तव त्वे पितो ददतः १, १८७, ५
तव त्वे पितो रसा १, १८७, ४
तव त्वे सोम पवमान ९, ९२, ४
तव त्वे सोम ऋक्तिभिः १०, २५, ५
तव त्रिधातु पृथिवी ७, ५, ४
तव त्वियो जनिम ४, १७, २
तव सुमन्तो अर्चयो ५, २५, ८
तव योरिन्द्र पौंस्यं ८, १५, ८; साम. १६४६, अथर्व. २०, १०६, २
तव द्रप्सा वदमुत ९, १०६, ८; साम. १३२७
तव द्रप्सो नीलवान् ८, १९, ३१; साम. १८२३
तव मजीतीन्द्र जोहुवाणा ७, २८, ३
तव प्रत्नेमिरवभिः ९, ५२, २
तव प्र वक्षि संदसं ६, १६, ८
तव प्रवाजा अनुवाजा १०, ५१, ९; नि. ८, २२

तव अमास आशुवा ४, ४, २; वा. व. १३, १०; ते. सं.
 १, २, १४, १
 तव वायव्यतस्वते ८, २६, २१; वा. व. २७, ३४
 तव विवे सजोषलो ९, १८, ३; साम. १०९५
 तव अते सुमगासः २, २८, २
 तव लरीरं पतविष्णवर्षे १, १६३, ११; वा. व. २९, २२;
 ते. सं. ४, ६, ७, ४
 तव सुमगसो अर्जुनो विवः २, ६६, ५
 तव मिवा सुमगो ५, ३, ४
 तव विवे मरुतो मर्जयन्त ५, ३, ३
 तव विवे अविहीत २, २३, १८
 तव मिवा वर्यस्येव १०, ९१, ५; साम. ९८९
 तव स्वाम पुनवीरस्य २, २८, ३
 तव स्वादिष्टाये ४, १०, ५
 तव ह त्वदिन्द्र विजमाजी ६, २०, १३
 तवाग्रे होमं तव २, १, २; १०, ९१, १०
 तवाग्रे सोमस्वमेकाकां ३, ३५, ६; वा. व. २६, २३
 तवाग्रे सूर रातिभिः १, ११, ६
 तवाग्रे सोम रातय ९, १०७, १९; साम. ५१६; ९२२;
 तांका वा. १२, ९, ३
 तवाहमग्न कतिभिर्मैदिहभिः ८, १९, २६
 तवाहमग्न कतिभिर्मिग्नस्य ५, २, ६
 तवेदं विजममितः वर्यस्य ७, ९८, ६; अथर्व. २०, ८७, ६;
 ते. वा. २, ८, २, ६
 तवेदिन्द्र मनीतिवृत् ८, ६, २२
 तवेदिन्द्रावमं वसु ७, ३२, १६; साम. २७०
 तवेदिन्द्राहमाससा ८, ७८, १०
 तवेदु ताः सुवीर्यो ८, ४५, ३३
 तवेमाः मया विजय रेतसः ९, ८६, २८
 तवेमे सप्त विजयः ९, ६६, ६
 तवोतिभिः सप्तमाना ५, ४२, ८
 तवा अग्निमौरत ४, २५, ४
 तवा अरं ममाम वो १०, ९, ३; साम. १८३९, अथर्व.
 १, ५, ३; वा. व. ११, ५२; ३६, १६; ते. सं. ४, १,
 ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; ते. वा. ४, ४२, ४,
 १०, १, १२
 तवा अर्पति दिव्या २, २५, ४
 तवा इवास्ते हविः ७, १०२, ३; ते. वा. २, ४, ५, ६
 तवा इन्द्रिये पुनर्वत् २, २५, ५
 तवाद्या अजायन्त १०, ९०, १०; अथर्व. १९, ६, १२,
 वा. व. ३१, ८; ते. वा. ३, १२, ५

तवाद्याशास्सर्वदुत ऋचः १०, ९०, ९; अथर्व. १९, ६, १३;
 वा. व. ३१, ७, ते. वा. ३, १२, ४
 तवाद्याशास्सर्वदुतः संमृतं १०, ९०, ८; अथर्व. १९, ६, १४;
 वा. व. ३१, ६, ते. वा. ३, १२, ४
 तवाद्याशिराज्यायन १०, ९०, ५; अथर्व. १९, ६, ९; वा. व.
 ३१, ५; ते. वा. ३, १२, २
 तस्मिन्ना वेवाया गिरो १, १७६, २
 तस्मिन्निह सप्तयूतयो ८, ४६, ७
 तस्यै तवस्वमजु २, २०, ८
 तस्यै नूनमभिषवे ८, ७५, ६; ते. सं. २, ६, ११, २
 तस्य ते वाजिनो वयं ९, ६५, ९
 तस्य सुमो असद्रयो ८, ३१, ३
 तस्य वज्रः क्रवति १ १००, १३
 तस्य वयं सुमती ६, ४७, १३; १०, १३१, ७; अथर्व.
 ७, ९२, १; २०, १२५, ७; वा. व. २०, ५२; ते. सं.
 १, ७, १३, ५; नि. ६, ७
 तस्याः समुद्रा १, १६४, ४२; ते. वा. २, ४, ६, ११; नि. १२, ४१
 तस्यैर्वर्ष्यो रंहयंत ८, १९, ६
 तस्यैविह सवय वृज्यानि ४, २२, ४
 ता अमृत वयुनं ५, ४८, २
 ता अग्नि सप्तमस्तुतं २, ९, ५
 ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं १०, १२४, ८
 ता अस्य ममसा सहः १, ८४, १२; साम. १००७; अथर्व.
 २०, १०९, ३
 ता अस्य पृथानावुचः १, ८४, ११; साम. १००६; अथर्व.
 २०, १०९, २
 ता अस्य वर्ज्यावुचो २, ५, ५
 ता अस्य सूरयोदसः ८, ६९, ३; वा. व. १२, ५५; २५, ६०;
 ते. सं. ४, २, ४, ४; ते. वा. ३, ११, ६, २
 ता वा चरंति समना ४, ५१, ८
 ता इत्येव समना ४, ५१, ९
 ता ई वर्धति मरुस्य १, १५५, ३
 तां वां वेजुं न १, १३७, ३
 तां वो देवाः सुमति ५, ४१, १८
 तां सु ते कीर्तिम् १०, ५४, १
 ता कर्मावतराद्यै १, १७३, ४
 ता गृणीहि नमस्वेभिः ६, ६८, ३
 ता वा ता भद्रा वसतः ४, ५१, ७
 ता विदुवा सदमेदं ६, ६७, ८
 तां वृज्या गिरं मम ३, ६२, ८
 ता वृ त इन्द्र महतो ४, २२, ५

ता तू ते सत्या सुवि ४, २२, ६
ता ते गृणन्ति वेधसो ४, ३२, ११
ता न आ वोळइमन्विना २, ४१, ९; वा. य. २०, ८३
ता नः शक्तं पार्थिवस्य ५, ६८, ३; साम. ११४५, १४६५
ता नः क्षिपा तनूपा ७, ६६, ३
ता नव्यसो अरमाणस्य ६, ६२, ४
तां आ रुद्रस्य मीळहुषो ७, ५८, ५; नि. ४, १५
तां आशिं पुरोकाशं ८, २, ११
तां ह्यनो महि २, ३४, १४
तानीदृहानि बहुलान्यासन् ७, ७६, ३
तां वृक्षतो वि योधय १, १२, ४
ता नृभ्य आ सौभवसा ६, १३, ५
ता नो अद्य वनस्पती १, २८, ८
ता नो रासज्जातिषाचो ७, ३४, २२; नि. ६, १४
ता नो वाजवर्तारिष ६, ६०, १२; साम. ११५१
तान्पूर्वया निविदा १, ८९, ३; वा. य. २५, १६
तान्यजत्रां कृतावधो १, १४, ७
तान्वन्दस्व मरुतस्तौ ८, २०, १४
तान्वो महो मरुत २, ३४, ११
ता बाहवा सुचेतुना ५, ६४, २
ताभिरा गच्छतं नरो ६, ६०, ९; साम. ९९३
ताभिरायातं वृषणोप ८, २२, १२
ताभिरायातमूर्तिभिः ८, ५, २४
ता भुज्युं विभिरङ्गयः ६, ६२, ६
ता भूरिपाशावन्तृक्ष्य ७, ६५, ३
ताभ्यां विश्वस्य राजसि ९, ६६, २
तामग्ने अग्नौ इव ७, ५, ८
ता मन्दसाना मनुषो १०, ४०, १३; अथर्व. १४, २, ६
तामस्य रीतिं ५, ४८, ४
ता महान्ता सदस्पती १, २१, ५
ता माता विश्ववेदसा ८, २५, ३
ता मित्रस्य प्रशस्तये १, २१, ३
ता मे अश्विना स्नीनां ८, ५, ३७
ता मे अश्व्यानां ८, २५, २३
तां पृषन्विष्ठवतमाम् १०, ८५, ३७; अथर्व. १४, २, ३८;
नि. ३, २१
तां पूष्णः सुमतिं वय ६, ५७, ६
ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमा ६, ६२, २
ता यज्ञेषु प्र शंसते १, २१, २
ता योषिदमभि गा ६, ६०, २
ता राजाना शुचिमत ६, १६, २४

ता वज्रिणं मन्दिनं १०, ९६, ६; अथर्व. २०, ३१, १
तावदुषो राधो अस्मभ्यं ७, ७९, ४
ता वर्तिर्यातं जयुषा १०, ३९, १३
ता वक्ता दक्षा पुरु ६, ६२, ५
ता वां वास्तुवृद्धमसि १, १५४, ६; वा. य. ६, ३, १; तै. सं.
१, ३, ६, १; नि. २, ७
ता वां विश्वस्य गोपा ८, २५, १
ता वां सम्यगदृष्टाणे ५, ७०, २; साम. ९८६
ता वां गीर्भिविपन्धवः ७, ९४, ६; साम. ८०२
ता वां धियोऽवसे ४, ४१, ८
ता वां नरा स्ववसे १, ११८, १०
ता वामद्य तावपरं १, १८४, १
ता वामद्य हवामहे ८, २६, ३
ता वामिद्यानोऽवसे ५, ६५, ३
ता वामेवे रथानां इन्द्राग्नी ५, ८६, ४
ता वामेवे रथानां उर्वीम् ५, ६३, ३
ता वां मित्रावरुणा १०, १३२, २
ता विमं धेये ६, ६७, ७
ताविदा विद्वानां ८, २२, १३
ताविद्वानां मय्यं ७, ९४, १२
ताविद्वानां ता उषसि ८, २२, १४
ता विद्वानां इवामहे वा १, १२०, ३
ता वृषन्तावनु धृन् ५, ८६, ५
ता सन्नाजा वृतासुती २, ४१, ६; साम. ९१२; नि. २, १३
ता सानसी शवसाना ७, ९३, २
ता सुजिह्वा उप ह्वये १, १३, ८
ता सुदेवाय शशुषे ८, ५, ६
ता ह त्यद्वर्तिर्यद् ६, ६२, ३
ता हि क्षत्रं भारयेये ६, ६७, ६
ता हि क्षत्रमविहृतं ५, ६६, २
ता हि देवानामसुरा ता ७, ६५, २
ता हि मय्यं भराणां ८, ४०, ३
ता हि शश्वत ईकत ७, ९४, ५; साम. ८०१
ता हि श्रेष्ठवर्षसा ५, ६५, २
ता हि श्रेष्ठा देवताता ६, ६८, २
ता ह्वये ययोरिवं ६, ६०, ४; साम. ८५३
तिग्मजम्भाय तरुणाय ८, १९, २२
तिग्मं चिदेम ६, ३, ४
तिग्ममायुधं मरुतां ८, ९६, ९
तिग्ममेको विभर्ति ८, २९, ५
तिग्मा यद्वत्तरुणिः ४, १६, १७

तिग्माबुधौ तिग्महेती ६, ७४, ४
 तिरः पुरुष विवर्धना ३, ५८, ५
 तिरस्त्रीनो विततो १०, १२९, ५; वा. व. ३३, ७४; तै. ब्रा.
 २, ८, ९, ५
 तिष्ठा सु कं मयवन् ३, ५३, २
 तिष्ठा हरी रथ आ ३, ३५, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
 तिष्ठाः अपास्त्रिः १, ११६, ४; तै. ब्रा. १, १०, ३
 तिष्ठो देवीर्वादिदिदं वरीव १०, ७०, ८
 तिष्ठो देवाय १०, ११४, २
 तिष्ठो धावः सवितुः १, ३५, ६
 तिष्ठो धावो निहिता ७, ८७, ५
 तिष्ठो मूमीर्धोरयन् २, २७, ८; तै. सं. २, १, ११, ५
 तिष्ठो मातृस्त्रिपितृन् १, १६४, १०; अथर्व. ९, ९, १०
 तिष्ठो नक्षत्रे वारदः १, ७२, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६
 तिष्ठो यद्वत्स ममिधः ३, २, २
 तिष्ठो वाच ईरवति प्र वद्विः ९, ९७, ३४; साम. ५२५,
 ८५९; नि. १४, १४
 तिष्ठो वाच उदीरते ९, ३३, ४; साम. ४७१, ८६९
 तिष्ठो वाचः प्र वद ७, १०१, १
 तीक्ष्णेनाग्ने चक्षुषा १०, ८७, ९; अथर्व. ८, ३, ९
 तीक्ष्णस्त्रिभयसो १०, १६०, १; अथर्व. २०, ९६, १
 तीक्षाः सोमास आ गहि सुतासो ८, ८२, ८
 तीक्षाः सोमास आ गच्छास्त्रीर्वतः १, २३, १
 तीक्ष्णोवाग्मन्वृषते ६, ७५, ७; वा. व. २९, ४४; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३
 तीक्ष्णो वो मधुमौ अव २, ४१, १४
 तुमो ह भुजुमन्विनो १, ११६, ३; तै. ब्रा. १, १०, २
 तुमे तमाव तत्तु नो ८, १८, १८; साम. ३९५
 तुमे वक्तने पर्वताः ५, ४१, ९
 तुमेतुमे व १, ७, ७; अथर्व. २०, ७०, १३; नि. ६, १८
 तुम्वं वाता अभिमित्रिः ९, ३१, ३
 तुम्वं बुध्वासः बुधवस्तु १, १३४, ५
 तुम्वं क्षोतस्त्रिगो ३, २१, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 तुम्वं सुतास्तुम्वसु १०, १६०, २; अथर्व. २०, ९६, २
 तुम्वं सोमाः सुता इमे ८, ९३, २५; साम. २१३
 तुम्वं खोका वृत् ३, २१, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 तुम्वं हिम्वानो वसिष्ठ २, ३६, १
 तुम्वं गाधो वृत् ९, ३१, ५
 तुम्वं जेसे जना ८, ४३, २९
 तुम्वं ता अक्षिरक्षम ८, ४३, १८; वा. व. १२, ११६;
 तै. सं. १, ३, १४, ३; तै. ब्रा. ३, ७, १, १

तुम्वं दक्ष कविक्रतो ३, १४, ७
 तुम्वममे पर्यवहन् १०, ८५, ३८; अथर्व. १४, २, १
 तुम्वमुवासः बुधवः १, १३४, ४
 तुम्वं पयो वत् १, १२१, ५
 तुम्वं अक्षानि गिर ३, ५१, ६
 तुम्वं भरन्ति क्षितयो ५, १, १०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
 तुम्वायं सोमः परिपूतो १, १३५, २
 तुम्वायमद्विभिः सुतो ८, ८२, ५
 तुम्वेकममे मधुमत्तमं ५, ११, ५
 तुम्वेदमिदं परि विव्यते १०, १६७, १
 तुम्वेदिदं मरुतवते ८, ७६, ८
 तुम्वेदिदं न्न ओक्ये ३, ४२, ८; अथर्व. २०, २४, ८
 तुम्वेदिमा सवता ७, २२, ७; अथर्व. २०, ७३, १
 तुम्वेदेते बहुका १, ५४, ९
 तुम्वेदेते मरुतः ५, ३०, ६
 तुम्वेमा सुवना कवे ९, ६२, २७; साम. ७७७
 तुम्ववोऽक्षिरसो ७, ५२, ३
 तुम्ववो मधुमत्तं ८, ५१, १०; साम. १६१०; अथर्व.
 २०, ११९, २
 तुमीयं नाम वज्रियं ८, ८०; ९
 तुविक्षं ते सुकृतं ८, ७७, ११; नि. ६, ३३
 तुविष्ठीवो वपोदरः ८, १७, ८; अथर्व. २०, ५, २
 तुविष्ठीवो वृषभो वाहृजानो ५, २, १२
 तुविष्णुस्तु विविक्रतो ८, ६८, २; साम. १७७२
 तुतुजानो महेमते ८, १३, ११
 तुर्वक्षो जीवान् ६, २०, ३
 तृणहृदस्व तु विहाः १, १७२, ३
 तृतीये धानाः सवने ३, ५२, ६
 तृषिका अतृषिकासो १०, ९४, ११
 तृषु वदवा तृषुणा ४, ७, ११
 तृष्टमेतत्कटुकमेतत् १०, ८५, ३४; अथर्व. १४, १, २९
 तृष्टामवा प्रथमं १०, ७५, ६
 ते अजवेहा अकनिष्ठास ५, ५९, ६
 ते अजवो वसवंत्रास १०, ९४, ८
 ते अक्षम्वं क्षमं १, ९०, ३
 ते अस्व सन्तु केतवो ९, ७०, ३; साम. १४२५
 ते आचरन्ती समनेव ६, ७५, ४; वा. व. २९, ४१;
 तै. सं. ४, ६, ६, २; नि. ९, ४०
 ते क्षोणीभिरक्षणेभिः २, ३४, १३
 ते गव्यता मजसा ४, १, १५
 ते वा राजानो अद्युतस्व १०, ९३, ४

ते वेदं स्वाध्यायेत् ८, १९, १७
 ते वेदं स्वाध्यायेत् ८, ४३, ३०
 ते चिद्वि पूर्वोरभि ७, ४८, ३
 ते अजिरे दिव क्रवासा १, ६४, २
 ते आनत स्वमोक्षं ८, ७२, १४; साम. १४८१
 तेजिष्ठया तपनी २, २३, १४
 तेजिष्ठा यस्मारतिः ६, १२, ३
 ते ते अग्ने त्वांता ६, १६, २७
 ते ते देव नेतः ५, ५०, २
 ते ते देवाय दाशतः ७, १७, ७
 ते त्वा मदा अमदन् १, ५३, ६; अथर्व. २०, २१, ६
 ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु ७, २३, ५; अथर्व. २०, १२, ५
 ते त्वा मदा वृद्धिद्वि ६, १७, ४
 ते दशग्वाः प्रथमा २, ३४, १२
 ते न आस्मो वृकाणां ८, ६७, १४
 ते न इन्द्रः पृथिवी ६, ५१, ११
 ते नः पूर्वास उपरास ९, ७७, ३
 ते नः सन्तु युजः सदा ८, ८३, २
 ते नः सहस्रिणं रथि ९, १३, ५; साम. ११९२
 तेन नासत्या गतं १, ४७, ९
 तेन नो वाजिनीवसू पशवतः ८, ५, ३०
 तेन नो वाजिनीवसू पश्वे ८, ५, २०
 तेन सत्येन जागृतम् १, २१, ६
 तेन स्तोतृभ्य आ भर ८, ७७, ८
 ते नक्षत्रं ते ८, ३०, ३
 ते नूनं नोऽयमृतये १०, १२६, ३
 ते नो अर्बतो हवनभृतो १०, ६४, ६; वा. व. ९, १७;
 तै. सं. १, ७, ८, २
 ते नो गुणानि महिनी १, १६०, ५
 ते नो गोपा अपाच्यः ८, २८, ३
 ते नो नावमुत्पत्य ८, २५, ११
 ते नो भद्रेण कर्मणा ८, १८, १७
 ते नो मित्रो वरुणो अर्चमा ५, ४१, २
 ते नो रत्नानि धत्तन १, २०, ७
 ते नो रायो सुमतो वाजवतः ६, ५०, ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती ६, ५०, १२
 ते नो वसूनि काम्या ५, ६१, १६
 ते नो वृद्धि दिवस्पति ९, ६५, २४; साम. ११६५
 ते प्रत्नासो ऋषिषु ९, ९८, ११
 तेभ्यो गोवा अययं १०, २८, ११
 तेभ्यो शुम्भं वृद्धवतः ५, ७९, ७

ते म आहुर्व आचयुः ५, ५३, ३
 ते मन्वत प्रथमं नाम येनोः ४, १, १६
 ते मर्त्यत ददवांसो अग्नि ४, १, १४
 ते माधिनो मभिरे १, १५९, ४
 ते राया ते सुवीर्यैः ४, ८, ६
 तेऽरुणेभिर्वरमागैः १, ८८, २
 ते रुद्रासः सुमया ५, ८७, ७
 तेऽववत् प्रथमा १०, १०९, १; अथर्व. ५, १७, १
 तेऽवर्धन्त स्वतवसो १, ८५, ७; तै. सं. ४, १, ११, ३
 तेऽविद्वन्मनसा १०, १८१, ३
 ते विद्या वाङ्मये वसु ९, ६४, ६; साम. १०३६
 ते वो हरे मनसे ४, ३७, २
 तेषां हि चित्रमुक्थं ८, ६७, ३
 तेषां हि मङ्गा महतां १०, ६५, ३
 ते सत्येन मनसा गोपति १०, ६७, ८; अथर्व. २०, ९१, ८
 ते सत्येन मनसा वीध्वानाः ७, ९०, ५
 ते सीवन्त ओषम् ७, ४३, ४
 ते सुतासो मदिन्तमाः ९, ६७, १८; साम. १८११
 ते सुनवः स्वपसः १, १५९, ३
 ते सोमादो हरी १०, ९४, ९; नि. २, ५
 ते स्पन्दासो नोक्षणो ५, ५२, ३
 ते स्वाम देव वरुण ७, ६६, ९; साम. १०६९
 ते स्वाम ये अग्नये ४, ८, ५
 ते हि आवापृथिवी भूरिरेतसः १०, ९२, ११
 ते हि आवापृथिवी मातरा १०, ६४, १४
 ते हि आवापृथिवी विश्व १, १६०, १
 ते हिम्बिरे अरुणं ८, १०१, ६
 ते हि पुत्रासो अदितेः ८, १८, ५
 ते हि प्रजाया अमरन्त १०, ९२, १०
 ते हि यज्ञेषु वज्रिवास रुमा आदित्येन १०, ७७, ८
 ते हि यज्ञेषु वज्रिवास रुमाः सधत्तम् ७, ३९, ४; नि. ६, २३
 ते हि वसो वसवानाः १, ९०, २
 ते हि वेष्टवर्चसः ६, ५१, १०
 ते हि ष्मा वसुषो नरो ८, २५, १५
 ते हि सत्या क्रतस्पृश ५, ६७, ४
 ते हि स्थिरस्य शवसः ५, ५२, २
 तोके हिते तनय ४, ४१, ६
 तोसा वृद्धवतः ३, १२, ४; साम. १७०२
 तोसासा रथवावाना ८, ३८, २; साम. १०७४
 रमना वहन्तो १, ६९, १०
 रमना समस्तु द्विजोत ७, ३४, ६

त्वं जु मेवं १, ५२, १; साम. ३७७
 त्वं चित्तवचं गिरिं ८, ६४, ५
 त्वं चित्तवचं गिरिं १०, १४३, १
 त्वं चित्तवचं ५, ३२, ८
 त्वं चित्तवचं १०, १४३, २
 त्वं चित्तवचं गिरिं ५, ३२, ५
 त्वं चित्तवचं गिरिं ५, ३२, ६; नि. ६, ३
 त्वं चित्तवचं गिरिं ५, ३२, ४
 त्वं चित्तवचं गिरिं १, ३७, ११
 त्वं जु माकतं गणं ८, ९४, १२
 त्वं वः सज्जतां ८, २२, ७; साम. १७०; १६४२
 त्वं वः सज्जतां ६, ४४, ४; साम. ३५७
 त्वं वः सज्जतां १०, १७८, १; साम. ३३२; अथर्व. ७, ८१, १;
 नि. १०, २८
 त्वं वः सज्जतां ५, ३२, ३
 त्वं वः सज्जतां ८, ६७, १; ते. सं. २, १, ११, ५
 त्वं वः सज्जतां ८, ९४, १०
 त्वं वः सज्जतां ८, ९४, ११
 त्वं वः सज्जतां ८, १०, ३
 त्वं वः सज्जतां ८, २, ७
 त्वं वः सज्जतां ७, ३३, ७
 त्वं वः सज्जतां १, १६४, ४४; अथर्व. ९, १०, २६; नि.
 १२, २७
 त्वं वः सज्जतां ८, २, ८
 त्वं वः सज्जतां १, ३४, २
 त्वं वः सज्जतां ४, १७, १७
 त्वं वः सज्जतां २, २३, ८
 त्वं वः सज्जतां ६, ४७, ११; साम. ३३३; अथर्व.
 ७, ८६, १; वा. व. २०, ५०; ते. सं. १, ६, १२, ५
 त्वं वः सज्जतां ८, ४८, १४
 त्वं वः सज्जतां १०, १३७, ५; अथर्व. ४, १३, ४
 त्वं वः सज्जतां ६, २७, ६
 त्वं वः सज्जतां १०, १८९, ३; साम. ६३२; १३७८;
 अथर्व. ६, ३१, ३; २०, ४८, ६; वा. व. ३, ८;
 ते. सं. १, ५, ३, १
 त्वं वः सज्जतां ८, २६, ८
 त्वं वः सज्जतां १, १९१, १४
 त्वं वः सज्जतां १, ७२, ६
 त्वं वः सज्जतां १, १९१, १२
 त्वं वः सज्जतां १०, ६४, ८
 त्वं वः सज्जतां १०, ९५, ५; नि. ३, २१

त्रिकुटुकेभिः पतति १०, १४, १६; अथर्व. १८, २, ६;
 ते. वा. ६, ५, ३
 त्रिकुटुकेषु चेतनं १० नो गिरिः ८, ९२, २१; साम. ७२४;
 अथर्व. २०, ११०, ३
 त्रिकुटुकेषु १० नो गिरिः सदावृत्तम् ८, १३, १८; नि. १, १०
 त्रिकुटुकेषु महिषो २, २२, १; साम. ४५७; १४८६;
 अथर्व. २०, ९५, १; ते. वा. २, ५, ८, ९
 त्रितः कृते १, १०५, १७; नि. ६, २७
 त्रिधा द्वितं पणिमिः ४, ५८, ४; वा. व. १७, २२; ते. वा.
 १०, १०, २
 त्रिपञ्चाशः श्रीकृति १०, ३४, ८
 त्रिपञ्चाशो वृत्तम् ३, ५६, ३
 त्रिपञ्चाशो १०, ९०, ४; अथर्व. १९, ६, २; वा. व.
 ३१, ४; ते. वा. ३, १२, २
 त्रिमिः पवित्रैरुपपोद् ३, २६, ८
 त्रिमिहं देव सविता ९, ६७, २६
 त्रिमूर्धनं सप्तर्षिम् १, १४६, १
 त्रिरन्तरिक्षं सविता ४, ५३, ५
 त्रिरन्तरिक्षं सविता १, ३४, ८
 त्रिरन्तरिक्षं सविता ९, ७०, १; साम. ५६०; १४२३
 त्रिरन्तरिक्षं सविता ४, १, ७
 त्रिरा दिवः सवितर्वाचां नि ३, ५६, ६
 त्रिरा दिवः सविता सोमवीति ३, ५६, ७
 त्रिरा दिवः सविता ३, ५६, ८
 त्रिरा दिवः सविता ७, १००, ३; ते. वा. २, ४, ३, ५
 त्रिरा दिवः सविता १, ३४, ६
 त्रिरा दिवः सविता १, ३४, ७
 त्रिरा दिवः सविता १, ३४, ५
 त्रिरा दिवः सविता १०, ८७, ११; अथर्व. ८, ३, ११
 त्रिरा दिवः सविता १, ३४, ४
 त्रिरा दिवः सविता १, ११८, २
 त्रिरा दिवः सविता ८, ५८, ८
 त्रिरा दिवः सविता १, ४७, २
 त्रिरा दिवः सविता १, १०२, ८
 त्रिरा दिवः सविता ७, ११, ३
 त्रिरा दिवः सविता १, ३४, १
 त्रिरा दिवः सविता ६, ६१, १२
 त्रिरा दिवः सविता १, ४७, ४
 त्रिरा दिवः सविता १, ९५, ३
 त्रिरा दिवः सविता १, १६३, ४; वा. व. २९, १५; ते. सं.
 ४, ६, ७, २

प्रीणि वितस्व धारवा ९, १०२, ३; साम. १०१५
 प्रीणि वदान्वन्विनोः ८, ८, २३
 प्रीणि पदा वि चक्रमे १, २२, १८; साम. १६७०; अथर्व.
 ७, २६, ५; वा. य. ३४, ४३; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 प्रीणि राजाना विदये ३, ३८, ६
 प्रीणि वता प्री सहजाणि ३, ९, ९; १०, ५२, ६; वा. य.
 ३३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, २
 प्रीणि वताम्बवतां ८, ६, ४७
 प्रीणि वरांसि वृक्षयो ८, ७, १०
 प्रीणवायुं वि तव ३, १७, ३; तै. सं. ३, २, ११, २
 प्रीण्वेक उदगायो ८, २२, ७
 प्री वण्डता महिषाणाम् ५, २९, ८
 प्री रोचना दिव्या धारयंत २, २७, ९
 प्री रोचना वडन ५, ६९, १
 प्री वधस्था सिधवः ३, ५६, ५
 प्रीवकं वज्रामहे ७, ५९, १२; अथर्व. १४, १, १७; वा. य.
 ३, ६०; तै. सं. १, ८, ६, २; नि. १४, ३५
 प्रीवमा मनुषो ५, २९, १
 प्रीवयं वेवहितं ४, ३७, ३
 प्री वविह वायुयो ८, ८४, ३; साम. १२४६; वा. य.
 १३, ५२, १८, ७७
 प्री रथं प्र भरो ६, २६, ४
 प्री रथि पुरुषीरं ८, ७१, ६
 प्री राजेन्द्र वे च १, १७४, १
 प्री राजेव सुमतो ९, २०, ५; साम. ९७२
 प्री वकण उत मित्रो ७, १२, ३; साम. १३०६; तै. ब्रा.
 ३, ५, २, ३; ६, १, ३
 प्री वरो सुवाणो ८, २३, २८
 प्री वर्मासि सप्रथः ७, ३१, ६; अथर्व. २०, १८, ६
 प्री वकस्व गोमतो १, ११, ५; साम. १२५१
 प्री विष्णु प्रविशः सीद ६, ५, ३
 प्री विप्रस्व कविः ९, १८, २; साम. १०९४
 प्री विश्वस्व जगतव्यष्टुः १०, १०२, १२
 प्री विश्वस्व वनदा ७, ३२, १७
 प्री विश्वस्व मेधिरः १, २५, २०
 प्री विश्वा दधिमे १०, ५४, ५
 प्री विश्वेषा वरुणासि २, २७, १०
 प्री विष्णो सुमतिं विव ७, १००, २
 प्री वृषा नद्य इन्द्र १, १३०, ५
 प्री वृष इन्द्र पूर्यो ६, २०, ११
 प्री वृषा जनानां ८, १५, १०

प्री वताम्बव शम्बरस्व ६, ३१, ४
 प्री वार्धाय महिना १०, १४७, ५
 प्री वज्राभिर्मन्त्रानः ६, २६, ६
 प्री सर्वे इन्द्र वृष्णुरेता १, ६३, ३
 प्री सखो अपिबो जात ३, ३२, १०
 प्री समुद्रिवा अपो ९, ६२, २६; साम. ७७६
 प्री समुद्रो जसि विवविह ९, ८६, २९
 प्री सिधूवायजो १०, १३३, २; साम. १८०२; अथर्व.
 २०, ९५, ३; नि. १, १५
 प्री सुतस्व पीतवे १, ५, ६; अथर्व. २०, ६९, ४; तै. सं.
 ३, ४, ११, ४
 प्री सुतो नृमादनो ९, ६७, २; साम. १३२४
 प्री सुवाणो आग्निभिः ९, ६७, ३; साम. १३२५
 प्री सुकरस्व नर्दहि ७, ५५, ४
 प्री सूर्यो हरितो रामयो १, १२१, १३
 प्री सूर्ये न मा मज ९, ४, ५; साम. १०५१
 प्री सोम कर्तुभिः १, ९१, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 प्री सोम तनूकृजयो ८, ७९, ३; वा. य. ५, ३५; तै. सं.
 १, ६, ४, १
 प्री सोम नृमादनः ९, २४, ४; साम. ९६५
 प्री सोम पणिम्य आ ९, २२, ७
 प्री सोम पवमानो ९, ५९, ३
 प्री सोम पितृभिः संविदानो ८, ४८, १३; वा. य. १९, ५४;
 तै. सं. २, ६, १२, २
 प्री सोम प्र चिकितो १, ९१, १; वा. य. १९, ५२; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 प्री सोम महे १, ९१, ७; तै. ब्रा. २, ४, ५, ३
 प्री सोम विपश्चितं वना ९, १६, ८
 प्री सोम विपश्चितं पुनानो ९, ६४, २५
 प्री सोम सूर पयस्योक्तस्व ९, ६६, १८
 प्री सोमासि धारवुः ९, ६७, १; साम. १३२३
 प्री सोमासि सत्यतिः १, ९१, ५; तै. सं. ४, ३, १३, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 प्री इ वससस्तम्बो जावमानो ८, ९६, १६; साम. ३२६;
 अथर्व. २०, १३७, १०
 प्री इ वससस्तम्बो जावमानो ८, ९६, १७; अथर्व. २०, १३७, ११
 प्री इ वससिन्द्र कुरसमावः ७, १९, २; अथर्व. २०, ३७, २
 प्री इ वससिन्द्र चोदीः १, ६३, ४
 प्री इ वससिन्द्र सप्त १, ६३, ७
 प्री इ वससिन्द्रा रिषण्वन् १, ६३, ५
 प्री इ वससिन्द्रा इन्द्र १०, ८९, ८

एवं ह त्वद्वृषम ८, ९६, १८
 एवं ह तु त्वद्वृषमायो ६, १८, ३
 एवं ह यथाविष्टय ८, ७५, ३; तै. सं. २, ६, ११, १
 एवं हि क्षैतव्यस्यो ६, २, १; साम. ८४
 एवं हि नः पिता वसो ८, ९८, ११; साम. ११७०, अथर्व. २०, १०८, २
 एवं हि नक्षत्रः सोमगोपाः ८, ४८, ९
 एवं हि मन्थो अभिभूत्योजा १०, ८३, ४; अथर्व. ४, ३९, ४
 एवं हि मातुषे जने ५, २१, २
 एवं हि राक्षस्यते ८, ६१, १४; साम. १३२२
 एवं हि विजितोमुक्त १, ९७, ६; अथर्व. ४, ३३, ६; तै. आ. ६, ११, २
 एवं हि वृषहंसो ८, ९३, ३३; साम. १७९२
 एवं हि शशतीनामिन्द्र ८, ९८, ६; साम. १२४२, अथर्व. २०, ६४, ३
 एवं हि क्षुरः सनिता १, १७५, ३; साम. १४३४
 एवं हि रमा र्वावयक्युता ३, ३०, ४
 एवं हि सत्यो मधवजनानतः ८, ९०, ४
 एवं हि सुप्रतरसि ८, २३, २९
 एवं हि सोम वर्षवन् ९, ५१, ४
 एवं हि स्तोमवर्धन ८, १४, ११; अथर्व. २०, २९, १
 एवं होता मनुर्हितोऽग्ने १, १४, ११
 एवं होता मनुर्हितो वज्रिः ६, १६, ९
 एवं होता मन्त्रतमो ६, ११, २
 एवं क्षत्रे अग्निना ८, ४३, १४; तै. सं. १, ४, ४६, ३; ३, ५, ११, ५
 एवं क्षत्रे दिव्यस्य १, १४४, ६
 एवं क्षत्रे प्रथमो ६, १, १; तै. आ. ३, ६, १०, १
 एवं क्षत्रं देव्या ९, १०८, ३; साम. ५८३, ९३८
 एवं क्षेक ईक्षिष ४, ३२, ७
 एवं क्षेदि चेरवे ८, ६१, ७; साम. २४०, १५८१
 एवं कनजमुत १, ५३, ८; अथर्व. २०, २१, ८
 एवं कवि चोदयो ६, २६, ३
 एवं कुत्सं कुष्णहस्तेषु १, ५१, ६
 एवं कुत्सेनाभि कुष्णं ६, ३१, ३
 एवं गोत्रमङ्गिरोम्बो १, ५१, ३
 एवं च सोम नो वसो १, ९१, ६; तै. सं. ३, ४, ११, १
 एवं चित्ती तव दक्षैः ८, ७२, ४
 एवं चित्रः क्षम्या ४, ३, ४
 एवं जघन्व नमुषि १०, ७३, ७
 एवं जामिर्जनानां १, ७५, ४; साम. १५३६

एवं जिगेथ न धना १, १०२, १०
 त्वदग्ने काव्या ४, ११, ३
 त्वद्धि पुत्र सहसो ३, १४, ६
 त्वद्धिया विज्ञा आयजामि ७, ५, ३
 त्वद्भियेन्द्र पार्थिवानि ६, ३१, २
 त्वद्वाजी वाजंभरो ४, ११, ४
 त्वद्धिप्रो जायते ६, ७, ३
 त्वद्धिश्वा सुभगा ६, १३, १
 एवं तदुक्तं इन्द्र ६, २६, ५
 एवं तं देव जिह्वया ६, १६, ३२
 एवं तमग्ने अमृतत्वं १, ३१, ७
 एवं तमिन्द्र पर्वतं न १, ५५, ३
 एवं तमिन्द्र पर्वतं महां १, ५७, ६; अथर्व. २०, १५, ६
 एवं तमिन्द्रमर्त्यं ५, ३५, ५
 एवं तमिन्द्र वावृधानो १, १३१, ७
 एवं तं ब्रह्मणस्पते १, १८, ५
 एवं तस्य द्रवाविनो १, ४२, ४
 एवं तौ अग्न उभयान्त्रि १, १८९, ७
 एवं तौ इन्द्रोभयो ६, ३३, ३
 एवं तान्बृहत्वे १०, २२, १०
 एवं तान्सं च प्रति चासि २, १, १५,
 एवं तू न इन्द्र तं १, १६९, ४
 एवं त्वत्पणीनां विदो ९, १११, २; साम. १५९२
 एवं त्वमिदतो रथं १०, १७१, १
 एवं त्वमिन्द्र मर्त्यम् १०, १७१, ३
 एवं त्वमिन्द्र सूर्यं १०, १७१, ४
 एवं त्वा चिद्व्युताग्ने ६, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, ६
 एवं त्वा चिदातस्यावा १०, २२, ५
 एवं त्वा न इन्द्र देव १, ६३, ८
 एवं त्वोभिरा गहि १, ३०, २२
 एवं त्वमहर्षया १०, २६, ५; अथर्व. २०, ३०, ५
 एवं दाता प्रथमो ८, ९०, २; साम. १४९३; अथर्व. २०, १०४, ४
 एवं दिवो धरुणं धिष १, ५६, ६
 एवं दिवो बृहत्तः सानु १, ५४, ४
 एवं दूतः प्रथमो १०, १२२, ५
 एवं दूतस्त्वसु नः २, ९, २; तै. सं. ३, ५, ११, २
 एवं दूतो अमर्त्य आ ६, १६, ६
 एवं देवि सरस्वत्या ६, ६१, ६
 एवं द्यां च महिमत ९, १००, ९; साम. १०१८
 एवं धिषं मनोबुधं ९, १००, ३

त्वं नो वायवेवामपूर्वः १, १३४, ६
 त्वं नो वृषहन्तमे १०, २५, ९
 त्वमग्रे ईन्द्रो वृषभः २, १, ३
 त्वमग्रे ईक्षितो जातवेदो १०, १५, १९; अथर्व. १८, ३, ४१,
 वा. य. १९, ६६, तै. सं. २, ६, १२, ५
 त्वमग्रे उक्थंसाय १, ३१, १४
 त्वमग्रे ऋभुराके २, १, १०
 त्वमग्रे अदितिर्देव २, १, ११
 त्वमग्रे गृहपतिः ७, १६, ५; साम. ६१
 त्वमग्रे त्वष्टा २, १, ५
 त्वमग्रे धुमिस्त्वमा २, १, १; वा. य. ११, २७; तै. सं.
 ४, १, २, ५; तै. भा. १०, ७६, १; नि. ६, १, १३, १
 त्वमग्रे इविणोदा २, १, ७
 त्वमग्रे पुरुषो ५, ८, ५
 त्वमग्रे प्रथमो अङ्गिरस्तमः १, ३१, २
 त्वमग्रे प्रथमो अङ्गिरा १, ३१, १; वा. य. ३४, १२
 त्वमग्रे प्रथमो मातरिश्वन १, ३१, ३
 त्वमग्रे प्रमतिस्त्वं १, ३१, १०
 त्वमग्रे प्रवतदक्षिणं १, ३१, १५
 त्वमग्रे बृहद्ब्रह्मो ८, १०२, १; तै. सं. ३, ४, ११, १
 त्वमग्रे ममवं धाम् १, ३१, ४
 त्वमग्रे यज्ञानां ६, १६, १; साम. २; १४७४
 त्वमग्रे यज्मवे पाशुः १, ३१, १३
 त्वमग्रे राजा वरुणो २, १, ४
 त्वमग्रे रुद्रो अमुरो २, १, ६; तै. सं. १, ३, १४, १; तै. भा.
 ३, ११, २, १
 त्वमग्रे वसुधैवतो ६, १५, १२; ७, ४, ९
 त्वमग्रे वरुणो जायते ५, ३, १
 त्वमग्रे वर्धिरिह १, ४५, १; साम. ९६
 त्वमग्रे वाचते ४, २, १३
 त्वमग्रे वीरवज्रतो ७, १५, १२
 त्वमग्रे वृजिनवर्तनिं १, ३१, ६
 त्वमग्रे वृषभः १, ३१, ५
 त्वमग्रे व्रतपा असि ८, ११, १; अथर्व. १९, ५९, १; वा. य.
 ४, १६; तै. सं. १, १, १४, ४; २, ३, १
 त्वमग्रे सप्तमानाव १, १४१, १०
 त्वमग्रे सोमिषा चानः ७, १३, २; तै. सं. १, ५, ११, २
 त्वमग्रे सप्रया असि ५, १३, ४; साम. १४०७; तै. भा.
 २, ४, १, ६; नि. ६, ७
 त्वमग्रे सहसा १, १२७, २
 त्वमग्रे शुश्रूष २, १, १२

त्वमसं सुहृदो ७, १, २१
 त्वमङ्गल करितारं ५, ३, ११
 त्वमङ्गल प्र संसिचो १, ८४, १९; साम. २४७; १७२६;
 वा. व. ६, ३७, नि. १४, २८
 त्वमङ्गल प्रथमं जायमानः ४, १७, ७
 त्वमङ्गलकुल होतासि १, ९४, ६
 त्वमङ्गलपिधाना कुजोरप १, ५१, ४
 त्वमङ्गल वदये सुर्वसाय ५, ३१, ८
 त्वमङ्गल वद सुर्व अयन्वा ३, ३२, ६
 त्वमङ्गल वि दुरो ६, ३०, ५
 त्वमङ्गल मचसि वद ५, ३, २
 त्वमङ्गल मचसो ८, ११, २
 त्वमङ्गल मचसि विमच १, १७४, १०
 त्वमङ्गल चारे रजसो १, ५२, १२
 त्वमङ्गल मचि १, १२१, ९
 त्वमङ्गल मचि सुर्वसां १, ५४, ६
 त्वमङ्गल मचि सुर्वसां १, ५३, १०; अथर्व. २०, २१, १०
 त्वमङ्गल मचि मच ८, ६०, ५; साम. ४२
 त्वमङ्गल मचि परि मच ९, ६२, ९; साम. ९८१
 त्वमङ्गल मचि मचो १, १२१, १२
 त्वमङ्गल मचि मचि ८, ९९, ५; साम. ३११; १६३७; अथर्व.
 २०, १०५, १; वा. व. ३३, ६६
 त्वमङ्गल मचि मचि १०, १५३, २; साम. १२०; अथर्व.
 २०, ९३, ५; नि. ७, २
 त्वमङ्गल मचि मचि ८, ९०, ५; साम. २४८; १४११
 त्वमङ्गल मचि मचि १०, १५३, ४; अथर्व. २०, ९३, ७
 त्वमङ्गल मचि मचि ७, २१, ३
 त्वमङ्गल मचि मचि ७, ३७, ४
 त्वमङ्गल मचि मचि ८, ९८, २; साम. १०२६;
 अथर्व. २०, ६२, ६
 त्वमङ्गल मचि मचि १०, १५३, ५; अथर्व. २०, ९३, ८
 त्वमङ्गल मचि मचि ९, ५६, ४
 त्वमङ्गल मचि मचि १०, १५३, ३; अथर्व. २०, ९३, ६
 त्वमङ्गल मचि मचि १, ९१, २२; वा. व. ३४, २२;
 तै. मा. २, ८, ३, १
 त्वमङ्गल मचि मचि ६, १६, ५
 त्वमङ्गल मचि मचि १, १७०, ५
 त्वमङ्गल मचि मचि ८, ६४, ३; साम. १३५६; अथर्व.
 २०, ९३, ३
 त्वमङ्गल मचि मचि १०, ९७, २३; अथर्व. ६, १५, १; वा. व.
 १२, १०१

त्वमङ्गल मचि मचि ५, ३२, २
 त्वमङ्गल मचि मचि ६, ४५, ५
 त्वमङ्गल मचि मचि ८, ९३, १३
 त्वमङ्गल मचि मचि १, ५३, ९; अथर्व. २०, २१, ९
 त्वमङ्गल मचि मचि १०, ७३, ८
 त्वमङ्गल मचि मचि १, ३३, ७
 त्वमङ्गल मचि मचि ९, ८६, ३०
 त्वमङ्गल मचि मचि १, १७१, ६
 त्वमङ्गल मचि मचि ४, १६, १३
 त्वमङ्गल मचि मचि ८, ९७, १४
 त्वमङ्गल मचि मचि ८, १, २८
 त्वमङ्गल मचि मचि १०, ११३, १०
 त्वमङ्गल मचि मचि ८, ६१, ८; साम. १५८९
 त्वमङ्गल मचि मचि ६, १३, २
 त्वमङ्गल मचि मचि १, ५२, १३
 त्वमङ्गल मचि मचि १०, १७१, २
 त्वमङ्गल मचि मचि ४, १७, १
 त्वमङ्गल मचि मचि १, ६३, १
 त्वमङ्गल मचि मचि ४, १२, ६
 त्वमङ्गल मचि मचि १, १६९, ८
 त्वमङ्गल मचि मचि १०, १४७, २
 त्वमङ्गल मचि मचि १, ५१, ५
 त्वमङ्गल मचि मचि १०, ८४, १; अथर्व. ४, ३१, १ तै. मा.
 २, ४, १, १०; नि. १०, ३०
 त्वमङ्गल मचि मचि २, ४, ९
 त्वमङ्गल मचि मचि १०, १२०, ५; अथर्व. ५, २, ५;
 २०, १०७, ८
 त्वमङ्गल मचि मचि ४, ४, १४; तै. सं. १, २, १४, ६;
 नि. ५, १५
 त्वमङ्गल मचि मचि २, २३, ९; नि. ३, ११
 त्वमङ्गल मचि मचि २, २३, १८
 त्वमङ्गल मचि मचि ९, ९७, ५८
 त्वमङ्गल मचि मचि १, १७८, ५
 त्वमङ्गल मचि मचि १, १३२, १; नि. ५, २
 त्वमङ्गल मचि मचि ९, ३५, ३
 त्वमङ्गल मचि मचि ८, १०२, ३
 त्वमङ्गल मचि मचि ८, २१, ११; साम. ४०३
 त्वमङ्गल मचि मचि २, ३८, ७
 त्वमङ्गल मचि मचि ९, ९६, ११; वा. व. १९, ५३; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 त्वमङ्गल मचि मचि १, १४१, ९

त्वयेदिन्द्र युजा वचं ८, ९२, ३२
 त्वष्टा कुहित्रं बहसुं १०, १७, १; अथर्व. १८, १, ५३;
 ३, ३१, ५; नि. १२, १६
 त्वष्टा माया वेदपसा १०, ५३, ९
 त्वष्टा बहसुं सुकृतं १, ८५, ९
 त्वष्टारं वायुमृन्मवो १०, ६५, १०
 त्वष्टारं भग्नजा गोपां ९, ५, ९
 त्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः १, १८८, ९
 त्वष्टुर्जामातरं वयं ८, २६, २२
 त्वां यज्ञेभिरुच्यैः १०, २४, २
 त्वां यज्ञेष्वीळते १०, २१, ६
 त्वां यज्ञेष्वास्विजं चारुं १०, २१, ७
 त्वां यज्ञेष्वास्विजं भग्नं ३, १०, २
 त्वां यज्ञैरवीवृधन् ९, ४, ९; साम. १०५५
 त्वां रिहन्ति मातरो ९, १००, ७; साम. १०१७
 त्वां वधन्ति क्षिणयः पृथिव्या ६, १५, १; तै. ब्रा. ३, ६, १०, २
 त्वां वाजी हवते वाजिनयो ६, २६, २
 त्वां त्रिंशे अमृतं जायमानं ६, ७, ४; साम. ११४१
 त्वां त्रिंशे सजोषसो ५, २१, ३
 त्वां विष्णुर्दृष्टक्षयो ८, १५, ९; साम. १६४७, अथर्व.
 २०, १०६, ३
 त्वां शुचिम्पुरुहूतं वाजयं ८, ९८, १२; साम. ११७१; अथर्व.
 २०, १०८, ३
 त्वां सुतस्य पीतये ३, ४२, ९; अथर्व. २०, २४, ९
 त्वां सोमं पवमानं स्वाध्वः ९, ८६, २४
 त्वां स्तोमा अवीवृधन् १, ५, ८; अथर्व. २०, ६९, ६
 त्वां ह त्वेदिन्द्रार्णमातो १, ६३, ६
 त्वां हि मंत्रतममर्कशोके ६, ४, ७; वा. य. ३३, १३; नि. १, १७
 त्वां हि म्मा चर्चणयो ६, २, २
 त्वां हि सत्यमद्रिवो ८, ४६, २
 त्वां हि सुष्मरस्तमं ८, २६, २४
 त्वां हीन्द्रावसे विवाचो ६, ३३, २
 त्वां ह्यग्ने सदमित्समन्वयः ४, १, १
 त्वां चित्रभवनस्तम १, ४५, ६; वा. य. १५, ३१; तै. सं.
 ४, ४, ४, ३
 त्वां जना ममसत्येष्विन्द्र १०, ४२, ४; अथर्व. २०, ८९, ४
 त्वादत्तेभी रुद्र शंतमेमिः २, ३३, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ८
 त्वां दूतमग्ने अमृतं युगयुगे ६, १५, ८; साम. १५६८
 त्वां देवेभ्यु प्रथमं हवामहे १, १०२, ९
 त्वामग्ने आदित्यासः २, १, १३; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
 त्वामग्ने अतायवः समीधि ५, ८, १

त्वामग्ने अग्निरसो गुहा हितं ५, ११, ६; साम. ९०८;
 वा. य. १५, २८; तै. सं. ४, ४, ४, २
 त्वामग्ने अतिथिं पूर्य विशः ५, ८, २
 त्वामग्ने दम आ विश्वतिं २, १, ८
 त्वामग्ने धर्गसि विश्वधा वयं ५, ८, ४
 त्वामग्ने पितरमिष्टिभिः २, १, ९
 त्वामग्ने पुष्करादधि ६, १६, १३; साम. ९; वा. य. ११, ३२;
 १५, २२; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २;
 ४, ४, १
 त्वामग्ने प्रथमं देववन्तो ४, ११, ५
 त्वामग्ने प्रथममायुम् १, ३१, ११
 त्वामग्ने प्रदिश आहुतं ५, ८, ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 त्वामग्ने मनीषिणः सज्जाजं ३, १०, १
 त्वामग्ने मनीषिणस्त्वम् ८, ४४, १९
 त्वामग्ने मानुषीरीळते ५, ८, ३; तै. सं. ३, ३, ११, २
 त्वामग्ने यजमाना अनुयुन् १०, ४५, ११; वा. य. १२, २८;
 तै. सं. ४, २, २, ४
 त्वामग्ने वसुपतिं वसुनां ५, ४, १; तै. सं. १, ४, ४६, २
 त्वामग्ने वाजसातमं ५, १३, ५; तै. सं. १, ४, ४६, ३
 त्वामग्ने समिधानं यविहय ५, ८, ६; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 त्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो ७, ९, ६; नि. ६, १७
 त्वामग्ने स्वाध्वो ६, १६, ७
 त्वामग्ने हरितो वावशाना ७, ५, ५
 त्वामग्ने हविष्मन्तो ५, ९, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ४
 त्वामग्ने चरामसि ९, १, ५
 त्वामस्या व्युधि देव पूर्वं ५, ३, ८
 त्वामिच्छवसस्पते ८, ६, २१
 त्वामिदं दूगते स्वायवः १०, ९१, ९
 त्वामिदस्या उचसो व्युष्टिषु १०, १२२, ७
 त्वामिदा ह्यो नरो ८, ९९, १; साम. ३०२; ८१३
 त्वामिदि स्वायवो ८, ९२, ३३
 त्वामिदि सहसस्पुत्र १, ४०, २
 त्वामिदि हवामहे साता ६, ४६, १; साम. २३४; ८०९;
 अथर्व. २०, ९८, १; वा. य. २७, ३७; तै. सं.
 २, ४, १४, ३
 त्वामिदं वयुर्मम ८, ७८, २
 त्वामिदं वृत्रहन्तम (०। वृत्रह) ५, ३५, ६
 त्वामिदं वृत्रहन्तम (०। वृत्रह) ८, ६, ३७
 त्वामिदं वृत्रहन्तम सुतावन्तो ८, ९३, ३०
 त्वामीळते अग्निरं ७, ११, २; तै. ब्रा. ३, ६, ८, २
 त्वामीळे अच द्विजा ६, १६, ४

त्वामुग्रमयसे चर्वणी सह ६, ४६, ६; अथर्व. २०, ८०, २
 त्वामु जातवेदसं १०, १५०, ३
 त्वामु ते दधिरे हव्यवाहं ७, १७, ६
 त्वामु ते त्वामुवः १०, २१, २
 त्वां पूर्वा अययो १०, २८, ९
 त्वां वृजन्ति दक्ष ९, ६८, ७
 त्वा युजा तव तत्सोम सव्यः ४, २८, १
 त्वा युजा नि निवत्सुर्वस्य ४, २८, २
 त्वायेन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्ष १, १०१, ९
 त्वावतः पुकवसो ८, ४६, १; साम. १९३
 त्वावतो हीन्द्र ऋग्वे अस्मि ७, २५, ४
 त्विषीमन्तो अस्वरस्वेव हि ६, ६६, १०
 त्वे अग्न आहवनामि ७, १, १७
 त्वे अग्ने विधे अमृतासो २, १, १४
 त्वे अग्ने सुमतिं भिक्ष १, ७३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 त्वे अग्ने स्वाहुत विवासः ७, १६, ७; साम. ३८; वा. व.
 ३३, १४
 त्वे असुर्य वसवो मृगवन् ७, ५, ६
 त्वे इवग्ने सुभगे १, ३६, ६
 त्वे इन्द्रावभूम विप्रा २, ११, १२
 त्वे क्रतुमपि वृजन्ति विधे १०, १२०, ३; साम. १४८५;
 अथर्व. ५, २, ३, २०, १०७, ६; वे. आ. १, १२;
 तै. सं. ३, ५, १०, १
 त्वे धर्माज आसते १०, २१, ३
 त्वे धेनुः सुषुमा जातवेदः १०, १९, ८
 त्वे धितो महानां देवानां १, १८७, ६
 त्वे राव इन्द्र तोषतमाः १, १६९, ५
 त्वे वसूनि पुर्वजीक ६, ५, २; तै. सं. १, ३, १४, २
 त्वे वसूनि संगता ८, ७८, ८
 त्वे विधा तविषी सध्वग्वि १, ५१, ७
 त्वे विधा सरस्वती २, ४१, १७
 त्वेवं रूपं कृणुत उत्तरं यत् १, ९५, ८
 त्वेवं रूपं कृणुते वर्णा अह्य ९, ७१, ८
 त्वेवं यवं कर्तं वज्रसाधं १, ११४, ४
 त्वेवं सधो न माकनं तुविद्व ६, ४८, १५
 त्वेवं गणं तवसं ५, ५८, २
 त्वेषमिषा समरणं शिमी १, १५५, २; नि. ११, ७
 त्वेषसो धूम अचवति ६, २, ६; साम. ८३; अथर्व.
 १८, ४, ५९
 त्वेषासो अग्नेरमवन्तो १, ३६, २०
 त्वे सु पुत्र सवसो ८, ९२, १४; तै. सं. १, ४, ४६, १

त्वे सोम प्रथमा वृकवर्दिषः ९, ११०, ७; साम. १५०६
 त्वे न यत्पितरिभ्यन् ७, १८, १
 त्वोनामस्तवावसा ९, ६१, २४
 त्वोनासस्वा युजाप्सु ८, ६८, ९
 त्वोनासो मघवाक्चिद्र विप्राः ४, २९, ५
 त्वोतो वाज्यहयो १, ७४, ८
 वृक्षस्य वादिने जन्मनि १०, ६४, ५; नि. ११, ७३
 दक्षिणावतामिदिमानि १, १२५, ६
 दक्षिणावानप्रथमो १०, १०७, ५
 दक्षिणावन् दक्षिणा १०, १०७, ७
 दण्डा इवेदोभजनास ७, ३३, ६
 दशानमिह ददभन्त १, १४८, २
 ददि रेक्णस्तन्वे ददिर्वसु ८, ४६, १५
 दधन्तुनं धनयज्ञस्य १, ७१, ३
 दधन्वे वा यदीमनु २, ५, ३; साम. ९४; तै. सं. ३, ३, ३, ३
 दधानो गोमदधन् ८, ४६, ५
 दधामि ते मधुनो ८, १००, २
 दधामि ते सुतानो ८, ३४, ५
 दधिका वः प्रथम ७, ४४, १
 दधिकामग्निमुषसं ३, २०, ५
 दधिकासु नमसा बोधयन्तः ७, ४४, २
 दधिकावाणं वृषुधानो ७, ४४, ३
 दधिकावा प्रथमो वाज्यर्वा ७, ४४, ४
 दधिकाव्ण इवु नु ४, ४०, १
 दधिकाव्ण इव ऊर्जो ४, ३९, ४
 दधिकाव्णो अकारिषं ४, ३९, ६; साम. ३५८; अथर्व.
 २०, १३७, ३; वा. व. २३, ३२; तै. सं. १, ५, ११, ४;
 ७, ४, १९, ४; तांण्य ब्रा. १, ६, १७
 दधिविषा जठरे सुतं ३, ४०, ५; अथर्व. २०, ६, ५
 दधुद्वा मृगवो माधुवे वा १, ५८, ६
 दध्यक् ह मे जनुषं पूर्वो १, १३९, २
 दनो विधा इन्द्र १, १७४, २; नि. ६, ३१
 दधं विधि त्वावतः ८, ४५, ३२
 दधंमिहिविष्णुसीपांसं ४, ३२, ३
 दधूनसो अपसो वे सुदस्ताः ५, ४२, १२
 दधं नु विधदसंतं १, २५, १८
 दधंमवन् मृगवो अनिन्द्रान् १०, २७, ६
 दधियुतत्वा रुचा ९, ६४, २८; साम. ६५४
 दशक्रियः पूर्य सीम् ३, २३, ३
 दशक्षिपो युजते बाहु ५, ४३, ४
 दश ते ककशां ४, ३२, १९

दश मद्यं पौतकतः ८, ५६, २
 दश मासांश्चक्षयानः ५, ७८, ९
 दश रथान् प्रहिमतः ६, ४७, २४
 दश राजानः समिता अयज्य ७, ८३, ७
 दश रात्रीराशित्रेनानवयन् १, ११६, २४
 दश इयावा ऋध्रयो ८, ४६, २३
 दशस्वन्ता मनवे पूर्य ८, २२, ६
 दशस्वन्तो नो मरुतो मृळन्तु ७, ५६, १७
 दशस्या नः पुर्वणीक होतः ६, ११, ६
 दशानामेकं कपिकं समानं १०, २७, १६
 दशावनिभ्यो दश कक्षेभ्यः १०, ९४, ७; नि. ३, ९
 दशाश्वांश्च कोशान् ६, ४७, २३
 दशोमं स्वधुर्जनयन्त गर्भं १, ९५, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४
 दशो हि वमा वृषणं १, १२९, ३
 दस्युन्मिष्ट्यैश्च पुरुहूत पूर्वैः १, १००, १८
 दक्षा युवाकवः सुता १, ३, ३; वा. य. ३३, ५८
 दक्षा हि विश्वमानुषश्च ८, २६, ६
 दाता मे पृथतीनां ८, ६५, १०
 दाहहाणो वज्रमिन्द्रो १, १३०, ४
 दाधार क्षेमं १, ६६, ३
 दाना मृगो न वारणः ८, ३३, ८; साम. १६९७; अथर्व. २०, ५३, २; ५७, १२
 दानाय मनः सोमपावक १, ५५, ७
 दानायः पृथुभ्रवसः ८, ४६, २४
 दा नो अग्ने धिया रयिं ७, १, ५
 दा नो अग्ने वृद्धतो दाः २, २, ७; तै. सं. २, २, १२, ६
 दामानं विश्वचर्वणे ८, २३, २
 दाशराज्ञे परिवत्ताय विश्व ७, ८३, ८
 दाशेम कस्य मनसा ८, ८४, ५; साम. १५५०
 दामपत्नीरहिगोपा १, ३२, ११; नि. २, १७
 दिदक्षन्त उषसो ३, ३०, २३
 दिदक्षेण्यः परि काष्ठासु १, १४६, ५
 दिवः पीयूषमुत्तमं २, ५२, २; साम. १२२७
 दिवः पीयूषं पूर्य ९, ११०, ८; साम. १४९४
 दिवक्षमो अग्निजिह्वा १०, ६५, ७
 दिवक्षसो धेनवो ३, ७, २
 दिवक्षिते वृद्धतो जातवेदः १, ५९, ५
 दिवक्षितस्य वरिमा १, ५५, १
 दिवक्षिता तं रुचयन्त ३, ६, ७
 दिवक्षिता पूर्यां ३, ३९, २
 दिवक्षिता वोऽमवत्तरेभ्यो १०, ७६, ५

दिवक्षित् वा दुहितरं ४, ३०, ९
 दिवक्षित्रोचनादधि ८, ८, ७
 दिवस्कण्वास इन्द्रवो १, ४६, ९
 दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निः १०, ४५, १; वा. य. १२, १८; तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, २, २, १; नि. ४, २४
 दिवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो ९, ३१, २
 दिवस्पृथिव्या पर्योज ६, ४७, २७; अथर्व. ६, १२५, २; वा. य. २९, ५३; तै. सं. ४, ६, ६, ५
 दिवस्पृथिव्योरव वा १०, ३५, २
 दिवा चित्तमः कृण्वन्ति १, ३८, ९; तै. सं. २, ४, ८, १
 दिवा वाम्ति मरुतो भूम्याग्नि १, १६१, १४
 दिवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां ७, ६४, १
 दिवि ते नाभा परमो व ९, ७९, ४
 दिवि न केतुरधि १०, ९६, ४; अथर्व. २०, ३०, ४
 दिवि मे अग्न्यः पक्षो १०, ११९, ११
 दिविस्पृशं यज्ञमस्माकं १०, ३६, ६
 दिवि स्वतो वतते भूमवोप १०, ७५, ३
 दिवेदिवे सदशीरग्न्यमर्धं ६, ४७, २१
 दिवो धर्ता भुवनस्य ४, ५३, २
 दिवो धर्तासि शुक्रः पीयूषः ९, १०९, ६; साम. १२४३
 दिवो धामनिर्वहण ७, ६६, १८
 दिवो न तुभ्यमन्विम्व ६, २०, २
 दिवो न यस्य रेतसो वृषाणाः १, १००, ३
 दिवो न यस्य विधतो ६, ३, ७
 दिवो न सर्गा अमस्तृप्तमह्नां २, ९७, ३०
 दिवो न सानु पिप्पुवी ९, १६, ७
 दिवो न सानु क्षनयज्विह्व २, ८६, ९
 दिवो नाके मधुजिह्वा ९, ८५, १०
 दिवो नाभा विश्वक्षणो ९, १२, ४; साम. ११९९
 दिवो नो वृष्टिं मरुतो ५, ८३, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 दिवो मानं नोत्सवन् ८, ६३, २
 दिवो व स्कम्भो धरुणः २, ७४, २
 दिवो रुक्म उरुचक्षा ७, ६३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
 दिवो वराहमरुचं १, ११४, ५
 दिवो वा सानु स्पृशता १०, ७०, ५
 दिव्यं सुपर्णं वायमं १, १६४, ५२; अथर्व. ७, ३९, १; तै. सं. ३, १, ११, ३
 दिव्यः सुपर्णोऽव चक्षि ९, ९७, ३३
 दिव्यग्न्यः सद्मं २, ४०, ४; तै. ब्रा. २, ८, १, ५
 दिव्या आप अग्नि वदेनम् ७, १०३, २
 दिवः सूर्वो न मिनाति ३, ३०, १२

दीदिवांसमपूर्व ३, १३, ५
दीर्घं ह्यङ्कुलं १०, १३४, ६, साम. १०९१
दीर्घतन्तुर्द्विदुसावमभिः १०, ६९, ७
दीर्घतमा मामतेषो १, १५८, ६
दीर्घको अस्वङ्कुलो ८, १७, १०; अथर्व. २०, ५, ४
दुगाण्यो अदितिं जंघवन्तो ७, १८, ८
दुरो अश्वस्य १, ५३, २; अथर्व. २०, २१, ०
दुरोकसोचिः क्रतुर्न १, ६६, ५
दुर्गे विजः सुगं कृधि ८, ९३, १०
दुर्मन्त्राद्युनस्य नाम १०, २२, ६; अथर्व. १८, १, ३४
दुहन्ति ससैकामुप ८, ७२, ७
दुहान ऊर्ध्वं २, १०७, ५; साम. ६७६
दुहानः प्रत्यमित्यव ९, ४२, ४; साम. ७६०
दुहीयन्मित्रचितये युवाङ्कुः १, १२०, ९
दृणां सखं तव ६, ४५, २६
दृतं वो विश्वेदेवसं ४, ८, १; साम. १२
दूरं किं प्रथमा १०, १११, ८
दूरमित पणवो वरीवः १०, १०८, ११
दूरादिवा वसतो ६, ३८, २
दूरादिन्ममनयवा ७, ३३, २
दूरादिदेव वसती ८, ५, १; साम. २१९
दूरे तन्नाम गुहं पराचैः १०, ५५, १
दृक्ता चिद्व्या अमु दुः १, १२७, ४
दृक्ता चिदा वनस्पतीन् ५, ८४, ३
दृतेरिव तेऽङ्कुमस्तु ६, ४८, १८
दृक्ता वनस्पतिर्विद्या १०, ४५, ८; वा. य. १२, १; २५;
तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, १, १०, ४; २, २, ४
दृतेभ्यो वो महिना १०, ८८, ७
देवं वो अन्न सवितारमेवे ५, ४९, १
देवं वो देववज्रवा ५, २१, ४
देव त्वष्टर्वज्र १०, ७०, २
देवंदेवं राघसे चोदवन्ति ७, ७९, ५
देवंदेवं वोऽवस इन्द्रं इन्द्रं ८, १२, १९
देवंदेवं वोऽवसे देवंदेवं ८, २७, १३; वा. य. ३३, ९१
देवं नरः सवितारं ३, ६२, १२
देवं वहिर्वर्चमानं २, ३, ४
देववन्तो वधा मति १, ६, ६; अथर्व. २०, ७०, २
देवस्त्वहा सविता विश्वकपः ३, ५५, १९; मि. १०, ३४
देवस्य वयं सवितुः सवीममि ६, ७१, २; मि. ६, ७
देवस्य सवितुर्वयं ३, ६२, ११
देवदिति जुगुप्सावस्य ७, १०३, ९

देवा एतस्यामवदन्त पूर्वे १०, १०९, ४; अथर्व. ५, १७, ६
देवाः कपोन इविनो १०, १६५, १; अथर्व. ६, २७, १;
मि. १, १७
देवानां युगे प्रथमे १०, ७२, ३
देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ति ७, ७७, ३
देवानां दूतः पुरुष ३, ५४, १९
देवानां जु वयं जाना १०, ७२, १
देवानामिद्वो महत् ८, ८३, १; साम. १३८
देवानां परीक्षणीरवन्तु ५, ४६, ७; अथर्व. ७, ४९, १;
तै. मा. ३, ५, १२, १; मि. १२, ४५
देवानां भद्रा सुमतिर्भू १, ८९, २; वा. य. २५, १५;
मि. १२, ३९
देवानां माने प्रथमातिष्ठ १०, २७, २३; मि. २, २०
देवान्वमिहो अमृतान् १०, ६५, १५; ६६, १५
देवान्वा यच्चक्रमा १, १८५, ८
देवान्हुने वृष्ट्यवसः १०, ६६, १
देवाभ्यो नः परिविष्यमानाः ९, ९७, २६
देवाभिते अमृता जातवेदः १०, ६९, ९
देवाभिते असुर्य २, २३, २
देवाभिते असुर्याय पूर्वे ७, २१, ७
देवास भावन् परशूरभिन्न १०, २८, ८
देवास्मा वरुण मित्रो १, ३६, ४
देवासो हि व्मा मनवे ८, २७, १४; वा. य. ३३, ९४
देवीं वाचमजनयन्त देवाः ८, १००, ११; तै. मा. २, ४, ६. १०;
मि. ११, २९
देवीः चक्षुर्विदु नः कृणोत १०, १२८, ५; अथर्व. ५, ३, ६;
तै. सं. ४, ७, १४, २
देवी दिवो दुहितरा सुमि १०, ७०, ६
देवी देवस्य रोदसी अनित्री ७, २७, ८
देवी देवेभिर्वजते वज्रैः ४, ५६, २
देवी यदि तविषी १, ५६, ४
देवीर्हो वि अश्ववम् ५, ५, ५
देवेन नो मनसा देव १, ९१, २३; वा. य. ३४, २३
देवेभिर्देवदिते ८, १८, ४
देवेभिर्मिषितो वज्रिवेभिः १०, ८८, ३
देवेभ्यः कमवृणीत सृत्तुं १०, १३, ४; अथर्व. १८, ३, ४१
देवेभ्यस्त्वा मदाव कं ९, ८, ५; साम. ११८२
देवेभ्यस्त्वा वृथा पाजसे २, १०९, २२
देवेभ्यो हि प्रथमं ४, ५४, २; वा. य. ३३, ५४
देवेर्नो देवदितिर्नि पातु (०। तन) १, १०६, ७
देवेर्नो देवदितिर्नि पातु (०। नदि) ४, ५५, ७

देवो देवानामसि मित्रो १, ९४, १३
 देवो देवान्परिभूक्ततेन १०, १२, २, अथर्व. १८, १, ३०;
 नि. ६, ४
 देवो देवाय धारयेन्नाय ९, ६, ७
 देवो न यः पृथिवी १, ७३, ३
 देवो न यः सविता १, ७३, २
 देवो भगः सविता राघो ५, ४२, ५
 देवो वो ऋविणोदाः ७, १६, ११; साम. ५५, १५१३
 देवी पूर्तिर्दक्षणा देवयज्वा १०, १०७, ३
 देव्या होतारा प्रथमा मृजे ३, ४, ७; ७, ८
 देव्या होतारा प्रथमा पुरोहित १०, ६६, १३
 देव्या होतारा प्रथमा विदुष्टा २, ३, ७
 देव्या होतारा प्रथमा सुवाचा १०, ११०, ७; अथर्व. ५, १२, ७;
 वा. य. २९, ३२; तै. भा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १२
 दोहेन गामुप शिक्षा सखायं १०, ४२, २; अथर्व. २०, ८९, २
 यामिन्द्रो हरिधायसं ३, ४४, ३
 यावा विद्वो पृथिवी २, १२, १३; अथर्व. २०, ३४, १४
 यावा नः पृथिवी इमं २, ४१, २०; तै. सं. ४, १, ११, ४;
 नि. ९, ३८
 यावा नो अथ पृथिवी १०, ३५, ३
 यावापृथिवी जनयन्मभि १०, ६६, ९
 यावाभूमी अदिते ७, ६२, ४
 यावा यमां पृथिवी १०, ४६, ९
 यावा ह क्षामा प्रथमे १०, १२, १; अथर्व. १८, १, २९
 यावो न यस्य पनयन्ति ६, ४, ३
 यावो न स्तुमिन्ति २, ३४, २
 युभं सुदातुं तवित्रीभिरावृतं ८, ८८, २; साम. ६८६; अथर्व.
 २०, ९, २; ४९, ५
 युतयामानं वृहतीमृतेन ५, ८०, १
 युतानं यो अनिधिं स्वर्णं ३, १५, ४
 युभिरक्तुभिः परिपानम १, ११२, २५; वा. य. ३४, ३०;
 तै. भा. ४, ४२, ३
 युभिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं १०, ७, ५
 युमतमं दक्षं धेनुको ६, ४४, २
 युम्नी वां क्षोमो अभिना ८, ८७, १
 युम्नेषु पृतनाग्ने ३, ३७, ७; अथर्व. २०, १२, ७
 यौनं य इन्द्राभि भूमार्चः ६, २०, १
 यौमं पिता अनिता नामि १, १६४, ३३; अथर्व. ९, १०, १२;
 नि. ४, २१
 यौवः पिता पृथिवी १, १९१, ६
 यौव त्वा पृथिवी यजिवासः ३, ६, ३

यौव नः पृथिवी च प्रचेतसा १०, ३६, २
 यौवित्स्यामर्वा अहेः १, ५२, १०
 यौवितः पृथिवीमातर ६, ५१, ५; तै. भा. २, ८, ६, ५
 यत्सः समुद्रमभि यजिगा १०, १२३, ८; साम. १८४८
 यत्समपदं विपुणे चरन्तं ८, ९६, १४; अथर्व. २०, १३७, ८
 यत्समस्तकम् प्रथमो १०, १७, ११; अथर्व. १८, ४, २८;
 वा. य. १३, ५; तै. सं. ३, १, ८, ३; ४, २, ८, २;
 ९, ५; तै. भा. ६, ६, १
 यत्तान्त उवसा ३, १४, ३
 यविणोदाः विपीयति १, १५, २; वा. य. २६, २२
 यविणोदा ददातु नो १, १५, ८
 यविणोदा यविणस्तुरस्य १, २३, ८
 यविणोदा यविणसो प्रावा १, १५, ७; नि. ८, २
 यविं वसानो यजतो दिवि ९, ८६, १४
 युहं जिघांसं वरसमं ४, २३, ७
 युहो निषत्तापुमनीचिदेवः १०, ७३, २
 य्वजः सर्पिरासुतिः २, ७, ६; वा. य. ११, ७०; तै. सं.
 ४, १, ९, २
 य्वो अग्ने रयिनो विंशति ६, २७, ८
 य्वदक्ष धूम्यदगोक्षस्य ४, ३३, ७
 य्वदक्ष प्रथमश्चक्र १, १६४, ४८; अथर्व. १०, ८४; नि. ४, २, २
 य्वदक्षारं नहि तज्जराय १, १६४, ११; अथर्व. ९, ९, १६;
 नि. ४, २७
 य्वामि नो वातौ वातः १०, १३७, २; अथर्व. ४, १३, २;
 तै. भा. २, ४, १, ७; तै. भा. ४, ४२, १
 य्व सुपर्णं सयुजा सखाया १, १६४, २०; अथर्व. ९, ९, २०;
 नि. १४, ३०
 य्विता यर्वी कीलासो १, १२७, ७
 य्विताय मृक्तवाहसे ५, १८, २
 य्विता यो वृत्रघ्नतमो ८, ९३, ३०; साम. १७२१; तै. भा.
 २, ७, १३, २
 य्विता वि वमं सनजा १, ६२, ७
 य्विता व्युषं वमृनस्य २, ९४, २
 य्विता सुनवोऽसुरं स्वर्विदं १०, ५६, ६
 य्विताता होता विदयेषु ३, ५५, ७
 य्वियं पञ्च जीजनमसं वसा ४, ६, ८
 य्वियं पञ्च स्वयशसं ९, ९८, ६; साम. १३३०
 य्वियो नो विश्वतोमुखा १, २७, ७; अथर्व. ४, ३३, ७;
 तै. भा. ६, ११, २
 य्वे इवस्य क्रमणे स्वर्णो १, १५५, ५
 य्वे ते चक्रं सुर्वे १०, ८५, १६; अथर्व. १४, १, १६

हे मधुर्वेकवतः ७, १८, २२
 हे विक्रये चरतः स्वर्गे १, ९५, १; वा. व. ३३, ५; तै. ब्रा.
 २, ७, १२, २
 हेष्टि चभूरप जाया १०, ३४, ३
 हे समीची विभृतज्जतं १०, ८८, १६
 हे कुती अश्वज्वं पितृणां १०, ८८, १५; वा. व. १९, ४७;
 तै. ब्रा. १, ४, २, ३; २, ६, ३, ५; श. ब्रा. १४, २, १, ४
 धुनं न स्पन्धं बहुकं यो अयो १०, ४२, ५; अथर्व. २०, ८९, ५
 धनुर्हस्तादादधानो १०, १८, ९; अथर्व. १८, २, ५९-६०;
 तै. ब्रा. ६, १, ३
 धन्वा चिदि त्वे धिषणाव ६, ११, ३
 धन्व च वत्कुम्भं च १०, ८६, २०; अथर्व. २०, १२६, २०
 धन्वना गा धन्वनाजिं जये ६, ७५, २; वा. व. २९, ३९;
 तै. सं. ४, ६, ६, १; मि. ९, १७
 धन्वमजोतः कुमुते गातुं १, ९५, १०
 धर्ता दिवः पवते कृत्स्नोरसः २, ७६, १; साम. ५५८; १२२८
 धर्ता दिवो रजसस्पृष्ट ऊ ३, ४९, ४
 धर्तारो दिव जामवः १०, ६६, १०
 धर्मणा मित्रावरुणा ५, ६३, ७
 धाता धातृणां भुवमस्य १०, १२८, ७; अथर्व. ५, ३, ९;
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 धानावन्तं करमिजं ३, ५२, १; साम. २१०; वा. व. २०, २९
 धामन्ते विश्वं भुवनमधि ४, ५८, ११; वा. व. १७, ९९
 धावोमिर्वा यो मुञ्चेमिरर्के ६, ३, ८
 धारवन्त आदित्यासो २, २७, ४; तै. सं. २, १, ११, ४
 धाराधरा मद्यतो २, ३४, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 धासिं कुण्डान ओषधीः ८, ४३, ७
 धियं यो अप्सु दधिवे स्वर्वा ५, ४५, ११
 धियं पूषा जिह्वसु २, ४०, ६; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
 धिया चक्रे वरेण्यो ३, २७, ९; साम. १४७९
 धिया यदि धिषण्वन्तः ४, २१, ६
 धिष्व वज्रं गमस्वो ६, ४५, १८
 धिष्वा शवः ह्युर वे नः २, ११, १८
 धीमिः सातामि काण्वक्व ८, ४, २०
 धीमिरर्वाजिरर्वातो ६, ४५, १२
 धीमिर्हिन्वन्ति धामिजं ९, १०६, ११; साम. ९४१
 धीरा त्वक् महिना जर्मेणि ७, ८६, १
 धीरासः पदं कवयो नयन्ति १, १४६, ४
 धीरो ह्यजघनव ८, ४४, २९
 धुमेतवः धुमेतं ४, ५०, २; अथर्व. २०, ८८, २

धुनुय यां पर्वतां दाशुषे ५, ५७, ३
 धृतवता आदित्या इषिरा २, २९, १
 धृतवताः क्षत्रिया १०, ६६, ८
 धृतवतो धनदाः सोमहृदः ६, १९, ५
 धृतवन्ति कृष्णमनः ८, ६२, ५
 धृष्टपिब कलशो ६, ४७, ६; अथर्व. ७, ७६, ६
 धेनुः प्ररन्त्य काम्यं ३, ५८, १
 धेनुं न त्वा सुयवसे दुदुक्षन् ७, १८, ४
 धेनुह इन्द्र सुमृता ८, १४, ३; साम. १८३६; अथर्व.
 २०, २७, ३
 धेनूर्जिह्वतमुन ८, ३५, १८
 ध्रुव ज्योतिर्निहितं ६, ९, ५
 ध्रुवं ते राजा वरुणो १०, १७३, ५; अथर्व. ६, ८८, २
 ध्रुवं ध्रुवेण इषिवा १०, १७३, ६; अथर्व. ७, २४, १; वा. व.
 ७, २५; तै. सं. ३, २, ८, ६
 ध्रुवा एव वः पितरो मुनेषुगे १०, ९४, १२
 ध्रुवा चांभ्रवा पृथिवी १०, १७३, ४; अथर्व. ६, ८८, १;
 तै. ब्रा. २, ४, २, ८
 ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु ७, ८८, ७
 ध्वजयोः पुरुषन्त्योः २, ५८, ३; साम. १०५९
 नकिः परिष्टिर्मववन् ८, ८८, ६
 नकिः सुदासो रथं ७, ३२, १०
 नकिरस्य शचीनां ८, ३२, १५
 नकिरस्य सहस्य १, २७, ८; साम. १४१६
 नकिरिन्द्र त्वदुत्तरो ४, ३०, १; साम. २०३
 नकिरेषां निद्रिता मर्त्येषु ३, ३९, ४
 नकिर्देवा मनीमसि १०, १३४, ७; साम. १७६
 नकिर्देवा जर्मेणि ७, ५६, २
 नकिह पृता मता १, ६२, ७
 नकिहं कर्मणा वशवम् ८, ७०, ३; साम. २४३; ११५५;
 अथर्व. २०, ९२, १८
 नकिहं कर्मणा नशव प्र ८, ३१, १७; तै. सं. १, ८, २२, ४
 नकिह्वज्रधीतरो १, ८४, ६; साम. २५०
 नकीं वृषीक इन्द्र ते ८, ७८, ४
 नकीमिन्द्रो निकर्तवे ८, ७८, ५
 नकीरेवन्तं सकृदाव विन्दसे ८, २१, १४; साम. १३९०;
 अथर्व. २०, ११४, २
 नक्षोपासा वर्जमामेभ्याने १, ९६, ५; वा. व. १२, २, १७, ७०;
 तै. सं. ४, १, १०, ४; ६, ५, २, ७, १२, ३
 नक्षोपासा सुपेक्षसामिन् १, १३, ७
 नक्षत्रवमक्षीः पूर्व राट् १, १२१, ३

नक्षत्रोत्ता परि सद्य १, १७३, ३
नक्षत्र इन्द्रमवसे ८, ५४, २
न क्षोणीभ्यां परिभवे २, १६, ३
न वा त्वद्विगप १०, ४३, २; अथर्व. २०, १७, २
न वा राजेन्द्र आ दमन्तः १, १७८, २
न वा वसुनि यमते ६, ४५, २३; साम. १६६७; अथर्व.
२०, ७८, २
न वा स मामप जोषं जमार ४, २७, २
न वेमम्यदा पपन ८, २, १७; साम. ७२०; अथर्व. २०, १८, २
न जामये ताम्यो रिक्थमा ३, ३१, २; नि. ३, ६
न त इन्द्र सुमत्तवो न रावः ७, १८, २०
न तं राजानावदिते कुतश्चन १०, ३९, ११
न तं विदाथ य इमा जजान १०, ८२, ७; वा. व. १७, ३१;
तै. सं. ४, ६, २, २; नि. १४, १०
न तं जिनमि बहवो न दन्वा ४, २५, ५
न तद्दिवा न पृथिव्या ६, ५२, १
न तं तिरमं चन त्यजो ८, ४७, ७
न तमैहो न दुरितां कुतः २, २३, ५
न तमैहो न दुरितं देवासो १०, १२६, १; साम. ४२६
न तमैहो न दुरितानि ७, ८२, ७
न तममे भरातवो ८, ७१, ४
न तमसोति कश्चन १०, ६२, ९
न तस्य मायया चन ८, २३, १५; साम. १०४
न तस्य विद्य तदु बु १०, ४०, ११
न ता अर्वा रेणुकाटो अहनुते ६, २८, ४; अथर्व. ४, २१, ४;
तै. वा. २, ४, ६, ९
न ता नक्षमि न दभाति ६, २८, ३; अथर्व. ४, २१, ३;
तै. वा. २, ४, ६, ९
न ता मिनमि मायिनो ३, ५६, १
न तिष्ठमि न मि १०, १०, ८; अथर्व. १८, १, ९; नि. ५, २
न ते अदेवः प्रदिषो निवासते १०, ३७, ३
न ते अन्तः शवसो धाव्यस्य ६, २९, ५
न ते गिरो अपि सुप्ये तुरस्य ७, २२, ५; साम. १७९९
न ते त इन्द्राभ्वदमवुव ५, ३३, ३; वा. व. १०, २२
न ते दूरे परमा चिद्वासी ३, ३०, २; वा. व. ३४, १९
न ते वर्तास्ति रावस ८, १४, ४; अथर्व. २०, २७, ४
न ते विष्णो जायमानो ७, ९९, २
न ते सखा सक्यं बह्वेतत् १०, १०, २; अथर्व. १८, १, २
न ते सखं न दक्षिणं ८, २४, ५
न त्वद्योता पूर्वो अग्ने ५, ३, ५
न त्वा गभीरः पुच्छत सिन्धुः ३, ३२, १६

न त्वा देवास आसत ८, ९७, २
न त्वा दुरन्तो अहवो ८, ८८, ३; साम. २९६
न त्वा रासीवामिस्तये ८, १९, २६
न त्वा वरन्ते अम्यवा ४, ३२, ८
न त्वावो अम्यो दिव्यो ७, ३२, २३; साम. ६८१; अथर्व.
२०, १२१, २; वा. व. २७, ३६
न त्वा शतं चन हुतो ९, ६१, २७; साम. १२१५
नदं व ओदतीनां ८, ६२, २; साम. १५१२; वे. वा. १, १३;
न दक्षिणा वि चिकिते २, २७, ११; तै. सं. २, १, ११, ५
नदं न मिच्छममुया १, ३२, ८
नदस्व मा कथतः काम १, १७९, ४; वि. ५, २
न दुदुती मत्सो विन्दते ७, ३२, २१; साम. ८६८
न देवानामति जतं १०, ३३, ९
न देवानामपिष्ठतः ८, ३१, ७
न द्याव इन्द्रमोजसा ८, ६, १५
न नूनमस्ति नोऽवः १, १७०, १; नि. १, ६
न नूनं मन्त्राणां सुतं ८, ३२, १६
न पञ्चभिर्दशभिः ५, ३४, ५
न पर्वता न मजो ५, ५५, ७
नपाता शवसो महः ८, २५, ५
नपातो दुर्गहस्य मे ८, ६५, १२
न पापासो मनामहे ८, ६१, ११; नि. ६, २५
न पूषणं मेधामसि १, ४२, १०
नक्षीमिषो विवस्वतः ९, १४, ५
न प्रमिषे सवितुर्देवस्य ४, ५४, ४
न भोजा ममर्त्त १०, १०७, ८
नम इवुमं नम आ विवासे ६, ५१, ८
न म इन्द्रेण सक्यं २, १८, ८
नमः पुरा ते वरुणो २, २८, ८
न मत्सो सुभसतरा १०, ८६, ६; अथर्व. २०, १२६, ६
नमसेदुप सीदत ९, ११, ६; साम. १४४६
नमस्ते अग्न ओजसे ८, ७५, १०; साम. ११, १६४८;
तै. सं. २, ६, ११, २
नमस्वत इन्द्रवर्ति काव्यरं ३, २, ८
न मा गरज्यो मासुतमा १, १५८, ५
न मा तमन्त्र अमजोत २, ३०, ७
न मा मिमेध १०, ३४, २
न मृत्युरासीदमृतं न १०, १२९, २; तै. वा. २, ८, ९, ४;
नि. ७, ३
न मृषा आन्तं वदन्ति देवाः १, १७९, ३
नमो दिवे दृढते रोदसीभ्यां १, १३६, ६

नमो महज्जयो नमो १, २७, १३; नि. ३, २०
 नमो मित्रस्य वरुणस्य १०, ३७, १; वा. व. ४, ३५;
 तै. सं. १, २, ९, १
 नमो वाके प्रस्थिते ८, ३५, २३
 न व इवन्ते अनुषोऽवा ६, ६६, ४
 न वं रिपवो न रिपवववो १, १४८, ५
 न वं विविक्तो रोदसी ८, १२, २४
 न वं जुगो न दुरासी ८, २, ५
 न वं हिंसन्ति भीतयो ६, ३४, ३
 न वः संपृच्छे न पुनर्हीतये ८, १०१, ४
 न वज्रमान रिप्यसि ८, ३१, १६; तै. सं. १, ८, २२, ४
 न वं जरन्ति शरवो ६, २४, ७
 न वत्परो नाम्तर २, ४१, ८; वा. व. २०, ८२
 न वरपुरा चक्रमा कव नूनं १०, १०, ४; अथर्व. १८, १, ४
 न वं विप्लसन्ति १, २५, १४
 न वं बुधा वरन्ते ८, ६६, २; साम. ६८८
 नवसीद्विषः द्विषः ६, ४५, ६
 न वस्य ते शवसान ८, ६८, ८
 न वस्य देवा देवता १, १००, १५
 न वस्य आवापृथिवी अनु १, ५२, १४
 न वस्य आवापृथिवी न धन्व १०, ८९, ६; नि. ५, ३
 न वस्य वती अनुषा न्वस्ति ४, २०, ७
 न वस्य सातुर्जनितो ४, ६, ७
 न वस्नेन्द्रो वरुणो २, ३८, ९
 न वातव इन्द्र वृषपुनः ७, २१, ५; नि. ४, १९
 न वृष्णे वाजवन्धवो ८, ६८, १९
 न वे दिवः पृथिव्या १, ३३, १०
 न वोक्त्वदिरन्वः १, ७४, ७
 न वो वराव मरुतां १, १४३, ५
 नरा गीरेष विद्युतं वृषाणा ७, ६९, ६
 नरा दंसिष्ठवन्त्रे १०, १४३, ३
 नरा वा संसं पूषणमगोक्षं १०, ६४, ३
 नराक्षंसं वागिनं वाक्वज्रिह १, १०६, ४
 नराक्षंसं वृषहमं १, १८, ९
 नराक्षंसः प्रतिजामानि २, ३, २
 नराक्षंसः वृषदति ५, ५, २
 नराक्षंसमिह मित्रं १, १३, ३; साम १३४९
 नराक्षंसस्य महिमानमेवां ७, २, २; वा. व. २९, २७; तै. ब्रा.
 ३, ६, १, १; नि. ८, ७
 नराक्षंसो नोऽवहु १०, १८२, २
 न रेवता पणिना सव्यमिन्द्रः ४, २५, ७

नरो ये के चाकदा १०, २०, ८
 नवग्वासः सुतसोमास इन्द्रं ५, २९, १२
 नवं नु स्तोममग्रये ७, १५, ४; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
 नव यवस्य नवर्ति च भोगान् ५, २९, ६
 नव यो नवर्ति पुरो ८, ९३, २; साम. १४५१; अथर्व. २०, ७, २
 न वा अरण्यनिर्हन्ति १०, १४६, ५; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 न वा उ एतन्मित्रयसे १, १६२, २१; वा. व. २३, १६;
 २५, ४४; तै. सं. ४, ६, ९, ४; तै. ब्रा. ३, ७, ७, १४
 न वा उ ते तन्वा तन्वं १०, १०, २२; अथर्व. १८, १, १३-१४
 न वा उ देवाः क्षुभमिद्वयं १०, ११७, १
 न वा उ मां वृजने वारयन्ते १०, २७, ५
 न वा उ सोमो वृजिनं ७, १०४, १३; अथर्व. ८, ४, १३
 नवानां नवतीनां १, १९१, १३
 नवा नो अग्न आ भर ५, ६, ८
 न वि जानामि १, १६४, ३७; अथर्व. ९, १०, १५; नि.
 ७, ३; १४, २२
 न वीक्ये नमते न स्त्रियाय ६, २४, ८
 न वेपसा न तन्वतेन्द्रम् १, ८०, १२
 न वो गुहा चक्रम १०, १००, ७
 नवोनवो नवति जायमानो १०, ८५, १९; अथर्व.
 ७, ८१, २; १४, १, २४; तै. सं. २, ३, ५, ३;
 ४, १४, १; नि. ११, ६
 नव्यं तदुक्थ्यं हितं १, १०५, १९
 न संस्कृतं प्र मिमीतो ५, ७६, २; साम. १७५३
 न स जीयते मरुतो ५, ५४, ७
 न स राजा वध्यते यस्मिन् ५, ३७, ४
 न स सन्ना वो न ददाति सख्ये १०, ११७, ४
 न स एवो दक्षो वरुण भुतिः ७, ८६, ६
 न सायकस्य चिकित्ते अनासः ३, ५३, २३; नि. ४, १४
 न सीमदेव आपदिवं ८, ७०, ७; साम. २६८
 न सेतो वस्य रन्वते १०, ८६, १६; अथर्व. २०, १२६, १६
 न सेतो वस्य रोमसं १०, ८६, १७; अथर्व. २०, १२६, १७
 न सोम इन्द्रमनुतो ७, २६, १
 नहि प्रभावारणः क्षुत्तेवः ७, ४, ८; नि. ३, ३
 नहि ते अग्ने वृषम ८, ६०, १४
 नहि ते क्षत्रं न सहो १, २४, ६
 नहि ते पूर्वमक्षिपत् ६, १६, १८; साम. ७०७
 नहि ते सूर रावसो ८, ४६, ११
 नहि तेषाममा चम १०, १८५, २; वा. व. ३, ३२
 नहि त्वा रोदसी वमे १, १०, ८
 नहि त्वा सूर देवा ८, ८१, ३; साम. ७३०

नहि त्वा ह्युरो न तुरो ६. २५, ५
 नहि देवो न मर्त्यो १, १९, २
 नहि तु ते महिमनः समस्ता ६, २७, ३
 नहि तु वादधीमसि १, ८०, १५
 नहि मय्युः पौरुषेय ८, ७१, २
 नहि मे अक्षिपन्न १०, ११९, ६
 नहि मे अस्त्यग्न्या ८, १०२, १९
 नहि मे रोदसी उभे १०, ११९, ७,
 नहि व ऊतिः पृथगास्तु ७, ५९, ४
 नहि वः शत्रुर्विविदे १, ३९, ४
 नहि वक्षरमं वन ७, ५९, ३; साम. २४१
 नहि वां वज्रयामहे ८, ४०, २
 नहि वामस्ति वूरके १, २२, ४
 नहि वो अस्त्यर्मको ८, ३०, १
 नहि वस्तव नो मम ८, ३३, १६
 नहि वम यद्व वः पुरा ८, ७, २१
 नहि वमा ते वस्तं वन ४, ३१, ९
 नहि स्थूर्युतया वातमस्ति १०, १३१, ३; अथर्व. २०, १२५, ३
 नही तु वो महतो अम्यको १, १६७, ९
 नक्षत्रं नृतो खल ८, २४, १२
 नक्षत्रं पुरा वन ८, २४, १५; साम. १५१२
 नक्षत्रं बलाकरं ८, ८०, १
 नक्षत्रा नाम गृण्णामि १०, १४५, ४; अथर्व. ३, १८, ३
 नाकस्य पृष्ठे अग्नि १, १२५, ५
 नाके सुपर्णमुपपत्तिर्वांस ९, ८५, ११
 नाके सुपर्णमुप यत्पतन्तं १०, १२३, ६; साम. ३२०, १८४६,
 अथर्व. १८, ३, ६६; तै. ब्रा. २, ५, ८, ५; तै. ब्रा. ६, ३, १
 नाना चक्राते यम्या ३, ५५, ११
 नानानं वा उ नो धियो ९, ११२, १
 नाना हि त्वा इवमाना १, १०२, ५
 नाना छन्दोऽवसे ६, १४, ३
 नानौकासि दुर्यो २, ३८, ५
 नापाभूत न वो ४, ३४, ११
 नाभा नाभि न आ ददे ९, १०, ८; साम. ११२६
 नाभा पृथिव्या अरुणो ९, ७२, ७
 नाभिं वज्रानां सदनं ६, ७, २; साम. ११४२
 नाभ्या आसीदन्तरिक्षं १०, ९०, १४; अथर्व. १९, ६, ८,
 वा. व. ३१, १३; तै. ब्रा. ३, १२, ६
 नामानि ते शतक्रतो ३, ३७, ३; अथर्व. २०, १९, ३
 नाबा न क्षोदः प्रदिशः १०, ५६, ७
 नाबेव नः पारयन्तं २, ३९, ४

वासत्वाभ्यां बर्हिर्बि १, ११६, १
 नासत्वा मे पितरा बभ्रुपृष्ठा ३, ५४, १६
 नासदासीको १०, १२९, १; तै. ब्रा. २, ८, ९, ३; क. ब्रा.
 १०, ५, ३, २
 नास्माकमस्ति तक्षरः ८, ६७, १९
 नास्मै विष्णु तन्वतुः १, ३२, १३
 नास्य वर्ता न तक्षता ६, ६६, ८
 नाहं वेद आतृत्वं नो १०, १०८, १०
 नाहं तं वेद दम्यं दभस्तः १०, १०८, ४
 नाहं तं वेद व इति ब्रवीति १०, २७, ३
 नाहं तन्मुं न वि जानाम्योतुं ६, ९, २
 नाहमतो निरवा ४, १८, २
 नाहमिन्द्राणि रारण १०, ८६, १२; अथर्व. २०, १२६, १२;
 तै. सं. १, ७, १३, २; नि. ११, ३९
 नि काव्या वेधसः शक्य १, ७२, १; तै. सं. २, २, १२, १
 निकमनं निषदनं निषर्तनं १, १६२, १४; वा. व. २५, ३८,
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 निजातं विष्णुः पुण्डरीकं ८, ६६, ४
 नि गच्छता मनसा सेदुरकैः ३, ३१, ९
 नि गच्छतोऽनयो हुङ्गावज्ज ७, १८, १४
 नि गावो गोष्ठे असदम् १, १९१, ४; अथर्व. ६, ५२, २
 नि ग्रामासो अविज्ञत १०, १२७, ५
 निचेतारो हि महतो युज्यन्तं ७, ५७, २
 नि तद्विधेऽवरं परं च १०, १२०, ७; अथर्व. ५, २, ६;
 २०, १०७, ९
 नितिकि वो वारणमन्त्र ६, ४, ५
 नि तिग्ममध्यं ८, ७२, २
 नि तिग्मानि आशवन् १०, ११६, ५
 नित्यं न क्षुप्तं मनु विज्ञत १, १६६, २
 नित्यज्ञाकम्पात्पत्तिर्दम् १०, ३१, ४
 नित्यस्योन्नो वनस्पतिः ९, १२, ७; साम. १२०२
 नित्ये विष्णु न सदन १, १४८, ३
 नि त्वा दधे वर वा ३, २३, ४
 नि त्वा दधे वरेण्यं ३, २७, १०
 नि त्वा मह्य विदपते ७, १५, ७; साम. २६
 नि त्वामसं मनुर्दधे १, ३६, १९; साम. ५४
 नि त्वा वज्रस्य साधनं १, ४४, ११; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
 नि त्वा वसिष्ठा अह्वय १०, १२२, ८
 नि त्वा होतावसुविभं १, ४५, ७
 नि दुरोणे अह्वतो मर्त्यानां ३, १, १८
 नि दूर्गे इन्द्र अघिकमित्रा ७, २५, २

निधीवमानमपगूहमप्यु १०, ३२, ६
 नि नो होता वरेण्यः १, २६, २
 नि पर्वतः साद्यमपुच्छन् २, ११, ८
 नि परत्वास्तु त्रित स्तभूयन् १०, ४६, ६
 निमिषमिजवीयसा ८, ७३, २
 नि वचामाव नो गिरिः ८, ७, ५
 नि वसुधेवे निवृतः सुदाम् १, १८०, ६
 नि वद् वृणक्ति कसनस्य मूर्ध १, ५४, ५; नि. ५, १६
 निवृत्तमो ग्रामजितो वधा ५, ५४, ८
 निवृत्त्याम्वाववा गहि २, ४१, २; वा. य. २७, २९
 निवृत्ताना नि वृतः स्पाह्वी ७, २१, ५
 नि वेन मुष्टिहस्तवा १, ८, २; अथर्व. २०, ७९, १८
 नि वे रिणम्वोजसा ५, ५६, ४
 निरम्नवो ककुभिर्निकस्यः ८, ३, २०
 निराविद्धयग्निरिम्ब आ ८, ७७, ६; नि. ६, ३४
 निराहावान्कृजोत्तम १०, १०१, ५; तै. सं. ४, २, ५, ५
 निरिजानो नि धावति २, १४, ४
 निरिन्द्र वृहतीभ्यो ८, ३, १९
 निरिन्द्र मृन्वा अवि १, ८०, ४
 निरु सारमस्तुतोषसं १०, १२७, ३
 निरुधितः सुधित आ ३, २३, १
 निर्मावा उ त्वे असुरा अभूवन् १०, १२४, ५
 निर्वत्पूतेव स्वधितिः सुधि ७, ३, ९
 निर्वर्दी बुद्धात्मदिपस्य १, १४१, ३
 निर्वृत्तानो असलीः ४, ४८, २
 नि वर्तयन् मातु गावा १०, १९, १
 नि वेवेति पकितो दूत ३, ५५, ९
 नि वो वामाव मातुषो १, ३७, ७
 नि तन्नोः सोम वृण्वं ९, १९, ७
 नि वृण्व इन्द्र धर्मेति ८, ६, १४
 नि वृण्वमिन्द्रवेवा ९, ५२, ४
 निवर्मन् अभवो नामयिज १, ११०, ८
 निवर्मन्तो नामयिजीत १, १६१, ७
 नि वसाद् वृत्ततो १, २५, १०; वा. य. १०, २७, २०, २;
 तै. सं. १, ८, १६, १; तै. आ. १, ७, १०, २;
 २, ६, ५, १
 नि वीमिद्वज गुहा ३, ३८, ३
 नि वु वृक्ष जनानां ८, ५, १३
 नि वु सीद गजपते गजेषु १०, ११२, ९
 नि वृ वमातिमति १, १२९, ५
 निष्कं वा वा कृण्वते ८, ४७, १५

नि स्वापवा मिथूहता १, २९, ३; अथर्व. २०, ७५, ३
 निष्पिच्छरीरोषधीराप ८, ५९, २
 निष्पिच्छरीरा ओषधीरता ३, ५५, २२
 नि सर्वसेन इवुधीर १, ३३, ३
 नि सामनामिविरामिन्द्र ३, ३०, २
 नि होता होतृषवने २, ९, १; वा. य. ११, ३३; तै. सं.
 ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३
 नीचावया अभवद् वृत्रपुत्र १, ३२, ९
 नीचा वर्तत उपरि १०, ३४, ९
 नीचीनवारं वरुणः कवचं ५, ८५, ३; नि. १०, ४
 नीककोहितं भवति १०, ८५, २८; अथर्व. १४, १, २६
 नू अभवन्ना विद्विषः ८, २४, ११
 नू इत्या ते पूर्वथा च १, १३२, ४
 नू इन्द्र रावे वरिवस्तुधी नः ७, २७, ५
 नू इन्द्र सूर सवमान ७, १९, ११; अथर्व. २०, ३७, ११
 नू गृणानो गृणते प्रनराजन् ६, ३९, ५
 नू च पुरा च सवमं रयीणाम् १, ९६, ७; नि. ४, १७
 नू चित्स भेषते जनो नरेषन् ७, २०, ६
 नू चित्सहोजा ममृतो १, ५८, १
 नू चित्स इन्द्रो मधवा ७, २७, ४
 नू चित्सु ते मध्यमानस्य ७, २२, ८; अथर्व. २०, ७३, २
 नू त आभिरमिष्टिभिः ५, ३८, ५
 नू ते पूर्वस्वावसो २, ४, ८
 नूना इदिन्द्र ते वयं ८, २१, ७
 नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठाः ७, ७, ७; ८, ७
 नू देवासो वरिवः कर्तना नः ७, ४८, ४
 नू न इदि वार्वमासा ५, १७, ५
 नू न इन्द्रा वरुणा गृणाना ६, ६८, ८
 नू न एहि वार्वमसे ५, १६, ५
 नूनं सा ते मति वरं जरिमे २, ११, २१; १५, १०; १६, ९;
 १७, ९; १८, ९; १९, ९; २०, ९; नि. १, ७
 नूनं तदिन्द्र वदि नो ८, १३, ५
 नूनं न इन्द्रापराव च ६, ३३, ५
 नूनमर्चं विहावसे ८, २३, २४
 नूनं पुनानोऽवेभिः परि आव २, १०७, २; साम. १३१४
 नू मध्यसे नवीयसे ९, ९, ८
 नू मयिचं पुववाजाभिकृती ६, १०, ५
 नू मस्त्वं रविरो देवसोम २, ९७, ४८
 नू नो अग्न ऊनवे सवावसः ५, १०, ६
 नू नो अग्नःपुकेभिः स्वस्ति ६, ४, ८
 नू नो गोमहीरववेदि ७, ७५, ८

नू नो रयिं रथं चर्येगिमां ६, ४९, १५
 नू नो रयिं उप मास्व ९, ९३, ५; नि. ६, ९८
 नू नो रयिं पुरुषीरं बृहन्त ४, ४४, ६; अथर्व. २०, १४३, ६
 नू नो रयिं महाभिन्दो ९, ४०, ३; साम. ९२६
 नू नो रास्व सहज्रवत् ३, १७, ७
 नू म आ वाचमुप याहि ६, २१, ११
 नू मन्वान एषां ५, ५२, १५
 नू मतो दयते सनिष्यन् ७, १००, १; तै. आ. २, ४, ३, ४
 नू मित्रो बरुणो अयमा नः ७, ६२, ६; ६३, ६
 नू मे गिरो नासत्वाभिना ८, ८५, ९
 नू मे ब्रह्माण्यस उच्छवाधि ७, १, २०; २५
 नू मे हवमा ऋणुनं युवाना ७, ६७, १०; ६९, ८
 नू रोदसी अभिदुते वसिष्ठः ७, ३९, ७; ४०, ७
 नू रोदसी अहिना बुष्मयेन ४, ५५, ६
 नू रोदसी बृहज्जिनो ४, ५६, ४
 नू पुन इन्द्र नू गुमानः ४, १६, २१; १७, २१; १९, ११;
 २०, ११; २१, ११; २२, ११; २३, ११; २४, ११
 नू छिरं मरुतो बीरवन्तं १, ६४, १५
 नू सप्तानं दिव्यं ६, ५१, १२
 नू चक्षसं त्वा वयं ९, ८, ९; साम. ११८५
 नू चक्षसो अनिमिषन्तो १०, ६३, ४
 नू चक्षा एष दिवो मध्य १०, १३९, २; वा. व. १७, ५९;
 तै. सं. ४, ६, ३, ३
 नू चक्षा रक्षः परि पश्य १०, ८७, १०; अथर्व. ८, ३, १०
 नू नामु त्वा नूतमं गीभिः ३, ५१, ४
 नू धृतो अत्रिधृतो बर्हिषि ९, ७२, ४
 नू बाहुभ्यां चोदितो धारवा ९, ७२, ५
 नू भिषंतः सुतो ८, २, २; साम. ७३५
 नू भिर्येमानो अज्ञानः पूतः ९, १०९, ८
 नू भिर्येमानो हव्यतो विचक्ष ९, १०७, १६; साम. ८५८
 नू वत्त इन्द्र नूतमाभिरुती ६, १९, १०; नि. ६, ६
 नू वद्वा मनोयुजा ८, ५, २
 नू वद्वा सो सदभिदंक्षस्मे ६, १, १२; तै. आ. ३, ६, १०, ५
 नेतार ऊ बु णस्तिरो १०, १२६, ६
 नेमिं नमन्ति चक्षसा ८, ९७, १२; साम. ९३१; अथर्व.
 २०, ५४, ३
 नेक्षसो दुषितं ४, १, १७
 नेह अग्रं रक्षस्विने ८, ४७, १२
 नेतावद्व्ये मरुतो वधेमे ७, ५७, ३
 नेतावदेना परो अय्यदस्ति १०, ३१, ८
 न्यक्तुमप्रयिगो ७, ६, ३

न्यक्तुमप्रयिगो १०, १०२, ५; नि. ९, २३
 न्यमिं जातवेदसं होत्रवा ५, २६, ७
 न्यमिं जातवेदसं दधाता ५, २२, २
 न्यग्ने नस्वसा वयः ८, ३९, २
 न्यग्वातोऽव वाति १०, ६०, ११; अथर्व. ६, ९१, २
 न्यम्यस्व मूर्धेनि १, ३०, १९
 न्यमुदस्य विष्टपं ८, ३२, ३
 न्यस्मे देवी स्वधितिर्जिहीत ५, ३२, १०
 न्याविप्यादिलीविशस्य १, ३३, १२; नि. ६, १९
 न्यु मियो मनुषः ७, ७३, २
 न्यु बु वाचं १, ५३, १; अथर्व. २०, २१, १
 एषेन चर्चरं जारं १०, १०६, ७
 पञ्च जना मम होत्रं जुषन्तो १०, ५३, ५;
 पञ्च पदानि रूपो अन्वरोहम् १०, १३, ३; अथर्व. १८, ३, ४०
 पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं १, १६४, १२; अथर्व. ९, ९, १२
 पञ्जारे चक्रे परिवर्तमाने १, १६४, १३; अथर्व. ९, ९, ११;
 नि. ४, २७
 पतङ्गमक्तमसुरस्य १०, १७७, २; तै. आ. ३, ११, १०
 पतङ्गो वाचं मनसा १०, १७७, २; तै. आ. ३, ११, ११
 पताति कुण्डुणाभ्या १, २९, ६; अथर्व. २०, ७४, ६
 पतिर्भव हृत्रहन्सुनृतानां ३, ३१, १८
 पतिर्ह्यन्तराणां १, ४४, ९
 पत्तो जगार प्रत्यन्चं १०, २७, १३; नि. ६, ६
 पत्नीवन्तः सुता इम ८, ९३, २२; नि. ५, १८
 पत्नीव पूर्वहृतिं १, १२२, २
 पथ एकः पीपाथ तस्करो ८, २९, ६
 पथस्थयः परिपतिं ६, ४९, ८; वा. व. ३४, ४२; तै. सं.
 १, १, १४, २; नि. १२, १८
 पदं देवस्य नमसा ६, १, ४; तै. आ. ३, ६, १०, २;
 नि. ४, १९
 पदं देवस्य मीळुषो ८, १०२, १५; साम. १५७२
 पदापणीरराधसो ८, ६४, २; साम. १३५५; अथर्व. २०, ९३, २
 पदे इव निहिते दक्षं ३, ५५, १५
 पदेपदे मे जरिमा निचाधि ५, ४१, १५
 पद्या वसो पुष्टरूपाः ३, ५५, १४
 पनाद्यं तदधिना ८, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ९
 पन्व आ दर्विरच्छता ८, ३२, १८
 पन्व इवुप गावत ८, ३२, १७
 पन्वं पन्वमित्तोतारः ८, २, २५; साम. १२३; १६५७
 पन्वांसं जातवेदसं ८, ७४, ३; साम. १५६६

पशुकोषमिन्द्र २३३, ६
 पश्याथ कां महि ६, १७, ७
 पश्यातीरोषधयः १०, १७, १४; अथर्व. ३, २४, १;
 १८, ३, ५६; तै. सं. १, ५, १०, २
 परा ज्ञाना साधीः २, २८, ९
 पराः सो अस्तु तन्वा ७, १०४, ११; अथर्व. ८, ४, ११
 परं वृत्तो अनु १०, १८, १; अथर्व. १२, २, २१; वा. य.
 ३५, ७; तै. मा. ३, ७, १४, ५; तै. भा. ३, १५, २;
 ६, ७, ३; मि. ११, ८
 पराङ्गं चिद्वि तपति ३, ५३, २२
 परासा अग्नि संवतो ८, ७५, १५; वा. य. ११, ७१; तै. सं.
 २, ६, ११, ३; ४, १, ९, २
 पराकासाधिवद्विषः ८, ९२, २७
 परा गावो यवसं कश्चिद् ८, ४, १८
 परा चिच्छीर्षा बहुभुक्ता इन्द्र १, ३३, ५
 परा जुह्वन् मधवज्जमिन्ना ७, ३२, २५
 परा देहि मामुक्थं १०, ८५, २९; अथर्व. १४, १, २५
 परास देवा वृजिनं १०, ८७, १५; अथर्व. ८, ३, १४
 परा पूर्वेषां सव्या वृजकि ६, ४७, १७
 परा मे वक्षित वीतयो १, २५, १६
 परावतीनामन्वेति पाथः १, ११३, ८
 परावतीं मातरं ४, १८, ३
 परा वाहि मधवन् ३, ५३, ५
 परावतं नासत्या २, ११६, ९
 परावतो वे दिविचन्तं १०, ६३, १
 परा वीरास एतन ५, ६१, ४
 परा न्यक्तो अरुयो ९, ७१, ७
 परा जुहा अयासो १, १६७, ४
 परा श्रुणीहि तपसा १०, ८७, १४; अथर्व. ८, ३, १३
 परा इ वत्स्विरं १, ३९, ३
 परा हि मे विमन्थयः १, २५, ४
 परा हीन्द्र धावसि १०, ८६, २; अथर्व. २०, १२६, २
 परि कोसं मधुव्युत्तं ९, १०३, ३; साम. ५७७
 परिक्षिता पितरा १०, ६५, ८
 परि चिन्मर्तो वृजिनं १०, ३१, २
 परि यः तर्जयन्ता ९, ४१, ६; साम. ८९७
 परि मेता मतीनां ९, १०३, ४
 परि नो अयमवधि ९, ६१, ३; साम. १२१२
 परि नो देववीतये ९, ५४, ४
 परि नो वाक्कायुः ९, ६४, १८
 परि नो वृजयवा ८, ४७, ५

परि नो देवी वज्रस्य वृज्याः २, ३३, १४; वा. य. १६, ५०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ४
 परि सुग्धि पणीनां ६, ५३, ५
 परि ते जिग्मुषो यथा ९, १००, ४
 परि ते वृकभो रथो ४, ९, ८; वा. य. ३, ३६
 परि त्मना मित्तवुरेति ४, ६, ५
 परि त्वं हव्यं हविं ९, ९८, ७; साम. ५५२; १३२९; १६८१
 परि त्रिधातुरध्वरं ८, ७२, ९
 परि त्रिचिह्नध्वरं ४, १५, २; तै. मा. ३, ६, ४, १
 परि त्वा गीर्वाणो गिर १, १०, १२; वा. य. ५, २९; तै. सं.
 १, ३, १, २
 परि त्वाग्रे पुरं यवं १०, ८७, २२; अथर्व. ७, ७१, १;
 ८, ३, २२; वा. य. ११, २६; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, २, ५
 परि दिव्यानि मर्त्यंशत् ९, १४, ८
 परि देवीरनु स्वधा ९, १०३, ५
 परि जुष्टं सहस्रः ९, ७१, ४
 परि जुष्टः सनद्रयिः ९, ५२, १; साम. ४९६
 परि धामानि यानि ते ९, ६६, ३
 परि पूषा पुरस्तात् ६, ५४, १०; अथर्व. ७, २, ४
 परि प्रजातः ऋता १, ६९, २
 परि प्र धन्वेन्द्राय सोम ९, १०९, १; साम. ४२७; १३६७
 परिप्रयन्तं वरुणं सुवंसदं ९, ६८, ८
 परि प्र सोम ते रसो ९, ६७, १५
 परि मासिष्वदत्कविः ९, १४, १; साम. ४८६
 परि मित्रः ककसे ९, ९६, ९
 परि मित्रा दिवः कविः ९, ९, १; साम. ४७६; ९३५
 परि वत्कविः कात्या ९, ९४, ३
 परि वत्काव्या कविः ९, ७, ४; साम. ११३१
 परि वदिन्द्र रोदसी उमे १, ३३, ९
 परि वदेवामेको १, ६८, २
 परि यो रदिमना दिवो ८, २५, १८
 परि यो रोदसी उमे ९, १८, ६
 परि वाजपतिः कविः ४, १५, ३; साम. ३०; वा. य. ११, २५;
 तै. सं. ४, १, २, ५; तै. मा. ३, ६, ४, १
 परि वाजे न वाज्यं ९, ६३, १९
 परि वाराण्यव्या ९, १०३, २
 परि विद्यानि चेतसा ९, २०, ३; साम. ९७०
 परि विद्यानि सुवितामेः ३, ११, ८
 परि विहं जाहुवं विवतः १, ११६, २०
 परि वृकोप वदिविहं १०, १०२, ११

परि चो विचतो दध १०, १९, ७
 परिवचं छरणस्य ७, ४, ७; नि. ३, २
 परिष्कृतवचनिष्कृतं ९, ३९, २; साम. ८९९
 परिष्कृतास इन्द्रो योषेव ९, ४६, २
 परि ष्व सुवानो अक्ष इन्द्रुः ९, ९८, ३; साम. १२४०
 परि ष्व सुवानो अक्षयं ९, ९८, २
 परि ससेव पञ्चमाश्रित ९, ९९, ६
 परि ससिर्न बाजसुः ९, १०३, ६
 परि सुवानश्चक्षते ९, १०७, ३; साम. १३१५
 परि सुवानास इन्द्रो ९, १०, ४; साम. ४८५; ११२२
 परि सुवानो गिरिष्ठाः ९, १८, १; साम. ४७५; १०९३
 परि सुवानो हरिरंशुः ९, ९२, १
 परि सोम कृतं वृहत् ९, ५६, १
 परि सोम प्र धम्वा ९, ७५, ५; नि. ४, १५
 परि स्पशो वक्त्रस्य ७, ८७, ३
 परि हि ष्मा पुरुहूतो ९, ८७, ६
 परिहृतेदना जनो ८, ४७, ६
 परीं वृमा चरति १, ५२, ६
 परीतो वायवे सुतं ९, ६३, १०
 परीतो विम्बता सुतं सोमो ९, १०७, १; साम. ५१२;
 १३१३; वा.य. १२, २; तै. भा. २, ६, १, १
 परीमे गामनेवत् १०, १५५, ५; अथर्व. ६, २८, २; वा.य.
 ३५, १८
 परेविर्वासं प्रवतो १०, १४, १; अथर्व. १८, १, ४९; तै. भा.
 ६, १, १; नि. १०, २०
 परेहि विम्रमस्तुतं १, ४, ४; अथर्व. २०, ६८, ४
 परो दिवा पर एना १०, ८२, ५; वा. य. १७, २९; तै. सं.
 ४, ६, २, २
 परो मात्रवृषीधमं ८, ६८, ६
 परो मात्रवा तम्बा ७, ९९, १; तै. भा. २, ८, ३, २
 परो वरुं परम आ जमिष्ठाः ५, ३०, ५
 परो हि मलैरसि ६, ४८, १९
 पर्जन्यः पिता महिषस्य ९, ८२, ३; साम. १३१७
 पर्जन्यवाता वृषभा ६, ४९, ६
 पर्जन्यवृक्षं महिषं ९, ११३, ३
 पर्जन्याव प्र गावत ७, १०२, १; तै. भा. २, ४, ५, ५;
 तै. भा. १, २९, १
 पर्जन्यावाता वृषभा १०, ६५, २
 पयं पुत्र धम्वा बाजसातवे ९, ११०, १; साम. ४२८, १३६४;
 अथर्व. ५, ६, ४
 पर्वतमिन्द्रो वृक्षो विभाव ५, ६०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ५;

पयुर्हे नाम मानवी १०, ८६, २३; अथर्व. २०, १२६, २३
 पयि लोकं तनवं पयुर्भिर्द्वं ६, ४८, १०; साम. १६२४
 पयि कीने गभीर औ ८, ६७, ११
 पयते हव्यंता हरिरिति ९, १०६, १३; साम. ५७६; ७७३
 पयते हव्यंता हरिर्गुणानो ९, ६५, २५
 पयन्ते बाजसातवे ९, १३, ३; साम. ११८९; तांज्य भा. ४, २, १५
 पयमान कृतः कविः ९, ६२, ३०
 पयमान कृतं वृहत् ९, ६६, २४
 पयमानः सुतो नृभिः ९, ६२, १६
 पयमानः सो अक्ष नः ९, ६७, २२; वा. य. १९, ४२
 पयमान विवा द्वितो ९, २५, २; साम. ९२१
 पयमान नि तोससे ९, ६३, २३; साम. १२३६
 पयमानमवस्थो ९, १३, २; साम. ११८८
 पयमान महि अवशिष्टेभिः ९, १००, ८
 पयमान महि अवो गाम् ९, ९, ९
 पयमान मङ्गर्णो ९, ८६, ३४; नि. ५, ६
 पयमान रसस्तव ९, ६१, १८; साम. ८९०
 पयमान रुचाकृता ९, ६५, २; साम. ९०५
 पयमाने विवा रयिमक्षम्बं सोम वृहत् ९, ६३, ११
 पयमाने विवा रयिमक्षम्बं सोम सुभिषद् ९, ४३, ४
 पयमान सुवीर्यं ९, ११, ९; साम. १४४९
 पयमानस्य जङ्गतो ९, ६६, २५; साम. १३१०
 पयमानस्य ते कवे ९, ६६, १०; साम. ६५७
 पयमानस्य ते रसो ९, ६१, १७; साम. ८९१
 पयमानस्य ते वयं ९, ६१, ४; साम. ७८७
 पयमानस्य विचवित् ९, ६४, ७; साम. ९५८
 पयमाना स्वर्विदो ९, ५९, ४
 पयमाना अक्षत पवित्रमसि ९, १०७, २५; साम. ५२२
 पयमाना अक्षत सोमाः ९, ६३, २५; साम. १६९९
 पयमाना दिवस्पति ९, ६३, २७; साम. १७००
 पयमानास आसवः ९, ६३, २६; साम. १७०१
 पयमानास इन्द्रवः ९, ६७, ७
 पयमानो मेजीजनद् ९, ६१, १६; साम. ४८४, ८८९
 पयमानो भति सिधो ९, ६६, २२
 पयमानो भमि स्पृधो ९, ७, ५; साम. ११३२
 पयमानो अम्बर्षा सुवीर्यम् ९, ८५, ८
 पयमानो असिष्यद्वक्षोसि ९, ४९, ५; साम. १४३९
 पयमानो रथीतमः ९, ६६, २६; साम. १३११
 पयमानो वक्षवत् ९, ६६, २७; साम. १३१२
 पयमान गोविदवित् ९, ५९, १
 पयस्य जनवशिषो ९, ६६, ४

पवस्व दक्षसाधनो ९, २५, १; साम. ४७४; ९१९
 पवस्व देवमादनो ९, ८४, १
 पवस्व देववीतव इन्द्रो ९, १०६, ७; साम. ५७१, १३२६
 पवस्व देववीरति ९, २, १; साम. १०३७
 पवस्व देवायुवग् ९, ६३, २२; साम. ४८३, १२३५
 पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय ९, १०८, १; साम. ५७८, ६९२
 पवस्व वाचो अग्निवः ९, ६२, २५; साम. ७७५
 पवस्व वाजसातमः ९, १००, ६; साम. १०१६
 पवस्व वाजसातयेऽमिबिन्धानि ९, १०७, २३; साम. ५२१
 पवस्व वाजसातये विप्रस्य ९, ४३, ६
 पवस्व विश्वचर्चने ९, ६६, १
 पवस्व वृत्रहन्तमोक्षधेभिः ९, २४, ६; साम. ९६६
 पवस्व वृष्टिमा सु नो ९, ४९, १; साम. १५३५
 पवस्व सोम ऋतुभिन् ९, ८६, ४८
 पवस्व सोम ऋतवे दक्षाय ९, १०९, १०; साम. ४३०, १३३२
 पवस्व सोम दिव्येषु ९, ८६, २२
 पवस्व सोम देववीतये ९, ७०, ९
 पवस्व सोम पुत्री सुचारो ९, १८९, ७; साम. ४३६
 पवस्व सोम मधुर्मा ९, ९६, १३; साम. ५३२
 पवस्व सोम मन्वयन् ९, ६७, १६; साम. १८१०
 पवस्व सोम महाम्बसमुद्रः ९, १०५, ४; साम. ४७९, १२४१
 पवस्वाङ्गपो अदाम्यः ९, ५९, २
 पवस्वेन्द्रो पवमानो ९, ९६, २१
 पवस्वेन्द्रो वृषा सुतः ९, ६१, १८; साम. ४७९; ७७८
 पवित्रं ते विततं ९, ८३, १; साम. ५६५; ८७५; तै. आ.
 १, ११, १; ताण्ड्य ब्रा. १, २, ८
 पवित्रवन्तः परि वाचं ९, ७३, ३; तै. आ. १, ११, १; नि.
 १२, ३२
 पवित्रेभिः पवमानो ९, ९७, २४
 पवीतारः पुनीतम ९, ४, ४; साम. १०५०
 पङ्क्तु नः सोम रक्षसि १०, २५, ६
 पङ्क्तु चित्रा सुभगा १, ९२, १२
 पङ्क्तुपुरस्तादधरात् १०, ८७, २१; अथर्व. ८, ३, २०
 पङ्क्तुमन्वदधवत् १०, १४९, ३
 पङ्क्तुमन्वदधवा अतिथि १०, १२४, ३
 पन्था न तापुं गुहा १, ६५, १
 पन्था नत्पन्था विपुता १०, ६१, १२
 पाकः पृष्ठाभि मनसा १, १६४, ५; अथर्व. ९, ९, ६
 पाकना स्वन देवा ८, १८, १५
 पातं नो कदा पापुभिः ५, ७०, ३; साम. ९८७
 पाता वृत्रहा कुतं ८, २, २६; साम. १६५९

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता ६, ४४, १५
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीः ६, २३, ३
 पाति प्रियं रिपो अग्रं पदं ३, ५, ५
 पाम्तं आ वो अन्धस ८, ९२, १; साम. १५५; ७१३
 पाम्ति मित्रावरुणाववद्यात् १, १६७, ८
 पारावतस्य रातिषु ८, ३४, १८
 पार्वद्वाणः प्रस्कन्धं ८, ५१, २
 पावकया वज्रिन्मया ६, १५, ५; वा. य. १७, १०; तै. सं.
 ४, ६, १, २
 पावकवर्चोः शुभ्रवर्चोः १०, १४०, २; साम. १८१७; वा. य.
 १२, १०७; तै. सं. ४, २, ७, ३
 पावकलोचं तव हि क्षयं ३, २, ६
 पावका नः सरस्वती १, ३, १०; साम. १८९; वा. य.
 २०, ८४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १; नि. ११, २६
 पावमानीर्धो अध्येति ९, ६७, ३२; साम. १३९९
 पावीरवी कन्या चित्रायुः ६, ४९, ७; तै. सं. ४, १, ११, २
 पावीरवी तन्वतुरेकपादयः १०, ६५, १३; नि. १२, ३०
 पाहि गायाम्बसो मदे ८, ३३, ४; साम. २८९
 पाहि न इन्द्र सुहुत १, १२९, ११
 पाहि नो अग्र एकया ८, ६०, ९; साम. ३६; १५४४;
 वा. य. २७, ४३
 पाहि नो अग्रे पापुभिः १, १८९, ४
 पाहि नो अग्रे रक्षसः पाहि १, ३६, १५
 पाहि नो अग्रे रक्षसो अजुष्टात् ७, १, १३
 पाहि विश्वस्माद्रक्षसो ८, ६०, १०; साम. १५४५
 पिता वज्रानामसुरो ३, ३, ४; नि. ५, २
 पिता यत्स्वां दुहितरं १०, ६१, ७
 पितुः प्रवक्ष्य जम्भना १, ८७, ५
 पितुं नु स्तोत्रं महो १, १८७, १; वा. य. ३४, ७; नि.
 ९, २५
 पितुश्चतो न तन्तुमित् १०, १७२, ३
 पितुर्न पुनः सुभतो ८, १९, २७
 पितुर्न पुनः ऋतुं १, ६८, ९
 पितुर्मातुरध्या वे ९, ७३, ५
 पितुश्च गर्भं जनितुश्च ३, १, १०
 पितुश्चिद्वर्चसुवा ३, १, ९
 पितेव पुत्रमभिः १०, ६९, १०
 पित्रे चित्रकुः सदनं समकी ३, ३१, १२
 पित्र्यन्वयो मरुतः सुदान १, ६४, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 पिपर्तु नो अदिती राजपुत्रा २, २७, ७
 पिपर्तु मा तदतस्य १०, ३५, ८

पिपीके अंशुर्मयो न ४ २२, ८
 पिपीहि देवोऽसतो १०, २, १; तै. सं. ४, ३, १३, ४; तै. ब्रा.
 ३, ५, ७, ५; ६, ११, ४
 पिबतं सोमं मधुमन्तं ८, ८७, ४
 पिबतं धर्मं मधुमन्तम् ८, ८७, २
 पिबतं च तृप्नुतं च ८, ३५, १०
 पिबन्ति मित्रो अर्चमा ८, ९४, ५; साम. १७८६
 पिबन्त्यस्य निधे देवासो ९, १०९, १५
 पिब स्वर्धनवानां ८, ३२, २०
 पिबा स्वस्व निर्धनः ८, १, २६; साम. १३९३
 पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मन्दन्तु २, ११, ११
 पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मा रिषण्यो १०, २२, १५
 पिबा बर्धस्व तव वा सुतासः ३, ३६, ३
 पिबा सुतस्य रसिनो ८, ३, १; साम. २३९; १४२१
 पिबा सोममभि वसुप्रतः ६, १७, १
 पिबा सोममिन्द्र मन्वन्तु ७, २२, १; साम. ३९८; ९२७
 अथर्व. २०, ११७, १; तै. सं. २, ४, १४, ३
 पिबा सोममिन्द्र सुवानम् १, १३०, २
 पिबा सोमं मदाव कं ८, ९५, ३
 पिबा सोमं महत् १०, ११६, १
 पिबेदिन्द्र मरुसखा ८, ७६, ९
 पिबन्मृष्टिमन्मृणं १, १३३, ५
 पिबान्मृष्टिः सुमरो २, ३, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीपाय धेनुदितिः १, १५३, ३
 पीपाय स अयसा मर्त्येषु ६, १०, ३
 पीपिवांसं सरस्वत ७, ९६, ६; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीवानं मेघमपचन्त १०, २७, १७
 पीबोअर्चो रविपुत्रः ७, ९१, ३; वा. व. २७, ३३, तै. ब्रा.
 २, ८, १, १
 पीबोअर्चाः सुवद्रया ४, ३७, ४
 पुत्रमिव पितरा १०, १३१, ५; अथर्व. २०, १२५, ५; वा. व.
 १०, ३४; २०, ७७; तै. ब्रा. १, ४, २, १
 पुत्रिणा वा कुमारिणा ८, ३१, ८
 पुत्रो न जातो रण्यो १, ६९, ५
 पुनः पत्नीमग्निरवाद् १०, ८५, ३९; अथर्व. १४, २, २,
 नि. ४, २५
 पुनः पुनर्वाचमाना १, ९२, १०
 पुनः समन्वदितं २, ३८, ४; नि. ४, ११
 पुनन्तु मा देवजनाः ९, ६७, २७; वा. व. १९, ३९; तै. ब्रा.
 १, ४, ८, १; २, ६, ३, ४
 पुनरेता नि वर्तन्ताम् १०, १९, ३

पुनरेता नि वर्तय १०, १९, २
 पुनरेहि वृषाकपे १०, ८६, २१; अथर्व. २०, १२६, २१;
 नि. १२, २८
 पुनर्दाव ब्रह्मवायां १०, १०९, ७; अथर्व. ५, १७, ११
 पुनर्नः पितरो मनो १०, ५७, ५; वा. व. ३, ५५; तै. सं.
 १, ८, ५, ३
 पुनर्नो असुं पृथिवी १०, ५९, ७
 पुनर्नं चक्रुः पितरा सुवाना ४, ३३, ३
 पुनर्नं देवा अवतुः १०, १०९, ६; अथर्व. ५, १७, १०
 पुनाता वधसाधनं ९, १०४, ३; साम. ११५९
 पुनाति ते परिक्षुतं ९, १, ६; वा. व. १९, ४; तै. सं.
 १, ८, २१, १; तै. ब्रा. २, ६, १, २
 पुनात इन्द्रवा मर (०) एवं वसुनि (०) ९, १००, २
 पुनात इन्द्रवा मर (०) वसुनि (०) ९, ४०, ६
 पुनात इन्द्रवेष्टां पुनर्दुत ९, ६४, २७
 पुनातः ककुशेष्वा ९, ८, ६; साम. ११८३
 पुनातः सोम आगृविः ९, १०७, ६; साम. ५१२
 पुनातः सोम धारयापो ९, १०७, ४; साम. ५११; ६७५
 पुनातः सोम धारयेन्दो ९, ६३, २८
 पुनातश्चमू जनयन् ९, १०७, १८
 पुनातासश्चमूचदो ९, ८, २; साम. ११७९
 पुनाते तन्वा मिथः ४, ५६, ६; साम. १५९७
 पुनातो अक्रमीदमि ९, ४०, १; साम. ४८८; ९२४
 पुनातो देववीतय ९, ६४, १५; साम. ८४३
 पुनातो वाति हव्यतः २, ४३, ३
 पुनातो ह्ये अय्यवे ९, १६, ६
 पुनातो वरिवस्त्रुधि ९, ६४, १४; साम. ८४२
 पुनीवे वामरक्षसं मनीषां ७, ८५, १
 पुनो एनं तपुत उत्त १०, १३०, २; अथर्व. १०, ७; ४३-४४
 पुरः सद्य इत्याधिवे २, ६१, २; साम. १२११
 पुरंदरा सिद्धतं वज्रहस्ता १, १०९, ८
 पुरं न वृज्जवा वज्र ८, ७३, १८
 पुराणे दुरितेभ्यः ८, ४४, ३०
 पुस्तमोकः सत्यम् ३, ५८, ६
 पुराणो अनुवेनन्तं १०, १३५, २
 पुराणा वां वीवी १०, ३९, ५
 पुरा मिन्पुर्जुवा कविः १, ११, ४; साम. ३५९, १२५०;
 तांश्च ब्रा. १४, १२, ३
 पुरा वत्सूरस्तमसो अपीतेः १, १२१, १०
 पुरा संवावायन्वावदुत्ता २, १६, ८

पुरीवासो अग्रवः ३, २२, ४; वा. व. १२, ५०; तै. सं.
 ४. २, ४, ३
 पुरुषसानी हि वामदास्य ४, ४२, ९
 पुरुषा विदि वां वरा ८, ५, १६
 पुरुषा हि सप्तकसि ८, ११, ८; ४३, २१; साम. ११६७;
 तै. आ. २, ४, ४. ४
 पुरुषा दान्वाङ्गोवे १, १५०, १; साम. ९७; नि. ५, ७
 पुरुषप्ता अजिमन्तः ५, ५७, ५
 पुरुषिवा न कृतये ८, ५, ४
 पुरुषमन्त्रा पुरुषस्य ८, ८, १२
 पुरुष एवेतं सर्वं १०, ९०, २; साम. ६१९; अथर्व. १९, ६, ४;
 वा. व. ३१, २; तै. आ. ३, १२, १
 पुरुषुतस्य वामभिः ३, ३७, ४; अथर्व. २०, १९, ४
 पुरु हि वां पुरुमुजा ६, ६३, ८; नि. ६, २९
 पुरुतं पुरुतं ८, ९२, २; साम. ७१४
 पुरुतो वः पुरुतः ६, ३४, २
 पुरुणि वक्तो नि रिणाति १, १४८, ४
 पुरुणि हि त्वा सवना १०, ८९, १६
 पुरुष्ये पुरुषा त्वाया ६, १, १३; तै. आ. ३, ६, १०, ५
 पुरुषमं पुरुषां स्तोतृणां ६, ४५, २२
 पुरुषमं पुरुषामीसां १, ५, २; साम. ७४१; अथर्व.
 २०, ६८, १२
 पुरुष इन्द्र सम्पुष्या ५, ३३, ४
 पुरुषो मा मृया १०, ९५, १५; अत. आ. ११. ५, १, ९
 पुरुषा विद्ययति ५, ७०, १; साम. ९८५
 पुरुषांस्त्वहिना दधाना १, ११७, २
 पुरोगा अग्निदेवानां १, १८८, ११
 पुरोविती वो अन्वसः ९, १०१, १; साम. ५४५, ६९७
 पुरोका अग्रं पचतः ३, २८, २; नि. ६, १६
 पुरोका इतुर्वसो ७, १८, ६
 पुरोकां वो अरुमै सोमं ८, ३१, २
 पुरोकां सवकुत ३, ५२, ४
 पुरोकां च वो वसो ३, ५२, ३; ४, ३२, १६
 पुरोकां वो अन्वस ८, ७८, १
 पुरोकां पचतं ३, ५२, २
 पुरो वो मन्त्रं दिव्यं सुवृत्ति ६, १०, १
 पुरिर्व रथा कितिर्न १, ६५, ५
 पुर्यात्क्षेत्रे अमिबोने ५, ३७, ५
 पुरीवरं वरतो १०, ८५, १८; अथर्व. ७, ८१, १; १३, २, ११;
 १४, १, २३; तै. आ. २, ७, १२, २; ८, ९, ३
 पुर्यापुं सुवयं पुरुषदं ८, २२, २

पुर्यामनु प्रदिशं याति ९, १११, ३; साम. १५९१
 पुर्यामनु प्रयतिम् १, १२६, ५
 पुर्या विद्यमानुवनाद् १, १२३, २
 पुर्याभिर्हि वदाशिम १, ८६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 पुर्यास्य निष्पिधो ३, ५१, ५
 पुर्याहं शरदः अजमाणा १, १७२, १
 पुर्याद्विद्य रातयो १, ११, ३; साम. ८२९
 पुर्यास्यः शरदश्च ४, १९, ८
 पुर्याभिर्हि त्वे तुविर्कर्मि ८, ६६, १२
 पुर्याष्ट इन्द्रोपमातयः ८, ४०, ९
 पुर्ये अर्धे रजसो १, १२४, ५
 पुर्ये देवा भवतु १, ९४, ८
 पुर्ये होतरस्य नो १, २६, ५
 पुर्ये मन्त्राश्च ६, ५५, ४
 पुर्यते ते वक्रमा ३, ५२, ७
 पुर्यते मरुवसे १, १४२, १२
 पुर्यते वसे वयं ६, ५४, ९; अथर्व. ७, ९, ३; वा. व.
 ३४, ४१; तै. आ. २, ५, ५, ५
 पुर्यतु प्र गा इहि ६, ५४, ६
 पुर्या गा अन्वेतु नः ६, ५४, ५; तै. सं. ४, १, ११, २;
 तै. आ. २, ४, १, ५
 पुर्या त्वेतश्च्यवयतु १०, १७, ३; अथर्व. १८, २, ५४;
 तै. आ. ६, १, १; नि. ७, ९
 पुर्या त्वेतो नयतु १०, ८५, २६; अथर्व. १४, १, २०
 पुर्या राजानमावृणिः १, २३, १४
 पुर्या विष्णुर्हवनं मे ८, ५४, ४
 पुर्या सुवन्तुर्विद्व ६, ५८, ४; तै. आ. २, ८, ५, ४
 पुर्येमा आता अनु वेद १०, १७, ५; अथर्व. ७, ९, २;
 तै. आ. २, ४, १, ५; तै. आ. ६, १, १
 पुर्यश्च न रिच्यति ६, ५४, ३
 पुर्यप्रवजो व्रविणः ३, ७, १०
 पुर्यस्य वृणो अरुषस्य ६, ८, १
 पुर्ये ता विद्या सुवना २, ३४, ४
 पुर्यो वपुः पितुमान् १, १४१, २
 पुर्यामि त्वा परमन्तं १, १६३, ३४; अथर्व. ९, १०, १३;
 वा. व. २३, ६१
 पुर्ये तदेनो वरुण ७, ८६, ३
 पुर्यादिवाधमानाव १०, ११७, ५
 पुर्यमावन्मयमा १०, ४४, ६; अथर्व. २०, २४, ६; नि.
 ५, २५
 पुर्यावा अमर्षो ३, २७, ५; तै. आ. ३, ६, १, ३

प्रष्टु करणा बहुका ६, १९, ३
 प्रष्टु रयो वक्षिणाया १, १३३, १
 प्रदाकुसापुर्वजतो गवेणः ८, १७, १५
 प्रवक्ष्या मरुतः पुत्रि १, ८९, ७; वा. य. १५, २०
 प्रवभ्रे मेघ्ये मातरिचर्नि ८, ५२, २
 प्रहो दिवि चाव्यभिः ७, ५, २
 प्रहो दिवि प्रहो जग्निः १, ९८, २; वा. य. १८, ७३, तै. सं.
 १, ५, ११, १; तै. भा. ३, ११, ६, ४
 पौरं चिद्वयुदमुतं ५, ७४, ४
 पौरो जगत्स्य पुरुषस्य ८, ६१, ६; साम. १५८०, अथर्व.
 २०, ११८, २
 प्र ऋभुभ्यो नृत्तमिब ४, ३३, १
 प्र कविर्वैवधीतवे २, २०, १; साम. ९६८
 प्र कारवो मनना ३, ६, १; तै. भा. २, ८, २, ५
 प्र काव्यमुनामेव ९, ९७, ७; साम. ५२४; १११६
 प्र कृताम्बुजीविनः ८, ३२, १
 प्र कुट्टिहेव श्व एति ९, ७१, २
 प्र केमुना बृहता वाव्यभिः १०, ८, १; साम. ७१, अथर्व.
 १८, ३, ६५, तै. भा. ६, ३, १
 प्र क्षोदसा धावसा ७, ९५, १
 प्र गायताम्बुर्वाय ९, ९७, ४; साम. ५३५
 प्र गायत्रेण गायत ९, ६०, ६
 प्र वा म्वस्य महतो २, १५, १
 प्र चक्रे सहसा सहो ८, ४, ५
 प्र चर्वाणिभ्यः पृथना० १, १०९, ६; तै. सं. ४, २, ११, १
 प्र चित्रमर्कं गृणते ६, ६६, ९; तै. सं. ४, १, ११, २; तै. भा.
 २, ८, ५, ५; नि. ३, २१
 प्रचेतसं त्वा कवे ८, १०९, १८
 प्र च्यवानाजुषुष्यो ५, ७४, ५
 प्रजानज्ज्ञे तव बोनि १०, ९१, ४
 प्रजापतिर्महामेता १०, १६९, ४; तै. सं. ७, ४, १७, २
 प्रजापते न त्वदेतानि १०, १२१, १०; अथर्व. ७, ७९, ४;
 ८०, ३; वा. य. १०, २०, २३, ६५; तै. सं.
 १, ८, १४, २, ३, २, ५, ६; तै. भा. १, ८, १, २,
 ३, ५, ७, १; नि. १०, ४३
 प्रजाम्यः पुष्टिं विभजंत २, १३, ४
 प्रजावृत्तस्य विप्रतः ८, ६, २; साम. १३०९, अथर्व.
 २०, १३८, २
 प्रजावता वक्षसा १, ७६, ४
 प्रजावतीः क्षयवसं ६, २८, ७; अथर्व. ४, २१, ७; तै. भा.
 २, ८, ८, १२

प्रजा हारिणो जगत्स्य ८, १०१, १४; तै. भा. २, १, अथर्व.
 १०, ८, ३
 प्र जिह्वा मरुते वेपो १०, ४६, ८
 प्र ज हृन्वो महे तन ९, ४४, १; साम. ५०९
 प्र ज हृन्वो महे रन ९, ६६, १३
 प्रजीतिमिहे हर्षव १०, १०४, ५
 प्र जु त्वं विप्रमन्त्रेण साधुं ५, १, ७
 प्रजेतारं वस्यो जग्ना ८, १६, १०; अथर्व. २०, ४६, १
 प्र जो देवी सरस्वती ६, ६१, ४; तै. सं. १, ८, २२, १
 प्र जो च्यवत्विन्द्वो ९, ७९, २
 प्र त आसवः पवमान ९, ८६, १
 प्र त जाविनीः पवमान ९, ८६, ४; साम. ८८६
 प्र त हृन्व पूर्वाणि १०, ११२, ८
 प्र तं विविचिम १, १६७, ७
 प्र तत्त जग सिपिदिष्ट ७, १००, ५; साम. १६२६, तै. सं.
 २, २, १२, ५; नि. ५, ९
 प्र तसे जग कारणं कृतं सूत ६, १८, १३
 प्र तद्दुःशीमे पृथवाने १०, ९३, १४
 प्र तद्विष्णु स्तवते १, १५४, २; अथर्व. ७, २६, २-३,
 तै. भा. २, ४, ३, ४; नि. १, २०
 प्र तद्दोचेवं जगत्स्ये १, १२९, ६; नि. १०, ४२
 प्र तमिन्द्र नक्षीमहि ८, ६, ९
 प्र तज्जसी नज्जसी १, १४३, १
 प्र तज्जसो जमदग्निं तुरस्य ५, ४३, ९
 प्र तौ अग्निर्बभसत् ४, ५, ४
 प्र तार्वाणुः प्रतरं १०, ५९, १
 प्रति केतवः प्रचना अष्टव ७, ७८, १
 प्रति कोरानामेतानाम् १, १६९, ७
 प्रति चक्षु मि चक्षु ७, १०४, २५; अथर्व. ८, ४, २५
 प्रति ते हस्ववे वृक ८, ५६, १
 प्रति त्वं चाव्यमन्त्रं १, १९, १; साम. १६; नि. १०, ३६
 प्रति त्वा दुहितर्दिवा ७, ८१, ३
 प्रति त्वाच सुमनसो ७, ७८, ५
 प्रति त्वा जगसी वक्ष ८, ४५, ५
 प्रति त्वा स्तोमैरीकते ७, ७६, ६
 प्रति जुवानामक्यासो ७, ७५, ६
 प्रति वाना मरुत ३, ५२, ८
 प्रति न स्तोमं त्वहा क्षुपेत् ७, ३४, २१
 प्रति प्रजाममसुरस्य विद्वान् ५, ४९, २
 प्रति प्र वाहीन्द्र मीम्वुषो नृक् १, १६९, ६
 प्रति प्रजाम्यो हता ८, ३१, ६

प्रति प्रियतमं रथं ५, ७५, १; साम. ४१८; १७४३
 प्रति प्रवृत्तिं वर्तयते १०, ९५, १३
 प्रति भद्रा अदक्षत ४, ५२, ५
 प्रति मे स्तोममदितिर्जगृ ५, ४२, २
 प्रति वत्स्या नीचा दर्शि १, १०४, ५; नि. ५, १६
 प्रति वदापो अदक्षं १०, ३०, १३
 प्रति वा एना नमसाहमेमि १, १७१, १
 प्रति वां रथं नृपती जरथ्ये ७, ६७, १
 प्रति वां सुर उदिते मित्रं ७, ६६, ७; साम. १०६७
 प्रति वां सुर उदिते सूक्तः ७, ६५, १
 प्रति वो वृषदजवे ८, २०, ९
 प्रति कुताय वो धृषत् ८, ३२, ४; नि. ५, १६
 प्रति वीमन्निर्जरते समिद्धः ७, ७८, २
 प्रति ह्योमन्ति सिंधवः १, १६८, ८
 प्रति ष्या सुनरी जनी ४, ५२, १; साम. १७२५
 प्रति स्तोमेभिरुषसं वसिष्ठाः ७, ८०, १
 प्रति स्वयो वि सृज ४, ४, ३; वा. य. १३, ११, तै. सं.
 १, २, १४, १
 प्रति क्षरेधां तुजवन्निरेवैः ७, १०४, ७; अथर्व. ८, ४, ७
 प्रलीचीने सामहनी १०, १८, १४
 प्र तु इव परि कोशं ९, ८७, १; साम. ५२३; ६७७
 प्र तुविष्णुस्य स्वचिरस्य ६, १८, १२
 प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं ७, १, ४
 प्र ते अग्ने हविष्मती ३, १९, २
 प्र ते अग्नोतु कुक्ष्योः ३, ५१, १२; साम. ७३९
 प्र ते अस्या उपसः १०, २९, २; अथर्व. २०, ७६, २
 प्र ते दिवो न वृष्टवो २, ६२, २८
 प्र ते धारा अत्यन्वानि ९, ८६, ४७
 प्र ते धारा असन्वतो ९, ५७, १; साम. १७६१
 प्र ते धारा मधुमतीः ९, ९७, ३१; साम. ५३४
 प्र ते नावं न समने २, १६, ७
 प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्रा ४, १९, १०
 प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं ५, ३१, ६
 प्र ते बहू विचक्षण ४, ३२, २२
 प्र ते मदासो मदिरास ९, ८६, २
 प्र ते महे विदवे संसिवं १०, ९६, १; अथर्व. २०, ३०, १;
 तै. भा. २, ४, ३, १०; ३, ७, ९, ६
 प्र ते बक्षि प्र त इवमि १०, ४, १; तै. सं. २, ५, १२, ४
 प्र ते रथं मिथूकृतं १०, १०२, १
 प्र तेऽरद्वह्मणो वातवे १०, ७५, २
 प्र ते वोचाम वीर्वा ४, ३२, १०

प्र ते स्रोतार ओण्योः ९, १६, १
 प्र तं रवीणां युजं ६, ४५, १९
 प्र तं होतारमीकं ८, ४४, ७
 प्र तवउज्जया गिरः ८, १३, ७
 प्र तान्मानादध्या ये ९, ७३, ६
 प्र त्ना हि कमीक्यो अध्वरेषु ८, ६१, १०; तै. भा. १०, २, ६
 प्र त्वग्निरुषसश्चेकितानो ३, ५, १
 प्र त्वग्निरुषसामग्रम् ४, १३, १
 प्र त्वग्निरुषसो जातवेदा ४, १४, १
 प्र त्वग्ने मिथुना १०, ८७, २४
 प्र त्वग्ने हरसा हरः १०, ८७, २५; साम. ९५; नि. ४, १९
 प्र त्वह देवानां विभः १, ५०, ५; अथर्व. १३, २, २०;
 १०, ४७, १७; नि. १२, २४
 प्र त्वज्जमर्कमनयन् १०, १५७, ५; अथर्व. २०, ६३, ३;
 १२४, ६
 प्र त्वर्चीकशवस्या १, ९२, ५
 प्र त्वर्चिर्ब्रह्मनां १०, २६, ५
 प्र त्वर्चो पिपीबते ६, ४२, १; साम. ३५२; १४४०; तै. भा.
 ३, ७, १०, ६
 प्र त्वस्थ मेणवो वरध १०, १४२, ५
 प्र त्नु अद्वर्षावती ७, ८१, १; साम. ३०३; ७५१; तै. भा.
 ३, १, ३, १
 प्र त्वक्षसः प्र त्वसो १, ८७, १
 प्र त्वा दूतं वृणीमहे १, ३६, ३
 प्र त्वा नमोभिरिन्दव ९, १६, ५
 प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य १०, ८५, २४; अथर्व. १४, १, १९; ५८
 प्रथमं जातवेदसमग्निं ८, २३, २२
 प्रथमभाजं वक्षसं वयोधां ६, ४९, ९
 प्रथमा हि सुवाचसा १, १८८, ७
 प्रथम्य यस्य सप्रथम्य १०, १८१, १
 प्रथिह वस्य वीरकर्म १०, ६१, ५
 प्रथिह वामन्युधिवी चिदेवां ५, ५८, ७
 प्रदक्षिणिदभि गृणन्ति २, ४३, १
 प्र दानुदो दिव्यो दानु ९, ९७, २३
 प्र दीधितिर्विचवारा ३, ४, ३
 प्र देवता प्रक्षणे १०, ३०, १
 प्र देवं देववीतवे ६, १६, ४१; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 प्र देवं देव्या चिवा १०, १७६, २; तै. सं. ३, ५, ११, ६
 प्र देवमच्छा मधुमन्त ९, ६८, १; साम. ५६३
 प्र देवोदासो अग्निः ८, १०३, २; साम. ५१, १५१७
 प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी जगतामृचा १, १५९, ६

प्र धावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः ७, ५३, १
 प्र पुत्राय प्र शवसे ८, ९, २०; अथर्व. २०, १४२, ५
 प्र धन्वा सोम जायुविः ९, १०६, ४; साम. ५६७
 प्र धारा अस्य क्षुद्रिमणो ९, ३०, १
 प्र धारा मध्वो अग्निवो ९, ७, २; साम. ११२९
 प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यः १०, ९२, १३
 प्र नभ्यसा सहसः सुतुं ६, ६, १
 प्र निष्पेनेव सिन्धवो ९, १७, १
 प्र नु यदेवां महिना १, १८६, ९
 प्र नु वयं सुते वा ५, ३०, ३
 प्र नु वोचा सुतेषु वां ६, ५९, १
 प्र नूनं जातवेदसं १०, १८८, १; नि. ७, २०
 प्र नूनं जायतामयं १०, ६२, ८
 प्र नूनं धावता पृथक् ८, १००, ७
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ५; वा. य. ३४, ५७
 प्र नू महित्वं वृषमस्य १, ५९, ६; नि. ७, २३
 प्र नू स मर्तः शवसा १, ६४, १३
 प्र नेमस्मिन्ददशो १०, ४८, १०
 प्र नो वच्छत्वर्वमा १०, १४१, २; अथर्व. ३, २०, ३;
 वा. य. ९, २९; तै. सं. १, ७, १०, २
 प्रपथे पथामजनिष्ट १०, १७, ६; अथर्व. ७, ९, १; तै. ब्रा.
 २, ८, ५, ३
 प्र पर्वतानामुसती उपस्था ३, ३३, १; नि. ९, ३९
 प्र पवमान धन्वमि ९, २४, ३; साम. ९६३
 प्र पत्न्यामदिति सिन्धुम् ४, ५५, ३
 प्र पीपय वृषभ जिम्ब वाजानमे ३, १५, ६
 प्र पुनानस्य चेतसा ९, १६, ४
 प्र पुनानाय वेधसे ९, १०३, १; साम. ५७३
 प्र पूतास्त्रिमशोचिषे १, ७९, १०
 प्र पूर्वजे वितरा नभ्यर्साभिः ७, ५३, २; तै. सं. ४, १, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
 प्र पूषणं वृणीमहे ८, ४, १५
 प्र प्यायस्व प्र स्वन्दस्व ९, ६७, २८
 प्रप्र क्षयाय पथ्यसे ९, ९, २; साम. ९३७
 प्रप्र पूष्णस्तुविजातस्य १, १३८, १
 प्रप्र वक्षिषुमं ८, ६९, १; साम. ३६०
 प्रप्रायमग्निर्भरतस्व ७, ८, ४; वा. य. १२, ३४; तै. सं.
 २, ५, १२, ४; ४, २, ३, २
 प्रप्रा वो अग्नो १, १२९, ८; नि. ६, ४
 प्र वज्रवे वृषभाय २, ३३, ८

प्र बाहवा सिधुतं ७, ६२, ५; वा. य. ११, ९; तै. सं.
 १, ८, २२, ३; तै. ब्रा. २, ७, १५, ६; ८, ६, ७
 प्र बुष्ण्या व ईरते ७, ५६, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 प्र बोधयोषः पृणतो १, १२४, १०
 प्र बोधयोषो अश्विना ८, ९, १७; अथर्व. २०, १४२, २
 प्र ब्रह्मणि नभाकवद् ८, ४०, ५
 प्र ब्रह्माणो अक्षिरसो नक्षन्त ७, ४२, १
 प्र ब्रह्मेतु सवनास्तस्व ७, ३६, १
 प्रभङ्गं दुर्मतीनां ८, ४६, १९
 प्रभङ्गी क्षुरो मघवा तुवीमघः ८, ६१, १८; साम. १४५९
 प्रभर्ता रथं गव्यन्त ८, २, ३५
 प्र भूजयेन्तं महां १०, ४६, ५; साम. ७४
 प्र ब्रातृत्वं सुदानवो ८, ८३, ८
 प्र मंहिष्ठाव गायत ८, १०३, ८; साम. १०७, ८७८
 प्र मंहिष्ठाव वृहते त १, ५७, १; अथर्व. २०, १५, १
 प्र मन्दिने पितुमदर्वता १, १०१, १; साम. ३८०; नि.
 ४, २४
 प्र मन्महे शवसानाय १, ६२, १; वा. य. ३४, १६
 प्र मातुः प्रतरं गुह्यं १०, ७९, ३; नि. ५, ३
 प्र माम्नामी रिरिषे ३, ४६, ३
 प्र मा युयुजं प्रयुजो १०, ३३, १
 प्र मित्रयोर्वह्णयो ७, ६६, १
 प्र मित्राय प्रार्थम्यो ८, १०१, ५; साम. २५५
 प्र मे नमी साप्य १०, ४८, ९
 प्र मे पंथा देवयाना अरन्नम् ७, ७६, २
 प्र मे विविर्को अविदम् ३, ५७, १
 प्र व आरुः कितिपृष्ठस्य ३, ७, १
 प्र वं राये निनीषसि ८, १०३, ४; साम. ५८
 प्र वज्र एतु हेतवो न ससिः ७, ४३, २
 प्र वज्र एतवानुवक् ५, २६, ८
 प्रवज्रवो मरुतो आजरह्यः ५, ५५, १
 प्र यत्ते अग्ने सूरवो १, ९७, ४; अथर्व. ४, ३३, ४; तै. ब्रा.
 ६, ११, १
 प्र यत्पितुः परमान् १, १४१, ४
 प्र यस्मिन्धवः प्रसवं ३, ३६, ६; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 प्र वज्रमेः सहस्रतो १, ९७, ५; अथर्व. ४, ३३, ५; तै. ब्रा.
 ६, ११, १
 प्र वदित्या परावतः १, ३९, १
 प्र वदित्या महिना नृभ्यो १, १७३, ६
 प्र वज्रमिह एषां १, ९७, ३; अथर्व. ४, ३३, ३; तै. ब्रा.
 ६, ११, १

प्र वः पान्तमन्वसो १, ८५, ५
 प्र वः वृद्धिदुममिषं ८, ७, १
 प्र वः वृद्धिदुममिषं १०, ७७, ६
 प्र वः वृद्धिदुममिषं १, १८०, ९
 प्र वः मित्रावरुणा ६, ६७, ९
 प्र वः वस्तमित्परि जारं १, १५२, ४
 प्र वः यन्ति यज्ञं विपयन्ति बर्हिः ७, २१, २
 प्र वः यन्ति यज्ञं विपयन्ति बर्हिः ३, २६, ४
 प्र वः यन्ति यज्ञं विपयन्ति बर्हिः १०, ४२, ८; अथर्व. २०, ८९, ८
 प्र वाः सिन्धते सूर्यस्य १०, ३५, ५
 प्र वा बोधे ऋगवाणे १, १२०, ५
 प्र वाजान्मे अनुवाजान् १०, ५१, ८; नि. ८, २२
 प्र वा जिगाति अर्गलेष ७, १०४, १७; अथर्व. ८, ४, १७
 प्र वात वीभमाशुभिः १, ३७, १४
 प्र वामिर्वासि दाक्षसम् ७, ९२, ३; वा. य. २७, २७; तै. सं. २, २, १२, ७
 प्र वा महिजा महिनाशु ६, ६१, १३
 प्र वृजो वाचो अग्निवो ९, ७, ३; साम. १६३०
 प्र वृजती दिव एति वृवाणा ५, ४७, १
 प्र वे गावो न भूर्जयः ९, ४१, १; साम. ४९१; ८९२
 प्र वे गृहादममदुस्त्वावा ७, १८, २१; नि. ६, ३०
 प्र वे जाता महिना ५, ८७, २
 प्र वे दिवः पृथिव्या न १०, ७७, ३
 प्र वे दिवो वृहत्तः ऋषिबरे ५, ८७, ३
 प्र वे धामानि पूर्वार्णवर्षा ४, ५५, २
 प्र वे मित्रं प्रार्थयन् १०, ८९, ९
 प्र वे मे वन्ध्वेषे ५, ५२, १६
 प्र वे वसुरवृकासो रथा इव ७, ७४, ६
 प्र वे वसुभ्य ईवदानमोदुः ५, ४९, ५
 प्र वे वृष्टमन्ते जनयो १, ८५, १
 प्र वो ननक्षे अम्बोजमा ८, ५१, ८
 प्र वो वा मित्रावरुणाजिरो ८, १०१, ३
 प्र राजा वाचं जनयन् ९, ७८, १
 प्र रुद्रेण यमिना वंति १०, ९२, ५
 प्र रेम वृत्ति वारं ९, ८६, ३१
 प्र व इन्द्राव वृहते ८, ८९, ३; साम. २५७; वा. य. ३३, ९६
 प्र व इन्द्राव मादुमं ७, ३१, १; साम. १५६; ७१६
 प्र व वप्राव निहुरे ८, ३२, २७
 प्र व एको मिमव २, २९, ५
 प्र व एते सुवृजो ५, ४४, ४
 प्र वः पान्तं रघुमन्वसो १, १२२, १

प्र वः पान्तमन्वसो १, १५५, १
 प्र वः संसाय्यदुहः ८, २७, १५
 प्र वः शर्धाय वृष्यये १, ३७, ४
 प्र वः शुक्राय भानवे ७, ४, १; तै. भा. २, ८, २, ३
 प्र वः सखायो अग्नये ६, १६, २२
 प्र वः सतां उयेष्टतमाय २, १६, १
 प्र वता हि कर्तुना ४, ३१, ५
 प्र वसे अग्ने जनिमा १०, १४२, २
 प्र वत्पतीयं पृथिवी मरुद्भ्यः ५, ५४, ९
 प्र वद्यामना सुवृता रथेन १, ११८, ३
 प्र वर्तय दिवो अश्मानमिन्द्र ७, १०४, १२; अथर्व. ८, ४, १७
 प्र व स्पलकम्सुवि ५, ५९, १
 प्र वा रथो मनोजवा इवर्ति ७, ६८, ३
 प्र वां सरद्वाम्बुषभो १, १८१, ३
 प्र वां स मित्रावरुणावृतावा ७, ६१, २
 प्र वां सोमाः सुवृक्तयो ८, ८, २२
 प्र वाचमिन्दुरिष्यति ९, १२, ६; साम. १२०१
 प्र वाच्यं वचसः ४, ५, ८
 प्र वाच्यं शम्भवा वीर्यं तत् ३, ३३, ७
 प्र वाजमिन्दुरिष्यति २, ३५, ४
 प्र वाता इव बोधत १०, ११९, २
 प्र वाता वाग्नि पतयन्ति ५, ८३, ४; तै. भा. ६, ६, २
 प्र वां दंसांस्त्रिणावबोचं १, ११६, २५
 प्र वां निचेरुः कुकुहो वर्यो १, १८१, ५
 प्र वामन्वांसि मद्याम्बस्थुः ७, ६८, २
 प्र वामर्चम्सुविधनो ३, १२, ५; साम. १५७५; १७०३
 प्र वामबोचमग्निना ४, ४५, ७
 प्र वामभोतु सुवृतिः १, १७, ९
 प्र वां महि अग्नि ४, ५६, ५; साम. १५९६
 प्र वायुमच्छा वृहती ६, ४९, ४; वा. य. ३३, ५५; तै. भा. २, ८, १, १
 प्र वायुजे सुमवा बर्हिरेवा ७, ३९, २; वा. य. ३३, ४४; नि. ५, २८
 प्र विन्वसामन् ५, २२, १
 प्र विष्णवे वृषमेतु १, १५४, ३
 प्र वीरमुग्रं विविधि ८, ५०, ६
 प्र वीरवा वृषवो दग्निरे ७, ९०, १; वा. य. ३३, ७०
 प्र वीरवा प्र तवसे गुराव ६, ४९, १२
 प्र वृष्टमन्तो अग्निपुत्रः ९, २१, २
 प्र वेचसे कवये वेजाव ५, १५, १; तै. भा. १, २, १, ९
 प्र वेचवन्ति पर्वताम् १, ३२, ५; तै. भा. २, ४, ४, ३

प्र वो प्राधानः सविता १०, १७५, १
 प्र वोऽष्टा रिरिचे देवबुः १०, ३२, ५
 प्र वो देवं चित्सहसानमसि ७, ७, १
 प्र वो देवायामवे ३, १३, १; आश्व. औ. ५, ९, २१
 प्र वो धियो मन्त्रयुवो ९, ८६, १७; साम. ११५३
 प्र वो धिवन्त इन्द्रवो १, १४, ४
 प्र वो मरुतस्तविषा ५, ५४, २
 प्र वो महीमरमतिं कृणुष्वं ७, ३६, ८
 प्र वो महे मरुतो वन्तु ५, ८७, १; साम. ४६२
 प्र वो महे मन्त्रमावावाधमः १०, ५०, १; वा. व. ३३, २३;
 नि. ११, ९
 प्र वो महे महि नमो १, ६२, २; वा. व. ३४, १७
 प्र वो महे महिबुधे भरध्वं ७, ३१, १०; साम. ३२८, १७९३;
 अथर्व. २०, ७३, ३
 प्र वो महे सहसा १, १७७, १०
 प्र वो मित्राय गावत ५, ६८, १; साम. ११४३
 प्र वो यज्ञेषु देववन्तो अर्धन् ७, ४३, ६
 प्र वो यज्ञं पुष्ट्या १, ३६, १; साम. ५९
 प्र वो रविं युक्तां भरध्वं ५, ४१, ५
 प्र वो वाजा अभिषवो ३, २७, १; तै. सं. २, ५, ७, २;
 तै. भा. ३, ५, २, १
 प्र वो वायुं रथयुजं कृणुष्वं ५, ४१, ६
 प्र वो वायुं रथयुजं पुरंधिम् १०, ६४, ७
 प्रक्षंसमानो अतिथिर्न ८, १९, ८
 प्र क्षंसा गोपध्वं १, ३७, ५
 प्र क्षन्तमा वरुणं ५, ४२, १
 प्र क्षर्ध आर्तं प्रथमं ४, १, १२
 प्र क्षर्धाय मास्तुवा ५, ५४, १
 प्र क्षुकासो वयोयुवो ९, ६५, २६
 प्र क्षुक्तेनु देवी मनीषा ७, ३४, १; तै. भा. ४, १७, १;
 तांश्व मा. १, २, २
 प्र क्षुण्ड्युवं वरुणाय ७, ८८, १
 प्र क्षोण्युत्था उषसो १०, ८९, १२
 प्र क्ष्यावाश्व क्षुण्ड्या ५, ५२, १
 प्र क्ष्वेनो न मदिर्न ६, २०, ६
 प्र सक्षणो दिव्यः ५, ४१, ४
 प्र स क्षयं तिरते ८, २७, १६
 प्र सक्षो अग्ने अत्येव्यव्यान् ५, १, ९; तै. भा. २, ४, ७, १०
 प्र ससगुयुतधीति १०, ४७, ६
 प्र ससवधिराक्षसा ८, ७३, ९
 प्र ससहोना मनकादरोचद् ३, २९, १४

प्र स मित्र मर्तो अस्तु ३, ५९, २; तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 नि. २, १३
 प्र सस्राजं चर्षणीनां ८, १६, १; साम. १४४; अथर्व. २०, ४४, १
 प्र सस्राजे बृहते मन्त्रयु ६, ६८, ९
 प्र सस्राजे बृहदर्षा गर्भारं ५, ८५, १
 प्र सस्राजो असुरस्य प्रशस्ति ७, ६, १; साम. ७८
 प्रसवे त उदीरते ९, ५०, २; साम. १२०६
 प्र ससाहिबे पुरुहुत १०, १८०, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४;
 तै. भा. २, ६, ९, १; ३, ५, ७, ४
 प्र साकमुक्षे अर्धता गणाय ७, ५८, १
 प्र सा क्षितिरसुर १, १५१, ४
 प्र सा वाचि सुहृन्निर्मघोनां ७, ५८, ६
 प्र सीमादित्यो असृजत् २, २८, ४; नि. १, ७
 प्र सु रमन्ता धिवसानस्य १०, ३२, १
 प्र सु उषेष्टं निधिराध्वो १, १३६, १
 प्र सुम्बानम्बान्धमो ९, १०१, १३; साम. ५५३, ७७४;
 १३८६
 प्र सुमेधा गातुवित् २, ९२, ३
 प्र सु व आपो महिमानं १०, ७५, १
 प्र सुवान इन्द्रुरक्षाः ९, ६६, २८
 प्र सुवानो अक्षाः सहस्र ९, १०९, १६; साम. ११६०
 प्र सुवानो धारया ९, ३४, १
 प्र सु विद्याप्रक्षसो १, ७६, ३
 प्र सु भुतं सुराध्वं ८, ५०, १; अथर्व. २०, ५१, ३
 प्र सु व विष्वो मरुतो ४, २६, ४
 प्र सुहृतिः क्षनयन्तं रुवंतं ५, ४२, १४
 प्र सु स्तोमं भरत वाजवन्तः ८, १००, ३
 प्र सु त इन्द्र प्रवता हरिष्या ३, ३०, ६; अथर्व. ३, १, ४
 प्रसूतो अक्षमकरं १०, १६७, ४
 प्र सु न एत्वध्वरो ८, २७, ३
 प्र सुनव क्षमूणां १०, १७६, १
 प्र सु महे सुशरणाय ५, ४२, १३
 प्र सेनानीः क्षुरो अग्ने ९, ९६, १; साम. ५३३
 प्र सो अग्ने तवोतिभिः ८, १२, ३०; साम. १०८, १८२२;
 तै. सं. ३, २, ११, १
 प्र सोता क्षिरो अश्वरेषु ७, ९२, २
 प्र सोम देववीतवे ९, १०७, १२; साम. ५१४, ७६७
 प्र सोम मधुमत्तमो ९, ६३, १६
 प्र सोम वाहि धारया ९, ६६, ७
 प्र सोम वाहीन्द्रस्य कुक्षा ९, १०९, १८; साम. ११६२
 प्र सोमस्य पवमानवीमेवा ९, ८१, १

प्र सोमाय व्यस्यत् ९, ६५, ७
 प्र सोमासः स्वाध्वः ९, ३१, १
 प्र सोमासो अध्विषुः ९, २४, १, साम. ९६१
 प्र सोमासो मव्युतः ९, ३२, १, साम. ४७७, ७६९
 प्र सोमासो विपश्चितो ९, ३३, १, साम. ४७८, ७६४
 प्र सोमो अति धारवा ९, ३०, ४
 प्र स्कम्भदेष्णा अनवम् १, १६६, ७
 प्रस्तुतिर्वा धाम १, १५३, २
 प्रस्तोक इन्नु गधसस्त इन्द्र ६, ४७, २२
 प्र सोषदुप गासिषत् ८, ८१, ५
 प्र स्वासासो रथा इवार्धन्तो ९, १०, १, साम. १११९
 प्र हंसासस्तृपलं मन्त्र ९, ९७, ८, साम. १११७
 प्र हि क्तुं बृहथो २, ३०, ६
 प्र हि रथा पूषन् १, १३८, २
 प्र हिम्वानास इन्द्रो ९, ६४, १६
 प्र हिम्वानो जनिता ९, ९०, १, साम. ५३६
 प्र हि रिरिक्ष कोजसा ८, ८८, ५, साम. ३११
 प्र होता जातो महान् १०, ४६, १, साम. ७७
 प्र होत्रे पूर्व वचो ३, १०, ५, साम. ९८, तै. सं. ३, १, ११, १
 प्र ह्यच्छा मनीषा १०, २६, १
 प्राक्तुम्य इन्द्रः प्र १०, ८९, ११
 प्राज्ञये तवसे भरष्यं ७, ५, १
 प्राज्ञये बृहते वशिषाय ५, १२, १
 प्राज्ञये वाचमीरव १०, १८७, १, अथर्व. ६, ३४, १
 प्राज्ञये विश्वसुवे धियं ७, १३, १
 प्राप्नुवो नमस्यो ४, १९, ७
 प्राचीनां वर्हिः प्रदिता १०, ११०, ४, अथर्व. ५, १२, ४, वा. व. २९, २९, तै. ब्रा. ३, ६, ३, १, नि. ८, ९
 प्राचीनं वर्हिरोजसा १, १८८, ४
 प्राचीनो वज्रः सुषितं ७, ७, ३
 प्राचीमु देवाहिना धियं ७, ६७, ५
 प्राणं वज्रं चक्रम वर्धता गीः ३, १, २
 प्रातः सुतमपिबो ४, ३५, ७
 प्रातरग्निः पुष्टिबो ५, १८, १, साम. ८५
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं ७, ४१, १, अथर्व. ३, १६, १, वा. व. ३४, ३४, तै. ब्रा. २, ८, १, ७
 प्रातर्जरेवे जरणेव १०, ४०, ३
 प्रातर्जितं मगधुमं हुवेम ७, ४१, २, अथर्व. ३, १६, २, वा. व. ३४, ३५, तै. ब्रा. २, ८, १, ७, नि. १९, १४
 प्रातर्देवीमदितिं ओहवीमि ५, ६९, ३

प्रातर्यजध्वमहिना ५, ७७, २, तै. ब्रा. २, ४, ३, १३, नि. १२, ५
 प्रातर्यावभिरागतं ८, ३८, ७
 प्रातर्यावाणा प्रथमा वज्रध्वं ५, ७७, १, तै. ब्रा. २, ४, ३, १३
 प्रातर्यावाणा रथ्येव २, ३९, २
 प्रातर्यावणः सहस्रकृत १, ४५, ९
 प्रातर्युजं नासत्याधि तिष्ठतः १०, ४१, ७
 प्रातर्युजा वि बोधय १, २२, १, तै. सं. २, ४, ७, १, तै. ब्रा. २, ४, ३, १३, नि. १०, ४
 प्राता रत्नं प्रातरिषा १, १२५, १
 प्राता रथो नवो २, १८, १
 प्रान्यचक्रमवृहः सूर्यस्य ५, २९, १०
 प्राव स्तोतारं मधवचव ८, ३६, २
 प्रावीविपद्वाच ऊर्मि ९, ९६, ७, साम. ९४५
 प्रावपा मा बृहतो १०, ३४, १, नि. ९, ८
 प्राक्षीरपौजा ऋष्येभिः १०, १०५, ६
 प्राप्ता ऊर्जं घृतम्बुतं ८, ८, १६
 प्राक्षौ गावत्रमचन ८, १, ८
 प्राक्षौ हिनोत मधुमस्तं १०, ३०, ८
 प्राक्च धारा अक्षरन् ९, २९, १, साम. १७६५
 प्राक्च धारा बृहतीः ९, ९६, २२
 प्रियं अग्ने इदतः १०, १५१, २, तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 प्रियं दुग्धं न काम्यं ५, १९, ४
 प्रियमेधवदधिषत् १, ४५, ३, नि. ३, १७
 प्रिया तष्टानि मे कपिः १०, ८६, ५, अथर्व. २०, १२६, ५
 प्रिया पदानि पचो १, ६७, ६
 प्रिया वो नाम हुवे सुराणां ७, ५६, १०, तै. सं. २, १, ११, १
 प्रियास इत्ते मधवजभिष्टौ ७, १९, ८, अथर्व. २०, ३७, ८
 प्रियो नो अस्तु विस्पतिः १, २६, ७, साम. १६१९
 प्रीणीतावाहितं जयाय १०, १०१, ७, नि. ५, २६
 प्रेता वज्रस्य सम्भुवा १, ४१, १२
 प्रेता जयता नराः १०, १०३, १३, साम. १८६२, अथर्व. ३, १९, ७, वा. व. १७, ४६, तै. सं. ४, ६, ४, ४
 प्रेतो मुंषामि नामुतः १०, ८५, २५, अथर्व. १४, १, १८
 प्रेदं वज्रं वृक्षद्वयेवाविष ८, ३७, १
 प्रेदो अग्ने दीदिहि पुरो ७, १, ३, साम. १३७५, वा. व. १७, ७६, तै. सं. ४, ६, ५, ४
 प्रेद्विर्वापुषे सोमेभिः ३, ५, २
 प्रेद्वस्य बोधं प्रथमा कृतानि ७, ९८, ५, अथर्व. २०, ८७, ५
 प्रेद्वस्यिण्यां सुवचस्वां १०, ११६, ९
 प्रेरव सूर्यो अर्थ न १०, २९, ५, अथर्व. २०, ७६, ५
 प्रेदं वो अतिरिषि सुवे ८, ८४, १, साम. ५, १२४४

प्रेष्ठं वो अतिथिं गृणीषे १. १८६, ३
 प्रेष्ठसु प्रियाणां ८, १०३, १०
 प्रेहि प्रेहि पथिभिः २०, १४, ७; अथर्व. १८, १, ५४
 प्रेक्षामीहि धृष्णुहि १. ८०, ३; साम. ४१३
 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ३; साम. ५६; वा. य. ३३, ८९;
 ३७, ७; तै. आ. ४, २, २
 प्रेते बद्धु प्र कथं १०, २४, १; नि. ९, ९
 प्रैष स्तोमः पृथिवीमन्तरि ५, ४२, १६
 प्रैषामज्मेषु विधुरं १. ८७, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 प्रो अयासीदिन्द्रुरिन्द्रस्य ९, ८६, १६; साम. ५५७, ११५२;
 अथर्व. १८, ४, ६०
 प्रो अश्विनाववसे १, १८६, १०
 प्रो अस्मा उपस्तुतिं ८, ६२, १
 प्रोग्रां पीतिं वृष्ण इयमि १०, १०४, ३ अथर्व. २०, २५, ७;
 ३३, २
 प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं ६, २१, ९
 प्रो त्ये अग्नयोऽग्निषु ५, ६, ६
 प्रोथदधो न यवसे ७, ३, २; साम. १२२०; वा. य.
 १५, ६२; तै. सं. ४, ४, ३, ३
 प्रो द्रोणे हरयः ६, ३७, ०
 प्रोरोमित्रावरुणा ७, ६१, ३
 प्रोष्टेयया वक्षेयया ७, ५५, ८; अथर्व. ४, ५, ३
 प्रो प्वस्मं पुरोरथं १०, १३३, १; साम. १८०१; अथर्व.
 २०, ९५, २; तै. सं. १, ७, १३, ५; तै. आ. २, ५, ८, १
 प्रो स्य वङ्किः पथ्याभिः ९, ८९, १
 ऋत् सुर्वं श्रवता ८, १०१, १२; साम. १७८९; अथर्व.
 २०, ५८, ४; वा. य. ३३, ४०
 वळस्य नीथा वि १०, ९२, ३
 वळिथा तद्वपुषे १, १४१, १
 वळिथा देव निष्कृतं ५, ६७, १
 वळिथा पर्वतानां ५, ८४, १; तै. सं. २, २, १२, २; नि. ११, ३७
 वळिथा महिमा वां ६, ५९, २
 वळ् ऋत्विष्याय धाम्ना ८, ६३, ११
 वणमहो असि सुर्वं ८, १०१, ११; साम. २७६; १७८८;
 अथर्व. १३, २, २९; २०, ५८, ३; तै. आ. १, ४, ५, ३
 वतो वतासि १०, १०, १३; अथर्व. १८, १, १५; नि. ६, २८
 वम्हवे नु स्वतवसे ९, ११, ४; साम. १४४४
 वभ्राणः सुनो सहसो ३, १, ८
 वम्हरेको विपुणः ८, २९, १
 वहिः प्राचीनमोजसा ९, ५, ४

वहिर्वा यत्स्वपत्याय १, ८३, ६; अथर्व. २०, २५, ६
 वहिषवः पितर ऊति १०, १५, ४; अथर्व. १८, १, ५१; वा. य.
 १९, ५५; तै. सं. २, ६, १२, २; नि. ४, २१
 वळं वेहि तनूषु नो ३, ५३, १८
 वळविज्ञाय स्वविरः १०, १०३, ५; साम. १८५३; अथर्व.
 १९, ३, ५; वा. य. १७, ३७; तै. सं. ४, ६, ४, २
 वहवः सूर्यक्षसो ७, ६६, १०
 वह्नीः समा अकरमंतः १०, १२४, ४
 वह्नीनां पिता ६, ७५, ५; वा. य. २९, ४२; तै. सं. ४, ६, ६, २;
 नि. ९, १४
 वाधसे जनान्मुषमेव मन्थु ६, ४६, ४
 विभया हि त्रावतः ८, ४५, ३५
 विभर्ति चार्विद्रस्य ९, १०९, १४
 विभ्रद्वापि हिरण्यवं १, २५, १३
 वीभत्सुनां सद्युजं हंसं १०, १२४, ९
 वृषदुक्थं हवामहे ८, ३२, १०; साम. २१७; नि. ६, ४, १७
 वृहती इव सुनवे रोदसी १. ५९, ४
 वृहत्सुक्तः प्रसवीता निवेश ४, ५३, ६
 वृहत्स्वध्वन्मममवध १, ५२, ९
 वृहदिन्द्राय गायत ८, ८९, १; साम. २५८; वा. य.
 २०, ३०; तै. आ. २, ५, ८, ३
 वृहदु गाविषे वचो सूर्या ७, ९६, १
 वृहन्निरमे अर्चिभिः ६, ४८, ७; साम. ३७
 वृहद्दन्ति मदिरेण १०, ९४, ४
 वृहद्वयो वृहते तुभ्यमग्ने ५, ४३, १५
 वृहद्वयो मघवन्नयो ७, ५८, ३
 वृहद्वयो हि भानवे ५, १६, १; साम. ८८
 वृहद्वक्त्यं मरुतां ८, १८, २०
 वृहन्त इज्जानवो ३, १, १४
 वृहन्त इन्नु ये ते २, ११, १६
 वृहन्तेव गम्भोषु १०, १०६, ९
 वृहत्क्षणावो अपकासः १०, २७, १४
 वृहत्त्रिदिष्म पृषां ८, ४५, २; साम. १३३९; वा. य.
 ३३, २४
 वृहस्पत इन्द्र वर्धतं ४, ५०, ११
 वृहस्पतिः प्रथमं जायमानो ४, ५०, ४; अथर्व. २०, ८८, ४;
 तै. आ. २, ८, २, ७
 वृहस्पतिः समजयद्वापि ६, ७३, ३; अथर्व. २०, ९०, ३;
 तै. आ. २, ८, २, ८
 वृहस्पतिरमग हि सात् १०, ६८, ७; अथर्व. २०, १६, ७

ब्रह्माणि मे मतयः १, १६५, ४; वा. य. ३३, ७८
 ब्रह्माणि हि ब्रह्मणे बर्धनानि ६, २३, ६
 ब्रह्मा त इन्द्र गिर्बजः ८, ९०, ३
 ब्रह्मा देवानां पदवीः ९, ९६, ६; साम. ९४४; तै. सं.
 ३, ४, ११, १; तै. आ. १०, १०, १; नि. १४, १३
 ब्राह्मणादिन्द्र राक्षसः १, १५, ५; साम. २२९
 ब्राह्मणासः पितरः ६, ७५, १०; वा. य. २९, ४७;
 तै. सं. ४, ६, ६, ३
 ब्राह्मणामः सोमिनो वच ७, १०३, ८
 ब्रह्मणासो अतिरात्रे ७, १०३, ७
 ब्राह्मणोऽस्य सुखमासीत् १०, ९०, १२; अथर्व. १९, ६, ६;
 वा. य. ३१, ११; तै. आ. ३, १२, ५
 भृग एव भगवो भस्तु देवाः ७, ४१, ५; अथर्व. ३, १६, ५;
 वा. य. ३४, ३८; तै. आ. २, ५, ५, १; ८, ९, ८
 भगं धियं वाजयन्तः २, ३८, १०, तै. आ. २, ८, ६, ३
 भग प्रणेतर्भग सत्यराधः ७, ४१, ३; अथर्व. ३, १६, ३;
 वा. य. ३४, ३६; तै. आ. २, ५, ५, २; ८, ९, ८
 भगमकृत्स्व ते वच १, २४, ५
 भगस्य ह्यसा वरुणस्य १, १२३, ५
 भजन्त विश्वे देवात् १, ६८, ४
 भद्रं वै वरं कृणते १०, १६४, २
 भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम १, ८९, ८; साम. १८७४; वा. य.
 २५, २१; तै. आ. १, १, १
 भद्रं ते अग्ने सहसिन् ४, ११, १; तै. सं. ४, ३, १३, १
 भद्रं नो अपि वातय मनः १०, २०, १
 भद्रं नो अपि वातय मनो १०, २५, १; साम. ४२२
 भद्रमिदं कृत्वा अग्ने अन्नम् ५, ३०, १२
 भद्रमिन्द्रा ७, ९६, ३
 भद्रं भद्रं न आ भर ८, ९३, २८; साम. १७३
 भद्रं मनः कृणुष्व ब्रह्मर्षे ८, १९, २०; साम. १५६०;
 वा. य. १५, ३९, ४०
 भद्रा अग्नेर्वधवत्स्य १०, ६९, १
 भद्रा अथा हरितः सुवेद्य १, ११५, ३; तै. आ. २, ८, ७, १
 भद्रा ते अग्ने हवीक ४, ६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, १
 भद्रा ते इत्या सुकृणोत ४, २१, ९
 भद्रा वदन् उर्विवा ६, ६४, २
 भद्रा वक्षा समन्वा ९, २७, २; साम. १४००
 भद्रो नो अग्निगङ्गो ८, १९, १९; साम. १११; १५५६;
 वा. य. १५, ३८-३९
 भद्रो भद्रा सचमान १०, ३, ३; साम. १५४८
 भरद्वाजि विरतो ४, २६, ५

भरद्वाजाय सप्रयः ६, १६, ३३
 भरद्वाजाय वृक्षत द्विता ६, ४८, १३
 भरमेधं कृणवा १, ९४, ४; साम. १०६५
 भराव सु भरत भागं १०, १००, २
 भरेषु हव्यो नमसोप २, २३, १३
 भरेष्विन्द्रं सुहवं १०, ६३, ९; तै. सं. २, १.११, १; तै. मा. १, ७, १३, ३
 भर्गो ह नामोत वस्व १०, ६१, १४
 भवा सुम्नी वाऽवस्थांत १०, ६९, ५
 भवा नो अग्नेऽधितोत १०, ७, ७
 भवा नो अग्ने सुमना वपेतौ ३, १८, १
 भवा मित्रो न शेषो १, १५६, १; तै. मा. २, ४, ३, ८
 भवा वरुणं गृणते १, ५८, ९
 भवा वरुणं मघवन्मघोनां ७, ३२, ७
 भारतीके सरस्वति १, १८८, ८
 भारती पवमानस्य ९, ५, ८
 भास्वती नेत्री सुमृतानां दिव १, ९२, ७
 भास्वती नेत्री सुमृतानामचेति १, ११३, ४
 भिनत्पुरो नवति इन्द्र १, १३०, ७
 भिनत्तिरि शवसा ४, १७, ३
 भिनद्रुमङ्गिरोभिः २, १५, ८; तै. सं. २, ३, १४, ५
 भिषि विश्वा अपद्रिषः ८, ४५, ४०; साम. १३४; १०७०, अथर्व. २०, ४३, १
 भीताय नाधमानाय ५, ७८, ६
 भीमो विवेकायुधेभिर्गवां ७, २१, ४
 भुजुमंहसः पिपृथो १०, ६५, १२
 भुरन्तु नो वज्रसः १०, ७६, ६
 भुवत्प्रितस्य मज्यो ९, ३४, ४
 भुवनस्य पितरं गीर्भिराभिः ६, ४९, १०
 भुवश्चक्षुर्महं क्रतस्य १०, ८, ५
 भुवस्वमिन्द्रं ब्रह्मणा १०, ५०, ४; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा ६, २२, ९; अथर्व. २०, ३६, ९
 भुवो वज्रस्य रजसश्च १०, ८, ६; वा. व. १३, १५; १५, २३; तै. सं. ४, ४, ४, १; तै. मा. ३, ५, ७, १
 भुवोऽविता वामदेवस्य ४, १६, १८
 भूम्या अन्तं पर्येके चरन्ति १०, ११४, १०
 भूय इन्द्रावृधे वीर्या ६, ३०, १
 भूयसा वस्नमचरत् ४, २४, ९
 भूयाम ते सुमतां ८, ३, २; साम. १४२२
 भूयामो सु स्वावतः ४, ३२, ६
 भूरिकर्मणे वृषसाव १, १०३, ६

भूरि चकथं युज्येभिः १, १६५, ७; मि. ६, ७
 भूरि चक्र मरुतः विभ्याणि ७, ५६, २३
 भूरि त इन्द्र वीर्यं १, ५७, ५; अथर्व. २०, १५, ५
 भूरि दक्षोभिर्वचनेभिः १०, ११३, ९
 भूरिवा भूरि वेदि ४, ३२, २०
 भूरिवा ह्यसि भुतः पुरुषा ४, ३२, २१
 भूरि नाम बन्धमानो वधाति ५, ३, १०
 भूरि हे अचरंती चरंतं १, १८५, २; तै. मा. २, ८, ४, ८
 भूरिभिः समह ऋषिभिः ८, ७०, १४
 भूरि हि ते सवना मानुषेषु ७, २२, ६; साम. १८००
 भूरीणि भद्रा नर्येषु १, १६६, १०
 भूरीणि हि त्वे दधिरं ३, १९, ४
 भूरोदिन्द्र उदिनक्षंतं १०, ८, ९
 भूरिदिन्द्रस्य वीर्यं ८, ५५, १
 भूर्जश्च उत्तानपदः १०, ७२, ४
 भूषण योऽधि बभूवु १, १४०, ६
 भूमिभिर्द्रासि वृत्तुजिः ४, ३२, २
 भोजं त्वामिन्द्र २, १७, ८
 भोजमन्वाः सुषुवाहः १०, १०७, ११
 भोजा जिग्युः सुरभि १०, १०७, ९
 भोजायाचं समृजन्ति १०, १०७, १०; मि. ७, ३
 भंसीमहि त्वा वयं १०, २६, ४; मि. ६, २९
 भंहिष्ठं वो मघोनां ५, ३९, ४
 भंहिष्ठा वाजसातमेवा ८, ५, ५
 भक्षु कनायाः सकयं नवगवा १०, ६१, १०
 भक्षु कनायाः सकयं नवीयो १०, ६१, ११
 भक्षु ता त इन्द्र दानामस १०, २२, ११
 भक्षु देववतो रथः ८, ३१, १५; तै. सं. १, ८, २२, ३
 भक्षु न वेधु दोहसे चिदवा ६, ६६, ५
 भक्षु न वक्षिः मजाया १०, ६१, ९
 भक्षु हि त्वा गच्छथ ईवतोषू ४, ४३, ३
 भक्षस्य ते तविषस्य प्रजृतिं ३, ३४, २; अथर्व. २०, ११, २
 भघोन आ पवस्व नो ९, ८, ७; साम. ११८४
 भघोनः स्म वृत्रहस्येषु चोदय ७, ३२, १५; साम. १६८३
 भतयः सोमपामुकं ३, ४१, ५; अथर्व. २०, २३, ५
 भती जुष्टो धिया हितः ९, ४४, २
 भरिस नो वस्य इष्टये १, १७६, १
 भरिस वायुमिष्टये ९, ९७, ४२; साम. १२५४
 भरिस सोम वरुणं ९, ९०, ५
 भस्त्रपाधि ते महः १, १७५, १; साम. १४३२
 भस्त्रा सुक्षिप्रं भंदिभिः १, ९, ३; अथर्व. २०, ७१, ९

मत्स्या सुशिप्र हरिवस्तुमीम ८, ९९, २; साम. ८१४
 मथीषदीं विभृतो १, ७१, ४
 मथीषदीं विष्टो मा १, १४८, १
 मद्युक्षेति सादने ९, १२, ३; साम. ११९८
 मदेनेषितं मद्यं ८, १, २१
 मदेमेदे हि नो ददिः १, ८१, ७; अथर्व. २०, ५६, ४;
 तै. भा. २, ४, ४, ७
 मधु नक्तमुनोषमो १, ९०, ७; वा. य. १३, २८; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. भा. १०, १०, २; श. भा.
 १४, ९, ३, १०
 मधु नो छावापृथिवी ६, ७०, ५
 मधुपृष्ठं घोरमयामं ९, ८९, ४
 मधुमतीरोषधीर्धिव आपः ४, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ८
 मधुमन्तं ननूतपादु १, १३, २; साम. १२४८
 मधुमन्मे परायण १०, २४, ६
 मधुमाक्षो वनस्पतिः १, ९०, ८; वा. य. १३, २९; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. भा. १०, १०, २; श. भा.
 १४, ९, ३, १३
 मधु वाता ऋतायने १, ९०, ३; वा. य. १३, २७; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. भा. १०, १०, २; श. भा.
 १४, ९, ३, ११
 मधोर्ध्वरामनु क्षर ९, १७, ८
 मध्या यत्कर्ममभवत् १०, ६१, ६
 मध्ये होता दुरोणे बर्हिषोरा ६, १२, १
 मध्य ऊषु मधुयुवा ५, ७३, ८
 मध्यः पितृत्वं मधुरभिराम ४, ४५, ३
 मध्यः सुदं पवस्व ९, ९७, ४४
 मध्यः सोमस्याग्निना १, ११७, १
 मध्यो वो नाम माह्वं ७, ५७, १
 मनीषिणः प्र भरध्वं १०, १११, १
 मनीषिभिः पवते पूर्वः ९, ८६, २०; साम. ८२२
 मनुष्यत्वा नि धीमहि ५, २१, १; तै. भा. ३, ११, ६, ३
 मनुष्यदक्षो अङ्गीरस्वदक्षिणः १, ३१, १७
 मनुष्यदिन्द्र मवनं युवाणः ३, ३२, ५
 मनो अत्मा मन आमीत् १०, ८५, १०; अथर्व. १४, १, १०
 मनोजवसा वृषणा मद्यु ८, २२, १६
 मनोजवा अयमान ८, १००, ८
 मनो न वेषु हवनेषु १०, ६१, ३; वा. य. ७, १७
 मनो न वोऽध्वनः १, ७१, ९
 मनो न्वा हुवामहे १०, ५७, ३; वा. य. ३, ५३; तै. सं.
 १, ८, ५, २

मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशमं ७, ३२, १३; अथर्व. २०, ५९, ४
 मन्थता नरः कविमद्वयन्तं ३, २९, ५
 मन्त्रन्तु त्वा मघवन्निन्देन्द्रवः ८, ४, ४; साम. १७२०
 मन्त्रन्तु त्वा मन्दिनो १, १३४, २
 मन्त्रमान ऋतादयि १०, ७३, ५
 मन्त्रस्व होत्रादनु जोषमन्धमः २, ३७, १
 मन्त्रस्वा सु स्वर्णर ८, ६, ३९
 मन्त्रामहे दक्षतयस्य १, १२२, १३
 मन्त्रिष्ठ यदुदाने काव्ये १, ५१, ६१
 मन्त्रं होतारं शुचिमद्वया ३, २, १५
 मन्त्रं होतारमुशिजो नमोभिः १०, ४६, ४
 मन्त्रं होतारमुशिजो यन्निष्ठ ७, १०, ५
 मन्त्रं होतारमुनिजं ८, ४४, ६; साम. १५४३
 मन्त्रजिह्वा जुगुर्बणिः १, १४२, ८
 मन्त्रया सोम धारया ९, ६, १; साम. ५०६
 मन्त्रस्य कवेर्दिव्यस्य ६, ३९, १
 मन्त्रस्य रूपं विविदुः ९, ६८, ६
 मन्त्रा कृणुध्वं धिय १०, १०१, २
 मन्त्रो होता गृहपतिः १, ३६, ५
 मन्त्रुरिन्द्रो मन्त्रोवात १०, ८३, २; अथर्व. ४, ३२, २;
 तै. भा. २, ४, १, ११
 मन्त्रे त्वा यज्ञियं यज्ञियानां ८, ९६, ४
 ममश्चन ते मघवन् ४, १८, ९
 ममश्चन त्वा युवतिः ४, १८, ८
 ममस्तु त्वा दिव्यः सोमः १०, ११६, ३
 ममस्तु नः परिजमा १, १२२, ३; तै. सं. २, १, ११, १
 मम त्वा सूर उदिते ८, १, २९
 मम देवा विहवे सन्तु १०, १२८, २; अथर्व. ५, ३, ३;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मम द्विता राष्ट्रं क्षत्रियस्य ४, ४१, १
 मम पुत्राः शत्रुहणो १०, १५९, ३
 मम मघेन्द्र याज्ञवल्क्य २, १८, ७
 ममाग्ने बर्हो विहवेसु १०, १२८, १; अथर्व. ५, ३, १;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मवा सो अहमसि १०, १२५, ४; अथर्व. ४, ३०, ४
 मयि देवा द्रविणम् १०, १२८, ३; अथर्व. ५, ३, ५;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मयो दधे मेधिरः पूतदक्षः ३, १, ३
 मयोऽर्वातो अभि वातु १०, १६९, १; तै. सं. ७, ४, १७, १;
 नि. १, १७
 मरुतः पितृत्वं ऋतुना १, १५, १

मरुतो मारुतस्य न ८, २०, २३
मरुतो यद् वो दिवः ८, ७, ११; तै. सं. १, ५, ११, ४
मरुतो यद् वो बलं १, ३७, १२
मरुतो यस्य हि क्षये १, ८६, १; अथर्व. २०, १, २, वा. य.
८, ३१; तै. सं. ४, २, ११, १
मरुतो वीक्षुपाणिभिः १, ३८, ११
मरुत्वतो अप्रतीतस्य ५, ४२, ६
मरुत्वन्तं वृषभं ३, ४७, ५; ६, १९, ११; वा. य. ७, ३६;
तै. सं. १, ४, १७, १; तै. ब्रा. १, ८, ३, ४
मरुत्वन्तं हवामह १, २३, ७
मरुत्वन्तसृजोषिणं ८, ७६, ५
मरुवो इन्द्रमीदृवः ८, ७६, ७
मरुवो इन्द्र वृषभो ३, ४७, १; वा. य. ७, ३८; तै. सं.
१, ४, १९, १; नि. ४, ९
मरुसु वो दधीमहि ५, ५२, ४
मरुस्तोत्रस्य वृजनस्य १, १०१, ११
मरुतश्चिदो नृनवो रुक्मवक्ष ८, २०, २२
मरुतो अमर्त्यस्य ते ८, ११, ५
मरुतो नि ते वर्मणा ६, ७५, १८; साम. १८७०, अथर्व.
७, ११८, १; वा. य. १७, ४९; तै. सं. ४, ६, ४, ५
मरुजानास आयवो ९, ६४, १७
मरुतो न शुभ्रस्तम्बं ९, ९६, २०
मह उग्राय तवसे सुहृन्ते ८, ९६, १०
महः स राय एषते १, १४९, १
महः सु वो अरमिषे स्तवाम ८, ४६, १७
महत्तत्सोमो महिषः ९, ९७, ४१; साम. ५४२; १२५५;
नि. १४, १७
महत्तदुभ्यं स्थविरं १०, ५१, १; नि. ६, ३५
महत्तदः कवयः ३, ५४, १७
महत्तजाम गुह्यं पुरुस्पृक् १०, ५५, २
महदद्य महतामावृणीमहे १०, ३६, ११
महश्चकर्म्यवतः ऋतुमाः ४, ३९, २
महश्चिद्वमिन्द्र यत एतान् १, १६९, १
महश्चिद्वम एतसो ४, १२, ५
महो अमत्रो वृजने विरप्यो ३, ३६, ४; नि. ६, २३
महो असि महिष ३, ४६, २
महो असि सोम उवेष्ट ९, ६६, १६
महो अस्यध्वरस्य ७, ११, १
महो आदित्यो नमसोप ३, ५२, ५; तै. ब्रा. १, ८, ७, ६
महो इन्द्रः परश्वनु १, ८, ५; साम. १६६; अथर्व. २०, ७१, १

महो इन्द्रो नृवदा चर्षणिमा ६, १९, १; वा. य. ७, ३९;
तै. सं. १, ४, २१, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ४; नि. ६, १६-१७
महो इन्द्रो य भोजसा ८, ६, १; साम. १३०७; अथर्व.
२०, १३८, १; वा. य. ७, ४०; तै. सं. १, ४, २०, १;
तै. ब्रा. ३, ५, ७, ४
महो उग्रो वावृषे वीर्याय ३, ३६, ५
महो उतासि यस्य ते ७, ३१, ७
महो ऋषिर्देवजा ३, ५३, ९
महान्त कोकमुदचा ५, ८३, ८; अथर्व. ४, १५, १६
महान्तं त्वा महीरनु ९, २, ४; साम. १०४०
महान्तं महिना वयं ८, १२, २३
महान्ता मित्रावरुणा ८, २५, ४
महान्तो मङ्गा विभ्रो १, १६६, ११
महान्तमधस्ये ध्रुव आनिष ३, ६, ४
महिकेरव ऊतये १, ४५, ४
महि क्षेत्रं पुरुषं विविहान् ३, ३१, ५५; तै. ब्रा. २, ७, १३, ३
महि उयोतिर्निहित वक्षणा ३, ३०, १४
महि उयोतिर्विभ्रनं त्वा १०, ३७, ८
महि त्रिणामवोऽस्तु १०, १८५, १; साम. १९२;
वा. य. ३, ३१
महि स्वाष्टमूर्जयन्तीरजुयं ३, ७, ४
महि यावापृथिवी भूतं १०, ९३, १
महि प्लरः सुकृतं सौम्यं ९, ७४, ३
महि महे तवसे दीध्ये नृन् ५, ३३, १
महि महे दिवे अर्चा ३, ५४, २
महिज्ञ एषा पितरः १०, ५६, ४
महि राधो विश्वजम्बं ६, ४७, २५
महि वो महतामवो वरुण मित्र दाक्षुषे ८, ४७, १
महि वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन् ८, ६७, ४
महिवासो मायिनश्चिन् १, ६४, ७
मही अत्र महिना १, १५१, ५
मही यावापृथिवी इह उवेष्टे ४, ५६, १
मही वीः पृथिवी चनः १ २२, १३; वा. य. ८, ३९; १३, ३२;
तै. सं. ३, ३, १०, २; ५, ११, ३; ४, २, ९, ३
मही मित्रस्य साधयः ४, ५६, ७; साम. १५९८
महीमे अस्य वृषनाम ९, ९७, ५४; साम. ११०६
मही यदि धिषणा शिषये ३, ३१, १३
महीरस्य प्रणीतयः (०।नास्य) ६, ४५, ३
महीरस्य प्रणीतयः (०।विन्वा वसुनि) ८, १२, २१
मही वामूतिरश्विना मयोभु १, ११७, १९

मही समैरचम्वा ३, ५५, २०
 महे चन त्वामद्रिवः ८, १, ५; साम. २९१
 महे नो अद्य बोधयोषो ५, ७९, १; साम. ४२१; १७४०
 महे नो अद्य सुविताय बोधि ७, ७५, २
 महे यत्पित्र ई रसं १, ७१, ५
 महे शुक्राय वरुणस्य ७, ८२, ६
 महो अग्नेः समिधानस्य १०, ३६, १२; वा. य ३३, १७
 महो अर्णः सरस्वती १, ३, १२; वा. य. २०, ८६; नि. ११, २७
 महो देवान्यजसि यक्ष्यायु ६, ४८, ४
 महो हुहो अप विष्वायु ६, २०, ५
 महो नो अग्ने सुवितस्य ७, १, २४
 महो नो गाय आ मर ९, ६१, २६; साम. १२१४
 महो महानि पनयन्त्यस्य ३, ३४, ६; अथर्व. २०, ११, ६
 महो यस्पतिः शवसो १०, २२, ३
 महो रुजामि बन्धुता ४, ४, ११; तै. सं. १, २, १४, ४
 महो विष्वा अभि पतो ८, २३, २६
 मह्यं यजन्तु मम १०, १२८, ४; अथर्व. ५, ३, ४; तै. सं. ४, ७, १४, २
 मह्यं त्वष्टा ब्रह्ममत्तक्षत् १०, ४८, ३
 मह्या ते सकयं ३, ३१, १४
 मा कस्यै धातमभ्यमित्रिणे १, १२०, ८
 मा कस्य नो भरुषो ७, ९४, ८
 मा कस्य यक्षं सदमित् ४, ३, १३
 मा कस्याहुतकृत् ५, ७०, ४
 मा काकम्बीरमुषहो ६, ४८, १७
 माकिरेना पथा गात् ८, ५, ३९
 माकिर्न एना सकया १०, २३, ७
 माकिर्नैकामार्की ६, ५४, ७
 माकुम्भगिन्द्र शूर वस्त्रीः १०, २२, १२
 मा चिद्व्यद्वि संसत ८, १, १; साम. २४२; १३६०; अथर्व. २०, ८५, १; नि. ७, २
 मा ष्ठेष्ट रश्मीरिति १, १०९, ३; तै. मा. ३, ६, ९, १
 मा जस्रने वृषभ ६, ४४, ११
 मां चरवार भाक्षवः ८, ७४, १४
 मातकी कव्यैर्वमो १०, १४, ३; अथर्व. १८, १, ४७; तै. सं. २, ६, १२, ५
 माता च यत्र दुहिता ३, ५५, १२
 माता देवानामदिनेः १, ११३, १९
 माता पितर्युत आ भज १, १६४, ८; अथर्व. ९, ९, ८
 माता रुद्राणां दुहिता ८, १०१, १५; तै. मा. ६, १२, १

मातुर्दिधिषुम् ६, ५५, ५; नि. ३, १६
 मातुष्यं परमे ५, ४३, १४
 मा ते अमाजुरो यथा ८, २१, १५
 मा ते अस्यां सहसावन्परि ७, १९, ७; अथर्व. २०, ३७, ७; तै. सं. १, ६, १२, ५
 मा ते गोवत्र निरराम राधसः ८, २१, १६
 मा ते राधांसि मा त ऊतयो १, ८४, २०; साम. १७२४; नि. १४, ३७
 मातेव यज्ञरसे पप्रधानः ५, १५, ४
 मा ते हरि वृषणा वीतपृष्ठा ३, ३५, ५
 मात्र पूषन्नाहुण इरस्यः ७, ४०, ६
 मात्रे नु ते सुमिते १०, २९, ६; अथर्व. २०, ७६, ६
 मा त्वामिध्वनयीदूमगंधिः १, १६२, १५; वा. य. २५, ३७; तै. सं. ४, ६, ९, २
 मा त्वा तपस्त्रिय आत्मापि १, १६२, २०; वा. य. २५, ४३; तै. सं. ४, ६, ९, ३
 मा त्वा मूरा अविष्यवो ८, ४५, २३; साम. ७३२; अथर्व. २०, २२, २
 मा त्वा रुद्र शुक्रुषामा नमो २, ३३, ४
 मा त्वा इयेन उह्वधीन् २, ४२, २
 मा त्वा सोमस्य गक्ष्वा ८, १, २०; साम. ३०७; नि. ६, २४
 मादयस्व सुते सचा १, ८१, ८; अथर्व. २०, ५६, ५
 मादयस्व हरिभिः १, १०१, १०; नि. ६, १७
 माध्यन्दिनस्य सवनस्य धानाः ३, ५२, ५
 माध्यन्दिने सवने जातवेदः ३, २८, ४
 मा न इन्द्र परा वृणक् ८, ९७, ७; साम. २६०
 मा न इन्द्र पीयानवे ८, २, १५; साम. १८०६
 मा न इन्द्राभ्यादिसः ८, २२, ३१; साम. १२८
 मा न एकस्मिन्नागसि ८, ४५, ३४
 मा नः संसो भरुषो १, १८, ३; वा. य. ३, ३०
 मा नः समस्य वृष्यः ८, ७५, ९; तै. सं. २, ६, ११, २; नि. ५, २३
 मा नः सेतुः सिधेदयं ८, ६७, ८
 मा नः सोमपरिबाधो १, ४३, ८
 मा नः सोम सं वीविजो ८, ७९, ८; तै. सं. ३, २, ५, २
 मा नः स्तेनेभ्यो वे अभि २, २३, १६
 मा नस्तोके तनवे १, ११४, ८; वा. य. १६, १६; तै. सं. ३, ४, ११, २; ४, ५, १०, ३
 मा निन्दत व इमां ४, ५, २
 मा नो अग्ने दुर्धृतवे ७, १, २२

मा नो अग्नेऽमतये ३, १६, ५
 मा नो अग्नेऽवसृजो १, १८९, ५
 मा नो अग्नेऽवीरते परादा ७, १, १९
 मा नो अग्ने सख्या १, ७१, १०
 मा नो अज्ञाना वृजना ७ ३२, २७; साम. १४५७; अथर्व. २०, ७९, २; तांख्य मा. ४, ७, ५, ६
 मा नो अरातिरीशत २, ७, २
 मा नो अस्मिन्मघवन् १, ५४, १
 मा नो अस्मिन्महाधने ८, ७५, ६२; साम. १६५०; तै.सं. २, ६, ११, ३
 मा नो गव्येभिरभ्यः ८, ७३, १५
 मा नो गुह्या रिप आयोरहन् २, ३२, २
 मा नो देवानां विगः ८, ७५, ८; तै. सं. २, ६, ११, २
 मा नो निवे च वक्तवे ७, ३१, ५; अथर्व. २०, १८, ५
 मा नो मर्ता अभि ब्रुहन् १, ५, १०; अथर्व. २०, ६९, ८
 मा नो मर्ताय रिपवे ८, ६०, ८
 मा नो मर्धारा भरा ४, २०, १०; तै. सं. १, ७, १३, ३
 मा नो महान्तमुत १, ११४, ७; वा. य. १६, १५; तै.सं. ४, ५, १०, २
 मा नो मित्रो वरुणो अर्चमायुः १, १६२, १; वा. य. २५, २४; तै. सं. ४, ६, ८, १; नि. ९, ३
 मा नो मृचा रिपुणां ८, ६७, ९
 मा नो रक्ष आ वेशीदावृणीव ८, ६०, २०
 मा नो रक्षो अभि नखातु ७, १०४, २३; अथर्व. ८, ४, २३
 मा नो वधाव हतनवे १, २५, २
 मा नो वधीरिन्द्र मा १, १०४, ८
 मा नो वधी रुद्र मा ७, ४६, ४
 मा नो वधैर्वरुण २, २८, ७
 मा नो वृकाय वृक्ये समसौ ६, ५१, ६
 मा नो हिंसीजनिता १०, १२१, ९; वा. य. १२, १०२; तै. सं. ४, २, ७, १
 मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषेधाव ७, ३४, १७; नि. १०, ४५
 मा नो हृणीतामतिथिर्वसु ८, १०३, १२; साम. ११०
 मा नो हेतिर्विबल्लत ८, ६७, २०
 मां देव वधिरे हव्यवाहं १०, ५२, ४
 मां वुरिन्द्रं नाम देवता १०, ४९, २
 मां नरः स्वया वाजयन्तः ४, ४२, ५
 मा पापस्वाव नो नरेन्द्राग्नी ७, ९४, ३; साम. ९१८
 मा पृणन्तो वुरितसू १, १२५, ७
 मा प्र गाम वधो वयं १०, ५७, १; अथर्व. १३, १, ५९

मा भूम निष्क्या इवे ८, १, १३; अथर्व. २०, ११६, १; तांख्य मा. ९, १०, १
 मा भेम मा अमिष्मो ८, ४, ७; साम. १६०५
 मा मामिमं तव ५, ४०, ७
 मायाभिरिन्द्र मायिनं १, ११, ७
 मायाभिरुसिष्टसत ८, १४, १४; अथर्व. २०, २९, ४
 माया वा मित्रावरुणा दिवि ५, ६३, ४
 मारे अस्मद्भि मुमुचो ३, ४१, ८; अथर्व. २०, २३, ८
 मार्जाग्यो मृज्यते स्वे ५, १, ८
 मा व पृनो अन्यकृतं मुजम ६, ५१, ७
 मा वां वृको १, १८३, ४
 मा विदन्परिपंथिनो १०, ८५, ३२; अथर्व. १४, २, ११
 मा वो ज्ञन्तं मा शपंतं १, ४१, ८
 मा वो दात्रान्मरुतो ७, ५६, २१
 मा वो मृगो न यवसे १, ३८, ५
 मा वो रसानितभा ५, ५३, ९
 मा वो रिषत्तानिता १०, ९७, २०; वा. य. १२, ९५; तै. सं. ४, २, ६, ५
 मा शूने अग्ने नि षदाम नृणां ७, १, ११
 मा सस्युः शूनमा विदे ८, ४५, ३६
 मा सा ते अस्मत्सुमतिर्विद १, १२१, १५
 मा सीमवद्य आ भाग ८, ८०, ८
 मा खेधत सोमिनो दक्षता ७, ३२, ९
 माहं मघोन्ने वरुण २, २७, १७; २८, ११, २९, ७
 मित्रं वयं हवामहे १, २३, ४; साम. ७९३
 मित्रं ब्रुवे पूतदक्षं १, २, ७; साम. ८४७; वा. य. ३३, ५७
 मित्रं कृणुष्वं सल्लु १०, ३४, १४
 मित्रं न वं शिम्वा गोषु १, १५१, १; तै. मा. २, ८, ७, ६
 मित्रं न वं सुधितं ६, १५, २
 मित्रस्य तुभ्यं वरुणः ३, १४, ४
 मित्रस्य नो वरुणस्य ५, ७२, ३
 मित्रस्तस्यो वरुणो देवो अयः ७, ६४, ३
 मित्रस्तस्यो वरुणो मामहन्त ७, ५२, २
 मित्रस्तस्यो वरुणो रोदसी ७, ४०, २
 मित्रस्य चर्षणीधृतो ३, ५९, ६; वा. य. ११, ६२; तै. सं. ३, ४, ११, ५; ४, १, ६, ३; तै. मा. ४, ३, २
 मित्रा सना न रथवा ८, २५, २
 मित्राव पञ्च येमिरे ३, ५९, ८
 मित्राव शिक्ष वरुणाव १०, ६५, ५
 मित्रावरुणवन्ता वत ८, ३५, १३
 मित्रो अहोविदावु ५, ६५, ४

मित्रो अग्निर्मवति यत् ३, ५, ४
 मित्रो जगाम्वातयति ३, ५९, १, तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 तै. भा. ३, ७, २, ३; नि. १०, २२
 मित्रो देवेष्वायुषु ३, ५९, ९
 मित्रो नो अत्यंहति ८, ६७, २
 मिमाति बह्निरेतषाः ९, ६४, १९
 मिमातु क्षीरदितिर्वीतये नः ५, ५९, ८
 मिमीहि क्लोकमाख्ये १, ३८, १४
 मिम्यक्ष येषु रोदसी ६, ५०, ५; नि. ६, ६
 मिम्यक्ष येषु सुषिता १, १६७, ३
 मिहः पावकाः प्रतता अभूव ३, ३१, २०
 मीळुष्मतीव पृथिवी ५, ५६, ३
 मुञ्चन्तु मा क्षपम्याद् १०, ९७, १६; अथर्व. ६, ९६, २;
 ७, ११२, २; वा. य. १६, ९०
 मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाव २०, १६१, १; अथर्व.
 ३, ११, १, २०, ९६, ६
 मुनयो वातरक्षनाः १०, १३६, २
 मुमुक्षुर्न मनवे १, १४०, ४
 मुमोद गर्भो वृषभः १०, ८, २
 मुपाव सूर्यं कवे १, १७५, ४
 मूरा अमूरा न वयं १०, ४, ४; नि. ६, ८
 मूर्धो दिवो नाभिराग्निः १, ५९, २
 मूर्धानं दिवो अरति ६, ७, १; साम. ६७; ११४०; वा. य.
 ७, २४; ३३, ८; तै. सं. १, ४, १३ १
 मूर्धो मुनो मवति नक्तं १०, ८८, ६; नि. ७, २७
 मूर्धो न शिखा अयदग्नि १०, ३३, ३
 मुणो न भीमः कुचरो गिरि १०, १८०, २; साम. १८७३;
 अथर्व. ७, ८४, ३; वा. य. १८, ७१; तै. सं.
 १, ६, १२, ४
 मुजन्ति त्वा दक्ष क्षिपो ९, ८, ४; साम. ११८१
 मुजन्ति त्वा समग्रुवो ९, ६६, ९
 मुजानो वारे पवमानो ९, १०७, २२; साम. १०८०
 मुजमानः सुहस्तय ९, १०७, २१; साम. ५१७, १०७९
 मुज्जत नो मरुतो मा वधि ५, ५५, ९
 मुखा नो रुद्रोत् १, ११४, २; तै. सं. ४, ५, १०, २
 मूर्धोः पदं वीपयन्तो १०, १८, २, अथर्व. १२, २, ३०;
 तै. भा. ६, १०, २
 मेघन्तु ते बह्व्यो २, ३७, ३; नि. ८, ३
 मेधाकारं विदधत्य १०, ९१, ८; साम. ९८४; तै. भा.
 ३, ११, ६, ३
 मेहनाह्नंकरणाद् १०, १६३, ५, अथर्व. २०, ९६, २१

मैनममे वि दहो १०, १६, १; अथर्व. १८, २, ४; तै. भा.
 ६, १, ४
 मोक्षमक्षं विन्दते १०, ११७, ६; तै. भा. २, ८, ८, ३;
 नि. ७, ३
 मो ते रिषम्ये अष्टोक्तिभिः ८, १०३, १३
 मो पु णः परापरा १, ३८, ६
 मो पु णः सोम सृत्यवे १०, ५९, ४
 मो पु त्वा वाचतश्चनारे ७, ३२, १; साम. २८४; १६७५
 मो पु देवा अदः स्वर १, १०५, ३
 मो पु अङ्गव ८, ९२, ३०; साम. ८२६; अथर्व. २०, ६०, ३
 मो पु वरुण नृमयं ७, ८९, १
 मो पु वो अस्मदग्नि तानि १, १३९, ८; अथर्व. २०, ६७, २
 मो पु ण इन्द्रात्र वृत्सु १, १७३, १२; वा. य. ३, ४६
 मो पु णो अत्र जुहुयन्त ३, ५५, २
 मो त्वय दुर्हणावान् ८, २, २०
 य आरमदा बलदा वस्य १०, १२१, २; अथर्व. ४, २, १;
 १३, ३, २४; वा. य. २५, १३; तै. सं. ४, १, ८, ४;
 ७, ५, १७, १
 य आधाय चकमानाय १०, ११७, २
 य आनयत्परावतः ६, ४५, १; साम. १२७
 य आपिर्निखो वरुण प्रियः ७, ८८, ६
 य आयुं कुत्समतिथिग्व ८, ५३, २
 य आर्जीकेषु कृत्वसु ९, ६५, २३; साम. ११६४
 य आलोच्य चरति ७, ५५, ६; अथर्व. ४, ५, ५
 य आस्त्यक्त आकाशे ८, ४१, ७
 य इव आविवासति ६, ६०, ११; साम. ११५०
 य इन्द्रोः पवमानस्यानु ९, ११४, १
 य इन्द्र चमसेष्वा ८, ८२, ७; साम. १६२
 य इन्द्र वतवस्त्वा ८, ६, १८
 य इन्द्र मुष्मो मयवन्ते अस्ति ७, २७, २; तै. भा. २, ८, ५, ७
 य इन्द्र सस्यवतो ८, ९७, ३
 य इन्द्र सोमपातमो ८, ११, १; साम. ३९४; अथर्व.
 २०, ६३, ७
 य इन्द्राग्नी विप्रतमो रथे १, १०८, १
 य इन्द्राग्नी सुतेषु वां ६, ५९, ४; नि. ५, २२
 य इन्द्राय वचोबुजा १, २०, २
 य इन्द्राय सुनवत् सोमं ४, २४, ७
 य इमा विद्या जातानि ५, ८२, ९
 य इमा विद्या अवनानि जुह्वद् १०, ८१, १; वा. य. १७, १७;
 तै. सं. ४, ६, २, १

य इमे उमे अहनी ५, ८२, ८
य इमे यावापृथिवी जनित्री १०, ११०, ९; अथर्व. ५, १२, ९; वा. य. २९, ३४; तै. भा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १४
य इमे रोदसी उमे अहं ३, ५३, १२
य इमे रोदसी मही समीची ८, ६, १७
य इमे रोदसी मही सं मातरेव ९, १८, ५
य ई राजानावुतथा ६, ६२, ९
य ई वहन्त आशुभिः ५, ६१, ११
य ईक्षयन्ति पर्वतान् १, १९, ७
य ई च कार न सो अस्य १, १६४, ३२; अथर्व. ९, १०, १०; नि. २, ८
य ई चिकेत गुहा १, ६७, ७
य ईशिरे भुवनस्य १०, ६३, ८
य उक्था केवला दधे ८, ५२, ३
य उक्थोभिर्न विन्धते ८, ५१, ३
य उग्र इव शर्यहा ६, १६, ३९; साम. १७०७; तै. सं. २, ६, ११, ४
य उग्रः सन्ननिवृतः ८, ३३, ९; साम. १६९८; अथर्व. २०, ५३, ३; ५७, १३
य उग्रा अर्कमानुषुः १, १९, ४
य उमेभ्यश्चिदोजिमान् ९, ६६, १७
य उदाजन्पितरो १०, ६२, २
य उदानद् व्ययनं १०, १९, ५; अथर्व. ६, ७७, २
य उरधि यज्ञं अध्वरेहा १०, ७७, ७
य उरचीन्द्र देवगोपाः १, ५३, ११; अथर्व. २०, २१, ११
य उग्रः फलिगं भिनत् ८, ३२, २५
य उशता मनसा सोमं १०, १६०, ३; अथर्व. २०, २६, ३
य उ भिया वमेष्वा २, ८, ३
य उक्षिया अप्या अन्तः ९, १०८, ६; साम ५८५
य ऊक्षावहसो मुचत् ८, २४, २७
य ऊज्जामहं मामहे ८, १, ३२
य ऊजा वातरहसो ८, ३४, १७
य ऊते चिदमिश्रिपः ८, १, १२; साम. २४४; अथर्व. १४, २, ४७; तै. भा. ४, २०, १; कात्या. जी. सू. २५, ५, ३०; ताण्ड्य. भा. ९, १०, १
य ऊते चिद्रास्पदेभ्यः ८, २, ३९
य ऊतेन सूर्यमारोहन् १०, ६२, ३
य ऊष्वः आवयत्सत्ता ८, ४६, १२
य ऊष्वो रिष्टिविद्युतः ५, ५२, १३
य एक इक्ष्वावयती ४, १७, ५

य एक इक्ष्वावुहि ६, ४५, १६
य एक इक्ष्वाव्यर्षणीनां ६, २२, १; अथर्व. २०, ३६, १
य एक इक्ष्वावते १, ८४, ७; साम. ३८९; १३४१; अथर्व. २०, ६३, ४; नि. ४, १७
य एकर्षणीनाम् १, ७, ९; अथर्व. २०, ७०, १५
य एको अस्ति वंसना ८, १, २७
य एनमादिदेशति ६, ५६, १
य ओजिष्ठ इन्द्र तं ६, ३३, १
य ओजिष्ठस्तमा भर ९, १०१, ९; साम. ८२०
य ओहते रक्षसो देववीता ५, ४२, १०
यं यज्ञं नवया नरः १, ४१, ५
यं युवं दाक्ष्यराय देवा ६, ६८, ६
यं रक्षन्ति प्रचेतसो १, ४१, १; साम. १८५
यं वर्धयन्तीक्षिरः ६, ४४, ५
यं विप्रा उक्थवाहसो ८, १२, १३
यं वै सूर्य स्वर्भानुः ५, ४०, ९
यं सीमकृष्णवन्तमसे ४, १३, ३
यं सीमन्तु प्रवतेव व्रवन्तं ४, ३८, ३
यं सुपर्णः परावतः १०, १४४, ४
यं सोममिन्द्र पृथिवी ३, ४६, ५
यं आ पृच्छन्ति कुह २, १२, ५; अथर्व. २०, ३४, ५
यः ककुभो निचारयः ८, ४१, ४
यः कुक्षिः सोमपातमः १, ८, ७; अथर्व. २०, ७१, ३
यः कृन्तद्विद्वि योन्यं ८, ४५, ३०
यः पञ्चवर्षणीरभि ७, १५, २
यः परस्याः परावतः १०, १८७, २; अथर्व. ६, ३४, ३; नि. ५, ५
यः पावमानीरध्वेति ९, ६७, ३१; साम. १२९८
यः पुष्पिणीक्ष २, १३, ७
यः पूर्याय वेधसे १, १५६, २; तै. भा. २, ४, ३, ९
यः पृथिवीं व्यथमानाम् २, १२, २; अथर्व. २०, ३४, ९
यः पौकवेयेण ऋषिषा १०, ८७, १६; अथर्व. ८, ३, १५
यः प्राणतो निमिषतो १०, १२१, ३; अथर्व. ४, २, २; वा. य. २३, ३; २५, ११; तै. सं. ४, १, ८, ४; ७, ५, १६, १
यः शक्रो श्रुतो अश्व्यः ८, ६६, ३
यः शर्मस्तुविशर्म ते ६, ४४, २
यः शम्बरं पर्वतेषु २, १२, ११; अथर्व. २०, ३४, ११
यः शम्भतो मङ्गनो २, १२, १०; अथर्व. २०, ३४, १०
यः शुक्र इव सूर्यो १, ४३, ५
यः शूरेभिर्हव्यो १, १०१, ६

यः खेती अधिनिर्मितः ८, ४१, १०
 यः संख्ये विच्छिन्नतक्तुः ८, ३२, ११
 यः सखाहा विचर्यणिः ६, ४६, ३; साम. १८६
 यः सस्तरिद्विर्धुषमः २, १२, १२; अथर्व. २०, ३४, १३
 यः समिधा य आहुती ८, १९, ५
 यः सुनीधो वदायुये २, ८, २
 यः सुन्वते पचते २, १२, १५; अथर्व. २०, ३४, १८
 यः सुन्वतमवति यः २, १२, १४; अथर्व. २०, ३४, १५
 यः सुषव्यः सुदक्षिणः ८, ३३, ५
 यः सुविन्दमनर्क्षमि ८, ३२, २
 यः सोमः ककुक्षेष्वा ९, १२, ५; साम. १२००
 यः सोम सख्ये तव १, ९१, १४
 यः स्नीहितीषु पूर्यः १, ७४, २; साम. १३८०
 यः स्नाकृधानो गध्यासम ४, ३८, ४
 यं कुमार नवं रथं १०, १३५, ३
 यं कुमार प्रावर्तयो १०, १३५, ४
 यं क्रन्दसी अवसा १०, १२१, ६; अथर्व. ४, २, ३; वा. य. ३२, ७; तै. सं. ४, १, ८, ५
 यं क्रन्दसी संवती २, १२, ८; अथर्व. २०, ३४, ८
 यश्च गोषु दुष्यन्त्यं ८, ४७, १४
 यश्चित्रमप्य उषसो वहन्ती १, ११३, २०
 यश्चिद्धि ते अपि इयधिः ८, ४५, १९
 यश्चिद्धि ते गणा इमे ५, ७९, ५
 यश्चिद्धि ते पुढवजा ४, १२, ४; तै. सं. ४, ७, १५, ६
 यश्चिद्धि ते विशो यथा १, २५, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 यश्चिद्धि त्वं गृहेगृह १, २८, ५; नि. ९, २१
 यश्चिद्धि त्वा जना इमे ८, १, ३; अथर्व. २०, ८५, ३
 यश्चिद्धि वां पुर ऋषयो ८, ८, ६
 यश्चिद्धि शश्वता तना १, २६, ६; साम. १६१८
 यश्चिद्धि शश्वतामसीन्द्र ४, ३२, १३; ८, ६५, ७
 यश्चिद्धि सख्य सोमपा १, २९, १; अथर्व. २०, ७४, १
 यच्छक्रासि परावति (०। अतस्त्वा) ८, ९७, ४; साम. २६४
 यच्छक्रासि परावति (०। यद्वा) ८, १३, १५
 यच्छमलौ भवति ७, ५०, ३
 यच्छुभूया इमं हवं ८, ४५, १८
 यज्येनं प्रियमेधा ८, २, ३७
 यज्यते अस्य सकयम् ७, ३६, ५
 यजमानाय सुन्वत आग्ने ५, २६, ५
 यजस्व वीर प्र विहि २, २६, २
 यजस्व होतविधितो ६, ११, १

यजा नो मित्रावरुणा १, ७५, ५; साम. १५३७; वा. य. ३३, ३; तै. मा. २, ७, १२, १
 यजाम हवमसा वृद्धमिन्द्रं ३, ३२, ७
 यजामह इन्द्रं वज्रं १०, २३, १; साम. ३३४
 यजामहे वां महः १, १५३, १
 यजिष्ठं त्वा यजमाना १, १२७, २; साम. १८१४
 यजिष्ठं त्वा वृद्धमहे ८, १९, ३; साम. ११२; १४१३
 यजातवेदो भुवनस्य १०, ८८, ५
 यजावद्या अपूर्य ८, ८९, ५; साम. ६०१; १४२९
 यजायथास्तवहरस्य ३, ४८, २
 यज्ञ इन्द्रमवर्धयत् ८, १४, ५; साम. १२१; १६३९; अथर्व. २०, २७, ५
 यज्ञं च नक्षत्रं च १०, १५७, २; साम. ११११; अथर्व. २०, ६३, १; १२४, ४
 यज्ञं पृच्छामि १, १०५, ४
 यज्ञस्य केतुः पचतं ९, ८६, ७
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त १०, १२२, ४
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निम् ५, ११, २; साम. ९०९; तै. सं. ४, ४, ४, ३
 यज्ञस्य वो रथ्य विष्पतिं १०, ९२, १
 यज्ञस्य हि स्य ऋत्विजा ८, ३८, १; साम. १०७३
 यज्ञानां रथ्ये वयं ८, ४४, २७
 यज्ञायज्ञा यः समना तुतुर्वणिः १, १६८, १
 यज्ञायज्ञा वो अग्नये ६, ४८, १; साम. ३५; ७०३; वा. य. २७, ४२
 यज्ञासाहं कुव इषे १०, २०, ७
 यज्ञे दिवो मृषदने पृथिव्या ७, ९७, १
 यज्ञेन गातुमप्सुरो २, २१, ५
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः १, १६४, ५०; १०, ९०, १६; अथर्व. ७, ५, १; वा. य. ३१, १६; तै. सं. ३, ५, ११, ५; तै. मा. ३, २, ७; श. मा. १०, २, २, २
 यज्ञेन वर्धत जातवेदसम् २, २, १
 यज्ञेन वाचः पदवीयं १०, ७१, ३
 यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अर्वाक् ३, ३२, १३
 यज्ञेभिरभुतक्तुं ८, २३, ८
 यज्ञभिर्यज्ञवाहसं ८, १२, २०
 यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो १०, ९३, २
 यज्ञैः समिधः पृथ्वीभिः २, ३६, २; अथर्व. २०, ६७, ४
 यज्ञैरथवां प्रथमः १, ८३, ५; अथर्व. २०, २५, ५
 यज्ञैरिषूः संनममानः १०, ८७, ४; अथर्व. ८, ३, ६
 यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो १, ८६, २; तै. सं. ४, २, ११, २

यज्ञो देवानां प्रणेति सुक्लं १, १०७, १; वा. व. ८, ४, ३३, ६८; तै. सं. १, ४, २२, १; २, १, ११, ४
यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भूत् ३, ३२, १२
यज्ञो हि व्मेन्द्रं १, १७३, ११
यज्ञो हीळो वो अन्तर ८, १८, १९
यं जनासो हविष्मन्तो ८, ७४, २; साम. १, ५६५
यत् इन्द्र भयामहे ८, ६१, १३; साम. २७४, १३०१, अथर्व. १९, १५, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. भा. १०, १, १; तां. ब्रा. १५, ४, ३
यता सुजूर्णां रातिनी ४, ६, ३
यत्किं चेदं वरुण ७, ८९, ५; अथर्व. ६, ५१, ३; तै. सं. ३, ४, ११, ६
यत्तुवत्सूर एतशं ८, १, ११
यत्तृतीयं सवनं रत्नधेयं ४, ३५, ९
यत्ते अपो यदोषधीः १०, ५८, ७
यत्ते कृष्णः शकुन १०, १६, ६; अथर्व. १८, ३, ५५; तै. भा. ६, ४, २
यत्ते गात्रादग्निना १, १६२, ११; वा. व. २५, ३४; तै. सं. ४, ६, ८, ४
यत्ते चतस्रः प्रदिशो १०, ५८, ४
यत्ते दिव्यु प्रगप्य ५, ३९, ३; साम. ११७४
यत्ते दिवं यत्पृथिवीं १०, ५८, २
यत्ते पराः परावतो १०, ५८, ११
यत्ते पर्वताम्बुहतो १०, ५८, ९
यत्ते पवित्रमर्चिषत् ९, ६७, २४
यत्ते पवित्रमर्चिषि ९, ६७, २३; वा. य. १९, ४१; तै. ब्रा. १, ४, ८, २
यत्ते भूतं च भव्यं च १०, ५८, १०
यत्ते भूमिं चतुर्भुजं १०, ५८, ३
यत्ते मनुर्वदनीकं १०, ६९, ३
यत्ते मरीचीः प्रवतो १०, ५८, ६
यत्ते यमं वैवस्वतं १०, ५८, १
यत्ते राजम्बुतं हविः ९, ११४, ४
यत्ते बिभ्रमिदं जगन् १०, ५८, १०
यत्ते समुद्रमर्णवम् १०, ५८, ५
यत्ते साधे महसा १, १६२, १७; वा. य. २५, ४०; तै. सं. ४, ६, ९, २
यत्ते सूर्यं यदुषसं १०, ५८, ८
यत्ते सोम गवाक्षिरो १, १८७, ९
यत्ता तुरीयमृतुभिः १, १५, १०

यत्ता देवा प्रविबन्ति १०, ८५, ५; अथर्व. १४, १, ४; नि. ११, ५
यत्वा पृच्छादीजानः ८, २४, ३०
यत्ता यामि दक्षि तन्नः १०, ४७, ८
यत्ता सूर्यं स्वर्मानुः ५, ४०, ५
यत्ता होतारमनजन् ३, १२, ५
यत्वेष्टया मा नदयन्त १, १६६, ५
यत्तर्जन्य कनिष्कदत् ५, ८३, ९
यत्पाकर्त्रा मनसा १०, २, ५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ५
यत्पाञ्चजन्यया विशेषेन्द्रं ८, ६३, ७; नि. ३, ८
यत्पुरुषं व्यदधुः १०, ९०, ११; अथर्व. १९, ६, ५; वा. य. ३१, १०; तै. भा. ३, १२, ५
यत्पुरुषेण हविषा १०, ९०, ६; अथर्व. १९, ६, १०; वा. य. ३१, १४; तै. भा. ३, १२, ३
यत्पूर्य्य मरुतो यच्च नूतन ५, ५५, ८
यत्प्रायासिष्ट पृथ्वीमिरथैः ५, ५८, ६
यत्र कामा निकामाश्च ९, ११३, १०
यत्र क च ते मनो ६, १६, १७; साम. ७०६
यत्र प्रावा पृथुशुभ्र १, २८, १
यच्च ज्योतिरजस्र ९, ११३, ७
यत्र देवां ऋचायतो ४, ३०, ५
यत्र द्वाविंश जघना १, २८, २
यत्र नार्थपश्यवं १, २८, ३
यत्र बाणाः संपतन्ति ६, ७५, १७; साम. १८६६; वा. य. १७, ४८; तै. सं. ४, ६, ४, ४
यत्र ब्रह्मा पवमान ९, ११३, ३
यत्र मंधां वि बभ्रते १, २८, ४
यत्र राजा वैवस्वतो ९, ११३, ८
यत्र वक्षिरभिहितो ५, ५०, ४
यत्र नेत्य वनस्पते ५, ५, १०; तै. ब्रा. ३, ७, २, ५
यत्र शूरासस्तन्वो वितन्वते ६, ४६, १२
यत्रा चक्रमृता गातुमसौ ७, ६३, ५; नि. ६, ७
यत्रानन्दाश्च मोदाश्च ९, ११३, ११
यत्रा नरः समयन्ते कृतध्वजो ७, ८३, २
यत्रानुकामं चरणं ९, ११३, ९
यत्रा वदेते भवतः १०, ८८, १७; नि. ७, ३०
यत्रा समुद्रः स्कभितो १०, २४९, २
यत्रा सुपर्णा अमृतस्य १, १६४, २१; अथर्व. ९, ९, २२; नि. ३, १२
यत्रेदानीं पश्यसि १०, ८७, ६; अथर्व. ८, ३, ५

यज्ञोत वाधितेभ्यः ४, ३०, ४
 यज्ञोत मर्त्यां कं ४, ३०, ६
 यज्ञोवधीः समस्त १०, ९७, ६; वा. य. १०, ८०; तै. सं.
 ४, १, ६, २
 यत्संवाप्तमृभयो गामरक्षन् ४, ३३, ४
 यत्सानोः सानुमाकहन् १, १०, २; साम. १३४५
 यत्सिन्धो वदसिन्ध्यां ८, २०, २५
 यत्सोम आ सुते नर ७, ९४, १०
 यत्सोम चित्रमुक्थं ९, १९, २; साम. ९९९
 यत्सोममिन्द्र बिष्मवि ८, १२, १६; साम. ३८४; अथर्व.
 २०, १११, १
 यत्सोमो वाजमर्षति ९, ५६, २
 यत्सो दीर्घमसद्यनि ८, १०, १
 यथा कण्वे मघवन्मसदस्यवि ८, ४६, १०
 यथा कण्वे मघवन्मेघे ८, ५०, १०
 यथा कला यथा शकं ८, ४७, १७; अथर्व. २, ४६, ३;
 १९, ५७, १
 यथा गौरो अपा कृतं ८, ४, ३; साम. २५२; १७०१; नि.
 ३, २०
 यथा चित्कण्वमावतं ८, ५, २५
 यथा चित्कण्वमतसं ८, ६०, ७
 यथा चित्मम्यसे हवा ५, ५६, २
 यथा देवा असुरेषु १०, १५१, ३; तै. वा. २, ८, ८, ७
 यथा नो अदितिः करत् १, ४३, २; तै. सं. ३, ४, ११, २
 यथा नो मित्रो अर्धमा ८, ३१, १३
 यथा नो मित्रो वरुणो १, ४३, ३
 यथायवथा मनवे ९, ९६, १२
 यथा पूर्वैः सतसा ९, ८२, ५
 यथा पूर्वैः अरिषुभ्यः १, १७५, ६; १७६, ६
 यथाभवदनुदेवी १०, १३५, ६
 यथा मनौ चित्कण्वति ८, ५२, १
 यथा मनौ सावर्णौ ८, ५१, १
 यथायजो होतमग्ने पृथिव्या ३, १७, २
 यथा युगं वरप्रया १०, ६०, ८
 यथा वृक्षं सुनवो ८, २०, १७
 यथा वः स्वाहा अग्नये दासेम ७, ३, ७
 यथा वरो सुवाकं ८, २४, २८
 यथा वसन्ति देवास्तथेदसन् ८, २८, ४
 यथा वातः पुष्करिणी ५, ७८, ७; श. मा. १४, ९, ४, २२
 यथा वातो यथा वनं ५, ७८, ८; वा. य. ८, २८; नि. ३, १५
 यथा वामगिरिभिः ८, ४०, ५

यथा विह्वो अरं करत् २, ५, ८
 यथा विप्रस्य मनुषो १, ७६, ५
 यथा ह त्यद्वमवो ४, १०, ६; १०, १०६, ८; तै. सं.
 ४, ७, १५, ७
 यथाहान्यनपूर्वं १०, १८, ५; अथर्व. १२, २, २५; तै. आ.
 ६, १०, १
 यथा होतमनुषो देवताता ६, ४, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
 यथेयं पृथिवी मही १०, ६०, ९
 यथोत कण्वे घने ८, ५, २६
 यदकम्भः प्रथमं जायमानः १, १६३, १; वा. य. २९, १२;
 तै. सं. ४, २, ८, १; ६, ७, १
 यदस एषा समितिः १०, ११, ८; अथर्व. १८, १, २६
 यदसो अथ मिथुना १०, ८७, १३; अथर्व. ८, ३, १२
 यदसो कानि कानि चित् ८, १०२, २०; अथर्व. १९, ६४, ३;
 वा. य. ११, ७३; तै. सं. ४, १, १०, १
 यदसं द्विविजा अमि ८, ४३, २८
 यदसो मर्त्यस्त्वं ८, १९, २५
 यदसो म्यामहं त्वं ८, ४४, २३
 यदङ्ग तविषीयवो ८, ७, २
 यदङ्ग तविषीयम ८, ६, २६
 यदङ्ग त्वा भरताः सं तरेषु ३, ३३, ११
 यदङ्ग दाक्षुषं त्वं १, १, ६
 यद्वरस्तन्वा वावृजानो १०, ५४, २; श. मा. ११, १, ६, १०
 यद्वज्रांतु वृजनेषु १०, २७, ४
 यद्व्युपजिह्विका ८, १०२, २१; वा. य. ११, ७४; तै. सं.
 ४, १, १०, १; नि. ३, २०
 यद्वो दिवो अर्धव ८, २६, १७
 यद्वो पितो अजगन् १, १८७, ७
 यद्वो वात ते गृहे १०, १८६, ३; साम. १८४२; तै. वा.
 २, ४, १, ८; तै. आ. २, ४२, २
 यदग्निः परिचिष्यसे ९, ६५, ६; साम. ७८५
 यद्वक्त्रं वृत्रहन् ८, ९३, ४; साम. १२६; अथर्व. २०, ११२, १;
 वा. य. ३३, ३५
 यद्वक्त्रं कर्हि कर्हि चित् ८, ७३, ५
 यद्वक्त्रं त्वा पुष्कृत ६, ५६, ४
 यद्वक्त्रं त्वा प्रयति वज्रे अस्मिन् ३, २९, १६; अथर्व. ७, ९७, १;
 वा. य. ८, २०; तै. सं. १, ४, ४४, २
 यद्वक्त्रं भागं विभज्यसि १, १२३, ३
 यद्वक्त्रं वा नासलोक्त्यैः ८, ९, ९; अथर्व. २०, १४०, ४
 यद्वक्त्रं सूर उदितेऽनागा ७, ६६, ४; साम. १३५१; वा. य. ३३, २०
 यद्वक्त्रं सूर उदिते वज्र ८, २७, २१

यद्यस्य सूर्य उद्यति ८. २७, १९
यद्यस्य सूर्य मन्त्रो नागाः ७. ६०, १
यद्यस्य स्यः परावति ५, ७३, १
यद्यस्याश्विनावपाक ८. १०, ५
यद्यस्याश्विनावहम् ८, ९, १३; अथर्व. २०, १४१, ३
यद्यभिगावो अभिगू ८, २२, ११
यद्यंतरा परावतम् ३, ४०, ९; अथर्व. २०, ६, ९
यद्यन्तरिक्षे पतय पुरुमुजा ८, १०, ६
यद्यन्तरिक्षे यद्विधि ८. ९, २; अथर्व. २०, १३९, २
यद्यन्ति यत्न दूरके ९, ६७, २१
यद्यन्यासु वृषभो ३. ५५, १७
यद्यपामोवधीनां १. १८७, ८
यद्यप्सु यद्वनस्पतौ ८. ९, ५; अथर्व. २०, १३९, ५
यद्यज्वं प्रथमं वां वृणानः १. १०८, ६
यद्ययातं शुभस्पती १०, ८५, १५; अथर्व. १४, १, १५
यद्ययातं दिवोदासाय वतिः १, ११६, १८
यद्ययुक्था अरुणा १. ९४, १०
यद्यजुन सारमेय ७, ५५, २
यद्यजस्य ऋविषो मक्षिका १, १६२, ९; वा. म. २५, ३१;
तै. सं. ४. ६, ८, ३
यद्यज्जम्बु पृथ्वीरयुग्मं ५, ५५, ६
यद्यज्जय वास उपस्तृणति १, १६२, १६; वा. य. २५, ३९;
तै. सं. ४. ६, ९, २
यद्यज्जिना पृथ्व्यमानाव १०, ८५, १४; अथर्व. १४, १, १४
यद्यस्य धामनि प्रिये ८, १२, ३२
यद्यस्य मन्थुरध्वनीत् ८, ६, १३
यदाजि यास्याजिकृत् ८ ४५, ७
यदा ते मादतीर्विदाः ८, १२, २९
यदा ते विष्णुतो जसा ८, १२, २७
यदा ते हर्षता हरी ८, १२, २८
यदादीध्वे नदविषाणि १०, ३४, ५; नि. १२, ७
यदापीतानो अंशवो ८, ९, १९; अथर्व. २०, १४२, ४
यदारमकन्मृमवाः पितृभ्यां ४. ३३, २
यदा वज्रं तिर्यगमित् १०, २३, ३; अथर्व. २०, ७३, ४
यदा वलस्य पीयतो १०, ६८, ६; अथर्व. २०, १६, ६
यदा वाजमसनत् १०, ६७, १०; अथर्व. २०, ९१, १०
यदा वीर्यवपीप्यं ८, ४७, १३
यदा वीरस्य रेवतां वुरोणे ७, ४२, ४
यदा वृत्रं नदीवृत् ८, १२, २६
यदाशसा निःशसा १०, १६४, ३; अथर्व. ६, ४५, २;
तै. मा. ३, ७, १२, ४

यदा समर्थं व्यचेद् ४ २४, ८
यदासु मर्तो अमृतासु १०, ९५, ९
यदा सूर्यमसुं दिवि ८, १२, ३०
यदि क्षितासुर्वदि वा १०, १६१, २; अथर्व. ३, ११, २;
२०, ९६, ७
यदिन्द्र चित्र मेहनास्ति ५, ३९, १; साम. ३४५, ११७२;
तांज्य मा. १४, ६, ४; नि. ४, ४
यदिन्द्र ते चतस्रो ५, ३५, २
यदिन्द्र दिवि पार्थं यदधक् ६, ४०, ५
यदिन्द्र नाहुवीर्वा ६, ४६, ७; साम. २६२
यदिन्द्र पूर्वं अपगाय शिक्षन् ७, २०, ७
यदिन्द्र वृत्तनाम्ने ८, १२, २५
यदिन्द्र प्रागपागुदक् (०। आ याहि) ८. ६५, १
यदिन्द्र प्रागपागुदक् (०। मिमा) ८, ४, १; साम. २७९;
१२३१; अथर्व. २०, १२०, १
यदिन्द्र अङ्गणस्पते १०, १६४, ४; अथर्व. ६, ४५, ३
यदिन्द्र मन्मदास्त्वा ८, १५, १२
यदिन्द्र यावत्सर्वं ७, ३२, १८; साम. ३१०; १७९६;
अथर्व. २०, ८२, १
यदिन्द्र राघो अस्ति ८, ५४, ५
यदिन्द्र सरो अर्वतः ६, ४६, १३
यदिन्द्राग्नी अवमस्या १, १०८, ९
यदिन्द्राग्नी उदितः सूर्यस्व १, १०८, १२
यदिन्द्राग्नी अना इमे ८, ४०, ७
यदिन्द्राग्नी दिवि हो १, १०८, ११
यदिन्द्राग्नी परमस्यां १, १०८, १०; नि. १२, ३१
यदिन्द्राग्नी मवधः स्वे १, १०८, ७
यदिन्द्राग्नी यदुषु १, १०८, ८
यदिन्द्राहं यथा एवं ८, १४, १; साम. १२२; १८३४; अथर्व.
२०, २७, १
यदिन्द्राहमप्रयमजामहीनां १, ३२, ४; तै. मा. २, ५, ४, ३
यदिन्द्रेण सरथं यथो ८, ९, १२; अथर्व. २०, १४१, २
यदिन्द्रो अनयद्वितो ६, ५७, ४; साम. १४८
यदिन्विन्द्र पृथिवी १, ५२, ११
यदि मवृद्ध सत्पते ८, १२, ८
यदिमा वाजयज्जहं १०, ९७, ११; वा. य. १२, ८५; तै. सं.
४, २, ६, २; नि. ३, १५
यदि मे रारणः सुत ८, ३२, ६
यदि मे सकयमावर ८, १३, २१
यदि वाहममृतदेव ७, १०४, २४; अथर्व. ८, ४, १४
यदि स्तुतस्य मरुतो अवि ७, ५६, १५
यदि स्तोमं मम अवत् ८, १, १५

यदी सुतास इन्द्रबोधि ८, ५०, ३
 यदी सोमा बम्भुता ५, ३०, ११
 यदी घृतेभिराहुतो ८, १९, २३
 यदी गणस्य रक्षनामजीगः ५, १, ३; साम. १७४८
 यदीवहं युधये १०, २७, २
 यदी मन्त्रित बाहुभिः ३, २९, ६
 यदी मातुरूप स्वया २, ५, ६
 यदीमिन्द्र अवाय्यं ५, ३८, २
 यदीमृतस्य पयसा १, ७९, ३
 यदीमेनो वशतो ७, १०३, ३
 यदीकीयासृतानां १०, ३३, ८
 यदी सुतेभिरिन्द्रुभिः ६, ४२, ३; साम. १४४०
 यदुत्तमं मरुतो ५, ६०, ६; तै. ब्रा. २, ७, १२, ४
 यदुद्वो वृषाकपे १०, ८६, २२; अथर्व. २०, १२६, २२;
 नि. १३, ३
 यदुदीरत आजयो १, ८१, ३; साम. ४१४; १००४;
 अथर्व. २०, ५६, ३
 यदुद्धतो निवतां यासि १०, १४२, ४
 यदुल्को बद्धि मोघं १०, १६५, ४
 यदुव औच्छः प्रथमा १०, ५५, ४
 यदुवो यासि भासुना ८, २, १८; अथर्व. २०, १४२, ३
 यद्वध्यमुदरस्यापवाति १, १६२, १०; वा. य. २५, ३३;
 तै. सं. ४, ६, ८, ४
 यदेवेनमदधुर्ब्रजिषामो १०, ८८, ११; नि. ७, २९
 यदेमि प्रस्फुल्लिव ७, ८९, २
 यदेवामन्यो अन्यस्व वाचं ७, १०३, ५
 यदेवां पृथती रथे ८, ७, २८; अथर्व. १३, १, २१
 यद्वायवे अवि गावजं १, १६४, २३; अथर्व. ९, १०, १
 यद्वापावद्विदिः ७, ६०, ८
 यद्विषे प्रदिवि चार्वचं ७, ९८, २; अथर्व. २०, ८७, २
 यद्विषे मनस्वमि ८, ४५, ३१
 यदेवा अदः सलिले १०, ७२, ६
 यदेवाः शर्म करणं ८, ४७, १०
 यदेवानां मित्रमहः पुरोहित १, ४४, १२
 यदेवापिः शतनवे १०, ९८, ७; नि. २, १२
 यदेवा वतवो यथा १०, ७२, ७
 यद्व्याव इन्द्र ते शतम् ८, ७०, ५; साम. २७८; ८६२;
 अथर्व. २०, ८१, १; ९२, २०; तै. सं. २, ४, १४, ३;
 तै. ब्रा. १, ७, ५; नि. १३, १
 यद्व त्वद्वां पुरुमीलहस्य १, १५१, २
 यद्व त्वन्मित्रावन्मा १, १३९, २

यद्व नूनं यद्वा यजे ८, ४९, ७
 यद्व नूनं परावति ८, ५०, ७
 यद्व प्राचीरजगन्तो १०, १५५, ४; अथर्व. २०, १३७, १
 यद्व यान्ति मरुतः १, ३७, १३
 यद्वविष्यन्तुशो देवयान १, १६२, ४; वा. य. २५, ३७;
 तै. सं. ४, ६, ८, २
 यद्व स्या त इन्द्र श्रुष्टिरस्ति १, १७८, १
 यद्वहिष्ठं नातिविधे सुदान् ५, ६२, ९; तै. ब्रा. २, ८, ६, ७
 यद्युजते मरुतो रुक्मवक्षमः २, ३४, ८
 यद्युजाधे वृषणमन्विना १, १५७, २; साम. १७५९
 यद्युवं पृथिमातरो १, ३८, ४
 यद्योचसा सहतो मन्वमानः ७, ९८, ४; अथर्व. २०, ८७, ४
 यद्रोदसी प्रदिवो अस्ति ६, ६२, ८
 यद्रः आन्ताय सुन्वते ८, ६७, ६
 यद्रा उ विष्पतिः शितः ८, २३, १३; साम. ११४
 यद्वागवद्व्यविचेतनानि ८, १००, १०; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११;
 नि. १६, २८
 यद्वां कक्षीवां उत ८, ९, १०; अथर्व. २०, १४०, ५
 यद्वाजिनो दाम १, १६२, ८; वा. य. २५, ३१; तै. सं.
 ४, ६, ८, ३
 यद्वातजूतो वना १, ६५, ८
 यद्वा तृशो मघवं वृत्त्यावाज ६, ४६, ८
 यद्वा दिवि पार्ये सुष्टिमिन्द्र ६, २३, २
 यद्वा प्रवृद्ध सत्यते ८, ९३, ५; अथर्व. २०, १२२, २
 यद्वा प्रस्त्रवणे दिवो ८, ६५, २
 यद्वाभिपित्वे असुरा ८, २७, २०
 यद्वा मरुत्वः परमे सधस्ये १, १०१, ८
 यद्वा यज्ञ मनवे संमिमिक्ष ८, १०, २
 यद्वा कमे कशमे ८, ४, २; साम. १२३२; अथर्व. २०, १२०, २
 यद्वावन्ध पुरुहुत ८, ६६, ५
 यद्वावान पुरुतमं १०, ७४, ६
 यद्वा शक्र परावति ८, १२, १७; अथर्व. २०, १११, २
 यद्वासि रोचने दिवः ८, ९७, ५
 यद्वासि सुन्वतो वृषो ८, १२, १८; अथर्व. २०, १११, ३
 यद्वाहिष्ठ तद्वये ५, २५, ७; साम. ८६; वा. य. २६, १२;
 तै. सं. १, १, १४, ४
 यद्विजामन्परुषि ७, ५०, २
 यद्विरूपावरं मर्त्येषु १०, ९५, १६; वा. ब्रा. ११, ५, १, १०
 यद्दीकाविन्द्र वस्तिरे ८, ४५, ४१; साम. २०७; १०७२;
 अथर्व. २०, ४३, २
 यद्व वृत्रं तव चावामि १, ८०, १३

यद्वा देवाश्चक्रम जिह्वा १०, ३७, १२
यद्वा वयं प्रमिनाम १०, २, ४; अथर्व. १९, ५९, २; तै. सं.
१, १, १४, ४
यं ते इयेनः पदाभरत् ८, ८२, ९
यं ते इयेनश्चाक्रमवृकं १०, १४४, ५
यं त्रायध्व इदमिदं ७, ५९, १
यं त्वं रथमिन्द्र मेधसा १, १२९, १
यं त्वं विप्र मेधमातौ ८, ७१, ५
यं त्वमग्ने समदहः १०, १६, १३; अथर्व. १८, ३, ६;
तै. आ. ६, ४, १
यं त्वा गोपवनो गिरा ८, ७४, ११; साम. २९
यं त्वा जनास इन्धते ८, ४३, २७
यं त्वा जनास ईळते ८, ७४, १२
यं त्वा जनानो अभि संचरन्ति १०, ४, २; नि. ५, १
यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं १०, ४६, १०
यं त्वा देवापिः क्षुत्तुचानो १०, ९८, ८
यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह १, ३६, १०
यं त्वा द्यावापृथिवी यं १०, २, ७
यं त्वा पूर्वमीळितो १०, ६९, ४; नि. ६, १७
यं त्वा वाजिक्वन्वा अभि ९, ८०, २
यं देवासस्त्रिहन् ३, ४, २
यं देवासोऽजनयन्ताग्निं १०, ८८, ९
यं देवासोऽवध वाजसातौ यं दूरसाता १०, ६३, १४
यं देवासोऽवध वाजसातौ यं त्रायध्वे १०, ३५, १४
यस इन्द्रो जुहुवे ४, २२, १
यज्ञासत्या पराके अर्वाके ८, ९, १५; अथर्व. २०, १४१, ५
यज्ञासत्या परावति यद्वा स्त्रो अवि तुर्वसे १, ४७, ७
यज्ञासत्या परावति यद्वा स्त्रो अथ्यम्बरे ८, ८, १४
यज्ञासत्या भुरव्यधो ८, ९, ६; अथर्व. २०, १४०, १
यज्ञियानं न्ययनं १०, १९, ४
यज्ञिर्गिजा रेक्णसा १, १६२, २; वा. व. २५, २५, तै. सं.
४, ६, ८, १
यज्ञीश्रणं मां स्पृचन्वा १, १६२, १३; वा. व. २५, ३६;
तै. सं. ४, ६, २, १
यं नु नकिः पृनमासु ३, ४९, २; नि. ५, ९
यन्मूनं धीभिस्त्रिणा ८, ९, २१; अथर्व. २०, १४२, ६
यन्मूनमश्यां गतिं ५, ६४, ३
यन्मम्यसे बरेष्यं ५, ३९, २; साम. ११७३; नि. ४, १८
यन्मरुतः सरभसः स्त्रर्णरः ५, ५४, १०
यमग्निं मेध्यानिधिः १, ३६, ११

यमग्ने पृत्सु मर्त्यं १, २७, ७; साम. १४१५; वा. व. ६, २९;
तै. सं. १, ३, १३, २
यमग्ने मम्यसे राधे १०, २१, ४
यमग्ने वाजसातम ५, २०, १; वा. व. १९, ६४
यमममिध वाजिनं ९, ६, ५
यममिना दधुः शेतममं १, ११६, ६
यममी नित्यवृषयाति व ७, १, १२
यमम मा वमं कामः १०, १०, ७; अथर्व. १८, १, ८
यमाधिवम वमसूरवृत्त ३, ३९, ३
यमाहं वैवसतात् १०, ६०, १०
यमाधिवमो अहुहः ८, १९, ३४
यमाधो अहुयो वना ६, ४८, ५
यमाय वृत्तवृत्तिः १०, १४, १४; अथर्व. १८, २, ३; तै. आ.
६, ५, १
यमाय मधुमत्तमं १०, १४, १५; अथर्व. १८, २, २; तै. आ.
६, ५, १
यमाय सोमं सुनुत १०, १४, १३; अथर्व. १८, २, १; तै. आ.
६, ५, १
यमासा कृपणीकं १०, २०, ३
यमिन्द्र दधिवे त्वं ८, २७, २; अथर्व. २०, ५५, ३
यमिर्म त्वं वृषाकपिं १०, ८६, ४; अथर्व. २०, १२६, ४
यमी गर्मवृतावृधो ९, १०२, ६
यमी द्वा सवयसा १, १४४, ४
यसु पूर्वमहुवे तमिहं हुवे २, ३७, २; अथर्व. २०, ६७, ७
यसुस्त्रिजो बहुधा ८, ५८, १
यमे इव वतमाने १०, १३, २; अथर्व. १८, ३, ३८; तै. आ.
६, ५, १
यमेन वत्तं त्रित एनमासुन १, १६३, २; वा. व. २९, १३;
तै. सं. ४, ६, ७, १; नि. ४, १३
यमेरिरे वृणधो १, १४३, ४; नि. ४, २३
यमेष्णाम मनसा सो १०, ५३, १
यमो नो गाधुं प्रथमो १०, १४, २; अथर्व. १८, १, ५०
यमो ह जातो यमो १, ६६, ८; नि. १०, २१
यं बहुतेव विप्रती १, ४१, २
यं मर्त्यः पुण्यपुहं ५, ७, ६
यं मे दुरिन्द्रो मरुतः ८, ३, २१; नि. ५, १५
यवा गा आकरामहे १०, १५६, २; साम. १५२८
यवा रभं पारवयात्वाहो २, ३४, १५
यवोरधि प्र यद्वा ८, १०, ४
यवयवं नो अन्धसा ९, ५५, १; साम. २७५
यवं वृकेनाभिना वपन्ता १, ११७, २१; नि. ६, २६

वक्षिकेत स सुकतुः ५, ६५, १
 वक्षिदापो महिना १०, १२१, ८; वा. व. २७, २६; ३२, ७;
 तै. सं. ४, १, ८, ६
 वक्षिदि त इथा भगः १, २४, ४
 वक्षिदि त्वा बहुभ्यः १, ८४, ९; साम. १३४०; अथर्व.
 २०, ६३, ६
 वक्ष इष्टं जभरत्सि ४, २, ६; तै. आ. ३, २, १
 वक्ष इष्टं प्रियो जनो ७, २०, ८
 वक्ष इष्टं महीरप ८, ६, १६
 वक्ष कक विहरति १०, १६२, ४; अथर्व. २०, ९६, १४
 वक्षस्तम्भ सहसा विउमः ४, ५०, १; अथर्व. २०, ८८, १
 वक्षा चकार स कुह ६, २१, ४
 वक्षिगमभृङ्गो वृषभो ७, १९, १; अथर्व. २०, ३७, १
 वक्षित्वा सचिविदं १०, ७१, ६; वे. आ. ३, १०; तै. आ.
 १, ३, १; २, १५, १
 वस्तुभ्यं दाशाब्जो १, ६८, ६
 वस्तुभ्यमग्ने अमृताव दाता ४, २, ९
 वस्तुभ्यमग्ने अमृताव मर्त्यः १०, ९१, ११
 वस्ते अग्ने नमसा वज्रमीदृ ५, १२, ६
 वस्ते अग्ने सुमतिं मर्तो १०, ११, ७; अथर्व. १८, १, २४
 वस्ते अन्नं कृणवन्नृशोच १०, ४५, ९; वा. व. १२, २६;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 वस्ते अन्नं सधामसत् ३, ५१, ११; साम. ७३८
 वस्ते गर्भममीवा १०, १६२, २; अथर्व. २०, ९६, १२;
 नि. ६, १२
 वस्ते विजयवस्तमो ८, ९२, १७
 वस्ते वृत्तं स्कन्दति वः १०, १७, १२; वा. व. ७, २६;
 तै. सं. ३, १, १०, १
 वस्ते वृत्तं स्कन्धो वस्ते १०, १७, १३
 वस्ते मूत्रं सानकतव ८, २२, १६; साम. ११६
 वस्ते भरावक्षिबते ४, २, ७
 वस्ते मदः पृतनावाह ६, १९, ७
 वस्ते मदी सुवृक्षाहः ७, २२, १; साम. ९२८; अथर्व.
 २०, ११७, २
 वस्ते मदी वरेण्यस्तेना ९, ६१, १९; साम. ४७०, ८१५
 वस्ते मदी वरेण्यो व ८, ४६, ८
 वस्ते मन्त्रोऽविषहृष्ट १०, ८३, १; अथर्व. ४, ३२, १
 वस्ते वक्षेन समिधा ६, ५, ५
 वस्ते रथो मनसा १०, ११२, २
 वस्ते रेवो अवाहुरिः ८, ४५, १५

वस्ते शङ्खगृध्रो नपात् ८, १७, १३; साम. ७२७; अथर्व.
 २०, ५, ७; तै. आ. २, ४, ५, १
 वस्ते साधिहोऽवस इष्ट ५, ३५, १
 वस्ते साधिहोऽवसे तं स्या ८, ५३, ७
 वस्ते सूनो महसो गीर्भिः ६, १३, ४
 वस्ते स्तनः कशयो १, १६४, ४९; अथर्व. ७, १०, १;
 वा. व. ३८, ५; तै. आ. ४, ८, २; वा. आ.
 १४, ९, ४, २८
 वस्ते इष्टि पतयन्त १०, १६२, ३; अथर्व. २०, ९६, १३
 वस्त्वहोता पूर्वो ३, १७, ५; नि. ५, ३
 वस्त्वा देवि सरस्वति ६, ६१, ५
 वस्त्वा दोषा य उषमि ४, २, ८
 वस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा १०, १६२, ५; अथर्व. २०, ९६, १५
 वस्त्वामग्नं इनधत् ४, १२, १
 वस्त्वामग्ने हविष्यतिः १, १२, ८; साम. ८४५
 वस्त्वा स्वमेन तमसा १०, १६२, ६; अथर्व. २०, ९६, १६
 वस्त्वा स्वभः सुहिरण्यो ४, ४, १०; तै. सं. १, २, १४, ४
 वस्त्वा हृदा कीरिणा मन्वमानः ५, ४, १०; तै. सं.
 १, ४, ४६, १
 वस्पतिर्वायुर्वाणामसि १०, २४, ३
 वस्मा अन्वे दश प्रति ८, ३, २३
 वस्मा भरासत क्षवं ८, ४७, ४
 वस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणाम् ८, ५१, ४
 वस्मा ऊमासो अमृता १, १६६, ३
 वस्मादिन्द्राद् वृहतः २, १६, २
 वस्मादते न सिध्यति १, १८, ७
 वस्माग्नेज्जन्तं कुहवः ८, १०३, ३; साम. १५६६
 वस्मात् जते विजयन्ते २, १२, ९; अथर्व. २०, ३४, ९
 वक्षिन्देवा मम्मनि १०, १२, ८; अथर्व. १८, १, ३६
 वक्षिन्देवा विदधे १०, १२, ७; अथर्व. १८, १, ३५
 वक्षिन्न्यास ऋषभासः १०, ९१, १४; वा. व. २०, ७८;
 तै. आ. १, ४, २, २
 वक्षिन्नुक्तानि रण्यन्ति ८, १६, २; अथर्व. २०, ४४, २
 वक्षिन्वचं दधिमा १०, ४२, ६; अथर्व. २०, ८९, ६
 वक्षिन्विधा अधि श्रियो ८, ९२, २०; साम. ७२३; अथर्व.
 २०, ११०, २
 वक्षिन्विधानि काव्या चक्रे ८, ४१, ६
 वक्षिन्विधानि सुवनानि ७, १०१, ४
 वक्षिन्विधाऽर्चयः ८, २, ३३
 वक्षिन्वृक्षे मध्वदः सुपर्णा १, १६४, २२; अथर्व. ९, ९, २१
 वक्षिन्वृक्षे सुपर्णा १०, १३५, १; तै. आ. ६, ५, ३

यस्यै त्वं वसो दानाय मंहसे ८, ५२, ६
यस्यै त्वं वसो दानाय शिक्षसि ८, ५१, ६
यस्यै त्वं सुकृते जातवेदः ५, ४, ११; तै. सं. १, ४, ४६, १
यस्यै त्वं सुद्विणो १, ९४, १५; नि. ११, २४
यस्यै त्वमायजसे १, ९४, २; नि. ४, २५
यस्यै त्वं मघवजिन्द्र ८, ५२, ८
यस्यै धायुरदधा मत्वांष ३, ३०, ७
यस्यै पुत्रासो भविते १०, १८५, ३; वा. व. ३, ३३
यस्य गा अन्तरश्मनो ६, ४३, ३
यस्य गावावरुषा ६, २७, ७
यस्य तीक्ष्णसुतं मघं ६, ४३, २
यस्य ते अग्ने अग्ने अघ्नव ८, १९, ३३
यस्य ते युजवत्ययः ९, ६६, ३०
यस्य ते नू चिदादितां ८, ९३, ११
यस्य ते पीथा वृषभो ९, १०८, २; साम. ६९३
यस्य ते पूषस्तस्य १, १३८, ३
यस्य ते मघं रसं ९, ६५, १५
यस्य ते महिना महः ८, ६८, ३; साम. १७७३
यस्य ते विद्यमानुषो ८, ४५, ४९; साम. १०७१, अथर्व. १०, ४३, ३
यस्य ते विद्या भुवनानि केतुना १०, ३७, ९
यस्य ते स्वादु सख्यं ८, ६८, ११
यस्य त्वच्छम्भरं मघे ६, ४३, १; साम. ३९२
यस्य जज्ञे महिमानं १०, ११२, ४
यस्य त्वन्महिर्यं वाताप्यम् १०, २६, २
यस्य त्रिधात्वृत्तं ८, १०२, १४; साम. १५७१
यस्य श्री पूर्णा मधुना १, १५४, ४
यस्य त्वमग्ने अघ्नवम् ४, २, १०
यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु ८, ५२, ४
यस्य त्वमूर्ध्वो अघ्नवम् ८, १९, १०
यस्य वृत्तो असि क्षये १, ७४, ४
यस्य यावापृथिवी पौंस्यं १, १०१, ३
यस्य द्विर्हंसो वृत्रत् ८, १५, २; अथर्व. २०, ६१, ५; ६२, ९
यस्य न इन्द्रः पिबाद्यस्य ९, १०८, १४; साम. १०९७
यस्य प्रयाणमन्वन्व ५, ८१, ३; वा. व. ११, ६; तै. सं. ४, १, १, २
यस्य प्रस्तावसो गिर १०, ३३, ६
यस्य मन्दानो अघ्नसो ६, ४३, ४
यस्य मा वरुषाः जतं ५, २७, ५
यस्य मा हरितो रथे १०, ३३, ५
यस्य वर्णं मधुप्लुतं ९, ६५, ८

यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो ८, २०, १६
यस्य वायोस्त्रि वृत्रत् ६, ४५, ३२
यस्य विद्यानि हस्तयोः पञ्च १, १७६, ३
यस्य विद्यानि हस्तयोः ६, ४५, ८
यस्य व्रते वृथिवी नक्षमीति ५, ८३, ५
यस्य त्वमन्वुप विद्ये जनासः ७, ६, ६
यस्य त्वत्पविर्हो इन्द्र १०, ११२, ५
यस्य अयो रोदसी ७, १८, २४
यस्य वेना विचक्षणा ८, ४१, ९
यस्य संस्थे न वृण्वते १, ५, ४; अथर्व. २०, ६९, २
यस्या भनन्तो अहुतः ६, ६१, ८
यस्याग्निर्वयुर्गृहे ८, १९, ११
यस्याजस्रं शवसा १, १००, १४
यस्याजस्रमजिनः ८, ७५, १४; तै. सं. १, ६, ११, ३
यस्या देवा उपख्ये मता ८, ९४, २
यस्यानक्षा तुहिता १०, २७, ११
यस्यानासः सूर्यस्त्वेव वामः १, १००, २
यस्यामूना गमीरा ८, १६, ४
यस्यामितानि वीर्या ८, २४, २१; अथर्व. २०, ६५, ३
यस्यायं विद्य आयो ८, ५१, ९; साम. १६०९; वा. व. ३३, ८२
यस्या वसन्तो अर्धयः १, ४८, १३
यस्यावधीत्यितरं ५, ३४, ४
यस्यावातः प्रविशि २, १२, ७; अथर्व. २०, ३४, ७
यस्येववाकुप जते १०, ६०, ४
यस्येमे हिमवन्तो १०, १२१, ४; अथर्व. ४, २, ५; वा. व. २५, १२; तै. सं. ४, १, ८, ४
यस्यौषधीः प्रसर्पथा १०, ९७, १२; वा. व. १२, ८६
वा आपो दिव्या उत वा ७, ४९, २
वा इन्द्र प्रस्तावसा ८, ६, २०
वा इन्द्र भुज आभरः ८, ९७, १; साम. २५४; अथर्व. २०, ५५, २
वा ओषधीः पूर्वा जाताः १०, ९७, १; वा. व. १२, ७५; तै. सं. ४, २, ६, १; नि. ९, २८
वा ओषधीः सोमराज्ञीर्विद्धीः १०, ९७, १८; अथर्व. ६, ९६, १; वा. व. १२, ९२; तै. सं. ४, २, ६, ४
वा ओषधीः सोमराज्ञीर्विद्धिताः १०, ९७, १९; वा. व. १२, ९३; तै. सं. ४, २, ६, ४
वाः प्रवतो निवता ७, ५०, ४
वाः कठिनीर्या १०, ९७, १५; वा. व. १२, ८९; तै. सं. ४, २, ६, ४
वाः सख्या विरुषाः १०, १६९, २; तै. सं. ७, ४, १७, १

वाः सुर्वो रक्षिमभिरानतान ७, ४७, ४
 वा गृह्णुष्व मिनीवर्ला २, ३२, ८
 वा गोमतीरुषमः सर्वनीरा १, १३३, १८
 वा गौर्वर्तनि र्वेति १०, ६५, ६
 वा जामयो वृष्ण इन्द्रमि ३, ५७, ३
 वा त कतिरमित्रहन् ६, ४५, १४
 वा त कतिरवमा ६, ४५, १
 वा तं वृद्धिष्ठा उत नः परः ८, ९, ११: अथर्व.
 १०, १४१, १
 वाति देवः प्रवता १, ३५, ३
 वा ते अग्ने पर्वतस्येव ३, ५७, ३
 वा ते अष्टा गोभोपका ६, ५३, ९
 वा ते काकुत्स्थकृता यावदि ६, ४१, २; तै. ब्रा. ४, ४, ३, १३
 वा ते जिह्वा मधुमती ३, ५७, ५
 वा ते दिष्टुवत्सृष्टा ७, ४६, ३; नि. १०, ७
 वा ते धामानि दिवि १, ९१, ४; तै. सं. २, ३, १४, १;
 तै. ब्रा. १, ८, ३, २
 वा ते धामानि परमाणि १०, ८१, ५; वा. य. १७, २१;
 तै. सं. ४, ६, २, ५
 वा ते धामानि हविषा १, ९१, १९; वा. य. ४, ३७; तै. सं.
 १, २, १०, १
 वा ते भीमान्यायुधा ९, ६१, ३०; साम. ७८०
 वा दम्पती समनसा ८, ३६, ५
 वा दक्षा मिथुमातरा १, ४६, २; साम. १७२९
 वा दग्धे ददशे तादृगुच्यते ५, ४४, ६
 वा देवेषु तन्वर्मयम् १०, १६९, ३; तै. सं. ७, ४, १७, १
 वा द्वाध्व वरुणो २, ३८, ८
 वा धर्तारा रजसो गोचनस्यो ५, ६९, ४
 वा धारयन्त देवाः ७, ६६, २; तै. ब्रा. २, ४, ६, ४
 वा नः पीपरवन्धिना १, ४६, ६
 वाँ जामजो मरुत ३, ३५, ९
 वानि स्थानानि अग्निना ७, ७०, ३
 वानीन्द्राग्नी चक्रधुरीणो १, १०८, ५
 वा जु वताववो दिव ८, ४०, ८
 वाँ त्वा दिवो दुहितवर्धय ७, ७७, ६
 वाज्रावे मर्ताभ्युपुतो १, ७३, ८
 वाज्यो वरो देवयन्तो ३, ८, ६
 वा पुनमासु दुष्टरा ५, ८६, २
 वाभिः कण्वमभिष्टिभिः १, ४७, ५
 वाभिः कण्वं मेधानिधिं ८, ८, २०
 वाभिः कुम्भमाहुर्मेवं १, ११२, २३

वाभिः कुशानुमसने १, ११२, २१
 वाभिः पक्ष्यमवधो ८, २२, १०
 वाभिः पटवो जडरस्य १, ११२, १७
 वाभिः पत्नीर्विमदाय १, ११२, १९
 वाभिः पण्डिता ननयस्य १, ११२, ४
 वाभिः शचीभिर्वृषणा १, ११२, ८
 वाभिः शचीभिश्चमसो ३, ६०, २
 वाभिः शंताली भवधो १, ११२, २०
 वाभिः शुचिभिश्चनसां १, ११२, ७
 वाभिः सिन्धुमवध याभि ८, २०, २४
 वाभिः सिन्धुं मधुमन्तं १, ११२, ९
 वाभिः सुदान् औषिजाय १, ११२, ११
 वाभिः सूर्यं परियाधः १, ११२, १३
 वाभिः सोमो मोदने १०, ३०, ५
 वाभिरंगिरो मनसा १, ११२, १८
 वाभिरन्तकं जसमानम् १, ११२, ६
 वाभिर्नरं गोषुयुधं १, ११२, २२
 वाभिर्नरा वसद्वसुं ८, ८, २१
 वाभिर्नरा वसवे याभिः १, ११२, १६
 वाभिर्महामतिधिम् १, ११२, १४
 वाभिर्वज्रं विविषानं १, ११२, २५
 वाभिर्विष्पका धनसां १, ११२, १०
 वाभीरसां क्षोदसो १, ११२, १२
 वाभी रभं निवृत्तं १, ११२, ५
 वामं चेष्टाः शुभाशोभिष्टाः ७, ५६, ६
 वामधर्वा मनुष्यता १, ८०, १६; नि. १२, ३४
 वा पृथग्वाचोदमीम् ६, ५३, ८
 वाँ मे धिव मरुत १०, ६४, १२
 वा रुचो जातवेदसो १०, १८८, ३
 वा वः शर्म १, ८५, १२; तै. सं. १, ५, ११, ५ तै. ब्रा.
 १, ८, ५, ६
 वावत्तरस्तमो ७, ९१, ४
 वावदिदं भुवनं विज १, १०८, २
 वावन्मानसमुचसो १०, ८८, १९; नि. ७, ३१
 वावयद्वेषस त्वा ४, ५२, ४
 वावयद्वेषा कनपा अनेजाः १, ११३, १२
 वावया वृक्षं वृक्षं १०, १२७, ६
 वा वा शतं नियुतो याः ७, ९१, ६
 वा वाँ मग्निं पुरुषपुटः (वा अयो ता) ४, ४७, ४
 वा वाँ मग्निं पुरुषपुटः (वा इन्द्राग्नी) ६, ६०, ८;
 साम ९९२

या वा कशा मधुमति १, २२, ३; वा. य. ७, ११; तै. सं.
१, ४, ६, १
या वा तं सन्ति दाक्षिणे ७, ३, ८
यात्रित्या श्लोकमादिब १, ९२, १७; साम. १७३६
या त्रिभामां जनितारा ६, ६९, २
या वीर्याणि प्रथमानि १०, ११३, ७
या वृत्रहा परावति ८, ४५, २५
या वो भेषजा मरुतः २, ३३, १३
या वो माया अभिद्रुहे २, २७, १६
या शर्भाय मारुताय ६, ४८, १०
यास्तेव उपश्रवस्ति १०, ९७, २१; वा. य. १२, ९४; तै. सं.
४, २, ६, ५
यासां राजा वरुणो याति ७, ४९, ३; अथर्व. १, ३३, २;
तै. सं. ५, ६, १, १
यासां तिष्ठ. पंचाशतो १, १३३, ४
यासि कुम्भेन सरथं ४, १६, ११; नि. ५, १५
या सुजूर्णिः भेणिः सुजे १०, ९५, ६
या सुनीचे सौचद्रुचे ५, ७९, २; साम. १७४१
या सुधाहुः सांगुरिः १, ३२, ७; अथर्व. ७, ४६, २; तै. सं.
३, १, ११, ४
या सुरथा रथीतमोभा १, २२, २
यासु राजा वरुणो यासु ५, ४९, ७
यास्ते धारा मधुसुतो ९, ६२, ७; साम. २७९
यास्ते पृथक्त्रो ६, ५८, ३; तै. मा. २, ५, ५, ५
यास्ते प्रजा अभृतस्य १, ४३, ९
यास्ते गके सुमलयः २, ३०, ५; अथर्व. ७, ४८, २; तै. सं.
३, ३, ११, ५
युक्ते अस्तु दक्षिण १, ८२, ५
युक्ता मातामीदुरि दक्षिणाया १, १६४, ९; अथर्व. ९, ९, ९
युक्तो ह यद्वा ताम्नाय १, १५८, ३
युक्त्वा हि केशिना हरी १, १०, ३; साम. १३४६; वा. य. ८, ३४
युक्त्वा हि त्वं रथामहा ८, २६, २०
युक्त्वा हि देवहूतमां अश्वो ८, ७५, १; वा. य. १३, ३७;
३३, ४; तै. सं. २, ६, ११, १
युक्त्वा हि वाजिनीवती १, ९२, १५; साम. १७३३
युक्त्वा हि वृत्रहन्तम ८, ३, १७; साम. ३०१
युक्त्वा ह्यरुषी रथे १, १४, १२
युगं युगे विदध्यं गृण्ययः ६, ८, ५
युक्त्वं ह्यरुषी रथे ५, ५६, ६
युजं हि मामकृथा आदिदि ५, ३०, ८
युजा कर्माणि जनयन् १०, ५५, ८

युजानो अथा वातस्य १०, २२, ४
युजानो हरिता रथे ६, ४७, १९
युजे रथं गन्धर्वं हरिभ्यां ७, २३, ३; अथर्व. २०, १२, ३;
तै. मा. २, ४, १, ३
युजे वा वरुणं पृथ्वी १०, १३, १; अथर्व. १८, ३, ३९; वा. य.
११, ५; तै. सं. ४, १, १, २
युजते मन उत युजने धियः ५, ८१, १; वा. य. ५, १४;
११, ४; ३७, २; तै. सं. १, २, १३, १; ४, १, १, १;
तै. मा. ४, २, १
युजन्ति ब्रह्ममरुत १, ६, १; साम. १४६८; अथर्व. २०, २६, ४;
४७, १०; ६९, ९; वा. य. २३, ५; तै. सं. ७, ४, २०, १
युजन्ति हरी इषिभ्य ८, ९८, ९; साम. ७१२; अथर्व.
२०, १००, ३
युजन्त्यस्य काम्या १, ६, २; साम. १४६९; अथर्व. २०, २६, ५;
४७, ११, ६२, १०; वा. य. २३, ६; तै. सं. ७, ४, २०, १
युजायां रासमं रथे ८, ८५, ७; वा. य. ११, १३
युजा युज्युष वेदेधि १, ५३, ७; अथर्व. २०, २१, ७
युजेन्द्रो मरुता वरिचक्रकार ३, ३४, ७; अथर्व. २०, ११, ७
युष्म सन्तमजर्वाणं ८, २२, ८; साम. १६४३
युष्मस्य ते युष्मस्य ३, ४६, १
युष्मो अनर्वा सजकुम्भसम ७, २०, ३
युनक्त सीरा वि युगा १०, १०१, ३; अथर्व. ३, १७, २;
वा. य. १२, ६८; तै. सं. ४, २, ५, ५; नि. ५, २८
युनक्ति ते ब्रह्मणा १, ८०, ६
युवेषनः सवयसा १, १४४, ३
युयोता शरुमस्यशो ८, १८, ११
युयोप नाभिरुपरम्यायो १, १०४, ४
युवं रथेन विमदाय १०, ३२, ७
युवं रेभं परिचूनेरुहयथः १, ११९, ६
युवं वन्दनं निर्जनं जरव्यया १, ११९, ७
युवं वरो सुषाम्ने ८, २६, २
युवं वरुणि पीवसा १, १५२, १; तै. मा. २, ८, ६, ६
युवं विप्रस्य जरणां १०, ३९, ८
युवं शक्रा मायाविना १०, २४, ४
युवं श्यावाय रुशनीमदनं १, ११७, ८; नि. ६, ६
युवं श्रियमश्विना देवताता ४, ४४, २; अथर्व. २०, १४३, २
युवं श्रीमिर्देशनाभिः ६, ६३, ६
युवं श्वेन पेद्व इन्द्रजनं १, १६८, २
युवं श्वेन पेद्वः श्रिया १०, ३९, १०
युवं सुरायमनिना १०, १३१, ४; अथर्व. २०, १०५, ४;
वा. य. १०, ३३ २०, ७६; तै. मा. १, ४, २, १

युवं ह कृतां युवमश्विना १०, ४०, ८
 युवं ह गर्भं जगतीषु १, १५७, ५
 युवं ह धर्मं मधुमन्तमन्त्रये १, १८०, ४
 युवं ह भुज्यं युवमश्विना १०, ४०, ७
 युवं ह रंभं वृषणा १०, ३९, ९
 युवं ह स्त्री भिषजा १, १५७, ६
 युवं हि त्मा पुरुभुजेममेधतुं ८, ८६, ३
 युवं हि त्वाः स्वर्पती ९, १९, १; साम. १००१
 युवं ह्यन्नराजाव सीदतं १०, १३९, ७
 युवं ह्याकां महो रभ्युवं १, १२०, ७
 युवं कण्वाव नासत्या ८, ५, २३
 युवं कवी हः पर्यश्विनारयं १०, ४०, ६
 युवं चित्रं दधुभोजनं ७, ७४, २; साम. ७५४
 युवं व्ययानं सनवं १०, ३९, ४; मि. ४, १९
 युवं व्ययानं जरसो मुमुक्तं ७, ७१, ५
 युवं व्ययानमश्विना जरस्तं १, ११७, १३
 युवं वभिन्द्रावर्षता १, १३१, ६; वा.व. ८, ५३
 युवं वासां विष्वक् १, ११२, ३
 युवं तुष्टाव पूर्वभिरेवैः १, ११७, १४
 युवं वक्षं वृत्तमता १, १५, ६
 युवं देवा कतुना ८, ५७, १
 युवं वेपुं शयवे १, ११८, ८
 युवं नरा स्तुवते कृष्णिवाव १, ११७, ७
 युवं नरा स्तुवते पञ्चिवाव १, ११६, ७
 युवं नो वेपु वरुणा ५, ६४, ६
 युवमत्यस्वाव नक्षथो १, १८०, २
 युवमन्त्रयेऽवनीताव तसं १, ११८, ७
 युवमेतं चक्रधुः सिंधुषु ह्रवं १, १८२, ५
 युवमेतानि विवि १, ९३, ५; तै. सं. २, ३, १४, १; तै. मा. ३, ५, ७, २
 युवं पव उज्जिवायामधत्त १, १८०, ३
 युवं वेदवे पुष्टवारमश्विना १, ११९, १०
 युवं प्रत्नस्व साधथो महो वत् ३, ३८, ९
 युवं भुज्यं समुद्र आ १०, १४३, ५
 युवं भुज्युमवधिं समुद्र ७, ६९, ७; तै. मा. २, ८, ७, ८
 युवं भुज्यं भुरमानं १, ११९, ४
 युवं मित्रेयं जनं ५, ६५, ६
 युवं वृगं जागृवांसं ८, ५, ३६
 युवां वक्षैः प्रथमा १, १५१, ८
 युवां सोमेभिर्देववन्तो १, १३९, ३
 युवां ह जोषा पर्यश्विनावनी १०, ४०, ५

युवां हवन्त उभयास ७, ८३, ६
 युवाकु हि शचीनां १, १७, ४
 युवां गोतमः पुरुमीकहो १, १८३, ५
 युवां चिद्धि त्माश्विनावनु १, १८०, ८
 युवादत्तस्य धिष्ण्या ८, २६, १२
 युवानं निहर्षति कर्षि ८, ४४, २६
 युवाना पितरा पुनः १, २०, ४
 युवानो रुद्रा अजरा १, ६४, ३
 युवां देवास्त्रय ८, ५७, २
 युवां नरा पश्यमानास ७, ८३, १
 युवाभ्यां वाजिनीवस्तु ८, ५, ३
 युवाभ्यां देवी भिषणा १, १०९, ४
 युवाभ्यां मित्रावरुणोपमां ५, ६४, ४
 युवामिन्द्रवत्सं पूर्वोव ४, ४१, ७
 युवामिन्द्रस्तु पृतनासु ७, ८२, ४
 युवामिन्द्राग्नी वसुनो १, १०९, ५
 युवां पूषेवाश्विना १, १८१, ९
 युवां मृगेव वारणा १०, ४०, ४
 युवा स माकतो गणः ५, ६१, १३
 युवा युवासाः परिवीत ३, ८, ४; तै. मा. ३, ६, १, ३
 युवो भिवं परि योषावृणीत ७, ६९, ४; तै. मा. २, ८, ७, ८;
 मि. ६, ४
 युवो राजोसि सुयमासो १, १८०, १
 युवोरत्रिभिकेतति ५, ७३, ६
 युवो रथस्य परि चक्रमीयते ८, २२, ४
 युवोरश्विना वपुवे युवा सुजं १, ११९, ५
 युवो राष्टं वृहद्विम्बतिथौः ७, ८४, २
 युवोरुवा अनु भियं १, ४६, १४
 युवोरुव रथं हुवे ८, २६, १
 युवोर्जतं रोदसी ३, ५४, ३
 युवोर्दीनाय सुभरा १, ११२, २
 युवोर्यदि सकयावाक्से १०, ६१, २५
 युवोर्हि मातावितिः १०, १३२, ६
 युवमाकं हमा रथो अनु ५, ५३, ५
 युवमाकं देवा अवसाहनि ७, ५९, २
 युवमाकं बुध्ने अवां १०, ७७, ४
 युवमादत्तस्य मरुतो विचेत ५, ५४, १३
 युवमो उ नक्तं ८, ७, ६
 युवमे देवा अपि त्मसि ८, ४७, ८
 युवमेचितो मरुतो १, ३९, ८
 युवमोतो विप्रो मरुतः ७, ५८, ४

यूयं क पु नविष्टया ८, २०, १९
यूयं कृता कृत वे १, १६२, ६; वा. व. २५, २९, तै. सं.
४, ६, ८ २
यूयं रयिं मरुत ५, ५४, १४
यूयं राजानः कश्चिच्चर्वणी ८ १९, ३५
यूयं राजानमिदं जनाय ५, ५८, ४
यूयं विश्व परि पाथ १०, १२६, ४
यूयं ह रत्नं मयवस्तु धाय ७, ३७, २
यूयं हि वीर्यं तु युधिष्ठिरः ४, ५१, ५
यूयं हि हा सुदानव (०। अथा चिद्) ८, ८३, ९
यूयं हि हा सुदानव (०। कर्ता) ६, ५१, १५
यूयं हि हा सुदानवो रुद्रा ८, ७, १२
यूयं गावो मेवयथा कृशं ६, २८, ६, अथर्व. ४, २१, ६,
तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
यूयं तत्सत्यशवस १, ८६, ९
यूयं देवाः प्रभतिर्युय २, २९, २
यूयं धूर्तं प्रबुजो न १०, ७७, ५
यूयं न उमा मरुतः १, १६६, ६; ६, ३०
यूयमस्मभं धिचिज्जाम्बः ४, ३६, ८
यूयमस्माज्जयत वस्यो ५, ५५, १०
यूयं मत्तं विपम्वयः ५, ६१, १५
ये अंत्वा ये अरुयाः १, १९१, ७
ये अम्यो न सोऽप्युचिज्जाम्ब ६, ६६, २
ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा १०, १५, १४, अथर्व.
१८, २, ३५; वा. व. १९, ६०
ये अग्नेः परि जग्निरे १०, ६२, ६
ये अग्ने चन्द्र ते गिरः ५, १०, ४
ये अग्ने मेरयन्ति ते ५, २०, २
ये अग्निषु ये वाहीषु ५, ५३, ४
ये अर्वाचस्तौ १, १६४, १९; अथर्व. ९, ९, १९
ये अग्निना ये पितरा ४, ३४, २
ये के च उमा महिनो ६, ५२, १५
ये गव्यता मनसा शत्रुमाद ६, ४६, १०, अथर्व. २०, ८३, २
ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं ४, ३४, १०
ये च पूर्वं ऋषयो ये ७, २२, ९
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते ५, ३१, १३
ये चार्हन्ति मरुतः सुदानवः ८, २०, १८
ये चिदूर्ध्वं ज्ञातसाप १०, १५४, ४, अथर्व. १८, २, १५
ये चिदि त्वाष्टवयः पूर्वं १, ४८, १४
ये चिदि पूर्वं ज्ञातसाप १, १७९, २
ये चिदि मृत्युवन्धव ८, १८, २२

ये वेह पितरो ये च १०, १५, १३; वा. व. १९, ६७
ये तातृपुर्देवता १०, १५, ९; अथर्व. १८, ३, ४७;
तै. ब्रा. २, ६, १६, २; नि. ६, १४
ये ते विरहन्मवितः ४, ५४, ६
ये ते यन्माः सवित. पृथ्वांसः १, ३५, ११; वा. व. ३४, २७;
तै. सं. ७, ५, २४, १
ये ते पवित्रमूर्ध्वो २, ६१, ५; साम. ७८८
ये ते विप्र मरुतः १०, ५०, ७
ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र १, १७७, २
ये ते शुक्रासः शुचयः शुचि ६, ६, ४
ये ते शुक्रं ये तन्निधीमवर्धन् ३, ३२, ३
ये ते सन्ति दक्षान्विन. ८, १, ९
ये ते सत्य ऊर्मयो ७, ९६, ५; तै. सं. ३, १, ११, ३; नि. १०, २४
ये विंशति प्रवक्ष्यो ८, २८, १
ये त्वा देवांश्चिकं मन्वे १, १९०, ५, नि. ४, २५
ये त्वाभिन्नु न तुष्टुः ८, ६, १२; साम. १५०२; अथर्व.
२०, ११५, ३
ये त्वाहिहन्वे मयवन् ३, ४७, ४; वा. व. ३३, ६३, तै. ब्रा.
३, २०
ये देवानां वक्षिणा वक्षिणा ७, ३५, १५; अथर्व. १९, ११, ५
ये देवास इह स्यन विन्वे ८, ३०, ४
ये देवासो अभवता सुकृत्वा ४, ३५, ८
ये देवासो विन्वेकादश १, १३९, ११; वा. व. ७, १९;
तै. सं. १, ४, १०, १
ये द्रप्ता इव रोदसी ८, ७, १६
ये नः पूर्वं पितरः सोम्यासो १०, १५, ८, अथर्व. १८, ३, ४६;
वा. व. १९, ५१
ये नः सपत्ना अप ते १०, १२८, ९; अथर्व. ५, ३, १०;
वा. व. ३४, ४६; तै. सं. ४, ७, १४, ४
येन ऋते वरुणो मित्रो अर्चमा ८ १९, १६
येन उद्योतीत्याववे ८ १५, ५; साम. ८८१, अथर्व. २०, ६१, २
येन लोकाय तनवाय धाम्यं ५, ५३, १३
येन दीर्घं मरुतः १, १६६, १४
येन औरमा पृथिवी १०, १२१, ५; अथर्व. ४, २, ४;
वा. व. ३२, ६; तै. सं. ४, १, ८, ५
येन मानामज्ञितवन्त उजाः १, १७१, ५
येन वंसाम पृतनासु शर्धतः ८, ६०, १२
येन वृद्धो न शवसा ६, ४४, ३
येन मिन्धुं महीरपो ८, १२, ३, अथर्व. २०, ६३, ९
येन सूर्य उद्योतिषा १०, ३७, ४
ये नाकस्याधि रोचने १, १९, ६

येना दशममभिर्गुं ८, १२, २; अथर्व. २०, ६३, ८
 येना नवमो दध्यङ्क् २, १०८, ४; साम. ९३९
 येना पावक चक्षसा १, ५०, ६; साम. ६३७; अथर्व.
 १३, २, २१; २०, ४७, १८; वा. य. ३३, ३२;
 नि. १२, २४-२५
 येनाव तुर्वशं यदुं ८, ७, १८
 येना समुद्रमन्त्रो ८, ३, १०; अथर्व. २०, ९, ४; ४९, ७
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (१० असपत्नः) १०, १७४, ४
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (१० असपत्नः) १०, १५९, ४
 येनेमा विष्वा चक्षसा २, १२, ४; अथर्व. २०, ३४, ४
 ये पाकसांसं विहरन्त एवैः ७, १०४, ९; अथर्व. ८, ४, ९
 ये पातवन्ते अजमभिर्गिरी ८, ४६, १८
 ये पाववो मामतेवं १, १४७, ३; ४, ४, १३; तै. सं.
 १, २, १४, ५
 ये पूषतीभिर्कष्टिभिः १, ३७, २
 येभिः सुर्वमुच्यं भन्दमानः ६, १७, ५
 येभिस्तिस्रः परावतो ८, ५, ८
 येभ्यो माता मधुमत् १०, ६३, ३
 येभ्यो होत्रां प्रथमां १०, ६३, ७
 ये महो रजसो विदुः १, १९, ३
 ये मूर्ध्निः क्षितीनां ८, ६७, १३
 ये मे पञ्चाक्षतं वदुः ५, १८, ५; तै. मा. २, ७, ५, २
 ये यजन्ता व ईक्ष्वाः १, १४, ८
 ये यज्ञेय दक्षिणवा समक्ताः १०, ६२, १
 ये युध्यन्ते प्रथमेषु १०, १५४, ३; अथर्व. १८, २, १७;
 तै. मा. ६, ३, २
 ये राधांसि द्दत्तवत् ७, १६, १०
 ये यज्यन्त बहन्तुं १०, ८५, ३१; अथर्व. १४, २, १०
 ये वाजिनं परिपश्यन्ति १, १६२, १२; वा. य. २५, ३५,
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 ये वां दंतास्वभिना ८, ९, ३; अथर्व. २०, १३२, ३
 ये वावव इन्द्रमादनास ७, ९२, ४
 ये वावुधन्त पार्थिवा ५, ५२, ७
 ये वृक्षणासो अधि क्षमि ३, ८, ७
 ये वृक्षा घोरवर्षसः १, १९, ५
 येवां विवाधि रोदसी ५, ६१, १२
 येवामजेषु पृथिवी १, ३७, ८
 येवामर्षो न सप्रथो ८, २०, १३
 येवामावाध क्षमिम ८, २३, ३
 येवामिका वृत्तहस्ता ७, १६, ८
 ये सक्तासो हविरदो १०, १५, १०; अथर्व. १८, ३, ४८

ये सवितुः सत्यमवस्व १०, ३६, १३; तै. मा. २, ८, ६, ४
 ये सोमास परावति (०। ये वादः) ९, ६५, २२; साम. ११६३
 ये सोमामः परावति (०। सर्वासां) ८, ९३, ६; अथर्व.
 २०, ११०, ३
 ये स्तोत्रभ्यो गोभ्राम् २, १, १६; २, १३
 ये स्था मनोर्यजियास्ते १०, ३६, १०
 ये ह त्ये ते सहमाना ४, ६, १०
 ये हरी मेघबोधया मन्त्रनः ४, ३३, १०
 यो अग्निं हव्यदातिभिः ८, १९, १३
 यो अग्निः कव्यवाहनः १०, १६, ११; वा. य. १९, ६५
 यो अग्निः कव्याप्रविशे १०, १६, १०; अथर्व. १२, २, ७
 यो अग्निः सप्तमानुषः ८, ३९, ८
 यो अग्निं तन्वो दमे ८, ४४, १५
 यो अग्निं देववीतये १, १२, ९; साम. ८४६
 यो अग्नीषोमा हविषा १, ९३, ८; तै. मा. २, ८, ७, ९
 यो अत्य इव मृज्यते ९, ४३, १
 यो अद्वाज्योतिषि १०, ५४, ६
 यो अद्विभिर्प्रथमजा कृता ६, ७३, १; अथर्व. २०, ९०, १
 यो अश्वरेषु शन्तम १, ७७, २
 यो अनिधमो दीदयत् १०, ३०, ४; अथर्व. १४, १, ३७;
 नि. १०, १९
 यो अपाचीने तमसि ७, ६, ४
 यो अप्सु चन्द्रमा इव ८, ८२, ८
 यो अप्स्वा धुविना देव्येन २, ३५, ८
 यो अयो मर्तमोजनं १, ८१, ६
 यो अश्वस्य दधिक्राव्णो ४, ३९, ३
 यो अश्वानां यो गवां गोपति १, १०१, ४; नि. ५, १५
 यो अश्वेभिर्वहते ८, ४६, २६
 यो अश्वो अश्वं तृषु १०, ७९, ५
 यो अस्मै प्रंस उत वाव ५, ३४, ३; नि. ६, १९
 यो अस्मै हविषाविधन् ६, ५४, ४
 यो अस्मै हव्यदातिभिः ८, २३, २१
 यो अस्मै हव्यैर्वृत् २, २६, ४
 यो अश्व वारे रजसाः १०, १८७, ५; अथर्व. ६, ३४, ५
 योगक्षेमं व आदावाहं १०, १६६, ५
 यो गर्भमोचयीनां ७, १०२, २; तै. मा. २, ४, ५, ६;
 तै. मा. १, २९, १
 यो गृजतामिदासियाधिः ६, ४५, १७
 योगे-योगे तवस्वरं १, ३०, ७; साम. १६३, ७४३; अथर्व.
 २०, २६, १; वा. य. ११, १४; तै. सं. ४, १, २, १
 यो जनान्महिषीं इवा १०, ६०, ३

यो जागार तस्यः ५, ४४, १४; साम. १८२६
 यो जात एव प्रथमो २, १२, १; अथर्व. २०, ३४, १;
 तै. सं. १. ७, १३, २; नि. ३, २१; १०, १०
 यो जिनाति न जीयते ९, ५५, ४; साम. ९७८
 यो दग्नेभिर्हव्यो यज १०, ३८, ४
 यो दुष्टो विश्ववारः अवाच्य ८, ४६, ९
 यो देवो देवतमो ४, २२, ३
 यो देहो अनमयद्रव्यैः ७, ६, ५; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
 योद्धासि क्वा शवसो ८, ८८, ४
 यो भर्ता भुवनानां ८, ४१, ५
 यो धारवा पावकया २, १०१, २; साम. ६९८
 यो ध्वितो योऽधृतो ८, ३३, ६
 यो न भागो अम्वेनो भराति ५, ३, ७
 यो न इदमिदं पुरा ८, २१, ९; साम. ४००; अथर्व.
 २०, १४, ३; ६२, ३
 यो न इन्द्रः पितरो ह्यसुपीतः ८, ४८, १२
 यो न इन्द्राभितो जनो १०, १३३, ४
 यो न इन्द्राभिदासति १०, १३३, ५; अथर्व. ६, ६, ३
 यो नः कश्चिद्विरिञ्चति ८, १८, १३
 यो नः पिता जनिता यो १०, ८२, ३; अथर्व. २, १, ३;
 वा. य. १७, २७; तै. सं. ४, ६, २, १; तै. ब्रा.
 १०, १, ४
 यो नः पूषजघो वृकः १, ४२, २
 यो नः शम्भपुराविधा ८, ८०, २
 यो नः सनुष उत २, ३०, ९
 यो नः सनुषो अभिदामद् ६, ५, ४
 यो नः स्वो भरणो यज ६, ७५, १९; साम. १८७२
 यो नम्वान्वनमन् २, २४, २
 यो नार्मरं महवसुं २, १३, ८
 योनिमेक आ ससाद् ८, २९, २
 योनिह इन्द्र निषदे १, १०४, १; नि. १, १७
 योनिह इन्द्र सवने ७, २४, १; साम. ३१४
 यो नो अग्ने भरिषो १, १४७, ४
 यो नो अग्ने दुरेव आ १, १६, ३१
 यो नो अग्नेभिदासति १, ७९, ११
 यो नो दाता वसूनां ८, ५१, ५
 यो नो दाता स नः पिता ८, ५२, ५
 यो नो दास आर्यो वा १०, ३८, ३
 यो नो देवः परावतः ८, १२, ६
 यो नो मरुतो अभि दुर्हणावुः ७, ५९, ८; अथर्व. ७, ७७, २;
 तै. सं. ४, ३, १३, ३

यो नो मरुतो वृकताति २, ३४, ९
 यो नो रसं दिप्सति पितृवो ७, १०४, १०; अथर्व. ८, ४, १०
 यो मङ्गणे सुमतिमायजाते ७, ६०, ११
 यो भानुभिर्विभावा १०, ६, २
 यो भूविष्टं नासत्याम्बां ५, ७७, ४
 यो भोजनं च वयसे २, १३, ६
 यो म इति प्रबोचति ५, २७, ४
 यो म इमं चिदु त्मना ८, ४६, २७
 यो मर्त्येवमृत जातावा ४, २, १
 यो मा पाकेन मनसा चरन्तं ७, १०४, ८; अथर्व. ८, ४, ८
 यो मावातुं यातुधानेत्याह ७, १०४, १६; अथर्व. ८, ४, १६
 यो मित्राव वरुणायाविधज १, १३६, ५
 यो मूकयाति चक्रुषे चिदा ७, ८७, ७
 यो मे धेनूनां शतं ५, ६१, १०
 यो मे राजन्युज्यो वा २, २८, १०
 यो मे शता च विंशति च ५, ७७, २
 यो मे हिरण्यसंरसो ८, ५, ३८
 यो वजाति वजात इन् ८, ३१, १
 यो वज्रस्य प्रसाधनः १०, ५७, २; अथर्व. ६, २, ६०
 यो वज्रो विश्वतस्तन्मुभिः १०, १३०, १
 यो रक्षांसि निर्वृति १०, १८७, ३; अथर्व. ६, ३४, २
 यो रक्षांसि विममे पार्थिवानि ६, ४९, १३
 यो रघस्य चोदिता २, १२, ६; अथर्व. २०, ३४, ६
 यो रयिवो रयिन्तमो ६, ४४, १; साम. ३५१
 यो राजन्य कृतनिभ्यो २, २७, १२
 यो राजा चर्षणीनां याता ८, ७०, १; साम. २७३; ९३३;
 अथर्व. २०, ९२, १६; १०५, ४
 यो रावो अवनिर्महान् (०। तमिन्द्रम्) ८, ३२, १३
 यो रावो अवनिर्महान् (०। तस्मा इन्द्राय) १, ४, १०
 अथर्व. २०, ६८, १०
 यो रेवाभ्यो अग्नीवहा १, १८, २; वा. य. ३, २९;
 नि. ३, २६
 यो रोहितौ वाजिनौ ५, ३६, ६
 यो वः शिवतमो रमः १०, ९, २; साम. १८३८, अथर्व.
 १, ५, २; वा. य. ११, ५१; ३६, १५; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ७, ४, १९, ४; तै. ब्रा. ४, ४२, ४;
 १०, १, ११
 यो वः सुनोत्यभिविष्टे ४, ३५, ६
 यो वः सेनानीर्महतो १०, ३४, १२
 योऽवरं वृजने विश्वधाविभु २, २४, ११
 यो वर्धन ओषधीनां यो अपाः ७, १०१, २

यो वां वज्रेभिरावृतो ८, २६, १३
 यो वां यज्ञैः शक्तमानो १, १५१, ७; नि. ६, ८
 यो वां यज्ञो नामस्य ७, ७०, ६
 यो वां रजांस्यग्निना ८, ७३, १३
 यो वां रथां नृपती भस्ति वो ७, ७१, ४
 यो वाचते ददाति सुनुरं १, ४०, ४
 यो वां गर्तं मनसा ७, ६४, ४
 यो वाचा विवाचो १०, २३, ५, अथर्व. २०, ७३, ६
 यो वां नासत्यावृषि ८, ८, १५
 यो वामश्विना मनसो १, ११७, २
 यो वासुदेवचक्षमं ८, २६, १४
 यो वामृजवे क्रमणाय ६, ७०, ३
 यो वां परिजमा सुवृद्ध १०, ३९, १
 यो विश्वतः सुप्रतीकः १, ९४, ७; नि. ३, ११
 यो विश्वस्य जगतः १, १०१, ५
 यो विश्वा दयते वसु ८, १०३, ६; साम. ४४, १५८३
 यो विश्वाम्यभि व्रता ८, ३२, २८
 यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पर्वद) १०, १८७, ४;
 अथर्व. ६, ३४, ४
 यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पूषा) ३, ६२, ९
 यो वृत्राय मिनमत्रा २, ३०, २
 यो वेदिष्ठो अय्यधियु ८, २, २४
 यो वो देवा वृत्स्तुना ६, ५२, ८
 यो वो वृताभ्यो अकृणोद् १०, ३०, ७
 यो व्यंसं जाह्नवाणेन १, १०१, २
 यो व्यतीरफाणवत् ८, ६९, १३; अथर्व. २०, ९२, १०
 यो हत्वाहिमरिणात् २, १२, ३; अथर्व. २०, ३४, ३
 यो ह वां मधुमो हतिः ८, ५, १९
 यो हत्वाभ्यैर्यता मधुर्हितः ८, १९, २४
 यो ह ख वां रथिरा ७, ६९, ५; तै. सं. २, ८, ७, ८
 यो होता सीप्रथमो १०, ८८, ४; नि. ५, ३
 यो ते आनो वम रक्षितारो १०, १४, ११; अथर्व. १८, २, १२;
 तै. भा. ६, ३, १
 रक्षा जो भस्ते तव ४, ३, १४
 रक्षा जु नो अरुहः ९, २९, ५
 रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्षि १०, ८७, १; अथर्व. ८, ३, १;
 तै. सं. १, २, १४, ६
 रक्षोहा विश्वचर्वणिः ९, १, २; साम. ६२०; वा. व. २६, २६
 रण्यः संदृष्टो पितृमान् १०, ६४, ११
 रथं वाप्तं कुह १०, ४०, १

रथं वृजते मक्तः कुमे ५, ६३, ५; तै. भा. २, ४, ५, ३;
 नि. ४, १९
 रथं वे चक्रुः सुवृत्तं नरेष्वां ४, ३३, ८
 रथं वे चक्रुः सुवृत्तं सुचेनसो ४, ३६, २
 रथं वामनुगावसं ८, ५, ३४
 रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीक्षुम् ८, ५, २८
 रथं हिरण्यवन्धुरं हण्डवावृ ४, ४६, ४
 रथं जु माक्तं वयं ५, ५६, ८; नि. ११, ५०
 रथवाहनं हविरस्य ६, ७५, ८; वा. व. २९, ४५; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३
 रथानां न वेऽराः १०, ७८, ४
 रथाव नावमुतनो १, १४०, १२
 रथिरासो हरयो वे ते अग्नि ८, ५०, ८
 रथीतमं कपर्दिनं ६, ५५, २
 रथीव कक्षयाशौ ५, ८३, ३
 रथे तिष्ठत्ययति वाजिनः ६, ७५, ६; वा. व. २९, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ६, २; नि. ९, १६
 रथेन-पृथुपाजसा ४, ४६, ५
 रथेष्वावाप्यर्वचः ८, ४, १३
 रथो न वातः भिक्कमिः १, १४१, ८
 रथो वो वां त्रिवन्धुरो ८, २२, ५
 रदत्पथो वक्त्रः सुवीर्य ७, ८७, १
 रपत्कविमिन्द्रार्कसातो १, १७४, ७
 रपत्रन्धवीर्या १०, ११, २; अथर्व. १८, १, १९
 रमध्वं मे वचसे सोम्याय ३, ३३, ५; नि. २, २५
 रविं सुकर्म स्वपत्यं १, ११६, १९
 रविं दिवो बुधितरो ४, ५१, १०
 रविं नक्षत्रमग्निं ९, ४, १०; साम. १०५६
 रविर्न चित्रा सूर्यो १, ६६, १
 रविर्न यः पितृवित्तो १, ७३, १
 ररे हव्यं मतिभिर्वह्निवानां ७, ३९, ६
 रश्मीरिव वच्छतमध्वरौ ८, ३५, २१
 रसं ते मित्रो अर्धमा ९, ६४, २४; साम. १०७८
 रसावचः पयसा पिब्यमान ९, ९७, १४; साम. ८०७
 राकामहं सुहवां सुवृत्ती कुत्रे २, ३२, ४; अथर्व. ७, ४८, १;
 तै. सं. ३, ३, ११, ५; नि. ११, ३१,
 राजन्तमध्वराणां १, १, ८; वा. व. ३, २३; तै. सं.
 १, ५, ६, २
 राजानावनमिषुहा २, ४१, ५; साम. ९११
 राजानो न प्रवृत्तिभिः ९, १०, ३; साम. ११२१
 राजा मेधाभिरिवते ९, ६५, १६; साम. ८३३

राजा राष्ट्राणां पेशो नदीनां ७, ३४, ११
 राजा समुद्रं नद्यो ९, ८६, ८
 राजा सिन्धुनामवासिष्ठ ९, ८९, २
 राजा सिन्धुनां पशते पतिः ९, ८६, ३३
 राजेव हि जनिभिः ७, १८, २
 राजो नु ते वरुणस्य १, ९१, ३; ९, ८८, ८
 राशिं बहामरक्षसं हवामहे ८, १०१, ८
 रात्रीभिरस्मा बहभिः १०, १०, ९, अथर्व. १८, १, १०
 रात्री वयस्यदायसी १०, १२७, १; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 रावः समुद्रोऽस्तुरो ९, ३३, ६; साम. ८७१
 रायस्कामो वज्रहस्तं ७, ३२, ३
 रायस्पृधिं स्वधावो १, ३६, १२
 राया वयं ससतामो ४, ४२, १०; वा. य. ७, १०
 राया हिरण्यया मतिः ७, ६६, ८; साम. १०६८
 राये नु यं जज्ञु रोदसी मे ७, ९०, ३; वा. य. २७, २४;
 तै. ब्रा. २, ८, १, १
 रायो धारास्वावृण ६, ५५, ३
 रायो बुधः संगमनो वसुनां यज्ञस्य १, ९६, ६
 रायो बुधः संगमनो वसुनां विद्या कृपाभिः १०, १३९, ३;
 अथर्व. १०, ८, ४९; वा. य. १२, ६६, तै. सं.
 ४, २, ५, ४
 रारन्धि सवनेषु ण ३, ४१, ४; अथर्व. २०, २३, ४
 रासि क्षवं रासि मित्र २, ११, १४
 रिकावसः सत्यतीरवृक्षा ६, ५१, ४
 रुद्रा रुद्रा चिद्रक्षसः ९, ९१, ४
 रुद्रस्य वे भीकुरुषः सन्ति ६, ६६, ३
 रुद्राणामेति प्रदिशा १, १०१, ७
 रुदन्ति भीमो वृषभः ९, ७०, ७
 रुद्राष्टमा रुद्राती १, ११३, २; साम. १७५०; नि. २, २०
 रूपं रूपं प्रतिक्रपो बभूव ६, ४७, १८
 रूपरूपं मघवा बोमवीति ३, ५३, ८
 रेभद्वज्र जनुषा पूर्वः १०, ९२, १५
 रेवर्मानः सधमाद १, ३०, १३; साम. १५३; १०८४, अथर्व.
 २०, १२२, १; तै. सं. १, ७, १३, ५; २, २, १२, ८;
 ४, १४, ४
 रेवद्वयो वधाये १, १५१, ९
 रेवो हवेवत स्तोता ८, २, १३; साम. १८०४; तै. सं.
 २, २, १२, ८
 रेव्यासीदनुदेवी १०, ८५, ६; अथर्व. १४, १, ७
 रोदसी आ वदता १, ६४, ९
 रोहिण्याया १, १००, १६

रोहितं मे पाकस्थामा ८, ३, २२
 रंसगेव पूषया १०, १०६, ५
 रंस्व विद्या वार्याणि ७, १७, ५
 रंस्वा नो वार्या पुरु ८, २३, २७
 रक्ष्यन्तीवेदा ६, ७५, ३; वा. य. २९ ४०; तै. सं. ४, ६, ६, १;
 नि. ९, १८
 रक्षो दीर्घप्रमथनीयो ८, २५, २०
 रक्षोविदं वाचमुदीरयन्ती ८, १०१, १६
 रक्ष्यन्ते वां ककुदासो १, ४६, ३; साम. १७३०
 रक्षं यज्ञं सुहनाय १०, १०५, ७
 रक्षमको विभति ८, २९, ४
 रक्षेण हि वृत्रहा वृत्र १०, १११, ६
 रक्षा सुनो सहसो ६, १३, ६
 रक्षा हि सुनो अस्व प्रसहा ६, ४, ४; तै. सं. १, ३, १४, ७
 रधी वृत्रं मरुत १, १६५, ८; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
 रधीविन्द्रो वरणिक्त्व ६, २७, ५
 रधीर्हि दस्युं धनिनं धनेन १, ३३, ४
 रधुरिषं पतिमिच्छन्त्यति ५, ३७, ३
 रधेन दस्युं प्र हि ५, ४, ६
 रधेर्दुःशांसो अप १, ९४, २
 रधस्पति पवमान ९, ५, १०
 रधस्पतिरवसृजन्नुप २, ३, १०
 रधस्पते रशनया नियुवः १०, ७०, १०; नि. ६, ७
 रधस्पतेऽवसृजोप देवान् ३, ४, १०, ७, २, १०; वा. य.
 २७, २१; तै. सं. ४, १, ८, ३
 रधस्पते वीद्वंगो हि भूयाः ६, ४७, २६; अथर्व. ६, १२५, १;
 वा. य. २९, ५२; तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. २, ५; ९, १२
 रधस्पते शतवहसो ३, ८, ११; तै. सं. १, ३, ५, १
 रनीवानो मम वृताम १०, ४७, ७
 रने न वा यो ग्यधाभि १०, २९, १; अथर्व. २०, ७६, १;
 नि. ६, २८
 रनेम तद्धोत्रया १, १३२, ७
 रनेम पूर्वोरवो १, ७०, १
 रनेषु जातुर्मनषु १, ६७, १
 रनेषु द्यन्तरिक्ष ततान ५, ८५, २; वा. य. ४, ३१; तै. सं.
 १, २, ८, १
 रनोति हि सुगन् १, १३३, ७; अथर्व. २०, ६७, १
 रन्वस्व माकृतं गणम् १, ३८, १५
 रन्वस्ववातो अभि ९, ८९, ७
 रपन्ति मरुतो मिहं ८, ७, ४
 रपुर्बु ताविकितुवे ६, ६६, १

वज्रोभिः पुत्रमयुवो ४, १९, ९; नि. ३, २०
 वयं वो वृक्षवर्हिषो ८, २७, ७
 वयं शूरभिरस्तुभिः १, ८, ४; अथर्व. २०, ७०, २०
 वयं सोम जने तव १०, ५७, ३; वा. य. ३, १६; तै. आ.
 १, ४, १, ७; ३, ७, १४, ३
 वयं हि ते अममहि १, ३०, २२
 वयं हि त्वा वम्भुमस्तं ८, २१, ४
 वयं हि वा इवामह उक्षयन्तो ८, २३, ९
 वयं हि वा इवामहे विपम्यवो ८, ८७, ३
 वयः सुपर्णा उप सेतुः १०, ७३, १२; साम. ३१९, तै. आ.
 २, ५, ८, ३; तै. आ. ४, ४२, ३; नि. ४, ३
 वयं धृत्वा सुतावन्त ८, ३३, १; साम. ५३१, ८६४;
 अथर्व. २०, ५२, १, ७७, १४
 वयं धा ते अवि रममि ८, ३२, ७; साम. २३०
 वयं धा ते अपूर्वम् ८, ६६, ११
 वयं धा ते ये हन् ८, ६६, ६३
 वयं धिहि वा जरितार. १, १८०, ७
 वयं जवेम रवणा युजा वृत् १, १०२, ४; अथर्व. ७, १०, ४
 वयं न इन्द्र लोमेभिः ८, ५५, ८
 वयं न पुभिः पुरुहुत मम्ये ९, ६९, १३
 वयं तहः सखाज ८, २७, २०
 वयं ते अग्न उक्तेर्विधेम ५, ४, ७
 वयं ते अग्न ममिधा विधेम ७, ६४, २
 वयं ते अग्न गरिमा ३, १४, ५; वा. य. १८, ७५
 वयं ते अग्न वृत्रहन् वसो २, ९८, ५; साम. १२३९
 वयं ते अग्न वृत्रहन् विद्याम ८, २४, ८
 वयं ते अस्यामिन्द्र युम्नहूतो ६, २६, ८
 वयं ते त इन्द्र ये च देव ७, ३०, ४
 वयं ते त इन्द्र ये च नरः ५, ३३, ५
 वयं ते वय इन्द्र विहि २, २०, १
 वयं नाम प्र जवामा वृत्तस्य ४, ५८, २; वा. य. १७, ९०,
 तै. आ. १०, १०, २
 वयमग्ने अर्चता २, २, १०
 वयमग्ने वयुवाम स्तोता ५, ३, ६
 वयमग्नेन्द्रस्य मेधा १, १६७, १०
 वयमिन्द्रः सुदानवः ८, ८३, ६
 वयमिन्द्र स्वायवः सखितं १०, १३३, ६
 वयमिन्द्र स्वायवोऽभि प्र जोनुमां ७, ३१, ४; साम. १३२;
 अथर्व. २०, १८, ४
 वयमिन्द्र स्वायवो इविमन्तो ३, ४१, ७; अथर्व. २०, २३, ७
 वयमिन्द्र रवे सखा ४, ३१, ४

वयमु त्वा गृहपते जनानां ६, १५, १९; तै. आ. ३, ५, १२, १
 वयमु त्वा तन्निर्धा ८, २, १६; साम. १५७, ७१९;
 अथर्व. २०, १८, १
 वयमु त्वा दिवा सुते ८, ६४, ६
 वयमु त्वा पयस्यते ६, ५३, १; तै. सं. १, १, १४, २
 वयमु त्वा मपूर्यं ८, २१, १; साम. ४०८, ७०८; अथर्व.
 २०, १४, १; ६२, ६
 वयमु त्वा मतकनां ८, २२, १२
 वयमनमिदा ह्यो ८, ६६, ७; साम. २७२; १६९१; अथर्व.
 २०, ९७, १
 वयं मित्रस्यावमि ५, ६५, ५
 वयश्चिने पतात्रिणो १, ४९, ३; साम. ३६७
 वया इदमं अग्नयस्ते १, ५९, १
 वयो न ये अग्नीः ५, ५९, ७
 वयो न वृक्षं सुपलाशं १०, ४३, ४; अथर्व. २०, १७, ४
 वरा वृत्रेवनासो हिरण्यं. ५, ६०, ४
 वरिवो धातमो भव ९, १, ३; साम. ६९१
 वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे ६, ४७, ९
 वरिष्ठो अस्व दक्षिणां ६, ३७, ४
 वरुण वो रिगादसं ५, ६४, १
 वरुणः प्राविता भुवन् १, २३, ६; साम. ७९५; वा. य.
 ३३, ४६
 वरुणो मित्रो अर्यमा ८, २८, २
 वरेधे अग्निमातपो ८, ७३, ८
 वर्धन्तीमापः पन्था १, ६५, ४
 वर्धस्वा सु पुरुहुत ८, १३, २५
 वर्धाणं यज्ञ उत ६, ३८, ४
 वर्धाण्यं विश्वं मरुतः ६, १७, ११
 वर्धाण्यं पूर्वीः क्षपो १, ७०, ७
 वर्धिष्ठ क्षत्रा उरुचक्षसा ८, १०१, २
 ववक्ष इन्द्रो अमितं ४, १६, ५; अथर्व. २०, ७७, ५
 ववक्षुरस्व केतवो ८, १२, ७
 ववाजा सीमनदतीः ३, १, ६
 ववासो न ये स्वजास्वतवसः १, १६८, २
 ववट् ते विष्णवासा ७, ९९, ७; १००, ७; साम. १६२७;
 तै. सं. २, २, १२, ४
 वसां राजानं वसति ५, २, ६
 वसिष्ठ इ वरुणो ७, ८८, ४
 वसिष्ठानः पितृवत् १०, ६६, १४
 वसिष्ठा हि मित्रेभ्य १, २६, १
 वसुं न विप्रमहसं १०, १२२, १

वसुरभिर्बभूव ५, २४, २; साम. ११०८; वा. व.
३, २५, १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८
वसुषुपतिर्हि कं ८, ४४, २४; तै. सं. १, ४, ४६, २
वसुनां वा चर्कष १०, ७४, १
वसु रुद्रा पुरुमन् १, १५८, १
वसोरिन्द्रं वसुपतिं १, ९, ९; अथर्व. २०, ७१, १५
वसुषो इन्द्रासि मे पितुः ८, १, ६; साम. २९२
वसुषी ते अग्ने संदधिः ६, १६, २५
वह कुत्समिन्द्र वरिमन् १, १७४, ५
वहमिह सीमन्मसो ६, ६४, ३
वहन्तु त्वा मनोबुधो ४, ४८, ४
वहन्तु त्वा रथेहा ८, ३३, १४
वह्निर्भूमिर्हिरन् ४, १३, ४; तै. मा. २, ४, ५, ४
वाङ्मि यशसं विदधस्व १, ६०, १
वाचं सु मित्रावरुणाविराव ५, ६३, ६; तै. मा. २, ४, ५, ४
वाचमष्टापदीमहं ८, ७६, १२; साम. ९९०; अथर्व.
२०, ४२, १
वाचस्पतिं विश्वकर्माणं १०, ८१, ७; वा. व. ८, ४५, १७, २३;
तै. सं. ४, ६, २, ५
वाचो जम्तुः कवीनां २, ६७, १३
वाजयन्त्रि नू रथान् २, ८, १
वाजिनीवती सुर्वस्व यो ७, ७५, ५
वाजिन्तमाय सङ्गसे १०, ११५, ६
वाजी वाजेषु धीवते ३, २७, ८; साम. १४७८
वाजेभिर्नो वाजसाता १, ११०, ९
वाजेवाजेऽवत वाजिनो नः ७, ३८, ८; वा. व. ९, १८;
२१, ११; तै. सं. १, ७, ८, २; ४, ७, १२, १
वाजेषु सासहिर्मेव ३, ३७, ६; अथर्व. २०, १९, ६
वाजो जु ते सवसस्वात्मन्तं ५, १५, ५
वाजवसि वाजिनीना १०, ५६, ३
वात भा वातु मेवचं १०, १८६, १; साम. १८४, १८४०;
तै. मा. २, ४, १, ८; तै. मा. ४, ४२, २; नि.
१०, ३५
वातविधो मरुतो बर्धन् ५, ५७, ४
वातस्य नु महिमानं १०, १६८, १
वातस्य परमजीविता ५, ५, ७
वातस्य युक्तान्पुत्रान्ब्रह्मिद् ५, ३१, १०
वातस्याधो वायोः सखा १०, १३६, ५
वातासो न ये पुनरो १०, ७८, ३
वातेवाजुर्वा नक्षेत्रीभिः २, ३९, ५
वातोवधुत इधियो १०, ९१, ७; साम. ९८३

वामं वामं त आदुरे ४, ३०, २४; नि. ६, ३१
वामं नो अस्त्वर्धमन् ८, ८३, ४
वाममद्य सवितर्वामम् ६, ७१, ६; वा. व. ८, ६; तै. सं.
१, ४, २३, १; २, २, १२, २
वामस्य हि प्रचेतसो ८, ८३, ५
वामी वामस्य भूतयः ६, ४८, २०
वाच उक्थेभिर्जरन्ते १, २, २
वाचवा वाहि दर्शतेने १, २, १; नि. १०, २
वाचवा वाहि वीतवे ५, ५१, ५
वाचविन्द्रश्च चेतयः १, २, ५
वाचविन्द्रश्च कुम्भिना ४, ४७, ३; साम. १६३०
वाचविन्द्रश्च कुम्भत १, २, ६
वाचुरसमा उपामन्थत् १०, १३६, ७
वाचुर्न वो नियुत्वा ९, ८८, ३
वाचुर्बुक्ते रोहिता १, १३४, ३
वाचो तव प्रयुचती १, २, ३
वाचो वाहि सिवा विधो ८, २६, २३
वाचो वे ते सहजिनो २, ४१, १; वा. व. २७, ३२
वाचो शतं हरीणां ४, ४८, ५; तै. सं. २, २, १२, ७
वाचो जुको अवामि ते ४, ४७, १; साम. १६२८; वा. व.
२७, ३०; तै. मा. २, ४, ७, ६
वाणं त्वा वर्यामिः ८, ९८, ८; साम. ७११; अथर्व.
२०, १००, २
वार्धहत्याय शवसे ३, ३७, १; अथर्व. २०, १९, १; वा. व.
१८, ६८; तै. मा. २, ५, ६, १
वावर्त. एषा रावा १०, ९३, १३
वाचसाना विवस्वती १, ४६, १३
वाचुधान उप जवि ८, ६, ४०
वाचुधानः सवसा भूर्वाजाः १०, १२०, २; वे. मा. १, १२;
साम. १४८४; अथर्व. ५, २, २; २०, १०७, ५
वाचुधानस्य ते वचं ८, १४, ६; अथर्व. २०, २७, ६
वाचुधानाव दूर्ध्वे ९, ४२, ३
वाचुधाना जुभस्पती ८, ५, ११
वाचुधानो मरुससेन्द्रो ८, ७६, ३
वासीमंश वरिमतो ५, ५७, २
वासीमेको विभर्ति ८, २९, ३
वाजा अर्धेन्दीम्बो ९, १३, ७; साम. ११९३
वाजेव विजुग्मिमाति १, ३८, ८; तै. सं. ३, १, ११, ५
वासवसीव वेधसस्त्वं नः ७, ३७, ६
वाकोज्यते भुवा रथूना ८, १७, १४; साम. २७५
वाकोज्यते प्रतरनो ७, ५४, २

वाक्कोष्यते प्रति जानीहि ७, ५४, १; तै. सं. ३, ४, १०, १
 वाक्कोष्यते शग्मया संसदा ७, ५४, ३; तै. सं. ३, ४, १०, १
 वाहिहो वा हवानो ८, २६, १६; नि. ५, १
 वि क्रोशनासो १०, २७, १८
 वि च त्वावो ऋतजात १, १८९, ६
 विम्रस्तो दुरिता पुरु ९, ६२, २; साम. ८३१
 वि चक्रमे पृथिवीमेव ७, १००, ४; तै. मा. २, ४, ३, ५
 वि चिद् वृत्रस्य दोषतो ८, ६, ६; साम. १६५२; अथर्व. २०, १०७, ३
 वि वेदुष्यन्त्यग्निना ७, ७०, ४
 वि जनाम्भवावाः १, ३५, ५; तै. मा. २, ८, ६, २
 वि जयुषा रथ्या या ६, ६२, ७
 वि जानीह्यावा १, ५१, ८
 वि जिहीष्व वनस्पते ५, ७८, ५
 विजेचकृदिन्द्र इव १०, ८४, ५; अथर्व. ४, ३६, ५; नि. ६, २२
 वि उधोतिषा वृहता भाति ५, २, ९; अथर्व. ८, ३, २४.
 तै. सं. १, २, १४, ७; नि. ४, १८
 वि तद्यथुरकणयुरिभरयैः ६, ६५, २
 वि तन्वते धियो अस्मा अपां ५, ४७, ६
 वि तर्तुर्वन्ते मघवन् ८, १, ४; अथर्व. २०, ८५, ४
 वि तिष्ठन् मरुतो ७, १०४, १८; अथर्व. ८, ४, १८
 वि ते वज्रासो अस्थिरन् १, ८०, ८
 वि ते विष्णुश्चानजूनामो ६, ६, ३; तै. सं. ३, ३, ११, १
 विम्रक्षणः समृतौ चक्रमाम ५, ३४, ६
 वि त्वदापो न पर्वतस्य ६, २४, ६; साम. ६८
 वि त्वा ततस्ते मिथुना १, १३१, ३; अथर्व. २०, ७२, २; ७५, १
 वि त्वा नरः पुरुषा १, ७०, १०
 विद्वान्पूर्य नष्टं ८, ७२, ६
 विद्वद्दी सरमा ३, ३१, ६; वा. य. ३३, ५९; तै. मा. २, ५, ८, १०
 विद्वन्तीमन्न नरां १, ३७, ४
 विदा चिन्तु महान्तो ५, ४६, ६३
 विदा दिवो विष्णुश्चामिमुकयैः ५, ४५, ६
 विदा देवा अघानां ८, ४७, २
 विद्वानासो जन्मनो ४, ३४, २
 विदुः पृथिव्या दिवो ७, ३४, २; तांज्य मा. १, २, ९
 वि दुर्गा वि द्विषः पुरः १, ४१, ३
 विदुष्टे अस्य वीर्यस्य १, ६३६, ४; अथर्व. २०, ७५, २
 विदुष्टे विद्या भुवनानि ४, ४२, ७
 विद्वद्दामि चिद्विद्वो ६, ४५, २

विद्या ते अग्ने त्रेधा १०, ४५, २; वा. य. १२, १९; तै. सं. ४, २, २, १
 विद्या सखित्वमुत ८, २१, ८; नि. ६, १७
 विद्या हि ते पुरा वयं ८, ७५, १६; तै. सं. २, ६, ११, ४
 विद्या हि त्वा मुविकूर्मि ८, ८१, २; साम. ७९९
 विद्या हि त्वा धनंजयं वाजेषु ३, ४२, ६; अथर्व. २०, २५, ६
 विद्या हि त्वा धनंजयमिन्द्र ८, ४५, १३
 विद्या हि त्वा वृषन्तमं १, १०, १०
 विद्या हि यस्ते अद्विषः ८, ९२, १८
 विद्या हि रुद्रेयाणां ८, २०, ३
 विद्या ह्यस्य वीरस्य ८, २, २१
 विद्यामादित्या भवन्तो २, २७, ५
 वि द्यामेवि रजस्पृधु १, ५०, ७; अथर्व. १३, २, २२;
 २०, ४७, १९; नि. १२, २३
 विद्युनो उधोतिः परि ७, ३३, १०
 विद्युदस्ता अभिषवः ८, ७, २५
 विद्युदया मरुत ३, ५४, १३
 विद्युज्जया पतन्ती १०, ९५, १०; नि. ११, ३६
 विद्युन्महसो नरो ५, ५४, ३
 विद्वां अग्ने वयुनानि १, ७२, ७
 विद्वांसाविद्वदुरः पृच्छेन् १, १२०, २
 वि द्वीपानि पापतन् ८, २०, ४
 वि द्वेषांसीनुहि वर्धयेकां ६, १०, ७
 विधुं वज्राण समने १०, ५५, ५; साम. ३२५; १७८२;
 अथर्व. ९, १०, ९; तै. मा. ४, २०, १; नि. १४, १८
 विधेम ते परमे जन्मजग्मे २, ९, ३; वा. य. १७, ७५;
 तै. सं. ४, ६, ५, ४
 वि न इन्द्रमृधो जहि १०, १५२, ४; साम. १८६८;
 अथर्व. १, २१, २; वा. य. ८, ४४, १८, ७०;
 तै. सं. १, ६, १२, ४; नि. ७, २
 वि नः पथः सुविताय १, ९०, ४
 वि नः सहस्रं क्षुरुधो ७, ६२, ३
 वि नो देवासो अग्रुहो ८, २७, ९
 वि नो वाजा ऋभुक्षणः ४, ३७, ७
 वि पथो वाजसातये ६, ५३, ४
 विपश्चिते पवमानाय ९, ८६, ४४; साम. १६१५; तै. मा. ३, १०, ८, १
 वि पाजसा पृथुना ३, १५, १; वा. य. ११, ४९; तै. सं. ४, १, ५, १
 वि विमोरहिमावस्य इहहा ६, २०, ७
 वि वृषज्जायया ६, ५३, ६

वि पूक्षो अग्ने मघवानो १ ७३, ५
 वि पूक्षामि पाक्वा न देवाः १. १२०, ४
 विप्रं विप्रासोऽवसे ८, ११, ६; नि. १४, ३२
 विप्रं होतारमब्रुहं ८, ४४, १०
 वि प्रथतां देवब्रुहं १०, ७०, ४
 विप्रस्य वा स्तुवतः सहस्रो ८, १९, १२
 विप्रा ब्रुहेषु माब्रुहेषु ७, २, ७
 विप्रासो न मग्मभिः १०. ७८. १
 विप्रेभिर्विप्र सन्ध ५. ५१, ३
 विभक्तारं हवामहे १, २२, ७; वा. य. ३०, ४; तै. आ.
 १०, १०, २
 विभक्तासि विभ्रभानो १, २७, ६; साम. १४९८
 विभावा देवः सुरणः ३, ३, ९
 विभिद्या पुरं शवधा १०, ६७, ५; अथर्व. २०, ९१, ५
 विभिर्हो चरत ८, २९, ८
 विभु प्रभु प्रथमं मेहनां २, २४, १०
 विभूतरातिं विप्र ८, १९, २; साम. १६८८
 विभूचक्षु उभयो ६, १५, ९; साम. १५६९
 विभ्राजओतिषा स्वः (०। देवास्त) ८, ९८, ३; साम.
 १०२७; अथर्व. २०, ६२, ७
 विभ्राजओतिषा स्वः (०। अनेमा) १०, १७०, ४
 विभ्राजमान उचसामुपस्थाः ७, ६३, ३
 विभ्राह् वृहस्पितु सोम्यं १०. १७०, १; साम. ६२८;
 १४५३, वा. य. ३३, ३०
 विभ्राह् वृहस्पितु १०, १७०, २; साम. १४५४
 वि मघवाय रक्षनाम् २, २८, ५
 वि मृळीकाय ते मनो १, २५, ३
 वि मे कर्णा पतयतो विचक्षुः ६, ९, ६
 वि मे पुङ्गवा पतयन्ति ३, ५५, ३
 वि यत्तिरो धरुणमच्युतं १, ५६, ५
 वि वदस्वाद्यजतो १, १४१, ७
 वि वदहेरथ त्विषो ८, २३, १४
 वि वद्वरांसि पर्वतस्य ४, २१, ८
 वि वद्वाचं कीक्षासो भरन्ते ६, ६७, १०
 वि वस्य ते जयसानस्या १०, ११५, ४
 वि वस्य ते पृथिव्यां पाजो ७, ३, ४
 वि या जानाति जसुरि ५, ६१, ७
 वि या सृजति समनं १, ४८, ६
 वि ये चृतम्युता सपन्त १, ६७, ८
 वि ये ते अग्ने भेजिरे अनीकं ७, १, ९
 वि ये वृषुः शरदं मासमावहः ७, ६६, ११

वि ये भ्राजन्ते सुमन्तास १, ८५, ४
 वि यो ममे वग्वा संवती २, ६८, ३
 वि यो रजांस्वमिमीत ६, ७, ७
 वि यो ररक्ष कविभिः ४, २०, ५
 वि यो वीक्ष्यु रोध १, ६७, २
 वि रभो वि ब्रुवो जहि १०, १५२, ३; साम. १८६७;
 अथर्व. १, २१, ३
 विराट् सन्नाह्विन्धीः १, १८८, ५
 विराष्मिन्नावरुणयोः १०, १३०, ५
 वि राव और्जोदरः १, ६८, १०
 विरूपास इदम्यः १० ६२, ५; नि. ११, १७
 वि वातजूतो अतसेषु तिष्ठते १, ५८, ४
 वि वृक्षान्दम्युत इमि ५. ८३, २; नि. १०, ११
 वि वृषं पर्वणो वयुः ८, ७, २३
 विवेच यन्मा विवना अजान ३, ३२, १४; तै. सं.
 १, ६, १२, ३
 विव्यकथ महिना वृषम् ८, ९२, २३; साम. १६६१
 विशंविशं मघवा परि १०. ४३, ६; अथर्व. २०, १७, ६
 विशां राजानमनुतं ८, ४३, २४
 विशां कविं विह्वतिं सवतीनां ६, १, ८; तै. आ.
 ३, ६, १०, ३
 विशां कविं विह्वतिं माबुषीनाम् ५, ४, ३
 विशां कविं विह्वतिं माबुषीः ३, २, १०
 विशां गोपा अस्व चरन्ति १, ९४, ५
 विशामासामभवानां १०, २२, १४
 विशो वदहे नृभिः १, ६९, ६
 विशोविश इन्द्रमध्वरेषु ६, ४९, २
 विशोविशो वा अतिथिं ८ ७४, १; साम. ८७, १५६४
 विह्वतिं बह्वमतिथिं नरः ३, ३, ८
 वि अवन्तामूर्त्रिया २, ३, ५
 वि अवन्तामृतावृषः प्रये १, १४२, ६
 वि अवन्तामृतावृषो द्वारो १, १३, ६
 विशं सखं मघवाना २, २४, १२
 विश्वकर्मन् हविषा वावृषानः १०. ८१, ६; साम. १५८९;
 वा. य. १७, २२; तै. सं. ४, ६, २, ६; नि. १०, २७
 विश्वकर्मा विमना १०, ८२, २; वा. य. १७, २६; तै. सं.
 ४, ६, २, १; नि. १०, २६
 विश्वजिते यनजिते २, २१, १
 विश्वतम्युत १०, ८१, ३; अथर्व. १३, २, २६; वा. य.
 १७, १९; तै. सं. ४, ६, २ ४; तै. आ. १०, १, ३

विश्वदानीं सुमनसः स्वाम ६, ५२, ५
 विश्वमस्या नानाम चक्षसे १, ४८, ८
 विश्वमित्यवनं सुतं १, १६, ८
 विश्वं पश्यंतो विभृथा ८, २०, २६
 विश्व प्रतीची सप्रथा ७, ७७, २
 विश्ववेदसो रविभिः १, ६४, १०
 विश्वस्या आग्निं भुवनाय १०, ८८, १२
 विश्वस्या इत्यर्चने ९, ४८, ४; साम. ८४०
 विश्वस्यासीमधमो ४, २८, ४
 विश्वस्याहो अदितिः १०, ३६, ३
 विश्वस्य केतुर्भुवनस्य १०, ४५, ६; वा. य. १२, २३;
 तै. सं. ४, २, २, २
 विश्वस्य राजा पवने ९, ७६, ४
 विश्वस्य हि प्रचेतसा ५, ७१, २
 विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं १, ४८, १०
 विश्वस्य हि प्रेषितो १०, ३७, ५
 विश्वस्य हि भुवने देव ऊर्ध्वः २, ३८, २
 विश्वा अग्नेऽप द्वाहारातीः ७, १, ७
 विश्वा उत स्वया बवं २, ७, ३
 विश्वाः घृतना अभिभूतं ८, ९७, १०; साम. ३७०; ९३०;
 अथर्व. २०, ५४, १
 विश्वा ह्येषांमि जहि ८, ५३, ४
 विश्वा चामानि विश्ववध ९, ८६, ५; साम. ८८८
 विश्वानरस्य वर्यणि ८, ६८, ४; साम. ३६४; नि. १०, २१
 विश्वा अयो विपश्चिनो ८, ६७, ९
 विश्वानि देव सविनर्दुर्गितानि ५, ८२, ५; वा. य. ३०, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ३; तै. आ. १०, १०, २
 विश्वानि देवी भुवना १, ९२, ९
 विश्वानि नो दुर्गेहा जानन्वेदा ५, ४९, ९; तै. ब्रा. २, ४, १, ५;
 तै. आ. १०, २, १
 विश्वानि भद्रा मरुतो १, १६६, ९
 विश्वानि विश्वमनसो ८, २४, ७
 विश्वानि शुक्रो नद्यांणि ४, १६, ६; अथर्व. २०, ७७, ६
 विश्वान्देवो मा बह १, ४८, १२
 विश्वान्देवान्द्वामहं १, २३, १०
 विश्वान्देवान्भुवना २, ४०, ५; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
 विश्वामिधीमिर्भुवनेन ८, ३५, २
 विश्वामिजा अरासत ३, ५३, १३
 विश्वा कृपाणि प्रति मुञ्चते ५, ८१, २; वा. य. १२, ३;
 तै. सं. ४, १, १०, ४; नि. १२, १३
 विश्वा कृपाणांविशान् ९, २५, ४

विश्वा रोधांमि प्रवतन् ४, २२, ४
 विश्वावसुं सोमगन्धर्वम् १०, १३९, ४; तै. आ. ४, ११, ७
 विश्वावसुरभि तन्नो १०, १३९, ५; तै. आ. ४, ११, ७
 विश्वा वसूनि संजयन् ९, २९, ४
 विश्वासां गृहपतिर्विशाम् ६, ४८, ८
 विश्वासां त्वा विशां १, १२७, ८
 विश्वा सोम पवमान ९, ४०, ४
 विश्वाहा त्वा सुमनसः १०, ३७, ७
 विश्वा हि मर्त्यत्वेना ८, ९२, १३
 विश्वा हि वो नमस्यानि १०, ६३, २
 विश्वाहन्तो अभिवक्ता नो १, १००, १९; १०२, ११
 विश्वे अथा मरुतो विश्वे १०, ३५, १३; वा. य. १८, ३१,
 ३३, ५२; तै. सं. ४, ७, १२, १
 विश्वे अस्या व्युषि माहिना ५, ४५, ८
 विश्वे चनेदना त्वा ४, ३०, ३
 विश्वे त इन्द्र वीर्यं ८, ६२, ७
 विश्वेता ते सवनेषु ८, १००, ६
 विश्वेता विष्णुगभस्त ८, ७७, १०; नि. ५, ४
 विश्वेदनु रोधना २, १३, १०
 विश्वेदेने जनिमा ३, ५४, ८
 विश्वे देवा अकृपन्त १०, २४, ५
 विश्वे देवा अनमस्यन् ६, ९, ५
 विश्वे देवा क्रतावृध ६, ५२, १०; तै. सं. २, ४, १४, ५
 विश्वे देवा शास्तन मा १०, ५२, १; शा. ब्रा. १, ५, १, २६
 विश्वे देवाः शृणुनेमम् ६, ५२, १३; वा. य. ३३, ५३,
 तै. सं. २, ४, १४, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 विश्वे देवाः सह धीभिः १०, ६५, १४
 विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं ९, ५, ११
 विश्वे देवा नो अथा स्वस्त्यं ५, ५१, १३
 विश्वे देवा मम शृण्वन्तु ६, ५२, १४
 विश्वे देवास आ गतः ४१, १३; ६, ५२, ७; वा. य. ७, ३४
 विश्वे देवासो अथ वृण्वानि १०, ११३, ८
 विश्वे देवासो अप्तुरः १, ३, ८; नि. ५, ४
 विश्वे देवासो अस्मिन् १, ३, ९
 विश्वेभिः सोम्यं १, १४, १०; वा. य. ३३, १०
 विश्वेभिरग्रे आग्निभिः १, २६, १०; साम. १६१७
 विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यः २, २३, १७
 विश्वे वज्रान् अग्नि १०, ६३, ११
 विश्वे वद्मो मंहना मन्दमानाः ६, ६७, ५
 विश्वेभ्यो यः सतां ज्येष्ठतमा ६, ६७, १
 विश्वेभ्यो ह्यवराणामनीकं १०, २, ६

विश्वेषामदितिर्वज्रियानां ४, १, २०; वा. व. ३३, १६;
 तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 विश्वेषामिरज्यन्तं वसूनां ८, ४६, १६
 विश्वेषामिरज्यवो १०, ९३, ३
 विश्वेषामिह स्तुहि ८, १०२, १०
 विश्वेषु हि त्वा सवनेषु १, १३१, २; अथर्व. २०, ७२, १
 विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो ५, २३, ३
 विश्वे हि त्वा सजोषसो देवासो ८, २३, १८
 विश्वे हि विश्ववेदसो ५, ६७, ३
 विश्वे हि त्वा मनवे ८, २७, ४
 विश्वे ह्यस्यै यजताय २, १६, ४
 विश्वेर्देवैश्चिभिरेकादशैः ८, ३५, ३
 विश्वो देवस्य नेतुः ५, ५०, १; वा. व. ४, ८; ११, ६७;
 २२, २१; तै. सं. १, २, २, १; ४, १, ९, १
 विश्वो यस्य ऋते जमो ९, ३५, ६
 विश्वो विहाया अरतिः १, १२८, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ४
 विश्वो ह्यन्यो अरिः १०, २८, १
 विश्वं गवां यातुधानाः १०, ८७, १८; अथर्व. ८, ३, १६
 वि वा होत्रा विश्वमसोति १०, ६४, १५
 वि वाङ्मये गृणते ४, ११, २
 वि पु द्वेषो ब्रह्मति ८, ६७, २१
 वि पु विश्वा अभियुजो ८, ४५, ८
 वि पु विश्वा अरातवो १०, १३३, ३; साम. १८०३; अथर्व.
 २०, २५, ४
 वि पू चर स्वधा अजु ८, ३२, १९
 विपूषो अश्वान्युयुजे १०, ७९, ७
 वि पू मृधो जनुषा ५, ३०, ७
 विपूषुदिन्द्रो अमतेः १०, ४३, ३; अथर्व. २०, १७, ३
 विश्वेण मरुगुरावतः १०, ८७, २३; अथर्व. ८, ३, २३
 विष्टम्भो दिवो अरुणः ९, ८९, ६
 विष्ट्वी क्षमी तरणिस्त्वेन १, ११०, ४; नि. ११, १६
 विष्णुं सोमासः पुष्टव्यं ३, ५४, १४
 विष्णुरिथा परममस्य १०, १, ३
 विष्णुर्गोपाः परमं ३, ५५, १०
 विष्णुर्वीरि कल्पयतु १०, १८४, १; अथर्व. ५, २५, ५;
 वा. ब्रा. १४, ९, ४, २०
 विष्णोः कर्माणि पश्यत १, २२, १९; साम. १६७१; अथर्व.
 ७, २६, ६; वा. व. ६, ४; १३, ३३; तै. सं. १, ३, ६, २
 विष्णोर्बु कं वीर्याणि १, १५४, १; अथर्व. ७, २६, १; वा. व.
 ५, १८; तै. सं. १, २, १३, २
 विष्णुर्धर्मो नरो न क्षमैः १, १७३, १०

वि सखो विश्वा दंष्ट्रितानि ७, १८, १३
 विसर्माणं कृणुहि वित्तमेवां ५, ४२, ९
 वि सुपर्णो अन्तरिक्षाण्यस्य १, ३५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, २
 वि सूर्यो अमर्ति न भिषं ५, ४५, २
 वि सूर्यो मध्ये अमुचत् १०, १३८, ३
 वि हि त्वा मिन्द्र पुरुषा १०, ११२, ७
 वि हि सोतोरस्यत १०, ८६, १; अथर्व. २०, १२६, १;
 नि. १, ४, १३, ४
 विहि होत्रा अवीता ४, ४८, १
 वि ह्यस्य मनसा १, १०२, १; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १
 वीक्षु चिदाकजस्तुभिः १, ६, ५; साम. ८५२; अथर्व. २०, ७०, १
 वीक्षु चिद् दृष्टा वितरो १, ७१, २
 वीक्षुपरममिराष्ट्रहेमभिर्वा १, ११६, २
 वीक्षुपविभिर्महत ८, २०, २
 वीक्षी सतीरमि वीरा ३, ३१, ५
 वीतिहोत्रं त्वा कवे ५, २६, ३; साम. १५२३
 वीतिहोत्रा कृतवत् ८, ३१, ९
 वीती जनस्य दिव्यस्य ९, २१, २
 वीती यो देवं मर्तो दुवस्येत् ६, १६, ४६
 वीन्द्र यासि दिव्यानि १०, ३२, २
 वीरस्य पु स्वम्भं ३, ५५, १८
 वीरेण्यः क्रतुरिन्द्रः १०, १०४, १०
 वीरोभिर्वीरान्धनवद् २, २५, २
 वृकश्विदस्य चारण ८, ६६, ८; साम. १६९२; अथर्व.
 २०, ९७, २; नि. ५, २१
 वृकाय चिञ्जसमानाय ७, ६८, ८
 वृक्षाभिन्मे अभिपित्ते ८, ४, २१
 वृक्षेवृक्षे निवता १०, २७, २२; नि. २, ६
 वृज्याम ते परि द्विषो ८, ४५, १०
 वृजे ह यजमसा बर्हिर्ग्नौ ६, ११, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, २
 वृतेव यन्तं बहुभिर्वसव्यैः ६, १, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
 वृज्जनादो वक्रम्भजः ३, ४५, २; साम. १७१९
 वृजस्य त्वा इवसधादीयमाणा ८, ९६, ७; साम. ३२४;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, ५; वे. ब्रा. ३, २०
 वृजाण्यस्यः समिधेषु ७, ८३, ९
 वृजेण वदहिना विभ्रत् १०, ११३, ३
 वृथा कीकन्त इन्द्रवः ९, २१, ३
 वृषणं त्वा ववं वृषन् ३, २७, १५; साम. १५४०; अथर्व.
 २०, १०२, ३; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
 वृषणं वीमिरप्युरं ९, ६३, २१
 वृषणद्वेन मयतो ८, २०, १०

वृषजसो अभीषावो ८, ३३, ११
 वृषजिन्द्र वृषपाणास १, १३९, ६
 वृषमं चर्वणीनां ३, ६२, ६
 वृषभो न तिरमश्रुतो १०, ८६, १५; अथर्व. २०, १२६, १५
 वृषाकपायि रेवति १०, ८६, १३; अथर्व. २०, १२६, १३;
 नि. १२, ९
 वृषा प्रावा वृषा मवो (०। वृषजिन्द्र) ५, ४०, ३
 वृषा प्रावा वृषा मवो (०। वृषा यज्ञो) ८, १३, ३२
 वृषा अजान वृषजं रणाव ७, २०, ५
 वृषाजं वृषमिवेतं ९, ३४, ३
 वृषा ते वज्र उत ते २, १६, ६
 वृषा रवा वृषजं अर्धतु ५, ३६, ५
 वृषा रवा वृषजं हुवे (०। वायव्य) ८, १३, ३३
 वृषा रवा वृषजं हुवे (०। वृषजिन्द्र) ५, ४०, ३
 वृषा न कुक्षः पतयत् १०, ४३, ८; अथर्व. २०, १७, ८
 वृषा पवत्य धारवा २, ६५, १०; साम. ४६९; ८०३
 वृषा पुनान आबुषु ९, १९, ३; साम. १०००
 वृषा मतीनां पवते ९, ८६, १९; साम. ५५९; ८२१; अथर्व.
 १८, ४, ५८
 वृषा मद हृग्ने स्त्रोक उक्था ६, २४, १
 वृषा यज्ञो वृषजः १०, ६६, ६
 वृषावन्ते महं अत्याव पूर्वीः ३, ७, ९
 वृषावमानोऽवृणीत सोमं १, ३२, ३; अथर्व. २, ५, ७;
 तै. ब्रा. २, ५, ४, २
 वृषावमिन्द्र ते रय ८, १३, ३१
 वृषा वृषेव वंसगाः १, ७, ८; साम. १६२२; अथर्व.
 २०, ७०, १४
 वृषा रवाव वदते १०, १४६, २; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
 वृषा वि अज्ञे जनवत् ९, १०८, १२
 वृषा वृषमिव चतुरः ४, २२, २
 वृषा वृष्णे हुनुहे दोहसा १०, ११, १; अथर्व. १८, १, १८
 वृषा वृष्णे रोहवत् ९, ९१, ३
 वृषा वो अंशुर्न किका १०, २४, १०
 वृषा सोनो अभिकमिन्द्रवत् ९, ९७, १३; साम. ८०६
 वृषासि दिवो वृषभो ६, ४४, २१; नि. ६, १७
 वृषा सोता सुनोतु ते ८, ३३, १२
 वृषा सोम सुमो असि ९, ६४, १; साम. ५०४, ७८१;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; ३, १३, ३
 वृषा कृते अजरो ६, ४८, ३
 वृषा कृति आबुना ९, ६५, ४; साम. ४८०, ७८४
 वृषा कृति रावणे ५, ३५, ४

वृषेव यूथा परि कोशं ९, ७६, ५
 वृषो अग्निः समिध्यते ३, २७, १४; साम. १५३९; अथर्व.
 २०, १०२, २; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
 वृष्टिपात्रा रोत्यापेषः ५, ६८, ५; साम. १४३७
 वृष्टिं दिवः परि स्रव ९, ८, ८; साम. ११८६
 वृष्टिं दिवः शतधारः ९, ९६, १४
 वृष्टिं नो अर्ष दिव्यां ९, ९७, १७
 वृष्णः कोशः पवते ८, १६, ५
 वृष्णस्ते वृष्ण्यंशवो ९, ६४, २; साम. ७८७
 वृष्णे यत्ते वृष्णो अर्कमर्चा ५, ३६, ५; तै. सं. २, ३, १२, ६
 वृष्णे शर्धाय सुमत्ताय १, ६४, १
 वृष्णो अस्तोषि भूयस्य ५, ४१, १०
 वेरथा हि निर्जानीनां ८, २४, २४; साम. ३९६; अथर्व.
 २०, ६६, ३
 वेरथा हि वेधो अध्वनः ६, १६, ३; साम. १४७६
 वेत्युमुर्जनित्राम्वा ५, ४४, ७
 वेत्यध्वर्युः पथिभी रजिष्ठः ८, १०१, १०
 वेद मासो धृतवतो १, २५, ८
 वेद वल्लीणि विदथाम्येषां ६, ५१, २
 वेद वातस्य वर्तनिं १, २५, ९
 वेदा यो वीनां पदं १, २५, ७
 वेदेषुदे मियधामाय १, १४०, ६
 वेधा अस्तो अग्निः १, ६९, ३
 वेमि रवा पूषन्मृजसे ८, ४, १७
 वेरध्वरस्य वृत्तानि ४, ७, ८; नि. ६, १७
 वेवि होत्रमुत पोत्रं जनानां १०, २, २
 वेवि ह्यध्वरीयतामग्ने ६, २, १०
 वेवी ह्यध्वरीयतामुपवक्ता ४, ९, ५
 वेवीहस्य हूयं ४, ९, ६
 वैश्वदेवस्य श्रुतं नरोतो ८, २६, ११
 वैश्वानरं विश्वहा १०, ८८, १४
 वैश्वानरः प्रतथा नाकम् ३, २, १२; तांज्य ब्रा. १, ७, ३
 वैश्वानरं कवयो वक्षिषासो १०, ८८, १३
 वैश्वानर तव तरसरयमस्तु १, ९८, ३
 वैश्वानर तव तानि अतानि ६, ७, ५
 वैश्वानर तव धामाम्या ३, ३, १०
 वैश्वानरं मनसाग्निं ३, २६, १
 वैश्वानरस्य वंसमाभ्यो ३, ३, ११; तै. सं. १, ५, ११, १
 वैश्वानरस्य विमिलानि ६, ७, ६; नि. ६, ३
 वैश्वानरस्य सुमती स्वाम १, ९८, १; वा. य. २६, ७; तै. सं.
 १, ५, ११, ३; नि. ७, २२

वैश्वानराय चित्रणाम् ३, २, १
 वैश्वानराय पृथुगजसे ३, ३, १
 वैश्वानराय मीकहुषे ४, ५, १
 वैश्वानरो महिष्ठा १, ५९, ७
 वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं ७, २८, ५; २९, ५; ३०, ५
 व्यकृणोत चमसं चतुर्धा ४, ३५, ३
 व्यक्तुन्नुदा व्यहानि ५, ५४, ४
 व्यक्तुन्नुदा व्यहानि १०, ११०, ५; अथर्व. ५, १२, ५; वा. व.
 २९, ३० ते. मा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १०
 व्यजते दिवो अंतेव्यक्तुन् ७, ७९, २
 व्यंजिभिर्दिव आतास्त १, ११३, १४
 व्यनिनस्य धनिनः १, १५०, २
 व्यन्तरिक्षमतिगन् ८, १४, ७. साम. १६४०, अथर्व. २०, २८, १,
 ३९, २
 व्यन्तिवन्तु वेपु मन्दसानः २, ११, १५
 व्यर्ष इन्द्र तनुहि श्रवांसि १०, ११६, ६
 व्यर्षमा वरुणमेति पन्थां ४, ५५, ४
 व्यसस्वा वसुविदम् ८, २३, १६
 व्यसस्वावोदमी मित्रो ६, ८, ३
 व्यसो अग्नि शर्म तत् ८, ४७, ३
 व्यानक्षिन्द्रः पृथनाः १०, २९, ८; अथर्व. २०, ७६, ८
 व्युच्छन्ती हि रहिमभिः १, ४९, ४
 व्युच्छा दुहितर्दिवो ७, ७९, ९
 व्युषा आवः पथ्या जना ७, ७९, १
 व्युषा आवो दिविजा कते ७, ७५, १
 व्युषर्वती दिवो अर्तो १, ९२, ११
 व्येनु दिवुद् द्विषाम् ७, ३४, १३
 व्यजं कृणुष्वं १०, १०१, ८
 व्यता ते अग्ने महतो ३, ६, ५
 व्यतेन स्थो सुवक्षेमा ५, ७९, २
 व्यतं-व्यतं गणं-गणं सुवास्ति ३, २६, ६
 व्यं रोदसी सुवन्धवे १०, ५९, ८
 व्यंसा महामिन्द्रं ३, ४९, १
 व्यंसा मित्रस्य वरुणस्य ७, ६१, ४
 व्यंसावाप्यवो ३, ५३, ३; नि. ४, १६
 व्यंसेयुषं सुदानव ७, ३१, २; साम. ७१७
 व्यसमं धूममाराधय्यं १, १६४, ४३; अथर्व. ९, १०, २५
 व्यसम रवा समिधं १, ९४, ३; साम. १०६६
 व्यन्धि पृथि प्र वंसि १, ४२, ९
 व्यन्धि वाजस्य सुभग प्रजा ३, १६, ६

व्यन्धी न इन्द्र वरुणा ८, ३, ११
 व्यन्धी नो अस्य यज्ञ ८, ३, १२
 व्यन्धू वु शचीपत ८, ६१, ५; साम. २५३; १५७९; अथर्व.
 २०, ११८, १
 व्यन्धीभिर्नः शचीवसू १, १३९, ५; साम. २८७
 व्यन्धीव इन्द्र पुरुकृद् घुमत्तम १, ५३, ३; अथर्व. २०, २१, ३
 व्यन्धीव इन्द्रमवसे १०, ७४, ५
 व्यन्धीवतस्ते पुरुषाक ६, २४, ४
 व्यन्धीकर्त पितरा युवाना ४, ३५, ५
 व्यतं राज्ञो नाधमानस्य १, १२६, ७
 व्यतं वा यः सुचीनां १, ३०, २
 व्यतं वा यदसुर्य १०, १०५, ११
 व्यतं वा यस्य दश साकं २, १३, ९
 व्यतं वेणुच्छतं शुनः ८, ५५, ३
 व्यतं वो अम्ब धामानि १०, ९७, २; वा. व. १२, ७६; ते. सं.
 ४, २, ६, १
 व्यतं वेतास उक्षणां ८, ५५, २
 व्यतक्रतुमर्जं शाकिनं ३, ५१, २
 व्यतं जीव शरदो १०, १६१, ४; अथर्व. ३, ११, ४;
 २०, ९६, ९; नि. १४, ३६
 व्यतधारं वायुमर्कं १०, १०७, ४; अथर्व. १८, ४, २९
 व्यतधारमुत्तमक्षीयमाणं ३, २६, ९
 व्यतं ते राजन् मिषजः सहस्रम् १, २४, ९; ते. सं. १, ४, ४५, १
 व्यतं ते शिप्रिन्नुतयः सुदासे ७, २५, ३
 व्यतं दासे वक्ष्ये ८, ४६, ३२
 व्यतं धारा देवजाताः ९, ९७, २९
 व्यतं न इन्द्र कतिभिः ९, ५२, ५
 व्यतपवित्राः स्वधवा मवं ७, ४७, ३; नि. ५, ६
 व्यतमग्न इन्द्राय ८, ७७, ७
 व्यतमुजिमिक्षमभिदुते १, १६६, ८
 व्यतममममवीनां ४, ३०, २०
 व्यतमहं तिरिन्द्रिरे ८, ६, ४६
 व्यतमिन्द्रु शरदो १, ८९, ९; वा. व. २५, २२
 व्यतं मे गर्दभानां ८, ५६, ३
 व्यतं मेवान्धुक्वे चक्षवानं १, ११६, १६; नि. ५, २१
 व्यतं मेवान्धुक्वे मामहानं १, ११७, १७
 व्यतानीका हेतवो अस्य ८, ५०, २; अथर्व. २०, ५१, ४
 व्यतानीकेव प्र जिगाति ८, ४९, २; साम. ८१२; अथर्व.
 २०, ५१, २
 व्यतेना नो अभिष्टिभिः ४, ४६, २
 व्यतेरपद्रव्यजव ६, २०, ४

शत्रुघ्नो अग्नि वे नः १०, ८९, १५
 शनैश्चिन्तो अग्निवो ८, ४५, ११
 शं न इन्द्राग्नी भवतामवो ७, ३५, १; अथर्व. १९, १०, १;
 वा. व. ३६, ११
 शं न इन्द्रो वसुभिर्देवा ७, ३५, ६; अथर्व. १९, १०, ६
 शं नः करत्त्वर्धते १, ४३, ६
 शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु ७, ३५, १२; अथर्व. १९, ११, १
 शं नः सूर्यं उदयधामा ७, ३५, ८; अथर्व. १९, १०, ८
 शं नः सोमो भवतु ७, ३५, ७; अथर्व. १९, १०, ७
 शं नो अग्निर्धर्मोतिरनीको ७, ३५, ४; अथर्व. १९, १०, ४
 शं नो अज एकवादेवो ७, ३५, १३; अथर्व. १९, ११, ३
 शं नो अदितिर्भवतु प्रतेभिः ७, ३५, ९; अथर्व. १९, १०, ९
 शं नो देवः सविता प्रायमाण ७, ३५, १०; अथर्व. १९, १०, १०
 शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु ७, ३५, ११; अथर्व. १९, ११, २;
 तै. मा. २, ८, ६, ३
 शं नो देवीरभीष्टव १०, ९, ४; साम. ३३; अथर्व. १६, १;
 वा. व. ३६, १२; तै. मा. १, २, ११; २, ५, ८, ५;
 तै. मा. ४, ४२, ४
 शं नो जावापुषिणी ७, ३५, ५; अथर्व. १९, १०, ५
 शं नो धाता ससु धर्ता ७, ३५, ३; अथर्व. १९, १०, ३
 शं नो भगः ससु नः ७, ३५, २; अथर्व. १९, १०, २
 शं नो भव चक्षसा १०, ३७, १०; तै. मा. २, ८, ७, ३
 शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु ७, ३८, ७; वा. व. ९, १६;
 ११, १०; तै. सं. १, ७, ८, २; नि. १२, ४४
 शं नो भव हृद ८, ४८, ४
 शं नो मित्रः शं वरुणः १, ९०, ९; अथर्व. १९, ९, ६;
 वा. व. ३६, ९
 शमशिराग्निमिः कात् ८, १८, ९; तै. मा. ३, ७, १०, ५
 शम्बु दु वा मधुबुवा ५, ७४, ९
 शम्बुः पराकादध दु ३, ५५, ६
 शरत्त चिदात्तकस्या १, ११६, २२
 शरासः कुकरासो १, १९१, ३
 शर्धर्धर्ध व पूर्वा ५, ५३, ११
 शर्धो माधतमुष्कंस ५, ५२, ८
 शर्धनायति सोमं इन्द्रः ९, ११३, १
 शवसा क्षति भुतो ८, २४, २; अथर्व. १८, १, ३८
 शविष्ठं न आ भर ६, १९, ६
 शक्रः क्षुरं प्रत्यक्षं १०, २८, ९
 शक्तमावस्य वा नरः १, ८६, ८; साम. १५९४
 शक्तममीकते दृग्वा १०, ७०, ३
 शक्तपुरोवा प्युवास दंष्ट्र १, ११३, १३

शश्वदग्निर्वध्यश्चस्य शत्रुन् १०, ६९, ११
 शश्वदिन्द्रः पोमुयमिः १, ३०, १६
 शश्वदि वः सुदानव ८, ६७, १६
 शश्वन्त हि प्रचेतसः ८, ६७, १७
 शश्वन्तो हि शत्रवो ७, १८, १८
 शाकमना शाको अरुणः १०, ५५, ६; साम. १७८३
 शाचिगो शाचिपूजना ८, १७, १२; साम. ७२६; अथर्व.
 २०, ५, ६; नि. ३, १०
 शास इत्या मर्हो अग्नि १०, १५२, १; अथर्व. १, २०, ४
 शासद्विर्दुहितुर्नृपब्रह्मात् ३, ३१, १; नि. ३, ४
 शिक्षा न इन्द्र राव ८, ९२, ९; साम. १६४४
 शिक्षा विभिन्वो अर्धं ८, २, ४१
 शिक्षेयमकौ दिक्षेयं ८, १४, २; साम. १८३५; अथर्व.
 २०, २७, २
 शिक्षेयमिन् महयते दिवेदिवे ७, ३२, १९; साम. १७९७;
 अथर्व. २०, ८२, २
 शिप्रिम्बाजानां पते १, २९, २; अथर्व. २०, ७४, २; तै. मा.
 २, ४, ४, ८
 शिवः कपोत इवितो नो १०, १६५, २; अथर्व. ६, २७, २
 शिवस्त्वष्टरिहा गहि ५, ५, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
 शिवा नः सकृया सन्तु ४, १०, ८
 शिशानो वृषभो यथाग्निः ८, ६०, १३
 शिशुं अज्ञानं हरिं ९, १०९, १२; साम. १३३४
 शिशुं अज्ञानं हर्षतं ९, ९६, १७; साम. ११७५
 शिशु न स्वा जेयं वर्धयन्ति १०, ४, ३
 शिशुर्न जातोऽव चक्रत् ९, ७४, १
 शीतिले शीतिकावति १०, १६, १४; अथर्व. १८, ३, ३०;
 तै. मा. ६, ४, १
 शीरं पावकशोचिवम् ८, १०२, ११
 शीर्ष्मःशीर्ष्मो जगतः ७, ६६, १५
 शुकेषु मे हरिमानं १, ५०, १२; अथर्व. १, २२, ४; तै. मा.
 ३, ७, ६, २२
 शुक्रः पवत्य देवेभ्यः ९, १०२, ५; साम. १२४२
 शुक्रः शुक्राँ उवो न १, ६९, १
 शुक्रं ते अम्बजजम्ते ६, ५८, १; साम. ७५; तै. सं.
 ४, १, ११, २; तै. मा. १, २, ४; १०, १; ४, ५, ६;
 नि. १२, १७
 शुक्रस्वाद्य गवाशिर २, ४१, ३
 शुक्रभिरक्षै रज आ ततम्वा ३, १, ५
 शुचिः पावक उच्यते ९, २४, ७; साम. ९६७
 शुचिः पावक वन्धोम २, ७, ४; तै. सं. १, ३, १४, ५
 शुचिः पावको अनुतो १, १४२, ३

शुचिः पुनानस्तम् ९, ७०, ८
 शुचिः एत वस्त्रा अत्रिवत् ५, ७, ८
 शुचिं न यामक्षिषिं ३, ७, १४
 शुचिं नु स्तोमं नवजानम ७, ९३, १; तै. सं. १, १४, १;
 तै. भा. २, ४, ८, ३
 शुचिमर्द्धं हस्ति ३, ६२, ५; तै. भा. २, ४, ८, ३
 शुचिरपः सुयवसा २, २७, १३; तै. सं. २, १, ११, ४
 शुचिरसि पुरुनिष्ठाः ८, २, ९
 शुचिर्देवेषु अपिता १, १४२, ९
 शुची ते चक्रं १०, ८५, १२; अथर्व. १४, १, १०
 शुची वो हस्वा मरुतः ७, ५६, १०; तै. भा. २, ८, ५, ५
 शुनं बाहाः शुनं नरः ४, ५७, ४; अथर्व. ३, १७, ६; तै. भा.
 ६, ६, २
 शुनं हुवेम मध्वानमिन्द्रं ३, ३०, २२; ३१, २२; ३२, १७;
 ३४, ११; ३५, ११; ३६, ११; ३८, १०;
 ३९, ९; ४३, ८; ४८, ५; ४९, ५; ५०, ५;
 १०, ८९, १८; १०४, ११; साम. ३२९, अथर्व.
 २०, ११, ११; तै. भा. २, ४, ४, ३
 शुनःशेषो ह्यहं गृभीतः १, २४, १३
 शुनं नः काला ४, ५७, ८; अथर्व. ३, १७, ५; वा. य. १२, ६९;
 तै. सं. ४, २, ५, ६
 शुनमन्धाय भरमह्वरसा १, ११७, १८
 शुनमहा व्यचरत् १०, १०२, ८
 शुनमन्धमृतये १०, १२६, ७
 शुनश्चिच्छं ५, २, ७
 शुनासीराविमां वाचं जुवे ४, ५७, ५; तै. भा. ३, ६, २;
 नि. ९, ४१
 शुभं नु ते शुभं वर्धयन्तः २, ११, ४
 शुभमन्धो देववातं २, ६२, ५; साम. १००९
 शुभो वः शुभः कुम्भी ७, ५६, ८
 शुभमान कृतायुभिः ९, ३६, ४
 शुभमाना कृतायुभिः ९, ६४, ५; साम. १०३५
 शुश्रुवांसाचिद्विना ७, ७०, ५
 शुष्णं पिप्पुं कुयवं वृक्षमिन्द्र १, १०३, ८
 शुष्मासो ये ते अत्रिवो ५, ३८, ३
 शुष्मिन्तमं न ऊनवे ३, ३७, ८; अथर्व. २०, २०, १; ५७, ४
 शुष्मिन्तमो हि ते मदो १, १७५, ५
 शुष्मी शर्धो न मारुतं २, ८८, ७; साम. १४७३
 शूरग्रामः सर्ववीरः ९, ९०, ३; साम. १४०९
 शूरस्येव युध्यतो ३, ५५, ८
 शूरा इवेयुधयो १, ८५, ८

शूरो न धत्त आयुधा ९, ७६, २; साम. १२२९
 शूरो वा शूरं वनते शरारः ६, २५, ४
 शूरोभिर्बुधो जुषाणो १०, ६, ४
 शृङ्गाणीवेच्छृङ्गां ३, ८, १०; तै. भा. २, ४, ७, ११
 शृङ्गेव नः प्रथमा २, ३९, ३
 शृणुनं जरितुर्हवं कृष्णस्य ८, ८५, ४
 शृणुतं जरितुर्हवमिन्द्राग्नी ७, ९४, २; साम. ९१७
 शृणोतु न ऊजां पतिगिरः ५, ४१, १०
 शृण्वन्तं वृषणं वयं ६, ५४, ८
 शृण्वन्तु नो वृषणः ३, ५४, २०
 शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः १, ४४, १४
 शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमायन् ६, ४७, १६; नि. ६, २२
 शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः ९, ४१, ३; साम. ८९४
 शृतं वदा करसि १०, १६, २; अथर्व. १८, २, ५; तै. भा. ६, १, ४
 शोचारे वाचां ८, १, २२
 शोचन्तु त इन्द्र सास्मिन्धोर्मां १, १७४, ४
 शोचे वनेषु मात्रोः ८, ६०, १५; साम. ४६
 शोचा शोचिष्ठ दीदिहि ८, ६०, ६
 शोधयद्वृत्रमुत सनोति वा ६, ६०, १; तै. सं. ४, २, ११, १;
 तै. भा. ३, ५, ७, ३
 श्यावाश्वस्य रेभतस्तथा ८, ३७, ७
 श्यावाश्वस्य सुन्वतस्तथा ८, ३६, ७
 श्यावाश्वस्य सुन्वतोऽग्नीणां ८, ३८, ८
 श्वेन आसामदितिः कक्षो ५, ४४, ११
 श्वेनाविव पतथो ८, ३५, ९
 श्वेनो न योनिं सदनं ९, ७१, ६
 श्वेते दधामि प्रथमाय १०, १४७, १; साम. ३७१
 श्वयामिः समिध्यते १०, १५१, १; तै. भा. २, ८, ८, ६;
 नि. ९, ३१
 श्वदा देवा वजमाना १०, १५१, ४; तै. भा. २, ८, ८, ७
 श्वदां प्रातर्हवामहे १०, १५१, ५; तै. भा. २, ८, ८, ७
 श्वः सूरियो अमृतं ७, ८१, ६
 श्वच्छुक्कणं ह्वयते वसुनां ७, ३२, ५
 श्वो वाजमिषमूर्जं वहन्ती ६, ६५, ३
 श्वतं हविरोद्विन्द्र प्र याहि १०, १७९, २; अथर्व. ७, ७२, २
 श्वतं मन्व ऊधनि १०, १७९, ३; अथर्व. ७, ७२, ३
 श्वान्त इव सूचं ८, ९९, ३; साम. २६७, १३१९;
 अथर्व. २०, ५८, १; वा. य. ३३, ४१; नि. ६, ८
 श्वान्तेदस्व कर्णा ४, २९, ३
 श्वित्ते कं भायुभिः १, ८७, ६; तै. सं. २, १, ११, २;
 ४, २, ११, २; नि. ४, १६

श्रिये कं वो जधि तनुषु १, ८८, ३
 श्रिये जातः श्रिय आ ९, ९४, ४
 श्रिये ते पादा दुव आ ३, २९, ३
 श्रिये ते वृक्षिरुपलेखनी १०, १०५, १०
 श्रिये पूषन्निपुणतेव देवाः १, १८४, ३
 श्रिये मयांसो अग्नी १०, ७७, २
 श्रिये सुहृतीरुपरस्य यात्यः ५, ४४, २
 श्रीजन्मुप स्वादिवं १, ६८, १
 श्रीणामुदारो १०, ४५, ५; वा. य. १२, २०; तै. सं. ४, २, २, ३
 श्रुतं वो वृक्षहन्तमं ८, ९३, १३; साम. २०८
 श्रुतं गावश्च तद्वानस्याहं १, १२०, ६
 श्रुतं मे मित्रावरुणा १, १२२, ६
 श्रुधि श्रुकर्णं वक्षिभिः १, ४४, १३; साम. ५०; वा. य. ३३, १५; तै. भा. २, ७, १२, ५
 श्रुधी न इन्द्रं हवामसि ६, २६, १
 श्रुधी नो अग्ने सदने १०, ११, ९; १२, ९; अथर्व. १८, १, २५
 श्रुधी हवं विषिपानस्याहः ७, २२, ४; साम. १७९८
 श्रुधी हवं तिरश्चवा ८, ९५, ४; साम. ३४६; ८८३
 श्रुधी हवमिन्द्र मा विषण्वः २, ११, १
 श्रुधी हवमिन्द्र शूर १०, १४८, ५
 श्रुधी वां वज्र उद्यतः सजोवा ६, ६८, १
 श्रुधीवानो हि दाक्षुवे १, ४५, २
 श्रुष्यन्ते नवस्य मे ८, २३, १४; साम. १०३
 श्रुवा अग्निश्चित्रभातुः २, १०, २
 श्रेष्ठं वविष्ट भारताहो २, ७, १; तै. सं. १, ३, १४, ३
 श्रेष्ठं वविष्टमतिविं १, ४४, ४
 श्रेष्ठं वः वेशो अग्नि धायि द्वातं ४, ३६, ७
 श्रेष्ठं नो अक्ष सवितः १०, ३५, ७
 श्रेष्ठो जातस्य रुद्रा श्रियांसि २, ३३, ३
 श्रोणामेक वदकं गामवाज १, १६१, १०
 श्रमित्यसु हंसो न १, ६५, ९
 श्रित्यज्ञो मा दक्षिणत ७, ३३, १
 श्वेतं कपं कृणुने वन ९, ७४, ७
 श्वद्विंशतिश्च चतुरः १०, ११४, ६
 श्वभारौ एको अचरन् ३, ५६, २
 श्वकर्षो आतिथिरव ८, ६८, १७
 श्वर्हि सहजावत्य ८, ४६, २२
 स आगमदिन्द्रो वो वसूनां ५, ३६, १
 स आ नो वोमि नदनु मेहो ७, ९७, ४
 स आ वकि मदि न आ व १०, ३, ७; नि. ४, १८

स आहुतो वि रोचते १०, ११८, ३
 स इजनेन स विशा २, २६, ३; तै. सं. २, ३, १४, ३; तै. भा. २, ८, ५, ३
 स इक्षेति सुधिन ४, ५०, ८; तै. भा. २, ४, ३, ४
 स इक्ष्मं स वि जानात्योतुं ६, ९, ३
 स इक्ष्मोऽवयुनं ततन्वत ६, २१, ३; नि. ५, १५
 स इक्ष्मयानुः स्वर्वा ६, ६८, ५
 स इक्ष्वापा भुवनेऽग्राम ४, ५६, ३; तै. भा. २, ८, ४, ७
 स इक्ष्मिः कण्वतमः १०, ११५, ५
 स इक्ष्मं प्रणि पाद ६, ३, ५
 स इक्ष्माय दम्बाय १०, ६१, २
 स इक्ष्मां तुवीरवं १०, ९९, ६
 स इक्ष्मो यो गृहवे १०, ११७, ३
 स इक्ष्माजा प्रतिजम्बानि ४, ५०, ७
 स इक्ष्मने नमस्यभिर्वचस्यते १, ५५, ४
 स इक्ष्मा उपसो रात्या २, २, ८
 स इक्ष्मा वसुष्कविः १, ७९, ५; साम. १५६२; वा. य. १५, ३३; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 स इक्ष्म रायः सुभृतस्य १०, १४७, ४
 स इक्ष्महानि समिथानि १, ५५, ५
 स इक्ष्मः सनिषङ्गिभिः १०, १०३, ३; साम. १८५१; अथर्व. १९, १३, ४; वा. य. १७, ३५; तै. सं. ४, ६, ४, १
 स इक्ष्मो न मुरिषात् १, ८८, २; साम. १४७६
 स इक्ष्मो न प्रणि वस्त उक्षाः ६, ३, ६
 स इक्ष्मा जनयसासु गर्भं २, ३५, १३
 स इक्ष्मा न फेनमस्य १०, ६१, ८
 स इक्ष्मभिः सविभिः १०, ६७, ७; अथर्व. २०, ९१, ७; तै. भा. २, ८, ५, १; नि. ५, ४
 स इक्ष्मो वनने अपतीतः ६, २०, ९
 स इक्ष्मा य अजोवी ६, १७, २; तै. भा. २, ५, ८, १
 स इक्ष्मो वुनि २, १५, ५
 स इक्ष्मो अयो १, १४५, ५
 सं यं स्तुभोऽवनयो न १, १९०, ७
 सं यजनान् क्रतुभि १, १३२, ५
 सं यजनौ सुधनौ विश्वशर्ध ५, ३४, ८
 सं यत्त इन्द्र मन्ववः ४, ३१, ६
 सं यद्विषो वनामहं ५, ७, ३; तै. सं. २, १, ६१, ३
 सं यद्वनस्त मन्वुभिर्जना ७, ५६, २२
 सं यद्वयं ववसादो १०, २७, ९
 सं यन्मदाय सुधिमण १, ३०, ३
 सं यन्मही मिथती ७, ९३, ५
 सं यन्मिथः वस्पृधानासो १, ११९, ३

सं वस्त्रिभिरवा वसुभि १०, ६, ६
 सं वा दानूनि वेमधुः ८, २५, ६
 सं वस्त्र इव मातुभिः ९, १०५, २; साम. १०९९
 संवत्सरं शशवाणाः ७, १०३, १; अथर्व. ४, १५, १३;
 नि. ९, ६
 संवत्सरीणं पय उज्जिवावाः १०, ८७, १७; अथर्व. ८, ३, १७
 सं वां शतानासत्वा सहजा ६, ६३, १०
 सं वां कर्मणा समिधा ६, ६९, १; तै. सं. ३, २, ११, १
 संवृत्तपुष्पमुक्थं ९, ४८, २; साम. ८३७
 सं वो मदासां अगमते १, २०, ५
 संसमिधुवसे वृषन् १०, १९१, १; अथर्व. ६, ६३, ४;
 वा. व. १५, ३०; तै. सं. २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ४
 सं मीदृश्व महो असि १, ३६, ९; वा. व. ११, ३७; तै. सं.
 ४, १, ३, ३; तै. आ. ४, ५, २
 संसृष्टं धनमुभयं १०, ८४, ७; अथर्व. ४, ३१, ७
 संहोत्रं यत् पुरातारीः १०, ८६, १०; अथर्व. २०, १२६, १०
 सकृद् बौरजावत ६, ४८, २२
 स केतुरध्वराणां ३, १०, ४
 सकृत्तुमिव तितडना १०, ७१, २; नि. ४, १०
 स क्षयः परि वस्त्रजे ८, ४१, ३
 सखाय आ नि वीदत पुनानाय ९, १०४, १; साम. ५६८,
 ११५७
 सखाय आ नि वीदत सविता १, २२, ८
 सखाय आ शिवामहि ८, २४, १; साम. ३९०; अथर्व.
 १८, १, ३७
 सखायः ऋतुमिच्छत ८, ७०, १३
 सखायः सं वः सम्बन्ध ५, ७, १; वा. व. १५, २९; तै. सं.
 २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ३
 सखायस्त इन्द्र विश्वह स्वाम ७, २१, ९
 सखावस्ते विपुल ५, १२, ५
 सखावस्तवा ववृमहे ३, ९, १; साम. ६२
 सखावो मद्रवाहसे ६, ४५, ४
 सखा सकमे अयचतुर्वमभिः ५, २९, ७
 सखा इ वन्न सन्निभिर्नवगवै ३, ३९, ५
 सखीयतामविता वोचि ४, १७, १८
 सखे विष्णो वितरं ८, १००, १२
 सखे सखायमग्रा ४, १, ३
 सकमे त इन्द्र वार्जिनो १, ११, २; साम. ८२८
 स गुणावो अग्निर्देववान् १०, ६१, २६
 स गुप्तो अग्निस्तत्तज्जिह्व ७, ४, २
 स गोमवा अग्निमे ६, ३५, ४

स गोमवास्व वि अग्रं ८, ३२, ५
 स ग्रामेभिः सविता रथे १, १००, १०
 स वा तं वृषणं रथमभि १, ८२, ४; साम. ४२४
 स वा नः सुतुः सवसा १, २७, २; साम. १६३५
 स वा नो देवः सविता सहा ७, ४५, ३; तै. आ. २, ८, ६, १
 स वा नो वोग आ अयत् १, ५, ३; साम. ७४२; अथर्व.
 २०, ६९, १
 स वा वस्ते ददासति ३, १०, ३
 स वा राजा सत्यतिः १, ५४, ७
 स वा वीरो न विव्यति १, १८, ४
 स वेदुतासि वृषहन् ४, ३०, २२
 संक्रन्देनानिमिमेण १०, १०३, २; साम. १८५०;
 अथर्व. १९, १३, ३; वा. व. १७, ३४; तै. सं.
 ४, ६, ४, १
 सं गच्छन्तं सं वदध्वं १०, १९१, २; अथर्व. ६, ६४, १;
 तै. आ. २, ४, ४, ४
 संगच्छमाने वुवति १, १८५, ५
 सं गच्छस्व पितृभिः १०, १४, ८; अथर्व. १८, ३, ५८;
 तै. आ. ६, ४, २
 सं गोमिरङ्गिरसो १०, ६८, २; अथर्व. २०, १६, २
 सं गोमदिन्द्र वाजवद् १, ९, ७; अथर्व. २०, ७१, १३
 सं वोचः ऋग्वे वमैरमित्रैः ३, ३०, १६
 स चक्रमे महतो निहः ५, ८७, ४
 सचन्त ववृषसः सूर्येण १०, १११, ७
 स चन्द्रो विप्र मर्त्यो १, १५०, ३
 सचस्व नायमवसे अभीके ६, २४, १०
 सखा वदासु जहवीषु १०, ९५, ८
 सखावोरिन्द्रमर्कव १०, १०५, ४
 सखा सोमेषु पुण्ड्रत ८, ६६, ६
 स चिकेत सहीवसाभिः ८, ३९, ५
 स चित्रचित्रं चितवन्तमरमे ६, ६, ७
 स चेतवन्मनुषो ४, १, ९
 स चातुर्मर्मा अहधाने १, १०३, ३
 स जातेमिहृन्महा ३, ३१, ११
 स जातो गर्भो असि १०, १, २; वा. व. ११, ४३; तै. सं.
 ४, १, ४, २
 स जामिभिर्वात्मजाति १, १००, ११
 स जावत प्रथमः पस्त्राङ्ग ४, १, ११
 स जावमानः परमे व्योमनि प्रतानि ६, ८, २
 स जावमानः परमे व्योमन्वाभिः १, १४३, २
 स जावमानः परमे व्योमन् वायुर्न ७, ५, ७

स शिन्वते जठरेषु प्रजज्ञि ३, २, ११
 स शिङ्गवा चतुराणीक ५, ४८, ५
 सज्जगदित्वैर्वसुभिः ५, ५१, १०
 सज्जुर्वेदेभिरपां नपातं ७, ३४, १५
 सज्जुर्मिन्नावकणाम्बां ५, ५१, ९
 सज्जुर्विदेभिरवेभिः ५, ५१, ८
 सजोवस आदित्यैर्मावस ४, ३४, ८
 सजोवसवा दिवो नरो ६, २, ३
 सजोवा इन्द्र वरुणेन सोमं ४, ३४, ७
 सजोवा इन्द्र सगजो १, ४७, २; वा. य. ७, ३७, तै. सं.
 १, ४, ४२, १; तै. आ. १०, १.१६
 सजोवा धीराः पदैरसु १, ६५, २
 सं च त्वे जग्मुर्निर इन्द्र ६, ३४, १
 सं बोदय चित्रमर्वाक् १, ९, ५; अथर्व. २०, ७१, ११
 सं जग्मुं राणस्तुभिः सुते ५, ४४, ५
 सं जागृवन्निर्जरमाण १०, ९१, १
 संजानाना उप सीदन् १, ७२, ५
 सतः सतः प्रतिमानं ३, ३१, ८
 स तत्कृषीवितस्त्वमग्ने ६, ५, ६
 स तुर्वणिर्महो अरेणु १, ५६, ३; नि. ६, १४
 स तु वज्राण्यधपेक्षानामि १०, १, ६
 स तु भुवि भुत्वा यो ६, ३६, ५
 स तु अधीन्द्र नूतनस्य ६, २१, ८
 स तु नो अग्निर्नवतु ४, १, १०
 स तु पवत्य परि पार्थिवं राजा स्तोत्रे ९, ७२, ८
 स तु पवत्य परि पार्थिवं राजो दिव्या च ९, १०७, २४
 स ते जानाति सुमतिं वयिष्ठ ४, ४, ६; तै. सं. १, २, १४, २
 स तेजीवसा मनसा त्वातः ३, १९, ३; तै. सं. १, ३, १४, ६
 सतो नूनं कवचः सं १०, ५३, १०
 सतो होता न ऋत्विगः ३, ४१, २; अथर्व. २०, २३, २
 सतो होता मनुष्यदा १, १०५, १४
 सत्त्वं तत्पुर्वसो वदौ ८, ४५, २७
 सत्त्वं तदिन्द्रा वरुणा ८, ५२, ३
 सत्त्वं त्वेषा अमवन्तो १, ३८, ७
 सत्त्वमित्तक त्वावो ६, ३०, ४; तै. आ. २, ६, ९, १
 सत्त्वमित्था महेन्द्रि ८, ७४, १५
 सत्त्वमित्था वृषेदसि ८, ३३, १०; साम. २६३
 सत्त्वमिन्द्रा उ अग्निना ५, ७३, ९
 सत्त्वमिन्द्रा उ तं वयं ८, ६२, १२
 सत्त्वमिन्द्रा वृद्धनः ९, ११३, ५

सत्त्वमृचुर्नर एवा हि चक्रुः ४, ३३, ६
 सत्त्वामाशिषं कृणुता १०, ६७, ११; अथर्व. २०, ९१, ११
 सत्त्वा सत्त्वमिर्महती ७, ७५, ७
 सत्त्वेनोत्तमिता भूमिः १०, ८५, १; अथर्व. १४, १, १
 सत्त्वा ते अनु कृष्टयो ४, ३०, २
 सत्त्वा त्वं पुरुष्टुतं ८, १५, ११
 सत्त्वा मदासस्तव ६, ३६, १
 सत्त्वा वदो भार्गवस्य ४, २१, ७
 सत्त्वासाहं वरेण्यं सहोदो ३, ३४, ८; अथर्व. २०, ११, ८
 सत्त्वासाहो जनमहो २, २१, ३
 सत्त्वा सोमा अमवन् ४, १७, ६
 सत्त्वाइणं दाष्टुं ४, १७, ८; साम. ३३५
 स त्रितस्याधि सानवि ९, ३७, ४; साम. १३०५
 सत्त्वे ह जानाविधिता नमो ७, ३३, १३
 स त्वं विप्राय दाष्टुषे ८, ४३, १५
 स त्वं वक्षस्यावृको ६, १५, ३
 स त्वं न इन्द्र धियसानो अर्कः ५, ३३, २
 स त्वं न इन्द्र वाजेभिः ८, १६, १२; अथर्व. २०, ४६, ३
 स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अप्सु १, १०४, ६
 स त्वं न इन्द्राकवाभिः ६, ३३, ४
 स त्वं न ऊर्जा पते ८, २३, १२
 स त्वं नमित्र वज्रहस्त धृष्णु ६, ४६, २; साम. ८१०; अथर्व.
 २०, ९८, २; वा. य. २७, ३८
 स त्वं नो अग्नेऽवमो ४, १, ५; वा. य. २१, ४; तै. सं.
 २, ५, १२, ३
 स त्वं नो अर्वाग्निदाया ६, १२, ६
 स त्वं नो देव मनसा ८, २६, २५
 स त्वं नो रायः शिशीहि ३, १६, ३
 स त्वमग्ने प्रतीकेन १०, ११८, ८; तै. सं. २, ५, १३, ५
 स त्वमग्ने विभावसुः ८, ४३, ३२
 स त्वमग्ने सौभगावस्य १, ९४, १६
 स त्वमवदप द्विषो ८, ११, ३
 सत्त्वा मरिषो गविषो वुव ४, ४०, २
 स त्वामवद् वृषा मवः १, ८०, २
 स दर्शतभीरतिथिः १०, ९१, २
 सदसस्पतिमनुतं १, १८, ६; साम. १७१, वा. य. ३२, १३;
 तै. आ. १०, १, ४
 सदस्य मदे सदस्य ६, २७, २
 सदा कवी सुमतिमाचके १, ११७, २३
 सदाधृजो वजतो विद्विषो ५, ४४, १२
 सदासि रणवो यवमेव १०, ११, ५; अथर्व. १८, १, २२

सदा सुगः पितृमां ३, ५४, २१
 सदिदि ते तुविजातस्य ६, १८, ४
 स दूतो विवेदभि बटि ४, १, ८
 स दृढे चिदाभि तृणति ८, १०३, ५
 सदसीरथ सदसी १, १२३, ८
 स देवः कविनेषितो ९, ३७, ६, साम. १२९७
 सद्यो द्वा चक्राते उप ८, २९, ९
 सद्येव प्राचो विमिमाव २, १५, ३; ते. सं. २, ३, १४, ५
 मद्यमिधः सवसा पञ्च १०, १७८, ३; नि. १०, २९
 मद्यमिधस्य चर्कतिः ६, ४८, २१
 मद्यमिधु ते मद्यवचमि ७, १९, ९; अथर्व. २०, ३७, ९
 सद्यो अथर्वे रथिरं जनन्त ७, ७, ४
 सद्यो जात ओषधीभिः ३, ५, ८
 सद्यो जातस्य दृढानं ४, ७, १०
 सद्यो जातो व्यमिमीत १०, ११०, ११; अथर्व. ५, १२, ११;
 वा. य. २९, ३६; ते. वा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, २१
 मद्योऽनुवले बाजा ८, ८१, ९
 मद्यो ह जातो वृषभः ३, ४८, १
 स दृढणे मनुष १०, ९९, ७
 स द्विबन्धुर्वैतरणो १०, ६१, १७
 स धारयत्पृथिवीं पप्रथ १, १०३, २
 सध्रीचीः मिथुमुसतीरिवा १०, १११, १०
 सध्रीमा यन्ति परि २, १३, २
 स न इन्द्रः शिवः सत्वा ८, ९३, ३; साम. १४५२;
 अथर्व. २०, ७, ३
 स न इन्द्र त्वयताया इवेधाः ७, २०, १०; २१, १०
 स न इन्द्र यज्ववे ९, ६१, १२; साम. ५९२; ६७३;
 वा. य. २६, १७
 स न ईकानया सह ८, १०२, २
 स न ऊर्जे व्यस्ययं ९, ४९, ४; साम. १४३८
 स नः क्षुमन्तं मनुने १०, ३८, २
 स नः पमिः पारयाति ८, १६, ११; अथर्व. २०, ४६, २
 स नः पवस्य वाजसुः ९, ४४, ४
 स नः पवस्य शं गवे ९, ११, ३; साम. ६५३
 स नः पावक दीदिवो १, १२, १०; वा. य. १७, ९;
 ते. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, ३
 स नः पावक दीदिति ३, १०, ८
 स नः पितेव सुनवे १, १, ९; वा. य. ३, २४; ते. सं.
 १, ५, ६, २; नि. ३, २१
 स नः पुनान आ भर रविं वीरवतीम् ९, ६१, ६; साम.
 ७८९

स नः पुनान आ भर रविं वीरवती ९, ४०, ५
 स नः पृथु अवाचं ६, १६, १२; साम. ६६२; ते. वा.
 ३, ५, २, १
 स नः शक्रादिदाशकम् ८, ३२, १२
 स नः समोणि वीतये ३, १३, ४
 स नः सिधुमिध नाववाति १, ९७, ८; अथर्व. ४, ३३, ८;
 ते. वा. ६, ११, २
 स नः सोमेधु सोमपाः ८, ९७, ६
 सनत्साभ्यं पञ्च ५, ६१, ५
 सनद्वात्रं विप्रवीरं १०, ४७, ४
 स नक्षिजाभिरद्विबो ४, ३२, ५
 स न सवान आ भर गावमेज १, १२, ११
 स न सवान आ भर रविं ८, २४, ३
 सना च सोम जेवि च २, ४, १; साम. १०४७
 सना उवोतिः सना स्वः ९, ४, २; साम. १०४८
 सना ता का चिज्जुवना २, २४, ५
 सना ता त इन्द्र मय्या १, १७४, ८
 सना ता त इन्द्र भोजनामि ७, १९, ६; अथर्व. २०, ३७, ६
 सनात्सनीका अवनीरवा १, ६२, १०
 सना दभसुत कर्तुं २, ४, ३; साम. १०४९
 सनादमे सुणसि वातुधानान् १०, ८७, १९; साम. ८०;
 अथर्व. ५, २९, ११; ८, ३, १८
 सनादेव तव रावो १, ६२, १२
 सनादिवं परि भूमा १, ६२, ८
 सना पुराणमथ्येमि ३, ५४, ९
 सनामाना चिद् व्यसयो १०, ७३, ६
 सनावेत गोतम इन्द्र १, ६२, १३
 सनावुवो नमसा नवो १, ६२, ११
 सनितः सुसमितस्य ८, ४६, २०
 सनिता विप्रो अर्वाजिः ८, २, ३६
 सनितासि प्रवतो दाह्रुवे ७, ३७, ५
 सनिर्मिन्नस्य पप्रथः ८, १२, १२
 स नीव्यामिर्जरितारः ६, ३२, ४
 सनेम सत्सुसनिता १०, ३६, ९
 सनेम सेऽवसा नव्य इन्द्र ६, २०, १०
 सनेम वे त कतिमिः १, ११, १९
 सनेमि कुवाकादा ९, १०४, ६
 सनेमि चक्रमजरं १, १६४, १४; अथर्व. ९, ९, १४
 सनेमि त्वमकादो अदेवं ९, १०५, ६; साम. १६१३
 सनेमि सव्यं स्ववसमानः १, ६२, ९
 सनेम्यकावुवोत दिधुं ७, ५६, ९

स नो अथ वसुतवे ९, ४४, ६
 स नो अथ पवित्र आ ९, ६४, १२
 स नो अर्वाभि दूतं ९, ४५, २
 स नो उवांतीचि पूर्य ९, ३६, ३
 स नो दूराणासाह १, २७, ३; साम. १६३६
 स नो देव देवताते ९, ९६, ३
 स नो देवेभिः पवमान ९, ९३, ४
 स नो धीती वरिष्ठया ५, ४५, ३
 स नो नद्येभिर्बुधकर्मन् १, १३०, १०
 स नो निबुद्धिः पुबहुत ६, २०, ११; अथर्व. २०, ३६, ११
 स नो निबुद्धिरा पूज ६, ४५, २१
 स नो नृणां नृतमो १, ७७, ४
 स नो नेदिष्ठं वदसान १, १२७, ११
 स नो बोधि पुरणता सुगेयत ६, २१, १०
 स नो बोधि पुरोकासं ६, २३, ७
 स नो बोधि भुधी हवं ५, २४, ३; वा. य. ३, २६
 स नो बोधि सहस्व २, २, ११
 स नो भगाव वाववे पूणे ९, ६१, ९; साम. १०८३
 स नो भगाव वाववे विप्रवीरः ९, ४४, ५
 स नो मदाभां पत ९, ४४, ५
 स नो मद्भामिरध्वरे ६, १६, २; साम. १४७५
 स नो मर्हो अनिमानो १, २७, ११; साम. १६६४
 स नो मित्रमहस्व ८, ४४, १४; साम. १७१३
 स नो बुधेन्द्रो जोह्वः २, २०, ३
 स नो राधात्वा अरे ७, १५, ११
 स नो रेवसमिधानः २, २, ६
 स नो वस्व उप मासि ८, ७१, ९
 स नो वाजाव जवस हवं च ६, १७, १४
 स नो वाजेवविता पुरुष ८, ४६, १३
 स नो विमावा चक्षणिर्भव ६, ५, २
 स नो विद्या दिवो वसुतो ९, ५७, ४; साम. १७६४
 स नो विद्याया भर सुवितानि ८, ९३, २९
 स नो विद्याहा सुकतुः १, २५, १२
 स नो विवेभिर्देवेभिः ८, ७१, ३
 स नो वृषजम्बुं चर्च १, ७, ६; साम. १६२१; अथर्व. २०, ७०, १२; नि. ६, १६
 स नो वृषमसनिष्ठवा ८, ९२, १५
 स नो वृष्टिं दिवस्पति २, ६, ५
 स नो वेदो अमासं ७, १५, ३; साम. १३८१
 स नो हरीणां पत ९, १०५, ५; साम. १६१२
 सन्निष्ठं कर्च आशिष ८, ५४, ७

सं ते पर्यामि मसु १, ९१, १८; वा. य. १२, ११३; तै. सं. ४, २, ७, ४
 सं श्री पवित्रा वितनानि ९, ९७, ५५
 सं दक्षेण मनसा जायते ९, ६८, ५
 सं देवै शोभने नृषा ९, २५, ३; साम. ९२०
 सं न निशीहि भुरिजो ८, ४, १३
 सं तु वोचावहे पुनः १, २५, १७
 सं नो राया वृद्धता विश्वपेश १, ४८, १३
 स पत्यत उभयोर्नृणामयोः ६, २५, ६
 स पप्रथानो अभि पञ्च ७, ६९, २; तै. आ. २, ८, ७, ७
 सपयवो भरमाणा अभिभु ७, २, ४
 सपथेण्यः स प्रियो विद्वत् ६, १, ६; तै. आ. ३, ६, १०, ३
 स पर्वतो न धरुणं च्युतः १, ५२, २
 स पवस्व धनंजय ९, ४६, ५
 स पवस्व मदाय कं ९, ४५, १
 स पवस्व मदिन्तम ९, ५०, ५; साम. १००९
 स पवस्व य भविष्यन् ९, ३१, २०; साम. ४९४
 स पवस्व विश्वर्षण ९, ४१, ५; साम. ८९६
 स पवस्व सहमानः ९, ११०, १०
 स पवित्रे विश्वक्षणे ९, ३७, २; साम. १०९३
 स विद्यायावुधानि १०, ८, ८
 स पुनान उप सूरं न ९, ९७, ३८; साम. १३५८
 स पुनानो मदिन्तमः ९, ९९, ६
 स पूर्व्या निबिदा १, ९६, २
 स पूर्यः पवते ९, ७७, २
 स पूर्यो महानां ८, ६३, १; साम. ३५५
 स पूर्यो वसुविज्जायमानां ९, ९६, १०
 सप्त क्षरन्ति शिखरे १०, १३, ५; अथर्व. ७, ५७, २
 सप्त वा हरितो रथे १, ५०, ८; अथर्व. १३, २, २३; २०, ४७, २०; तै. सं. २, ४, १४, ४
 सप्त दिवो नानासूर्याः ९, ११४, ३; तै. आ. १, ७, ४
 सप्त धामानि परिवन् १०, १२२, ३
 सप्तभिः पुत्रैरदितिः १०, ७२, ९; तै. आ. १, १३, ३
 सप्त मर्यादाः कवयः १०, ५, ६; अथर्व. ५, १, ६; नि. ६, २७
 सप्त मे सप्त शाकिनः ५, ५२, १७
 सप्त जुअन्ति रथमेकचक्रं १, १६४, २; अथर्व. ९, ९, २; १३, ३, १८; तै. आ. ३, ११, ८; नि. ४, २७
 सप्त वीरासो अथरात् १०, २७, १५
 सप्त स्वसागे अभि मातरः ९, ८६, ३६
 सप्त स्वसूरवर्षीर्वावसानः १०, ५, ५; नि. ५, १
 सप्त होतारस्वमिदीकते ८, ६०, १६

सप्त होत्राणि मनसा ३, ४, ५
 सप्तानां सप्त ऋषयः ८, २८, ५
 सप्तापो देवीः सुरणा १०, १०४, ८
 सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतः १, १६४, ३६; अथर्व. ९, १० १७;
 नि. १४, २१
 सप्तास्यामन्परिधयः १०, ९०, १५; अथर्व. १९, ६, १५;
 वा. य. ३१, १५; तै. आ. २, १०, ३
 सप्ति मृजन्ति वेधसो ९, २९, २; साम. १७६६
 सप्ती चिदा मद्व्युता ८, ३३, १८
 स प्रकेत उभयस्य प्रविहान् ७, ३३, १०
 स प्रत्यथा कविबुध ८, ६३, ४
 स प्रत्यथा सहसा जायमानः १, ९६, १
 स प्रत्यवज्जीवसा ६, १६, २१; तै. सं. २, २, १०, २;
 तै. आ. २, ४ ८, १
 स प्रत्यवज्जीवसे ९, ९१, ५
 स प्रथमे व्योमनि ८, १३, २; साम. ७४७
 स प्रबोद्धम्परिगत्या २, १५, ४
 स प्राचीनाम्पर्वतान् २, १७, ५
 सबाधो बं जना इमे ८, ७४, ६
 स बोधि सुरिर्मेषवा २, ६, ४; वा. य. १२, ४३, तै. सं.
 ४, २, ३, ४
 स भग्ना उदियति ९, ८६, ४१; नि. ५, २
 सभामेति कितयः १०, ३४, ६
 स भिक्षमाणो भृशस्य ९, ७०, २; साम. १४२४
 स भूतु यो प्रथमाय २, १७, २
 स भ्रातरं वरुणमग्न ४, १, २
 समजैषमिमा अहं १०, १५९, ६
 समउमना जनिम मातुषाणाम् ६, १८, ७
 समकृया पर्वत्ता वसूनि १०, ६९, ६
 समजन्तु विश्वे देवाः १०, ८५, ४७
 समग्र गावोऽभितो ५, ३०, १०
 स मत्सरः पृथु बन्धन् ९, ९६, ८
 समस्तु त्वा शूर सतामुराणं १, १७३, ७
 समस्त्यग्निमवसे ८, ११, ९; साम. ११६८; तै. आ. २, ४, ४, ४
 समध्वरायोवसो ७, ४१, ६; अथर्व. ३, १६, ६; वा. य.
 ३४, ३९; तै. आ. २, ८, ९, ९
 समना तूणिष्य यासि १०, ७३, ४
 समनेव वपुष्यतः ८, ६२, ९
 स मन्त्राणां जनु जोषम् ६, २३, ८
 स मन्त्राणां जनुषसो ३, ४१, ६; ६, ४५, २७; अथर्व.
 २०, २३, ६

स मन्त्रया च जिह्वया ७, १६, ९
 समन्या यन्मयुष यन्ति २, ३५, ३; साम. ६०७; तै. सं.
 २, ५, १२, १
 स मन्थुमीः समदनस्यक १, १००, ६
 स मन्थु मर्यानां ८, ७८, ६
 स मर्तो अग्ने स्वनीकरवान् ७, १, २३
 स मर्मज्ञान आयुभिः प्रयत्नान् ९, ६६, २३
 स मर्मज्ञान आयुभिरिमां ९, ५७, ३; साम. १७६३
 स मर्मज्ञान इन्द्रियाय २, ७०, ५
 समन्विनोरवसा ५, ४२, १८; ४३, १७; ७६, ५; ७७, ५
 समन्विजायमान आसत १०, ९५, ७; नि. १०, ४७
 समस्य मन्थवे विशो ८, ६, ४; साम. १३७; १६५१;
 अथर्व. २०, १०७, १
 समस्य हरि हरयो ९, ९६, २
 स मङ्गा विश्वा दुरितानि ७, १०, २; साम. १३०५
 स मातरा न दृशान ९, ७०, ६
 स मातरा विचरन् वात्रयन् ९, ६८, ४
 स मातरा सूर्येणा ६, ३२, २
 स मातरिश्वा पुरुवार १, ९६, ४
 समान ऊर्वे अग्नि संगताः ७, ७६, ५
 समानं वत्सममि १, १४६, ३
 समानं वां सजात्वं ८, ७३, १२
 समानं नीलं वृषणो १०, ५, २
 समानमज्येषां ८, २०, ११
 समानमया अनपावृत् १०, ८९, ३
 समानमु त्वं पुरुहूतं १०, ४१, १
 समानमेतदुदकं १, १६४, ५१; तै. आ. १, ९, ५, नि.
 ६, २२; ७, २३
 समानं पूर्वीरग्नि वावसाना १०, १२३, ३
 समानयोजनो हि वां १, ३०, १८
 समानी व आकृतिः १०, १९१, ४; अथर्व. ६, ६४, ३;
 तै. आ. २, ४, ४, ५
 स मातुषीषु वृकभो ४, ९, २
 स मातुषे वृजने शन्तमो १, १२८, ७
 समाने अहन्निर्वयद्यगोहना १, ३४, ३
 समानो अध्वा स्वस्तेरनन्त १, ११३, ३; साम. १७५१
 समानो मन्त्रः समितिः १०, १९१, ३; अथर्व. ६, ६४, २;
 तै. आ. २, ४, ४, ५
 समानो राजा विभूतः ३, ५५, ४
 समान्या विभुते दूरे ३, ५४, ७; नि. ४, २५
 स मातुषे तिरो भवामि ९, १०७, ११; साम. १६९०

समावर्तितं विहितो १, ३८, ६
 स माहिन इन्द्रो अर्णो १, १९, ३
 समित्तमधमभवत् ८, १८, १४
 समित्तान्धुत्रहासिदत् ८, ७७, ३
 समित्समित्सुमना ३, ४, १
 समिद्धमग्निं समिधा गिरा ६, १५, ७; साम. १५६७
 समिद्धमित्समिध्वसे १०, १५०, १
 समिद्धस्य प्रमहसो ५, २८, ४
 समिद्धस्य अवमानः ३, ८, २; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
 समिद्धाग्निर्वनवल्लीर्ण० ५, ३७, २
 समिद्धे अग्नौ सुत इन्द्र ६, ४०, ३
 समिद्धेष्वग्निश्चानजाना १, १०८, ४
 समिद्धो अग्न आ वह १, १४२, १
 समिद्धो अग्न आहूत देवान् ५, २८, ५; तै. सं. २, ५, ८, ६;
 तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समिद्धो अग्निर्विधि ५, २८, १
 समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्या २, ३, १
 समिद्धो अग्न मनुष्यो दुरोणे १०, ११०, १; अथर्व. ५, १२, १;
 वा. य. २९, २५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ५
 समिद्धो अग्न राजसि १, १८८, १
 समिद्धो विद्यतस्पतिः ९, ५, १
 समिधाग्निं दुवस्वत् ८, ४४, १; वा. य. ३, १; १२, ३०;
 तै. सं. ४, २, ३, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
 समिधा जातवेदसे ७, १४, १
 समिधानं व सन्ध ८, ४४, ९
 समिधानः सहस्रजित् ५, २६, ६
 समिधा वस आहुतिं निशितं ६, २, ५
 समिधा वो निशितो दाशत् ८, १९, १४
 समिध्वमानः प्रथमानु ३, १७, १; तै. ब्रा. १, २, १, १०
 समिध्वमानो अश्वरेऽग्निः ३, २७, ४; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समिध्वमानो अश्वतस ५, २८, २
 समिन्द्र गर्दभं १, २९, ५; अथर्व. २०, ७४, ५
 समिन्द्रो गो मनसा नेषिगो ५, ४२, ४; अथर्व. ७, ९७, २;
 वा. य. ८, १५; तै. सं. १, ४, ४४, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 समिन्द्र रावा समिधा १, ५३, ५; अथर्व. २०, २१, ५
 समिन्द्रेणोत वायुना ९, ६१, ८; साम. १६७८
 समिन्द्रेण नामनद्वाहं १०, ५९, १०
 समिन्द्रो गा अजवत् ४, १७, ११
 समिन्द्रो रावो वृहती ८, ५२, १०; साम. १७३२
 समी रेमसो अस्वरन् ८, ९७, ११; साम. ९३२; अथर्व.
 २०, ५४, २

समीचीना अनूषत् ९, ३९, ६; साम. ९०३
 समीचीनास आसते ९, १०, ७; साम. ११२५
 समीचीने अभि रमना यङ्गी ९, १०२, ७
 समी पणेरजति ५, ३४, ७
 समी रथं न भुरिजोः ९, ७१, ५
 समी वसं न मानृभिः ९, १०४, २; साम. ११५८
 समी यस्त्रायो अस्वरन् ९, ४५, ५
 समु त्वे महतीरपः ८, ७, २२
 समु त्वा धीभिरस्वरन् ९, ६६, ८
 समुद्रः सिन्धू रजो १०, ६६, ११
 समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य ७, ४९, १
 समुद्रमासामव तस्थे अग्निः ५, ४४, ९
 समुद्रावर्णवादधि १०, १९०, २; तै. ब्रा. १०, १, १४
 समुद्रादूर्मिमुद्रियति १०, १२३, २
 समुद्रादूर्मिर्मधूमौ ४, ५८, १; वा. य. १७, ८९; तै. ब्रा.
 १०, १०, २
 समुद्रिया अप्सरसो ९, ७८, ३
 समुद्रे अन्तः क्षयत् ८, १००, ९
 समुद्रेण सिन्धवो ३, ३६, ७
 समुद्रे त्वा नृमणा १०, ४५, ३; वा. य. १२, २०; तै. सं.
 ४, २, २, १
 समुद्रो अप्सु मासृजे ९, २, ५; साम. १०४१
 समु पूष्णा गमेमहि ६, ५४, २
 समु प्र यन्ति धीतयः १०, २५, ४
 समु प्रिया अनूषत् ९, १०१, ८; साम. ८१९
 समु प्रियो मृज्यते ९, ९७, ३; साम. १४०१
 समु वां वज्रं महयजमोभिः ७, ६१, ६
 समु वो यज्ञं महयजमोभिः ७, ४२, ३
 स मृज्यते सुकर्मभिः ९, ९९, ७
 स मृज्यमानो दशभिः ९, ७०, ४
 समेनमहुता इमा ९, ३४, ६
 स मे व पुश्रद्वदधिर्नोर्वः ६, ४९, ५
 समोहे वा व आसत् १, ८, ६; अथर्व. २०, ७१, २
 समी चिद्धसो १०, ११७, ९
 सं पश्यमाना अमद्वज्जि ३, ३१, १०
 सं पूषन्निवृत्तिर १, ४२, १
 सं पूषन्निवृत्तिर नव ६, ५४, १
 सं प्रेरते अनु वातस्य १०, १६८, २
 सं आनुना वतते सूर्यस्य ५, ३७, १; नि. ५, ७
 सं भूम्या अन्ता ७, ८३, ३

सं माग्ने वर्चसा १, २३, २४; अथर्व. ७, ८९, २;
९, १, १५; तै. सं. १०, ५, ४७
सं मा तपन्वमितः (०। नि बाधते) १०, ३३, २
सं मा तपन्वमितः (०। मूषो) १, १०५, ८; नि. ४, ६
सं मातृभिर्ब सिद्धुः २, ९३, २; साम. १४१९
संमिक्षो अक्षो भव २, ६१, २१; साम. ८१७
संमीक्ष्य वज्रवणा १, १६१, १२
संम्वसस्यञ्चो महिषा ९, ७३, २
संम्वसस्यञ्चि सरितो न ४, ५८, ६; वा. व. १३, ३८;
१७, ९४; तै. सं. ४, २, ९, ६
सं वज्रनाम्नस्तुभिः १, १३२, ५
सन्नाजा उमा वृषमादिब ५, ६३, ३
सन्नाजा वा वृषवोनी ५, ६८, २; साम. ११४४
सन्नाजावस्य भुवनस्य ५, ६३, २
सन्नाजो मे सुवृषो वशं १०, ६३, ५
सन्नाजी वज्रुरे भव १०, ८५, ४६; अथर्व. १४, १, ४४
सन्नाकम्बः स्वराकम्ब ७, ८२, २
स वन्ता विप्र पृषा ३, १३, ३
स वङ्गवोऽवनीर्गोष्वा १०, ९९, ४
स युष्मः सत्वा वज्रहस्तम ६, १८, २
स योजते अक्षया विप्रभोज ७, १६, २; साम. ७५०; वा. व.
१५, ३३; तै. सं. ४, ४, ४, ४
स यो न मुहे न मिथू ६, १८, ८
स यो वृषा नरी न १, १४९, २
स यो वृषा वृष्णेभिः १, १००, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
स यो व्यस्थादमि २, ४, ७
स रंहत वरुणावस्य ९, ९७, ९; साम. १११८
स रत्नं मर्त्यो वसु १, ४१, ६
स रथेन रथीतमो ६, ४५, १५
स रन्ध्रयस्सदिवः २, १९, ६
सरस्वति त्वमर्था २, ३०, ८
सरस्वति देवमिदो नि ६, ६१, ३
सरस्वति वा सरयं १०, १७, ८; अथर्व. १८, १, ४३
सरस्वती वा पितरो १०, १७, ९; अथर्व. १८, १, ४२
सरस्वती देववन्तो हवन्ते १०, १७, ७; अथर्व. १८, १, ४१
सरस्वती सरयुः सिद्धुः १०, ६४, ९
सरस्वती साधवन्ती २, ३, ८
सरस्वत्यानि नो मेवि ६, ६१, १४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १
सरस्वानीमिर्बक्षः १०, ६६, ५
स रावसि प्रुहुर्य एको ८, १५, ३; अथर्व. २०, ६१, ६, ६२, १०
स रावस्यामुप सृजा ६, ३६, ४

स रग्नेमिरसाववार १०, ९९, ५
स रूपैरा सु नो गहि ८, ३४, १२
स रेतोवा वृषमः ७, १०१, ६
स रेवो हव विप्रपतिः १, २७, १२; साम. १६६५
स रोचवज्रनुषा रोदसी ३, २, २
स रोकवदभिपूर्वा ९, ६८, २
स रोकवद् वृषमः १०, २८, २
सर्गा हव सृजतं सुवृतीक्य ८, ३५, २०
सर्वं परिक्षोषं जहि १, २९, ७; अथर्व. २०, ७४, ७
सर्वे नन्दन्ति वक्षसा १०, ७१, १०
स वज्रमृदस्युहा १, १००, १२
स वर्धिता वर्धनः ९, ९७, ३९; साम. १३५९
स वङ्गिः पुत्रः पित्रोः १, १६०, ३
स वङ्गिः सोम जागृभिः २, ३६, २
स वङ्गिभिर्नक्षत्रभिः ६, ३२, ३
स वङ्गिरप्सु दुहरो ९, २०, ६; साम. ९७३
स वां वज्रेषु मानवी ९, ९८, ९
स वाजं वातापदुष्पदायन् १०, ९९, ३
स वाजं विप्रवर्चणिः १, २७, ९; साम. १४१७
स वाजी रोचना दिवः ९, ३७, ३; साम. १२९४
स वाज्यक्षाः सहजरेताः ९, १०९, १७; साम. ११६१
स वाज्यर्वा स ऋषिर्वचस्य ४, ३६, ६
स वावृषे नयो योवनासु ७, ९५, ३
सविता पञ्चातात्सविता १०, ३६, १४
सविता वन्त्रैः पृथिवी १०, १४९, १; नि. १०, ३२
सवितारमुचसमन्विता १, ४४, ८
स विद्वो अङ्गिरोम्य इन्द्रो ८, ६३, ३
स विद्वो अपगोहं २, १५, ७
स विद्वो आ च विप्रयो २, ६, ८
स विप्रवर्चणीनां ४, ८, ८
स विष्वा दागृषे वसु ९, ३६, ५
स वीरो अप्रतिष्कृत ७, ३२, ६
स वीरो दक्षसाधनो ९, १०१, १५; साम. १३८८
स वृत्रहस्ये इम्यः स ४, २४, २
स वृत्रहा वृषा सुतो ९, ३७, ५; साम. १२९६
स वृत्रहेन्द्र ऋमुक्षाः ८, ९६, २१
स वृत्रहेन्द्रः कृष्णवोवीः २, २०, ७
स वृत्रहेन्द्रवर्चणीष्टत् ८, ९६, २०
स वेतसुं वक्षसायं वक्षोणि ६, २०, ८
स वेद देव आनमं ४, ८, ३
स वेद सुवृतीनां १०, २६, ३

स वायुमिन्द्रमन्त्रिना ९, ७, ७; साम. ११३४
 स वायवान इह पाहि ३, ५१, ८
 सव्यामनु रिक्तावं जावसे ८, ४, ८; साम. १६०६
 स वाधतः शवसानेभिः १०, ९९, ९
 स वाधतो नहुषो १, १२२, १०
 स शुष्मी कलशेषा ६, १८, ७
 स शेषमधि वा युष्मत्साम १, ५४, ११; तै. भा. २६, ९, १
 स अधि यः साम. पृथनासु १, १२२, २
 स शितानक्षत्रवत् ६, ६, २; तै. सं. १, ३, १४, ४
 सं संस्तिरो विह्वरः १, १४०, ७
 स सत्यतिः शवसा इति ६, १३, ३
 स सत्यसत्वमहते ६, ३१, ५
 स सद्य परि नीयते ४, ९, ३
 ससन्तु त्या भरातयो १, २९, ४; अथर्व. २०, ७४, ४
 स संनयः स विनयः २, २४, ९
 स सप्त धीतिभिर्हितो ९, ९, ४
 स समुद्रो अपीच्यः ८, ४१, ८
 स सर्गेण शवसा तक्तो ६, ३२, ५
 ससर्वरीरभरत् ३, ५३, १६
 ससर्वरीरमति ३, ५३, १५
 स सव्येन यमति प्राधतः १, १००, ९
 ससव्य बह्विद्युता ४, ७, ७
 ससानास्यो उत सूर्य ससान ३, ३४, ९; अथर्व. २०, ११, ९
 स सुक्रतुः पुरोहितो १, १२८, ४
 स सुक्रतुर्धतचिदस्तु ७, ८५, ४
 स सुक्रतुर्धो वि दुरः पणीनां ७, ९, २
 स सुक्रतु रणिना यः सुतेषु ८, ९६, १९
 स सुतः पीतये वृषा ९, ३७, १; साम. १२९२
 स सुम्बत इन्द्रः सूर्य २, १९, ५
 स सुम्बे वो वसुना ९, १०८, १३; साम. ५८२; १०९६
 स सुहुभा स ककना गणेन ४, ५०, ५; अथर्व. २०, ८८, ५;
 तै. सं. २, ३, १४, ४
 स सुहुभा स स्तुभा १, ६२, ४
 स सुमुभिर्न सन्निर्धेया १, १००, ५
 स सुमुनीतरा सुभिः ९, ९, ३; साम. ९३६
 स सूर्यः पर्वक वरांसि १०, ८९, २
 स सूर्य प्रति पुरो न उद्गाः ७, ६२, २
 स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत ९, ८६, ३२
 ससृष्टांसमिव समना ३, ९, ५
 स सोम आमिश्रतमः ६, २९, ४
 सस्तु माता सस्तु पिता ७, ५५, ५; अथर्व. ४, ५, ६

स स्तोम्यः स इव्यः ८, १६, ८
 सस्थावाना यवयसि ८, ३७, ४
 सस्त्रिमित्रिन्वाणे १०, १३९, ६; तै. भा. ४, ११, ८;
 नि. ५, १
 स स्या कृणोति केतुषा ५, ७, ४
 सस्त्रिद्वि तन्मः ७, ५९, ७
 सस्त्रिद्वि सस्त्रिद्वि ७, ६०, १०
 सहस्रासु पुरातन क्षियन्तं ३, ३०, ८; वा. य. १८, ६९;
 नि. ६, १
 सह वामेन न उषो १, ४८, १
 स इव्यवाकमयः ३, ११, ९; वा. य. २२, १६; तै. सं.
 ४, १, ११, ४
 स इ ध्रुव इन्द्रो नाम २, २०, ६
 सहस्रोमाः सहस्रान्द्रम १०, १३०, ७; वा. य. ३४, ४९
 सहस्र व्यनीताम् ४, ३२, १७
 सहस्रं माकमर्चत १, ८०, ९
 सहस्रणीयः शतधारे ९, ८५, ४
 सहस्रणीयाः कवयो १०, १५४, ५; अथर्व. १८, २, १८
 सहस्रदा ग्रामणीः १०, ६२, १२
 सहस्रधा पञ्चदशानि १०, ११४, ८; ऐ. भा. १, १६
 सहस्रधारे वृषमं ९, १०८, ८; साम. १३९५
 सहस्रधारः पवते समुद्रो ९, १०१, ६; साम. ८७४;
 अथर्व. २०, १३७, ६
 सहस्रधारेऽव ता अपवतः ९, ७४, ६
 सहस्रधारेऽव ते सं ९, ७३, ४; अथर्व. ५, ६, ३
 सहस्रधारे वितते पवित्र ९, ७३, ७
 सहस्रं त इन्द्रोत्तरो १, १६७, १
 सहस्रराजमभिमातिवहम् १०, १०४, ७
 सहस्रशीर्षा पुरुषः १०, ९०, १; साम. ६१७; अथर्व.
 १९, ६, १; वा. य. ३१, १; तै. भा. ३, १२, १
 सहस्रश्रोत्रो वृषभो यः ७, ५५, ७; अथर्व. ४, ५, १
 सहस्रसामाभिबेक्षि ५, ३४, ९
 सहस्राक्षेण शतधारदेन १०, १६१, ३; अथर्व. ३, ११, ३;
 २०, ९६, ८
 सहस्राक्षो विचर्यणिः १, ७९, १२
 सहस्रा ते शता वयं ४, ३२, १८
 सहस्रगेव सवते ववीषुषा ८, ४, ६
 सहस्रे पृथ्वीनां ८, ६५, ११
 सहस्रोतिः शतामवो ९, ६२, १४
 सहस्र मन्वो अभिमाति १०, ८४, ३; अथर्व. ४, ३१, ३
 सहस्रा पुरुष तरणिः ३, ४९, ३

स हि क्रतुः स सर्वः १, ७७, ३
 स हि क्षत्रस्य मनसस्य ५, ४४, १०
 स हि क्षपावो अग्नी १, ७०, ५
 स हि क्षयेण क्षत्रस्य ७, ४६, २
 स हि क्षेमो हविर्वज्रः १०, २०, ६
 स हि त्वं देव क्षत्रते ९, ९८, ४
 स हि क्षुता विक्षुता १०, ९९, २
 स हि क्षुभिर्जनानां ५, १६, २
 स हि हरो हरिषु १, ५२, ३
 स हि भीमिर्हन्वो अस्त्युग्र ६, १८, ६
 स हि पुरु चिदोजसा १, १२७, ३; साम. १८१५
 स हि यो मानुषा युगा ६, १६, २३
 स हि रत्नानि दाक्षुषे ५, ८२, ३
 स हि विधाति पार्थिवा ६, १६, २०
 स हि विधानि पार्थिवो एको ६, ४५, २०
 स हि वेदा वसुधितिं ४, ८, २
 स हि तर्धो न मारुतं १, १२७, ६
 स हि शुचिः शतपत्रः ७, ९७, ७; तै. भा. २, ५, ५, ४
 स हि श्रवस्युः सदनानि १, ५५, ६
 स हि ष्मा जरितृभ्य आ ९, २०, २; साम. ९६९
 स हि ष्मा धन्वाक्षितं ५, ७, ७
 स हि ष्मा विश्वचर्चणिः ५, २३, ४
 स हि सत्यो यं पूर्वे ५, २५, २
 स हि स्वसृष्टृषद्वो १, ८७, ४
 स होता यस्य रोदसी ३, ६, १०
 स होता विश्वं परि २, २, ५
 स होता सेदु ४, ८, ४
 स होभिर्विश्वं परि चक्रम् १०, ५६, ५
 सहो पु नो वज्रहस्तैः ८, ७, ३२
 साकं यक्ष्म प्र पत १०, ९७, १३; वा. य. १२, ८७; तै. सं. ४, २, ६, ४
 साकं युजा ककुनस्तेव १०, १०६, ३
 साकं वदन्ति बहवो ९, ७२, २
 साकं हि शुचिना शुचिः २, ५, ४
 साकं जातः क्रतुना १, २२, ३; साम. १४८७
 साकं जाताः सुभ्यः ५, ५५, ३
 साकं जानां सप्तममाहुः १, १६४, १५, अथर्व. ९, ९, १६; तै. भा. १, ३, १, नि. १४, १९
 साकमुक्षो मर्जवन्त २, ९३, १; साम. ५३८; १४१८
 सातिर्न चोऽमवती १, १६८, ७
 सा ते अग्ने संतमा ८, ७४, ८

सा ते जीवातुरुन तस्य १०, २७, २४; नि. ५, १९
 सा शुक्लेष्टुभिनी वृहत् ८, ७४, ९
 साधुर्न गृध्रुरस्तेव १, ७०, १२
 साध्वपांसि मनता २, ३, ६
 साध्वया अतिथिनीः १०, ६८, २; अथर्व. २०, १६, ३
 साध्वीमकर्देवतीतै १०, ५३, ३; तै. सं. १, ३, १४, २
 सा नो अद्य यस्या वयं १०, १२७, ४
 सा नो अद्या भरद्गुः ५, ७९, ३; साम. १७४२
 सा नो विश्वा अति द्विषः ६, ६१, ९
 सातपना इदं हविः ७, ५९, ९; अथर्व. ७, ७७, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३
 साम द्विबर्ही महि ४, ५, ३
 सामन्नु राये निधिमत् १०, ५९, २
 सा मा मत्स्योक्तिः परि पातु १०, ३७, २
 सा वसु दधती शत्रुराय १०, ९५, ४
 सा वह योक्षभिः ६, ६४, ५
 सा विद् सुवीरा मरुज्जिरस्तु ७, ५६, ५
 सास्मा अरं प्रथमं २, १८, २
 सास्मा अरं बाहुभ्यां २, १७, ६
 सास्माकेभिरेतरी न श्रूयः ६, १२, ४; नि. ६, १५
 साहा ये सन्ति मुष्टिद्वय हव्यः ८, २०, २०
 साह्यान्विशा अभियुजः ३, ११, ६; साम. १५५८
 सिंहं नमन्त मध्वो ९, ८९, ३
 सिंहा इव नानदति १, ६४, ८
 सिञ्चन्ति नमसावतं ८, ७२, १०; साम. १६०४
 सिन्धो अग्ने धियो अस्मे १०, ७, ४
 सिनीवालि पृथुष्टुके २, ३२, ३; अथर्व. ७, ४६, १; वा. य. ३४, १०; तै. सं. ३, १, ११, ३; नि. ११, ३२
 सिधुर्न श्रोतः १, ६६, १०
 सिधुर्न क्षोदः शिमीत्रो २, २५, ३
 सिधुर्न वा रमया ४, ४३, ६
 सिधोरिव प्रवण आश्रुया ६, ४६, १४
 सिधोरिव प्रवणे निज ९, ६९, ७
 सिधोरिव प्राध्वने ४, ५८, ७; वा. य. १७, ९५
 सिध्वित सा त्रो सुमतिश्चानि ७, ७०, २
 सिध्वस्तु न ऊर्जव्यस्य पुष्टः ५, ४१, २०; नि. ११, ४९
 सिधामन् रयीणां ९, ४७, २
 सीदन्तस्ते यथा यथा ८, २१, ५; साम. ४०७
 सीद होतः स्व उ लोके ३, २९, ८; वा. य. ११, ३५; तै. सं. ३, ५, १६, २; ४, १, ३, ३

सीरा युज्जति कवचो १०, १०१, ४; अथर्व. ३, १७, १;
वा. य. १२, ३७; तै. सं. ४, २, ५, ५
सुकर्माणः सुकचो ४, २, १७; अथर्व. १८, ३, २०
सुकिञ्चुकं शकमलि १०, ८५, २०; अथर्व. १४, १, ५१;
नि. १२, ८
सुकुसुपाणिः स्वर्वा ३, ५४, १२
सुमेत्रिया सुगातुवा १, ९७, २; अथर्व. ४, ३३, २; तै. भा.
६, ११, १
सुखं रथं युयुजे मिश्रुः १०, ७५, ९
सुगः पन्था अनृक्षरः १, ४१, ४
सुगन्धं नो बाजी स्वभ्यं पुंसः १, १३२, २०; वा. य. २५, ४२;
तै. सं. ४, ६, ९, ४
सुगसे भस्मे समवित्तो ७, ४२, २
सुगुरससुहिरण्यः १, १२५, २; नि. ५, १०
सुगोत ते सुपथा पर्वते ६, ६४, ४
सुगो हि वो अर्यमन् २, २७, ६
सुज्योतिषः सुर्वं वक्षपितृन् ६, ५०, २
सुत इत्वं मिमिक्ष इन्द्र ६, २३, १
सुत इन्द्रो पवित्र आ ९, ९९, ८
सुत इन्द्राय वाचवे ९, ३४, २
सुत इन्द्राय विष्णवे ९, ६३, ३
सुत एति पवित्र आ ९, ३९, ३; साम. ९०१
सुतः सोमो असुतादिन्द्र ६, ४१, ४
सुतपात्रं सुता इमे १, ५, ५; अथर्व. २०, ५९, ३
सुतंभरो यजमानस्य सप्त ५, ४४, १३
सुता अनु स्वमारजो ९, ६३, ६
सुता इन्द्राय वज्रिणे ९, ६३, १५
सुता इन्द्राय वाचवे वरुणाय ९, ३३, ३; साम. ७३६
सुता इन्द्राय वाचवे सोमामां ५, ५१, ७
सुतावन्तस्त्वा वयं ८, ६५, ६
सुतासो मधुमत्तमाः ९, १०६, ४; साम. ५४७ ८७०;
अथर्व. २०, १३७, ४
सुते अथर्वे अधि वाचं १०, ९४, १४
सुतेसुते ऋषीकसे १, ९, १०; अथर्व. २०, ७६, १५
सुत्रामाणं पृथिवीं यां १०, ६३, १०; अथर्व. ७, ६, ३; वा. य.
२१, ६; तै. सं. १, ५, ११, ५
सुवक्षो वक्षैः कृतुना १०, ९१, ३
सुवासे दक्षा वसु विभ्रता १, ४७, ६
सुवेवः यमहासति ५, ५३, ६५
सुवेवा न्य कावचायुना ८, ५५, ४

सुवेवो अद्य प्रपतेद् १०, ९५, १४; न. भा. ११, ५, १, ८;
नि. ७, ३
सुवेवो असि वरुण ८, ६२, १२; अथर्व. २०, ९०, ०;
नि. ५, २७
सुनिर्मया निर्मयितः ३, २२, १२
सुनीतिभिर्नयमि प्रायसे २, २३, ४
सुनीयो वा म मर्त्यो ८, ४६, ४; साम. २०६
सुनोता मधुमन्तं सोमं ९, ३०, ६
सुनोता सोमपात्रं सोमं ७, ३२, ८; साम. २८५; अथर्व.
६, २, ३
सुम्बन्ति सोमं रघिरासो १०, ७६, ७
सुपर्ण इत्या नक्षमामि १०, २८, १०
सुपर्ण वक्तो मृगो ३, ७५, ११; वा. य. २९, ४८; तै. सं.
४, ६, ६, ४; नि. २, ५; ९, १९
सुपर्ण विप्राः कवचो १०, ११४, ५
सुपर्णो एत आसते १, १०५, ११
सुपर्णा वाचमक्रतोप १०, ९४, ५; अथर्व. ६, ४९, ३
सुपेक्षमं सुखं रथं १, ४९, २
सुपेक्षमं माव सृजन्त्यस्तं ५, ३०, १३
सुप्रतीके वयोवृद्धा ५, ५, ६
सुप्रवाचनं तव वीर २, १३, ११
सुप्रावर्गं सुवीर्यं ८, २२, १८
सुप्रावीरस्तु म क्षयः ७, ६६, ५; साम. १३५०
सुप्राय्यः प्राशुषाक ४, २५, ६
सुप्रैतुः सुयवसो १, १९०, ६
सुप्रहाणं देववन्तं १०, ४७, ३; तै. भा. २, ५, ६, १
सुभगः म प्रयज्यवो १, ८६, ७
सुभगः म व अतिषु ८, २०, १५
सुभगाको देवाः कृणुत १०, ७८, ८
सुमङ्गलीरिवं वधुः १०, ८५, ३३; अथर्व. १४, ०, २८
सुमुनिभर्यः सुवृता ३, ५८, ३
सुमुग्धहन्ति प्रति ३, ५८, २
सुरथो आतिथिर्दे ८, ६८, १६
सुरवमे हि सुपेक्षमाधि १, १८८, ६
सुरूपकृतुमृतवे १, ४, १; साम. १३०; १०८७; अथर्व.
२०, ५७, १; ६८, १
सुविज्ञानं चिकितुषे ७, १०४, १२; अथर्व. ८, ४, ६०
सुवित्तस्य मनामहेऽति ९, ४१, २; साम. ८९३
सुविह्वलं सुनिरजं १, १०, ७
सुवीरं रघिमा भर ६, १६, २९
सुवीरन्तं जमिता मन्वत ४, १७, ४

सुवीरालो वयं वमा २, ६१, २३
 सुवीर्यं दृश्यं सुगन्ध ८, १२, ३३
 सुवृद्धो वसते वन १, १८३, २
 सुसलो बोधि गृणते १, ४४, ६
 सुसिन्धु वृत्ती मही ९, ५, ६
 सुसोवो नो सुकवाकुः ८, ७९, ७
 सुवहा सोम तानि ९, २२, ३; साम. १७६७
 सुवृत्तास जमवस्तदृष्ट १, १६१, १३
 सुवृत्तासं न निर्जतेरुपस्थे १, ११७, ५
 सुवृत्ता वातमग्निभिः १, १३७, १
 सुवोमे जर्जणावति ८, ७, २९
 सुवृत्तो वा वृषवत् ५, ७५, ४
 सुवृत्ता रथः सुवृत्ता १०, ४४, २; अथर्व. २०, ९४, २
 सुवृत्तास इन्द्र स्तुमसि १०, १४८, १; साम. ३१६
 सुवृत्तासो वृद्धिभिः ९, १०१, ११; साम. ११०३
 सुसंकाशा मातृमुष्टेव १, १२३, ११
 सुसंकाशे स्वनीक प्रतीकं ७, ३, ६
 सुसंकाशं वा वयं प्रति पश्येम १०, १५८, ५
 सुसंकाशं वा वयं मघवन् १, ८२, ३; वा. व. ३, ५२, १; तै. सं. १, ८, ५, १
 सुसमिद्धाय शोचिवे ५, ५, १; वा. व. ३, २
 सुसमिद्धो न आ वड १, १३, १; साम. १३४७
 सुकवाकं प्रथमम् १०, ८८, ८
 सुकृमिर्बो वचोभिः ५, ४५, ४
 सुनोर्मानेनाग्निना गृणाना १, ११७, ११
 सुववसाजगती १, १६४, ४०; अथर्व. ७, ७३, ११; ९, १०, २०; नि. १२, ४४
 सुर उपाके तन्वं दधानो ४, १६, १४
 सुरभक्तं प्र वृष्ट १, १३०, ९
 सुरभिश्वा हरितो अस्व १०, ९२, ८
 सुरभिश्च परितकृमाणां ५, ३१, ११
 सुरो न वस्य दक्षतिररेषाः ६, ३, ३
 सुर्वं चतुर्गण्डतु १०, १६, ३; अथर्व. १८, २, ७, तै. आ. ६, १, ४, ७, ३
 सुर्वरश्मिर्हरिकेशाः १०, १३९, १; वा. व. १७, ५८, तै. सं. ४, ६, ३, ३
 सुर्वस्वेव रश्मयो द्रावयितव्यो ९, ६९, ६; साम. १३७०; नि. ७, २
 सुर्वस्वेव वक्ष्यो उवोतिरेवां ७, ३३, ८; नि. ११, २०
 सुर्वोऽम्भ्रमसौ वाता १०, १९०, ३; तै. आ. १०, १, १४
 सुर्वोवा वहतुः प्रागात् १०, ८५, १३; अथर्व. १४, १, १३

सुर्ववि देवेभ्यो १०, ८५, १७; अथर्व. १४, २, ४६
 सुर्वे विषमा सजामि १, १९१, १०
 सुर्वो देवीमुवसं रोचमानो १, ११५, २; अथर्व. २०, १०७, १५; तै. आ. २, ८, ७, १
 सुर्वो नो दिवस्पातु १०, १५८, १
 सुर्वो रश्मि यथा सृजा ८, ३२, २३
 सृजः पिबू हिना १०, १११, ९
 सृजन्ति रश्मिमोजसा ८, ७, ८
 सृजो महीरिन्द्र वा २, ११, २
 सृज्येव जर्भरी १०, १०६, ६; नि. १३, ५
 सेदग्निर्ग्रीरस्यस्त्वग्वा ७, १, १४; तै. आ. २, ५, ३, ३
 सेदग्निर्बो वसुवतो ७, १, १५
 सेदग्ने अस्तु सुभगः ४, ४, ७; तै. सं. १, २, १४, ३
 सेदुग्रो अस्तु मरुतः ७, ४०, ३
 सेदभ्यो वमवथ ४, ३७, ६
 सेनेव सृष्टामं दधा १, ६६, ७; नि. १०, २१
 सेनं नः काममा वृग १, १६, ९
 सेनं नः स्तोममागहि १, १६, ५
 सेमां वेतु वषट्कृन्मि ७, १५, ६
 सेमामिहृदि प्रमृति २, २४, १
 सेहान उग्र पृतना ८, ३७, २
 सेनानीकेन सुविद्वतो २, ९, ६; तै. सं. ४, ३, १३, २
 सो अग्र इजं शशमे च मर्तः ६, १, ९; तै. आ. ३, ६, १०, ४
 सो अग्र एना नमसा ७, ९३, ७
 सो अग्र्यो वसुवृत्ते ५, ६, २; साम. १७३९; वा. व. १५, ४२
 सो अग्ने अह्ना हरिः ९, ८६, ४२
 सो अङ्गिरसां उचथा २, २०, ५
 सो अङ्गिरोभिः १, १००, ४
 सो अह्ना वाचध्वरो ८, १९, ९
 सो अप्रतीनि मनवे २, १९, ४
 सो अग्निवो न ववस १०, ९९, ८
 सो अर्जवो न नद्यः १, ५५, २
 सो अर्धेन्द्राय पीतवे ९, ६२, ८; साम. ९८०
 सो अस्व वज्रो हरितो १०, ९६, ३; अथर्व. २०, ३०, ३
 सो अस्व विवो महि शर्म ९, ८६, १५
 सो विष्णु भद्रा सुमती १०, ११, ३; अथर्व. १८, १, २०
 सो विष्णु वृष्टिर्युवा १०, २३, ४; अथर्व. २०, ७३, ५
 सो विष्णु सख्या नर्व इनः १०, ५०, २
 सोता हि सोममाग्निभिः ८, १, १७
 सोवत् सिन्धुमणिनाम् २, १५, ६
 सोम इन्द्रः सुवो अस्तु ८, ६६, १५

सोम उ पुत्राणः सोमिः ९, १०७, ८; साम. ५१५; ९९७
 सोम एकेभ्यः पवते १०, १५४, १; अथर्व. १८, २, १४;
 तै. भा. ६, ३, २
 सोमं राजानमवसे १०, १४१, ३; साम. ९१; अथर्व.
 ३, २०, ४; वा. य. ९, २६; तै. सं. १, ७, १०, ३
 सोमः पवते जमिता ९, ९६, ५; साम. ५२७; ९४३,
 नि. १४, १२
 सोमः पुनान ऊर्मिणावो ९, १०६, १०; साम. ५७२; ९४०
 सोमः पुनानो अर्चति ९, १३, १; साम. १२८७
 सोमः पुनानो अर्चय ९, ११०, १०
 सोमः प्रथमो विविदे १०, ८५, ४०; अथर्व. १४, २, ३
 सोमः सुतो चारयावो ९, ९७, ४५
 सोम गीर्मिष्टा ववं १, ९१, ११; तै. भा. ३, ५, ६, १;
 तांज्य भा. १, ५, ७
 सोमं गावो धेनवो ९, ९७, ३५; साम. ८६०; नि. १४, १५
 सोममस्य उपासवत् ६, ५७, २
 सोममिन्द्रा वृ-स्पती ४, ४९, ६
 सोमं मस्यते पयितान् १०, ८५, ३; अथर्व. १४, १, ३;
 नि. ११, ४
 सोम वास्ते मयोभुव १, ९१, ९; तै. सं. ४, १, ११, १
 सोम राजमृकया नः ८, ४८, ८
 सोम रारन्धि नो हवि १, ९१, १३; तांज्य भा. १, ५, ६
 सोमस्य धारा पवते ९, ८०, १
 सोमस्य मा तवसं वक्ष्यसे ३, १, १
 सोमस्य मित्रावरुणादिता ८, ७२, १७
 सोमस्य राज्ञो वरुणस्य १०, १६७, ३; नि. ११, १२
 सोमा असुप्रमाणावो ९, २३, १
 सोमा असुप्रमिन्द्रः ९, १२, १; साम. ११९६
 सोमाः पवन्त इन्द्रो ९, १०१, १०; साम. ५४८; ११०१
 सोमानं स्वरणं १, १८, १; साम. १३९; १४६३; वा. य.
 ३, २८; तै. सं. १, ५, ६, ४; तै. भा. १०, १, ११; नि. ६, १०
 सोमापूषणा जनना रयीणां २, ४०, १; तै. सं. १, ८, २२, ५
 सोमापूषणा रजसो विमानं २, ४०, ३; तै. सं. १, ८, २२, ५,
 तै. भा. २, ८, १, ५
 सोमाकृद्वा धारयेथाम् ६, ७४, १
 सोमाकृद्वा बुधमेताम्यसं ६, ७४, ३; अथर्व. ७, ४२, २;
 तै. सं. १, ८, २२, ५
 सोमाकृद्वा वि वृत्तं ६, ७४, २; अथर्व. ७, ४२, १; तै. सं.
 १, ८, २२, १
 सोमासो न वे सुताः १, १६८, ३
 सोमेनादिवा वक्तिनः १०, ८५, २; अथर्व. १४, १, २

सोमो अर्चति वर्णसिः ९, २३, ५
 सोमो अस्मभ्यं द्विपदे ३, ६२, १४
 सोमो जिगाति गातुवित् ३, ६२, १३; तै. सं. १, ३, ४, १
 सोमो ददद्भ्यर्वाव १०, ८५, ४१; अथर्व. १४, २, ४
 सोमो देवो न सूयो ९, ६३, १३
 सोमो धेनुं सोमो १, ९१, २०; वा. य. ३४, २१; तै. भा.
 २, ८, ३, १
 सोमो न वेवा ऋतः १, ६५, १०
 सोमो मीद्वाम्यवते ९, १०७, ७
 सोमो राजा प्रथमो ब्रह्म १०, १०९, २; अथर्व. ५, १७, २
 सोमो ऋष्युरमवत् १०, ८५, ९; अथर्व. १४, १, ९
 सोवामविन्द्रस्य स्वः १०, ६८, ९; अथर्व. २०, १६, ९
 स्वाभीष्टं वा १, १२१, २
 स्वारीह स्वज्ञवति ७, १०२, ३
 स्तरीर्चन्तु १०, ३१, २०
 स्तवा तु त इन्द्र पूर्या २, ११, ६
 स्तविष्यामि त्वामहं १, ४४, ५
 स्तीर्णं ते बहिः सुत ३, ३५, ७
 स्तीर्णं बहिरूप नो याहि १, १३५, १
 स्तीर्णा अस्य संहतो ३, १, ७
 स्तीर्णे बहिषि समिधाने अग्रा ऊर्ध्वो ४, ६, ४
 स्तीर्णे बहिषि समिधाने अग्रा सूक्तेन ६, ५२, १७
 स्तुत इन्द्रो मघवा यद् ४, १७, १९
 स्तुतश्च वास्वा वर्धन्ति ८, २, २९
 स्तुतासो नो मरुतो १, १७६, ३
 स्तुष उ वो मह ऋतस्य ६, ५१, ३
 स्तुषे जनं सुजनं नव्यसीभिः ६, ४९, १
 स्तुषे नरा दिवो अस्य प्रसन्ता ६, ६२, १
 स्तुषेष्टवं पुकवर्षसं १०, १२०, ६; अथर्व. ५, २, ७;
 २०, १०७, ९; नि. ११, २१
 स्तुषे सा वां वरुण मित्र १, १२२, ७
 स्तुहि भोजाम्स्तुवतो अस्य ५, ५३, १६
 स्तुहि भुतं विपश्चितं ८, १३, १०
 स्तुहि भुतं गर्तसदं बुधानं २, ३३, ११; अथर्व. १८, १, ४०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ३
 स्तुहि स्तुदीदेते वा ते ८, १, ३०
 स्तुदीन्द्र व्यजवद् ८, २४, २२; अथर्व. २०, ६६, १
 स्तृणानासो वतसुषो १, १४२, ५
 स्तृणीत बहिरावुषद् १, १३, ५
 स्तेनो न आमत्येति १०, ३१, ९; अथर्व. १८, १, ३९
 स्तेनं राव सारमेव ७, ५५, ३

स्तोता यत्ते अमुमत ८, १३, १९
 स्तोता यत्ते विश्वर्षणिः ८, १३, ६
 स्तोत्रं राधायां पते १, ३०, ५; साम. १६००, अथर्व.
 २०, ४५, २
 स्तोत्रमिन्द्राय गायत ८, ४५, २१
 स्तोत्रमिन्द्रो मरुतः ६, ५२, ११
 स्तोत्रे रावे हरिरर्षा ९, २७, ६
 स्तोमं वो अन्नं कृण्वत १०, ९२, ९
 स्तोमं जुषेयां युवसेव कन्वे ८, ३५, ५
 स्तोमं त इन्द्र विमदा १०, २३, ६
 स्तोमा आसन् प्रतिधवः १०, ८५, ८; अथर्व. १४, १, ८
 स्तोमासस्वा गौर्वितीतेरवर्षन् ५, २९, ११
 स्तोमामस्वा विचारिणी ५, ८४, २; तै. सं. २, २, १२, ३
 स्तोमेन हि दिवि देवामो १०, ८८, १०; नि. ७, २८
 स्त्रियः सतीस्ता १, १६४, १६; अथर्व. ९, ९, १५; तै. आ.
 १, ११, ४; नि. ५, १, १४, २०
 स्त्रियं दृष्ट्वाय कितवं १०, ३४, ११
 स्त्रियो हि दास आनुधानि ५, ३०, ९
 स्त्रिरं हि जानमेवां १, ३७, ९
 स्त्रिरं मनश्चक्रे ५, ३०, ४
 स्त्रिरा वः सन्तु नेमयो १, ३८, १२
 स्त्रिरा वः सन्तुवायुधा १, ३९, २
 स्त्रिरेभिरङ्गैः पुरुष २, ३३, ९
 स्त्रिरा गावो भवतां ३, ५३, १७
 स्थूरं राधः शताक्षं ८, ४, १९; नि. ६, २२
 स्थूरस्य रागो बृहतो ४, २१, ४; तै. आ. २, ८, ५, ८
 स्थूर्ध्वं वा उ देवदूवे ७, ८५, २
 स्वादां यस्य श्रियो दशे ७, १५, ५; तै. आ. २, ४, ८, १
 स्वपुत्रं धिर्न आ गहि ८, ३४, ६
 स्वदभीष्टं कशावन्ता ८, २५, २४
 स्वदेतया सुकीर्त्या ८, २६, १९
 स्वाम ते त इन्द्र वे त २, ११, १३
 स्वाम वो मनवो देववीतये १०, ६६, १२
 स्वामना वाच उदियति १, ११३, १७
 स्योना पृथिवि भवा १, २२, १५; अथर्व. १८, २, १९,
 वा. व. ३५, २१, ३६, १३; तै. आ. १०, १, १०;
 नि. ९, ३२
 स्वके वृषस्य धमतः ९, ७३, १
 सुवेव वस्य हरिणी १०, ९६, ९; अथर्व. २०, ३१, ४
 स्व आ दमे सुदुषा वस्य २, ३५, ७
 स्व आ वस्युष्यं दम १, ७१, ६

स्वः स्वाय चावसे २, ५, ७
 स्वप्नवो वो अग्निभिः ८, १९, ७
 स्वप्नवो हि वायं १, २६, ८
 स्वदस्य हव्या समिधो ३, ५४, २२
 स्वधामनु धियं नरो ८, २०, ७
 स्वध्वरा करति जातवेदा ७, १७, ४
 स्वध्वरासो मधुमन्तो ४, ४५, ५
 स्वना न वस्य मामासः १०, ३, ५
 स्वनो न वोऽमवाग्नेजवद्वृषा ५, ८७, ५
 स्वमेनाम्युष्या सुसुरि २, १५, ९
 स्वयं वजस्व दिवि देव १०, ७, ६
 स्वयं कविर्विधर्तरि ९, ४७, ४
 स्वयं चित्स मन्वते ८, ४, १२
 स्वयं दधिध्वे तविषी यथा ५, ५५, २
 स्वयुरिन्द्र स्वराळसि ३, ४५, ५
 स्वरन्ति त्वा सुते नरो ८, ३३, २; साम. ८६५; अथर्व.
 २०, ५२, २; ५७, १५
 स्वर्जितं महि मन्दानं १०, १६७, २
 स्वर्ज्ये भर आप्रस्य १, १३२, २
 स्वर्णरमन्तरिक्षाणि १०, ६५, ४
 स्वर्णवक्तोरुषमाम् ७, १०, २
 स्वर्मानोरध वदिन्द्रमायाः ५, ४०, ६
 स्वयंदेदि सुदशीकं ४, १६, ४; अथर्व. २०, ७७, ४
 स्वयं हि स्वामहमिन्द्र १०, ३८, ५
 स्वयं यज्ञसा यातमर्वाङ् ७, ६९, ३; तै. आ. २, ८, ७, ७
 स्वया सिन्धुः सुरथा १०, ७५, ८
 स्वया स्वये उयायस्यै १, १२४, ८
 स्वस्तये वाजिमित्र ३, ३०, १८
 स्वस्तये वायुमुप प्रवामहे ५, ५१, १२
 स्वस्तिदा धितस्पतिः १०, १५२, २; अथर्व. १, २१, १;
 तै. आ. ३, ७, ११, ४; तै. आ. १०, १, ९
 स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः १, ८९, ६; साम. १८७५,
 वा. व. २५, १९; तै. आ. १, १, १; २१, ३;
 १०, १, ९
 स्वस्ति नः पयसासु १०, ६३, १५
 स्वस्ति नो दिवो अग्ने १०, ७, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
 स्वस्ति नो मिमीतामग्निना ५, ५१, ११
 स्वस्ति वन्धामनु चरेम ५, ५१, १५
 स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति ५, ५१, १४
 स्वस्तिरिद्धि प्रपये अह्ना १०, ६३, १६; नि. ११, ४६
 स्वान्वः सोमा आ वाहि ८, २, २८

स्वादिह्या मदिह्या ९, १, १, साम. ४६८, ६८९, वा. य.
२६, २५, नि. ११, ३
स्वाहुः पवस्व दिव्याय ९, ८५, ६
स्वाहुपसवः पितरो वयो ६, ७५, ९, वा. य. २९, ४६,
तै. सं. ४, ६, ६, ३
स्वाहुकिलायं मधुमौ ६, ४७, १, अथर्व. १८, १, ४८
स्वाहुते अस्तु संसुते ८, १७, ६, अथर्व. २०, ४, ३
स्वादो पितो मधो पितो १, १८७, २
स्वादोरभक्षि वयसः ८, ४८, १
स्वादोरित्या विष्वतो १, ८४, १०, साम. ४०९, १००५,
अथर्व. २०, १०९, १
स्वाध्वो दिव आ सप्त १, ७२, ८, तै. ब्रा. २, ५, ८, १०
स्वाध्वो वि दुरो देवयन्तो ७, २, ५
स्वाधुषं स्ववसं सुनीधं १०, ४७, २
स्वाधुषः पवते देव इन्द्रः ९, ८७, २, साम. ६७८
स्वाधुषः सोतुभिः पूयमानो ९, ९६, १६
स्वाधुषस्व ते सतो ९, ३१, ६
स्वाधुषास इध्मिणः ७, ५६, ११
स्वाहुदेवस्यासुतं वदी १०, १२, ३, अथर्व. १८, १, ३२
स्वाहा कृतस्य तृप्यते ८, ३५, २४
स्वाहा कृतान्या गङ्गुष १, १४२, १३
स्वाहास्ये वरुणाव ५, ५, ११
स्वाहा वयं कृणोतमे १, १३, १२
स्विधमा यद्वनधितिः १, १२१, ७
हंसः क्षुचिपद्सु ४, ४०, ५, वा. य. १०, २४, १२, १४,
तै. सं. १, ८, १५, २, ४, २, १, ५, तै. भा.
१०, १०, २
हंसा इव कृणुष्य श्लोकं ३, ५३, १०
हंसा इव जेजिह्वो ३, ८, ९
हंसाविष पतथो ८, ३५, ८
हंसासो वे वां मधुमन्तो ४, ४५, ४
हंसैरिव सक्तिभिः १०, ६७, ३, अथर्व. २०, ९१, ३,
तै. सं. ३, ४, ११, ३
हतं य वाचम्वततं य ८, ३५, १२
हतं वृत्रं सुदानव १, २३, ९
हतो वृत्राण्यार्धा ६, ६०, ६, साम. ८५५
हत्वाव देवा असुरान्वादाव १०, १५७, ४, अथर्व. २०, ६३, २
हनामैर्नो इति त्वष्टा १, १६१, ५
हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः ८, २, ३२
हन्ता वृत्रमिन्द्रः ७, २०, २

हन्ताहं पृथिवीमिमो १०, ११९, ९, नि. १, ४
हन्तो नु किमाससे ८, ८०, ५
हये जाये मनसा १०, ९५, १, श. ब्रा. ११, ५, १, ३
हये देवा यूयमिदं २, २९, ४
हये नरो महतो मृकता ५, ५७, ८, ५८, ८
हयो न विह्वौ अयुजि ५, ४६, १
हय्यो धूमकेतवो ८, ४३, ४
हरिं हि योनिमभि १०, ९६, २, अथर्व. २०, ३०, २
हरिः सृजनः पथ्याम् ९, ९५, २
हरित्वता वर्चसा सूर्यस्य १०, ११२, ३
हरिं सृजन्त्यरुहो न २, ७२, १
हरिश्मशाकृर्हरि १०, ९६, ८, अथर्व. २०, ३१, ३
हरी नु कं रथ इन्द्रस्य २, १८, ३
हरी नु त इन्द्र वाजयन्ता २, ११, ७
हरी न्वस्य या वने १०, २३, २
हरी वस्य सुयुजा विमता १०, १०५, २
हय्यन्नुपसमर्चयः ३, ४४, २
हय्यं सत्पतिं ८, २१, १०, अथर्व. २०, १४, ४, ६२, ४
हव एषामसुरो १०, ७४, २
हवं त इन्द्र महिमा ७, २८, २
हवन्त व त्वा हव्यं ७, ३०, २
हविर्हविर्मो महि ९, ८३, ५
हविषा आरो अपा १, ४६, ४, नि. ५, २४
हविष्कृणुध्वमा गमत् ८, ७२, १
हविष्यान्तमजरं १०, ८८, १, नि. ७, २५
हवीमभिर्हवते यो हविभिः २, ३३, ५
हवे त्वा सूर उदिते ८, १३, १३
हव्यवाकमिरजरः ५, ४, २, तै. सं. ३, ४, ११, १
हस्काराद्विद्युतस्पर्धतो १, २३, १२
हस्त्युतेभिरग्निभिः ९, ११, ५, साम. १४४५
हस्ताभ्यां दक्षशालाभ्यां १०, १३७, ७, अथर्व. ४, १३, ७
हस्ते दधानो नृप्या १, ६७, ३
हस्तेनैव प्राक् १०, १०९, ३, अथर्व. ५, १७, ३
हस्तेव सक्तिमभि २, ३९, ७
हारिद्रवेव पतथो वनेदुष ८, ३५, ७
हिक्कृण्वती वसुपत्नी १, १६४, २७, अथर्व. ७, ७३, ८,
९, १०, ५, नि. ११, ४५
हितो न सतिरभि ९, ७०, १०
हिमोता नो अध्वरं १०, ३०, ११, नि. ६, २२
हिम्वन्ति सूर्युजयः पवमानं ९, ६७, ९
हिम्वन्ति सूर्युजयः स्वरासो ९, ६५, १, साम. ९०४

हिरण्यमासो रथा इव २. १०, २; साम. ११२०
 हिरण्यमो वाचमिष्वसि ९, ६४, ९; साम. ९६०
 हिरण्यमो हेतुभिर्वत ९, ६४, २९; साम. ६५५
 हिमेनाग्निं प्रसमवारयेथा १. ११६, ८; नि. ६, ३६
 हिमेव पर्णा सुविता वनानि १०, ६८, १०; अथर्व. २०, १६, १०
 हिरण्यकर्णं मणिप्रीतिं १. १२२, १४
 हिरण्यकेसो रजसो १, ७९, १; तै. सं. ३, १, ११, ४
 हिरण्यगर्भः समवर्ततामे १०, १२१, १; अथर्व. ४, २, ७; वा. य.
 १३, ४; २३, १; २५, १०; तै. सं. ४, १, ८, ३; २, ८, २;
 ताण्ड्य भा. ९, ९, १२; नि. १०, २३
 हिरण्यवस्त्रं पुष्पजो ५, ७७, ३
 हिरण्यवस्त्रं सुविषणं ५. २, ३
 हिरण्यनिर्जिगयो अस्त्र ५, ६२, ७
 हिरण्यपाणिः सविता विचर्यन्ति १, ३५, ९; वा. य. ३४, २५
 हिरण्यपाणिः सविता सुविह्वः ३, ५४, ११
 हिरण्यपाणिमृतये १, २२, ५; वा. य. २२, १०; तै. सं.
 १, ४, २५, १; २, २, १२, २
 हिरण्यवी अरणी १०, १८४, ३; वा. भा. १४, ९, ४, २१
 हिरण्यवी वां रभिः ८, ५, २९
 हिरण्यवेन पुष्प ४, ४४, ४; अथर्व. २०, १४३, ४
 हिरण्यवेन रमेन द्रवत् ८, ५, ३५
 हिरण्यवेभिः पविभिः १, ६४, १६
 हिरण्यरूपः स हिरण्यसंज्ञ २, ३५, १०; नि. ३, १६
 हिरण्यरूपमुपसो षुहो ५ ६२, ८; वा. य. १०, १६; तै. सं.
 १, ८, १२, ३; नि. ३, ५
 हिरण्यशृङ्गोऽसौ अस्त्र १, १६३, २; वा. य. २९, २०; तै. सं.
 ४, ६, ७, ४

हिरण्यरूपः सवितर्यया १०. १४९, ५; नि. १०, ३३
 हिरण्यहस्तमग्निना रराणा १, ११७, २४
 हिरण्यहस्तो असुरः १, ३५, १०; वा. य. ३४, २६
 हुवं वः सुघोस्मानं २, ४, १
 हुवे वः सुतुं सहसो ६. ५, १
 हुवे वातस्वनं कवि ८, १०२, ५; तै. सं. ३, १, ११, ८
 हुवे वो वंवीमदिति ६. ५०, १
 हुवीयमागो अप हि मष्ट ५. २, ८
 हुत्सु पीतासो युध्वन्ते ८, २, १२; नि. १, ४
 हुदा तद्वत् मनसो १०, ७१, ८; नि. १३, १३
 हुदिष्टुशस्त आसते १०, २५, २
 हुतिः पक्षिणी १०, १६५, ३; अथर्व. ६, २७, ३
 हुताजनिष्ट चेतनः २, ५, १
 हुता देवो असत्यः ३, २७, ७; साम. १४७७; नि. ६, ७
 हुताध्वर्जुरावया १, १६२, ५; वा. य. २५, २८; तै. सं. ४, ६, ८, २
 हुता निषतो मनोरपत्ये १, ६८, ७
 हुतावक्षत्रनिमो १, १३९, १०
 हुतारं विचवेदसं १, ४४, ७
 हुतारं सप्तशृङ्गो यजिह्वं १, ५८, ७
 हुतारं विचरयं १०, १, ५; तै. भा. २, ४, ३, ६
 हुतारं त्वा वृणीमहे ५, २०, ३
 हुतावहं वक्षन् विचवेदाय १०, ५१, ४
 हुदं न हि त्वाम्युषम्युर्मवः १, ५२, ७
 हुदा इव कुशवः सोमधानाः ३, ३६, ८
 हुवामसि रवेन्द्र वाहि ६, ४१, ५; तै. भा. २, ४, ३, ११
 हुवामि वंवा अघातुः ७, ३४, ८
 हुवामग्निं प्रथमं कस्तये १, ३५, १

लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय प्रशासन अकादमी, पुस्तकालय

L.B.S. National Academy of Administration, Library

मसूरी

MUSSOORIE

यह पुस्तक निम्नांकित तारीख तक वापिस करनी है ।

This book is to be returned on the date last stamped

दिनांक Date	उधारकर्ता की संख्या Borrower's No.	दिनांक Date	उधारकर्ता की संख्या Borrower's No.

ULSANS 294.59212
BHA

125360
LBSNAA

Sans
294.59212
भट्टाया

~~12855~~

अवाप्ति सं.

ACC No.....

वर्ग सं.

पुस्तक सं.

Class No..... Book No.....

लेखक

Author.....

शीर्षक ऋग्वेद-संहिता ।

Title.....

.....

निर्गम दिनांक
Date of Issue

उधारकर्ता की सं.
Borrower's No.

हस्ताक्षर
Signature

Sans

294.59212

LIBRARY

~~12855~~

म. टि. च.

AL BAHADUR SHASTRI

National Academy of Administration
MUSSOORIE

Accession No. 125360

1. Books are issued for 15 days only but may have to be recalled earlier if urgently required.
2. An over-due charge of 25 Paise per day per volume will be charged.
3. Books may be renewed on request, at the discretion of the Librarian.
4. Periodicals, Rare and Reference books may not be issued and may be consulted only in the Library.
5. Books lost, defaced or injured in any way shall have to be replaced or its double price shall be paid by the borrower.

Help to keep this book fresh, clean & moving